

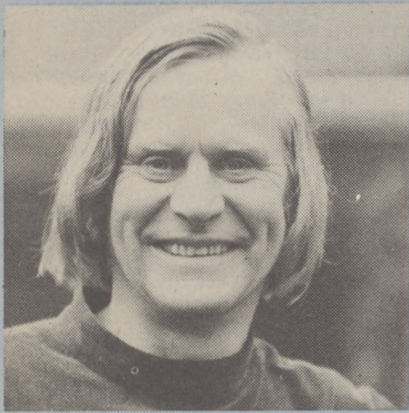

PPRAK

PPR Aktie Krant

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 21 Januari 1977, nummer 95

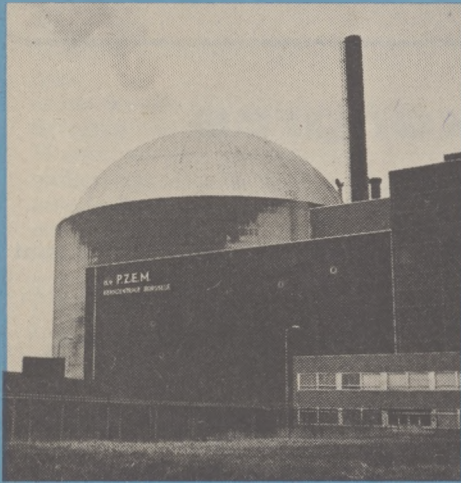
Wouter van Dam over:

Het levensgevoel

anno 1977 en

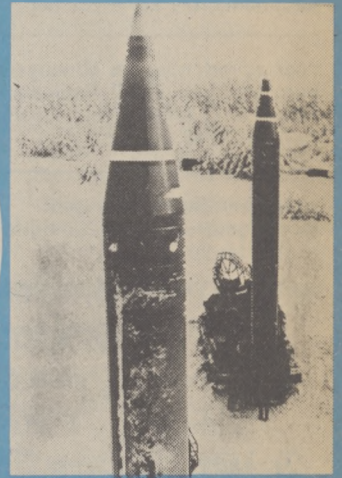
de hand tussen PvdA en PPR

pag. 8

**Kern-
centrales en
bewapening;
één pot nat**

pag. 6

Vormingskursussen voor PPR-ers

pag. 15

**Stellingen Welzijnskongres,
ter amendering**

pag. 20

PPRAK

PPR-Aktiekraan, Uitgave Stichting Radikalenkraan, verschijnt elke twee weken.

direkte: Rien Blom, Jan Heytel, Sam Mol.

redaktieraad: Alice de Gier, Harm Lamberts, Johan Mug, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redakte: Hans Berrevoets, Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester (eindredakteur).

druk: Lumax, Utrecht.

redaktie-adres: Kees Waagmeester, Veldbloemweg 63, Alphen aan den Rijn. Tel. (01720) 23052.

kopij naar het redaktie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

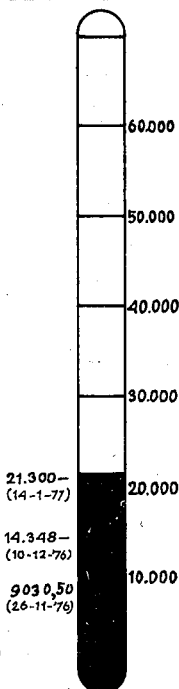
abbonement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Buro Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

*Verkiezings-
fonds
PPR,
giro 5555
te Ommen*

*Stort
de PPR
vol*

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Zaterdag:

Het toppunt van alles vind ik wel, dat er mensen waren die dreigden de partij te verlaten als de kerngroep niet zus-of-zo-beslissing nam. Zelfs bestuursleden dreigden af te treden nadat ze hun best hadden gedaan hun verdeeldheid aan den volke te tonen. Een vertoning. Wat de gewetenskonflikten betreft doen een hoop PPR-ers niet onder voor Van Agt. Tjonge, die gewetens. Wat zou dat zijn. Niet anders dan een mening, waar je niet verder over wilt discussiëren. Een

mening die onaantastbaar wordt gemaakt door haar geweten te noemen. Een spreekwoord zegt geloof ik zelfs dat je in je geweten vluchten kunt. Ik ben verschikkelijk blij dat de partij de zaak van de kernenergie zo hoog opneemt en zich in de Almelo-zaak vasthoudend toont. Maar wat voor soort partijlidmaatschap zou dat zijn, dat je inzet als een joker als je je zin niet geheel kunt krijgen? Dat kan gewoon niet. Van besluitvorming na rijp beraad is dan geen sprake meer. Er waren ook hele aktiecentra die uit de partij zouden treden als... Alsof dat kan. Alsof je je been moet amputeren om sneller te kunnen lopen. Gelukkig dat de kerngroep wel zinnig heeft gediskussieerd op grond van argumenten en niet onder de druk van dreigingen. Dreigen is ook een teken van zwakte als je ten minste van mening bent dat je medepartijgenoten redelijk zijn, voor rede vatbaar. Als dat niet meer het geval zou zijn, zou je om heel andere redenen de partij moeten verlaten. Zo eenvoudig ligt dat volgens mij.

Regionaal kongres Noord-Holland

Het tweede regionale PPR-kongres is dat van Noord-Holland dat 22 januari in Het Gulden Vlies, Koorstraat 20 om 10 uur wordt gehouden. Lijsttrekker Ria Beckers zal er een rede houden over aktuele politieke zaken en het kampagne-draaiboek zal er worden door-geproken. Het regionale kongres zal de plaatsen 18 t/m 30 van de lijst opvullen met Noord-hollandse kandidaten.

Noorden en oosten in Zwolle

In de vorige PPRAK is de opgave van de plaats van bijeenkomst voor Groningen, Friesland, Drente, Overijssel, Gelderland en Flevoland fout. Het Noord-oostelijke kongres wordt wel in Zwolle gehouden op 19 februari, maar niet in de Buitensociëteit. Het kongres komt bijeen in wijkcentrum Holtenbroek, Beethovenlaan 394 (tel. 05200-14176), bereikbaar met bus 4 vanaf

het station. De bijeenkomst begint om 10 uur. Zuid-Holland en Zeeland houden hun kongres op 5 februari te Dordrecht in Politiek Centrum, zij-ingang oude stadhuis, Groenmarkt 90 om 11 uur.

Uitslag stemmingen regionaal kongres Utrecht/Noord-Brabant/Limburg Op de regio-bijeenkomst van 8 januari 1977 is voor de regio Utrecht/Noord-Brabant/Limburg de lijst voor de Tweede Kamerverkiezingen als volgt aangevuld:

18. Chris Joosten, Den Bosch
19. Ton Bressers, Den Bosch
20. Paul van der Hijden, Heerlen
21. Harry Korsten, Venlo
22. Jacques Tonnaer, Sittard
23. Thea Pijters-Droog, Maastricht
24. Gerard Peters, Maastricht
25. Ad Kaarsemakers, Breda
26. Ria Dijkstra-Van Bakelen, Berg en Terblijt
27. Jos Hermans, Einighausen
28. Wouter van Dam, Renkum
29. Eugene Fischer, Breda
30. Piet Boon, Hoensbroek
31. Gé Diederer, Schaesberg
32. Piet Willems, Rösmaalen
33. L. J. A. Heijenrath, Kerkrade

Ria Beckers

UCN en resolutie

Vanmorgen met stomme verbazing Jaap van der Doef aangehoord in „De Rooie Cirkel”. Toen de discussie over de konsept-resolutie van de partijbesturen van PvdA en PPR in alle hevigheid woedde, kon nog niemand vermoeden dat de besluitvorming over voortgezette samenwerking zó door een aktuele politieke gebeurtenis zou worden beïnvloed. De beide partijkongressen moeten op 29 januari over de voorwaarden voor verdere samenwerking beslissen, terwijl de PPR-kerngroep aan fracties en bewindslieden heeft gevraagd hun steun aan het kabinet te beëindigen als definitief zou worden besloten tot de uitbreiding van een kernsplijststof-fabriek in Almelo. De PvdA zal onder deze krisisdreiging niet kongresseren, als het aan Jaap (en aan het bestuur?) ligt. Het is de PPR die haar heeft veroorzaakt. Het is dus aan de PPR haar weg te nemen. Standpunt inslikken. Anders geen samenwerkingskongres.

Klare taal.

Maar zo eenvoudig ligt het toch niet.

Is het wel de PPR die een krisisdreiging heeft veroorzaakt? Moeten we niet gewoon vaststellen dat voor de zoveelste keer enkele PvdA-ministers het bij een belangrijk besluit hebben laten afweten? Als dat niet was gebeurd, was er toch geen enkel probleem geweest?

Laten we wél wezen. Het gaat om kernenergie. Een zaak die voor ons allemaal, én voor vele generaties die na ons komen, grote problemen en grote risico's met zich mee brengt. Een zaak die in de landen om ons heen die hierin verder zijn dan wij, overal opnieuw ter discussie wordt gesteld en zelfs wordt teruggedraaid. Zo werd het besluit bekend van de Westduitse deelstaat Nord-Rheinland-Westfalen om ten minste de eerste vijf jaar geen nieuwe kerncentrales te bouwen bij gebrek aan een opslagplaats voor radio-aktief afval. Ook bestaande kerncentrales dreigen stilgelegd te

worden omdat men geen opwerkings- en opslagruimte kan vinden.

Zo doorgaan met kernenergie is onverantwoord, zeggen veel mensen, zegt ook de PPR. Op keiharde argumenten. „Een belangrijke zaak”, zegt Jaap van der Doef. Maar wat betekent dat? Hoe belangrijk? De PvdA-fractie heeft al in een vroeg stadium laten weten dat „Almelo” haar geen kabinetskrisis waard is. Ook Jaap wil geen crisis op „een punt dat wij mogelijk niet geschikt achten”. Minder belangrijk dus dan bijvoorbeeld de VAD, want daarvoor heeft de PvdA een kabinetskrisis over.

Als Jaap en zijn fractie (en zijn partijbestuur?) kernenergie werkelijk belangrijk vonden, zou er in hun ogen ook niet zo'n zware krisisdreiging zijn. Want:

1. Zij zouden dan ernstig rekening houden met de mogelijkheid dat minister Van der Stoel met zo weinig garanties terugkomt, dat ook de PvdA niet met de uitbreiding akkoord kan gaan;

2. Zij zouden dan erg benieuwd zijn wat het besluit tot uitstel van de bouw van meer kerncentrales in Nord-Rheinland-Westfalen gaat betekenen voor de afname-garanties van het uranium van Almelo. Zestig procent van de leveringen van de nieuw te bouwen fabriek is immers voor Duitsland bestemd.

En minister Lubbers moet op reis om over de financieel-ekonomiese kant van de zaak te onderhandelen

3. Zij zouden het PvdA-kongres, dat 27 en 28 januari het verkiezingsprogram gaat vaststellen, met klem kunnen adviseren de duidelijke tekst over kernenergie in het ontwerp-verkiezingsprogram over te nemen. En dan komt ook de zaak „Almelo” wel wat anders te liggen: Geen kerncentrales bouwen de eerste tien à twintig jaar en wél een van de vier grootste kernbrandstof-fabrieken ter wereld is immers niet met elkaar te rijmen.

Mogen wij van de Partij van de Arbeid vragen dat ze kernenergie ernstig neemt?

Omdat het in de politiek om mensen gaat kan een onherroepelijke beslissing met zulke grote risico's voor mens en milieu niet zwaar genoeg gewogen worden. Het feit dat de ondoorzichtige besluitvorming in dit soort zaken als een stoomwals over de hoofden van de mensen heenrolt, maakt de verantwoordelijkheid van de politieke partijen alleen maar groter.

Ik hoop dat de partijkongressen van PvdA en PPR zullen besluiten tot opnieuw samenwerken in '77. Maar dan moeten we samen zorgen dat die samenwerking voor de mensen in dit land (en misschien ook daarbuiten) werkelijk iets betekent. Anders vervalt de zin van de samenwerking. Bovendien: als PvdA en PPR op dit moment niet samen hun grenzen durven of willen stellen aan KVP en ARP, hoe moeten we dan onze achterban en kiezers duidelijk maken dat op de voorwaarden van de Resolutie straks een vernieuwend beleid met het CDA mogelijk is?

Kabinetbreuk als projekt doorgaat

Kerngroep wijst UCN geheel af

De kerngroep heeft op 18 december de gehele dag gediskussieerd over het kabinetsbesluit van de avond daarvoor, om onder voorwaarden te besluiten tot uitbreiding van het ultracentrifugeproject in Almelo. Een motie om de PPR-bewindslieden te verzoeken onmiddellijk uit het kabinet te stappen werd verworpen met 41 tegen 31 stemmen. De hierbij afgedrukte motie, die dit vraagt als het kabinetsbesluit definitief wordt, werd aangenomen met 62 voor en 12 tegen.

Opmerkelijk in de discussie waren een paar bijdragen, onder andere die van staatssecretaris Michel van Hulsten. Hij zei dat wie tegen kerncentrales is er ook geen brandstof voor moet maken of er een technologie voor moet ontwikkelen. De opmerking dat als Nederland niet meedoet een ander land de brandstof wel zou maken noemde hij een fout argument. Voor de begripsvorming is het spelen van de rol van gidsland op dit terrein erg nuttig. Hij zei dat de kernenergievraag lichaam en ziel van de PPR raakt. Het vraagstuk raakt alle vier thema's van de PPR: Het machtsvraagstuk is er levensgroot aan de orde, het milieu is volledig in het geding, het doet op essentiële wijze afbreuk aan het vredethema en het schaadt op essentiële wijze het welzijnsprogramma.

„Wij willen geen kernenergie, wij willen grootscheepse energiebesparing en een vriendelijke technologie”, zei hij. „Dit raakt de basis van onze partij”.

Men kan nu twee dingen doen, zei Michel van Hulsten. Wij kunnen met het kabinet breken en we kunnen er mee doorgaan. „Als we vandaag breken wordt de fabriek vandaag nog uitgebreid”. „We kunnen ook aanwezig blijven en blijven sturen om Almelo niet uit te breiden”. Hij vroeg aandacht voor de vraag wat het effect op de kiezer zal zijn als de PPR het kabinet verlaat en de fabriek toch wordt uitgebreid. „Dan hebben wij onze taak slecht volbracht”.

Ria Beckers achtte de vraag beslissend of de ministerraad bij het definitieve besluit over Almelo de vrijheid heeft om alle aspecten van de Almelozaak, dus niet alleen de in het kabinetsbesluit genoemde commerciële en buitenlands-politieke, te betrekken. Zij kreeg hierop een volmondig „ja” van minister Boy Trip. „Wij willen de UCN niet uitbreiden. Elke dag dat dat niet gebeurt is er één. Elke dag dat meer

mensen in de discussie betrokken worden is er één”, zei ze.

Wouter van Dam schetste hartstochtelijk het grote belang van de samenwerking met de PvdA. Maar ondanks alle zware konsekwenties achtte hij medewerking onmogelijk. „Er moet een groep zijn die nee zegt. En die groep is de PPR”, zei hij.

Uit mededelingen van partijvoorzit-

Motie UCN

De kerngroep van de PPR,

- **gehoord de voorwaardelijke beslissing van het kabinet omtrent het UCN-project**
- **gezien de besluiten van partijbestuur en kerngroep vervat in eerdere uitspraken**
- **en overwegende dat de PPR-ministers de ruimte moeten houden om een definitieve afwijzende beslissing te bewerkstelligen**

draagt op aan de PPR-frakties en vraagt de PPR-bewindslieden hun steun aan dit kabinet te beëindigen zodra de voorwaardelijke beslissing definitief wordt.

ter Wijnand van Hoogevest bleek dat het partijbestuur sterk verdeeld was over de vraag of er onmiddellijk met het kabinet gebroken zou moeten worden of niet. Dit bleef tot het laatste moment van de besluitvorming het geval.

Wijnand en ook de kamerfractie en Boy Trip zeiden nog nooit zoveel reacties uit de partij te hebben ontvangen over een zaak waar de PPR zich sterk voor maakt. „Wij hebben ons gesterkt geweten in de overtuiging dat het een goede zaak is waarvoor wij ons inzetten en een slechte zaak waartegen wij ons verzetten”, zei Wijnand.

Kamerlid Leo Jansen sprak van een geweldig dilemma. „UCN is een onderdeel van het kernenergiesysteem dat onnodig en onwenselijk is”. Hij schetste nogmaals de bezwaren: een kleine kans op een katastrofaal ongeluk, het niet opgelost zijn van de vraag van de opslag van afval, de ernstige gevolgen van een menselijke fout of van wanhoopsdaden, de noodzaak een politiestaat op te bouwen voor een daadwerkelijk effek-

tieve beveiliging van produktie en transport en het vraagstuk van de verspreiding van kernwapens. „Wij roepen een technodiktatuur op wereldschaal in het leven. En over veertig jaar zijn we toe aan een plutoniumekonomie die nog enkele ordes van grootte erger is”.

Het dilemma is dat de voortwoeking van de kernenergie alleen met internationale regelingen in de hand te houden is. Er moeten voldoende regelingen tot stand komen. Als dit in het geval van het UCN-project niet gebeurt is het project onaanvaardbaar. Hij noemde het verdrag van Almelo lek.

Hij pleitte ervoor vooralsnog genoeg te nemen met het regeringsbesluit omdat „de wereld op het punt van de kernenergie en de verspreiding van kernwapens in beweging is”. Hij noemde in dit verband de „enorme verdieping van kennis in de ministerraad en het parlement in de laatste maanden, het uitstel van levering van verrijkingfabrieken door Amerika en Frankrijk en snelle ontwikkelingen in Duitsland. „Wij moeten aansluiten bij dit bewustwordingsproces”, zei hij.

Boy Trip vertelde dat hij iets dacht te weten van het UCN-project, maar dat hij in de laatste weken erg getroffen was geweest door de realiteit van de kernenergiecyclus die begint bij de verrijkingfabriek en eindigt bij de grondstoffen voor een atombomb.

„Die samenhang is voor mij de meest wezenlijke en meest verontrustende samenhang die ik ooit heb gezien. Wat eerst Amerika en Rusland hadden dreigt iets te worden waarover een groot aantal landen beschikt. Daar heb ik de meeste zorgen over. Uit zijn betoeg en ook uit dat van Leo Jansen was op te maken, dat zij uitbreiding van Almelo niet geheel zouden uitsluiten als het project daadwerkelijk en effectief zou bijdragen aan het tegengaan van de verspreiding van kernwapens. Ook was uit de betoeg op te maken, dat zij die kansen gering achtten.

Boy Trip zei: „Ik sta ook liever met schone handen en met applaus uit de zaal voor de kerngroep. Maar ik weet op dit moment nog niet hoe groot onze invloed zal zijn. Als we invloed kunnen uitoefenen die uitgaat boven de betekenis van ons land moeten we niet lichtvaardig zijn. Het ei zit nog in het water en het moet nog blijken of het er hard gekookt uitkomt of barst”.

Hij zei dat het hem speet dat de

DE VERKOOP VAN JOOP

De vertrassing slaat toe, ook in de politiek. Er komt op het ogenblik een manier van politiek bedrijven aan het licht die naar mijn mening hardgrondig moet worden uitgespuwd. Een manier van politiek bedrijven waarbij doel en middel dusdanig door elkaar heen worden gehaald, dat partijen uit het oog verliezen dat ze de steun van de kiezers moeten verwerven op grond van hun uitgangspunten en programma.

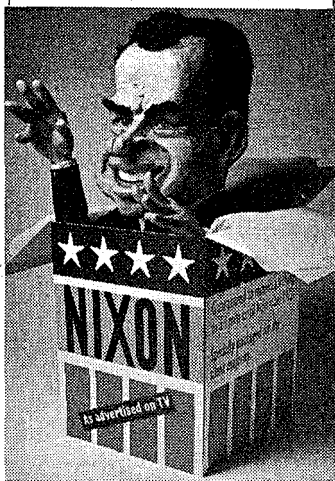
Popularisering is nodig en legitiem, maar wie zijn gezicht verandert om meer kiezers te trekken is volgens mij ver van huis. En dan doel ik inderdaad op serieuze pogingen die binnen de PvdA worden ondernomen om Den Uyl te transformeren tot een politikus van het midden, omdat enquêtes uitwijzen dat hij te radikaal overkomt. Pogingen om de PvdA een middenkoers te laten varen, waarbij men zelfs de PPR wil opofferen.

Als een serieuze partij, waarvoor wij de PvdA houden, daartoe overgaat, dan is dat het einde. Dan houdt alles op. Je geloofwaardigheid in de eerste plaats, maar ook een democratisch systeem dat gebaseerd is op politiek inhoudelijke strijd. We krijgen dan de democratie van de Mister Holland-verkiezingen. De

leukste en aardigste huisvader wint.

De kunst van de politiek schijnt toch al te zijn om zo weinig mogelijk over politiek te praten en zoveel mogelijk over onbenulligheden. Het CDA is daarvan al het slachtoffer. Daar mijdt men de politieke strijd (ook al om interne redenen) daarbij geholpen door een deel van de linkse pers die zich bezig houdt met het lanceren van persoonlijke aanvallen op Van Agt zonder dat te verbinden met zijn opvattingen.

Het is allemaal niet nieuw. In 1970 schreef Joe McGinniss zijn „The selling of the president” (de verkoop van de president). Nog eerder ontwikkelde Goebbels zijn moderne propagandatechnieken, die, hoewel hij een stap verder ging, in de grond van de zaak ook

gebaseerd waren op afleiding van de aandacht. Al heel oud is het Romeinse kredo van brood en spelen.

Ik word er koud van als ik kennis neem van het opportunisme dat in de hoofden van sommige progressieven opkomt. Het is een miskenning van de rol van de politieke partij. Het is echt geen kunst om aan te sluiten bij bewuste of onbewuste verlangens van de grootste gemene deler van het Nederlandse volk. Het is de taak en de kunst van linkse politiek om de mensen van haar ideeën te overtuigen, omdat je zelf overtuigd bent van de noodzaak dat er in de richting van je programma wordt gewerkt. Als dat laatste wegvalt en als de politiek verwordt tot zeteljagerij en zetelschuiverij, dan houdt, nogmaals, alles op. Dan heb je de democratie een

slag in het gezicht gegeven, dan denigree je mensen tot passieve en oppervlakkig reagerende wezens, dan heb je daarmee getoond niet in het wezen van de democratie te geloven. Dat is: de mondigheid van de burger. Terwijl we daar nota bene voor vechten.

Het is tekenend dat in linkse kringen dit antwoord wordt gegeven op teleurstellende enquêtes. Afgezien nog van het feit dat de rol van de enquêtes tot dwaze hoogte wordt opgevoerd. Maar dat is een rechtstreeks gevolg van de verworping

linksaf en omhoog

door Kees Waagmeester

van politiek tot simpele zeteljagerij. Er is een creatief antwoord mogelijk. Maar wij falen inderdaad vaak in het bereiken van de mensen. Wij falen waar geprobeerd wordt mensen meningen in te gieten alsof het jampotten betrof. Het is diep treurig dat men zich zou laten leiden door de kiezersgunst van kiezers die bij de tegenpartij thuishoren. Want dat is tenslotte het geval.

kerngroep zo weinig aandacht had voor de vraag of men effectieve invloed kan uitoefenen om de atoombom niet in handen van andere landen te laten komen.

Veel discussie was er over het woordje „verantwoord” in de zin „de regering acht het verantwoord om tot uitbreiding over te gaan”, waarna enkele voorwaarden worden genoemd. Poy Trip zei, dat dat woordje alleen op het financieel-economies aspekt kan slaan, omdat over andere aspecten, zoals het buitenlands-politieke geen gegevens op tafel lagen toen het kabinet 17 december zijn voorlopig besluit nam.

K. W.

Noorden protesteert tegen kernenergie

In Groningen en Drente wordt op 5 februari een grote protestoptocht gehouden tegen de dumping van radio-actief afval in de beide provincies, tegen de doorvoering van kernenergie in Nederland en voor een andere energiepolitiek. De organisatie is in handen van de Alarmgroep Atoomplannen in samenwerking met het Landelijk Energiekomité. In het noorden zijn op talloze plaatsen aktiekomité's ontstaan

die zich verenigd hebben in de alarmgroep. De optocht begint om 10 uur in Onstwedde en komt via Musselkanaal en Stadskanaal weer terug. Dan volgt om 2 uur in gebouw D'Ekkenkaamp een bijeenkomst met Duitse en Nederlandse sprekers. Alle Noordelijke PPR-ers worden opgeroepen om mee te doen. Inlichtingen: Groningen (050-124587), Midwolda (05975-257) en Onstwedde (05991-1633).

Er bestaat geen vreedzame toepassing van kernenergie

Het verband tussen de uitbreiding van de capaciteit van de verrijningsfabriek voor uranium in Almelo (UCN) en de toename van het aantal kerncentrales in Nederland of elders ligt voor de hand. De uitbreiding van het aantal kerncentrales in Nederland is voor de PPR onaanvaardbaar en dankzij de progressieve samenwerking is er een pas op de plaats gemaakt. Konsekvent is dan ook dat een land dat zelf over het gebruik van kernenergie aarzelt of het afwijst, al het mogelijke zal doen om op wereldschaal hetzelfde te bereiken. Echter naast het gebruik van kernenergie voor „vreedzame” doeleinden hebben we ook te maken met de militaire aspecten, de kernbewapening.

Lange tijd leek het of deze twee zich los van elkaar konden ontwikkelen, waarbij na een tijd de kernbewapening zoveel mogelijk werd ingedamd en de burgerlijke ontwikkeling zoveel mogelijk werd bevorderd. Dat is onjuist gebleken.

Op dit moment blijkt duidelijk dat de beide ontwikkelingen wel degelijk met elkaar te maken hebben en dat de een aangewend kan worden voor de ander. In het hele proces van „vreedzame” toepassing van kernenergie zitten een paar zwakke plekken en juist deze kunnen door machtswellustige landen gebruikt worden om onder het voorwendsel van vreedzame toepassing van kernenergie in het bezit te komen van een atoomwapen.

Het bezit van slechts één of enkele atoombommen geeft een enorme machtspositie tegenover landen die ze niet hebben. (Chantagepolitiek.) Landen die uranium als delfstof bezitten kunnen eveneens een dominerende positie gaan innemen. Afhankelijk van de situatie op de wereldmarkt kunnen voorwaarden bij de levering bedongen worden. Ook kan uraniumerts ingeruild worden tegen de kennis van de nucleaire technologie. Wat zijn nu precies die zwakke schakels in het overigens ook in z'n geheel verwerpelijke proces van de toepassing van kernenergie:

1. De opwerkingsfabriek

De meest gebruikte kernenergiecentrales voor het opwekken van elektriciteit zijn de zg. lichtwaterreactoren. De brandstof bestaat uit 3 procent verrijkt uranium, waarvoor dus een fabriek zoals in Almelo zorgt. (De verschillende verrijkingmethoden zullen hier niet besproken worden.) In de brandstofstaaf van een kernreactor ontstaan vele splijtingsproducten, één ervan is plutonium. Als een reactor een tijd in bedrijf is geweest zijn er zoveel van deze splijtingsproducten ontstaan dat het proces gestoord wordt. De brandstofstaven worden dan vervangen. De gebruikte exemplaren kunnen opgeslagen worden als radioactief afval, de andere mogelijkheid is in een opwerkingsfabriek het nog aanwezige

uranium en het gevormde plutonium te scheiden van de andere stoffen. Beide stoffen zijn daarna weer bruikbaar te maken voor het hergebruik in een kernreactor. Plutonium echter is direct bruikbaar voor kernwapens. (De reactor in Borsele levert per jaar materiaal voor acht bommen met de kracht van de Nagasakibom.) Met een opwerkingsfabriek heeft een land dus de sleutels in handen tot het bezit van kernwapens.

2. De verrijningsfabriek

Uraniumerts bevat twee soorten uranium (U). Voor kernenergie en kernwapens is alleen het U-235 geschikt. De hoeveelheid in het uraniumerts is echter niet voldoende, daarom moet het gekoncentreerd worden. Voor lichtwaterreactoren moet het gehalte ongeveer 3 procent zijn, voor kernwapens streeft men naar 90 procent. Dit laatste percentage bereikt men door dezelfde behandeling vele malen te herhalen. Er zijn op dit moment vier verschillende methoden bekend. Twee ervan zijn bedrijfsklaar, het gasdiffusie en het ultracentrifugeprocédé. Twee bevinden zich nog in een ontwikkelingsfase, het straalpijp- en laserprocédé. Het ontwikkelen van de verrijkingstechnologie was tot in de jaren zestig een geheime aangelegenheid, omdat met dit proces kernwapens aangemaakt kunnen worden.

Het gevaar van de opwerkingsfabrieken voor de wereldwijde verspreiding van kernwapens heeft men kennelijk niet voorzien, ook niet bij het Non Proliferatieverdrag (NPV) (het verdrag tegen de verspreiding van kernwapens). Dit verdrag kwam tot stand om kernbewapening tegen te gaan en het vreedzaam gebruik van kernenergie te stimuleren. Nu lijken deze doelstellingen strijdig te zijn. Het NPV is in maart 1970 in werking getreden. Bij ondertekening beloven landen, als zij nog geen

kernwapens bezitten (de have-nots) deze ook niet te zullen ontwikkelen. De kernwapenlanden (de haves) verlenen geen medewerking aan andere landen bij het ontwikkelen van kernwapens.

Beide, de haves en de have-nots zullen wel de toepassing van het vreedzaam gebruik van kernenergie stimuleren.

Uitvoer naar landen die het NPV niet ondertekend hebben is geoorloofd mits er controle door het IAEA (het internationaal atombureau in Wenen) uitgeoefend kan worden.

Zwakke plekken in deze overeenkomst zijn:

1. Het NPV-verdrag is eenzijdig opzegbaar met een opzegtermijn van drie maanden.

Over tegenmaatregelen wordt niet gesproken.

2. Leveringen van technologieën die direkt aan te wenden zijn voor kernbewapening zijn niet uitgesloten (dus verrijkings- en opwerkingsfabrieken).

3. De IAEA-kontrolle is allesbehalve waterdicht en in sommige opzichten beperkt.

a. Bij de kontrolle op het splijtbaar materiaal is het mogelijk kleine hoeveelheden aan de kontrolle te onttrekken; de schattingen lopen uiteen van 1/2 tot 2 procent.

Door systematies kleine hoeveelheden achter te houden kan een bom bij elkaar gespaard worden.

b. Niet NPV-ondertekenaars hoeven als ze technologie aankopen slechts IAEA-kontrolle te aksepteren voor die fabrieken. De IAEA heeft geen opsporings- en controlebevoegdheden in het geval dat de geleverde technologie wordt nagemaakt.

Met de bijeenkomsten van Londen in 1975 en november 1976 gehouden onder de nucleaire technologie eksporterende landen heeft men getracht verbeteringen aan te brengen in de kontrolle. Vooral wat bovengenoemd punt 3b betreft is gesproken over uitbreiding van de kontrolle ook op de nagemaakte fabrieken en zelfs op de uitvoer van deze kopieën. Niet zeker is echter of de verrijkings- en opwerkingsfabriek niet ook met name genoemd zijn. De juiste inhoud van de afspraken is echter niet bekend, men spreekt van een „gentlemen's agreement”. Dat er geen eenstemmigheid bestaat tussen de deelnemende landen is zeker.

Verzet

Inmiddels worden de gevaren verbonden aan de verspreiding van „vreedzame” toepassing van kernenergie beter onderkend en wordt gepoogd de verspreiding van opwerkingsfabrieken tegen te gaan. De Verenigde Staten verzetten zich erg tegen de voorgenomen levering van zowel kernreactoren en een verrijkings- plus een opwerkingsfabriek van West-Duitsland aan

Brazilië. (Brazilië heeft het NPV-verdrag niet ondertekend.) De VS dreigen zelfs met stopzetting van de levering van uranium aan Duitsland. Een stevige stok achter de deur. Immers Duitsland heeft zelf een ambitieus plan voor de bouw van dertig à veertig kerncentrales. Voorlopig wil Duitsland dus verzekerd zijn van de levering van uranium. Om in de toekomst minder afhankelijk te zijn van de VS is nu de technologie aan Brazilië verkocht in ruil voor een vast percentage van de Braziliaanse uraniumwinning, nl. twintig procent. Volgens de jongste berichten wordt gezamenlijk gezocht naar nieuwe uraniumvelden, gedeeltelijk in de bergketens en oerwouden van het tropiese regenwoud van het Amazonegebied. De eerste optimistische berekeningen over de winbare hoeveelheden uraniumerts in Brazilië zijn nog lang niet door reële vondsten bevestigd. Het kan erg tegenvallen. En de kwetsbaarheid van het gebied waar nu gezocht wordt, de tropiese regenwouden, geeft nog een extra dimensie aan de gevaren verbonden aan de toepassing van kernenergie. De VS zien volgens een bericht in de NRC van 29 december 1976 een reëel gevaar in West-Duitsland als kernbommoogendheid, door middel van het aanleggen van voorraden plutonium via de opwerkingsfabrieken. De eerste van een reeks van dergelijke fabrieken is gepland in het Hümmlinggebied in Neder-Saksen (ten oosten van Groningen). Afgelopen maand heeft Frankrijk, tot voor kort één van de koplopers bij de uitvoer van nucleaire technologie, de levering van een opwerkingsfabriek aan Zuid-Korea geannuleerd. Ook worden pogingen ondernomen om het contact voor de levering van eenzelfde fabriek aan Pakistan ongedaan te maken. Bij deze poging doet ook Canada mee, dat bedreigd heeft de levering van zwaar water aan de door de Canadezen bemande zwaarwaterreactor te Karachi stop te zetten en de reactor te ontmantelen als de opwerkingsfabriek doorgaat. Frankrijk oefent nu op zijn beurt druk op Duitsland uit om af te zien van het kontrakt met Brazilië. In Frankrijk zelf ontstaat ook

langzaam maar zeker weerstand. Nog deze maand protesteerden duizend kerntechnici tegen de bouw van de super Phoenix te Lyon (een snelle kweekreactor). In Engeland is een openbare discussie aan de gang over de uitbreiding van de kernenergetiese elektriciteitsvoorziening. Voorlopig zijn de beslissingen enige tijd uitgesteld, om tijd te geven aan discussie en onderzoek. Ook Amerika bevindt zich in een dergelijk stadium. Het gaat hierbij vooral om de voortzetting van de bouw van snelle-kweekreactoren (zoals die van Kalkar), waarbij men minder afhankelijk is van de markt van verrijkt uranium. De technologie van de kweekreactoren is echter onnoemelijk veel ingewikkelder en gevaarlijker dan van een gewone reactor.

Plan-Ribicoff

Om het gevaar van de wereldwijde verspreiding van kernwapenmateriaal tegen te gaan lanceerde senator Ribicoff uit de VS het plan om internationale opwerkingsfabrieken op te richten, gekoppeld aan een verplichte administratie van al het splijtbaar materiaal. Alle afval van kerncentrales zou dan alleen nog door internationaal opgerichte en gekontroleerde opwerkingsfabrieken verwerkt mogen worden en ook de opslag van afvalstoffen zal op die plaatsen geregeld moeten worden.

Of men nu voor of tegen het gebruik van kernenergie is, het feit ligt er dat al vele staten, ook die het Non Proliferatie Verdrag niet ondertekend hebben, over kernreactoren beschikken. Ook moeten vele landen geacht worden in staat te zijn zelf een opwerkingsfabriek te ontwikkelen (chemies gezien is het opwerken niet zo moeilijk). Daarbij groeit het aantal landen dat over atoomwapens beschikt gestaag; Israël, India, China om er een paar te noemen. Argentinië heeft het materiaal klaar liggen. Al deze landen worden door hun buurlanden met wantrouwen en jaloezie bekeken. Dus wat de bestaande situatie betreft is verbetering en verscherping van de controle en uitbreiding van het

aantal ondertekenaren van het NPV-verdrag zonder meer noodzakelijk. Eén voorwaarde voor het plan-Ribicoff zal tenminste moeten zijn, dat de controle en bewaking door internationaal erkende instanties gebeurt, bijvoorbeeld door de Verenigde Naties.

Een dergelijke internationale controle zal zeker een verbetering ten opzichte van de bestaande situatie zijn. Een nadeel is dan wel dat de radioactieve stoffen over grote afstanden vervoerd moeten worden, omdat er maar enkele internationale fabrieken zullen komen. Met de grotere afstanden nemen de risico's tijdens het transport, zoals ongelukken en sabotage, alleen maar toe. Hopelijk is de situatie voor vele landen ernstig genoeg om in afwachting van betere controle op de bestaande situatie, de bouw en leveringen van reactoren en bijbehorende fabrieken, op te schorten. Dit uitstel kan dan tevens meer kans geven aan de ontwikkelingen tegen het gebruik van kernenergie, zodat de hoop op afschaffing weer toe kan nemen.

Nederland kan gezien zijn relatief zwakke positie in de wereldpolitiek, niet zo heel veel invloed uitoefenen op het afremmen van de verspreiding van kernwapens. In zijn eentje kan Nederland de ontwikkelingen niet keren. Maar als het zo is, dat er — ook internationaal — een keerpunt inzake de verspreiding van kernwapens in zicht is, en op dit moment lijken de ontwikkelingen in die richting te wijzen, dan zal Nederland al het mogelijke moeten doen om hangende de beslissing inzake Almelo, de internationale discussie op gang te brengen. Omdat de samenhang tussen „vreedzaam” gebruik van kerntechnologie en de verspreiding van kernwapens op dit moment duidelijk is, heeft Nederland, met de uitbreiding van Almelo in de hand, een mogelijkheid om op het internationale vlak vragen te stellen over de effectiviteit van de controle. Van belang is immers de dreigende kernbewapening van landen als Brazilië, Israël, Egypte, Iran, aan banden te leggen, om zodoende een fase van nucleaire ontspanning te kunnen inleiden.

Ook moet bekeken worden of via „Almelo” invloed uitgeoefend kan worden om de uitvoering van het ambitieuze Duitse kernenergieprogramma te vertragen of uit te stellen.

Op de kerngroepbijeenkomst van 20 december jl. zijn deze internationale aspecten nauwelijks onderwerp van discussie geweest en het is de vraag of het besluit, dat de kerngroep nam, de PPR nog wel de mogelijkheid laat de invulling van deze internationale voorwaarden te beoordelen.

Martha de Vries Reilingh
en Gerritjan van Oven

Martha de Vries Reilingh
Gerritjan van Oven

Zuidelijk Afrika

Bij de Boykot Outspan Aktie en Novib is een boekje verschenen over het Zuidafrikaanse Bantoestanbeleid. De titel is „Zwarte deelstaten, blanke heersstaten”, geschreven door Barbara Rogers. In dit boek wordt ingegaan op alle aspecten van het beleid ten aanzien van de Bantoestans. De historische ontwikkeling van en de ideologie achter het beleid komen aan de orde, de politieke en economische structuur, juridische aspecten, de vergaande afhankelijkheid van de gebieden en de werkelijkheid van het dagelijks leven. Juist nu de Zuidafrikaanse regeringspropaganda de wereldopinie tracht te beïnvloeden met het verlenen van schijnafhankelijkheid van de Bantoestans is aan de gegevens zoals deze in dit boekje naar voren komen zeker behoefte. Het boekje kost f 3,— buiten de portokosten. Bestellen bij BOA, Pasterstraat 26, Leiden, 071-142124.

Noord/Zuid

De Dokumentatie en Informatiecentrale De Horstink heeft een DIC-map uitgegeven over de Noord Zuid verhouding. Het is een verzameling van artikelen uit brochures, tijdschriften en kranten over belangrijke on-

derwerpen in de verhouding tussen arme en rijke landen. De resultaten van de vierde Unctad-konferentie worden in verband gebracht met de speciale zitting van de Verenigde Naties over de vestiging van een nieuwe internationale economische orde en met de noord-zuid-dialoog in Parijs. De rol van Nederland bin-

nen de EEG en de gevolgen van de veranderingen voor Nederland, met name de herstrukturering, komen ter sprake.

De map kost f 16,90.

Volledige titel:

„Noord/zuid, dokumentatie over ontwikkelingsamenwerking, unctad, grondstoffen, cies, eeg-beleid en herstrukturering”. Bestellen bij: De Horstink, Koningin Wilhelminalaan 17, Amersfoort, 033-11523. Per giro op nummer 1607458 tnv. DIC-de Horstink, Amersfoort, dan twee gulden ekstra betalen. Bestelnummer 10060.

Zuid-Azië

Het Zuid-Azië bulletin gaat ditmaal helemaal over de stad, met name de verstedelijking in India. Het eerste artikel heeft als titel: „De stad als nieuwe kolonisator in de ontwikkelingslanden”. Een abonnement kost minimaal f 7,50 per jaar. Een los nummer (het stadsnummer is het vierde van 1976) kost f 2,—. Verschijnt vier maal per jaar.

Bestellen door storting op giro 540707, tnv. Penningmeester Zuid-Azië Bulletin, Topaasstraat 4, Apeldoorn.

Kursus politiek

Teleac begint 20 februari een uitvoerige tv-kursus onder de titel „Parlement en politiek” met het oog op de komende verkiezingen. De uitzendingen gaan door tot 22 mei. (14 stuks).

Er wordt uitgezonden op zondagmiddag om half drie met een herhaling op zaterdagavond om kwart over zes. Onderwerpen zijn: kiezen/partijen/Kamers/kabinetsformatie/ministers/regering/wetgeving/etc./

Bij de cursus, die gepresenteerd wordt door Henk van Hoorn, hoort het boek „Parlement en politiek” van mr. J. J. Vis en drs. J. T. J. van den Berg én een documentatiepakket.

Het hele kursuspakket kost f 25,— over te maken op giro 544232 van Teleac-Utrecht onder vermelding van „Parlement en politiek”.

VAN DE THEMAGROEP MILIEU MILIEURAPPORTEN

Hieronder volgt een overzicht van rapporten en artikelen over milieu-onderwerpen. Ze zijn — tenzij anders vermeld — verkrijgbaar bij de Studiestichting, Singel 277, Amsterdam, tel. 020-226018. De aangegeven prijzen zijn inclusief verzendkosten.

1. Kommentaar op de Oriënteringsnota ruimtelijke ordening (oktober 1974), f 3,—.
2. Het afgraven van bosgrond (strooiselroof) (november 1974), f 1,—.
3. Natuurbehoud uit zelfbehoud (januari 1974), f 1,—.
4. Chemiese bestrijding (van de Amerikaanse vogelkers) in bosgebieden (juni 1976), f 2,—.
5. Gladheidsbestrijding met zout (januari 1974), f 1,—.
6. Maatregelen ter voorkoming van waterverontreiniging door fosfaten (februari 1976), f 1,50.
7. Overzicht milieu-eigenschappen van wasmiddelen (februari 1976), f 1,—.
8. Enkele opmerkingen over de samenhang tussen botulisme en waterverontreiniging (november 1975), f 1,—.

9. Opmerkingen naar aanleiding van het ontwerp-structuurschema drink- en industriewatervoorziening 1972 (april 1974), f 1,50.

10. Enkele aspecten van de luchtverontreiniging (september 1974), f 1,—.

11. Kopersstaking spuitbussen (februari 1975), f 1,—.

12. Vermindering van de hoeveelheid ozon in de stratosfeer (maart 1976), f 1,50. NB. Dit rapport en het voorgaande vullen elkaar aan.

13. Chemiese industrie in de Eemsmond? (augustus 1975), f 2,45. Te bestellen bij PPR provincie Groningen, Coehoornsingel 10, Groningen of tel. 05941-384, Johan Mug.

14. Over de werkgelegenheid in Groningen (mei 1976). Bestellingen: zie 13.

15. Geen inpoldering Markerwaard nu!, f 1,50.

16. Normalisatie van glazen potten voor levensmiddelen (januari 1976), f 1,—.

17. Diskussienota inkomens in de landbouw (februari 1976), f 3,20.

18. Literatuurlijstje windmolens, f 1,—.

19. Adres- en literatuurlijst milieu-onderwijs (maart 1976), f 1,—.

Berichten van het partijburo

Het landelijk partijburo ziet geen kans meer werkzaamheden voor provinciale en plaatselijke actiecentra te verrichten totaan de verkiezingen. De bezetting van het buro is nog steeds onder de maat en de verkiezingswerkzaamheden hebben uiteraard de grootste voorrang.

De provinciale en plaatselijke actiecentra wordt verzocht oplossingen voor hun werkzaamheden buiten het partijburo om te zoeken. Adreswijzigingen en opgave van nieuwe leden moeten behalve aan de plaatselijke sekretarissen rechtstreeks aan het landelijke partijbestuur worden gestuurd, dat zoals bekend gevestigd is op Singel 277 te Amsterdam. Dit voorkomt onnodige vertraging en misverstanden.

Belangwekkend rapport over UCN

Een groep van tien deskundigen van verschillende universiteiten heeft op verzoek van het bestuur van de PPR over het ultracentrifugeproject in Almelo een rapport gemaakt, dat juist voor de kabinetsbeslissing van 17 december uitkwam. Het rapport is verkrijgbaar bij het partijburo van de PPR, Singel 277, Amsterdam. Eén van de belangrijkste konklusies uit het rapport kan worden genoemd dat juist door het stopzetten van het Almelse project de druk op Duitsland het grootste is, omdat het land het project gebruikt als dekmantel voor de verzelfstandiging van het eigen kernprogramma.

De Verenigde Staten oefenen nu grote druk uit op West-Duitsland om mee te werken aan een sluitend systeem van niet-verspreiding van kernwapens. Als het UC-project de positie van Duitsland heeft versterkt neemt de invloed van de VS af en wordt de Nederlandse invloed vrijwel nihil. Zij die de Duitsers in toom willen houden zouden nu het project niet verder moeten uitbreiden, aldus het rapport. Over de invloed op Duitsland zegt het verder, dat die alleen het materiaal geldt dat via Urenco wordt verhandeld. Daarbuiten om doet Duitsland rustig zaken, zoals met Brazilië. Ten tweede is Nederland ekonomies en politiek erg afhankelijk van West-Duitsland. Als wij het vetorecht willen gebruiken zal de Duitse druk groot zijn, vooral als het om kommercieel aantrekkelijke kontakten gaat. Bovendien wordt het „kommerciële sukses” van het UC-project bij een veto in de waagschaal gesteld.

Een zelfstandige Westduitse verrijkingindustrie is voor de VS, noch voor de USSR, noch voor Frankrijk aantrekkelijk. Om die reden zal de druk op Duitsland nog meer toenemen. Nederland moet zijn dekmantelfunctie opgeven. Het rapport gaat verder in op het ernstige probleem van de verspreiding van kernwapens en de slechte financieel-ekonomiese perspectieven. Wat het eerste betreft ligt het punt bij het wegnemen van technologiese belemmeringen. Dit geldt met name voor de zogenaamde gevoelige technologieën die binnen de splijststofkringloop sleutelposities innemen.

Werkgelegenheid

Het rapport valt het aantal in het vooruitzicht gestelde arbeidsplaatsen sterk aan. De investering per arbeidsplaats zou 1,7 miljoen gulden zijn, zelfs zeer hoog in vergelij-

king met de kapitaalintensieve chemiese industrie.

Als alternatieven voor de werkgelegenheid in Twente wordt aktivering van de metaal- en installatie-industrie genoemd. De aandacht zou gericht kunnen worden op een programma van energiebesparende maatregelen en alternatieve energie. Genoemd worden stads- en wijkverwarmingsinstallaties, gekombineerde opwekking van warmte en

kracht, warmteproduktie met warmtepompen voor woningen, flats en bedrijfsgebouwen, energiebesparing in industrie, gebouwen en woningen, toepassing van zon- en warmte-industrie en toepassing van steenkoolindustrie. Voor al deze activiteiten is apparatuur nodig, die in bestaande of nieuwe bedrijven kan worden gemaakt.

Het rapport stelt tenslotte de vraag waarom zoveel haast moet worden gemaakt. „Een bedenkelijk argument voor het forceren van een snelle beslissing zou kunnen zijn een mogelijke druk van Duitse zijde en verband houden met de Duitse wens om snel een positie van internationale onafhankelijkheid te bereiken. In dit laatste geval is het niet toegeven aan deze druk wel bijzonder wenselijk”.

Kongres op 29 januari

Zaterdag 29 januari wordt in Utrecht een PPR-kongres gehouden over de ontwerp-resolutie die de partijbesturen van PvdA en PPR hebben opgesteld. Ook zal naar alle waarschijnlijkheid het kabinetsbesluit over het ultracentrifugeproject aan de orde komen. Het kongres wordt gehouden in de Veemarkthallen van Utrecht (Sartreweg) en begint om tien uur. Het

is de bedoeling om het kongres om vijf uur uiterlijk te sluiten, maar met een uitloop tot in de avond is rekening gehouden, mocht dat nodig zijn. Het voorjaarskongres wordt gehouden op 15 en 16 april in de Markthal van Amersfoort. Daarover volgen nadere mededelingen. In dit nummer van PPRAK staan de stellingen voor het Welzijnsdeel van het kongres ter amending.

Notulisten gevraagd voor kongressen

Het kongrespresidium doet een ernstige en dringende oproep aan partijleden, die enig verstand en enige ervaring hebben op het gebied van notulering, zich voor een deel of voor het geheel van de kongressen van 29 januari en 15/16 april 1977 als notulist beschikbaar te stellen. Het gaat uiteraard niet om een letterlijke weergave van

alle gesproken woorden, maar wel om een goed overzicht van wat er gezegd en besloten is. We kunnen er niet altijd dezelfde mensen voor laten opdraaien; wie betoont of betonen de nodige solidariteit? Het adres is Jachtlaan 232, Apeldoorn, tel. 055-255407 ('s avonds). Het kongrespresidium.

Podium voor bestuursleden

Karel Claassen

De PPR, Den Uyl en de utopie

In een interview enige tijd geleden in de Volkskrant gaf premier Den Uyl ons te kennen dat juist links oog moet hebben voor het verlangen van mensen naar zekerheid, veiligheid en geborgenheid. De economische crisis heeft bij de mensen moedeloosheid doen ontstaan nu ze gekonfronteerd worden met werkloosheid en geringere welvaarts-groei.

Links en rechts verkreeg deze uitlating de nodige bijval. In een tijd van crises op allerlei levens-terreinen ga je de mensen niet lastig vallen met nieuwe gedurfde voorstellen om de samenleving te hervormen. Dat is de Heer verzoeken en met CDA-ers in je kabinet kan zo iets slecht voor je aflopen. Konklusie: links doet er verstandig aan vanwege de eisen van de „realiteit” gas terug te nemen. Wie toch aan de verleiding toegeeft om te blijven „drammen” naar veranderingen heeft er volgens de socialistische leider niets van begrepen.

Als politiek de kunst van het haalbare is dan moet dit een wijze strategie zijn.

Nou heb je natuurlijk altijd „on-wijzen” die daar anders over denken. In de PPR zitten er nogal wat van dat soort. Hun naam: de utopisten. Of als rechts Nederland in een wat mildere stemming verkeert: „het zijn goedwillende mensen maar wel erg idealisties”. Toch spreekt mij die club wel aan en dat niet alleen omdat rechts Nederland haar niet moet. Nee, ik vind dat ideaal en utopie in de politiek thuishoren in tegenstelling tot vele anderen die menen dat je er schurft van krijgt. En dat is zoals bekend dodelijk. Tenzij je zoveel werkelijkheidszin bezit om een medicijn als kompromis in te nemen. Je wordt dan „verstandig” progressief zoals D'66 en leeft nog iets langer.

De Franse filosoof Garaudy vindt het hanteren van utopieën in de politiek een noodzakelijkheid. Maar hij stelt wel eisen: ze moeten „hard” gemaakt worden door het

ontwikkelen van de voorwaarden waaronder en de middelen (technieken) waarmee ze gerealiseerd kunnen worden. Het opstellen en het analyseren hiervan verwijst naar de maatschappelijke werkelijkheid waar wijzelf deel van uitmaken en die dus veranderbaar is.

Utopiese politiek doet daarom een beroep op ons creatief vermogen om vanuit een veranderbare werkelijkheid een bewuste keuze te maken voor nieuwe doeleinden en middelen ter oplossing van nieuwe problemen. Daarbij gaat het niet om het overwinnen van de spanning tussen ideaal en werkelijkheid want dat is deels een valse tegenstelling. Idealen behoren immers zelf ook tot de werkelijkheid die mede onder invloed van links tot stand komt en kan komen.

Utopieën en idealen zo ingevuld vinden hun wortels in de concrete behoeften van de maatschappij. Zij hebben niets van doen met abstracte utopieën van hemel op aarde bouwers.

Nu vind ik toevallig dat de PPR meestentijds een partij is die concrete utopieën in haar optreden doet. En ik vind toevallig ook dat de Partij van de Arbeid van Joop den Uyl de laatste tijd hard op weg is zich af te wenden van een begin van creatieve concrete utopiese politiek. In de praktijk blijkt een gebrek aan zelfvertrouwen waardoor men terugvalt op aan het verleden ontleende doeleinden en middelen.

De PvdA durft de breuk met het verleden niet aan en ik heb de indruk dat men denkt dat de toekomst in het heden ligt.

Nu heeft Den Uyl zoals wel vaker gebeurt niet helemaal ongelijk als hij erop wijst dat links in solidariteit moet opkomen voor hen die angstig en onzeker zijn. Maar die solidariteit geldt dan toch wel allereerst de zorgen en angsten van de meest zwakkeren in onze samenleving, hoop ik. Ook is juist de konstatering dat het verlangen naar zekerheid en geborgenheid te maken heeft met de gevolgen van

de economische crisis. Zo'n situatie is een ideale voedingsbodem voor behoudzucht.

Links moet daarmee rekening houden, maar mag nooit haar politiek daarop afstemmen. Juist barre tijden moeten voor links aanleiding zijn concrete alternatieven te stellen naar de toekomst toe, en te breken met de oude recepten uit verleden en heden. Dan geef je angstige mensen een nieuw perspectief. Een linkse politiek die zich terugtrekt op voor haar veilige stellingen komt bedrogen uit: zij is gebaseerd op de angst voor de angst van de mensen.

Het in betere tijden opgeroepen enthousiasme ebt weg en de leegte wordt bij gebrek aan een perspectief opgevuld door behoudzucht en skepsis. Ik bedoel maar: zo kun je de door Den Uyl gesignaleerde moedeloosheid ook bekijken. Een eventueel tegenvallende verkiezingsuitslag heeft links dan ook deels aan zichzelf te wijten.

Met name de PvdA heeft het kabinet bijna vier jaar keurig op de winkel laten passen. Toen de scheuren in de muren wat al te kolossale afmetingen kregen heeft men een paar palen tegen het gebouw gezet maar aan een definitief begin van een echte verbouwing is men nog niet toegekomen.

De PPR wil wel verbouwen en geeft herhaaldelijk de voorwaarden en technieken, daarvoor nodig, aan (bv. beperking van de economische groei in relatie met alternatieve energiebronnen).

Dat geeft vaak bonje achter in de winkel maar de PPR is standvastig in haar overtuiging dat verbouwing nodig is. Ze blijft bereid daaraan mee te helpen zolang haar medefirmanten de politieke wil vertonen om de hele winkel eens grondig te moderniseren.

Als partijbestuurslid wil ik er graag aan meewerken om gestalte te geven aan die concrete utopie. Ik doe dat vooral op het vlak van het raads- en statenwerk samen met de stuurgroep. Niet zo spektakulair maar wel nodig. Vandaar.

(advertentie)

Roel van Duyn wil buiten de stad theorie in praktijk gaan brengen en zoekt voor zijn nieuwe vrouw en zichzelf woonruimte op het platteland. Aan onbespoten moestuin en zonne- en windenergie willen we (samen)werken, eventueel ook met burens en vrienden. Liefst te huur, anders goedkope koopwoning. Welke radikaal in dorp of vlek helpt? Zijn er lindes of andere bomen? Tel. 020-252292 of brieven naar Nieuwe Leliestraat 37, Amsterdam.

Tromp en Lafeber

In de PPRAK van 17 december jl., staat op bladzijde 3 een commentaar getiteld „Tromp”. De auteur deelt daarin mee er niet in geslaagd te zijn de bedoeling van enkele aan Tromp toegeschreven artikelen te ontdekken, hetgeen hem overigens niet verhindert er commentaar op te geven. Ook heeft de auteur nagelaten zijn lezers op de hoogte te stellen van de feitelijke inhoud van deze artikelen. Ten slotte bevat zijn commentaar onjuiste informatie.

Voor de PPR-leden die wél dit stukje commentaar onder ogen kregen, maar niet de artikelen waar het op sloeg, is de volgende aanvulling wenselijk:

1. Het commentaar betreft twee artikelen, onder de titel: „PPR, partij of sekte?”, gepubliceerd in De Nieuwe Linie van 13 november en 4 december. Het tweede artikel was een reactie op het weerwoord van B. de Gaay Fortman in De Nieuwe Linie van 20 november. Zij waren geschreven door C. V. Lafeber en H. W. Tromp.

2. In onze bijdragen analyseerden wij een aantal ontwikkelingen binnen de PPR, die, naar wij vrezen, van doorslaggevende betekenis kunnen zijn voor de toekomst van de partij. Deze ontwikkelingen zijn al langdurig onderwerp van gesprek binnen de PPR, zeker buiten de Randstad. Hoewel vorm en toon geheel voor rekening van beide auteurs komen, geven zij weer wat met name in Brabant en Groningen onder veel leden leeft.

3. Voor degenen die belang stellen in onze analyse, zij hier herhaald dat wij drie fundamentele verschillen hebben aangegeven tussen de PPR van 1973 en die van nu. Die verschillen zijn:

- het verlies aan „charismaties leiderschap”;
- de ontwikkeling van „beweging” tot „partij”;
- de „dekonfessionalisering” van de PPR.

4. Wij betreurden het verder, dat twee uitermate belangrijke aspecten die binnenskamers wél jarenlang gesprekstof hebben gevormd, nimmer tot enige publieke discussie binnen de partij aanleiding hebben gegeven. Te weten, de vorming en

het optreden van een (vaak kwalitatief bedenkelijke: men leze de Handelingen der Staten Generaal er eens op na) partij-elite, én het beeld van de partij bij de kiezer.

5. Ons (eerste) artikel werd gepubliceerd aan de vooravond van het PPR-kongres. Wij hoopten hiermee enige invloed uit te kunnen oefenen op de koersbepaling en de kandidaatstelling voor de Tweede-Kamerverkiezingen. Op dat moment overheersten de geluiden in de PPR van lieden die wilden aansturen op een PPR tussen PvdA en PSP/CPN. Op dat moment stond bijvoorbeeld Henk Waltmans, de defensie-specialist van de PPR, op een nagenoeg onverkiesbare plaats. Een dergelijke politieke koers achten wij onjuist (en elektoraal een mislukking); een dergelijke kandidaatstelling vonden wij treurig. De opstelling van de groep die de PPRAK een „kleine minderheid” noemt, doet de PPR buiten de Randstad in elk geval enorm veel afbreuk. De doorsnee PPR-kiezer heeft geen behoefte aan marxistische Verelendungstheorieën en leninistische strategiestellingen.

6. Alle verkiezingsonderzoek wijst erop dat de PPR elektoraal ernstig verzwakt is. Onze analyse poogde het hoe en waarom van dat verlies te verklaren: de PPR die zich in 1973 gepresenteerd had als een konfessionele progressieve partij, dankte dááaraan voor een belangrijk deel ook haar sukses. Zij zou in 1977 alleen een politieke toekomst hebben, als zij aantrekkelijk bleef voor progressieve konfessionelen, en daarbij mogelijk een tegenwicht tegen het CDA kon vormen.

7. Sindsdien is bekend geworden dat volgens een recent verkiezingsonderzoek de PPR méér dan gehalveerd is: van zeven naar drie zetels. De vier verloren zetels zouden naar het CDA gaan. De situatie is nóg somberder dan wij vreesden. Het lijkt ons van groot belang dat iedereen in de partij zich opnieuw realiseert dat in 1973 zeer veel konfessionele kiezers op de PPR hebben gestemd, en dat de huidige PPR deze kiezers van zich heeft vervreemd. En een partij bestaat uitsluitend bij de gratie van haar kiezers, en niet van haar leden.

8. Tenslotte is ons verweten dat wij té somber (zie 7) waren, aangeslagen en opgeschrikt door een de PPR vijandige pers. Dat een deel van de pers de PPR kwaad gezind is, heeft de PPR in niet onbelangrijke mate aan zichzelf te wijten. De betrekkelijke onervarenheid van actieve PPR-leden, het soms al te duidelijke gebrek aan competentie, en niet in de laatste plaats de interne conflicten die daaruit voortvloeiden, dat alles heeft zeer vaak geleid tot negatieve publiciteit. Erger nog: soms is er zelfs voorpagina-nieuws geleverd door gedrag van PPR-vertegenwoordigers dat helemaal niets met politiek te maken had. De partij heeft daar geen lering uit getrokken, laat

staan er consequenties aan verbonden. Te vrezen valt nu, dat een groot aantal voormalige PPR-kiezers op 25 mei a.s. er wél consequenties aan zal verbinden.

10. „Waar het op aan komt is, dat er gewerkt wordt”, besluit het redactionele commentaar in de PPRAK. Misschien is het nuttig op te merken, dat „denken” aan „actie” vooraf dient te gaan.

C. V. Lafeber, Tilburg
H. W. Tromp, Groningen
31 december 1976

Almelo

Wij waren als actiecentrum helaas niet vertegenwoordigd op de kerngroepvergadering van zaterdag 18 december. Daarom willen we met deze brief onze verontwaardiging laten weten over het aannemen van een motie aangaande de zaak „Almelo”.

Inhoudelijk zijn wij het helemaal eens met de opstelling van de PPR in deze kwestie. Daar kan geen misverstand over bestaan.

Wij zijn het volstrekt oneens met een gang van zaken waarin de kerngroep beslist dat de PPR zijn steun aan deze regering moet onthouden wanneer de uraniumverrijkingfabriek — onder stringente voorwaarden — toch wordt uitgebreid. Als de PPR zijn programma en vooral de uitvoering daarvan maar enigszins ernstig neemt, zal een beslissing of zelfs een aanzet tot een beslissing om uit de regering te treden — met alle gevolgen daarvan — slechts kunnen worden genomen door het kongres. Tegen deze achtergrond zijn wij ook teleurgesteld over de houding van een aantal leden van het partijbestuur dat dreigde op te stappen wanneer niet een verstrekkender motie werd aangenomen.

In dit verband mag wel eens gesteld worden dat het fnuikend is voor de PPR wanneer zij zich onnodig het etiket „schone handen partij” laat opplakken. Ook het werk van gemeenteraads- en statenleden kan hierdoor, onnodig, ernstig worden belemmerd. Wij mogen zelfs niet de indruk wekken dat het ons eerder gaat om de „schone handen” dan om de zaak (het gehele programma).

Namens het actiecentrum
Haarlemmermeer,
Leo Mesman en Bert Kool

Wouter van Dam

Wouter van Dam was voorzitter van de PPR van 1972 tot 1974. Hij heeft allerlei dingen gedaan zoals personeelschef, recreatiebegeleider en vormingsleider en is nu docent politiekologie „op grond van zijn praktische ervaring”.

Hij zat vier jaar in de raad van zijn woonplaats Renkum en zit nu in de provinciale staten van Gelderland. Hij is sinds kort voorzitter van Clat-Nederland, een zeer actieve en effectieve club, zegt Wouter. Hij is een generalist uit principe. Een boom opzetten met hem is niet moeilijk, zelfs niet op zaterdagochtend als de meesten van ons zich het vuil van een week zwoegen uit de ogen wrijven.

Hij was op de kerngroep van december één van de indieners en woordvoerders over de motie-Gelderland die met grote meerderheid van stemmen werd aangenomen en waarin staat dat de PPR haar steun aan het kabinet moet beëindigen als de UCN-fabriek te Almelo wordt uitgebreid.

Zijn optreden was daarom opmerkelijk, omdat hij een uitvoerig pleidooi hield voor de bestaande en toekomstige progressieve samenwerking en als geen ander wees op het belang daarvan voor progressieve politiek in Nederland.

Maar ondanks dat alles, zei hij, is meedoen aan Almelo de grens van het mogelijke voor de PPR. „Er moet een groep zijn in Nederland, die hier nee zegt. En die groep is de PPR”, zei hij.

In dit interview vertelt Wouter van Dam over het levensgevoel van het ogenblik en de band tussen PvdA en PPR.

De vloedgolf van de tegenstroom

„... toch is er voortgang. Nou ja, voortgang. Ik bedoel dat zonder idealisties te zijn. Mijn kijk op de werkelijkheid heeft zich verfijnd. Ik kom toch ondanks alles tot de conclusie dat er voortgang is. Wat nog geen vooruitgang betekent natuurlijk...” Hij lacht om zichzelf. Hij houdt een verhaal dat voor hem volkomen logies in elkaar zit, maar waarvan de gesprekspartner niet direkt alle verbanden ziet. „Ik durf het woord vooruitgang nauwelijks meer uit te spreken”.

„In al die groepen waarmee ik werk stellen we ons de vraag waar je mens- en maatschappijbeeld door wordt bepaald. Er komen allemaal indrukken bij elkaar, je krijgt een beeld van mens en samenleving. Door je eigen geschiedenis, de geschiedenis van het gezin en de klasse waar je uit voortkomt. En je wordt bepaald door het tijdsbeeld en het levensgevoel van het moment. Dat komt sterk naar voren. Wat zo opmerkelijk is, is dat het algemene levensgevoel van vijf jaar geleden en dat van nu zo radikaal verschillen. Ik heb een kersttoespraak gehouden in een groep en

men dacht eerst dat het een geintje was. Ik schreef het op en al schrijvend ontdekte ik dat het heel serieus was. Het gaf het levensgevoel weer dat op dit moment voor mij geldt en waarvan ik het gevoel heb dat het in brede kring leeft. „Vanuit de vloedgolf van de tegenstroom” heette het. We zien een tegenstroom tegen de beweging die we zelf maken. We waren op weg. In die vloedgolf van de tegenstroom ga je als het ware ten onder, zodat je het eigenlijk niet meer ziet zitten. Maar ik ben me bewust van de historische lijn. Het democraties optimisme van de jaren zestig is vervangen door pessimisme, door de terugval van de tijd. Zo goed als deze tijd vervangen is, komt er weer een andere tijd, waarin we strijdbaar tegen de dingen aangaan. „Ik ben een generalist. Als christen word je altijd opgeroepen een generalist te zijn, de totaliteit te zien. Je moet de menselijke geschiedenis mee betrekken in het leven. In deze zin is het christendom puur anti-kapitalisties, want het kapitalisme bewerkstelligt dat mensen tot deeltjes worden, dat mensen geen besef meer hebben van het geheel van de dingen. Ik wil niet hopen dat ik het totaal ooit zal kunnen bevatten, maar je moet wel proberen zo ver mogelijk te komen. Dat is een diepe levensdrift. En wat het fijne is... je hoeft het niet alleen te doen.”

Voortgang?

Wouter: „Ik ben altijd bezig met de fundamentele vraag waar we met z'n allen naar toe gaan. Heb jij dat ook? Die vraag is steeds reëel. Is deze winter de laatste winter? En kunnen we op het noordelijk halfrond alleen nog maar wat met licht spelen waardoor we nog

wat worden getroost of houdt het licht de hoop op morgen in ons levend? In een groep was een meerderheid onlangs van mening dat we inderdaad in de laatste winter zitten. In de duisternis. De duisternis, dat is dat het geloof in de toekomst van mensen is weggezaakt, dat men zich terugtrekt op de eigen Kathariën en de eigen Jan. Dat er te weinig ruimte is om gemeenschappelijk iets te doen voor de toekomst”.

„Deze westerse samenleving heeft geen antwoorden meer op de vragen die er zijn. Werkloosheidsbestrijding wordt de kreet bij de verkiezingen, maar het is een geweldig grote leugen.

We zitten op rozen hè? Ik las juist dat de prijsstijging geen 8,8 maar 8,3 procent is verleden jaar. En de werkloosheid liep reëel terug. Nu voelen we ons geweldig opgepept. En de verwachting is dat we het dit jaar zelfs bij 7 procent prijsstijging kunnen houden. Het zou best eens kunnen zijn, dat Den Uyl bij de verkiezingen minder verliest dan verwacht werd, omdat de prijsstijgingen iets zijn gedrukt en de werkloosheid iets daalt.

Maar daarmee is niets gezegd. Aan de werkloosheid komt geen eind weten we en we weten ook dat er geen eind komt aan de inflatie.

De werkgevers proberen ons het donkerste aan te praten wat bestaat. Krisis. Ze hebben gelijk, maar de crisis is anders dan ze bedoelen. Economies staan we er op wereldniveau met West-Duitsland het beste voor. Vergeleken met de economische toestand van de derde wereld, waar het duizend maal erger is dan bij ons. En toch kunnen ze ons aanpraten dat we ons in een bijzonder diep dal bevinden”.

„Het is glashelder dat het economies systeem in veel sterkere mate ons levensgevoel bepaalt dan we in de gaten hebben.

Ik heb er geen enkel vertrouwen in dat het parlementaire systeem in staat zal zijn antwoorden te vinden op deze situatie. We bevinden ons verhoudingsgewijs in de economies beste positie en toch is er een gevoel van crisis. Met een ruk naar rechts die overal te vinden is, ook bij linkse mensen. We zullen politiek gezien steeds minder in staat zijn antwoorden te vinden. Dit systeem heeft geen hoop. Ook het parlementaire systeem niet. Het is wel de beste garantie voor een vrij leven, niet voor een rechtvaardig leven”.

„Het westerse systeem dondert in elkaar, maar toch heb ik niet het gevoel dat dit het einde van de mensheid betekent. Ja, de crisis wordt ons aangepraat, dat houd ik staande. Wat ik bedoel is dat het systeem geen oplossing heeft voor de milieuproblemen, de werkloosheid, de produktieproblemen. Men dreigt met de kapitaalsvlucht. Maar waarheen? Dat kan alleen naar landen waar het volk lijdt onder een kleine groep. Ik geloof dat wij, dat de ideeën van de PPR wel oplossingen bieden,

maar we missen de macht. De PPR heeft wel antwoorden op de impasse. We missen de macht omdat er erg op de korte-termijnbelangen gereageerd wordt en erg regionaal gedacht wordt. De PPR-ideeën zitten vol middellange en lange-termijnopvattingen en zijn mondiaal gericht."

Toch voortgang?

Wouter: „Vijf jaar geleden hadden we het gevoel van: het moet toch kunnen en waarom ook niet. Nu heerst het gevoel van: het kan niet en is er een sfeer van blank Rhodesië: laten we maar houden wat we hebben. Je ziet de wereld om je heen in elkaar donderen en je weet dat de oplossing betekent dat je een deel van je eigen voorrechten prijsgeeft. Maar je vecht voor je eigen voorrechten al weet je dat het schijn is. Maar dit is de laatste winter niet”.

Welke processen moeten optreden om het gevoel terug te krijgen „dat het kan”?

Wouter: „Die processen zijn er. Het bewustere optreden van de derde wereld. Er vindt een veel snellere machtsverschuiving plaats dan we in de gaten hebben. In de derde wereld is de materiële positie duizend keer beroerder en toch is de toekomstverwachting positiever.

Paolo Freire zei in Clat: we hoeven niets meer van jullie te leren over menszijn, solidariteit en de toekomst. Dat moeten jullie van ons leren. Men loopt achter de profeten van de schijnoplossing aan die suggereren, dat je met een klein beetje meer geld gelukkiger kunt worden. Men loopt niet achter de oplossingen voor morgen aan”.

Aksepteer je dat gegeven?

Wouter: „Nee. Veel mensen kunnen dat niet verdragen. Maar we zijn

er zelf ook het slachtoffer van dat we ons terugtrekken op onze egoïstische. Veel gepolitiseerde mensen van de laatste jaren ziet men zich terugtrekken. Om iets van het leven te bewaren. Als in de tijd van de middeleeuwen toen de waardevolle dingen van het leven in kloosters werden bewaard. Marcuse zegt dat de samenleving zich zal ontwikkelen tot bestialiteiten zonder weerga en dat kleine groepen die zich verzetten de menselijke afgang van het totaal voorkomen. Een beetje heeft de PPR ook zo'n positie. Proberen te overleven en zorgen dat het totaal niet afdrijft naar fascisme. We zijn sterk in het defensief gedrongen om te voorkomen dat we nog verder afglijden. Het is de tijd van de defensie, niet van de aanval. De kerken hebben het voor het grootste deel ook laten afweten. Voor een deel ook niet. Ikon, Hervormd Nederland, de Wereldraad van Kerken; die voeren het gevecht om niet helemaal inhumain ten onder te gaan.

Ik vind dat we niet mee kunnen doen aan „Almelo”. Die vinger in de pap vind ik flauwekul. Je wordt medeplichtig aan een ontwikkeling die funest is”.

Dus niet meedoen. Betekent dat niet dat je eigenlijk niet kunt meedoen in een regering? Dat je je afzijdig houdt in regering en parlement?

Wouter: „Dat hangt er van af. De parlementaire democratie brengt geen fundamentele oplossing, maar dat wil niet zeggen dat je niet probeert er een rol in te spelen. Wat Almelo betreft is er een kans dat we door kunnen regeren zonder dat het projekt doorgaat. Het alternatief van uit de regering stappen is afgrijselijk. We krijgen als PPR nooit meer zoveel invloed terug. Met onze ideeën en beperkte omvang hebben we ongehoord veel invloed ge-

Wouter met zoon

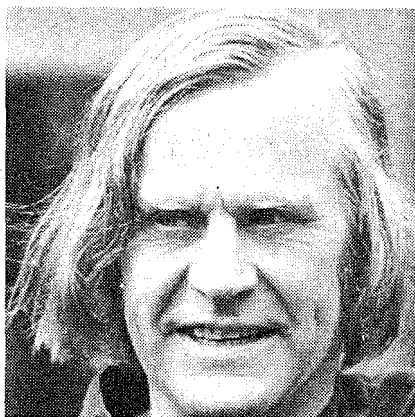

„We moeten aan de staart van de P.v.d.A. blijven hangen”

had. In de geschiedenis zullen er weinig klubs zijn die met zo weinig macht zoveel invloed hebben gehad. Niet meer meedoen betekent dat we een jarenlange ontwikkeling van een driepartijensysteem krijgen en dat is helemaal het einde van een systeem waarin groepen als de PPR invloed kunnen uitoefenen. Het CDA lekker in het midden. Met een sterke VVD en een sterke PvdA. Dat betekent dat de oude elite van het CDA in een nieuw huis en sterk verweven met de economische top van Nederland de volgende twintig jaar in dit driepartijensysteem kan rekenen op de continuïteit van hun machtspositie. In dat systeem is de PvdA de meesterknecht. In dit licht gezien is de PPR ontzettend belangrijk aan de staart van de PvdA. Dat is ook de betekenis van de resolutie. Die is het enige middel om niet naar het driepartijensysteem toe te groeien. Het wel of niet totstandkomen van de resolutie zal bepalen of de PvdA die rol van meesterknecht, waarbij ze steeds meer knecht wordt en minder meester, op zich zal nemen of dat ze zich zal presenteren als een machtsgroep die toch wil proberen vernieuwing en verandering door te voeren”.

De minder bewuste kiezers hebben de pest aan dit soort politiek.

Wouter: „Ja, en toch kan het niet anders. Als men daar de pest aan heeft en een middenkoers wil varen, dan moeten ze daar terecht met hun stem. Als de mensen in het midden gaan zitten zullen ze volgens de beste parlementaire tradities een regering van het midden moeten krijgen. Die keuze van een rechts alternatief is beter dan een ontwikkeling waarin de PvdA naar rechts oprukt. Als de PvdA voorgoed de rol van meesterknecht op zich neemt hebben de mensen die het eerst slachtoffer worden van het kapitalistische systeem geen partij meer. De neiging is nu al dat de sociale uitkeringen omlaag moeten. Als meesterknecht zal de PvdA er tegen strijden maar verliezen. En je weet hoe het dan loopt. Men zegt in de PvdA: maar we moeten nuchter blijven, we moeten meesturen en men zal het slikken. In dat geval is het beter dat er een rechts kabinet

Wouter van Dam

komt en een progressieve oppositie die geen compromissen hoeft te sluiten. Om als de konsekwentie van de politieke meerderheid van het midden zichtbaar wordt als een alternatief aanwezig te zijn. Als de PvdA in een minderheidspositie met het CDA gaat regeren zal er voor lange tijd van jaren geen alternatief meer zijn. Daarom moeten we aan de staart van de PvdA blijven hangen".

Moet de resolutie worden afgezwakt?

Wouter: „Gezien onze beperkte macht zullen we ons flexibel moeten opstellen. Misschien is het te veel gevraagd... Het hangt er van af welke krachten in de PvdA bij het zoeken naar uitwegen de overhand hebben. Zijn dat de mensen die de noodzakelijkheid van veran-

dering binnen hun politieke denken voorop stellen of zijn het degenen die heimwee hebben naar de rooms-rode coalitie die eindeloos kan regeren? Als die eerste groep bereid zou zijn wijzigingen vanwege het geheel te aanvaarden, dan zouden we daar wel op in moeten gaan. Als wijzigingen vooral worden ingegeven door de fans van de rooms-rode coalitie dan moet ik het ergste vrezzen. Acht konfessionelen en acht progressieven plus een progressieve minister-president is al erger dan het nu al is. Maar misschien belangrijk genoeg om de donkere tijden door te komen".

Je hebt bij de totstandkoming van het kabinet-DenUyl een rol gespeeld als partijvoorzitter. Als ik je nu zo beluister ben ik toch benieuwd of je het kabinet-Den Uyl achteraf gezien niet een verkeerde keus vindt.

Wouter denkt lang na: „Nee".

Nee?

Wouter: „Nee. Want als er een rechts kabinet geweest was zou dat evenzo te lijden hebben gehad onder de economische omstandigheden in de wereld. Dat kabinet zou dan de wind meegehad hebben van de tegenstroom die is ontstaan. Het zou straks zijn positie versterkt hebben kunnen continueren. En dan was de Oosterschelde niet open gebleven, een aantal sociale maatregelen zou niet zijn genomen, het welzijnswerk zou zijn teruggedrongen, dan hadden we niet eens gepraat over een nieuw wet op de ondernemingsraden of een vermogensaanwasdeling. Hoe weinig dat nu ook is, we praten er tenminste over. Het is toch de moeite waard om er voor te vechten al is

het weinig. Want eerlijk gezegd zijn het ten opzichte van de werkelijke veranderingen maar zeer kleine stapjes".

Dit verhaal kun je over vier jaar ook houden na een kabinet acht-acht plus één.

Wouter: „Daar komen we niet toe".

Hoezo niet?

Wouter: „We hebben het nu over de resolutie, niet over wat er daarna gebeurt. Stel dat we ons flexibel opstellen en met de PvdA de verkiezingen doorkomen en het CDA zit met de winst die het nu beloofd wordt, dan zal het CDA de acht-acht plus één niet aanvaarden. Dan hebben we in ieder geval de progressieve samenwerking gered en kunnen we met recht harde programmatiese eisen aan het CDA stellen, waar het waarschijnlijk niet op in gaat. Want Aantjes en Boersma hebben het pleit nu verloren. Niet voor niets zagen we op het laatste CDA-kongres de grijnzende koppen van Biesheuvel, Schmelzer en Udink. Want hun tijd breekt nu aan. We hebben dan in ieder geval bereikt dat de progressieven met elkaar in de Kamer een tegenwicht vormen. Natuurlijk is binnen het CDA de strijd nog gaande, maar de ARP is verleden tijd. En binnen het CDA dan ook echt verleden tijd. Laten we ons dus ten aanzien van onze progressieve partner niet verleiden uiteen te vallen.

De overmoed van de werkgevers is dezelfde als die van het CDA. Laten we soepel zijn in de strategie en keihard wanneer we als progressieven met het CDA gaan onderhandelen".

Kees Waagmeester

NIEUWS uit de actiecentra

Amsterdam

De PPR in Amsterdam heeft haar visie gegeven over een nieuw te benoemen burgemeester. Ze heeft dit in een vroeg stadium gedaan vanwege haar teleurstelling in het optreden van de laatste twee burgemeesters. In het gesprek met de bevolking moet de burgemeester respect, begrip en wijsheid opbrengen in plaats van politiegeweld voorop te stellen. De nieuwe burgemeester zou moeten meewerken aan een linkse stadspolitiek. Hij zal zelf weinig portefeuilles moeten behouden. De burgemeester hoeft niet per

se gehuwd of een man te zijn. De post hoeft voor hem geen eindstation te zijn.

De Amsterdamse radicalen zeggen dat ze niet gelukkig zijn met een door het rijk benoemde burgemeester. Het hele kollege van B. en W. zou Amsterdam door de raad willen laten kiezen. Zodoende zou een stadsregering tot stand komen en zou de raad zijn eigen agenda kunnen vaststellen. Kollegeleden zouden in de raad moeten worden opgevolgd door plaatsvervangers.

Ondanks deze wensen is de Amsterdamse PPR zich ervan bewust dat de volgende burgemeester volgens de oude regeling zal worden benoemd. Daarbij dringt zij aan op een maximale zeggenschap van de raad. „Door het voorstellen van openbare procedures en het noemen van één of meer namen kan de gemeenteraad zijn eigen positie bevechten", zo schrijft Damrak, het Amsterdamse PPR-blad.

Delft

In Delft heeft de PPR als reactie op een gemeentelijke verkeerslichtennota de nota „Stoeien met verkeerslichten" uitgebracht, waarin het blinde geloof in de techniek wordt bestreden. De Delftse PPR heeft wel sympathie voor de gemeentelijke nota waar deze voorrang wil geven aan hulpdiensten, openbaar vervoer, fietsen en voetgangers. Maar het aanleggen van talloze verkeerslichtinstallaties gaat de PPR voor een deel te ver. Ook kunnen sommige bestaande installaties beter worden opgeheven, aldus de nota. Zij geeft de voorkeur aan herinrichting van wegen en kruisingen, het instellen van éénrichtingsverkeer en het kreëren van woonerven. De gemeente zou de resultaten van het tot nu toe gevoerde beleid eerst eens krities moeten bekijken. De PPR-nota is te krijgen door storting van f 3,50 op giro 88560 van penningmeester PPR-Delft onder vermelding van „nota verkeerslichten".

Vormingskursussen van de Stichting Radikalen Vorming in de PPR in het voorjaar van 1977

Sinds januari 1977 heeft de PPR haar eigen vormingswerk. Het vorig jaar werden er een aantal studiedagen georganiseerd, bijv. over welzijnswerk en over het hoger onderwijs. Ook is er met een aantal actiecentra gesproken en werden er kursussen gegeven voor nieuwe leden en sympathisanten van de PPR.

Nu, in het nieuwe jaar wordt het aantal activiteiten sterk uitgebreid. Centraal in alle activiteiten van de Stichting Radikalen Vorming (SRV) staat haar doelstelling, „Het gaat om het steunen van de mensen bij het verkrijgen en verhelderen van het inzicht in de maatschappelijke samenhangen, waarin zij staan, opdat de mensen dát inzicht verkrijgen dat het mogelijk maakt samen te handelen”.

De medewerkers van de SRV, Anna, Gerhard en Silvio en de stagiair Floor, willen binnen deze doelstelling zoveel mogelijk leden van de PPR bereiken. Helaas is het niet mogelijk om op ieder verzoek en iedere behoefte in te gaan. Daarom bieden ze een „vormingspakket” aan, dat een sterk gestandaardiseerd karakter heeft. Dan hoeven ze niet steeds weer opnieuw alles voor te bereiden, maar kunnen ze zich ook goed inwerken op speciale behoeften en wensen. Belangrijk is, dat er een grote plaats wordt toegekend aan het uitvoeren van het vormingswerk door PPR-leden zélf.

Het vormingspakket bestaat uit drie hoofdactiviteiten: introductiekursussen voor nieuwe leden en sympatisanten, verdiepingskursussen voor actieve PPR-leden, en studiedagen voor alle PPR-leden.

Introductiekursussen

Introductiekursussen worden door de actiecentra zélf uitgevoerd. Voor de gespreksleiders worden aparte kursussen georganiseerd, als voorbereiding. De kursussen zijn bedoeld voor nieuwe leden, sympatisanten, maar ook voor de zogenaamde papieren leden.

De SRV heeft voor deze kursussen een aantal brochures gemaakt. De titels: „Mensen, politiek en de PPR”, „De organisatie van de PPR”, „het thema Macht”, „het thema Milieu” en „het thema Welzijn”. Er komen nog meer brochures. De brochures dienen als diskussiemateriaal

voor de gespreksavonden. De introductiekursussen die tot nu toe georganiseerd werden, waren een groot succes. Iedereen, zowel de nieuwe leden als de al actieve leden vonden het erg prettig om in deze vorm over politieke zaken te praten.

Wanneer een actiecentrum zo'n cursus wil organiseren; even een telefoontje of brief naar de SRV.

Verdiepingskursussen

Nog vóór de verkiezingen organiseert de SRV **algemene verdiepingskursussen**. Samen met vier vormingscentra verspreid over het hele land willen we steeds drie weekends (vrijdag-

avond en zaterdag) werken met PPR-leden die op een of andere wijze actief zijn in onze partij. We willen ons dan verdiepen in „**Het gezicht van de PPR**”. Het doel van de cursus is het verbeteren van het politiek functioneren van de PPR-leden. Het eerste weekend: „de geschiedenis van de PPR in haar maatschappelijke kontekst”. Aan de orde komt oa. sociaal-ekonomiese geschiedenis sedert 1945, de dekonfessionalisering van het christelijke volksdeel, ontstaan van het radikale denken. Het tweede weekend: „Het gezicht van de PPR, mentaliteitspartij of/en structuurveranderende partij?” Oa. zullen de hoofdlijnen van de PPR met andere linkse partijen vergeleken worden. Het derde weekend: „Strategie en praktiese politiek”. Behandeld worden de verschillende strategiekoncepten en de verhouding parlementair/buiten parlementair werk.

Werkwijze

De informatie op de weekends wordt gegeven door inleiders en door middel van studiemateriaal. Verwerking vindt plaats in studie- en discussiegroepen.

Waar en wanneer

Volkshogeschool Overcinge in Havelte (Drente): de weekends van 18/19 februari, 18/19 maart en 1/2 april.

Woodbrookershuis in Korte-hemmen (Friesland): 25/26

februari, 18/19 maart, 1/2 april.

Volkshogeschool Valkenburg in Limburg: 4/5 maart, 18/19 maart en 1/2 april.

Centrum Oud Poelgeest in Oegstgeest (Z-H): 25/26 februari, 11/12 maart en 1/2 april.

Kosten

De SRV neemt het grootste deel van de kosten voor haar rekening. Desondanks bedragen de kosten voor drie weekends f 60,- tot f 75,-. Mocht dit problemen opleveren, dan is er wel een mouw aan te passen.

In verband met de korte termijn: opgeven voor 31 januari!!!

Gebruik de opgavestroom.

Speciale verdiepings- kursussen

Gemeenteraadsleden

Anna Timmermans zal in overleg met de Stuurgroep Raads- en Statenleden een aantal vormingsactiviteiten organiseren, speciaal voor gemeenteraadsleden en leden van de provinciale

staten. Anna werkt op woensdag, donderdag en vrijdag op het kantoor in Amsterdam. Data en onderwerpen worden steeds in de PPRAK vermeld.

Propaganda en publiciteit

Albert Kingma heeft speciaal met het oog op de komende verkiezingen kursussen over publiciteit en propaganda ontworpen. De cursus duurt één dag, en wordt regionaal georganiseerd. Aan de orde komt:

- het probleem „media”- „publiciteit”.
- „hoe benader je de kranten”.
- „hoe benader je radio en tv”.
- „de andere middelen voor publiciteit”.

Er worden steeds inleidingen verzorgd door vakmensen (journalisten etc.).

Kursussen voor vrouwen

Anna Timmermans zal in overleg

met PPRO-Emancipatie gaan bekijken of nog voor de zomer een vervolg wordt gegeven aan het vormingswerk wat de afgelopen maanden voor vrouwen in de PPR is georganiseerd.

Kursussen voor gespreks- leiders en cursusleiders van de introductiekursus

Het is de bedoeling dat er zoveel mogelijk introductiekursussen georganiseerd worden. De staf van de SRV kan dit nooit alleen af. Daarom worden er regelmatig dagkursussen georganiseerd voor PPR-leden uit actiecentra, die een introductiekursus voor nieuwe leden en sympatisanten willen houden.

Op een gespreksleiderskursus wordt aandacht besteed aan:

- de organisatie van de cursus
- de inhoud van de cursus
- methodiek en discussie-techniek.

Wanneer de gespreksleiders er behoefte aan hebben worden ook vervolgdagen georganiseerd om bepaalde kwesties uit te diepen

Studiebijeenkomst „Christenen en de PPR”

De Stichting Radikale Vorming (SRV) organiseert 18 en 19 februari een studiebijeenkomst rond het thema „christenen en de PPR”. Dit thema is niet zomaar gekozen.

De PPR is ontstaan uit enkele konfessionele partijen en heeft op dit moment nog vele zo niet een meerderheid aan christenen in haar gelederen.

Bij haar ontstaan is nog wel gesproken over het karakter van de partij. Waren er toen niet mensen die pleitten voor een konfessionele PPR? Later is de discussie hierover gestaakt. Misschien wel terecht: de partij moest immers een politiek leven gaan leiden.

Toch blijft het een feit dat de PPR op het moment vele christenen onder haar leden kent. Wat trekt hen nu naar de PPR? Is het de geschiedenis die tot haar ontstaan heeft geleid? Is het haar politieke programma? Allemaal vragen die naar onze

mening verder uitgediept moeten worden.

Daarnaast moeten ook een aantal andere problemen aan de orde komen. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan de verschillen in politieke stellingname tussen de christenen. Wat is de rol van de kerk daarin, of in hoeverre sluit de keuze die de kerk in de politieke praktijk maakt aan bij het programma van de PPR? De persoonlijke ervaringen moeten daarbij betrokken worden.

Al met al wordt het dus een vrij open discussiebijeenkomst. Om niet op een dood spoor te geraken zullen op deze bijeenkomst twee inleidingen gehouden worden waar bovenstaande vragen/problemen tegen aangezet kunnen worden. De ene inleiding zal gaan over het ontstaan van de PPR belicht tegen de maatschappelijke ontwikkelingen. De ontwikkelingen van het denken in kerk en theologie zullen in

de andere inleiding aan de orde komen.

Voor de studiebijeenkomst brengen we een werkmap uit. Hierin komen een aantal artikelen die de relatie kerk en politiek op allerlei nivo's behandelen.

algemene informatie

De bijeenkomst wordt gehouden in het centrum van het KNGV (Koninklijk Nederlands Gymnastiek Verbond), Lage Bergweg 10 Beekbergen, tel. 05765-432.

In dat centrum is ruimte om te overnachten.

De kosten bedragen f 25,-. Indien men dat niet op kan brengen, wil de SRV financieel bijspringen. Bij dat bedrag zijn de kosten van de werkmap gerekend.

Wanneer u aan deze studiebijeenkomst wil deelnemen, stuurt u de onderstaande opgavestroom naar de Stichting Radikale Vorming Singel 277, Amsterdam. U kunt zich ook telefonies opgeven: 020-256046. De opgaven moeten binnen zijn voor 10 februari as. Bij opgave ontvangt u van ons een werkmap.

of om ervaringen uit te wisselen en te evalueren.

Andere kursussen

Op beperkte schaal kan de staf ingaan op speciale verzoeken uit aktiecentra.

Voorbeelden: een speciale gespreksleiderskursus voor de stad Utrecht, vergadertechniek in Rotterdam, bezinningsweekend in Alphen aan den Rijn.

Wanneer aktiecentra zélf met een plaatselijk vormingscentrum vormingswerk gaan doen, dan kan de SRV dat subsidiëren. Neem dan in een vroeg stadium contact op.

Studiedagen

Gezondheidszorg

De leden van het algemeen bestuur van de SRV (provinciale vertegenwoordigers) zijn van plan samen met de staf overal in het land studiedagen over gezondheidszorg te organiseren. Centraal zal staan de regionale problematiek.

Hoe kan dat centrum van de NKGV bereikt worden?

OPENBAAR VERVOER

Vanaf station Apeldoorn bus 10 (richting Dieren). Uitstappen in Beekbergen op de Loenenseweg, halte Troelstra-oord. Van daar moet u de borden naar het centrum van de NKGV volgen.

EIGEN VERVOER

Vanuit Beekbergen richting Loenen. Op een gegeven moment, bij een bord richting NKGV, linksaf.

programma

vrijdag 18 februari

19.30 uur koffiedrinken
20.15 uur welkomstwoord
inleiding over het ontstaan van de PPR, belicht tegen de maatschappelijke ontwikkelingen - Wouter van Dam.
inleiding over de ontwikkelingen in het denken in kerk en theologie - dr. Herman Wiersinga.

21.30 uur groepsdiskussies

Nadere aankondiging: In de PPRAK.

Christenen en de PPR

In het weekend van 18 en 19 februari (vrijdag en zaterdag) wordt een studiebijeenkomst georganiseerd over het thema „Christenen en de PPR”. Zie de aparte aankondiging en opgavestrook op pagina 17.

Tot slot

Dit is wat wij aanbieden.

Speciale behoeften worden zo mogelijk gehonoreerd. Neem daartoe ook contact op met de provinciale vertegenwoordigers, de bestuursleden van de SRV, die meestal ook in het provinciaal bestuur zitten.
Let op de aankondigingen in de PPRAK.

Tot ziens,

Anna Timmermans, Floor van der Matten, Gerhard Smid en Silvio Roduner.

Opgaveformulier voor de algemene verdiepingskursus

Naam: .....

Adres: ..... te ..... tel. 0...../.....

Geeft zich op voor de volgende cursus (driemaal vrijdagavond + zaterdag)

- Vhs Overcinge te Havelte, 18/19 febr., 18/19 maart, 1/2 april
 Woodbrookers in Kortehemmen, 25/26 febr., 18/19 maart, 1/2 april
 Vhs Valkenburg, 4/5 maart, 18/19 maart, 1/2 april
 Oud Poelgeest, 25/26 februari, 11/12 maart, 1/2 april.

(De cursus van uw keuze aankruisen)

Opzenden naar SRV, Singel 277, Amsterdam, voor 31 januari as.

zaterdag 19 februari

- 9.30 uur ontbijt
10.30 uur inleiding met de verslagen van de groepsdiskussies van de vorige avond, waarin gepoogd zal worden enkele thema's voor verdere discussie aan te geven - drs. Gustaaf Prast.
11.00 uur groepsdiskussies
12.30 uur lunch
14.00 uur plenaire discussie met forum

de leden van dit forum zijn: **Dolf Coppes** - tweede kamerlid voor de PPR; **Wouter van Dam** - eks-voorzitter van de PPR, docent politieke vorming; **Huub Oosterhuis** - studentepastor, auteur; **drs. Gustaaf Prast** - oud-jeugdpredikant, directeur van een sociale akademie; **dr. Herman Wiersinga** - studentepredikant.

Opgavestrook voor de studiebijeenkomst „Christenen en de PPR”

Ik geef mij hierbij op als deelnemer aan de studiebijeenkomst „Christenen en de PPR”.

Naam: .....

Straat: .....

Plaats: .....

Ik maak gebruik van de mogelijkheid om te overnachten: JA/NEE.
Deze strook moet u sturen naar: Stichting Radikalen Vorming, Singel 277, Amsterdam.
Wanneer meer mensen zich met één strook opgeven, moeten zij dat aangeven.

Jaap de Vries weet drommels goed wie hij z'n stem moet toevertrouwen.

Met z'n spaargeld ligt dat wel wat anders.

Banken hebben vaak méér macht dan politieke partijen. Zij hebben het kapitaal. Kapitaal waarmee ze belangrijke ontwikkelingen kunnen steunen. Of: tégen kunnen werken.

Dat kapitaal wordt voor een groot deel bijeen gebracht door spaarders als Jaap de Vries. Mensen die zich niet altijd realiseren dat hun spaargeld op die manier wel eens tégen hen gebruikt kan worden. Omdat banken meestal geld beleggen in zaken die veel rente opleveren. En dat zijn soms niet die zaken waarbij Jaap de Vries belangen heeft. Vaak zijn het zelfs zaken waar Jaap de Vries falikant tégen is. Daarom werd zo'n 15 jaar geleden door het NVV en

De Centrale de Algemene Spaarbank voor Nederland opgericht - 'n spaarbank die tracht bij haar beleggingen voorrang te geven aan projecten van algemeen belang. En die bewust nooit zal investeren in zaken die tegen het belang of geweten van haar spaarders indruisen. De Algemene Spaarbank voor Nederland geeft u een eerlijke rente over uw spaargeld en biedt u alle gemak! Want u kunt bij haar sparen via de postgiro. En dat maakt dat u bij elk postkantoor geld kunt opnemen. Stemt u volgens uw geweten? Kies dan ook 'n spaarbank naar uw geweten. Bijvoorbeeld de Algemene Spaarbank voor Nederland. Het komt voor elkaar als u deze bon instuurt.

BON Staatsbedrijf Der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

Aanmeldingsformulier voor een renterekening/plusrekening/sterrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden: _____

Naam _____

Voornamen (voluit) _____

Geboortedatum _____

Woonplaats _____

Straat enz. _____

Wenst bij de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een

renterekening plusrekening sterrekening

Datum _____ Handtekening _____

In een giro-envelop ongefrankeerd, tezamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg), inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Arnhem).

^{*)} aankruisen hetgeen u wenst.

**Algemene Spaarbank
voor Nederland**
geeft rente zonder bijsmaak!

Voor nadere inlichtingen: Rijnstraat 28, 's-Gravenhage.
Tel.: (070) 84 93 09, 84 93 10, 85 99 88.

DE STEM DES VOLKS

Buigen of barsten

Politieke partij of beweging

Zoals het over de meeste inhoudelijke vraagstukken gaat, is het ook het geval met de discussie over de uitbreiding van het Ultracentrifugeproject in Almelo: een essentieel verschil van mening over het onderwerp zelf bestaat er binnen de PPR niet.

De PPR is eenstemmig van oordeel dat kernenergie gevaarlijk en kostbaar is en daarom wordt iedere uitbreiding of stimulans tot uitbreiding van kernenergie afgevoerd. In het nieuwe programma voor de verkiezingen in 1977 staat dan ook geen enkele onduidelijkheid wat het eenstemmige oordeel van de PPR op dit punt is.

Het probleem is dan ook niet, dat er verschil in opvatting binnen de PPR bestaat, maar dat *opnieuw de meningen verdeeld zijn over de strategie die gevolgd moet worden om het maximale politieke voordeel te trekken.*

De discussie in de partij over „Almelo” roept de vraag op of men (via het debat over het UC-project) de kwestie wil uitvechten van een beweging of een politieke partij te zijn als PPR.

Wanneer het de PPR niet lukt om de partner in het progressief akkoord, de PvdA, te overtuigen van het radikale gelijk in de UC-zaak en deze niet dezelfde politieke konklusie trekt als de PPR, dan staat de PPR alleen: heel zielig, heel machteloos ondanks het grootste gelijk!

Ik ben pessimisties over de kansen om de PvdA te overtuigen. Wellicht krijgt de PPR het theoretiese gelijk, maar de politieke konsekwentie verschilt. Veel wijst erop dat door de PvdA reeds koers bepaald is inzake de kwestie „Almelo”; het kunnen strategiese redenen en politieke opportunistiese gronden zijn die hiertoe hebben bijgedragen. Maar ook de PPR heeft daarin zelf bijgedragen, door in de afgelopen jaren te veel en te snel te roepen dat er gebroken wordt als... Daarbij speelt ook nog het argument, dat er toch te onzorgvuldig naar de PvdA toe is geopereerd, waardoor

er in de loop der tijd geen sprake is geweest van een groeiende band van vertrouwen tussen de PPR en PvdA. In dit geval was het beter geweest en politiek slimmer, indien de PPR subtieler rekening had gehouden met de verschillende stromingen die binnen de PvdA aanwezig zijn. In een politiek moeilijk onderwerp als het UC-project had daar meer rekening mee gehouden moeten worden. De veelvuldig oploeiende discussie binnen de PPR over breekpunten geeft argumenten aan die lieden in de PvdA, die de PPR liever kwijt dan rijk zijn. Juist deze stroming in de PvdA is niets liever dan een breuk met de PPR; want het versoepelt de coalitie met het CDA op dit moment en biedt de rechtse stroming in de PvdA betere perspectieven voor het slagen van een kabinetsformatie na mei 1977. Afhaken van de PPR verzwakt tevens de linkervleugel in de PvdA.

Wanneer we kijken naar de positie van de PPR nu en in de toekomst, dan moet men wel tot de konklusie komen dat de betekenis van de PPR in politiek-Nederland ligt in haar relatie met de PvdA. Het lijkt mij een toekomst zonder perspectief voor de PPR te breken met de PvdA of een breuk uit te lokken. Het geldt echter niet in de eerste plaats voor het belang van de PPR. Maar ook voor de politiek in Nederland zou het verontrustend zijn wanneer er nog slechts één linkse partij is die meedoet aan de regeringspolitiek; in dat opzicht is het goed de opstelling van de SPD in Duitsland in overweging te nemen. Men hoeft slechts de gunst te winnen van kiezers rechts want ter linkerzijde heeft men geen serieuze politieke opposenten te vrezen.

Geredeneerd vanuit de mening, dat de PPR zijn betekenis heeft in de relatie met de PvdA, moet de PPR een oplossing zien te vinden voor de positie waarin de partij nu zo overduidelijk verkeert. De keus is tussen een kwantitatief bescheiden partij, die het maximale aan politieke invloed probeert aan te wenden door deel te nemen aan de werkelijke politiek, dat wil zeggen regeringspolitiek; en een programmaties voortreffelijk sprekende partij in het parlement, die echter buiten iedere mogelijkheid tot beïnvloeding staat. Populair gezegd is de keus regeren of getuigen. Hiermee wil ik niet beweren dat de aanwezigheid van partijen in het parlement, die nauwelijks tot concessies bereid zijn, zinloos is. Voor de gedachtenvorming en de verdieping is hun geluid in het parlement uiterst nuttig. Zoals het GPV zijn functie zal hebben naar het CDA toe, heeft de PSP een functie naar de overige linkse partijen. Maar het is overbodig om de PPR een evenknie te maken van de PSP door zo politiek te handelen dat men in de zelfde positie raakt als de PSP; door ieder gerespekteerd, maar door niemand gevreesd.

Uit het oog moet niet verloren worden dat het de PPR is waartegen gewaarschuwd wordt vanuit de gevestigde kringen. Een VVD-kamerlid drukte het eens uit: „Veel gevaarlijker voor de samenleving dan de CPN of de PSP is de PPR, want zij bezet belangrijke posten.”

Deze positie van de PPR in het politieke veld, brengt met zich mee dat er behoedzaam gebalanceerd moet worden. Rekening moet gehouden worden met de arrogantie van de macht, zoals de PvdA de rol van de PPR soms kan beperken. Rekening moet worden gehouden met de zelfoverschatting, dat de PPR zaken meent te kunnen afdwingen waarvoor geen enkele machtsbasis bestaat. Indien meer rekening wordt gehouden met de geringe kracht in verhouding met de PvdA, zal er ook omzichtiger politiek worden bedreven. Dit in tegenstelling tot de wijze waarop het UC-project politiek door de PPR wordt aangepakt. Want in feite is de invloed van de PPR op de PvdA relatief vrij groot.

Met de discussie over de konsekwenties van „Almelo” is ook de discussie over de positie van de PPR op de spits gedreven. Het is echter een onvermijdelijke keus die gemaakt moet worden. Als de PPR haar bestaande positie wil handhaven, zal geaksepteerd moeten worden dat er nog wel eens geslikt moet worden en dat het gebruik van de term „breken” selektief gebeurt. Het is aan het kongres van de PPR om alle konsekwenties af te wegen zowel in het geval van de uitbreiding van het UC-project te Almelo als in geval van de ontwerp-resolutie met de PvdA. Ik meen dat de besluiten die de komende maand genomen worden bepalend zijn voor de toekomst van de PPR; daarbij geldt de keus beweging of politieke partij.

Kees van Twist
Amsterdam

Roel van Duyn

Het sekretariaat van de PPR-Amsterdam heeft in PPRAK nummer 94 van 17 december de ingezonden brief gelezen van Oene Bult uit Heerenveen.

In die brief schrijft Oene onder punt 8 van zijn betoog, wanneer hij het heeft over „eerlijk delen”: „Zelfs Roel leeft van de rijke vruchten van een wethouderswedde”.

Indien Oene met die passage de bedoeling heeft te spreken over ex-wethouder Roel van Duyn, of die indruk mocht zijn gewekt, stellen wij er prijs op te verklaren dat Roel van Duyn nog steeds een aanzienlijk deel van zijn inkomsten afdraagt aan de PPR-Amsterdam.

namens het sekretariaat,
Frank van der Meijden

Welzijnstellingen voor aprilkongres

Wij zijn een week achter geraakt op het tijdschema, zoals dat in het voorwoord van de nota over welzijn (deel I) was aangegeven. Maar de tweede fase kan nu ingaan, dwz.: amendementen formuleren en inzenden op de stellingen van gezondheidszorg, sociale zekerheid en mediabeleid. De tijd van inzending sluit op 25 februari!

Het partijbestuur heeft, oa. door de werkwijze van themagroep, de stellingen niet kunnen bekijken. In overleg met het pb. is besloten dat de aktiecentra de ruime amenderingstijd houden. Het pb. geeft zijn opvattingen op grond van ingediende amendementen of formuleert eventueel nieuwe amendementen.

Tevens leek het pb. en themagroep van belang, dat ruim vóór het kongres — dus eind maart — het kongresboek bij de aktiecentra arriveert. Zodat men kan beoordelen hoe de amendementen zijn verwerkt en hoe het voorstel voor de kongresbehandeling er ongeveer zal gaan uitzien. In het tijdschema zijn er slechts twee weken om de amendementen te ordenen en te verwerken. De rest van de tijd is voor de drukker. Wij zouden 't ontzettend op prijs stellen als ieder aktiecentrum weer met de officiële formulieren — aan te vragen op het partijburo! — zou willen werken. Dat scheelt dagen lang onnodige slavenarbeid!

Hopelijk komen er veel reacties. De reacties op de nota waren mager in getal. Wat de inhoud betreft viel het ook nogal tegen. Wellicht is het werken met stellingen konkreter, eenvoudiger en interessanter bij het vele werk wat de aktiecentra al te doen staat. De definitieve nota komt pas na het kongres, als de partij zich heeft uitgesproken over de stellingen. Sukses met jullie werk!

Karel Beckers,
voorzitter themagroep welzijn.

I Gezondheidszorg

Analyse

1.1. De huidige gezondheidszorg is in hoge mate het eksklusieve domein van de mediese professie. Problemen op oa. het gebied van werk, huisvesting, seksualiteit en het ouder worden, worden tot mediese problemen herleid.

1.2. De mediese wetenschap ontnemt de mens zijn vermogen, zelfstandig zijn leven in te richten, door pijn, ziekte en dood tot een medies-technies probleem te herleiden.

2. Gezondheid wordt in onze geïndustrialiseerde samenleving veelal afgemeten aan de inzetbaarheid in het arbeidsproces.

2.1. Lawaai, ruimtegebrek, verontreiniging, uitputting van grondstoffen en energie, competitie-, concurrentie- en prestatiedrang en overbevolking, vormen een kompleks van factoren die de kwaliteit van het bestaan aantasten en een psy-

chosociale druk veroorzaken, die leidt tot het ontstaan van geestelijke en lichamelijke gezondheidsstoornissen die niet zelden blijvende schade tot gevolg hebben.

3.2. De voornaamste ingang van de gezondheidszorg is en blijft „het probleem”, de ontregelde situatie. Daardoor wordt onvoldoende aandacht geschonken aan allerlei factoren, die tot het ontstaan van de hulpvraag aanleiding gaven.

3.3. De huidige gezondheidszorg heeft nauwelijks greep op de toename en de aard van voor onze welvaartsmaatschappij specifieke gezondheidsstoornissen. Op de totale gezondheidssituatie heeft zij onvoldoende invloed.

3.4. Zonder de huidige economiese orde fundamenteel te wijzigen, zal de gezondheidszorg nimmer wezenlijke invloed op de totale gezondheidssituatie kunnen hebben.

4. De huidige wijze van gezondheidszorg gaat gepaard met een aantal bijwerkingen, die kunnen worden onderverdeeld in:

a. lichamenlijk letsel, o.a. door bijwerkingen van geneesmiddelen en bijwerkingen van diagnose- en behandeltechnieken;

b. sociaal letsel, oa. door het onzelfstandigmakende gebruik van geneesmiddelen, het wekken van schijngezondheidszekerheid en overbodige angst voor ziekte bij een aantal preventieve controles, het wekken van de illusie dat de mediese techniek de gezondheid van mensen steeds weer zou kunnen vernieuwen, en door het van de norm afwijkende als „ziek” te bestempelen;

c. kultureel letsel, door de idee die gewekt wordt, dat pijn, ziekte en dood in alle situaties met alle mogelijke middelen bestreden moeten worden.

5. De invloed van het medies-technies handelen heeft vooral betrekking op het behoud, cq. de

lengte van het leven. Of dat leven ook zin heeft, of het de moeite waard is geleefd te worden, of het ook kwaliteit bezit, komt hierbij onvoldoende aan de orde.

6.1. De kompleksiteit en ondoorzichtigheid van de organisatie van de gezondheidszorg, wordt in stand gehouden door oa. onvoldoende onderlinge communicatie en het ontbreken van centrale plannings- en reguleringsinstituten.

6.2. Ten aanzien van het beleid in de gezondheidszorg is nauwelijks sprake van enige maatschappelijke controle, laat staan van enige wettelijke zeggenschap.

6.3. De huidige organisatiestructuur van de gezondheidszorg vormt een drempel voor de verwezenlijking van een vorm van hulpverlening, waarbij het belang van de mens, cq. de gemeenschap centraal staat.

7. Binnen de gezondheidszorg is de „behandelende” sektor de grootste kostenveroorzaker. Autonome kostenstijgingen op medies-technies gebied en de daaruit voortvloeiende investeringen, nemen daarvan een belangrijk deel voor hun rekening.

Doel

8. Het beschouwen van gezondheidszorg als onderdeel van het welzijnsbeleid is een belangrijke stap, om de eksklusiviteit van het huidige systeem van gezondheidszorg op te heffen.

9.1. Maatschappelijke processen die een negatieve invloed uitoefenen op het gezonde bestaan, dienen mede uitgangspunten te zijn vna een nieuw gezondheidszorgbeleid.

9.2. De gezondheidszorg dient een kritiese functie te vervullen ten aanzien van die processen in de samenleving, die de gezondheidssituatie van de bevolking of delen daarvan nadelig beïnvloeden. Dit betekent vermaatschappelijking van de gezondheidszorg.

10. De gezondheidszorg dient zich derhalve vooral te richten op

- a. de manier waarop mensen met elkaar omgaan. Centraal hierbij staat het vraagstuk van de menselijke (on)gelijkwaardigheid en de vreemding, dat vooral in het sociaal-ekonomies leven een grote rol speelt. Maar ook het (on)vermogen tot het leggen van menselijke relaties verdient in dit verband grote aandacht.
- b. de wisselwerking tussen de mens en zijn natuurlijke omgeving. Het milieubeleid, de voedselsamenstelling en de bevolkingspolitiek dienen krities gevolgd te worden.

11. Naast de behandeling van ziekten en de preventieve zorg, dient de gezondheidszorg hoge prioriteit te verlenen aan de zg. „positieve” zorg, dwz. het ontwikkelen van en stimuleren tot gezondheidsbevorderende leefwijzen en gedrag. Gezondheidsvoorlichting en -opvoeding op wijk-nivo spelen hierbij een belangrijke rol.

12. Alternatieve geneeswijzen verdienen in principe een gelijkwaardige status. Hun mogelijkheden moeten daarom grondig onderzocht worden.

13.1. Op grond van de inhoud en de opdracht van de gezondheidszorg moet worden gesteld, dat deze zorg behoort tot het domein van de gemeenschap. Hoofddlijnen in het beleid dienen dan ook door diezelfde gemeenschap te worden bepaald.

13.2. Socialisering van de gezondheidszorg, waarin vooral de lagere overheid het beleid bepaalt en uitwerkt, met grote zeggenschap van medewerkers en gebruikers van gezondheids-

zorgvoorzieningen, moet worden nagestreefd.

14. Democratisering van de gezondheidszorg betekent ook, dat de patiënt zijn gezondheid „in eigen hand” moet kunnen en durven nemen. Een mondige patiënt dient zijn eigen zwakheden onder ogen te durven zien. De eigen verantwoordelijkheid moet niet worden afgedaan met een onzelfstandige houding ten opzichte van hulpverleners, „omdat zij ervoor gestudeerd hebben”. Daarom dient ten aanzien van het bewaken en bevorderen van de gezondheid ook een appél gedaan te worden op de eigen en de gemeenschapsverantwoordelijkheid.

15. Iedereen dient mee te betalen aan de gezondheidszorg voor allen. De gezondheidszorg moet dan ook uit de algemene middelen betaald worden.

16.1. Gezondheidszorgvoorzieningen dienen niet vanzelfsprekend gelijke tred te houden met de ontwikkelingen van de mediese techniek. Autonome groeiprocessen dienen daarom aan een krities onderzoek onderworpen te worden.

16.2. De beschikbare middelen dienen zodanig verdeeld te worden, dat die gezondheidszorgvoorzieningen, die het meest effect hebben op de totale gezondheidssituatie van de bevolking, in verhouding ook de meeste mogelijkheden krijgen.

Strategie

17. Na overleg met alle betrokkenen dient de centrale overheid een algemeen beleidsplan voor de gezondheidszorg vast te stellen, waarin wordt aangegeven:

- a. aan welke eisen de gezondheidszorg moet voldoen,
- b. hoe de voorzieningen doelmatig beheerd moeten worden,
- c. hoe de voorzieningen verspreid moeten worden,
- d. hoe de verschillende instellingen moeten samenwerken,
- e. hoe duur diensten en medicijnen moeten zijn.

18. Omdat de beste garantie voor het effect van hulp wordt verkregen indien deze — zo lang mogelijk — gegeven wordt aan de mens in zijn eigen omgeving, en omdat die zorg een vertaling dient te zijn van de behoefte aan hulp in een bepaald gebied, dient de gezondheidszorg op een zo laag mogelijk nivo geregionaliseerd te worden.

19. Binnen de zg. „intramurale” gezondheidszorg dient „het bed” als financieringsnorm te worden afgeschaft.

Budgetering, gekoppeld aan een vestigingsbeleid en kwaliteitsnormen, moet als serieus alternatief bestudeerd worden.

20. De rechten van gebruikers van gezondheidszorgvoorzieningen moeten wettelijk worden vastgesteld. Voor psychiatrische patiënten moeten waarborgen (beroepsrecht) worden geschapen, c.a. tegen beslissingen met betrekking tot opname en behandeling.

21. Een wet „Algemene Gezondheidszorgverzekering” moet worden ingevoerd, waarin ook de tandverzorging en de aanvullende verzekering worden opgenomen.

22. Ziekenfondsen moeten worden omgebouwd tot organisaties van gebruikers van gezondheidszorgvoorzieningen.

23. Onderzoek naar de effecten van mediese handelingen en bevolkingsonderzoeken dient te worden uitgebreid en resultaten van gedaan onderzoek moeten zodanig worden gepresenteerd, dat de „leek” zelfstandig zijn mening over de gezondheidszorg kan vormen.

24. Onderzoek op het gebied van gezondheidsbevorderende leefwijzen en gedrag dient krachtig te worden bevorderd.

25. Alle opleidingen voor beroepen in de gezondheidszorg behoren te vallen onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Onderwijs.

26. Waar enigszins mogelijk, dient het vrijwilligerswerk in de gezondheidszorg mogelijk gemaakt en gestimuleerd te worden.

II. Sociale zekerheid

Analyse

1.1. De bij de verschillende sociale verzekeringswetten ontwikkelde rechtsgronden sproten voort uit de maatschappelijke opvattingen van die dagen.

1.2. Hierbij is niet voorzien, dat de sociale verzekeringen een zó grote vlucht zouden nemen en tot doel in zichzelf zouden worden. De allerwegen bestaande zorg over de kostenontwikkeling heeft de aandacht van de werkelijke problemen afgeleid. Met name die van de principieel onjuiste economische structuur.

1.3. Uitkeringen uit de sociale verzekering zijn dan ook in vele gevallen gaan fungeren als smeersels voor probleemgebieden.

2. De huidige economische orde — waarin alleen de producenten uitmaken, waar, wat, hoeveel, hoe en wanneer er geproduceerd wordt aan goederen en diensten — maakt thans nog een uitgebreid systeem van sociale zekerheid nodig.

3.1. Het stijgend aantal werklozen en WAO-uitkeringsgenietenden legt de fouten van de huidige economische orde op kille wijze bloot. Er zijn dan ook geen redenen te bedenken de uitgestoten alleen de lasten van het huidige systeem te laten dragen.

3.2. Iedere beperking van uitkeringen dient dan ook afgewezen te worden, indien niet tegelijkertijd de economische structuur wordt gewijzigd.

4.1. Door de bijna voor iedere wet verschillende uitvoeringsorganisatie is op dit terrein een geweldige misgroei ontstaan, die te verklaren is uit de behoefte voort te bouwen op reeds bestaande organisaties en de voorkeur voor het zelfdoen.

4.2. De gevolgen voor de gebruiker waren: een volstrekt ondoorzichtig beeld, een verschillende

uitleg van de wet, terwijl de onderlinge konkurrentie beslist niet in het belang van die gebruiker was.

4.3. De voorliefde voor de bedrijfstaksgewijze uitvoeringsorganisatie heeft gevoerd tot centraal geleide uitvoeringsorganen met in het beste geval territoriaal gedecentraliseerde bijkantoren.

Doel

5. Zolang de inkomensverdeling niet principieel gewijzigd wordt, en zolang niet getracht wordt het werkloosheidsvraagstuk alsmede het probleem van de gedeeltelijk geschikten op te lossen dmv. het opstellen van een structuurplan en de daarmee samenhangende vermaatschappelijking van de arbeid, zólang kunnen sociale zekerheidsregelingen slechts op bescheiden schaal dienen als middel tot inkomensnivellering.

6. De gemeenschap scheidt het kader, waarbinnen het recht van ieder mens op zelfontplooiing en gelijke kansen beleefd kan worden en stelt de financiële middelen hiervoor beschikbaar. En wel op zodanige wijze, dat iedereen, man, vrouw of kind, gehuwd of ongehuwd, in zijn basisbehoeften kan voorzien.

7.1. Kollektieve voorzieningen — en dus ook die voorzieningen die inkomensoverdracht regelen en sociale zekerheid geven — bevorderen in zijn algemeenheid het welzijn van de gebruikers en in ruimer verband gezien van de gehele gemeenschap.

Groei van deze sektor, groter dan de groei van het nationaal inkomen, is daarom dan ook verantwoord.

7.2. Het huidige systeem van sociale zekerheid zal worden omgebogen naar een stelsel van een basisinkomen voor iedereen.

De nu reeds bestaande ruimte, die ook bij een selectieve groei van het nationaal inkomen te verkrijgen is, zal reeds op korte termijn door de overheid gebruikt gaan worden voor de ontwikkeling van dat stelsel.

8. Het volstrekt ondoorzichtige beeld voor de gebruiker is te doorbreken door de verschillende inkomstendervingsregelingen te integreren in één regeling waaraan een minimum en een maximum is verbonden.

Strategie

9.1. Sociale zekerheid zal geheel uit de algemene middelen betaald moeten worden.

9.2. De individuele bijdragen worden geleverd via de belastingen. De bijdrage van het bedrijfsleven wordt niet meer berekend over de uitbetaalde loonsom, maar over de bruto omzet.

10.1. Op grond van een voor de gebruiker zo groot mogelijke bereikbaarheid en doorzichtigheid, is nog slechts één uitvoeringsorgaan acceptabel.

10.2. Deze instelling dient sterk gedecentraliseerd te worden en democraties bestuurd.

11. Reorganisaties in de uitvoeringsorganisatie en vereenvoudiging van de wettelijke regelingen mogen in ieder geval niet leiden tot ontslag voor personeel behorend tot het zg. lagere personeel en het middenkader.

12.1. De mogelijkheid wordt geopend op de leeftijd van 18 tot 63 jaar, perioden van een half jaar te gebruiken voor scholings- en vormingsdoel-einden.

12.2. Rechten hierop worden opgebouwd op de leeftijd van 18-63 jaar.

Nu iedere Nederlander van de staat een basisinkomen krijgt, hoef ik gelukkig nooit meer naar m'n baas...

III. Mediabeleid

Analyse.

1. Democratiese verworvenheden als de vrije meningsuiting, de openbaarheid en de pluriformiteit, worden bedreigd door de macht van geld en getal.

2.1. Sluipende perskonsentrasië maakt dat een steeds geringer deel van de bevolking uitmaakt wat „goed is voor het volk”.

2.2. Bij de omroep laat de weinig strikte toepassing van de omroepwet (met name de evenwichtige verdeling van de zendtijd naar verschillende programmasoorten) ruimte voor een overtrokken gerichtheid op wat een publiek graag horen wil, in plaats van de gerichtheid op „eigen” kulturele uitgangspunten. Een verschijnsel bij menigeen beter bekend als „vertrouwen”.

3. Een overheid, die het serieus meent met de eigen verworven waarden, laat dergelijke ontwikkelingen niet over zijn kant gaan, maar grijpt in. Een ingrijpen overigens, wat nooit mag worden ingegeven door bemoeizucht, maar alleen door terecht bezorgdheid over de aantasting van deze — voor de democratie zo belangrijke — waarden. Bemoeienis van de overheid met de massamedia, met als doel deze waarden te garanderen, zijn gerechtvaardigd. Dit overheidsbeleid zal zich, behalve over radio, tv en pers, óók uitstrekken over andere massamedia.

Doel.

4. Doel van het door de PPR voorgestane mediabeleid is, de navolgende pijlers te garanderen:

- a. Het recht op de vrije publiekelijke meningsuiting.

De vrije meningsuiting moet niet alleen wettelijk, maar ook werkelijk mogelijk zijn. Ze mag niet afhankelijk zijn van de mate waarin mensen over financiële middelen beschikken.

- b. De openbaarheid.

Deze is met de democratie onverbreeklijk verbonden. Burgers moeten ongehinderd kennis kunnen nemen van voor hen belangrijke maatschappelijke feiten en ontwikkelingen. De massamedia hebben hierin een taak die ze lang niet altijd (kunnen) waarmaken.

- c. De pluriformiteit, in dubbele betekenis; een verscheidenheid aan opvattingen moet in de massamedia gestalte krijgen. Die verscheidenheid zal echter ook daadwerkelijk een breed publiek moeten kunnen bereiken.

5. De overheid moet — zonedig met steunverlening — garanderen dat een pluriform aanbod van informatie en opinies gewaarborgd blijft. Omdat de huidige informatievoorziening niet voldoende gewaarborgd blijkt, door de met winst oogmerk geleide ondernemingen, moeten hiervoor soelaas biedende alternatieven worden gezocht.

6.1. Het is noodzakelijk dat een zo groot mogelijk publiek daadwerkelijk kennis neemt en kan nemen van een pluriform aanbod. Onderwijs en vorming moeten dan ook gaan bijdragen tot een bewuster gebruik van de massamedia.

6.2. Tevens zal van de overheid ook een stimulans uit moeten gaan om meer kennis te nemen van de media.

7.1. Massamedia zijn ook dragers van reclameboodschappen. Voorzover de reclame minder ten doel heeft publieksvoorlichting te zijn, dient zij te worden ingedamd.

7.2. In het bijzonder geldt dat voor reclame voor ongewenste produkten en voor oneerlijke rekla-

me. Naar inhoud en omvang zou de reclame meer moeten aansluiten bij de noodzaak tot selectieve produktie en konsumptie.

Strategie.

8.1. Steunverlening aan de in nood verkerende media is een middel om het media-aanbod te reguleren. Gerichte steun heeft daarbij de voorkeur boven algemene maatregelen ten behoeve van de gehele bedrijfstak. Om het belang van de informatievoorziening aan te geven zullen algemene maatregelen overigens niet moeten worden uitgesloten.

8.2. De overheid moet verplicht stellen dat bij persorganen een redaksiestatuuut wordt ingevoerd.

9. Tegenover de vervlakking die zich in de omroep voordoet stelt de PPR de volgende maatregelen:

9.1. Streng toezicht op naleving van de Omroepwet.

9.2. Voor toelating tot de ether van een aspirant-omroep moet naast het getalskriterium een kultureel kriterium worden ingevoerd. Ook na toelating moet dit kriterium blijvend worden getoetst.

9.3. Loskoppeling van het lidmaatschap van een omroepvereniging en het abonnement op programmabladen.

9.4. Toewijzing van meer zendtijd aan de NOS om programma's van algemene aard te brengen, zodat de omroepen zich minder om het amusement hoeven te bekommeren en zich beter kunnen profileren.

10. Media-onderwijs — leidend tot een bewuster gebruik van de massamedia — moet onderdeel worden van het leerplan, terwijl de media in het onderwijs een belangrijke functie kunnen vervullen.

11. In verband met ondersteuning van de pers kan de overheid kollektieve abonnementen op dag- en weekbladen afsluiten ten behoeve van onderwijsinstellingen, kazernes, ziekenhuizen en het openbaar vervoer.

12.1. Er moeten instrumenten worden ontwikkeld die een kritiese publieksbeoordeling van de reclame mogelijk maken.

12.2. STER-reclame zal geleidelijk aan plaats moeten maken voor konsumentenvoorlichting.

13.1. De regering moet nauwlettend toezien op de ontwikkeling en aanleg van kabelnetwerken. Aanleg van kabels moet aansluiten op bestaande behoeften (bijvoorbeeld: betere ontvangst) in plaats van nieuwe behoeften te kreëren.

13.2. Niet de bij de kabelaanleg gebate bedrijven moeten de ontwikkelingen voorschrijven, maar de gemeenschap. Daarom dient de aanleg van plaatselijke kabelnetwerken te geschieden onder toezicht van de plaatselijke overheid, en moet het beheer in haar handen zijn, danwel in handen van de konsumentenorganisaties.

14.1. Wat de plaatselijke informatievoorziening betreft stelt de PPR een gemeentelijk fonds voor dat vanuit de overheid wordt gevoed. Gemeentes kunnen dan zelf bepalen aan welke media zij geld willen besteden.

14.2. De plaatselijke omroep en (indien door de overheid gefinancierd) de plaatselijke krant moeten onder repressief toezicht staan van een democratie, maar van de gemeentelijke overheid onafhankelijk orgaan.

Nu de Rooie Hond-enquête voor de PPR weer gunstiger is, wordt hij er een stuk betrouwbaarder op.

Toppunt van monumentenverdwaazing: atombom op sterk water.

Met Ria Beckers wint de PPR de verkiezingen nooit als we niet gauw bekendmaken dat ze drs. is.

De verkiezingsslagzin van de PvdA: Omdat het om kiezers gaat.

De ellende van Wim Kan is, dat hij wel kwaliteit heeft maar zijn publiek minder.

Van Agt/Van Agt plus Uyl.

DE OPBOUW, 20 uur: PvdA over 'PPR-revolutie'

De Nota „De Zachte Revolutie” van de studiestichting is harder aangekomen dan men had kunnen denken.

Wim, de vriend van Dolf, stuurt er weer eens één: Van der Stoel en Duisenberg: afwashbare saus.

De PvdA gaat 'ns lekker ouderwetsch opruimen.

Het verkiezingsonderzoek-technies-politikologies kompleks.

Nu Simonis geheime fondsen opbouwt, Duitse rechters uit de school klappen en Lubbers Tealtronic sluit is het pas tijd voor een ethies reveil.

Van Agt: Een ei hoort er bij.

Nog eentje dan: Blij dat ik glij.

Robbert van Dalenoord presenteert:

Laat maar

Jan Blokker heeft gelijk. Je kunt beter je mond houden over Van Agt. Het heeft geen enkele zin. Hij is onvermijdelijk. Niet dat dood-zwijgen wel iets zou helpen. Maar dan hoef je er tenminste geen energie meer aan te besteden. De man zelf is in het geheel niet interessant. Als hij er niet was zou er een andere roomse rakker gevonden worden. Met even weinig visie. Een prins carnaval met vijf poten die alle kanten van het schimmenrijk der CDA weet te bewandelen, regelmatig zijn exkuses makend voor bedreven fouten. Er is niets dat konfessionelen, in tegenstelling tot gelovigen, zo zeer aanspreekt. Voeg daar nog bij een regelmatig luid en duidelijk foei-geroep over seks, dan is de herkenning compleet. We moeten het maar over ons heen laten komen. Erg lang kan het nooit duren.

Plastic en pret op het Binnenhof

In het gebouw van de Tweede Kamer hield de kersverse personeelsvereniging een kabaret-avond. Ter ere van Sinterklaas. Jakob Vellenga van de PvdA was klaas. Niemand heeft ooit geweten dat dat zo'n ongelooflijke ouwehoer was. In de gezellige zin van het woord dan. Hij bezorgde de aanwezigen twee uur slappe lach. Er bleken uitstekende kabaretkrachten te schuilen onder bodes, stenografen, portiers en griffiers. Eén lied hekelde het „politieke dier”. Ieder aanwezig kamerlid zal daarin wel een kollega hebben herkend. Het refrein luidde: „Jij, politiek die, jouw leven is van papier. Geen stuk is bij jou ooit een vrouw. Schei er toch mee uit en gauw”. In een „sketch” werd voorgesteld kamerleden lid te laten zijn van die vaste commissies die iets met hun naam te maken hebben. Een gewaagd nummer, omdat je gauw in flauwigheden vervalt. Zoals „in de commissie dierenwetgeving hebben zitting de leden Haas-Berger, Koekoek, Kraaijeveld-Wouters, de Leeuw, Roolwink”. Toch kwamen ze er goed uit. Commissie herstrukturering konfektie-industrie: de leden Jansen en Tilanus. Commissie beroepssport de leden Molle-man en Copp-es. Commissie abortuswetgeving: de leden Barendregt en Kruising-ga. Commissie problematiek homofilie: het lid de Bôdis. En zo verder.

Spanningen op Mijneiland

Het gaat niet zo goed op mijn eiland. Ik beloofde u op de hoogte te houden. Ook de nieuwe burgemeester is alweer door de knieën. Hij laat de tuin om zijn ambts-woning op gemeentekosten vernieuwen. Zowel de normale als de buitenparlementaire oppositie heeft zich er tegen verzet. In de gemeenteraad heeft de oppositie gesproken over „waarachtig wel andere prioriteiten”. In de Dorpsbode is een stukje opgenomen van Wiebe, de mosselvanger, een alombekende zeer onafhankelijke figuur, lid van een geslacht dat al generaties lang iedere overheid op het eiland bij de neus heeft genomen. Tjerk schrijft gewoon dat de burgemeester het best zelf kan betalen met zo'n salaris. Het leek zo goed te beginnen met de nieuwe eilandvader. Maar nu blijkt dat hij ook al geen visie heeft op het probleem van de muzikent. Er waren vanuit de gemeenteraad twee voorstellen gedaan om een andere bestemming te geven aan de verwaarloosde wit en groen geschilderde houten muzikent: de ene was om er een volière van te maken en de andere een openbaar toilet. De vader van Wiebe had er destijds een artikel over geschreven in een aan de vaste wal verschijnend liberaal regionaal blad, want zijn verhalen werden in de Dorpsbode nooit toegelaten. Over de muzikent-voorstellen schrijft hij hoe belachelijk die zijn op een eiland waar alle vogelen des hemels in volstrekte vrijheid van zeer dichtbij te zien zijn en waar men in alle ontspannenheid Gods water over Gods land kan laten vloeien. Er is natuurlijk maar één juiste oplossing, zegt de Vader van Tjerk: zorgen dat er weer muziek gemaakt wordt in de muzikent en daarmee de gezelligheid op dit centrale plekje terugkeert. Maar ja, de eilanders hebben het zo druk met geld verdienen, nu de gasten bijna het gehele jaar komen. Hoe lost dat probleem zich nu op? Dat is de vraag. Er zijn maar vijf stoelen in de raadszaal die als publieke tribune dienst doen. Daarom zijn Tjerk en zijn buitenparlementaire vriend Klaas Klomp, een al even onafhankelijke welgestelde dorpeling, van plan een uur voor de zitting op de stoep van het gemeentehuis te gaan zitten met een schaakbord. Om zeker te zijn van een plaatsje. Helaas, de spanningen zijn weer niet van de lucht.

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 4 februari 1977, nummer 96

4 Aktie tegen kernenergie

5 Kongres kiest voor samenwerking

11 Stellingen over Europa

Het gemoed van Michel van Hulst

pag. 8-9

PPRAK

PPR-Aktiekraant, Uitgave Stichting Radikalenkraant, verschijnt elke twee weken.

directie: Rien Blom, Jan Heytel, Sam Mol.

redaktieraad: Alice de Gier, Harm Lamberts, Johan Mug, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester (eindredakteur).

druk: Lumax, Utrecht.

redactie-adres: Kees Waagmeester, Veldbloemweg 63, Alphen aan den Rijn. Tel. (01720) 23052.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abbonement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Buro Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

Zuid-Holland/Zeeland kongresseert morgen

De regio Zuid-Holland en Zeeland houdt zaterdag 5 februari in Dordrecht in Politiek Centrum (zij-ingang oude stadhuis, Groenmarkt 90) om elf uur zijn kongres om de Kamerkandidatenlijst aan te vullen. Lijsttrekker Ria Beckers zal er een rede houden over actuele politieke zaken en het kampagnedraaiboek zal er worden doorgenomen.

De regio Noord en Oost kongresseert op 19 februari in wijk-centrum Holterbroek, Beethovenlaan 394 te Zwolle. Het centrum is bereikbaar met bus 4 vanaf het station. De bijeenkomst begint om tien uur.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Donderdag:

Ik weet absoluut niet meer hoe de resolutie moet worden uitgelegd. Moet een kabinet nu wel of niet een afspiegeling van de verkiezingsuitslag zijn? Moet het CDA nu kleiner worden dan PvdA en PPR, of dan PvdA, PPR en D'66? Is Den Uyl trouwens de plus of de nul?

Als verwarring in de politiek de beste strategie is, dan behoort de heer Van der Doef tot de categorie grote staatslieden die de PvdA heeft voortgebracht.

Alleen geloof ik niet dat je daarmee kiezers trekt, maar dat is een kwestie van inschatting. Voor

Van der Doef moet politiek vooral een zaak zijn van het plaatsen van punten en komma's, wat het natuurlijk ook vaak is, maar niet altijd.

Het kan zijn dat hij zijn onheilsboodschappen aan de PPR zelf erg mooi vindt, het kan ook zijn dat hij door de hoge goden van de PvdA wordt uitgezocht als meest geschikte boodschapper en die kans acht ik eigenlijk groter. Maar zo'n rol kun je niet lang spelen. Je kunt de PPR maar een paar maal bruskeren en dan lig je eruit. Dan moet de PvdA-leiding een ander kiezen. Iemand die nog wel „goed ligt” bij de PPR. Welke PvdA-er zou dat zijn?

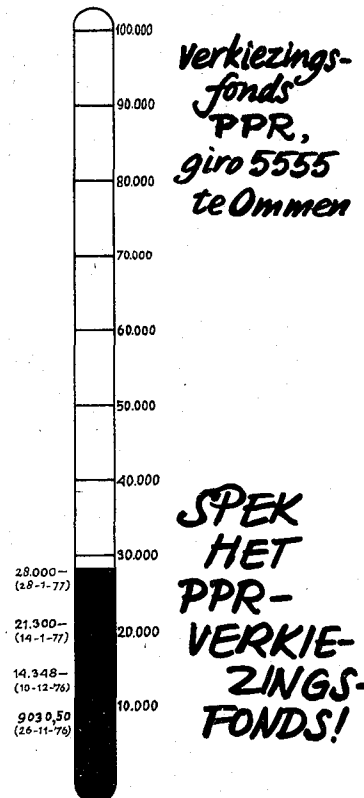
Ik weet het niet. Straks blijft Den Uyl alleen nog over, de enige man die zijn onprettige boodschappen aan anderen kan delegeren. Zelfs aan PPR-leden.

Vrijdag:

Op één en dezelfde pagina van De Volkskrant staat vandaag bovenin de pagina de kop: Meer geld voor alternatieven/Kernonderzoek wordt beperkt, en onderin: Rijk financiert bouw reaktorvatenfabriek/Minister wenst behoud kennis atoomenergie. Karakteristieker voor het kabinet-Den Uyl kan het niet.

Zonder speciale aanmoediging is er al 28.000 gulden voor de verkiezingskampagne bijeen gebracht. Maar er moet veel en veel meer komen. Ga naar het postkantoor en vul een automatiese overschrijvingskaart in. Dan kan het girokantoor iedere maand een bepaald bedrag namens u overschrijven op giro 5555 van het PPR-verkiezingsfonds te Ommen.

Verkiezingskas moet voller

Noord-Holland heeft op 22 januari de kandidatenlijst aangevuld op een kongres in Alkmaar. Er waren 130 leden aanwezig. Op de plaatsen 18 t/m 32 staan de volgende personen:

18. Jacq. Maas, Amsterdam
19. Dick Bot, Hoorn
20. Emmy van Noord-Verheul, Nederhorst d. Beng
21. Paul Paulusma, Amsterdam
22. Leo Janson, Laren
23. Romke Hekstra, Amsterdam
24. Gerard Jongerius, Amsterdam
25. Frans Schulte, Hilversum
26. Jos Vernooy, Amsterdam
27. Johan Daas, Wormer
28. Harmen van de Belt, Diemen
29. Hylke Tromp, Sauwerd
30. Henk Ouderdoorn, Hilversum
31. Ton van Doornmaal, Amsterdam
32. Raymond Dufour, Amsterdam

Ethies simplisme": zo zien sommigen blijkbaar ons standpunt over de bouw van de atoombrandstoffabriek in Almelo, de Ultra-Centrifuge Nederland. Denken en doen van de PPR daarmee op één hoop vegend met denken en doen van Van Agt en de groeperingen die hij vertegenwoordigt. De vraag is natuurlijk of dat verwijt terecht is.

Nog even de zaken op een rij. De PPR wil geen nieuwe kerncentrales en geen atoombrandstoffabriek, omdat ze vindt dat we moeten stoppen met kernenergie. Haar argumenten zijn bekend en tevens keihard:

- Het toepassen van kernenergie geeft een zeer klein risico op zeer grote ongelukken, een risico dat versterkt kan worden door wanhoopsdaden van mensen of groepen mensen die geen uitweg meer weten;
- Het feit dat de eerste tien á twintig jaar een veilig opbergen van langdurig zwaar radio-actief afval niet mogelijk is, houdt enorme risico's in voor mens en milieu van nu en straks;
- Het toenemend vreedzaam gebruik van kernenergie gaat hand in hand met een verdere verspreiding van atoomwapens in de wereld (óf via verdere verrijking van uranium, óf via het afvalprodukt plutonium);
- Een doeltreffende beveiliging van het hele kernsysteem heeft onvermijdelijk grote consequenties voor de samenleving, met name voor de persoonlijke vrijheid.

Nu is het woord „ethiek” de laatste tijd nogal eens gevallen in verband met politiek en politici. Niet altijd op een even juiste manier, heb ik de indruk. De oorspronkelijke betekenis van het woord „ethiek” is: woonplaats. Ook figuurlijk: daar waar mensen zich thuis voelen, tot hun recht kunnen komen. Ethiek heeft dan ook niets te maken met versterde

Ria Beckers

Ethiek en UCN

gedragsnormen en gezagsverhoudingen, met ouderwetse rollpatronen. Al is het wél veel in dit verband gebruikt, en gebeurt dat zelfs nu nog. Het idee dat het gezin beschermd moet worden door aan andere samenlevingsvormen minder rechten te geven, de opvatting dat de afhankelijkheid van de vrouw van de man een „natuurlijke” dus goede zaak is, het afschuwelijke idee dat we terug zouden moeten naar de situatie van tienduizenden heimelijke abortussen per jaar — de situatie van nog geen tien jaar terug —, de opvatting dat ouders slechts rechten en opgroeiende kinderen slechts plichten hebben, het idee dat buitenlandse werknemers niet dezelfde rechten dienen te hebben als Nederlandse, de overtuiging dat eigenaren van

huizen het recht hebben hun huis langdurig leeg te laten staan ten koste van diegenen die aan hun recht op behoorlijke huisvesting niet toekomen, ... al die opvattingen hebben met ethiek niets van doen. Ondanks de beweringen van diegenen die ze met zoveel vuur verkondigen en in politieke daden omzetten. Sterker nog: ze zijn verregaand onethies. Ethiek: wonen, je ergens thuis voelen, gaat om vrijheid en verantwoordelijkheid, om ontplooiing van menselijke mogelijkheden. „Nee” zeggen tegen kernenergie — als een enorme bedreiging van die menselijke mogelijkheden — mag daarom best een ethies standpunt genoemd worden. Zoals „nee” tegen een absurde bewapeningswedloop en „nee” tegen onderdrukking en diskriminatie alles met ethiek te maken heeft.

Maar misschien slaat het verwijt van „ethies simplisme” vooral op de politieke vertaling van dat „nee”.

Ik denk dat je van simplisme zou kunnen spreken als je je als politieke partij niet meer zou realiseren, dat je alleen kunt vernieuwen vanuit de bestaande samenleving.

Als je buiten het strijdgewoel zou gaan staan om te vertellen hoe het wél moet. De PPR weet heel goed dat het ombuigen van bestaande ontwikkelingen en structuren veel tijd kost. Dat je als kleine groep niets kunt forceren. Dat je veel mensen nodig hebt om mee te veranderen. De PPR durft zich als politieke partij dan ook te compromitteren. Ze durft in samenwerking met anderen voorstellen te aanvaarden die slechts kleine stapjes vooruit zijn.

Maar als het gaat om een onherroepelijke beslissing, die bovendien een onverantwoorde ontwikkeling in gang zet of daaraan een duidelijke nieuwe stoot geeft, dan is dat een heel andere situatie. Dan is dat jouw beslissing. En ik denk dat er in zo'n geval maar één konklusie mogelijk is: wat ethies echt niet te verantwoorden is, is politiek niet goed te praten. Juist omdat het om mensen gaat.

LAAT JE NIKS WIJSMAKEN!

Zeker niet over kernenergie

Wat zijn nu precies de feitelijke bezwaren tegen kernenergie?

1. Onzekerheid en onwetendheid over de gevolgen van het werken met kernenergie.
Geldgebrek, defekten en ongevallen waren de redenen waarom in met name Amerika en Duitsland de bouw van nieuwe centrales is stopgezet.
2. Werkgelegenheid in kernenergie is erg duur.
Bijvoorbeeld bij het UCN-project in Almelo kost iedere extra arbeidsplaats $1\frac{1}{2}$ á 2 miljoen gulden. Voor hetzelfde geld kan veel meer ander werk geschapen worden.
3. Vreedzaam en militair gebruik van kernenergie liggen in elkaars verlengde.
4. Menselijk falen en onvoldoende beveiliging tegen aanslagen kunnen desastreuze gevolgen hebben.

KONKLUSIE: Laten we in vredesnaam voorzichtig zijn met kernenergie.

Vindt U dat ook? Zet dan Uw handtekening op deze lijst.

naam: _____

plaats: _____

Aktie tegen kernenergie

De PPR heeft een actie tegen kernenergie ontketend. Een belangrijk onderdeel hiervan is een handtekeningenactie, die door de leden gevoerd wordt. Het is de bedoeling zoveel mogelijk handtekeningen tegen kernenergie te verzamelen bij vrienden, kennissen, familie, op je werk, in je buurt. De lijsten kan men aanvragen bij het partijburo, Singel 277 te Amsterdam. Men kan ook deze pagina fotokopieëren, waarbij men op de tekst en dit kadertje een velletje papier legt. Zo ontstaat een

handtekeningenlijst.

Doe ook mee aan de demonstratie in Onstwedde op 5 februari (zie vorige PPRAK), vraag folders aan over kernenergie op postbus 10 te Lelystad voor verspreiding, maak op je markt een stand over kernenergie, kijk en luister naar de PPR-uitzendingen via tv en radio.

Diskussieer over kernenergie.

Wij staan voor de grote keuze om ons aan kernenergie over te geven of om er definitief en radikaal vanaf te zien.

Opsturen naar:

4 postbus 210, Lelystad, giro: 4884, Lelystad, t.n.v. AKTIE TEGEN KERNENERGIE

OPNIEUW MET DE PvdA

Het zich schikken in het bepaald niet ideale, maar toch aanvaardbare en politiek noodzakelijke is een moeilijk proces. Zo'n proces maakte het kongres van vorige week zaterdag door, dat uiteindelijk de enig juiste beslissing nam voor hernieuwde samenwerking met de PvdA bij en na de komende verkiezingen.

Er liggen nu via de resolutie voorwaarden op tafel, waaronder de beide partijen (!) opnieuw willen regeren en waarbij ze kabinetssamenwerking met het CDA niet uitsluiten. Vooral dat laatste is politiek gezien een bijzonder moeilijk te slikken zaak. Regeren met een klub die maatschappelijke veranderingen die zo hard nodig zijn tegenhoudt, die het kabinet-Den Uyl de afgelopen vier jaar voortdurend net zoveel adem geeft dat het nog net niet stikt; dat is eigenlijk iets waar je liever niet toe besluit. Maar het kongres raakte ervan overtuigd dat in het kader van goede afspraken met de PvdA waarbij wordt bepaald dat de akkoordpartijen op 25 mei even sterk uit de bus moeten komen en ten minste de helft van de ministers moeten leveren als weerspiegeling van de uitslag, regeren opnieuw geprobeerd moet worden.

Een minderheid wilde regeren met het CDA uitsluiten, wil onder de huidige omstandigheden in de oppositie. Ook in het bestuur vertolken enkelen die mening. Op een bepaald moment kregen deze mensen de steun van een aantal kongresgangers die het nuttig vonden het bestuur met wat harde eisen op zak naar de onderhandelingen met het PvdA-bestuur in Breukelen te laten gaan. Een amendement waarin stond dat een nieuw kabinet evenveel progressieve ministers moet bevatten als het huidige, werd bij de peilingen aangenomen met 415 voor en 349 tegen. Takties gezien bleek dit

een slechte zet. Want vantevoren konden de voorstanders van hernieuwde progressieve samenwerking die voor dit amendement stemden weten; dat dit voor de PvdA onaanvaardbaar zou zijn en dat deze eis zou moeten worden teruggenomen als men de samenwerking wilde redden.

VEEL, MAAR WEINIG

Dat gebeurde dan ook prompt na urenlange discussies. Het psychologies klimaat voor hernieuwde samenwerking was door het PvdA-kongresbesluit over UCN aanzienlijk verbeterd. Die uitspraak werd dan ook steeds aangehaald als bewijs, dat de rol die de PPR speelt bepaald wel vruchten af kan werpen. Ook werd een aantal sterke wapenfeiten van het kabinet-Den Uyl naar voren gebracht, die zonder de op die punten beslissende invloed van de PPR anders zouden zijn afgelopen: het besluit over de drie kerncentrales, de Ooster-schelde, de reaktorvaten naar Zuid-Afrika etc. Bas de Gaay Fortman had van iemand de volgende karakterisering gehoord over de resultaten van het huidige kabinetsbeleid: „We hebben veel bereikt al is het weinig”. Want tenslotte ging de discussie toch over de vraag of het gewenst is met de PvdA onder bepaalde voorwaarden opnieuw een coalitie aan te gaan met het CDA.

BREKEN OP CIJFERS

Veel kongresgangers wezen erop, dat de progressieve samenwerking niet zou mogen breken op de cijfermatige eisen voor een kabinet. „Je geeft dan jezelf een brevet van onvermogen. Had dan direct een motie aan het kongres voorgelegd dat je gaan samenwerking met de PvdA wilt”, zei Hans van der Wilk.

Ria Beckers: „De zin van de samenwerking komt pas aan de orde als we de inhoud kennen”. Ze wees ook op de andere onderdelen van de resolutie, waarin over het programma, de personen die het programma moeten uitvoeren en de taakverdeling wordt gesproken.

Wijnand van Hoogevest verdedigde de compromissen die met de PvdA over de resolutie waren gesloten door erop te wijzen, dat naarmate de getalsmatige maatstaven werden afgezwakt de kwaliteitscriteria werden aangescherpt.

Wouter van Dam hield het kongres voor, dat de PPR op fundamentele inhoudelijke zaken niet moet wijken (UCN), maar vond de tijd er niet naar zich nu takties hard op te stellen.

Zijn gezag bij het kongres was juist aanzienlijk vergroot, toen hij zich de woordvoerder van vrijwel iedereen maakte door een motie te verdedigen die de kerngroepspraak over de UCN-zaak met zoveel woorden herhaalt. Onder het motto: „Het moet volstrekt duidelijk zijn voor iedereen dat wij weigeren medeverantwoordelijkheid te dragen voor het vervaardigen van wat uiteindelijk onze eigen strop zou blijken te zijn”, drong hij aan op de meest duidelijke stellingname. Voorzitter Wijnand van Hoogevest trok daarop een bestuursmotie in, die inhield dat het niet nodig was dat het kongres zich opnieuw uitsprak over Almelo, omdat de kerngroep juist had gehandeld.

AANTJES

De commentaren op de nieuwe samenwerking stromen nu wij dit schrijven binnen. Aantjes vindt de PPR „niet nodig” en spreekt consequent alleen over de PvdA. Dat zou deze CDA'er dus wel willen. Hij troost zichzelf met de gedachte dat de PvdA de grenzen aangeeft waarbinnen de PPR kan opereren. Dat is zeker niet onjuist. Zo is dat

door Kees Waagmeester

met een akkoord. Maar dat geldt voor elke akkoordpartner. Want als bepaalde grenzen worden overschreden houdt samenwerking op. Het vaststellen van die grenzen, juist tussen vrienden, is een moeilijk proces, maar wel van het allergrootste belang voor progressieve politiek in Nederland. Misschien is Aantjes wel een beetje jaloers. Jaloers dat zijn grenzen worden aangegeven door een knellend CDA en dat uitgerekend de PPR een aantal van zijn ideale gestalten moet geven in de Nederlandse politiek.

Boycot Zuid-Afrika

„Meneer de voorzitter, er is slechts één konklusie mogelijk. Aan de kollaboratie, aan de uitgebreide en voortgezette steun van het Westen aan het regiem-Vorster, dient een einde te komen”. „De Europese Gemeenschap kan nu slechts één boodschap hebben voor blank Afrika: „Praat met uw broeder, niet met ons”. Blank Afrika zal dit niet doen zolang het niet zeker weet, dat het van ons geen verdere steun heeft te verwachten voor zijn beleid. Natuurlijk zal het verbit-terd reageren wanneer het stuit op isolementsakties en boycot vanuit het Westen. Men wil immers graag morele, economiese, politieke en liefst militaire steun van andere blanken in de wereld. Wij kunnen en mogen die niet in het vooruit-zicht stellen, omdat wij niet kunnen en willen bijdragen aan het begin van een wereldrassoorlog en omdat wij nu eenmaal rassendis-kriminatie in beginsel en praktijk verwerpen”.

Dit zei Henk Waltmans in het Euro-pees parlement, waar hij een inter-pellatie hield over zuidelijk Afrika.

De minister van Buitenlandse zaken van Engeland, Crosland, beantwoordde Henks vragen namens de konferentie van ministers van buitenlandse zaken van de EEG-lan-den.

Henk sprak namens de gehele so-cialistische fractie, waarin hij een gastplaats heeft. Hij vroeg hoe de konferentie van ministers denkt over een economiese boycot door de lid-staten van de gemeenschap om aan de apartheidspolitiek een einde te maken.

Vele andere leden van het parle-ment namen deel aan de discussie, waarbij afwijzend werd gereageerd op een economiese boycot. Cros-land zei, dat hij van mening was, dat de niet-blanke bevolking het meest onder zo'n boycot zou heb-ben te lijden. Ook Namibië en Zim-babwe kwamen ter sprake.

In zijn betoog legde Henk grote nadruk op het feit dat buitenlandse maatschappijen door de reusachtige winsten die in Zuid-Afrika moge-lijk zijn worden aangetrokken en dat deze maatschappijen een onder-deel zijn geworden van het racistie-se blanke Zuid-Afrika, terwijl ze veranderingen tegen werken.

De kerngroep nam op haar verga-dering van 15 januari een motie aan, waarin zij zich schaarde achter de Zuid Afrika Boykot, die door het Internationaal Verbond van Vrije Vakbewegingen (IVVV) is uitgeroepen.

De tekst van de motie luidde:

De kerngroep van de PPR

● is verheugd over het initiatief van het IVVV en de FNV tot een boycotactie tegen het apartheidre-giem in Zuid Afrika.

● De PPR beschouwt deze aktie als een wezenlijke blijk van solidariteit met de slachtoffers van de apart-heidspolitiek.

● Akties als deze zijn noodzakelijk om een geweldloze verandering, die nu misschien nog mogelijk is, tot stand te brengen.

● In geval van konsekwenties voor de betrokken bonden en individuele werknemers zal de PPR al haar mogelijke steun geven.

De motie werd per telegram ge-stuurd aan het IVVV en de FNV met een afschrift aan het CNV.

Amandla

Angola Bulletin, BOA Bulletin en Kairos Be-richten zijn samen ge-voegd tot één nieuw maandblad: „Amandla”. Dit blad wijdt zijn be-richten aan Zuidelijk Afrika en aan de rol van Nederland en het Westen in de ontwikkelingen daar.

De samenvoeging van de drie bladen betekent geen fusie tussen de drie organisaties. Elke or-ganisatie voegt aan de nummers die zij ver-spreidt een eigen katern toe van vier pagina's. Het hele blad omvat buiten deze katern 16 pagina's.

Het eerste nummer heeft als belangrijkste arti-kelen de IVVV-boycot, „Wat heeft zwart zui-delijk Afrika te ver-wachten van Jimmy Carter”, en „Zwarte bevolking ziet Cubanen als redders”.

Een abonnement op Amandla kost minimaal f 10,— per jaar. Opgave van abonnementen bij

één van de drie orga-nisaties.

Uruguay-komité

In Amsterdam is het „Uruguay-komité” op-gericht. Het komité heeft zich aangesloten bij de Federatie van Uruguay komité's en ondersteunt de vier aktiepunten: vrijlating van alle po-litieke gevangenen, herstel van de mensen-rechten, solidariteit met het volk van Uruguay, strijd tegen de diktatuur. Zoals bekend mag worden verondersteld beantwoordt de militaire diktatuur van dit

Zuidamerikaanse land alle vakbondsaktiviteiten met martelingen en moorden.

Adres: Uruguay komité, Oudeschans 18, Am-sterdam.

Eerste lijn versterken

In Utrecht heerst on-gerustheid over de plannen het aantal zie-kenhuisbedden te ver-minderen. Hierdoor is de kans groot dat de taak van de gezondheids-werkers in de eerste lijn, de gezinsverzorgers, wijkverpleegkundigen en huisartsen, aanzienlijk wordt verzwakt. Daarom is het „Komité versterk de eerste lijn nu” opgericht. Om duidelijk te maken waar het precies om gaat bij de bezuiniging in de gezondheidszorg is een informatiemap sa-mengesteld, die als titel heeft: „Geen enkele bezuiniging op onze gezondheid”. Al ligt de nadruk op de situatie in

Utrecht en omgeving, het belang van de map stijgt uit boven het regionale.

De map is voor drie gulden te koop in de Raads-kelder. Bestellen kan ook per giro. Dan f 5,75 overmaken op giro 22 31 02 4 ten name van P. van de Siep-kamp in Utrecht onder vermelding van „brochure”.

Schoon water

Het zuiveringsschap Veluwe probeert uit alle macht het water op de Veluwe schoon te hou-den of te krijgen. In een boekje „Van het zuive-ringsschap Veluwe” stelt het zichzelf voor, legt nog eens uit hoe be-langrijk schoon water is, hoe we steeds weer kans zien het vuil te maken en hoe we die vervuiling tegen kunnen gaan. Het boekje kan worden aangevraagd bij de voorlichtingsafdeling van het Zuiverings-schap in Apeldoorn, Prins Willem Alexanderlaan 1425. Telefoon (055) 25 27 47

NIEUWS

uit de aktiecentra

Korrespondenten
Noord-Overijssel: Folkert Jellesma, Baarsweg
19, Steenwijk
Twente: Jeroen van Urk, postbus 687, Hengelo

Gorinchem

Het aktiecentrum Gorinchem houdt op 4 februari een filmavond in gebouw De Heul, Nieuwe Hoven 143. Daar wordt de film „Knokken tegen kernenergie” gedraaid en de Vara-reportage over de demonstratie bij de bouw van de kerncentrale bij Brokdorf. Eks-voorzitter Wim Riedijk van de themagroep Milieu zal er spreken over kernenergie. Talloze organisaties in Gorinchem hebben van het aktiecentrum een schrijven gekregen over de avond en een kopie van een artikel over de film die uitgebracht is in samenwerking met de Vereniging Milieudefensie.

Gelderland

Op 10 februari wordt de provinciale algemene ledenvergadering, tevens de Gelderse provincieraad van het aktiecentrum Gelderland gehouden in De Coehoorn te Arnhem, tegenover het station. De vergadering begint om half acht. Thema: de landelijke verkiezingen.

Amsterdam

Op 10 februari houdt sekretaris-buitenland van het partijbestuur, Gerritjan van Oven in het Mozeshuis aan het Waterlooplein in Amsterdam een inleiding over radikale buitenlandse politiek. De bijeenkomst begint om acht uur.

De commissie Vorming en Scholing van het aktiecentrum Amsterdam houdt een scholingscyklus over de vraag „Wat voor partij is de PPR?” Het eerste gedeelte van deze cyklus bestaat uit een drietal avonden in Het Mozeshuis, Waterlooplein 57, Amsterdam. Door de konfrontatie met verwante denkwijzen wordt geprobeerd de PPR en het PPR-denken „op berig te brengen”.

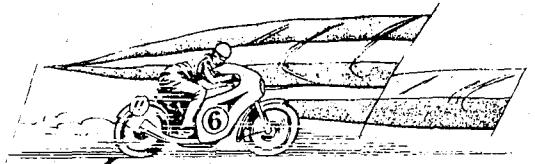
Woensdag 16 februari: Christendom en PPR. Diskussiepartners Erik Jurgens en Theo Salemink.

Maandag 7 maart: Anarchisme en PPR. Diskussiepartners Wouter van Dam en Frank Rutten.

Woensdag 23 maart: Marxisme en PPR. Diskussiepartners Jaap de Jong en Gert Crum.

Kafoe

De 24-uurs roulette van Oss

Sinds 1968 wordt Oss jaarlijks overspoeld door het zwartlederen motorgeronk van de 24-uurs race. In feite niet zozeer een race als wel een uithoudingsproef voor motormerken onder ekstreme condities. Ongeveer veertig duo's kampen 24 uur lang op hun machines, die meer dan 200 km./h kunnen halen, met zijn allen tegen elkaar en ieder voor zich tegen zijn vermoeidheid, ten aanschouwe van een 40.000-koppen tellend publiek. Dat publiek heeft meer dan een half miljoen bijelkaar gelegd om dit te mogen aanschouwen.

Het duo dat in die 24 wedstrijden de meeste rondjes draait en het er levend afbrengt is winnaar. Zo is het spel, zo zijn de regels.

De term rondjes-draaien is eigenlijk een te zachte uitdrukking voor het steeds maar weer afleggen van het trapezevormig cirkuit in het havigebied van Oss, waarlangs zo veel mooie dikke bomen staan. Na zeven jaar racen en vijf dodelijke ongelukken drong het tot het gemeentebestuur door dat de ongelukskans toch wel te groot werd. Derhalve werd de vergunning voor het houden van zo'n race op het oude havencirkuit ingetrokken en zo kon de race in 1976 niet doorgaan. Op dit cirkuit is in de loop van die zeven jaren één dode gevallen per 200.000 rijkilometer, hetgeen dertig maal zo onveilig is als de openbare weg, waar landelijk gemiddeld één dode per 6.000.000 rijkilometer valt.

Het organiserend comité zat ondertussen niet stil en er liggen thans nieuwe voorstellen op tafel in een vergevorderd stadium.

In Oss is de motorsport een volkssport, die geprefereerd wordt boven voetbal, hockey en vissen. Aanvankelijk was de motorcross een waar feest. Na een jaar was er wel het

Het tweede gedeelte van de cyklus bestaat uit een weekend op 23 en 24 april as, waar de verslagen van de drie avonden ook op hun konsekwenties voor praktische samenwerking zullen worden besproken.

De avonden zijn in principe voor ieder toegankelijk. Het weekend is bedoeld voor de leden van het aktiecentrum.

eerste ongeluk, maar dat werd als dom toeval bestempeld. Ook braken er wel eens onlusten uit of was er wat onzedelijk misbaar op de openbare camping, maar een kniesoor die daarop let. De renners werden eerder beschouwd als robbedoezen op een motorfiets dan als marktgebonden beroepscoereurs. De eerste echte kritiek kwam pas in 1970, toen het tweede slachtoffer was gevallen. Maar het racen ging door. De motoren werden als maar sneller, de renners als maar professioneler en de gevaren groter. In 1973 was de dodenlijst aangegroeid tot vier.

Maar de burgemeester van Oss sprak nog van „Oss-promotion” en een „volwassen gebeuren”, dat life op de tv te zien zou zijn.

Om 2.20 uur in die zondagnacht van 1975 maakte een van de renners een val die hem noodlottig werd. Twee collega's werden zwaar gewond in het ziekenhuis opgenomen. Het werd nu duidelijk dat er geen sprake meer was van „domme pech”, maar dat hier een keiharde kwade kans regeerde, statisties bepaald. Het „volwassen gebeuren” was een „nacht der verschrikkingen” geworden. Het motorfiel publiek degradeerde op slag tot „een stel sensatiezoekers die hun eegootje willen uitbouwen in de sfeer van geweld”. De race werd twee uur stilgelegd. Maar werd voortgezet, omdat het cirkuit niet de oorzaak zou zijn.

Het PPR-raadslid Walter Kafoe riep met een lid van de PvdA en de VVD de commissie Welzijn bijeen, vergezeld van een twaalftal vragen (Welke waarde moeten we hechten aan de uitspraak van de winnaar van 1975, dat er wel eens teveel risico wordt genomen?)

De antwoorden bleven achter gesloten deuren. In 1976 zou de race niet doorgaan, zo was het resultaat.

Maar twee CDA-leden hebben inmiddels via een motie B. en W. gedwongen opnieuw medewerking te verlenen aan nieuwe initiatieven van het 24-uurs comité. En zo hangt het zwaard van Damokles in 1977 weer boven de Osse 24-uurs roulette. Niet onvermeld mag blijven dat twee van de 12 CDA-raadsleden en twee van de zeven PvdA-raadsleden zich met Walter Kafoe tegen de race hebben uitgesproken. We hopen op die Ossenaren die het afwenden van onheil geen onzin vinden.

Michel van Hulten, is behalve staats- sekretaris de leider van de verkie- zingskampagne van de PPR. Voortva- rendheid, enthousiasme, perfectie en strakke organisatie kenmerken zijn campagneplan. Hoewel hij heel verstandelijk te werk wil gaan, is hij niet van emoties gespeend. Wat beweegt dit ontembare trek- paard?

Is het geen teleurstelling voor je dat je pas op de derde plaats staat van de kandidatenlijst voor de Tweede Kamer?

Michel van Hulten: „Als je kandidaat-lijsttrekker bent reken je inderdaad op de tweede of derde plaats. Ik vind het niet erg de derde plaats te hebben. Ik wil je herinneren aan de lijstsamenstelling in 1972, toen ik op de tweede plaats stond, maar heb gewisseld met Erik Jurgens, omdat ik in een tweemans-fractie niet kan werken. Ik vind dat er ook nauwelijks verschil is tussen plaats twee, drie of vier. Je plaats is dit keer ook sterk beïnvloed door de wijze van stemmen in blokjes. Wie weet op hoeveel biljetten ik niet als eerste voor de plaatsen twee tot en met vijf voorkwam? Inderdaad, ik had iets minder stemmen dan nummer twee”.

Het doet je emotioneel niets?

Michel: „Nee. Kijk, als er een goed resultaat uit de bus komt ligt dat aan de campagneleider en als er een slecht resultaat wordt geboekt, ligt dat aan de lijsttrekker. Ik heb dus een hele last minder te dragen. De derde plaats op de lijst is belangrijk. Bij de vorige verkiezingen had je die advertentie van Henri Faas, waarin de kandidaten werden beschreven. De derde kandidaat beschreef hij als soepel, inschikkelijk, geneigd tot compromissen.

Dat was wel spottend bedoeld, denk ik.

Michel ongelovig lachend: „Zou het? Ja, ja. Uiteraard. Maar het was een goed stukje. Wacht, dat is toch gek. Onlangs discussieerden we erover of ik wel met iets ludieks op verkiezingspad kon gaan. Juist Michel kan dat doen, zei men, want die komt zo hard over. De sfeer in

de partij is dat men dat denkt. Terwijl ik toch de dingen erg op me in laat werken, naar de mensen luister. Dat heeft de afgelopen vier jaar en de tijd daarvoor trouwens ook bewezen.

Ligt dat er niet buiten? Het kan erg in je eigen belang zijn naar anderen te luisteren op een zeker moment.

Michel: „Ik heb op het departement de naam dat ik goed naar anderen kan luisteren. Als ik iets belangrijk vind zet ik dat natuurlijk ook wel door.

Maar het komt misschien ook door m'n stemgeluid dat ik hard overkom. Ik was één van de weinigen die een regiment, dat is 3.000 man, kon kommanderen. Ik was reserve-officier, S-3. Dat is de officier die verantwoordelijk is voor de operatie in de bataljonstaf. O ja, ik ben vaak op herhaling geweest. Ik ben eervol ontslagen met een over de post gestuurde medaille.

Als ik dat zo achteraf beredeneer, dan is het toch merkwaardig dat men mij toen al, op 21-jarige leeftijd, de meest uitgesproken organisatorische post gaf. Ik ben dat altijd blijven doen. Dingen organiseren. Ik heb in het leger veel geleerd al moet ik er niet aan denken zo'n baan in oorlogstijd te hebben. Maar in vredetijd is het een leuk baantje”.

Je hebt inderdaad een hard image. Je kunt op een geweldige manier met iemand de vloer aanvegen.

Michel: „Ja, vooral als ie niet op feiten gebaseerde opmerkingen maakt. In de politiek en ook elders moet je weten waarover je het hebt als je je mond open doet”.

Werkt dat in de Kamer bijvoorbeeld niet averechts?

„Dat is een probleem hè. Wanneer haal je iets en wanneer niet. Maar denk je dat mijn gedachten over goederenvervoer wel aanvaardbaar waren als ik ze lief bracht? Men zegt vaak dat ik het mijn tegenstanders te gemakkelijk maak. Maar of men mij aardig vindt of niet; dat is niet belangrijk. Het gaat om de politieke inhoud van wat je zegt... Ik maak het ze misschien makkelijk. Ze kunnen zeggen: Tegen het beleid heb ik niets, maar u heeft kontaktarmoede, zoals in de Kamer is gebeurd.

Emoties zijn vaak wel bepalend.

Michel: „Ja, en er is toch ook niet gezegd dat mijn emoties verkeerd liggen. Bij kwesties rond de binnenschippers en vrachtwagenblokades waren er mensen die mijn optreden voortreffelijk vonden. Anderen vonden me te hard”.

Reken je in de Kamer niet meer met dat effect?

Michel: „Er zijn er die daar ontzettend mee rekenen. Maar als je dan naar het resultaat kijkt... Voor mij is dat toneelspelen en dat gaat me niet zo goed af. Joop de Uyl kan erg goed op gevoelens inwerken en dan ook nog de feiten daarbij noemen”.

Je bent niet bereid je gedrag aan te passen?

„Een zekere mate van toneelspel is normaal in het menselijk gedrag, maar er wordt veel overdreven toneel gespeeld. Leugentjes om bestwil. Sommigen doen alles „als het gewenste politieke resultaat er maar uitkomt”.

Je wilt je gedrag in de hand houden?

„Dat kun je nooit helemaal. Dat hoeft ook niet. Soms weet ik bij het uitspreken van een zin nog niet precies wat ik in de volgende ga zeggen. Maar ik ben niet zo'n goeie toneelspeler, anders was men in de PPR ook aardiger met mij geweest. Toen Jacques Tonnaer en ik kandidaat-voorzitter waren weet ik nog dat men zei: Jacques is zo aardig. Gelukkig was dat niet het enige wat hij had. Maar ik ben er nooit kapot van als men mij waarschuwt dat een onbekende wethouder met wie ik moet gaan spreken bekend staat als een dwarsligger die alles zegt wat hij denkt. Dan denk ik: Het zal wel een goeie wesen”.

Je hebt iets van een ontembaar paard. Is dat een kafaktertrek of heb je je dat aangeleerd?

Michel: „Nou, het gekke is dat ik een zeer lage bloeddruk heb. En mensen die dat hebben zijn meestal snel moe en zijn sloom. Dat heb ik niet. Het voordeel is dat het erg

goed is voor je machine (wijst op zijn borst) zodat je lang blijft leven. Mijn vader werd 93 en mijn grootmoeder 95. Een lage bloeddruk en een hoog tempo komt niet vaak voor”.

Maar waarom werk je zo hard?

Michel: „Omdat er veel moet gebeuren. Ik denk dat ik een groot verantwoordelijkheidsbesef heb. Als niemand anders het doet spring ik er graag in. Ik doe het liefst dingen die dreigen te mislukken. Ik heb een groot verantwoordelijkheidsbesef tegenover de partij ook. Daarom maak ik me ook zo kwaad op lieden die een halve dag bij de PPR zitten en dingen verkondigen die het einde van de partij zouden betekenen als ze werden overgenomen. Ik klaim het recht boos te worden, want toen iedereen wegliep hielden wij stand. Er zijn heel wat mensen die in de moeilijke tijd van de PPR ekstra hard werkten en

welbewust deed. Ik bleef nooit zitten, dat wel. Maar ik werd ook onderwijzer en ging eigenlijk studeren omdat ik leraar wilde worden. Ik heb nooit gedacht aan politiek. Politiek stond helemaal buiten je leven. Ook als student. De eerste confrontatie met politiek die ik me herinner was toen Romme door ons werd uitgenodigd in de tijd van het mandement van de bisschoppen. Hij werd de sociëteit uitgegooid. Maar wij werden a-politiek. Er werd niet over gepraat. Ja, we hebben gedemonstreerd bij de Russiese inval in Hongarije, maar dat was geen politiek. Dat was meer een verontwaardiging van „dat mag je een volk niet aandoen”. Maar niemand projecteerde dat door op de stellingname van Nederlandse politieke partijen.

Als er in Lisse gemeenteraadsverkiezingen waren moest ik me altijd over laten schrijven, zodat ik daar kon stemmen. Dan haalde de KVP net de meerderheid in de raad. Dat

len, maar ik heb mijn les geleerd. Voor de objectiviteit moet ik er even bijzeggen, dat ik ook in Amerika heb gestudeerd”.

Hoe worden mensen bij de politiek betrokken?

Michel: „Door details. Mensen worden even geraakt in een detail en voelen dan iets van de partij. Als ze dat voldoende krachtig oppikken ontdekken ze dat er meer dingen voor zo'n partij spelen en dat het één verband houdt met het ander. De spuitbussenactie van Stephanie, de 225 miljoen voor defensie indertijd, kernenergie ook; dat zijn dingen waarop mensen binnenkomen. Veel van die grote strategen in de kerngroep missen dat besef. Die denken dat iemand plotseling volledig tot het PPR-geloof bekeerd kan worden”.

Toch emoties...

Michel: „Ja. Handig bespelen van emoties is belangrijker dan argumenten. Die ervaring heb ik wel opgedaan. Een logies en verstandelijk compleet verhaal doet niets als er emotionele dingen zijn die het tegenhouden”.

Maar het staat je tegen?

„Ik vind het heel onjuist om op emoties te spelen. Ik kreeg een konsept-folder over kernenergie onder ogen, waarin drie keer met onze kinderen werd geschermd. Nou kan dat waar zijn, maar dat vind ik totaal onjuist. Elektoraal gezien is het misschien handig, maar je moet een probleem langs zo rationeel mogelijke weg benaderen. Toch word je er door aangetast. Hoe vaak overweeg ik niet of ik iets wel of niet zal zeggen, omdat ik voorzie dat het misschien niet goed valt”.

Voor een campagneleider niet de beste eigenschap.

Michiel: „Nou, als ik te rationeel werk zijn er altijd wel mensen bij die het wat anders benaderen. Ik heb een voorkeur voor voorlichting en heb een hekel aan propaganda. We hebben een prachtige leus die ik wel aanvaardbaar vind, omdat hij voorlichtend is, maar toch een emotionele lading heeft. Ria zegt: „Speek vrijmoedig over kernenergie, maar misbruik het nooit”. Maar de grens van wat kan is moeilijk te trekken”.

Het gekke is dat ik vind dat je erg emotioneel kunt zijn.

Michel: „Dat kan wel wezen. Maar onder emotioneel versta ik iets zachts, iets liefs. Kijk, ik kan wel driftig zijn. Ik explodeer bij herhaling”.

Je bent ook een fanaat.

Michel: „Dat zullen ze wel eens

Michel van Hulten, campagneleider:

„Ik explodeer bij herhaling”

die nu nog deel uitmaken van het partijkader”.

„En hier op het departement was twintig jaar niets aan vervoersbeleid gedaan. In een interview zei iemand uit de vervoerswereld dat ze er altijd een beetje ongelukkig mee waren geweest, dat het goederenvervoer politiek niet aan bod kwam, maar nu het wel aan bod is hebben ze toch liever vrijheid blijheid”.

„Ik heb zelf altijd hard moeten werken en dat leer je niet meer af. Dat is ook geen schande. Veertig jaar geleden was het normaal, dat was je gewend. Hard werken, strikt gezin, de enige zoon was ik. Vader werkte ook keihard. Nadat hij dertig jaar onderwijzer was geweest werd hij in 1935 kwekeling met akte. Hij heeft verschrikkelijk veel bijlessen moeten geven om aan zijn geld te komen. Dat merkte ik later pas, dat we prakties met niets moesten rondkomen. Dat werken heeft invloed op je gehad”.

Is er ook ambitie in het spel?

Michel: „Dat zit er ook bij. In onderwijzersmilieu's is er altijd de ambitie om door leren hoger op te komen. Mijn grootvader was smid, mijn vader onderwijzer en ik akademikus. Dat is een typies ideaal in die milieu's. Ik ging naar de HBS als enige uit mijn klas, maar dat is mijn keus niet geweest. Wist ik veel. Dat was mijn vader die dat

hing af van een stuk of twintig stemmen. Dat heb ik een paar maal gedaan; het zou mij een zorg zijn. Dat wilde m'n vader dus deed je het. Ik besefte niet eens wat het belang van zo'n meerderheid was.”

Hoe kreeg je dan politieke belangstelling?

Michel: „Misschien door een skriptie die ik maakte over de problemen bij landhervorming in Zuid-Italië, waar ik ook een paar maanden was. Achteraf zeg ik, dat ik geen politieke belangstelling had, maar toch wel belangstelling voor de problemen van de derde wereld. Maar het is moeilijk te achterhalen. Daarna ging ik naar Polen waar ik studeerde op de kollektivisatie van de landbouw en er een proefschrift over schreef.

Mijn Poolse ervaring verklaart ook wat van mijn houding tegenover de CPN. Ik heb intensief te maken gehad met eksakt hetzelfde wereldbeeld dat je bij de CPN tegenkomt. De partij had het land in de houdgreep. Ik werd er wetenschappelijk ambtenaar en mijn kollega's vroegen of ik lid was. Ik zei nee. Dat begrepen ze niet. Later hoorde ik dat ze dachten, dat als ik al lid van de CPN zou zijn, dat dat na twee jaar wel veranderd zou zijn. Nou is Polen nog lang niet het ergste systeem. Maar ik bedenk me wel twee keer ten opzichte van de CPN. Velen denken dat het wel mee zal val-

zeggen. Maar ik vind dat de PPR een belangrijke functie in de politiek vervult. Ik heb de PPR mee op aarde gezet, ik heb er verdomd veel voor gedaan. En, de dingen moeten slagen, moeten goed gedaan worden. Je moet de dingen niet laten lopen. Je moet zorgen dat de dingen die je onder handen hebt succesvol aflopen”.

“Zou je minister willen worden en welk departement zou je dan willen hebben?”

Michel: „Ik zeg geen ja en geen nee. Als je nee zegt, zegt iedereen dat je het dus wilt en als je ja zegt zeggen ze dat ook. Gezien de tijd zou ik liever staatssecretaris willen blijven, dan kun je je gezin nog een beetje sparen, want een minister ziet z'n gezin maar elden: Dat is een overweging. Als het op me af zou komen zouden we het bekijken. Ik zou niet in Lelystad kunnen blijven wonen en dat is voor de kinderen ook heel wat.

Verkeer en Waterstaat is erg interessant. Westerterp wil niet meer

omdat hij, voor zover hij het kan overzien, in een volgend kabinet onvoldoende voor Verkeer en Waterstaat zou krijgen. Geld is natuurlijk belangrijk, maar naar mijn mening is er bij elk budget een beleid te voeren. Ik zou geloof ik het liefst de sektor houden die ik nu heb: PTT, vervoersbeleid, personenvervoer erbij. Het strukturelement is afgelopen. Het gaat nu meer om het gedrag van de mensen.

Ik zeg ook steeds, dat we het niet meer moeten hebben van technologische vernieuwing, uitbouw van de infrastructuur, hoge snelheid-rail etc.

We moeten de structuren aanvaarden, misschien tegen onze zin en we moeten kijken hoe we de gegeven structuur het beste kunnen gebruiken. Het gedrag van mensen, de stimulering van het gebruik van het openbaar vervoer, de spreiding van spitsuren, dat wordt belangrijk. En niet alleen bij ons. Kijk maar naar Italië waar ze twee autoloze zondagen invoeren gewoon uit geldgebrek en naar Frankrijk waar ook wordt gezegd; we geven totaal 55

miljard francs uit voor energie-import. Dat vordert een geweldige veranderingsproces bij de mensen, daar komt erg veel bij kijken”.

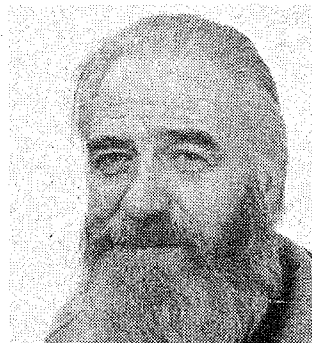
„Ik heb in een paar actiecentra een verhaal gehouden, waarin ik zeg dat revolutie behoud vereist. Behoud is de grootste revolutie in een maatschappij die een aantal jaren achtereen geleerd heeft dat het beste wat je doen kunt is: alles vernietigen, weggooien, plunderen. De mensen moeten teruggebracht worden naar het beheer. Daarom is het menselijk gedrag belangrijker dan heel veel zaken”.

Dan structuren?

Michel: „Die zijn minstens even belangrijk. Maar welke structuur je ook scheidt, als de mensen het in hun gedrag niet willen gaat het fout. Kijk naar de woonerven, die mislukken als de automobilist niet bereid is zich aan te passen en kijk naar de personeelsraden, die niets worden als de mensen niet democraties met elkaar omgaan”.

Kees Waagmeester

Podium voor bestuursleden

Dirk Smit

Buitenparlementair

Ik zie mijn politieke activiteiten niet als een soort liefhebberij. Politiek heeft voor mij maar zijdelings iets met politieke partijen en het parlement te maken, maar alles met het alledaagse leven om ons heen. Mensen die de politiek meer bedrijven vanuit de betekenis van politieke partij en parlement zeggen vaak dat „de mensen” zo weinig om politiek geven. Niets is minder waar. Ze weten er vaak alles van en kunnen je precies vertellen hoe de vork in de steel zit. Ze doen dat natuurlijk niet op een parlementaire manier. Hun verhalen getuigen vaak van een enorm wantrouwen in bestuursorganen. Allerlei banden die er tussen de gevestigde machten en de politici bestaan hebben ze scherp in de gaten. Het doordringt hun ideeën met gevoelens van machteloosheid en fatalisme. Ze zien machten aan het werk waar ze niet tegenop kunnen. Soms zien ze mensen die

zeggen daar wat aan te zullen doen en die om hun vrouwen vragen, maar als ze dat schenken verdwijnt zo iemand snel achter de horizon in een wolk van compromissen, handjeklap en duizend verontschuldigungen. Je kunt de mensen daarom moeilijk verwijten dat ze zich in hun zorg voor hun eigen omgeving terugtrekken. Het is natuurlijk wel zo dat je ze daar zult moeten gaan opzoeken; in hun eigen omgeving, hun straat, hun eigen problemen. Daar heb je tegelijk een prima thermometer om te kijken of je het goed doet. Of de dingen eerlijk gaan. Ik heb intussen al een aantal keren ervaren dat de mensen zich daar aangesproken voelen. Ze voelen dat solidariteit werkt, dat ze kansen hebben. Ze krijgen hoop, ze voelen dat er naar hen geluisterd wordt door mensen die macht hebben. De acties in de buurten hebben mij veel geleerd, in ieder geval op welke koers ik moet varen.

Dat verklaart mijn voorkeur voor buitenparlementaire actie, waar ik me ook in het partijbestuur mee bezig houd. Dat verklaart tegelijk mijn betrokkenheid bij de dingen. De mensen voelen het als je één van hen bent. Ze geven je hun vertrouwen en je moet zorgen dat je dat niet verspeelt. Dat verwaarloost de PPR de laatste tijd teveel, hoewel het oorspronkelijk haar kracht vormde. Haar rol wordt onduidelijker. Vroeger was de PPR een vernieuwingsbeweging. Dat gaf haar duidelijkheid. Dat neemt snel af. Net als in andere partijen vindt er een deradicalisering plaats. De PPR beloofde het parlementaire stelsel met al zijn gebreken anders te gaan hanteren, het naar de mensen toe te brengen. Maar daarbij is iets misgegaan. Natuurlijk heb je weinig macht. Maar je moet zorgen dat je dat beetje wat je hebt niet kwijtraakt. Je moet je eigen aard trouw blijven, al zijn de verleidingen groot. Als je de zaak duidelijk op een rijtje houdt, trap je niet in de val die zo duidelijk open staat. Langs de traditionele parlementaire weg kun je tegen allerlei machten en mechanismen niet op. Als je niet uitkijkt geef je het kleine beetje macht dat je hebt uit handen voor je het zelf in de gaten hebt: alleen maar door het spel mee te spelen. We hebben nog te weinig mensen bereikt. Langs de weg van compromissen alleen kom je er niet meer. Er is een manier om het tij te keren, namelijk als je richt op de mensen die er steeds duidelijker van te lijden hebben en dat ook — al gaat dat langzaam — steeds duidelijker gaan zien.

Toelichting

Stellingen over Europa voor het aprilkongres

Voorzover nu valt te voorzien zullen in mei 1978 voor het eerst direkte verkiezingen voor het Europees Parlement worden gehouden. De PPR zal op het voorjaarskongres van dit jaar op 15 en 16 april moeten besluiten of en zo ja, hoe daaraan door ons zal worden meegedaan.

De discussie in de partij over Europese eenwording en de Europese verkiezingen is al een tijdje aan de gang. De Europawerkgroep van de themagroep Vrede heeft vorig jaar een stuk opgesteld, dat op twee behoorlijk bezochte studiedagen in november en december is behandeld. Het resultaat van de discussies is door de Europa-groep weer omgewerkt tot een aantal stellingen. Het partijbestuur heeft deze vrijwel ongewijzigd overgenomen: het resultaat daarvan staat hieronder afgedrukt en geldt als ontwerp-tekst voor het kongres. Tot 25 februari a.s. kunnen er door de aktiecentra amendementen op worden ingediend. Op het aprilkongres volgt dan de definitieve vaststelling.

Het stuk zal dus maar één keer door de partij behandeld kunnen worden. Dit in afwijking van de gebruikelijke procedure; in verband met het tijdstip van de verkiezingen moet de beslissing over deelname daaraan namelijk wel spoedig genomen worden. In feite is het toch al vijf voor twaalf.

Door het partijbestuur wordt voorgesteld wél aan de verkiezingen voor het Europees parlement mee te doen. Dat is overigens bepaald geen vanzelfsprekende zaak. De Europese Gemeenschap is nu eenmaal geen instelling waarvoor we als radicalen erg warm kunnen lopen. De bezwaren ertegen kwamen op beide studiedagen ook duidelijk naar voren: de huidige gemeenschap is gebaseerd op de gedachte van een vrije ondernemingswijze productie stoelend op een ongebreidelde groei-ideologie. Het steeds verder samenklonterende multinationale bedrijfsleven heeft daarop een krachtige greep. En de vakbeweging, die in Europees verband niet tot een vergelijkbare vorm van samenwerking is kunnen komen, heeft daartegen nog maar weinig verweer. Ook de politieke besluitvorming heeft nog maar weinig vat op het Europese bedrijfsleven kunnen

krijgen. Bovendien verloopt zij ook weinig democraties. Van een behoorlijke ontwikkelingssamenwerkingsinspanning is geen sprake. Een expansief kernenergieprogramma dreigt en aan de Europese horizon doemt een Europese kernmacht.

Geen vrolijke dingen dus voor PPR-ers.

Maar erg veel keus lijkt er niet te zijn. We kunnen onze ogen immers niet sluiten voor het feit, dat met of zonder ons hele stukken besluitvorming zoetjesaan naar Brussel worden overgeheveld, of we dat nu leuk vinden of niet. En daarnaast kan Nederland (als de PPR van Europa) juist in EG-verband misschien nog wel wat doen. Door tal van factoren is de Nederlandse invloed nu eenmaal niet te verwaarlozen.

Juist door voorlopig nog mee te blijven doen kan geprobeerd worden de wissels te verzetten. In het Europees parlement kan bijvoorbeeld meegewerkt worden aan de ontwikkeling van Europa in een richting die wij voorstaan: het bevorderen van economische en bestuurlijke democratisering (niet alleen in de Europese instellingen, maar ook in de bedrijven en wat later in de Europese regio's); verhoging van de ontwikkelingssamenwerkingsinspanning; het stimuleren van alternatieve energie en het tegenhouden van een Europese kernmacht.

Of dat ons ook zou moeten leiden tot steun aan verdere eenmakingsplannen van Europa valt nog te bezien. Zoals het er nu uitziet zou dat door de PPR zeker niet onvoorwaardelijk mogen gebeuren. Waar het ons daarbij dan vooral om gaat staat in de stellingen verwoord.

In het eerstvolgende nummer van het nieuwe PPR-studieblad zullen het „voor en tegen” van Europa en de verkiezingen voor het Europees Parlement nog wat uitgebreider aan de orde komen. Bovendien zijn de leden van de Europagroep van ganser harte bereid in de aktiecentra informatie en commentaar te komen leveren. Wie daarvoor interesse heeft schrijve haar koördinator Rob Hallegraaff, Vaartstraat 8 I, Amsterdam-Z.

Voor hen die zich nog verder op de discussie willen voorbereiden, verwijs ik naar:

„Europa links laten liggen”, een

rapport van de Studiestichting, maart 1976, verkrijgbaar op het partijburo.

„Europa? We stappen ook niet uit Nederland”. Interview met Henk Waltmans (lid Europees Parlement) in PPRAK van 17 december 1976, nr. 94.

Namens het partijbestuur
Gerritjan van Oven

Ter amendering in de aktiecentra:

1. De PPR wil meewerken aan verdere Europese eenwording indien en voorzover dit beter uitzicht biedt op de verwezenlijking van PPR-doeleinden dan het werken in nationaal verband.
2. Versterking van de Europese vakbeweging en progressieve politieke partijen in Europa is noodzakelijk om tegenwicht te bieden tegen de macht van het Europese en in Europa funktionerende bedrijfsleven.
3. De PPR zal de vraag of en in hoeverre verder meegewerkt moet worden aan de Europese eenwording telkens beoordelen aan de hand van de volgende toetsingskriteria:
  - a. economische en bestuurlijke democratisering;
  - b. zelfstandigheid van de Europese regio's;
  - c. daadwerkelijke solidariteit met de Derde Wereld;
  - d. de beheersing van de ontwikkeling van de kernenergie;
4. De PPR werkt in ieder geval niet mee aan de verdere Europese eenwording vanaf het ogenblik dat besloten zou worden tot de oprichting van een Europese kernmacht en/of wanneer Nederland gedwongen zou worden uitvoering te geven aan een Europees kernenergie-programma;
5. De PPR neemt deel aan de verkiezingen voor het Europees parlement in 1978, zo mogelijk in samenwerking met de PvdA;
6. De PPR blijft aandacht besteden aan buitenparlementaire activiteiten op Europees nivo.

De familie Brandsma zit al jaren in de stank.

Hun spaargeld ook.

Vroeger zeiden we „de schoorsteen moet roken“. Vandaag denken velen van ons daar iets genuanceerder over. Geld verdienen mag immers niet ten koste gaan van het algemeen welzijn! Maar er zijn er ook die nog altijd uitsluitend denken in termen van rendement en daardoor - soms onbewust - investeren in projecten die indruisen tegen het algemeen belang, het algemeen welzijn. Zo zitten al die families Brandsma jaren lang in de stank terwille van het rendement voor anderen, die daardoor zelf wel milieu-vriendelijk kunnen wonen.

Kunnen wij er met z'n allen dan niet wat aan doen? Ja, door ons meer politiek-bewust te worden en die progressieve politieke partij te steunen die het algemeen welzijn voorstaan. En door er terdege op toe te zien, aan wie wij onze geldzaken toevertrouwen, want geld is macht! Daarom schakelt de Algemene Spaarbank voor Nederland, ruim 15 jaar geleden opgericht door het NVV en De Centrale voor haar geldzaken altijd de postgiro in. De postgiro, waarbij u via de Algemene Spaarbank voor Nederland, ook nog op een gemakkelijke manier kunt sparen.

BON Staatsbedrijf Der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

Aanmeldingsformulier voor een renterekening/plusrekening/sterrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden: _____

Naam _____

Voornamen (voluit) _____

Geboortedatum _____

Woonplaats _____

Straat enz. _____

Wenst bij de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een

renterekening plusrekening sterrekening

Datum _____ Handtekening _____

In een giro-envelop ongefrankeerd, tezamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg), inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Arnhem).

*) aankruisen hetgeen u wenst.

Algemene Spaarbank voor Nederland
geeft rente zonder bijsmaak!

Voor nadere inlichtingen: Rijnstraat 28, 's-Gravenhage.
Tel.: (070) 84 93 09, 84 93 10, 85 99 88.

INSTRUKTIEDAG VOOR VERKIEZINGSKAMPAGNE

Op 12 maart houdt de campagnekommissie in Utrecht een dag voor alle nationale en regionale kamerkandidaten, bewindslieden, landelijke, provinciale en plaatselijke besturen, staten- en raadsleden, landelijke, provinciale en plaatselijke campagneleiders en alle anderen die in de campagne actief willen werken.

Instructie, training, uitwisseling van materiaal en dergelijke staan op het programma. De campagnekommissie zorgt voor het landelijke materiaal, alle actiecentra tonen hun produktie (jaarbeurs-idee).

Reserveer die dag. Nadere aankondiging volgt in PPRAK.

**Dokumentatie over
voorbij vier jaar**

Voor de Kamerkandidaten wordt een uitgebreide dokumentatiebundel samengesteld met PPR-materiaal uit de voorbije vier jaar, over het gedrag in de Kamer, het beleid van de bewindslieden, over PPR en CDA, PPR en PvdA etc.

Omdat vermoedelijk ook anderen belangstelling hebben voor de bundel overweegt de campagnekommissie deze dokumentatie uit te geven voor tien gulden.

Zij zal alleen verkrijgbaar zijn door voorintekening (om de oplage te kunnen bepalen).

Heb je belangstelling, stuur dan een briefkaart met je naam en adres en vermeld: „dokumentatiebundel à f 10,—” aan Jan Kuiper, Postbus 112, Nieuwegein voor 10 februari.

Gemeentepaper brengt uitslag enquête progressieve samenwerking

Het februarinummer van Gemeentepaper, het blad van de PPR raads- en statenleden en leden van steunfrakties, brengt een uitslag van een enquête die onder de PPR-actiecentra is gehouden over samenwerkingsvormen met andere (progressieve) partijen.

Het blad besteedt ook aandacht aan de zogenaamde artikel 19-problematiek, onder de titel „Verdwijnt dan eindelijk de steen des aanstoots?” Het verhaal gaat over de nieuwe wet AROB, die het artikel 19 van de wet op de ruimtelijke ordening gaat bedreigen.

Tenslotte een verhaal over de relatie tussen raads- en statenwerk en ontwikkelingssamenwerking, of: „Hoe maak ik mijn kollega-raadsleden in Arnhem Derde Wereldbewust?”

Men kan zich abonneren op Gemeentepaper door even een kaartje te sturen naar: Wil van Welsenis, Hoogstraat 24, Abcoude.

Jaarvergadering raads- en statenleden

Op 26 februari a.s. zal de jaarvergadering van de raads- en statenleden van de PPR, verenigd in de groep Raads- en Statenwerk, worden gehouden in Utrecht. De ochtendvergadering heeft een huishoudelijk karakter; aan de orde komen het jaaroverzicht 1976 en een vooruitblik op 1977. Ook zullen

nieuwe leden worden gekozen voor de stuurgroep RSW.

De middagvergadering is gewijd aan het onderwerp: **de relatie tussen raads- en statenwerk en de ontwikkelingssamenwerking.** Dit onderwerp wordt ingeleid door Sjem Theunis, directeur van de NOVIB en eks-gemeenteraadslid van Utrecht voor de PPR. Na de inleiding kan in groepen informatie worden uitgewisseld over dit onderwerp, en de nodige discussie plaatsvinden.

De vergadering begint om 10 uur, in het gebouw „Cunera”, Nieuwe Gracht 32, Utrecht. Men wordt verzocht zich van tevoren op te geven bij Ruud de Vringer, Salamanderveen 328, Spijkenisse.

Voorbereidingen voor Raads- en statenprogramma

In mei 1978 zullen er weer raads- en statenverkiezingen gehouden worden. Ten behoeve van de actiecentra zal er door een commissie onder auspiciën van de stuurgroep Raads- en Statenwerk een modelprogramma **op hoofdpunten** geformuleerd worden. De bedoeling is dit programma rond september 1977 in concept gereed te hebben.

In deze commissie zijn nog een aantal plaatsen open. Indien men zich beschikbaar wil stellen om aan het programma mee te werken, kan men zich opgeven bij: Jos Roosen, Daalweg 7, Nijmegen.

Het concept moet in april gereed komen, waarna het als grove schets in de stuurgroep komt. De commissie gaat de zaak verder uitwerken, in september-oktober gaat er een open aanbod naar de actiecentra, waarna uiterlijk eind november het definitieve programma op tafel komt.

Jos Roosen

Themagroep Milieu

Initiatiefgroep „Wijs op weg”

Even uw aandacht voor een urgentieprogramma op het gebied van het verkeer en vervoer. Het is opgesteld door de Initiatiefgroep „Wijs op Weg”. Dat is een groep van personen afkomstig uit organisaties waaronder de PPR-verkeerswerkgroep, die op willen komen voor de belangen van het openbaar vervoer en het langzaam verkeer.

Het urgentieprogramma bevat maatregelen die moeten worden uitgevoerd om het reeds aanvaarde regeringsbeleid (minder autogebruik, meer gebruik van openbaar vervoer en de fiets) uit te voeren.

Het is nog een concept. De Initia-

tiefgroep gaat er de komende maanden over praten met vertegenwoordigers van politieke partijen. Op onderdelen wil de groep het programma nog verbeteren en aanvullen.

In mei/juni wordt de definitieve versie aangeboden aan de kabinetsformatie, die de hoofdlijnen van het beleid van een nieuwe regering zal trekken. Dit programma wordt nu gepubliceerd opdat het tijdens de verkiezingsperiode in de openbare discussie een rol kan spelen.

Het wordt uitgebracht in een beknopte en handzame vorm. Zodat ermee gewerkt kan worden:

- door actieve groeperingen en individuele burgers op plaatselijk nivo, die concrete maatregelen en verbeteringen willen bepleiten ten voordele van de gebruikers van het openbaar vervoer en het langzaam verkeer;

- door politieke groeperingen en volksvertegenwoordigers die willen meewerken aan de uitvoering van dit urgentieprogramma;

- door overheidsinstanties op nationaal, provinciaal en lokaal nivo die voorgestelde maatregelen zullen moeten uitvoeren.

Verkrijgbaar door storting van de kostprijs van de brochure à f 2,50. Bijdragen in de kosten worden zeer op prijs gesteld. Gironummer van de Initiatiefgroep „Wijs op Weg” is: 2 0 1 0 ten name van „Werkgroep 2000”, Amersfoort, met bijvermelding: bijdrage onkosten urgentieprogramma.

Verkeerswerkgroep PPR 13

ABORTUS

Woedend, verontwaardigd en verbijsterd waren we toen de uitslag bekend werd van de stemming in de Eerste Kamer over het wetsontwerp tot legalisering van abortus. Senatoren van de VVD, de partij die vrijheid zo hoog in het vaandel heeft staan, bleken besmet te zijn met het virus van het geweten en stemden tegen het ontwerp, wat mede door hun eigen partij was ingediend. Wij kunnen wel respect opbrengen voor mensen die werkelijke gewetensbezwaren hebben tegen abortus, maar de op stemmenwinst beluste VVD-opstelling gaat alle perken te buiten. Dat is politiek opportunisme over de buiken van vrouwen. Om kotsmisselijk van te worden.

De onzekere positie van vrouwen, artsen en abortusklinieken blijft bestaan en wat er verder gaat gebeuren is onduidelijk. Abortus zal in ieder geval wel inzet worden van

de verkiezingen. We willen nogeens nadrukkelijk onze afkeuring uitspreken over de hele gang van zaken en verwachten dat de PPR een konstruktieve bijdrage zal leveren aan de totstandkoming van een goede wetgeving.

Als PPRo-emancipatie hebben wij ons altijd gesteld achter de eisen van de werkgroep „wij vrouwen eisen”, een bundeling van vrouwen-groepen uit politieke partijen, vakbonden en ongeorganiseerden. Deze zeer actieve actiegroep heeft o.a. bij de bezetting van de Bloemenhovekliniek bewezen dat wij als vrouwen voor onze rechten opkomen en niet langer met ons laten sollen.

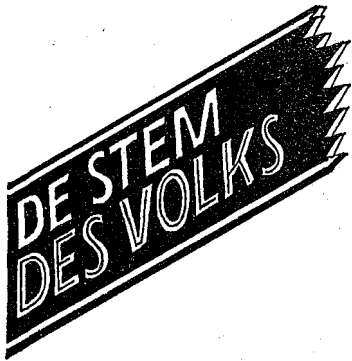
Ook in de toekomst zullen we blijven meewerken aan de inwilliging van de drie eisen:

Abortus uit het wetboek van strafrecht

Vrouw beslist

Abortus in het ziekenfondspakket.

**werkgroep PPRo-emancipatie
Corry Buschman
Weerdsingel O.Z. 37 bis, Utrecht.**

Abortus

Het gaat er bij het verworpen PvdA/VVD wetsontwerp niet om of je voor of tegen abortus bent.

Abortus is een noodmaatregel, een laatste redmiddel.

Wanneer een vrouw eventueel in overleg met haar partner en/of haar arts de zwangerschap wenst af te breken, om wat voor reden dan ook, dan moeten er waarborgen zijn dat dit dan op een verantwoorde manier kan gebeuren. Zij alleen kan uiteindelijk beslissen of ze het kind wat in haar is verwekt, wil krijgen of niet.

Vaak hoor je bij tegenstanders „dat kan toch zeker zo maar niet” of „het eind is zoek” of „ik ben tegen afbreken van verwekt leven.” enz. Ja, dat kan allemaal best zijn, maar... heb jij die tegen abortus bent en hebben zij die in het parlement hebben tegengestemd het recht om in deze puur privézaak over het geweten van anderen te beslissen? Sinds wanneer beslist men over een andermans geweten als het hem/haar zelf betreft?

Als je het met je eigen geweten niet in overeenstemming kunt brengen om een abortus te laten plegen, dan kun je proberen anderen van de juistheid van jouw opvatting te overtuigen. Maar meer niet! Het is dan aan de ander om in een zo intieme privézaak te beslissen.

Eén ding is zeker. Veel vrouwen die zich nu verraden voelen zullen doorgaan met de strijd! Ze zullen niet toestaan dat, wat ze tot nu toe hebben bereikt, van hen wordt afgenomen!

**Cokkie Volmer-Borth
Leiden**

Abortus (2)

Abortus provokatus, het is één van de vreselijkste dingen die zich in een mensenleven kan voordoen. En dat dan gerekend naar de twee, die het in eerste instantie het meeste aangaat, nl. de moeder en haar nog ongeboren kind. De moeder, die om voor haar geldende redenen het kind niet kan krijgen en het nog ongeboren leven, dat al verwenst is, voordat het is geboren.

Welke kansen die moeder en dat ongeboren kind heeft, of beter gezegd niet heeft; daar gaat het om. Uit eerbied voor leven dienen we zowel met de moeder als met het kind rekening te houden. Toch gaat het echter niet alleen hierom, als we het hebben over stemgedrag in de Tweede en Eerste Kamer, ook van PPR-leden over deze materie. Op het Najaarskongres heb ik mijn persoonlijke standpunt daarover tijdens de fraktieverantwoording trachten te verwoorden.

Het gaat hierbij mi. om twee heel wezenlijke zaken, die bij de PPR heel terecht hoog in het vaandel staan geschreven: de waarde van de

mens en zijn recht op persoonlijke verantwoordelijkheid en onze democratische gezindheid. Twee zaken, die het zeker waard zijn om in hoge ere te worden gehouden. In de gang van zaken rondom, in dit geval de abortuswet in onze PPR in het parlement is aan deze waarden mi. aardig getornd. Als een vrouw de verantwoordelijkheid wordt geacht te bezitten om een ongewenst kind te verzorgen en op te voeden (en dit zal dan zo optimaal mogelijk dienen te gebeuren, gezien die verantwoordelijkheid en de eerbied voor dat jonge leven) dan geldt in diezelfde mate de verantwoordelijkheid voor die moeder. Als zij meent/weet het kind niet te kunnen geven, waar het recht op heeft en tot abortus wenst te besluiten, zullen wij daar dezelfde eerbied voor op dienen te brengen. En haar motieven zijn dan altijd niet van economische aard, zoals velen steeds maar menen. Dat ligt meestal veel dieper. En die persoonlijke verantwoordelijkheid kan die vrouw in deze uiterst tere positie niet meer hanteren, omdat anderen, kamerleden van diverse pluimage, ook PPR-ers hebben gemeend tegen het wetsvoorstel Lamberts/Roethof/Geurtsen/Veder-Smit te moeten stemmen.

Ik vind dit een aantasting van de in de aanvang van dit stukje genoemde persoonlijke verantwoordelijkheid van een mens, maar tevens van ons democraties recht daarop. Het ging hier nl. niet om de vraag: „Bent u voor of tegen abortus?” maar om de vraag: „Bent u voor of tegen een wet op de abortus, waarvan een mens naar eigen geweten eventueel gebruik kan maken”. Ik respecteer ten hoogste ieders persoonlijke standpunt in zijn eigen omstandigheden, ook bij abortus. Maar ik kan het niet respecteren als een ander voor mij de oplossing in een noodsituatie in dezen onmogelijk maakt. Dat vind ik een aantasting van mijn recht op democratie.

**M. Deisting-Zwaan
Woerden**

Abortus (3)

Wie is Marinus Agterberg dat hij denkt het geweten van duizenden vrouwen te kunnen zijn?

Wie is Marinus Agterberg dat hij weet hoe al die duizenden vrouwen voelen en denken wanneer ze zwanger zijn?

Wie is Marinus Agterberg dat hij weet wat er in al die vrouwen omgaat wanneer ze moeten beslissen of ze al dan niet een abortus willen?

En wie kan mij vertellen hoe ik als lid van de PPR mee kan bepalen welke mensen de PPR in de Eerste Kamer vertegenwoordigen?

**Marjet Bos
Groningen.**

Het welzijnswerk de wijk in

Binnen de werkgroep Welzijn van de PPR in de stad Groningen leeft een aantal bezwaren tegen het artikel van Wim Wildeboer in PPRAK van 17 december 1976. Deze gelden met name de onvolledigheid van de informatie, die onzes inziens met de volgende punten moet worden aangevuld. We zullen ons tot enkele voorbeelden beperken:

- Wim wekt de suggestie, dat een aantal welzijnswerkers het gemeentebestuur tegenwerkt, bij het herkenbaar maken van het welzijnswerk. Onzes inziens komt de kritiek van de CPN en een (groot?) aantal welzijnswerkers echter voort uit een andere visie op het werk. Over het welzijnswerk en met name over zijn relatie tot de overheid is een discussie gaande, ook binnen de PPR. Dit wil echter niet zeggen, dat de andere partij het welzijnswerk onherkenbaar (voor de buurtbewoners) wil hebben.

- Vervolgens staat er, dat de achterban van het partikulier initiatief steeds smaller wordt. Inderdaad is er sprake van ontzuiling van het partikulier initiatief („pi.“). Maar dit houdt niet in, dat de achterban van het pi. smaller is geworden, maar dat deze anders van samenstelling is geworden. Het bestuur van jongerencentra en buurt- en clubhuizen is in vele gevallen van de kerk overgegaan in handen van de buurtbewoners. Door deze democratisering van het pi. in deze sektor van het welzijnswerk vervalt naar onze mening één van de argumenten voor sterkere overheidsbemoeienis met het welzijnswerk. Bovendien is democratisering een groeiproces, dat door de instellingen zelf gestuurd moet worden en niet van bovenaf moet worden opgelegd.

- In het verlengde hiervan plaatsen wij de volgende kanttekening bij het op haar verantwoordelijkheid aangesproken worden van de plaatselijke overheid. Als deze verantwoordelijkheid inhoudt, dat de overheid ervoor zorgt, dat er welzijnswerk is in de stad én dat dit werk vooral ten goede komt aan de wijken en groepen die dit het meest nodig hebben, dan gaan wij akkoord.

Maar als deze verantwoordelijkheid bovendien inhoudt, dat de overheid de inhoud en de methodiek van het werk én de benoemingen van de werkers bepaalt, dan stellen wij kritische vragen.

- Verder stelt Wim, dat het belang van het bestaande werk moet worden afgewogen tegen het belang van nieuwe activiteiten. Hierbij zouden de CPN, de VVD en het CDA en de koepelorganisaties in het welzijnswerk ongezien voor het behoud van het bestaande werk hebben gekozen. Deze opmerking is niet geheel juist: de criteria, op grond waarvan „oud werk“ werd ingeruild voor „nieuw werk“, waren onduidelijk. Een andere moeilijkheid is, dat de opgedoekte formatieplaatsen in arbeidersbuurten ingezet waren.

Prioriteiten stellen is op zichzelf hard nodig en het is waar, dat het maken van keuzen, met name voor achtergestelde groepen, niet iedere fractie evengoed aangaat. Maar dit kiezen is wel moeilijk, als het gaat tussen twee voorzieningen, die beide nuttig zijn en die onvoldoende aan duidelijke criteria getoetst zijn. Hier komt nog bij, dat het totaal aan welzijnsvoorzieningen uitgebreid moet worden, vooral gezien het ook door Wim gesignaleerde feit, dat deze maatschappij op drift geraakt is.

- Hiermee komen we op een punt, dat in het artikel niet vermeld wordt: het is de gemeente Groningen niet gelukt om veel ekstra gelden uit Den Haag te krijgen voor het jeugd- en jongerenwerk in 1975 in vergelijking met andere steden, die toch al meer geld van de kant van CRM ter beschikking hadden per hoofd.

- Voorts staat niet vermeld, dat de gemeente niet altijd erg toeschietelijk is om overleg op gang te brengen of om het overleg te verdiepen. Dit nu is hard nodig om beleidsuitgangspunten én de concrete uitwerking ervan te kunnen vaststellen.

- Voorts schrijft Wim over het wijksgewijs opzetten van de maatschappelijke dienstverlening, waarbij samenwerking nodig is tussen de werksoorten onderling. Onzes inziens moet overkoepeling van organisaties alleen plaatsvinden, wanneer dit de inhoud van het werk ten goede komt en niet wanneer dit al dan niet terecht de indruk wekt, dat de gemeente deze overkoepeling als controleorgaan wil gebruiken.

- Met een wijksgewijze aanpak en met samenwerken met andere werksoorten zijn vele welzijnswerkers het eens. Wel moet men voor ogen houden, dat bepaalde categorieën, bijvoorbeeld invaliden, krakers, druggebruikers en buitenlandse werknemers niet gebaat zijn bij dit wijksgewijze werken. Tevens is wijksaanpak een veel intensievere benadering (meer gebruikers en meer overleg) en is daar dus meer geld voor nodig.

- Het belangrijkste punt is echter, dat de gemeente er niet in slaagt om een evenwichtige afweging te maken tussen de volgende twee zaken die Wim in zijn artikel noemt: — „de democratisering van instellingen, waardoor het welzijnswerk maximaal kan inspelen op de problemen van bewoners in hun eigen omgeving“ en

- de eis van de gemeente, dat „de instellingen zich verplichten op deze manier tot het verrichten van de werkzaamheden die de gemeenteraad in alle openbaarheid als meest urgent heeft vastgesteld en waarvoor gemeenschapsgelden ter beschikking worden gesteld.“

De discussie over deze afweging is binnen de werkgroep Welzijn van de PPR in de stad Groningen nog niet uitgekristalliseerd en is zelfs in de ledenvergadering nog niet begonnen. We hebben het idee, dat deze discussie bemoeilijkt zou kunnen worden, indien de onvolledigheid in het artikel van Wim niet aangevuld zou worden.

De werkgroep Welzijn
van de PPR in
Groningen

Welzijnswerk

„Het welzijnswerk de wijk in“, zo staat er boven een artikel van Wim Wildeboer in PPRAK van 17 december over het (zijn) welzijnsbeleid in de gemeente Groningen.

De progressieven gingen de gemeenteraads-verkiezingen in met de belofte ekstra aandacht te zullen besteden aan de oude wijken. Dit heeft er toe geleid dat er geen geld beschikbaar was voor de nieuwe(re) wijken, waar het misschien dan wel goed wonen is, maar die het moeten stellen met nog minder voorzieningen dan de oude wijken.

„Wijkraden, buurtbewoners en andere organisaties doen vergeefs een beroep op (dergelijke) gemeentebestuurders die zich niet verantwoordelijk voelen voor het bereik, de samenhang, de beïnvloedbaarheid en het functioneren van het uitvoerend werk“. Zo heeft Wildeboer precies geformuleerd hoe in Groningen, en met name in Lewenborg, de vork in de steel zit.

Herhaaldelijk is de wijkraad genegeerd of gekleineerd. Brieven blijven maanden onbeantwoord, verzoeken om een opbouwwerker zijn tot nog toe zonder resultaat gebleven en slechts sporadies wordt de wijkraad zeer zijdelings betrokken bij het beleid van de gemeente.

Het is moeilijk te verdedigen dat er geen ekstra geld vrijkomt voor al die belangrijke projecten waar zich vooral bijna uitsluitend PvdA- en PPR-leden voor ingezet hebben en nog steeds inzetten.

Paul Michael,
Groningen

Zou Van Veen die affiches zelf gezeefdrukt hebben?

De acht/acht plus formule is altijd met staatssecretarissen dicht te plamuren

Nog eventjes en Jan Terlouw wordt B-omroep

Prins Philips

Als CDA-ministers voor een progressief kabinet zijn de volgende namen gevallen: Biesheuvel, Van Agt, Steenkamp en zonder portefeuille: Aantjes

Gedicht van de maand:

De PPR is een jonge partij
vol energie, dus kom er bij
voor hen die radikaal denken
wil zij vertrouwen schenken
dus als we stemmen op de PPR
niemand uitgesloten, zijn we er
dan goeien we, dus allemaal
root in 't eten van 't kapitaal
J.v.d. Oord

Waren er in India dan toch politieke gevangenen?

Zet een kaars voor je raam Van Agt

Tealtragic

Carters redevoering: in au guur aal

Samen verantwoordelijk en Van Agt de macht; wat vindt u daarvan?

Wat vindt u trouwens van kernenergie?
En van de vier hervormingsvoorstellen van het kabinet?

Kabinetskrisis als roken niet stopt

Michel: Nou er is zelfs een rechter geweest die heeft uitgesproken dat de mens recht heeft op frisse lucht. Dat recht gaat boven het recht van anderen om de lucht al rokend te verpesten. Er is ook zo'n affiche waarop de één tegen de ander zegt: ho, niet over mijn longen.

Als iemand verslaafd is aan het roken (wacht even, even een sigaret opsteken), maar als iemand dus verslaafd is aan het roken, en anderen daartegen gaan vechten, kan hij onder een zodanige psychische druk staan, dat zijn psychische levenskans wel eens gevaar kan lopen en dan gaat er natuurlijk een heel ander verschil van rechtsafweging spelen. Zijn psychies overleven is een sterker recht dan dat van anderen om schone lucht in te ademen.

Hannie: Dat wou jij verdedigen?

Michel: Nou, nee. Maar ik klaim het recht om mijn eigen gezondheid te benadelen. Dat is het eigenlijk. Maar ook dat is een afweging. Een afweging van 49,999 procent tegen 50,001 procent. Als ik rook sterf ik tien jaar eerder, maar als ik niet rook sterf ik misschien twintig jaar eerder dan aanvankelijk in de bedoeling lag.

Wim: Ander onderwerp astublieft. Michel: Nee, onlangs hoorde ik van een 84-jarige bejaarde die zoutloos was, maar bij wie in de kamer een pond stiekum zout werd ontdekt. Dat werd aan de dokter gerapporteerd door een ontstelde zuster.

De dokter zegt: Zuster, hoe lang doet die man dat al. „Al vijf jaar” was het antwoord. Die dokter zegt: Laat die man dan rustig nog vijf jaar stiekum zout eten.

Wim: Ja, ander onderwerp. Dit kun je op de achterkrant niet maken.

Dit noem ik verre van een grap. Michel: Nou, ik wil wel zeggen dat het onverstandig is te roken en dat jonge mensen er niet mee moeten beginnen. Maar het levensgeluk van de roker zelf moeten ze niet proberen weg te schuiven. Ik geef toe dat het helemaal geen PPR-verhaal is.

Hannie: Nee.

Michel: Een heel slecht PPR-verhaal.

Wim: Een slecht verhaal, gewoon. Voor een VVD-er ook.

Hannie: Dus niet leuk. Het is dus niks.

Wim: Aan de andere kant. Het is wel een probleem. Dat valt niet te ontkennen. Michel staat model voor een roker die smoesjes verzint.

Hannie: Ja, laten we het eens hebben over het afwentelingsme-

chanisme van Van Winkel.

Wim: Laat Van Winkel een strategie ontwikkelen om iets te doen met die regeringsmaatregel tegen het roken.

Michel: Ik zal je zeggen dat ik, lang voordat de regering op het idee gekomen was dat roken slecht was, daar al van overtuigd was.

Hannie: Ha, ha, Ja, ja.

Michel: Ik heb zo'n pijpje waarin de teer wordt opgevangen van de sigaret. Je zou kunnen zeggen dat ik de kanker eruit filtreer.

Wim: Waar ben je dan aan verslaafd?

Michel: Aan dat roesje wat ik er voor als ik de rook binnenhaal.

Hannie: Maar je filtert de essentie er uit.

Michel: Nee, de nicotine gaat gewoon door. Het zijn de teerproducten die de kanker verwekken. En nicotine is een hele vluchtige stof.

Hannie: Ik verdenk Michel er van weer naar zichzelf toe te redeneren.

Michel: Bovendien zorg ik er voor zoveel mogelijk aan het woord te zijn. Want als ik spreek rook ik niet. Ik gebruik mijn aangekweekte spreekvaardigheid als wapen tegen roken. Ik praat dus ook veel in mezelf. Zolang ik niet rook, rookt de sigaret alleen door. De sigaret rookt tien minuten, maar ik maar een paar seconden. Zolang ik slaap rook ik trouwens ook niet en daarom probeer ik altijd lang te slapen. Eigenlijk rook ik dus prakties niet.

Wim: Go. Heb je dit gevolgd, Hannie?

Michel: Ik vind trouwens dat het goed is dat er algemene ruimten zijn waar niet gerookt wordt. Dan help je elkaar. Zoals de rookverboden op onze kongressen. Maar men moet het natuurlijk niet op de spits drijven.

Maar als ik er mee stop word ik onuitstaanbaar. Ik ben altijd verslaafd geweest, ook als ik niet rookte.

Als ik niet zou roken zou ik de hele dag aan het roken denken. Als ik niet rook word ik er dus meer door beheerst dan wanneer ik er een beetje aan toegeef.

Hannie: Maar wat is nou je oplossing?

Michel: De oplossing is volgens mij dat je er mee leert leven. Het probleem erkennen en overgaan tot de orde van de dag.

Wim: Je kunt uit het kabinet treden als het roken niet stopt.

Hannie: Dat lijkt me de enig geschikte grap voor de achterpagina.

PPRAK

PPR Aktie Krant

Met bijvoegsel:

PPR-STUDIEBLAD

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 18 februari 1977, nummer 97

Theo Potma

**„Het elektriciteits-
verhaal is
katastrofaal”**

Geen kernenergie wat dan wel?

„In de komende vijftig jaar kan geen wezenlijke bijdrage van kernenergie in de energievoorziening worden verwacht, ook al zou men zich daar met alle kracht voor inzetten”, aldus één van de konklusies van een nieuw rapport over kernenergie dat het bestuur van de PPR heeft uitgebracht. De titel luidt: Geen kernenergie, wat dan wel? Het rapport bedoelt de alternatieven te laten zien die er wel degelijk zijn. Toen de PPR zich onomwonden uitsprak tegen elke verdere ontwikkeling van kernenergie kwam veel kritiek los, omdat er geen alternatieven zouden zijn. Dit rapport rekent met dergelijke misverstanden eens en voor goed af en kan elke PPR-er worden aanbevolen die in de komende tijd zinnig wil discussiëren over de ontoereikendheid van kernenergie.

De belangrijkste konklusies zijn:

- Kernenergie kan hooguit een ondergeschikte bijdrage leveren voor de oplossing van het energieprobleem.
- De bezwaren tegen kernenergie worden steeds groter. De economische voordelen vallen weg. Besparing is voordeliger. De milieuvoordelen wegen niet op tegen de nadelen.
- Vreedzaam en oorlogszuchtig gebruik van kernenergie zijn steeds moeilijker te scheiden. Kernenergie maakt ons steeds afhankelijker.
- Massale toepassing van fossiele brandstoffen stuit op grote problemen.
- Ingrijpende beperking in het energieverbruik en terugdringen van verdere groei daarvan is de enige reële oplossing voor het energieprobleem en voor een rechtvaardige verdeling van de energie in de wereld.
- Deze energiebesparing levert een bijdrage bij de oplossing van het werkgelegenheidsprobleem en kan een voorsprong leveren in de internationale economische concurrentie.

„Energie op menselijke maat”, zo besluit het rapport.

Het rapport is te verkrijgen door storting van f 2,50 op giro 314370 t.n.v. partijburo PPR, Amsterdam onder vermelding van „Geen kernenergie...”

Voor grote aantallen prijsopgave vragen op tel. 020 - 22 73 42.

en verder:

- 4 Boykot Chilleens fruit
- 5 Werkgevers en CDA
- 7 Kongresrede Ria Beckers
- 10 Spuitbusaktie sukses

PPRAK

PPR-Aktiekrant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Rien Blom, Jan Heytel, Sam Mol.

redaktieraad: Alice de Gier, Harm Lamberts, Johan Mug, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester (eindredakteur).

druk: Lumax, Utrecht.

redactie-adres: Kees Waagmeester, Veldbloemweg 63, Alphen aan den Rijn. Tel. (01720) 23052.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abonnement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Buro Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Vrijdag:

Als iedereen zich maar eens warm kleepte, zei iemand, dan hebben we niet eens kerncentrales nodig. Mooi, dacht ik. Maar wat was de lering die deze figuur hieruit trok? Dat dat niet gebeurt en zolang dat niet gebeurt, zullen we dus kerncentrales moeten bouwen. Het allergemeenste wat je kunt doen, zo is de lering die ik hieruit wil trekken, is van de mensen vragen hun mentaliteit te veranderen en intussen de structuren laten voor wat ze zijn.

„Laat je auto dan staan als je er tegen bent”, of: „wie is hier met de auto gekomen” midden in een discussie over het verkeer kunnen daarom ook heel gemene zijn. Want intussen wordt er aan een maatschappij gebouwd waarin de auto alleen maar onmisbaarder wordt voor mensen die aan het sociale verkeer willen deelnemen. Iets anders is dat je de auto zo min mogelijk moet gebruiken of zo gaat wonen (als je daarvoor de mogelijkheid hebt), dat je de auto niet of zo weinig mogelijk nodig hebt.

Iets anders is ook je te beijveren — politiek — om de structuur dusdanig te wijzigen, dat de auto onmisbaar wordt voor velen, en wat een droom is, voor ons allemaal. Mentaliteitsverandering blijft noodzaak. Maar niet als alibi om verder niets te doen. Wie al mentaliteitsveranderend de structuur vergeet, slaat de plank mis, ja, belazert zichzelf en anderen.

Woensdag:

Altijd bekijk ik met grote belangstelling niet alleen de inhoud van kranteberichten, maar vooral de koppen. Omdat het een bekend feit is, dat veel mensen slechts de koppen lezen. Je ontdekt dan toch wel welke kant een krant opwil, want men kan zich ook bij het maken van de koppen nergens achter verschuilen. Zo bericht Trouw vandaag „Daf Trucks biedt geld aan VVD, CDA en PvdA”. Deze kop is niet onjuist, maar vermeldt evenmin het belangrijkste nieuwsfeit dat er te melden valt.

Aan wie DAF geld biedt is niet interessant, interessant is wel welke partij dat geld aanvaardt. In het kader van een eerlijke verdeling van lezers binnen de Perscombinatie en de daarmee gepaard gaande verCDA-ing van Trouw, bericht de Volkskrant vandaag dan ook dat de PvdA de steun van Daf weigert. Veel betekenis is dus de manier waarop koppenmakers de werkelijkheid ervaren. Trouwens, de hoofdredactionele commentaren van Trouw lijken tegenwoordig ook pas geschreven te worden na raadpleging van een of ander CDA-kopstuk.

Morgen kongres regio Noord en Oost

Morgen, zaterdag 19 februari, zal als laatste de regio Noord en Oost (Groningen, Friesland, Drente, Overijssel, Gelderland en Flevoland) zijn kongres houden om de kamerkandidatenlijst aan te vullen met regionale kandidaten. Lijsttrekker Ria Beckers zal er een rede houden over actuele politieke zaken en campagneleider Michel van Hulst zal het kampegedraaiboek doornemen. De bijeenkomst, die om tien uur begint, wordt gehouden in wijkcentrum Holterbroek, Beethovenlaan 394 te Zwolle. Het centrum is bereikbaar met bus 4 vanaf het station.

2 De regio Zuid-Holland/Zeeland

heeft op 5 februari de kandidatenlijst aangevuld op een kongres in Dordrecht. De lijst ziet er vanaf de 18e plaats als volgt uit:

18. Age Kamermans, Middelburg
19. Hans van der Wilk, Schiedam
20. Ton Wolf, Delft
21. Kees Waagmeester, Alphen aan den Rijn
22. Constant van Waterschoot, Oostburg
23. Gidi van Dongen, Gouda
24. Kees Tilanus, Woerden
25. Jan van der Voorde, Sluiskil
26. Paul Mantel, Den Haag
27. Magda Rutten, Voorburg
28. Jan Geleynse, Den Haag
29. Laurens Beijen, Leiden
30. Ada Wijling, Voorhout
31. Ids Draaisma, Leidschendam
32. Jan Kroon, Rotterdam
33. Jan de Lange, Gouda
34. Peter Rijmsmus, Ridderkerk

Het partijbestuur heeft een datumlijst opgesteld van landelijke bijeenkomsten en andere voor de PPR belangrijke data die loopt tot februari volgend jaar. Het kan voor actiecentra nuttig zijn in hun eigen tijdsplanning rekening te houden met deze lijst. Zolang de voorraad strekt is hij aan te vragen bij het partijburo, Singel 277, Amsterdam.

Op 26 februari zal de groep Raads- en statenleden haar jaarvergadering houden om 10 uur in gebouw Cunera, Nieuwe Gracht 32, Utrecht. In de ochtend heeft de bijeenkomst een huishoudelijk karakter, 's middags spreekt Sjef Theunis over de relatie tussen raads- en statenwerk en ontwikkelingssamenwerking.

Ons land kent een hoog ziekteverzuim. Dat is het Amerikaanse Departement van Handel ook opgevalen. In een recente publikatie wordt Amerikaanse zakenlieden meegeedeeld, dat Nederland aantrekkelijk blijft voor het internationale bedrijfsleven. (Dit ondanks de plannen voor vermogensaanwasdeling bevoegdheden van de ondernemingsraad en sturing van investeringen!)

Naast de ligging van ons land en zijn geschiedenis als handelsnatie is voor van belang, dat wij het minst van alle westeuropese landen last hebben van sociale onrust en stakingen. Maar, zo zegt het Departement, dat laatste wordt voor een deel teniet gedaan door het hoge ziekteverzuim, dat in 1976 bijna negen procent beliep.

Op het GAK-kantoor in Haarlem is een onderzoek gedaan door de heer Schellart (wetenschappelijk medewerker) en mevr. Schellart-Hokkeling (verzekeringsdeskundige) onder alle in 1974 beëindigde ziektegevallen daar; 714 vrouwen en 503 mannen.

Die steekproef leidde o.m. tot de volgende konklusies:

- Naarmate men ouder is meldt men zich minder vaak ziek; jongeren verzuimen vaak, zij het niet langdurig.
- De gemiddelde ziekteduur stijgt sterk met de leeftijd; het verzuimpercentage bij mannen van 55 jaar en ouder is erg hoog: 42 procent.
- Het aantal verzuimde dagen is het hoogst bij gehuwde vrouwen; met een piek bij gehuwde vrouwen tussen de 20 en 24 jaar.

Ongetwijfeld heeft dat ziekteverzuim veel te maken met de manier waarop wij in onze maatschappij werken. Werknemers moeten passen in een produktieproces dat uiteindelijk slechts op één ding is gericht: zoveel mogelijk winst.

De mens wordt daaraan ondergeschikt gemaakt. Hij is alleen van belang als stukje arbeid in dat proces. Hoe vaak is dat niet dodelijk eentonige arbeid? Hoeveel mensen werken in een ongezonde of zelfs onveilige omgeving? In te lange ploegdiensten? In hoeveel bedrijven en instellingen kunnen medewerkers ook meebeslissen bij de benoeming van hun chef of collega's? Hoeveel werkers zijn zelf verantwoordelijk voor het werk dat ze doen en hoe ze het doen, laat staan verantwoordelijk voor het bedrijf? Hoeveel mensen lopen rond met de angst op straat gezet te worden, als hun stukje arbeid straks te weinig winst oplevert?

Ria Beckers:

Ziekteverzuim en werk

Tienduizenden zijn hen immers al voorgegaan.

De gegevens uit het onderzoek wijzen erop, dat men zich meer aan het systeem gaat aanpassen naarmate men ouder wordt. Jongeren melden zich vaker ziek; zijn blijkbaar veelal minder betrokken bij hun werk, want ongeveer de helft van de jongeren verandert bijv. ook binnen het jaar van werkgever.

Bij de jongere gehuwde vrouwen, vooral die tussen 20 en 24 jaar, verloopt het aanpassingsproces kennelijk met grote strubbelingen.

Bovendien blijkt die aanpassing aan het systeem niet zonder gevolgen voor de mensen zelf, gezien het hoge verzuimpercentage bij mannen van 55 jaar en ouder. En dan te weten dat in 1975 ruim 46 procent van de verzekerde mannen boven de 55 jaar een arbeidsongeschiktheids-uitkering kreeg (WAO), en dat percentage voor vrouwen van die leeftijd nog hoger was (bijna 58 procent!)

Werken eist blijkbaar in de huidige omstandigheden veel meer van mensen dan goed voor ze is.

Het wordt tijd dat de regering met concrete plannen komt om aan die onmenselijke situatie een eind te maken. Mogelijk is dat zeker. Mits we bereid zijn te denken vanuit mensen en niet op de eerste plaats vanuit het systeem.

Dat we zitten te springen om ar-

beidsplaatsen is een reden temeer om snel tot daden over te gaan.

Uitgangspunt van het werkgelegenheidsbeleid moet zijn dat **ieder mens recht heeft op volwaardige werkgelegenheid.**

Dat vraagt verbeteringen van de bestaande arbeidsplaatsen. Door grotere veiligheid, betere uitrusting en minder hinder. En vooral door meer zeggenschap en grotere verantwoordelijkheid. Als werknemers zelf verantwoordelijk zijn voor hun werk en mee kunnen beslissen over de gang van zaken in het bedrijf, zullen er al heel wat frustraties minder zijn.

Dat vraagt ook aanpassing van het werk aan de mensen.

Hard nodig is, gegeven de cijfers, de mogelijkheid voor iedereen om vrijwillig eerder met pensioen te gaan.

Hard nodig zijn maatregelen die het gehuwde vrouwen gemakkelijker maken: part-time banen scheppen voor mannen en vrouwen (en die verdeling van werk ook fiscaal begeleiden), mogelijk maken dat één van de partners ekstra vrije dagen kan opnemen bij ziekte van kinderen, dat man of vrouw lang doorbetaald verlof krijgt na de geboorte van een kind (in Zweden zeven maanden!), enz.

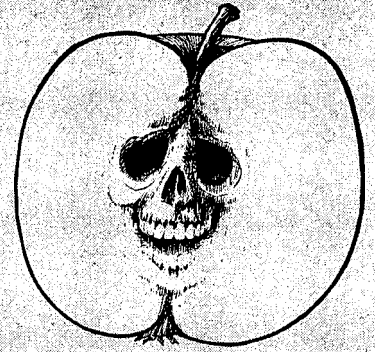
Een tussentijds verlof om op verhaal te komen, te gaan studeren ed. lijkt ook geen overbodige luxe. Werktijdsverkortings evenmin.

Allemaal maatregelen die de PPR al jaren bepleit. Voor de kosten hoeven we het niet te laten. Er zullen door deze benadering veel meer mensen nodig zijn om hetzelfde te produceren. Naar onze berekeningen zijn dat zo'n **270.000 arbeidsplaatsen**. Dat betekent voor het rijk 5,8 miljard aan extra kosten en minder opbrengsten. Maar als je er van uitgaat dat per ekstra arbeidsplaats gemiddeld f 20.000 wordt uitgespaard op de sociale voorzieningen, kunnen we al 4,4 miljard terugverdienen door 220.000 mensen werk te geven die nu in de sociale voorzieningen vallen. De overige 50.000 arbeidsplaatsen kunnen dan ingenomen worden door gehuwde vrouwen. (Die ook al meer aan bod komen, wanneer mannen gemakkelijker part-time kunnen gaan werken). Daar gebruiken we de 1,5 miljard voor die nu elk jaar wordt uitgegeven aan ongerichte koopkracht-injecties, die geen enkel resultaat hebben. Houden we nog 100 miljoen over.

U ziet: zo moeilijk is het allemaal niet. Wat is er eigenlijk op tegen om dit beleid gewoon uit te voeren?

De „oogappels“ van de Chileens junta

Sinds de militairen op 11 september 1973 in Chili de macht grepen is er een opmerkelijke verandering opgetreden in de samenstelling van het eksportpakket van dit land. Chili werd eksporteur van „niet-traditionele“ produkten: het land is voor het eerst in zijn geschiedenis o.a. voedingsprodukten gaan uitvoeren. Een ongelooflijke ontwikkeling, omdat de handelsstatistieken tot 1974 melding maakten van de invoer van deze produkten om in de binnenlandse behoeften te kunnen voorzien. De vraag rijst dan ook hoe zoiets mogelijk is. De reden is even bizar als gruwelijk.

Het ekonomies beleid van de huidige machthebbers is voornamelijk gericht op het verkrijgen van buitenlandse valuta, die het land hard nodig heeft om niet in de afgrond van een bankroet te storten.

Het beleid is ingegeven door een ekonomies „genie“; de Amerikaan Milton Friedman. Deze Nobelprijswinnaar wees de junta erop, dat de geringe koopkracht van de Chileense bevolking een sta-in-de-weg was voor het door hem hooggeachte winstprincipe. Om winst te maken moest Chili zich manifesteren op de internationale markt, door o.a. naast het koper een aantal andere produkten — de niet-traditionele — aan te bieden.

Omdat de Chileenen hun eigen produkten niet kunnen kopen wordt de markt van de ontwikkelde landen ermee voorzien. Dat dit ernst is voor de junta bewijst de minister van Ekonomiese zaken, Baraona, in een interview met het christendemokratiese tijdschrift „Ercilla“. Hij stelt dat de boeren die tarwe verbouwen, de basis-grondstof voor brood, er beter aan doen over te gaan op fruit, vlees en groenten omdat er naar deze produkten op de buitenlandse markten veel vraag is. Baraona wijst daarbij op de faciliteiten die, bij een zodanige produktieverandering, vanuit de regering worden gegeven, zoals belastingvoordeel en lage douane-tarieven.

Men moet hierbij niet vergeten dat sinds de staatsgreep veel onteigende landerijen weer in handen zijn gekomen van de oude eigenaars. Het zijn juist deze grootgrondbezitters die door de produktieverandering de noodzakelijke investeringen kunnen doen terwijl de kleine boeren hiervan zijn uitgesloten wegens financiële moeilijkheden. De kleine boeren, het grootst in aantal, hebben sowieso al moeite genoeg het hoofd boven water te houden.

Veel naar EEG

Dat de Chileense militairen sukses oogsten met deze formule is mede te danken aan het ekonomies systeem van de westerse industrielanden. Zo nemen b.v. de EEG-landen een belangrijke plaats in op de lijst van landen die handel drijven met

Chili. In tegenstelling tot wat velen denken komt 40 procent van de Chileense eksport in de negen landen van de Gemeenschap terecht, terwijl b.v. Amerika negen procent voor zijn rekening neemt.

Binnen de EG neemt Nederland na Duitsland en Engeland de derde plaats in bij de invoer van Chileense produkten, waaronder de „traditionele“ zoals koper en salpeter en de „niet-traditionele“ zoals fruit.

Uit cijfers blijkt dat Nederland van de totale invoer uit Chili eenderde deel besteedt aan fruit. Chileens fruit dat voor de bevolking daar te duur is, en waar alleen de militairen en de grootgrondbezitters de vruchten van plukken.

Granny Smith

In maart komen de grote schepen met Chileens fruit — waaronder vooral de Granny-Smith appels — weer naar Nederland. De verwachting is dat dit in enorme hoeveelheden zal worden aangevoerd, o.a. omdat een importstop van deze appels, zoals in juni 1976 — overigens toch al te laat — van regeringswege niet te verwachten is doordat de Europese oogst tegen gaat vallen zoals het ministerie van Landbouw meedeelde.

De Nederlandse fruitimporteurs liken hun vingers af bij dit soort prognoses, en verheugen zich reeds op de komende maanden.

Deze interesse van de Nederlandse zakenwereld voor Chili, en die van de fruitimporteurs in deze maanden in het bijzonder, is geen verwachting, maar een feit aan te tonen door keiharde cijfers. Sinds de machtsovername door de militairen heeft Nederland zijn handelsbetrekkingen met Chili vervijfvoudigd.

De Chileense bevolking lijdt echter nog steeds onder een enorme repressie, heeft nog steeds honger en ziet de werkgelegenheid met sprongen achteruit gaan. Nog steeds zitten er duizenden mensen in de gevangenis en worden er mensen vermist. Deze vermisten (ongeveer 2000) zijn het slachtoffer van de Chileense geheime dienst (DINA), die ook niet schroomt buiten de Chileense grenzen toe te slaan (in september 1976 werd in Washington Orlando Letelier het slachtoffer van

zo'n terreurdaad).

De junta heeft in de laatste maanden van 1976 pogingen ondernomen om de internationale kritiek op haar politiek van onderdrukking te pareren door het vrijlaten van enkele honderden gevangenen. Deze „image-verbetering“ bergt het gevaar in zich dat er stemmen op gaan die zeggen dat de situatie in Chili aan het veranderen is.

Ook binnen Nederland zijn er stemmen opgegaan die op die veranderingen wijzen en het gevaar bestaat dat dit facet van de militaire diktatuur zo'n aandacht krijgt, dat het gevoerde ekonomiese beleid niet meer aan kritiek komt bloot te staan. Het Chileense verzet waarschuwt hiervoor en stelt dan ook dat voor de nederlaag van het fascisme de strijd op beide fronten, het humanitaire en het ekonomiese, gevoerd moet worden.

Fruit-boycot

Het Chili Komité Nederland begint deze maand een boycot-aktie tegen de invoer van Chileens fruit, een aktie die zich op de eerste plaats richt tot de Nederlandse fruitimporteurs, met het doel hen er toe te brengen geen kontrakten met de junta te sluiten of reeds afgesloten kontrakten te annuleren. Wij hopen dat alle progressieve krachten in Nederland deze aktie zullen ondersteunen.

De aktie zal van start gaan met een landelijke advertentie gericht tegen de fruit-importeurs waarin verschillende organisaties en personen hen wijzen op hun verantwoordelijkheid tegenover het Chileense volk.

Een ieder die deze advertentie wil onderschrijven kan dat doen door overmaking van (minimaal) f 5,— op de giro van het Chili-Komité Nederland no. 892459, Minahassastraat 1 te Amsterdam onder vermelding: Advertentie.

Daarnaast is het de bedoeling dat personen en organisaties brieven gaan schrijven naar de fruitimporteurs en hen op de situatie in Chili wijzen. Inlichtingen voor namen van deze importeurs op het bovenstaande adres tel. (020-936050).

Hans Langenberg
Chili Komité Nederland

INTIMIDATIE

De werkgevers hebben moeten terugtreden. En terecht. Hoewel op dit moment al het vuil nog niet uit de lucht is, kunnen toch al een paar dingen worden vastgesteld. Om te beginnen is dat wel de wereldvreemde verbetering waarmee de werkgevers volstrekt onredelijke eisen met machtsmiddelen hebben willen doordrukken. Men moet wel naast de maatschappelijke werkelijkheid staan om te denken dat in een tijd waarin de werkloosheid om zich heengrijpt de werknemers wel te intimideren zijn. Gelukkig heeft de vakbeweging zich strijdbaar opgesteld. Gelukkig strijdt de vakbeweging ook voor duidelijk immateriële zaken zoals democratisering, het omzetten van winst in werk en het behoud van de sociale voorzieningen. Lijsttrekker Ria Beckers heeft er op het regionale kongres in Dordrecht op gewezen, dat er een principiële discussie moet komen over de automatische prijskompensatie als daar prijsstijgingen in zitten van grondstoffen uit ontwikkelingslanden en kostenverhogingen door milieumaatregelen. Bij al deze vragen is steeds duidelijk, dat een eerlijke verdeling van de inkomens steeds voorop moet staan.

MACHTSVRAAG

Levensgroot lag de afgelopen weken de machtsvraag op tafel. Wie heeft de zeggenschap over de economie? Het zijn nog steeds de kapitaalverschaffers en niet de betrokken werknemers zelf. Die kunnen alleen via harde akties hun recht krijgen. In dat licht gezien

wordt de houding van de werkgevers helemaal bizar.

Zij vragen begrip voor de moeilijke economische situatie waarin ze verkeren en dat is soms het geval. Maar ze moeten begrijpen dat de lasten pas van harte gezamenlijk worden gedragen als ook de verantwoordelijkheden worden gedeeld. Wel de macht maar niet de last is nu eenmaal onmogelijk. Dat dit geen kreten zijn bewijst de houding van de werkgevers ten opzichte van de al zeer gematigde hervormingsvoorstellen van het kabinet-Den Uyl wel. Delen van overwinst, let wel overwinst, is toch volstrekt gerechtvaardigd. Het verzet daartegen in werkgeverskringen stoelt nergens anders op dan op een puur kapitalistische denkwijze. Want hoewel er steeds wordt geroepen dat kapitaalverschaffers al lang de macht niet meer hebben en dat die in handen van de managgers is komen te vallen, wil men toch maar geen afstand doen van de bovenmatige vermeerdering van het kapitaal, dat tot stand komt door de inspanning van de werknemers. Het tegengaan van de democratisering kan ook nergens mee verdedigd worden, dan met een kapitalistische denkwijze. Elke mens bezit zijn waardigheid en zal zijn verantwoordelijkheden dragen.

CDA-PARTIJEN

De remmende werking die uitgaat van de CDA-partijen met betrekking tot wetsvoorstellen op dit gebied werpen gezien deze achtergronden ook een onthullend licht op hun plaats in de Nederlandse politiek. Nu zal het CDA gelukkig de wetsontwerpen niet helemaal om zeep willen helpen, maar

dat is niet de echte toetssteen waarop wij die partijen willen beoordelen. Dat is alleen mede de toetssteen voor de vraag of opnieuw met de CDA-partijen een coalitie kan worden aangegaan.

Maar voor de beoordeling van die partijen bij de komende verkiezingen doen we er goed aan bij het begin te beginnen. De wetsvoorstellen zijn door de kompromisvorming al een slap aftreksel van wat ze eigenlijk hadden moeten zijn en ook hadden kunnen zijn maatschappelijk gezien. Want de houding van het CDA werkt ook maatschappelijk door.

Wij wilden eigenlijk enkele dingen zeggen over de giften die het CDA en ook de VVD van het bedrijfsleven hebben ontvangen. Niet alleen over de kleine sommen voor het verkiezingsfonds, maar ook over de flinke bijdragen aan het studiefonds van het CDA. Gezien het bovenstaande, gezien de praktische opstelling van het CDA als de ordening van onze economie in het geding is, hebben wij weinig nodig om de band tussen bedrijfsleven en CDA te bewijzen.

ONAFHANKELIJK

Maar het kan natuurlijk niet. Politieke partijen moeten geheel onafhankelijk zijn, zeker van het door kommercie voortgedreven bedrijfsleven, waar nu eenmaal andere belangen voorop staan dan die welke in de politiek voorop moeten staan. Steun van een vakbond aan een politieke partij is nog te billijken, omdat beide dezelfde, op de mens gerichte ideële doeleinden kunnen nastreven. Maar in de praktijk zal dat ook moeilijk zijn, omdat

door Kees Waagmeester

vakbondsleden niet allemaal op dezelfde partij zullen willen stemmen. Zeker een bedrijf als DAF, dat veel aan de overheid levert moet zich verre houden van giften aan partijen. Het argument van DAF dat het bedrijf de giften heeft gedaan „omdat wij de democratie zo belangrijk vinden” slaat nergens op. Ten eerste vindt het bedrijf vast en zeker orders belangrijker en ten tweede heeft het de volle vrijheid binnen eigen muren tot volledige democratisering over te gaan. Het bedrijfsleven, dat wil zeggen de leiding van de grote bedrijven, heeft een ongekend grote invloed. Die invloed kan via de stembus mede worden teruggedrongen. Maar het belangrijkste is het scheppen van een economische democratie die vooral in de bedrijven zelf bevochten moet worden. In hoeverre het CDA daaraan wil meewerken is een vraag die de inzet van verkiezingen meer dan waard zou zijn.

Grenzeloos werkeloos

De tentoonstelling „grenzeloos werkeloos” loopt nog tot 30 april in het Tropenmuseum in Amsterdam. Hij handelt over werkgelegenheid, met name in de derde wereld. Bezoekers aan de tentoonstelling kunnen afhankelijk van hun belangstelling bij verschillende onderdelen een brokje informatie kopen. Het is ook mogelijk de gehele map te bestellen.

De informatiemap bestaat uit tien onderdelen. De helft ervan gaat direct in op de werkgelegenheid in de wereld. Waarom het economische groeimodel niet werkt en welke alternatieven mogelijk zijn. Ook komen veranderingen in het denken over werken in Nederland aan de orde. Twee rollenspelletjes te gebruiken in onderwijs en vormingswerk geven de mogelijkheid iets te laten voelen van de problemen in de verhoudingen tussen arme en rijke landen. Een wrang stripverhaal, getekend door Peter van Straaten en Waldemar

AKTIE-VOER

Folders, brochures, boeken en dergelijke voor deze rubriek opsturen aan Dick Rietbergen, van der Mondestraat 145, Utrecht.

Post brengen wat zwarte humor in het geheel. De map kost f 4,50 exclusief verzendkosten en is te bestellen bij Tropenmuseum, Linnaeusstraat 2, Amsterdam, telefoon (020) 92 49 49.

Kleine Aarde

De energiegroep van De Kleine Aarde te Boxtel houdt op 25, 26 en 27 maart een weekeinde

over Energiebesparing. Bekende mensen uit de Nederlandse energiewereld (o.a. Theo Potma) houden inleidingen. Onderwerpen: zelf zuinig zijn met energie, verwarming, isolatie, elektriciteitsverbruik in het huishouden, leefstijl en energieverbruik. Ook wordt aandacht besteed aan wat bij De Kleine Aarde op energiegebied gebouwd is. Inlichtingen en opgave: De Kleine Aarde, Postbus 151, Boxtel, tel. 04116-4652.

Dienstplicht

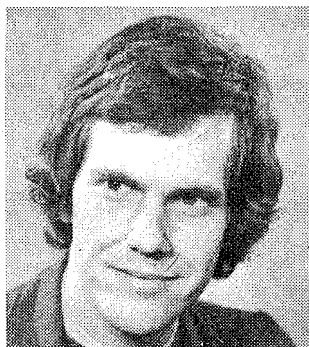
Bij het landelijk bureau Vormingswerk Jong Volwassenen is een vrij uitgebreide brochure verschenen „Boekje open over dienstplicht”. Als doelstelling van het boekje wordt genoemd: „Om goed te kunnen beslissen (over je diensttijd) moet je goed geïnformeerd zijn. Je moet weten welke rechten je hebt en welke mogelijkheden”. Vrijwel alles over dienstplicht, over in dienst gaan en weigeren, komt aan de orde. Wat er gebeurt en hoe de dienstplichtige zijn rechten veilig kan

stellen. Tevens komen belangrijke discussievragen rond het leger en de oorlogs- en vredesproblematiek aan de orde. Het boekje moet worden besteld bij uitgeverij Muusses, Kerkstraat 10 in Purmerend (02290) 2 37 64. Het kost f 4,90 inclusief portokosten.

PRO

De werkgemeenschap PRO is al enige malen in deze rubriek genoemd. Er blijkt onder PPR-leden nogal wat belangstelling te zijn voor leefwonen-werkgemeenschappen. Daarom hier weer twee data met bijeenkomsten over gemeenschapsvorming. Op 2 april van 11 — 17 uur in de Coehoorn, Coehoornstraat 11 te Arnhem (tegenover het station) en op 23 april in Emmen van 11 — 17 uur in hotel Grimme, Marktplein 5. In de serie Katernen 2000 is inmiddels een nummer gewijd aan PRO. Wie meer informatie wil kan dit nummer opvragen en andere vragen stellen bij Werkgemeenschap PRO, Kannenburg 201, Deventer (05706) 1523.

Podium voor bestuursleden

Frans Schulte

Lof of kritiek

Wat kun je je vergissen. Je denkt dat het bestuur lof zal oogsten voor het tegen de PvdA-weerstand in overeind houden van kwalitatieve en vooral kwantitatieve voorwaarden voor het doorregeren van progressieven. En wat krijg je: kritiek.

Ik vraag me nog steeds af of men voldoende bekend was met wat Den Uyl PvdA en PPR had proberen af te dwingen. Het betrof één van de kernpunten van de resolutie, nl. dat de door de progressieven opgeëiste

positie in het kabinet gebaseerd moest zijn op onze positie in het Parlement. De lijsttrekker van de PvdA wilde een nieuwe weeffout niet uitsluiten. Wilde dus eventueel, ook al zou de progressieve combinatie kleiner zijn dan het CDA, doorregeren als wij acht zetels in het Kabinet zouden kunnen krijgen. Tijdens de onderhandelingen aan de vooravond van het kongres heeft het PPR-bestuur ervoor moeten knokken om de woorden „als

weerspiegeling van de verkiezingsuitslag” in de resolutie opgenomen te krijgen. Daarmee werd de idee uitgesloten, dat wij genadebrood zouden moeten eten van het CDA. Waarom werd dit onderhandlingsresultaat door het kongres onvoldoende gewaardeerd? Waarom stuurde het kongres ons met de tien-zes eis naar het PvdA-bestuur? Komt niet over dat al hebben we nu tien progressieve bewindslieden, PvdA-ers als Van der Stoep, Vredeling, Duisenberg, de tien-zes verhouding niet erg van waarde doen zijn? Het lijkt van niet. Anders is toch onbegrijpelijk dat wat we van het PvdA-bestuur in Breukelen gedaan kregen (nl. dat er te praten is over bemoeienis over en weer wie door PvdA en PPR als ministers naar voren worden geschoven) niet meer aandacht heeft gekregen dan het door de knieën gaan voor de PvdA op het punt van de tien-zes verhouding. Hadden we als bestuur al bij de aanvang van het kongres niet beter eerlijk kunnen zeggen dat de resolutie een kwestie van slikken of stikken was? Wij wisten toch, na alles wat er was gebeurd, dat de

Kiezers moeten kiezen voor een beleid

Aan het slot van het ééndaagse kongres van 29 januari heeft lijsttrekker Ria Beckers een korte rede gehouden, die wij hieronder afdrucken.

De weg van de progressieve samenwerking gaat niet over rozen. Dat is vandaag nog eens gebleken. De hoop die we een paar jaar geleden nog hadden, dat het regeerakkoord van 1977 uitgebreid zou kunnen worden tot vier progressieve partijen, is inmiddels weggeëbt. D'66 heeft met het komende regeerakkoord, zo hebben we gehoord, niets te maken. Dat is overigens nooit de bedoeling van de PPR geweest. Dat is de keuze van D'66 zelf. Hetzelfde geldt voor de PSP. De PSP heeft al in mei 1975 tot onze grote teleurstelling geweigerd verder mee te werken aan de voorbereiding van een links regeerakkoord en is daarmee zelf mede oorzaak van de eventuele koncessies aan het CDA die ze ons nu verwijt. De oproep van de voorzitter van de PSP aan de PvdA en PPR om de overeenkomst nu terug te draaien is daarom ook al te gemakkelijk uitgesproken.

Overigens is het nog steeds niet te laat. Zowel D'66 als de PSP kunnen nog toetreden tot de onderhandelingen voor het nieuwe regeerakkoord. Doen wij ook eens een keer een oproep...

De nieuwe samenwerkingsovereenkomst tussen PvdA en PPR is er. Al zijn we met z'n allen, ik niet zo min als u, niet erg enthousiast over de manier waarop die er is gekomen. Er zal een regeerakkoord worden gesloten en er zijn minimum grenzen gesteld voor mogelijke deelneming aan een eventueel gemengd kabinet.

Kiezers moeten kunnen kiezen voor een beleid. En wij hebben te staan voor een beleid. Dat is democraties en niet arrogant. In CDA-kringen is men nogal eens geneigd die twee begrippen door elkaar te gooien. Terwille van de samenwerking heeft de PPR vandaag nogal wat moeten slikken. Toch hoeft ze zich daar niet voor te schamen, dacht ik. Ik wil hier nog eens benadrukken, dat die getalsverhouding waar zo-

veel over te doen is, ook vandaag weer, die getalsverhouding binnen het kabinet, een onderdeel is van een breder pakket voorwaarden en hou dat nou vast. Tot die voorwaarden behoren ook het program van de regering straks, de personen die dat program gaan uitvoeren en de taakverdeling.

Dit kongres zal tenslotte zelf beoordelen of de invulling van dat totaal pakket voldoende garanties biedt voor een herkenbaar progressief beleid. Niet voor niets heeft het partijbestuur voor die eigen eindbeoordeling hard gevochten.

Wat we vandaag gedaan hebben is geen „ja” zeggen tegen het CDA. Binnen bepaalde grenzen hebben we de mogelijkheden voor een nader oordeel opengelaten. En dat oordeel kan ja, maar kan ook nee zijn. Bovendien is er de inhoud van het regeerakkoord waar we het over eens moeten worden. En wat ligt er meer voor de hand, dan dat we de zin van de samenwerking

blijven toetsen aan het huidige en van het toekomstige beleid? Blijven we de werkloosheid op de oude manier bestrijden door eindeloze injecties in het bedrijfsleven, daarmee de werkelijke oorzaken van de problemen negerend? De PPR heeft alternatieven: 400.000 arbeidsplaatsen. Kiezen we voor bewuste remming van de economische groei met een consequente verdeling van inkomens en werk? Kiezen we voor duidelijke invloed van de gemeenschap op wat en hoe we produceren en tegelijk voor maximale zeggenschap voor de mensen?

Durven we alles op alles te zetten om nieuwe energiemogelijkheden te ontwikkelen en te stoppen met kernenergie?

Durven we samen te erkennen dat het huidige veiligheidsbeleid geen veiligheid biedt en trekken we daaruit de consequenties voor de defensieuitgaven?

Kiezen we voor een metterdaad afbreken van de bewapeningswedloop en van de kernwapenstrategie van de Navo?

Kiezen we werkelijk voor een versnelde ontwikkelingskans voor de armsten in de derde wereld?

Dát zijn de vragen waar om het gaat.

En het antwoord op die vragen zal beslissend zijn voor de progressieve samenwerking in de toekomst en voor het uitzicht op die linkse meerderheid die ons nog steeds voor ogen staat.

Het antwoord dat het PvdA-kongres gisteren gaf op de problemen van kernenergie en kernenergieprojecten als de UCN geeft ons de moed om met nieuw enthousiasme verder te gaan. En het is nu aan ons om mee te zorgen voor zulke goeie verkiezingsuitslagen dat er straks van een acht/acht plus geen sprake zal zijn.

Wat de kernenergie-aktie betreft: Ga niet naar huis zonder handtekeningenlijsten. Deel ze uit morgen, op het voetbalveld, in de kerken of waar dan ook, maar zorg dat ze vol komen en zorg dat de discussie over kernenergie een discussie wordt van de Nederlandse bevolking en dat geen besluitvorming in dit soort belangrijke zaken meer over de hoofden van de mensen heenrolt.

Wij zijn een partij met een gezicht. Wij zijn een beweging met macht. Dat partij en beweging hebben we de laatste weken en ook vandaag duidelijker gestalte gegeven dan ooit. Laten we zo doorgaan. Omdat het om mensen gaat.

PvdA niet bereid zou zijn tot wijziging van de resolutie? Zeker niet nu heel Nederland kon meekijken of meeluisteren.

De chaotiese bespreking van amendementen, 's ochtends, maar in het bijzonder 's middags, was zinloos. Hebben we als bestuur het kongres belazerd door het in de waan te laten dat het iets wijzigen kon? Zeker niet. Ik denk dat alle bestuursleden zo doordrongen zijn van de gedachte dat ze in de partij de dienst niet uitmaken, dat zij ruimte geven aan de basis zelfs als die ruimte er niet meer is. De zinloze chaotiese bespreking van wijzigingsvoorstellen was een manifestatie van de democratische gezindheid van uw bestuur.

Tja, en dan de minderheid in het bestuur. Kollega's met een opstelling waarmee ik moeite heb. In de wetenschap dat vasthouden aan de

tien-zes formule het einde van een effectieve samenwerking met de PvdA zou betekenen toch persisteren... Raakt zo'n opstelling niet de fundamenten van de PPR? Ook al omdat naar mijn opvatting het alleen komen staan van de PPR een massale uittocht van leden zou hebben betekend. In het weekend volgend op het kongres heb ik mij dan ook meermalen afgevraagd of ik kan functioneren in een bestuur waarvan mensen deel uitmaken die deze opstelling kozen. Zeker nu het ook om enkele dagelijks bestuursleden ging. Overwegingen die ik kan verdringen door de herinnering aan de loyale wijze waarop Jaap de Jong, behorend tot de minderheid, het partijbestuursstandpunt verdedigde. En... eensgezind, zo hebben we afgesproken, zullen we het kongresbesluit uitvoeren.

Het wemelt van de besparingsmo

Als er iemand is die verstandig met energie wil zijn, is het Theo Potma wel. Zijn voorstellen zijn zo verbluffend eenvoudig, dat het onbegrijpelijk is, dat ze niet eerder werden uitgevoerd of niet onmiddellijk met de uitvoering ervan wordt begonnen.

Theo Potma is ingenieur in de meet- en regeltechniek. Hij werkt nog bij Philips waar hij apparatuur heeft ontwikkeld. Binnenkort wordt hij milieu-inspecteur bij het ministerie van Milieuhygiëne, maar het liefst zou hij voortdurend bezig zijn met de ontwikkeling van een zo broodnodig nationaal energiebeleid, waarvoor hij een onbegrensde belangstelling heeft. Hij heeft zojuist zijn werk bij Philips afgerond in een project van het bedrijf waarin wordt nagegaan wat nieuwe ontwikkelingen op energiegebied voor Philips zouden kunnen betekenen. In Veldhoven bij Eindhoven bouwt Philips 32 woningwetwoningen, waarin zes verschillende systemen voor verwarming en warmwatervoorziening worden toegepast. De bewoners worden nu en dan ondervraagd over hun leefstijl, waardoor het mogelijk moet worden het zuinigste energiesysteem voor een woning in Nederland te vinden en de daarbij behorende manier van leven van de bewoners.

In Veldhoven wordt zonne-energie die niet alleen wordt opgeslagen in warmwatervaten, maar ook in de bodem, er wordt bronwater naar boven gehaald en er wordt gewerkt met de warmtepomp, een instrument dat de temperatuur van de lucht op eenvoudige wijze met enkele tientallen graden kan verhogen (het tegenovergestelde proces vindt plaats in de koelkast, waar de temperatuur binnen in de kast omlaag wordt gebracht, waarbij naar buiten toe warmte vrijkomt). Alle woningen zijn voorzien van vloerverwarming en zijn goed geïsoleerd.

Een tekenende anekdote is, dat Theo Potma geen kachelletje kon vinden dat klein genoeg was voor de verwarming in de huizen. Zo royaal gaan wij om met energie. In de huizen bereikt men een energiebesparing van 60 tot 70 procent.

Theo schat de kans dat Philips op grootscheepse wijze doorgaat met dit soort projecten niet groot. Waarschijnlijk zal het bedrijf er de productie van zonne-kollektoren en warmtepompen aan overhouden. „Wat we daar doen is allemaal op basis van bestaande technieken, die echter lange tijd zijn verwaarloosd”, zegt Theo Potma.

„Energiedeskundige. Ja. Zo mag je het wel noemen. Ik heb er veel over gelezen, veel op gestudeerd. Allerlei tijdschriften, boeken, rapporten over windenergie, zonne-energie, besparingstechnologieën. Maar het is vooral een kwestie van visie. Je kunt er ontzettend mee bezig zijn zonder inzicht in de energie-problematiek. Veel kernenergiedeskundigen weten er alles van, maar hebben geen inzicht in de omvang en de aard van de energieproblemen. Energiebeleid houdt verband met het inzicht op de maatschappij, Door de PPR-visie op de industriële ontwikkeling kijken wij heel anders tegen het energiebeleid aan dan bijvoorbeeld een VVD-er. Wij willen de economische groei anders richten, de VVD wil voldoen aan de vraag.”

„Ik denk niet dat het tij gekeerd is en dat iedereen ziet dat kernenergie een heilloze weg is. Die indruk zou je krijgen omdat er erg veel ten goede verandert. Maar als er geen actiegroepen waren geweest, zoals de bezinningsgroep, dan had Lubbers er nog een aantal jaren langer over gedaan om in de gaten te krijgen dat kernenergie het niet is. Voor Lubbers is het nog niet voorbij. En ook niet voor de Landelijke Stuurgroep Energie Onderzoek

Het energiescenario van de Landelijke Stuurgroep gaat uit van een toeneming van het energieverbruik tot 2000 van veertig procent. Mijn scenario gaat uit van een vermindering van het energieverbruik in 2000 van dertig procent ten opzichte van nu. Zonder kernenergie, met besparingstechnieken. De behoefte aan fossiele brandstoffen (gas, olie, steenkool) daalt in dat scenario met veertig procent, terwijl tien procent van de energieproductie voor rekening van de natuurlijke energiebronnen komt.

Het wemelt van de besparingsmogelijkheden zonder comfortverlies. En het aantal mogelijkheden door met een andere leefwijze de vraag naar energie te beperken is ook bijzonder groot.”

„Er zijn twee belangrijke besparingsmogelijkheden. Ten eerste het gebruik van doelmatige technieken. Daartoe reken ik isolatie van woningen, het gebruik van afvalwarmte van elektriciteitscentrales, en betere methodes om warmte te produceren uit aardgas. Het rendement van de gasverwarming kan met een faktor twee à drie worden verhoogd, waardoor er enorme reducties in het energieverbruik bereikt worden.

Ten tweede kan de energiebehoefte dalen door een andere leefwijze. Meer gebruik van het openbaar vervoer, niet ook midden in de winter tomaten willen eten, in plaats van motorjachten meer zeilboten gebruiken, minder vliegvakanties, een andere landbouw door gebruik van minder kunstmest (wat energie is) en meer dierlijke mest die we nu verspillen. Onze levensstijl vreet energie.”

„De natuurlijke energie bronnen, zoals zonne-energie, windenergie, methaangasproductie, warmte uit afval en aardwarmte, bevinden zich

(LSEO). Onder druk van de publieke opinie, van actiegroepen, van de PPR, begint Lubbers ruimte te geven aan alternatieven. Lubbers en de energiekommissie die hem adviseert willen kernenergie niet afschrijven. Het kan in een volgend kabinet zo weer terug zijn.”

„Aan energiebesparing is weinig gedaan nog. En reken er mee, dat velen die wel voelen voor alternatieven toch de drie centrales willen. Maar er is in zoverre wat veranderd, dat de publieke opinie anders reageert. Als je twee jaar geleden in een forum het woord zonne-energie liet vallen, begonnen ze te lachen. En als je besparingen noemde als alternatief zeiden ze: we willen niet terug naar de middeleeuwen. Als je het woordje kolen noemde, trok men een vies gezicht.

Dat is nu anders. Kernenergie valt zo tegen en de mensen die in principe al tegen kernenergie zijn, krijgen steeds meer gehoor. Ik vergelijk het met een vliegwiel. Dat draait nu in de richting van kernenergie. Het moet de andere kant op, maar daarvoor moet het eerst afgeremd worden en tot stilstand worden gebracht. Het vliegwiel begint nu langzamer te draaien, maar het is nog niet gestopt, laat staan dat het de goede kant op draait.

elijkheden

in verschillende stadia van ontwikkeling. Daarvoor is veel geld en onderzoek nodig, wat nu allemaal in de richting van de kernenergie gaat. De laatste drie jaar is er een geleidelijke ontwikkeling waarin besparingstechnieken en alternatieve energie meer aandacht krijgen. Maar het enige wat sinds de oliekrisis is gedaan is in feite de isolatie van 400.000 woningen. En er is een voorlichtingsbureau energiebesparing opgericht. Maar de afvalwarmte van elektriciteitscentrales is nog niet benut en de ontwikkeling naar enkele grote centrales die het hele land van energie voorzien in plaats van zeer vele kleine centrales voor gebouwen en wijken, gaat door. De kleine centrales zijn straks niet meer nodig, hoewel die met een kort warmwater circuit een tweemaal hoger rendement kunnen halen, niet alleen door de opwekking van elektriciteit, maar ook door de productie van warmte, stadsverwarming dus."

„We hebben op het ogenblik een overcapaciteit van vijftig procent boven de maximale vraag, die misschien één keer per jaar voor zal komen als heel Nederland alle kachels, alle tv's en alle fabrieken op volle toeren laat draaien. Bij een beleid gericht op overschakeling van fossiele brandstoffen op kerncentrales, krijg je een structuurschema voor de elektriciteitsvoorziening, waar men nu vanuit gaat en dat ruimte wil maken voor een vier maal zo hoog elektriciteitsverbruik. De elektriciteitsproducenten gaan uit van een twee maal zo hoog verbruik. Dat laatste betekent dat niet tien, maar twintig procent van de huidige energie wordt verspild in de vorm van koelwarmte in het oppervlaktewater, wat ons milieu absoluut niet aankan. De kans op botulisme wordt groter, want één van de

oorzaken daarvan is een te hoge temperatuur van het water.”
„Ja, het elektriciteitsverhaal is katastrofaal.”

„We moeten ons realiseren dat we zestig procent van de energie nodig hebben in de vorm van warmte. Er is weinig hoogwaardige energie nodig. Het is onzinnig alle energie om te zetten in elektriciteit dat met enorme verliezen gepaard gaat en daar dan weer warmte van te maken.

Dat is een verkeerde manier van energie produceren. De warmte die we nodig hebben voor woningen en allerlei industrieën winnen we nu uit gas. Straks wil men daarvoor elektriciteit gebruiken. We zullen een vier maal zo zwaar hoogspanningsnet nodig hebben en een ontzettende investering aan centrales.”

„We hebben een beschamende manier van energieverbruik. De vele besparingen die mogelijk zijn moeten we eerst aanpakken. Dat ligt het meest voor de hand en is het goedkoopste. We hebben de provisiekast van moeder natuur opengemaakt en we hebben er energie in aangetroffen die gedurende miljoenen jaren is opgeslagen en wij zullen het er even in een paar honderd jaar doorheen jagen. Ik reken op tien procent natuurlijke energie in het jaar 2000. Daarna kan dat percentage verhoogd worden, maar we kunnen beter eerst het gebruik terugdringen. Het is veel goedkoper je huis te isoleren dan het niet te isoleren en te beginnen met het opvangen van zonne-warmte.”

„Opmerkelijk vind ik, dat we binnen veertien dagen een betoging in Almelo hadden georganiseerd. Wij zijn sneller om iets tegen te houden dan om in het geweer te komen om interessante alternatieven te ponsen. We betogen wel tegen de UCN, maar niet voor de stadsverwarming in Zwolle. Stadsverwarming is nu al op verschillende plaatsen afgeketst, hoewel het een ontwikkeling is die past in het beeld van de besparingstechnologie.”

„Elke maand wordt er wel een nieuwe energiekommissie benoemd, maar er zitten nooit mensen in die principieel een andere kant op willen. En een groep als de bezinningsgroep krijgt geen subsidie, ja, soms een paar duizend gulden. Trip doet zijn uiterst best, maar hij krijgt niet alles voor elkaar. Hij boekt resultaat in het tot staan brengen van het vliegwiel, maar essentieel is ook dat het vliegwiel in een bepaald tempo tot staan komt. Het moet nu in een stroomversnelling komen.”

Theo Potma over energieverbruik en kernenergie

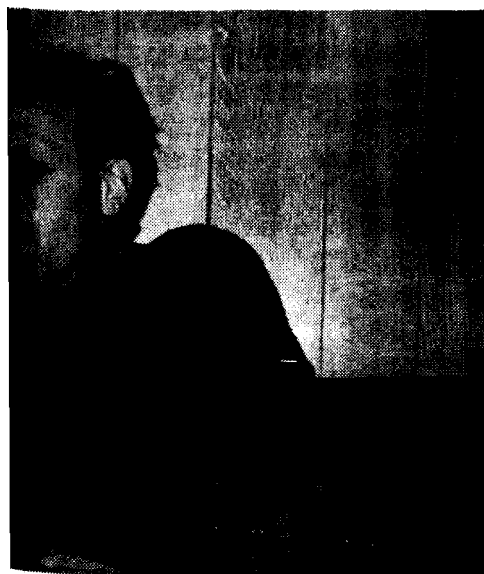
„De themagroep Milieu van de PPR moet zich meer richten op alternatieven. We kennen de alternatieven in het energiebeleid en we kennen de machtsstructuren die deze tegenwerken. Maar voor de landbouw hebben we geen duidelijk plan voor de herstructurering, hoewel we er wel veel over weten.

Ook voor het openbaar vervoer als alternatief voor de auto weten we te weinig over het hoe, het tempo waarin, de kosten eraan verbonden. We praten wel veel over een alternatieve maatschappij, maar als het er op aankomt de alternatieven uit te werken hebben we als PPR veel boter op het hoofd.

Een wielrenner die wegloupt uit het peloton of de kop neemt moet heel lang een zware tegenwind op eigen kracht kunnen overwinnen. We moeten het andere beleid beter uitwerken. Ik denk dat sommigen onder ons nog niet helemaal doorhebben wat we zijn begonnen. We hebben verwachtingen gewekt en nu moeten we die ook waarmaken. Nu de kernenergie de wind tegen begint te krijgen, roept men naar de PPR waar het alternatief is. Als straks de landbouw helemaal in de soep loopt, zullen ze ook ons op alternatieven aanspreken. En als de autofabrieken moeten sluiten vraagt men ons, voorstanders van een ander vervoerssysteem, om de alternatieven. Dat geldt ook voor het vraagstuk van de werkgelegenheid in een economie die niet meer groeit.”

„Ik vind het gevaarlijk de machtsverhoudingen sneller te wijzigen dan het inzicht is gevorderd. Weten we wat we met andere machtsverhoudingen in de bedrijven willen bereiken? Veronderstel dat de macht in de bedrijven overgaat naar de mensen zelf. Vermoedelijk krijg je dan wel bekwamere mensen in de leiding, maar dan volgt de vraag: wat doen we met de macht. Waar gaat de industrie naar toe? We werken er wel aan, maar er gebeurt niet genoeg op dat gebied. Er zijn veel technici en ekonomen nodig die de mechanismen ook kunnen ombouwen.”

„We moeten niet teveel opofferen

Themagroep Milieu

Gevaarlijke spuitbusgassen worden verboden

Minister Vorrink heeft op vragen van de PPR-fractie in de Tweede Kamer geantwoord, dat de jongste Amerikaanse studie over de ozonkwestie voor haar aanleiding is geweest een begin te maken met de voorbereiding van maatregelen. Deze hebben betrekking op de spuitbussen met gevaarlijke drijfgassen; nog niet op andere toepassingen van deze gassen. De aanvangsdatum van een verbodsbepaling zal nog in nader overleg worden vastgesteld, aldus de minister.

Mevrouw Vorrink zit hiermee op de lijn die ook in de VS werd gevolgd. In 1975 kwam er een rapport uit van een Amerikaanse regeringskommissie, waarin ernstige bezorgdheid werd uitgesproken over de gevolgen van de drijfgassen voor het milieu. In het rapport werden

verschillende maatregelen aanbevolen, maar voor een definitief oordeel werd verwezen naar een groep deskundigen die over de kwestie een gedegen rapport zou maken. In haar gesprek met PPR-vertegenwoordigers zei mevrouw Vorrink, dat ook zij deze studie wil afwachten alvorens in Nederland maatregelen te overwegen.

Afgelopen herfst werd de desbetreffende studie gepubliceerd. Evenals de regeringskommissie kwamen de deskundigen tot de slotsom dat de drijfgassen, technieken aangeduid met F-11 en F-12, bij een voortgezet gebruik op het nivo van 1973 de hoeveelheid ozon in de hogere luchtlagen uiteindelijk met twee tot 20 procent zullen verminderen. Bij een groei in het gebruik zal de ozonafbraak evenredig toenemen. Aan de spreiding van de getallen kan men al zien met welke grote onzekerheid de afbraak nu nog wordt berekend.

In ieder geval is vastgesteld dat de drijfgassen de ozonlaag aantasten. Afgezien van het effect op de hoeveelheid ozon, beïnvloeden de drijfgassen ook de instraling op aarde. Gezien onze inzichten in de aard van de gevolgen (o.a. huidkanker, klimaatverandering) en gezien onze beperkte kennis van de omvang van deze gevolgen, is grote voorzichtigheid geboden. Een verbod op de produktie van de drijfgassen is noodzakelijk. Dat was de mening van de themagroep milieu in 1974. Het is goed om te zien, dat dezelfde voorzichtigheid, die in PPR-kringen heeft geleid tot het aannemen van een stelling over de omkering van de bewijslast als het om het milieu gaat, in de VS aanleiding heeft gegeven tot een inperking van het gebruik van drijfgassen. De bovengenoemde regeringskommissie heeft nl. na het verschijnen van de studie unaniem besloten, dat haar eerdere aanbeveling omtrent te nemen maatregelen „de meest voorzichtige” wijze van handelen is.

Maatregelen

Er zijn in de VS dan ook tamelijk vergaande maatregelen aangekondigd:

1. Geleidelijk worden vrijwel alle toepassingen van de drijfgassen F-11 en F-12 opgeheven (in spuitbussen met medicijnen, voedingsprodukten en kosmetika).
2. Het Amerikaanse bureau voor milieuzaken maakte begin december 1976 bekend, dat in april 1977 maatregelen zullen worden voorgesteld om de drijfgassen in spuitbussen

met bestrijdingsmiddelen te verbieden. Later zal men ook beperkingen opleggen aan de toepassing van F-11 en F-12 in koelkasten en apparatuur voor air-conditioning, waarvoor moeilijker dan bij spuitbussen een vervangingsmiddel kan worden gevonden.

3. Tot het tijdstip waarop het gebruik geheel verboden is, komt op de spuitbussen de volgende tekst te staan: „Waarschuwing. Bevat een chloorfluorkoolstof, die de volksgezondheid en het milieu kan schaden door de vermindering van ozon in de hogere luchtlagen”.

Minister Vorrink heeft ons gezegd ongeveer een half jaar na het verschijnen van de deskundigenstudie maatregelen bekend te kunnen maken, als deze studie onze konklusies zou bevestigen. Nu dat het geval is, moeten we hopen dat de regering op korte termijn bekend zal maken welke maatregelen zij voorstaat. Binnen een termijn van één à twee jaar, maar liefst onmiddellijk, zou een verbod op de toepassing van F-11 en F-12 als drijfgas in spuitbussen van kracht moeten worden. Ook de toepassing van deze stoffen voor andere doeleinden zou gereguleerd dienen te worden.

Het is jammer, dat Nederland in de spuitbussenkwestie geen gidsland is geweest, dat we nu achter de regering van de VS moeten aanhollen. We kunnen dit inhalen door in het kader van de OESO — de organisatie van rijke landen, waarin bijna alle drijfgassen worden verbruikt — krachtig op actie aan te sturen. Het heeft nl. weinig zin, als slechts enkele landen overgaan tot verbodsbepalingen.

De ongerustheid bij grote groepen van de bevolking in ons land (en in de VS) heeft er mede toe bijgedragen, dat er nu beweging is gekomen in de bestrijding van één vorm van onverantwoord omspringen met het milieu. Hoewel in ons land de precieze maatregelen nog bekend moeten worden, kan een ieder die aan de spuitbusactie heeft meegewerkt al (voorzichtig) worden gelukgewenst met de voorlopige resultaten.

**Wouter van Doorn,
werkgroep vervuiling**

Theo Potma

omdat we zo graag in de regering willen blijven. Aan de andere kant kun je als regeringspartij veel doen. Je had dat bewustzijn over de UCN nooit zo kunnen opbouwen als je het projekt als regeringspartij niet had kunnen tegenhouden. Ja, wat de UCN betreft is de publieke opinie in enkele maanden geweldig veranderd. Maar als de progressieven in een volgende regering in een ondergeschikte positie komen, als we weer een aantal progressieve ministers krijgen die niet zo progressief zijn, dan weet je zeker dat het beleid per saldo helemaal niet progressief is. Het is erg afhankelijk van de vraag wat voor ministers je krijgt. De acht/acht verhouding vind ik een nauwelijks aanvaardbaar minimum, een riskant minimum. Het kongres heeft dit risico zuiver aanvoeld.”

„Een goeie ministersportefeuille voor de PPR zou die van economische zaken zijn. Dat is een heel belangrijke, want daarin zit het economische groeibeeld en het energiebeleid. Het zou de eisen die aan ons gesteld worden wat betreft de verdere invulling van onze concrete visies enorm aanscherpen. Op die post zouden we het energiebeleid in de goede richting kunnen sturen, met een grote winst aan werkgelegenheid en ik zou hopen dat we de sturing van de ekonomie in andere richting aan zouden kunnen, want dat is niet eenvoudig”.

Kees Waagmeester

Verkeerswerkgroep

De verkeerswerkgroep van de themagroep Milieu heeft nieuwe leden nodig. Er is veel werk te doen op een gebied dat bij de PPR hoge prioriteit heeft: het verkeers- en vervoersbeleid.

De volgende vergadering van de werkgroep is op woensdag 2 maart, Poort van Kleef, Mariaplaats, Utrecht. Aan de orde komt dan onder andere het rapport van het Sociaal-Kultureel Planburo over de beperking van het autogebruik. Telefoonopgeven: 08370-14712 ('s avonds).

Themagroep Vrede

PPR-vredespolitiek prakties vormgeven

Met elk van de vier thema's van de PPR (Vrede, milieu, macht en welzijn) wordt gewerkt binnen een themagroep. Zo'n themagroep kan men beschouwen als de organisatorische paraplu van een aantal werkgroepen op het terrein van het thema.

De themagroep Vrede kent bijvoorbeeld werkgroepen over Ontwikkelingssamenwerking, Europa, rechten van de mens, nationale veiligheid, internationale veiligheid, sociale verdediging, zuidelijk Afrika en het Midden-Oosten. Deze werkgroepen proberen de gedachten van de PPR over vredespolitiek, gebaseerd op ontspanning en solidariteit, verder vorm te geven en te vertalen naar de politiek van alledag.

Dit betekent prakties, dat de werkgroepen het PPR-beleid op het gebied van de vredespolitiek formuleren voor bijvoorbeeld het partijprogramma, voor nota's, dat deze stukken worden doorgelicht op het thema vrede, dat betekent steun aan het partijbestuur (in het bijzonder de internationaal sekretaris) voor standpuntbepaling en acties, steun aan de Kamerfrakties, toetsing van het beleid van PPR-vertegenwoordigers en tenslotte het onderhouden van kontakten met soortgelijke groepen van andere partijen. Hoe hebben de werkgroepen de afgelopen tijd vormgegeven aan die doelstellingen?

1. Internationale veiligheid

Deze groep heeft een vrij diepgaande studie gemaakt van de NAVO-problematiek, met als resultaat de nota: Onvrede met de NAVO. Deze nota heeft ook gefunctioneerd als een belangrijk stuk achtergrondinformatie voor de NAVO-kongres van 1974 en 1975.

2. Nationale veiligheid

De nota „Dienstplicht of Schietplicht” is het resultaat van de studie over het vrijwilligersleger.

3. Europa.

De leden van deze groep hebben zich de laatste tijd vooral ingezet voor de studiedagen over Europa afgelopen najaar. Indien het april-kongres besluit tot deelname van de PPR aan de Europese verkiezingen zal het formuleren van een „Europees verkiezingsprogramma” de hoogste prioriteit krijgen.

4. Ontwikkelingssamenwerking

Onlangs heeft deze groep een nieu-

we start gemaakt. Men heeft drie subgroepen gevormd, tw: ● Nieuwe Internationale Economische Orde, ● Multilaterale-Bilaterale samenwerking, ● Filosofie van de Derde Wereld en Vorming. Binnenkort verschijnt een uitgebreide nota „Ons werkkerrein is de wereld”.

5. Rechten van de Mens.

Twee studies van deze werkgroep zijn gereed. „Geweld en Bevrijding” is al enige tijd uit en de nota over de humanitaire aspecten van de NAVO zal binnenkort verschijnen.

6. Sociale Verdediging.

Half maart komt er een studiedag over Sociale Verdediging. Bovendien verschijnt medio april een uitgebreide literatuurstudie over Sociale Verdediging.

7. Midden-Oosten.

Deze groep heeft hard gewerkt aan de nota „Het konflikt in het Midden-Oosten”. De reacties komen op dit moment binnen (ook uit het Midden-Oosten) en zullen worden verwerkt.

NIEUWS uit de aktiecentra

Klimmen

De PPR van Klimmen heeft de gebruikers van de provinciale weg Maastricht-Heerlen door middel van een levensgroot reclamebord een „voorspoedig en kernenergie-loos 1977” toegewenst. Het dagblad De Limburger bracht de wens via een foto in zijn kolommen over aan zijn lezers.

Het bord stond op grondgebied van Sleng van Aken, die al eens proces-verbaal kreeg toen hij een dergelijk bord plaatste tijdens de verkiezingen van 1972. Hij werd toen vrijgesproken. Zijn commentaar nu: „Ik heb nog niets gehoord en het is toch een mooie wens. Wij zijn ervan overtuigd dat ook vele mensen buiten de PPR tegen de uitbreiding

8. Zuidelijk Afrika.

Behalve het op de voet volgen van de situatie komt ook deze groep binnenkort met een nota.

Dit is een (te) beperkt overzicht van de verschillende activiteiten. Het werkkerrein van de themagroep Vrede is echter dat verzet moet worden is zo groot dat enige uitbreiding van mankracht nodig is. Kortgezegd, we kunnen altijd mensen gebruiken. Dit geldt met name voor de werkgroepen Midden-Oosten, nationale veiligheid en internationale veiligheid. Mocht je mee willen doen met één van de andere werkgroepen, je bent er niet minder welkom.

Dick Bot, Lijndraaier 150, Hoorn,
Tel. 02290 - 13403 (sekr.)
Gerard Jongerius, Kralenbeek 7,
Amsterdam. Tel. 020-965306 (vz.)

Nota's van de themagroep Vrede zijn verkrijgbaar via de Studiestichting, Singel 277, Amsterdam, 020-226018.

Onvrede met de NAVO (f 2,—)

Het konflikt in het Midden-Oosten (f 3,50)

Dienstplicht of schietplicht? (f 3,50)

Geweld en Bevrijding (f 0,50)

Oudere nota's:

Naar een ander buitenlands beleid ('73) (f 0,50)

Met leger en vrede voor schut staan ('73) (f 1,—)

VN-nota, De Derde Wereld zal in vrede rusten (aug. '72) (f 1,—).

van het UCN-project zijn”. Hij voorspelde dat hij meer van zich zou laten horen. „In het voorjaar zullen er bloemen bloeien in de berm van de autosnelweg in de buurt van Voerendaal en Houthem. De bloembollen, in de vorm van de letters PPR, zijn al geplant”, zegt Sjeng.

Utrecht

Begeleid door akkordeonmuziek van een straatmuzikant is het aktiecentrum Utrecht zijn verkiezingskampagne gestart met de officiële ingebruikneming van de „PPR-informatiekar”. De kar is een overdekte bakfiets met de nodige uitstalruimte voor alle mogelijke propagandaeen informatiemateriaal.

Tijdens het lunchpauze-uur, dus onder grote belangstelling, onthulde Dilia van der Heem de kar en plaatste er de naam op.

Een uitgebreide bemanning maakt het mogelijk de kar vaak in te zetten op de week- en wijkmarkten in Utrecht. Op zaterdagen staat de kar op een bijzonder strategische plaats, bij de Vreeburgmarkt, tegenover de hoofdingang van Hoog Catharijne.

„Openheid paren aan onverzettelijkheid”

„Naar mijn oordeel beslist u vandaag over de vraag: zal de PPR blijvende invloed kunnen uitoefenen in het Nederlandse politieke bestel? Want als we niet tot overeenstemming met de PvdA komen, zou progressieve samenwerking wel eens voor jaren van de baan kunnen zijn. En dat is mijn grote zorg”. Zo begon voorzitter Wijnand van Hoogevest zijn openingsrede van het ééndaagse kongres van 29 januari, waar inderdaad tot samenwerking met de PvdA werd besloten.

Over de ere-titels die de PPR worden toegedacht („Luis in de pels”, „rebellen-klub”) en verwijten dat de PPR een onredelijke partij zou zijn, zei hij dat daaruit blijkt hoe nadrukkelijk de PPR in de Nederlandse politiek aanwezig is. „De poging van centrum-demokraten en anderen, eens en voorgoed af te komen van een solidariteits-, voorhoede- en mentaliteitspartij, die op zo hinderlijke wijze openheid paart aan onverzettelijkheid, die poging is bij voorbaat tot mislukking gedoemd, dankzij onze kiezers, die de bij hun levende gevoelens bevestigd zien in onze radikale stellingname op de terreinen van macht, welzijn, milieu en vrede”.

Over de werkgelegenheidssituatie zei hij, dat veel mensen zich bedreigd voelen, wat doorwerkt in gezin en leefomgeving. „De geweldige vervreemding ten opzichte van het sociaal-ekonomies systeem uit zich in onmachtgevoelens. De geestelijke spankracht, toch al ondermijnd door die vervreemding, wordt nog meer aangetast door de uitzichtloze situatie, die volgt op het uitgestoten worden”.

Wijnand citeerde de Studiestichting van de PPR, die een analyse heeft gegeven over het geldende denken, die hij akelig juist en erg cynies noemde:

1. Genezen verdient de voorkeur boven voorkomen, want het kuratieve deel van de gezondheidszorg schept hoogwaardige werkgelegenheid.
2. De voortgaande ontwikkeling van wapensystemen verdient aanbeveling, want vervanging van verouderde wapensystemen levert veel hoogwaardige arbeidsplaatsen op.
3. Het ondoorzichtig worden van de maatschappij heeft als voordeel dat vele hooggekwalificeerde opbouwwerkers nodig zijn.
4. Het openbaar vervoer moet wor-

den afgeremd. Dit is een nieuwe stimulans voor wegenbouw, auto-industrie en de reeds genoemde kuratieve gezondheidszorg.

Wijnand deed een aantal aanbevelingen voor een ander produktiestelsel, waarin hij pleitte voor naar binnen gerichte groei (scholing en vorming, stadsvernieuwing) verkorting van werktijd en selectieve werktijdverkorting per regio en/of per sektor, meer deelbetrekkingen, stimulering van arbeidsintensieve bedrijfstakken en/of produktietechnieken, vaststelling van de hefingsgrondslag voor de sociale verzekeringspremies over het geïnvesteerd vermogen in plaats van over de uitbetaalde loonsom, zoals nu gebeurt.

Over de mededeling van de CPN-voorzitter inzake eventuele samenwerking (Van Agt eruit, de CPN erin) zei hij dat het zo simpel niet ligt. Ten eerste is daar het verschil in aantal zetels, „maar de concrete opstelling van de CPN roept vragen op. Het pleiten van de CPN voor lagere belastingen maar aan de andere kant voor hogere lonen voor overheids personeel is met elkaar in strijd. Het standpunt over ontwikkelings samenwerking is onduidelijk”. Hij herinnerde aan de vraag

om concrete discussie van de kant van de PPR „ter verkrijging van meer duidelijkheid. Wij wachten verdere reacties af”.

Over de rede van CDA-lijsttrekker Van Agt, die Aantjes sterk bij de geest van het CDA-programma vond aansluiten, zei hij: „En wat is dat dan vrienden. Onvrede met de huidige maatschappij! hebt u er in het beleid van de minister van Justitie iets van gemerkt? Pleidooi voor meer spreiding van zeggenschap! Hebt u er iets van gemerkt? Meer controle op multinationals! Merkwaardig dat kernenergie dan ontbreekt”.

„We zijn weer terug aan het eind van de jaren zestig toen de Schmelzers en Biesheuvels voor hun centrumpolitiek de volgende fraaie betiteling hadden bedacht: Konsekvent vooruitstrevend. (Samen met de VVD). Vele christenradikalen, die deze onwaarachtigheid niet langer wilden meemaken, wendden zich tot de PPR. Een partij, die duidelijk wil maken dat solidariteit met de zwakken hier en in de wereld, met de weerlozen, met de verworpenen der aarde en met de stilten in den lande een andere politieke opstelling eiste en nog steeds eist.”

De Kampanje-steungroep van lijsttrekker Ria Beckers zoekt contact met enige enthousiaste PPR-leden (m/v) met tijd voor en zin in een

GRATIS, maar onbetaalde WERKVAKANTIE

voor minimaal één, maximaal zes weken in april en mei 1977.

Wij bieden: een boeiende verkenningstocht door Nederland, van Drachten tot Sittard. Ontdek je land als het is aangegrepen door lente- en verkiezingskoorts! Maak kennis met de veelzijdige PPR-achterban!

Wij vragen: mensen die gedurende een of (lieft) meer weken het mobiele PPR-verkiezingscentrum willen runnen en de lijsttrekker administratief kunnen begeleiden. Vriendelijke, handige en gastvrije mensen die bovendien kunnen typen wordt verzocht te schrijven naar Erik Akkermans, Nieuwe Leliestraat 64 hs, Amsterdam-C. (Liever alleen schriftelijk reageren)

een nieuw maandblad:
amandla

Onmisbaar als u zich bij de bevrijdingsstrijd in Zuidelijk Afrika betrokken voelt en op de hoogte wilt blijven

Steu'n dit initiatief. Neem een jaarabonnement door overmaking van Fl. 10,— op giro 3692600 tnv Stichting Amandla, De Costastraat 88, Amsterdam. Telefoon (020) 141404.

GEZAMENLIJKE
UITGAVE VAN

- BOYCOT OUTSPAN AKTIE
- KOMITEE ZUIDELIJK AFRIKA (ANGOLA COMITÉ)
- WERKGROEP KAIROS

Tromp en Lafeber (2)

1. Verlies aan „charismaties” leiderschap, 2. De ontwikkeling van „beweging” naar partij, 3. De „dekongfessionalisering” van de PPR, dat zijn volgens Kees Lafeber en Hylke Tromp de drie wezenlijk fundamentele verschillen tussen de PPR van nu en de PPR van 1973.

Op één van deze gesignaliseerde „verschillen” wil ik wel ingaan en dan in het bijzonder op punt drie.

Dit is natuurlijk volslagen nonsens, daar de PPR nooit en te nimmer een konfessionele partij is geweest. Reeds op het eerste door de PPR gehouden kongres te weten 27 april 1968, heeft de PPR zich als volgt uitgesproken: „De PPR behoort niet

tot de konfessionele partijen en noemt zich niet christelijk, want... punt één: „Zij wil niet de schijn wekken, dat een partij óf beleid aan de aanduiding „christelijk” voldoet of kan voldoen, punt twee: „Zij wil niet, dat het christendom misbruikt wordt om mensen uit elkaar te houden, die het politiek eens zijn”, én punt drie: „Zij wil niet dat een politieke strijd met de andere partijen zou gaan ontstaan over twee soorten christendom.” Volgens mij een zeer duidelijke uitspraak en slechts op één manier te interpreteren.

De PPR was én is geen konfessionele partij, wat echter niet wegneemt dat vele leden én kiezers van de PPR belijdend lid zijn van een christelijke kerk en zij zullen zich bij hun politiek denken en handelen geïnspireerd weten van uit hun christen-zijn en zullen daarin in mindere of meerdere mate radikaal zijn.

Tezamen met de niet christenen in de PPR — en dat is nu juist het wezen van de PPR — zullen ze de problemen — indien zinvol — radikaal aanpakken. Juist op dit punt zijn de konfessionele partijen — door de aard van hun samenstelling — onmachtig.

Als Kees en Hylke in hun betoog zeggen dat de doorsnee PPR-kiezer geen behoefte heeft aan marxistische verelendings-theorieën en leninis-

tiese strategiestellingen heb ik daar minder moeite mee; ook ik sta daar min of meer skepties tegenover, daar mijn inspiratiebron een geheel andere is. Net als Kees en Hylke, put ik mijn inspiratie uit mijn christen-zijn. Toch ben ik niet zo stellig, niet zo afwerend als Kees en Hylke.

Ik zou niet durven of willen beweren, dat de PPR-kiezer dit wel óf niet nodig heeft of vindt.

Waar het omgaat is, dat wij als PPR tot één politieke visie komen waar wij ons allen in kunnen vinden, zowel vanuit een socialistiese invalshoek of humanitaire beginzelen, als wel diegenen die zich geïnspireerd weten door het evangelie en verder al degenen, die hoe dan ook onze visie op een rechtvaardiger samenleving kunnen en willen steunen. Laten wij de rijen sluiten om de stoot van rechts te kunnen opvangen; dat lukt beslist niet als wij dit nalaten. Rechts is zeer attent en zal gebruik maken van elke onenigheid. Met de redaktie van de PPRAK zeg ik dan ook: „Er moet gewerkt worden, daar komt het op aan”.

Christ Joosten,
Den Bosch

Tromp en Lafeber (3)

Nu dan de Nieuwe Linie onleesbaar is geworden als gevolg van het ver-

Proliferatie van macht, kennis, bezit, welzijn en vrede

Graag wil ik een paar opmerkingen maken over het artikel „Er bestaat geen vreedzame toepassing van kernenergie” in de PPRAK van 21 januari.

Na de oorlog is met grote energie gewerkt aan de ontwikkeling van kernwapens. Het monopoly berustte bij de VS en die hield de kennis geheim. Deze monopolypositie was tegelijkertijd een machtspositie. Maar ook in andere landen was men hard bezig kernwapens te ontwikkelen. In het begin van de jaren vijftig werd het VS-monopoly doorbroken. Bij monde van Eisenhower lanceerde het land in 1953 in een „vlaag van menselijkheid” het atomen-voor-de-vrede-programma, „om de machteloze gebieden van de wereld van enorme hoeveelheden elektrische energie te voorzien”, aldus het nooit verouderende jargon. „Moreel gesterkt” ging men fris en vrolijk door met het militaire programma. Wel werd overleg dringend gewenst, om de nucleaire ontwikkeling in handen van weinigen te houden.

Het zijn deze besprekingen geweest die hebben geleid tot het Non Proliferatieverdrag (NPV). Naast de zeggenschap over nucleaire wapens is de zeggenschap over nucleaire energie een belangrijk

middel om de overheersende positie te behouden. Het NPV had dan ook alleen maar betrekking op de horizontale non-proliferatie: dwz. het niet verspreiden (of gekontroleerde verspreiding) naar andere landen, de have nots. De hebbers kregen ook nog een speciale status in de VN. De herhaaldelijk gestelde eis van een aantal landen (onder aanvoering van India) om ook aandacht te schenken aan de verticale non-proliferatie — d.w.z. het niet uitbreiden van kernbewapening in de kernwapen-landen — werd genegeerd. Voor een behoorlijk aantal niet-hebbers is het NPV dan ook een stimulans geweest om eigen onderzoek en ontwikkeling met des te meer energie ter hand te nemen. Dit is om een blijvende afhankelijkheid van de noordelijke landen wat betreft energie en economiese ontwikkeling te voorkomen. In deze zin heeft het NPV het tegenovergestelde bereikt van wat men eigenlijk bereiken wilde.

Ook voor toekomstige aanpassingen van het NPV — en het plan Ribicoff is er daar één van — blijft voorlopig gelden dat het pogingen zijn om de nucleaire technologie onder controle te houden van de „happy few haves”. Omdat een behoorlijk aantal landen niet van zins is dit soort controle van bovenaf te aksepteren (en bovendien

omdat de havens zich niet strikt houden aan de gemaakte afspraken) zijn de aanpassingen door controle tot mislukken gedoemd. Horizontale non-proliferatie kan niet zonder verticale non-proliferatie. Ook op dit terrein zijn diepgaande hervormingen een noodzakelijke voorwaarde voor een aanvaardbare oplossing van dit probleem. Dit heeft zowel te maken met de nucleaire bewapening als met het energieprobleem, en in ruimer verband met de overheersingsstructuren in deze wereld, waarin het westen een centrale rol inneemt. Controle is macht. De machten bepalen de controle-mogelijkheden. Voorstellen om het nucleaire probleem op te lossen moeten betrekking hebben op controle over machten, niet controle van machten. Dat betekent dat de nucleaire bewapening moet worden aangepakt; dat betekent dat de overheersende positie die gehandhaafd wordt met die wapens moet worden aangepakt; dat betekent dat ook de macht die gehandhaafd wordt met economiese en kulturele middelen moet worden aangepakt; dat betekent proliferatie van macht, kennis, bezit, welzijn en vrede omdat het om mensen gaat.

Klaas Waagmeester
Hantum 13

DE STEM DES VOLKS

hoogde percentage elitaire PPR-diskussie, wordt ook ijverig gewerkt aan het verhogen van het folkloristische karakter van de PPR. Ook gewone PPR-leden worden nu door Tromp en Lafeber ingelicht over de diskussie die, naar zij beweren, reeds lange tijd door de hoge PPR-heren in de Nieuwe Linie wordt gevoerd. Ik vlei mezelf met de gedachte gewoon lid te zijn van de PPR en hoop dat ik desondanks toch iets mag zeggen over die diskussie. Ook desondanks dat heel gewone lidmaatschap van de PPR, meen ik toch de partij in Groningen, waar ik woon, redelijk goed te kennen en voel me aangesproken wanneer een PPR-er uit Groningen het heeft over de PPR buiten de Randstad.

Volgens Tromp wordt er in die PPR reeds langdurig gediskussieerd over de ontwikkelingen in de PPR waar hij en Lafeber zich zo druk over maken.

Met name in Groningen en Brabant zouden veel leden zich er nog al mee bezig houden. Deze uit de lucht gegrepen stelling heeft veel PPR-leden in Groningen erg geïrriteerd. Tromp heeft gediskussieerd, dat zal wel waar zijn, maar niet met actieve leden in Groningen.

Die hebben zich de laatste jaren ingespannen voor het beleid van de PPR en geprobeerd hun vertegenwoordigers te volgen en te steunen. Ze hebben geen tijd zich bezig te houden met het soort tweedracht zaaierende, kneuterige diskussies, waarmee Tromp en Lafeber zich nu al gereede tijd bezig houden. Die mensen merken in de vele contacten met andere PPR-leden, waar dan ook, niets van de door Tromp en Lafeber aangeroerde diskussie en niets van een vermeende marxistische of leninistische houding van de PPR in de Randstad.

Sinds de verkiezingen van de Provinciale Staten heeft Tromp zich in de Groninger PPR nauwelijks laten zien. Hij kwam alleen tevoorschijn wanneer er zich weer eens een konflikt voordeed tussen de PPR en haar vertegenwoordigers in de Staten, om die vertegenwoordiger tegen de machteloze woede van de wilde PPR-horden in bescherming te nemen.

In de konflikten die zich in het Noorden hebben voorgedaan, volgens Tromp en Lafeber ten gevolge van de onervarenheid en gebrek aan competentie, en waar Tromp altoos bij betrokken was, is in ieder geval niets gebleken van een radikale, marxistische of leninistische opstelling van de PPR.

Het is publiek geheim, dat het door Tromp en Lafeber bedoelde voorpagina nieuws over PPR-vertegenwoordigers, vaak door de betrokkenen in het konflikt zelf aan de journalisten werd geleverd. Geen wonder dat de pers zich de bulten lacht. Ik ben het dan ook eens met Tromp en Lafeber: de PPR heeft het aan zichzelf te wijten, dat de pers haar behandelt als een onvolwaardige partij. Ook ben ik het eens met Tromp en Lafeber dat misschien wel veel kiezers en leden hun konsekwenties zullen trekken. Zeker is dat veel actieve leden zich van de politiek hebben afgekeerd juist door het niet sanktioneren en het goed praten van de fouten die in Groningen zijn gemaakt. En juist Tromp heeft hier een belangrijk aandeel in gehad. Maar nu is er gelukkig een nieuw bestuur in Groningen en merk je er niets meer van: niet van het bestuur en niet van de vertegenwoordigers. Het is nu erg rustig in de Groninger PPR, en dat zal wel zo blijven ook, want Tromp is voorzitter van het provinciaal bestuur en heeft aangekondigd bij de minste onrust te zullen opstappen.

Het verlies van het charismaties leiderschap, de ontwikkeling van beweging naar partij en dekonfessionalisering van de PPR zijn volgens Tromp reeds jaren lang diskussiepunten binnen de partij. Dat is natuurlijk vreselijk jammer, want dan is er al die tijd nauwelijks nagedacht over de rechten van de vrouw, over de positie van de buitenlandse arbeiders, over de positie van de derde wereld, over de-

Labbekakkerige stompzinnigheid

Het is om je groen en geel te ergeren. Gifgroen en kakelgeel. Je kan geen weekblad opstaan, geen politiek kommentaar lezen, of het bloed stijgt je al weer naar het hoofd. Eerst ergernis, woede, dan — uiteindelijk — gelatenheid. Allengs positiever gericht, gelukkig. Eerst zo van: nou ja, wat valt er ook aan te doen, stelletje over het paard getilde stommelingen; later: laat maar, eens zullen ze anders piepen.

Maar goed, voorlopig zitten we er mee. Waarmee? Met die fantasie-loze, pretentieuze, demagogiese, labbekakkerige, vermoeiende, laffe, goedkope, stompzinnige (enz. enz.) kritiek op de PPR. Zo in de trant van: padvindes, Sjors en de rebellenklup, elitaire dromers en salonhervormers, Piggelmeeties, enfin, vul zelf verder maar in.

Eigenlijk diskwalificeren al die kommentatoren, die zich slechts (en dus: ongenueanceerd) op die wijze tegen de PPR afzetten op minstens drie verschillende manieren.

inhoud van ons programmaties denken.

Konklusie: het zijn beklagenswaardige journalistieke nullen.

2. Zij schikken zich in een bepaalde journalistieke trend.

Konklusie: het zijn naäpers, imitators zonder journalistieke originaliteit.

3. Zij stellen het voeren van een hetze hoger dan het bedrijven van eerlijke, objektieve journalistiek.

Konklusie: het zijn beklagenswaardige mensen, die toevallig ook nog journalist zijn.

Natuurlijk is het zo, dat vele PPR-aktiviteiten — overigens louter wat hun vorm betreft — gerangschikt kunnen worden onder het hoofdstuk Alternatief Variété. Maar wat dan nog. Alsof politiek om het Politiek te laten zijn alleen maar loodzwaar en traditioneel bedreven kan worden.

Wanneer men niet meer bereid of in staat is om politiek op zakelijke gronden te waarderen, om stellingnames in hun bredere programmatiese kontekst te bezien,

dan ware het beter er helemaal het zwijgen toe te doen.

Ik kan me voorstellen, dat een mededeling, dat op het totale energieverbruik met 1 pct. bezuinigd kan worden door invoering van de zomertijd, bij velen een meewarige glimlach op het gezicht zal toveren. Maar breng dat eens in relatie met het dan niet nodig hebben van één kerncentrale. Dan kijk je wel effe anders. Omdat het niet om slechts een honderdste van honderd gaat, maar om één kerncentrale en dus: omdat het om mensen gaat!

Bij dit alles moeten we tenslotte niet vergeten, dat het wellicht ook wel eens aan onze voorlichting kan liggen, dat er zo'n beeld van halfzachtigheid van de PPR kan bestaan. Op alle nivo's zal die consistente voorlichting, dat konsekwente uitdragen van onze ideeën en het aangeven van de samenhang daarvan een primaire plaats moeten krijgen. Laten we daar allemaal ons steentje aan bijdragen. Al was het alleen maar om die repeterende ergernis te ontlopen.

Ole Berserik

mokratisering in de bedrijven, etc. etc.

Gelukkig is dat ook onjuist. De PPR heeft een redelijk goed program geproduceerd, een stortvloed van nota's en boeken geproduceerd over duizend en één problemen, en heeft met verstand en overleg een goed beleid geprobeerd te voeren. Dat hebben Tromp en Lafeber mis-schieten niet gemerkt, vervuld als ze waren van het charisma van Bas de Gaay. De beweging is partij geworden, het geloof is beleid geworden en het leiderschap is gedemokrati-seerd. Ik ben met hen eens dat de PPR moet oppassen voor vorming van een partij-élite. Ik had dan ook liever meer nieuwe namen bij de bovenste tien van de kandidatenlijst voor de Tweede Kamer zien staan. Maar het charismatische leiderschap houdt mijns inziens per definitie een elitevorming in. Het beeld dat de kiezers van de partij hebben, moet voortkomen uit het goede voorbeeld dat de partij geeft en niet uit het petje van Bas.

Volgens Tromp en Lafeber verliest de PPR veel kiezers aan het CDA, als gevolg van de dekonfessionalisering van de PPR. De PPR moet weer een progressieve konfessionele partij worden. Wil dat zeggen dat de PPR net zo grijs en nietszeggend moet worden als het CDA? Moet de PPR haar kiezers terugwinnen door mooie christelijke praatjes rond te strooien en zich behoudend op te stellen? Ik persoonlijk heb m'n buik vol van konfessionele politiek. Ik respekteer ieders levenshouding en sociale achtergrond, of die nu voort komt uit het christelijk geloof, het boedisme, mohammedanisme, of wat dan ook. Maar ik verwerp het hanteren van het evangelie als partijprogram en politieke argumentatie. Het is huichelachtig om eerst samen met je kiezers het gebed uit te spreken en daarna mee te werken aan het uitgeven van vele miljoenen voor kernenergieprojecten en defensie. Het is huichelachtig, wanneer je je kiezers vertelt dat je elke zondag naar de kerk gaat om daarmee stemmen te winnen. Er zijn veel mensen die tabak hebben van de konfessionelen die met de bijbel in de hand zo goed menen te weten wat goed voor ons is, en mensen die juist in de PPR een welkome mogelijkheid zien om progressief te stemmen, omdat de PPR een menselijke samenleving wil.

Tenslotte wil ik wijzen op de laatste opmerking van Tromp en Lafeber in de PPR: „denken” dient vooraf te gaan aan „aktie”. Ik zou daar aan willen toevoegen: „Doe dat alles niet met je ogen dicht”. Want er moet inderdaad nog heel wat gedaan worden en je moet kunnen zien wat er gebeurt en wat nog moet gebeuren. Tromp heeft in ieder geval niet gezien dat, terwijl hij nadacht, veel PPR-mensen zich inspanden om de PPR een geloofwaardige partij te maken, die niets met marxistische verelendings theo-

rieën, leninistische strategiestellingen en het christendom te maken heeft. Het komt inderdaad aan op wat er gedaan wordt.

**Henk Stelma
Groningen**

De macht

Weer een ouderwets druk PPR-kongres op 29 januari. Veel bekende, maar ook onbekende (nieuwe) gezichten.

De PPR besloot om half zeven 's avonds om de „progressieve” samenwerking te verkiezen boven een progressieve politiek. De grote broer PvdA had een paar uur eerder in het voetspoor van Joop den Uyl al besloten om in een volgend kabinet samen met het CDA met een acht/acht plus verhouding weer te gaan regeren. De acht/acht plus was noodzakelijk als een garantie voor een „progressieve” politiek. Volgens de commentaren in de dagbladen van maandag was de PPR 's morgens niet reëel in haar eis van minimaal tien-zes.

Is het dan niet reëel om te constateren dat er van een progressief beleid vrijwel niets terecht is gekomen de afgelopen vier jaar? Vier jaar waarin is gewerkt met een tien-zes verhouding!

Goed, Wijnand heeft het al gezegd, er zijn een paar goede zaken gedaan de afgelopen vier jaar. Hij noemde:

- de levering van reaktorvaten aan Z.-Afrika is niet doorgegaan (Het kabinet heeft niets besloten, totdat Z.-Afrika zelf de order terug trok. Regeren is vooruit schuiven?)
- de doorlaatbare dam in de Oosterschelde (Een duur kompromis, dijkophoging was goedkoper en beter geweest).

EEG gaat door met kernenergie

Met een aantal antwoorden van de Europese Commissie op vragen over kernenergie en de opslag van kernafval in zout- en kleilagen is Henk Waltmans, om het populair te zeggen, mooi het bos ingestuurd. Volgens de Europese Commissie zal geen enkele energiebron in staat zijn de gevolgen te ondervangen van stopzetting van de productie van kernenergie, die in 1985 dertien procent van het totale energieverbruik van de landen in de gemeenschap moet leveren. Van een energiek besparingsprogramma heeft de Europese Commissie zeker nog nooit gehoord.

• de kerncentrales werden uitgesteld (Als we naar het UCN in Almelo kijken is er niets bereikt, als het aan het kabinet ligt komen ze er).

• de bestrijding van de werkloosheid. Meer arbeidsplaatsen kwamen er niet wel groeiden de winsten.

• En zo zullen er nog wel een paar „progressieve” zaken zijn die wel of niet geregeld zijn.

Als ik terug kijk naar vier jaar regeren, als ik terug kijk naar vier jaar „Keerpunt”, wat nu blijkt een keerpunt van bijna 360 graden te zijn, dan blijft het voor mij reëel om een tien-zes verhouding als minimum eis te zien.

Wat zal een „progressief” beleid bij een acht/acht plus verhouding kunnen inhouden.

• Een kolencentrale voor Zuid-Afrika die niet zo gevaarlijk is als atoom, maar waardoor de zwarte bevolking ook onderdrukt zal blijven?

• Een afgesloten dam in de Oosterschelde, die dan groen wordt geschilderd om het milieu niet te verstoren?

• In plaats van twaalf maar negen kerncentrales, omdat de PPR zo zeurt?

• Nog meer financiële injecties in het bedrijfsleven om de werkloosheid en de winsten te stimuleren?

• Een verbod op abortus met een mogelijke ontheffing door de rechten, voor hen die zondig moeten?

Ik vraag me af of we zelfs dit alles nog voor elkaar zouden krijgen, want Van der Stoep zal zijn diplomatieke en Duisenberg zijn financiële bezwaren wel hebben.

Verbaasd en vol onbegrip heb ik dan ook op het kongres moeten constateren dat er van de meerderheid voor een tien-zes verhouding een hele kleine minderheid overbleef, na een actieve campagne van partijtop en mindere goden die pleitten voor de „macht”, omdat het om mensen ging!

Mentaliteitsveranderaars, let op je mentaliteit. Laat deze niet vervuilen en bezoedelen door politieke strategieën of noodzaken! Hoe de mentaliteit te veranderen als je tegen auto's bent, maar er een nodig hebt voor je „politieke” werk!

De twee handen theorie is niet die van het kabinet en de elektorale campagne akties, maar die van de parlementaire- en de buiten parlementaire akties. Parlementaire aktie kan ook de oppositie zijn. Als de kiezers de mentaliteit niet hebben voor een progressieve politiek, dan moeten we aan die mentaliteit werken en niet toch maar gaan regeren!

Omdat het om mensen gaat, kiezen we toch niet voor de macht?

Ria heeft het in haar rede gezegd, we moeten werken voor meer dan acht/acht plus.

Werk mee, werk aan de mentaliteit!

Sommige werkgevers dineren uit solidariteit met de stakers eens een keer voor vijftig gulden

Het voordeel van D'66 is, dat zij ook onafhankelijk is van de kiezers

Staken, stik, gestikt

Is het u ook wel eens opgevallen, dat Den Uyl het altijd heeft over het regeerkoord?

Plotseling is de VVD weer de partij van de grote overheidsbemoediening geworden

Rechts spreken

De werkgevers zeggen nu gezamenlijk wat ze al jaren afzonderlijk zeggen: de deur staat hier altijd open

Nu een admiraal de CIA gaat leiden, kan de BVD weer rustig gaan slapen

Als de werkgevers met hun klanten net zo onderhandelen als met de vakbeweging is het geen wonder dat het ze zo slecht gaat

Het CDA maakt geen buiging, maar een draaiing naar links of rechts

Demokraties Appèl Fabrieken

Nu is het dus Van Doorne van de trucs en Van Doorn van de nota's

Als die bedrijven denken dat het CDA niet verandert van die giften, zijn het maar slechte investeerders

Robbert van Dalenoord presenteert:

GEVAAR

Het gebouw van de Tweede Kamer schijnt steeds gevaarlijker te worden. Ondanks alle maatregelen. Het gevaar komt nu echter van binnen uit. Omdat iedereen boos is over de krankzinnige prijzen van het restaurant en over de koffieautomaten zit het gebouw nu in de verschillende fraktiekamers vol met koffiezetapparaten, tostie-ijzers en kookplaten. Het brandgevaar wordt met de dag groter. Iedereen is benieuwd wanneer over deze kwestie kamervragen zullen worden gesteld.

LICHT

Tegen de wil van zijn fractie in heeft de heer Waltmans (PPR) het onderwerp Zomertijd zeer oppervlakkig behandeld. Hij wenste dit typiese welzijnsvraagstuk niet serieus te nemen. De uitdrukkingen „leven in het licht” en „kinderen van het licht, dit keer slimmer dan de kinderen van de duisternis” (zie ook volgend bericht) spraken hem niet aan, zo verzekerde hij zijn christelijk geïnspireerde politieke vrienden. Het enige aanknopingspunt was voor hem dat de mensen in de grensstreek bepaalde Duitse televisieuitzendingen zouden missen of juist niet. Hetgeen hem in ieder geval weer stukjes in de regionale pers zou opleveren.

De heer De Kwaadsteniet (AR) merkte tijdens de debatten op dat reeds in een van de stellingen van zijn proefschrift de invoering van de zomertijd werd bepleit. Waarop de heer Waltmans vermeldde dat één van de stellingen van zijn proefschrift luidde, dat de drie konfessionele partijen afzonderlijk meer aanhang zouden krijgen dan wanneer ze zouden samengaan. En omdat dat ook nergens op sloeg besloot hij maar voor het wetsontwerp te stemmen. Dus, nieuwe kamerkandidaten, weest niet bezorgd, zo moeilijk schijnt het vak nou ook weer niet te zijn.

WERKGROEP

Die christelijke inspiratie moet nu trouwens maar eens uit de PPR geweerd worden. Straks zijn er nog die denken dat de PPR best een wat radikale vleugel van het DA kan worden. Daarom is er een werkgroep gevormd om alle restanten christelijkheid op te sporen en te vernietigen. Citaten uit de bijbel moeten in politieke toespraken worden verboden. Priesters en predikanten kunnen niet langer functies bekleden in de partij, tenzij ze naar de andere kant zijn doorgeslagen en het marxisme aanhangen zoals vroeger de Ro-

meinse of de Heidelbergse katechismus, want dan stromen ze toch binnenkort door naar de PSP of de CPN.

De werkgroep heeft zich reeds verzet tegen de eerste toespraak van Wijnand de voorzitter, waarin deze zijn binding met kerk en geloof liet doorschemeren. Zij zal zich verzetten tegen het weekend dat de Stichting Radikale vorming heeft belegd over het onderwerp „Christenen en politiek” te Beekbergen op 18 en 19 februari en waarvoor verdacht veel belangstelling bestaat. Sluit u aan bij de radikale werkgroep „Baas in eigen Bijbel” door u op te geven bij Jaap de Jong of Stephanie Brokerhof. Als we zes leden hebben kunnen we op het eerstvolgende kongres al een manifest laten rondkomen en komen we op de voorpagina van de NRC Alleluja.

EILAND (vervolg)

De gemeenteraad van mijn eiland heeft de begroting behandeld. Gedeelten uit het verslag van de vergadering, in de Dorpsbode: De kwestie is aan de orde of er subsidie moet worden gegeven aan de VVV. Als de VVV subsidie krijgt wordt er gemeenschapsgeld gestoken in de belangen van de verhuurders, vinden sommigen. De heer Dijkstra (PvdA): Het toerisme zie ik als een heilige koe in India. Die dieren lopen overal doorheen, vreten alles op, schijten overal en zijn het grootste verderf voor het land. Als de burgemeester zegt dat het toerisme de kurk is waar onze economie op drijft, dan wordt de gemeente al gauw een onderzeeër”. Er liggen tenslotte twee voorstellen, één om de subsidie te bevriezen, een om de subsidie te verhogen. De uitslag van de stemming is drie tegen drie. Vervolgens geeft de voorzitter het woord aan de heer Poort, die als wethouder iets zal gaan zeggen. De heer Poort houdt een beschouwing over de plaats van de wethouder. Vaak wordt de wethouder door de raad en gemeentenaren als pispaaftje gebruikt. Hij zou liever zien dat de raadsleden zich tot hoofdlijnen beperken. Van de vele ingekomen stukken hoeft alleen kennis genomen te worden. Insprak is mooi, maar het kan veel vertraging opleveren. Echte inspraak moet komen van de meerderheid van de bevolking en niet van de man met de grootste bek. De heer Out (gemeentebelangen) vraagt zich af wat die toespraak te maken heeft met de begroting, die toch aan de orde is. Daar er verder geen punten voor de rondvraag zijn, sluit de burgemeester de vergadering om vijf minuten over tien.

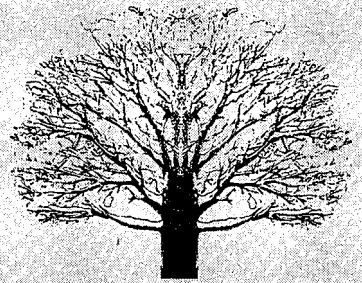

**KLEINSCHALIGHEID/PPR EN EUROPA/CDA/
LOKAAL KULTURBELEID**

WINTER 76/77

BIJVOEGSEL VAN PPRAK NO. 97, 18 FEBRUARI 1977

PPR-STUDIEBLADK

PPR-STUDIEBLAD

Redactie (tijdelijk): werkgroep PPR-Studieblad (Erik Akkermans, Henk Hoek, Jaap de Jong, Kees Waagmeester en Martin Zwanenburg).
Illustratie omslag: Henry Driessen.
Basis lay-out: Joep Paulussen.

Kandidaat-redactieleden gevraagd

Het partijbestuur roept kandidaten op voor het lidmaatschap van de redactie van dit studieblad. Sinds de uitgave van het eerste studieblad, vorig jaar heeft zich een aantal mensen gemeld, maar totdat de kerngroep tot benoeming overgaat, kan men zich nog aanmelden. Men wordt verzocht een lijstje mee te sturen dat enig inzicht geeft in deskundigheid, activiteiten in de partij tot nu toe etc. Aanmeldingen aan: Sekretaris politiek van het partijbestuur, Jaap de Jong, Singel 277, Amsterdam.

X_{min}**Y** beweging

beweging voor ontwikkeling en bevrijding van arme en rijke landen zoekt voor haar sekretariaat

TWEE MEDEWERKERS (M/V)

die verantwoordelijk zullen zijn voor resp. het bestedingsbeleid (A) en voor de publiciteit en politieke pressie (B). De X min Y beweging verleent steun aan groeperingen zowel in de derde wereld als in het rijke westen die politiek en economies aan het kortste eind trekken. De nieuwe medewerkers zullen in nauwe samenwerking met de landelijke werkgroep (het bestuur van de stichting) vorm moeten geven aan het beleid.

A. MEDEWERKER BESTEDINGSBELEID

- Deze zal verantwoordelijk zijn voor het onderhouden en uitbreiden van de kontakten met groepen in binnen- en buitenland en voor de voorbereiding en uitvoering van het bestedingsbeleid;
- Gedacht wordt aan iemand die ervaring heeft op het terrein van ontwikkelingssamenwerking en bekend is met het werk van actiegroepen op dit terrein;
- Spreekvaardigheid in moderne talen is vereist. Internationale ervaring kan tot aanbeveling strekken.

B. MEDEWERKER PUBLICITEIT EN POLITIEKE PRESSIE

- Deze zal verantwoordelijk zijn voor de publiciteit (tweemaande-

lijks bulletin, persberichten, politieke verklaringen, enz.) en voor de politieke pressie op overheid, publieke opinie en bedrijfsleven;

- Gedacht wordt aan iemand die ervaring heeft op het terrein van ontwikkelingssamenwerking, politieke bewustwording en politieke actie;
- Een redelijke spreekvaardigheid in moderne talen is gewenst. Journalistische ervaring kan tot aanbeveling strekken.

Schriftelijke sollicitaties kunnen binnen tien dagen na verschijning van dit blad gericht worden aan A. Waarts, voorzitter landelijke werkgroep X min Y beweging, Godijn van Dormaalstraat 148, Rotterdam-3014.

Telefonies kunnen bij hem inlichtingen worden ingewonnen: tel. 010 - 215454 ('s avonds).

KLEINSCHALIGHEID

DOOR BOY TRIP

Fokele H. P. (Boy) Trip (55) is minister voor wetenschapsbeleid sinds het optreden van het kabinet-Den Uyl in 1973. Hij was reserve-officier bij de Kon. Landmacht belast met de leger Voorlichtingsdienst tijdens de Nederlandse politionele acties in Indonesië en werkte in het bedrijfsleven. Hij was president-kommissaris voor Europa van de Amerikaanse reuk- en smaakstoffenfabriek IFF en bekleedde verschillende kommissariaten, onder andere bij Martin Air. Hij was voorzitter van het kollege van bestuur van de universiteit van Utrecht toen hij minister werd.

Adres: Noolseweg 32, Laren.

Vanaf de vroegste geschiedenis is in de relatie technologie en maatschappij de 'schaalfactor' een grootheid geweest, die van direkte invloed was op het functioneren van die maatschappij. De schaal waarop oplossingen worden gevonden voor maatschappelijke problemen, volgde meestal direkt uit de technische mogelijkheden en werd nauwelijks gehinderd door maatschappelijke beperkingen. Zeer primitieve culturen kenden een grote mate van harmonie tussen mens en natuur zonder dat de technische hulpmiddelen in staat waren deze harmonie wezenlijk te verstoren. Met de opkomst van grote beschavingen die door geschiedschrijvers naast maatschappij-organisatorische, ook vaak door aspecten van techniek kunnen worden gekarakteriseerd, zien we de opkomst van disharmonieën in de relatie mens en milieu. Een voorbeeld is het Farao tijdperk in Egypte waarin de piramiden zijn gebouwd. De Egyptenaren beschikten toentertijd over de politieke machtsmiddelen en het benodigde techniek vernuft om deze reusachtige bouwwerken neer te laten zetten. Het is ongetwijfeld bekend dat bij de bouw van deze piramiden honderdduizenden arbeiders (slaven) omkwamen in ellendige werkomstandigheden die zeker ook werden veroorzaakt door het feit dat die piramiden in de eerste plaats groot waren.

In een latere fase van de geschiedenis heeft deze tendens naar schaalvergroting zich voortgezet. Vooral in de periode na de „industriële revolutie” is hierin een versnelling opgetreden, die een tot dan toe ongekennde invloed heeft gehad op het functioneren van het westers industrieel systeem. Een antwoord op problemen samenhangend met een snelle bevolkingsgroei en een grotere vraag naar materiële welvaart werd in de eerste plaats op basis van economische en technische uitgangspunten gezocht. Op deze manier kon het gebeuren dat sociaal maatschappelijke aspecten ondergeschikt werden gemaakt aan economie en techniek.

Zowel de Britse econoom E. F. Schumacher in zijn boek „Small is Beautiful” als de Zweedse filosoof Johan Galtung in zijn rede voor het Haags symposium „to a new economic order” illustreren dit aan de hand van vier hoofdelementen van ons huidige westers geïndustrialiseerd maatschappelijk systeem. Ook zij onderkennen in de eerste plaats het aspect van de nog steeds toenemende schaalvergroting. Direkt daarmee samenhangend signaleren zij een steeds kapitaalintensiever worden van projecten, een toenemende gekompliceerdheid van processen en een toenemende technologische gewelddadigheid. Grootchaligheid introduceert een aantal irreële keuzemogelijkheden met daaraan gekoppelde verspillingen. Structuren zijn niet meer inzichtelijk en versterken elkaar zonder dat het individu daar nog greep op heeft. De dame van de krantefoto die in Tokio aan de zuurstofautomaat ademt mag zich niet zozeer bewust zijn van het systeem dat haar ademnood veroorzaakt, zeker is dat ze de gevolgen van dat systeem op dat ogenblik direkt fysiek ervaart. Ook de Nederlandse boer die het landbouwproefstation in Wageningen belt om advies over een door hem te gebruiken grondontsmettingsmiddel heeft een soortgelijke ervaring.

Als men een maatschappelijk systeem tegen deze achtergronden beschouwt komt men tot een aan-

tal basisvragen waarvan het schaalaspect er één is.

Kan het kleiner?

Kan het eenvoudiger?

Kan het goedkoper?

Kan het in nauwe samenwerking met natuur en milieu?

Zonder dan direkt te stellen dat kleinschaligheid een panacee zou zijn voor alle maatschappelijke kwalen, kan die in combinatie met de wil tot demokrasering op alle nivo's een grondige verandering van het systeem inluiden. De combinatie van schaalverkleining en demokrasering zal een maatschappelijk keuzeproces inzichtelijker en daardoor verantwoord mogelijk maken. Ook de relatie Westerse Wereld — Derde Wereld wordt hierdoor direkt beïnvloed. Wat in de Derde Wereld op dit ogenblik gebeurt is al lang niet meer een volgen van eigen ontwikkelingsstrategieën, maar een ontwikkeling op basis van dezelfde uitgangspunten die op dit ogenblik hun uitwerking op het westers systeem niet missen. Het verloren gaan van oude levensfilosofieën met daaraan gekoppelde maatschappijstructuren ten laste van de overname van westerse standaardconsumptiegedachten is hier het meest expliciete voorbeeld van.

De groei nu naar een wezenlijke maatschappijverandering op grond van bovenstaande analyse speelt zich af binnen verschillende optieken. Op de eerste plaats gebeurt dit vanuit bestaande sociaal-economische verhoudingen. Om een nieuwe ontwikkeling op gang te brengen zou die moeten starten vanuit een breed opgezette maatschappelijke kosten — batenanalyse waarin naast economische ook sociale grootheden kwantificeerbaar gemaakt moeten worden.

Nog te vaak wordt de sociale faktor in de projectvoorbereiding als te onduidelijk en daardoor onhanteerbaar terzijde geschoven. Elementair is ook dat industrie in wezen wordt bedreven op grond van regels zoals die worden gesteld door natuur en milieu en dat die aspecten in de voorstudie de aandacht krijgen die ze verdienen. Een voorbeeld hiervan zou wellicht de studie van het Noordzee-eiland kunnen zijn waarbij aan alle aspecten aandacht wordt gegeven voordat een beslissing wordt genomen.

Eén van de belangrijkste maatschappelijke aspecten in dit vernieuwingsproces is uiteraard de werkgelegenheid en de nauw daarmee samenhangende industriële bedrijvigheid. Het is duidelijk dat een snel veranderende situatie met betrekking tot grondstoffenverdeling, arbeidsverdeling en spreiding van kennis en macht over de wereld op korte termijn om een aangepast industrieel beleid zal vragen. Hier liggen mogelijkheden voor een herwaardering van de middelgrote en kleine industrie. Het is noodzakelijk dat Nederland met zijn beperkte mogelijkheden op ruimtelijk, ekologiek en grondstoffen gebied hierin een eigen aanpak volgt. Wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen uit het verleden die gebaseerd waren op de uitgangspunten van beschikbaarheid van overvloedige goedkope energie en grondstoffen hebben onze industriële groei tot dusver mogelijk gemaakt. Thans leven wij in een tijd van steeds hoger wordende energie en grondstoffenprijzen. Daarnaast geven bedrijfssluitingen voortkomend uit een herverdeling van arbeidsplaatsen in de internationale arbeidsmarkt aanleiding tot

een herbezinning op het terrein van industrieel beleid. In dit verband wordt de stimulerende van activiteiten in de middelgrote en kleine industrie het meest duidelijk. Naast de mogelijkheid om met kleinere basisinvesteringen nieuwe industrieën op te zetten speelt hierin ook het aspect van de bedrijfsdemokratisering een rol. Door industrialisatie op kleine schaal te stimuleren zal de mogelijkheid worden vergroot meer aandacht te besteden aan humanisering van het arbeidsproces. Zaken als beloningstructuren, produktiviteit en gezondheid komen hierdoor in een ander daglicht te staan. Een suggestie in deze is misschien om te starten op een andere manier gebruik te maken van de arbeidstijdverkortingen in bedrijven. Op dit ogenblik worden werknemers die in deze regeling vallen naar huis gestuurd. Het moet mogelijk zijn een deel van die tijd te besteden aan discussies achter en over de produktielijn. De vakbeweging zou in die richting initiatieven kunnen ontplooiën. Essentieel is dat iedereen die deelneemt in een industrieel proces, dit in een aantal van zijn maatschappelijke implicaties moet kunnen begrijpen en zonodig bijsturen. In een systeem waarin een centrale direktie in Amerika beslissingen neemt over een bedrijfssluiting in een klein plaatsje in Nederland is zo iets onmogelijk en kan van een humane behandeling van arbeiders geen sprake

zijn.

Bij de stimulerende van een kleinschalige aanpak van problemen speelt de overheid een centrale rol. Door het op gang brengen van een uitgebreid proces van democratisering op alle niveaus zullen mensen meer in staat zijn zich te identificeren met het systeem waarin ze functioneren en daardoor meer uitdrukking geven aan hun verantwoordelijkheid ten opzichte van dat systeem. Uit de inleiding bleek al dat wetenschap en technologie hierin een centrale rol spelen. Binnen het wetenschapsbeleid zal daarom de studie over kleinschaligheid bevorderd worden onder een aantal randvoorwaarden. Deze zouden ten aanzien van de gehanteerde technologie zo kunnen worden samengevat; dat die rekening moet houden met plaatselijke, menselijke, materiële en kulturele hulpbronnen van een gemeenschap onder invloed van een voortdurende dialoog met die gemeenschap. Deze uitgangspunten, die in wezen worden aangedragen door de sociale wetenschappen, dienen door technici in nauwe samenwerking met die sociale wetenschappers op hun mogelijkheden onderzocht te worden. Op zo'n manier wordt techniek tot technologie en kunnen besluiten over voorgestelde oplossingen voor maatschappelijke problemen op verantwoorde economische, technische en sociale gronden genomen worden.

EUROPEES PARLEMENT IS DEMOKRATISCH VERNIS

DOOR WOUTER G. VAN DOORN

De PPR kan eigenlijk geen verantwoordelijkheid dragen voor de politieke beslissingsbevoegdheden op Europees niveau. Deelname aan het Europees parlement betekent namelijk dat je er mee instemt dat er in het kader van de Europese schaal belangrijke beslissingen worden genomen, die niet of nauwelijks controleerbaar zijn door de nationale parlementen. Je stemt dus in met een nieuwe schaal waarop beslissingen worden genomen, liggend tussen VN-niveau en nationaal niveau. Verder betekent de deelname aan het Europees parlement dat men verantwoordelijkheid wil dragen voor de verdergaande integratie in Europa.

Door de versterking van de EEG en de politieke besluitkracht op Europese schaal zullen een groot aantal ontwikkelingen worden bevorderd, die de PPR juist wil tegengaan:

- De Europese Unie is een staat met atoombewapening (gekregen van Frankrijk en Engeland, en Duitsland is er niet tegen). De beslissing hierover is in feite al genomen, zegt Vredeling..
- De Europese Unie is een land met een economische orde waarmee de rechten van de Derde Wereld met voeten worden getreden..
- De Unie kent een grootschalige industrie, met aanzienlijke politieke macht, waarvan de energievoorziening afhankelijk is van een dicht net van kerncentrales. De bevolking heeft geen invloed op de investeringen.

Zo'n Europa kan een bedreiging vormen voor de

wereldvrede. Omdat te lang wordt vastgehouden aan de bestaande verschillen tussen rijke en arme staten, en omdat men er hier te laat achter komt, dat er een gebrek aan grondstoffen gaat optreden en de grondstoffen niet met zachte middelen meer te verkrijgen zijn.

In Europa zal het gebied met de meest sterke economie de meeste invloed behouden. Voorlopig is dat Duitsland. Juist de bondsrepubliek is één van de laatste aanhangers van de zogenaamde „vrije” markt, en is één van de felle tegenstanders van een vernieuwde economische orde. De Bondsrepubliek bekommert zich weinig om het milieu als dat niet in de economische doelstelling-op-kortetermijn te pas komt, en heeft het meest ambitieuze kernenergieprogramma van de negen EEG-landen.

De vorming van een sterk Europa lijkt niets op te lossen. De werkelijke problemen waarmee we zitten kunnen slechts tot oplossing worden gebracht door verandering van de economische structuur. Dit kan alleen op wereldschaal plaatsvinden. Een sterke Europese Unie zal een fundamentele wijziging in de economische verhoudingen proberen tegen te gaan, met veel kans op succes.

Ook voor de wereldvrede, voor de eerlijke verdeling van welvaart en welzijn, en voor een leefbaar milieu is de versterking van de bevoegdheden voor beslissingen op wereldniveau een belangrijke voorwaarde. Het is mogelijk dat juist de vorming van een versterkt Europa de integratie op VN niveau belemmert. De concurrentie tussen de machtsblokken zou door het (dan machtige) Europa verstoord kunnen worden.

Wouter van Doorn (25) is bioloog en werkt aan een profielschrift over de invloed van milieuveranderingen op planten. Hij was vice-voorzitter van de themagroep Milieu en lid van de werkgroep Internationale contacten van de PPR. Zijn speciale interesse gaat uit naar de relatie milieubeleid en internationale zaken. Hij is lid van het partijbestuur.
Adres: De Kade 21, Ede.

Het Europese parlement is het demokraties lijkende vernis over een groot aantal beslissingen die er op neer komen dat achter de autonome ontwikkelingen in technologie en bedrijfsleven wordt aangehouden, en waarin de Europese bevolking eigenlijk weinig in te brengen heeft. Het parlement is daarmee een demokraties aandoend alibi voor ontwikkelingen die ongewenst zijn.

Gezien deze bezwaren tegen het Europese gebeuren zou de PPR kunnen besluiten „half-parlementair” mee te doen. (We zijn wel tegen, maar hebben een luistervink nodig, en misschien kunnen we nog eens iets in de gewenste richting bijsturen). Deze positie lijkt zowel naar het parlement als naar buiten toe nogal ongeloofwaardig, en is niet gemakkelijk voor de betreffende parlementariër.

We zullen echter wel te maken krijgen met de verdergaande centralisatie in Europa. Deze hangt niet af van de deelneming van de PPR in het Europese parlement. De centralisatie in Europa kan worden afgeremd door actie van de PPR in ons nationale parlement, en door samenwerking te zoeken met groepen in het buitenland, zowel binnen de volksvertegenwoordiging als aan de basis.

Konklusie: De PPR moet haar doeleinden trachten te verwezenlijken door te proberen de positie van de Verenigde Naties te versterken, en (vooral) door buitenparlementaire actie een rem uit te oefenen op de vorming van het Europese impèrium.

In dit schema is deelneming aan het Europese parlement uitgesloten.

NEDERLAND ALS PPR VAN EUROPA

DOOR GERRIT JAN VAN OVEN

In mei 1978 zullen voor het eerst rechtstreekse verkiezingen worden gehouden voor het Europees Parlement. Beschikbaar zullen zijn meer dan 400 zetels, min of meer in evenredigheid met de grootte van de bevolkingen verdeeld onder de negen lidstaten. In Nederland zullen er 25 Euro-parlementariërs te verkiezen zijn.

Op het komende voorjaarskongres zal de PPR moeten besluiten of en zo ja hoe door de PPR aan die verkiezingen zal worden deelgenomen. Die besluitvorming is grondig voorbereid. De Europa-werkgroep, deel uitmakend van de themagroep Vrede, heeft al een aantal maanden geleden een stuk geproduceerd, dat op een tweetal studiedagen in november en december van het vorig jaar in Den Haag door een aantal geïnteresseerde radicalen is besproken. De Studiestichting heeft een rapport geschreven onder de titel „Europa links laten liggen?” en onze huidige vertegenwoordiger in het Europees Parlement heeft in een interview in de PPRAK nr. 94 (17 december 1976) zijn mening gegeven. Het partijbestuur heeft intussen mede op basis van het verslag van de beide studiedagen een aantal stellingen de partij ingestuurd. Daarbij wordt onder meer voorgesteld mee te doen aan de Europese Parlementsverkiezingen.

Dat is intussen bepaald geen vanzelfsprekende zaak. De PPR heeft de ontwikkelingen binnen de EG altijd argwanend gadeslagen. De Gemeenschap is nu eenmaal per definitie geen aantrekkelijke instelling voor radicalen. Waarom ik toch vind dat we mee moeten doen zal ik hieronder trachten uiteen te zetten.

De PPR streeft op lange termijn een wereldsamenleving na, die voor de wereldbevolking als geheel overlevingskansen biedt en ieder mens de kans geeft zich zoveel mogelijk te ontplooiën. (Al dus de beleidsnota). Uiteindelijk zou dat ook een federale wereldregering betekenen, zo mogelijk als uitbouw van de VN. Daartoe zullen echter tussenstappen moeten worden gedaan. Want de direkte stap van nationale staat naar wereldregering is niet goed denkbaar. Het functioneren van

de VN in de praktijk biedt daar trouwens zelf al een voorbeeld van: wie wel eens geprobeerd heeft in de Nederlandse Tweede Kamer één termijn van de beschouwingen over een bepaald onderwerp door veertien fracties geheel uit te zitten kan zich wellicht voorstellen wat het is de redevoeringen van 140 VN-delegaties aan te horen. (Zelfs beroepsdiplomaten wordt dat wel eens teveel). Van een werkelijke discussie is het dan ook allang gewoonte, dat voor een grotere groep van landen één land als woordvoerder optreedt (een soort spontane fractievorming, zo men wil): Nederland behoort daarbij tot de fractie van de EG-landen. En dat ligt ook wel voor de hand.

Nederland ligt nu eenmaal in West-Europa. Of anders gezegd: West-Europa bevat Nederland. Om die simpele reden alleen al heeft het weinig zin de Europese dimensie van de Nederlandse politiek te ontkennen. Op de PPR-studiedagen was iedereen het er dan ook over eens, dat de PPR zich hoe dan ook intensief met Europa moet bemoeien.

Maar wie Europa zegt, zegt ook Europese Gemeenschap. Voor Nederland is het immers volstrekt onmogelijk een Europese politiek te voeren buiten de gemeenschap om. Economiese, politieke, militaire en historische draden verdichten immers in toenemende mate het web rond de Nederlandse staat. (Je kunt je zelfs afvragen of het staatsverband niet langzaam bezig is af te sterven.)

Op ekonomies gebied is aantoonbaar dat de multinationals zowel in het algemeen maar zeker ook op de voor het bedrijfsleven van vruchtbare EEG-bodem tot een bundeling van krachten gekomen zijn, die het de lidstaten afzonderlijk steeds moeilijker maakt, de nationale ekonomie te beïnvloeden.

Met name de „ekonomiese krisis” van de laatste jaren maakte duidelijk, hoe weinig greep een nationale regering, die daar voor in is, zoals min of meer de regering-Den Uyl of de regering-Callaghan in Engeland, heeft op het internationaal georganiseerde bedrijfsleven. Ook de vakbeweging is

Gerritjan van Oven (28) studeerde rechten met als hoofd-richting staatsrecht. Hij was jongerenvertegenwoordiger in de Nederlandse delegatie naar de VN in 1973 en is nu gerechtelijk ambtenaar in opleiding. Hij is sekretaris-buitenland van het partijbestuur. Adres: Binnen Brouwersstraat 11hs, Amsterdam.

er gezins in geslaagd op Europees nivo door krachtige organisatie tegenwicht te bieden tegen de Euro-nationals. De nieuwe EG-kommissaris voor Sociale Zaken, de Nederlander Vredeling, hoeft in Brussel dan ook bepaald niet te klagen over gebrek aan werk.

Op politiek gebied is gedurende de ruim twintig jaar dat de Gemeenschap nu bestaat veel beslissingsmacht van Den Haag naar Brussel verschoven. Behalve over een aantal economische aangelegenheden wordt bijvoorbeeld de Nederlandse landbouwpolitiek prakties geheel in Brussel bepaald.

De verkeers- en vervoerspolitiek, het energiebeleid en de milieupolitiek zijn aan alle kanten van de noodzaak van Europese besluitvorming doortrokken. Ook grote delen van de buitenlandse politiek, de ontwikkelingsamenwerking en defensie zijn steeds meer in Europese richting geërbeid. Helaas is die besluitvorming langzaam overgegaan in handen van een aantal niet, nauwelijks of slecht gekontroleerde clubs. De besluitvorming binnen de Raad van Ministers van de Gemeenschap — op zich al geen voorbeeld van strikt democratische besluitvorming, nu die ministers alleen aan hun eigen parlement verantwoording schuldig zijn — lijkt verschoven te worden naar de Conseil Européen, het praatje bij de haard van de regeringsleiders onderling, onder wie de Franse president nog niet eens door zijn eigen nationale parlement ter verantwoording kan worden geroepen. De machtigsten onder hen zien er dan zelfs geen been in onderling nog eens bijeen te kruipen om de besluitvorming van de Euro-top voor te bakken. De Europese Commissie, tenminste nog enigszins gekontroleerd door het Europees Parlement verloor duidelijk aan invloed. Datzelfde parlement is er tot dusver niet in geslaagd haar minime bevoegdheden uit te breiden, wat voor een behoorlijke parlementaire controle toch volstrekt noodzakelijk is. Kortom: de democratische controle van de gemeenschapsinstellingen lijkt langzaam te worden uitgehold.

Op militair gebied is de situatie uiteraard niet los te denken van de tegenstelling tussen Warschau-pakt en NAVO, waar alle EG-landen lid van zijn, zij het dat Frankrijk zich uit de militaire organisatie van het bondgenootschap heeft losgemaakt. Maar toch wordt in toenemende mate in de zogenaamde Euro-groep van de NAVO, waarin ook weer alle EG-leden zitting hebben, gepraat over specialisatie, taakverdeling ed. In een verklaring van 1975 werd door de Raad van Ministers van de NAVO met waardering gesproken over de rol die door de Engelse en Franse atoommachten wordt vervuld ter verdediging van West-Europa. Wellicht een soort vooruitlopen op de „Europese kernmacht”, waar iedereen zo bang voor is, maar waar toch steeds openlijker over wordt gesproken.

Angstwekkende ontwikkelingen allemaal, maar mijns inziens toch geen reden om ons nu verder maar afzijdig te houden van de gemeenschap. Integendeel, de rol van een middelgroot, rijk, dichtbevolkt land als Nederland kan, mits slim gespeeld, van betekenis zijn om die ontwikkelingen mee om te buigen. De PPR zou daaraan een wezenlijke bijdrage kunnen leveren. Het alternatief, met schone handen aan de kant gaan staan, biedt noch Europa, noch de PPR veel toekomstperspectief. De bovengeschetste ontwikkelingen zullen zich zonder de PPR immers des te gemakkelijker voortzetten. Dan liever Nederland als PPR van Europa. Dat kan nog steeds en nodig is het zeker. De PPR moet dus haar partijtje meeblijven. En één van de ogenblikken, waarop daarbij een duidelijke stap gezet moet worden is de beslissing over deelname aan de verkiezingen voor het Eu-

ropees Parlement. Op zichzelf betekent die deelname trouwens niet dat daarmee automaties de Europese eenwording wordt toegejuicht of bevorderd. Het houden van directe verkiezingen voor een al bestaand parlement is namelijk geen stap in de richting van verdere centralisatie van besluitvorming in Europees verband (al zal het misschien het effect hebben dat verdere centralisatie daardoor wordt gerechtvaardigd); men kan het ook zuiver zien als stap in de richting van verdere democratisering van de Europese besluitvorming. Een soort bijtrekken van de democratie dus, al moet je dat ook niet overdrijven, want voorlopig zal dat Europees parlement nog niet veel te vertellen hebben. Op zijn best zal het functioneren als krities gesprekspartner van de besluitvormende organen. Wel mag verondersteld worden dat de invloed van het parlement in de toekomst zal toenemen, omdat onder de direkt gekozenen de behoefte aan bevoegdheden waarschijnlijk sterker is.

Wat dat betreft is het interessant dat een aantal nationaal vooraanstaande politici als Willy Brandt en François Mitterand hun kandidatuur al hebben aangekondigd. Dat maakt het de Raad van Ministers wellicht iets moeilijker het parlement niet serieus te nemen.

Wat zijn nu de mogelijkheden voor een PPR-vertegenwoordiger in dat parlement? (Op basis van de nu geldende krachtverhoudingen mogen we op niet meer dan één zetel rekenen). Voorlopig niet veel meer dan uitbouw van de bestaande situatie, waarbij Henk Waltmans in Europees verband het PPR-geluid laat horen. Zo slaagde hij erin een discussie uit te lokken over de wenselijkheid van een economische boycot van Zuid-Afrika en stelde hij de Europese Commissie vragen over kernenergie. Daarnaast verspreidt hij informatie over de PPR en haar ideeën en aan de PPR verwante groepen, terwijl hij omgekeerd natuurlijk ook veel informatie opdoet die voor de PPR van belang is. De Europawerkgroep bijvoorbeeld kan daar veel profijt van hebben. Maar op langere termijn gaat het toch om machtsvorming in groter verband om de wissels van het Europees spoor om te kunnen zetten.

Henk Waltmans maakt momenteel deel uit van de sociaal-democratische fractie. In het interview in PPRAK laat hij ook merken er niet veel in te zien geïsoleerd in het Europees parlement zitting te nemen. Dat is ook wel begrijpelijk. Is het voor zeven PPR-leden in het Nederlandse parlement al heel moeilijk al het kamerwerk „mee te maken”, dat op je eentje doen in een Europees parlement van ruim 400 leden is een prakties onmogelijke zaak. Vandaar ook Waltmans' voorstel ook op Europees nivo voorlopig met de socialisten te blijven samenwerken.

Kiezen voor de socialisten dus, dat lijkt ook mij de minst slechte keus van het ogenblik, ondanks alle bezwaren die we hebben tegen de SPD van Helmut Schmidt en de Engelse Labour-party. Een „Europese Radikale” zit er trouwens voorlopig (nog) niet in.

Pogingen daartoe zijn trouwens wel degelijk ondernomen. Tijdens de radikalenkonferentie in Bemeelen in 1974, opgezet door de PPR, werd de aanzet er toe gegeven. Een aantal meer of minder bekende groepen uit Engeland, Denemarken, België, Frankrijk, Duitsland, Italië en Nederland bleken namelijk op een aantal punten verwantschappen te vertonen, die het oprichten van een Radikalen Beweging op Europees nivo mogelijk leken te maken. Maar toen het er op aan kwam die ideeën ook in de praktijk vorm te geven, liep het toch mis. De deelnemende groepen en partijen bleken teveel gericht op de eigen nationale politieke situatie om tot een vruchtbare samenbundeling van krachten te kunnen komen. Aan de PPR heeft het

overigens bepaald niet gelegen, dat mag wel eens gezegd worden.

Een aantal van die radicale partijen en groeperingen heeft zich intussen bekeerd tot de Europese Liberale Federatie (ELF). Begrijpelijkerwijs voelen ze zich er niet erg thuis. De met de PPR bepaald zeer verwante Young Liberals bijvoorbeeld hebben weinig gemeen met de Franse Giscardisten of de Nederlandse VVD, die beide deel uitmaken van de Federatie; de Franse Radicaux de Gauche hebben de ELF zelfs al weer verlaten.

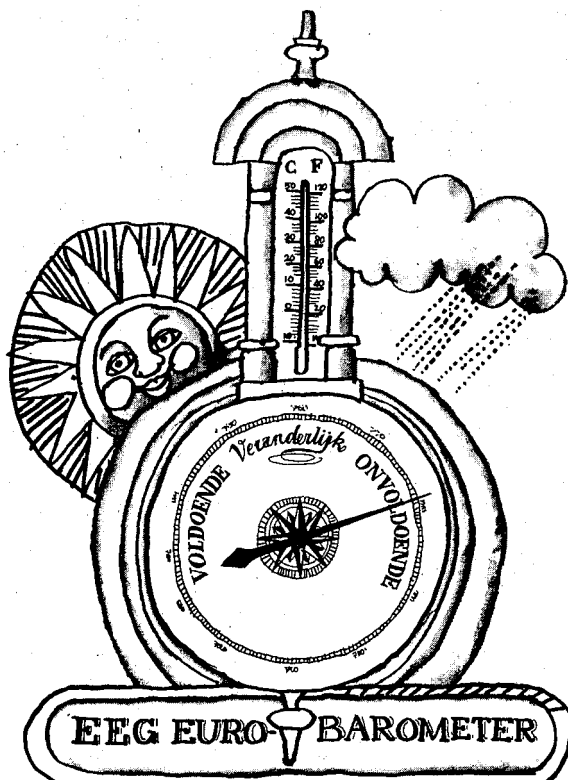
Andere groepen uit Bemelen sloten zich aan bij de Sociaal-demokraten of verkregen een waarnemersstatus bij de sociaal-demokratiese fractie in het huidige Europees Parlement. In ieder geval is duidelijk dat voor de komende verkiezingen geen eenheid van radicalen bereikt kan worden.

Als nu in het Europees parlement samenwerking toch noodzakelijk is, en daar lijkt het erg veel op, dan liggen de socialisten natuurlijk wel erg voor de hand. Naast het feit dat dat ook in nationaal verband onze „beste politieke vrienden” zijn is daar ook het niet te ontkennen feit, dat veranderingen van het Europees beleid in een richting die de PPR voorstaat niet te verwezenlijken zijn zonder de socialisten. Met hen zal het door een konstruktieve wederzijdse beïnvloeding moeten gebeuren. Die mogelijkheid lijkt ook wel aanwezig. Buiten het feit dat Henk Waltmans nu al aangesloten is bij de sociaal-demokratiese fractie is door de PvdA ook al eens verkondigd dat een samengaan van Nederlandse progressieven in Europees verband op prijs gesteld zou worden.

Een andere kwestie is of PPR en PvdA ook op één lijst de verkiezingen in zouden moeten gaan. Misschien zou dat toch teveel schade doen aan de radicale profilering. Maar samenwerking met de PvdA, hetzij door een lijstverbinding vooraf, hetzij door samenwerking na de verkiezingen in het Europees parlement, lijkt zonder meer mogelijk.

Tenslotte nog dit. Een jonge, relatief kleine partij als de PPR heeft het niet gemakkelijk om internationale kontakten op te bouwen. Te vaak ontbreken daartoe de benodigde financiële middelen. En toch is het opbouwen van die kontakten dringend gewenst voor een partij, die over de grenzen heen wil zien.

Om nog een keer de VN als voorbeeld te nemen: de armere landen in de wereld die zich de luxe van een complete diplomatieke dienst niet kunnen veroorloven weten vaak op ambassadeposten te bezuinigen door zich vooral te richten op de VN. In het VN-gebouw bestaat immers de mogelijkheid kontakten te leggen met prakties ieder ander land ter wereld. Iets dergelijks zou kunnen gelden voor de PPR in het Europees Parlement. Eén of twee zetels in dat parlement, waar de parlementariër(s) vergezeld van één of twee medewerkers voortdurend in voor de PPR belangwekkend internationaal gezelschap zouden verkeren, zou het aangaan en onderhouden van internationale kontakten bepaald een stuk makkelijker maken. Een aardige bijkomstigheid zeker voor een internationaal sekretaris.

Ekskursie naar EEG

Mensen die geïnteresseerd zijn in een geplande ekskursie naar het Europese parlement in Straatsburg en de Europese Kommissie in Brussel op 9 en 10 maart aanstaande kunnen hiervoor intekenen door vóór 27 februari aanstaande te schrijven naar de werkgroep Europese zaken, p/a Henk de Jong, Burgemeester Fockstraat 178, Amsterdam.

Er zijn voor de reiskosten subsidie-mogelijkheden.

C.D.A., AALMOES OF GERECHTIGHEID

DOOR KEES WAAGMEESTER

Kees Waagmeester (29) is journalist. Hij is eindredakteur van PPRAK, lid van de redactie van het weekblad Hervormd Nederland en van de redactie van Taak, onafhankelijk blad voor evangelie en socialisme. Hij is raadslid in Alphen aan den Rijn. Adres: Veldbloemweg 63, Alphen aan den Rijn.

Velen, vooral christenen die zich korter of langer geleden bij een progressieve partij hebben aangesloten, maken zich boos over het succes van het Christen-democraties Appèl. Ten eerste omdat zij dachten dat partijvorming op basis van geloof of belijden een aflopende zaak zou zijn, wat toch niet het geval schijnt te zijn, maar ten tweede, omdat zij het niet kunnen hebben dat een partij die kiest voor het politieke midden zich tooit met het predikaat „christelijk” of „christen-democraties”. De politieke stellingname van het midden en hun les die ze uit het evangelie hebben getrokken is in zo flagrante strijd met elkaar, dat ze er de grootste moeite mee hebben het CDA als werkelijkheid te aanvaarden.

Nu kan men deze mensen troosten met de gedachte, dat het succes van het CDA een tijdelijke zaak is, en die gedachte zou best bewaarheid kunnen worden in de komende jaren, toch is er wat anders wat hen wezenlijk steekt. Zo bracht de redactie van het maandblad „Voorlopig”, dat voornamelijk door kritiese gereformeerden wordt gelezen, het februarinummer uit onder het thema: „Kan een christen op het CDA stemmen?”. Het blad doorlezend en lettend op de samenstelling van de redactie denk ik dat ze het liefst met dikke letters „Nee” op de voorpagina hadden willen drukken.

Veel christenen die de politiek van het midden verfoeien, juist omdat ze door het evangelie van Jezus Christus geraakt zijn, vinden het getuigen van grote arrogantie als het CDA zijn politiek „christelijk” noemt. Waar blijkt dat dan wel uit? vraagt men dan.

Binnen het CDA zullen er weinigen zijn die zullen beweren dat hun partijen die pretentie waarmaken, en er zijn er ook veel die eigenlijk liever niet van het CDA als christelijke partij spreken.

Maar het is van tweeën één. Of men zegt ronduit dat het CDA geen christelijke partij wil zijn, of men zegt ronduit, dat het dat wel wil zijn.

Nu dekt men zich naar twee kanten in door erop te wijzen, dat wij mensen een christelijke politiek nooit zullen kunnen waarmaken en door er op te wijzen, dat het CDA zich wel degelijk op het evangelie baseert en op niets anders.

Voor velen zal het onduidelijk zijn, waarom progressieve christenen zich er zo boos over maken dat anderen hun middenkoerspolitiek met het woordje christelijk ontsieren. Want zeggen zij, binnen het socialisme zijn ook groepen genoeg die zich socialisties noemen, maar niettemin haaks op elkaar staande politieke opvattingen verdedigen. Toch ligt dat met het evangelie anders dan met het socialisme. Het socialisme is een politiek-maatschappelijke analyse, een systeem om een andere maatschappij te bereiken. Bij het evangelie kan men daarvan niet spreken. Dat wil niet zeggen dat het evangelie niets te zeggen heeft over het maatschappelijke leven. Erg veel zelfs. Maar het is geen maatschappelijke analyse, geen model voor een samenleving. Het is een verhaal dat waar is, dat allerlei opdrachten bevat voor mensen, dat vertelt waar het in een samenleving op aan komt. Dat niet zwijgt over de meest fun-

damentele dingen die de mensheid zullen blijven beroeren, zoals geweld, eigendom, armoede, menselijke gelijkwaardigheid, vrijheid en noem dit soort grootheden maar op.

Het evangelie is dus verre van waardevrij. Maar het bevat geen analyse, geen model, geen blauwdruk of wat dan ook voor bijvoorbeeld een industriële samenleving. Ik kan me zo voorstellen, om het profaan uit te drukken, dat Jezus heeft gezegd: „hoe ze hun zaakjes organiseren in de twintigste eeuw, dat zoeken ze maar uit, als ze op een aantal heel wezenlijke dingen maar letten en daar ben ik duidelijk genoeg over geweest”. Hij heeft natuurlijk meer gedaan, want op deze manier zouden we hem tekort doen. Hij heeft een perspectief gegeven, hij heeft het kwade overwonnen (en vul dat maar in met de politieke problemen van diskriminatie, armoede, milieuverpesting, onderdrukking etc). Hij heeft hoop gegeven dat dat kwaad zal worden overwonnen.

Wie niet uit die hoop leeft, dat wil zeggen, wie als een soort fatalist aan politiek doet, die heeft dat niet begrepen. Mijn persoonlijke gevoel is dat er binnen het CDA teveel fatalisme heerst. Aanvaarding van een aantal gegevenheden, die natuurlijk wel realiteit zijn, maar waar men zich niet bij mag neerleggen.

Ik zou niet willen zeggen dat uit het evangelie zonneklaar blijkt dat alle bedrijven aan de staat moeten toebehoren, wel dat de particuliere ondernemingswijze produktie geen enkele grond in dat evangelie vindt. Als het CDA dit systeem met hand en tand verdedigt, meen ik dan ook, dat dat niet voort kan komen uit zijn evangeliese grondslag, maar uit iets anders.

Men moet natuurlijk voorzichtig zijn, want niemand heeft de evangeliese wijsheid in pacht. Maar een CDA dat zegt „niet bij brood alleen” wekt verwachtingen op grond van dat evangelie, die het niet waarmaakt. En als een kritiese beschouwing over het CDA wat intolerant overkomt, dan is dat een reactie op het feit dat het CDA zich op het evangelie zegt te baseren.

Daar zit nog een andere kant aan de zaak, waarbij ik meen dat christenen die niet voor het CDA kiezen een nog groter recht van spreken hebben. Het CDA loopt grote kans schade te doen aan het evangelie. Dat is een harde bewering, maar zij is in zoverre niet hard, dat iedereen die zegt vanuit het evangelie te handelen en dat niet waarmaakt, het evangelie tot een aanfluiting maakt. Zo is dat nu eenmaal en wie doordenkt begrijpt, dat dat niet aan het evangelie ligt maar aan het systeem, de partij of de mens die zich erop beroept.

Intussen is er van die schade natuurlijk wel sprake. De meeste mensen nemen van de feiten oppervlakkig kennis en zo valt er niet aan te ontkomen, dat de politieke stellingname van het CDA wordt vereenzelvigd met het evangelie en met de kerken.

Je kunt dit verhaal vergelijken met het geval dat machthebbers zeggen de rechten van de mens te handhaven, maar dat helemaal niet doen. Daarmee zijn mensenrechten niet waardeloos geworden, maar daarmee zijn die machthebbers veroordeeld.

Wat vooral de christen-radikalen hieruit hebben geleerd is, dat ze hun politiek niet langer evangelies wilden noemen. Het zou bijzonder verhelderend zijn als het CDA niets zou pretenderen, maar intussen wel een politiek zou voeren, die op de koers van het evangelie zou liggen.

In de praktijk blijken zich christen noemende mensen tot de meest uiteenlopende politieke konklusies te komen. Dat kan erop duiden, dat er binnen de kerk te weinig over politiek en maatschappij wordt gepraat. Aan de andere kant getuigt het ook van tolerantie, dat er kerken zijn waarbinnen een breed scala van politieke opvattingen mogelijk is.

Het blijkt dat mensen meer bepaald worden door hun sociale positie dan door het feit dat ze met anderen Christus belijden. Gelukkig dat dit velen een doorn in het oog is.

Hoe ziet het CDA er nu eigenlijk uit? Men kan talloze verschillende soorten CDA-ers onderscheiden, maar de meest wezenlijke verschillen zijn bepaald niet dat de één gereformeerd is en de ander katholiek. In de praktijk is dat verschil hier en daar wel merkbaar, maar bepalend is de sociale positie en maatschappelijke opvatting die men heeft. De totstandkoming van het CDA is daarom ook geen wonder, omdat de drie CDA-partijen hun leden en kiezers uit dezelfde sociale en maatschappelijke groepen rekruteren.

Het is een bekend feit dat veel CDA-kiezers er geen enkele moeite mee hebben stuivertje te wisselen met de VVD en ook het liefste willen, dat hun partij met de VVD een coalitie aangaat. Het verschil tussen CDA en VVD is in feite niet groot. De politieke leiding van het CDA wordt echter gedwongen zich enigszins van de VVD te distantiëren, ten eerste omdat er verschil moet zijn, maar ten tweede omdat dat verschil ten opzichte van de kiezers moet worden gemarkeerd. Daarvoor is een coalitie met de progressieven een niet onaantrekkelijke werkwijze voor de leiding van het CDA. Maar dit even terzijde.

Volgens mij is het meest kenmerkende onderscheid binnen het CDA die in de volgende drie groepen:

1. Behoudzuchtigen;
2. Moderngezinden;
3. Veranderingsgezinden.

De leiding van het CDA behoort over het algemeen tot de groep moderngezinden. Mensen uit de groepen 1. en 3. maken weinig kans op leidinggevende posities, hoewel ze natuurlijk wel zijdelings bij de leiding worden betrokken.

Het onderscheid tussen 1. en 2. en tussen 2. en 3. is in de praktijk bijzonder moeilijk zichtbaar, zeker niet zonder enige politieke analyse. En dat is de grote kracht van het CDA. Veranderingsgezinde mensen verkijken zich op het feit, dat wie wil moderniseren nog niet wil veranderen. En behoudzuchtigen hebben tegen modernisering geen bezwaar, omdat daarmee hetgeen zij willen behouden wordt gered, ja zelfs nog kan worden versterkt.

Het is misschien een leuk spelletje een aantal prominente CDA-ers in te delen in één van de drie groepen, of te bestuderen onder welke omstandigheden ze zich aansluiten bij één van de drie groepen, want dat komt natuurlijk ook erg veel voor.

De progressieven in het algemeen en de PPR in het bijzonder hebben natuurlijk het meest te verwachten van groep 3. Hoe groot die groep is, is volstrekt onduidelijk. Zij heeft wel flinke invloed gehad op de totstandkoming van het CDA-verkiezingsprogramma, waarin heel duidelijk de hand van prof. dr. B. Goudzwaard te herkennen is. (In konfessionele partijen komt het vooral aan op de uitvoering, vandaar dat het programma wel wat verlicht mag zijn).

Deze groep, waartoe ik ook bijvoorbeeld Jan Lanser van het CNV reken, en die voornamelijk uit de ARP komt, is bepaald een interessante groep voor de PPR om mee in discussie te gaan. Uit hun publikaties en uitspraken komt heel duidelijk een sterke onvrede met de huidige maatschappij naar voren, en ze laten het niet bij die konstatering. Ze zoeken naar wegen waarbij ze vaak niet ver van de PPR uitkomen. Ze zijn sterk voorstander van democratisering, van het geven van voorrang aan de doeleinden in het economische leven en niet aan de middelen en zo zijn er nog een aantal dingen meer op te noemen, al hoort u mij niet zeggen dat het typiese PPR-ers zijn. Pin mij dus niet vast op al hun uitspraken en analyses.

Wat hen ook kenmerkt is een koudwatervrees voor socialisten. Als uit de geest levende christenen zijn ze bang voor de materialistische levensbeschouwing van socialisten. Daar kunnen ze misschien in de grond van de zaak terecht bang voor zijn, belangrijker is, dat ze in de praktijk zonder een marxistische maatschappij-analyse bij een heel fundamentele aanpak van vooral de economische problemen uitkomen. Een aanpak die in sommige opzichten dieper graaft dan die van bijvoorbeeld de Nederlandse socialisten (ik bedoel de PvdA). Voor de PPR geldt datzelfde ten opzichte van de PvdA.

Opmerkelijk is het boek dat Goudzwaard schreef over Kapitalisme en Vooruitgang. Hij heeft vooraan gelopen in het signaleren van de totale maatschappelijke ontwrichting door een ongeremde, verkeerd gerichte economische groei. In zijn boek gaat hij na waar die groei begonnen is en als rechtgeaard Calvinist kwam hij tot de voor hem ongetwijfeld blijde ontdekking, dat het westerse kapitalisme niet aan Calvijn is toe te schrijven, maar begonnen is toen na de middeleeuwen de economie zich kon gaan verzelfstandigen en de eenheid in de schepping werd verbroken, ook al lag die toen onder de heerschappij van de kerk.

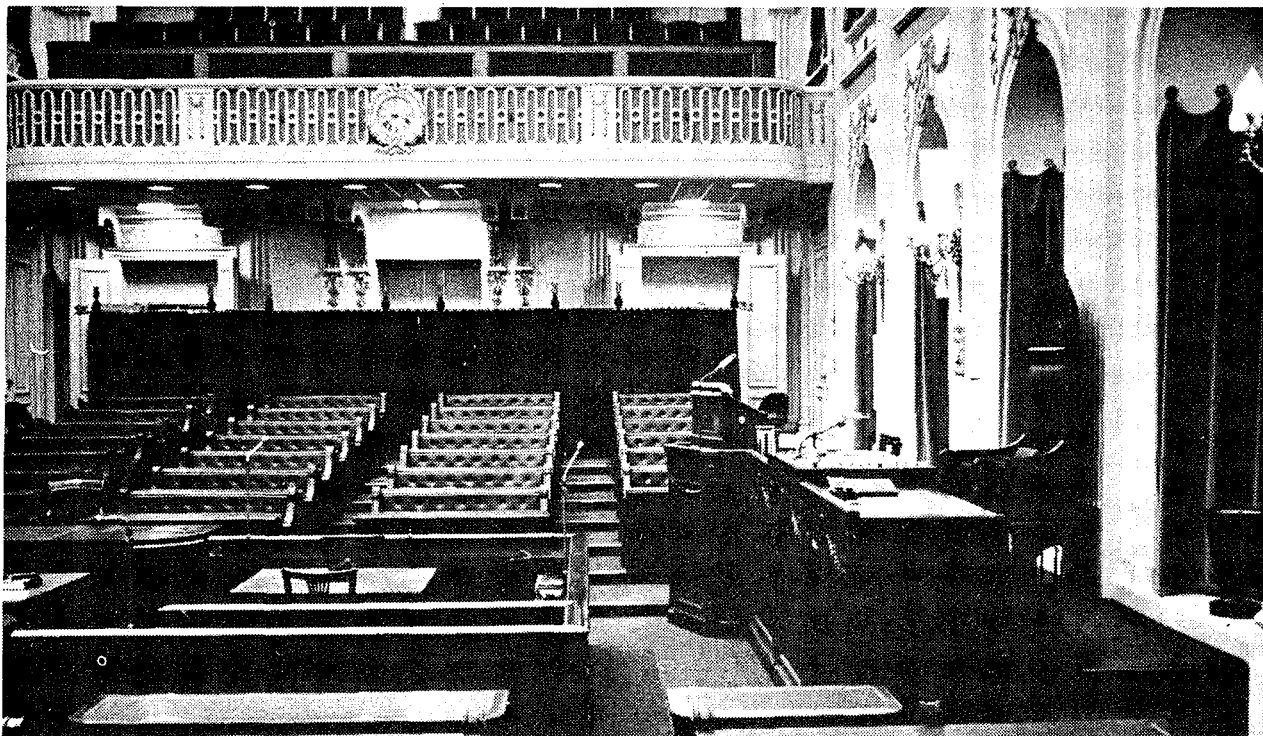
Dit neemt niet weg, dat volgelingen van Calvijn voorop liepen in het belijden van het vooruitgangsgeloof, waar volgens Goudzwaard trouwens ook Marx het slachtoffer van was.

De economie stoorde zich niet meer aan zedelijke normen en kwam buiten het recht te staan. Goudzwaard vindt, dat de economie en de cultuur verworden zijn tot een tunnelsamenleving, die is afgeplat en slechts één kant op kan. De cultuur, dus ook de economie, moet zich ontsluiten en weer toekomen aan het dragen van de brede verantwoordelijkheid die ze heeft ten opzichte van het milieu, de derde wereld, de leef- en werkomstandigheden van de mens.

Typies is ook, dat voor Goudzwaard de bijbel niet zozeer een boodschap heeft voor het individu, maar vooral voor de samenleving als geheel. In een interview met mij zei hij: „Ik heb met bijna alle prediking in orthodoxe kring moeite. De manier van bijbellezen is scheefgetrokken naar het individualisme. Voor mij gaat het er in de bijbel vooral om, hoe je als samenleving en als volkeren moet leven. Er worden doorgaans persoonlijke konklusies getrokken, maar niet ten opzichte van bijvoorbeeld het rentmeesterschap. Als je bezigt bent met bijbelse visies op het kwaad en op de verlossing, dan heeft dat een rechtstreekse band met het funktioneren van de samenleving”.

Hier legt Goudzwaard tegelijk de vinger bij de wonde van het CDA. Een CDA waarin het lid jonkheer Sickinhe zegt: „Dat dominees en pastoors verkondigen: mensen doe een beetje kalm aan, denk ook aan je naaste — ongelooflijk goed. Maar we moeten niet de hele kolos helemaal radikaal van koers willen laten veranderen, want dan gebeuren er ongelukken”.

De vraag aan het CDA is waarvoor het kiest: voor de aalmoes of voor gerechtigheid.

W. Diepraam

Banken hebben vaak
méér macht dan politieke partijen.

Zo kan ons eigen spaargeld ons de baas zijn.

De banken beheersen de geldkraan van Nederland. Zij beheren het kapitaal. Kapitaal dat ze naar eigen believen kunnen beleggen en investeren. Waarmee ze nieuwe ontwikkelingen op gang kunnen brengen of... tégen kunnen houden. Zo hebben banken vaak méér macht dan politieke partijen. Logisch? Niet wanneer u bedenkt dat het overgrote deel van het geld dat zij beheren door de werknemers van Nederland, via spaar- en salaris-rekeningen wordt bijeengebracht.

Wat we daar aan kunnen doen? Door voor ons geld 'n bank uit de eigen kring te kiezen: de Algemene Spaarbank voor Nederland. Opggericht door het NVV en De Centrale. 'n Spaarbank die nimmer bewust investeert of belegt in zaken die strijdig zijn met de belangen van eigen spaarders of die - sociaal gezien - 'n luchtje hebben. Spaar daarom ASN! Uit principe. Of ook 'n beetje voor het gemak. Want u spaart dan via de postgiro en u weet: da's makkelijk. Laat uw eigen spaargeld u nooit de baas zijn. Vul meteen deze bon in!

BON Staatsbedrijf Der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

Aanmeldingsformulier voor een renterekening/plusrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden: _____

Naam _____

Voornamen (voluit) _____

Geboortedatum _____

Woonplaats _____

Straat enz. _____

Wenst bij de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een

renterekening   plusrekening

Datum _____ Handtekening _____

In een giro-envelop ongefrankeerd, tezamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg), inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Arnhem).

^{*)} aankruisen hetgeen u wenst.

**Algemene Spaarbank
voor Nederland**
geeft rente zonder bijmaak!

Voor nadere inlichtingen: Rijnstraat 28, 's-Gravenhage.
Tel.: (070) 84 93 09, 84 93 10, 85 99 88.

KULTURBELEID ALS ONTWIKKELINGSBELEID

DOOR PIET ZELISSEN EN PATRICK HUYGEN

I. Kultuuropvatting

Bij cultuur denkt men wel aan het doen en laten van de mensen, aan wat ze van hun leven maken. Men kan zeggen: cultuur is de vormgeving van de manier van leven en samenleven als middel om de kwaliteit van de manier van leven bewust te beïnvloeden. Hiermee wordt duidelijk afstand genomen van de sterk op de schone kunsten betrokken cultuuropvatting uit de vorige eeuw, waarbij het vooral om hogere geestelijke waarden ging en cultuur iets „verheffends” was, dat de mens deed ontstijgen aan zijn eigen werkelijkheid.

Het is niet verwonderlijk dat een dergelijk hoogverheven cultuurbegrip vooral gehuldigd werd in de betere kringen, want wie heeft behoefte aan zulke z(w)everige begrippen als hij voornamelijk verwickeld is in de harde strijd om het dagelijks bestaan?

Dit enge cultuurbegrip heeft veel onbegrip veroorzaakt. Voor de meeste mensen is tegenwoordig de strijd om het dagelijks bestaan, althans om het zuiver stoffelijke bestaan, niet zo hard meer. We hebben het over het algemeen „goed”. En toch hoef je bij de meeste mensen niet met cultuur aan te komen. Ze hebben er geen belangstelling voor. Ze zullen het misschien beschouwen als een gek soort liefhebberij, die sterk aan inkomen en stand gebonden is. Dit laatste bekijken ze niet ten onrechte zo, dat wijzen de cijfers wel uit. En waar inkomen en „stand” in onze maatschappij zeer ongelijkmatig verdeeld zijn, heeft het merendeel van de mensen aan de gangbare cultuur part noch deel.

Kortom, er is iets scheefgegroeid en dat is niet zo maar met geld en „goede woorden” als cultuurspreiding bijvoorbeeld op te lossen. Er is iets met die gangbare cultuur aan de hand. Het geld dat de overheid besteedt om de cultuur onder de mensen te brengen is niet goed besteed, omdat het grotendeels terecht komt bij mensen, die het niet nodig hebben.

Er wordt dan ook wel gezegd, dat onze westerse cultuur een middenklasse-, dus een bekrompen cultuur is. Als dit waar is, dan betekent het, dat het huidige cultuurbeleid gericht is op een minderheid binnen onze maatschappij en dat daarmee de bestaande ongelijkheden, tegenstellingen en spanningen binnen deze maatschappij versterkt worden. Er wordt wel gezegd „de cultuurspreiding werkt niet goed” en „we moeten daar meer aan doen”. Daarbij wordt er steeds stilzwijgend van uitgegaan, dat de cultuur op zichzelf goed is, maar alleen beter aan de man gebracht moet worden. Dat is dan nog altijd vanuit het oude cultuurbegrip, waarbij cultuur iets is, dat uitgaat van bepaalde beroepscultuurmakers en dat de mensen als gebruiksgoed tot zich kunnen nemen, kunnen „genieten”.

Volgens onze cultuuropvatting klopt daar niets van en is cultuur iets, dat aan de basis van de samenleving moet ontstaan en daar dan ook echt leeft. De huidige cultuur deugt niet. Die komt niet vanuit de basis en zal daarom nooit iedereen kunnen bereiken. Daarom moet de cultuur beleidsmatig veranderd worden en in dat verband

zullen we spreken van het streven naar kulturele mondigheid en zelfbeschikking.

Er is een soort cultuur, die niet aan de man gebracht hoeft te worden, omdat de mensen er al volledig mee omspoeld worden. Deze cultuur is de vrucht van het eenzijdig gericht zijn op het bevorderen van wetenschap en techniek, van kennis en kunde. Een verklaring voor die eenzijdigheid hoeven we niet ver te zoeken; wie deze zaken beheerst, beschikt over macht. Macht die kan leiden tot een verregaande vervreemding, omdat de mensen uiteindelijk niets meer over hun eigen leven te zeggen hebben. De macht van de koopwaarcultuur. Koopwaar in de vorm van pasklare oplossingen voor problemen. De mens hoeft niet creatief te zijn, hij kan de diensten kopen van een ander, die daarin is gespecialiseerd.

De mens hoeft zich niet te leren uitdrukken, hoeft zijn gedachten niet te leren vormgeven, hoeft zijn standpunt niet te bepalen, want er zijn mensen die daarin zijn gespecialiseerd. De samenleving kan gezien worden als één grote markt, waar van alles te koop is. De klant is koning en hoeft daar niets voor te kennen of te kunnen.

Zelfontplooiing, ontwikkeling van scheppende, vormgevende en sociale vermogens, daar doet men geen boodschappen mee. De klant „mag het zeggen” en daarvoor is zelfs uitdrukkingsvaardigheid geen vereiste, want hij hoeft eigenlijk alleen maar aan te wijzen wat hij wil hebben. Wat hij aanwijst wordt verteerd of weggeworpen.

Het is trouwens helemaal een inteer- en wegwerpstelsel op die markt. De vrije markt leidt tot onderlinge wedijver, het opdrijven van omzet en opbrengst en daarmee tot grootschalige handel en industrie ten koste van de leefbaarheid. De grenzen aan de inteermogelijkheden worden echter steeds duidelijker. We teren in op onze leefreserve en onze overlevingskans wordt steeds kleiner. Door een toename van de verbruiksdruk raken grondstoffen snel op, wordt de opvang-, regel-, en toeleveringscapaciteit van de leefomgeving uitgeput. Door een toename van de bewapeningsdruk wordt de zelfvernieuwigingscapaciteit steeds groter, onder het mom van het behoeden van onze overlevingskansen.

Er is een toenemend besef, dat dit zo niet langer door kan gaan, dat er een ontwikkelingsgeschiedenis aan de gang is, waarop we zelf meer invloed moeten gaan uitoefenen. Tezeer worden de oude beproefde lijnen doorgetrokken, zonder dat men zich afvraagt, waarheen die leiden. Het gaat nu om het zelf herkennen, bewust worden, van wat er aan de hand is en om het inzicht, het vermogen, het gevoel en de mogelijkheid hebben daar iets aan te kunnen doen. Daarom moet het hele onderwijs en in ruimere zin de hele cultuur zich gaan richten op het voortdurend verschaffen van meer inzicht dan kennis en op het voortdurend ontwikkelen en ontplooiën van allerlei belangrijke menselijke vermogens en vaardigheden.

Daarbij gaat het dan om: het leren/kunnen verwerken van informatie (onderwijs, vormings- en ontwikkelingswerk); het leren/kunnen vormgeven van eigen denkbeelden en standpunten (politiek, sociaal handelen); het beschikken over

Piet Zelissen (36) is leraar Duits en was lid van de Tweede Kamer voor de KVP van 1971 tot 1972. Hij maakte toen deel uit van de kamercommissies voor CRM en Onderwijs. Hij heeft binnen de PPR verschillende functies, zoals bestuurslid van Noord-Brabant. Hij is bestuurslid van de Stichting Maaslands Welvaren, een regionale opbouwstichting. Adres: Beethovengarde 51, Oss.

Patrick Huygen (32) is bioloog en onderzoeker aan het Radboudziekenhuis te Nijmegen. Hij was lid van de Kulturele Raad van Noord-Brabant en werkte als zodanig in de sectie Kreativiteitsontwikkeling en cultuurspreiding van deze raad. Adres: Burg. Van der Elzenlaan 14, Oss.

(leren/ontwikkelen van) sociale vaardigheden (naast gevoel voor zichzelf, gevoel voor anderen hebben, maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef); het leren/kunnen uitdrukken van gevoelens en inzichten op allerlei manieren; het leren/kunnen waarderen van de uitdrukking van gevoelens en inzichten door anderen (kunst, kunstzinnige vorming, creativiteitsontwikkeling, vermogen tot waarderen van wat door natuur en mensen in het verleden is en in het heden wordt voortgebracht).

De normen en waarden, die hiermee worden aangeduid, zijn middel en doel van een nieuw cultuurbeleid. De mens kan alleen via het ontwikkelen van zijn eigen mogelijkheden zichzelf bevrijden uit de onpersoonlijke machten van techniek en organisatie. Marx heeft op de verkommering van het arbeidersvolk gewezen en daarmee de stoot gegeven tot een zedelijke bezinning. Er is een nieuwe beheersing nodig. Niet meer louter technische beheersing van natuurkrachten, gekanaliseerd in de industrie. Nee, het gaat om de zedelijke beheersing van de door onszelf opgeroepen gevaren. Dit vergt vindingrijke vernieuwingen voor wat betreft onze manier van benaderen en deze vindingrijkheid gaat boven technieken vernuft uit, omdat er een zedelijk scheppingsvermogen — creativiteit op ethies gebied — voor is vereist.

Politieke betrokkenheid, maatschappelijke bewogenheid, onderwijsbeleid, democratisering van de samenleving, dat alles heeft te maken met zedelijkheid. Hierbij past de vraag, hoe men zijn verantwoordelijkheid voor de uitkomsten van onze techniek dan moet zien, hoe men vastgelopen vraagstukken moet oplossen. Wat voor gevolgtrekkingen moet men maken voor de politiek? Voor de politiek betekent dit alles, dat een andere koers moet worden uitgezet. De „kultuur“ van de economische groei en technische vooruitgang zal afgeremd moeten worden om meer ruimte te bieden aan de waardevolle onstoffelijke kanten van het menselijk bestaan. Want als één ding duidelijk is, dan is het wel, dat het tijdperk van het economies nut het vermogen om de wereld te herkennen heeft verschaald. De totale vervreemding en in het verlengde daarvan de totale vernietiging kan het gevolg zijn.

Om aan de dans te ontspringen en aan zelfvernietiging te ontkomen, zal er een weg gezocht moeten worden op een manier, die getuigt van zin voor werkelijkheid. Wil men echt de noodzakelijke gevolgtrekkingen maken uit de ontreding van de heersende cultuur, dan zal op het politieke vlak bewust gekozen moeten worden voor die weg, waarbij de mensen iets over hun eigen leven te zeggen hebben, opdat ze „mondig“ zijn, zich bewust van welke kant het op moet en klaar om de zaken ook daadwerkelijk aan te pakken. Wat ze dan in vrede, vrijheid, gelijkheid en broederschap, voor sommige dingen ieder voor zich en voor andere dingen allemaal samen, van hun leven en van de samenleving maken, is in onze opvatting cultuur van het zuiverste water: cultuur vanuit de basis, waaraan iedereen deel heeft en die bij iedereen lééft.

II. KULTURBELEID

1. Doelstelling

In ruime zin moet als doelstelling van het cultuurbeleid uiteraard gezien worden het bevorderen van het ontstaan, het ontwikkelen en het in stand houden van de cultuur volgens de opvatting, geschetst in I. Rekening houdend met wat er scheef is gegroeid in onze cultuur en wat hier gezien wordt als enig mogelijke uitweg, zijn de op de verwezenlijking van dit gebied gerichte doelstellingen:

a. **Het voorrang geven aan mensen met een culturele achterstand;** die moeten zich in de eerste plaats ontplooien en ontwikkelen.

b. **Het streven naar een rechtvaardiger verdeling van macht, inkomen, kennis en kunde;** het treffen van maatregelen die de maatschappelijke veranderingen hierop richten.

c. **Het aanmoedigen van ontwikkelingen die de maatschappelijke bewustwording bewerkstelligen;** dit is een noodzakelijke voorwaarde om voor grote groepen mensen deelneming aan de democratie mogelijk te maken.

En gemeenschappelijk kenmerk van deze drie doelstellingen is, dat er een **ontwikkeling** op gang gebracht moet worden die het ontstaan van cultuur van onderaf, vanuit de basis, mogelijk maakt. Met erkenning van het feit, dat er vanuit onze kultuuropvatting gezien sprake is van een zodanige achterstand dat de benaming ontwikkelingsgebied niet misplaatst is, zullen we het cultuurbeleid vanuit deze kultuuropvatting in het vervolg **ontwikkelingsbeleid** noemen.

Ter verwezenlijking van deze doelstellingen zal het ontwikkelingsbeleid een onderlinge samenhang moeten vertonen en herkenbaar moeten zijn in nagenoeg alle onderdelen van het overheidsbeleid. Het woningbouwbeleid bijvoorbeeld moet evenzeer gericht zijn op inhoudelijke waarden en creatieve mogelijkheden als op aantallen woningen. Het onderwijsbeleid moet evenzeer gericht zijn op bewustwording en ontplooiing van schepende, vormgevende vermogens en sociale vaardigheden als op kennisoverdracht. Het werkgelegenheidsbeleid moet niet alleen gericht zijn op behoud of vergroting van het aantal arbeidsplaatsen, maar evenzeer op de menswaardigheid en liefst zelfs aantrekkelijkheid van werkwijzen en werkomstandigheden. De inkomenspolitiek ten slotte moet erop gericht zijn de verschillen in bestedingsmogelijkheden te vereffenen, daarmee de bestedingswedloop af te remmen en gelijkwaardige kansen te bieden tot de ontplooiing van een ieders persoonlijkheid. (Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat jonge scholieren in bepaalde oude stadskernen een schrikbarende achterstand in persoonlijkheidsontwikkeling vertonen.)

Een ontwikkelingsbeleid betekent het scheppen van voorwaarden, klimaat en omstandigheden voor persoonlijke ontplooiing van uitdrukkingsvaardigheid en maatschappelijke vaardigheid, van schepende en vormgevende vermogens, waartoe in de eerste plaats behoort het vermogen om iets van het leven zelf, van de samenleving te maken. Ontplooiing staat daarbij voor mondig worden, het bewust worden en aanpakken van tekortkomingen- en gewennings- of verslavingsverschijnselen; het verkrijgen en tot ontwikkeling brengen van middelen om zichzelf uit te drukken.

Dit is zo wezenlijk, dat gesproken kan worden van een grondrecht. Het recht om zijn eigen leven met betrekking tot dat van zijn medemensen vorm te geven. Daartoe is nodig een zo groot mogelijke keuzevrijheid. De persoonlijke ontplooiing hoeft slechts daar haar grenzen te vinden, waar ze de ontplooiing van anderen in onaanvaardbare mate zou belemmeren. Het gaat er dus om dat een grote verscheidenheid aan vorm en inhoud kan bestaan en dat die voor iedereen bereikbaar moet zijn. Dat vraagt een opheffing van maatschappelijke ongelijkheid en het afzwakken, zo niet geheel verwerpen van getalsnormen en geldsnormen. Een ontwikkelingsbeleid eist ook, dat de verantwoordelijkheid voor het schepende en vormgevende werk in de samenleving dáár gelegd wordt, waar dat zijn onmiddellijke en belangrijkste uitstralingsgebied heeft. Dat is soms de hele

Nederlandse samenleving maar vaak ook een deel daarvan, gewest, gemeente of wijk. Op dat vlak moet dan ook beslist worden over de voorzieningen waaraan men behoefte heeft. De wens tot spreiding, het onderkennen van vragen en behoeften, vraagt een samenhangend ontwikkelingsbeleid met een stelsel van voorzieningen. De voorwaarden voor spreiding zijn niet al te moeilijk aan te geven.

Ieder vraagstuk, iedere behoefte heeft zijn eigen vorm, omvang en plaats. Elke bestuurslaag zal zijn eigen werkgebied hebben bij het tot stand brengen van kulturele voorzieningen. Elke hogere bestuurslaag heeft tot taak om zoveel mogelijk naar beneden door te schuiven en daarbij tevens te zorgen voor onderlinge samenhang en zo goed mogelijke begeleiding. Zo zullen uiteindelijk door de hoogste bestuurslaag voorzieningen en bloeiwijzen van het kulturele leven moeten worden vastgelegd in wetten en regelingen, waar de plaatselijke bestuurslaag op kan terugvallen.

2. Zwaartepunten en middelen

Uit het voorafgaande is de bedoeling van het ontwikkelingsbeleid wel duidelijk geworden. Daar bij het hanteren van een brede opvatting van wat cultuur is of zou moeten zijn, vrijwel alle onderdelen van overheidszorg onder dit ontwikkelingsbeleid zouden vallen, is het goed de zwaartepunten duidelijk vast te leggen.

Op deze wijze kunnen in het volgende de toetsingsmiddelen, aan de hand waarvan bijvoorbeeld het bekostigingsbeleid als ontwikkelingsbeleid in engere zin beoordeeld wordt, duidelijk worden aangegeven.

a. Het beleid is allereerst gericht op voorziening, invoering en uitvoering aan de basis omdat mensen onmiddellijk invloed moeten kunnen uitoefenen op de vormgeving en kwaliteit van de samenleving.

b. Een voorziening, invoering of uitvoering moet voor iedereen bereikbaar en toegankelijk zijn of dit bewerkstelligen bij een bepaald (bestaand of nieuw) kultureel bezit of kultureel gebeuren.

c. Het versneld wegwerken van achterstand in financieel, sociaal, kultureel, educatief en democratie opzicht is oogmerk voor het aanwenden van de bestaande en het ontwikkelen van nieuwe beleidsmiddelen.

Ter toelichting van de hier gehanteerde begrippen moge het volgende dienen: onder een **voorziening** verstaan we de stoffelijke middelen die noodzakelijk zijn (bijvoorbeeld een vormingsinstituut dat gebouwd wordt); onder **invoering** verstaan we het instellen van bepaalde regelingen of verplichtingen (bijvoorbeeld het instellen van educatief verlof zodat de mensen in staat gesteld worden om naar dat vormingsinstituut te gaan); onder **uitvoering** verstaan we het tot stand komen en de vormgeving van het uiteindelijk beoogde kulturele proces of evenement (de vrijgestelde mensen zijn naar dat vormingsinstituut, dat afgebouwd is, toegekomen en nemen daar deel aan een bepaald vormingsproces op een bepaald gebied). Het spreekt vanzelf dat met name de uitvoering sterk op de inhoud moet zijn afgestemd. Bij de afweging op grond van de hier aangegeven zwaartepunten zal de overheid zich bewust richtinggevend moeten opstellen. Dat betekent natuurlijk niet, dat er sprake moet zijn van inhoudelijke betutteling, maar wel dat de overheid, die zaken, die buiten de uitgangspunten en zwaartepunten van het ontwikkelingsbeleid vallen, zou moeten afremmen.

3. De begrotingspraktijk

Zonder afstand te willen nemen van de noodzaak van een zo ruim mogelijk ontwikkelingsbeleid in de nabije toekomst, gebiedt de huidige begrotingspraktijk ons hier en nu te beperken tot datgene wat onder het begrotingshoofdstuk cultuur valt. Waar nodig zullen we de grenzen vast op voorhand verleggen, omdat er ook rekening gehouden moet worden met het feit dat in het kader van een ontwikkelingsbeleid de toekomstige begroting er wel anders uit zal gaan zien. Momenteel zijn bij het overheidsbeleid de volgende mogelijkheden te onderscheiden:

a. een histories gegroeide, vrij willekeurige cultuurbegroting, waarbij op de afzonderlijke posten wel of geen kostenstijging wordt doorberekend;

b. als a., met reservering van een post voor plotseling opkomende zaken, waarvan men het belang inziet;

c. toetsing van de bestaande kulturele voorzieningen en verhoudingen aan de uitgangspunten van een cultuurbeleid. Zonodig worden van overheidswege veranderingen in het kulturele bestel aangebracht, waarbij de voorrang bepaald wordt aan de hand van de doelstellingen van het beleid uitgaande van de gekozen cultuuropvatting. Elk jaar worden de ontwikkelingen zorgvuldig bekeken en worden daaruit gevolgtrekkingen gemaakt voor subsidieverlening.

Uitgaande van onze cultuuropvatting is de onder c. aangeduide benadering de enige die in aanmerking komt voor een zinnig ontwikkelingsbeleid.

4. Het bepalen van de voorrang

Bij het beoordelen van elk onderdeel van de begroting komen drie belangrijke vragen aan de orde:

a. wat zijn de doeleinden?

b. wat zijn de doelgroepen?

c. wat zijn de middelen om bij de bedoelde groepen (b) de beoogde uitwerking (a) te verkrijgen en wat kost dat?

De doeleinden werden onder punt 1. behandeld. Uit deze doeleinden kunnen rechtstreeks de belangrijkste doelgroepen afgeleid worden, namelijk de groepen met de grootste sociale en kulturele achterstand; de groepen die het meest te lijden hebben van een onrechtvaardige verdeling van macht, inkomen en kennis en de groepen die het minst aan maatschappelijke bewustwording zijn toegekomen. Het mag uiteraard geen toeval heten, dat er een aantal bevolkingsgroepen aangewezen kan worden, waarop al deze omschrijvingen zonder meer van toepassing zijn. Het in 2c. aangewezen zwaartepunt voor het aanwenden van beleidsmiddelen houdt hier in het bijzonder rekening mee. De in 2b. genoemde vereisten van toegankelijkheid en bereikbaarheid gelden natuurlijk voor iedereen, maar in een aantal gevallen zullen er toch bepaalde doelgroepen uit afgeleid kunnen worden. Zo zal men kunnen bedenken dat bijvoorbeeld de doelgroepen bejaarden, gehandicapten en langdurig zieken het treffen van bepaalde **voorzieningen** noodzakelijk kunnen maken, de doelgroep werkende jongeren de **invoering** van het edukatief verlof kan vereisen en een bepaalde aktiegroep moet kunnen bepalen hoe er aan een bepaalde aktie **uitvoering** moet worden gegeven. In het onder 2a. genoemde werd „de basis in het algemeen” opgevoerd als doelgroep. Daar worden in zijn algemeenheid alle mensen in hun onmiddellijke leefomgeving mee bedoeld, in alle lagen

van de bevolking. Deze doelgroep kan onmiddellijk uit onze kultuuropvatting worden afgeleid, immers, cultuur wordt daarin gezien als de manier waarop de mensen vorm geven aan hun bestaan, als datgene wat van de mensen zelf uitgaat. Al valt er in beginsel niets af te dingen aan deze brede opvatting van „de basis”, toch is het duidelijk dat een dergelijke allesomvattende doelgroep vrijwel onmogelijk te hanteren is binnen een ontwikkelingsbeleid, waarbij keuzen moeten worden gemaakt. Wat ook duidelijk is, dat is dat overheidsbemoeienis niet nodig is voor die mensen, die genoegzaam in staat zijn om hun eigen manier van leven vorm te geven. Dat betekent, dat de taak van de overheid op de eerste plaats ligt bij de mensen, die daartoe niet voldoende uit zichzelf in staat zijn.

Het zal duidelijk zijn, dat we deze mensen — dit deel van „de basis” — juist weer zullen moeten zoeken onder de in punt 1 aangeduide mensen met achterstandsituaties. De onder punt 2c. gegeven aanduiding van deze achterstand (in financieel, sociaal, cultureel, edukatief en democratisch opzicht) geeft al enig vermoeden van welke aard de belemmeringen zijn, die deze mensen weerhouden van het bepalen van vorm en inhoud van hun eigen manier van leven. Aan het opheffen van deze belemmeringen verwachten we van buitenaf iets te kunnen doen door een rechtvaardiger verdeling van macht, inkomen, kennis en vaardigheden na te streven (1b). Van binnenuit is er echter ook iets nodig bij de betreffende mensen en daarom hebben we onder 1c genoemd een proces van bewustwording, dat we bij de mensen moeten zien te bewerkstelligen. In beginsel wordt dit natuurlijk voor alle mensen nagestreefd, maar alleen al het feit dat macht, inkomen en kennis in onze maatschappij ongelijk verdeeld zijn (denk aan 1b) wijst ondubbelzinnig in een zodanige richting, dat duidelijk is dat het overheidsbeleid zich ook hier weer het eerst zal moeten richten op de groepen met een „bewustzijnsachterstand”, op die groepen die het minst invloed op hun eigen manier van leven hebben.

Het verder ontwikkelen van een bewustwordingsproces heeft minder voorrang naarmate het reeds aanwezige bewustzijnsnivo bij de doelgroep op een hoger plan staat. Met andere woorden: een proces gericht op het bijbrengen van het onderscheid tussen „a” en „b” aan de mensen, die dat onderscheid nog niet kennen, is veel belangrijker dan het bijbrengen van het onderscheid tussen „alpha” en „beta” aan degenen, die alles al van „a” en „b” afweten. Ook de ontwikkeling van de bewustwording moet dus in de eerste plaats gericht zijn op basisontwikkeling. Aan deze opvatting ligt de gedachte ten grondslag, dat een bepaald minimum aan ontwikkeling kan leiden tot verdere zelfontwikkeling.

Vanuit die opvatting mag de overheid een bepaald minimum aan ontwikkeling aan iedereen dwingend opleggen (denk aan de leerplichtwet) en mag niemand dit noodzakelijke minimum onthouden worden. Deze opvatting leidt overigens ook tot de stelling dat de culturele opvoeding en emancipatie moet beginnen op de basisschool.

Om de doeleinden en de middelen van de in het kultuurbestel ondergebrachte instellingen en werksoorten te kunnen toetsen aan de belangrijkste oogmerken van ons ontwikkelingsbeleid — te weten culturele mondigheid en zelfbeschikking — wordt nagegaan in hoeverre de door deze instellingen en werksoorten beoogde of zich daarbinnen afspelende processen kunnen bijdragen aan de door ons gewenste ontwikkeling. Voor dit doel kunnen we een ruwe indeling maken van verschillende soorten processen, waarbij we er vanuit gaan dat de ene soort minder en de andere meer verenigbaar is met de doeleinden van ons ontwikkelingsbeleid.

„Ochja”-soort: Processen die niet of nauwelijks iets bijdragen tot de ontwikkeling (je brengt er je tijd mee zoek, je vermaakt je er wel mee). Deze processen kunnen gedoogd worden, voorzover ze niet rechtstreeks onverenigbaar zijn met ons ontwikkelingsbeleid (ze mogen bijvoorbeeld niet vooroordeelbevestigend zijn; dat is opium voor de bewustwording!!) ze verdienen niet zonder meer aangemoedigd te worden en krijgen de laagste voorrang.

„Oja”-soort: Processen die degenen die erbij betrokken zijn „iets doen” (je steekt er wat van op, kunt er iets mee doen). Men is door het ondergaan van dergelijke processen in staat tot iets doordachter denken en handelen, of heeft althans enig idee wat daarvoor nodig is; deze processen bieden iets, dat goed gebruikt kan worden volgens onze kultuuropvatting en krijgen een gemiddelde voorrang.

„Aha”-soort: Processen die de mensen zo goed mogelijk beïnvloeden, hun plaats en die van anderen in de wereld duidelijk maken en hen in staat stellen zo bewust mogelijk te kiezen en te handelen (je wordt ’t je bewust, je doet zelf een duit in ’t zakje).
Hier gaat het op processen die bijzonder goed passen in ons ontwikkelingsbeleid. Ze bieden datgene waar we om zitten te springen en krijgen de hoogste voorrang.

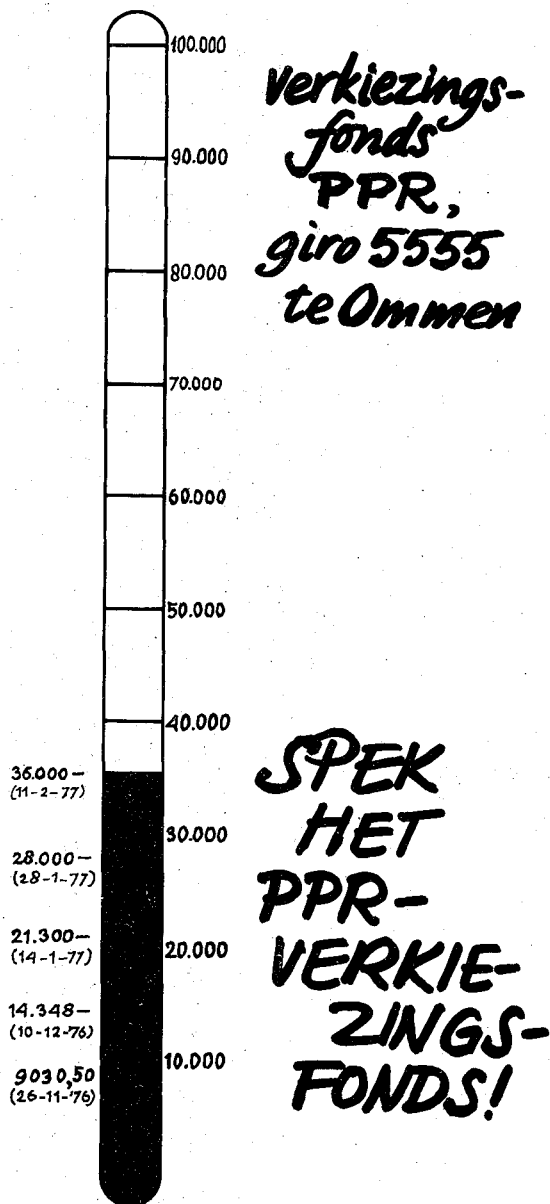
Een prakties voorbeeld:

„Ochja”-soort: het lezen van een artikel, het volgen van een tv-uitzending of het volgen van een lezing over milieutuin;

„Oja”-soort: het volgen van een cursus aanleg en onderhoud milieutuin;

„Aha”-soort: het deelnemen aan een vormingsproject waarbij de milieuhygiëne en de plaats van de milieutuin daarin aan de orde komt.

Verkiezingskas moet voller

Geef PPR een steekpenning

U weet het: De PPR zal nooit giften van het bedrijfsleven aanvaarden. Om haar onafhankelijkheid te waarborgen.

Maar toch hebben we geld nodig voor onze campagne. En heel wat. We doen dus een dringend beroep op u om bijvoorbeeld in één klap meer bijeen te brengen dan die bedrijven in een half jaar voor het CDA bijeenbrachten.

De penningmeester van het verkiezingsfonds dankt intussen alle gevers tot dit moment.

INHOUD

3. KLEINSCHALIGHEID

Kan het kleiner?
Kan het eenvoudiger?
Kan het goedkoper?
Kan het in nauwe samenwerking met natuur en milieu?
Zonder te zeggen dat kleinschaligheid de oplossing van alle maatschappelijke kwalen is, kan die in combinatie met de wil tot democratiseren op alle niveaus een grondige verandering van het systeem inluiden. Minister Boy Trip over de betekenis van kleinschaligheid.

4. PPR EN EUROPA

Moet de PPR aan Europese verkiezingen meedoen ja of nee, is nog steeds een vraag. Volgens Wouter van Doorn is het Europees parlement een democraties lijkend vernis over een groot aantal beslissingen die er op neerkomen dat de autonome ontwikkelingen in technologie en bedrijfsleven worden uitgehold en waarin de Europese bevolking eigenlijk weinig in te brengen heeft. Zijn konklusie is dan ook: De PPR moet niet meedoen aan Europese verkiezingen en door buitenparlementaire aktie het Europese imperium afremmen.

5. WEL MEEDOEN

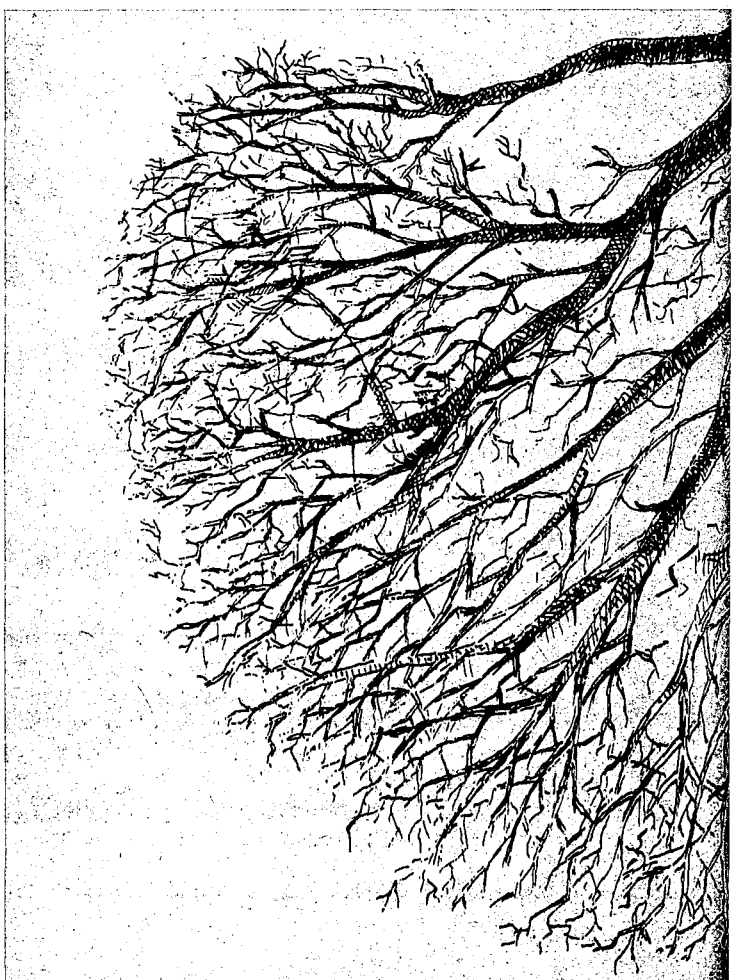
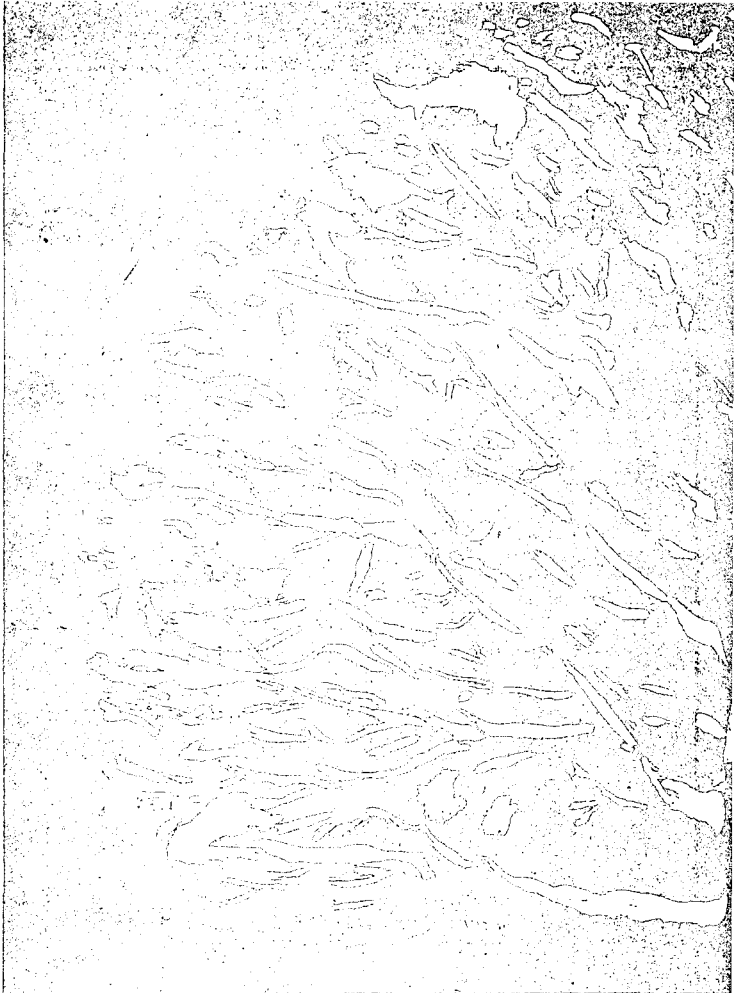
Gerritjan van Oven ziet ook angstwekkende ontwikkelingen, maar kiest toch voor meedoen aan Europese verkiezingen. Nederland kan een soort PPR-rol op Europees nivo spelen. Europese verkiezingen zijn een tussenstap naar een federale wereldregering die de PPR uiteindelijk nastreeft. Er wordt al zoveel op Europees nivo geregeld, dat een bijtrekking van de democratie nodig is, al moet men van het Europees parlement straks niet teveel verwachten. Gerritjan gaat ook in op de plaats van de PPR in de Europese partijvorming.

8. HET CDA

Het CDA schijnt een sukses te worden. Maar volgens Kees Waagmeester zal het moeten kiezen. Het zou niets moeten pretenderen maar intussen een koers moeten varen die ligt op die van het evangelie. Het moet kiezen tussen een individualistische bijbelopvatting en solidariteit, tussen fatalisme en hoop, tussen aalmoes en gerechtigheid.

11. KULTURBELEID

Straks, als de centralisatieplannen van Van Doorn doorgaan, maar ook nu al, is er alle reden voor een goed doordacht gemeentelijk kultuurbeleid. Waar gaan de subsidies heen en waarom? Piet Zelissen en Patrick Huygen hebben voor hun gemeente Oss een dikke nota geschreven, waarvan dit studieblad de algemene uitgangspunten publiceert. Een stimulans voor andere aktiecentra om hierover ook alvast wat door te denken. Het basismateriaal wordt u hierbij aangereikt.

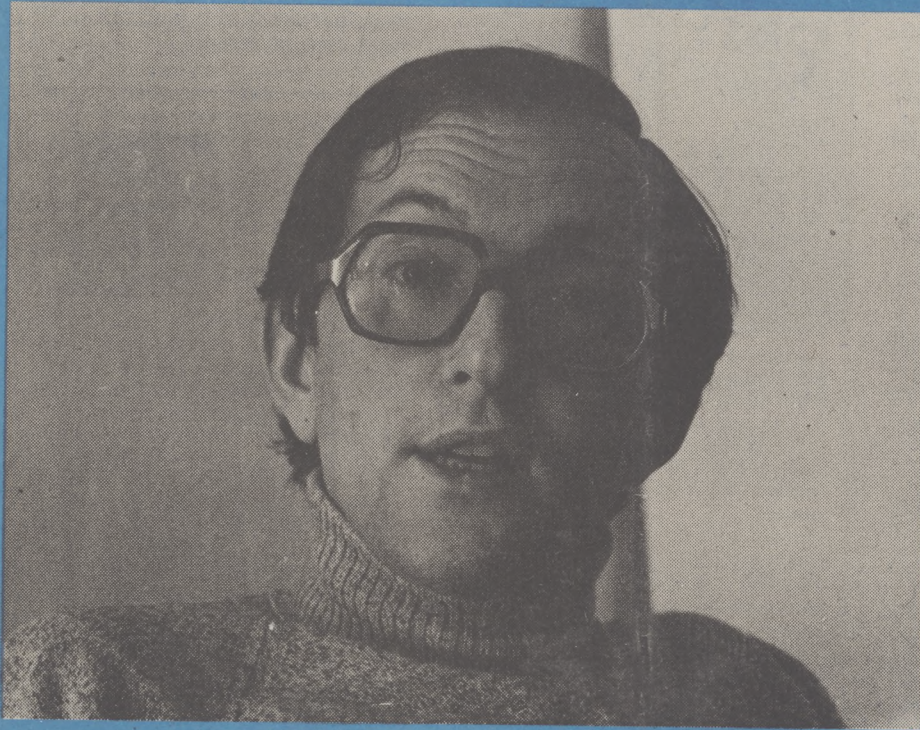

PPRAK

PPR Aktie Krant

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 4 maart 1977, nummer 98

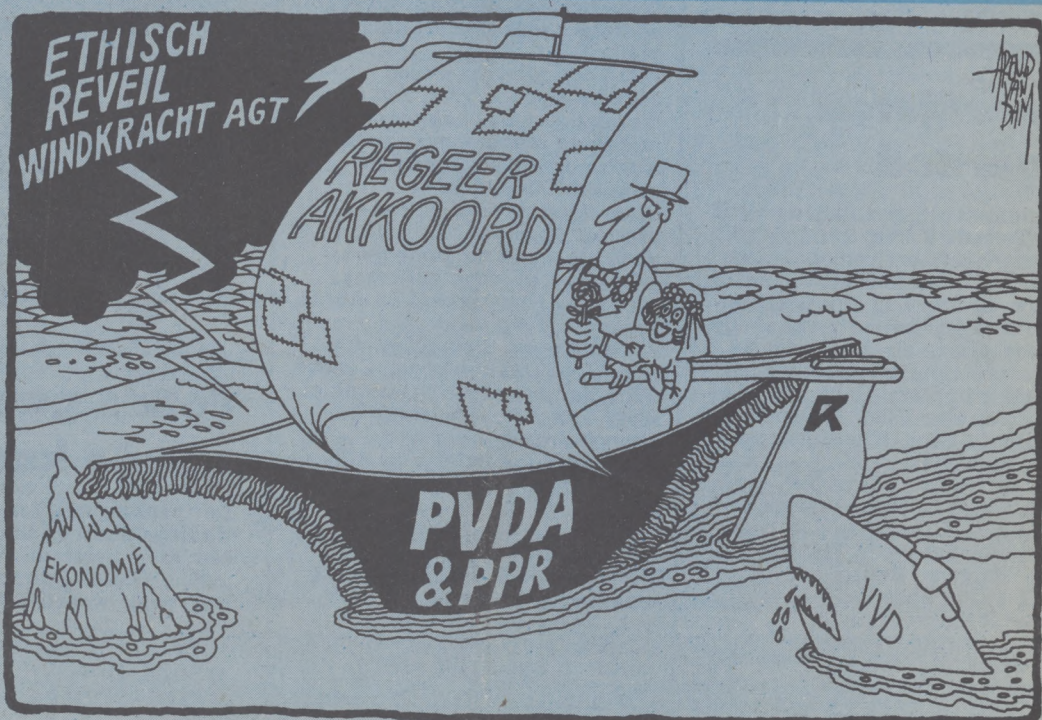

Statenlid Gidi van Dongen en zijn werk

pag. 8-9

verder ook

- 4 Verkiezingsmanifestatie in Utrecht.
- 10 Internationale aktie tegen kernenergie.

Het ontwerp regeerakkoord

pag. 6-7

PPRAK

PPR-Aktiekraant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Rien Blom, Jan Heytel, Sam Mol.

redaktieraad: Alice de Gier, Harm Lamberts, Johan Mug, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester (eindredakteur).

druk: Lumax, Utrecht.

redactie-adres: Kees Waagmeester, Veldbloemweg 63, Alphen aan den Rijn. Tel. (01720) 23052.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abbonement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Buro Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

Kamerlijsten nu gereed

Alle kandidatenlijsten van de PPR voor de Tweede Kamer zijn gereed. Als laatste heeft het regionale congres van het Noorden en Oosten in Zwolle op 19 februari zijn lijst aangevuld. De lijst ziet er vanaf de achttiende plaats als volgt uit:

18. Louis van Hoorn, Heerenveen
19. Wouter van Dam, Renkum
20. Willy van der Vlist, Deventer
21. Willem de Boer, Kloosterburen
22. Ruth Post, Assen
23. Joop de Zeeuw, Nijmegen
24. Henk van der Vegt, Oldenzaal
25. Piet Spijk, Groningen
26. Klaas Waagmeester, Hantum
27. René Huigens, Beilen
28. Ad Goeting, Epse
29. Henny Rutgers, Almelo
30. Wim Oosterhuis, Ermelo
31. Ton Schouten, Joure
32. Johan Mug, Ezinge
33. Bep Schoots, Nijkerk.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Dinsdag:

Ik ben er nog steeds niet achter of de heer van Agt een slim, ja misschien wel een doortrapt politikus is, of dat zijn daden en uitspraken steeds toevallig een voor het CDA gewenst effect hebben.

De moeite die de top van het CDA doet om Van Agts bokkesprongen recht te trekken, zou er op moeten wijzen dat Van Agt inderdaad een naïeve man is, die zelf niet in de gaten heeft wat hij teveeg brengt op het moment dat hij zo'n prachtige taalkundig complete volzin bouwt.

Als dat niet zo is, en Van Agt voert een bewuste strategie en de CDA-top trekt steeds de zaken even bewust weer recht, dan zijn ze daar heel, heel slim. Van Agt wil Zijlstra als premier, hijzelf staat na Andriessen derde op zijn eigen lijstje. Vondeling heeft die Zijlstra-variant onmiddellijk de pas afgesneden en dat is heel verstandig. Maar je weet het dus bij Van Agt nooit. Misschien was dat wel de bedoeling.

Want de zaken lagen nog niet zoals ze lagen, of Van Agt deelt mee dat Den Uyl ook wel premier mag zijn in een kabinet waarin de progressieven de minderheid hebben.

Daar staan ze dan, die progressieve partijen, die wilden gaan zeggen in de campagne: Wie Den Uyl terug wil moet progressief stemmen. Van Agt is ze, nogmaals gewild of ongewild, een stap voor. Stem CDA, dan komt Den Uyl ook terug. Zonder PPR, dat wel, maar dat is ook al weer Van Agts bedoeling. Een bewust draaiboek of een draaiboek dat onder Van Agts handen totstand komt? Ik weet het niet.

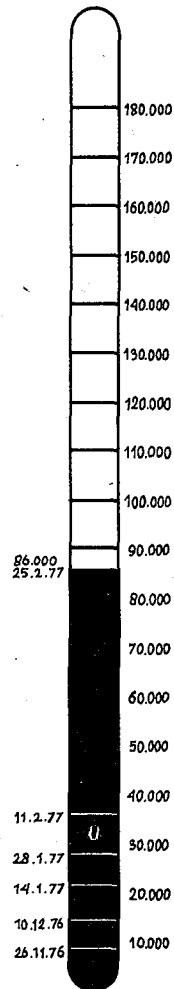
Donderdag:

Nu ik me sinds dinsdag afvraag wat overal achter zit, word ik gek. Neem nou het regeerakkoord met de PvdA. Kranten of politici die er op uit zijn de

PvdA en de PPR uit elkaar te jagen, zeggen dat het akkoord weinig radikaal is, ja een slap, nietszeggend stuk. De PPR kan dat natuurlijk niet maken, denken ze wellicht, dus gaan die wel dwarsliggen en blazen het akkoord op.

Wie wil dat het akkoord nog flink wordt afgezwakt tijdens de kabinetsformatie, die schildert het af als een uiterst ekstreem stuk. Hoe radikaler de indruk ervan, hoe meer men de pit eruit zal krijgen.

Ik geloof dat ik zelf het stuk maar eens ga lezen.

Verkiezingsfonds PPR, giro 5555 te Ommen

SPEK HET PPR-VERKIEZINGSFONDS!

Fonds gaat goede kant op

De penningmeester van het verkiezingsfonds is in de wolken. In één klap heeft de partij het fonds met f 50.000 gebracht op f 86.000. Dat gaat waarlijk de goede kant uit.

Maar laat niemand denken dat we er zijn. Hou vol tot 25 mei. Een goede campagne kost veel geld.

De tien voornaamste industrielanden nemen 75 procent van het wereldenergieverbruik voor hun rekening. De VS alleen al 35 procent. De wereld is bezig zijn gasvoorraden in snel tempo uit te putten. De totale hoeveelheid energie die de wereld gebruikt is elke elf jaar verdubbeld. Wij durven of willen geen vraagtekens zetten bij de rooibouw die we plegen. We weten ook niet waar we de energie vandaan moeten halen om dat enorme groeicijfer op te vangen. Maar we blijven dat wel uit alle macht proberen en nemen daarbij onze toevlucht tot procedé's die ongekende risico's inhouden voor het leven van mens en milieu. Net zo lang tot de zaak fout loopt. De mens: slaaf en slachtoffer van een economies systeem. Het kan ook heel anders.

We zouden kunnen beginnen met de bestaande energie-lekken te dichten. Alleen daardoor is al zo'n 30 procent besparing mogelijk: tien procent door het isoleren van woningen en gebouwen; tien procent door het koelwater van elektrische centrales, dat nu zonder meer wegloopt, te gebruiken voor verwarming; en nog eens tien procent van onze gastoestellen en elektrische apparaten te verbeteren (dat kan twee tot driemaal zo groot zijn). Het nieuwe rapport van het PPR-partijbestuur „Geen kernenergie, wat dan wel?” geeft een scenario dat een stabilisatie van het energieverbruik in 1985 laat zien en daarna een daling, totdat in het jaar 2000 75 procent gebruikt wordt van de huidige hoeveelheid. Op langere termijn is het zelfs tot de helft terug te brengen.

Volgens dit scenario is in het jaar 2000:

- het verbruik van aardgas, kolen en olie teruggelopen tot ongeveer 60 procent van het huidige nivo, met alle positieve gevolgen voor het milieu van dien;
- is er geen kernenergie;
- is de bijdrage van wind-, zonne- en plantenenergie ongeveer negen procent van het huidige totaalgebruik van fossiele brandstof;
- zijn de reserves aan aardgas in eigen bodem nog voor tientallen jaren voldoende. Kiezen voor dit PPR-energieplan houdt in dat onze industrie zich kan werpen op de drie genoemde vormen van energiebe-

Ria Beckers:

Denken vanuit de mensen

sparing én op alternatieve energie. Dat betekent zo'n 60.000 à 75.000 arbeidsplaatsen. Dat betekent ook een uitstekende concurrentiepositie ten opzichte van het buitenland. Op kortere termijn, doordat onze industrie primeurs kan verwerven op die twee terreinen, op langere termijn doordat ons land op die manier straks voor een groot deel in zijn eigen energie kan voorzien en minder afhankelijk is van de grote olie- en kernenergiekartels, die zelf de prijzen bepalen. Konkurreren dus met goedkopere energie en met minder belasting van het milieu (die ook in de prijzen wordt verwerkt).

Ook dit PPR-alternatief is realistisch en praktisch. En het houdt niet eens een vermindering van onze welvaart in. Maar de keuzes die hiervoor moeten worden gemaakt vragen opnieuw dat we leren denken vanuit mensen en niet op de eerste plaats vanuit het systeem. Voor de PPR is het duidelijk dat de bereidheid van velen om mensen — desnoods de hele mensheid — op te offeren aan een economies systeem hoe dan ook doorbroken moet worden.

De discussie over kernenergie die overal op gang is gekomen sinds het moment dat onze ministers het

dreigende UCN-besluit hebben tegengehouden, bewijst dat dat kan. Uiteindelijk kiezen mensen voor mensen. Ze hebben alleen geen informatie over wat zich eigenlijk, over hun hoofden heen, afspeelt. En ze hebben geen handvaten om greep te krijgen op die besluitvorming. Maar beide dingen kunnen wij ze geven.

Ons probleem is eerder hoe politieke partijen als bijvoorbeeld het CDA ertoe gebracht kunnen worden te gaan denken vanuit mensen. Ik ben daarover niet optimistisch. Keer op keer wordt duidelijk dat het CDA daartoe niet bereid is. Zo was kort geleden in de Kamer de Wet Toezicht Kredietwezen aan de orde. Kern daarvan was het voorstel om de minister van Financiën (onder controle dus van het parlement) te betrekken bij de toetsing van fusies van banken ed. aan het criterium „algemeen belang”.

In een eerste amendement heeft het CDA dit onomwonden afgewezen. Dat amendement trokken ze in, maar kwamen met een nieuw voorstel: wachten op de nieuwe fusiewet, waarin dan dat criterium „algemeen belang” duidelijk omschreven zou moeten worden. Dat betekent in feite: wachten tot Sint Juttemis. Men heeft daarmee hetzelfde effect bereikt (de zaak is de grond ingeboord), alleen op een uiterst verhullende manier.

Want de Sociaal Economische Raad heeft een rapport uitgebracht over fusiewetgeving, waarin hij zegt dat er een toetsing moet komen op grond van het „algemeen belang” en dat het niet mogelijk is dat „algemeen belang” in een wet duidelijk te omschrijven. (Het wordt trouwens nu al in andere wetten als toetssteen gehanteerd!) Terecht heeft minister Duisenberg de CDA-frakties verweten dat ze achter lopen, zelfs op de opvattingen van de werkgevers.

In zijn kern is dit natuurlijk een her-vormingsvoorstel. En het CDA blijkt niet bereid tot her-vormen, tot het aanpassen van het systeem aan de mensen. Dat is niet erg hoopgevend voor de toekomst.

Mensen steeds opnieuw informeren over hun eigen situatie, over de belangen die spelen in de besluitvorming rond zaken die hun zaken zijn. Handvaten zoeken — én gebruiken — om die besluitvorming werkelijk door de gemeenschap te laten bepalen.

Dat stelt de PPR zich tot taak. In dát teken staan voor ons ook de verkiezingen. Omdat het om mensen gaat.

Met pré-première van PPR-lied

Nationale verkiezingsmarkt in Utrecht

Op 12 maart wordt in Utrecht van 10 tot 15 uur een grote PPR-verkiezingsmarkt gehouden. Dat gebeurt in het ons bekende decor van de Veemarkthallen, waar we dan nu eens niet komen om iets aan te nemen of te verwerpen, maar om actief de verkiezingscampagne te openen.

Uitgenodigd zijn: Alle zeventien landelijke kandidaten en de leden van hun steungroepen, alle (vier maal 18 tot 30) regionale kandidaten, de bewindslieden, de zittende Eerste- en Tweede-Kamerleden, de provinciale en plaatselijke campagneleiders, de raads- en statenleden, het partijbestuur en andere besturen, de landelijke campagnekommissie en alle anderen die actief aan de campagne meedoen. De bekende publicist Wouter van Dieren zal een verhaaltje houden

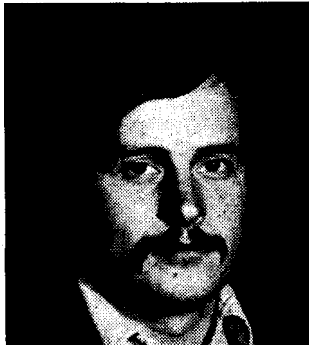
over het onderwerp „Informatie-overdracht, hoe doe je dat”, waarna er vijftien minuten is voor vragen en antwoorden.

De tv-film van de PPR-uitzending van 16 februari met Ton van Duinhoven zal worden gedraaid en ook de tv-film van december 1972, waarin de zeven overwinnaars van toen werden gepresenteerd. Henri Faas houdt daarna een voordrachtje over hetzelfde onderwerp als Wouter van Dieren, waar ook weer gelegenheid is om vragen te stellen. Om half één is er markt voor de „lagergeplaatsten (de nummers acht tot en met 17 van de lijst), die dan voor allerhande verkiezingsactiviteiten kunnen worden gekocht. Leer ze daar kennen.

Om twee uur spreekt vakbondsvoorzitter Leo Brouwer over het onderwerp „Verkiezingen en werknemers, hoe brengen we onze

boodschap over” met weer gelegenheid tot het stellen van vragen. Om kwart voor drie vindt de pré-première plaats van het lied „Omdat het om mensen gaat”, de titel song van onze verkiezingsplaat. Uitvoerenden: Een verrassende kijk op onze kandidaten. Om drie uur is alles afgelopen. Gedurende de hele dag is in de benedenverdieping verkiezingsmateriaal te bekijken en te koop. Breng daarom geld en transportmogelijkheden mee voor de verkiezingsprogramma's, verkorte verkiezingsprogramma's, verkiezingskrant, affiche, stickers, folders. Ook is te zien hoe de boekjes: „Omdat het om mensen gaat” (Thomas Rap) en „Menselijke maat” (Wereldvenster) eruit zien. De provinciale en plaatselijke actiecentra tonen er hun eigen ideeën en materiaal, zodat we elkaar kunnen inspireren.

**Podium
voor
bestuurs-
leden**

Ernst Veen

gedokterd. Overleg vindt plaats met „top- en landelijke rebellen”. Zo gaat dat nu bij politieke partijen. Van Dokkum tot Valkenburg en Winterswijk tot Scheveningen zal men weten dat die club bruist van energie en enthousiasme, voorzover men het daar al niet wist. Alvorens men op 25 mei in bovengenoemde plaatsen eigenlijk bij akklamatie wel had kunnen stemmen, moet er toch nog wel wat gedaan worden. Vanaf dit podium roep ik u lezer, zo'n slordige 15.000, op om mee op stap te gaan. Op pleinen, markten, in scholen, fabrieken en bejaardentehuizen zullen wij ons verhaal laten horen. Er moet geplakt worden op borden en lantaarnpalen en kandidaten moeten vergezeld worden op hun reis. Creatieve ideeën moeten gerealiseerd worden. Naast u, heeft de club ook geld nodig. Er zijn van die andere clubs die (on)gevraagd geld krijgen van een olieverkoper, een automaker of bierbrouwer. Wij doen dat niet zo, wij roepen gewoon die 15.000 andere rebellen op om eventjes tien gulden over te maken. Dit allemaal voor het uiteindelijke doel: tien zitplaatsen van de honderdvijftig. Het spreekt vanzelf dat meer ook welkom is! Zowel wat betreft de zitplaatsen als in de kas. Ruim 500.000 mensen zullen weten op welke club er gestemd moet worden.

PS: PPR Verkiezingsfonds
Giro 5555
Ommen

Tien voor tien

Op 25 mei gaan weer zo'n acht miljoen mensen, tussen 8 uur 's morgens en 7 uur 's avonds, op weg naar het schoollokaal, dorps-huis, wijkgebouw. Daar bepalen zij wie de komende vier jaar de plaatsen innemen achter de groene tafel en wie achter de interruptie-mikrofoon.

Kampagnekommissies van politieke partijen draaien nu op volle toeren, plannen worden gesmeed, uren worden besteed om te komen tot „het affiche”, motto's vliegen over de tafel. Hersenen van zgn. „deskundigen”, op welk gebied dan ook, worden op de proef gesteld (zgn. brainstorming), professionele krachten worden aangetrokken. Het woord electoraal staat centraal bij elk besluit.

Dit alles met het doel in de kranten van 26 mei de overwinning van de partij vetgedrukt te zien staan. Hoe gaat dat eigenlijk bij de PPR? Ik grijp de kans, die iedere bestuurder wordt geboden, om op dit podium van bestuursleden, zes minuten (plm. 600 woorden) mijn verhaal kwijt te raken. Sinds de zomer werkt een aantal mensen, van wie ik er één ben, koortsachtig aan de landelijke campagne. Er worden ook hier plannen gesmeed, draaiboeken opgesteld, creatieve ideeën uitgewisseld, organisatorische klussen voorbereid, zakelijke risico's besproken.

Er worden besluiten genomen over affiches, motto's vastgesteld, reisplannen voor de kandidaten uit-

20 UUR STOEIEN

Zo'n twintig uur hebben de onderhandelingsdelegaties van PvdA en PPR met elkaar gestoeid voordat het ontwerp-regeerakkoord op tafel lag. Daar tussendoor hebben de delegaties veel onderling overleg gehad en werd er in werkgroepjes op bepaalde hoofdstukken gezamenlijk gestudeerd. Vereist het werkstuk dat nu op tafel ligt werkelijk zoveel energie? En valt die energie ervan af te lezen?

Ja, tot zaken komen met je vrienden is niet gemakkelijk. En het blijkt niet geheel zonder reden te zijn, dat PvdA en PPR zelfstandig optreden in de Nederlandse politiek. De botsingen vonden vooral plaats bij de sociaal-ekonomiese politiek, de energie-politiek en de buitenlandse en defensiepolitiek.

Men moet de onderhandelings hebben meegemaakt om te weten hoe groot de weerzin is bij de PvdA om een begrip als kleinschaligheid in de akkoordtekst te dulden en hoe ongelovig men kijkt als Wijnand van Hoogevest uitvoerig uiteenzet waarom de PPR dan wel zo aan het idee van een basisinkomen hecht en zelfs moet uitleggen wat dat eigenlijk is. Vooral de punten 1 en 2 hebben sterk het karakter van een kompromis en ook punt 15 trouwens.

De PvdA wil streven naar een groei van de ekonomie van 3% procent, terwijl de PPR van mening is dat de groei in de allereerste plaats anders moet worden gericht. De PvdA denkt vanuit het idee, dat de ekstra inspanningen voor bijvoorbeeld kollektieve voorzieningen uit de groei moeten komen. Ook voor de werkloosheidsbestrijding ziet zij voortgaande groei als een middel, terwijl de PPR van mening is dat we zodoende niet veel verder komen dan op de koffie.

GROEI

Het kompromis is nu, dat er niet langer van 3% procent groei wordt uitgegaan, maar dat een model wordt opgenomen voor het geval de ekonomie met dat cijfer groeit. Erg subtiel en ook onbevredigend.

Dat de werkloosheid bestreden moet worden binnen een systeem van selektieve groei, wat volgens de PPR naar twee kanten de enige mogelijkheid is (selektieve groei moet willen we niet kapot groeien en groei is geen garantie voor meer werk) kon niet helemaal duidelijk worden.

Het eigenlijke probleem, dat de ruimte die er is voor partikuliere bestedingen kleiner moet worden, waarvoor onder andere eerlijk delen voorwaarde is, komt verbrokkeld in het akkoord naar buiten. Er zijn goede prioriteiten gelegd zoals ontwikkelingssamenwerking, verbetering van arbeidsvoorwaarden (waaronder nadrukkelijk vermenselijking van de arbeid en arbeidsverkortingen moeten worden gerekend) en vermindering van de energiebehoefte, maar ze worden te weinig ingepast in het plaatje van de naar binnen gerichte groei, waaraan uiteindelijk de derde wereld en de werklozen het meeste hebben.

De teksten die nu op tafel liggen zijn weinig wervend, maar zij moeten de garantie vormen voor zowel de PvdA als de PPR, dat een regering waaraan zij deelnemen niet al te ver van hun ideeën gaat afzwemmen.

Vooraf met het punt 1 zal de PPR goed kunnen werken.

Het komt er vooral op aan dat de minister of ministers die straks het sociaal-ekonomies beleid moeten voeren gebruik maken van de mogelijkheden die een dergelijk programma biedt.

ZELF IN GELOVEN

Dat geldt in sterke mate

ook voor de buitenland- en defensieparagraaf. Een creatief en initiatiefrijk minister van buitenlandse zaken zou zeer veel kunnen doen met punt 15, maar aan onwil om van de geijkte paden af te wijken helpt geen moedertje lief. Waar een dergelijk akkoord sterk in is en waar Keerpunt 1972 ook goed heeft gewerkt is daar waar heel konkrete zaken moeten worden tegehouden. Dan kan een partij dwars gaan liggen als zij tenminste goede alternatieven heeft. In die sfeer heeft de PPR de afgelopen vier jaar ook veel bereikt. Maar voor het bevorderen van... etc, waar dit akkoord ook vol van staat, komt pas wat terecht bij bewindslieden die er zelf in geloven. Dat hebben Van Doorn en Trip bijvoorbeeld duidelijk laten zien in hun werk en ook verschillende PvdA-ministers. Belangrijk is dus dat departementen waar veel te „bevorderen” valt door goede bewindslieden worden beheerd.

Juist daar waar de meeste discussie nodig was om tot een akkoord te komen, juist op de moeilijkste punten, zijn geen alternatieve formuleringen voorgelegd. Daar wilde men voorkomen dat de ene partij iets door de andere zou worden opgedrongen. Het meest kwam dat aan het licht toen de PPR voorstelde een tekst op te nemen waarin zou staan dat Nederland zijn kernwapens van eigen bodem moet verwijderen. Met grote hardnekkigheid weigerde de PvdA dit als alternatief aan haar partijraad voor te leggen, waarschijnlijk in de angst dat dat punt dan zou worden aangenomen.

Zo zijn er nog heel wat belangrijke zaken waarvoor de partijen naar hun eigen verkiezingsprogramma's zullen teruggrijpen, wat overigens op alle punten mogelijk blijft.

Wat het akkoord betreft zal de partijraad van de PvdA en de kerngroep van de PPR voor de onbehaaglijke, maar ook onvermijdelijke situatie

linksaf
en
omhoog

door Kees Waagmeester

staan, dat amenderingen niet meer mogelijk zijn. Anders dan bij de kongressen van eind januari, toen de resolutie moest worden aanvaard, is dit nu volstrekt duidelijk. Die wetenschap voorkomt dat de afgevaardigden al te gefrustreerd zullen raken.

WINST

Natuurlijk kan men niet anders dan met gemengde gevoelens tegen het akkoord aankijken, maar er zijn ook prachtige dingen geregeld. De energieparagraaf is uitstekend. Daarin wordt dan toch maar de uitbreiding van projecten als de UCN afgewezen. De sociaaldemocraten van Nederland zijn verder dan hun Duitse, Engelse of Zweedse partijgenoten. Over de rol van de PPR daarin zullen we het nu niet hebben.

Het is een werkbaar akkoord, maar het is ook volstrekt duidelijk, dat het eigen verkiezingsprogramma van de PPR de komende tijd het pamflet is, waarop we kiezers moeten werven. Het is grote winst dat we binnen de progressieve samenwerking van Nederland een modus hebben gevonden waarin duidelijk is voor de kiezers wat ons bindt en waarin we ons van elkaar onderscheiden.

ONTWERP REGEERAKKOORD

Dit is de tekst van het ontwerp-regeerakkoord PvdA/PPR dat bestuursdelegaties van beide partijen vorige week hebben uitgebracht. Partijraad en kerngroep zullen er morgen, zaterdag 5 maart, over moeten beslissen, waarbij ook over de twee alternatieve formuleringen moet worden gestemd. Voor commentaar zie pagina 5.

1. De werkloosheid terugdringen en nieuwe arbeidsplaatsen scheppen, door:

- een arbeidsplaatsenplan voor bedrijven en overheid dat zijn basis vindt in een indicatieve planning voor sectoren en regio's;
- betere verdeling van werk tussen allen die werken kunnen;
- het bevorderen van arbeidsintensieve bedrijvigheid, tegengaan van uitstoot van arbeid en waar mogelijk bevorderen van kleinschaligheid;
- spreiding van het werk over de regio's;
- het versterken van regionale ontwikkelingsmaatschappijen en uitbreiding van hun aantal;
- waarborgen voor omzetten van winst in werk via investeringsovereenkomsten,

in een — waar mogelijk — gedecentraliseerd selectief beleid, mede gericht op:

- behoud van natuur en leefmilieu;
- zuinigheid met energie en grondstoffen;
- eerlijker aandeel in de welvaart voor de Derde Wereld,

met behulp van een vergunningstelsel voor investeringen, gerichte investeringssubsidies en beleggingsvoorschriften voor financiële instellingen.

2. Wanneer — in een zodanig gestuurde markteconomie — een groei van 3,75 procent wordt bereikt:

- worden de gemeenschapsvoorzieningen tenminste in stand gehouden terwille van de kwaliteit van het bestaan, de werkgelegenheid en de sociale voorzieningen;
- zullen de kosten daarvan jaarlijks met één procent van het nationaal inkomen toenemen;
- zullen de arbeidsvoorwaarden van de werknemers reëel met gemiddeld één à anderhalf procent per jaar verbeterd worden.

Mede door een effectief prijsbeleid wordt de inflatie bestreden.

Bij een geringere groei wordt voldoende ruimte gegarandeerd voor de gemeenschapsvoorzieningen.

3. Eerlijk verdelen van inkomens en lasten door:

- beperken van hoge inkomens vooral in de overheidsfeer en be-

heersen van inkomens in de vrije beroepen als aanzet tot een maximum-inkomen;

- alle werknemers onder de werkingssfeer van een CAO te laten vallen;
- alle werkloosheidsregelingen onder één inkomstendervingswet te brengen, als een eerste stap om alle sociale zekerheidswetgevingen onder te brengen in een wetboek;
- de 100-procent koppeling van sociale uitkeringen aan het netto minimum loon te handhaven;
- openbaarheid van inkomens; alsmede door:
- het tegengaan van belastingontduiking en -ontwijking;
- het belasten van vermogenswinsten;
- het zodanig regelen van de aftrekbaarheid van rente uit schulden dat hoge inkomens niet worden voordeelde.

PPR-alternatief:

Er wordt een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheden voor een basisinkomen voor iedereen en de daaraan verbonden voor- en nadelen.

PvdA-alternatief: geen tekst.

4. Verder versterken van de sociale en economische positie van de kleine ondernemer, ook in land- en tuinbouw

Die positie wordt zo gelijkwaardig mogelijk gemaakt aan die van werknemers in loondienst.

Middelen daarbij zijn:

- het mogelijk maken van een aanvullend inkomen, om te beginnen voor oudere zelfstandigen;
- het verbeteren van de kredietverlening.

5. De achterstelling van de vrouw opheffen door:

- bepalingen te schrappen die het gelijkwaardig deelnemen van man en vrouw aan het maatschappelijk leven belemmeren;
- het bevorderen van delearbeid voor mannen en vrouwen;
- gelijke behandeling van man en vrouw in de belastingen en in de sociale verzekering (te beginnen met de WWV, wet werkloosheidsvoorziening) met inachtneming van de draagkracht van het gezin of andere samenlevingsvorm.

6. Het onderwijsbeleid, zoals dat in de afgelopen regeringsperiode ge-

stalte heeft gekregen, voortzetten door:

- voorrang te geven aan het fundamenteel onderwijs, kleine groepen en latere school- en beroepskeuze, zodat kinderen meer kans krijgen zich naar aard en aanleg te ontwikkelen;
- meisjes en werkende jongeren meer onderwijskansen geven;
- ouderen een „tweede kans” te geven onder meer door: Open School, moeder-Mavo's en edukatief verlof;
- ouders en leerlingen meer zeggenschap te geven over het onderwijs.

7. De vernieuwing van het welzijnsbeleid wordt voortgezet. In een kaderwet wordt onder meer:

- de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor gebruikers, werkers en overheid geregeld;
- het welzijnswerk gericht op mensen in achterstandsituaties;
- het welzijnswerk dichter bij de mensen gebracht.

Aan bejaarden wordt echte zeggenschap gegeven over hun woon- en leefsituatie. Alle samenlevingsvormen worden gelijkgesteld.

8. Een nationaal stelsel van gezondheidszorg invoeren door:

- omvang, spreiding en kwaliteit wettelijk te waarborgen;
- de geneeskundige zorg op wijk-nivo te versterken;
- de inkoop en distributie van geneesmiddelen in overheidshanden brengen;
- het in dienstverband nemen van medici te bevorderen;
- de instellingen te demokratiseren;
- de rechten van patiënten — in het bijzonder die van psychiatrische patiënten — te regelen;
- de volksverzekering tegen ziektekosten snel tot stand te brengen;

Voorts wordt een procedure afgesproken voor het wettelijk regelen van de zwangerschapsonderbreking. Gewaarborgd moet daarin zijn dat de vrouw beslist, de huidige strafbaarstelling van de arts wordt opgeheven en abortus in het ziekenfondspakket komt.

9. Het milieu behouden en verbeteren door:

- verplichte openbare verslaggeving over bestaande, maar vooral over nieuwe milieu-effecten;
- besluitvorming op basis daarvan met inspraak en onafhankelijke beoordeling;
- wettelijke voorzieningen tegen verontreiniging van de bodem en tegen geluidshinder;

— het beperken van het gebruik van schaarse grondstoffen.

9A. De groei van de energiebehoeften zoveel mogelijk laten verminderen door:

— besparing en meer doelmatig energiegebruik;
— een aanzet daarvoor door ombuiging van de produktie en de ruimtelijke ordening;
— het ontwikkelen en uitbreiden van nieuwe vormen van energie-opwekking.

In elk geval krijgen bestaande nationale en internationale kernenergieprojecten geen vervolg en komen er geen nieuwe kerncentrales.

10. Het ruimtelijk ordeningsbeleid versterken door:

— het openbaar vervoer krachtig te bevorderen;
— betere voorzieningen voor voetgangers en fietsers;
— het geleidelijk brengen van de grond in gemeenschapshanden;
— het eerlijk verdelen van de woonruimte;
— het waarborgen van de leefbaarheid van kleinere kernen;
— het beschermen van het karakter van het Nederlandse landschap, het veilig stellen van natuurgebieden. Het Waddengebied wordt beschermd Europees natuurgebied.

11. De volkshuisvesting verbeteren door:

— de rechtspositie van bewoners (huurder of eigenaar) te versterken;
— het woonrecht voor jongeren vanaf achttien jaar te realiseren;
— woonlasten eerlijk te verdelen door ze te koppelen aan kwaliteit en inkomen;
— de stadsvernieuwing voorrang te geven;
— voldoende goede en betaalbare huurwoningen te bouwen;
— de woningbouwcorporaties te demokratiseren.

12. Naast het bevorderen van de leefbaarheid, de veiligheid van de mensen versterken door:

— maatregelen te treffen teneinde misdrijven te voorkomen en de dienstverlening aan het publiek te verbeteren via het inschakelen van meer wijkagenten en maatschappelijke instellingen voor dit werk;
— maatregelen tegen aantasting van de privacy;
— het verbeteren van de rechtshulp aan iedereen;
— de handel in drugs effectief aan te pakken en verslaafden te helpen.

13. De demokratisering in het bedrijfsleven versterken door: PvdA-alternatief:

— tenminste de helft van de Raad van Kommissarissen te laten kiezen door of namens de werknemers, onder het opleggen van een verantwoordingsplicht.

PPR-alternatief:

— tenminste de helft van de raad van kommissarissen te laten kiezen door de ondernemingsraad onder het opleggen van een verantwoordingsplicht van de raad van kommissarissen aan de ondernemingsraad en verschuiving van bevoegdheden van de raad van kommissarissen naar de ondernemingsraad;
— de publikatieplicht van alle soorten ondernemingen uit te breiden;

— nieuwe werknemersrechten wettelijk vast te leggen;

— het bedrijvenwerk wettelijk mogelijk te maken;

— het stakingsrecht wettelijk te waarborgen, ook voor ambtenaren.

De rechtspositie van de konsument versterken en strengere controle op produkten invoeren.

Bij de bestuurlijke reorganisatie staat decentralisatie van taken en bevoegdheden voorop.

De kiezer krijgt een beslissende invloed op de regeringsvorming.

14. De ontwikkelingssamenwerking uitbouwen door:

— minimaal 1,50 procent van het nationaal inkomen hiervoor te bestemmen. Deze hulp wordt geheel gefinancierd uit de algemene middelen. Er wordt krachtig gestreefd naar volledige zuivering. Ekstra ruimte wordt bij voorrang voor dit doel aangewend;

— de hulp ten goede te laten komen aan landen die de emancipatie en onafhankelijkheid van de bevolking bevorderen;

— grondstoffenbeleid, handelspolitiek en kapitaaloverdracht af te stemmen op een nieuwe internationale economische orde (inklusief grondstoffenovereenkomsten en stabilisatie van eksportopbrengsten) gebaseerd op mondiale solidariteit.

15. Het buitenlands beleid is bovenal veiligheidsbeleid, gericht op ontspanning en ontwapening.

Het lidmaatschap van de Navo is geen op zichzelf staande doelstelling van het Nederlandse veiligheidsbeleid.

Het mag alleen gehandhaafd worden onder voorwaarde, dat in de komende vier jaar een bijdrage tot ontspanning en ontwapening in Europa kan worden geleverd.

Onderzocht wordt hoe Nederland uiteindelijk kan bijdragen aan de uiteindelijke vervanging van de Navo en het Warschau-pakt door een nieuw veiligheidsstelsel in Europa waaraan ook niet gebonden landen kunnen deelnemen.

De taken en het verdragsgebied van de Navo worden niet uitgebreid. Nederland neemt initiatieven om in

overleg met de bondgenoten te komen tot:

a. vervanging van de strategie van het aangepaste antwoord door een defensieve strategie;

b. een verklaring van de Navo om niet als eerste kernwapens te gebruiken;

c. uitdunning van taktische kernwapens in Europa (in MBFR-verband);

d. kernwapenvrije zones in Europa. In dat verband komen ook de kernwapens die zich in Nederland bevinden aan de orde.

De reële uitgaven voor de defensie worden verminderd. Zij worden gebracht op ten hoogste drie procent van het nationaal inkomen onder andere door af te zien van de aanschaf van wapensystemen die de bewapeningswedloop kwantitatief en kwalitatief opvoeren en door het vergroten van de doelmatigheid.

De Nederlandse krijgsmacht vervult geen nucleaire taken meer.

De diensttijd wordt verkort tot twaalf maanden.

De Zuidafrikaanse apartheidspolitiek wordt principieel afgewezen. Elke medewerking van de zijde van de overheid aan investeringen in Zuid-Afrika wordt beëindigd.

Studiedag over sociale verdediging

Op 19 maart organiseert de werkgroep Sociale Verdediging van de PPR een studiedag over Sociale Verdediging (SV), die geopend zal worden door PPR-minister Boy Trip, minister voor Wetenschapsbeleid.

Een viertal onderwerpen zal in werkgroepen aan de orde komen:

1. Socialistiese pacifistiese geweldloze konfliktmodellen van voor de Tweede Wereldoorlog.

2. De beperkte visie op SV: SV als vervanging van de krijgsmacht.

3. De kritiese visie op SV: SV als vervanging van een militaristiese maatschappij.

4. Omschakelingsproblemen: van de militaire naar de sociale verdediging.

Het is de bedoeling dat u zich opgeeft voor één van deze onderwerpen. Het daarbij behorende informatiemateriaal krijgt u na storting van f 5,— (op giro 1699613, tnv. Klaas Waagmeester, Hantum, o.v.v. Info Studiedag SV) thuis gestuurd. Sluitingsdatum 10 maart. De studiedag wordt gehouden in Amsterdam, in de grote zaal van het Centraal Station (restaurant). Aanvang 10 uur.

Opgaven voor deelneming, onder vermelding van onderwerp-voorkeur (eerste en tweede keus) te sturen naar Klaas Waagmeester, sekr. PPR-werkgroep SV, Kennemareed 4, 9200 Hantum.

„Ik heb een kontrakt met 78.000 kiezers”

Gidi van Dongen is PPR-lid van het eerste uur. Min of meer toevallig in de politiek terecht gekomen, „ik had wel belangstelling voor politiek maar meer ook niet”, verzeilde hij al gauw in de hogere regionen van de KVP-jongeren waar hij sinds 1961 lid van was. Van 1964-1967 zat hij in het hoofdbestuur van deze beweging. In 1967 werd hij op het hoogtepunt van de moeilijkheden binnen de KVP voorzitter. Het jaar daarop — in 1968 — vertrok hij met Aarden en Bogaers naar de PPR. In de PPR zat hij de eerste jaren als sekretaris in het partijbestuur. Een baan die hij tot 1970 vervulde en toen verruilde voor het ambt van provinciaal voorzitter van het actiecentrum Zuid-Holland. Sinds 1974 zit hij voor de PPR in de Zuid-Hollandse staten als fractievoorzitter van vier man. Zijn dagelijks brood verdient Gidi door wiskunde bij te brengen aan de leerlingen van een Rotterdams lyceum.

Waarom ben je in 1968 met Aarden en Bogaers meegegaan naar de PPR?

„Dat was min of meer een keuze tussen alles of niets. In de KVP kon ik kiezen uit de lijn Aalbersen-Schmelzer, en die van Aarden-Bogaers. Voor die laatste heb ik toen gekozen. Ik dacht toen nog niet zo als nu. Natuurlijk maak je in zo'n politieke klub automaties een evolutie door. Als je kijkt naar de eerste programstukken uit 1968, naar het program-Bogaers, dan was dat typisch een NKV-program. Op het gebied van de buitenlandse politiek kwam men helemaal niet ver, het woord milieu was nog nauwelijks uitgevonden. We dachten heel voorzichtige in de richting van een „fifty-fifty”-verdeling in de Raden van Kommissarissen. Dat was toen al heel wat.”

Werd er in de PPR in het begin al een bepaalde richting uitgedacht?

„Je had in het begin de betovering van het nieuwe. Dat was heel duidelijk. In het begin dachten wij dat we het Nederlandse politieke varkentje weleens zouden wassen, maar zo gemakkelijk gaat dat niet. De PPR-ers van het eerste uur hebben zich toen verkeken op de steun van het NKV, laat ik zeggen de christelijke werknemers van huis uit. Die waren per se niet geneigd progressief te stemmen; de vakbeweging was toen lang niet zo gepolitiseerd als nu. Al vrij snel kwam daarom een zekere mate van teleurstelling omdat je moest proberen de partij van de grond te krijgen. En natuurlijk heeft iedere partij beginmoeilijkheden. De ver-

kiezingen liepen niet zo best, jonge aanwas was er wel, maar toch minder dan gedacht. Het was echt een kwestie van leven of sneven. Een aantal mensen heeft het toen opgegeven maar het is te danken aan de Jurgensen en Van Hultens dat de partij nog bestaat. Die mensen zijn toen keihard doorggegaan.”

Je kwam in 1974 in de staten terecht. Had je daarvoor wel ambitie gezien het feit dat het provinciale politieke werk toch niet zo geweldig bij de mensen leeft?

Ik vind het politieke werk in de praktijk erg leuk. Toen ik in 1974 in de staten kwam wist ik nauwelijks waarmee ik begon. Kennis van zaken over de provincie was er heel weinig, maar omdat je een grote fractie was moest je toch waarmaken dat je er zat: de ambitie om het goed te doen.

Van mezelf geloof ik dat ik een generalist ben. Ik kan me snel in zaken inwerken waar ik een week van tevoren nog niets van wist. In het statenwerk moet dat natuurlijk ook. Je hebt minder behoefte aan specialisten maar meer aan mensen die keihard werken, snel kunnen formuleren en handelen. Ik houd dat nog steeds vol en ik geloof dat het redelijk gaat.”

Kun je in de staten — met een over het algemeen vrij technische agenda — vorm geven aan je PPR-visie?

„Natuurlijk bedrijf je politiek vanuit een hoeveelheid emotie. We weten als PPR allemaal heel goed waar we naar toe willen, maar er is me wel gebleken dat je er alleen met het tonen van emoties niet bent. Je moet in je optreden een

flink stuk rationaliteit weten in te bouwen, wil je iets bereiken. Ik vind het interessante van de provincie dat het wat technischer is, het ligt wat minder bij de zaken van alledag. Er komen wat meer structurele dingen aan de orde. Dingen ook die af en toe raakvlakken hebben met de landelijke politiek en dat vind ik erg prettig. De onderwerpen zijn wat verstandelijker, wat moeilijker. Het is wat minder makkelijk emoties — die je in de politiek natuurlijk moet hebben — daarin te vertalen. Maar ik vind het wel een enorme uitdaging om het te doen. Je moet een synthese zien te vinden tussen de emotie en de verstandelijkheid en hoe zich dat tot elkaar verhoudt.”

Kun je daarvan een voorbeeld geven?

„Een voorbeeld dat ik altijd bij de hand heb zijn de defensiedijken. Daar hebben we in de staten nogal wat werk van gemaakt. De defensiedijken moeten er komen om na de eerste en de tweede waterkering, in geval er met kernbommen zou worden gegooid, ook nog een derde waterkering te hebben die moet bevestigd worden dat niet heel Zuid-Holland onderloopt, maar slechts een kwart of een derde. Risiko spreiden heet dat.”

„Waar gaat het je dan als PPR om? Platweg gezegd om het feit dat die dijken van de kaart moeten. Vanuit dat uitgangspunt hebben we geprobeerd de verschillende invalshoeken te vinden om daar een statenmeerderheid voor te krijgen. Voor het „vrede-oorlogprincipe” zal je in de provinciale staten van Zuid-Holland de handen niet op elkaar krijgen. Er zijn vier PPR-ers, één PSP-er, twee CPN-ers in dit geval, en misschien zal een aantal PvdA-ers meestemmen, maar dan heb je het gehad. Dat zijn er tien van de 83, daar kom je er niet mee. „U, meneer Van Dongen, u hebt Rotterdam niet zien branden, ik wel!” Kijk, de andere kant gooit met emoties en ze verwijten jou als PPR-er, dat je het ook doet.

Een tweede argument tegen het plan was het landschappelijke. Dat is iets sterker, daar voelen ze wat voor. Maar dan krijg je ogenblikkelijk de landschapsdeskundigen die zeggen dat je de dijken mooi kunt aankleden dat het allemaal best meevalt. We hebben toen een derde argument bedacht: het financiële. Daarmee kregen de staten het moeilijk want de aanleg is vrij duur. We hebben toen een motie ingediend waarin Gedeputeerde Staten werden uitgenodigd de kostenverdeling nogmaals met de minister door te spreken. Provinciale staten hebben toen onvoldoende doorgehad dat in feite met deze motie de wet bescherming waterstaatswerken in oorlogstijd werd gewijzigd. En dat vind ik dan mooi, dan kan ik met een stalen gezicht

blijven kijken, maar inwendig enorm plezier hebben.

Het vierde argument tegen het plan was het waterstaatkundige aspect. We hebben een model gemaakt en een studiegroepje gevormd met Delftse TH-ers. En daar kwamen we ver mee. Dijken worden gebouwd aan de hand van kansberekening en mogen gemiddeld eens in de tienduizend jaar overstromen. Met mijn eigen model in de hand kon ik de waterstaatkundige ingenieurs van de provincie met vragen bestoken. Ik had uitgerekend, dat hun model fout was omdat ik tot een overstromingskans van tien procent kwam. Ik heb toen gevraagd hoe dat nou kon. Toen moesten ze toegeven dat dat de normen waren van het ministerie van defensie voor krijgskundige operaties. Met andere woorden: dat het geen enkele zin had in vredes-tijd. Het tempo van die aanleg van die dijken is nu verlaagd van twintig naar 250 jaar. Het is nog niet van de baan maar voor een belangrijk deel hadden wij onze zin. Het is voor mij een voorbeeld hoe je iets kunt bereiken.

Natuurlijk, je houdt je emoties, maar je moet er niet — wil je je tegenstanders niet bruskeren — mee te koop lopen, tenzij in een uiterste stadium. Maar het is om een zaak te verwezenlijken waarvan je vindt dat die belangrijk is vaak nodig jezelf een beetje in te vriezen, en met een clean gezicht te gaan redeneren en te zeggen: mensen dat is fout. Daar kom je dikwijls verder mee."

Denk je dat dat onvoldoende wordt gedaan in de PPR?

„Dat geloof ik niet, maar het is natuurlijk zo dat wij naar buiten toe een beetje het imago hebben boskneuters te zijn. Ik geloof dat dat volkomen onterecht is, omdat we een heleboel politiek vernuft en „know-how” in de partij hebben, maar het is wel iets wat je onherroepelijk moet inkalkuleren. De inhoud is natuurlijk verreweg het belangrijkste, maar de vorm is ook belangrijk.

De staten zijn daarin hard. Als je met een slecht verhaal komt wordt er niet naar je geluisterd, dan loopt de zaal leeg. Kom je met een goed verhaal dan is het stil in de zaal en loopt de koffiekamer leeg.

Ik ben een mathematische priegelaar die zich in huwelijk en politiek moet overkompenseren, maar vanuit mijn achtergrond houd ik ervan om de zaken heel clean te benaderen, en dan wel als het enigszins kan mijn zin te krijgen. Daar heb ik als het moet heel grote omwegen voor over."

Zo'n strategie is denk ik heel belangrijk. Je hebt een visie die je in de praktijk wilt verwezenlijken, maar je bent maar een kleine partij. Hoe werk je daarmee in de praktijk?

„Door je enerzijds als partij zelfstandig te manifesteren — zo is het nog geen ene keer gebeurd dat we als PPR-fractie de PvdA over een

belangrijke zaak het woord hebben laten voeren — maar anderzijds door voortdurend te zorgen dat je de band met de andere progressieven niet verbreekt. Je bent uiteindelijk maar met vier van de 83.

Het begin van iedere zaak is de PvdA intern te overtuigen. Om je zin te krijgen is het instrument van samenwerking nodig. Je moet voortdurend bekijken of je niet in een PSP-positie terecht komt. Dan heb je altijd voor honderd procent gelijk maar wordt er niet naar je geluisterd en je krijgt je zin niet meer. En ik wil dat er naar de PPR geluisterd wordt, en wil iets bereiken ook, zonder dat het ten koste gaat van mijn zelfrespekt. Dat levert natuurlijk wel een gespannen verhouding met de PvdA op".

Heb je ook de indruk dat je door jouw werk in de staten andere mensen en fracties, misschien niet overtuigt maar in ieder geval een eind in je richting krijgt?

„Ik vind dat een PPR-fractie in de staten een zo goed kwalitatief optreden moet hebben, dat er iets naar andere partijen overstraalt. Bij sommige zaken lukt dat, bij andere niet. Bij de laatste begrotingsbehandeling hebben we een amendement aangenomen gekregen dat een begrotingswijziging voorstelt van twee miljoen. Dat is gelukt."

Voel je je echt gesteund door een bevolkingsgroep, door stemmers of partijleden. Heb je de indruk dat de bereikte resultaten bij de mensen overkomen?

„Soms. Niet altijd. Ik zeg altijd tegen mezelf dat ik in 1974 een kontrakt heb gesloten om vier jaar in de staten te blijven, wat betekent dat je er — mijns inziens — niet zomaar tussenuit kan knippen. Ik heb een kontrakt met 78.000 kiezers en dat is een fijn stadion vol volk plus nog wat mensen. Daar doe je het voor. Maar ik geloof voor mezelf dat mijn motivatie meer ligt in het zo goed mogelijk doen. Ik zit niet voortdurend te denken aan de achterban. Ik weet wat de mensen verlangen, nou dat doe ik."

Denk je dat de reorganisatie van het binnenlands bestuur een oplossing biedt voor de geringe betrokkenheid van de burger bij het provinciaal en gemeentelijk bestuur?

„Wanneer spreekt een bestuurslaag aan? Als hij de taken kan vervullen die overeenkomen met de schaal van het bestuur. Rotterdam lost problemen op die allang op regionale schaal zouden moeten zitten. Anderzijds moeten mensen dicht bij huis, bijvoorbeeld uit Hoogvliet naar de Coolsingel met hun problemen. Een dergelijk probleem is niet alleen op te lossen door de ambtelijke diensten te deconcentreren, hoewel ik het met een dergelijk

Interview met statenlid Gidi van Dongen

INTERNATIONALE AKTIE TEGEN KERNENERGIE

De kernenergie moet een van de hoofdpunten vormen in onze verkiezingsstrijd, besloot de kerngroep. Het partijbestuur heeft zich daar graag bij aangesloten en heeft een skala van activiteiten op gang gezet. De akties zijn erop gericht om de mensen onze bezwaren tegen kernenergie duidelijk te maken, om aan te tonen dat het vooral de PPR is die het verzet aan de basis weet om te zetten in daden op regeringsnivo, en om dit verzet aan de basis opnieuw te stimuleren.

Zo zijn er in verschillende aktiecentra al spreekbeurten geweest over de kernenergie. Bovendien worden op enkele plaatsen marktkeuren ingericht op de marktdag of op zaterdag. De kraam wordt voorzien van PPR-affiches, men kan er informatie krijgen, foldermateriaal en handtekeninglijsten zijn voorradig. Zo'n kraam werd ingericht in Dordrecht en Eindhoven, in deze plaatsen werden respectievelijk meer dan 500 en mee dan 1000(!) handtekeningen verzameld, alleen al op de dag van de marktaktie.

Handtekeningen-aktie

Op het voorjaarskongres is de start gegeven van een grootscheepse handtekeningaktie. Tegen kernenergie in het algemeen, en tegen de Ultracentrifuge in het bijzonder. Door het succes van de marktaktie kan worden overwogen of het zinvol is om in de eigen plaats ook iets dergelijks op te zetten, onafhankelijk van de inbreng van partijbestuursleden. Door de gebeurtenissen van de laatste tijd geniet kernenergie grote belangstelling, dat blijkt uit de ervaringen in Dordrecht en Eindhoven. Aan ieder PPR lid willen we vragen mee te doen met het ver-

zamelen van handtekeningen, met het informeren van mensen. (Volle lijsten voor 17 maart opsturen naar Postbus 210, Lelystad).

Stap naar je aktiecentra om hulp te bieden!

Internationale Aktie

Voor zover we weten neemt de PPR als eerste politieke partij deel aan een internationaal opgezette beweging tegen kernenergie. De kernenergie-industrie is een kapitaalintensief en grootschalig bedrijf, dat alleen door de samenwerking van bedrijfsleven uit verschillende landen kan worden opgezet. Daarom moet er ook door internationale samenwerking verzet tegen worden aangetekend. De internationale verbondenheid in de kernenergie-industrie blijkt vooral bij de Ultracentrifuge, waarin behalve Nederlandse ook Duitse en Engelse belangen een rol spelen. Nu heeft de internationale samenwerking gestalte gekregen in een gezamenlijk optreden van de PPR en van Engelse groepen, terwijl ook van Duitse zijde wordt deelgenomen. De nadruk zal hierbij vallen op het internationale, en brede karakter van de bezorgdheid over kernenergie.

Op 7 maart is de start van deze internationale solidariteitsbeweging. Op die dag zullen in Engeland alle afdelingen van de Young Liberals (niet te verwarren met de VVD, die zich ook liberaal noemt) op de plaatselijke stations folders uitdelen aan treinreizigers. In Londen zal om twaalf uur een perskonferentie worden gegeven, waar ook de PPR-sekretaris buitenland, Gerritjan van Oven aanwezig is.

In Nederland wordt op 7 maart 's avonds de pers (en veel belangstellenden) verwacht in het dorps huis te Dodewaard, bij de centraal in Nederland gelegen kerncentrale. Hier zijn vertegenwoordigers uit Engeland en Duitsland aanwezig, zij zullen een overzicht geven van de activiteiten die in eigen land plaatsvinden, zowel van de kant van de belanghebbenden als van de kant van de

SORRY, lief klein jongetje van ons, maar om onze vaatwasmachines en droogtrommels en elektrische boormachines en elektrische fornuizen enz. enz. enz. draaiende te kunnen houden, zullen we joy en je kinderen en hun kinderen enz. enz. enz. levenslang en hun Plutonium moeten laten bewaken.....
en oh wee als het flesje ooit stuk gaat:
dan zijn jullie er allemaal in één keer geweest!!

voornemen helemaal eens ben. Zoiets is pas de eerste stap van een verregaand proces. Een heleboel beslissingen worden nu uit de handen van de verschillende bestuurslagen weggetrokken. Gemeenschappelijke regelingen, inter-provinciale regelingen, noem maar op. Al die dingen bij elkaar betekenen dat de burger zich niet meer met het bestuur identificeert en dan zit je goed fout. Nu kun je zeggen dat dit wat bestuurstechnies is, maar het is een onderdeel van het probleem. Je moet natuurlijk zorgen nooit de mens daarin te vergeten. Maar dit zijn levensgrote problemen. We moeten de vraagstukken terugbrengen op die schaal waar ze thuis horen en waar ze kunnen worden besproken en beslist. Dat is nu helemaal niet het geval."

Heb je de indruk dat de bevolking zich vroeger sterker bij het bestuur betrokken voelde?

„Ik denk niet dat het vroeger sterker was. De mensen waren vroeger minder in politiek geïnteresseerd. Nu is de interesse er soms wel maar zijn de problemen veel groter geworden. Over het geheel genomen is de verhouding, denk ik, hetzelfde gebleven. Belangrijk is dat je de problemen die er zijn ook bespreekbaar kunt maken. En ik geloof dat sommige politieke partijen nu niet overlopen van kwaliteit om zaken bespreekbaar te maken. Integendeel. Ze zullen de zaken maar wat graag benevelen en in sjieke formuleringen verpakken zodat de mensen niet verder komen. Ik hou ervan moeilijke dingen uit te leg-

gen en daar kom je een heel eind mee."

Je ziet je als volksvertegenwoordiger echt als een tussenpersoon?

„Precies. Het is helemaal niet moeilijk om hier en daar wat op te vangen van beneden en dan een slijk verhaal te houden in het geijkte jargon. Maar je moet terug: wat heb je gedaan, en waarom züs en niet zó. Daarbij kun je alleen maar opgeladen worden door de basis, door contact te hebben. Dat kost veel tijd, maar dat vind ik absoluut noodzakelijk, anders vervreemd je heel gauw.

Ik zeg altijd dat ik wat ik in de staten doe aan matig geïnteresseerde mensen moet kunnen uitleggen."

Gerard de Oude

tegenstanders van kernenergie. Aan de hand van de films „Meer kerncentrales” en „Vechten tegen kernenergie” wordt een discussie gevoerd en zullen vragen door een forum worden beantwoord.

De weken van 7 tot 18 maart staan in het teken van de internationale akties. Bijeenkomsten zijn georganiseerd in de omgeving van bestaande of geplande kernenergie-installaties: bij de opwekkingsfabriek in Mol (bijeenkomst in Breda, 8 maart, hieraan nemen ook Belgische vertegenwoordigers deel), bij de snelle kweekreactor van Kalkar, (aktiecentrum Nijmegen, 9 maart), bij de geplande Maasvlaktecentrale (Rotterdam, 10 maart), bij de ultracentrifuge-fabriek in Almelo (14 maart), en bij de kerncentrale te Borssele (17 maart).

Ook in Engeland worden in de weken van 7 tot 18 maart bijeenkomsten georganiseerd, met als

thema de gevaren van de plutonium-economie.

Teach in

Op 18 maart volgt in Amsterdam de grote afsluitingsavond (teach-in) in het gebouw De Brakke Grond, vlak bij de Dam. Als hoogtepunt van de internationale aktie spreekt hier een drietal buitenlandse gasten: uit Duitsland, Engeland en Frankrijk. Deze sprekers zullen Engels als voertaal gebruiken, hun toespraak zal in het Nederlands worden samengevat. Naast onze buitenlandse gasten staan ook enkele Nederlandse deskundigen op kernenergiegebied op de sprekerslijst: de professoren Boeker en Smith.

Het principe van een teach-in is de uitwisseling van gegevens. Op een vrij korte en krachtige toespraak volgt een discussieronde met de spreker, en tussen de aanwezigen in de zaal. Daarna wordt weer een ander aspect belicht. Ter verlevendiging worden de discussies afgewisseld door film. Alle Nederlandse kernenergiegroepen, verenigd in het Landelijk Energie Comité, zullen aanwezig zijn met informatiemateriaal en aan de discussies deelnemen. Bovendien zijn alle zeventien kandidaten voor de PPR Tweede-Kamerfractie van de partij aanwezig.

De sprekers uit onze buurlanden zullen ingaan op punten die in ons land nog weinig aandacht krijgen. De voorzitter van de Franse vakbond voor werkers in de atoomindustrie zal vertellen hoe in Frankrijk de vakbonden een vuist kunnen maken tegen kernenergie, vooral als blijkt dat de arbeiders uit de atoomindustrie zelf ageren. Prof. Von Ehrenstein uit Bremen gaat in op de situatie in Duitsland, in verband met de Duitse miljardenorder voor levering van atoominstallaties aan Brazilië en belicht de jongste gerechtelijke uitspraken in Duitsland, waarmee de bouw van kerncentrales sterk is vertraagd. Dr. Patterson uit Londen is op de hoogte van de activiteiten van de Engelse tak van het Ultracentrifugeproject. Hij zal als energiespecialist de mogelijkheden van een ander energiebeleid — zonder kernenergie — voor de nabije toekomst duidelijk maken. De overige sprekers die in het voorgaande werden genoemd nemen elk een aspect van Milieu, Macht, Vrede en Welzijn als onderwerp van hun toespraak. De avond in Amsterdam zal worden geleid door Wouter van Dieren, milieupublicist. Hij zal, om het nivo van de discussie voldoende hoog te houden, de aanwezige sprekers het vuur na aan de schenen proberen te leggen door de standpunten van de voorstanders van kernenergie te verdedigen. Na de uitzending van Frontaal over kernenergie is het namelijk nauwelijks meer mogelijk

Bijeenkomsten tegen kernenergie

In het kader van de aktie tegen kernenergie worden er in het hele land bijeenkomsten gehouden, waarvan wij er hier een paar noemen:

7 maart in Dodewaard: Dorpshuis, Anna van Buurenlaan om half acht 's avonds. Inleidingen: Jan de Vries (LEK), Jack Conway, Friends of the earth (Engeland), Hans Helmut Wüstenhagen, Bundesverband Bürgerinitiativen Umweltschutz (Duitsland). Een uitvoerige folder wordt er gepresenteerd. Film: Nog meer kerncentrales.

8 maart te Breda: Incom, Brouwerijstraat 10 om acht uur 's avonds. Inleiding van Theo Potma, één van de opstellers van het rapport „Geen kernenergie, wat dan wel”. Verschillende milieugroepen zullen aanwezig zijn, onder andere de Verenigde Aktiegroepen over Kernstop uit België.

9 maart te Nijmegen: Kolpinghuis, Smetiusstraat 1 om acht uur 's avonds. Inleidingen door Frank van Zanen en Gerritjan van Oven, een diaserie over kernenergie door het Energie- en Derde Wereldcentrum van de Nijmeegse universiteit.

10 maart in Rotterdam: Odeon, Gouvernestraat 56 om acht uur 's avonds.

Film: Knokken tegen kernenergie met een PPR-reaktie van Willem Riedijk. Aanwezig verder: Rijnmondse milieu-aktiegroepen.

14 maart in Almelo: Partijbestuurder Wouter van Doorn. In de Poort van Kleef, Bornebroeksestraat om acht uur.

17 maart in Borsele: Jeugdhoeve in 's Herenhoek, Dekenholtkampstraat 7, aanvang 7.30 uur, bereikbaar met bus vanaf station Goes. De film „Bloed” en dia's. Sprekers: Willem Riedijk en de plaatselijke arts Geldof. (Inlichtingen 01195 - 542)

Woont u in de buurt van één van de genoemde plaatsen, bezoek dan de bijeenkomsten. Een goede opkomst versterkt onze aktie.

18 maart in Amsterdam: De grote teach-in in De Brakke Grond (zie het artikel)

om een voorstander van kernenergie als spreker of voor een discussieforum te krijgen. Vrijdagavond 18 maart moet gezien worden als het landelijke PPR-verkiezingsfeest. We kunnen voldoende inspiratie opdoen om tot de vijftiendwintigste mei de akties tegen de kernenergie — en vóór alternatieve energievoorziening en grootscheepse besparing — voort te zetten.

Wouter van Doorn

P.S.: Voor aktie-adviezen bel 010 - 21 50 57 of 075 - 28 40 49.

Personalities

Enkele gegevens over de sprekers op de teach-in op 18 maart in De Brakke Grond te Amsterdam.

Prof. dr. D. von Ehrenstein is hoogleraar in de eksperimentele natuurkunde aan de Universiteit van Bremen. Steunde de oproep van duizenden Amerikaanse onderzoekers om geen kerncentrales en toebehoren meer te exporteren vanwege de mogelijkheden om daarmee atoombommen te vervaardigen (vergelijk UCN)

Prof. dr. Egbert Boeker is hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Hij werkte mee aan het PPR-rapport over de Ultracentrifuge Nederland.

Dr. Walter C. Patterson is als energiedeskundige verbonden aan de Engelse „milieudéfensie” (Friends of the earth). Publiceerde enkele boeken o.a. „Nuclear power” (Penguin-reeks, 1976)

Prof. dr. Phil Smith is hoogleraar eksperimentele natuurkunde aan de Rijksuniversiteit te Groningen. Is Amerikaan van geboorte. Verliet de VS omdat hij de samenleving daar niet voldoende ontspannen vond. Publiceerde in de „Bulletin of Atomic Scientists” over de ontwikkeling van de kernenergie in Nederland en de akties daartegen.

Mr. Bernard Lapoche is voorzitter van de Franse vakbond voor personeel in de kernenergie-industrie (CFDT). De vakbond is tegen het bouwprogramma van kerncentrales in Frankrijk, omdat teveel centrales worden gebouwd. De bond heeft akties gevoerd tegen de Franse atoomplannen.

Jaap de Vries weet drommels goed wie hij z'n stem moet toevertrouwen.

Met z'n spaargeld ligt dat wel wat anders.

Banken hebben vaak méér macht dan politieke partijen. Zij hebben het kapitaal. Kapitaal waarmee ze belangrijke ontwikkelingen kunnen steunen. Of: tégen kunnen werken.

Dat kapitaal wordt voor een groot deel bijeen gebracht door spaarders als Jaap de Vries. Mensen die zich niet altijd realiseren dat hun spaargeld op die manier wel eens tégen hen gebruikt kan worden. Omdat banken meestal geld beleggen in zaken die veel rente opleveren. En dat zijn soms niet die zaken waarbij Jaap de Vries belangen heeft. Vaak zijn het zelfs zaken waar Jaap de Vries falikant tégen is. Daarom werd zo'n 15 jaar geleden door het NVV en

De Centrale de Algemene Spaarbank voor Nederland opgericht - 'n spaarbank die tracht bij haar beleggingen voorrang te geven aan projecten van algemeen belang. En die bewust nooit zal investeren in zaken die tegen het belang of geweten van haar spaarders indruisen. De Algemene Spaarbank voor Nederland geeft u een eerlijke rente over uw spaargeld en biedt u alle gemak! Want u kunt bij haar sparen via de postgiro. En dat maakt dat u bij elk postkantoor geld kunt opnemen. Stemt u volgens uw geweten? Kies dan ook 'n spaarbank naar uw geweten. Bijvoorbeeld de Algemene Spaarbank voor Nederland. Het komt voor elkaar als u deze bon instuurt.

BON

Staatsbedrijf Der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

Aanmeldingsformulier voor een renterekening/plusrekening/sterrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden: _____

Naam _____

Voornamen (voluit) _____

Geboortedatum _____

Woonplaats _____

Straat enz. _____

Wenst bij de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een

renterekening plusrekening sterrekening

Datum _____ Handtekening _____

In een giro-envelop ongefrankeerd, tezamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg), inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Arnhem).

aankruisen hetgeen u wenst.

Algemene Spaarbank voor Nederland
geeft rente zonder bijsmaak!

Voor nadere inlichtingen: Rijnstraat 28, 's-Gravenhage.
Tel.: (070) 84 93 09, 84 93 10, 85 99 88.

Marokko

Het Marokkokomité wil De Nederlandse publieke opinie informeren over de politieke, sociale en economische situatie in Marokko; de onderdrukking van de Marokkanen, binnen en buiten Marokko; de strijd van het Marokkaanse volk voor de democratie en vrijheid. Het wil juridische hulp geven aan Marokkaanse politieke gevangenen en morele en materiële steun aan de families van de politieke gevangene. Het Marokkokomité heeft nogal wat actieplannen. Wie daarover meer wil weten moet contact opnemen met het sekretariaat. In de sfeer van de meningsvorming in Nederland noemen we hier twee publikaties, een tijdschrift en een brochure. Het „Marokko-bulletin”

Folders, brochures, boeken en dergelijke voor deze rubriek opsturen aan Dick Rietbergen, van der Mondestraat 145, Utrecht.

verschijnt elke twee maanden. Het tweede nummer is er inmiddels. Het eerste nummer ging voornamelijk in op de politieke ontwikkelingen in Marokko sedert de onafhankelijkheid en de Verdeel- en heerspolitiek van Hassan, de koning. Het tweede nummer

heeft als belangrijkste artikelen een verhaal over de schijnverkiezingen die 12 november vorig jaar gehouden werden en over het optreden van Amicale in Enschede en de manier waarop Marokkanen in Nederland zich tegen deze Marokkaanse spionage-organisatie proberen te verdedigen. Een abonnement op het Marokkobulletin kost f 12,50 per jaar. Over te maken op giro 1722319 ten name van N. Tetteroo te Leiden, met vermelding van „abonnement Marokko-bulletin”. Losse nummers kosten f 1,50 en zijn te bestellen bij het sekretariaat. Op hetzelfde gironummer kunt u onder vermelding van „steunfonds politieke gevangenen” ook uw bijdrage voor dit doel kwijt. Tenslotte gaf het comité nog een brochure uit over het in januari in Casablanca gehouden proces tegen 137 poli-

tieke gevangenen. Deze brochure kost f 2,— buiten de portokosten. Te bestellen bij het sekretariaat. Sekretariaat Marokko-komité, Amaliastraat 5, Den Haag, telefoon (070) 624081.

Antillen en olie

Het Suriname-bulletin gaat vanaf heden ook regelmatig aandacht schenken aan de Antillen. Met het gebruikelijke stripverhaal was het er al vijf afleveringen aan toe. Nu ook in de artikelen. Het januari-nummer (jaargang 8 nummer 1) is vrijwel geheel gevuld met een artikel over de Antillen en de rol van de olieconcerns. Losse nummers kosten f 1,50. Jaarabonnement f 15,—. Bestellen bij Suriname-bulletin, postbus 53 27, Amsterdam, postgiro 276 88 88

Enschede

Voorzitter Wijnand van Hoogevest heeft op een bijeenkomst in Enschede in verband met opmerkingen van Jan Terlouw van D'66, dat zijn partij een minderheidskabinet van CDA zou kunnen gedogen, gezegd, dat D'66 die zich vroeger heeft ingezet voor een Progressieve Volkspartij schijnbaar geheel van haar uitgangspunten is afgestapt. Over de onderhandelingen met de PvdA, die toen hij in Enschede sprak nog in volle gang waren, zei hij, dat de sfeer er uitstekend was. Over onderwerpen als Navo en uitbreiding van het UCN-project was het moeilijk om op één lijn te komen. Als het regeerakkoord niet tot stand mocht komen door te grote verschillen, dan zal de samenwerking niet totaal verbroken zijn. „Er zijn andere samenwerkingsvormen denkbaar”, zei Wijnand. Op een vraag van één van de aanwezigen verklaarde hij, dat hij geen enkele reden had te twifelen aan de loyaliteit van de PPR-ministers ten opzichte van de kongresuitspraak dat ze het kabinet moeten verlaten als het UC-project wordt uitgebreid.

Wierden/Enter

In Wierden is het aktiecentrum Wierden/Enter opgericht tijdens een werkbezoek dat Dolf Coppes er bracht. Een openbare bijeenkomst 's avonds werd door vijftig mensen bezocht. Het aktiecentrum zal zich allereerst bezig houden met het door de gemeente uit te werken sociaal-kultureel plan, de provinciale wegenplannen en de vestiging van een regionaal bedrijvenpark bij Wierden.

Politiefoto's in Almelo

Misschien weet u het nog: de UC-demonstratie in Almelo op 4 december vorig jaar in Almelo. De plaatselijke politie had zich terdege voorbereid: er was een kleine kolonne achter de hand gehouden, voor het geval er ongeregelheden zouden uitbreken. Ook was bij de directie van de UC-fabriek geïnformeerd, wat er moest worden gedaan, als dat zou gebeuren op het UC-terrein zelf...

En om zo nodig makkelijk mensen te kunnen arresteren, werden tijdens de demonstratie vele foto's gemaakt. Maar maakt u zich niet ongerust, want wat antwoordde de Almelose burgemeester (tevens hoofd van politie) op vragen van het provinciaal PPR-bestuur? „Er zijn alleen overzichtsfoto's genomen. Het fotomateriaal wordt in het archief bewaard en heeft slechts historische en instructieve waarde. In elk geval worden de foto's niet opgenomen in de politie-administratie. Dat zou na-

melijk een miskenning zijn van het doel van de registratie van degenen, die zich aan een misdrijf hebben schuldig gemaakt”. Kortom, als u meegedemonstreerd heeft, dan bevindt uw beeltenis zich nu in het politie-archief van Almelo. En daar zit ook een afdruk van onze Koningin in, dus wat wilt u nog meer...

Voorburg

In Voorburg is de PPR opnieuw op de bres gesprongen voor het comité maatschappelijk werk „Open huis”, dat geen subsidie meer krijgt van het ministerie van CRM. „Het niet verlenen van deze subsidie zal het einde betekenen van deze welhaast unieke vorm van maatschappelijk werk, waarbij mensen van hulpvrager hulpverlener kunnen worden en zodoende in onderlinge solidariteit eigen en andermans problemen helpen oplossen en/of in groter maatschappelijk kader plaatsen”, zo schrijft de Voorburgse PPR

Helmond

Het Helmondse raadslid Wim Raaijmakers is door de rijks politie van de S-24 gehaald, toen hij bij de opening van de weg door gedeputeerde Brokx, met zijn fiets met de autokaravaan van genodigden wilde meerijden. Raaijmakers was ook genodigde en wilde al fietsend op de nieuwe weg duidelijk maken, dat er langs de autoweg fietspaden moeten komen. Voorop zijn fiets had hij het bordje „PPR” geplakt, zodat ook op de krantefoto's duidelijk overkwam uit welke hoek het protest kwam.

Minimumeisen

Schijn bedriegt! Ook de schijn van een PvdA-kongres dat eigenlijk dezelfde kant opwilde als de PPR. Wat is het geval geweest? De PvdA-afgevaardigden hebben in meerderheid een motie aanvaard waarin ze elke uitbreiding van „Almelo” afwijzen. Den Uyl en Van Thijn hebben echter al weer gewezen op de eigen verantwoordelijkheid, andere belangen die meespelen etc. Ook het PPR-bestuur heeft op z'n zachtst gezegd nog een draai aan deze zaak willen geven door met een eigen motie te komen die bol stond van de vaagheden, die men dan later in een formele discussie weer wilde uitbuiten. Het kongres heeft echter duidelijk gemaakt wat de gevoelens binnen

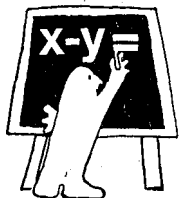
onze partij zijn. Wat betreft de opstelling van het PvdA-kongres m.b.t. het „resolutie PvdA/PPR”; deze opstelling is zeker zo hard geweest als die van de PPR. De PPR heeft zich hard gemaakt om de zgn. meerderheidsstrategie (het oude ontwerp van de resolutie), de PvdA heeft zich hard gemaakt om de minimum-program strategie. Ook aan het laatste geef ik de voorkeur, vandaar mijn amendement 61B op de ontwerp-resolutie. Dit was aanvankelijk ook positief door het bestuur gepre-adviseerd. De ene strategie behoeft de andere niet uit te sluiten. De meerderheidsstrategie is echter niet nodig als je vasthoudt aan een PvdA/PPR-regeerakkoord van vijftien punten en wenst dat deze punten letter voor letter terugkomen in het programma van een nieuwe regering. Als dat aanvaard wordt is niet per se een meerderheid nodig van de progressieve ministers.

Wanneer de kiezers je weer hetzelfde zetelaantal teruggeven als in 1972 dan betekent dat een stuk vertrouwen door de kiezers uitgesproken. Iets dergelijks behoeft niet eens in een resolutie vastgelegd te worden, maar moet een vanzelfsprekendheid zijn.

Is dat vertrouwen er niet dan moet je het regeren overlaten aan de winnende partijen als het CDA en de VVD, als de kiezer dat wil, de kiezer is immers koning. Het PvdA-kongres zag die meerder-

heidsstrategie niet zitten, maar heeft het verkiezingsprogramma enorm aangescherpt en aanvaardde aanvankelijk in meerderheid ook een voorstel om te komen tot een minimumbeleidsprogramma op vijf kernpunten. Iets wat het bij de PPR ook zeker gehaald zou hebben, ware het niet dat we, toen de beslissing over de meerderheidsstrategie in het na-deel was uitgevallen, in één klap, omdat we het voor die dag wel beu waren, de nieuwe resolutie-Den Uyl aanvaard hadden. Achteraf kun je dus zeggen: de meerderheidsstrategie was voor het PvdA-kongres onaanvaardbaar, dus daar lag een konflikt tussen beide kongressen. Toen echter het PvdA-kongres het voorstel over een minimum-program op vijf kernpunten aanvaard had, hield het partijbestuur intern beraad en pleegde over dit punt geen overleg met het PPR-bestuur, want men wist donders goed dat het PPR-bestuur achter een dergelijk minimum-program stond, zeker met de wetenschap dat de PvdA dit op het kongres al aanvaard had. Op dat moment heeft het PvdA-bestuur een strategische beslissing genomen door het PPR-bestuur niet te raadplegen over deze zaak en door Ed van Thijn en Joop den Uyl in stelling te brengen. Den Uyl gebruikte geen argumenten meer, maar ging volledig op de demagogische toer: „Den Uyl die wil vechten voor de onderdrukten”; dat moest voldoende zijn.

Alternatieve geldbesteding

Lezers van PPRAK hoef je niet te vertellen dat de strijd voor een rechtvaardiger wereld op tal van manieren gevoerd kan worden: via een politieke partij, via plaatselijke acties en via landelijke pressiegroepen. De X min Y beweging is in dat geheel één van de mogelijkheden om actie te voeren.

De X min Y beweging ontstond in 1968. Eerste doel was: vergroting en verbetering van de ontwikkelingshulp. Door een vrijwillige belasting verplichtten de deelnemers zichzelf datgene te doen wat de overheid naliet. Vandaar die naam: X (dat wat de overheid zou moeten doen) min Y (dat wat de overheid in feite deed).

Tegenwoordig praten we niet meer over ontwikkelingshulp, maar liever over bevrijding. We hebben ook leren inzien dat die bevrijding niet in de eerste plaats van een stel idealisten in het rijke westen afhankelijk is, maar door de armen in de derde wereld zelf bevochten zal moeten worden. Het enige wat wij

kunnen doen is die zelfbevrijding steunen waar we kunnen en tegelijkertijd meewerken aan de veranderingen waaraan de rijke landen vroeg of laat toch moeten geloven. Vandaar dat X min Y zichzelf presenteert als een „beweging voor ontwikkeling en bevrijding van arme en rijke landen”.

Hoe doen we dat? De zesduizend deelnemers verplichten zichzelf maandelijks of jaarlijks een vast percentage van hun inkomen over te dragen aan de X min Y beweging. Dat geld is niet een vervanging van politieke actie, maar meer een logies vervolg daarop. Als je werkt aan een eerlijker verdeling van rijkdom en macht, is het niet meer dan redelijk dat je daar zelf alvast een begin mee maakt. En dan niet door in een liefdadige bui links en rechts wat aan goede doelen te gireren, maar door een regelmatige en gerichte besteding van geld.

Van de miljoen gulden die per jaar binnen komt probeert de X min Y beweging zoveel mogelijk groepen

in binnen- en buitenland te steunen, die opkomen voor slachtoffers van politiek en economies geweld. Zo is in het afgelopen jaar subsidie gegeven aan de arbeidersbeweging in Zuid-Afrika en aan de bevrijdingsbeweging Polisario in de Spaanse Sahara. We steunen komités van gastarbeiders in Nederland en stakers in Bolivia, boeren in Colombia en vrijheidsstrijders op Oost-Timor. Begin dit jaar werd o.a. steun gegeven aan het Palestijnakomité en de Philippijnengroep in Nederland, aan de boerenbeweging in Colombia en aan een Australiese groep die met de oorspronkelijke bewoners van dit land strijdt tegen de oprukkende internationale mijnbouw.

In het algemeen kun je zeggen dat wij groepen helpen die elders (bijvoorbeeld bij de Nederlandse regering of bij organisaties als de Novib) niet aan bod komen. In veel gevallen heeft de subsidie van X min Y de functie van „anjager”; als de zaak eenmaal draait is het vaak mogelijk elders geld te vinden. Via deze geldelijke steun proberen we ook politieke pressie uit te oefenen op overheid, bedrijfsleven en publieke opinie.

Wie zich interesseert voor dit model van actie kan zich melden bij de X min Y beweging, Amaliatraat 7, Den Haag, gironummer 609060.

Piet Hagen

Het kongres ging door de zijdeur af, waarschijnlijk met net zoveel pijn als de PPR die dag. Van Thijn en Ien van den Heuvel gebruikten nog de argumenten: men zou niet meer kunnen onderhandelen met het CDA; immers deze zou een onaanvaardbaar eisenpakket, een minimumprogramma niet willen aanvaarden. Er zou dan niet meer gesjoemeld kunnen worden. PvdA-fractie, bewindslieden en partijbestuur willen nog wel sjoemelen op kernpunten van beleid. Wat zouden kernpunten dan toch eigenlijk zijn.

De argumenten van het PvdA-bestuur zijn waardeloos en men weet het ook. Het CDA heeft immers al lang verkondigd dat over een aantal zaken zoals de NAVO, het gezin-als-basis-van-de-maatschappij niet kan worden onderhandeld. Zijn dat dan geen minimumeisen?

Mijn konklusie is dat we door het partijbestuur en met name door het partijbestuur van de PvdA grotelijks belazerd zijn.

Nee, de beide kongressen hebben elkaar wonderwel aangevoeld. Het PPR-bestuur had in zijn strategie vanaf oktober natuurlijk al ingebouwd dat het iets zou moeten inleveren, daarom die keiharde resolutie in oktober. In de toekomst zal het PPR-bestuur ervoor moeten zorgen nog meer wisselgeld mee te kunnen nemen dan dit weekend.

De kongressen zijn met grof geschut gekonfronteerd en met een PvdA-partijbestuur dat die dag sluer was dan het PPR-bestuur. Tenminste op het punt van een minimumprogramma waren de beide kongressen het eens, daarom is hierover het laatste woord nog niet gesproken.

**Piet de Peuter
Raamsdonksveer**

Anarchisme (3)

Ik weet het allemaal ook niet zo goed, maar wel dat het mooi is van Jos van Gulde om te reageren (in PPRAK van 17 december nr. 94) zoals hij deed. Het zou nog mooier zijn als meer mensen aan dit overleg deelnamen. De zaak waar het om gaat (vrijheid en gelijkwaardigheid van de mens) is het waard. Misschien zou Jos in het kort eens willen uitleggen wat hij onder anarchisme — in deze tijd en (westerse) wereld — verstaat? En het radikale van de PPR, dus tot de wortel? Welke a- of anti-radikale uitspraken van wie bedoelt hij konkreet? En welke aansluiting bij actiecentra missen zij? Welke maatschappelijke omwentelingen zijn nodig voor vrijheid en gelijkwaardigheid van mensen in deze wereld, in dit land? Wat kan de PPR doen (ook al komen „de zorg voor de mens”, „maatschappelijke ont-plooiing, vooral van zwakkeren” en „het beleid voor de meest kwetsbare groepen” pas achteraan in het verkiezingsprogramma aan bod, Leo Jansen en Dolf Coppes zijn er

toch ook nog)? Dan zou ik er beter en konkreter op in kunnen gaan.

Jos heeft gelijk: de „twee-handen-theorie” van Roel had ik op het kongres te Nijmegen ook willen bestrijden, maar daar is dan geen tijd voor en nu heeft hijzelf met zijn vertrek als wethouder en raadslid uit Amsterdam het bewijs al geleverd. Toch is er nog hoop: het Haagse voorstel over „burgerlijke ongehoorzaamheid” haalde het en staat nu in het verkiezingsprogramma (bl. 15); en de discussie over Sinterklaas zet zich voort, misschien wel tot de volgende 5 december. Maar een uitspraak over de monarchie is er nog niet en ook de PPR heeft in de Eerste (niet de beste) Kamer de abortus tegen gehouden, helaas.

Mijn eerste artikeltje over Anarchisme schreef ik voordat „Maatstaf” en „VN” hierover uitgebreid publiceerden en de Katholieke Hogeschool Tilburg een heel goed „studium generale” hierover op stencil zette. Wat trekt de PPR zich van dit alles aan, nu zij op weg is zich met het bestaande systeem te vereenzelvigen, reglementen, rapporten en resoluties aan de lopende band (lieft in duizendvoud) produceert, terwijl er al zoveel mensen vandaag de dag worden platgewalst door formulieren en papieren die als dogma's gaan werken en alle beweeglijkheid tenslotte stollen? Waar blijft de „politieke ongehoorzaamheid” in en door de PPR (meer dan Almelo alleen)? Waarom verliezen links regerende partijen bij verkiezingen? Ook omdat ze de staatsalmacht vergroten met uitbreiding van burokratie, ondersteuning van defensie (militair-industrieel-apparaat), vermeerdering van politie en controleurs, die per definitie rechts zijn of het worden, waardoor vrijheid en gelijkwaardigheid van mensen te sterk in de

De werkgroep studie en vorming van de stuurgroep Raads- en statenleden van de PPR houdt van vrijdagavond 18 maart tot zaterdagmiddag 19 maart een cursusweekend over ruimtelijke ordening op de volkshogeschool in Bergen (NH). Zo snel mogelijk schriftelijk of telefonies opgeven: Volkshogeschool Bergen, Postbus 94, Bergen (NH), tel. 02208 - 4341.

verdrukking komen. Er zit iets waars in de bewering: justitie zelf kweekt criminelen als grond van haar bestaan, zo kweken socialisten steeds maar verdrukten en zwakkeren als rechtvaardiging van hun organisatie en activiteit. Onbewust en onbedoeld misschien, maar toch. Een vleugje anarchisme is het zout in de politieke pap. Of niet?

**Oene Bult.
Heerenveen
postbus 155**

Reklamedrukwerk

Minder ongevraagd reklamedrukwerk kun je bereiken door een kaartje te sturen naar het Genootschap voor reclame, Antwoordnummer 666 te Amsterdam met daarop de mededeling dat je geschrappt wilt worden uit de adreslijsten van verzenders van reclamebrieven, catalogussen en dergelijke. In ieder geval wordt de hoeveelheid geadresseerd reklamedrukwerk (voor bijvoorbeeld vrije-tijds-horloges, solarium, kleuren tv's met afstandbediening en andere volstrekt onontbeerlijke produkten) die in je bus terecht komt kleiner.

**Henk Tetteroo,
Leiden.**

Oproep voor deskundologies kaartsysteem

Men zegt vaak dat er in de PPR veel talent aanwezig is. Maar of dat werkelijk zo is, weten we niet. Evenmin weten we waar dat talent zit. Het zou dus wel eens kunnen, dat er in de PPR erg slordig met talent wordt omgesprongen.

De Studiestichting van de PPR heeft besloten aan de onzekerheid een einde te maken door het aanwezig talent te inventariseren. We gaan een deskundologies kaartsysteem aanleggen, dat aan iedereen in de partij ter beschikking zal staan.

Helaas beschikken we niet over de mankracht om professionele kaartsystemen aan te leggen. Maar gelukkig is een briefkaart bijna even groot als een systeemkaart.

Ons verzoek is: maak van een briefkaart je eigen systeemkaart. Doe dit aldus:

Schrijf in de linker bovenhoek

(HEEL NETJES) je beroep, daaronder je naam adres telefoonnummer, en daaronder eventuele bijzonderheden.

Dus bijvoorbeeld aldus:

IDEOLOOG

Jhr. van Duin tot Pieterburen
Lammersstraat 17
SAMKALDERVEEN

Ik houd me bezig met ideologische veranderingen in de kleinschalige landbouw.

Wie en wat je ook bent, waar je deskundigheid ook ligt, je wordt dringend verzocht je kaartje op te sturen naar:
Meerten ter Borg, Studiestichting, Singel 277, Amsterdam.

Michel van Winkel:

De politieke deegmenger

- De/Het 1. sociaal-ekonomiese
" " 2. inkomens-politieke
" " 3. elektoraal-geografiese
" " 4. socio-psychografiese
" " 5. abstrakt dogmatiese
" " 6. bedrijfstechniese
" " 7. interdepartementale
" " 8. trendmatige
" " 9. technologies gevoelige

1. demokratiseringstendens
2. representativiteitsbeginsel
3. groei-ontwikkeling
4. partijvorming
5. posterioriteitenekstersitie
6. indikatiestelling
7. beleidsombuiging
8. budgettering
9. kwantificering
0. prioriteitstelling

- A. biedt nieuwe perspektieven voor
B. leidt de aandacht af van
C. vergt nieuwe beleidsinstrumenten voor
D. bevordert de eksponentiële groei van
E. zet . . . op de tocht
F. frustreert
G. dient geïndiceerd te worden volgens
H. vereist een maksimalisering van
I. behoort geanalyseerd te worden volgens

U vormt een zin door een getal te noemen tussen de 10 en de 100, (waarbij steeds het eerste cijfer uit de eerste kolom komt en het tweede cijfer uit de tweede kolom). Daarachter plaatst u één van de letters A t/m I en daarachter opnieuw een getal tussen 10 en de 100.

Voorbeeld: 54 H 32. Daarmee wordt gezegd: de abstrakt dogmatiese partijvorming vereist een maksimalisering van het elektoraal-geografiese representativiteitsbeginsel. (Wat natuurlijk al eerder voor de hand lag, maar nu dan toch maar eksplisiet wordt gemaakt).

Het probleem van Den Uyl is, dat hij een kompromis sluit met het probleem dat hij wil oplossen.

Kernenergic: Zou het CDA er zo dan tegen zijn?

Van Agt heeft Zijlstra mood te vondeling gelegd.

Heeft Van der Stoel even onderzocht of zijn Braziliaanse kollega betrouwbaar genoeg is om kernwapens te bezitten?

In 1972 was het de vraag of Den Uyl eigenlijk wel kapabel genoeg zou zijn om te regeren, nu is de vraag of hij niet wat minder kan regeren.

Een zwaard kun je nog omsmeden tot een ploegijzer, maar wat kun je met zo'n kervet? Soeharto heeft al een plezierjacht.

Van der Stoel heeft toch wel iets van een PPR-er: Eerlijk probeert hij zelfs het onmogelijke.

Menten? Is dat niet het soort debat dat de Kamer met Van Agt voert?

Het ergste zou natuurlijk zijn dat 25 mei zou blijken, dat de PPR een paar zetels heeft gewonnen en de PvdA¹ wat meer zetels heeft verloren.

Toelichting:

Het is onmogelijk de stroom van nieuwe kamerkandidaten in een paar weken een flinke dosis politieke ervaring te laten opdoen. Ze moeten direkt al de boer op en dat is goed, maar ze moeten het jargon dan wel kennen. Want dat is het belangrijkste. Men moet die jargonwoorden gebruiken die anderen niet kennen. Anders gaan ze vragen stellen of kunnen ze het volgen, en dat moet voorkomen worden.

Men moet ook voorkomen, dat de mensen er achter komen hoe een nieuwe kandidaat het jargon al zo snel meester is. Vandaar ook, dat deze politieke deegmenger alleen maar in het partijblad wordt gepubliceerd. Zo blijft dit dus geheim en er moet bijgezegd worden, dat dit uitsluitend eigendom is van ieder partijlid. Partijleden moeten hier niet met niet-partijleden over praten, want als de journalisten er achter komen, zouden onze politieke discussies niets meer van een verrassing hebben.

Dit systeem is enorm doelmatig, want er is nog nooit met zoveel deskundigheid over al deze moeilijke onderwerpen gesproken. En het is een heel democraties systeem, want iedereen zou het kunnen.

Het is de bedoeling dat de kandidaten de woorden in ieder geval kennen, zodat ze, als ze in de Kamer komen vanzelf leren wat het betekent.

In de discussies moeten de woorden altijd goed uitgesproken worden. Dat is belangrijk. Hoe beter de woorden worden uitgesproken, hoe minder de mensen durven vragen: wat zegt u eigenlijk. Want dan zeg je: hebt u dat niet verstaan? Ik heb toch gezegd: de bedrijfstechniese

indikatiestelling frustreert de abstrakt-dogmatiese posterioriteitenekstersitie. En als ze dan doorvragen antwoord je bijvoorbeeld met 88 D 29.

Wie dit systeem niet hanteert, moet zinnen laten voortkomen uit gedachten en nu kun je gedachten laten voortkomen uit zinnen. Je leert hiermee politiek denken. Dit is het diepste wezen van politiek: het jongleren met politieke uitdrukkingen, waardoor je tot een soort politieke gedachtengang komt. Je doet eerst het ritueel en daarmee word je in de sfeer gebracht waaruit dat ritueel is voortgekomen. Het is de weg naar de politiek, terwijl de mensen tot wie je spreekt denken dat dit uit je politiek binnenste voortkomt. Je scheidt hiermee nieuwe politici. Mensen die van toeten noch blazen weten gaan deze woorden uitspreken en voordat ze het weten kunnen ze niet anders meer. In plaats van dat je dit als eindpunt bereikt, start je hier mee. Je start op het punt waar de echte allround politici na zoveel jaren gekomen zijn. Een geweldige vooruitgang.

Elke nieuwe kandidaat die zich moet introduceren, kan om te beginnen met deze deegmenger zijn politieke statement geven door de zinnen achter elkaar voor te lezen en aan elkaar te verbinden. Door een degelijke menging kan men een eindeloos aantal problemen behandelen.

De kandidaten is ook geadviseerd voor andere, specifieke onderwerpen deegmengers te maken. Iemand die een rijtje over bijvoorbeeld volkshuisvesting en ruimtelijke ordening wil, kan het beste de daarbij behorende termen even uit de Handelingen van de Kamer vissen om vervolgens als volkshuisvestingsspecialist in een forum plaats te nemen.

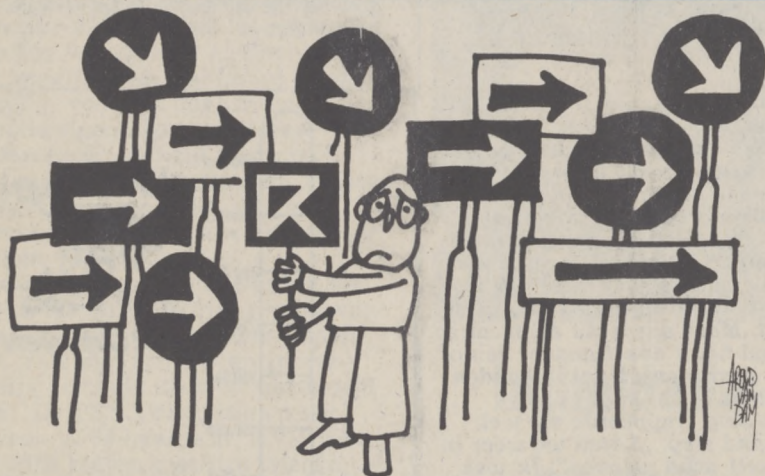

PPRAK

PPR Aktie Krant

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 18 maart 1977, nummer 99

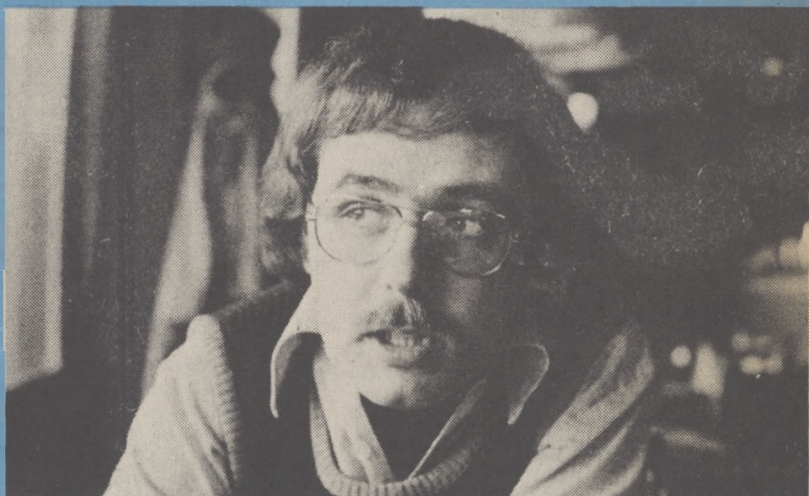

Oproep aan eenzame PPR-leden

pagina 4

Gesprek met vakbondsbestuurder Ad Voerman

pagina 8-9

Helsinki en de mensenrechten

pagina 11

verder:
Ria Beckers:
**Een
zelfbewuste
PPR**

pagina 2

PPRAK

PPR-Aktiekant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Rien Blom, Jan Heytel, Sam Mol.

redaktieraad: Alice de Gier, Harm Lamberts, Johan Mug, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester (eindredakteur).

productie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft

redactie-adres: Kees Waagmeester, Veldbloemweg 63, Alphen aan den Rijn. Tel. (01720) 23052.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abonnement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Bureau Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

advertentie

Menselijke maat

een nieuw boekje van de Studiestichting van de PPR in de Wereldvenster-reeks.

Een groep PPR-ers (onder wie Michel van Hulten, Boy Trip, Hylke Tromp, Frans van der Ven, Jos Vernooy, Michel van Winkel) ging op zoek naar de menselijke maat in onze samenleving.

Eindredactie: Erik Akkermans en Anneke van 't Hull.
Tekeningen: Arend van Dam.

Verkrijgbaar bij de boekhandel en bij de Studiestichting, 95 bladzijden, f 10,—.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Zaterdag:

Er is vandaag op de kerngroep zo'n ontzettende woordenvloed over me heengekomen, dat ik er weinig van kan navertellen. Wat mij wel beklemt is dat een groep van honderd mensen een beslissende wending kan geven aan de richting waarin de partij gaat. Maar dat is nu eenmaal zo. Altijd beter dan wanneer één of een paar mensen dat in handen hebben.

Eén ding frappeerde me wel. Iemand riep: „Laten we weer in onszelf gaan geloven”. Ik was benieuwd wat daarvan zijn konklusie zou zijn. Zou hij nu voor of tegen het regeerakkoord gaan stemmen?

Hij stemde tegen.

Wat mij verwonderde. Juist als je in jezelf gelooft hoef je niet bang te zijn met anderen te paktieren.

Donderdag:

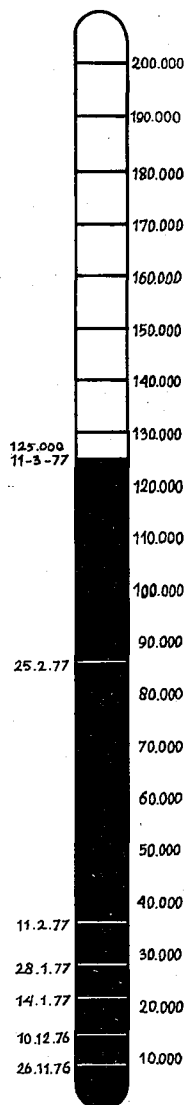
Voor Jan Pronk is de PPR de partij van zijn tweede keus, zo schrijft mijn avondblad vanavond.

Pronk looft de PPR, maar heeft drie redenen om toch de PvdA te verkiezen.

- 1. Omdat je als socialist overal ter wereld verwanten hebt.*
  - 2. Omdat de PvdA een partij met historie is (in tegenstelling tot de PPR), waaruit je lering kunt trekken.*
  - 3. Omdat het in de politiek gaat om macht en hij de PPR geen grote partij ziet worden, hoe graag hij dat ook zou willen.*
- Wat dat laatste betreft, daar kan hijzelf veel aan doen. Maar overigens, nee, er is geen radikale internationale. Verwanten heeft de PPR wel overal ter wereld, vaak dezelfde als Jan Pronk, soms ook andere.*

De historie van de PPR is inderdaad nog kort, maar toch lang genoeg om er veel uit te leren. En kan de PPR niet evenveel leren uit de historie van andere partijen of van vroegere partijen en bewegingen waarmee de PPR

veel overeenkomsten heeft? Want die zijn er genoeg. Wat het derde punt betreft; het gaat om macht, natuurlijk, maar ook kleine partijen kunnen macht uitoefenen als ze het verstandig doen. Macht is niet altijd afhankelijk van het getal; ook van de kwaliteit van je ideeën en je politieke strategie. Dat heeft de PPR bewezen. Volgens Pronk moet de PPR haar „horzelfunctie” naar de PvdA toe blijven vervullen. Wat we dan bij dezen wellicht weer hebben gedaan.

Verkiezingsfonds PPR, giro 5555 te Ommen

SPEK HET PPR-VERKIEZINGSFONDS!

PPR in de lift

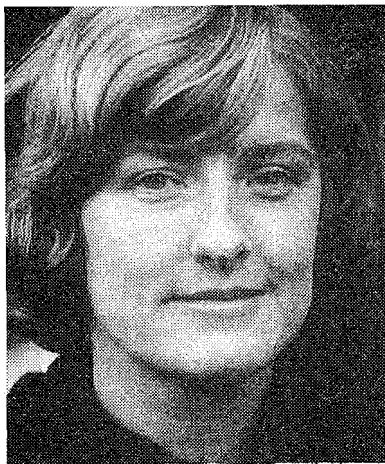
Opnieuw heeft het verkiezingsfonds een flinke injectie gehad, waarmee we de honderdduizend hebben gepasseerd. Een prachtig resultaat 2½ maand voor de verkiezingen. Laten we dit bedrag proberen te verdubbelen. Dan kunnen we een goeie campagne maken.

Het was in april '73 dat de kerngroep van de PPR, na een uitvoerige discussie in de actiecentra, een federatie van PvdA, D'66 en PPR als overgang naar een Progressieve Volkspartij (PVP) afwees. Opnieuw werd gekozen voor versterking en uitbreiding van de progressieve samenwerking — om, door toetreding van de PSP en door een systematies regeerakkoord — én tegelijk voor het beklemtonen van de eigen identiteit. Geen geforceerde eenheid, maar toch een sterk links. Partijen die elkaar beïnvloeden en uitdagen met nieuwe visies en oplossingen en zo samen verder komen.

Die keuze voor een bundeling van links, die onze partij bij wijze van spreken in de wieg al deed, heeft het haar niet altijd even gemakkelijk gemaakt. Ook de laatste tijd niet. De PSP kwam, zag en verdween. D'66 haakte af. En PvdA en PPR bleven met zijn tweeën over. Het gevaar van een al te knellende omarming, van verlies aan eigen gezicht, lijkt groter dan ooit. Op mogelijke tekenen daarvan wordt in de partij scherp gelet en vaak uiterst fel gereageerd.

Ook op de kerngroep van 5 maart, waar de inhoud van het regeerakkoord aan de orde was, draaide het om het eigen gezicht van de PPR. Er was teleurstelling dat het akkoord te weinig een PPR-stuk was. Er was angst voor het steeds strakker aantrekken van het net in de besluitvorming en het straks niet meer terug kunnen. Er werd vastgesteld dat bijna alle punten waar de PPR inhoudelijk moeite mee had, door de PvdA met overgrote meerderheid werden aangenomen. En de uitslag van een enquête die 's middags de ronde deed leek de bange vermoedens van verlies aan eigen gezicht te bevestigen. Het beeld van een PPR die alleen met het eigen verkiezingsprogramma de verkiezingen én de kabinetsformatie in zou gaan was 's morgens al door verschillende sprekers geschetst. Het werd verleidelijker naarmate de dag vorderde. En het scheelde

Ria Beckers:

Intimidatie en zelf- bewustzijn

niet veel of de kerngroep had ervoor gekozen.

In zo'n situatie is het goed je af te vragen wat de gevolgen zijn van een dergelijke keuze. Dit regeerakkoord afstemmen betekende: de buitenwereld konfronteren met een grote tegenstelling tussen PvdA en PPR. Partijen die niet zó ver van elkaar afstaan als het gaat om de grondvraag welke belangen in deze samenleving zij willen verdedigen. Is dat verantwoord?

Of moeten we, zeker op het moment dat die buitenwereld zijn keuze moet gaan maken, zo duidelijk mogelijk laten zien waar de grote tegenstelling ligt. De scheidslijn tussen rechts en links, tussen het kiezen van macht en het opkomen voor onmacht. Duidelijkheid en bewustwording hebben immers alles met elkaar te maken. De vraag wordt dan vooral of de inhoud van dit re-

geerakkoord die scheidslijn duidelijk maakt.

Bovendien hebben we de mogelijkheid onze besluitvorming te richten op een moment dat die wezenlijke tegenstelling aan de orde is: het al dan niet toetreden tot een gemengd kabinet met een bepaald programma, bepaalde personen en een bepaalde taakverdeling. Dus het kongres kan onafhankelijk zijn ja of zijn nee uitspreken. Dat garandeert de resolutie.

Met een oordeel op dat moment kan de duidelijkheid misschien meer gediend zijn.

En wat het eigen gezicht van de PPR betreft: Dat bepalen wij! Wij zijn een partij met een duidelijke eigen identiteit. Zo duidelijk dat rechts (en niet alleen rechts) bang voor ons is, dat we belachelijk gemaakt, gekleineerd en doodgezwegen worden. We laten ons daardoor te veel intimideren. Het gaat er de komende maanden om zelfbewust ons gezicht te laten zien. Duidelijk maken vanuit welke visie we werken. In de herinnering terugroepen waar de PPR de laatste vier jaar voor heeft gevochten en wat ze heeft bereikt. Aangeven dat we alleen maar kunnen veranderen vanuit en met mensen; dat houdt onvermijdelijk compromissen in. Aangeven wat onze functie is naast de Partij van de Arbeid. En vooral niet het beeld van „de luis in de pels” overnemen. Dat is een slecht beeld. Een luis is niet alleen maar lastig, vreet zichzelf vol, maar krijgt de pels en wat daaronder zit niet in beweging. Wij wel.

De beweging die wij allerwegen veroorzaken is de reden van ons bestaan en maakt het de moeite waard om op ons te stemmen. Sterker nog: als je nagaat welke resultaten de verschillende partijen de afgelopen jaren hebben geboekt — in én buiten het parlement — dan is er denk ik geen enkele partij die een stem van de kiezer voor verandering zo hard maakt als de PPR.

Oproep aan eenzame PPR-leden

De „eenzame” leden waarover dit artikel gaat zijn diegenen die als lid van de PPR eenzaam zijn: leden die in een gemeente wonen waar geen aktiecentrum is gevestigd en geen kontakt hebben met andere leden in eigen woonplaats of leden die lid zijn van een naburig aktiecentrum maar daar geen kontakt mee onderhouden.

Het is moeilijk na te gaan hoeveel eenzame leden we hebben. Want ook al is dat cijfermatig een beetje te benaderen, dan nog weten we niet of deze mensen niet toch kontakt hebben met de PPR.

Op grond van vrij onnauwkeurige gegevens hebben we getracht per provincie vast te stellen in welke gemeente waar geen aktiecentrum is meer of minder dan vijf leden wonen. Een aktiecentrum kan reglementair worden opgericht als er in een gemeente vijf leden wonen. Dat wil niet zeggen dat het prakties altijd mogelijk is.

Getalsmatig krijgen we het volgende beeld van gemeenten waar geen aktiecentrum is:

	Meer dan vijf leden	minder dan vijf leden
Groningen	12	4
Friesland	15	6
Drente	8	4
Overijssel	12	5
Gelderland	14	5
Utrecht	5	1
Noord-Holland	17	12
Zuid-Holland	29	11
Zeeland	6	0
Noord-Brabant	40	18
Limburg	0	0
Totaal	158	66

Op grond van deze cijfers zou men kunnen konkluderen, dat het aantal „eenzame” leden vrij aanzienlijk is. Waarom hierop aandacht gevestigd in de tijd van verkiezingen?

Omdat de PPR vooral daar stemmen zal trekken, waar ze zich presenteert. In veel van de boven aangeduide plaatsen mogen we aannemen, dat de PPR zich helaas niet zal presenteren. Hier ligt allereerst een taak voor de provinciale en naburige aktiecentra, waarbij de eenzame leden zelf een grote rol moeten spelen.

Vandaar deze oproep.

Wat kan nu een „eenzaam” lid doen, vooral als hij of zij alleen is? Een paar suggesties:

● Een verkiezingsaffiche voor het raam hangen.

● Zorgen dat op de gemeentelijke borden affiches komen, waarbij meestal een naburig aktiecentrum behulpzaam zal willen zijn.

● Landelijk verkiezingsmateriaal in eigen gemeente verspreiden. Zorg er dan voor het eigen adres als kontaktadres te vermelden met behulp van een stempel op het materiaal.

Men kan ook meer doen:

● Een „visite”-kaartje verspreiden, liefst gedrukt of op stencil met vermelding „Hartelijke groeten van de Politieke Partij Radikalen” en het eigen adres.

● Men kan met ondersteunende leden van naburige aktiecentra of het provinciaal aktiecentrum een onderwerp uitzoeken, waarvoor ter plaatse veel belangstelling zal bestaan. Daarover kan men een standpunt formuleren in de denkrichting van de PPR eventueel met behulp van de landelijke deskundigen. Dat standpunt wordt naar buiten gebracht door bijvoorbeeld een ingezonden brief in de plaatselijke krant, door stencils uit te delen in drukke winkelstraten, brieven aan de gemeenteraad en dergelijke, maar steeds met vermelding van de PPR en het eigen adres.

● Enkele weken voor de landelijke verkiezingen kan het eenzame lid in een plaatselijk blad een advertentie plaatsen in de zin van: „Ook in... is de PPR”, „Informatie over de PPR bij...” of: „Natuurlijk stemt u ook op de PPR”, weer steeds met vermelding van naam en adres. Bij deze akties is het altijd zinvol kontakt op te nemen met de provinciale kampagneleider, die suggesties kan doen en zonodig kan overleggen over de financiering. Wie op een dergelijke aktie reageert kan worden bezocht en wellicht zijn er dan mensen bereid aktief lid te worden. Zijn er voldoende leden, dan kan met ruime publiciteit een aktiecentrum worden opgericht met behulp van het provinciale aktiecentrum. Men kan bijvoorbeeld een bekende PPR-er uitnodigen om te spreken.

Is het adres van het provinciale aktiecentrum onbekend of wil men weten of en welke andere PPR-ers in een gemeente wonen, neem dan kontakt op met één van de volgende adressen:

● Kees Tilanus, sekretaris partijopbouw, Seringenlaan 22, Woerden, tel. 03480-15995. Ik verzoek mij in ieder geval van aktiviteiten op de hoogte te houden.

● Jan Kuiper, campagne-koördinator, postbus 112, Nieuwegein, tel. 03402-32466 of Singel 402, Amsterdam, tel. 020-279832.

● Partijburo PPR. Singel 277, Amsterdam, tel. 020-227342 of 247570.

Kees Tilanus

NIEUWS uit de aktiecentra

Noord-Holland

Op 2 april zal in Koog aan de Zaan de algemene ledenvergadering van de PPR-Noord-Holland worden gehouden, waar het kamerlid Kees van Kuyen zal spreken over de Ruimtelijke ordening Noord-Holland. Daarover zal vervolgens een discussie worden gevoerd.

Op de agenda van de vergadering staat verder de verkiezing van een nieuw provinciaal bestuur, waarvoor tot aan de vergadering kandidaten kunnen worden ingediend. Ook zal de campagne voor de Tweede-Kamerverkiezingen aan de orde komen en de stand van zaken rond een nieuw provinciaal verkiezingsprogramma voor de periode '78-'82. De vergadering wordt gehouden in de Raadhuisstraat 57 in de Lindeboomschool en begint om 10.15 uur. Vanaf het station Zandijk is het vijf minuten lopen.

Rijnmond

Dinsdag 29 maart zal het aktiecentrum Rijnmond in het Humanisties Centrum, Proveniërsingel 48 om acht uur 's avonds een ledenvergadering houden waar een nieuwe voorzitter wordt gekozen, de Rijnmond-fraktie verantwoording zal afleggen en de Selektieve Investeringswet zal worden besproken.

De Langstraat

In de Langstraat wordt een aktiecentrum opgericht. Op donderdag 31 maart wordt in Waalwijk om acht uur in hotel Verwiel (grote Marktstraat 208, bij de markt) een oprichtingsvergadering gehouden.

Ieder PPR-lid uit Drunen, Kaatsheuvel, Loon op Zand, De Moer, Sprang-Capelle en Waalwijk wordt verwacht; ook als hij of zij onverhoopt geen uitnodiging heeft ontvangen.

Per bus van ALAD of DBA (lijn 23, 36, 37) stapt men uit bij halte Wilhelmijnstraat.

Van iedere PPR-er in de Langstraat wordt de aanwezigheid en radikale inzet verwacht. Inlichtingen: René Valk, P. Breugelstraat 36, Kaatsheuvel.

OVER DE RUGGEN VAN DE BOEREN

Bij de grondpolitiek die nu in de Kamer op tafel ligt is één ding zeer duidelijk: het CDA komt op voor diegenen die aan de grond kunnen verdienen en niet voor eenvoudige gedupeerde burgers zoals de boeren.

Het is gewoon potsierlijk de heer Wiegel te zien roepen tijdens een interpellatie in de Tweede Kamer, dat er „een spelletje wordt gespeeld over de ruggen van de boeren”. Het spelletje dat het CDA speelt is uitsluitend ten voordele van hen die hun bezit op onrechtmatige wijze legaal willen vermeerderen door overheidsbeslissingen. Dat de heer Wiegel voor deze groep opkomt is al lang bekend, dat het CDA daarin door Wiegel niet rechts gepasseerd wil worden is ook duidelijk. Het is zielig voor een aantal CDA-ers dat het eigenlijk met de regering wel eens is, en dat trouwens ook heel makkelijk kunnen zijn omdat de grondvoorstellen slappe aftreksels zijn van wat noodzakelijk is, maar het is dus zielig voor die CDA-ers zoals de anti-revolutionairen, dat ze onder het juk van de KVP door moeten. Natuurlijk doen ze dat zelf. En natuurlijk moeten ze dat niet pikken. Ze weten toch net zo goed als wij, dat bijvoorbeeld de heer Andriessen adviseur is van één van de grootste en brutaalste projektontwikkelingsmaatschappijen die wij kennen, de Wilma. Een maatschappij die trouwens met behulp van een uitvoerige juridische afdeling altijd zorgt dat ze binnen de wet blijft. En zolang heren als Andriessen op beslissende momenten de wet dusdanig plooiën, dat het kapitaal er mee uit de voeten kan, is er voor dergelijke maatschappijen niets aan de hand.

ERNSTIG

Dat is de situatie. Bijzonder ernstig. De wet als beschermer van de belangen van spekulanten in plaats van als beschermer van de belangen van burgers. En volksvertegenwoordigers die zeggen dat ze de samenleving

willen hervormen maar ondertussen op beslissende momenten de zaak dwarsbomen. Het christen-democraties appél valt niet ver van de boom.

GEEN ECHTE GRONDPOSITIEK

Het belang van de beide wetsontwerpen is niet zo groot als de PvdA wil doen voorkomen. Van echte grondpolitiek is geen sprake, al poogt men verbeteringen aan te brengen die op zichzelf niet onbelangrijk zijn. Maar de grote spekulatiewinsten zijn in de afgelopen jaren al gemaakt onder het goedkeurend oog van christen-demokraten en als de gemeente de grond eenmaal in handen heeft hanteert ze veelal niet de instrumenten om daar voor de gemeenschap het optimale nut uit te halen.

ERFPACHT

Dilia van der Heem heeft in haar bijdrage aan het debat over de grondvoorstellen uitdrukkelijk gevraagd of de regering aan een nationaal erfrechtstelsel denkt. Ze heeft duidelijk gemaakt dat het er de PPR vooral om gaat de grond als schaars goed in handen van de gemeenschap te leggen. Ze zei: „De bestaanszekerheid van alle leden van de Nederlandse bevolking, die door de regering beschermd wordt door een strak beleid op het gebied van de volkshuisvesting en de ruimtelijke ordening moet voorrang krijgen op de rechtszekerheid, die voortspuit uit eigendomsrecht. Waar het privé-belang het algemeen belang ernstig schaadt, moet het algemeen belang voorrang hebben.”

Dilia herinnerde aan de regeringsverklaring die sprak over de grondslag „gebruikswaarde” als middel tegen grondspeculatie. Onbillijkheden kunnen door rechterlijke toetsing worden vastgesteld. Maar Dilia zei te twifelen of alle mogelijkheden tot grondspeculatie wel zijn afgedampt omdat de regering voorstelt een artikel op te nemen, waarin staat dat bij de waardering van het onroerend goed rekening

kan worden gehouden met het gebruik dat ook gemaakt kan worden van de grond, of het woonhuis dat dat een andere bestemming kan krijgen of het toelaten van schuren. Dat betekent dat de regering met haar eigen wijzigingen al te ver is gegaan. Als een veeteeltbedrijf wordt onteigend kan nu de schade van een tuinbouwbedrijf worden vergoed, als een stuk grond met een oud huis erop wordt onteigend, kan het gewaardeerd worden als zijnde bebouwd met dure appartementen.

Het gaat de PPR er alleen om, dat iemand die wordt onteigend een redelijke vergoeding krijgt om elders opnieuw te beginnen. Het grootste probleem ligt ook in de steden waar projektontwikkelaars actief zijn en veel minder in agrarische gebieden.

Het toppunt is wel het voorstel dat D'66 heeft gemeend te moeten doen. Die wilde vorige week als kompromis een plafond inbouwen in de verkeerswaarde. Met andere woorden, ze wil de door het CDA nagestreefde marktwaarde aksepteren en de konsessie is dan, dat men daar niet boven uit komt! Ze stellen dus het ergste voor op voorwaarde dat het dan niet nog erger wordt. Erger dus dan het CDA. Het redelijke ervan is ver te zoeken en het is hooguit het CDA-alternatief van redelijke progressieve voorstellen.

DOORZETTEN

De regering moet nu doorzetten. Den Uyl heeft gezegd geen aantasting te aanvaarden van het principe van de vier hervormingsvoorstellen. De vraag is of hij dat in eerlijkheid kan stellen, omdat de compromissen die de regering op tafel legt de principes hier en daar al behoorlijk geweld aan doen.

Als het CDA nog verder wil gaan, dan moet het dat vooral doen, maar dan is volstrekt duidelijk dat elke vorm van samenwerking is afgelopen. De progressieven moeten geen halfwas wetgeving aanvaarden, want daarmee worden nieuwe mogelijkheden om de wetten te verbeteren voorlopig afgesloten.

linksaf
en
omhoog

door Kees Waagmeester

Als het met het CDA onmogelijk is zelfs minimale hervormingen door te voeren, dan moet dit als zodanig aan de kiezers worden voorgelegd.

O.R.

Het CDA heeft wat de wet op de ondernemingsraden betreft via Roolvink voorgesteld de opschorting van twee weken van een besluit van een direktie, waartegen de O.R. protesteert, uit de wet te halen. Een direktie zou een besluit onmiddellijk kunnen gaan uitvoeren, terwijl de ondernemingsraad in beroep gaat. Ook bij de wet op de ondernemingsraden kiest het CDA dus weer voor de sterke Triest.

V.A.D.

En dan krijgen we de vermogensaanwasdeling nog, het meest fundamentele wetsvoorstel, omdat het een erkenning inhoudt van de rechten van werknemers op overwinst.

Nee, als het CDA zijn goede wil niet toont in de komende weken, dan blaast het alle mogelijkheden tot samenwerking met progressieven in de toekomst op en heeft het zich definitief aan de kant van de macht en het geld geplaatst.

Als het CDA dat wil moeten wij het daar de gelegenheid ruimschoots voor geven. Een stuk duidelijkheid, zagezgd.

Twijfel over de juiste strategie

Kerngroep op 't nippertje achter akkoord

Met een krappe meerderheid van 44 tegen 41 stemmen en na spannende debatten heeft de kerngroep op 5 maart het regeerakkoord met de PvdA goedgekeurd. De PvdA-partijraad nam het akkoord aan met 85 stemmen voor en 5 tegen.

De redenen om tegen het akkoord te stemmen bleken verschillend te zijn. Lijsttrekker Ria Beckers erkende in een door een muisstille zaal aangehoorde korte rede vlak voor de stemming, dat er voor de PPR risico's zijn voor verlies van eigen identiteit. „Maar dat hoeft niet. Dat ligt namelijk aan onszelf”, zei ze. Ze adviseerde de kerngroep elke schijn van opportunisme te vermijden en deze vorm van samenwerking met de PvdA niet af te wijzen.

Pogingen aan het begin van de vergadering om het ontwerpakkoord, dat in de vorige PPRAK op pagina 6 en 7 werd afgedrukt, niet in behandeling te nemen, mislukten. Voorzitter Wijnand van Hoogevest lichtte het ontwerp toe en wees er daarbij op, dat de PvdA had voorgesteld over de Navo maar niets op te nemen. Maar de PPR-delegatie wilde liever een compromis om de zaak te kunnen blijven beoordelen. „Nu is in ieder geval vastgelegd, dat het Navo-lidmaatschap geen op zichzelf staande doelstelling is. Als de Navo tot de vrije kwesties had behoord, zou Ria Beckers bij de onderhandelingen bij de kabinetsformatie minder sterk hebben gestaan dan nu”, zei Wijnand.

Met deze uiteenzetting lagen de problemen die besproken moesten worden die dag tegelijk op tafel. Is de PPR inderdaad beter af als er over moeilijke kwesties tenminste iets wordt vastgelegd, of niet? Zal het regeerakkoord bij onderhandelingen over een nieuw kabinet nog verder worden afgezwakt? Wijnand herhaalde, dat de eigen verkiezingsprogramma's recht overeind blijven staan en dat „we de boer op gaan met ons eigen programma”.

Eén van de kerngroepleden konstateerde, dat het slechts om de vraag ging of we het regeerakkoord wel of niet wilden. Maar in de discussie bleken ook strategievragen volop een rol te spelen. Vele afgevaardigden vonden dat het akkoord wat de typiese PPR-punten betreft onherkenbaar was. Milieu, werkgelegenheid en derde wereld zouden ondergeschikt zijn gemaakt aan de economische groei; de kernenergie en met name het UNC-project hadden nog duidelijker moeten worden afgewezen en de paragraaf over ontwikkelingssamenwerking was beneden de maat, zo hoorde men.

Het stuk „rammelde”, was „slap”, was „een lappendeken”, „een doffe ellende”, was „een afgezwakt compromis”, men was „teleurgesteld”, men stond „te spreken met gene”, men kon dit niet verkopen omdat nergens bleek dat we nu zoveel verder wilden gaan dan de PvdA”, het

stuk was „toegeschreven naar de volgende onderhandelingen en dan met het CDA”, het was „een scheut water in de al slappe wijn”.

Volgens Jacq. Verduyn Lunel past het stuk niet in de kritiese opstelling van de PPR naar het kabinet en hij vroeg zich af waar de garantie was voor een progressief beleid, waar de resolutie van PvdA en PPR over spreekt. Volgens Henny Rutgers zit er veel in het akkoord, maar een oppervlakkige beoordeelaar ziet dat niet en de meesten zijn oppervlakkige beoordeelaars, zo betoogde hij. Een ander vond het juist een voordeel dat het akkoord niet zo gedetailleerd was als Keerpunt zodat de PPR in regering en parlement in vrijheid een eigen positie kan innemen.

Henk Waltmans herinnerde eraan, dat het fenomeen regeerakkoord geboren is uit de behoefte niet langer een paar topmensen over zulke essentiële zaken te laten beslissen, maar een flinke partij-afvaardiging. Zowel Wijnand van Hoogevest als Ria Beckers wezen er een paar keer op, dat er volgens de resolutie (punt D. 7) een eindbeoordeling voor kabinetsdeelneming zal plaatsvinden door een kongres. Volgens Ria Beckers is de functie van een regeerakkoord het scheppen van duidelijkheid vooraf.

Zij zei ook ontevreden te zijn over het akkoord, zoals velen in de kern-

groep, maar ze zei zich wel te realiseren dat de verhouding PvdA-PPR er één is van 6:1, „en ik weet dat er geen akkoord met de PvdA kan worden gesloten, dat een PPR-akkoord is”.

Ze vroeg de kerngroep het akkoord beter te lezen en zei dat ze er een trend in zag naar de PPR toe. Ze was van mening, dat men zich bewust moest zijn van pogingen tot meningsbeïnvloeding door kranten en andere politici. Zo herinnerde ze aan het feit dat Terlouw van D'66 het stuk weinig radikaal had genoemd en Brinkhorst van D'66 het stuk „voor D'66 onaanvaardbaar” (met name punt 15). Ria zei dat de verkiezingen ingaan met uitsluitend een eigen programma leuk lijkt, maar dat je in de formatie dan nergens blijft. „De verkiezingsuitslag zal nu duidelijk van invloed zijn. Als ik al die punten zie en we zouden die in vier jaar verwerkkelijken, dan zou dat geweldig zijn”, zei ze.

Daarna vonden discussies en gewogen stemmingen plaats over alle vijftien punten van het programma. De PPR verwierp de punten 2 (over de groei), 7 (over het welzijnsbeleid), 12 (over de „veiligheid” van mensen) en 13 (over de democratisering van het bedrijfsleven), maar door de gewogen stemming kwamen deze punten wel in het akkoord.

Vooral de punten 1 en 2 (werkloosheid en groei) lokten veel discussie uit. Cor Visser zei, dat verwezenlijking van punt 1, vooral ook door de beleggingsvoorschriften voor financiële instellingen, een complete revolutie zou betekenen.

Leo Jansen zei dat hij, als hij minister van economische zaken zou worden, met dit akkoord een beleid zou kunnen voeren in overeenstemming met het beleid dat hij de afgelopen tijd als Kamerlid had voorgestaan.

Het alternatief van de PPR over het basisinkomen werd bij de gewogen stemming aanvaard, zoals ook het PvdA-alternatief over de wijze waarop de werknemersinvloed in de Raad van Kommissarissen wordt geregeld.

PvdA-fraktleider Van Thijn die de PvdA-varianten verdedigde op de kerngroep, zei dat de PvdA moeite had met het loskoppelen van arbeid en inkomen, al wilde hij het begrip arbeid wel verruimen. Wat de Raad van Kommissarissen betreft zei hij, dat de strijd om de medezeggenschap niet zou zijn gediend als vertegenwoordigers van werknemers voortijdig medeverantwoor-

delijkheid zouden dragen. Op lange termijn streeft de PvdA ook een uitschakeling van de Raad van Kommissarissen na en een ondernemingsraad als beleidsbepalende instantie in de onderneming.

Frans Schulte zei namens de PPR dat de mate waarin de ondernemingsraad meer verantwoordelijkheden draagt en de vermaatschappelijking van de onderneming, die vooral door wetgeving moet worden geregeld, tegelijk op moeten gaan. In de tussentijd zou de Raad van Kommissarissen niet tijdelijk moeten worden versterkt, anders hebben we er straks te veel moeite mee hem weer weg te krijgen.

Onderzoeksdoelen veranderen radikaal

Kerncentrales inzet van verkiezingen

Bij punt 15 (over buitenlands beleid en defensie) werd er door verschillende sprekers op gewezen, dat de rechterhoek van de PvdA op de partijraad elders in hetzelfde Raigebouw deze paragraaf uit het akkoord wilde wippen. Cor Visser zei, dat elk ander resultaat van onderhandelingen, vooral bij een formatie, erger zou zijn als wat nu in het akkoord staat. Hylke Tromp meende dat men met de paragraaf twee kanten uitkan, maar dat hij er toch voor zou stemmen. „Want wat we ook doen, over vier jaar zitter we nog in de Navo”, zei hij.

De een verdedigde punt 15 door er op te wijzen dat de discussie over de Navo dan zou doorgaan, de ander viel de tekst aan door te zeggen, dat we te lang over een voorwaardelijk Navo-lidmaatschap hadden gesproken om nog geloofwaardig te zijn. De PPR aanvaardde punt 15 met 42 tegen 40 stemmen.

De laatste sprekersronde over het totale akkoord was door tijdgebrek niet meer dan het afleggen van stemverklaringen. Enkele Amsterdammers, (onder wie Peter Lankhorst), heel Gelderland, heel Den Haag verklaarden zich tegen. Iemand zei tegen te stemmen onder het motto „laten we weer in onszelf gaan geloven”, een ander vanwege het feit dat de PPR zich op een helend vlak bewoog.

Een voorstemmer verklaarde dat de PPR door de PvdA los te laten „op links (PSP, CPN) niets te winnen heeft”, een ander dat de PPR haar rol ten opzichte van de PvdA niet moest opgeven.

Emmy van Noord zei dat voor fundamentele veranderingen een lange weg moest worden afgelegd van volharding en volhouden. Volgens haar zou men het akkoord alleen mogen afwijzen, als men weet dat op die manier de gewenste veranderingen er wel komen.

Kortom, vooral strategische argumenten speelden een hoofdrol.

Ria Beckers zei dat mensen terecht bang kunnen zijn in een zich steeds vernauwende trechter van besluitvorming terecht te komen, maar dat bij de UCN-zaak is gebleken, dat dat niet hoeft als we er zelf bij zijn. Ze zei dat de PvdA en PPR dezelfde belangen willen verdedigen en dat ze samen voor de eigenlijke tegenstellingen moeten gaan staan.

Tenslotte hield ze de kerngroep voor, dat deze haar had aangewezen als leider van de PPR-delegatie in de onderhandelingen. „Ik kan me niet voorstellen dat mensen dit akkoord afkeuren en er wel vertrouwen in hebben als ikzelf straks alleen moet gaan onderhandelen bij een kabinetsformatie”. Ze zei ook, dat dit niet als een dreiging moest worden opgevat.

De kerngroep reageerde hierop met opmerkingen, dat men het vertrouwen in haar wilde uitspreken, maar Ria antwoordde dat dat zo eenvoudig niet gaat.

K. W.

Tussen 15 maart en 15 mei worden er voorlichtingsbijeenkomsten in het hele land belegd over de twaalf door de regering bekendgemaakte eventuele vestigingsplaatsen voor drie nieuwe kerncentrales. Het besluit over de bouw van deze centrales heeft het kabinet aan een volgende regering overgelaten, waarbij echter de afspraak is gemaakt dat de planologische procedures om vestigingsplaatsen te vinden, door kunnen gaan.

Daarmee is de bouw van kerncentrales tot inzet van de verkiezingen gemaakt, maar is ook duidelijk, dat de bevolking alle kansen heeft om te laten merken, dat men geen kerncentrale in haar omgeving wenst.

De Tweede Kamerfractie van de PPR heeft een reactie gegeven op het aanvullend structuurschema elektriciteitsvoorziening dat over de twaalf vestigingsplaatsen handelt. Volgens de fractie is de twintig kilometergrens waartoe het onderzoek zich beperkt niet ruim genoeg. De Amerikaanse Atomic Energy Commission wil vestiging van kerncentrales vermijden in gebieden waar binnen een straal van acht kilometer 30.000 mensen wonen, binnen een straal van 32 kilometer 500.000 mensen en binnen een straal van 64 kilometer twee miljoen mensen. De regering gebruikt voor de berekening van de gevolgen van een reaktorongeluk voor deze afstanden respectievelijk 75.000, 1,5 miljoen en zes miljoen mensen. Dat is 2½ tot drie maal zo hoog als in Amerika wordt geadviseerd.

Doordat buiten de twintig kilometer geen beoordeling plaats vindt, worden grote bevolkingscentra zoals Amsterdam (t.o.v. de Markerwaard), Rotterdam (tov. de Maasvlakte) en Antwerpen (tov. Bathoedekenskerke) juist niet in het geding gebracht doordat ze een paar kilometer verder liggen.

Forum

Over kernenergie en bewapening zal donderdag 31 maart in Huize Maas, Nieuwe Vismarkt ZZ 52 te Groningen een forum worden gehouden, waaraan verschillende politieke partijen mee-

doen. Voor de PPR zit er Hylke Tromp, voor de CPN Ton Regtien, voor de PvdA Relus ter Beek, voor de VVD B. Rouwerda, terwijl het CDA een vertegenwoordiger heeft toegezegd. Prof. Degenkamp leidt het forum. Leidt grootscheepse

ontwikkeling van kernenergie tot een onhoudbare situatie op het gebied van vrede en veiligheid en wat voor gevolgen moet dit hebben voor het Nederlands beleid? aldus de vragen die besproken worden. Inlichtingen: tel. 050 - 262427.

Ad Voerman is distriktsbestuurder bij de Industriebond NVV in de regio Arnhem-Nijmegen en het Land van Maas en Waal, terwijl hij tevens de verantwoording draagt voor de scheepsbouw en de elektroniese industrie in een groter gebied. Als zodanig was hij ook betrokken bij het Tealtronicconflict. Een conflict waarvan hij vindt dat de vakbeweging het er redelijk heeft afgebracht.

Hij is lid van de PPR onder andere omdat hij in Brabant de PvdA leerde kennen als „regentenpartij”, waarbinnen voor hem niets was te beginnen. Zijn oude baan als inspekteur voor een bedrijf gaf hem geen bevrediging meer. Sinds 1 januari 1975 is hij full-time vakbondsbestuurder. Werk wat hij graag en met volle inzet en overtuiging doet.

De stakingen zijn net voorbij. In het Arnhemse restaurant dringt vrijwel niets van het rumoer van de buitenwereld door. Wat oudere dames en heren nippen aan glaasjes alcoholika. Wij hebben het over de kille sociale en economische problematiek van dit moment. De afgelopen staking legde de vakbeweging een eisenpakket op tafel wat voor de helft bestond uit immateriële eisen. Nogal uniek, maar in een teruglopende economie wordt de spoeling dun... Staan de werknemers werkelijk achter de immateriële eisen van de bond, willen zij staken voor een grotere zeggenschap en controle op de investeringen? Ad Voerman: „Ik denk dat heel duidelijk is overgekomen wat wij wilden. De voornaamste verdienste is geweest van de staking dat de mensen hebben blijk gegeven te begrijpen waar het om gaat. Zij zijn bereid geweest voor een aantal minimale verworvenheden hard te vechten. De automatische prijskompensatie was daarbij natuurlijk voor de meesten het meest vertaalbaar”.

„Die bereidheid is ook gegroeid. Er zijn de laatste jaren nogal wat verschuivingen geweest in de produktie, en dat hebben de mensen best in de gaten, want dat heeft tot gevolg dat iedereen zijn baantje op elk willekeurig moment kan verliezen; men is niet meer zo zeker van de toekomst. Vandaar dat werknemers donders goed weten waar het om gaat als je praat over controle op de investeringen. Zo langzamerhand is duidelijk geworden dat het erg belangrijk is om te weten waar

en waarin geïnvesteerd wordt. Daar willen ze best voor vechten”.

Moet de vakbeweging medeverantwoordelijk zijn voor die investeringen?

„Niet op dit moment. We leven in een systeem waarin een zeer beperkte groep mensen de dienst uitmaakt op grond van hun bezit van de produktiemiddelen. Vrijwel niemand kan wezenlijke invloed uitoefenen op de door deze groep genomen beslissingen. In dergelijke verhoudingen moet je geen medeverantwoordelijkheid nemen, dat is niet reëel. Je schuift jezelf daarmee een stuk verantwoordelijkheid in je schoenen dat je niet kunt waarmaken omdat je niet enkele mogelijkheden hebt beslissingen een andere wending te laten nemen. Dan moet je op zijn minst mede-eigenaar zijn. Dat zijn de mensen voorlopig niet, en dat zullen ze waarschijnlijk de eerste tien jaar niet worden ook. In zo'n situatie is het voldoende als je controlebevoegdheid krijgt en kunt controleren wat er met de winst gebeurt die gezamenlijk in het bedrijf wordt gemaakt. Als we morgen de samenleving zouden kunnen omgooien, zou ik vinden dat we ook medeverantwoordelijk moeten zijn, maar onder de gegeven verhoudingen zeg ik nee”.

„Ik denk dat je via de weg van toenemende controle en openheid over datgene wat er binnen de onderneming gebeurt, zult kunnen toegroeien naar een situatie waarin je medeverantwoordelijkheid kunt nemen. Maar dan wel alleen op voorwaarde dat je dan ook de beschikkingsmacht hebt over datgene waarmee je bezig en aan het werken bent. Pas wanneer in gezamenlijkheid beslissingen worden genomen kun je over medeverantwoordelijkheid praten. Dan is het ook een kwestie van lusten en lasten dragen. Medeverantwoordelijkheid voor de lasten, delen in de lusten, en gezamenlijk de beschikkingsmacht uitoefenen. Als werknemers”.

Daar zijn nog geen instrumenten voor, maar op het ogenblik heb je vier wetsontwerpen, waaronder de VAD en de wet op de ondernemingsraden, die een stapje in die richting gaan. Kun je daar iets mee?

Ad Voerman: „Ik denk dat ze moeilijk hanteerbaar zijn. Het meest frappante wat naar voren komt, zowel in de VAD als in de nieuwe wet op de ondernemingsraden, is dat men twee onverenigbare uitgangspunten probeert te verzoenen. Met name op de wet op de ondernemingsraden heeft de samenstelling van het kabinet sterk zijn weerslag gehad. Aan de ene kant wordt toegegeven dat er een tegenstelling bestaat tussen kapitaal en arbeid, maar aan de andere kant wordt be-

Ad Voerman:

„Veranderingen in de bedrijven zelf bevechten”

toogd dat deze tegenpolen harmonieus moeten samenwerken. Dat zijn twee dingen die niet met elkaar kloppen en dat vind je ook in de wet terug. Wat dat betreft denk ik dat je ongelooflijk weinig moet verwachten van hetgeen nu ter tafel ligt. De VAD heeft wel een principiële zaak boven tafel gekregen: de erkenning dat de werknemers recht hebben op een stuk vermogensaanwas.

Naar mijn gevoel is dat ook de enige zin op dit moment van de VAD. Het enige positieve van de wet op de ondernemingsraden is de poging de OR een grotere zelfstandigheid te geven, hoewel dat aan de andere kant gelijk wordt terug gepakt, maar het is een begin op de goede weg”.

„Ik houd mijn hart alleen vast voor het eindresultaat. Dat moet uiteindelijk in de kamer worden uitgevochten in een periode vlak voor de verkiezingen. Ik heb het gevoel dat het CDA er electoraal garen bij zal spinnen als ze zal proberen het wetsontwerp te ontcrachten. Dan zijn eigenlijk vier jaar kabinet Den Uyl voor niets geweest, en dat zou wel erg jammer zijn gezien de frustraties die we inmiddels met het kabinet Den Uyl hebben opgedaan. Als we dit niet binnenhalen is het goed je nog eens te bezinnen op een tweede kabinet Den Uyl samen met het CDA. De vakbeweging heeft de afgelopen jaren steeds een minimaal eisenpakket op tafel gelegd omdat de toezegging is gedaan dat dit in ieder geval zou worden verwezenlijkt, maar als dit niet lukt wat moet je dan nog?”

Als je de wet op de OR zelf maakt had wat had je er dan in willen hebben?

„Het is maar goed dat ik die wet niet gemaakt heb, lacht Ad Voerman, want die zou waarschijnlijk in deze samenleving absoluut niet passen. Dat zou een wet zijn die de arbeiders het zelfbestuur over de onderneming geeft, en dus de rechten die de werknemers toekomen. Een raad van werknemers zou daarin beslissen over het beleid van de onderneming, op basis van eigen criteria. Daarin speelt de direktie ook een rol omdat er altijd iemand zal moeten zijn die op een gegeven moment knopen doorhakt, zeker als dat op korte termijn moet gebeuren. De direktie heeft als leiding van de onderneming best een taak ook in een zaak waar de arbeiders de touwtjes in handen hebben. Daarnaast moet ook de samenleving invloed krijgen op de processen binnen de onderneming, anders verandert er weinig. Als je het systeem niet verandert, kun je de structuur van de bedrijven wel veranderen, maar een arbeiderszelfbestuur dat beslissingen moet nemen binnen dezelfde kapitalistische structuur als de raad van bestuur van tegenwoordig, moet dan net zo hard en kapitalistisch zijn als de oude raad van bestuur. Ik denk dat

de faktor arbeid; het moet helemaal in dienst staan van de mensen zelf. Een bedrijf moet meer zijn dan een puur bedrijfseconomische eenheid waarin de mens wordt opgeofferd aan de rendementnormen. Een bedrijf moet ook een ruimte zijn waar mensen zich — gemiddeld zo'n acht uur per dag — kunnen ontplooiën en bevrediging zoeken van hun talenten. Als je erkent dat een bedrijf ook heel nadrukkelijk maatschappelijke doelstellingen in zich bergt, maak je, denk ik, een hele belangrijke stap omdat je dan bezig bent met het verschuiven van de criteria. Criteria die nu alleen maar bedrijfseconomies zijn: de rendementscijfers.”

Zie je ook mogelijkheden om wat betreft ook aan de kant van de ondernemers mentaliteitsveranderingen te bewerkstelligen?

„Nee. Absoluut niet. Ik ben nog nooit een ondernemer tegengekomen die zei: „Moet je eens luisteren. Ik zit ook in het systeem, ik kan niet anders handelen dan ik handel, ik wil met jou samen nou eens proberen dat systeem te veranderen.” Dat doen ze niet, en dat is een kwestie van macht. Zij wensen gewoon de volstrekte macht te behouden die ze hebben en willen die tegen elke prijs handhaven.

zwakke en sterke bedrijfstukken. Dat is erg triest, en ik moet eerlijk zeggen dat ik ook nog niet zie hoe dat voorkomen kan worden. Daar zouden we nog eens hard en intensief op moeten studeren. Daarmee zijn de ervaringen van Joegoslavië nog niet waardeloos, we kunnen er voor de Nederlandse situatie heel veel van leren. Wel zullen we moeten zoeken naar een systeem wat op de Nederlandse situatie is aangepast, waarbij we moeten voorkomen dat ook hier weer nieuwe belangentegenstellingen ontstaan, want dan heb je de samenleving niet werkelijk veranderd. Solidariteit is heel vaak kapot gemaakt door geld, en dat bedreigt ook nieuwe samenlevingen. Machtsvorming bedreigt in wezen elke samenleving. Tegen elke macht moet je wantrouwend staan”.

„Je zou mechanismen in moeten bouwen die het onmogelijk maken dat nieuwe machten ontstaan en die macht gespreid blijven houden”.

In Nederland is met de afsplitsing van de hoger betaalde werknemers in feite ook al een belangentegenstelling ontstaan.

„Ja, dat is zo. Ik heb tot mijn spijt moeten ervaren dat ook in de PPR wat mensen zijn die zich menen te moeten organiseren bij aparte, categorale groeperingen. Voor iemand die lid is van een linkse, radikale club vind ik dat een schandaal. Ik vind dat je zo iets niet kunt maken, daarmee doorbreek je een stuk solidariteit tussen de werknemers. Want ook de jongens die hoofdplanning zijn kunnen morgen de laan worden uitgeschopt; ze zijn in wezen net zo afhankelijk als de man op de werkvloer. Het is te gek om los te lopen dat die mensen zich apart gaan organiseren en daarmee de werkgever weer de kans geven het oude verdeel en heerssysteem toe te passen. Want we merken dat de werkgevers erin slagen de werknemers tegen elkaar uit te spelen. Bonden van Hoger Personeel worden uitgespeeld tegen de FNV-bonden, die altijd gezegd hebben dat er één bond moet zijn voor alle werknemers.”

Kun je in de vakbeweging iets met de PPR-ideeën over de economische orde doen, of zijn die ideeën te elitair of niet toepasbaar?

„De PPR heeft een aantal aardige ideeën ontwikkeld, waarvan een paar mij erg aanspreken, maar ik heb toch het gevoel dat het teveel lange termijnbeleid is, en we een beetje tekortschieten bij het formuleren van korte termijn doelstellingen. Dat brengt mij er weleens toe te zeggen: ik kan er niet zo goed mee uit de voeten. De idee van de selektieve groei — en dus ook investering — spreekt mij erg aan omdat duidelijk is dat we in de huidige economische situatie niets meer

je niet alleen de wet op de ondernemingsraden zodanig moet veranderen dat het echt arbeiderszelfbestuur wordt, maar dat je tegelijkertijd ook het systeem moet veranderen, anders ga je de mist in omdat je er dan allemaal kleine kapitalisten van maakt. En dan zijn we waarschijnlijk een stap verder weg van het socialisme dan nu.”

Dat is op korte termijn niet realiseerbaar. Welke tussenstappen zou je dan als vakbeweging doen, bij voorbeeld om de tegenstelling tussen kapitaal en arbeid te overbruggen?

„Die zou je kunnen oplossen als je begint het kapitaal ondergeschikt te maken aan arbeid. Je moet de faktor kapitaal dienstbaar maken aan

Kijk alleen maar eens naar de reacties op de VAD vanuit ondernemingskringen. Ze hebben paginagrote advertenties geplaatst waar ze schreven hoe beroerd het wel is dat dit kabinet dit soort beslissingen neemt. Als je die reacties ziet kun je niet verwachten dat ondernemers zelf, door een soort mentaliteitswijziging, naar je toe zullen komen. Dat doen ze niet. Dat kun je alleen maar bevechten, alleen maar van ze afpakken”.

Stel dat arbeiderszelfbestuur te verwezenlijken is, ben je dan niet bang dat er tussen de werknemers ook weer tegenstellingen ontstaan?

„Ja, in Joegoslavië zie je dat heel duidelijk. Na een tiental jaren zijn daar toch belangentegenstellingen gegroeid tussen werknemers van de

opschieten met het op oud-Keynesiaanse wijze inpompen van geld in de ekonomie. Dergelijke globale maatregelen houden dit verziekte kapitalisme op de been, maar verhelpen de kwalen niet. Globale maatregelen hebben altijd tot effect dat sterke bedrijven nog eens een ekstra douceurtje krijgen, terwijl de zwakke bedrijven hoogstens iets langer in ademnood verkeren, maar toch het loodje leggen. Er moeten gerichte maatregelen komen, gebaseerd op een lange termijnbeleid."

Toch kan de vakbeweging best in de knoei komen met sommige PPR-ideeën. Selektieve groei houdt voor ons ook in: minder uitbuiting van de derde wereld, minder uitputting van de grondstoffen en een vermaatschappelijking van de produktie. Kom je dan niet in konflikt?

„Nee, dat hoeft niet, als je het maar afhankelijk maakt van een duidelijk beleid, waarin een weloverwogen afweging plaats vindt van alle voor- en nadelen die gepaard gaan aan verplaatsingen en verschuivingen in de produktie. Het is bij voorbeeld onzinnig om zonder meer delen van ons produktieapparaat naar ontwikkelingslanden over te brengen als je geen garanties hebt dat een wezenlijke bijdrage wordt geleverd aan de oplossing van de problemen van de derde wereld. Daarbij zul je dan altijd moeten zorgen dat voor de mensen hier een alternatief is. Je moet ervoor oppassen mensen de dupe te laten worden van dergelijke maatregelen."

„We zullen een oplossing moeten vinden voor grote problemen zoals de werkgelegenheid hier én in de derde wereld. Dat lijkt makkelijker dan het is. Als je het bestaande werk wilt gaan verdelen stoot je op een zeer ingewikkeld probleem waar nog maar een beperkt aantal instrumenten voor zijn ontwikkeld. Het is echt niet zo eenvoudig. Met het realiseren van kortere werktijden en anders opgezette produktieprocessen ben je er nog niet. Ik vind wel dat de PPR dit probleem iets te simpel ziet; we zouden meer concreet moeten uitwerken hoe we dat dan moeten doen en eens nagaan wie het moet betalen. We hebben gezien dat werktijdverkorting geen afdoende oplossing is: sommige bedrijven produceren net zoveel in vier dagen als anders in vijf dagen. Uitgerekend is dat je zeker naar drie dagen terug moet om überhaupt wat zoden aan de dijk te zetten, en je moet dan ook een oplossing zoeken voor de vrijkomende tijd"

Ik bespeur een tegenstelling in de standpunten van de PPR en de vakbeweging ten aanzien van werk. Behalve recht op werk vindt de vakbeweging ook dat iedereen de

plicht heeft om te werken. Vind jij dat ook? De PPR kijkt daar duidelijk iets anders tegenaan.

„Ja, ik denk ook dat de PPR op dit punt verschrikkelijk naïef is. Elke samenleving heeft de geschiedenis door — in welke vorm dan ook — moeten vechten voor zijn bestaan. Elke samenleving, zeker een sociaal-demokratische, wordt bedreigd zowel van binnen uit als van buitenaf. Elke samenleving moet vechten om overeind te blijven. De samenleving is geen staties geheel, die ontwikkelt zich en brengt nieuwe ideeën naar voren. Nieuwe ideeën

die een bedreiging kunnen zijn voor het ideaal van de samenleving zoals jij dat voorstaat. Dat vereist een stukje strijd telkens, een stuk gevecht. Soms met, soms tegen elkaar. Het is een continue gebeuren, zelfs als je het ideale bereikt hebt kun je niet op een bankje in de zon gaan boetseren: je moet verder."

„Werken definieer ik dus ruimer, namelijk als de plicht tot het leveren van een bijdrage aan het leefbaar houden van deze samenleving. Dat houdt dus niet per se in dat iedereen verplicht is vijf dagen in de week in de fabriek te gaan werken, maar wél dat je niet zelf in de zon kunt zitten en anderen de rotzooi voor jou op laat knappen."

De PPR wil een basisinkomen voor iedereen.

Ad Voerman: „Dat vind ik een erg sympathieke gedachte, het zou een mogelijkheid kunnen zijn om de stigmatisering, van de niet werkende weg te nemen. Toch zouden we dat idee verder moeten uitwerken, ook in verband met de vermaatschappelijking van de produktie. Als we als samenleving besluiten ook maatschappelijke criteria — zoals de eindigheid van grondstoffen — te laten meetellen bij het bepalen van de produktie, zul je toch moeten

aangeven wie het werk wat overblijft moet doen. Brood moet iedere dag weer gebakken worden en ook vuilnis verduijnt niet vanzelf. Daar moet je dus afspraken over maken."

„We hebben bovendien erg dure eisen en een erg duur sociaal bouwwerk, die moeten betaald worden. Daarenboven willen de meeste mensen wel iets meer, nou dat moet ook verdiend worden."

„De twee belangrijkste criteria om de produktie aan te toetsen zijn, denk ik, de maatschappelijke behoefte aan een dienst of produkt en de vraag of degene die dat moet produceren maximaal tot zijn recht komt, met alle mogelijkheden die hij in zich heeft. Het is best wel vaag om dit zo te zeggen, maar misschien is het een begin voor een verdere ontwikkeling."

Ben je niet bang voor tegenstellingen tussen werkenden en niet-werkenden, nu zo'n anderhalf tot twee miljoen mensen van een sociale verzekeringswet leven.

„Tegenstellingen tussen werkenden en niet-werkenden zijn er maar in heel beperkte mate. Ook werkenden hebben belang bij een goed sociaal verzekeringsgebouw, dat is een voorwaarde voor een goed functioneren omdat je nog eens rustig ziek kunt worden, zonder gelijk brodeloos te zijn. Ik denk niet dat die tegenstelling zo groot is als weleens wordt gesuggereert"

Nog bezwaar tegen bepaalde economische opvattingen van de PPR?

„Ja. Ik merk dat de PPR te gemakkelijk over de belangt tegenstellingen heenstapt die tussen werknemers en werkgevers bestaan. Vaak merk ik dat niet onbelangrijke mensen die een belangrijke opiniërende funktie vervullen in onze partij, nog erg sterk de neiging hebben uit te gaan van het prachtige ideaal dat werknemers en werkgevers eigenlijk een eenheid vormen. Aan de hele fundamentele belangt tegenstelling tussen werkgevers en werknemers wordt nogal eens voorbij gegaan. Dat vind ik erg jammer, want dat zal blijken op een fiktie te berusten. Dat is een gebrek aan analyse, vind ik, van de sociaal-ekonomische machtsverhoudingen"

Kunnen politieke partijen en vakbeweging elkaar aanvullen?

„Toch denk ik dat belangrijke veranderingen in de bedrijven zelf bevochten moeten worden. Een belangrijke hervorming als de controle op de investeringen is in de bedrijven afgedwongen, dat geldt ook voor de ontwikkeling van het stakingsrecht. Dat wordt in de bedrijven uitgevochten, daar schiet de politiek volledig in tekort"

Gerard de Oude

Westen heeft ook veel boter op hoofd

Helsinki gaat over meer dan mensenrechten

Volgens het kamerlid Henk Waltmans zal de evaluatiebijeenkoms van Belgrado, later dit jaar over de slotakte van Helsinki, niet alleen gaan over de zogenaamde „derde mand”, die handelt over mensenrechten, maar net zo goed over de veiligheid van Europa, de ontwapening, de samenwerking op het gebied van de economie, wetenschap en technologie en het milieu.

Hij zei dit in een lezing over de akkoorden van Helsinki op de algemene vergadering van het centrum voor Europese vorming in het Nederlands Onderwijs.

Hij noemde de reactie van de Tsjecho-Slowaakse regering er één die past in de repressie die conservatieve regimens uitoefenen om elke verandering tegen te gaan die hun machtspositie zou kunnen aantasten.

Hij zei dat niet uit het oog moet worden verloren, dat de kommunistische partijen van Frankrijk, Italië en Spanje scherpe kritiek hebben geuit op zulke repressie. En dat ook Hongaren, Roemenen en Polen zich solidair hebben verklaard met het Tsjecho-Slowaakse protest.

Ook de Nederlandse progressieve partijen hebben herhaaldelijk laten blijken, dat zij de aantasting van de persoonlijke vrijheid in Oost-Europa scherp afwijzen. „Op een bijeenkomst van agrariërs, centralistische en links-radikale partijen en groeperingen in Helsinki een jaar geleden, heb ik gezegd: Mijn partijgenoten vinden het zo moeilijk te geloven in de oprechtheid van diegenen die praten over veiligheid, maar die hun politieke tegenstanders in de gevangenis stoppen. En dat geldt jammer genoeg voor meer dan één staat in West, Zuid en Oost-Europa”.

Wat de Sowjet Unie betreft herinnerde Henk aan zijn uitspraken, dat de Nederlandse regering te zeer en eenzijdig de nadruk legt op verruiming en verdieping van de uitwisseling van informatie, ideeën en menselijke contacten. „Ik vraag mij af of hier niet eerder een sluitstuk dan het begin van een integratieproces ligt, een proces om over geheel Europa een netwerk van economische, wetenschappelijke en kulturele samenwerking tussen staten en volkeren te krijgen.”

Henk Waltmans zei niet te willen vergeten dat in de afgelopen maanden van de kant van Oost-Europa met recht en reden is ge-wezen op handelingen in strijd met de slotakte van Helsinki. „De afspraak die de Verenigde Staten, de Bondsrepubliek, Groot-Brittannië en Frankrijk de vorige zomer in Porto Rico maakten om geen hulp te geven aan Italië als daar kommunisten in de regering zouden worden opgenomen is een dreiging met economische sancties en derhalve strijdig met artikel 6 van de

Verklaring van de slotakte.”

Hij noemde verder rassendiskriminatie in de VS, het onthouden van overheidsbanen aan linkse West-Duitsers, de dagelijkse propaganda van Radio Vrij Europa tegen de Oosteuropese regeringen en het gebrek aan de wil om economische betrekkingen te verstevigen, op milieu- en vervoersgebied samen te werken en aan ontspanning en ontwapening te werken. Ook wees hij op de behandeling van Amerikanen van Mexicaanse oorsprong, de behandeling van Ierse gevangenen in Groot-Brittannië, de burgeroorlog in Ierland, de behandeling van kommunisten in de westerse wereld, het uitschakelen van politieke minderheden bij verkiezingen en in regeringen. Hij zei, dat voor de bijna zes miljoen werklozen in de Europese Gemeenschap het recht op werk, ook één van de mensenrechten, een aanfluiting is.

Ook zei Henk er veel moeite mee te hebben dat sommigen die voorop staat in de kritiek op de socialistische staten van Oost-Europa in de Tweede-Wereldoorlog aan de verkeerde kant stonden, zich tot de felste propagandisten van de koude oorlog mochten rekenen of tot de aanjagers van de bewapeningswedloop moeten worden geteld.

„Naar mijn mening mogen we niet ongevoelig zijn voor het argument, dat de slotakte van Helsinki als één geheel moet worden gezien en dat niemand het recht heeft om één der punten bij uitstek als het belangrijkste te gaan beschouwen. Dat is nooit de bedoeling geweest”, zei Henk.

Volgens Henk heeft Helsinki een beslissende streep gezet onder de gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog in Europa. Het kernprincipe van de Europese veiligheid ligt in het koppelen van onze vitale belangen aan de overeenkomstige belangen van de andere Europese staten. Wij hebben geen Europees veiligheidsstelsel. Veiligheid is de afwezigheid van de bedreiging van het menselijk bestaan door geweld, armoede, onderdrukking en versterking van het natuurlijke leefmilieu. „Onze taak is het niet alleen het militaire defensie-aspekt te bezien en te stre-

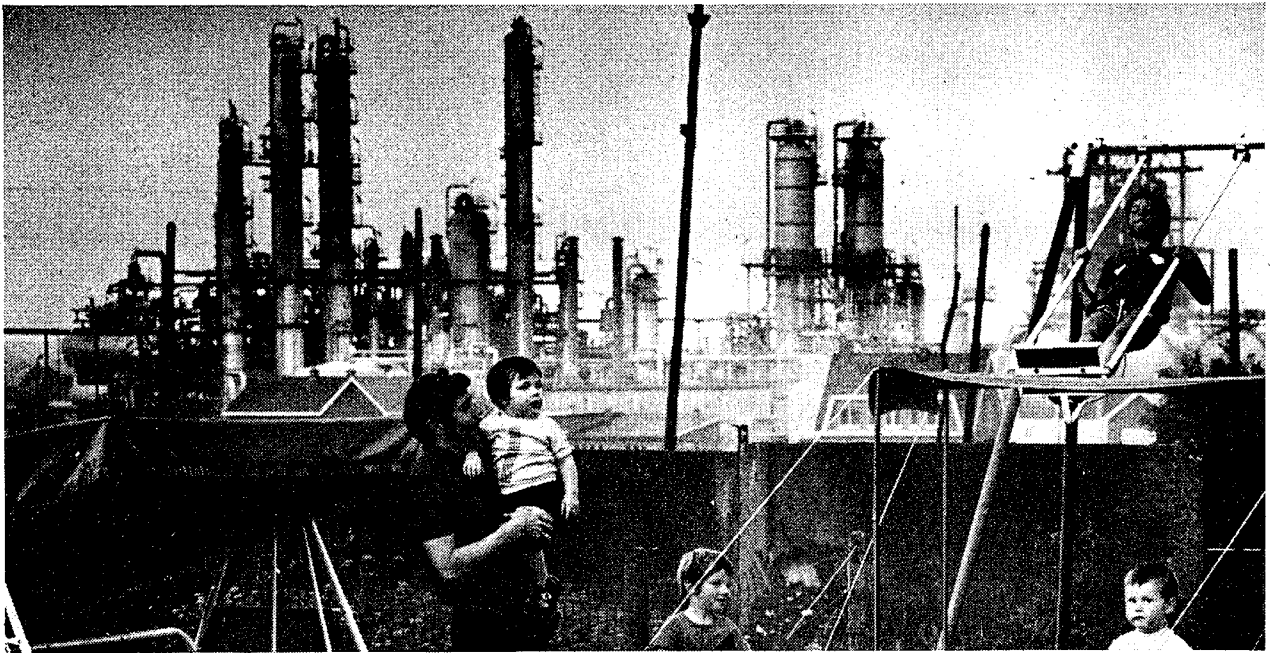
ven naar afwezigheid van oorlog (negatieve vrede). Het ontbreken van de positieve vrede (een situatie van sociale gerechtigheid en harmonie) maakt het vermijden of eventueel het beperken van oorlog en geweld op den duur onmogelijk omdat de oorzaken van spanningen blijven bestaan en zelfs nog toenemen. Dat betekent, dat de monopolisering door het militaire apparaat van het veiligheidsbeleid doorbroken moet worden. Een echt veiligheidssysteem moet één geheel vormen, waarbij het streven naar vrede, economies welzijn, sociale rechtvaardigheid, democratie vanuit de basis en het herstel van het ekologiese evenwicht in onderling verband centraal staat. Tenslotte pleitte Henk Waltmans voor een permanent orgaan van overleg en samenwerking in Europa, met procedures voor een vreedzame oplossing van geschillen; een orgaan ter voorbereiding en ter ondersteuning van het nieuwe kollektieve Europese veiligheidssysteem en om de toepassing van de bepalingen van Helsinki in elk der deelnemende staten te garanderen.

Charta 77

Uit verschillende lagen van de bevolking van Tsjecho-Slowakije is naar voorbeeld van het comité voor de burgerrechten in de Sowjet-Unie (van Sacharow) een groep gevormd die zich wil inzetten voor de mensenrechten in eigen land.

De stichtingsverklaring van Charta 77 draagt 257 ondertekeningen van eertijds leidende figuren van de Tsjecho-Slowaakse kommunistische partij zoals de uit de gevangenis vrijgelaten vroegere leider van partijhoge-school, Milan Hübl, de Dubcek-politikus Frantisek Kriegel, de vroegere minister van buitenlandse zaken Jiri Hajek, de vroegere sekretaris van het partijcomité Zdenek Mlynar, de vroegere voorzitter van de studentenvereniging Jiri Müller, bekende schrijvers als Ludvik Vaculik, Pavel Kohout en de partijloze dramaturg Vaclav Havel, de na 1968 veroordeelde historici Karel Bartosek en Jan Tesar en andere wetenschappers, maar ook onbekende arbeiders en beambten.

Het manifest beperkt zich tot het één voor één citeren van de vrijheden, die in verdragen worden gegarandeerd en die door Tsjecho-Slowakije zelf zijn ondertekend, waaronder de slotakte van Helsinki.

De familie Brandsma zit al jaren in de stank.

Hun spaargeld ook.

Vroeger zeiden we: „de schoorsteen moet roken”. Vandaag denken velen van ons daar iets genuanceerder over. Geld verdienen mag immers niet ten koste gaan van het algemeen welzijn! Maar er zijn er ook die nog altijd uitsluitend denken in termen van rendement en daardoor - soms onbewust - investeren in projecten die indruisen tegen het algemeen belang, het algemeen welzijn. Zo zitten al die families Brandsma jaren lang in de stank terwille van het rendement voor anderen, die daardoor zelf wél milieuvriendelijk kunnen wonen.

Kunnen wij er met z'n allen dan niet wat aan doen? Ja, door ons meer politiek-bewust te worden en die progressieve politieke partij te steunen die het algemeen welzijn voorstaan. En door er terdege op toe te zien, aan wie wij onze geldzaken toevertrouwen, want geld is macht! Daarom schakelt de Algemene Spaarbank voor Nederland, ruim 15 jaar geleden opgericht door het NVV en De Centrale voor haar geldzaken altijd de postgiro in. De postgiro, waarbij u via de Algemene Spaarbank voor Nederland, ook nog op een gemakkelijke manier kunt sparen.

BON Staatsbedrijf Der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

Aanmeldingsformulier voor een renterekening/plusrekening/sterrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden: _____

Naam _____

Voornamen (voluit) _____

Geboortedatum _____

Woonplaats _____

Straat enz. _____

Wenst bij de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een

renterekening plusrekening sterrekening

Datum _____ Handtekening _____

In een giro-envelop ongefrankeerd, tezamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg), inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Arnhem).

*) aankruisen hetgeen u wenst.

**Algemene Spaarbank
voor Nederland**
geeft rente zonder bijmaak!

Voor nadere inlichtingen: Rijnstraat 28, 's-Gravenhage.
Tel.: (070) 84 93 09, 84 93 10, 85 99 88.

Podium voor bestuurs- leden

Wouter G.
van Doorn

De PPR en de paraprimie- tieve samenleving

Je krijgt als milieubewust PPR-lid nogal eens het verwijt te horen dat onze partij in haar milieu-door-drammerigheid de realiteit uit het oog verliest. „We kunnen toch niet terugkeren naar het holentijdperk”, word je tegengeworpen. Heel wat tijd is dan nodig om duidelijk te maken, dat het zo niet in elkaar zit. Dat we niet terug hoeven te keren naar het stenen tijdperk. Maar vooruit kunnen naar een samenleving waarin en de menselijke gezondheid niet wordt bedreigd door milieuverstoringen en de mensen in een zekere „welstand” kunnen leven. Terug naar een primitieve samenleving wil bijna niemand. En hoewel we het, uit solidariteit met de mensen in de derde wereld en voor het milieubehoud, nu niet kunnen maken om een auto te hebben of andere energieverslindende apparaten te gebruiken toch zijn nogal wat mensen moeilijk af te brengen van de aantrekkelijkheden die onze welvaartstaat biedt. Het lijkt daarom dat de doelstellingen „welvaart” en „milieu” hoewel ogenschijnlijk tegenstrijdig — toch samen op moeten gaan, voor zover mogelijk tenminste... De vraag waar het op aan komt is: in hoeverre is dat dan mogelijk.

Zonder een pasklaar antwoord op die vraag te kunnen geven, is er wel iets over te zeggen. Wat we onder welvaart moeten verstaan is niet zo moeilijk te omschrijven, maar wat de doelstelling „milieu” precies voorstelt is minder eenvoudig. Naar mijn idee is de allerbelangrijkste grondslag voor een verantwoord milieubeleid de (mogelijke) bedreiging van het menselijk welzijn. Zo is milieubeleid gebaseerd op onze opvattingen over ethiek. Als we zo doorgaan met de grootschalige technologie, dan lijkt enorm menselijk lijden onvermijdelijk te zijn. Niet alleen door de directe giftige werking van milieuverontreinigende stoffen, maar vooral door de onverwachte indirecte

gevolgen van allerlei technische activiteiten.

Menselijk welzijn komt ook in gevaar als de grondstoffen voor de industrieën op gaan raken. En we kunnen dat probleem niet afdoen door te zeggen dat de techniek er wel wat op zal vinden.

Voor de kernenergie moeten we helaas teveel over hebben. De grootste bezwaren zijn wel de verspreiding van atoomwapens, de mogelijke gevolgen voor de erfelijke eigenschappen van de mensen (dus de kans op aangeboren ziekten) en de bedreiging van de persoonlijke vrijheid (de telefoon van een Duitse natuurkundige werd afgeluisterd, zijn post geopend en af luisterapparatuur in zijn huis opgesteld; dat alles om terrorisme te vermijden).

Het toppunt van on-welzijn is oorlog. Oorlogen zijn in het verleden om allerlei redenen gevoerd, maar vooral om de beheersing van natuurlijke hulpbronnen. Nu is er een sterke bevolkingsgroei, een zeer onrechtvaardige verdeling in het gebruik van goederen en bovendien de uitputting van grondstoffen. De mensen moeten wel zeer goed hun verstand gebruiken om in zo'n situatie niet tot oorlogvoering te vervallen. De ruzie tussen IJsland en Engeland om de laatste resten Noordzeevis is misschien maar een voorbode.

Door de instandhouding van legers, verslinders van geld, energie en grondstoffen, worden de oorzaken van oorlog nog aangescherpt. Door inzicht in de (biologische) achtergronden van menselijk agressief gedrag kunnen we hopelijk komen tot een wat meer rationele benadering van de rivaliteit tussen staten.

Zo hangt de „milieu”-doelstelling niet alleen samen met welzijn en met vrede, maar ook met macht. Omdat de rijken de macht hebben wordt bij de armen de zaak platgegooid: Door de economische macht van de rijke landen wordt in de derde wereld de laatste rest oerwoud gerooid voor

de winning van uranium, het weiden van vee bestemd voor de eksport, de verbouw van cacao, koffie, bananen etc. die de mensen in die streken niet zelf kunnen kopen.

Onze industriële bedrijvigheid heeft zo een aantal eksterne effecten, die we, zo slim mogelijk, ver weg proberen te schuiven, ook ver weg in de tijd. Na ons levende generaties zullen vooral opgescheept worden met negatieve gevolgen. En zelfs met die slimheid zijn we niet in staat het welzijn — hier en nu — te garanderen.

Zonder de industriële produktie op zich te willen afwijzen kunnen we dus wel zeggen dat er heel wat aan de hand is met de wijze waarop de produktie is georganiseerd. En dat heeft alles met macht te maken. Allereerst zou de produktie zonder vervuiling moeten plaatsvinden, met een volledige kringloop van stoffen. Dat kan — op korte termijn gezien — wel wat geld gaan kosten. De bange vraag is dan ook of de mensen, en de toplaag in het bijzonder, bereid zullen zijn de noodzakelijke wijzigingen in de economische orde aan te brengen.

Een werkelijk fundamentele oplossing lijkt minstens de volgende elementen te moeten bevatten: volledige verdeling van de macht over de hele wereld een totaalgebruik van energie en grondstoffen dat is afgestemd op het voortbestaan van de cultuur. Die afstemming is alleen te bereiken als er „evenwicht” is tussen menselijke activiteiten en de mogelijkheden van de natuur. En daarmee zijn we beland bij één van de grote vraagtekens in de milieu-politiek. We weten namelijk nog niet precies wat de natuur wel en wat niet kan verdragen zonder dat er op de lange termijn storingen optreden. Vooral onze kennis van de atmosfeer en van de oceanen schiet tekort om een zinvolle voorspelling te doen over de konsequenties van vervuulende invloeden. Vanuit ons welzijnsstandpunt gezien is het ook het beste om zo min mogelijk risico te nemen voor (toekomstig) menselijk lijden. Daarom zijn we voor de omkering van de bewijslast.

Enkele kenmerken van een cultuur die overlevingskansen heeft zijn verder: geen ongebreidelde bevolkingsgroei, sterk gedecentraliseerde produktie, „ekologische” landbouw, volledig hergebruik van grondstoffen, gebruik van zonne- en windenergie.

Een samenleving zoals die hier is geschetst wordt ook wel „paraprimatief” genoemd. Eén van de eigenschappen van de primitieve samenleving is haar overlevingswaarde. Primitieve — dat wil zeggen de oorspronkelijke, de eerste — culturen bestaan al ten minste een half miljoen en wellicht twee miljoen

Wie durft werkelijk zijn tanden te zetten in de Noordzee

Op de kerngroepvergadering van 12 februari bleek mij dat niemand behoefte had zijn tanden te zetten in de kwestie van de Noordzee. Toch bood de verantwoording van de Tweede-Kamerfractie er alle kans toe.

Tijdens de begrotingsbehandeling van Volksgezondheid en Milieuhygiëne en die van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft de fractie, naar uit het verslag blijkt, zich zorgen gemaakt over de Noordzee.

Mijn indruk dat de problematiek van de Noordzee door ons teveel wordt opgesplitst in deelproblemen (vervuiling, industrie-eiland) zag ik bevestigd.

Aan de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft

Paraprimatief (vervolg)

jaar in volledig evenwicht met de omringende natuur. Alleen, nu zijn veel primitieve samenlevingen verdwenen door de expansiedrift van de technologische cultuur. Als deze tweede cultuur niet snel wijzigt is haar echter geen lang leven beschoren.

We moeten daarom de goede elementen uit de primitieve cultuur weten op te pakken om de kortzichtige technologische cultuur te verbeteren.

De PPR moet nog een visie ontwikkelen over de strategie naar een paraprimatieve samenleving. Alles draait daarbij om de economische verhoudingen, dat wil zeggen de machtsverhoudingen. We hebben als PPR nog lang geen volledige visie op economie.

Dat kongres in het voorjaar van 1978 over de samenhang tussen het kernvraagstuk Macht en de drie thema's Welzijn, Milieu en Vrede is daarom echt wel nodig.

(Wouter G. van Doorn is in het partijbetuur speciaal belast met de inhoudelijke voorbereiding van het Samenhangkongres).

de fractie bij motie verzocht te rapporteren over een wettelijk planologie kader voor de Noordzee bijvoorbeeld naar analogie van de Wet op de Ruimtelijke ordening (element kunstmatig eiland). Aan de minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne is gevraagd naar de maatregelen inzake het tegengaan van de vervuiling van de Noordzee. Over het op elkaar afstemmen van beleid (koördinatie) wordt niet ge-

rept. Niet alleen de fractie maakt zich hieraan schuldig.

In de Beleidsnota voor het Najaarskongres 1976 is aanvankelijk ook slechts sprake van vervuiling van de Noordzee als onderwerp dat de komende tijd de aandacht zou moeten vragen. Tenslotte wordt in overeenstemming met een amendement van het actiecentrum Alphen aan den Rijn gesproken over het beheer van de Noordzee. Veel is daarmee niet gewonnen zoals blijkt uit het op 12 februari aan de Kerngroep voorgelegde ontwerp-voorstel regeerakkoord. Het bestuur voert als mogelijk punt op „Vervuiling (Rijn, Noordzee)”.

Ook de betreffende themagroep doet aan deze trend mee. De themagroep Milieu heeft namelijk twee werkgroepen waarvan kan worden aangenomen dat die zich met de Noordzee bezig houden. De themagroep kent de Werkgroep Vervuiling en de Werkgroep Planologie (hierbij wordt het industrie-eiland uitdrukkelijk genoemd).

Ik had dit natuurlijk allemaal op de Kerngroep naar voren kunnen brengen. Omwille van het bereik (wie pikt het op) en omdat ik indertijd in het provinciaal bestuur Zuid-Holland de opdracht heb aanvaard „iets” te doen aan de kwestie van de Noordzee, heb ik ervan af gezien het woord te voeren. Mijn hoop heb ik gevestigd op de PPRAK en op de gehele partij.

Mijns inziens kan het beheer, want het gaat mij om meer dan om vervuiling en de vestiging van een industrie-eiland, van de Noordzee niet opgedeeld worden in deelproblemen. Waarom niet?

De Noordzee vormt om te beginnen een onderdeel van de Noord-Atlantische Oceaan en wordt als zodanig beïnvloed door wat er elders aan activiteiten plaatsvindt.

De tweede plaats heeft iedere staat de toegang tot de Noordzee omdat het volkenrecht het principe kent van de vrijheid van de volle zee. Er is dus sprake van een internationaal probleem. Er is uiteraard sprake van een biologies probleem. Het behoud van de natuurlijke rijkdommen van de Noordzee wordt niet alleen beheerst door wat zich op (scheepvaart) of in (pijpleidingen, gasboringen) de Noordzee afspeelt, maar ook door de activiteiten op het grondgebied van de kuststaten en hun achterland (industriegebieden, afvalozing, vervuiling van de Rijn).

Druk scheepvaartverkeer en (over)bevissing zal in de regel plaatsvinden als er voldoende infrastructurale maatregelen (havens, aan- en afvoermogelijkheden) zijn getroffen. Er is dus sprake van een probleem dat alles te maken heeft met ons sociaal-economies leven.

Ik heb eens gelezen dat er zoiets is als een contactgroep Planologie Noordzee tbv. de coördinatie van het beleid van de departementen van Verkeer en Waterstaat, Economische Zaken, Financiën, Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Landbouw en Visserij, Volksgezondheid en Milieuhygiëne en Defensie.

Of dit zoden aan de dijk zet is de vraag.

Het zal duidelijk zijn dat we moeten komen tot een totaalbeleid van de Noordzee.

Mijn suggestie is dat we daartoe:

1. aktiever de internationale verdragen moeten bezien en eventueel moeten bekrachtigen;

2. in het kader van internationale organisaties (EEG ed.) naleving van verdragsverplichtingen moeten stimuleren;

3. een registratiesysteem van alle activiteiten die de kwaliteit van de Noordzee beïnvloeden moeten opzetten;

4. een lijst van verboden activiteiten moeten opstellen en sankties tegen overtreding moeten instellen;

5. een Wet op de Noordzee moeten uitvaardigen om toekomstige en bestaande activiteiten te kunnen beheersen (een planologische en milieutechnische raamwet).

De hier genoemde strategie en voorstellen behoeven uiteraard enige overpeinzing en aanvulling. De PPR kan de Noordzee niet aan haar lot overlaten! Ik stel daarom voor dat we om te beginnen een Beraadsgroep Noordzee formeren waarin fractie, bestuur, themagroep en belangstellenden zich bezinnen op een totaal-aanpak tbv. het beheer van de Noordzee.

**Erry Stoové,
Alphen aan den Rijn.**

Veiligheidsbeleid

Op de kerngroep van 12 februari is — even — aan de orde geweest een overzicht van de activiteiten van de PPR op het gebied dat meestal met „internationale politiek” wordt aangeduid. Over de werkgroep „internationale veiligheid” werd oa. medegedeeld dat zij „nog steeds slapende” is.

Ook de werkgroep „nationale veiligheid” bleek niet terug te kunnen zien op opzienbarende activiteiten. Het was wat beter gesteld met werkgroepen die respectievelijk het Midden Oosten, de Rechten van de Mens en Zuid-Afrika onder hun hoede hadden genomen; en dat was natuurlijk een troost.

De oproep die Dick Bot onlangs

in PPRAK heeft gezet, had dan ook beter in hoofdletters kunnen worden gedrukt. Het veiligheidsbeleid, dwz. de buitenlandse- en defensiepolitiek, was een van de belangrijkste redenen voor de oprichting van de PPR, en de ideeën daarover waarmee de partij in 1972 het konventionele denken hierover te lijf ging hebben veel mensen aan het denken gezet. Het PvdA-kongres nam in 1972 zelfs aanvankelijk al die voorstellen van de PPR over (kernwapens weg, no-first-use verklaring ed), al werd dat later door de partijtop onder druk van D'66 ongedaan gemaakt. Veel kiezers stemden in 1972 op de PPR juist omdat het de problemen van het zogenaamde veiligheidsbeleid centraal had gesteld, en bezig was ernstig na te denken over mogelijke oplossingen.

Hoewel ook nu de bewapeningswedloop in de verkiezingskampagne officieel een centrale plaats heeft gekregen, wijst het zachte inslapen van de werkgroep die daarvan het meeste had moeten weten erop, dat de bewapeningsproblematiek in de PPR nogal naar de achtergrond is verschoven. Eén ding staat vast: op het departement van defensie wordt niet geslapen. Zoals oa. uiteengezet is in Vrij Nederland („De bewapeningsuitgaven blijven toenemen, de veiligheid zal blijven afnemen”, VN van 28 december 1976, door Hugo Axelman, Johan Mug, Hylke Tromp) en ook in „Rood Beleid in Kristijd” (Xeno, Groningen, 1976) is er daar ook weinig gelegenheid voor. Waarschijnlijk zullen de defensiebestedingen in de komende regeringsperiode zeer fors gaan stijgen. Het beleid van Vredeling was er nl. op gericht de eisen van Keerpunt te realiseren (een bezuiniging van 1500 miljoen) en in de praktijk zal dat blijken neer te komen op een verschuiven van betalingen naar de regeerperiode ná Vredeling. Vredeling heeft het kontrakt voor de Starfighter-opvolger, de F-16 getekend, zij het mopperend; zijn opvolgers zullen de cheques moeten tekenen waarmee het spul wordt betaald. Alle mooie

voorstellen, plannen en zelfs regeerakkoorden, waarover wij ons de laatste tijd zo hebben opgewonden, zouden wel eens als onhaalbaar terzijde gelegd kunnen worden als binnenkort bij de kabinetsformatie blijkt dat de bestedingsruimte er niet is, mede dankzij het onontkoombaar stijgende defensiebudget.

Van het krities volgen van de bewapeningspolitiek is blijkbaar in de PPR (na het kongres waarop besloten werd dat Nederland het NAVO-lidmaatschap beter zou kunnen opzeggen), niet veel meer terechtgekomen. De oorspronkelijke plaatsing van de enige man die zich daar binnen de PPR mee bezig houdt, Henk Waltmans, op een onverkiesbare plaats voor de Tweede Kamer, was daarvan al een symptoom (gelukkig heeft het kongres dat ongedaan gemaakt). Maar zoals het nu is kan het niet blijven. De PPR kan niet doorgaan met obligaats motie over buitenlandse politiek te voorzien van de uitroep dat Nederland kernwapenvrij moet, of dat er een no-first-use verklaring moet komen, of dat de NAVO niet meer als hoeksteen van het Nederlandse defensiebeleid mag worden beschouwd. Dat klinkt langzamerhand als een ouderwetse litanie, afgedraaid op een soort gebedsmolen. Zo verandert er niets. Er zullen nieuwe ideeën moeten worden ontwikkeld; de balans moet worden opgemaakt, de internationale situatie zal opnieuw onder ogen moeten worden gezien. En hoe nuttig het ook is het Midden-Oosten en Zuid-Afrika krities te volgen; wie het belangrijkste probleem, het eigen „veiligheidsbeleid” (kompleet met alle vertakkingen zoals het Nederlandse militair-politiek-industriële complex, of de wapenhandel met ontwikkelingslanden) links laat liggen (wat in de praktijk betekent dat het aan rechts wordt overgelaten), is ongeloofwaardig.

Ik zou de oproep van Dick Bot dan ook krachtig willen ondersteunen. Eén kanttekening. Ervaring met werkgroepen heeft geleerd, dat ze

in het algemeen gemakkelijker worden gevuld met mensen die in het onderwerp zijn geïnteresseerd, dan met mensen die al over enige kennis en inzicht op het betreffende gebied beschikken. Daar is niets tegen, maar we moeten ons wel realiseren wat daarvan de gevolgen kunnen zijn. De slechtst denkbare gevolgen: op veel goede wil en weinig kennis van zaken gebaseerde standpunten, die even aantrekkelijk lijken en dan verder niets uit zullen halen. Maar aan de andere kant: we hebben niets aan op veel kennis van zaken gebaseerde en daardoor in deskundologies inzicht stervende herhalingen van de oude, al even onvruchtbaar gebleken officiële standpunten. Het gaat erom een middenweg te vinden, die de nodige kennis van zaken ten dienste stelt van de intentie in politiek opzicht nieuwe wegen in te slaan.

Hylke Tromp
Sauwerd

Welzijnswerk (3)

In PPRAK van 4 februari staat een reactie van de werkgroep Welzijn op een artikel van Wim Wildeboer in de PPRAK van 17 december 1976, waar ik graag een paar opmerkingen bij plaats.

De tegenwerking die het gemeentebestuur met name van de CPN zou ondervinden (opmerking van Wim) komt voort uit een andere visie op het werk, zegt de werkgroep. Dat laatste betwijfel ik sterk en ik geloof dat Wim gelijk heeft als hij stelt dat de onzekerheid en ontevredenheid steeds een vruchtbare bodem voor CPN-politiek blijkt. Helaas is het echter zo, dat ook het huidige gemeentebestuur alle ruimte laat voor onzekerheid en ontevredenheid. Mijns inziens kan de plaatselijke overheid eerst echt op haar verantwoordelijkheid worden aangesproken als ook voor de bewoners cq. gebruikers van het welzijnswerk duidelijk is waarom die overheid op grond van vastgestelde criteria tot een bepaald besluit komt inzake het al dan niet inzetten van welzijnswerk in een bepaalde wijk.

Overigens kan, ook naar mijn mening, de verantwoordelijkheid van de overheid zich niet gaan uitstrekken over inhoud en methodiek van het werk. Het projektcontract biedt immers voldoende garantie voor een zekere greep van de overheid op het werk.

Dat projektcontract wordt oa. opgesteld door de buurtorganisaties. En het kollege wil de buurtbewoners zoveel mogelijk betrekken bij het welzijnswerk d.m.v. wijksgewijze inzet. Dan kan er geen ruimte zijn voor frustrerende hoeveelheden van bovenaf opgelegde voorwaarden.

Jagen blijft doel in zichzelf

Tijdens de debatten over de wijziging van de jachtwet in de Tweede Kamer heeft Dolf Coppes geprobeerd het principe van de jachtwet, dat op alle dieren gejaagd mag worden behalve op die welke als zodanig genoemd worden, omgedraaid te krijgen. Het jagen zou moeten worden verboden behalve als de noodzaak er toe wordt aangevoeld. De Kamer en de regering bleken niets voor deze gedachte te voelen.

Minister Van der Stee ging zelfs zover, dat hij toefat dat het jagen uit louter genoegen ook een redelijk doel is. Deze uitspraak heeft veel natuurliefhebbers verbijsterd.

De PPR-fractie is met de wetswijziging akkoord gegaan, omdat de wijzigingen die werden aangebracht, zoals de noodzaak een jachtexamen af te leggen, op zichzelf verbeteringen zijn.

De hele kwestie bij de grondpolitiek is, dat het het CDA vooral gaat om de gebruikswaarde van de progressieven.

Van der Stoel: „Selektieve verontwaardiging? Helemaal niet. Brazilië en Indonesië zitten niet in het akkoord van Helsinki”. Je hoeft dus niet te liegen om onwaarheid te spreken.

Het ageerakkoord

Wiegel komt toch heel vaak voor joker naar de Kamer?

Na partijraad en kerngroep van 5 maart lijkt het erop, dat de PvdA sommetjes maakt en de PPR taalless neemt.

gOGEMe Jan

Scharrelkip

'n Barnevelder kip uit Ede uiteraard van onbesproken zede kreeg verkering met een rode haan die op het oatsbuisstorentje had gestaan sindsdien zijn hier naar men zegt louter windeieren gelegd

Het CDA stuurt ons opnieuw een mop en weer over Van Agt: „Men denkt dat hij een zakje marsepein is, een Biedermeier boeketje, maar het is een hele harde man, een brok beton met bloemen en groen er overheen”.

Sommigen denken dat de PPR de peis is ingeluisd.

De jonge dokter Beukeboom stuurt ons de volgende stelling: „Gelet op het comfort for verschillende categorieën wegvoertuigen dienen eerder fietspaden aangelegd te worden van asfalt en autowegen van betontegels”. Wij kunnen wel zeggen dat de heer Beukeboom ons vertrouwen in de wetenschap enigszins heeft hersteld.

Die José Ramos-Horta kan het beste plotseling voor de hotelkamer van Van der Stoel gaan staan.

Robbert van Dalenoord presenteert: Lid vanaf de oprichting

„Jazeker, meneer, ik ben al lid vanaf de oprichting. Dat had u van een middenstander als ik niet verwacht, misschien. Zeker niet van een slijter. Of heeft dat er niets mee te maken?”

Kijk, ik weet nog goed hoe Aarden in de Kamer zei, dat je eindelijk eens moet stoppen met het woord christelijk in de politiek te gebruiken. Ik vond dat zo goed en mijn vrouw trouwens ook. Toen hebben we op een zaterdag de winkel overgelaten aan een zwager en zijn naar Dronten getogen. Ik zie nog Bogaers staan spreken: „Meneer de voorzitter, aangetreden staat een partij...” Als van een ouderwetse predikant rolden diezelfde woorden om de andere alinea door de ruimten van de Meerpaal. Die meneer de voorzitter was dan Erik Jurgens. Ze zijn allebei uit het gezicht verdwenen. We kwamen 's avonds zeer tevreden thuis. Nu gaat er iets gebeuren, dachten wij. Nou, er was die middag ook iets gebeurd. Mijn zwager had de hele zaak uit de hand laten lopen. Tegen de middag had hij zoveel Berenburger tot zich genomen, dat hij flessen drank begon weg te geven. Grote oploop. Politie erbij. Maanden heb ik het nog geweten. Maar toch nooit spijt gehad dat we lid geworden zijn. Want het was altijd een fijne klub. De enige die iets over de kleine middenstander in het programma had staan. En over dieren. Of daar verband tussen bestaat weet ik ook niet. Het was jammer dat Paul Janssen en Annie Kessel opstapten. We wilden ze een flesje cognac zenden, maar mijn vrouw dacht dat dat verkeerd begrepen zou worden. Ze waren bang dat het een verkeerde socialistiese kant uit zou gaan. Die angst is wel ongegrond gebleken. Zelfs zo'n langdurige relschopper als Pier van Gorkum veroorzaakt geen socialisme. Die jongens van gereformeerde huize zijn niet makkelijk. Vroeger niet in de kerk. Nu niet in de politiek. We hebben ze pas de laatste jaren leren kennen. Het zijn eigenlijk niet van die drinkers. Ze kijken diep in de ziel, niet in het glaasje. Al komt daar ook verandering in. Maar het lijkt nu wel of de gang er uit is. Ik weet niet hoe het komt. Er is opeens niets meer. Ik weet nog goed hoe alles begon zo halfweg '58, '60. Eerst in de kerken, toen provo en de kabouters en de studenten. En toen de politiek. Hans van Mierlo met een bierglas in de New York Times. Die jongen had wat te vertellen in die tijd. Je krijgt de indruk dat ie in de jaren 72 zeer verstrooid de mist in is gestapt. Maar als je ziet wat die

klub nu te bieden heeft, behalve dan het opgewekte koppie van Terlouw. En het lijkt erop, dat die het nog gaat maken ook. Terwijl Ria Beckers toch geen gek figuur slaat. Onder Wouter van Dam leek het erop, of de partij een nieuwe pinkstergemeente zou worden. Dat zeiden ze tegen mij ook. Pas maar op, straks verbieden ze nog de al-kohol en ze houden er voor de mensen zoals jij vast geen rampenfonds op na. Maar ik zei weer: ik ken mijn jongens. En meisjes natuurlijk, daar hebt u gelijk in, dat moet je in deze klub zeker zeggen. Nee, ik kom nooit meer op kongressen. Ik voel me zo oud. Jawel, Van Doorn is ook niet jong meer, maar dat ligt anders. Ik begriep een heleboel dingen niet zo goed meer. Laatst ben ik nog een keer geweest. Toen stond er een lange, dikke jonge man iets heel onverstaanbaars in de mikrofoon te mompelen over strategie en zo. Maar het zit best goed met die klub. Want al die oude jongens van Dronten zie je er nog steeds t midden van die bonte was. Van Hulzen spreekt nog even streng en Hoogervorst nog steeds even hard en hij heeft ook nog steeds hetzelfde onderwerp. En er lopen nog steeds kinderen en honden in de zaal. Dat is alles bij elkaar zevenendertig gulden twintig. Op die vieux zit geen statiegeld meer, hè, dat weet u.”

Tweede Kamer op jacht

Het Kamerdebat over de jachtwet leverde weer veel fraais op. Zo zei de heer Van Rossum van de SGP: „In onze christelijk-ethiese opvatting hebben wij geen moeite de jacht een plaats te geven. De Bijbel spreekt niet alleen reeds in het eerste boek van Mozes van Nimrod als jager, maar ook de Here Jezus spreekt daarvan als hij de waarde van de mens en het dier tot uitdrukking brengt: „worden niet twee muskens verkocht voor één penning?”

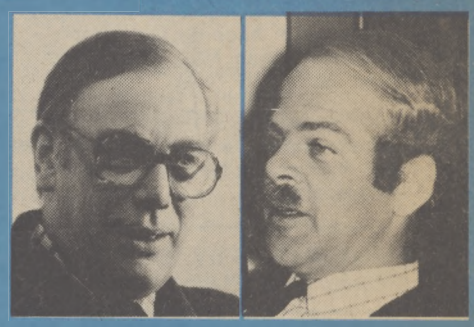
De heer De Koning van de Boerenpartij: „Dan kom ik op de nachtjacht op wilde varkens. Als ik het goed heb gehoord, mag men op een gegeven moment een beer schieten, een tweejarig zeug en wat keilers. Als men echter in de schemer zit, komt er een varken aan en dan moet je eerst vragen of het een beer is. Als het neen zegt en het zegt dat het een zeug is, dan moet je nog vragen of het een tweejarige is. Tegen de tijd dat het je dat verteld heeft is het weg”.

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 1 april 1977, nummer 100

DE MOORD OP HET KABINET-DEN OYL

CDA: keuze tegen elke hervorming

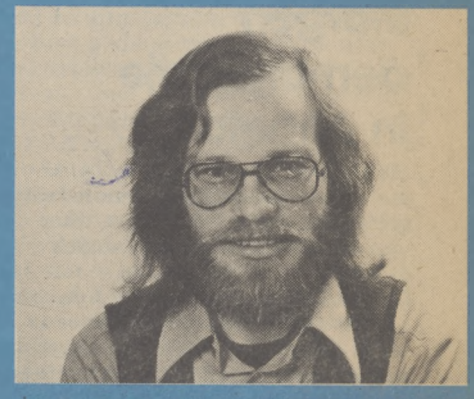

Bas en Boy Trip over de crisis

pagina 6-8

Jaap Röell Het gevecht tegen de multinationals

pagina 10-11

Geslaagde manifestatie tegen kernenergie

pagina 12-13

PPRAK

PPR-Aktiekraant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Rien Blom, Jan Heytel, Sam Mol.

redaktieraad: Alice de Gier, Harm Lamberts, Johan Mug, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redakte: Hans Berrevoets, Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester (eindredakteur).

productie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft

redactie-adres: Kees Waagmeester, Veldbloemweg 63, Alphen aan den Rijn. Tel. (01720) 23052.

kopij naar het redactie-adres, getypt, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abonnement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Buro Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

Morgen demonstratie in Almelo

Morgen, 2 april wordt er in Almelo een landelijke demonstratie gehouden tegen de uitbreiding van de ultra-centrifugefabriek aldaar.

De demonstranten vertrekken om 13 uur vanaf De Haven, Noordzijde. Om 14 uur is er een meeting op het plein voor het postkantoor, Poststraat.

Vanuit verschillende plaatsen vertrekken bussen. Voor inlichtingen belle men Lindenstraat 56 B, Amsterdam, tel. 020 - 26 76 11.

De demonstratie is georganiseerd door een aantal particulieren van verschillende politieke partijen, waaronder de PPR.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Dinsdag:

Wat heb ik de neiging m'n gal te spuwen over die heren van het CDA. De Schlemielen. Van Agt voorop, dan Andriessen, maar niet minder Aantjes, die zich netjes laat misbruiken (of staat hij er dan toch zelf achter) om van meneer Kruisinga niet te spreken. Je mocht politiek niet op de man spelen. Maar wat te doen als het er zo verschrikkelijk op lijkt, dat het op een paar mensen vastzit? Je niet laten misleiden.

Natuurlijk, die mensen zijn de personifikatie van een soort politiek. En dat willen ze ook zijn, dat worden ze gemaakt. Zo goed als ik een hekel heb aan de Van Agt die de grondpolitiek torpedeert, zo goed is het de bedoeling dat anderen juist met Van Agt weglopen, omdat hij de grondpolitiek torpedeert. Dat is het wezen van de mannetjesmakerij in de politiek. Dat het zowel sympathie oproept als aversie.

Een andere vraag is waarmee je CDA-stemmers overhaalt eindelijk eens progressief te kiezen. Waarschijnlijk niet door op de man te spelen, maar door op de zaken die zich afspelen in te gaan. Waarmee je tegelijk jezelf ook het minst voor de gek houdt. Want met het verdwijnen van Van Agt, Andriessen of Aantjes is het CDA niet opgeblazen. Het akelige is juist, dat dat niet waar is.

Woensdag:

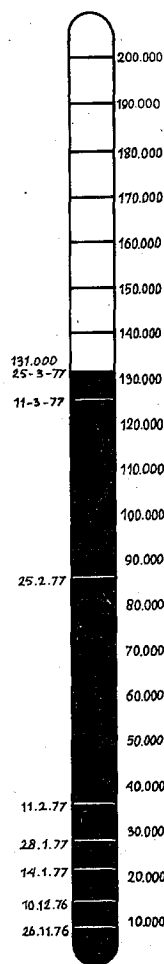
Nu het kabinet gevallen is en we dus weer een histories moment meemaken met gevolgen die na jaren nog merkbaar kunnen zijn, is het de tijd om mezelf wijze politieke lessen te leren.

Volgens mij moet je één ding onthouden: Dat elke partij een serie uiteindelijke doelstellingen heeft, die ze nooit vergeten. Zo is van de KVP de konsekwente verdediging van de vrije ondernemingsgewijze productie bekend. Een systeem waarbij de kleinen het altijd van de groten verliezen, ook al verleng je soms hun lijdens. De heer Van Amelsfoort van de KVP en de Rabobank houdt bijvoorbeeld netjes

een deugdelijke toetsing van fusies tegen. De VAD is via een ingewikkelde procedure, namelijk via de val van een kabinet waar de KVP zelf inzakt, toch van de agenda afgevoerd waarbij men tegelijk van de grondpolitiek af was.

Goed, in de loop van de jaren en bij talloze gebeurtenissen blijkt over welke grenzen men per se niet heen gaat.

Een doelstelling van de CDA-partijen is ook, de PPR los te weken van de PvdA. Wie dat in zijn achterhoofd houdt, ziet daarvoor dagelijks bewijzen. Dat zijn dingen van een zo groot belang voor die partijen, dat ze nooit verloochenen, al bedekken ze ze graag.

Verkiezingsfonds PPR, giro 5555 te Ommen

SPEK HET PPR-VERKIEZINGSFONDS!

Velen hebben meegeholpen aan het behalen van het hier vermelde bedrag voor de campagne. Maar uit de binnengekomen girokaarten blijkt ook, dat erg veel partijleden nog niets van zich hebben laten horen. Zeker nu alle zeilen bijgezet moeten worden door de val van het kabinet, om duidelijk te maken dat de PPR een garantie is voor een progressieve koers in de Nederlandse politiek, moet de thermometer weer wat injecties hebben. We willen het nu behaalde bedrag verdubbelen.

Vier en een half jaar geleden stonden we — net als nu — aan het begin van een belangrijke verkiezingskampagne. Onze uitgangspositie was toen: twee zetels in het parlement (Jacques Aarden en Bas), PPR-Ronduit (door enkele mensen geschreven) en een zeer gedetailleerd regeerakkoord met PvdA en D'66.

We haalden zeven zetels. De partij verdubbelde in enkele maanden in ledental. En Raads- en Statenverkiezingen bevestigden het resultaat.

Ons uitgangspunt nu: een uitvoerig program — door de partij besproken en vastgesteld — op alle vier de thema's, een goed verkiezingsprogram, een minder uitgebreid regeerakkoord met de PvdA, een veel betere partijorganisatie, én het effect van jarenlang intensief politiek werk, in raden en staten, Kamer en regering, én daarbuiten. Hoewel het bezetten van al die posten een zwaar beroep deed op het kader dat we hadden, waren en zijn PPR-leden overal te vinden waar aktie wordt gevoerd, in wereldwinkels en werkgroep „fiets”, bij akties voor buitenlandse werknemers en tegen kernenergie, enzovoort.

Hier en daar bestaat bij ons de angst dat de samenwerking met anderen ten koste zou kunnen gaan van het eigen gezicht. Op dat risico moeten we bedacht zijn. Dat is er. En dat kunnen we zelf voorkomen. Maar we moeten het ook niet omdraaien. De PPR heeft een gezicht meegekregen, waarop niet alleen te lezen staat wat ze wil, maar ook wat ze er in de praktijk van maakt. Met dat gezicht is ze geboren.

Net zo als dat bij mensen gebeurt zal ook haar gezicht worden getekend door de harde konfrontatie met de praktijk van het leven, met al zijn kompromissen en teleurstellingen; maar die groeven en lijnen zullen het — als het goed is — alleen maar echter en duidelijker maken.

Al die activiteiten van de afgelopen jaren, van aktiegroepen en aktievelingen, van raads- en statenleden, van voorzitters en sekretarissen, van kamerleden en ministers, al die activiteiten zijn

Ria Beckers:

Verkiezingen

mét ons program het gezicht van de PPR.

Dat dat gezicht wat is vertekend en wat stoffig is geworden door de publiciteit over konflikten met de PvdA en onderling gekraak is minder erg. Al is het wel zaak dat stof nu van ons af te schudden.

Ons eigen gezicht is kennelijk zo duidelijk dat men bang voor ons is. Dat we belachelijk gemaakt (tuinkabouters, bosneukers), gekleineerd of doodgezwegen worden. We moeten ons daardoor niet laten intimideren. We moeten het zelfbewust laten zien, dat gezicht van principes en praktijk; ook al hebben we niet allemaal dezelfde inschatting van de relatie tussen die twee.

Veertienduizend PPR-leden moeten de komende weken aan zoveel mogelijk mensen duidelijk maken vanuit welke visie zij werken. Het gaat de PPR om mensen. Om de mens in de huidige samenleving, niet meer dan een raderdje in het produktieproces, te snel afgedankt, te vroeg versleten, zonder eigen verantwoordelijkheid en vaak zonder enige relatie

met het werk dat uit zijn handen komt;

de mens die verloren loopt in de steden van asfalt en beton, van kantoren, metro's bankgebouwen en auto's;

de mens die verdrinkt in de kilheid en de onverschilligheid van onze verzorgingsstaat;

de mens wat verder weg, die nog steeds verhongert;

de mens die reëel gevaar loopt ten onder te gaan in processen die hij heeft opgeroepen maar niet meer de baas kan, — bewapening, vervuiling, kernenergie... terug naar die mens als de maat van alle dingen. Op weg naar werkelijk samen delen, van alles wat we samen hebben. Naar echte solidariteit.

En dan de praktijk. We moeten in de herinnering terugroepen waar we de afgelopen jaren voor hebben gevochten en wat we hebben bereikt; overal waar PPR-mensen aktief zijn geweest, ook in de regering. Het is aan de PPR te danken dat de Oosterschelde niet dicht is gegaan, dat er nog steeds geen nieuwe kerncentrales zijn gekomen, dat het wetsvoorstel ondernemingsraden tenminste nog deze inhoud heeft, dat er geen reaktorvaten aan Zuid-Afrika zijn geleverd, dat de splijtstofabriek in Almelo niet wordt uitgebreid. Onze ideeën over werk en werkverdeling winnen langzaam veld. Boersma en Den Uyl praten nu over pensioneren van 64-jarigen; toen de PPR aan het begin van deze kabinetsperiode met dit idee kwam, werd ze uitgelachen. We hebben ons best gedaan voor buitenlandse werknemers en woonwagengebouwers, voor werkende jongeren en militairen, voor de vrouw... De PPR wil veel, ze is bereid ervoor te vechten en ze hééft wat bereikt.

Dat is het verhaal dat wij hebben te vertellen. Een heel nuchter verhaal, dat niet speelt op valse sentimenten. Wie gaat vergelijken zal bovendien tot de konklusie komen dat er geen enkele partij is, die de stem van de kiezer voor die menselijke maat — voor spreading van macht, voor milieu, vrede en welzijn — zo hard maakt als de PPR

CDA, DE GROTE VERZOENER

Het is verbluffend met welk een gemak hele volksstammen toch weer in de taktiek van het CDA van na de kabinetsskrisis zijn getrapt. Het CDA heeft onmiddellijk nadat het het kabinet-Den Uyl van kant heeft gemaakt de verzoenersrol gespeeld. Een makabere vorm van verzoening. Jan Joost Lindner tekent dit in de Volkskrant treffend met het beeld van een man die een ander een blauw oog slaat, hem de portefeuille ontrolt en vervolgens de vriendschapshand reikt, maar niet de portefeuille. Met zoveel woorden hebben Andriessen en Aantjes voorgesteld de Koningin het kabinetsonslag te laten weigeren, dus het kabinet op te lappen en dan de belangrijkste hervormingsvoorstellen maar te vergeten.

KIEZERS-BEDROG

Natuurlijk, dat is precies wat de konfessionelen willen. De progressieven moeten voor de stabiliteit, voor de meerderheid en om allerlei onaangename maatregelen te treffen in de regering, maar als voor hen, dus voor de toekomst van het land, belangrijke voorstellen aan de orde komen, worden ze geacht in te binden.

Als dat niet in het kabinet of parlement lukt, dan is een complete kabinetsskrisis niet gek genoeg om dat doel te bereiken.

Net doen alsof er niets is gebeurd, kan niet. Bas de Gaay Fortman heeft op de kerngroep uiteengezet, dat dat neerkomt op een uitnodiging aan het CDA om kiezersbedrog te plegen. Volgens Bas kan er alleen iets worden hersteld als het CDA vóór de verkiezingen duidelijk maakt dat het zich vergist heeft toen het zo koelbloedig het kabinet ombracht.

LOYALE PPR

4 Het is nu het moment

even stil te staan bij de loyale houding van de PPR tegenover dit kabinet. En ook de heel konsekwente houding. Wij hebben de naam te dreigen, het kabinet in gevaar te brengen, maar de grootste bedreiging voor dit kabinet heeft altijd het CDA gevormd, deze mantelorganisatie van de KVP.

Voortdurend heeft de KVP op de rem gestaan de afgelopen tijd. Nooit heeft zij het kabinet aangespoord haast te maken met zijn hervormingswerk. Nooit heeft zij zich ingespannen om het program van dit kabinet zo vlug en zo goed mogelijk te verwerklijken. Tenslotte heeft de KVP de regeerbaarheid van het land in gevaar gebracht. Het is het goede recht van elke partij een kabinet ten val te brengen als er dingen van zo'n partij worden gevraagd die haar wezen treffen. Maar voorwaarde is wel, dat van tevoren duidelijk is, wat voor een partij aanvaardbaar is en wat absoluut niet. Voor zover de PPR het kabinet in gevaar heeft gebracht de afgelopen tijd, was het steeds op punten die logies en voor iedereen duidelijk voortvloeden uit ons programma en onze opstelling in het parlement en elders. Het optreden van de PPR heeft altijd een duidelijke lijn te zien gegeven. Men weet dat men met de bouw van kerncentrales de PPR het kabinet uitjaagt, of met het dichtgooien van de Oosterschelde, of met overheidssteun aan de apartheid. Maar die lijn ontbrak in het optreden van de KVP. Deze partij heeft de hoop gewekt, dat er een stuk grondpolitiek met haar te verwezenlijken zou zijn, waarbij de gebruikswaarde zou worden gehanteerd met korrekties voor onbillijkheden. Van Agt en Van der Stee hebben meegedaan aan de regeringsverklaring en aan menige troonrede en aan de wetsontwerpen die dat regelden. Maar ze hebben op het allerlaatste moment geweigerd hun eigen voorstellen te verdedigen.

Men kan hen van kwade opzet verdenken. Vier jaar lang de zaak vertragen en opschuiven en op het laatst de belangrijkste voorstellen om zeep helpen. Dat is een politieke onbetrouwbaarheid die konfessionele politiek nog verwerpelijker maakt dan ze al was.

SCHMELZER

De PPR is ontstaan na de Nacht van Schmelzer. Voor diegenen die aan de wieg van de PPR hebben gestaan, dat wil zeggen voor hen die elf jaar geleden weigerden aan de konfessionele wurgpolitiek mee te doen, moeten de gebeurtenissen van nu bittere herkenningen opleveren. Christenen die nog steeds het idee hebben, dat hun plaats uiteindelijk in een konfessionele partij is, maar die in wezen streven naar hervormingen van de maatschappij, moeten nu toch wakker zijn geschud.

SPIJTSTEMMEN

Spijtstemmen kan er nu

linksaf
en
omhoog

door Kees Waagmeester

niet meer bij zijn. Voor prof. Goudzwaard, voor Boersma is er nu geen enkel ekskuus meer aan te voeren, om in het CDA te blijven. Wij noemen nu een paar bekenden, maar het moet ons veel meer gaan om al die onbekenden in het land, die, als ze hervormingsgezind zijn, hun keus nu moeten maken.

MOTIE

De kerngroep heeft zaterdag 26 maart vrijwel unaniem de volgende motie aangenomen die door het bestuur was ingediend en door de kerngroep op verschillende onderdelen werd geamendeerd:

De kerngroep, overwegende,

● dat door de breuk van 22 maart het CDA de samenwerking met de progressieven heeft beëindigd en deze stap nu tegenover de kiezers moet verdedigen, van oordeel,

● dat thans meer dan ooit is gebleken dat bij de vorming van een progressief kabinet geen positieve bijdrage te verwachten valt van het CDA,

● dat het nu aan de akkoordpartijen PvdA en PPR is, tot een eindoordeel te komen over de gevolgen die aan deze stap van het CDA in het kader van de kongresresolutie van 29 januari moeten worden verbonden,

besluit,

● het partijbestuur op te dragen zo spoedig mogelijk met de PvdA een gesprek te organiseren over de gevolgen van de afwijzing van de progressieven door het CDA,

● de samenwerking tussen alle progressieve groeperingen in Nederland waar mogelijk aan te gaan en te verstevigen,

● aan de Nederlandse kiezers duidelijk te maken dat de PPR er na de Tweede-Kamerverkiezingen naar zal streven deel te gaan nemen aan een progressief meerderheids- of minderheidskabinet,

● daarover verslag te doen aan het partijcongres van 15 en 16 april aanstaande om zo te komen tot voorstellen met betrekking tot de te volgen strategie.

Op de kerngroep riep iemand uit dat er geen progressieven meer in het CDA zitten, wijzend op Aantjes die de KVP-politiek volledig slikt, ja verdedigt. Maar dat is erg oneerlijk. De leiding van het CDA handelt onverantwoord, neemt afscheid van de progressieven, zoals Bas heeft gezegd, maar het zou de grootste fout zijn die een basispartij als de PPR zou maken, als wij met de leiding van het CDA ook alle konfessionele stemmers zouden afschrijven. Het is die groep, die ons aan een progressieve meerderheid moet helpen. Daarvoor kunnen de verkiezingen van 1977 beslissender zijn dan ooit.

GEEN 'SCHULD'

De strijd om de schuldvraag naar de ander door te schuiven zal zeker tot aan de verkiezingen doorgaan. Hoewel het volkomen duidelijk is, wie „schuldig” is aan de val van het kabinet, is de achterliggende vraag van meer belang. Waarom mochten

grondpolitiek en vermogensaanwasdeling geen doorgang vinden? Dat is niet de vraag naar de schuld, dat is de vraag naar de maatschappij-opvatting van het CDA. Die vraag moet gesteld worden aan een groepering die de prachtigste idealen in haar vaandel schrijft, maar het is een vraag waarop het antwoord is gegeven.

Het CDA heeft voor een regering met de VVD gekozen. Het heeft een grote buiging, ja een knieval aan rechts gemaakt.

Aantjes, die volstrekt door de mand gevallen is, heeft gezegd, dat Den Uyl de schuld van de crisis zou hebben gekregen als hij Van Agt en Van der Stee voor ontslag aan de Koningin had moeten voordragen. De man suggereert nu, dat de ontslagname door de zes CDA-ministers een gebaar van grootheid is geweest ten opzichte van Den Uyl. Dat is geen verdraaiing van feiten, het is het verzwijgen van feiten. Het is uitsluitend vanwege de eenheid van het CDA geweest, dat

Boersma en De Gaay Fortman sr. er na veel masseren toe konden worden gebracht tegelijk met de KVP-ministers hun ontslag aan te bieden. Aantjes probeert zijn schandelijk handelen als groothartigheid te verkopen. Zijn aanval op de PPR, door te zeggen dat de speelruimte van de PPR geheel wordt aangegeven door de PvdA, klinkt vals in de week waarin zijn speelruimte werd aangegeven door de KVP van Van Agt. Als dat laatste niet zo is, als Aantjes van harte heeft gekozen voor de speelruimte die hij had, dan hebben wij ons altijd in hem vergist. Dan is de waarheid nog harder dan wij al dachten. Dan heeft ook Aantjes in het volle bewustzijn het kabinet ten val gebracht. Een daad trouwens die hij in de Kamer heeft verdedigd.

EENHEID OPGEDRONGEN

Wat de PPR betreft: het CDA heeft ons de eenheid

opgedrongen. Was er altijd verschil van mening over de te volgen strategie, de vraag namelijk van wel of niet regeren met het CDA, dat verschil van mening is ons bij wijze van spreken uit handen geslagen. Mensen in de PPR, die regeren met het CDA in dit kabinet altijd hebben verdedigd, is elk argument daarvoor ontnomen. Het CDA wil niet met de progressieven regeren.

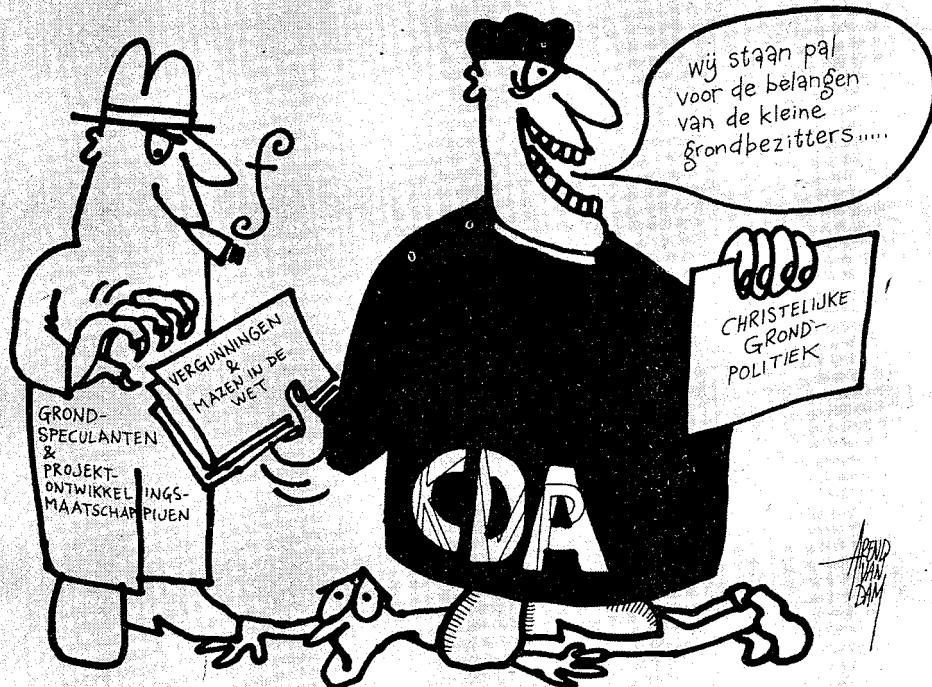
De resolutie die de PPR met de PvdA is overeengekomen treedt nu reeds in werking. Daarin staat, dat wanneer geen progressieve meerderheid wordt gehaald na de verkiezingen, de PvdA en PPR bereid zijn met anderen een regering te vormen. „Wat het CDA betreft”, zo schrijft punt D2 van de resolutie, „valt de beslissing de komende maanden als tal van belangrijke kabinetsvoorstellen aan de orde komen”.

De beslissing is gevallen. PvdA en PPR worden niet eens in staat gesteld te oordelen over de kwaliteit van de kabinetsvoorstellen. De voorstellen zijn door het CDA naar de prullemand verwezen. De vraag is nu of de progressieven de deur naar het CDA in deze omstandigheden nog op een kier moeten laten staan.

WOORD EN DAAD

Dat is een valse vraagstelling, want om in het beeld te blijven: Het CDA heeft de deur dichtgeslagen, niet wij. Slechts het CDA is bij machte de deur weer te openen, niet wij. Het CDA zegt nu, dat het de deur wil openhouden. Maar wij hebben niets aan woorden, het gaat om de daden.

De heer Albada pleit er voor geen dingen te zeggen die leiden tot een onherstelbare breuk. Wij zouden hem en zijn makkers willen vragen geen dingen te doen die leiden tot een onherstelbare breuk. Daar ligt de kern van de zaak. Politieke wandaden zijn niet weg te praten.

Bas de Gaay Fortman over kabinetskrisis

CDA sluit koalitievorming met de progressieven uit

Vier jaar geleden besloot de kerngroep in navolging van bestuur en fracties dat groen licht kon worden gegeven voor deelname van bewindslieden uit de kring van de PPR aan het kabinet-Den Uyl. Vier jaar lang heeft de PPR zich gehouden aan de daarmee uitgesproken bereidheid dit kabinet op beslissende momenten overeind te houden. We kunnen niet zeggen dat ons dit steeds even gemakkelijk is gevallen. We waren bereid het kabinet te steunen maar dat moest ons ook mogelijk worden gemaakt. Als kleine partij kon de PPR verwachten dat haar invloed op het regeringsbeleid beperkt zou zijn. Anderzijds mocht van de koalitionspartners worden gevraagd oog te hebben voor de grenzen die de PPR wel in acht moest nemen om geloofwaardig te blijven. Wij zijn een uitgesproken hervormingspartij doch zijn daarbij bereid te zoeken naar maatregelen voor maatschappijvernieuwing die al vandaag kunnen worden genomen.

Een dergelijke partij beleeft een voortdurende spanning tussen haar idealen en de verantwoordelijkheid voor compromissen in de politiek van alledag. De afweging van verantwoordelijkheid tegen invloed die wij keer op keer moesten verrichten, is vaak moeilijk geweest. Voor onze regeringspartners en voor de oppositie was onze invloed maar al te duidelijk. Bij belangrijke beslissingen voor natuurbehoud, zoals in het geval van Dollard en Ooster-

schelde en nu weer bij de bescherming van het Waddenzeegebied, bij het besluit vooralsnog geen nieuwe kerncentrales te bouwen, bij de kwestie van de reaktorvaten voor Zuid-Afrika en de uitbreiding van de Ultracentrifugefabriek in Almelo, bij al die zaken speelde de PPR een door vriend en vijand erkende beslissende rol.

Wij zijn ook ingenomen met de ombuiging in het wetenschappelijk onderzoek die Boy Trip tot stand bracht: van kernenergie naar ande-

re energiebesparing, van militaire research naar beleidsvoorbereidend werk voor sociale verdediging. Ondanks de moeilijke economische omstandigheden wist Harry van Doorn een absolute prioriteit voor cultuur en welzijnswerk te verzekeren. Michel van Hulten streed met succes voor gezonde sociale en economische verhoudingen in het goederenvervoer. Neen, over invloed hadden wij niet te klagen.

Maar tegenover deze invloed stond medeverantwoordelijkheid voor het regeringsbeleid op punten waarmee wij het erg moeilijk hadden. Over de vraag of die medeverantwoordelijkheid nog wel kon worden gedragen zijn in onze kring ingrijpende discussies gevoerd. De moeite die het ons hierdoor een en andermaal gekost heeft de rijen te sluiten, is de prijs die we voor onze regeringsinvloed moesten betalen.

Daarbij kwam, dat als dit kabinet zijn program kon voltooien, een nieuwe regeringssamenwerking in deze combinatie niet mocht worden uitgesloten. Door de vorming van het CDA betekende dit dat wij impliciet ook met de CHU te maken kregen. Dit feit en de noodzaak ons terwille van de politieke stabiliteit open te stellen voor een verzwakking van de progressieve positie in een nieuw kabinet, hebben ons in een buitengewoon moeilijke situatie gebracht.

De samenwerking met de PvdA en de onafhankelijke beoordeling van het resultaat van de nieuwe formatie die ons was toegezegd, gaven uiteindelijk de doorslag. Wie terugkijkt op deze vier jaar moet wel tot de konklusie komen dat de PPR geenszins onredelijk was doch integendeel ten koste van eensgezindheid in eigen kring het progressieve bondgenootschap het belangrijkste heeft geacht.

Vier jaar lang hebben wij met onnoemelijk geduld zitten wachten op medewerking van de christendemokratiese fracties aan de hervormingsarbeid die het kabinet zich had voorgenoemen. Nu is er dan eindelijk duidelijkheid. De „jaren van de waarheid” zijn uitgemond in een dag van de waarheid. Lijsttrekker Van Agt en zijn groep namen afscheid van de progressieven.

De Partij van de Arbeid heeft op het gebeurde gereageerd met een advertentie die oproept lid te worden van die partij. Dat gebeurt onder het motto: „Vandaag is woede een prima raadgever”. Als wij woedend zouden zijn dan moesten we die woede spelen. Wij hebben deze ontwikkeling aan zien komen. Onze reactie is anders.

Als er woede moest zijn, dan was die op zijn plaats bij de vorming van het CDA. Het CDA werd opgericht als alternatief voor het kabinet-Den Uyl/Van Agt. Niet de oppositionele CHU maar de regeringsgezinde ARP had daarmee de grootste moeite. Het kabinet, zei Aantjes, mocht niet worden opgeofferd aan de eenheid van het CDA.

Toch is dat wat uiteindelijk gebeurde. De lijsttrekker won het van de vice-premier. En dezelfde Aantjes prees de christen-democratische ministers voor hun bijdrage aan de eenheid van het CDA. Tegelijk ontrok hij zich aan de verdediging van de ontslagaanvraag door zijn ministers. Dat noemen wij nu „van twee walletjes eten“!

VERDEELDHEID VAN CDA

Toch is die eenheid van het CDA meer schijn dan wezen. Op het beslissende moment was de verhouding in het kabinet niet 10:6 maar 12:4. Er wordt nu veel onenigheid versluierd voor de mensen. In de nacht van Schmelzer was er nog het voordeel dat je publiekelijk kon zien wie in de Kamer voor stemde en wie tegen, al probeerde een enkeling na afloop nog onder zijn verantwoordelijkheid uit te komen door de mededeling dat hij had zitten pitten. Nu weten wij niet precies hoe de zaken bij het CDA intern liggen. Wij moeten dan ook open blijven staan voor ontwikke-

lingen in die kring.

Maar intussen hebben wij wel te maken met het officiële CDA dat in een naar buiten opgelegde eenheid met de progressieven heeft gebroken. Je kunt respect hebben voor de Boersma's en de Goudzwaarden die in die kring met de rug tegen de muur blijven strijden voor een politiek van solidariteit. Maar juist deze mensen zullen begrijpen dat de breuk gevolgen moet hebben. Wij hebben steeds gezegd dat wij grote moeite hadden met een CDA inclusief CHU. Moeten wij nu zeggen, dat wij grote moeite hebben met een CDA inclusief de CHU en KVP?

En welke hoop moeten we dan nog stellen op de AR als de fractievoorzitter van die partij als fungerend CDA-leider volledige verantwoordelijkheid neemt voor de breuk met de progressieven? Zijn doel is nu, zo liet hij de afgelopen dagen weten, de ruimte voor het CDA voor samenwerking met progressieven zo groot mogelijk te houden.

Maar zo gemakkelijk mag het CDA er nu niet vanaf komen. Die groep

zal nu in alle eerlijkheid tegenover de kiezers moeten verdedigen dat de grondpolitiek gebaseerd moet blijven op ontteining tegen de verkeerswaarde van de grond en dat vermogensaanwasdeling alleen de werknemers in het bedrijf, dat de winst maakte, ten goede mag komen.

Dit nu sluit samenwerking met PvdA en PPR in een coalitie kabinet volstrekt uit. Dat wist men toen er deze week werd gebroken. De onduidelijkheid en ondoorzichtigheid van Aantjes begint bij ons grotere irritatie op te wekken dan de onomwonden keuze voor rechts van mensen als Tolman en De Bekker. Het is overigens duidelijk dat die laatste groep een beslissende slag heeft geslagen. Het ligt nu in de lijn der verwachting dat het CDA uiteindelijk rechts zal uitkomen van de VVD.

RESOLUTIE

De resolutie over regeringssamenwerking van PvdA en PPR verplicht ons tot een gezamenlijke ►

Minister Boy Trip: Impressie van de kabinetscrisis

Toen Joop den Uyl de van van zijn kabinet in de Kamer had bekend gemaakt haastte hij zich terug naar de ministerskamer, vluchtplaats voor bewindslieden in het kamergebouw. Daar liep hij doelloos te ijsberen, geëmotioneerd, verbitterd. De aanwezige ministers en staatssekretarissen keken zwijgend toe. Een enkele zei: „Goed verhaal Joop“. Op tafel lag een grote bos rode rozen, zo maar van een mevrouw op het Binnenhof gekregen. Dat moment van emotie voor alle daar aanwezigen duurde maar even. Politiek is hard en de show goes on. Ik dacht aan de vele dagen en nachtelijke uren waarin moeizaam wetsontwerpen tot stand kwamen:

de grondpolitiek, de vermogensaanwasdeling, de ondernemingsraden, de investeringsrekening. Kompromissen, maar toch ook een klein stukje struktuurhervorming. Een begin dat, althans op korte termijn, nu geen werkelijkheid zal worden, het staatsblad niet meer zal halen, althans niet vóór de verkiezingen. Want, na alle gepraat — nauwelijks meer te volgen voor de niet-ingewijden — over negatieve ontwikkelingsschade, over De Haan 1 en 2, over gebruikswaarde en over aan- en uitgeklede correcties daarop, na al dat politieke vakwerk, is nu — en zo hoort het ook — het woord aan de kiezers. Die kunnen kiezen tussen drie hoofdstromen, zo zegt men: de progressieven, het CDA en de VVD. Van dat rijtje is wat de eersten en de laatsten willen duidelijk genoeg. Maar het CDA heeft opnieuw, meer dan ooit, zijn eigen onduidelijkheid en verdeeldheid gedemonstreerd. Het maakte een buiging naar rechts met vrijwel onmiddellijk de mededeling er achteraan dat men best weer eens terug kan zwiepen naar links. En zo zal het blijven, nu en in alle eeuwigheid. De PPR begint nu pas goed aan de verkiezingskampagne. Ze zal, hoop ik, laten zien dat wij met een eigen inzet en inbreng, zoals wij die de afgelopen jaren hebben getoond, rekening houdend met onze eigen omvang, wéér willen streven naar de verantwoordelijkheid voor een

progressief beleid. En wij doen dat samen met de Partij van de Arbeid die ons — mag dat óók eens gezegd — op kritieke momenten nooit in de steek heeft gelaten zoals wij ook loyaal met hén hebben geregeerd. Maar het zal dan wel een écht progressief beleid moeten zijn, gebaseerd op keiharde afspraken over wat er op al die wezenlijke punten met onze maatschappij moet gebeuren. Ed van Thijn zei: „We tekenen beroep aan bij de kiezers“. Ook voor ons is dat niet de eerste keer: Bas herinnerde er aan in de Kamer, dat de nacht van Schmelzer, die de PPR baarde, voor velen van ons een diepgaande wijziging heeft betekend in onze politieke opstelling. Alleen een verdere afbraak van het konfessionalisme, niet te verwarren met het Christendom, zal Nederland de politieke duidelijkheid kunnen geven waar links én rechts nu wel récht op hebben. Het CDA léék een ogenblik een wedergeboorte te zullen hebben met een stijgende steun in de opinie-onderzoeken. De Nederlandse kiezer heeft nu de kans te laten zien wát het wérkelijk is: een monsterverbond van de Boersma's en de Kruislinga's, van links en van rechts, van progressieven en konservatieven, een verbond waarin de laatsten telkens weer opnieuw de eersten én de sterksten blijken te zijn.

beoordeling van de mate waarin mogelijke bondgenoten hebben meegewerkt aan de hervormingsarbeid die het kabinet zich ten doel heeft gesteld. De evaluatie bepaalt de mogelijkheden voor samenwerking in een koalitiëkabinet. Wij zien nu niet tegen deze evaluatie op als een buitengewoon moeilijk beoordelingsproces. Het CDA zoals het zich nu aan de kiezers onder leiding van zijn lijsttrekker presenteert, heeft reeds afscheid van ons genomen en moet dat maar tegenover de kiezers gaan verdedigen. Het gesprek met de PvdA zal dan ook wel in het bijzonder gaan over de gevolgen hiervan. Het land zal ook straks weer geregeerd moeten worden en zeker een grote groep als het progressieve bondgenootschap nu eenmaal is, kan zich daaraan niet onttrekken.

Doch daarbij moet wel bedacht worden dat de politieke instabiliteit van dit moment niet door ons gezocht is. De regering heeft voorstellen gedaan voor rechtstreekse verkiezing van een kabinetsformateur en invoering van een beperkt distriktenselsel. Die voorstellen zijn door een CDA-minister verdedigd, maar door de CDA-frakties verworpen. Een nieuwe kans op behoud van de politieke stabiliteit zochten wij toen in de concept-resolutie. Die kans is nu weggegooid. Een hevige konflikt voor de verkiezingen — „Wij laten ons niet in de grond stampen”, zegt de PvdA in haar woede — en dan normale parlementaire samenwerking na de verkiezing, zij het na een lange formatie, dat noemen wij geen politieke stabiliteit. Ik denk dat ook de socialisten er zo over denken. Maar als het nodig mocht zijn, staat de PPR garant voor behoud van enige pit in de strijd voor politieke en maatschappelijke vernieuwing.

progressieven wel zullen beschouwen als serieuze regeringspartijen. Vier jaar lang was het bestuur van het land in goede handen. Als regeringspartijen gaan PvdA en PPR de verkiezingen in. Zij hebben nog een flink program uit te voeren. Het regeerakkoord verplicht tot aanpak van de werkloosheid op basis van een ekonomies struktuurplan, versterking van de regionale ontwikkelingsmaatschappijen en eerlijke verdeling van de arbeid. De vervroegde pensionering waar de PPR als drie jaar geleden voor pleitte (en toen werd uitgelachen) is nu verdedigd door de minister-president.

Voor de werknemers voor wie de dag van de waarheid zo'n zwarte dag was, is er alle reden hun hoop te stellen op het progressieve bondgenootschap. En dat geldt in feite voor allen die zien dat we met de huidige inrichting van onze maatschappij de grote problemen waar we vandaag voor staan, niet kunnen oplossen. Wij zullen de kiezers niet beloven dat alles de komende vier jaar beter wordt.

Als we kijken naar de bedreiging van de menselijke samenleving, internationaal en nationaal, dan is integendeel te verwachten dat het leven in vele opzichten moeilijker zal worden. Onze enige kans ligt in een beleid van solidariteit.

Daarop willen we uitzicht bieden. In de PPR heeft het streven naar een duidelijke progressieve meerderheid het eerstgeboorterecht. Tegenover de schijneenheid van het CDA is echte eenheid in het progressieve kamp nu meer dan ooit nodig. Tegenover de machtsvorming als doel in zichzelf moet het ons gaan om partijvorming en verkiezingsstrijd als middel om politieke idealen te bereiken. Tegenover de idee van de macht stellen wij de macht van de idee.

De PPR heeft de naam van een rebellenklub. Die rebellenklub heeft inderdaad op bepaalde punten dwars gelegen. Als wij rebelleren doen we dat niet uit valorigheid of uit ontevredenheid met onze maatschappelijke positie. Wij zijn geen onderliggende groep en de meesten van ons hebben geen reden tot kla-

Fractie aan Koningin: Vertrouwen is gebroken, geen gelijk zonder verkiezingen

In het advies aan de Koningin heeft de PPR-fractie gezegd, dat er geen nieuw kabinet kan worden gevormd zonder de kiezers te raadplegen. Dat betekent dat de fractie niets ziet in ontslagweigering, waardoor het gehele kabinet of een rompkabinet van progressieven zou kunnen doorregeren tot aan de verkiezingen. D'66, AR en KVP hebben geadviseerd het voltallige kabinet opnieuw te laten optreden, waarbij het zoals bekend de hervormingsvoorstellen dan maar moet vergeten. De fractie heeft de Koningin geadviseerd de ontslagaanvraag van de zes ministers en het ter beschikking stellen van portefeuilles en functies door de tien ministers in beraad te houden en het demissionaire kabinet de Kamer te laten ontbinden. Staatsrechtelijk zou dat een nieuwe figuur zijn, maar de fractie wijst erop, dat dat kabinetsbesluit gebaseerd kan zijn op het verzoek van het staatshoofd, een verzoek dat zijn grondslag zou moeten vinden in de adviezen die het staatshoofd heeft ontvangen.

Namens de fractie schrijft Bas de Gaay Fortman aan de Koningin: De breuk heeft een uitermate slecht klimaat geschapen voor de beoordeling van nieuwe voorstellen. Daarbij moet in beschouwing worden genomen, dat het kabinet uiteindelijk een besluit heeft genomen ten aanzien van de beide omstreden wetsontwerpen over de grondpolitiek. Aan progressieve zijde wordt dit besluit beschouwd als een kompromis waaraan ernstige gebreken kleven, doch dat moest worden aanvaard vanuit de wil het kabinet in stand te houden. De op dat besluit gevolgde breuk heeft dan ook ernstig twijfel doen rijzen aan de bereidheid in de christen-demokratiese frakties het kabinet te steunen in zijn in de regeringsverklaring aangekondigde hervormingsarbeid. Ook van een ontslagweigering aan het kabinet Den Uyl/Van Agt met gelijktijdige verlening van een beperkte opdracht zou een vertrouwensbasis gevonden moeten worden. Mijn fractie acht deze basis niet aanwezig. Het vertrouwen is gebroken."

gen. De PPR rebelleert als op beleidsterreinen waar zich al heel zorgelijke ontwikkelingen afspeelen, een nog verder verslechtering dreigt. Een voorbeeld is onze rebellie tegen het ultracentrifugeproject, dat moest worden uitgebreid in een tijd waarin de ontwikkeling van kernenergie in wereldverband volledig uit de hand is gelopen. Wij streven niet naar rebellie maar er zijn nu eenmaal momenten waarop onze maatschappij een groep uitstekende dwarsliggers best kan gebruiken.

Toch is die rebellenclub vier jaar lang om beslissende momenten loyaal geweest. Als het er echt op aan komt en als we maar even geduld hebben kan de PPR op de PvdA rekenen. Maar het omgekeer-

de is ook het geval. In het konflikt om de grondpolitiek heeft de PvdA in alle duidelijkheid kunnen vaststellen wie betrouwbaar zijn als bondgenoot en wie niet.

Radikalen, het gebeuren van de afgelopen week geeft ons geen enkele vreugde. Het is triest te merken op hoeveel weerstand de strijd voor maatschappijhervorming stuift ook al komt die weerstand niet als een verrassing. Achter het CDA staan belangengroepen die op kortzichtige wijze de vernieuwingspogingen willen blokkeren. Zolang de band met die belangengroepen niet is verbroken is er geen hoop op de vorming van een christelijke solidariteitspartij.

Het zou hoogmoed zijn te stellen dat maatschappijhervorming alleen

door PvdA en PPR tot stand kan worden gebracht en dat die partijen nu maar van de kiezers een meerderheid moeten krijgen. Wij mogen ons niet afsluiten voor nieuwe ontwikkelingen onder progressief denkkenden of ze nu kerkelijk zijn of niet. Maar voor deze verkiezingen is daar geen uitzicht op. Eerst zullen de kiezers de restauratie van konfessionele machtsvorming in het midden, die het CDA representeert, moeten afwijzen. Daarmee zullen wij met volle overtuiging moeten vechten voor een verkiezingsoverwinning van het progressief bondgenootschap in het algemeen en de PPR in het bijzonder.

Dit is de tekst van de rede die Bas de Gaay Fortman afgelopen zaterdag 26 maart op de kerngroep heeft gehouden.

Regering laat Oost-Timor stikken

Op 5 maart steunde de PPR-kerngroep unaniem een motie tegen de levering van oorlogsmateriaal door Nederland aan Indonesië. Een week tevoren hadden onder andere internationaal sekretaris Gerritjan van Oven en ik een gesprek met José Ramos Horta, minister van buitenlandse zaken van het Fretilin, de bevrijdingsbeweging van Oost-Timor.

José Ramos Horta is met lege handen naar New York teruggekeerd. Zijn bezoek aan Nederland in verband met het Kamerdebat over de levering van marinekorvetten aan Indonesië kan hem slechts teleurstellingen opgeleverd hebben: twee PSP- en één PPR-motie verworpen, het ongelooflijke veto van Van der Stoel over een ontmoeting met Pronk en meer in het algemeen de strikt diplomatiek-formele benadering van de situatie op Oost-Timor door de minister van buitenlandse zaken. De situatie op Oost-Timor ontwikkelt zich op dit moment nog steeds in een voor het Fretilin gunstige richting. De bevrijdingsbeweging heeft meer dan driekwart van het land onder controle en kan bovendien in West-Timor op (deels actieve) steun rekenen. Slechts delen van de grensgebieden en de grootste steden Dili en Bacao zijn in handen van de regeringstroepen, die hun land maandelijks vijftien tot twintig miljoen dollar kosten, nog afgezien van de maritieme blokkade (die terecht in verband is gebracht met de korvettenlevering).

Een dergelijk succesvol verzet tegen de bezetters toont wel aan dat het Fretilin over veel steun onder de bevolking beschikt, aangezien de Indonesiërs met hun Amerikaanse Vietnam-wapens er zelfs niet voor terugdeinzen napalm te gebruiken! Het valt niet te verwachten dat de

agressors er in zullen slagen het Oosttimorese verzet te breken; daarvoor is het toekomstperspektief van het land te veelbelovend.

Oost-Timor kan zich van oudsher vrijwel geheel zelf bedruipen. Een tekort aan mediese voorzieningen is vrijwel het enige fundamentele gebrek (zo is bijvoorbeeld een vertegenwoordiger van het Rode Kruis door de Indonesiese autoriteiten als waarnemer geweigerd). Ook op het gebied van kleding en schoolbenodigdheden (i.v.m. onderwijs in de bevrijde gebieden) bestaan nog tekorten.

Er is nauwelijks een voedselprobleem en dankzij de achtergelaten of veroverde arsenalen Portugese wapens is er voorlopig op dit gebied geen gebrek te verwachten. De mogelijkheden voor een economies aanvaardbaar bestaan van een onafhankelijk Oost-Timor zijn volop aanwezig: zeer veel olie (ter land en op het continentale plat); veel veel (na het Portugese vertrek hervereeld onder de landbouwoöperaties); veel koffie van goede kwaliteit (de export is nu gestagneerd).

Dat de Indonesiese minister van buitenlandse zaken, Adam Malik, op eigen verzoek tweemaal met Horta heeft gesproken, bewijst ten overvloede dat het Fretilin zeer serieus genomen moet worden. Het Oost-Timordebat in Veiligheidsraad van mei a.s. zal wellicht een beter inzicht geven in de internationale positie van het Fretilin. De Nederlandse regering heeft voorlopig de kans gemist om op zijn minst een warme belangstelling voor de situatie aan de dag te leggen. Ook de Kamer greep de gelegenheid niet aan: de PvdA zal tegen 1979 nog wel eens bekijken hoe de wind waait en stemde daarom tegen de belangrijkste PSP-motie die de levering van de korvetten niet door

wilde laten gaan.

Een PSP-motie om een VN-onderzoekskommissie naar Timor te sturen was „overbodig”; een motie van de PPR om eksportvergunningen te toetsen aan de uitgangspunten van het wapenskesportbeleid werkte voor Van der Stoel verwarrend. Het is geen wonder dat Ramos Horta woedend reageerde op het optreden van Van der Stoel in Praag, gezien diens houding ten opzichte van Oost-Timor.

Ad Melkert

advertentie

Het bestuur van de Stichting Radikalenkrant en de redactie en redaktieraad van PPRAK zoeken per 1 september een

EINDREDAKTEUR

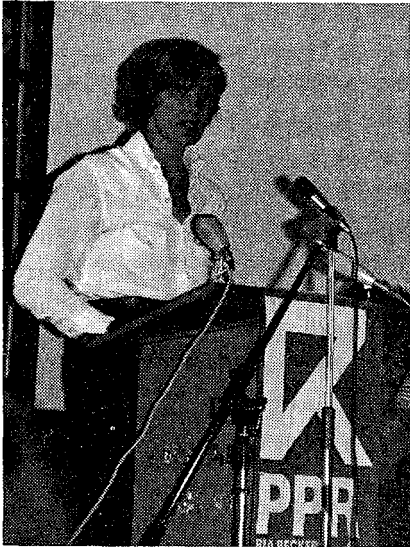
voor PPRAK, eventueel part-time, afhankelijk van het overeen te komen takenpakket.

Vereist is voldoende journalistieke ervaring om een blad te leiden, politieke belangstelling en hart voor de partij. De eindredakteur beoordeelt en bewerkt de binnengekomen kopij, schrijft berichten, interviews, verslagen en commentaren en onderhoudt kontakten met talloze partij-instellingen.

Schriftelijke sollicitaties (waarbij uitvoerigheid niet hoeft te worden geschuwd) voor 15 april richten aan Ton de Lange, Kikkenstein 365, Amsterdam.

Pessimisme en optimisme over strijd tegen kernenergie

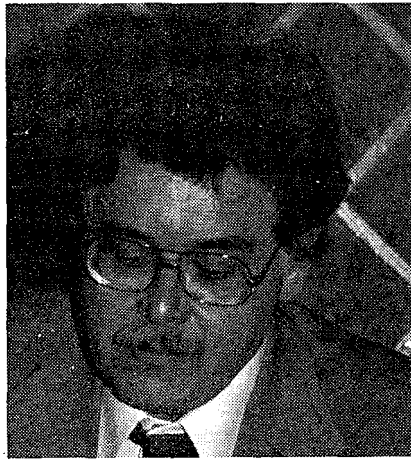

Ria opent de teach in

Als sluitstuk van een internationale campagne in Nederland tegen kernenergie is vrijdag 18 maart in Amsterdam een succesvolle bijeenkomst gehouden in De Brakke Grond, waar deskundigen uit Duitsland, Frankrijk en Engeland het woord hebben gevoerd. Er zijn opnamen gemaakt door de Vara en Ikon-televisie.

Duitsland: niet van debaan

Opvallend was dat alle sprekers melding maakten van het feit dat de beslissingen om kerncentrales te bouwen in hun landen al werden genomen voordat er een publieke discussie was gevoerd en voordat het parlement zich erover had kunnen uitspreken. Het Duitse kontrakt met Brazilië bijvoorbeeld was al getekend voordat het publiek werd, zo vertelde de Duitse hoogleraar dr. Von Ehrenstein. Hij zei dat men door enkele gunstige gerechterlijke uitspraken in Duitsland niet de indruk moet krijgen, dat het Duitse kernenergieprogramma van de baan is. Integendeel. Hij pleitte voor een internationale, niet sektarische campagne tegen kernenergie.

Prof. von Ehrenstein

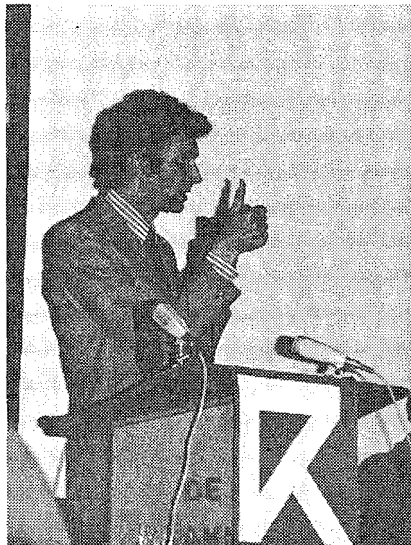
Frankrijk: somber

Het verhaal van de Franse vakbondsvoorzitter Bernhard Lapoche was zo mogelijk nog somberder. In Frankrijk, zo zei Lapoche, is de waarde van het democratische proces nul. De beide Franse vakbonden hebben zich tegen de ontwikkeling verklaard en hebben er studies over doen verschijnen, provincies zijn tegen, de linkse partijen hebben hun reserves die ook in het parlement tot uitdrukking worden gebracht, maar de invloed daarvan is niet te bekennen.

De regering gaat gewoon door. Elk jaar worden in Frankrijk zes kerncentrales gebouwd en in 1985 moet 70 tot 75 procent van de Franse energie uit kerncentrales komen. De regering maakt de mensen bang door de leus: Nucleaire energie of chaos. Frankrijk heeft bovendien eigen uranium en richt zijn industrie op de eksport van nucleair materiaal.

Als voorbeeld van het energievraagstuk zei Lapoche, dat één

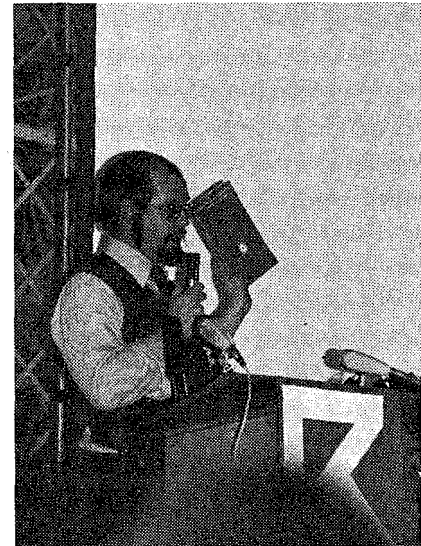
B. Lapoche

Franse uraniumfabriek die aan zestien kerncentrales de grondstof levert gevoed wordt door de elektriciteit van vier kerncentrales, dat is evenveel energie als Frankrijk in 1950 verbruikte!

De vakbonden hebben enig succes geboekt waar het de arbeidsomstandigheden in de opwekkingsfabrieken en centrales betrof. Sterk is het standpunt van de vakbond van Lapoche, omdat hij werkers uit alle energiebedrijven (dus mijnwerkers, kernenergiepersoneel, elektriciëns etc.) bijeen heeft gebracht om een uitspraak te doen over kernenergie. Alle energiebonden zijn er tegen. Een gevaar noemde hij, dat het publiek wel tegen de ontwikkeling zoals de Franse regering nastreeft gekant is, maar dat ze onvoldoende alternatieven zien. Vandaar dat er sprake is van een soort akseptatie uit angst. Lapoche zei, dat de nucleaire industrie geen werkgelegenheid biedt.

Engeland: failliet

Dr. Patterson

De Engelsman dr. Patterson, zei dat de Engelse kernenergie-ontwikkeling is voortgekomen uit de wapenindustrie. Daar was mankracht en kennis. Zonder naar de noodzaak van kernenergiecentrales te kijken heeft de regering een programma opgezet. Als de regering nu niet met grote kapitalen toeschiet, klapt de hele nucleaire industrie in elkaar, zo zei Patterson.

Hij zei dat „jullie in Europa niet de gaten hebben dat de hele zaak van de kernenergie bankroet is”. Volgens hem is de Zuidafrikaanse kernvatenorder naar Frankrijk gegaan, alleen vanwege de uitstekende financiële voorwaarden die de Franse regering beschikbaar stelt: Een 100 procent lening tegen 6,3 procent gedurende vijftien jaar, „Wie een dergelijke lening kan sluiten is een zeer goed koopman”.

„Het is een regeringszaak geworden om een zaak die failliet is nog te redden”, zei hij.

Hij wees erop, dat de landen waar de centrales naar toe gaan steeds landen zijn die graag kernwapens bezitten: Brazilië, Iran, India, Pakistan, Libië. „De vraag is niet ja of nee kernenergie, maar de kwestie is: of of. Of je doet mee aan de kern-industrie óf je besteedt dat geld aan andere energievormen en besparingen, wat goedkoop is, gemakkelijk en veilig”, aldus Patterson. Volgens de in Nederland werkende Amerikaanse hoogleraar Phil Smith

Prof. Phil Smith

kan het probleem van de kernenergie niet gescheiden worden van andere maatschappelijke vraagstukken. Je eigen waardenstelsel moet eerst ter discussie gesteld worden.

V.l.n.r.: Lapoche, prof. Boeker, voorzitter Wouter van Dam, Phil Smith, Von Ehrenstein, Patterson

Over de economische kant van de zaak zei hij, dat het weinig kost van mensen beesten te maken (waarbij hij uitvoerig de eisen schetste die een plutonium-economie aan de samenleving stelt), maar dat de sociale kosten bijzonder hoog zijn. Een zin uit zijn schets: „Iemand die plutonium wil stelen zal niet stoppen voor een bewaker die „halt” roept. Hij kan alleen worden tegengehouden als hij onmiddellijk wordt neergeschoten. Eerst schieten dus, en later vragen stellen”.

Hij zei aanvankelijk geloofd te hebben in de kernenergie-ontwikkeling, totdat hij eens op een kladje uitrekende hoeveel radio-actief afval er jaarlijks zal worden geproduceerd. Ik deed het letterlijk in mijn broek toen ik ontdekte om welke hoeveelheden het gaat”, zei hij.

Macht

Hij zei dat het argument, dat bij een keuze voor kernenergie er onvermijdelijk een centralisatie van de macht plaatsvindt, het bij de voorstanders van kernenergie niet zo goed gaat. „Als die dat argument horen denken ze: „hum, ja, ja. Dat komt niet zo slecht uit”.

De avond werd geopend met een toespraak van Ria Beckers, die het PPR-alternatief voor kernenergie naar voren bracht. Willem Hogendijk van het Landelijk Energie Comité (LEK, waarin vele anti-kern-energiegroepen samenwerken) besloot de avond, waarbij hij erop wees, dat de aanwezigen van informatiekonsumenten informatieproducenten moesten worden. „We leven in een gekkenhuis” zei hij. „Daarin kunnen we zuinig doen met energie, maar dan blijft het een uitbuitende en vervreemdende zaak. We moeten het huis afbreken”.

Hij pleitte ervoor geen symptomen te bestrijden, maar de oorzaken aan te pakken. „Het systeem voorziet

niet in de werkelijke behoeften, maar in de gebreken die het systeem zelf veroorzaakt”. Het afwikkelen van de negatieve groeispiraal zal veel eksta winst opleveren, maar er zal minder aan verdiend worden. „Dus reken alvast maar op grote weerstanden van het bedrijfsleven en van de overheid die met het bedrijfsleven is vergroeid”.

ZATERDAG 2 APRIL prijs fl.

LANDELIJKE DEMONSTRATIE IN ALMELO

13.00 uur vertrek demonstratie
vanaf Haven Noordzijde

14.00 uur meeting op het
Postkantoorplein Hofstraat

TEGEN UITBREIDING ULTRA- CENTRIFUGE FABRIEK

secretariaatsadres: G.v.d.Mee, Lindenstraat 56B A'dam
tel: 267611, Gemeentegiro A'dam, M17009 t.n.v. G.v.d.Mee

Studiedag over decentralisatie welzijnsbeleid

Op zaterdag 30 april houden de Stichting Radikale vorming en de Steungroep Raads- en Statenleden een studiedag over de decentralisatie van het welzijnsbeleid. Uiteraard is deze dag vooral belangrijk voor raadsleden, maar ook voor alle andere PPR-ers die er mee te maken krijgen.

De dag wordt gehouden in Utrecht in gebouw Rasa. Inlichtingen bij de SRV, tel. 020-256046, waar men zich het beste direkt kan opgeven. In de volgende PPRAK volgt een uitvoeriger bericht.

In verband met pasen verschijnt de volgende PPRAK niet over twee, maar over drie weken. Op vrijdag 22 april dus.

Jaap Röell, fraktiemedewerker en kamerkandidaat

In oktober vorig jaar werd de medewerker van de Tweede Kamerfractie, Jaap Röell, een maand naar huis gestuurd om een studie te maken over de mogelijkheden voor het parlement om meer inzicht te krijgen in het doen en laten van multinationale ondernemingen. Jaap glimlacht. „Er werd gedacht aan een soort voorstel tot een onderzoek en de vraag was of we door moesten gaan aan zo'n voorstel te werken. Die ene maand kreeg ik vrij ja, maar overigens heb ik er verschrikkelijk aan gewerkt.

Een rapport van tachtig pagina's is het geworden. De hele kerstvakantie en nachten in januari en

februari. Wetenschappelijk medewerkers aan universiteiten krijgen voor de helft van zo'n rapport twee keer zoveel tijd. Maar goed". Het klinkt niet verwijtend. Het is voor hem meer een illustratie van de krankzinnige toestand in het politieke bedrijf.

Jaap is kandidaat voor de Tweede Kamer en staat op de dertiende plaats. Wat houdt dat in?

Jaap: „Dat ik zoveel mogelijk werk aan deze zaken, als fraktiemedewerker nu, om die in de partij onder de aandacht te brengen en ze voor de partij te volgen. De partij moet het belang van zo'n onderzoek naar het gedrag van multinationale

ondernemingen niet onderschatten en we moeten zaken als de vermogensaanwasdeling en de nieuwe wet op de ondernemingsraden krities blijven volgen.

Ook de regionalisatie van de economie mag in onze aandacht niet verslappen. De handelspolitiek wordt door ons nog te incidenteel benaderd met alles wat daarbij hoort, zoals de Noord-Zuid-dialoog. Dat moet gestructureerd worden aangepakt. Dat zijn wezenlijke punten voor de PPR en we moeten ook in de verkiezingstijd duidelijk maken dat ze van het grootste belang zijn.

Ja, ik ben in de campagne beschikbaar".

Gevecht tegen multinationals

Gevecht voor het algemeen belang

Na de oliecrisis ging een poging van het PvdA-Kamerlid Van der Hek, om oliemaatschappijen via hoorzittingen te dwingen tot een uitleg over hun gedrag in een periode van olieschaarste of vermeende olieschaarste, de mist in. Van der Hek wilde informatie over voorraden, aanvoer, prijzen, onderlinge afspraken, maar met name de CDA-partijen hielden de boot af. Verder dan een „openbaar gesprek" kwam het niet. Daar hadden de oliemaatschappijen niets op tegen. Ze kwamen, staken het parlement in hun zak en gingen. De informatie-achterstand van het parlement werd slechts pijnlijk geaccentueerd.

De progressieve partijen zaten met een grote kater. Jaap Röell: „Als het parlement informatie wil dan moet dat in een breder en afdwingerend verband dan in dat van een openbaar gesprek".

Intussen waren de Amerikanen een stuk verder dan wij. De commissie-Church onderzocht de invloed van multinationals op de werkgelegenheid in Amerika en in de derde wereld, het investeringsbedrag in de Oostbloklanden, de invloed van de multinationals op de internationale politieke verhoudingen, de verhouding tussen de oliemaat-

schappijen en de buitenlandse politiek van de regering in het Midden-Oosten. „Dat zijn vraagstukken die interessanter zijn dan een enkele steekpenningenaire, waar de aandacht natuurlijk vooral op valt", zegt Jaap Röell.

Pier van Gorkum bezocht als Kamerlid de commissie-Church en liet een notitie na aan de vaste Kamercommissie voor economische zaken. Dat werd opgepikt door PPR en PvdA. Piers voorstel was onrijp; daarmee zou het onmogelijk zijn bij andere partijen af te dwingen iets te doen.

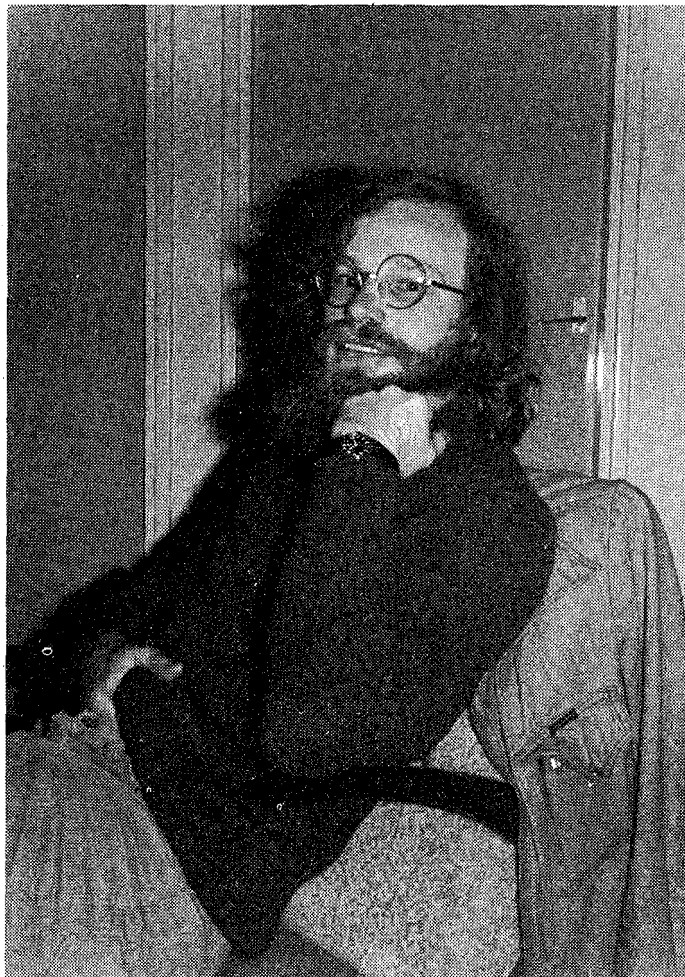
Jaap Röell: „De PPR is het idee gaan uitwerken. We hebben gewacht op de resultaten van een interdepartementale commissie over multinationals en op de enquête die is gehouden onder 38 nederlandse multinationals door het ministerie van Economische zaken. Maar noch het rapport, noch de enquête gaven ons aanleiding te stoppen. Integendeel. De informatie die binnen kwam was zeer gebrekkig en tegenstrijdig. Er waren verschillen in konklusie bijvoorbeeld tussen de interdepartementale commissie en de commissie-Church. We willen bovendien dat dergelijke onderzoeken in handen zijn van het parlement en niet in handen van ambte-

naren. De Kamer heeft en kan geen invloed meer hebben op terreinen waar ze niets van af weet".

De volksvertegenwoordiger zou volgens het voorstel dat de fractie aan de Kamer wil doen, en waarbij ook de PvdA zich heeft aangesloten, gegevens moeten krijgen over de mogelijke beïnvloeding van het algemeen belang door het gedrag van multinationals.

Een aantal terreinen is daarvoor van belang.

Jaap Röell: „Er is een enorme bundeling van activiteiten van multinationals in Amerika, Japan en Europa, waarbij de omvang van die activiteiten in de derde wereld gering is, maar in haar gevolgen desastreus. De mededingingspolitiek bijvoorbeeld gaat uit van concurrentie die een bepaalde prijs en een bepaalde kwaliteit garandeert en waarbij andere producenten altijd kunnen toetreden tot een markt. Dat is puur theorie. De multinationale ondernemingen doorkruisen dat. In Europa houden vier giganten op verschillende terreinen de zaak in handen. De Europese Gemeenschap is niet in staat een mededingingspolitiek te voeren. Amerika kon ook maar beperkte invloed op zijn ondernemingen uitoefenen. Intussen vergroot Japan zijn

In het laatste jaar van zijn studie, in 1972 werd Jaap Röell lid van de PPR. „Ik was tijdens mijn studie erg op mezelf georiënteerd. Ik was nergens lid van. Niet van een vakbond, niet van een omroepvereniging, niet van een politieke partij. Dat kwam pas later. Ik ben politiek socioloog en was eerst werkloos. Ja, ik heb alle stadia doorgemaakt van een werkloze. Eerst enthousiast je huis opknappen hè. Maar als de vakantiesfeer eraf is begint de verveling wat dan langzaam overgaat in frustratie. Ik vond het onverantwoordelijk, dat ik jaren in staat was gesteld op kosten van de samenleving te studeren, en dat ik er niets mee deed. Ik heb toen de PPR mijn diensten aangeboden

en heb op het partijburo een archief opgezet. Daarna werd ik medewerker van het Informatieburo Ondernemingsraden van Pier van Gorkum, waardoor ik vlak bij de fractie kwam. Nee, ik heb het met Pier nooit uitgesproken... Toen het centrum financiële moeilijkheden kreeg werd ik ontslagen, zodat ik begin '75 weer werkloos was. Met Frans Schulte, en Frank van Zaaten hebben we toen dat lange achtergrondstuk geschreven voor het sociaal-ekonomies kongres „Naar een demokratiese ekonomiese orde”. Daarna ben ik fractiemedewerker geworden voor de sociaal-ekonomiese en financiële sektor.”

aandeel op de markt door zware steun, zoals in de scheepbouw en de metaal. We weten er, kortom, als parlement niets van; de ontwikkelingen zijn zelfs niet in te schatten. Er is geen beleid op te bouwen”. „De werkgelegenheid is een ander punt, waarbij de derde wereld om de hoek komt kijken. Multinationals investeren daar waar dat het meeste rendement oplevert. Arbeidsintensieve bedrijven gaan naar landen waar de arbeid goedkoop is, of waar de transportmogelijkheden

het grootst zijn, of waar de kapitaalmarkt het ruimst is, of waar de know how aanwezig is, steeds naar gelang dit hen het beste uitkomt. Philips zegt bijvoorbeeld dat arbeid die hier ongewild is naar elder gaat en dat hoogwaardige arbeid hier blijft. Dat zegt men, maar wij willen duidelijk cijfermateriaal om een beleid op te baseren. Ons rapport sluit aan bij Amerikaanse studies. Over werkgelegenheid bestaat daar veel materiaal omdat het werkloosheidspercentage

erg hoog is: acht procent. Maar de rapporten spreken elkaar ook tegen”.

„Dan zijn we geïnteresseerd in de invloed van multinationals op de derde wereld. Daar zijn eilanden van welvaart. Werknemers van multinationale ondernemingen in de derde wereld worden goed betaald. Met hun inkomen verlangen ze konsumptiegoederen uit het westen. Dat brengt spanningen in zo'n land teweeg. De vraag is of de aktiviteiten van de ondernemingen aan de basisbehoeften voldoen en dat is niet zo. Ze werken zeker niet aan de opbouw van het agrarisch potentieel. Multinationals zelf beweren vaak dat ze de vehikels zijn van de welvaartsverspreiding in de wereld, maar dat blijkt uit niets”.

„En dan de kwestie van de belastingopbrengsten. Je hebt overal andere belastingssystemen. De multinationals manoeuvreren zodanig, dat ze zo weinig mogelijk belasting hoeven te betalen. In Tunesië kent men bijvoorbeeld in bepaalde gevallen belastingvrijdom. De Nederlandse winsten worden dan overgeboekt naar dat land, dat zijn boekhoudkundige kwesties. Uit een Zweeds onderzoek bleek Exxon, de grootste multinational ter wereld, in Zweden niet belastingplichtig te zijn. Grote multinationals hebben aparte „money-management”-afdelingen. De derde wereld zit in een zo nadelige positie. Ze denken de multinationals nodig te hebben, maar ze worden tegen elkaar uitgespeeld op het punt van de vestigingsvoorwaarden.

Op het Britse eiland Jersey is onlangs een ABN-kantoor gevestigd. De bank stuurt nu folders naar multinationals waarin zij haar diensten aanbiedt. Er kunnen een soort brievenbusbedrijven gevestigd worden. Dat is de service van een bank aan de multinationals. We kunnen ons bij al deze dingen toch niet neerleggen. We kunnen ons er toch niet bij neerleggen, dat die dingen allemaal legaal gebeuren.

We zullen wetten moeten veranderen, maar daarvoor is eksakte informatie nodig. Dat moet een bijzondere kommissie uit de Kamer doen. Als die niet ver genoeg kan komen, dan kan zo'n kommissie besluiten verhoren onder ede af te nemen. De kommissie moet voorzien zijn van deskundige sekretarissen. Er is te weinig kennis om wetgeving op te baseren, om mazen te dichten en juist grote multinationals kunnen van de mazen profiteren.”

Wat je ook doet, er blijven mazen in de wet

Jaap Röell: „Maar het gaat niet alleen om de wetgeving natuurlijk. Het gaat ook om allerlei maatregelen. De EEG zit bijvoorbeeld met een staalmarkt die in elkaar is gelazerd en de Europese Kommissie moet nu prijsbeperkende maatregelen

len nemen, de afzet en produktie sturen via richtlijnen. Het hoeft niet bij wet. De wet geeft inderdaad altijd een indruk van nauwkeurigheid die er niet in zit".

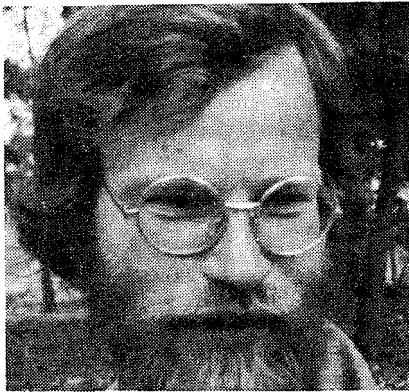
Ik hoor al opmerkingen, dat dit werk het wezen van de problematiek niet aantast.

Jaap: „Je moet verschil maken tussen wat een Kamerkommissie zou willen en wat de partijen afzonderlijk willen. Wat de PPR vindt is duidelijk, maar we kunnen onze ideeën niet zomaar doordrukken bij andere partijen. Wij willen multinationals onderwerpen aan de nationale wetgeving, zodat een multinational geen multinational meer kan zijn. Want de moederdirectie beslist nu op de punten waar het op aan komt. Over de benoeming van een directie en over de richting waar in de vrij besteedbare winst naar toe gaat.

We moeten ons in Nederland een beetje spiegelen aan de Churchkommissie, zoals je ook in Engeland en Japan ontwikkelingen ziet.

Nederland is voor een multinational een provincie van de EG. Maar we moeten hier iets doen, omdat de EG niet in staat is werkelijk iets te doen. De nationale staten maken tenslotte de beleidsruimte van de EG uit en van de Europese Commissie. We moeten dus nationaal iets op gang brengen en aansluiten bij Europese studies die nooit zijn voortgezet en Frankrijk, Engeland en Duitsland interesseren in EG-verband om door te werken. Dan heb je toch iets gedaan, al is het op termijn".

„Als het lukt is het zeker niet marginaal. Inzicht hebben is al winst. Ongeduld bij PPR-mensen om op korte termijn iets te realiseren betekent, dat je het alleen moet doen en dan weet je van tevoren dat het resultaat nul is. Als er een onderzoekskommissie komt hebben we wezenlijke veranderingen aangebracht. Toen de commissie-Church begon werd er ook schamper ge-

daan, maar ze heeft heel wat gevolgen gehad. Natuurlijk: de PPR wil verdergaande democratisering en decentralisering en dan vallen de konglomeraten uit elkaar. Maar we zijn helaas nog een unicum. Dit is een weg die misschien iets uithaalt, een weg waar regeringen, EG en VN niet onderuit kunnen. Als zo'n commissie er is, werkt dat gestaag door."

Hoe groot is de kans van slagen, dat het Nederlandse parlement het voorstel overneemt?

Jaap: „Het voorstel en het rapport zijn zodanig, dat het iedere politiek geïnteresseerde duidelijk is, dat hier een poging is gedaan iedere politiek verantwoordelijke er op te wijzen, dat het niet anders kan. Er wordt geen beschuldigend vingertje omhoog gestoken, maar er worden concrete dingen aangegeven die fout zitten. Er worden onvermijdelijke konklusies getrokken. Wie zijn verantwoordelijkheden als politikus niet wil ontlopen gaat met het voorstel akkoord".

„Het is een PPR-initiatief. Nee, Van der Hek van de PvdA heeft het ten onrechte geklaamd in een Rooie Haan-uitzending, terwijl we nog bezig waren de laatste hand aan het voorstel te leggen. Maar die zaak is bijgelegd. De PvdA is er in

zoverre bij betrokken, dat ze het eerste en tweede ontwerp van het rapport hebben gelezen en van commentaar hebben voorzien. En ze hebben zich achter de inhoud en het voorstel gesteld. Ja, dat gaf wat wrevel om het zacht uit te drukken, maar het heeft de verhoudingen niet verstoord. We gaan door met samenwerking, anders kunnen we het wel vergeten".

„Ik hoop dat de partij het belang van deze zaak inziet, ondanks het feit dat het geen onmiddellijke resultaten afwerpt. Maar nog minder resultaten werpt het af slechts te zeggen hoe het moet. Dat is in twee seconden gebeurd, maar de realisering blijft uit".

Hoe reageren de vakbonden, denk je?

Jaap: „We hebben het rapport eerder al opgestuurd naar universiteiten, naar de Stichting Sociaal Aandeelhoudersschap, naar werkgevers en vakbonden en we hebben er een soort hearing over gehouden. De werkgevers volstonden met een briefje, waarin ze zeiden, dat er internationaal initiatieven zijn genomen met betrekking tot gedragsregels en verder, dat ze het belang er niet van inzagen omdat het Nederlandse parlement er niets mee zou opschieten. Ze wezen ook op het interdepartementale rapport en de enquête van Lubbers. De vakbonden en met name de Industriebonden en het CNV, die juist een eigen nota hadden gemaakt, waren erg enthousiast. Er kwam ook wel kritiek natuurlijk, die we hebben verwerkt. Maar de vakbonden pleiten al jaren voor een dergelijk initiatief".

Kees Waagmeester

Het rapport van Jaap Roëll is verkrijgbaar door storting van f 6,50 plus f 2,75 portokosten op giro 438509 tnv. Stichting Fraktie-assistentie PPR, onder vermelding van „rapport multinationals". Het is ook af te halen bij de PPR-fraktie, Binnenhof te Den Haag.

Demonstratie voor stadsverwarming in Zwolle

De PPR demonstreert vóór stadsverwarming en tegen kernenergie. Dat gebeurt op 8 april in Zwolle. In ons land zijn zes plannen voor stadsverwarming met kleine centrales afgewezen of bijna afgewezen.

Ook voor Zwolle-Zuid bestaat zo'n plan. Hier kunnen de tienduizend nieuw te bouwen woningen verwarmd worden met de afvalwarmte die vrij komt bij de elektriciteitsproductie. Dat geeft een besparing

van twintig miljoen kubieke meter aardgas per jaar. Een zeer eenzijdig samengestelde commissie van energieproducenten heeft het plan getorpedeerd. Op grond van verkeerde berekeningen beweert men dat het te duur is, terwijl in het buitenland stadsverwarming steeds meer wordt toegepast. Het zou dus alleen in Nederland te duur zijn! Laat je niets wijsmaken! Kom naar Zwolle en doe mee op 8 april (Goede Vrijdag) om één uur.

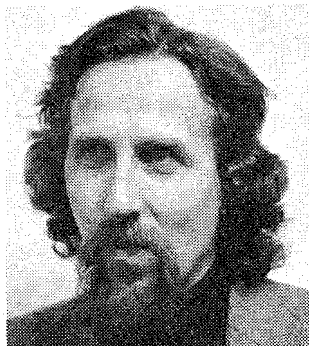
Verzamelpunt: Zeven Alleetjes bij het hoofkantoor van de elektriciteitsmaatschappij IJsselcentrale (drie minuten van het station).

We maken eerst een rondgang door de stad en vanaf twee uur volgen toespraken en discussies in de grote zaal van Suisse, uitgang Blijmarkt.

**Het actiecentrum Zwolle
Henk-Jan van Dijk
Hertenstraat 5,
Tel. 05200 - 10585**

Podium voor bestuurs- leden

Jan H. Kroon

Nu radikaliseren

Niet alleen vanuit puur persoonlijk onbehagen, maar ook vanuit het werk dat ik doe als partijbestuurslid (buitenparlementaire aktie) wil ik deze gelegenheid aangrijpen om een paar opmerkingen te maken. Wij hebben de afgelopen maanden intensief aktie gevoerd tegen de kernenergie. Ik ben het hele land doorgetrokken, heb op vele markten en straten met mensen gesproken, folders uitge-deeld en handtekeningen verza-meld. Weet u wat mij zo opviel? De vele sympathie-betuigingen met het kernenergiestandpunt van de PPR. Helaas blijkt ons werk in zoverre vruchteloos, dat de betoogde sym-pathie zich (nog) niet omzet in „elektoraal gewin” getuige de verschillende opiniepeilingen. Ik heb me daarom afgevraagd hoe dat komt. Een mogelijk antwoord is naar mijn mening te vinden in het voor velen ondoorzichtige „spel” dat de PPR speelt met de PvdA. Tot deze konklusie kom ik door gesprekken met vele sympathi-santen tijdens de aktie. Opmer-kingen als: „Wat willen jullie nou eigenlijk?”, de PvdA de wet voor-schrijven?, je in laten pakken door de PvdA?, van twee wallen eten?, je radikaliteit opgeven?” enz., waren niet van de lucht. Je proefde een enorme irritatie bij de mensen over de handelwijze van de PPR rond de verwickelingen van het regeerakkoord. De vraag of dit terecht of ten onrechte is doet dan niet meer terzake. Volgens mij gaan achter deze opmerkingen echter kernen van waarheid schuil. Om die te ontdekken dienen we de volgende vragen te beantwoorden:

1. Wat is de funktie en positie van een kleine politieke partij?
2. Hoe speelt zo'n partij — met name de PPR — daarop in?
3. Wat zijn de gevolgen van het „in”-spelen?

ad 1
Een belangrijke funktie is de verheldering van standpunten, zodat zij de „grote” partij tot stelling-name dwingt. Haar positie ken-merkt zich veelal door een duide-lijke en principiële politieke stel-lingname, een radikalisering om op deze wijze kiezers aan zich te binden.

ad 2

Een dergelijke funktie- en posi-tieomschrijving doet vermoeden, dat zo'n partij automaties in de rol van oppositiepartij wordt gema-noeuvreed. Er zijn gelukkig voorbeelden van de afgelopen ja-ren, waarin we succesvol opereren kunnen konstaten als regerings-partij zoals blijkt uit de diskussie over de kerncentrales en de Oos-terschelde. Ook bij de voorberei-dingen voor de verkiezingen mei 1977 trachtte de PPR deze rol te spelen en wel zodanig, dat zij

- a. via een regeerakkoord de PvdA zou kunnen dwingen tot duidelijke progressieve stellingname te komen
- b. de rol optimaal te kunnen blijven spelen als regeringspartner.

De situatie anno 1977 is duidelijk veranderd vergeleken bij die van voorgaande jaren. De PvdA laat zich door de PPR niet zo makkelijk meer tot duidelijke stellingname dwingen, omdat haar doel is: Een tweede kabinet-Den Uyl! Dat kan alleen, als de PvdA zich houdt aan de marges die het CDA haar stelt. Een ieder van ons weet wat dat voor gevolgen heeft gehad voor de tekst van het regeerakkoord:
vrij vage en polyinterpretabele

teksten. Toch blijven we intensief samenwerken, hoewel de funktie als onder 1 beschreven nauwelijks door de PPR kan worden waarge-maakt. Het is zelfs nog erger: de PvdA schrijft de PPR de wet voor. Ik bewist de PvdA dit recht niet, maar de PPR had het niet zover mogen laten komen.

ad 3

De gevolgen kunnen ernstig zijn. De PPR blijft lekker in de armen van de PvdA. Deze partij vindt dat prima en stelt haar eisen. Daardoor wordt de funktie die bij een kleine politieke partij hoort uitgehold. Met als gevolg, dat het elektoraat de positie van die kleine politieke partij niet meer ziet zitten (PvdA-PPR: het is één pot nat) en de partij tot een onbeduidend klubje wordt gereduceerd. De PvdA staat te juichen, want na eerst „Nieuw Links” ingekapseld te hebben, heeft ze nu die vervelende kritiese PPR-ers takties (welwil-lend en uiterst vriendelijk) zo handig bespeeld, dat ze er geen last meer van heeft. Voor de positie van de PPR heeft dit nu al gevolgen namelijk dé-radikalisering en een schizofrene houding: het handelen en denken liggen niet meer op één lijn. Het verkiezingsprogramma klinkt ra-dikaal, maar de uitvoering is daar niet mee in overeenstemming. Het getij kunnen we misschien nog keren, als we ons bewustzijn van de funktie en positie, zoals onder 1 beschreven. Van daaruit dien je je grenzen te stellen, die we nu verre zijn overschreden. We moeten terug naar die grens; dat kan door radikalisering. Alleen op deze wijze kan je als kleine partij kiezers bereiken en binden. Wellicht komt de partij dan weer in de situatie dat het buitenparle-mentaire werk geen gevecht is tegen de bierkaai.

315 19 05 tnv. penningmeester
PPR-ac. Castricum onder vermelding van „Verkeer Inkeer”.

Oss

De zo moordende uithoudingsproef voor motoren, die 7 en 8 mei in Oss zou worden gehouden (zie PPRAK van 4 februari, pag. 7) gaat niet door. De aanleiding voor het intrekken van de vergunning, waar met name de CDA-wethouder van wel-zijnszaken de hand in heeft, waren de hoge kostenramingen voor de beveiliging van het circuit. Een van de Osse PPR-ers is onge-vraagd waarnemer geweest bij de circuitkeuringen. De CDA-wethou-der, die de PPR welgezind is ge-weest door het verbod, vreest dat het organiserend comité nu tegen hem gaat procederen, maar de PPR vreest dat de races alleen maar uit-gesteld zijn tot na de verkiezingen van 25 mei.

NIEUWS uit de aktiecentra

Castricum

Het aktiecentrum Castricum heeft een uitvoerige verkeersnota uitge-bracht, onder het motto „Verkeer inkeer”. De nota is natuurlijk geënt op de plaatselijke situatie, maar bevat veel algemene informatie die voor andere aktiecentra van veel nut kan zijn. De nota is te bestellen door overmaking van f 2,50 plus f 2,10 portokosten = f 4,60 op giro

EKOLOGIES DENKEN:

Achtergrond en lange termijn-visie

De hier gepresenteerde lange termijn-visie is bedoeld als leidraad voor al het handelen van de themagroep Milieu. Het is namelijk van groot belang dat de acties op korte termijn worden afgestemd op datgene wat ons voor de lange termijn voor ogen staat. Wij zullen ons voortdurend moeten aanpassen aan de mogelijkheden die door onze planeet, de aarde, geboden worden.

„De aarde behoort niet aan de mens,
de mens behoort aan de aarde”.

Michel van Hulst

De aarde heeft zich ontwikkeld tot een zeer kompleks en gevarieerd geheel. De aarde kent een aantal regelingsmechanismen waarbij alles streeft in de richting van stabiele, intern rijk geschakeerde ecosystemen. Deze komen in principe overal voor waar geen sprake is van een ekstreme leefsituatie.

Onder barre omstandigheden blijven ecosystemen vaak in hun beginstadium steken (of worden erop teruggeworpen). Ze zijn dan instabiel en weinig gevarieerd.

Met behulp van zonne-energie wordt in de natuur levend materiaal, biomassa, gevormd. Deze kan soms worden opgeslagen, zodat er nu op aarde fossiele brandstoffen zijn te vinden.

In dit goed funktionerende ecosysteem heeft de mens zich ontwikkeld. De mens is dus, evenals alle andere levende wezens, een product van deze ontwikkeling. Tot voor kort (plm. 1800) hield de mens zich in redelijke mate aan de wetten die in de natuur gelden.

Met de ontwikkeling van de techniek ging de mens zich echter geleidelijk aan meester voelen van de aarde. Hierdoor worden de wetten voor de instandhouding van het ecosysteem aarde met voeten getreden:

- Uitputting van natuurlijke hulpbronnen (zowel energie als grondstoffen) door onze wegwerpmatenschap. Voor het eerst wordt er op aarde meer energie verbruikt dan er aan zonne-energie effectief wordt ingevangen.

- Het kreëren van steeds meer jonge ecosystemen (landbouw). Hierdoor wordt alle informatie, opgeslagen in volgroeide ecosystemen, vernietigd. Juist de informatie over de relaties binnen het ecosysteem met zijn interne stabiliteit geeft de sleutel tot de mogelijkheden van overleven. Daarnaast zijn volwassen ecosystemen de beste buffers tegen ekstreme klimaatsinvloeden.

Door de activiteiten van de mens op dit vlak zijn meer woestijnen ontstaan dan goede landbouwgebieden.

- Het in de natuur brengen van natuurvreemde stoffen, waarbij mogelijkheden en tijd voor aanpassing van de ecosystemen ontbreken.

Uit de hierboven beschreven feiten vloeien de hoofdlijnen van onze lange termijn-visie voort:

- Aanpassing van techniek en technologie aan de wetten die voor het ecosysteem gelden.

Dit betekent, dat binnen het raam van deze wetten de techniek op vele punten nuttig kan en ook moet worden ingezet (ten dele om de eerder veroorzaakte schade te herstellen).

- Stopzetting van de bevolkingsgroei.

Geen enkele soort kan zich voortdurend uitbreiden zonder dat (soms zeer drastiese) tegen-mechanismen in werking treden. Willen we dit voorkomen, dan zullen we de galsregulatie van de mens zelf moeten aanpakken.

- Behoud van de volwassen ecosystemen als ruggegraat van het leven over de hele wereld.

Dit betekent niet dat jonge productieve ecosystemen uit den boze zijn, maar wel dat deze afwisselend met volwassen systemen moeten voorkomen. Dan wordt de vernietiging van hele landschappen vermeden. Hierbij moet steeds terdege rekening worden gehouden met de klimatologische omstandigheden in elk gebied.

- Het weer in balans brengen van de energiehuishouding. Het gebruik moet gelijk worden aan de te onttrekken hoeveelheid zonne-energie: directe zonne-energie zowel als wind-, water- en andere vormen van zonne-energie.

- Hergebruik van alle grondstoffen op energeties verantwoorde wijze. In de eerste plaats moeten producten sterk en degelijk zijn, zodat ze lang meegaan. Hierbij moeten grondstoffen zo ekologies mogelijk gebruikt worden. Ekologies betekent economies, maar dan op grond van ekologische overwegingen, met andere woorden vanuit energie-oogpunt zo voordelig mogelijk. Dit geldt ook voor het weer bruikbaar maken van grondstoffen.

- Het weren van alle agressieve, onnatuurlijke stoffen, dat wil zeggen stoffen die het biologies leven op deze planeet nadelig beïnvloeden.

Het heeft geen zin om met vier à zes miljard mensen te streven naar een aarde zoals die honderd jaar geleden bestond. Het heeft wel zin door het volgen van de ekologische regels een nieuw evenwicht te zoeken op deze planeet waarbij het leven wel mogelijk is. Om dit te bereiken is ekologies inzicht nodig. Daarnaast vergt het de bereidheid in materieel opzicht een stap terug te doen. De huidige economiese orde, of die nu kommunisties of kapitalisties is, lijkt hiervoor een onoverkomelijk struikelblok. In beide systemen staat de economiese groei centraal, waardoor zij in wezen ongeschikt zijn voor echt ekologies denken.

Guido Nijland

Juist gironummer voor Energierapport

Nogal wat mensen hebben moeilijkheden gehad bij het bestellen van het rapport „Geen kernenergie, wat dan wel?” doordat er in de PPRAK van 18 januari een verkeerd gironummer werd genoemd. Voor degenen die er nog niet in geslaagd zijn een rapport te bemachtigen, hier dan het juiste gironummer:

314.34.70 tnv. partijburo PPR, Amsterdam, onder vermelding van „Geen kernenergie...” en u moet zoals bekend f 2,50 storten.

Aktie Strohalm heeft steun nodig

Het is alweer zeven jaar geleden dat de Aktie Strohalm van start ging. Zij beoogt een brede aanpak van de milieuproblematiek: van meet af aan (nog vóór de Club van Rome) heeft Aktie Strohalm gepleit voor afremming van de economische groei en een samenhangend overheidsbeleid. Volledig drijvend op de inzet van vrijwilligers heeft Aktie Strohalm zich beziggehouden met:

- het aktiveren van de konsument (voedsel, reclame, fosfaten, statiegeld/wegwerpverpakkingen, geneesmiddelen ed.)
- het ontwikkelen van lesmateriaal voor scholen, vormingscentra ed.
- het bevorderen van inzicht in de biologiese en sociale grenzen aan de industriële en agrariese produktie
- het geven van informatie over onder andere de gezondheidsaspecten van kernenergie
- het bevorderen van milieuvriendelijk verkeer (openbaar vervoer, fiets ed.)
- meer algemeen, het milieubewust maken van partijen, vakbonden, kerkelijke groeperingen enz. en ze doen inzien dat de problemen helaas niet alleen met technische middelen kunnen worden aangepakt.

Aktie Strohalm heeft onder andere teksten en affiches geleverd voor de PPR-spuitsbusenaktie (zie hierover PPRAK nr. 97 van 18 februari jl.) en de aktie Kranig met water.

Om de aktiviteiten van Strohalm zo goed mogelijk te laten gedijen heeft de Stichting Milieubehoud en Welzijn voor Aktie Strohalm in Utrecht (pal naast De Kargadoor) een pand aangekocht. Hierin zijn mogelijkheden voor een etalage, een tentoonstelling, een bibliotheek en een ruimte om groepen te ontvangen en lezingen te houden. Het laat zich niet moeilijk raden, dat financiële steun thans bijzonder welkom is. Aangezien de Stichting als instelling van maatschappelijk belang is erkend, zijn giften fiscaal aftrekbaar. Stichting Milieubehoud en Welzijn Oudegracht 36, Utrecht Postgiro 33.41.100 Bank: Vlaer en Kol, Utrecht, rekening nr. 021.81.17.612.

De Stichting en Aktie Strohalm rekenen op onze steun!

Namens de themagroep milieu
Jacques de Jong

KAMPAGNENIEUWS

PPR-vlag verkrijgbaar

Het Aktiecentrum Vlaardingen heeft een PPR-vlag laten maken. Een blauwe vlag met een witte PPR-pijl.

Prima kwaliteit, stripmate. Kosten voor de kopers f 20,— (de kampannekommissie subsidieert per vlag met f 10,— want de produktiekosten zijn ca. f 30,—).

Bestellen bij: Heleen Bovenberg, Maria Louisastraat 2, Vlaardingen, tel. 010 - 34 80 79.

Bestel zo snel mogelijk, afleveren op het welzijnskongres 15 en 16 april (bij opsturen komt frankering voor eigen rekening).

Een paar honderd van deze vlaggen in het land is wel zo aardig als affiches! Bovendien zijn ze vele malen bruikbaar, in 1978 zijn er alweer in elk geval twee verkiezingen: voor provinciale staten en gemeenteraden. Kijk eens of je het nog trekken kunt.

✱

Op 14 april komt uit „De PPR van 1968 tot en met 1971” door drs. Fred

van Ginneken in A5 offset, 178 blz, f 10,— per stuk.

Te koop oa. tijdens het welzijnskongres. Breng een tientje mee!

✱

Wat de kandidatenlijsten voor de Tweede-Kamerverkiezingen betreft is de PPR klaar voor de strijd. Ze zijn alle met bewilligingsverklaringen in orde en ingediend. Dick van Kleef, die hier hard aan getrokken heeft, dankt alle 69 kandidaten.

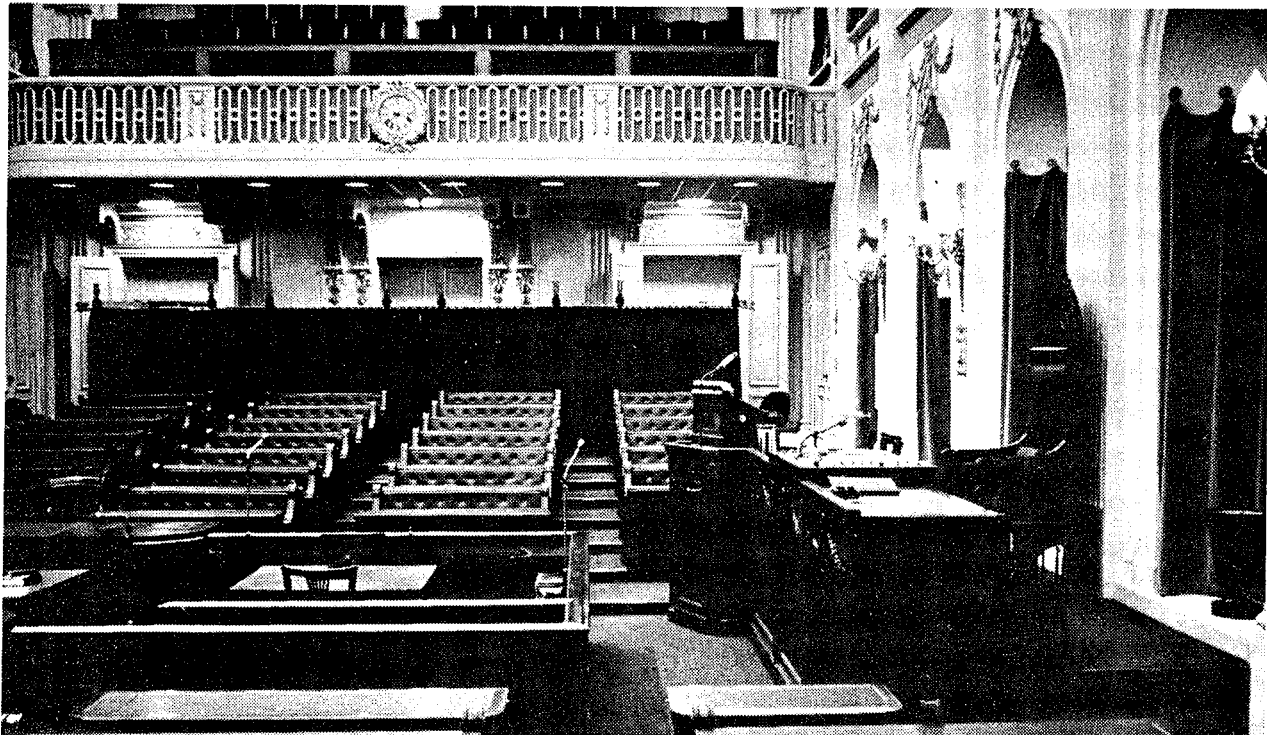
✱

40% stemmen voor PPR

Tijdens verkiezingen onder de leerlingen van de Leidse Agnes schoolengemeenschap kwam de PPR als grootste winnaar met 38,7 procent van de stemmen uit de bus. De VVD behaalde 20,3 procent het CDA en de PSP elk 13 procent, de PvdA 9. De stemmingen vonden plaats tijdens en na een forumdissessie waar Ria Beckers namens de PPR optrad. Namens de PvdA was er Ed van Thijn, namens de VVD Neltie Kroes-Smit, namens het CDA Aantjes en namens de PSP Van der Lek.

PPR schrijft brief aan Carter Protest tegen doodstraf Sonja Jacobs

Het bestuur van de PPR heeft in een brief aan president Carter van de Verenigde Staten aandacht gevraagd voor de dreigende elektrische stoel voor mevrouw Sonja Jacobs in Florida. De staat Florida staat bekend om strenge straffen. Zo zitten er nog 84 mannen op de uitvoering van de doodstraf te wachten. Protest in westerse landen is nog het enige wat Sonja Jacobs in hoger beroep kan redden, anders gaat ze deze zomer op de elektrische stoel. In de VS doet men net of de mensenrechten wel gewaarborgd zijn. Maar ook al wordt alles met gerechtelijke stappen gerechtvaardigd, is dat niet het geval. Sonja Jacobs wordt ervan beschuldigd een agent te hebben doodgeschoten, maar tijdens haar proces is dat niet aangetoond. Het bestuur schrijft aan Carter in verband met het uitgesproken doodvonnis: „Wij kunnen ons niet voorstellen dat u als christen dit niet even schokkend vindt als wij. Het is niet aan ons leven te beëindigen. En wat schiet de mensheid op met wraak? Waar blijft de vrijheid, de eerlijkheid en de demokratiese gerechtigheid van de Verenigde Staten? Hoe zit het met Sonja Jacobs haar menselijk recht op een eerlijk proces? Sonja Jacobs staat bloot aan de afschuwelijkste vorm van geestelijke mishandeling. Het wachten op de dood terwijl ze leven wil brengt haar tot totaal verval. De PPR is een progressieve demokratiese partij, een regeringspartij, en hebben in onze aanhang veel mensen die vanuit een christelijke inspiratie politiek bedrijven. Bij u in de Verenigde Staten is men nog niet overal zover, maar als in een proces geen schuld bewezen is, is de doodstraf net zo'n willekeurige moord als die op de twee politieke-agenten waar alles mee begonnen is”. Het bestuur is van plan over enkele weken bij de Amerikaanse ambassade in Den Haag te vragen wat er met de brief is gebeurd en hoe de zaak er voorstaat.

Banken hebben vaak
méér macht dan politieke partijen.

Zo kan ons eigen spaargeld ons de baas zijn.

De banken beheersen de geldkraan van Nederland. Zij beheren het kapitaal. Kapitaal dat ze naar eigen believen kunnen beleggen en investeren. Waarmee ze nieuwe ontwikkelingen op gang kunnen brengen of... tégen kunnen houden. Zo hebben banken vaak méér macht dan politieke partijen. Logisch? Niet wanneer u bedenkt dat het overgrote deel van het geld dat zij beheren door de werknemers van Nederland, via spaar- en salaris-rekeningen wordt bijeengebracht.

Wat we daaraan kunnen doen? Door voor ons geld 'n bank uit de eigen kring te kiezen: de Algemene Spaarbank voor Nederland. Opgericht door het NVV en De Centrale. 'n Spaarbank die nimmer bewust investeert of belegt in zaken die strijdig zijn met de belangen van eigen spaarders of die - sociaal gezien - 'n luchtje hebben. Spaar daarom ASN! Uit principe. Of ook 'n beetje voor het gemak. Want u spaart dan via de postgiro en u weet: da's makkelijk. Laat uw eigen spaargeld u nooit de baas zijn. Vul meteen deze bon in!

BON Staatsbedrijf Der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

Aanmeldingsformulier voor een renterekening/plusrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden: _____

Naam _____

Voornamen (voluit) _____

Geboortedatum _____

Woonplaats _____

Straat enz. _____

Wenst bij de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een

renterekening plusrekening

Datum _____ Handtekening _____

In een giro-envelop ongefrankeerd, tezamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg), inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Arnhem).

^{*)} aankruisen hetgeen u wenst.

**Algemene Spaarbank
voor Nederland**
geeft rente zonder bijsmaak!

Voor nadere inlichtingen: Rijnstraat 28, 's-Gravenhage.
Tel.: (070) 84 93 09, 84 93 10, 85 99 88.

PPR-werkgroep meent:

Europese verkiezingen hebben meer voor- dan nadelen

De werkgroep Europa van de themagroep Vrede heeft half maart een bezoek gebracht aan het Europees parlement te Straatsburg en de Europese Commissie in Brussel. Volgens het verslag van de groep, dat een korte uitleg bevat over de verhoudingen tussen de verschillende organen van de Europese Gemeenschappen en waarin weergaven zijn opgenomen van gesprekken die de groep heeft gevoerd, heeft deelneming aan de Europese verkiezingen meer voor- dan nadelen.

Het verslag is gemaakt om de discussie binnen de partij een beetje te bevorderen, nu er op het aprilkongres een besluit zal moeten worden genomen over de vraag of we als PPR mee moeten doen aan de rechtstreekse verkiezingen van het Europees parlement in 1978.

De heer Kranenburg, griffier van de Tweede Kamer, konstateert volgens het verslag dat er in Brussel, waar de Europese Commissie en de Raad van Ministers met hun ambtelijke apparaten zijn gevestigd, een aantal lobby's bestaat uit de industrie en uit de vakbeweging bijvoorbeeld. In hoeverre hun invloed reikt hangt af van de sterkte van de verantwoordelijke personen.

Het PvdA-Tweede-Kamerlid Patijn, lid van het Europees parlement, zegt: „Nederland kan het zich niet permitteren uit de EEG te stappen. Dan gaan we failliet. Veertig procent van ons Bruto Nationaal Product wordt immers gevormd door export naar EEG-landen”. Patijn meent dat er een Europese olie-industrie moet komen, gekontroleerd door de negen lidstaten. Zijn frak-

tiegenoot Albers signaleert enige te verwachten moeilijkheden, wanneer de PPR zich straks zou aansluiten bij de Socialistische fractie van het Europees parlement. „Julie moeten dan een program onderkennen, waarin de PvdA zich al niet eens meer helemaal herkent”.

Een gesprek met de Duitse SPD-er Flemink (kernenergiedeskundige) verliep enigszins teleurstellend. Hoewel hij in een monoloog wel een aantal zaken zei die de PPR zullen aanspreken, komt hij tot de konklusie dat we verder moeten gaan met het bouwen van kerncentrales „omdat er al honderd in Europa en Amerika staan”. Volgens hem is dat ook het standpunt van de SPD. Over de samenhang van kernenergie met de economiese orde wilde hij niet praten: „Dat is ekonomiese politiek, praat daar maar met een fraktiegenoot van me over”.

Sam Mol, journalist en eks vicevoorzitter van de PPR, zegt dat we nooit meer terug kunnen naar een marktorde met totaal gesloten grenzen. „Dat wordt door werkgevers en werknemers niet genomen”. R. van der Linden, een ambtenaar van het kabinet van Vredeling, gelooft tenslotte dat een ekonomiese groei van vier procent, de doelstelling van de Europese commissie, in 1980 wel haalbaar is.

Jeroen van Urk

(Het bedoelde verslag is op de afgelopen kerngroep aan elk kern-groep lid in tweevoud uitgedeeld, zodat u bij een in de buurt wonend kern-groep lid terecht kunt. Het is ook te bestellen bij Rob Hallegraaff, Vaarstraat 8-1, Amsterdam (voorraad beperkt).

PPRO-emancipatie houdt weer studiedag

Zoals in oktober 1975 wil de werkgroep PPRO-emancipatie weer een groot aantal vrouwen bij elkaar brengen. We kunnen niet bepaald juichen als we zien wat er de afgelopen jaren van regeringswege veranderd is op het gebied van vrouwenzaken.

Alleen al de „behandeling” van de abortuswet laat duidelijk zien dat er geen pro-vrouw beleid wordt gevoerd. Er is nog altijd veel werk aan de winkel!

We zullen ons, ook samen met andere progressieve vrouwen, sterk moeten maken om de komende jaren te eisen dat er meer van de grond komt.

De werkgroep PPRO-emancipatie is een „plan voor de vrouw” aan het opzetten. Daarin wordt geprobeerd tot voorstellen voor beleids- en mentaliteitsverandering te komen voor de jaren 1980-2000. Wij zijn nu in het stadium dat we het vele materiaal dat er is aan het bundelen zijn. We hebben erg veel vrouwkracht nodig om er verder aan te werken, dat is duidelijk. Op deze studiedag hopen we vrouwen enthousiast te maken om mee te gaan doen in de regionale groepen die na de vorige studiedag, jammer genoeg niet overal, gestart zijn.

Om zoveel mogelijk de inbreng van vrouwen aan bod te laten komen hebben we geen strak vooropgezet programma. We denken zelf dat de volgende onderwerpen zeker aan de orde zullen komen: het gezin; kinderen, ja dan nee; waarom je tegenwoordig geen huisvrouw meer „mag” zijn; verdeling van arbeid. De studiedag wordt gehouden op 23 april a.s. in het Vrouwenhuis, Twijnstraat, Utrecht van 11-16 uur. Voor meer informatie kunt u op onderstaande adressen terecht: Vrouwen, komt allemaal!

PPRO-emancipatie
C. Buschman

Weerdsingel O-Z 37 bis

Utrecht tel. 716348

Francien de Groot

Croeselaan 162

Utrecht tel. 943119

PvdA-Kamerlid Albers: „Het zal de PPR moeite kosten zich achter het Europese socialistiese program te scharen”. Rechts: Peter Vennekens van de werkgroep Europa.

Verenigde Naties: Doeltreffend vredesinstrument?

De Verenigde Naties zijn voor de PPR altijd een belangrijk instituut geweest. In hun verkiezingsprogramma 1977/1981 is er zelfs een hele paragraaf aan gewijd. Letterlijk staat er, onder andere: „Nederland zal, al of niet in samenwerking met andere landen, initiatieven nemen of steunen om de volkerenorganisatie om te smeden tot een doeltreffender instrument, om de vrede te handhaven, de mensenrechten te beschermen, de armoede te overwinnen, imperialisme, diskriminatie en kolonialisme (ook ekonomies) uit te roeien en het leefmilieu veilig te stellen”. Daaronder volgt dan een konkretere uitwerking van wat deze weidse doelstelling dan voor de praktijk zou moeten inhouden.

Van september tot december vorig jaar heb ik als „jongerenvertegenwoordiger” deel uitgemaakt van de Nederlandse delegatie naar de 31e zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in New York. De jongerenvertegenwoordiger wordt in de delegatie benoemd door het Politiek Jongeren Kontakt, een koepelorganisatie voor een achttal politieke jongerenorganisaties, waar ook de PPR aan deelneemt. Hij heeft in hoofdzaak twee taken: Ten eerste het in de delegatie vertegenwoordigen van „de” jeugd. Aan deze moeilijke opdracht wordt inhoud gegeven door nauw contact (voor, tijdens en na het verblijf in New York) met een VN-werkgroep uit de verschillende jongerenorganisaties en door contacten met gerichte actiegroepen voor wederzijdse informatievervalsing en eventuele actie naar aanleiding van stemgedrag van Nederland etc. Een speciaal aspect van deze taak is het agendapunt „Jeugd”, dat in de Derde Kommissie van de Algemene Vergadering aan de orde komt. Ten tweede is de jongerenvertegenwoordiger bezig in en na New York met een projekt over de Verenigde Naties voor middelbare scholen. Dat houdt in: een vijftal „VN-kranten” maken over het werk van de VN met begeleidende lesbrieven en een toernee langs middelbare scholen.

De 31e zitting

Als ik een algemene karaktertrek van de afgelopen Assemblée van de VN zou moeten geven, dan zou ik zeggen: het was een langzame en rustige AV, zonder echte uitschieters, zoals het jaar daarvoor. Reeds van tevoren was het duidelijk, dat deze AV zou gaan draaien rond de zuidelijk Afrika problematiek: Rhodesië, Namibië en Zuid-Afrika. De

grote moeilijkheid was, dat juist op het moment van de AV de zuidelijk Afrika problematiek in een stroomversnelling leek te zijn gekomen: eerst de rondreizen van Kissinger, later die van de Engelse bemiddelaar Richard. Daardoor was de sfeer nogal afwachtend; de konferentie in Genève mocht niet in de wielen gereden worden. Desondanks werd een groot aantal resoluties aangenomen, die in kracht en scherpte niet onderdeden voor die van voorgaande jaren.

Door dit op de voorgrond treden van zuidelijk Afrika, kwam de Midden-Oosten problematiek wat verder op de achtergrond. Ondanks een paar zeer scherpe Arabies-Israëliëse debatten kenmerkte de discussie zich door een wat welwillender stemming. Heropening van de konferentie in Genève werd door de meeste landen centraal gesteld. Uitstoting van Israël of een herhaling van de „zionisme-resolutie” werd deze keer niet eens overwogen.

Ook op het ekonomiese front was er een wat gelaten sfeer. De Zevende Speciale Zitting en de Vierde UNCTAD waren net achter de rug; in Parijs vonden tegelijkertijd onderhandelingen plaats onder de naam NOORD-ZUID dialoog, zodat wederom de AV (met name de Ekonomiese Kommissie) niet veel meer kon doen dan herhalen en afwachten.

Op het gebied van de Mensenrechten waren er een paar zaken, die de aandacht trokken. Ten eerste het decennium en de konferentie tegen het racisme; de zionisme-resolutie

van vorig jaar overschaduwde impliciet dit debat.

Belangrijk was wederom de niet mis te verstane veroordeling van de Chileense junta, dit ondanks de pogingen van de militairen de Assemblée zand in de ogen te strooien door de vrijlating van enkele politieke gevangenen. Jammer blijft wel, dat Chili eigenlijk (met Zuid-Afrika en Israël) het enige land is, dat op deze manier aan de orde komt. Andere algemenere initiatieven zoals „politieke gevangenen”, „religieuze onverdraagzaamheid” enzo werden op de gebruikelijke methode in de ijskast geplaatst.

Noemenswaard op het terrein van de juridiese kommissie tenslotte is het verdrag tegen gijzelingen. Omdat in het verleden pogingen om te komen tot een anti-terrorisme verdrag altijd strandden, probeerden met name de Duitsers het ditmaal via een deelverdrag over de gijzelingen. Ook dat liep echter bijzonder stroef. Via het middel van de speciale kommissie is ook deze zaak weer enige tijd vooruitgeschoven.

In de woorden van Nederlandse ambassadeur bij de VN, dr. J. Kaufmann: „Ik geloof, dat de Algemene Vergadering heeft getoond, voorzichtig en verantwoordelijk te kunnen handelen. Er zijn geen overhaaste besluiten genomen. De sfeer was aanmerkelijk beter en konstruktiever dan het voorgaande jaar”.

Waldheim

Ook de Oostenrijkse sekretaris-generaal, dr. Kurt Waldheim, was op

Michiel in de VN

timisties in het interview, dat ik enige tijd voor m'n vertrek uit New York met hem had: „De Algemene Vergadering heeft dit jaar realistischer gewerkt. Er is meer wil aanwezig om tot overeenstemming te komen, er is meer een sfeer van zaken doen. Ook in de resoluties zie je dat weerspiegeld”.

Waldheim was daags tevoren door de Veiligheidsraad en de Assemblee herkozen voor een tweede ambts-termijn van vijf jaar als sekretaris-generaal.

Een voorzichtig diplomaat, die in zijn vaak moeilijke positie, behendig tussen de klippen weet door te zeilen, daarbij iedereen te vriend houdend. Hij verdedigde in voornoemd interview de Verenigde Naties als organisatie met verve. Volgens hem is een groot deel van het slechte imago van de Verenigde Naties te wijten aan te weinig of zelfs negatieve publiciteit en aan een verkeerde inschatting van het karakter van een klub als de VN. Slechts een fractie van het vele werk dat de VN doet haalt de pers. Over zijn eigen rol zei Waldheim het volgende: „Het meeste werk, dat ik verricht, is „stille” diplomatie: achter de schermen met regeringen overleggen. Slechts zelden speelt mijn werk zich in de openbaarheid af; alleen als het echt niet anders meer kan, spreek ik mij openlijk uit. Zoals nu ten aanzien van Zuid-Afrika; of zoals in 1972 ten aanzien van de bombardementen op Noord Vietnam, dat laatste overigens tegen het zere been van één der grootmachten”.

Nederland

Hoe ziet Nederland de VN? Welke rol speelt ons land in het New Yorkse gebeuren? Wat zijn de konsekwenties van de steeds voortschrijdende Europese politieke samenwerking voor het Nederlandse functioneren bij de VN?

Tweede helft vorig jaar was Nederland voorzitter van de Europese Gemeenschappen. Voor de delegatie bij de AV houdt dat in: leiding geven aan het Europese Politieke Samenwerkingsoverleg van de Negen. Was Nederland in voorgaande jaren een soort rebel in de Europese klub, nu kwamen we door het presidium niet verder dan een soort tussenpositie. Op een aantal punten toch een doorzetten van de eigen mening, op veel andere punten toch een konformereren aan de grote EG-partners. Dat konformisme kwam het meest sterk tot uiting in de stellingname ten aanzien van vraagstukken als zuidelijk Afrika, het Midden-Oosten, etc.

Met name bijvoorbeeld als Westerse economische belangen aan de orde werden gesteld, of als bepaalde Westerse landen met name werden beschuldigd, of ook wanneer de NAVO onderwerp van beschuldiging werd, was Nederland geneigd te kiezen voor het kleurloze middel van de gemeenschappelijke onthou-

ding; dit ondanks de vaak wat meer vooruitgeschoven positie van de Denen en de Ieren.

Op het gebied van ontwikkelingssamenwerking en wereldhandel echter funktioneert Nederland, ook in New York, duidelijk als bruggenbouwer. Nederland is wat dat betreft bereid ver te gaan. Zelfs werden door Nederland voorstemmen uitgebracht op resoluties, die verder in het Westerse geen enkele of slechts zeer kleine steun vonden.

Wat ook van het Nederlandse standpunt gezegd mag worden, duidelijk is in ieder geval dat ons land op alle terreinen een actieve rol speelt. Met name op het terrein van de Rechten van de Mens, maar ook op dat van de Ontwapening, waren vele initiatieven van ons land afkomstig of werden door ons nadrukkelijk gesteund. Op mensenrechtenterrein was de duidelijk positieve Nederlandse houding bijvoorbeeld te zien in de participatie bij het opstellen van de Chili-resolutie: door Nederland samen met Cuba opgesteld, door Nederland ingediend en verdedigd; ook tegen Westduitse pogingen de zaak af te zwakken.

Doelmatig vredes-instrument

Zoals de paragraaf in het verkiezingsprogram al aangeeft, kan er veel verbeterd worden aan het functioneren van de VN. Doelmatigheid is een term, die niet bij de huidige structuur past. Burokratie en papier beheersen het sekretariaat, vele en mooie woorden het gebeuren in de verschillende vergaderingen.

Toch is het volledig duidelijk dat een organisatie als de VN moet blijven bestaan. Ten eerste als onderhandelingsforum op de meest uiteenlopende gebieden; als ontmoetingsplaats tussen alle staten van de wereld in en buiten de vergaderingen; als mogelijkheid openingen te maken in direkt of indirekt overleg. Ten tweede als basis van waaruit toch een grote activiteit ontplooid

wordt, met name door de vele gespecialiseerde organen en organisaties (denk aan het werk van de UNESCO, de WHO, de UNICEF, de FAO etc. etc.).

Niet alleen moet de VN blijven bestaan. De organisatie moet uitgebreid en verbeterd worden. Een operatie, die bijzonder ingewikkeld zal zijn, juridies en technies; een operatie, die enorme weerstanden zal oproepen, vooral bij de grote landen; een operatie op heel lange termijn; maar wel een operatie van levensbelang.

Werkgroep

Daarom lijkt het mij een goede zaak in het kader van de themagroep Vrede een werkgroep te starten, die zich met name zal bezig houden met de Verenigde Naties en haar gespecialiseerde organen en organisaties.

Taken van deze werkgroep zouden moeten/kunnen zijn:

- het beter onderbouwen en meer inhoud geven van het standpunt van de PPR over de VN; het konkreter aangeven van de stappen, die vanuit Nederland genomen zouden moeten worden om de organisatie om te smeden;

- het voorbereiden van een stellingstuk over de VN, inhoudelijk en strategies, voor een komend Vredeskongres.

- het voorbereiden van een PPR-publikatie over de Verenigde Naties en onze visie daarop;

- het volgen van de gebeurtenissen in de VN en de VN-organen; het speciaal daarbij volgen van de Nederlandse gedragslijn; het eventueel aangeven van mogelijkheden tot parlementaire behandeling, of buiten-parlementaire aktie in dit verband.

Mochten er mensen in de PPR zijn, die zich op dit terrein zouden willen bewegen, die zich in deze zaken wat willen verdiepen, dan worden zij verzocht met mij kontakt op te nemen, Kalvermarkt 5, Leiden, tel. 071 - 142333.

Michiel van de Kasteelen

(advertentie)

Release Den Haag (alternatieve hulpverlening) zoekt erkend

gewetensbezwaarde

militaire dienst om met ingang van mei binnen Release de vervangende dienst van negentien maanden te verrichten.

We zijn op zoek naar iemand die bekend is met soortgelijk werk en die bereid is binnen een horizontale structuur te werken.

Geïnteresseerden kunnen voor 10 april schriftelijk reageren bij Release Den Haag, Zieken 187, Den Haag, tel. 070-88 11 87

(advertentie)

In verband met de komende verkiezingen vraagt het partijburo van de PPR in Amsterdam

vrijwilligers

Wie geeft zich op met opgave van dagen en tijden wanneer men beschikbaar is? Er is enigszins geestdodend werk te doen, maar in het kader van de verkiezingen is geestdodend werk ook leuk.

Bel of schrijf naar Doeke van Egten, Conradstraat 28 II, Amsterdam tel. 020 - 24 31 99.

DE STEM DES VOLKS

De partijtop

Dinsdag 22 februari sprak PPR-minister Boy Trip voor de ledenvergadering van het provinciaal aktie-

centrum Utrecht over de nog te verwachten wetsvoorstellen; investeringsrekening, VAD, grondpolitiek en de wet op de ondernemingsraden.

Een verkiezingstoespraak „voor eigen parochie”, waarbij gezegd werd hoezeer de voorstellen nu al afwijken van de PPR-ideeën, echter gelijktijdig verklarend dat dit het meest haalbare op dit moment was. Daarmee werd bij voorbaat iedere discussie uitgesloten. Men mocht slechts vragen stellen, waarbij ik het gevoel kreeg, dat „de wijze man” uit Den Haag de domme achterban een en ander eens haarfijn uit kwam leggen.

Een veel gebruikte methode; een zeer uitvoerig antwoord op een vraag waarop ook een kort antwoord mogelijk is werd ook hier toegepast, waardoor ieder der aan-

wezen slechts één vraag kon stellen.

„Er tussen door” kwam Boy Trip met de opmerking, dat de PPR er zich waarschijnlijk niet van bewust was, dat groei van de kollektieve voorzieningen alleen mogelijk is bij een groeiende produktiviteit, iets waar de PPR tegen is.

Dat er naar mijn mening andere mogelijkheden zijn zoals besparing op grondstoffen en energiegebruik werd niet serieus genomen. Ik denk daarbij aan het berekenen van een gemiddeld gebruik van energie en water, met goedkopere tarieven voor minder- en dure voor meergebruik. Het bevorderen van minder energie- en grondstoffenverbruikende produktiemethoden, bv. meer konventioneel bouwen is niet duurder gebleken dan industrieel bouwen en betekent meer werkgele-

KONGRESNIEUWS

Nota Welzijn II is op te vragen

Vanwege de verdeling van het thema Welzijn over twee kongressen (dat van 15 en 16 april aanstaande en dat in december van dit jaar) was door de themagroep Welzijn toegezegd, dat de ontwerp-nota Welzijn II (CRM, Onderwijs, Justitie) zou verschijnen op het moment van het uitkomen van het kongresboek van deel I met stellingen en amendementen over gezondheidszorg, sociale zekerheid en mediabeleid. Tegelijk dus met het kongresboek voor het aprilkongres.

De bedoeling daarbij was, dat er bij

het beoordelen van het eerste deel ook inzicht zou bestaan in de resterende delen voor het decemberkongres.

De themagroep zal de ontwerp-nota deel II nu niet in PPRAK publiceren, maar alle aktiecentra en (bij de themagroep bekend als) geïnteresseerden toezenden. Via partijburo of themagroep kunnen andere geïnteresseerden de ontwerpnota Welzijn II opvragen.

Voor de themagroep,
Karel Beckers

Typers gevraagd

Het kongrespresidium heeft u een poosje geleden gevraagd u als vrijwilliger op te geven voor het notuleren van kongressen. We zijn zeer tevreden over de oogst. We hebben nu een fijne lijst van mede- en samenwerkers.

Het blijkt in de praktijk nodig te zijn, dat we ook over zo'n lijst vrijwilligers zouden kunnen beschikken voor het uittikken van het kongresboek. Mogen we nog eens een beroep op de partijleden doen?

Als we een goede lijst krijgen, kan het werk wat verdeeld worden, wat voor iedereen weer plezierig is.

Oproep voor deskundologies kaartstelsysteem

Men zegt vaak dat er in de PPR veel talent aanwezig is. Maar of dat werkelijk zo is, weten we niet. Evenmin weten we waar dat talent zit. Het zou dus wel eens kunnen, dat er in de PPR erg slordig met talent wordt omgesprongen.

De Studiestichting van de PPR heeft besloten aan de onzekerheid een einde te maken door het aanwezig talent te inventariseren. We gaan een deskundologies kaartstelsysteem aanleggen, dat aan iedereen in de partij ter beschikking zal staan.

Helaas beschikken we niet over de mankracht om professionele kaartsystemen aan te leggen. Maar gelukkig is een briefkaart bijna even groot als een systeemkaart. Ons verzoek is: maak van een briefkaart je eigen systeemkaart. Doe dit aldus:

Schrijf in de linker bovenhoek

(HEEL NETJES) je beroep, daaronder je naam adres telefoonnummer, en daaronder eventuele bijzonderheden.

Dus bijvoorbeeld aldus:

IDEOLOGO

Jhr. van Duin tot Pieterburen
Lammersstraat 17
SAMKALDERVEEN

Ik houd me bezig met ideologische veranderingen in de kleinschalige landbouw.

Wie en wat je ook bent, waar je deskundigheid ook ligt, je wordt dringend verzocht je kaartje op te sturen naar:

Meerten ter Borg, Studiestichting,
Sintgel 277, Amsterdam.

Overnachten tijdens aprilkongres in Amersfoort

We zouden onze mensen in en in de wijde omgeving van Amersfoort willen vragen voor het aprilkongres, dus voor de nacht van vrijdag 15 op zaterdag 16 april, slaapruiimte beschikbaar te stellen aan andere PPR-ers die die nacht niet even terug naar huis kunnen.

Mensen die tot die laatste categorie behoren, dus die slaapruiimte zouden willen hebben, worden evenals degene die slaapruiimte beschikbaar hebben, verzocht dit schriftelijk te willen laten weten aan het adres van het kongrespresidium, Jan Verheule, Jachtlaan 232, 7312 GR te Apeldoorn.

Iedereen bij voorbaat hartelijk dank.

Jan Verheule

genheid en arbeidsvreugde. Ook in het verkeerde keelgat geschoten is, dat de „wetenschapper” de vrijheid moet worden gelaten in het bepalen van zijn studie, waarover ze alleen maar verantwoording dienen af te leggen (toch nog). Als of meestal datgene wat men doet niet met een politieke keuze te maken heeft!

Als we in aansluiting op bovenstaande het erover eens zijn dat gezien het milieu, het energie- en de manier ongewenst is, dan zou grondstoffenverbruik, stijging van de produktiviteit op de gebruikelijmen „de wetenschappers” de opdracht kunnen geven om te onderzoeken:

1. Hoe de „welzijnsvoorzieningen” bij een gelijkblijvende produktie kunnen worden veilig gesteld, dmv. eerder genoemde besparingen.

2. Hoe eventueel de produktie kan stijgen zonder toename van het energie- en grondstoffenverbruik en een nog grotere aanslag op het milieu.

Men moet het dan niet van de wil van „de wetenschap” laten afhangen of deze dit wel of niet wenst te onderzoeken!

Uit het bovenstaande zal tenslotte duidelijk zijn, dat ik het ook niet eens kan zijn met de mening dat zij die met bepaalde politieke ideeën komen ook altijd pasklare oplossingen dienen te hebben. De richting aangeven is een politieke taak, het onderzoeken van de mogelijkheden één van de wetenschap, die ten dienste moet staan van de gemeenschap.

Ook binnen de PPR laat de kommunikatie tussen de top en de achterban vaak te wensen over. De „top” (en de achterban) stelt zich mijns inziens nog wel eens elitair op. Zouden we daaraan de naam „elitepartij” te danken hebben?!

Ton Vlug.
Wijk bij Duurstede

Abortus

Gelukkig besmet met het virus van het geweten (hadden H. H. Diktatoren rechts en links en politiemannen zoals bewakers in Auschwitz daarnaar maar beter geluisterd), reageer ik bij dezen op de abortuspagina van PPRAK van 4 februari. Naar mijn mening heeft levensvernietiging, zoals in Bloemendaal, niets te maken met recht, persoonlijke verantwoordelijkheid en waarde van de mens, zoals door deze inzenders naar voren wordt gebracht.

In andere onhoudbare tussenmenselijke situaties, en die zijn er vele, mag toch ook niet naar het middel van de vernietiging worden gegrepen? Ja, maar daarvoor zijn andere oplossingen te vinden, zal worden gezegd.

Die zijn er hiervoor óók.

In het recente verleden waren vooral onverdraagzaamheid en lief-

deloze minachting voor de ongehuwde moeder en het buitenechtelijk kind er de oorzaak van, dat vrouwen van hun kind afwilden. Die mentaliteit der burgermaatschappij is wel grotendeels verdwenen, maar niet helemaal. Daaraan moet worden gewerkt, zodat al wordt een kind door de ouders niet gewenst, niet aangekund of verstoeten, het door de maatschappij in liefde wordt ontvangen.

Deze vrouwen in nood en hun kind in wording moet de weg gewezen worden naar reddende mensen, instanties, niet naar de, lukratieve, levensvernietiging in Bloemendaal.

Het doel heiligt de middelen, zouden Jezuitenpaters vroeger hebben gezegd. Bent u het daarmee wél eens voor zo'n schijndoel?

Een tweede reden waarom ik hoop, dat ook door de vrouwenemancipatiegroepen naar andere oplossingen dan Bloemenhove bij ongewenste zwangerschappen wordt gezocht is de volgende. Steeds meer mensen staan achter de allerbelangrijkste zaak van de overleving der Mensheid, de milieudefensie. De PPR staat van alle partijen in Nederland hiervoor het meest konsekwent op de bres. Ongetwijfeld zouden van die mensen velen op de PPR gaan stemmen, als in de abortuskwestie, óók een levenszaak, een andere houding werd ingenomen. Te oordelen naar de pagina in de PPRAK van 4 februari is dit niet het geval. Dit is naar mijn mening onverantwoord en zeer schadelijk voor de strijd in de belangrijker zaak van de overleving der gehele mensheid.

Mej. J. H. Struik
's-Hertogenbosch

Grondvest

De PPR streeft er naar de grond in gemeenschapsbezit te brengen. Daar zit nogal zo één en ander aan vast. Noem je dat nationaliseren? Nee, toch niet. Socialiseren dan? Misschien, maar wat zal de gemeenschap met de grond doen?

De grond is er om gebruikt te worden. Daarvoor kan een bepaalde bestemming worden aangewezen, van boerenland tot flatbouw. Die bestemming bepaalt de pachtwaarde van de grond. Maar wat is nu pachtwaarde? Er is beste, goede en slechte grond. Alle boeren willen graag de beste en best gelegen grond gebruiken maar dat kan niet. De minder goede en die veraf ligt moet ook gebruikt worden. Zo komt het dat de beste grond een hoge pacht waard is, de goede een lagere en de slechte als landbouwgrond geen pacht opbrengt (voor recreatie wel).

Precies hetzelfde is het met de grond in de stad en op het dorp. Iedereen wil de beste plaats voor zijn winkel maar elke straathoek is er maar eenmaal. Dus ook daar verschil in pacht, zelfs heel grote verschillen waardoor 90 procent van

alle pacht is opgehoopt in stad en dorp. Daar wonen ook meer dan 90 procent van de mensen en de pacht komt met de mensen mee.

Wordt de grond die een hoge pacht doet daar anders van? Welnee, die grond was er, is er en zal wel blijven ook. Maatschappelijk gezien — en daar gaat het om — is de grond de dop, **de pacht, de pit**.

Anders gezegd: de gemeenschap moet de grond laten gebruiken en er op toezien dat het goed gebeurt — denk aan het milieu. En zich verder duidelijk voor ogen stellen dat de pacht berust op — voortkomt uit — de sociale samenleving en ook weer aan die samenleving terug gegeven moet worden. Dat is haar **grondrecht**. We kunnen deze koe het beste bij de horens pakken door de pacht aan te duiden met grondrecht. De titel van het tien jaar geleden door mij geschreven boek is: „kreatieve gerechtigheid door grondrecht”. Kreatief betreft de wijze van aanpak, de van nature ontstane pacht als grondrecht weer aan de gemeenschap te doen toekomen.

De praktijk

De stichting „Grondvest”, postbus 5118, Amsterdam, streeft ernaar gemeentebesturen te helpen bij hun beslissing over het onder juiste voorwaarden uitgeven van gemeentegrond in erfpacht. Een eerste stap om het grondrecht aan de gemeente te doen toekomen. Net nu wordt de campagne voor de gemeenteraad in Den Haag afgesloten. Het geheel is een machtig boekwerk dat elke geïnteresseerde ter inzage kan krijgen.

Een andere weg het grondrecht aan de gemeenschap ten goede te laten komen is de Onroerendgoedbelasting, de OGB, door die alleen op de waarde van de grond te betrekken, zij het dan op de pachtwaarde. Vrienden van Grondvest elders in de wereld noemen dat taxshift. Belasting op het gebouw remt de bedrijvigheid, belasting — grondrecht — op de grond doet de prijs en daarmee de drempel van bereikbaarheid dalen.

Het einddoel is alle pacht aan de gemeenschap te doen toekomen. Veel belastingen die de bedrijvigheid afremmen, zijn dan niet meer nodig. De ergste kwalen in de maatschappij; inflatie en werkloosheid worden doelmatig en op natuurlijke wijze recht gezet. Het grondrecht is een basis inkomen voor iedereen.

Het blijkt dus dat er aan „grond gemeenschapsbezit” veel vast zit. De kern is het resocialiseren van de pacht of wel: grondrecht innen door de gemeenschap. Maatschappelijk worden het recht en de gerechtigheid zo zinvol ingevuld.

Over de pacht, het wezen en de functies ervan, valt nog veel meer te weten. Wie wil kan dat aanvragen.

Siebe Sevenster
Dondersstraat 5, Bennekom

De grondslag van het kabinet is het kabinet ontvallen door de grond-slag.

Het aantal „Agt“-mopjes dat ons wordt aangeboden (on-doordagt, agtelooos, kragtelooos, edelagtbaar, geagte afgevaardigden, agterlijk, met voorbedagte rade) is zo groot, dat we er maar niet aan beginnen ze op te noemen.

Volgens een krantebericht kent 28 procent van de Nederlanders Ria Beckers niet. Nog een paar van die berichten en de PPR heeft een alom bekende lijsttrekker.

Wie leest wat het kabinet-Den Uyl volgens de PvdA de afgelopen jaren allemaal heeft gedaan, krijgt de indruk dat een tweede kabinet-Den Uyl geheel overbodig is.

Het roer moet inderdaad, meneer Wiegel, maar staat het nu stuur- of bakhoofd?

Heeft u op uw wastafel ook zoveel buttons liggen?

Het heeft lang geduurd voordat we wisten dat het ethies reveil het verschil is tussen gebruikswaarde en markt-waarde.

Wel eens over nagedacht dat men sinds het regeerakkoord net zogoed op de PPR kan stemmen als op de PvdA?

Omdat Van Agt niet naar links en niet naar rechts wil buigen en omdat hij niet meer voor of achteruit kon en ook niet kon blijven zweven, is hij nu door de grond ge-gaan.

Een NOS-verslaggever stuurt ons ook een grap: Het Cots-huis.

Is het u ook opgevallen dat je er eigenlijk totaal niets van merkt dat een kabinet demissionair is? Werd er in dit land eigenlijk wel geregeerd?

Maar kunnen we dan het CDA niet onteigenen?

Willem Lewink presenteert:

Het paasei is zoek

Nu wij toch bijna in de pasen zitten geloof ik, dat wij het beste enigszins in de sfeer kunnen blijven als we een beschouwing geven over de kabinetsskrisis. Ik denk niet dat het ei van Columbes al gevonden is als u dit leest. De meesten hier in Den Haag zitten behoorlijk met hun ei. Voor de PPR ligt de zaak niet moeilijk. Het hele eieren eten is natuurlijk een echt progressief kabinet.

Steenkamp zei al, dat Van Agt geen zacht eitje is, maar dat hij een stenen nestje is. Dat is gebleken waar te zijn. Anderen hebben altijd gedacht dat Van Agt pas uit het is gekropen, maar ik denk dat hij uit een ander ei is gebroed. Het hele CDA blijkt uit het ei van de KVP te zijn gebroed.

Ik wil proberen er nu ei of kuiken van te hebben. Ten eerste kunnen we vaststellen, dat nu het ei is gebroken, het ook stinkt. Ik hoef er dus niet naar te slaan als een blinde naar het ei. De kern van de zaak is, dat de grondspekulanten nu zowel de eieren als het geld hebben. De kofessionelen hebben de boel van eiers gemaakt, maar dat komt doordat ze geen genoeg nemen met een half ei. Met als gevolg dat heel Nederland met de lege doppen zit. Ook de progressieven.

Voor het CDA was het grote probleem, dat wie kakelen wil ook eieren moet leggen. Van Agt had voor de NCRV gekakeld en vooral daardoor was het CDA genoodzaakt zijn eieren verloren te leggen. Met dat het ei brak begon Aantjes alweer te doen alsof alles koek en ei was. Tegelijk verweet hij de progressieven, dat die het CDA de eieren uit zijn gat hadden gevraagd, wat de grootste onzin is omdat de voorstellen die op tafel lagen eitjes zonder zout waren.

Wat de toekomst betreft is duidelijk, dat het CDA voor een appel en een ei wil heersen in de Nederlandse politiek. En de PvdA wil de kip met de gouden eieren vooral niet slachten. Maar het meest ernstige is, dat het CDA met onzekere eieren komt, ja met ongelegde eieren. Het CDA werkt maar al te graag met filosofiese eieren. Een laatste moeilijkheid tenslotte, dat de CDA-partijen blijven zeggen, dat ze elkaar gelijken als het ene ei het andere. En de progressieven zijn niet in staat om eens een eitje met het CDA te pellen, met name omdat het CDA op de eieren van de grondspekulanten zit. En zo krijgen wij voortdurend de kip met het ei. Ons gepresenteerd als een haan. Kaal en geplukt, maar niet in staat een ei te leggen.

Op verkiezingsavonden van het CDA zijn er nu twee liederen aan het al bestaande CDA-lied toegevoegd, waarvan hier de teksten volgen:

Boer wat zeg je van mijn kippen,
boer wat zeg je van mijn haan,
hebben ze dan geen mooie veren,
of staat jou de kleur niet aan.

Dit lied wordt gezongen door de heer Van Agt, vooral in agrariese gezelschappen.

Dan het liedje dat Aantjes voordraagt:

Klein Driesje stond te huilen
hij kreeg zijn eitje niet
hij is toen met grote stappen

naar het haantje toegegaan
zeg, hoorde ik hem vragen,
zeg, legt de kip geen ei?
Ach, aardig, aardig haantje,
leg jij er één voor mij?

En Andriessen maar broeden.

een heel Paasei

*een halfei
is nog
iets*

*2 lege doppen;
Heb je niets aan*

PPRAK

PPR Aktie Krant

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 22 april 1977, nummer 101

**Peter Lankhorst,
raadslid en kandidaat-kamerlid:**

**„Eigenlijk moet je
geen campagne
voeren,
maar het moet
natuurlijk wel”**

pag. 8-9

***De progressieven kunnen kiezen:
Niet regeren door in oppositie te gaan
of niet regeren door met het
CDA te gaan regeren.
Er is dus maar één keus:
de verkiezingen winnen***

Vrij naar Brugsma

zie pag. 5

PPRAK

PPR-Aktiekrant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Rien Blom, Jan Heytel, Sam Mol.

redaktieraad: Alice de Gier, Harm Lamberts, Johan Mug, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Wil Merkie, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester (eindredakteur).

productie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft

redactie-adres: Kees Waagmeester, Veldbloemweg 63, Alphen aan den Rijn. Tel. (01720) 23052.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abonnement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Buro Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

Morgen manifestatie Stop Atoomplannen

Morgen, 23 april, wordt in de Utrechtse Veemarkthallen van elf uur 's ochtends tot zes uur 's avonds een landelijke manifestatie Stop Atoomplannen gehouden. Duitse en Engelse tegenstanders van kernenergie komen er aan het woord evenals milieugroepen, kerken, vakbonden en een vertegenwoordiger van de derde wereld. Er is muziek en kabaret.

De beweging Stop Atoomplannen heeft intussen een tweede krant uitgegeven waarin zaken als alternatieven voor kernenergie, werkgelegenheid en milieu aan de orde komen.

Voor een schat aan informatie over bijvoorbeeld mogelijkheden om een avond over kernenergie te beleggen vraag men het Informatie bulletin nr. 3 aan: Tweede Weteringplantsoen 9, Amsterdam, tel. 020-221369.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Woensdag:

Al die woorden. Het is dat ik dus gek ben, politiek gezien, maar een gewoon mens zou het er van worden. Op één pagina van mijn krant staan vandaag twee stukjes. Eerst de mededeling dat het verdrag over het ultracentrifuge-project met tien jaar wordt verlengd, dat Lubbers vindt dat de hele UC-zaak in kannen en kruiken is op nog wat werk van Van der Stoel na. Er zijn zelfs „garanties” in zicht van de kant van Brazilië, al tekent dat land het verdrag tegen de verspreiding van kernwapens niet...

Politiek om van te walgen, als je alleen al bedenkt hoe betrouwbaar Brazilië is.

Daaronder: Lubbers zegt, dat hij denkt dat het CDA geroepen is om voortdurend een stuk verandering tot stand te brengen. We moeten rentmeesters zijn, we moeten de grondstoffen en energie niet opmaken, wel verzorgen.

Lubbers denkt dat het CDA geroepen is... Ja, zeker weten doet hij het niet, hij denkt het. Dat het CDA het doet weet hij ook niet, het CDA is wel geroepen het te doen. Woorden, woorden... Kliché's, versleten termen. Waardeloze taal op dezelfde pagina waarop Lubbers zijn UC-project doorzet.

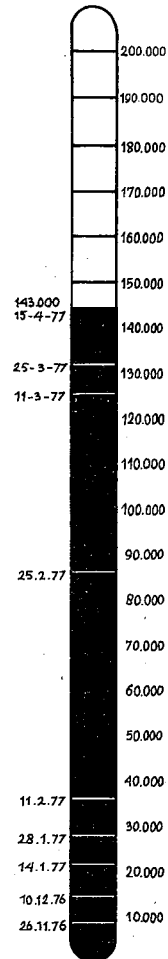
Donderdag:

Het is leuk in mijn dagboek te bladeren. Zo lees ik, dat Aantjes op 12 mei 1976 zegt, dat hij de ARP niet zal blijven aanvoeren als de voorwaarden van zijn partij ten opzichte van het CDA niet worden vervuld. Aantjes zou anders met zijn geweten in konflikt komen.

Van de KVP eist hij haar betrouwbaarheid als bondgenoot te bevestigen, de CHU moet Aantjes' voorwaarden zó aanvaarden, „anders maar zonder CHU”.

Aantjes examineert, stelt eisen vooraf op straffe van etc.

En nu, een jaar later, neemt hij het de progressieven kwalijk dat ze voorwaarden stellen aan de houding van het CDA. Daartegen gaat hij als een razende tekeer. Veroordeelt de sfeer waarin anderen alleen maar kunnen toegeven of barsten. Hoe de progressieven zich voelen zal Aantjes begrijpen als hij eens in zijn eigen dagboek van een jaar geleden zou bladeren. Overigens: hadden de progressieven er maar een gewetenszaak van gemaakt.

Verkiezings-
fonds
PPR,
giro 5555
te Ommen

SPEK
HET
PPR-
VERKIE-
ZINGS-
FONDS!

De thermometer stijgt rustig, maar gestaag. Tot aan de verkiezingen hebben we ruimschoots de gelegenheid ons streefgetal vol te maken, als iedereen meedoet. Volgens de penningmeester van het verkiezingsfonds, Guus Vrolijk, is een bedankje aan alle gevers op zijn plaats.

Om te gebruiken in de campagne.

1. *De PPR is geen partij voor auto-bezitters maar een partij van auto-haters en autootje-pesters*
Mis, er zijn heel wat PPR-leden en PPR-kiezers op het bezit van een eigen auto te „betrappen”. De PPR vindt wél dat de auto een veel te grote plaats in het verkeer is gaan innemen. Ten koste van fietsers en voetgangers. In het bijzonder bejaarden en kinderen voor wie het leven onnodig onveilig is. Ten koste van milieu en landschap, want het toenemend autogebruik vraagt om steeds meer voorzieningen. Ten koste ook van een goed systeem van openbaar vervoer. (Zolang bijvoorbeeld stadsbussen steeds in files vastzaken blijft het moeilijk om op het openbaar vervoer te vertrouwen.) De PPR is niet tegen de auto, maar voor een verstandiger gebruik ervan.

2. *De PPR is geen partij voor middenstanders.*
En waarom zou ze dat niet zijn? De partij voor een „menselijke maat” maakt zich sterk voor een meer kleinschalige, overzichtelijke maatschappij. Dat betekent: geen super-supermarkts in weilanden buiten de stad, maar als het even kan: de kleine bedrijven in de buurt en de winkel op de hoek. Zodat ook de mensen die slecht ter been zijn hun boodschappen kunnen doen. Zodat de kleine zelfstandigen hun brood kunnen verdienen. In ons program staat hierover bijvoorbeeld, dat we de samenwerking tussen kleine zelfstandigen onderling willen stimuleren. En dat er minimumprijzen voor dagelijkse goederen moeten komen, om de middenstand te beschermen tegen de concurrentie van grootwinkelbedrijven.

3. *De PPR is geen partij voor arbeiders maar een intellectuele baardenpartij.*
Men identificeert de PPR wat al te veel met het alternatieve, intellectuele, jonge volk (waar we gelukkig heel wat van hebben). De praktijk is anders. De meeste beroepen en leeftijden zijn in de PPR vertegenwoordigd. De ambtenaar, de winkelier, de timmerman, de oudere man in het nette pak, ze horen er allemaal bij. Het valt echter niet te ontkennen dat de PPR de meeste aantrekkingskracht uitoefent op mensen die door opleiding of interesse zich wat meer met allerlei zaken bezighouden en daardoor over meer kennis beschikken. Maar moeten we ons daar

Ria Beckers:

Zeven misverstanden over de PPR

eigenlijk voor schamen? Die beschikbare kennis willen we in elk geval aan zoveel mogelijk mensen ten goede laten komen.

4. *De PPR is een behoudende partij.*

Een beetje is dat wel waar. Terwijl de PPR veel wil veranderen, is ze tegelijkertijd gericht op het behoud van bepaalde zaken. Soms zelfs op een „terug naar vroeger”. Vooruitstrevend en behoudend kan heel goed samengaan. Om het behoud van een leefbaar Nederland, wil de PPR om. dat de Oosterschelde open blijft, dat de Markerwaard niet wordt ingepolderd, dat Schiphol niet wordt uitgebreid, dat er geen kerncentrales komen. De PPR wil dat boeren weer op een natuurlijke wijze hun bedrijf kunnen uitoefenen. Dat er meer ruimte komt voor het ambachtelijke, en voor de middenstand. De PPR is niet voetstoots vóór of tegen veranderingen. Bij elke vernieuwing komt het aan op de vraag: is dit in het belang van de mensen en het milieu waarin ze leven?

5. *De PPR wil wel goeie dingen, maar ze is veel te idealisties.*
Idealisten zijn we, dat is waar. Maar kijk eens wat die idealisten intussen hebben bereikt. Over kernenergie „zeurt” de PPR al een aantal jaren. Ze heeft in deze regering voor elkaar gekregen dat de bouw van kerncentrales werd uitgesteld. Ze heeft door haar verzet binnen en buiten het kabinet bereikt dat een groot deel van ons

volk nu tegen uitbreiding van de UCN-fabriek in Almelo is. De PPR begon in 1971 over het open houden van de Oosterschelde en we werden uitgelachen. Maar in 1975 stemde het parlement voor minstens een half-open Oosterschelde. De PPR pleitte voor de mogelijkheid van vrijwillige vervroegde pensioenering; daarmee zijn nu experimenten gestart. De PPR heeft zich sterk gemaakt voor woonerven; die beginnen nu in tal van plaatsen ingang te vinden. De PPR wilde dat bij de vredesbesprekingen in Wenen (MBFR) óók over de atoomwapens werd gepraat. Die gedachte werd belachelijk gemaakt, maar de Amerikaanse defensiepolitiek leidde er toe dat kernwapens toch op de agenda kwamen. „Neerland's Hoop” zou zeggen: Zo zou ik nog uren door kunnen gaan.

6. *De PPR is een onverantwoordelijke rebellenklub.*
Rebellen ja, onverantwoordelijk nee. De PPR denkt vaak net iets meer op lange termijn dan anderen en is daarom dikwijls tegen de draad in. „Radikalen” heten we. Dat woord komt van „Radix”, wortel. Dat betekent dat we maatschappelijke problemen niet met lapmiddelen te lijf willen gaan, maar dat we ze bij de wortel willen aanpakken. (Zie onze ideeën over werk en inkomen) PPR-ideeën worden, omdat ze nieuw zijn, dikwijls weggelachen. Als die ideeën later ingang vinden is men vergeten waar ze vandaan kwamen. Onverantwoordelijk? Nee, de PPR was een eigenwijze, maar loyale regeringspartner. Ook al waren we niet zo enthousiast voor het rooms-rode kabinet, wij hebben het niet laten vallen!

7. *Bij de vorige verkiezingen was de sterke winst voor de PPR een modeverschijnsel.*
Met andere woorden: dit keer maken ze niet zoveel klaar. Ook dit is een misverstand. Maar het is aan u, kiezer, om dat recht te zetten. Als het gebrek aan democratie, de ongelijke inkomens, de veel te hoge defensie-uitgaven, het verval van de binnensteden, de onveiligheid in het verkeer, de verontreiniging van het water, de saaie bouw van nieuwe wijken, de werkloosheid en de inflatie in 1973 geen modeverschijnsel zijn geweest, dan was de PPR dat ook niet. We hebben tegen dit alles hard geknokt. Die strijd moet doorgaan. Omdat het om mensen gaat,

Boek over eerste jaren van de PPR

Liefhebbers die wel of geen lid waren van de PPR in de jaren 1968 tot en met 1971 zullen met rooie oortjes de doktoraalskriptie lezen die Fred van Ginneken heeft geschreven over de PPR in die beginjaren. „De PPR van 1968 tot en met 1971” is in offset vorige week uitgekomen, een boekwerkje van 178 bladzijden. Het kost tien gulden.

Van Ginneken beschrijft op boeiende wijze die zo moeilijke beginjaren. Omdat geschiedenis leerzaam is, is het zeer de moeite waard de talloze penibele vragen die de jonge PPR moest oplossen de revu te zien passeren.

Eerst een groep konfessionelen die uit teleurstelling met de val van het kabinet-Cals binnen de KVP aan een koerswijziging proberen te werken, maar stuklopen op de KVP die we van vandaag ook maar al te goed kennen.

Later komen er de spijstemmers bij uit de ARP, men streeft met alle macht naar een progressieve volkspartij, ook als de PvdA en D'66 dat niet meer zo zien zitten en wordt tenslotte een echte doorbraakpartij. Het is de tijd van verklaringen, adhesiebetuigingen, van mensen die net wel in de KVP blijven zitten en andere die er uit stappen, de PPR

oprichten maar later naar moeder terugkeren (Bogaers), van de groep Aarden; en van het historische oprichtingskongres in Dronten op 27 april 1968, toen de PPR al tweeduizend leden had en veertig actiecentra.

Veel verwachtingen waren er de eerste tijd dat konfessionele arbeiders naar de PPR zouden stromen, maar dat gebeurde nauwelijks. De begintijd is — hoe kan het anders — getekend door allerlei conflicten, die voor een deel terug te voeren zijn op de personen die de PPR probeerden op te bouwen. Bogaers deed de dingen teveel alleen, Van Hulten, Jurgens en Lafeber hadden zo elk hun eigen ideeën, waren daarbij niet gespeend van politieke strijdlust met alle turbulente gevolgen vandien.

Maar er valt natuurlijk ook veel positiefs te melden uit die begintijd. De hoofdthema's waarmee de PPR op dit moment werkt en die een antwoord zijn op de problemen van deze tijd, zijn al in de eerste verklaringen en schrijfsels van de PPR te vinden. De democratisering, de derde wereld, de vredespolitiek, het milieubehoud, de democratische partijstructuur, allemaal zaken die in de beginjaren goed werden doorzien.

Maar al de welbespraakte, goed geïnformeerde, energieke en verantwoordelijke mensen met een eigen mening, hadden ook storende eigenschappen: Ze konden slecht luisteren, waren belust op argumenten, wilden gelijk hebben, wilden hun eigen ideeën uitvoeren en hadden een afkeer van leiderschap. De partij ging door een diep dal, had zich bijna opgeheven en moest een paar teleurstellende verkiezingsuitslagen verwerken.

Van Bas de Gaay Fortman wordt in het boek gezegd, dat hij de eigen identiteit van de PPR ging benadrukken en de partij in een nieuwe richting leidde.

Het boekje wijdt aparte hoofdstukjes aan Michel van Hulten en aan Erik Jurgens. Verder ontmoet men talloze andere mensen die nu nog actief zijn, of, om welke reden dan ook (omdat de partij te progressief werd of omdat de partij te konservatief werd) verdwenen.

Zeer leerzame lektuur voor degenen die de geschiedenis van de PPR van vandaag schrijven.

Het boekje is te bestellen door storting van tien gulden op giro 5555 te Ommen onder vermelding van „Geschiedenis PPR”.

K.W.

Michel van Hulten:

1966-1977

Ter toelichting op zijn motie in de „Nacht van Schmelzer” die de val van het kabinet Cals-Vondeling bezegelde zei de KVP-fractie-voorzitter:

„Deze motie mag bepaald niet worden opgevat — ik zeg dit in alle oprechtheid — als een gebrek aan vertrouwen in het gehele regeringsbeleid. Ik keer terug tot mijn uitspraak dat veel van dit regeringsbeleid door ons positief wordt gewaardeerd. In de tweede plaats — ook dit zeg ik in alle oprechtheid — mag deze motie niet worden opgevat als een motie tegen de politieke combinatie van dit ogenblik.”

Hoort u de „oprechtheid” van toen, die u ook nu weer hoort? Geen gebrek aan vertrouwen in het regeringsbeleid, geen bezwaar tegen de konfessioneel-progressieve combinatie! Toen net als nu. Toen echter vervolgens een verbintenis met de VVD (ok al had de ARP een verkiezingskampanje gevoerd onder de leus van evangelies radicalisme). Nu weer een verbintenis

met de VVD na de komende verkiezingen? Heeft het CDA weer niet anders dan woorden gesproken en zullen de daden straks anders zijn?

Er is helaas weinig grond voor andere verwachtingen.

Er is een opmerkelijk verschil met 1966. Toen stemden enkele KVP-ers tegen de motie van hun eigen fractieleider, onder anderen Van Doorn, Annie Kessel en Jacques Aarden (latere oprichters van de PPR). Nu vormde de KVP een gesloten blok.

Nog opmerkelijker is het verschil met de ARP. Toen stemde de gehele ARP-fractie met onder anderen Aantjes en Boersma tegen Schmelzer. Zij waren niet gediend van de kabinetsterving. Zij wilden doorgaan met de konfessioneel-progressieve combinatie. Nu echter alleen krokodillentranen over het verloren gaan van de samenwerking met de progressieven, maar geen daarbij behorend gedrag in de Kamer van Aantjes en de ARP-fractie.

Iedereen weet dat tenminste een aantal leden van de ARP-fractie ook deze keer weer van mening was dat het kabinet moest doorgaan. Toch lieten ze hiervan in de Kamer niets blijken. Wie heeft het eigenlijk geregeld over de PPR als „de gevangene van de PvdA”? Was het niet Aantjes? Is zijn fractie nu de gevangene van het CDA? Kan zijn fractie nu al niet meer doen wat ze politiek behoorlijk vindt en moet ze nu al de rechtse meerderheid in de KVP volgen?

Het is niet voor niets dat direkt na de val van het kabinet uit kiezersonderzoek bleek dat vijf zetels verschoven zijn van CDA naar VVD. Beide hebben voor een groot deel hetzelfde kiezerspubliek. Ze kunnen beter fuseren dan wordt in elk geval ook zichtbaar vastgesteld waar het CDA eigenlijk staat en wordt de toevoeging van het woord „christen” niet langer misbruikt om bijeen te houden wat niet bijeen hoort.

Michel van Hulten

Kongres

Het kongres van vorig weekeinde kon op het grootste aantal deelnemers rekenen, toen het strategievoorstel van het bestuur zaterdagmiddag aan de orde kwam. Ook de perstafels, die vrijwel leeg waren tijdens de behandeling van de welzijnsstukken over sociale zekerheid, gezondheidszorg en mediabeleid, liepen vol toen de verhouding met de andere partijen aan de orde kwam. Dat is niet helemaal verwonderlijk. De vraag tenslotte met welke partij je bereid bent een coalitie aan te gaan is van het allergrootste politieke belang. Vandaar dat de houding van het CDA op dit punt ook zo laakbaar is.

Maar wat wel jammer genoemd moet worden, is, dat een eensgezinde partij vlak voor de verkiezingen de indruk moet wekken nogal verdeeld te zijn. Terwijl dat niet het geval is. Het kongres wenste uitdrukkelijk alle op het bestuursvoorstel ingediende amendementen te behandelen. De tekst werd door het kongres aangescherpt in die zin, dat nog duidelijker moest worden vastgesteld, dat met het CDA geen nieuwe regering kan worden gevormd.

Wonder

Door een merkwaardige samenloop van omstandigheden heeft het kongres de indruk gewekt een anti-CDA motie aan te nemen. Dat is niet het geval. Het stuk dat is aanvaard, (zie pag. 6 en 7 van deze PPRAK) legt duidelijk de verantwoordelijkheden van de breuk bij het CDA en konstateert terecht, dat het CDA alleen vóór de verkiezingen die breuk kan herstellen. In dat wonder gelooft de PPR niet, de PvdA ook niet, maar acht de kans aanwezig dat dat wonder ná de verkiezingen zich alsnog voltrekt. De discussie op het kongres ging over een zin die op het noemen van

deze mogelijkheid volgde en die als volgt luidde:

„Indien die mogelijkheid toch wordt opengehouden en na de verkiezingen tegen onze verwachtingen in toch reëel blijkt te zijn, dan zal de PPR op dat moment beoordelen wat in het licht van de progressieve samenwerking de opstelling van de PPR zou moeten zijn.” Een zinsnede die min of meer op verzoek van de PvdA is opgenomen, een PvdA, die de mogelijkheid van het wonder na de verkiezing nog open wil houden.

Het kongres schrapte deze zin, onder het motto dat de deur van het CDA naar de progressieven wat de PPR betreft echt dicht moet.

Menig spreker bij dit onderdeel deed alsof er stond dat PPR dan maar aan zo'n PvdA-CDA-kabinet moest meedoen, terwijl er niet meer stond dan dat we het geheel als het aan de orde mocht komen, wel weer zouden bekijken. Uiteraard in het licht van de progressieve samenwerking.

Angst

Goed, de zin is geschrapt. Een zin die op zichzelf weinig betekenis had, maar het natuurlijk wel kreeg toen menig spreker veronderstelde, dat hier een deur werd opengehouden. Maar met of zonder deze zin: Als het wonder mocht geschieden, of als de PvdA zelfs zonder wonderen met het CDA zou willen samenwerken na de verkiezingen, dan nog moet de PPR in het licht van de progressieve samenwerking haar houding bepalen. Ik kan dus niet ontdekken wat er voor essentieels is gebeurd, behalve dan dat de angst voor de deur op de kier bij veel kongresgangers is weggenomen, hoewel zij het zelf zijn die PPR-deelname aan een nieuw kabinet zullen moeten beoordelen. Lijsttrekker Ria Beckers, voorzitter Wijnand van Hoogevest, fractievoorzitter Bas de Gaay Fortman en vice-voorzitter

Jaap de Jong hebben allen in hun toespraken de verhouding van de PPR tot het CDA behandeld. In een volgende PPRAK zullen we van die redes delen afdrucken.

Over die verhouding tot het CDA zijn zij duidelijk geweest. Het is niet de tijd voor anti-CDA moties; het kongres wilde dat ook niet. Anders was die motie er tenslotte wel geweest. Het bezwaar van zo'n motie zou zijn geweest, dat zij niet op haar plaats is nu het CDA zelf afstand neemt van de progressieve partijen, maar vooral, dat zij als een boemerang zou werken. We zouden het CDA volop de gelegenheid geven alleen maar op de onwil van de PPR te wijzen om met hen verder te regeren, terwijl het CDA zijn eigen onwil daarmee zou kunnen verhullen.

Duidelijkheid

Het algemene gevoel dat achterblijft na het kongres en dat ook daarvoor al bestond, namelijk dat de PPR zonder dat er iets voor de verkiezingen gebeurt niet maar weer met het CDA in een kabinet gaat zitten, is versterkt. Dat is een goede zaak. Die duidelijkheid moet er zijn voor de kiezers en het is jammer dat de PvdA steeds weer voedsel geeft aan de gedachte, dat er na wat praten toch maar moet worden verdergegaan. Dat is tegen de afspraken die in de resolutie gemaakt zijn. De PvdA heeft de PPR dan ook niets te verwijten. Wij de PvdA eerder. De kongressuitspraak herinnert terecht aan de resolutie waar die spreekt over de beslissingen die de komende maanden vallen. De PvdA moet niet proberen heen te draaien om die nu gevallen beslissingen. Natuurlijk is het nog al wat, dat de kans op regeren voor de progressieven nul wordt, maar zo liggen de politieke verhoudingen nu eenmaal, en alleen een flinke verkiezingswinst kan daar verandering in aanbrengen. Brugsma zegt in de Haagse Post dat het nieuwe realisme

linksaf
en
omhoog

door Kees Waagmeester

voor de progressieven is een keus maken uit de volgende opties: niet regeren door in de oppositie te gaan of niet regeren door samen met het CDA te gaan regeren.

Beter kan het niet gezegd worden.

Je kunt je hoop dus stellen op grote verkiezingswinst en daarvoor hard werken en je kunt hopen op een breuk in het CDA, een mogelijkheid die gezien de interne spanningen binnen het CDA niet geheel ondenkbaar is. Maar ook daarvoor is progressieve verkiezingswinst nodig.

Het kongres heeft een kabinet met uitgebroken CDA-ers opengehouden. Wie weet.

Het lukt

Dat Van Agt reageert met de mededeling, dat een akkoord met de CDA-PvdA na het PPR-kongres een stuk makkelijker is geworden, behoeft geen verwondering te wekken. Het duidt wel aan hoe belangrijk het is dat de PPR goede verkiezingen maakt. Persoonlijk ben ik daar na het kongres niet pessimistisch over. Goede peilingen bij schoolverkiezingen, talloze activiteiten in de actiecentra, een geweldige bagage aan politieke inhoud, het vermogen om ons streven naar een menselijke samenleving duidelijk te maken; het moet lukken.

Kongressuitspraak over gevolgen kabinetsbreuk

Naar aanleiding van de kabinetskrisis heeft het bestuur zich beraden over de te volgen gedragslijnen. Na de kerngroepvergadering van 26 maart, waar een motie werd aangenomen die op pagina 4 van de vorige PPRAK werd gepubliceerd, heeft het bestuur een gesprek gehad met het bestuur van de PvdA. De beide partijen hebben gekonkludeerd, dat het CDA de samenwerking met de progressieven heeft verbroken en dat eerst de kiezer de gelegenheid moet krijgen zich uit te spreken over de breuk. Over de gevolgen zijn tussen PvdA en PPR geschilpunten gebleven, zo stond in een verklaring van beide partijbesturen.

De PvdA vindt, dat voortzetting van het beleid met het CDA mogelijk is als de kiezers dat willen en als de garantie bestaat dat de wetgeving ten aanzien van de hervormingsvoorstellen bevredigend kan worden geregeld. De PPR acht die kans onwezenlijk en onwenselijk omdat de kiezers in deze beslissing niet worden gekend.

Het kongres van vorig weekeinde heeft zich gebogen over een voorstel van het partijbestuur voor de te volgen strategie. Na amendering werd de volgende tekst vastgesteld:

1. Al heeft het kabinet zijn wetgevende arbeid tot onze teleurstelling niet kunnen voltooien, toch is de PPR van mening dat het kabinet-Den Uyl een aantal positieve zaken heeft opgeleverd (vooral nog geen nieuwe kerncentrales, verkleining inkomstenverschillen, financiële prioriteit voor CRM, behoud koppeling minimumloon- bijstand- AOW, onderzoek sociale verdediging, vooralsnog geen uitbreiding UCN, het bereiken van de 1,5 pct. doelstelling voor ontwikkelingsamenwerking, onderwijsbeleid gericht op kansarme groepen, Oosterschelde open). De deelname van de PPR aan dit kabinet moet dan ook tegenover de kiezers verdedigd worden, ofschoon de PPR van mening is dat het beleid niet progressief genoeg is geweest.

2. De PPR konstateert dat door de behoudende opstelling van het CDA met betrekking tot maatschappijhervorming het kabinet-Den Uyl is gevallen en zodoende de samenwerking tussen KVP en ARP enerzijds en PvdA/PPR anderzijds is verbroken.

3. Als van de zijde van het CDA niet voor de verkiezingen de breuk zal worden hersteld moet gekonkludeerd worden dat een verkiezingsuitslag die CDA en VVD tezamen een meerderheid geeft, zal leiden tot de formatie van een kabinet-Van Agt/Wiegel.

4. De akkoordpartijen zullen zich evenwel tot het uiterste inspannen te verhinderen dat CDA en VVD die nu tezamen over 69 zetels in de Tweede Kamer beschikken de meerderheid krijgen in de Tweede Kamer en daardoor de gelegenheid krijgen tot de formatie van een rechts kabinet. Daartoe doet de PPR een beroep op de kiezers.

5. De PPR zal trachten in samenwerking met de PvdA een zodanige verkiezingsuitslag te verkrijgen dat de formatie van een progressief kabinet mogelijk wordt.

6. In de door de breuk ontstane situatie zijn de mogelijkheden voor samenwerking met het CDA geblokkeerd. In hun samenwerkingsresolutie hebben PvdA en PPR zich bereid verklaard gezamenlijk deel te gaan uitmaken van een nieuwe regering, tezamen met vertegenwoordigers van één of meer andere partijen. Terwille van de politieke duidelijkheid wordt ten aanzien van eventuele toekomstige regeringspartners gesteld dat „vóór de verkiezingen (moet) vaststaan dat zij bereid zijn samen met PvdA en PPR een nieuwe regering te vormen die een beleid gaat voeren gericht op verdere spreiding van inkomens, bezit, kennis, macht en arbeid”. (punt D 3:2) Met betrekking tot het CDA wordt concreet opgemerkt dat de „beslissing de komende maanden (valt) als tal van belangrijke kabinetsvoorstellen aan de orde komen”. Door de breuk heeft het CDA de samenwerking evenwel verbroken.

7. De PPR meent dat het CDA nog vóór de verkiezingen de breuk moet herstellen.

Toelichting. Tot dusverre heeft het CDA slechts getracht de ruimte te verwerven, die het nodig acht om zijn verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de breuk met betrekking tot de bestuurbaarheid van het land te maskeren.

8. Na de verkiezingen zal de PPR in de eerste plaats pogingen willen steunen een kabinet te formeren van uitsluitend progressieven dat gebaseerd is op een meerderheid in

het parlement. Er moet echter rekening worden gehouden met een verkiezingsuitslag die dat nog niet mogelijk maakt. Daarom zal waarschijnlijk gestreefd moeten worden naar de vorming van een duidelijk progressief kabinet dat steunt op een parlementaire meerderheid die niet louter bestaat uit PvdA en PPR (waartoe samenwerking zal moeten worden gezocht met anderen van wie bekend is dat zij een progressief beleid willen steunen) of een kabinet dat niet steunt op een meerderheid in het parlement, maar dat evenmin onmiddellijk door een meerderheid in het parlement naar huis wordt gestuurd (een zg. minderheidskabinet, zie resolutie PvdA/PPR, punt D. 4).

Toelichting. Het beslissende besluit in het kabinet is genomen met een verhouding 12 : 4. Dat niettemin de zes christen-demokratische bewindslieden tezamen ontslag aanvroegen vond mede zijn oorzaak in het feit dat voor de verkiezingen aan de ene CDA-lijst niet meer te ontkomen viel.

9. Indien niet voldoende steun kan worden gevonden voor een duidelijk progressief kabinet — waarvoor overigens, zoals in het voorgaande al is duidelijk gemaakt, ook deelname van groeperingen en personen die niet behoren tot PvdA en PPR zal worden gezocht — en een CDA/VVD kabinet evenmin op een parlementaire meerderheid kan rekenen, dan rijst de vraag wat zou moeten gebeuren uit een oogpunt van de regeerbaarheid van het land. Een CDA/VVD minderheidskabinet zou zeker stuiten op een motie van wantrouwen van de progressieven. Het zou niet juist zijn voor de verkiezingen reeds een eindoordeel te vellen over alle mogelijkheden tot vorming van een ka-

binet die dan nog resteren. Maar op één mogelijkheid wil het kongres nu al wijzen. Indien vóór de verkiezingen door het CDA de breuk niet hersteld wordt en na de verkiezingen uit die kring geen steun kan worden verkregen voor een duidelijk progressief kabinet, dan zou dat het CDA verplichten een poging te ondernemen tot de vorming van een CDA-minderheidskabinet.

10. De PPR ziet het aanbod van de PvdA aan het CDA om na de verkiezingen eerst een garantie te geven dat wetgeving op het gebied van de grondpolitiek, de ondernemingsraden, de vermogensaanwasdeling en de investeringspolitiek op voor PvdA en PPR bevredigende wijze tot stand kan komen, niet als een reële mogelijkheid en acht het uit een oogpunt van politieke duidelijkheid niet gewenst dat de kiezers de mogelijkheid wordt voorgehouden dat het CDA na de verkiezingen tot een aansluiting bij de opvattingen van PvdA en PPR zal overgaan.

advertentie

Het bestuur van de Stichting Radikalenkrant en de redactie en redaktieraad van PPRAK zoeken per 1 september een

EINDREDAKTEUR

voor PPRAK, eventueel part-time, afhankelijk van het overeen te komen takenpakket.

Vereist is voldoende journalistieke ervaring om een blad te leiden, politieke belangstelling en hart voor de partij. De eindredakteur beoordeelt en bewerkt de binnengekomen kopij, schrijft berichten, interviews, verslagen en commentaren en onderhoudt contacten met talloze partij-instellingen.

Schriftelijke sollicitaties (waarbij uitvoerigheid niet hoeft te worden geschuwd) voor 25 april richten aan Ton de Lange, Kikkenstein 365, Amsterdam.

(Advertentie)

Stichting Radikalenvorming in de PPR

binnen onze staf is een vakature ontstaan van

POLITIEK VORMINGSWERK (ST)ER

(20 uur per week)

taak: het samen met vrijwilligers opzetten van vormingsactiviteiten binnen de PPR (kursussen, studiedagen, lesmateriaal etc.)

vereist: a) minimaal opleiding HBO-welzijnswerk
b) ervaring met (politiek) vormingswerk
c) organisatorische kwaliteiten

gewenst: lidmaatschap van de PPR

Rechtspositie volgens LOAC-regeling. Sollicitaties vóór 25 april 1977 te richten aan de sekretaris van de aanstellingskommissie, Albert Kingma, p/a Singel 277, Amsterdam.

Studiedag over decentralisatie

Op 30 april zal van 10 tot 16 uur in Utrecht een studiedag worden gehouden over de decentralisatie in het welzijnsbeleid. Centraal staat de vraag hoe men greep kan krijgen op de moeilijke materie van de decentralisatie en wat de consequenties ervan zijn. Ingegaan wordt op het functioneren van het plaatselijk welzijnswerk, de invloed

van een raadslid op de wijze van planning en op de ambtenaren en de taak van de PPR-er in het buitenparlementaire werk.

Men kan zich opgeven bij de Stichting Radikalenvorming (tel. 020-256046), die de dag samen met de stuurgroep Raads- en statenleden organiseert.

Wie niet op de studiedag kan zijn,

kan de studiemap tegen kostprijs krijgen door storting van f5,— (inkl. porto) op giro 3385373 van SRV, Amsterdam onder vermelding van welzijns-studiemap.

De dag wordt gehouden in gebouw Rasa te Utrecht. Inleider is Frans Vocking, directeur van het Vormingswerk Jong Volwassenen en raadslid van Utrecht.

Oproep aan alle dierenvrienden in de PPR

Protestbrieven-actie tegen vogelmoord in Italië

In verband met de massamoord op de trekvogels in Italië, waarbij jaarlijks alleen al in Italië minstens 250 miljoen trekvogels worden vernietigd, roep ik allen op mee te doen aan de internationale protestbrieven-actie, die in Nederland wordt georganiseerd door de Stichting Mondiaal Alternatief, Vondellaan 37 zw.
ZANDVOORT
tel. 02507-6296.

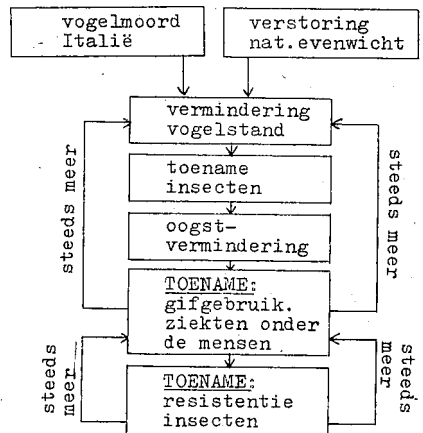
Bij deze stichting kan men gestencilde protestbrieven bestellen. De kosten hiervan bedragen:
f0,50 per set van twee brieven (bestemd voor twee verschillende instanties)
f4,50 per tien sets
f30,— per honderd sets,

ekskl. portokosten. Hoe meer protestbrieven er worden verzonden, hoe groter de druk die op Italië wordt uitgeoefend.

Zeehondenjacht

Naar aanleiding van de menssonwaardige jacht op de jonge zeehonden, die door de Noorse en Canadese regeringen nog steeds niet is verboden, roep ik iedereen op zelf handtekeningenlijsten te verzamelen en handtekeningen te verzamelen, dan wel een protestkaart te sturen naar de ambassades van Canada en Noorwegen.

Canadese Ambaasa,
Sophialaan 7,
's-Gravenhage
Noorse Ambassade,
Prinsessegracht 6a,
's-Gravenhage

Met dank namens de dieren.

Ingrid de Vries,
Vijfhuizen. 7

Op campagne/de linkse samenwerking/CRM-beleid/mentaliteit

Peter Lankhorst (30) is politikoloog. Maar hij is vooral raadslid voor de PPR in Amsterdam en kandidaat-kamerlid. Hij bezet op de PPR-lijst de negende plaats.

Wij zoeken hem op in het Amsterdamse partijburo, schuin tegenover het landelijk partijburo, op de Singel. Voor ons gesprek trekken wij ons terug in het achterkamertje van de PPR-verdieping, volgens Peter een kamertje van de spreekwoordelijke achterkamertjes politiek.

Maar in Amsterdam valt dat allemaal mee. Het actiecentrum kent een zo directe vorm van democratie, dat de vraag wel eens gesteld is of dat wel democratie is. Peter Lankhorst verdedigt deze structuur. Op de voor hem typerende manier: Niet fanatiek, niet principe-ziek, praktisch, maar met het uiteindelijke doel goed voor ogen.

Een gesprek met een genuanceerd denkend, doch duidelijk politikus.

Hoe gaat dat, „kampagne“?

Peter Lankhorst: „Eigenlijk zou je geen campagne moeten voeren, maar het moet wel natuurlijk. Als meer Nederlanders een beetje politiek bewust waren, zou zichtbaar en duidelijk zijn waarop men zou moeten stemmen. Je blikt toch meer terug dan dat je naar de toekomstplannen van een partij kijkt. Tenminste zo vergaat het mij. Maar met het feit dat de gemiddelde Nederlander minder politiek bewust is moet je rekening houden. Men gaat ook steeds meer op de persoonlijke, de Amerikaanse toer. Dat vind ik geen goede ontwikkeling. De PPR doet er ook wel aan mee, ja, het is niet anders. We moeten binnen bepaalde grenzen blijven en wat dat betreft ben ik blij met Ria. Die is vies van politiek stuntwerk en is er erg op uit een inhoudelijke campagne te voeren.

Zo'n campagne is niet verwerpe-lijk. Ik vind wel dat je moet aansluiten bij dingen waarmee je bezig bent, waarvoor je je de afgelopen jaren hebt ingezet. Liever geen schone beloften dus, maar vertellen wat achter je ligt“.

Wat ga jij doen?

Peter: „Ik richt me op het welzijnswerk, op bejaarden, sociale werkplaatsen en de sociaal-kulturele sektor, het algemeen maatschappelijk werk. De CRM-problematiek dus. Hoe benader je bejaarden en de mensen in sociale werkplaatsen hè. Je mag die mensen niet misbruiken. Toch richt de PPR zich op grote groepen die niet actief zijn in de zin van het arbeidsproces, mensen met uitkeringen en zo. We schrijven bejaardenhuizen aan, gaan er met een ploegje heen, delen folders uit, maken een praatje. In sociale werkplaatsen is het nog moeilijker. Vooral als het om geestelijk gehandicapten gaat. Hoe maak je die mensen duidelijk waarop ze hun stem zullen uitbrengen. Het is erg moeilijk maar toch wil ik het. Die terreinen mogen we niet braak laten liggen.

Die forums in rokerige zaaltjes, ach, dat is leuk voor de politiek

geïnteresseerden. Wat mensen die tegen elkaar worden uitgespeeld. Het hoort er bij als een soort politieke folklore. Dan vind ik naar scholen gaan heel wat zinvoller. Daar worden vragen gesteld uit echte belangstelling. En ook bij een groep gezinsverzorgsters bijvoorbeeld“.

„Binnenkort komen Dilia van der Heem, Michel van Winkel en Wijnand van Hoogevest een hele dag hier. Ze zullen een paar samenwerkingsverbanden bezoeken, een gezondheidscentrum, een buurt- en klubbuis en een paar andere samenwerkingsverbanden. 's Avonds proberen we een openbare discussie te hebben met zoveel mogelijk Amsterdamse welzijnswerkers“.

Dat wil ik je al steeds vragen. Hoe gaat dat nou; het welzijnsbeleid van Van Doorn ondervindt kritiek. Verdedig je dat beleid nou, of val je het af. Je staat daar steeds als PPR-er.

Peter: „Er zijn veel goeie dingen ingezet. Alleen jammer dat de kaderwet er nog niet is en dat de rijksbijdragereregeling wat is uitgesteld, al zullen heel wat welzijnswerkers dat prettig vinden. Maar je moet natuurlijk met je PPR-visie komen. Ik heb ook wel kritiek. Wij mogen als gemeente bijvoorbeeld plannen maken, maar we krijgen er geen mankracht voor van CRM. Maar het is niet zo dat mensen die krities staan tegenover CRM niets van de rijksbijdragereregeling willen weten. Ik verdedig de decentralisatie van het welzijnswerk, met alle risico's die daaraan zijn verbonden van VVD- en CDA-wethouders die het beleid in handen krijgen. Sommigen willen wel de voordelen van decentralisatie, dus dat Rijswijk niet meer bepaalt, maar ze willen niet dat het beleid dan bij de gemeente komt te liggen. Dat vind ik vreemd.

De vakaturestop in het maatschappelijk werk en de gezinsverzorging is niet te verdedigen. Nee. Ik snap de motivatie van CRM heus wel, namelijk dat de gemeenten en de instellingen niet bereid zijn met

mankracht te schuiven en dat CRM nu naar de vakaturestop heeft gegrepen om nieuwe mensen daar in te kunnen zetten waar CRM dat wenselijk acht.

Dat is natuurlijk het tegenovergestelde van decentralisatie, maar misschien dat CRM denkt de prioriteiten eerst beter te kunnen verleggen voordat het naar de gemeenten gaat.

Maar de gevolgen voor Amsterdamse instellingen die allerlei werkzaamheden willen integreren, voor de samenwerkingsverbanden, zijn heel vervelend. Die kunnen bijvoorbeeld niet aan maatschappelijk werkers komen. Voor een deel is het aan de gemeente en de instellingen zelf te verwijten, omdat ze zelf geen prioriteiten durven aan te leggen.

In de eerste jaren van Van Doorn en Meijer is de financiële ruimte sterk uitgebreid en kreeg men plotseling flinke armslag. De weerstand die men nu ontmoet is begrijpelijk; het is achteraf duidelijk dat het beleid nooit zo plotseling omgebogen had moeten worden. CRM is slachtoffer van het feit dat het de eerste jaren zoveel mogelijk heeft gemaakt. Achteraf zeg je, dat het beter was geweest het beschikbare geld over vier jaar uit te smeren en het werk langzaam uit te bouwen, maar zo gaat dat nu eenmaal niet met de rijksbegroting. Plotseling ziet men kans meer geld beschikbaar te hebben en dan moet men daar ook gebruik van maken.

Wat ook aanleiding kan zijn voor de vakaturestop is dat CRM probeert allerlei kategoriaal werk, zoals onder Surinamers, nu weer in te kaderen in het algemeen maatschappelijk werk. Maar het verwijt, dat dit wel een zeer centraal beleid is, is terecht naar mijn mening. Want Rijswijk maakt uit waar de nieuwe plaatsen mogen komen, al streeft men misschien terecht na, dat de welzijnswerkers bezig zijn met de grootste probleemvelden. Ik geloof dat hier ook de vraag om de hoek komt kijken in hoeverre decentralisatie echt mogelijk is“.

Maar hoe verdedig je dit alles?

Peter: „Nou, je moet er wel op wijzen dat men niet uitsluitend naar de laatste periode moet kijken. Maar dat in de afgelopen kabinetsperiode ook de bijstand werd gekoppeld aan het minimumloon, een aanzienlijke verbetering“.

Maar de telefoon voor bejaarden en de maaltijden gingen er af.

Peter: „Ja, dat is erg jammer. Wij willen juist dat de bejaarden zo lang mogelijk thuis blijven en daarbij speelt de telefoon een heel belangrijke rol. Met de maaltijden is dat hetzelfde.“

Struktuur/het anarchisme van het Amsterdamse aktiecentrum

Peter Lankhorst

Er zijn dus dingen niet te verdedigen, maar overigens is er met onze uitgangspunten en met het beleid dat gevoerd is een heel redelijke campagne te maken".

Kun je iets vertellen over een dag op campagne?

Peter: „We zijn een dag in Alkmaar geweest. Het begon met een bezoek aan burgemeester en wethouders. Je komt dan merkwaardige dingen tegen. Er was een aktie gaande voor de ontsluiting van een gebied voor fietsers en voetgangers. Je hoorde van B. en W. allerlei tegenargumenten, van de kant van de aktievoerders later op de dag de pro-argumenten en dan zie je dat jij een funktie vervult in de kommunikatie tussen die twee. Je ziet ook de kommunikatiestoornissen. Ik vind die volgorde slecht, het moet andersom. Je moet eerst naar de mensen toe om hun problemen te horen en daarna kun je horen wat B. en W. ervan vinden. Als je dan daarna de pers te woord staat, kun je een afgewogen mening naar voren brengen. Het voorwerk en het nawerk van

een aktiecentrum bij zo'n bezoek is van het grootste belang. Tenminste als je politiek inhoudelijk werk wilt doen op zo'n dag. Natuurlijk kan het allemaal niet schelen als je je ertoe beperkt wat krantjes uit te delen".

Als je in de Kamer komt, wat moeten ze hier in Amsterdam dan zonder fraktievoorzitter?

Peter: „Ik hoop dat ik in de Kamer kom, maar ik denk niet dat dat al in juni zal zijn. Ik denk dat we zoveel zetels halen, dat ik in de loop van de komende vier jaar misschien voor iemand zal invallen".

Op hoeveel zetels reken je?

„Op zes".

Maar dat vind je geen probleem ten opzichte van je aktiecentrum hier?

Peter: „Ik heb het aktiecentrum meegedeeld, dat ik wel de ambitie heb kamerlid te worden. Het aktiecentrum ging er toch mee akkoord. Ik zelf vind dat het ook kan, maar vooral omdat ik echt verwacht deze raadsperiode wel vol te kunnen maken. Ik zou ook als kamerlid op intensieve wijze blijven meedraaien met het aktiecentrum".

Hoe verdedig jij de eigen plaats van de PPR. Hoe omschrijf je het karakter van de partij op een verkiezingsbijeenkomst?

Peter: „De PPR kun je niet los zien van de linkse samenwerking. Daar ligt haar funktie. We moeten samenwerken, met of zonder regeerakkoord. Dat is tegelijk het moeilijke punt, een punt dat spanning geeft. Want wat doen we als partij: Kijken we meer naar rechts of meer naar links. Proberen we te leurgestelde CDA-ers te trekken, waarbij sommigen menen dat je dan automaties naar het midden toeschuift, omdat je je dan niet al te zeer tegen het CDA kunt afzetten, of voeren we een zo radikale politiek dat we stemmen gaan werven bij PvdA en PSP, links dus. Dat is een moeilijke keuze. Die laatste is het vrolijkst. Dan kun je met lekker radikale politiek op stap, met niet al teveel water in de wijn. Maar als je de linkse samenwerking sterk wilt maken moet je die eerste keus doen".

Dat is jouw keus?

Peter: „Ja, en dat is ook het standpunt van de PPR. Het is wel een wat theoretiese konstruktie waarbij we nu zeggen dat de CDA-partijen voor de verkiezingen de vier hervormingsvoorstellen moeten onder-

schrijven. En dat we tegelijk zeggen dat we na de verkiezingen misschien toch nog in een kabinet met PvdA en CDA gaan zitten. Het is een beetje een konstruktie, die misschien wel aardig is, maar moeilijk begrijpbaar is te maken".

We moeten de mogelijkheid open houden dat een deel van het CDA toch na de verkiezingen met ons gaat regeren.

Peter: „Ja, dat begrijp ik, maar het is niet zo duidelijk over te brengen. Je zet je wat af tegen PvdA en CDA, maar je neemt geen anti-CDA-motie aan, wat ik verstandig vind. Je moet die opening houden, al acht ik de kans wel miniem dat er een kabinet PvdA-PPR-CDA komt. Maar je moet vooral geen anti-CDA motie aannemen, omdat je het dan voor het CDA wel erg gemakkelijk maakt. Die zal daar het grootste profijt van trekken. Je moet altijd onderhandelen over politiek inhoudelijke zaken. Dan kan iedereen zien waar het breekt. Je moet nooit bij voorbaat aan de kant gaan staan. Dat vind ik dom. Het prettige van de PPR is juist, dat we in dat spanningsveld zitten van meedoen of niet meedoen. Dat gevoel beкроop me heel sterk toen ik op de kerngroep m'n stem over de samenwerkingsresolutie uitbracht. Je kunt in feite maar één keer nee zeggen in vier jaar, of ja, en dan zit je vier jaar in dat spanningsveld".

„Dat getwist over procedures is fout geweest. Dat gaat op het laatst altijd over één of twee zeteltjes en dan zeggen de mensen: ach, is dat nou zo belangrijk. Je moet in de openbaarheid knokken over politiek inhoudelijke punten. Daar hadden we met de PvdA ook moeten beginnen. Ja, ik weet wel, de procedures moet je ook regelen, maar je kunt met elkaar afspreken dat je je daarover in de openbaarheid bescheiden opstelt. We hebben veel geleerd van de geschiedenis rond de resolutie, dat hoop ik tenminste. Daarmee kunnen de aktiecentra en de provincies straks hun winst doen. Want het begint alweer voor volgend jaar".

Moet je je afzetten tegen de PvdA?

Peter: „Je moet duidelijk maken waarom de mensen PPR moeten stemmen. Afzetten is het woord niet, maar je staat er natuurlijk voor dat het PPR-programma beter is dan het PvdA-programma. De punten liggen voor het oprapen: het buitenlands beleid, de defensie, de ontwikkelingssamenwerking, het welzijnsbeleid, het onderwijsbeleid".

Onderwijsbeleid ook? Daarmee hebben wij nogal moeite.

Peter: „Ja, dat hebben we nog niet zo goed in elkaar zitten als de PvdA, maar dat vind ik niet zo raar. Dat vind ik juist wel goed. Je ziet nu dat wij veel reserves hadden over leerplichtverlenging en er zijn nu meer geluiden in die richting. Datzelfde geldt voor het tweede kansonderwijs, het edukatief verlof en de discussie over middenschool en bovenschool. Onze twijfel is niet zo gek, ik vind dat juist een pré.

Maar afzetten, nee. Je moet je nooit afzetten. Dat vinden de mensen in die rokerige zaaltjes wel leuk, maar vitten op de VVD bijvoorbeeld kan winst voor de PvdA opleveren. Ik heb niet de minste moeite gewoon de eigen plaats van de PPR op inhoudelijke punten aan te geven. Energie, milieu. Waarmee je moet uitkijken is dat je programma te ver afstaat van het beleid van je kamerfractie. Of dat het partijbestuur een verklaring uitgeeft, maar dat je ministers een ander beleid voeren. Dan kun je beter een wat gematigder programma schrijven wat ook wordt uitgevoerd. Bij de KVP zie je dat ook. Een prachtig programma, maar men weet toch dat het rechts wordt uitgevoerd. En wat de kiezers betreft zeg ik hier ook weer: je moet altijd terugkijken naar wat een partij deed. En voor de rest: De PPR is een goeie club, prima mensen. Minder mensen met ellebogen dan elders, aardige mensen vaak.”

Is dat wel zo?

Peter: „Laat ik zeggen: dat is wel mijn eigen motivatie om er mee bezig te blijven. Ik heb geen vierde-stroming verhaal of zo. De PPR is voor mij een middel in de linkse samenwerking, waarbij ik me theoreties best kan voorstellen, dat er een tijd komt waarin de PPR niet meer nodig is”.

Maar als ik je nu voor de keus stel: Is de PPR een linkse PvdA of een andersoortige partij met een geheel ander karakter?

Peter: „De PPR is beide. En zelfs dat kun je niet altijd zeggen. We zijn niet altijd linkser dan de PvdA, want wat is links tenslotte. Je kunt alleen zeggen dat we met de PvdA de meeste programmatiese overeenkomsten hebben. Toch is er ook een bepaalde binding met de konfessionele partijen. Dat merk je op het gemeentelijke vlak, tenminste zo ervaar ik dat. En door onze liberaal-anarchistische trekjes heb je dat gevoel ook met sommige VVD-ers, als ze nog iets typies liberaals in zich hebben. De PPR is natuurlijk een raar klubje”.

Wat is je eigen achtergrond?

Peter: „Ik ben van rooms katholieke huize. Ja, heel bewust in geleefd. M'n vader was hoofd van een lagere school, heeft er één in Meppel

opgericht, de enige. Het zontje van de hoofdonderwijzer! In de vastentijd iedere dag naar de kerk”.

Speelt het een rol in je mensbeeld?

Peter: „En in mijn politieke beeld. Ja, het blijft bij je. Ik zie vrij snel in de PPR of men van katholieke of van gereformeerde huize is. De katholiek is een sjoemelaar, samen met anderen een beetje solidair, politiek is geven en nemen, die sfeer. Gereformeerden zijn principiëler, meer vasthoudend als ze eenmaal een standpunt hebben ingenomen”.

Waar ligt voor jou de nadruk op bij de PPR. Mentaliteit, milieu, of iets anders?

Peter: „Nee, je moet oog hebben voor zowel de structuur als voor de mentaliteit. Beide moeten aanwezig zijn in een bepaalde verhouding tot elkaar. Als er op een kerngroep getwist wordt kun je vaak de mensen wel indelen. De mentaliteitsveranderaars, de prekers en de structuurveranderaars, die klats boem, alle structuren willen omdraaien. Daar kom je nooit uit als partij. Dat valt niet op te lossen. Je moet er in kunnen komen dat op zo'n kerngroep mensen vanuit de mentaliteitsverandering spreken terwijl jijzelf het tegenovergestelde belangrijk vindt, of andersom. Je moet vooral naar elkaar luisteren. Het grootste gevaar is dat je niet naar elkaar luistert”.

Ik vind het een ideale vorm van ontmoeting in een partij.

Peter: „Ja, dat is het goeie van de PPR, dat beide er inzitten. Velen zitten een beetje in het midden, hechten aan allebei. Maar het is ook een van de oorzaken van spanningen”.

Je hebt tegen het akkoord met de PvdA gestemd.

Peter: „Ja, ik vond het moeilijk. 's Ochtends kwam ik met het idee dat ik er voor zou stemmen. Maar politiek is niet alleen rationeel, ook emotioneel. Daarbij ben je ook af-

gevaardigde van je aktiecentrum op zo'n kerngroep. Ik had moeite met wat er uiteindelijk uit het akkoord was gekomen, maar ik heb het tot het laatst verdedigd. Maar gezien het resultaat en de stemmingen op de partijraad van de PvdA, waar vrijwel alles kritiekloos werd aanvaard, dacht ik: nee, niet doen. Ik vind dat Ria het goed doet. Je moet als politiek leider rekening houden met de opstellingen van een minderheid, en dat doet ze. Bas heeft meer de neiging over de hoofden van de partijleden heen zich rechtstreeks tot de kiezers te wenden.”

Wil je me tenslotte iets vertellen over de structuur van jullie Amsterdamse aktiecentrum. Of vind je dat niet zo belangrijk

Peter: „Ja, daar heb ik een zwak voor. Met vallen en opstaan is er een hele organisatie op poten gezet. Het ideaal van een aktiecentrum zonder bestuur is wel een beetje bijgekleurd, maar de ondertoon van het idee is goed zichtbaar. Ook anderen krijgen een kans allerlei functies uit te oefenen, zoals het voorzitten van een vergadering, omdat er geen vaste voorzitter is. In de praktijk blijkt dat nieuwkomers zo sneller ingewerkt zijn. We hebben veel studenten, en dat houdt wel wat doorstroming in, ook trouwens van mensen die in een wijk actief worden en zich daarom in het aktiecentrum niet meer laten zien.

Het bestuur wordt gevormd door een kerngroep, die elke veertien dagen vergadert en waar iedereen die komt stemrecht heeft en alle andere rechten. Het uitvoerende werk wordt gedaan door een sekretariaat, dat door de kerngroep wordt gekozen en dat zes, zeven personen telt. Meestal zijn we blij dat er zoveel zijn, dus al te veel valt er niet te kiezen. Zij proberen hier ook 's middags de zaak te bemannen. Het sekretariaat is dus meer het bestuur, doet het voorwerk, licht de mensen in etc., hoewel dat dus formeel de kerngroep is. De kerngroep bemoeit zich met alle organisatoriese en programmatische zaken. Voor het raadswerk is er een aparte werkgroep, die als werkgroep de beslissingen neemt over het werk in de raad. De raadsleden zitten in die werkgroep. Iedereen kan er komen en heeft stemrecht. Het werkt goed. Je hoeft niet alles in reglementen vast te leggen, tenminste dat is onze ervaring. Als er problemen zijn merk je dat vroeg genoeg en als er iets niet funktioneert wordt het principe aangepast aan de praktijk. Voorwaarde is dat je als raadslid bereid bent samen over de dingen te denken en je niet van te voren al vast te leggen. Dat ons systeem werkt bewijst de praktijk”.

Kees Waagmeester

Podium voor bestuursleden

Ton de Lange

Maatschappelijke verhoudingen bepalen de strategie

„Iedere stap van een werkelijke beweging is belangrijker dan een dozijn programma's (Marx, in een kritiek op het programma van Gotha). Deze uitspraak blijkt weer verrassend aktueel te zijn. Het CDA heeft weten te voorkomen dat er een begin gemaakt werd met de hoogst noodzakelijke, weliswaar minimale, maatschappelijke hervormingen. Een kleine stap voorwaarts met het CDA moet dan ook als onmogelijk worden beschouwd. Nu, en waarschijnlijk ook na de verkiezingen, heeft het CDA zich voor de progressieven buiten spel gezet. Op een voor konfessionelen overigens uiterst domme en onhandige manier. We waren „beter" gewend van die klub.

Het CDA heeft gelukkig nog wel voor de verkiezingen zijn ware gezicht laten zien. Ongewild waarschijnlijk heeft het CDA de politieke duidelijkheid en de polarisatie in Nederland op de valreep bevorderd. Geen geringe konsessie. Met het allegaartje dat het CDA uiteindelijk is, is geen progressieve politiek te voeren. Laat staan dat er afspraken kunnen worden gemaakt, die een progressieve politiek mogelijk moeten maken. De roep om spijker-harde-afspraken biedt ook geen enkele garantie dat het CDA zich daaraan zal houden. Het is een illusie te menen dat het CDA zich openlijk zal uitspreken voor een progressieve politiek. En eventueel regeren met de kans dat ieder moment je strot wordt dichtgeknepen is niet aantrekkelijk, en zeker geen basis voor een progressief beleid.

Het CDA zou ongetwijfeld een manier weten te vinden, waardoor zogenaamde spijkerharde afspraken, losgewrikt kunnen worden. Het door Van Agt opnieuw geïntroduceerde ethies reveil zal het breekijzer worden, waarmee spijkerharde afspraken niet meer blijken te zijn dan een doodgeboren kindje. De noemer ethies reveil leent zich tenslotte voor alle ongere karweitjes die het CDA in naam van zijn hemelse gerechtigheid, heeft te verklaren.

De perspectieven na de verkiezingen zien er somber uit. De restauratieve tendensen in Nederland kunnen voor de PPR voldoende aanleiding vormen om de oppositie te verkiezen boven regeringsverantwoordelijkheid. Definitief is hierover nog niet veel te zeggen. De kiezer heeft de doorslaggevende stem. De kiezer heeft alle kans zijn keuze op 25 mei duidelijk kenbaar te maken. Van de verkiezingen zal het afhangen waar de PPR de voorkeur aan moet geven: oppositie of regeringsverantwoordelijkheid dragen.

Om de kiezer de mogelijkheid te geven echt te kiezen zal de PPR in de komende tijd, meer dan tot nog toe, de kiezer kennis moeten laten nemen van het PPR-programma. Duidelijker kunnen we niet zijn. Een keuze maken lijkt mij dan ook niet moeilijk meer.

Het ware PPR-gezicht is in de afgelopen tijd een beetje in de knel gekomen. Veel tijd en aandacht is gestoken in de resolutie en het regeerakkoord. Jammer genoeg is toen vaak getwijfeld aan het radikaal zijn van de PPR. Zowel in PPR-kringen zelf, als daar buiten. Ten onrechte mijns inziens. Want, laten we eerlijk zijn, onze politieke doelstelling hebben we nooit onder stoelen of banken gestoken. Wat ons voor ogen staat hebben we op geen enkele manier verloochend. Iedereen die dat wil kan dat controleren. Ons programma en politieke activiteiten laten niets te raden over.

Het radikaal zijn van de PPR mag en kan niet alleen afgemeten worden aan de politieke strategie die de PPR tot nu toe heeft voor gestaan. De politieke strategie moet bepaald worden door de maatschappelijke verhoudingen en de plaats van de progressieve beweging daarin. Hieruit blijkt of er een redelijke kans bestaat op progressieve politiek. De beslissing of de PPR in de oppositie gaat of regeringsverantwoordelijkheid gaat dragen is mede daarvan afhankelijk. Maar op die maatschappelijke verhoudingen daar heeft de PPR op

dit moment nauwelijks of geen controle, laat staan invloed. Terwijl hier toch de sleutel ligt voor een progressieve politiek en maatschappelijke veranderingen. In de beleidsnota van het partijbestuur '77/'78 wordt dan ook terecht opgemerkt, dat wij niet zijn doorgedrongen in het centrum van de economische macht. En die economische machtscentra hebben juist een doorslaggevende rol in de vaststelling van de maatschappelijke verhoudingen.

Ik ben van mening dat wij meer en meer onze aandacht ook op dat terrein moeten richten, zonder overigens het parlementaire werk te verwaarlozen of op de achtergrond te schuiven. Beide politieke essentiële operatie-terreinen (parlementair- en buiten parlementair werk) staan daarvoor in een te nauwe relatie tot elkaar en hebben elkaar wederzijds als voorwaarden. Een goede afstemming van de parlementaire activiteiten op het buiten parlementaire werk is noodzakelijk. Als wij dat nalaten dan maken we ons vleugellam. Vindt die afstemming niet plaats, dan zal dit onherroepelijk leiden tot de politieke zelfmoord van de PPR.

Het partijbestuur, de studiestichting, de stichting radikalen vorming (SRV) en anderen hebben op dit gebied het nodige werk te verrichten. De SRV heeft in haar beleidsnota aangegeven hoe zij denkt, met de haar ter beschikking staande middelen, voorwaarden-scheppend aktief te zijn, waardoor een integratie van parlementaire en buiten parlementaire activiteiten gerealiseerd kan worden. De SRV zal in het volgende seizoen, meer dan zij tot nog toe heeft gedaan, haar activiteiten hierop moeten baseren. De SRV kan dit vanzelfsprekend niet alleen. Zoals gezegd, partijbestuur en studiestichting en anderen moeten hier een bijdrage aan leveren, wil zoiets een kans van slagen hebben. Het vereist een aanzienlijke heroriëntatie op de organisatie van de PPR, in nauwe samenhang met de politieke strategie van de PPR in de toekomst.

Rapport multinationals verkrijgbaar

Het rapport over multinationals van fractiemedewerker en kamerkandidaat Jaap Röell, waarover in de vorige PPRAK een interview stond met Jaap Röell, is verkrijgbaar door storting van f 6,50 plus f 2,75 portokosten op giro 438509 tnv. Stichting Fractie-assistentie PPR, onder vermelding van „rapport multinationals". Het is ook af te halen bij de PPR-Tweede-Kamerfractie.

Latijns Amerika

Clat-Nederland is bezig met haar tweede aktie in de „Kampagne tegen het toenemend fascisme in Latijns Amerika”. Deze maanden wordt speciale aandacht gevraagd voor Haïti, Argentinië en Bolivia.

Een groot aantal organisaties heeft de Nederlandse regering in het kader van deze campagne gevraagd stelling te nemen tegen het fascisme op dit kontinent. Clat en de organisaties vragen iedereen met hun handtekening deze verklaring te ondersteunen.

De verklaring luidt: In vele landen van Latijns Amerika zijn militaire, totalitaire of zelfs fascistiese regeringen aan de macht. Van democratie is in deze landen geen sprake. Integendeel, mensenrechten en vakbondsrechten worden in deze landen stelselmatig en op grote schaal geschonden. Er zijn duizenden politieke gevangenen. Boeren en arbeiders wordt het recht ontnomen zich te organiseren. Velen worden gemarteld en zelfs vermoord.

Hoewel onderdrukking in bijna alle landen van Latijns Amerika voorkomt, kunnen we toch negen landen onderscheiden, waar de situatie het meest verontrustend is:

● **Haïti, Guatemala, Paraguay en Nicaragua** (landen die al meer dan twintig jaar diktatuur kennen), en verder **Brazilië** (militaire diktatuur sinds 1964), **Bolivia** (sinds 1971), **Uruguay** (sinds 1973), **Chili** (sinds 1973), en **Argentinië** (sinds 1976).

Wij menen dat de Nederlandse regering een bijdrage moet leveren aan het herstel van de democratie in deze landen en stelling moet nemen tegen deze regimes. Daarom dringen wij er met de grootste klem bij de Nederlandse regering op aan de volgende maatregelen te nemen m.b.t. Haïti, Guatemala, Paraguay, Nicaragua, Brazilië, Bolivia, Uruguay, Chili en Argentinië:

1. Het niet verlenen van steun in de vorm van materieel en/of technische kennis aan de militaire apparaten van deze landen.

Hierbij denken wij aan:

- het niet leveren van uranium aan Brazilië, noch het sluiten van andere nukleaire overeenkomsten met genoemde landen,
- het niet verkopen van wapens, zoals oorlogsschepen en militaire vliegtuigen,
- het niet verkopen van richt- en kommunikaatieapparatuur,
- het niet verkopen van patenten op wapenapparatuur.

Folders, brochures, boeken en dergelijke voor deze rubriek opsturen aan Dick Rietbergen, van der Mondestraat 145, Utrecht.

2. Het nemen van initiatieven in de Verenigde Naties om te komen tot een wapenembargo tegen genoemde landen.

3. Het treffen van wettelijke maatregelen, waarbij Nederlandse bedrijven verplicht kunnen worden inzicht te geven in hun buitenlandse investeringen en waarbij die bedrijven verplicht kunnen worden hun verdere activiteiten in genoemde landen op te schorten.

4. Het niet verlenen van faciliteiten van regeringswege voor handel met en investeringen in deze landen, zoals garanties en kredieten voor handel en investeringen.

5. Steunverlening aan die bewegingen en organisaties, die zich inzetten voor de democratie in deze landen.

Wij roepen alle Nederlanders op ons te steunen in dit beroep op de Nederlandse regering. Bij de hele campagne is een aktieboek gratis te verkrijgen. De brochure „fascisme in Latijns Amerika” is in een tweede geheel vernieuwde druk verschenen. Ze kost f 4,—. Verder verschenen dokumentatiemappen over Argentinië en Bolivia, elk f 4,— en een brochure: „Haïti, parel van de Caraïben?” kost f 4,50. (Alle prijzen zijn ekskl. port.). Alles te bestellen, ook de handtekeninglijsten voor de verklaring, bij Clat-Nederland, Nieuwe Gracht 47, Utrecht, (030) 319675.

Kieswijzers:

Zo langzaam aan beginnen de verschillende aktiegroepen en organisaties hun verkiezingsprogramma's te publiceren, al of niet onder de naam „Kieswijzer” of „Kieswijzer”.

IKV en Novib tezamen gaven „onderontwikkeld, kieswijzer 1” over ontwikkelingssamenwerking uit. Deze brochure geeft standpunten uit de afgelopen kabinetsperiode. Kost f 5,—. Bestellen bij dokumentatie IKV, Parkweg 20a, Voorburg of Novib, Amaliastraat 7, Den Haag.

In de nrs. 2 t.m. 8 1977, van de Novib-krant Onze Wereld verschenen

(verschijnen) een achttal artikelen die de ontwikkelingssamenwerkingspunten uit de verkiezingsprogramma's vergelijken. Kost f 1,— per nummer, een jaarabonnement f 25,—. Bij het IKV verscheen ook een beschouwing over de afgelopen kabinetsperiode met als trekking tot de definitie. Deze „kieswijzer 2” kost f 6,50.

Het comité Zuidelijk Afrika (v.h. Angola Comité) bracht een brochure uit „Partij kiezen voor zuidelijk Afrika”. Drie delen: Balans van de Nederlands be... tot '73, ... binet-Den U... afrika van partijen op een aantal stellingen. Kost f 4,—. Bestellen op het

bekende adres: Da Costastraat 88 in Amsterdam.

De standpunten over buitenlandse werknemers worden vergeleken in het maandblad Motief van april. In mei heeft dit blad een reactie van de politieke partijen op een aantal stellingen. Motief zit Oudegracht 47 bis in Utrecht.

Over standpunten met betrekking tot Israël gaf het Nederlands Israëlië Genootschap een kieswijzer uit; het NVV-jongerenkontakt vergeleek een groot aantal punten uit partijprogramma's.

Bij de Staatsuitgeverij verschijnt op 2 mei een boek waarin alle (alle?) verkiezingsprogramma's zijn opgenomen. Zou zo'n vijftien gulden gaan kosten.

Wie meer weet, melde het mij.

Kernenergie

Het Landelijk Centrum voor Gereformeerd Jeugdwerk heeft een discussiemap samengesteld over kernenergie. Er wordt veel informatie gegeven over het thema „kerken en kernenergie” met de bedoeling deze stof in groepen door te praten.

De map „Wees goed voor de aarde” is te bestellen door storting van f 3,50 op giro 475060 tnv. Geref. Jeugdwerk te Driebergen onder vermelding van „Kwikkernenergie”.

Droom en daad

Van vrijdag 6 mei tot zondagmiddag 8 mei vindt er op „Kerk en Wereld” in Driebergen een treffen plaats van mensen die het partijpolitieke standpunt willen verdedigen en allerlei aanhangers van „alternatieve” denktrenten. Is mier-gerichte partij-arbeid het geschikte middel om de maatschappij een richting in te krijgen die je verkieslijk vindt of kun je je beter aansluiten bij een aktiegroep of misschien vegetariër worden en koffie met de hand malen?

Er is een optreden van de groep Proloog en er is gelegenheid rustig na te denken over het vaak

In januari en februari van
dit jaar:

Iedere dag zes nieuwe leden

De PPR groeit. Nog steeds neemt het ledental van onze partij toe. In het laatste kwartaal van 1976 hebben zich 347 nieuwe leden aangemeld, dat zijn er ruim vijf per werkdag. De toestroom van nieuwe leden ligt in de eerste twee maanden van dit jaar nog iets hoger. In die beide maanden zijn er 259 ingeschreven, dat is ruim zes per werkdag. Over maart zijn nog geen gegevens bekend.

Natuurlijk hebben ook leden hun lidmaatschap opgezegd. Meestal wordt daarbij geen reden genoemd. Op grond van het kleine aantal dat dat wel doet is het onmogelijk iets van een trend daarin te ontdekken.

Zet uw kennis of buurman op deze lidmaatschapson

Ondergetekende wordt lid van de PPR, ontvangt voortaan de PPRAK en wacht voor de kontributiebetaling een aksept-girokaart af.

Naam .....

Adres .....

Plaats .....

Deze bon uitknippen en in een met postzegel (drukwerk) voorziene open enveloppe opsturen aan PPR, postbus 10, Lelystad.

Sommigen vinden dat de PPR te ekstreme standpunten inneemt, anderen vinden dat de PPR teveel meegaat met de PvdA en het kabinet. Er is, kortom, geen lijn in te ontdekken. In veel gevallen spelen niet-politieke motieven een rol, zoals verhuizing naar het buitenland, soms financiële redenen en in enkele gevallen overlijden.

Rond de jaarwisseling zijn de aanmaningen voor de kontributiebeta-

ling rondgestuurd, waarvan een voorspelbaar effect altijd een aantal opzeggers is. Maar het saldo is ledenwinst.

Met berichten in de media dat het met de PPR niet zo goed gaat is de ontwikkeling van het ledenbestand dus duidelijk in strijd. En dat laatste is in ieder geval precies meetbaar.

Kees Tilanus
sekr. partij-opbouw

KAMPAGNENIEUWS

Koekjes van eigen deeg

Men kan koekjes van eigen deeg bakken en uitdelen tijdens de verkiezingscampagne. Dat zijn koekjes gemaakt met een vormpje van de R-pijl (linksaf en omhoog), het PPR-symbool zoals dat op de affiches en op alle materiaal staat. De vormpjes waren op het welzijnskongres te krijgen. Het actiecentrum dat er niet over beschikt of het niet kan lenen kan het nog bestellen bij het PPR-actiecentrum Smallingerland door f 4,25 (inkl. portokosten) over te maken op giro 3171014 tnv. de penning-

meester van het actiecentrum Smallingerland in Drachten. Hier volgt het recept voor ongeveer 75 koekjes van eigen deeg:
300 gram bloem
175 gram boter
150 gram donkerbruine basterdsuiker
10 gram speculaaskruiden
2 zakjes vanillesuiker
1/2 theelepel bakpoeder
zo nodig wat melk om het deeg soepel te maken; iets zout.

Kneed alle ingrediënten door elkaar tot een soepele bal. Bestuif het aanrecht met bloem. Rol het deeg uit tot een lap van plm. 1/3 cm.

dikte. Steek uit het deeg met de R-mal de koekjes. Beboter iets de bakplaat en leg de koekjes erop met kleine onderlinge afstand. De baktijd is 15 à 20 minuten.

Bauke en Marjan Kramer
Haverstuk 45
Drachten, tel. 05120 - 14823

P-shirts

De PPR in Friesland heeft ook T-shirts vervaardigd met de PPR-pijl er op en de letters PPR eronder. De shirts, in de maten large, medium en small, waren voor een tientje te krijgen op het welzijnskongres, maar zijn voor dertien gulden (inclusief de portokosten) te krijgen door dit bedrag te storten op giro 3380011 van Jurre Yntema, Heerenveen. Voor inlichtingen is zijn tel. 05130 - 24170.

verkrachte begrip „solidariteit”.

De kosten, inclusief overnachten, eten etc. zijn f 60,— per persoon. Schriftelijk aanmelden bij Kerk en Wereld, De Horst 1, Driebergen met gelijktijdige overmaking van f 60,— op giro 214945 tnv. Kerk en Wereld, Driebergen, met vermelding „Droom en Daad”.

Lekker Dier

„Lekker Dier” is een handtekeningenactie

begonnen om de eisen aan de regering om wettelijke voorschriften voor diervriendelijke methoden van veehouderij kracht bij te zetten. Lekker Dier protesteert vooral tegen de manier waarop kippen, kalveren en varkens gehuisvest en behandeld worden, waarbij geen plaats is voor de meest fundamentele behoeften van de dieren zelf. Legbat-terijen en kalvermest-erijen moeten vervangen worden door andere systemen. Handtekeningenlijsten

kunnen worden aangevraagd bij Cees Habermehl, Orinoco 15, Amstelveen, tel. 020 - 418766.

Films

Een boek dat tot hulpmiddel kan dienen bij het draaien van films voor sociale en politieke vorming (Films voor sociale en politieke vorming in lessen maatschappijleer) is voor f 2,75 te bestellen bij Henk Dekker, Sociologies Instituut, Grote Markt 23, Groningen, tel. 050 - 114859

Oost-Timor

Over de situatie in Oost-Timor heeft het Comité Zuidelijk Afrika (Angola Comité) een brochure uitgegeven. Daarin staat een rapport van de dienst Onderzoek van de parlementsbibliotheek van Australië en een verslag van gesprekken met vluchtelingen uit Oost-Timor van J. S. Dunn (Het Dunn-rapport). Te bestellen bij Comité Zuidelijk Afrika, Da Costastraat 88, Amsterdam.

Jaap de Vries weet drommels
goed wie hij z'n stem moet toevertrouwen.
**Met z'n spaargeld ligt dat
wel wat anders.**

Banken hebben vaak méér macht dan politieke partijen. Zij hebben het kapitaal. Kapitaal waarmee ze belangrijke ontwikkelingen kunnen steunen. Of: tégen kunnen werken.

Dat kapitaal wordt voor een groot deel bijeen gebracht door spaarders als Jaap de Vries. Mensen die zich niet altijd realiseren dat hun spaargeld op die manier wel eens tégen hen gebruikt kan worden. Omdat banken mééstal geld beleggen in zaken die veel rente opleveren. En dat zijn soms niet die zaken waarbij Jaap de Vries belangen heeft. Vaak zijn het zelfs zaken waar Jaap de Vries falikant tégen is. Daarom werd zo'n 15 jaar geleden door het NVV en

De Centrale de Algemene Spaarbank voor Nederland opgericht - 'n spaarbank die tracht bij haar beleggingen voorrang te geven aan projekten van algemeen belang. En die bewust nooit zal investeren in zaken die tegen het belang of geweten van haar spaarders indruisen. De Algemene Spaarbank voor Nederland geeft u een eerlijke rente over uw spaargeld en biedt u alle gemak! Want u kunt bij haar sparen via de postgiro. En dat maakt dat u bij elk postkantoor geld kunt opnemen. Stemt u volgens uw geweten? Kies dan ook 'n spaarbank naar uw geweten. Bijvoorbeeld de Algemene Spaarbank voor Nederland. Het komt voor elkaar als u deze bon instuurt.

BON Staatsbedrijf Der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

Aanmeldingsformulier voor een renterekening/plusrekening/sterrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden: _____

Naam _____

Voornamen (voluit) _____

Geboortedatum _____

Woonplaats _____

S'raat enz. _____

Wenst bij de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een

renterekening plusrekening sterrekening

Datum _____ Handtekening _____

In een giro-envelop ongefrankeerd, tezamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg), inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Arnhem).

^{*)} aankruisen hetgeen u wenst.

**Algemene Spaarbank
voor Nederland**
geeft rente zonder bijsmaak!

Voor nadere inlichtingen: Rijnstraat 28, 's-Gravenhage.
Tel.: (070) 84 93 09, 84 93 10, 85 99 88.

Abortus (5)

Met het ingezonden stuk van mej. J. H. Struik in PPRAK van 1 april kan ik van harte instemmen. Ik ben namelijk ook van mening dat het PPR-standpunt tav. abortus tegen de menselijkheid ingaat.

Vorig jaar schreef ik de PPR-fractie hierover een brief waarin ik zei niet te twijfelen aan de goede bedoelingen van de mensen die voor legalisering van abortus zijn, maar dat ik meende dat zij voor hun sterke argumenten een verkeerde oplossing kozen, want er wordt gekozen voor de eliminatie van een leven. Hoe nietig dit leven ook is, het is onze plicht dit te beschermen (vooral juist omdat het zo nietig is), want ieder mens heeft recht op leven.

Ja, maar ongewenst leven heeft toch geen zin? hoor ik zeggen. Maar wie bepaalt dat een ander ongewenst is? We moeten juist zorgen dat iedereen gewenst is! We moeten zo de maatschappij veranderen dat een ieder daarin echt kan leven en intussen geen knieval maken voor de bestaande kapitalistische maatschappij die wel zeer efficiënt is in het uitschakelen van mensen...

Maar iedereen is toch zelf verantwoordelijk voor haar of zijn leven? werpt iemand tegen. Natuurlijk. Maar houdt dat ook in het doodvonnis te vellen over een ander mens (weliswaar nog afhankelijk) leven? Moeten wetten juist niet de zwakken beschermen? Laten we dan die wetten maken, zodat adoptie van kinderen makkelijker gaat, ongehuwde moeders (en evt. vaders) met liefde worden opgevangen, gehuwden met raad en daad bijgestaan worden, voorlichting over voorbehoedsmiddelen op scholen verplicht wordt enz.

Alles houdt natuurlijk op als je de ongeboren vrucht geen menselijk leven vindt, maar als je dat ontkent dan ontken je mijns inziens de waarde van het begin van een mens.

Tenslotte weet ik zeker dat er mensen zijn die alleen vanwege het standpunt van de PPR tav. abortus niet op onze partij stemmen.

Douwe van Randen jr.
Lisse.

Abortus (6)

Vernietiging als eindoplossing voor een probleem kan nooit een goede oplossing zijn. Dat is in strijd met elk streven naar een werkelijk menselijke oplossing. In het Duits betekent eindoplossing „entlösung”; bij het horen van die term moeten ons toch de rillingen over de rug lopen, daarbij denkend aan de betekenis van dat woord ten tijde van het Hitler-regime.

Ik wil me volledig aansluiten bij wat mej. J. H. Struik uit 's-Hertogenbosch heeft gezegd over dit thema in de PPRAK van 1 april 1977. Is het niet beter, te streven naar een mentaliteitsverandering (we zijn toch een mentaliteitspartij?),

opdat de ongehuwde moeder volledig geaccepteerd wordt; te streven naar betere begeleiding, opvang, voorlichting; te streven naar betere adoptiemogelijkheden... kortom te streven naar een menselijke oplossing waarbij zowel moeder als ongeboren kind gebaat zijn?

Kunnen we „abortus: ja of nee” wel aan het geweten van de desbetreffende moeder overlaten? Laten we in ons politieke streven bijv. het onderdrukken van de zwarte bevolking in Zuid-Afrika ook over aan het geweten van de daar heersende blanken? Duidelijk niet toch!!

Laten we „vechten” voor een wereld waarin voor iedereen een fijn leven mogelijk is, een wereld waarin gewerkt wordt aan een goed milieu, positieve vrede, welzijn enz. enz. Met de verkiezingen in het zicht zou ik nog willen zeggen: „Ook omdat het om ongeboren mensen gaat!”

J. v. Triest
Elburg

Alle argumenten pro en contra de legalisering van abortus zijn in deze rubriek onderhand zo uitvoerig aan de orde geweest, dat de

redactie deze discussie voorlopig zou willen sluiten.

HOEZO ?

• omdat ik met m'n fiets 'n héél eind kom, snel en gemakkelijk, ook in 't spitsuur;

• omdat ik nooit parkeerproblemen heb;

• omdat m'n fiets erg zuinig is met energie en grondstoffen en de lucht niet vervuult;

• omdat ik geen dure hometrainer nodig heb om fit te blijven;

• omdat m'n fiets 't goedkoopste vervoermiddel is;

• omdat m'n fiets geen brede banen vraagt, die ruimte en natuur verslinden;

• omdat je in de bossen of op straat mij niet horen zult;

• omdat m'n fiets niemand doodt of levenslang verminkt;

• omdat ik in m'n regenkleiding niet bang ben voor de regen;

• omdat ik op m'n fiets zo erg veel zie;

• omdat ik op m'n fiets pas écht voel dat ik leef;

Kortom, omdat m'n fiets is aangepast aan de maat van de mens, en vriendelijk is voor medemens en milieu

DAAROM

Fijn Dat ik Fiets

Ontdekkend boekje

De menselijke maat is zoek

De menselijke maat is zoek. Dat wordt duidelijk in het boekje „De menselijke maat”, dat een groot aantal PPR-ers heeft geschreven. In de politiek, de technologie, de media, de bedrijven, het ambtelijk apparaat, de gezondheidszorg, in het verkeer, in het wonen, in onze houding met de derde wereld is de menselijke maat zoek. Niet de mens is de maat der dingen, maar de dingen zijn de maat voor de mens geworden. De mens moet zich maar aanpassen, maar verliest zichzelf.

Wie bij dit maat-probleem met het boekje stilstaat, verbaast zich over de weerspannende waarheid van dit simpele gegeven. De verwarring

tussen doel en middel is algemeen bekend, maar we zijn er ons bij het nemen van allerlei beslissingen maar nauwelijks van bewust.

Het boekje is niet geschreven om op al de genoemde terreinen al met oplossingen te komen. Het signaleert een nauwelijks bestudeerd probleem, een probleem dat verder dient te worden uitgewerkt en dat zal de Studiestichting van de PPR, die het boekje opzette, zeker doen.

De menselijke maat is te koop in de boekhandel, en de meeste actiecentra gebruiken het in hun plaatselijke campagne (Uitgave Wereldvenster, f 10,—).

De stuurgroep De fijne fietser in Tilburg geeft stickers en affiches uit onder het motto „Fijn dat ik fiets”.

Affiche C. (hier afgedrukt) somt de simpele redenen op, waarom de fiets de voorkeur verdient.

Drie stickers voor een gulden of één affiche voor een gulden (of veelvoud) te bestellen door storting van het bedrag op giro 2162779 tnv. B. van der Veer, Kwendelhof 198, Tilburg, met vermelding wat men wenst.

Robbert van Dalen Noord presenteert:

Ria Margo behoort bij de centrale verwarming

Je zou er bedroefd van worden, evenals van het thans verlaten Binnenhof, waar de kille voorjaarswind een motie van de heer Wolff voortwaait op kamerstuk 13981, Nota kunst en kunstbeleid. Harrie van Doorn zit ook met de stukken. Een fraaie verzameling nota's, die net niet werden aangenomen en die door een opvolgende druiloor van het CDA behoedzaam in de prullemand kunnen worden gedeponneerd. Zonder dat er drie rode hanen naar kraaien. Misschien komt het doordat de zon niet wil doorbreken.

Michel van Hulten is nou ook niet direkt een zonnetje, meer een laser-straal en Jaap de Jong is nog steeds van mening dat als iemand vindt dat de vice-voorzitter iets belangrijks heeft te vertellen hij maar heel goed moet luisteren. Zo komen we echt niet verder.

Waarom heeft er nu niemand een kinderboek geschreven? Of een musical, of een winnend liedje voor het Eurovisie-songfestival. Leo Jansen zou eigenlijk moeten proberen gedichten voor te dragen, die hij dan uit zijn hoofd leert. Dan kan er niets gebeuren. Als hij nu het woord voert lijkt hij net iemand die voor het eerst op skies staat: hij wil naarvoren maar glijdt af in volstrekt tegengestelde richting en moet dan weer helemaal terug. Hij kan alleen maar in avondvullende programma's. Hetzelfde geldt voor Michel van Winkel, met het verschil dat het bij Leo over politiek gaat.

Henk Waltmans maakt natuurlijk wel een zeer gedegen indruk, als staatsman. Hij is de enige, van wie verondersteld kan worden dat hij tussen Brussel en Parijs de weg naar Straatsburg weet, die ook nog Ubach over Worms passeert. Maar

als hij alleen blijft staan is het niet genoeg. Dat is de kwestie. Alleen kan Waltmans net zo goed bij een andere partij horen of staatssekretaris zijn of ambassadeur. Het is juist de combinatie met een stel aanstekelijke idioten die Waltmans zo aantrekkelijk maakt. En ik zie wel genoeg idioten op de lijst staan, maar ze steken nog niet aan. Ik zie het ook niet bij de nieuwen, bij Margo of Peter of Jacques (Verduyn Lunel, die naam is op zichzelf wel wervend, denk ik, zeker in combinatie met het gezicht). Ze zijn allemaal zo vreselijk serieus en dat is niks nieuws. Niemand heeft een kinderboek geschreven. Of is kampioen kogelstoten geweest. Of Miss Schiermonnikoog. Niemand loopt ook rond met een wervend blij gezicht, dat innerlijke vrede en bevrijding naar buiten brengt: „Ook al kom ik nu niet in de Kamer, de intrinsieke waarheid van het radikalisme zal uiteindelijk onweerstaanbaar blijken” of woorden van gelijke strekking. Integendeel. Iedereen praat zeer serieus in zulke lange zinnen dat de ondertiteling buiten beeld valt. Het punt is dat noch Bas noch Ria ooit een boek voor kinderen heeft geschreven. Bas heeft heel wat geschreven, maar niet voor kinderen, al doet ie wel voortdurend of hij een klas kinderen voor zich heeft in plaats van een politieke partij. Ina geeft echt les aan kinderen, alhoewel Ria dat tot voor kort ook deed. Maar klassieke talen stelt natuurlijk in een campagne niets voor. We zitten er maar mee. Oorlogswinter, Oosterschelde, de koning van Katoren. Daar is niet tegen op te bieden. En het affiesje is duidelijk een kompromis geworden. Een groep zei dat ze niet mocht schaterlachen, wat dat doet een man op een affiesje ook niet, al zijn er kostelijke foto's van Ria die

schaterlacht in omloop. Een andere groep wees iedere associatie af met ook maar iets dat op enig eroties element wees. Naar het tegenargument, dat dat element duimendik op mannenaffiesjes wordt gesmeerd tot en met het haarstukje van Drees, die evenveel erotiek uitstraalt als een stier in een porseleinkast, werd niet eens geluisterd. Het vrouw-zijn van Ria moest als volstrekt irrelevant worden opgevat: Ze was gewoon de beste kandidaat voor het lijsttrekkerschap om kwaliteiten die immanent waren aan haar karakterstructuur en die evengoed een stuk werkelijkheid hadden kunnen representeren in een feminieme als in een maskulie toevalstreffer. Waarmee de belangrijke verschillen tussen de geslachten niet werden verdoezeld, maar wel naar een ekstern unifikatiepunt werden getranscendeerd. Met het gevolg dat we nu allemaal een soort Mona Lisa van de PPR op onze ramen hebben hangen. Aan de binnenkant is het helemaal geen gezicht omdat de trek om de mond dan van links boven naar rechts onder loopt. Het is een zorgelijke situatie. Na het Welzijnskongres is het partijprogramma een schitterend boekwerk geworden, waarin alle aspecten van ons bestaan op verrassende wijze zijn beschreven en samengeperst tot beleidsuitgangspunten. Maar het ligt ongebruikt in de kasten van het PSP-kollektief op het PPR-partijburo. Geen Nederlander weet hoe goed het toeven is in het losbladig systeem van het radikale beginselprogramma.

Ik weet het niet meer. Ik zit nog steeds bij de centrale verwarming. Met een kinderboek in de hand. Misschien komt de inspiratie nog. Je kunt nooit weten. Een nieuwe lente... Jazeker.

Het kabinet-Den Uyl houdt ook iedereen te vriend: Minister Van Kemenade verbiedt het roken en minister Lubbers subsidieert Philip Morris.

Zou prinses Margriet dan lid van het ziekenfonds zijn?

Gehoord: De PPR moet niet steeds over die kernwapens praten.

Zo langzamerhand begin je te geloven, dat die kabinetskrisis een maniertje is geweest van die politici om eens

Een lid in Apeldoorn, die een affiche met de R-pijl voor het raam had gehangen, kreeg even later het volgende — natuurlijk anonieme — briefje in de bus:

wilt U dat bord weghalen?

een behoorlijk mens wordt ziek als hij de hele dag aan de PPR herinnerd wordt !!

zo niet, dan gaat de ruit eraan!

het wordt tijd, dat de terreur van links beantwoord wordt !

rustig op verkiezingscampagne te gaan.

Sommigen vergeten dat het CDA eerst moest bewijzen

dat het een eenheid is (wat nu dus is gebeurd), voordat het weer uiteen kan vallen.

Nog eentje dan: Blitz (spreek uit: Bliets) dat ik fiets

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 6 mei 1977, nummer 102

**Ria Beckers
in kongresrede:**

DE WERKELIJKE KRISIS

pagina 12-14

Rokus Verwoerd over:

De geschiedenis van de PPR vanaf de Franse revolutie

pagina 8-10

Het andere antwoord van de
Franse ekologisten

pagina 4

PPRAK

PPR-Aktiekrant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Jan Heytel, Sam Mol, Hans van van der Neut.

redaktieraad: Alice de Gier, Harm Lamberts, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester (eindredakteur).

productie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft

redactie-adres: Kees Waagmeester, Veldbloemweg 63, Alphen aan den Rijn. Tel. (01720) 23052.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abonnement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Buro Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

BINNENSTAD

AUTO ~ ARM

PPR...omdat het om mensen gaat

2

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Dinsdag:

Bij elk nadeel zit een voordeel. De PPR heeft nu bijna alles meegemaakt wat een volwassen politieke partij zou moeten meemaken: We hebben geregeerd, terwijl een deel van de achterban daar tegen was en hebben besloten niet met een versterkt confessioneel midden te gaan regeren en daar tegen schijnt nu een ander deel van de partij zich te verzetten. We houden zo wel door de wol geverfde PPR-ers over.

Woensdag:

Dat politiek deformerend kan werken, heb ik nu aan den lijve ervaren. Laat ik het zo zeggen: ik weet niet of ik gisteravond gedeformeerd ben (dat zal wel niet in één klap gebeuren) maar ik heb wel het idee, dat het proces kan zijn ingezet. Ik zeg het ekspres voorzichtig, wat op zichzelf al op deformatie zou kunnen wijzen.

Wat is het nu voor proces? Laat ik dit voorop stellen: Het huwelijk, het schoolleven of het arbeidsproces kunnen ook deformerend werken. Dus wat dat betreft is de politiek niets menselijks vreemd. Herstel: onmenselijks vreemd.

Laat ik proberen te omschrijven wat voor gevoel het nu is. Ten eerste het gevoel dat je niet zeker meer weet of je al aan het deformereren bent. Ten tweede, dat je voelt dat er zich twee personen in je ontwikkelen. Een die reageert, niet omdat je gevoel dat zegt, maar omdat je (in dit geval politieke) ver- of onverstand dat zegt. Het resultaat is, dat je anders gaat reageren dan van je verwacht werd.

Bij staatslieden heet dat verschijnsel, dat ze groot zijn, bij politici heet dat dus deformatie.

Nog even doorbijten: Gedeformeerd is volgens mij nu, dat je gevoelsmatige reactie er al één is, die een normaal mens bedacht zou moeten

hebben. Om terug te komen op de staatsman: Die doet gevoelsmatig iets goeds, de gedeformeerde politikus doet gevoelsmatig iets slechts.

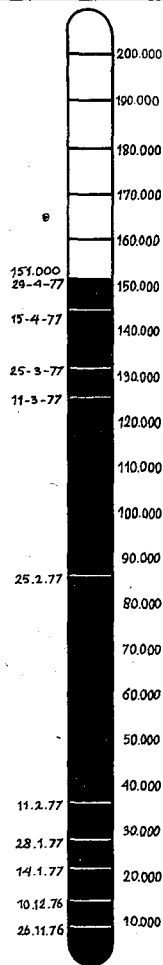
Of om het nu echt eenvoudig samen te vatten: Je politieke tegenstander is gedeformeerd en je eigen lijsttrekker is een staatsfiguur.

Konsekwent doorredenerend klopt het dus precies dat Van Agt zich gedeformeerd weet en dat ik zelf nooit gedeformeerd kan zijn.

Om te bewijzen dat ik nog mens ben zal ik eens met de hond gaan wandelen. Als dat dan op de tv komt, ben ik toch nog mens.

Donderdag:

De buurman heeft toch maar goed aan gevoeld, dat het enige goede antwoord op mijn PPR-affiche een VVD-affiche is. Het hangt er dan ook sinds vanochtend.

verkiezings-
fonds
PPR,
giro 5555
te Ommen

SPEK
HET
PPR-
VERKIE-
ZINGS-
FONDS!

Willen we in de laatste dagen voor de verkiezingen nog via een grote advertentiekampagne de kiezers oproepen Den Uyl niet mat te zetten en op de PPR te stemmen, dan moet er nog wel wat geld binnenkomen. Dan moeten we de twee ton wel vol zien te maken. Doe het nu.

Ria Beckers:

Zet Den Uyl niet mat, stem PPR

Tegenover de mooie woorden vanuit KVP en ARP over voortzetting van de progressief-konfessionele combinatie staan opmerkingen vanuit de Partij van de Arbeid als die van Ien van den Heuvel („Leugenachtigheid is kenmerkend voor het CDA”) en van Hans Krombrink die de lijsttrekker van het CDA schizofreen noemt. De PPR voelt er niets voor terug te gaan naar de oude politiek van de jaren vijftig en zestig, waarbij men elkaar verketterde voor de verkiezingen en er na weer met elkaar verder ging. Wij willen op politieke gronden duidelijk maken waarom samenwerking met het CDA niet meer mogelijk is.

Zaken die voor de verkiezingen inhoudelijk niet verenigd kunnen worden, kan men ook na de verkiezingen niet aan elkaar breien. Dié duidelijkheid zouden de kiezers van de progressieve partijen — ook van de PvdA en D'66 — op z'n minst mogen verwachten. Daarom vinden wij de PvdA-strategie een ongelukkige strategie. Dat men van het CDA verlangt na de verkiezingen PvdA-wensen in te willigen, die het vóór de verkiezingen niet wil en kan vervullen, dat wil er bij ons niet in. Op deze wijze breken en dan van hetzelfde nog een keer, dat kán eenvoudig niet.

Voor ons is vastgesteld dat een soortgelijk tweede kabinet-Den Uyl niet meer kan bestaan. Wie daaruit de konklusie trekt dat de PPR de komende periode niet zal mee regeren is op z'n minst erg voorbarig. Wij willen regeren in een kabinet dat een duidelijke koers vaart. Natuurlijk heeft een progressief meerderheidskabinet onze voorkeur, maar we staan open voor de bij velen levende gedachte dat de progressieve partijen samen nog niet de vereiste 76 zetels zullen halen.

Onze tweede kèus is een progressief minderheidskabinet. Waarom zou dat er niet kunnen komen, als de andere minderheid in de kamer (een CDA/VVD-kombinatie) kleiner blijkt dan de progressieven? Waarom zou er een automatisme moeten zijn dat na het progressief

meerderheidskabinet een combinatie van PvdA/CDA het eerst en het meest wenselijk is? Zeker na de ervaringen van 1966 en maart 1977?

Wat wordt de rol van de PPR in deze verkiezingen en in de volgende periode? Allereerst is het opmerkelijk te zien hoe men vooral van konfessionele zijde op ons reageert: geïrriteerd, afkeurend en kleinrend, ons wegschrijvend en in de hoek zettend. Met grote nadruk op het „mensen stem toch op een grote partij, de rest stelt niets voor”. Men probeert zichzelf en de kiezers op alle mogelijke manieren wijs te maken, dat kleinere partijen — en de PPR in het bijzonder — geen functie hebben. Invloed en betekenis van de PPR is onvermijdelijk, onder meer door onze mogelijkheid het regeerakkoord met PvdA als toetsings-

grondslag te gebruiken. Wij zullen — binnen of buiten het kabinet — steeds de PvdA met de inhoud van dit regeerakkoord konfronteren, en haar blijven herinneren aan onze gezamenlijke linkse koers. Voor een progressief kabinet zal het regeerakkoord basis zijn, voor een PvdA/CDA-regering een lastige komplikatie.

Hoe sterker wij uit de stembus komen, des te sterker zullen wij deze functie vervullen.

Daarom is het een verkeerde voorstelling van zaken te zeggen: een progressief beleid kies je door een stem op Den Uyl. Want Den Uyl zit straks muurvast aan Andriessen, Van Agt en Krusinga. En deze drie zijn niet van plan op te komen voor de belangen waar progressieven voor staan. De PvdA staat straks voor die moeilijke keus om de PPR al of niet in te ruilen voor de CHU. Maar de kiezers kunnen die keuze beïnvloeden. Hoe meer zetels voor de PPR, des te moeilijker kan men om ons heen in de formatie. Hoe meer zetels voor de PPR, des te meer garantie dat het beleid in progressieve richting wordt getrokken.

Mensen die geen overdreven verwachting meer aksepteren van de economiese groei, mensen die kiezen voor een ander werkgelegenheidsbeleid, mensen die zich zorgen maken over ons milieu, mensen die kernenergie afwijzen, omdat het systeem maatschappelijk vernietigend werkt, mensen die een veel kritischer buitenlands beleid willen, mensen die een serieus openbaar vervoersbeleid hoog nodig achten, mensen die verandering willen brengen in de machtsverhouding... al die mensen hebben weinig te verwachten van een CDA/PvdA kabinet. En dat weten ze.

Vier jaar lang heeft de PPR — ook via regeringsdeelname — zichtbaar meegestuurd aan de richting waarin onze maatschappij zich ontwikkelt. De komende periode waarin stilstand in onze economie, soberheid en terughoudendheid het minder prettige perspectief zijn, zijn we daartoe opnieuw bereid. Dat zullen we in deze campagne de mensen duidelijk maken.

Het andere antwoord van de Franse ekologisten

Brice Lalonde, de leider van de Franse ekologisten (die in Nederland bekend staan als „de groenen” of de „Groene lijsten”) heeft het april kongres van de PPR in Amersfoort toegesproken. Hij heeft op uitnodiging van het bestuur met verschillende mensen in de partij gesprekken gehad.

De groenen zijn een bundeling van milieugroepen die mee zijn gaan doen aan de verkiezingen in Frankrijk omdat de bestaande partijen naar hun mening geheel falen. Niet alleen op milieugebied, maar ook op sociaal-economies gebied. Bij de gemeenteraadsverkiezingen dit voorjaar behaalden ze overal in Frankrijk, en niet alleen in Parijs, goede successen. In enkele plaatsen dichtbij kerncentrales kregen ze zelfs een meerderheid. Vooral in gemeenten onder de 30.000 inwoners, waar bij gemeentelijke verkiezingen een evenredigheidsstelsel geldt, zagen ze kans in de raden te komen.

De groenen willen geen politieke groepering worden, al streven ze er duidelijk naar overal waar maar mogelijk is vertegenwoordigd te worden. Ze willen ook proberen in het Europese parlement te komen en Lalonde heeft daarover met de Europawerkgroep van de PPR gesproken. Ook hebben zij contacten met Duitse milieugroepen die tegen de kernenergie strijden en met Belgische groepen. Volgens Lalonde moet ook op Europees nivo worden duidelijk gemaakt, dat we toemosten naar een economie zonder groei, kleinschaligheid, absolute voorrang voor het milieu en uitbanning van kernenergie.

Brice Lalonde en zijn mensen vatten het begrip „ekologie” breder op dan wij gewend zijn. Volgens hen hoort

daar ook onder het tot zijn recht komen van menselijke behoeften zoals scheppend bezig zijn ook in de arbeidssituatie, het deel zijn van de gemeenschap, het op bevrijde wijze beleven van de seksualiteit, gezond voedsel etc.

In zijn rede tot het kongres konstateerde hij dat er erg veel overeenkomsten zijn tussen de groenen en de PPR. Hij prees de PPR, dat ze in staat is geweest de bouw van kerncentrales tegen te houden. Als verschil noemde hij dat de groenen geen politieke partij zijn en dat niet willen worden ook omdat, „de politieke partijen en de ekonomen verantwoordelijk zijn voor de crisis van vandaag”.

Sleutelwoord

Voor hem is „ekologie” een sleutelwoord voor het werken aan de nieuwe samenleving, omdat het begrip de politieke en economische belangen van de hele wereldbevolking raakt. Hij tekende de ontwikkeling in Frankrijk van 1960 tot de oliecrisis in 1973. Een geweldige economische groei, waarvan alle sociale klassen profiteerden, maar die een illusie is omdat die groei alleen mogelijk is door goedkope energie, ten koste gaat van de derde wereld en een gigantische ontwikkeling van de technokratie tot gevolg heeft. Toen in 1973 Frankrijk noodgedwongen op de nulgroei kwam, waren er een miljoen werklozen. Eén van de belangrijkste gevolgen van de crisis noemde hij het feit dat Frankrijk zich toelegt op meer energieverbruik, terwijl de macht van de staat dagelijks toeneemt.

De linkse samenwerking is van voor 1973 en gaat uit van een groeiende produktiviteit en economische groei, technische ontwikkeling en centralisatie en een enorme rol van de staat.

Links denkt op rigide en monopolistische wijze over burgers, zei Lalonde. De kleine linkse partijen steunen in de tweede ronde altijd de grote linkse partijen, vandaar dat de ekologisten besloten aan de verkiezingen mee te doen met een eigen programma.

Volgend jaar gaan de groepen aan de landelijke verkiezingen meedoen met als programmapunten: Geen kernenergie, een andere produktie-structuur, kleinschaligheid, beheer van de produktie door de werkers zelf, zelfbestuur, minder werken in tijd om meer arbeidsplaatsen te scheppen, duurzame en goede consumptiegoederen produceren, bescherming van het milieu, hergebruik van energie, evenwicht met de natuur, autonomie van burger en groepen burgers tegenover de macht van de staat en grote ondernemingen, de derde wereld helpen zich op eigen kracht te ontwikkelen.

Tussen links en rechts ziet Lalonde in Frankrijk geen verschil, omdat ze beide werken aan een maatschappij die het tegenovergestelde is van wat de groenen zich voorstellen. Links heeft wel een belangrijk pré en dat is het punt van de sociale rechtvaardigheid. Maar de milieugroepen willen voor de tweede rondes die in Frankrijk bij verkiezingen worden gehouden, geen stemadvies geven.

Brice Lalonde is zelf afkomstig uit de PSU, een kleine socialistische partij. Het heeft volgens hem weinig zin in dergelijke partijen te werken, omdat ze al vijftig jaar over dezelfde problemen praten en geen stap verder komen. Zijn weerzin tegen kongressen en politieke discussies is ook erg groot. Volgens hem is Frankrijk verziekt door een te uitdrukkelijke aanwezigheid van de marxistische denkwijze in de linkse partijen, waardoor je de indruk krijgt dat het uitsluitend om economisch-politieke problemen gaat. Intussen verergert de zogenaamde oplossing van links de crisis eerder dan dat ze die oplost, omdat de problemen nu op het vlak van de bedreiging van de leefwereld van mens, dier en plant liggen.

In hun aanpak lijkt het erop of de ekologisten in een eerdere fase zitten dan de PPR. Ze zullen in de komende jaren, net als de PPR, er toe genooddaakt worden hun ideeën te konkretiseren en eerste stappen aan te geven. Daar zijn ze al volop mee bezig. De PPR-ers met wie Brice Lalonde sprak verbaasden zich allen over het gebrek aan een duidelijke structuur in zijn organisatie, waardoor de democratie gevaar kan lopen. Lalonde onderkent dit probleem, maar wil slechts al werkend tot een structuur komen en is wars van blauwdrukken.

Hij acht het niet onmogelijk dat in de komende jaren een wetenschappelijke basis zal worden gegeven aan het ekologies denken, dat „de de toon zal aangeven bij de vernieuwingen van de samenleving in de komende honderd jaar; een soort „Das Kapital”, maar dan over de ekologie”.

K. W.

IEN en BAS

„Een stem op de PPR is een stem voor een duidelijk progressief kabinet”, zei Bas de Gaay Fortman in de week na het kongres voor de Vara-tv. Achter het nieuws. Dat was een reactie op wat PvdA-voorzitter Ien van den Heuvel eerder die avond had gezegd, namelijk dat je als je een progressieve regering wilt nu op de PvdA moet stemmen.

Bas lichte zijn uitspraak verder toe en zei: „Wie geen CDA/VVD-kabinet wil, moet niet op VVD en CDA stemmen. De sleutel is en blijft, dat VVD en CDA samen niet komen aan de meerderheid van 76 zetels. Als ze samen die meerderheid niet halen, dan moet er een progressief kabinet worden gevormd en dan is een stem op de PPR een stem niet voor een kabinet Den Uyl/Andriessen/Kruisinga, maar voor een duidelijk progressief kabinet. De PPR heeft zich ook duidelijk opgesteld voor progressieve ontwikkelingen binnen het CDA”.

Hij zei ook, dat Van Agt gelijk heeft dat onderhandelen met de PvdA voor het CDA veel gemakkelijker wordt, als de PPR geen goede verkiezingen maakt. Dan kan de PPR ook wel lastig zijn, maar als wij goede verkiezingsuitslagen maken zal de PvdA daar terdege rekening mee moeten houden.

Nadat mevrouw Van den Heuvel haar uitspraak verzwakt herhaalde in de volgende vorm: „wil je de PvdA de kans geven om dat progressieve beleid in Nederland voort te zetten, dan moet je stemmen op de PvdA”, vatte Bas de kwestie nog eens samen en zei: „Laten we het zo afspreken: je moet niet op CDA en VVD stemmen. Voor een progressieve regering kun je op de PvdA en op de PPR stemmen. Voor een duidelijk progressieve regering moet je op de PPR stemmen”.

PvdA-PPR

Ook door onze eigen politieke vrienden is de kongressuitspraak van half april gebruikt om er

winst uit te halen. Een kongressuitspraak die ook in eigen kring wel vragen heeft opgeroepen en daarom gaan we er in dit nummer van PPRAK op verschillende plaatsen uitvoerig op in. Kernachtiger dan Bas de Gaay Fortman de dingen kan zeggen kunnen wij het niet en daarom zijn we maar begonnen hem te citeren.

Intussen is de tijd al weer een paar weken voortschreden en de verkiezingen naderen nu snel. De vrees bij PPR-ers, dat de PvdA teveel inlevert om aan de macht te kunnen blijven, wordt op dit moment verre van weggenomen. Al ruim voordat er verkiezingen worden gehouden, worden de compromisteksten voorbereid en men ziet een stel PvdA-ers in grote ijver bezig het bedje voor het CDA te spreiden. Een vertoning die lachwekkend is, als ze niet zo ernstig was. Het kan geen kwaad dat een aantal PPR-ers eens wat meer politiek zelfvertrouwen zou tonen, maar dat noodzakelijke politieke ingrediënt zou men in kilo's aan de PvdA toewensen.

Zelfvertrouwen waarop? Op de deugdelijkheid van de antwoorden die je eigen beweging en partij op de vragen van deze tijd heeft: Energiecrisis, werkloosheid, vervreemding, ongelijk verdeelde welvaart, honger en armoede in de derde wereld, bewapeningswedloop ...

PIJNLIJK:

Eén kanttekening moeten we hier wel maken en misschien een pijnlijke: Wie toch het idee heeft dat zijn beweging en partij eigenlijk geen antwoorden heeft op die crisis, die kan ook slecht zelfvertrouwen worden aangepraat.

We praten als PPR-ers graag over de echte crisis en we weten dan precies dat we de ijzeren samenhang bedoelen tussen de problemen die ik juist noemde, maar de crisis is natuurlijk wel compleet als je die samenhang niet ziet, laat staan dat je er een begin van een antwoord op hebt ontwikkeld.

Het lijkt er op, dat een partij als de PvdA in de oppositie moet om een beetje fundamenteel te kunnen reageren op de politieke vragen van onze tijd. Van Thijn heeft het als fractievoorzitter in de afgelopen tijd ook echt wel geprobeerd, totdat hij vastliep in zijn eigen voorwaardenstrategie. Den Uyl is ook iemand die we wel vertrouwen; hij is een man die uiteindelijk werkt vanuit een echte bezorgdheid en motivatie.

IDEEËN WINNEN

Den Uyl en Van Thijn zijn ook geen mensen die zich negatief over de PPR plegen uit te laten. Van Den Uyl weten we, dat hij de PPR-bijdrage aan het voorbije koalitië-kabinet erg op prijs stelde als flinke steun in de rug als het er op aankwam. De PPR durfde daarbij steeds een grens te trekken en heeft dat nu ook gedaan.

Er is nog iets anders dat in ieder geval moet worden vastgesteld: Als de PPR wint, dan winnen de PPR-ideeën. Als de PPR wint, dan winnen die mensen in de PvdA het, die de grens leggen waar de PPR hem legt. Dan winnen die mensen in Nederland, die een fundamenteel antwoord proberen te geven op de crisis. Zo worden verkiezingsuitslagen uitgelegd. En naar mijn mening moet dit PPR-leden goed voor ogen staan als ze bezig zijn anderen over te halen een stem op de PPR uit te brengen.

OFFERS

De PPR voert een erg inhoudelijke campagne. In het over en weer hakketakken zijn we niet zo sterk en gelukkig maar. Al past ons bescheidenheid vanwege ons getal, toch hoeven we ons programma niet onder de korenmaat te zetten. Heeft de VVD een antwoord op de structurele werkloosheid en energiekrisis van de komende twintig jaar? Nee. Maar hebben CDA en PvdA daarop een antwoord? Evenmin. Het cruciale punt is de steun die een partij krijgt als zij offers vraagt om

linksaf
en
omhoog

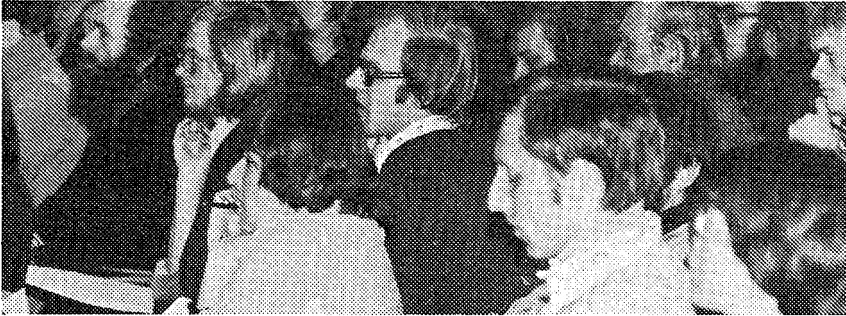
door Kees Waagmeester

het leven in de toekomst leefbaar te houden. De PPR is als partij bereid die offers ook in verkiezingstijd te vragen. Een stem op de PPR betekent een keuze voor selectieve groei nu om over twintig jaar nog te kunnen ademhalen. Het betekent een dalend energieverbruik na 1985 met een grootscheeps energiebezuinigingsprogramma dat duizenden arbeidsplaatsen oplevert. Het betekent een stap terug in de sfeer van de partikuliere bestedingen. Het betekent een landbouw die misschien wel niet konkurreert met de Europese landbouwmarkt, maar wel met de Europese gezondheidsmarkt en die de komende jaren geen 70.000 arbeidsplaatsen weggooit, maar ze eerder schept.

BEGAANBAAR

De behoudzuchtigen, de korte-termijn belangenbehartigers hebben het makkelijk. Hun aanhang is bijzonder gemotiveerd om op 25 mei te kiezen voor behoud van het in hun eigen ogen goede. Wiegel zet zijn zeil maar voor de wind en hij krijgt al flinke vaart. Wij willen niet beweren, dat de PPR het bestek klaar heeft en zo naar haar doel kan varen. Maar we zijn er wel van overtuigd, dat de PPR voor een richting kiest die, nu al voor velen zichtbaar, de enig beagbare blijkt te zijn.

Hoewel de uitspraak van het welzijnkongres over de vraag of de PPR weer met dit CDA in een regering kan gaan zitten nogal opzien heeft gebaard, was het wel een uitspraak die in de lijn lag van wat voorzitter Wijnand van Hoogevest, fractievoorzitter Bas de Gaay Fortman en vicevoorzitter Jaap de Jong in kongresredes over het CDA naar voren brachten. Bas de Gaay Fortman adviseerde het kongres wel „nog geen eindoordeel te vellen over een zaak die zich nu nog niet concreet voordoet en die PvdA en PPR op verschillend spoor zou kunnen doen komen”. Zoals bekend heeft het kongres dat advies in de wind geslagen. Ook het partijbestuur wilde de vraag nu nog niet beantwoorden of de PPR de PvdA zou moeten vergezellen in een koalitiëkabinet met het CDA, een kans die miniem werd genoemd.

PPR niet in kabinet Den Uyl/Andriessen/Kruisinga

Bas de Gaay Fortman voerde daarvoor verschillende redenen aan. De kans dat het CDA na de verkiezingen alsnog de omstreden wetsontwerpen zal aanvaarden zoals de PvdA dat wil is te klein om daaraan nu al serieuze aandacht te geven. Als een kabinetsformatie konsekwenties zou hebben voor de progressieve samenwerking, dan moet een eindoordeel daarover door gesprekken in de actiecentra worden voorbereid. En de PPR moet een nieuw kabinet toch beoordelen vanuit het met de PvdA gesloten regeerakkoord en vanuit ons eigen verkiezingsprogramma. „Het is duidelijk”, zei Bas de Gaay Fortman, „dat de PPR niet van plan is ministers te leveren aan een CDA/PvdA-koalitiëkabinet van het type Den Uyl/Andriessen/Kruisinga”.

Hij zei onder de indruk te zijn van de werkwijze van de mensen van de Franse „Groene lijsten”, die uiterst beducht zijn voor partijpolitieke activiteiten, „want dit is niet de tijd om te praten maar om te werken. De PPR zal als werkpartij de verkiezingen ingaan. Wij zullen de mensen moeten overtuigen dat het tijdperk van voortdurende economische groei ten einde loopt en dat zowel het werk als de werkloosheid nu beter verdeeld moeten worden. Als we maar bereid zijn in ons privé-inkomen een flinke stap terug te doen — en dat geldt vooral voor degenen die al veel verdienen — dan kunnen we in het maatschappelijke welzijn een flinke stap vooruit doen. Laten we nu met onze inhoudelijke denkbeelden naar de kiezers gaan en zo snel mogelijk afstappen van een partijpolitieke discussie die de echte politieke problemen zo zeer

dreigt te versluieren”, aldus Bas. Voorzitter Wijnand van Hoogevest herinnerde aan de toetsing van het kabinetsbeleid die de PPR in 1975 uitvoerde en waaruit gekonkludeerd werd dat op hoofdpunten van het beleid het kabinet niet in staat is geweest te komen tot fundamentele veranderingen van de maatschappij. Een kabinetsbreuk achtte de PPR toen niet wenselijk. Volgens hem staat de PPR nu voor de opgave een rooms-rode koalitië te voorkomen, dus zeker een liberaal-roomse koalitië.

Hij liet de oorzaken van de kabinetskrisis van 1958 en 1966 de revue passeren en constateerde dat de geschiedenis zich anno 1977 heeft herhaald. „De zich christelijk noemende partijen wensen principieel niet mee te werken aan hervormingsvoorstellen en zeggen de samenwerking op”.

Wijnand noemde het merkwaardig dat het kabinet-Den Uyl toch ook een aantal leuke dingen heeft gedaan, die ook in 1975 werden onderkend. Hij ging daarbij uitvoerig in op talloze beleidsdaden van de minister van CRM en noemde daarbij afschaffing van het profijtbeginsel, een netto stijging van de CRM-begroting van 50 procent in vier jaar, de koppeling van de bijstandsuitkering aan het netto-minimumloon, koppeling tariefstellingen aan het inkomen, aanzetten tot decentralisatie en democratisering.

„Als Harry van Doorn, Boy Trip en Michel van Hulten niet zeer nadrukkelijk aanwezig waren geweest zouden nu bij wijze van spreken de schoorstenen roken van de kerncentrales, de Oosterschelde zijn afgesloten, „goede zaken” met Zuid-Afrika

gedaan en de UCN-fabriek zijn uitgebreid”.

Over toekomstige regeringsdeelname van de PPR zei hij: „De bereidheid met politiek georganiseerde konfessionelen nog in één kabinet zitting te nemen is tot het absolute nulpunt gedaald. Het moet voor een ieder duidelijk zijn, dat een land onregeerbaar is als de ene helft van de leidslieden van het centrum over de val van het kabinet spreekt als over een bedrijfsongeval, terwijl de andere helft van mening is, dat het ongeval voorkomen had kunnen worden. De PPR, die is geboren uit een afkeer van dit soort politieke spelletjes en is geboren uit de wens te komen tot werkelijke maatschappelijke vernieuwingen en solidariteit, doet hieraan niet meer mee”.

Vice-voorzitter Jaap de Jong zei aan het slot van het kongres, dat de kiezers er recht op hebben te weten hoe en tot welke besluitvorming de PPR komt. „Dat naar buiten brengen van onze interne discussie maakt ons kwetsbaar, stelt anderen in staat ons belachelijk te maken, maar uiteindelijk is het een belangrijke bijdrage aan het proces van bewustwording van meer mensen.. Is de PPR al niet de meest democratische partij, dan is ze in ieder geval de minst ondemokratische”.

Hij herinnerde er aan dat het doel van de vernieuwingsbeweging in de late jaren zestig was het oplossen van het politiek-onduidelijke konfessionele midden. Hij zei dat het slechts schijn is dat het midden zich versterkt, omdat het CDA onvereenigbare politieke richtingen in zich verenigt.

Hopend op een kans voor progressievere kabinetten zei hij: „De PvdA kiest helaas voor een andere strategie, hoewel misschien doeltreffender. Zij probeert het konfessionele midden te laten verdwijnen door zelf naar het midden te schuiven. Een PvdA bovendien die haar eigen zwakte en verdeeldheid probeert te verbergen door steeds vaker, zowel intern als ekstern, diktaten op te leggen”. Hij zei het als een uitdaging voor de PPR te zien om met de PvdA te blijven samenwerken, begrip tonend voor de andere mechanismen waaraan een grote volkspartij onderhevig is.

Volgens Jaap de Jong heeft samenwerking met de konfessionelen een afremmende werking gehad op de progressieve ontwikkelingen. „In de maatschappij zijn de ontwikkelingen niet gestopt, helemaal niet in de progressieve bewegingen, de vakbeweging, de skala van actiegroepen en vooral niet te vergeten de feministische beweging. Ik zelf geloof, dat er nu geen beweging is die zaken aan de orde stelt die de mens dieper in zijn/haar bestaan en bewustzijn raken. Ook omdat de feministische beweging heel sterk voor de vraag staat hoe problemen vanaf het persoonlijke nivo over te brengen zijn op het politieke, zal haar belang voor progressieve ontwikkelingen nog verder toenemen”.

Vrouwenkiesrecht

Nog niet eens zestig jaar geleden streden onze grootmoeders verbitterd voor het vrouwenkiesrecht. Wat blijkt in deze tijd? Veel vrouwen en teveel mannen zijn nog altijd van mening dat politiek een mannenzaak is.

De Nederlandse Vereniging voor Vrouwenbelangen, vrouwenarbeid en gelijk staatsburgerschap voert de actie: Stem eens op een vrouw, of is politiek alleen een mannenzaak? De bedoeling is de politieke partijen er van te doordringen dat er meer bekende vrouwen zijn dan zij denken. De actie is niet partijgebonden. Affiches en stickers bestellen door overmaking van f 2,50 (twee affiches), f 7,— (tien affiches), f 3,50 (25 stickers) op giro 110444 van penningmeester Vrouwenbelangen, Overveen. Prijzen inkl. porto.

Vredesopbouw

Een bewerking van het inmiddels beroemde artikel van de Amerikaanse Amory Lovins over kernenergie in de VS, uit het blad „Foreign Af-

fairs”, is verschenen in Vredesopbouw. De bewerking is van Eric-Jan Tuininga en Wouter van Dieren. Verder artikelen in dit themanummer van Hans Achterhuis, W. A. Smit en over Brazilië. Volgens Erik van der Hoeven van Milieudefensie voert Lubbers op kern-energiegebied het VVD-programma uit. Het themanummer „Energie en vrede” van Vredesopbouw is te bestellen door overmaking van f 3,70 op giro 552120 van Vredesopbouw, Utrecht. (Parkstraat 9).

Fietsen

Opnieuw een loflied op de fiets en wel uit Tilburg, waar het PPR-actiecentrum een rapport heeft gemaakt onder de titel „Tilburgers op de fiets”. Tilburg is een fietspad demonstratieproject van minister Westerterp ad twintig miljoen gulden rijker, maar de werkgroep Verkeer van het Tilburgse actiecentrum zet daar zo wat vraagtekens bij. Met dat geld hadden meer en veel nuttiger fietsvoorzieningen kunnen worden aangelegd of aangebracht. De fietsroute werd officieel geopend door

heren met parkeerkaarten voor de ondergrondse parkeergarage op zak, maar de PPR organiseerde een alternatieve opening per fiets, waar 300 mensen aan deelnamen.

De nota is verkrijgbaar door storting van f 3,50 op giro 3119750 van penningmeester PPR-Tilburg onder vermelding van Fietsnota.

Milieu en politiek

De Vereniging Milieudefensie en de Stichting Natuur en Milieu hebben de verkiezingsprogramma's van de Nederlandse politieke partijen doorgelicht en een enquête gehouden onder bestuursleden en Kamerkandidaten van de partijen. Uiteraard over de houding van de partijen ten opzichte van het milieu. Zoals bekend kwamen PPR en PSP als de beste milieubeschermers uit de bus. In het maandblad Milieudefensie wordt uitvoerig verslag gedaan van het onderzoek evenals in het maandblad Natuur en milieu. Toch al bladen die het lezen meer dan waard zijn vanwege de talloze andere onderwerpen die aan de orde komen

AKTIE-VOER

(Kernenergie, Oosterschelde, structuurvisie Landbouw, structuurschema elektriciteitsvoorziening, de Franse milieugroepen „De Groenen”, de Furmerpolder etc.).

Vereniging Milieudefensie, Tweede Weteringplantsoen 9, Amsterdam, tel. 020-221366. Stichting Natuur en Milieu, Noordereinde, 's-Graveland, tel. 035-62004.

Zuidelijk Afrika

Op 11 mei wordt in De Populier in Amsterdam een bijeenkomst gehouden over „Partij kiezen voor zuidelijk Afrika”. Voor het CDA is daar Jan-Nico Scholten, voor de PvdA Relus ter Beek, voor de PPR Bas de Gaay Fortman en er wordt ook een VVD-er verwacht. Aanvang acht uur.

Politiek neutralisme voor christenen slecht ideaal

De Stichting Radikalen Vorming (Singel 277, Amsterdam) heeft een verslag laten verschijnen van de studiebijeenkomst „Christenen en de PPR” die in Beekbergen werd gehouden. De talrijke deelnemers (er was meer belangstelling dan ruimte) bleken enigszins verdeeld in hun motief om naar de bijeenkomst te komen. Men was het er wel over eens dat het goed is over christendom en de PPR te denken, maar dat dat niet beperkt mag blijven tot christenen. Dat was op het weekend ook niet het geval, omdat het een open weekend was.

Aan de andere kant was er uiteraard veel belangstelling van mensen die in de kerken actief zijn of bij wie de kerkelijke achtergrond op de een of andere wijze een belangrijke rol speelt. Men was het er ook over eens, dat dergelijke bijeenkomsten ook over andere thema's moeten worden gehouden.

Eks-PPR-voorzitter Wouter van Dam belichtte in een inleiding de achtergrond van het ontstaan van de PPR en de studentenpredikant Herman Wiersinga sprak over de ontwikkeling van het denken in kerk en theologie.

Volgens Wouter van Dam wordt een partij sterk bepaald door de tijd waarin ze is ontstaan. Voor de PPR zijn dat de late jaren zestig. De tegenstelling christen - niet christen verwerpt de PPR, omdat veel zich christen noemende mensen verdedigers zijn van het kolonelsregiem in Chili, het apartheidsregiem in Zuid-Afrika etc. De tegenstelling ligt hem in de keus voor de zijde van de machtelozen, uitgebuitenen en onderdrukten. Christenen in de PPR willen niet staan in die traditie van het christendom die sterke hemelgerichte onderdanigheid vraagt aan grote machtsstructuren (die geacht worden van Gods wege te zijn ingesteld). Ze willen wel staan in die traditie van het christendom die zich opstandig wil gedragen tegen alle machtsstructuren voorzover die de humaniteit geweld aan doen. In deze zin, aldus een stelling van Wouter van Dam, is die traditie meer verwant aan die van het libertair-socialisme dan aan die van het marxisties-leninisme.

Herman Wiersinga zag twee ontwikkelingen in de christelijke kerken: de autoritaire sfeer maakt plaats voor mondigheid en men is aarzelend bereid partij te kiezen voor de armen en verdrukten, waarbij hij

herinnerde aan de Wereldraad van Kerken. De nieuwe theologie kenmerkt zich door politisering, de geloofsleer wordt verbonden met de eigen situatie en het eigen handelen. Jezus stond niet boven de partijen, was geen centrum-bemiddelaar, maar koos partij. Hij is niet voor het harmoniemodel te spannen. Verzoening en klassenstrijd, aldus Herman Wiersinga, kunnen samengaan. Verzoening betekent een proces van verandering.

Volgens Wiersinga ligt tussen bijbelse boodschap en politiek programma, zoveel afstand, dat men principieel bezwaar moet maken tegen konfessionele partijvorming. Aan de andere kant hebben christelijk geloof en politiek handelen zoveel met elkaar te maken, dat christenen zich eens wat drukker moeten maken over de „invulling” van het evangelies visioen in politieke termen. Hij tekende ook aan, dat de Nederlandse kerken weer af lijken te zien van politieke partijdigheid en structurele maatschappijvernieuwing. Ze schijnen hun heil weer meer te zoeken in een ethies reveil, personalisme en het sanktioneren van de status quo. Maar, zo zei Wiersinga, politiek neutralisme is voor christenen een slecht ideaal.

Rokus Verwoerd wortels van het P

De afspraak om met de Haagse geschiedenisleraar Rokus Verwoerd te gaan praten loopt al enige maanden. Het was de bedoeling hem in ieder geval voor de verkiezingen te interviewen over de wortels van het PPR-denken, omdat we dat nuttig vonden in een verkiezingsperiode waarin de waan van de dag de overhand heeft.

Na het kongres van half april ontmoeten we elkaar in zijn flat in Den Haag. De partij heeft juist duidelijk uitgesproken, dat er met het CDA niet te regeren valt. Veel leden blijken die uitspraak maar niets te vinden. Het kongres, zo menen zij, heeft de Zwarte Piet van het CDA overgenomen. De kans op regeren is nu vrijwel uitgesloten en wat moet je dan met de PPR?

De suggestie dat de PPR alleen als regeringspartij een nuttige functie kan hebben, ook al is te voorzien dat er niets te regeren valt, verontrust ons beiden. Als het bestaansrecht van een partij zich zou beperken tot haar functie in een regering, zou dat wel een zeer smalle basis zijn. Doordat de actuele discussie binnen de partij vrijwel geheel beheerst wordt door de rol van de PPR in het politieke krachtenveld, is het alsof er geen andere vragen en bestaansgronden meer zijn.

Volgens Rokus Verwoerd ontbreekt het veel PPR-ers aan histories besef over de partij waarin zij werken. Als men slechts bezig is met de aktualiteit, zonder te letten op de vraag waar de PPR vandaan komt en waar haar identiteit ligt, zonder te letten op haar historische wortels, kan dat makkelijk tot ongelukken leiden.

Dat we met de PPR in deze situatie zitten, komt niet geheel uit de lucht vallen. Er is in de PPR een terechte weerzin tegen dogmatiek en redeneries vanuit een bepaalde historische visie op het heden, waardoor niet op de aktualiteit kan worden ingespeeld.

Maar we konkluderen, dat het helemaal geen kwaad kan vanuit enig historisch besef met de aktualiteit bezig te zijn.

Rokus Verwoerd: „Er is een grote samenhang tussen onze akties en politieke stellingname en de wortels die de PPR in het verleden heeft. Er is een lange traditie waarin je de PPR kunt plaatsen. Als je dat ziet, dan besef je dat de PPR een partij met een eigen identiteit is. Dat besef ontbreekt in de PPR, laat staan dat het zou worden uitgebuit. Het zou goed zijn als men zou zien dat de PPR geen los stelletje mensen is, maar dat de groep om het zo eens te zeggen, „ideologies te verantwoordt is”. Ik vind wel dat de PPR een duidelijk gezicht heeft naar buiten toe, hoewel er ook veel karikaturen in omloop zijn. Sommigen vinden de partij een betere PvdA, wat ik een slechte gedachte

vind. Anderen kunnen alleen maar een spuitbussenakte noemen als ze de letters PPR horen en weer anderen kunnen de partij echt niet plaatsen. We worden ook wel gezien als een stel goedwillende mensen die theoreties niet kunnen verantwoordt wat ze aan het doen zijn”.

„Ik vind het jammer dat we ons eigen gezicht niet beter laten zien. Een gezicht dat niet anders is dan dat van de PvdA vanwege een andere taksatie van de praktijk, maar dat kwalitatief anders is. Een partij zonder eigen karakter en eigen identiteit heeft onvoldoende basis om voort te bestaan. Het lukt je dan alleen goede verkiezingen te maken als je een aantrekkelijke persoon als lijsttrekker hebt, zoals we bij D'66 zien. Het moet duidelijk zijn, dat een partij meer is dan die paar mensen die het publiek aanspreken. Je politieke uitgangspunten moeten aanslaan en niet een paar populaire leidersfiguren”.

Sociaal-anarchisme

Wat zijn die historische wortels van de PPR?

Rokus Verwoerd: „Om te beginnen het sociaal-anarchisme. Ik zeg met opzet sociaal-anarchisme, omdat de term anarchisme veel misverstanden kan wekken. Daarbij wordt snel gedacht aan principiële egoïsten en dergelijke. Het sociaal-anarchisme gaat uit van het individu dat zich sociaal verantwoordt weet: De mens als sociaal wezen. Terwijl het kapitalisme de ene mens ziet als tegenstander van de ander. Ik kom dan onmiddellijk bij Proudhon, ook bij Kropotkin. Tolstoj (met een christen-radikale inspiratie), maar vooral bij Proudhon. Ik denk aan de staatkundige decentralisatie en de demokratiese ekonomie die we voorstaan. Proudhon neemt afstand van het staatsocialisme. Zowel de politieke als de ekonomiese macht moet naar de basis van de samenleving verlegd worden. We hebben niet zo'n vertrouwen in de goedwillende overheid als de huidige socialisten. Proudhon legt er sterk de nadruk op, dat je niet klaar bent als je de produktiemiddelen in handen van de staat legt. De PPR heeft dat naar mijn mening goed vertaald in haar gedachten over de demokratiese ekonomiese orde. Verder staan individuele vrijheid en verantwoor-

delijkheid en sociaal gevoel bij hem en bij ons hoog aangeschreven. Het zijn punten die erg aktueel zijn. Het sterke individualisme onderscheidt de PPR van CPN en PSP, waar het individu meer onderworpen is aan de partijdiscipline”.

„Het boekje de menselijke maat is een typies PPR-produkt. Erg goed, maar het is te prakties van aard. We hebben er grote behoefte aan het theorties referentiekader van het PPR-denken en handelen aan te geven. Als we dat hadden gedaan, hadden we waarschijnlijk meer met het boekje kunnen doen”.

Prakties-utopisme

„Als tweede stroming die in de PPR erg herkenbaar is wil ik het prakties-utopisme noemen. Het werken aan het hier en nu, de zorg om de verhoudingen tussen mensen, het alvast doen voordat de revolutie is geslaagd. Er wordt vaak gedacht dat utopie theorties is, maar dat is onjuist. Daarom zeg ik ook: prakties utopisme. We proberen alvast gestalte te geven aan de idealen die in PPR-kring leven”.

„Nee, natuurlijk is de PPR niet de enige verschijningsvorm van deze stromingen. We kunnen geen enkele stroming anekseren. In andere partijen zie je ook allerlei sporen. Net zo goed als je in de PPR talrijke andere invloeden kunt waarnemen”.

Amerika

Volgens Rokus Verwoerd herken je in Amerika veel van het denken dat ook in de PPR sterk is. In 1840 waren daar honderd eksperimentele kommunes waar prakties utopisme werd bedreven. Men probeerde de ideeën over de gewenste samenleving in praktijk te brengen. Sommigen kommunes hebben lang bestaan en zijn een inspiratiebron geweest voor prakties handelen. In de Amerikaanse kommunes werkten veel uit Europa gevluchte mensen die hier niet de gelegenheid kregen nieuwe samenlevingsvormen uit te proberen, al zijn er ook in Nederland enkele geweest. Al in de vorige eeuw hadden anti-beschavingsbewegingen in Amerika invloed. Bewegingen van terug naar de natuur en van verzet tegen de voortschrijdende civilisatie oe-

r de denken

fenden voortdurend kritiek uit. De praktische natuurbescherming is in Amerika begonnen. Honderd jaar geleden werd het eerste nationale park ter wereld bij kongresbesluit gesticht: het Yellowstone parc. Honderd jaar geleden waren er protesten tegen het uitroeien van de bisons. De tegenstelling natuurcultuur was in Amerika sterker dan in Europa. Het verzet tegen de

industriële samenleving sloeg in Amerika ook eerder aan dan bij ons. Marcuse, een Europeaan, werkt niet voor niets in Amerika.

Rokus Verwoerd wil er direkt op wijzen dat het de PPR moet gaan om eigentijdse interpretaties van wat deze bewegingen en mensen hebben gezegd en nagestreefd. Maar hij wil wat de PPR doet uitdrukkelijk in deze traditie plaatsen.

Volgens hem zijn er twee gevaren die een partij op dit gebied kunnen bedreigen. Ten eerste dat men alles vanuit een bepaalde historische visie op het heden uitlegt en daarbij niet in staat is op de eigen aktuele situatie in te spelen. Een voorbeeld daarvan is het marxistische denkkader, dat geen weg weet met een PPR-issue als beperking van de groei. Een tweede gevaar is, en dat bedreigt de PPR sterk, dat men het histories besef veronachtzaamt.

„Ik begrijp best waar dat uit voortkomt. Vrijheid in een partij en soepelheid van een partij mag nooit door leerstelling beperkt worden. De openheid die de PPR naar allerlei vraagstukken heeft, moet blijven. Die openheid mag niet worden aangetast in het zoeken naar historische achtergronden. Maar dat laatste kan toch heel verhelderend werken.

We mogen nooit een partij worden van een stel dogmatici die elkaar met allerlei leerstellingen verketteren. Door die openheid naar nieuwe problemen toe kan de PPR haar voortrekkersfunctie waarmaken, die door vriend en vijand wordt erkend. Die openheid stelt ons in staat op nieuwe maatschappelijke vragen te reageren. Een dogmatiese partij ziet het probleem niet als het niet in de geldende schema's past”.

Christen-radikalisme

Je hebt christen-radikalisme bestudeerd?

Rokus: „Ja, dan komen we bij de partijvorming in deze eeuw. Bij een paar partijtjes die in dezelfde traditie staan als de PPR en ook op dezelfde manier zijn ontstaan. Ik heb een doktoraal skriptie gemaakt over Enka, dat is een schuilnaam voor Anke van der Vlies, die de stichtster is van de Bond van christen-socialisten. Zij kan beschouwd worden als de belangrijkste christen-radikaal. Zij is een vrijwel vergeten figuur. Ze was orthodox-christelijk, tegen het streng gereformeerde aan, en werd in haar eigen godsdienstige kring doodgezwegen vanwege haar socialistiese principes. In socialistiese kring stond men wantrouwig tegenover haar omdat ze fijn christelijk bleef. En orthodox-protestanten steken hun geloof niet onder stoelen of banken. In socialistiese kringen kwam ze erg veel atheïstiese meningen tegen en daar ging ze natuurlijk op in.

Om te begrijpen hoe de Bond van christen-socialisten ontstond moet je terug naar het christelijk-sociaal kongres van 1891, waar dr. Abraham Kuyper z'n beroemde rede hield. Die rede is de basis voor alle aktievoeren van de christen-radikalen geweest. Kuyper verwierp er het liberalisme heel scherp. De liberale maatschappij, zie hij, was er één waarin de snoek het vorentje opeet. Hij achtte die maatschappij niet in overeenstemming met de christelijke zede en zei dat de maatschappij moest worden hervormd naar socialistiese trant. Er bestond toen nog geen SDAP, maar dit werd natuurlijk wel opgevat als een oproep om voor het socialisme te kiezen. Kuyper zei ook, dat de christen altoos de kant van de arme kiest. Daar viel niet mee te sjoemelen, met zo'n uitspraak.

In 1901 werd Kuyper minister-president en de radikalen stelden hun hoop op hem voor maatschappelijke veranderingen. Maar het was een teleurstelling. Kuyper ontloopte zich tot het tegendeel van partij kiezen voor de zwakken toen hij met een keiharde politiek de spoorwegstaking bestreed, inclusief werkuitsluiting. Hij had voor links-Nederland afgedaan. Twee ARP-kamerleden verlieten de fractie en richtten de christen-demokratiese partij op die het program van de jonge Kuyper wilde uitvoeren. Ze streden voor sociale voorzieningen, een wetboek voor de arbeid, pensioenvoorzieningen en de tien-urenwet. In 1905 publiceerde Enka een roman waarin ze een orthodox-protestantse dominee socialist liet worden. Dat deed heel wat stof opwaaien. Enkele vrijzinnig-protestanten behoorden al wel tot de socialisten, maar orthodoxen niet. Een paar jaar later verschenen er in protestantse en katholieke kringen brochures onder het motto „kan een rechtzinnig christen socialist worden”. In 1907 werd de bond van christen-socialisten (BCS) opgericht.

Als je de geschiedenis van de PPR zou moeten schrijven, zou dit er zeker in moeten. De PPR is tegen dezelfde achtergrond ontstaan. Er zijn natuurlijk ook verschillen die vooral maatschappelijk worden bepaald. De PPR heeft zich ontwikkeld tot een niet-konfessionele partij en heeft andere groepen aangetrokken. De BCS was erg invloedrijk in verhouding tot zijn aanhang. Veel intellectuelen in de partij, allerlei polemieken op hoog nivo. Men werkte nauw samen met de SDAP, totdat er een groep aan de leiding kwam die zich van de SDAP verwijderde, omdat men onder geen beding mee wilde doen aan de macht, zoals de SDAP wel wilde. Men vond dat men zijn principes verloochende als men verantwoordelijkheden ging dragen. De SDAP stemde ook voor de mobilisatiekredieten in de tijd van de Eerste Wereldoorlog en dat werd de sterk pa-

Het zien van de eigen identiteit van een partij kan verhelderend werken, meent Rokus Verwoerd. Maar dat mag niet tot gevolg hebben, dat men zich gaat afsluiten voor wat andere stromingen te zeggen hebben. „Ik voel in de PPR bijvoorbeeld wel eens een angst om het woord kapitalisme te gebruiken. Het kan natuurlijk een kreet van jewelste zijn, maar geen enkele partij kan om de marxistiese maatschappij-analyse heen of zich voor het socialisme afsluiten. Iets anders is dat je al de profetieën van Marx zou slikken. Het hangt ook af van de maatschappij waarin je leeft. Wij zitten hier in een volstrekt andere situatie als bijvoorbeeld Latijns-Amerika, waar de tegenstellingen giganties zijn. Als ik uiteenzet, dat de PPR een bepaalde stroming vertegenwoordigt, betekent dat niet dat ik tegelijkertijd het marxisme als de grote boeman zie”.

cifistische BCS teveel. Zijn ondergang is wel geweest, dat het kamerlid van de BCS vond, dat er geweld nodig was om de maatschappij te veranderen.

De doelstelling van de BCS was evenals die van de PPR in haar begintijd het losweken van de christelijke arbeiders uit de konfessionele partijen. Maar dat had, zoals dat ook met de PPR het geval was, weinig effect".

Openheid

Een verschil is ook dat wij niet zoveel theoretiseren

Rokus: „Ja, dat komt ook door het verschil in de tijd. Het is nu minder nodig de nadruk op de theorie te leggen. Toen was het de tijd van de fundamentele theoretische artikelen, ook bij de socialist. De ontwikkelingen hebben laten zien dat mooie denkbeelden niets zeggen over de praktische radicaliteit. Dat heeft er toe geleid, dat de PPR sterk de nadruk legde op de actie en de politieke stellingname. In een theoretiserende partij heb je eerder botsingen en polarisatie. De grote theoretische openheid van de PPR vind ik een groot voordeel.”

Dan had je voor de oorlog nog de christen-democratische unie. Was dat ook een PPR-achtige partij?

Rokus: „Het is een groep met veel overeenkomsten met PPR en met PSP. Belangrijk was het pacifisme. En men verzette zich fel tegen Colijn. Maar het CDU was een konfessionele partij, die de christelijke levensfeer niet wilde missen. Na de oorlog is de partij niet meer opgericht. Vanaf die tijd voelde men niet meer voor nieuwe christelijke partijvorming en zag men in, dat je heel goed met niet-christenen kon samenwerken. De PPR is ook uit konfessionele partijen ontstaan maar heeft zich

terecht verzet tegen de nieuwe konfessionele partij die Bogaers voor ogen stond. De PPR koos heel bewust voor een open partij.

Het ontstaan van de PPR zie ik vooral ook tegen de achtergrond van de jaren zestig. Daardoor heeft de partij haar karakter gekregen, anders dan de socialistische identiteit. Het is het einde van de ideologieën, van de oude tegenstellingen. Waar het nu om gaat zijn de gevaren van de welvaartsmaatschappij, het ombuigen van de consumptie- en produktiemaatschappij. Dat is een denkwijze die aansluit bij vele groeperingen in andere landen, vooral van studenten. De identiteit van de PPR ligt in het geven van antwoorden op de problemen van de laat-kapitalistische maatschappij. Het opkomen voor immateriële zaken wordt urgent in een maatschappij waarin essentiële sociale zekerheden gewaarborgd zijn en dat doet de PPR sterker dan de PvdA en de oude konfessionele partijen.

Dat ligt dus anders als bij de BCS, die in de eerste plaats moest strijden voor sociale zekerheid. De sterke nadruk op de individuele verantwoordelijkheid en mondigheid van de mens, op de vrijheidsgedachte, op de solidariteit en de idealistische inslag van de PPR geven de partij haar eigen karakter.

De milieu-actie is een reactie op de produktiemaatschappij. We wijzen er op dat de welvaart verstikkend werkt voor de mens, we zetten ons niet alleen af tegen liberalisme of socialisme, maar eigenlijk tegen de industriële samenleving. We voelen ons niet thuis in partijen die geen oog hebben voor de gevaren van de ontwikkeling van de techniek. De vrijheidsgedachte wordt ook sterker naarmate de individuele mens meer wordt bedreigd en gemanipuleerd tot konsumptieslaaf. De PPR sluit aan bij een gevoel van onwelzijn en als je het theoretisch gaat funderen, wat ik dus erg goed mogelijk acht,

kom je uit bij sociaal-anarchisme, prakties-utopisme en christen-radikalisme. Het is ook interessant dat de algemene belangstelling voor anarchisme groter is dan een poos geleden. De belangstelling ervoor neemt haast modieuze vormen aan, maar het is een reactie op de bedreiging van de individuele vrijheid door de bureaucratiesing, de juridische jungle waar we in terecht zijn gekomen, de centralisatie, de steeds ingewikkelder wordende samenleving. De onvrede daarover is vaak een belangrijker inspiratiebron voor maatschappijkritiek dan het marxistische erfgoed. In de moderne theologie zie je ook de mondigheid van de mens naar voren komen. God als de bedillerige vader is weg, de christen is er niet om de status quo te handhaven. Het is zelfs zo, dat juist de christen-radikalen die zich door de moderne theologie laten inspireren, daarom zijn gaan ijveren voor een opener partij. De PPR heeft grote groepen aange trokken vanwege haar ideeën over praktische solidariteit en zorg om de mens in de laat-kapitalistische produktiemaatschappij. Ik zie de PPR als een partij die in allerlei tradities staat, maar die zich ontwikkelt binnen de aktualiteit waarin ze nu een rol vervult”.

Kees Waagmeester

Groot Vuil Spel is spannend

Lijsttrekker Ria Beckers heeft in Assen het Groot Vuil Spel ten doop gehouden in aanwezigheid van allerlei autoriteiten en milieuactiegroepen, zoals de ENWB, Milieudefensie Drente, de Aktie Strohalme en de Waddenzeevereniging. Ria neemt het spel mee in haar verkiezingsbus.

Het Groot Vuil Spel is een uitgave van de PPR-Drente en moet bijdragen aan het bewustmakingsproces over de grote milieuvervuiling. Het spel kan zeer geslaagd worden genoemd, omdat het spannend is om te spelen.

Het spel gaat over de dagelijkse werkelijkheid dat er vuil wordt geproduceerd en de gezondheid van

mensen wordt benadeeld. Vuil spelen doen we allemaal, met kleine truuksjes, maar dat gebeurt ook in het groot.

Men reist door Nederland met pionnen, beginnend bij Lobith waar de Rijn als grootste riool Nederland binnenkomt. Onderweg overkomen de spelers allerlei gebeurtenissen die vertraging, versnelling, gezondheid en vervuiling veroorzaken. Men moet zo snel en zo schoon mogelijk bij Hoek van Holland zien te komen, waarvoor de spelers ruime keuzemogelijkheden wordt voorgelegd die gevolgen hebben voor het verloop van het spel.

Een boekje met verklaringen en spelregels wordt bijgevoegd, evenals vuilkaarten, kernafvalkaarten,

gezondheidskaarten, grootvuilvergunningen en kernenergievergunningen, die de nieuwe eigenaar eerst zelf moet uitknippen. Er wordt vanuitgegaan dat iedereen wel over dobbelstenen en pionnen beschikt.

Het spel is te spelen voor iedereen tussen de tien en de tachtig jaar en leent zich goed voor gebruik in scholen, vormingsgroepen, en soosituaties. Als kadootje tijdens verkiezingsbijeenkomsten voor politieke mee- en tegenstanders valt het zeer in de smaak.

Te bestellen door te schrijven naar PPR-Assen, p/a P. Woltjer Nobel-laan 349, Assen, tel. 05920-10664. Bestel snel, want de oplage is beperkt.

Podium voor bestuursleden

Ben Savelsbergh

(On)macht en Kongres

Macht is in tussenmenselijke verhoudingen een centraal thema. Het is ook een thema „van alle tijden”: macht vindt men terug in haast elke samenlevingsvorm. Macht wordt vooral herkend als zij uitgeoefend wordt door groepen in de samenleving: vakbonden, commerciële kolossen, kerkelijke hiërarchie, politieke partijen.

Wil een politieke partij haar programma uitvoeren dan zal zij macht moeten zien te verwerven. De PPR verschilt in dit opzicht niet van de andere politieke partijen. Mijns inziens doet zich hier echter de paradox voor dat de PPR een middel moet zien te verwerven en te hanteren, waar zij op basis van haar uitgangspunten een tegenstander van is, met andere woorden de door de PPR voorgestane samenleving is een doel dat via verkleining van de bestaande machtsongelijkheid tussen de minder-machtigen en meer-machtigen bereikt dient te worden: macht valt alleen te breken met macht.

Het grote gevaar is echter dat consumptie van macht leidt tot een sterker machtsbehoefte. Een partij als de PPR zal zich hierop voortdurend dienen te bezinnen indien zij een strategie uitstippelt ter bereiking van de verkleining van die machtsongelijkheid.

Die bezinning betekent dat er in de partij omtrent de te volgen strategie overeenstemming dient te bestaan. Op welke wijze die overeenstemming bereikt wordt is afhankelijk van de wijze waarop de partij georganiseerd is. Wat de organisatie betreft valt op te merken dat de PPR zich ontwikkeld heeft van een beweging, bestaande uit een relatief kleine groep mensen, tot een partij van plus minus dertienduizend leden en parallel met deze ontwikkeling groeide een zekere hiërarchie, onbedoeld, maar ze is er. En met een hiërarchie oligarchiese tendenzen. Dat betekent ongelijkheid, ongelijkheid in informatie, ongelijkheid in informatie betekent ongelijkheid in invloed en ongelijkheid in invloed ongelijkheid in

macht.

De PPR onderkent dit proces en tracht via demokratiese besluitvormingsprocedures en demokraties gekozen organen deze macht maximaal te controleren. Van de laatste zijn het meest bekend: kerngroep en kongres. Met betrekking tot het kongres vervul ik de bestuurstaak kongresvoorbereiding en kontakt kongrespresidium.

Het kongres is het hoogste orgaan binnen de partij. De deelname vanuit de partij is goed te noemen. Is dit een positief aspekt, minder positief waardeer ik de sfeer waardoor zeker het laatste kongres gekenmerkt werd. Een sfeer van konfrontatie. Konfrontatie tussen de groep binnen de partij die her-radikalisering wenst van de PPR, een groep die beducht is voor het inkapselings-effekt van de samenwerking met de PvdA en de groep die grote waarde hecht aan een intensieve samenwerking met de PvdA. Ik weet dat dit een te grove typering is; beide „stromingen” kennen een genuanceerder opstelling.

Van belang is echter het effekt dat uitgaat van die konfrontatie. Vervult een kongres niet alleen een functie intern, namelijk ieder binnen de partij zoveel mogelijk controle en invloed te laten uitoefenen op het beleid cq. politieke lijn van de partij, daarnaast bepaalt niet alleen de uitkomst van besluitvormingsproces het gezicht van de PPR naar buiten toe, maar ook en niet in geringe mate, het verloop van zo'n besluitvormingsproces. Wordt dit verloop bepaald door de eerder vermelde konfrontatie, dan kan de uitkomst alleen maar frustrerend zijn voor de „verliezende” groep. Frustrerend temeer daar de afweging van de verschillende mogelijkheden teveel persoonsgebonden gezien wordt, men niet gezamenlijk tot en analyse van de situatie komt, er beslist wordt alvorens „zakelijk” gepraat te hebben, men elkaar verkettert. Naar mijn opvatting „verliest” dan niet een bepaalde groep of „stroming”, maar eigenlijk de gehele partij en wel omdat we onze

stootkracht verminderen door interne verdeeldheid en slepende na-diskussies, waardoor we als partij mensen afstoten. Een betere dienst kunnen we degenen die dienen als applausmachine voor de bestaande orde niet bewijzen. Hiermee bedoel ik niet dat de PPR koste wat het kost de rijen dient te sluiten. Een zekere mate van overeenstemming lijkt me echter noodzakelijk. Een merkwaardig dilemma: enerzijds biedt de PPR de grootst mogelijke vrijheid van meningsvorming en -uiting, anderzijds zal dit ekstern het tevoren beschreven effekt opleveren. Tot slot, binnen de ontwikkeling van een beweging tot partij spelen zich een tweetal processen af, die zich niet onafhankelijk van elkaar ontwikkelen nl. het ontstaan van een hiërarchie en het ontstaan van „stromingen”.

Dit gegeven heeft mij als PPR-lid de motivatie voortdurend krities te zijn ten aanzien van een bevestigend antwoord op de vragen:

- Is het optreden van de „elementen” hiërarchie en stromingen onontkoombaar in de ontwikkeling van beweging tot partij?
- Is deze ontwikkeling een noodzakelijk gevolg van de deelname aan het politieke strijdtoneel?
- Als je de maatschappij wilt veranderen, zal je het politieke spel moeten meespelen en zal je de prijs van het-aanpassen-aan-de-regels moeten betalen.
- Is het staan in het „centrum van de macht” deze prijs waard? Naar mijn gevoel is deze prijs voor de PPR erg hoog, temeer omdat het om de mensen gaat.

Bas de Gaay Fortman naar Eerste Kamer

Bas de Gaay Fortman staat als eerste op de PPR-kandidatenlijst voor de verkiezing van de nieuwe halve Eerste Kamer.

Uit de fractie van vier PPR-leden in de Eerste Kamer zal Marinus Agterberg aftreden. De overige drie senatoren zijn benoemd in 1974, dus zitten nog drie jaar. Eerste Kamerleden worden voor zes jaar gekozen door de leden van provinciale staten.

Na Bas de Gaay volgt op de tweede plaats Boy Trip. De derde plaats is voor Dolf Coppes, de vierde voor Constant van Waterschoot (huidig senator), de vijfde voor Dick van Kleef (eveneens huidig senator), de zesde voor Tine Jager.

Ria Beckers
in kongresrede:

DE werkelijke KRISIS

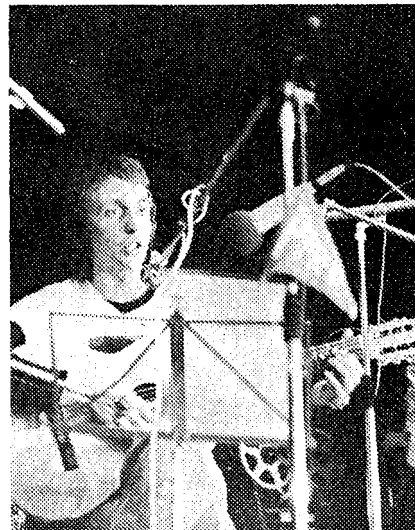
Voor de derde keer is vanuit de KVP een gematigd progressief kabinet ten val gebracht. In 1958 was het Drees. In 1966 Cals/Vondeling, en nu Den Uyl. In de nacht die nog steeds naar hem wordt genoemd zei Schmelzer dat zijn motie niet moest worden opgevat als een motie tegen de politieke combinatie van dat ogenblik. Het is alsof we Aantjes horen, en Steenkamp, en al die anderen. Geen bezwaar tegen het regeringsbeleid. Géén bezwaar tegen de regeringskoalitie. In plaats van ons uit te leggen hoe KVP en ARP het beheer van de schaarse grond dan geregeld wilden zien, in plaats van ons uit te leggen waarom dan de boeren en vooral de kleine middenstanders in stadssaneringsgebieden beter af waren met de voorstellen van de konfessionelen, in plaats van een verdediging van de ontslag-aanvraag van de eigen ministers, alleen maar „oprechte” woorden over een voortgezette samenwerking met de PvdA. Zonder de PPR natuurlijk. Daar hoopt men geruisloos van af te komen. Misschien in de verwachting dat het met de PvdA alleen nog wel zal lukken de defensiegelden hoog te houden, kerncentrales te bouwen, „Almelo” uit te breiden, de beleggingsmaatschappijen aan hun trekken te laten komen, de werkloosheid via ongerichte geldinjekties in het bedrijfsleven „op te lossen” en de invloed van de werknemers binnen de perken te houden? Jammer dat PvdA en PPR een overeenkomst hebben gesloten, die ook voor de PvdA nuttig is om haar linkse kiezers vast te houden.

verkiezingskampagne van de ARP onder de leuze van een evangeliese radikaliteit. Ondanks het feit dat de gehele ARP-fractie eerder had laten weten door te willen gaan met de konfessioneel-progressieve combinatie door tegen Schmelzers motie te stemmen. Nu was van een duidelijk andere opstelling van de ARP-fractie niets te bespeuren. Het is gegaan zoals we hadden verwacht: de ARP blijkt de gevangene van het CDA.

Waar is de bergrede van Aantjes gebleven? Een hernieuwde keuze van de konfessionelen voor de VVD lijkt meer voor de hand te liggen dan ooit. Al zal dit vóór de verkiezingen niet onduidelijk worden uitgesproken, op de partijraad van de PvdA bleek dat ook Joop den Uyl inmiddels heeft begrepen dat Van Agt zijn boterham aan twee kanten aan het smeren was. Aan ons progressieven de taak te zorgen voor een verkiezingsuitslag die een rechts kabinet onmogelijk maakt. Dat zou immers een ramp betekenen voor de mensen waar het ons om gaat. In het stuk over de te volgen strategie (zie de vorige PPRAK, pag. 6 red.) na de kabinetskrisis staat dat de deelname van de PPR aan het kabinet verdedigd moet worden. Dat is juist. Wij hebben nooit de bedoeling gehad het kabinetsbeleid tot inzet van de verkiezingen te maken. Maar evenmin hebben we de bedoeling gehad ons van onze medeverantwoordelijkheid voor dit beleid af te maken naarmate de verkiezingen naderen. We kunnen wijzen op een aantal positieve punten: het beleid inzake ontwikkelingssamenwerking; de zorg voor de zwakkeren die blijkt uit verschillende concrete maatregelen; beslissingen — of liever géén beslissingen — op het gebied van kernenergie; het niet afsluiten van de Oosterschelde; enz. . . . Kort gezegd: uitstel of vertraging van rampzalige ontwikkelingen (vooral door toedoen van de PPR) en correcties op de onbillijkheden van ons maatschappelijk systeem. Ook de vier zogenaamde hervormingsvoorstellen zie ik als correcties. Werkelijke hervormingen zaten er deze vier jaar niet in. Dat wisten we toen we in het voorjaar van 1973 na een eindeloze kabinetsformatie het groene licht gaven voor deelname van ministers uit PPR-kring aan het kabinet-Den Uyl. Er was op dat moment geen alternatief. Toch hadden sommigen van ons er meer van verwacht. Helaas bleek de 10-6 verhouding op belangrijke ogenblikken niet te werken en bleken KVP en APR sinds de uittocht van de christen-radikalen weinig veranderd. Hoe weinig ze waren veranderd, is drie weken geleden op onthullende wijze gebleken.

dit kabinet aangebracht — dan denk ik bijvoorbeeld aan de verhoging van minimumloon, AOW en Bijstand, aan de huursubsidies, de ekstra onderwijzers waar dat nodig was, de gelijke beloning voor mannen en vrouwen, de gelden voor ontwikkelingssamenwerking. En daar kun je niet overheen wandelen als het je om mensen gaat. Dit soort correcties kunnen voor mensen en hun mogelijkheden veel betekenen. Het Kabinet heeft daarnaast, als het ging om behoud en herstel van natuur en milieu, in elk geval geen onherroepelijke negatieve beslissingen genomen. Ook dat is van belang als het je om mensen gaat. Aan werkelijke hervormingen is het kabinet-Den Uyl, waaraan de PPR haar medewerking heeft gegeven, echter niet toegekomen. Het is goed óf na die vier jaar nog eens uitdrukkelijk vast te stellen.

Kijk naar de buitenland-politiek en het defensiebeleid, naar de wijze waarop men de werkloosheid heeft aangepakt. Kijk naar investeringen en produktie waarop de gemeenschap nog geen greintje invloed heeft, naar de machtsverhoudingen die nog niets zijn gewijzigd. Dat onze regeringsdeelname de afgelopen jaren meermalen tot fikse discussies binnen de partij heeft geleid is dan ook geen wonder. Als je die strategiediskussies mag geloven, schijnen er voor de PPR maar twee mogelijkheden te zijn: óf we laten ons al regerend gebruiken om het bestaande systeem te corrigeren en zijn evenwicht terug te geven, óf we plaatsen ons — door in de oppositie te gaan — buiten het systeem en zijn dan gedoemd om nog slechts te dienen als versiering in de marge. In alle discussies — of het nu ging over de evaluatie van het regeringsbeleid in 1975 óf over resolutie en regeerakkoord — leek het om deze keuze te gaan. Ook van buiten

Jurre Yntema zingt op het kongres een liedje over Friese dorpen zonder autobus

Na de nacht van Schmelzer kwam er een verbintenis tussen de konfessionelen en de VVD. Ondanks de

Als we spreken over correcties op de onrechtvaardigheden van het maatschappelijk systeem — door

af probeert men ijverig ons deze rollen op te dringen. De Partij van de Arbeid (door afspraken aan ons gebonden) oefent druk uit om het bestaande systeem verder mee te bestendigen, door nu uit te spreken dat ze na de verkiezingen opnieuw met dit CDA wil gaan praten over samenwerking. Vanuit het CDA worden de laatste weken verwoede pogingen gedaan de PPR terug te dringen in die marginale rol. Boersma kan ons „missen als kiespijn”. Steenkamp voorspelde dat de PPR wel daar zou komen waar zij thuishoort: bij de kommunisten en de PSP op de oppositiebanken. Dat was immers haar „heilig ideaal”. En zelfs Biesheuvel mocht een duit in het zakje doen: „De PPR zou voor een nieuwe regering niet in aanmerking moeten komen”.

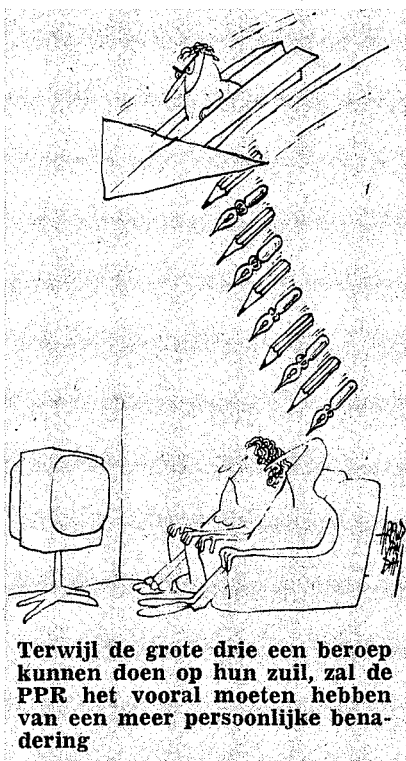
De vraag is of het werkelijk om die keuze gaat. Ik geloof daar niets van. Regeren kan vernieuwend, zelfs hervormend zijn.

Het ligt er maar aan met wie je regeert en in welke omstandigheden. En goed oppositie voeren kan wel degelijk invloed hebben, zeker als een partij als de onze dat zou doen. In die beide uitersten (of het systeem meebevestigen of als randversiering gebruikt worden) moeten we ons niet laten dwingen. Wij zoeken onze weg dwars door dit dilemma heen.

Ik denk dat het sukses van een groep mensen die het maatschappelijk systeem ingrijpend wil veranderen afhankelijk is van zeker drie voorwaarden. De eerste is dat er sprake moet zijn van een krisistoestand die overal in de samenleving wordt onderkend en gevoeld. De tweede: dat de bewuste groep er in moet slagen veel mensen en ook machtsmiddelen te mobiliseren.

De derde: dat ze haar visie op de maatschappij en haar doelstellingen moet weten te vertalen in concrete hervormingsvoorstellen, die op korte termijn te verwezenlijken zijn.

Tien jaar geleden leek onze maatschappij in zo'n krisistoestand terecht gekomen. De actiegroepen schoten als paddestoelen van de grond. Er werden nieuwe politieke partijen geboren. Het hoofdthema was: democratisering. Actie werd gevoerd op concrete punten, die te maken hadden met milieu, wonen, welzijn en dergelijke. De Klub van Rome kwam met een rapport dat door een Commissie van Zes uit de progressieve partijen werd vertaald. Ze maakte duidelijk welke gevaren de mensheid bedreigt: massale vernietiging door nucleaire, bacteriologische en chemische wapens, de steeds groter wordende kloof tussen de rijke en de arme landen, en de rampen die opdoemen uit de steeds snellere groei van bevolking en industriële productie op een eindige aarde. Daar lag natuurlijk de werkelijke crisis. Maar het lijkt er achteraf niet op dat dat

Terwijl de grote drie een beroep kunnen doen op hun zuil, zal de PPR het vooral moeten hebben van een meer persoonlijke benadering

toen tot de mensen is doorgedrongen. De actiegroepen van toen — kleine groepen die op een opvallende manier opkwamen voor korte termijnzaken — hebben ieder voor zich hard gewerkt aan het mobiliseren van mensen. De politieke partijen die ontstonden — D'66 en de PPR — hebben samen met de Partij van de Arbeid een bundeling van progressieve mensen en groepen tot stand proberen te brengen. Maar de krachten werden niet genoeg gebundeld. En de thema's werden niet genoeg doorgetrokken naar hun eigenlijke oorzaak, naar de wortels van het systeem. Ze bleven te veel op zichzelf staan en zijn zo gemakkelijk opgenomen in het politieke en maatschappelijk denken van vandaag. De bezwaren tegen het systeem zijn genutraliseerd. De oppositiegroepen ingekapseld of geïsoleerd. Het feit dat de gehoopte progressieve meerderheid er niet kwam in 1972 en dat er na vijf maanden een rood-wit kabinet uit de bus rolde heeft deze ontwikkeling nog versterkt. Met de inbraak van Burger in het CDA hebben we wat dat betreft het Paard van Troye binnen gehaald.

Nu, vier jaar later, moeten we opnieuw onze lijn bepalen. Er is één ding dat we intussen allemaal wel hebben geleerd: Dat het een illusie is te denken dat ingrijpende veranderingen door te voeren zijn zonder hevige conflicten, zonder mobilisatie van grote groepen mensen, zonder enorm veel inspanningen, zonder veel geduld en strategieën inzicht.

Als we de huidige situatie dan vergelijken met die van tien jaar

geleden, zien we dat de toen al gesignaleerde, achterliggende krisisverschijnselen meer akueel beginnen te worden. Er is een energiekrisis ontstaan, het werkloosheidscijfer zal na de zomermaanden opnieuw snel stijgen, we zijn de afgelopen jaren meer dan ooit geconfronteerd met andere bedreigingen van ons produktiesysteem: Seveso, DSM-Geleen, Rijnmond, Verdugt-Tiel, Biliton-Arnhem...

We zien bovendien dat het mogelijk is in enkele maanden tijd grote groepen mensen te interesseren als het gaat om iets waardoor ze zich bedreigd voelen. De discussie over kernenergie kan niet meer teruggedraaid worden. Ook al doet Minister Lubbers — nu zelfs gesteund door Gruijters — daartoe de laatste weken haast wanhopige pogingen (met brieven aan de Kamer, met advertenties die de dag vóór de vastgestelde hoorzittingen beginnen de hele zaak weer afzeggen). Als wij maar zorgen dat die discussie niet blijft hangen in een ja of nee tegen bepaalde projecten en duidelijk maken dat deze keuze een test-case is: welke kant willen wij op met onze samenleving? Volgen we de uitgezette koers, op weg naar één groot technokratiesysteem dat alles ten slotte zal overheersen en waarschijnlijk vernietigen? Of komen we met z'n allen tot het besef dat we die ingeslagen koers kunnen en moeten veranderen? Terug naar de mens als de maat van alles; de mens die zijn vrijheid en zijn verantwoordelijkheid met zijn medemens deelt, en zo de wereld om hem heen beheert en beheert. Dát is de vraag waar het om gaat. De vraag die ten grondslag ligt aan alle concrete problemen van vandaag, of het nu gaat om energie of milieu, om de werkloosheid, de bewapeningswedloop of de machtsverdeling. Op die vraag moeten we de bewustwording van mensen richten. En daarnaast is het zaak onze visie op die andere maatschappij terug te vertalen in concrete voorstellen die op korte termijn te realiseren zijn.

Toch lijken de huidige krisisverschijnselen nog niet zo algemeen voelbaar, dat ingrijpende veranderingen in het maatschappelijk systeem spoedig mogelijk lijken. Het zal er zeker wél van komen. Want de symptomen worden nu bestreden met middelen die erger zijn dan de kwaal. En de huidige maatregelen tot krisisbeheersing kunnen alleen maar leiden tot verdere schaalvergroting en verdere opeenhoping van macht. De tijd zal hierin onze bondgenoot zijn, het is niet anders.

Wat is nu, gezien de situatie, ons doel op korte termijn?

Dat doel lijkt me drieledig:

- Wij moeten de werkelijke oorzaken van de krisisverschijnselen proberen aan te geven en voor grote groepen mensen zichtbaar maken;

- We moeten veel mensen mobiliseren en hard werken aan de eenheid van links; Eenheid in verscheidenheid zonder opnieuw te vervallen in verscheidenheid waarin elke eenheid zoek is;
- Wij moeten concrete hervormingsvoorstellen ontwikkelen, die inzet zullen zijn van het politieke gevecht dat nodig is.

En wat betekent dat tenslotte voor onze bereidheid tot regeren? Met bovengenoemd doel voor ogen zul je het meest bereiken als je als regeringspartij een vernieuwend beleid kunt voeren. Op die mogelijkheid zouden we ons nu met al onze inzet moeten richten. KVP en ARP hebben het kabinet laten vallen op het moment dat de allereerste kleine stapjes in de richting van een betere spreiding van macht (u hoort hoe voorzichtig ik het zeg!) aan de orde waren. Als dat geen duidelijke keuze is, weet ik het niet.

Het zou goed geweest zijn als de PvdA mét de PPR de moed had gehad die keuze niet te negeren. Juist omdat duidelijkheid een belangrijke voorwaarde is voor bewustwording van mensen. Het toedekken van de ontstane tegenstelling om op korte termijn de deelname aan de macht open te

houden, betekent in elk geval dat je het voor mensen veel moeilijker maakt om te begrijpen wat er precies is gebeurd, en om een keuze te doen. Het kan ook betekenen dat je dat bewustwordingsproces voor langere tijd blokkeert.

Want deelname aan de macht met dit CDA maakt een duidelijk vernieuwend beleid niet mogelijk, dat is gebleken. De vele Van Agten en Kruisinga's zullen de enkele Boersma's met ruggegraat opnieuw geruisloos overrijden. We zullen de kiezers duidelijk moeten maken dat deze Kabinetskrisis geen „bedrijfsongeval” was. Wij zullen een beroep doen op de kiezers om een rechts kabinet uit te sluiten. We zullen samen met de PvdA voor een verkiezingsuitslag zorgen die een progressief kabinet mogelijk maakt, met zoveel mogelijk steun in het parlement. We zullen daarvoor samenwerking zoeken met anderen die zo'n progressief kabinet hun steun willen geven. Wij willen meeregeren in een kabinet dat inkomens en arbeid in het kader van een geringere economische groei werkelijk gaat verdelen. Wij willen meeregeren in een ka-

binet dat een realistische energiebeleid gaat voeren en zó arbeidsplaatsen schept en het milieu spaart.

Wij willen meeregeren in een kabinet dat de bewapeningswedloop tegen alle internationale druk in durft aan te pakken in eigen land. Wij willen meeregeren in een kabinet dat werkelijk zeggenschap legt bij de mensen. Zo'n kabinet zou een enorme stoot kunnen geven aan die bewustwording die op gang moet komen en aan die bundeling van progressieve krachten die wij nodig hebben om onze maatschappij te veranderen. Als dat niet lukt, dan zullen we door een goede oppositie de huidige crisisverschijnselen voor mensen zichtbaar maken, mensen op allerlei manieren in het geweer laten komen, krachten bundelen en concrete hervormingsvoorstellen ontwikkelen. Totdat het getij keert. In alle gevallen zullen we werken aan een nieuwe manier van politiek bedrijven, een politiek die meer rechtuit en minder onbegrijpelijk is. Een politiek die dichter bij de mensen komt te staan. Vanaf vandaag is de inzet van elk PPR-lid, met zijn aanhang broodnodig. Ik reken op jullie. Omdat het om mensen gaat.

PPR-wetsvoorstel tegen dierenmishandeling

Dolf Coppes en Michel van Winkel hebben initiatief-wetsvoorstellen gedaan om enkele wetten te veranderen waar de mishandeling van dieren in het geding is. Al in 1974 hield de Tweede Kamerfractie in samenwerking met „Lekker Dier” een hoorzitting, waarna besloten werd tot het indienen van initiatief-wetsontwerpen, nadat het invoeren van een dierenstatuut vooralsnog onmogelijk werd geacht.

De fractie heeft afgewacht hoe de behandeling van de wet op de dierproeven en de wijziging van de jachtwet zou aflopen. Beide wetsvoorstellen waren een test-case voor de houding van de regering en de kamermeerderheid wat betreft de bescherming van dieren.

Dolf Coppes en Michel van Winkel stellen voor in het wetboek van strafrecht de nieuwe titel „Dierenmishandeling” in te voeren. Nu wordt dierenmishandeling nog gezien als een misdrijf tegen de menselijke zeden. Dat komt doordat er altijd vanuit is gegaan, dat het dier zelf geen rechten heeft en dierenmishandeling mensen kwetst in hun zedelijkheidsgevoel.

Het voorstel wil de volgende feiten strafbaar stellen:

a. een dier verrichtingen doen uitvoeren, welke kennelijk zijn krachten te boven gaan of waartoe het ongeschikt is; b. een dier vervoeren of doen vervoeren zonder dit het

nodige levensonderhoud te verschaffen of te doen verschaffen; c. een koe met overvolle uiers vervoeren of op een markt of openbare verkoping ten verkoop houden; d. rundvee vervoeren, terwijl het is aangebonden met een halstouw of een hoorntouw, anders dan aan de hand; e. bij de verlossing van een koe dierlijke trekkracht of een niet door onze Minister van Landbouw en Visserij goedgekeurd krachttoestel

gebruiken; f. een hond als trekkracht gebruiken; g. de oorschelpen van een dier verkleinen; h. de staartwervelkolom van een dier verkorten; i. de snavels van pluimvee afbranden of op andere wijze verkorten; j. het ontnagelen van dieren; k. het doorsnijden van stembanden bij dieren; l. in de snuit van een varken een ander voorwerp dan een gladde en roestvrije agrave aan te brengen of aangebracht te laten.

Regionale studiedagen gezondheidszorg

Dit najaar zal de Stichting Radikalenvorming (SRV) in verschillende regio's van het land studiedagen organiseren over knelpunten in de gezondheidszorg in de betreffende regio en hoe je als PPR-lid daarmee aan de slag zou kunnen.

Vanwege de beperkte mankracht en kennis van regionale problemen zoekt de SRV mensen die werkzaam zijn in de gezondheidszorg of op een andere manier daarbij betrokken zijn en die mee willen helpen bij het opzetten van de regionale studiedagen.

Ter voorbereiding heeft de SRV voor de regionale organisatoren twee landelijke studiedagen georga-

niseerd. Op de eerste dag worden inleidingen gehouden over a. de geschiedenis van de gezondheidszorg, b. de invloed van ons kapitalistisch stelsel op de gezondheidszorg en c. de concrete situatie. Deze dag wordt gehouden op 4 juni van half elf tot vijf uur in gebouw Cunera in Utrecht.

Op de tweede dag, in augustus/september, wordt ingegaan op de inhoudelijke voorbereiding, organisatie, werving etc. van de regionale bijeenkomsten. Gezien de korte termijn wordt iedereen die belangstelling heeft verzocht zo snel mogelijk voor opgave of meer informatie contact op te nemen met SRV, Singel 277, Amsterdam, tel. 020-254046.

Kongres (1)

De klub van energieproducenten en groot-konsumenten zal de uitroep bedankt CDA ongetwijfeld geslaakt hebben nadat het PPR-kongres zich uitsprak tegen samenwerking met het CDA à la van Agt. Tot dat moment zat die „lastige PPR-luis” toch maar steeds dreigend in de pels en kon elk moment, waarschijnlijk ook in het nieuwe kabinet, de UCN-uitbreiding ophouden of zelfs verhinderen.

Maar, gelukkig voor die jongens, de PPR heeft zich door het mijns inziens zeer taktische gemanipuleer van Dries en konsorten lekker laten opjutten, zodat straks het nieuwe kabinet (8/8 met of zonder Joop, dat maakt geen verschil) onder luid gejubel van de steeds om meer roepende energiegianten en geldschietters, het licht op groen kan voor de uitbreiding van „Almelo” zonder hinderlijk „gedram” van PPR-ers. Let wel, emotioneel ben ik het eens met het kongresbesluit. Met Van Agten en Andriessens is niet te werken. Maar politiek-takties is het, ik wil het toch maar kwijt, een bijzonder stomme zet geweest.

In het vervolg mogen we proberen onze ideeën en principes vanaf de oppositiebank kwijt te raken. Inbrengen, in welk kabinet ook, zal er niet bij zijn. Er zal heel wat moeten gebeuren voor de PPR er weer bijgehaald wordt. De grote broers zijn die lastpakken liever kwijt dan rijk. Op dit moment wel erg jammer van het werk van Michel, Harry, Boy en alle anderen die er aan gewerkt hebben, dat onaf blijft liggen.

Jammer, niet om het niet meer mee doen, het niet meer meeregeren op zich. Jammer wél, omdat juist de zaken die het welzijn van alle mensen raken, kernenergie (inkl. afval en bommen), natuurbehoud (Wadden bv.) en meer van die zaken, nu zullen worden behandeld in de geest van broer ekonoom, die precies weet wat goed is voor multinationals en andere moneymakers.

Van nature ben ik nogal optimistisch, maar ik zie het nu somber in. Aan één bank in de kamer zullen we na 25 mei, vrees ik, veel te veel hebben. Dat is dan NIET de schuld van onze mensen die er nu nog zitten of van onze mensen in het kabi-

net. Ook niet van Ria of het program dat we voorstaan. Evenmin van onze kandidaten, al zijn er natuurlijk ook wel een paar minder goede bij. We hebben kwaliteit, we hebben iets te zeggen, maar we hebben onszelf vrijwel monddood gemaakt tot genoegen van de grote broers. Dat is jammer, erger, dat is trieste kortzichtigheid. Juist nu, nu we leven in een tijd waar het in de eerste plaats om mensen gaat.

Jan Uit den Bogaard
Soest

Kongres (2)

Kan de PPR haar tijd niet beter gebruiken? Het zijn me wel een stelletje politieke suffers, die in Amersfoort nog meer stemmenverlies bij elkaar zitten te stemmen.

De PvdA en D'66 varen er weer wel bij! Wanneer houdt de PPR nu eens op met het graven van haar eigen graf? Wat is het nut van een anti-CDA uitspraak op dit tijdstip? Wie vraagt daar om? Alleen toch het CDA zelf? We zijn veel te toegeeflijk voor deze partij. Het besluit van het kongres krijgen ze dan maar weer op een presenteerblaadje kado! Je zou haast denken dat er CDA-infiltranten aanwezig waren in Amersfoort.

De rol van de PPR in politiek-Den Haag is nu wel uitgespeeld. De komende vier jaar een rustig kabinet van de PvdA en het CDA en de PPR kan fluiten naar haar invloed. Het kan in het parlement alleen nog wat getuigen van een goed program, maar daar blijft het dan ook bij. (Misschien een enkele toegeeflijkheid van de PvdA, uit vriendelijkheid)

Het is werkelijk onbegrijpelijk hoeveel politiek onbenul er soms in de PPR zegeviert. Eerst die fabelachtige 10-6 verhouding en nu dit weer!

Wordt dan niet begrepen dat we zo onszelf buiten spel zetten? We komen er niet meer aan te pas, want dit besluit pikt de PvdA natuurlijk niet.

Het publicitaire kwaad is al weer geschied, de motie ongedaan maken heeft waarschijnlijk niet zoveel zin meer. Tenzij er binnen de PPR een grote aktie met veel publiciteit op touw wordt gezet onder die leden die niet bijvoorbij in de oppositie gezet willen worden door het CDA. Ik roep dan ook alle leden op die het niet met de anti-CDA uitspraak, op dit tijdstip, eens zijn om dit duidelijk te maken bij het partijbestuur.

De PPR moet maximale invloed hebben op het regeringsbeleid. Als een links kabinet niet haalbaar is, en daar lijkt het sterk op, dan maar onder voorwaarden met het CDA. Als dat kiezersbedrog is van het CDA is dat niet onze zaak, maar een zaak voor de CDA-kiezers.

Als we meeregeren kunnen we met

redelijk sukses eisen stellen, zeker in het pakt met de PvdA. Als we oppositie voeren halen onze eisen niets uit. Had de oppositie de afgelopen vier jaar invloed? Nauwelijks toch?

We moeten kiezers winnen voor onze goede ideeën, voor ons program en voor onze daadwerkelijke invloed. En invloed hadden we de afgelopen jaren, vaak meer dan ons getal zou rechtvaardigen!

Maar de PPR werkt nu stemmenverlies in de hand, met name van de zwevende kiezers. En dat niet vanwege haar program, maar door domme procedurebesluiten waar maar weinigen om vragen.

Michiel van Alphen
Groningen

Naschrift redactie: We raden beide brieveschrijvers aan met belangstelling dit nummer door te neuzen, met name de pagina's 3, 5 en 8.

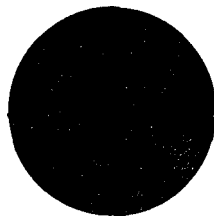
Oproep

De verkiezingsactiviteiten beginnen nu goed van de grond te komen. Eén van de leuzen waarmee de PPR de verkiezingen ingaat, is: „Omdat het om mensen gaat”.

De (politieke) ontwikkelingen van de laatste maanden zijn van dien aard geweest, dat de frustraties binnen de PPR ten aanzien van met name de konfessionele partijen zo groot zijn geworden, dat tijdens allerlei bijeenkomsten PPR-leden er blijk van geven niet konstant te beseffen, dat ze vaak over mensen praten, ook al zijn dat dan politici voor wier politiek handelen etc. weinig tot helemaal geen begrip kan worden opgebracht.

Willen we geloofwaardig blijven en voorkomen, dat onze eigen leuzen tegen ons gebruikt gaan/kunnen worden, dan zullen we steeds weer moeten beseffen, dat ook politiek anders-denken mensen zijn. Omdat het om mensen gaat.

Ad van de Haar.
Soest

Een triest beroep: Vier weken lang dag en nacht stad en land afreizen om de burgers uit te leggen wat je plannen zijn en dan vier jaar lang je even druk maken met uitleggen, waarom die plannen niet door konden gaan.

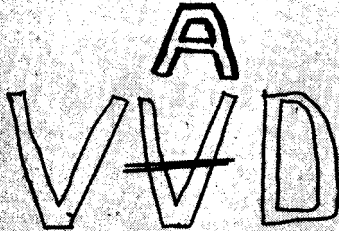
De mensen die op het kongres niet hebben meegezongen met het lied „omdat het om mensen gaat“ kunnen hun stem straks ook niet op de plaat horen.

Het enige wat Den Uyl nu nog voor zich uit kan schuiven is een tweede kabinet Den Uyl.

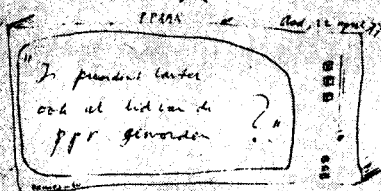
Een trouw lid van de PPR stuurt ons een suggestie bedoeld als korrektie op verklezingsberden (met dank voor de tip):

Al die quiz-spelletjes op de tv voor paren en aanstaande paren; zou Van Agt daar eigenlijk wel weet van hebben?

Heb je nou op 25 mei verkiezingen of verliezingen?

Nu de PydA-frakkie in de Tweede Kamer haar eisen voor de verkiezingen al aan het aktualiseren is, wat voor term zouden ze dan hebben voor wat je na de verkiezingen doet?

Het eigenaardige van de PPR is, dat ze een dierenwet indient terwijl het haar om mensen gaat.

Henk Waltmans presenteert:

Kleinschalige maatschappij nog juist voorkomen

Ik was dus naar de dokter gegaan, één van het oude stempel. Hij had me met een kruik jenever in bed gestopt en toen werd ik de 26ste mei wakker. Ik zette verschrikt de radio aan en hoorde net nog de uitslag van de gemeente Bemelen. Belangrijk, dacht ik, want ik heb er gewoond. Toen ik er niet woonde hadden we daar acht van de 137 stemmen, toen ik er wel woonde twaalf. Dus ik denk: zullen ze er nu weer acht hebben? Tot ik die man hoor zeggen dat de PPR er 85 stemmen heeft behaald. Ik denk: dat bestaat niet. Ik bel de burgemeester op en die zegt dat dat klopt. Hij wist niet hoe het kwam. Met stijgende bloeddruk strompelde ik naar beneden om de krant te halen. Mijn buurman, de kandidaat-notaris, keek somber. Ik dacht: DS'70 heeft het dus niet best gedaan. Twee zetels zei hij met een Drees-achtig gezicht. Ik verscheurde de krant bijna en las: PvdA dertig zetels, D'66 zes, CPN vier, CDA 23, VVD 27, PSP twee, GPV, SPV en Boerenpartij evenveel als altijd. Ik las en las maar vond niet hoeveel zetels de PPR nu wel had. Als ik het bijna gevonden had, vielen er witte plekken in de krant.

Ik zag wel dat heel Brabant op Ria Beckers had gestemd, omdat men dacht dat zij een nichtje van Bischoop Beckers was. En veel nonnen hadden ook op haar gestemd, omdat die meenden dat het advies „Stem eens op een vrouw“ van de paus afkomstig was, als compensatie van het feit dat vrouwen in de kerk niets mogen worden.

Ook las ik, dat een rol had gespeeld, dat de kranten voor de verkiezingen steeds hadden geschreven dat Ria de onbekendste lijsttrekker was van de grote vier. Ik werd steeds benieuwd waar al die verklaringen toch verklaringen voor waren. De koorts greep me aan. Had Bemelen een trend te zien gegeven? Bemelen? Ik las dat de kerngroep, bij elkaar moest komen en ik werd de hele dag gebeld door allerlei kapabele mensen die staatssecretaris of minister wilden worden. Tenslotte doe ik in de partij benoemingen. Ik durfde niet te vragen waarom, omdat ik voelde, dat ik moest weten wat er aan de hand was. Er kwamen tv-ploegen informeren wat de PPR voor de verkiezingen allemaal had gedaan. Zelfs was er een stel Amerikanen door Carter persoonlijk gestuurd.

Ik zette uiteen, dat we een resolutie hadden, die we vier keer hadden aangepast om in de publiciteit te blijven, dat we vrijwel elke week een kerngroep bijeenriepen, zodat we 's maandags weer een nieuwtje in de krant hadden.

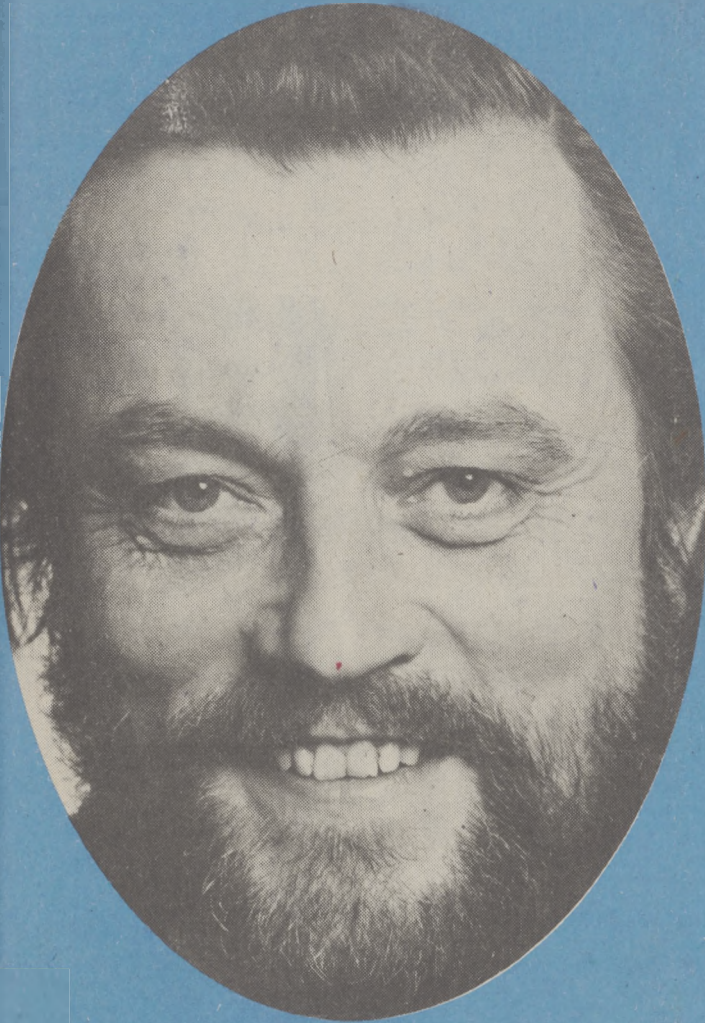
Er werden, las ik, intussen grootscheepse onderzoeken op touw gezet om te achterhalen waar de PPR-kiezers vandaan kwamen en daarbij bleek dat ze allemaal de vorige keer ook op de PPR hadden gestemd. Men sprak al van fraude, omdat in dat geval 6/7 van de stemmen van de vorige keer verdwenen zouden zijn. Er werd al gesuggereerd dat Van Dam er iets mee te maken had, omdat die in 1972 's middags om twaalf uur al wist dat de PPR zeven zetels zou halen. Alsof hij ze van tevoren had verdeeld.

Toen maakte mijn vrouw me wakker en vertelde dat de PPR met 45 zetels de Tweede Kamer zou binnentrekken. Ik voelde een hevige schok door me heen gaan en kreeg ter plekke een beroerte, waar uit ik na een week weer bij kwam. Als automaties greep ik opnieuw naar de krant van die dag en las: „PPR en PvdA (75 zetels) in oppositie“, en: „Rest Kamer vormt regering tegen fundamentele maatschappijvernieuwing“, en: „Kleinschalige maatschappij juist voorkomen“. In de eerste regels van het bericht dat ik las werd al gesproken over oppositieleider mevrouw Beckers. De enige voldoening die ik voelde opkomen was de gedachte, dat Nederland nu eindelijk de oppositieleider had die het land verdient.

Ik veegde het water van mijn voorhoofd. Tot ik mijn vrouw hoorde roepen: „Henk, als je nog stemmen wilt, moet je wel opschieten“.

**Interview met
Dolf Coppes:**

**„De PPR
heeft een
uniek
programma”**

pag. 8-10

**Als ik het voor
het zeggen had...**

pag. 12-13

**VERKIEZINGS-
KWIS**

PPRAK

PPR-Aktiekrant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Jan Heytel, Sam Mol, Hans van van der Neut.

redaktieraad: Alice de Gier, Harm Lamberts, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester (eindredakteur).

productie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft

redactie-adres: Kees Waagmeester, Veldbloemweg 63, Alphen aan den Rijn. Tel. (01720) 23052.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abbonement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Buro Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

P-shirts

De PPR in Friesland heeft nog steeds T-shirts met de opdruk van de PPR-pijl beschikbaar. Voor één shirt stort men dertien gulden (inkl. portokosten) op giro 3380011 van Jurje Yntema, Heerenveen. Voor meer shirts een veelvoud, waarbij teveel overgemaakt geld wordt teruggestort. Inlichtingen tel. 05130-24170.

Stageplaats SRV

Bij de Stichting Radikalen Vorming (SRV) is vanaf september 1977 weer een stageplaats vrij voor een derdejaars student van een sociale akademie. Brieven aan SRV, Singel 277, Amsterdam. Inlichtingen tel. 020-256046.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Woensdag:

Als men via het spelletje van de negen nikkertjes wil aangeven dat jouw bloedeigen partij de enige is waar een mens met fatsoen op kan stemmen, is men verplicht alle andere partijen met één of twee pennestroken af te doen.

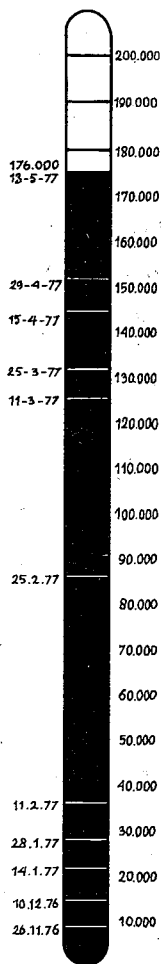
Dat daarbij wel eens ongenueanceerd wordt opgetreden is onvermijdelijk. Zo ook de heer Wouter Gortzak vandaag, die in vijftien woorden mag zeggen wat hij van de PPR vindt. Een sociaal-demokraat, dus wees gewaarschuwd: „De radikaliteit van de PPR in het bestuur is tegengevallen. Het antwoord van die partij is meer een emotionele kreet tegen de technologische vernieuwing”. Stop.

Nu is dit wat de Volkskrant ervan weergeeft, dus misschien heeft Gortzak meer gezegd. Maar dit zal, in ieder geval, zijn mening zijn.

Met welk doel hij het ook wil zeggen, het slaat werkelijk nergens op. „De radikaliteit van de PPR in het bestuur is tegengevallen”. Ik zal die bekende waslijst van alles wat door middel van PPR-invloed is gebeurd, maar niet weer opnoemen. Dat heb ik al zo vaak gedaan. Ik zal daarbij ook maar niet de rol van Gortzaks eigen PvdA in noemen, want de radikaliteit van het bestuur van de PvdA was, laat ik het zacht uitdrukken, nogal afhankelijk van het toevallige bewindslid.

De tweede zin, dat het antwoord van de PPR meer een kreet is tegen de technologische vernieuwing, getuigt van weinig inzicht in alle programma's en rapporten die de PPR over de technologische vernieuwing in ruime zin heeft geschreven. Eén voorbeeld: Ons standpunt over kernenergie is verre van een kreet, het is een standpunt dat vele consequenties heeft voor milieu, macht, economie en vrede. Juist daarom

zijn we er zo fel op en zijn we de consequenties niet uit de weg gegaan. Het feit dat Gortzak ervan getuigt dit niet te voorzien kan weleens liggen aan de angst van menig sociaal-demokraat om deze samenhang onder ogen te zien.

Verkiezingsfonds PPR, giro 5555 te Ommen

SPEK HET PPR-VERKIEZINGSFONDS!

„Ik ben blij”, schrijft de penningmeester van het verkiezingsfonds, „dat het 25 mei wordt”. U ook misschien. Met een gerust hart als u het uwe er aan gedaan hebt. Financieel bijvoorbeeld.

De twee ton is er bijna. Voor de immer overschrijdende begrotingen kunnen we echter nog wel wat gebruiken, zeker van die leden die even hebben afgewacht of anderen wel over de brug kwamen. Neem een energieke maatregel: Geef de PPR een laatste geldinjectie voordat de stembussen dichtgaan.

SPANNING

De spanning over wat er 25 mei uit de bus zal komen, zal op het moment dat u dit leest wel tot het kookpunt gestegen zijn. Het tijdstip om eens te kijken hoe de campagne is verlopen is nu aangebroken. Wat de PPR zelf betreft kunnen we meer dan tevreden zijn: de inzet van de leden en actiecentra is, voor zover ik dat kan beoordelen, prima geweest. Ik kom daar straks op terug. Wat we als PPR niet in de hand hebben is de manier waarop wij in de media naar voren komen. In een tijd van duidelijke herzuiling heeft een groep als de PPR het bijzonder moeilijk. Daarover kunnen we heel concreet zijn.

VARA-INSTRUKTIE

Neem bijvoorbeeld de Vara. Deze omroep heeft een duidelijke keus gemaakt voor de PvdA. Op zichzelf is dat niet erg. Maar lafhartig is het, dat dat bij de Vara blijkt in te houden, dat de PPR daarom minder aan bod moet komen. Enige tijd geleden is aan een aantal Vara-personeelsleden de instructie gegeven de PPR een beetje weg te houden en D'66 wat meer onder de aandacht te brengen. Een dergelijke instructie kan men verwachten van een rechtse omroep of krant, maar het merkwaardige feit doet zich voor dat wij over die media, gezien natuurlijk onze verwachtingen, niets te klagen hebben. Afgezien van De Telegraaf probeert de rechtse pers op de haar welbekende „objektieve” wijze toch ieder het zijne te geven. De Vara-instructie heeft gewerkt. Slechts een enkele keer, bij wijze van verplicht nummertje, kreeg de PPR aandacht. Van het feit dat de PPR doelen nastreeft die voor een belangrijk deel ook de ideële doelen van de Vara zijn, hebben wij niets gemerkt. Op een enkele radio-rubriek van de Vara na, is die omroep een klakkeloze propagandamachine voor slechts één progressieve partij: de PvdA.

De informatiekant die Achter het Nieuws en de Ombudsman ter gelegenheid van de verkiezingen hebben uitgegeven, rept niet over de PPR. Het is de arrogantie van de macht die hier aan het werk is. Naar mijn mening moet de PPR openlijk stelling nemen tegen deze gang van zaken.

HOOGHARTIGHEID

Niet eens omdat wij niet aan bod komen, want daar is nog overheen te komen of dat is te onderwerpen. Nee, deze Varawerkwijze is representatief voor een bepaald soort denken in linkse kring, waar veel progressieve mensen die op het punt staan voor een linkse partij te kiezen door worden weerhouden dat te doen. Het is een staaltje misbruik maken van macht, een staaltje hooghartigheid als zou alleen de PvdA waardevol zijn voor progressieve politiek. Men kan zich op cynische wijze afvragen hoe het eigenlijk gesteld is met de ideële doelstellingen van de Vara, maar die vraag is nu minder in het geding. Want de herzuiling heeft ook tot gevolg, dat KRO en NCRV waar het gaat om gezichtsbepalende programma's, niet de durf hebben ideeën of programmapunten van de PPR onder de aandacht van een groot publiek te brengen. Men beperkt zich, ook hier, tot verplichtingen. In de kranten ziet men eenzelfde tendens. Bang als ze zijn om zich aan koud water te branden, stellen ze zich bijna nergens meer achter. De grote drie kunnen dagelijks per definitie enkele tientallen centimeters krantekolom krijgen, de PPR kan in persberichten rondstrooien wat ze wil, veel aandacht krijgt ze er niet voor. Ook hier weer moet worden gezegd, dat de ervaringen met de doorgaans nog voorzichtiger regionale pers anders liggen. Uitgaande van een bepaalde visie op berichtgeving, verslaan die kranten over het algemeen wat een PPR in een regio uitstukt. Aangezien dat nogal wat is, heeft de

PPR in de afgelopen tijd in menig regionale krant duidelijk haar gezicht kunnen laten zien.

ENTHOUSIASME

Het klinkt als een cliché, maar het enthousiasme in de actiecentra is groot. Iedereen die met kiezers in contact is geweest die erg geïnteresseerd zijn in concrete programapunten en ideeën, weet hoe veel belangstelling er voor de PPR is. Het is mijn ervaring, dat de kiezers over het algemeen goed weten waar de PPR voor staat.

BANG VOOR PPR

Frappant is verder de angst die er is bij de grote drie en met name bij het CDA en de PvdA om met PPR-kopstukken in discussie te gaan. Herhaaldelijke pogingen bijvoorbeeld om Ria Beckers in debat te laten gaan met minister Van der Stoel over de wezenlijke verschillen tussen PvdA en PPR op het punt van het veiligheids- en buitenlands beleid, werden door de PvdA-kampagnecommissie getorpedeerd. Het CDA ontloopt de PPR ook. Dat hier een gevaar voor de democratie schuilt is terecht door Ria Beckers opgemerkt. Dat deze wijzigingen tot discussie een verlamdende uitwerking op de campagne hebben gehad, is ook duidelijk. Het publiek moet bijna wel de indruk krijgen, dat er geen grotere verschillen tussen de politieke partijen zijn, dan dat Wiegel een blaaskaak, Van Agt een schlemiel en Den Uyl een volksheld is. Dat er door kleine groepen op evenredige wijze wordt gereageerd, behoeft dan ook geen verwondering te wekken.

GEMISTE KANSSEN

De verkiezingen van 1977 zullen de geschiedenis ingaan als de verkiezingen van de gemiste kansen. Midden in een wereldcrisis, waarin duidelijk wordt hoe ontoereikend de economische

door Kees Waagmeester

wanorde is waarin wij leven, kan men nauwelijks spreken van een verkiezingsstrijd als een strijd om politieke ideeën. In deze situatie heeft de PPR het vooral moeten hebben van een directe campagne, waarvoor de inzet van de leden nodig was. Dat is op zeer veel plaatsen goed gelukt. In Emmen moesten 24 ekstra bussen rijden en werden tweemaal zoveel passagiers vervoerd toen het plaatselijke actiecentrum daar een ochtend voor gratis openbaar vervoer zorgde, het aantal informatiebakietsen is groot, in Nijverdal/Hellendoorn bereikte men de mensen via een aardige, doch serieuze kwis, in Kreiheroord waren op zaterdagavond vijftig mensen aanwezig toen Leo Jansen er een kerncentrale opblies, overal hield men fietstochten en stond men op markten. Daarnaast: Vredesgroepen, milieugroepen, Zuid-Afrikagroepen en anti-kernenergiegroepen verhalen niet dat men er goed aan doet op de PPR te stemmen. Al pikken de grote dagbladen het niet op, al signaleren de verlengstukken van de grote partijen in de ether het niet; de belangstelling voor de vragen die aan de orde zijn is onmiskenbaar groot. En de antwoorden die de PPR daarop geeft zullen de 25ste mei massaal ondersteund worden.

Heldere Bol

De affiche van de overheid met de opbrandende aarde en het opschrift „Verstandig met energie” heeft een antwoord van Aktie Strohalm gekregen. De wereldbol is overdekt met een cirkel, verdeeld in vijf parten: nuttige produktie, onnodige produktie, over-automatisering, lap-middelen (de milieu-industrie bv.) en bewapening. „Verstandig met welke energie?” vraagt Strohalm.

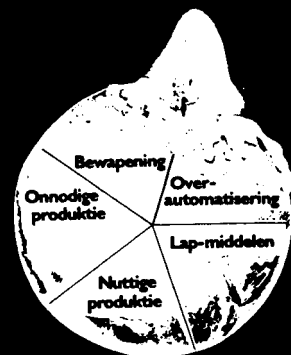
Op de achterkant een verklarende tekst met als belangrijkste konklusie: al die energie is niet

AKTIE-VOER

nodig om in onze behoeften te voorzien maar om de gebreken proberen te verhelpen die het huidige economische systeem eerst zelf schept. „Een nieuwe cirkel die de oude maatschappij parten zal gaan spelen”, staat er nog te lezen. Op de aangesneden

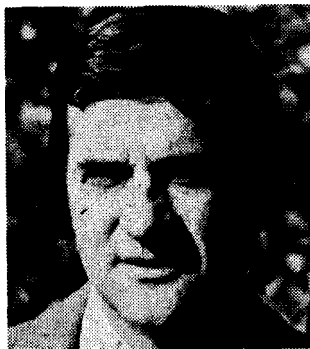
problematiek wordt dieper ingegaan in het zojuist verschenen katern van werkgroep 2000 en de Stichting voor Milieu-educatie „Energie Edukatief deel III”, daarin ook een histories overzicht van de wisselwerking tussen energie en maatschappij. Affiche (prijs f 0,50) te bestellen door overmaking van f 3,— op giro 355925 van Aktie Strohalm, Utrecht, met vermelding van „enkele ex. Heldere Bol”. Voor de serie Energie Edukatief overmaken f 9,25 met vermelding van „EE 1 t.m. 4”. Adres: Aktie Strohalm: Oudegracht 42, Utrecht. tel. 030-314314.

Verstandig met energie...

Welke energie?

Podium voor bestuursleden

Wijnand van Hoogevest

Age en nog enkele leden van het aktiecentrum Breda. Wat voor meen zitten staren tijdens het eten. Reeds in gedachten bij het forum van die avond. Maar toch ook: Hoe komt het toch dat ik me — kwa leeftijd langzamerhand een oubaas in de PPR — zo thuis voel bij deze hardwerkende en sterk gemotiveerde mensen?

's Avonds dan in een forum met een hoofdbestuur lid van het CDA. Hij blijft dienstweigeraar te zijn, maar toch de deelname van Nederland aan de Navo te bepleiten. Ik ben met stomheid geslagen. Een vegetariër wordt toch ook geen slager? Een militair toch ook geen voorzitter van het IKV? Alhoewel... Overigens is het optreden een wisselend succes. Basisinkomen en bestrijding van inflatie juist door eerlijk delen, blijkt een te grote sprong voor het merendeels jeugdige publiek van het Schanske in Prinseneek. Maar de acht punten van Leo Jansen en de alternatieven gaan er in als koek. Gelukkig maar. Het resultaat? Ik aarzel.

Kwart voor elf naar huis. Vijf over twaalf voor de pont in Eck en Wiel. De laatste is net weg. Terug naar Wijk, waar de pont de hele nacht vaart. Half één thuis. Nog even koppen snellen. In bed vraagt mijn vrouw: „Hoe was het?” „O, ging wel”, antwoord ik. Met een zucht val ik in slaap en droom. Van een wereld waarin vrede en gerechtigheid de kans krijgen zich te paren en te vermenigvuldigen. Al op 25 mei? Misschien, maar in ieder geval zal in de toekomst dat beeld gestalte krijgen. Met de PPR in de voorhoede.

PS. Aangezien enkele partijbestuursleden de afgelopen maanden de politieke situatie al méér dan briljant analyseerden, zie ik daar van af. Liever gezegd, ik wil die wel samenvatten: Schrompel ineen, CDA.

4 mei ...

's Avonds dodenherdenking in Leersum meegemaakt. Enkele minuten vóór acht valt de stilte over het dorp. Een enkele automobilist zet zelfs de motor af. In de verte blaft een waakhond. De vogels zingen nog, een koe loeit. Plotseling weer geluiden, herkenbaar en dichtbij. In de boom boven het gedenkteken is een duivenpaar druk doende. Het symbool van de vrede bezig zich voort te planten... Voorwaar een rijke gedachte. 't Is windstil. De vlag, halfstok, hangt als een leeggestorte aardappelzak rond de mast. B en W in nette pak, wat onwennig vooraan. De groep getrouwen klein. Een enkele slechts met een bosje bloemen... En ik? Ach, ik mijmer wat. Over koffieprijs, inflatie, forums. Maar ook over gerechtigheid en over de zin van het bestaan van bijvoorbeeld de tienduizenden schoolverlaters. Voor wie er straks weer geen werk zal zijn. Maar ook over de zin van het offer, dat mensen steeds weer bereid zijn te brengen. In de strijd tegen terreur, geestelijk en lichamelijk.

Een strijd die nooit een einde neemt.

5 mei ...

Bevrijdingsdag. Op werkbezoek naar Breda. Met Ria in de paardentram. De bus ligt nog aan de ketting. Welwillende belangstelling van het publiek. Alleen vlaggen van overheidsgebouwen. Geen wonder, onze kameraden-ambtenaren krijgen in vele plaatsen een middag vrij...

's Middags bezoek aan de stichting werkzoekenden voor werkzoekenden. Midden in de problemen. Hoe kun je langdurige werklozen motiveren? Hoeveel en hoe lang krijg je er geld voor? Aandoenlijk is de vechtlust van deze werkzoekenden voor werkzoekenden. Griezellig te moeten ervaren dat het hele project staat of valt met de motivatie van de begeleidende ambtenaar. In dit geval een erg goeie. En daar zijn ze dan best tevreden mee daar in Breda. Een bezoek aan de basis, niet spectaculair, maar voor mij uiterst motiverend om in onze club voort te gaan. Gegeten in de stationsrestaurant met Ria, Eeltje, Jan, Gosse, Emmy,

KIJK OP DE LANDBOUW

Gejuich bij boeren en tuinders. Het kabinet is gevallen. Geen onteigening tegen gebruikswaarde. Geen voorkeursrecht voor gemeenten. Maar wie is er goed mee? De jonge agrariër die moet opboksen tegen de prijs die voor vervangende grond betaald kan worden? De pachter die zijn pacht aangepast ziet worden aan de verkeerswaarde? De boer die grond nodig heeft om uit te breiden voor een redelijke boterham? Hoeveel boeren zijn er wel goed mee? Een op de honderd of minder zelfs? Een lot uit de loterij. Van wie is eigenlijk de grond waarop het voorkeursrecht van toepassing zou worden? Voor de meeste boeren en voor mij een vraag. De PPR wil uiteindelijk alle grond in gemeenschapshanden houden en in pacht uitgeven.

De grondbanken moeten hun dienstverlening aan de boeren verbeteren door niet langer normen aan te leggen voor bedrijfsgrootte, door vermogensverliezen bij inbreng op te vangen en door erfpachtvoorwaarden en gewone pachtvoorwaarden op elkaar af te stemmen.

Welke problemen staan boeren en tuinders in de komende jaren te wachten? Stijgende grondprijzen, stijgende pachten. Voor veel boeren een onaanvaardbare druk op de inkomens door overschotten en te lage prijzen. Steeds hogere investeringen in grond, gebouwen en machines tot een miljoen en meer per arbeidsplaats. Grote schulden voor jonge agrariërs als ze een eigen bedrijf willen beginnen, onverantwoord groot door mechanisatie en schaalvergroting. Steeds hogere energieprijzen zowel voor olie en gas voor warenhuizen als voor motorbrandstof en elektriciteit. Grote gevoeligheid en risico's voor dier en gewas door te grote eenzijdigheid en te grote concentratie.

De PPR ziet veel boeren en tuinders in de knel komen. Er gaan 40.000 volwaardige arbeidsplaatsen in de landbouw verloren, terwijl elders dertien miljard gulden wordt

(advertentie)

Kies progressief. Ook voor de vakantie van uw kinderen. Niet-autoritair kinderponykampen in Limburg-Belgische grensstreek „De vrijbuiters”, al tien jaar. Uniek in Nederland. Tel. 043-12888 ('s avonds) Lang Grachtje 10, Maastricht.

*

Wie wil een jeugdponyklub oprichten? Wij helpen door materiaal (paarden) en kennis (niet-autoritair werkwijze). Tel. 043-12888 ('s avonds), Lang Grachtje 10, Maastricht.

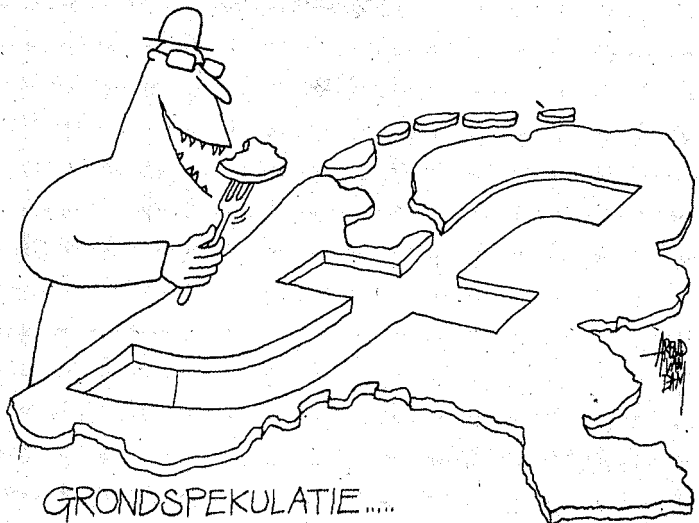
besteed om 200.000 nieuwe arbeidsplaatsen tot stand te brengen. Voorthollen langs het oude pad zoals de structuurvisie van het ministerie doet, lost de problemen niet op. Voor de wijkers is geen plaats en voor de blijvers blijven de problemen.

De PPR ziet het grote belang van een gezonde land- en tuinbouw voor de voedselvoorziening en voor het landschap. In de handel moet de afstand tussen konsument en producent zo klein mogelijk worden, om te voorkomen dat de boer weinig krijgt terwijl de burger teveel betaalt. Ondernemers en werknemers in de landbouw hebben evenveel recht op een redelijk inkomen als de werkers elders.

De PPR vindt dat het landbouwbeleid niet in strijd mag zijn met de

Om mens en dier te beschermen komt er een wettelijke regeling voor de levensomstandigheden van de dieren in de intensieve veehouderij. Op den duur worden slechts de niet voor de mens geschikte (neven-)produkten als veevoer gebruikt.

De maatschappij heeft boeren en tuinders nodig. Daarom moet ook in de landbouw een minimum inkomen verzekerd zijn. Als eerste stap daartoe komt er een regeling voor inkomenstoelagen als in een bepaalde hoek de bedrijfsresultaten zwaar tegenvallen. Verhoging van de kosten moet allereerst in de markt maar ook met inkomenstoelagen worden opgevangen. Verhoging van de produktie en de arbeidsproductiviteit wordt afgewezen als die in strijd is met de ekologiese inzichten.

belangen van de derde wereld maar daarvan mag de boer niet de dupe worden. De PPR wil de alternatieve landbouw steunen als een verkenning voor een uitweg als straks energie en kunstmest schaars en duur zijn, bestrijdingsmiddelen niet (voldoende) meer werken en aangepaste techniek noodzakelijk wordt. Gebruik van afvalwarmte voor warenhuizen wordt zoveel mogelijk bevorderd. Proeven in die richting worden gesteund. Dat betekent een structuurbeleid waarin steun bij bedrijfsaanpassing niet meer gebonden is aan een minimum grootte van het bedrijf en waarin ondernemers met landbouw als hoofdberoep gelijke kansen krijgen. Verdere schaalvergroting wordt niet meer bevorderd en het ekonomies nut van kultuur technische werken wordt afgewogen tegen sociale en ekologiese offers.

Van steun aan de jonge agrariër door rentesubsidie of ekstra fiskale aftrek verwacht de PPR niet veel. Naast algemene verbetering van de fiskale positie van de kleine zelfstandige bij achteruitgang door inflatie, acht de PPR het van belang dat samenwerking tussen bedrijven wordt bevorderd in het belang van alleenstaande boeren en boeren die tien tot twintig jaar met hun zoon samen het bedrijf runnen.

In het landbouwschap krijgen alle ondernemers actief en passief kiesrecht. Om de positie van boer en tuinder in de strijd om het bestaan te versterken komen er wettelijke regelingen voor alle kontakten die samenhangen met de produktie. Uitbuiting door financiers, toeleveringsbedrijven en groot-afnemers moeten bestreden worden.

Horeca en zo

Ik weet niet wat of zelfs of er binnen de PPR wordt nagedacht over horeca. In ieder geval was aan deze bedrijfstak geen letter specifiek gewijd in ons verkiezingsprogramma, zodat je ons standpunt hooguit bij elkaar kunt sprokkelen. Aanleiding tot het schrijven vormde de vondst van afgebeeld kaartje. Mocht u volgende woorden geuwehoer vinden, dan weet ik tenminste dat ik voortaan in de lucht moet starren en ik me buiten elke overpeinzing moet houden. Afgebeeld kaartje is een lidmaatschapskaart, dat blijkt. Ik neem echter aan dat niet iedereen in het land weet wat daar achter zit. McDonald (ik voel me te weinig familiair om zijn voornaam te gebruiken) is een multinational van Amerikaanse origine, heeft vestigingen in bijna alle landen van de wereld en in elke zichzelf respecterende stad. Dit eetkoncern voelde zich geroepen ook de Nederlandse samenleving van zijn produkten te voorzien. Maar met een omweg. Albert Heyn kocht de naam en het recht artikelen van McDonald te maken op en vond weldra ruimte genoeg om van dit recht gebruik te maken. Zo werd Albert Heyn stinkend en McDonald slapend rijk. Albert Heyn heeft zijn buikje vol, verkocht de handel door aan een andere firma (ik zal de naam niet noemen omdat ontwikkelingen in de economie tegenwoordig sneller gaan dan op het monopoliebord, zodat de boel tussen schrijven en publicatie wel zes keer van eigenaar kan zijn veranderd), maar McDonald wordt nog steeds risikoloos rijk. Artikelen van dit eetkoncern zijn een soort hamburger en een soort shake (zie bonnetje), die je geen milkshake mag noemen omdat het spul zuiver chemies is. De barbaren in het Verre Westen zijn er intussen al helemaal verslaafd aan. Dit staat allemaal niet op zich zelf, het is gewoon een voorbeeld van de ontwikkeling die de horeca-economie doormaakt, en dat loopt weer parallel aan de ontwikkeling van alle andere economische sectoren. De patatkraam werd patatzaak, werd kafetaria en is nu snackbar geworden. Wie weet is die snackbar morgen overgenomen door een of andere snackconcern of door dat snackconcern juist gedwongen te sluiten. Maar voorlopig heeft de Nederlandse bourgeoisie geen VS-invasie nodig. Albert Heyn heeft zijn Wimpy en zijn Alberts Corner, V & D zijn Menuet, Bijenkorf zijn Hema Wip-in en zijn Orange Julius. Kenmerkend voor het snackconcern is: goedkope artikelen (vanwege de goedkope grondstoffen en massale toebereiding), goedkope inrichting, plastic wegwerpbestek, snelle service

(lopende band principe), weinig sfeer.

Het eigenlijke uitgaansleven (bar, cafe, disco-tent, nachtclub) maakt een zelfde evolutie mee, zij het dat deze tak in een lagere fase is. Hier gebeurt de concentratie vaak nog op plaatselijk nivo, al komt het ook wel voor dat een halve stad in handen van enkele personen is. Geschetste zaken mogen het geachte PPR-lid toch minstens een gruwel zijn. Het heeft allemaal niets met kleinschaligheid te maken. Energieverspilling, milieuverontreiniging, aantasting van volksgezondheid. Sfeerverpestend. En met dit laatste woord kom ik op het glibberige pad van de kulturele politiek. Goed, kan het volgende onzin zijn, produkt van overpeinzen alleen, ik hoop dat er genoeg reacties op binnen komen om me van die onzin te genezen. Goed, daar gaat die dan; enkele puntjes.

1. Het uitgaansleven heeft een grote invloed op de meningsvorming van de klanten. Hier komen nu eenmaal veel mensen bij elkaar, in hun vrije tijd, met een aantal konkrete doelen voor ogen (bv. contact krijgen). Het zijn niet alleen de mensen die die invloed op elkaar uitoefenen, ook de omgeving draagt er een steentje toe bij.
2. Uit de jeugd komen de grootste groepen gebruikers.
3. Economische belangen van de eigenaar lopen vaak tegengesteld aan de belangen van de bezoekers. (Om een voorbeeld te noemen: als in een disco-tent ruige, opzweepende muziek nogal hard wordt versterkt dan moet je harder praten om je verstaanbaar te maken. Gevolg droge keel, gevolg meer drinken, gevolg meer omzet. Maar als het praten zo moeilijk gaat, dan zal het contact-maken nog moeilijker worden; vele stemnuances gaan door het lawaai verloren. Misverstanden kunnen vrij eenvoudig opborrelen en door het vermeerderd drankgebruik en de opzweepende muziek hangt er al snel een agressieve spanning in de lucht, en die kan zich nu eenmaal ontladen.
4. Uit eigen ervaring en uit die van anderen kwam ik tot de konklusie dat de toekomstige generatie (jongens en meisjes die nu een jaar of vijftien zijn) vergeleken bij haar voorganger niet bepaald links is te noemen. De nieuwe generatie is een stuk aggressiever, begaafd met allerlei vechtmethoden, maar is ook weer veel gezagsgetrouwer, veel minder politiek bewust, veel gemakkelijker te manipuleren. Ek-sessen rond de voetbalvelden komen dan ook niet zomaar uit de lucht vallen. Er treedt een enorme groepsbinding op. Niet alleen de buurt of uiterlijke trekken kunnen de groep bepalen, ook de voetbalclub, de sportschool, het kafé

kunnen dat nu. (Om terug te komen op punt 3 en op afgebeeld lidmaatschapskaartje het lijkt me niet geheel onwaarschijnlijk dat de juniorklub van de ene patattent de juniorklub van de andere verplicht acht „eventjes onder de toonbank te vegeen”; en het was toch zo alleen maar voor de klantenbinding bedoeld...) Maar het is niet alleen maar een robbertje vechten. De verrechtsing is veel algemener.

Achteraf gesproken kan je zeggen dat deze ontwikkeling wel te verwachten was, logies was. Immers, komende generatie is opgegroeid met de Tros, met de Confurage, met strips, strips en nog eens strips (en vooral geen boeken), opgegroeid in betonblokken of in oude wijken waar de auto het spelen beknot, opgegroeid met sensatiebladen, sensatiefilms, lawaai-erige diskothees, fuitautomaten. En intussen bood de progressieve beweging weinig tegenspel. In plaats van de politiek nog duidelijker op straat te brengen vluchtte men binnen de beschutte ruimtes van universiteiten, sociale en pedagogische akademies, in de „serieuze” politiek. Ik wil voor het laatste niemand beschuldigen, juist om meer tijd te kunnen besteden aan de vraag: hoe te redden wat er te redden valt?

5. De snackbar neemt een dubbele functie in. Het is aan de ene kant een vervanging voor het dure restaurant en aan de andere kant is het een verlengstuk van het echte uitgaansleven. In de buitenwijken gebeurt het dat vele (opgeschoten) jongelui de hele avond een snackbar bevolken, en de ouderen gaan na het bezoek aan de film en de disco „nog even een patatje halen”.

6. De niet-kommerciële uitgaanscentra (klub- en buurthuizen, sociëteiten, open jongerencentra, politieke kafé's e.d.) kunnen tot nog toe niet concurreren met de kommerciële. Ik wil het nut van de niet-kommerciële centra niet bestrijden, maar konkluderen dat er ook binnen de kommerciële tenten politiek werk te doen is.

Einde onzin. Ik weet niet wat of zelfs of er binnen de PPR wordt nagedacht over horeca. Dat zou ik nu verdomd graag willen weten.

Tony Knoope

Boekje „Omdat het om mensen gaat“ te dun

Bij de Erven Thomas Rab is het boekje „Omdat het om mensen gaat“ verschenen. Het zijn elf gesprekken met de eerste tien Kamerkandidaten van de PPR en met Bas de Gaay Fortman. Zij praten met bekende Nederlanders, zoals Jan Tinbergen, Jan Blokker, Barry Hulshof, Han Lammers, Aart Gisolf. Ria Beckers spreekt met de PPR-bewindslieden Harry van Doorn en Boy Trip. De gesprekken zijn opgetekend door een elftal journalisten, onder wie Gerard de Bruyn, Ineke Jungschleger en Henk van Hoorn.

Het is de kennelijke bedoeling dat het boekje propagandistische waarde heeft voor de PPR. Of het aan dat doel zal beantwoorden is maar zeer de vraag. Het leest vlot, bevat allerlei interessante passages, maar te weinig wordt een onderwerp een beetje goed uitgepraat. Daarvoor zijn de gesprekken te kort en gaan ze over teveel dingen tegelijk. Bovendien moeten steeds ten minste drie personen een beetje uit de verf komen in één gesprek, en dat is op enkele bladzijden een onmogelijke opgave.

Maar propagandisties kan het natuurlijk wel zijn, als je je kandidaten bloot stelt aan gesprekken met mensen die niet direkt PPR-gezind zijn. Vaak wel links, maar dat zegt lang niet alles.

Wat de gesprekspartners en de journalisten interessant vinden staat in het boekje, minder wat de kandidaten graag kwijt zouden willen. Dat is althans mijn gevoel. De fragmentarische indrukken die men van de kandidaten krijgt vind ik lang niet altijd representatief en in ieder geval te weinig typies om ze te leren kennen.

Het zogenaamde voorwoord van Henri Faas is zoals altijd zeer de moeite waard, evenals de gespreksfoto's van opnieuw elf verschillende fotografen. Op een paar gigantische blunders van fouten na (de benedictijn Van Winkel woont met zijn vier kinderen in Lelystad en Michel van Hulsten is sinds 1975 lid van de Tweede Kamer) is het het tientje toch wel waard.

K.W.

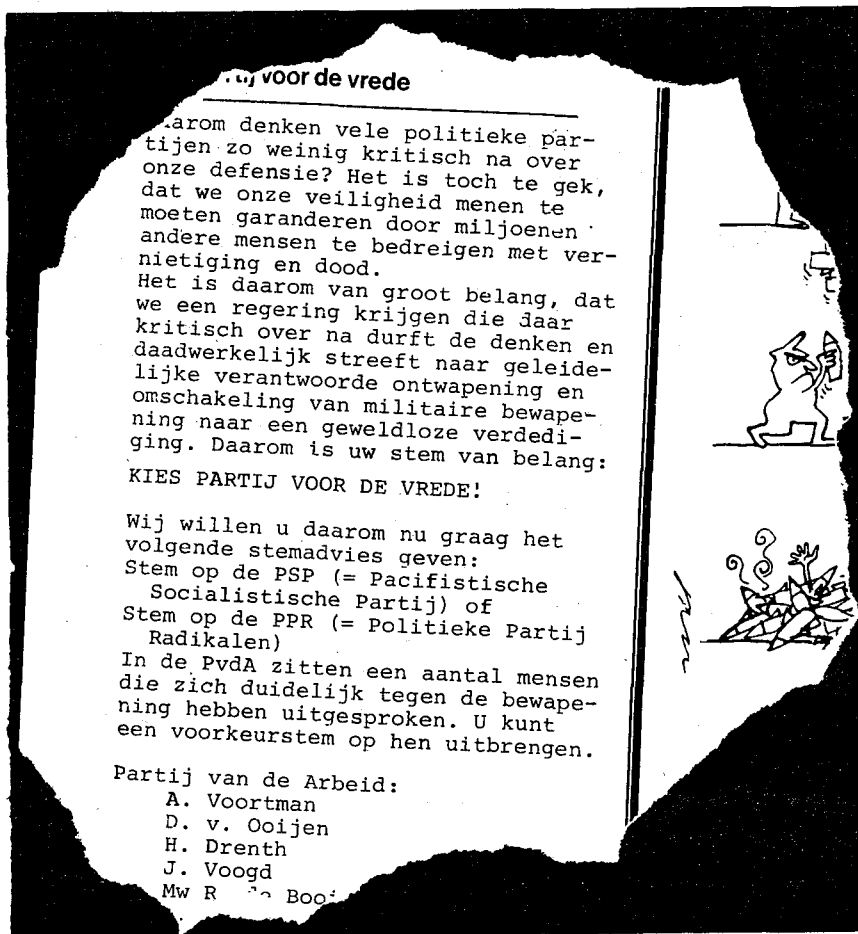
Het boek „De geschiedenis van de PPR van 1968 tot en met 1971 is nog steeds verkrijgbaar door storting van tien gulden op giro 5555 van de penningmeester verkiezingsfonds PPR onder vermelding van „PPR-geschiedenis“ (zie ook PPRAK 101, blz. 4).

Stemadvies van vredes- groepen

Een aantal vredesgroepen, verenigd in „Samenwerkende vredesgroepen“ heeft in een pamflet dat in 50.000 exemplaren is verspreid een oproep gedaan om op bepaalde politieke partijen of personen te stemmen „waarvan verwacht mag worden dat ze een wezenlijke bijdrage zullen leveren aan vermindering van de bewapening, aan een doelmatiger controle op de internationale wapenhandel en aan het zoeken naar methoden voor geweldloze konfliktoplossing“.

In de Samenwerkende Vredesgroepen zijn verenigd: de Algemene Nederlandse Vredesaktie, Centrum voor Geweldloze Weerbaarheid, Doopsgezinde Vredesgroep, Kerk en Vrede, Zwaarden en Ploegijzers.

Groepen die zich op radikaal-pacifisties en/of principieel geweldloos uitgangspunt stellen kunnen in de samenwerkende groep meewerken. (Adres: Van Diepenburchstraat 156, Den Haag.)

Het vergeten toekomstbeeld

Michel van Hulsten heeft in een brochure „Het vergeten toekomstbeeld“ beschreven, hoe een ander verkeersbeleid kan worden uitgezet, dat er op neerkomt dat alle wegeaanleg op enkele knelpunten na wordt gestopt en dat we het laten bij de aantallen auto's die nu op de weg zijn. Om te beginnen althans. De bijzonder heldere brochure sluit voor een groot deel aan bij een nota die de fractie vorig jaar heeft uitgegeven onder de titel „Openbaar vervoer,

graag of helemaal niet“. Het bouwen van meer wegen en bruggen etc. verplaatst het verkeersprobleem slechts in de tijd. (Ouderijn en Brienoordbrug zijn alweer knelpunten). Voetgangers en fietsers moeten voorop staan en uiteraard ontvouwt Michel van Hulsten zijn openbaar-vervoersideeën (gratis etc.). Voor de zeer geïnteresseerden is een exemplaar verkrijgbaar. Men schrijve naar Michel van Hulsten, Buitenplaats 49, Lelystad.

Dolf Coppes neemt afscheid als Kamerlid

Een interview met Dolf Coppes (51) betekent een stukje historie van de PPR ophalen. Want Dolf is daarmee onlosmakelijk verbonden.

Bij zijn afscheid als kamerlid liggen de nieuwe ideeën weer op tafel, zoals zijn wens dat er een praat- en studiecentrum voor de PPR komt. Het beschrijven van de democratische economische orde is een uniek iets geweest, vertelt Dolf. Zijn ideeënwereld wil hij sterk laten inspireren door derde-werelddenkers. Met Jan Pronks beleid kan hij zich verenigen, staatssecretaris Hendriks heeft het bij Dolf iets harder te verduren. Het dier, het socialisme, de PPR als beweging; het zijn onderwerpen die in een gesprek met Dolf niet te ontwijken zijn.

Met één van zijn idealen is een begin gemaakt, vertelt hij enthousiast. Altijd bejverde hij zich voor het totstandkomen van een teleservice-dienst, die paraat zou staan om mensen te woord te staan die na radio of tv-programma's waarin diep menselijke vraagstukken worden behandeld oppellen.

De meeste omroepen hebben zo'n teleservice en werken met de Stichting Correlatie (een geesteskind van Dolf) samen om mensen op te vangen. Het is nog allemaal te weinig gezien de behoefte aan een teleservice, maar Dolf is al blij met het begin dat gemaakt is.

„Ik heb straks twee onbetaalde banen”, zegt Dolf Coppes licht lachend op de vraag wat hij na zijn kamerlidmaatschap gaat doen. „Vice-voorzitter van de nationale commissie bewustwording ontwikkelingssamenwerking en lid van het bestuur van de federatie van dierbeschermende organisaties. Nee, dat is niet hetzelfde als de Nederlandse vereniging tot bescherming van dieren. Maar wie weet kunnen die beide verenigingen samen een vuist maken om straks mijn initiatief-wetsontwerp door het parlement te krijgen. Als ze één zijn zal er niet veel meer met de dierenbescherming te sjoemelen zijn. Tot nu toe heeft de Kamer het er bij laten zitten. De beide dierbeschermende verenigingen samen zijn groter dan de grootste politieke partij. Daar zal men rekening mee moeten houden”.

Waarom ben je zo met dieren bezig?

Dolf: „Het kwam toevallig op mijn weg. Bij de begroting 1974 stelden we het aan de orde. Het werd in het geregeld overleg van de drie progressieve partijen gebracht, dat we toen nog hadden. Het gaat om wetgeving en verbetering van de inspectie op drie gebieden: de bio-industrie, de dierproeven en de individuele mishandeling van dieren. De PPR zou het aanpakken, werd toen afgesproken... Ja, de anderen zagen er niet zoveel in. Zoals altijd. Met die inspectie is het een gekke zaak. De Nederlandse Vereniging tot bescherming van dieren heeft eigen inspecteurs die betaald worden met contributiegelden. Dat is zot. De enige wet in Nederland waarvan de naleving ook door particulieren wordt geïnspecteerd. De Kamer heeft een motie van ons aangenomen om ook de naleving van de dierenwetten uit de algemene middelen te financieren”.

Wat zit er achter dat jij het punt oppikte en anderen niet?

8 Dolf: „Ik heb wel eens gezegd, dat

de manier waarop mensen met dieren omgaan iets zegt over die mensen. Maar je moet niet denken dat de dieren voor mij zoveel belangrijker zijn dan al die andere punten. Het punt krijgt terecht veel aandacht, maar wek niet de indruk dat mijn testament uit dieren bestaat.”

„Als ik de afgelopen jaren overzie zijn er twee erg belangrijke punten: de ontwikkelingsamenwerking en de geestelijke volksgezondheid.

Wat de ontwikkelingssamenwerking betreft heeft de PPR er zich erg voor bejverd duidelijk te maken dat buitenlandse politiek en ontwikkelingspolitiek hetzelfde

moet zijn. Buitenlandse politiek is voor 87 procent economische politiek. Het moet bij het buitenlandse beleid ook gaan om de sociaal-economische processen die zich internationaal afspelen. Maar er is grote afstand tussen buitenlandse zaken en ontwikkelingsamenwerking. Er is geen ontwikkelingspolitiek te voeren als er geen andere economische orde komt, anders is alle hulp een fake, slecht, niets.

Wij zijn de enigen die dat scherp stellen. De PvdA legt zich teveel neer bij de gespleten situatie tussen buitenlands beleid en ontwikkelingsbeleid. Ze zien het buitenlandse beleid nog teveel als het traditionele behartigen van de Nederlandse belangen in het buitenland. Zelfs bij de kwestie van de mensenrechten kijkt men en met name Van der Stoep niet langer dan zijn Noord-Atlantische neus lang is.

Ons eigen geluid is te weinig tot zijn recht gekomen, omdat wij voor 99 procent achter het beleid van Pronk kunnen staan. De laatste tijd zijn er wel een paar verschilpunten, zoals Indonesië en de rentesubsidies, maar de grote lijnen, de zelfontwikkeling van de derde wereldlanden, de criteria die worden aangelegd, de overstap van concentratielanden naar concentratiegroepen, dat zijn allemaal PPR-punten. Elke keer als we iets aansneden, zoals bijvoorbeeld de nadruk die er moet liggen op de ontwikkeling van het platteland, kwam Pronk gelijktijdig met dezelfde dingen. We hebben erg gelijk op gewerkt, Pronk

en de PPR-fractie. Het klinkt goed”.

Pronk is wel meer regeerbereid dan wij

Dolf: „Ja, die wil ten koste van erg veel regeren. Zo'n beleid afbreken na vier jaar is ook jammer. Hij is de knapste jongen van de klas, razend intelligent. Hij heeft als één van de weinige bewindslieden een visie ontwikkeld, je ziet bij hem een voortgaande lijn. Hij heeft ook wel eens gezegd, dat hij eigenlijk meer bij de PPR zou passen, maar hij vindt toch dat zijn werk in de PvdA meer effect kan hebben. Hij vindt dat het socialisme overal ter wereld als hoopvol model herkenbaar is. En daar geloof ik niet in. Het socialisme is zo verschillend.

Typerend voor de Nederlandse socialististen is dat anderen hen attent hebben moeten maken op de Klub van Rome. Daarmee is Van Mierlo gekomen. Dat weet ik nog heel goed. Hij heeft het initiatief genomen voor de Mansholt-klub. Van Mierlo kwam met veel van die vernieuwende dingen. Nieuw Links heeft nooit op het spoor van wezenlijke veranderingen gezeten. Van Mierlo is uit die tijd de enige echt visionaire politikus. Het is een teken aan de wand dat die man geruisloos in de mist verdwijnt. Ik heb de grootste bewondering voor hem.”

Dolf Coppes voorziet een kabinet CDA-PvdA-D'66. Hij vindt dat het kongres terecht het beroemde zinetje heeft geschrappt, waarin de

soort oppositie zien dan die van VVD en CPN. Een oppositie die appelleert aan progressieve krachten binnen de PvdA en misschien binnen CDA ook nog. Die daar de discussies verscherpt. Dat zou een bijzonder goede bijdrage zijn aan het komende te verwachten kabinet. Een oppositierol die erg belangrijk is en die de vriendschap met de PvdA niet in de weg staat. In een parlementaire democratie kan een konstruktieve oppositie erg goed zijn en als je die rol in alle oprechtheid op je moet nemen, dan acht ik dat beter dan in een kabinet te zitten dat elke vier weken met een crisis kampt. Het was toch een volstrekt onmogelijke situatie geworden. Als ik denk aan Almelo, aan de reaktorvaten voor Zuid-Afrika. Dat soort situaties kun je toch haast niet meer voor je rekening nemen”.

„Ik heb erg het gevoel nodig, dat men mij nodig heeft”

Er zijn mensen die liever op een progressieve partij stemmen die in ieder geval in wat voor regering dan ook komt. Die niet voor de PPR kiezen als ze niet de luis in de pels van de PvdA is.

Dolf: „Ja, maar de PPR is meer dan een pionnetje in een politiek spel. Ze is ook een beweging, hoewel ik erken dat dat de laatste tijd niet zo uit de verf is gekomen. We zijn zo opgegaan in het politieke geschuif, dat we een aantal dingen uit het oog zijn gaan verliezen. Na een avond praten komt het pas weer over waar de beweging PPR voor staat. Dat het een visie is. Niet één die de sociaal-democratische beweging verguist, maar die er overheen stijgt. Geen last heeft van ballast van de sociaal-democratische geschiedenis. Een visie die helemaal parallel loopt aan die van de grote denkers uit de derde wereld. Om te ontkomen aan de impasse van de sociaal-ekonomiese blokken. Ons programma is iets geweldigs. Maar het is niet eens verkrijgbaar. Ik bedoel dus die stukken die we hebben aangenomen, zoals op het sociaal-ekonomies kongres. Een uniek programma is het. En het is een enorme worsteling geweest. Toen ik voorzitter was merkte ik dat er veel weerstand was om over de ekonomiese orde te praten. In de fractie had je vlak na de verkiezingen van 1972 ook twee uitersten. Je had mensen die er een beetje overheen liepen en niet zo zwaar aan de vragen van de ekonomiese orde tilden en je had er die de anderen wilden vastprikken op dogmaties marxistische stellingen over de ekonomie. Er zijn er maar weinigen die weten hoe fundamenteel het geweest is dat we uit die vragen zijn gekomen, dat we die uitersten hebben kunnen vermijden. Zonder dogmaties te worden, maar wel door het grote belang van die vragen te gaan inzien. Ik zie die discussies nog voor me. Ik bracht eens een stel vraagpunten in en zie nog hoe Bas reageerde: „Je bent geen ekonoom nee, jij wel, waarom doe je

Het laat zich altijd in de tweedeling plaatsen waarin de wereld verkeert. Terwijl alle denkers in de derde wereld uit die impasse willen zien te komen, uit die afschuwelijke kramp. Het socialisme ontkomt er steeds niet aan dat het in één blok wordt geplaatst. Het socialisme is geen methode om uit die impasse te komen. De PPR zou er niet tegen opgewassen zijn als we in de PvdA zouden gaan werken. Want er is daar een grote mate van intolerantie tegenover ons. Wat de Vara-tv de afgelopen vier jaar heeft gedaan, is toch de absolute intolerantie”.

Ik vraag me af waarom men daar zo'n hekel aan ons heeft.

Dolf: „Omdat we een bedreiging zijn voor die PvdA-ers die zich in de zuil-PvdA lekker voelen. Voor mobiele socialisten, om het zo eens te noemen, zijn we geen bedreiging. Voor socialisten dus die het socialisme zien als een voortgaande stroming, die vinden dat socialisme nu betekent het afremmen van de ekonomiese groei en een andere internationale ekonomiese orde. Dat zijn heel anderen dan de zuil-socialisten. Die zijn „bekeerd”. Een man als Mansholt trekt consequenties. En ik heb niet het idee, dat hij in zijn eigen partij nu zo alom gevierd wordt.

mogelijkheid werd geschapen een kabinet CDA-PvdA binnen het kader van de progressieve samenwerking alsnog te beoordelen. „Opnieuw met dit CDA regeren zou zo onwaarschijnlijk zijn geweest. Het zou ingaan tegen alles uit de geschiedenis van de PPR. We zouden iets volslagen tegenovergestelds doen aan wat er na de Nacht van Schmelzer is gebeurd. En wat de praktijk van straks betekent: Ik vind het van het grootste belang dat er, als er een nog minder progressief kabinet komt dan nu, van links een goede oppositie komt. Want de PSP daargelaten, wat heeft de CPN voor oppositie gevoerd? Waardeloze oppositie. Een kabinet van het midden zou dan slechts ter rechterzijde te maken hebben met de oppositie en ter linkerzijde met eenzelfde soort oppositie van de CPN.

De PPR zou een heel goede oppositie voeren. De pers heeft ons een beetje doodgezweven. Daardoor weten maar weinig mensen hoeveel werk die zeven mensen in de Kamer hebben gedaan. Zo ongelooflijk veel initiatieven genomen, zo veel creatieve voorstellen gedaan. Daarnaast veel buitenparlementair werk, alles natuurlijk met hulp van anderen. Als we dat in een oppositie steken met vijf of hopelijk tien mensen, dan zul je een heel ander

Ik voel me meer filosoof al heb ik niets tegen details

hij. Ik maakte me daar ontzettend boos over. Ik zeg: „Ik ben geen ekonoom nee, jij wel, waarom doe je het zelf niet?” Volgens mij is hij toen begonnen. Eerst met allerlei basisstukken en tenslotte is zijn boekje over de democratische economische orde daaruit geboren, dat hij samen met Thomas heeft geschreven. En Leo Jansen ook. In het begin... en nou doet hij die sociaal-economische zaken zo uitstekend, zo vanuit een geweldige visie. Terecht staat hij op de tweede plaats op de lijst. Hij vertegenwoordigt nu een denken waar hij toch eerst wel moeite mee had. Dit is heel essentieel geweest voor de partij. Hier is iets nieuws geboren, niet iets dat midden tussen liberaal of socialisties in zit, maar echt iets anders. Het komt veel te weinig aan de orde. Ik vind het vreselijk jammer dat we er niet veel meer mee werken in de verkiezingen. Nee, ik ben niet somber. Ik weet zeker dat dit de toekomst is. Misschien moeten we door vreselijke toestanden heen. Als je een beetje gevoel hebt voor sociaal-economische geschiedenis, dan kun je wel aannemen dat we eerst een stel rampen moeten meemaken voordat we een weg opgaan die begaanbaar is”

„De vraag is alleen: hoe pik je het op, hoe beïnvloed je toch de gang van zaken zonder dat er al teveel rampen gebeuren. Carter kiest al eieren voor zijn geld. Uit louter lijfsbehoud, maar zo zal het toch moeten gebeuren. We zijn net begonnen over ontwikkelingssamenwerking. Ik zie dat punt in deze kontekst. Een andere economische orde is de enige uitweg uit de impasse”.

Je tweede onderwerp was de gesettelijke volksgezondheid.

Dolf: „Ja, dat is een moeilijk onderwerp. Er zijn maar weinig mensen in de Kamer die daar echt iets van weten. Van CDA-zijde merkte men zelfs op, dat het jammer was dat ik wegging vanwege mijn kennis op dit punt. Dit is een belangrijk stuk van de totale volksgezondheid, omdat tal van klachten voortkomen uit een situatie van onwelzijn. Niet alles, zo ver ga ik niet. Ik ben wel aanhanger van de gedachte, dat het grootste deel van de lichamelijke klachten voortkomt uit psychische spanningen. De beste gezondheidszorg is, dat mensen zich happy voelen in hun werk, hun woonsituatie,

hun huwelijk. Dat is natuurlijk theoreties, maar het is wel prakties dat dit idee in de mediese zorg wordt ingebakken. Wij vragen steeds uitbreiding van de psychiese zorg, van de psycho-therapeutiese hulp, terwijl staatssecretaris Hendriks nog steeds maar aan het studeren is. Het is nu nog een warwinkel van instellingen en buro's die zich er mee bezig houden, allemaal op hun eigen manier, maar er komt perspektief voor deze wijze van gezondheidszorg, die ook de grootste bijdrage zal zijn trouwens aan het drukken van de kosten van de gezondheidszorg”.

Een laatste vraag, die bij je afscheid als Kamerlid onvermijdelijk is. Waarom ga je uit de Kamer?

Dolf: „Dat is een beetje moeilijk. Kijk, er is niet één enkel motief aan te geven. Het zijn er meer. Ten eerste wat ik in de brief aan het kongres heb geschreven: Ik heb nu ruim acht jaar in de voorlinie gestaan en het is een ontzettend moeilijke periode geweest. Toen ik voorzitter werd, was de partij bijna ter ziele. Ik heb er veel werk van gemaakt. Heb de hele partij bezocht. Het was een moeilijke tijd, maar ook een fijne tijd. Ik ambieerde toen het politieke handwerk nauwelijks, ik heb het nooit geambieerd, maar ik kon me er toen niet aan onttrekken. Ik voel me meer de denker, de filosoof, zo je wilt. Ik ben meer iemand die ideeën dropt dan iemand die ze uitvoert. Niet dat de uitvoering me niet interesseert. Ik heb niets tegen details. Ze hebben mijn volle belangstelling. Ik heb ontzettend serieus meegedaan altijd aan wetgevende arbeid. Talloze amendementen bij het drugbeleid, bij de jachtwet en noem maar op. Ik ben voorzitter van de vaste kamercommissie voor ontwikkelingssamenwerking. Wat een flinke klus is. Maar ik wil de lijn wel weer oppik-

ken. De lijn van het denken van de jaren zestig en de aansluiting van dat denken op de tijd van nu. De problemen zijn alleen maar toegenomen.

Maar bovendien zijn er nu meer dan voldoende andere kandidaten die het politieke handwerk als zodanig meer ambiëren dan ik. Ik heb ook erg het gevoel nodig, dat men mij per se nodig heeft. Aan de ambitie zelf heb ik onvoldoende. In 1972 had ik ook een eigen aanhang. Ik vertegenwoordigde een soort stroming van mensen die de overgang van de kerk naar de wereld maakten. Ik heb met alle plezier me kandidaat gesteld. Heb het met alle plezier gedaan. Het is een kostelijke ervaring geweest. Maar ik zie er wel tegenop me weer vier jaar te binden.”

Je hebt wel eens kritiek op het partijbestuur geuit.

„Ja, ik ben wel teleurgesteld in het partijbestuur. Ik vind die voortdurende verdeeldheid, hoewel het niet nodig is, volstrekt verkeerd. Dat vind ik een ernstig gebrek.”

Je hebt misschien de tijd om zelf weer eens in het bestuur te gaan zitten.

Dolf: „Ja, ik zou graag aan de partij werken. Ik zou het liefste een soort centrum willen opzetten, een plaats waar je naar toe kunt gaan, om te studeren, te discussiëren. Dat akelige partijburo in Amsterdam vind ik zo somber. Vanuit zo'n centrum zouden de studiestichting, het blad, de Stichting Radikalenvorming en noem maar op kunnen werken. Er is zo'n behoefte aan. De studiedag over geloof en politiek, daar bleek grote behoefte aan. Er is niks van waar dat dat allemaal voorbij is. Ik zou het liefst een cyclus opzetten over allerlei onderwerpen. Niet over geloof en politiek alleen. Een dialoog tussen marxisme en christendom bijvoorbeeld. Als wij dat eens zouden opzetten zou je eens zien wat een belangstelling daarvoor is. De nieuwe levensstijl, de filosofie uit de derde wereld, waar de Novib mee bezig is. Als je ziet wat er aan literatuur uit Latijns-Amerika komt. Dat laten we als partij gewoon maar liggen.

Wat zou je er een hoop mee kunnen doen. We kissebissen teveel over bevoegdheden etc. alsof de partij daarop zit te wachten. Want nogmaals: als men denkt dat al die vragen die ik zojuist noemde niet aan de orde zijn, dan vergist men zich goed. De Stichting Radikalenvorming zat eerst ook op een andere lijn. Maar toen ze hun oor in de partij te luisteren legden, bleek hen al gauw dat ze een andere koers moesten gaan varen.”

Kees Waagmeester

Themagroep Milieu

Internationale aktie „Red de trekvogels”

In 1973 startte de Stichting Mondiaal Alternatief haar internationale aktie „Red de trekvogels”. Doel van deze aktie is een einde te maken aan de massale jacht op zang- en trekvogels in Italië. Er zijn twee miljoen jagers in Italië; het jachtseizoen is van eind augustus tot 1 april, in een enkele streek tot 1 juni. Jaarlijks worden door middel van schieten en vangst met netten naar schatting 200 - 250 miljoen vogels gedood.

Het gevolg hiervan is dat reeds lange tijd het aantal trekvogelsoorten sterk vermindert. De ekologiseses gevolgen van het verminderen van deze, hoofdzakelijk insektenetende vogels, spreken voor zich. De gedode trekvogels zijn voor de konsumptie.

De Italianen verorberen deze „lekkernij” zelf voor een deel; een belangrijk gedeelte is bedoeld voor de eksport oa. naar de VS.

In augustus 1974 diende de Stichting Mondiaal Alternatief, mede namens 35 natuurbeschermingsorganisaties uit acht landen (tesamen drie miljoen leden vertegenwoordigend) een petitie in bij het Europese Parlement, de Europese Kommissie en de Raad van Europa.

Naar aanleiding hiervan nam het Europese Parlement in februari 1975 een ontwerp-resolutie aan die de Europese Kommissie verzoekt de noodzakelijke beschermingsregels op te stellen en goed te keuren.

In deze resolutie worden een aantal bepalingen genoemd:

- „een algemeen verbod op het vangen van vogels met netten,
- een verdere beperking van de periode waarin met andere middelen op trekvogels mag worden gejaagd,

- een algemeen verbod op het kwellen van gevangen vogels,
- een streng verbod op de invoer in de Gemeenschap van dode zang- en trekvogels, alsmede controle op de invoer van levende zang- en trekvogels”.

Verder worden een aantal algemene vogelbeschermingsmaatregelen voorgesteld: „het kreëren van gebieden waar vogels beschermd zijn en waar de jacht op vogels volstrekt verboden is, het in stand houden van bijzondere vogelsoorten en van geschikte vogelreservaten als broedplaatsen voor vogels en het waarborgen van een gezond milieu”.

De Europese Kommissie zegde toe op korte termijn met bindende kommunautaire regelingen ter bescherming van de vogels te komen. Nadat in het Europese parlement tweemaal om deze richtlijnen was gevraagd en tweemaal was toegezegd dat deze richtlijnen zo snel mogelijk aan het Europese parlement voorgelegd zullen worden en dat de bepalingen op het gebied van de vogelbescherming volledig aan de wensen van het Europese parlement zullen beantwoorden, werd in de tweede helft van 1976 een ontwerp-richtlijn onofficieel openbaar.

Tot ieders verbijstering en grote schrik.

In de ontwerp-richtlijn zijn lijsten van vogelsoorten opgenomen: 31 soorten beschermde vogels, 38 soorten voor de jacht vrijgegeven vogels en twaalf soorten die niet beschermd zijn.

En de rest van de 450 in Italië voorkomende vogelsoorten?

Die zijn kennelijk vogelvrij.

Het tegenstrijdige feit doet zich voor dat van de vogelsoorten waarop gejaagd mag worden een aantal

in de meeste Europese landen beschermd zijn, zelfs in Italië. Protesten blijven niet uit.

De Stichting Mondiaal Alternatief heeft in augustus 1976 een tweede petitie ingediend waarin nogmaals wordt aangedrongen op een snelle afdoende regeling.

In het Europese parlement zijn voor de derde maal kritiese vragen gesteld. Het antwoord luidt: het overleg met de raadgevers (jachtorganisaties en ornithologen) wordt voortgezet en te zijner tijd bereikt u de richtlijn.

Tot op heden is er nog niets nieuws. Het afwegen van allerlei belangen kost blijkbaar veel tijd. Het probleem van de massamoord in Italië maakt een ingrijpende oplossing noodzakelijk: een jachtverbod op alle vogelsoorten.

Is er toch reden om op een enkele soort te jagen, bv. bij schade en overlast, dan dienen deze soorten in een positieve lijst te worden genoemd. Deze lijst zal periodiek aangepast moeten worden aan de vogelstand op dat ogenblik.

**Namens de werkgroep
natuurbeheer
Ed Heeremans**

PS. Het adres van de Stichting Mondiaal Alternatief is: Vondellaan 37 zwart, Zandvoort, tel. 02507-6296.

Oproep

De themagroep Milieu zoekt iemand die de bijeenkomsten van de themagroep wil verslaan. De groep komt gemiddeld één maal per maand, meestal in Utrecht, bijeen. Wie wil dit op zich nemen?

Inlichtingen bij Willemien van West-de Boer, Haverweg 6, Rheden, tel. 08309 - 28 43

PPR-Gelderland schrijft werkgelegenheidsnota

Het aktiecentrum Gelderland heeft naar aanleiding van de oprichting van de Gelderse Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) een nota over de werkgelegenheid geschreven onder de titel „Eerlijk te werk gaan”. De PPR-Gelderland vindt de oprichting van de GOM op zichzelf goed, maar acht haar doelstelling te beperkt en teveel uitgaan van traditionele oplossingen. De PPR-Gelderland bepleit een aanpak die gericht is op:

- eerlijk delen van arbeid en welvaart
- het tot stilstand brengen van onze dwangmatige produktie- en

konsumptiegroei

- het sparen van de natuur, het milieu en de natuurlijke hulpbronnen
- het scheppen van mogelijkheden voor een betere diskussie over de zin van arbeid en het bezig zijn op andere wijze, en het geven van inhoud aan het begrip „nieuwe levensstijl”, waar zoverlen naar zoeken.

„Eerlijk te werk gaan” is te bestellen door f 2,50 over te maken op giro 993157 van PPR-Gelderland te Wageningen onder vermelding van „Eerlijk te werk”. Inlichtingen tel. 08370 - 14712.

Groot PPR-verkiezingscentrum in Bellevue, Amsterdam

Op de avond van de verkiezingen richt de PPR een verkiezingscentrum in te Amsterdam in Bellevue, Leidsekade 90, vlakbij het Leidseplein. De zaal gaat om zes uur open. Er is eten, muziek (live) en naast de tv met uitslagen een monitor voor voetballiefhebbers. Tot na middernacht wordt men uitgenodigd de verkiezingsuitslag te komen vieren.

Verkiezingskwis PPR

Het actiecentrum Hollendoorn-Nijverdal heeft in zijn campagne aangesloten bij de gedachte, dat spelletjes kennelijk in zijn. Daartoe heeft het een niet wetenschappelijke, niet op partijprogramma's, maar op gangbare kreten van kiezers en partijaanhangers gebaseerde kwis uitgegeven, die het snelst van alle verkiezingsmateriaal van de hand bleek te gaan.

Binnenkort mag u weer stemmen en daardoor meehelpen bepalen hoe Nederland geregeerd moet worden. Grijp die kans; denk goed na, en stem verstandig. Deze kwis wil u daarbij helpen. Beantwoord de vragen en zet in de laatste kolom het puntenaantal van het gekozen antwoord. Tel de punten op en lees het stemadvies.

standpunten

EKONOMIE

	eens	twijfel	oneens	punten
1. Onze economie moet groeien om iedereen aan werk te kunnen blijven helpen	3	2	1	
2. We moeten onze groei beperken en de werkgelegenheid samen delen	0	2	3	
3. Mechanisatie en fusies zijn nodig om de concurrentie met het buitenland vol te kunnen houden.	3	1	0	
4. Kleinschaligheid bevordert menselijkheid. De regering moet arbeidsintensieve en kleine bedrijven zoveel mogelijk stimuleren.	0	2	3	
5. Om de werkgelegenheid in Nederland op peil te houden moet je goedkope spullen uit ontwikkelingslanden wel tegenhouden.	3	2	0	
6. De regering moet ondernemingen kunnen verbieden geld te steken in energieverblindende machines of in de productie van niet nuttige goederen.	0	2	3	

VREDE

7. Ik ben tegen de apartheidspolitiek van Zuid-Afrika, maar de Nederlandse economische belangen gaan voor. Een boycot is dus niet verstandig.	3	2	0	
8. De beste vorm van ontwikkelingshulp is de vestiging van Nederlandse bedrijven in ontwikkelingslanden.	2	1	0	

standpunten

	eens	twijfel	oneens	punten
9. Minstens 3% van het Nederlandse nationale inkomen moet aan ontwikkelings samenwerking worden besteed. De hulp moet ten goede komen aan de armsten in die landen.	0	1	2	
10. Nederlandse ontwikkelingshulp niet naar Cuba; laten de Russen daar maar helpen.	3	2	0	
11. Op ontwikkelingshulp mag niet bezuinigd worden, ook al gaat het ons zelf in deze tijd wat minder voor de wind.	0	3	3	
12. Een Verenigd Europa mag geen eigen kernmacht hebben. Er zijn al atoombommen genoeg.	0	2	3	
13. Om de wereldvrede te bewaren zal de Navo moeten blijven. We worden nu eenmaal door het kommunisme bedreigd.	3	2	1	
14. De Navo staat, evenals het Pakt van Warschau, de vrede in de weg; aan zo'n verbond mag Nederland niet langer meewerken.	0	1	3	

WELZIJN EN MILIEU

15. Solidair zijn met elkaar; dat betekent minder geld voor privé-gebruik, meer voor gemeenschapsvoorzieningen. Die moeten verder worden uitgebouwd.	0	1	3	
16. Iedere Nederlander moet een basisinkomen ontvangen, waarvan hij kan leven. Dat basisinkomen ontvangt hij dan van de gemeenschap.	0	1	2	
17. De gehuwde vrouw heeft evenveel recht op werk als ieder ander.	0	2	2	
18. Om de welvaart te behouden moeten er in Nederland kerncentrales worden gebouwd.	2	1	0	
19. Geen kerncentrales in Nederland. Zoek andere middelen van energie en bezuiniging!	0	2	3	
20. In elke onderneming moeten de werknemers uiteindelijk beslissen. Zij moeten daarom het sterkst in de raad van commissarissen zijn vertegenwoordigd.	0	2	3	
21. Blij dat ik (vooral in de auto) rij.	2	1	0	
22. Het belang van een schoon milieu wordt vaak sterk overdreven.	3	2	0	

**Als ik het voor
het zeggen had**

Voor politieke kenners en twijfelaars

AKTUELE VRAAGSTUKKEN

	eens	twijfel	oneens	punten
23. Grond is schaars, dus duur. Daar is niets aan te doen. Ook de overheid moet bij onteigening de vrije marktwaarde van de grond betalen.	3	2	0	
24. Het beheer van de grond moet in handen van de gemeenschap komen, vooral omdat grond schaars is.	0	1	2	
25. Ik ben blij dat het kabinet-Den Uyl gevallen is.	3	2	0	
26. De linkse doordrammers van PPR en PvdA hebben het de CDA-partijen onmogelijk gemaakt nog langer met hen samen te werken.	3	2	0	
27. Met de CDA-partijen valt geen progressief beleid te voeren. Daarom: geen herhaling van het kabinet-Den Uyl van de afgelopen jaren.	1	2	3	
28. Ieder moet naar eigen geweten beslissen over abortus.	1	1	1	
29. Het Ultra-centrifugeproject voor de produktie van verrijkt uranium in Almelo moet worden voortgezet terwille van de werkgelegenheid en van Nederlands invloed op het gebied van de kernenergie.	3	2	0	
30. Omdat ik christen ben, stem ik op een christelijke partij.	3	1	0	
31. De partij, die mijn eigen belang het beste dient, is mijn partij.	3	3	0	
32. Omdat ik werknemer ben stem ik op een linkse partij.	2	1	1	
33. Een leefbare wereld, nu én later, ook voor de zwakken waar ook ter wereld. Daarom stem ik links.	0	3	3	

Uw totaal aantal punten bedraagt:

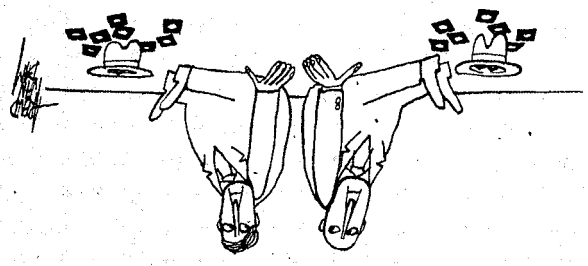
WARDERING
 71 punten of meer:
 Goed zo! U bent een echte puntenjager. U hebt het ver gebracht in deze samenleving en anders komt dat nog wel. U had alleen wel een beetje meer aan uw VVD stemmen.

51 - 70 punten:
 U bent een twijfelaar; u weet nog niet precies wat u wilt. Geet uw stem aan het CDA. Wat die ernee doet blijft tot na de verkiezingen een verrassing. Het is niet zeker dat er dan uitkomt wat u wilde, maar daar hebt u dan ook zelf om gevraagd.

23 - 50 punten:
 U bent links. Hoewel... als u erg dicht bij de 50 punten uitkomt zou ik eens ernstig nadenken. Vooral op de standpunten 1, 5, 10, 13, 19, 29 en 33 kunt u nog wel wat punten "bezuinigen". De PvdA lijkt voor u nog de aangewezen weg. Maar... als die nu weer met het CDA zal gaan regeren...

minder dan 23 punten:
 U behoort tot de mensen die wij zoeken. U hebt vast op vraag 33 laag geskoord. Het lijkt geen twijfel; de PPR kan op uw stem rekenen want u weet dat het ook in de ekonomie en in de politiek om mensen gaat. Als u nog geen lid van de PPR bent wordt het hoog tijd, want u hoort er duidelijk bij.

Ter informatie:
 De PPR is voorstander van de standpunten in deze kwis, genoemd onder 2, 4, 6, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 24, 27 en 33.
 En telkens om dezelfde reden:
OMDAT HET OM MENSEN GAAT.

Themagroep Welzijn

Werkgroep Gezondheidszorg zoekt mensen

Tijdens de voorbereiding van het thema „gezondheidszorg” voor het Welzijnskongres van 15 en 16 april jl., had veel van de gehoorde kritiek op het visiestuk betrekking op het ontbreken van concrete beleidsvoorstellen op onderdelen (op basis van de gepresenteerde algemene visie). Een kritiek, die wij in algemeenheid onderschrijven, hoewel het accent lag op het formuleren van een visie op de functie en de inhoud van de gezondheidszorg en minder op het uitwerken van concreet beleid op onderdelen.

Nu de PPR zich heeft uitgesproken over die algemene visie, is het echter wel zaak alle aandacht te richten op die uitwerking in concreet beleid. Immers in de dagelijkse praktijk komen dáár de vragen vandaan. Vragen, die vanuit een algemene visie vaak moeilijk te beantwoorden zijn.

De werkgroep gezondheidszorg heeft zich beraden om aan de uitwerking van beleid op concrete onderdelen voldoende aandacht te besteden, terwijl daarnaast het algemene beleid ook aan bod zou moeten kunnen blijven komen. Dit mondt uit in het volgende werkplan:

De werkgroep gezondheidszorg —

als onderdeel van de themagroep „Welzijn” — zal worden verdeeld in een vijftal sub-groepjes, die bezig zouden moeten zijn met de praktische uitwerking van beleid over de volgende onderwerpen, op basis van de door het kongres vastgestelde visie-stellingen:

a. Gezondheids- (cq. welzijns-) centra, in het kader van een algemeen welzijnsbeleid. (andere aspecten van de eerste-lijnsgezondheidszorg zullen vanzelfsprekend hierbij ook aan de orde moeten kunnen komen).

b. Euthanasie, in het kader van het recht van de zieke en het recht van de stervende. (Mede nav. de door het programmkongres aan de themagroep Welzijn gevraagde studie).

c. Alternatieve of niet universitaire geneeswijzen. Functie en inhoud binnen het door de PPR voorgestelde gezondheidszorgsysteem.

d. Functie en inhoud van de intramurale psychiatrie.

e. Het onderwijs in de gezondheidszorg.

Daarnaast zullen zaken van algemeen beleid besproken moeten worden in een werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van de verschillende sub-groepjes.

Voor een dergelijke manier van

werken zijn mensen nodig. De huidige werkgroep gezondheidszorg (zes in getal) kan deze groepen uiteraard niet bemannen.

Wij doen daarom bij deze een beroep op mensen die vanuit kennis van zaken en/of belangstelling een bijdrage willen leveren aan de bestudering van een van deze onderwerpen.

Wij denken hierbij vooral ook aan actiecentra, die een eigen werkgroep-gezondheidszorg hebben. Vanuit prakties oogpunt zou een bijdrage van die kant (door bijvoorbeeld het afvaardigen van één van de leden van zo'n werkgroep) bijzonder waardevol zijn.

Zonder voldoende bemanning van deze sub-groepjes, zal van een bevredigende uitwerking op concrete beleidspunten nauwelijks sprake kunnen zijn, terwijl juist op dat vlak de meeste vragen liggen. Vragen, die niet onbeantwoord mogen blijven.

Vandaar dit dringende beroep op ieder die zich in staat acht een bijdrage te leveren aan een van deze groepen, zich op te geven bij Lucas Koch, Walter v. Amersfoortstr. 31, Achterveld (Utr.) tel. 03425 - 18 12.

WSW

Volgens minister Boersma moet een sociale werkplaats zoveel mogelijk lijken op een gewoon bedrijf en daarom mogen ouders van geestelijk gehandikte kinderen hun kinderen niet vertegenwoordigen in de kern (ondernemingsraad van de sociale werkplaats).

Het recht op vertegenwoordiging is een eerste vereiste en daarom vond ik die uitspraak van de minister nogal diskriminerend. De werkers op de WSW-werkplaatsen zijn vaak georganiseerd in gehandikaptentorganisaties zoals de ANIB en de BOSK. Dat zijn de belangenbehar-

tigers van die mensen, net als voor de andere arbeiders de vakbeweging die functie vervult. Maar de gehandikaptentorganisaties worden niet als onderhandelingspartners erkend.

De WSW herbergt veel werklozen, maar veel en veel meer gehandikaptent. Aan die groep mensen moeten enige rechten worden toegekend.

A. Gehandikaptentorganisaties worden vertegenwoordigd in de SER

B. Vertegenwoordigers van gehandikaptentorganisaties krijgen het recht als onderhandelingspartners te fungeren met de overheden. Deze twee rechten zijn voor hen essentieel, temeer daar er nu over de hoofden van de mensen heen beslissingen worden genomen.

Een paar voorbeelden daarvan:

Op 31 mei wordt er een landelijk kongres gehouden over de nieuwe structuur van de kernenoverleg. Daaraan nemen deel de vakbeweging, de directies van de werkplaatsen, vertegenwoordigers van de kernen en van het ministerie van sociale zaken. Zij zullen dus bepalen hoe of de kernen er uit gaan zien.

De werkers van de werkplaatsen zijn dan geheel gepasseerd, want hen is niet gevraagd hoe de structuur van de kernen nieuwe stijl

moet worden.

En dan vakantie: een recht, wat mij tot op heden niet duidelijk is. Want op de werkplaatsen heb je ambtenaren en arbeiders.

Ambtenaren krijgen hun vakantie-geld met het mei-loon uitbetaald, de arbeiders krijgen het pas eind juni en zijn dus niet in staat om bij een reisburo een maand vantevoren hun vakantie te betalen. Ze zijn niet in staat om op vakantie te gaan omdat ze dan te laat zijn met betalen. Het argument voor deze regeling is, dat ze zeggen, dat de arbeiders hun hersens niet bij elkaar hebben en niet met geld kunnen omgaan en dat ambtenaren het dus wel kunnen. Maar men ziet echter ook wel in dat onder de arbeiders een paar mensen zijn die nog wel hersens hebben en zij mogen dan bij de directeur bedelen om een voorschot. Als het die directeur bevalt kan hij het voorschot toekennen, als het hem niet bevalt gebeurt dat niet. Vakantie is dus geen verworven recht, en je moet dus bedelen voor iets waar je recht op hebt en waar je met je handicap zwaar voor hebt moeten werken. Een onrecht dus? Ik ben daar nog niet zo zeker van, want de vakbeweging aksepteert het maar al te graag, want ze zijn er toch vooral voor de ambtenaren? En laten de arbeiders zich maar

redde, daar hebben we als vakbeweging toch niets mee van doen, zo denken ze zeker. Een onrechtvaardige zaak temeer als je weet dat er in de WSW zeventig procent arbeiders zijn en dertig procent ambtenaren.

Het zal best een feit zijn dat sommigen moeite hebben met het beheer van hun geld maar er kan een oplossing zijn om de onrechtvaardigheid tussen ambtenaren en arbeiders op te heffen. Je zou toch ook de ambtenaren hun vakantieloon in juni kunnen uitbetalen? Dan zou je tenminste rechtvaardig zijn en geen onrecht toekennen.

Een ander voorbeeld: Ambtenaren mogen overal in het bedrijf komen, maar arbeiders moeten op de afdeling blijven, wat duidelijk wordt door middel van een paspoort, dat niets aan duidelijkheid te wensen overlaat. Ik neem het dan ook hieronder op:

Reest Mont afd. Regitoo. Ondergetekende verklaart dat H. H. Hendriks tot wederopzegging toestemming heeft 5 minuten voor afloop van werktijd het bedrijf van afdeling te verlaten en zich naar bus of ander vervoermiddel te begeven. Was getekend 20/2 Meppel 1977. De directeur personeelszaken Santing. Deze regeling is met de kern overeengekomen en die vonden het een juiste regeling. Waar blijft dus de mogelijkheid om als arbeiders zelf te beslissen?

Al met al redenen te over om te komen met een werkgroep WSW binnen de PPR. Ik doe dan ook een oproep aan mensen die werken in de WSW om zo'n werkgroep op te richten. Zij die dit met mij samen wensen kunnen schriftelijk contact met mij opnemen.

H. Hendriks
Postbus 246
Meppel

Werkgroep Suriname

Om de moeilijkheden van Suriname

kort te schetsen, diene het volgende:

Suriname is geen ontwikkelingsland in de gewone zin van het woord, omdat er niet op grote schaal honger geleden wordt en het land niet arm is. De armoede van bepaalde groepen is het gevolg van maatschappelijke misstanden, onwetendheid of een levenshouding die uit het koloniale verleden stamt.

Hoe belangrijk de financiële hulp ook is, nog veel belangrijker is de geestelijke hulp. Achter economische of maatschappelijke moeilijkheden staan nu eenmaal geestelijke ontsporingen, die eerst opgelost moeten worden, wil de financiële hulp zin hebben.

Het gaat er om de Surinamer de kans te geven (die hij nu eenvoudig niet krijgt) het zelfvertrouwen te krijgen, dat door de koloniale overheersing en het wanbeleid van het zelfbestuur vernietigd werd. Het gaat er om te bewijzen, dat Suriname een goede toekomst heeft en dat dat op een menselijke manier kan gebeuren.

Daarnaast is steun in geld onmisbaar, niemand zal dat ontkennen, en wel op de volgende gebieden:

a. de voorlichting in de ruimste zin des woords: voedingsleer, gezinsvorming, maatschappijleer, godsdienst.

b. de strijd van de vrouwenorganisaties tegen tenachterstelling, uitsluiting en mishandeling.

c. de landontginning. Een deskundige aldaar verzekerde mij, dat er in de kuststreek plaats is voor drie miljoen Surinamers. In een land zonder nijverheid is landbouw de grondslag van de welvaart. (Hier schuilen gevaarlijke vooroordelen uit de koloniale tijd).

d. de kleine nijverheid. Deze heeft verscheidene taken:

1. voedselbewarende bedrijven om de voedselvoorziening en de prijs in de hand te houden.

2. Inheemse bedrijven moeten een

tegenwicht voor de buitenlandse investeringen vormen, anders wordt het land niet zelfstandig.

3. Inheemse bedrijven moeten de invoer vervangen. De Surinaamse economie is te vergelijken met een vergiet: Nederland schenkt er van boven de ontwikkelingshulp in, die er van onder door talloze gaten weer even hard uitloopt, zodat in wezen het volk er niets aan heeft. Een van de grootste gaten is de invoer. Zulke gaten te helpen stoppen is een zinvolle bezigheid voor ontwikkelingswerkers.

Er van uitgaande, dat de Surinamers alleen dan naar Suriname kunnen terugkeren, als zij daar een redelijke toekomst hebben, zou ik gaarne vernemen, of er meer mensen zijn, die bij die terugkeer willen helpen. Iedere vorm van hulp is welkom: meedenken, meewerken, meebetalen.

R. Slot
Capellestraat 7,
Axel.

Stemmen

Hier een oproep aan alle PPR-stemmers.

Kennen jullie ook mensen die (principiële of uit ongeïnteresseerdheid) niet gaan stemmen, maar er geen bezwaar tegen hebben om jou, wel overtuigd stemmer, met een vrije stem te machtigen? Peuter die machtiging dan los, immers: elke stem telt! Staat degene die je gemachtigd heeft bij een ander stemburo dan het jouwe ingeschreven, laat je dan uiterlijk 20 mei overschrijven naar dat stemburo (zie oproepingskaart).

Doen! Het kan de PPR net die ene ekstra zetel opleveren, en ook bij jou in de buurt wonen mensen die 25 mei thuis blijven.

Hans Bekker
Utrecht

PJK

Het Politiek Jongeren Kontakt heeft een nieuw projekt uitgebracht gericht op onderwijs, vormingswerk, jeugdwerk, kortom voor jongeren. Het heet „Over politiek” en bestaat uit een werkschrift, een magazine, een krant en een lerarenboek. De eerste drie zijn in een aantrekkelijke map verkrijgbaar voor vijf gulden, het lerarenboek wordt gratis bijgeleverd. PJK, Keizersgracht 209, Amsterdam, tel. 020-224592.

Straaljagers

De PPR in Tilburg heeft

een internationaal probleem vertaald naar ons eigen dagelijks leven door middel van een nota over de vliegbasis Gilze-Rijen. „Hinderen u ook de straaljagers”, aldus de titel en de nota laat daarop uit honderden monden het ja horen. De nota is verkrijgbaar in de PPR-winkel, Korvelseweg 43 te Tilburg.

NCSV

De NCSV organiseert elk jaar werkweken voor scholieren en studenten, waarin talloze onderwerpen aan de orde komen. Men kan het beste een kampkrant aanvra-

gen bij NCSV, „Woudschoten” te Zeist, tel. 03439-233.

Fietsen

Amsterdam gaat op 4 juni massaal fietsen. Een demonstratie voor de leefbaarheid van Amsterdam. Om 13.00 uur vertrekt de meute vanaf het Beursplein en rijd ongeveer tien kilometer door de stad. Om 15.00 uur begint in het Vondelpark de slotmanifestatie, waar talloze prominenten hun beleid mogen proberen te verdedigen. Fiets tegen de verkeersellende, St. Olofspoort 4, Amsterdam, tel. 020-239341.

AKTIE-VOER

Folders, brochures, boeken en dergelijke voor deze rubriek opsturen aan Dick Rietbergen, van der Mondestraat 145, Utrecht.

Robbert van Dalenoord presenteert: Geen campagnes meer, omdat het om mensen gaat

De PPR mag nooit meer aan verkiezingscampagnes meedoen, vind ik.

Omdat het om mensen gaat. Op markten staan er mensen die dat helemaal niet willen folders in de hand drukken, in forums zitten om te doen alsof je iets anders te zeggen hebt dan je voorganger die hetzelfde te zeggen had, door de straten lopen met een vent met een toeter achter je die schreeuwt: dit is nu Ria Beckers; het is ronduit mensonterend. Verschrikkelijk. Ergens in een roerige bedompte zaal vol krijsende CDA-aanhanger kwam ik Michel van der Plas tegen, die hetzelfde moest doen voor Elsevier. Hij zei dat hij het leuk vond. Ronduit. Kollega's onder elkaar. Leuk, zei hij. Als je leest wat die man voor onaardigs schrijft over iedereen. Dat doet ie dus voor de lol. Ik kan er geen touw aan vast knopen.

Kampagne. Frans Schulte die een legbatterij kippen koopt om duidelijk te maken dat wij daartegen zijn en die ze alleen kwijt kan in het radio-programma Tussen Twaalf en Twee, waar ze ook wel een bandje hadden gehad van kakekende kippen. De dubbeldekker van Ria die telkens niet onder bruggen door kan en door de douane in beslag genomen wordt. Of bedoelt de redactie dit soort vrolijke feiten niet?

Dan is er verder niets vrolijks te vertellen. Een grote rijstebrij van onwaardige hakketakkerij en demagogie. Vreselijke vragen van reaktionaire jongeren. Inspelen op de angst. Afschuwelijk.

Overal waar ik kwam zaten CDA en PvdA elkaar te jennen. Wie nou de schuld had van de crisis. Omdat ze van het eigenlijk vraagstuk inzake de negatieve ontwikkelingschade-variant niets begrepen en

wisten dat er ook in de zaal niemand was die er iets van begreep, konden ze vrijuit kat en muis spelen. Terwijl ze tussendoor verdedigden waarom ze toch al-lerhoogstwaarschijnlijk weer samen in één regering zou gaan zitten.

Tijdens een forum over „geloof en politiek” gingen CDA en PvdA ook weer in de clinch. Ze hadden allebei uitgelegd dat ze door het evangelie geïnspireerd waren bij hun politieke keus. Er waren trouwens nog vijf andere partijen vertegenwoordigd: VVD, D'66, PPR, PSP, CPN, die ook allemaal via het evangelie tot hun keus waren gekomen. De VVD-mevrouw zei dat in het Oude Testament, in de geschiedenis van het volk Israël meer de kollektiviteit voorop stond, maar dat in het nieuwe Testament Jesus vooral de verlossing van het individu bracht en dat ze daarom VVD stemde. De anderen hadden minder onnozele, maar toch fiks van elkaar verschillende verklaringen. Iemand uit de zaal zei: „ofwel je kunt met Jesus alle kanten uit ofwel met de leden van het forum, voor mij kan het eerste in elk geval niet”. Groot applaus in de zaal. Tot mijn verbazing bleef het forum gewoon zitten in plaats van de tassen te pakken en te verdwijnen. Ik ben niet geschikt voor campagnes, want zoets begrijp ik niet.

Zoals ook in een forum over ontwikkelingsamenwerking. Daar roemden zowel de VVD als het CDA de missionarissen en zendelingen. Waarop een missionaris uit de zaal opstond, gegroefd door het leven, grijs en gebogen. Hij zei dat de helft van de missionarissen en zendelingen uit onwetendheid of domheid hebben gekollaboreerd met onderdrukkende regimens in de landen van de derde wereld en dat de andere helft die zich solidair heeft betoond met de armen, bestlist

niet op de VVD zou stemmen en hoogst waarschijnlijk ook niet op het CDA. Op zo'n moment moet je toch opstappen? Maar nee hoor. Het ging allemaal gewoon door.

„Die meneer daar achterin naast die palm, die vraagt al geruime tijd het woord” gaat de voorzitter van het forum gewoon verder. „Wat heeft de CPN gedaan voor de ontwikkelingsamenwerking?” Er komt een lang verhaal over imperialisme en kapitalisme en dat de armoede daar het gevolg van is en dat het gaat om internationale solidariteit.

De vrager houdt vol, hij mag van de voorzitter: „Ja, maar wat heeft de CPN in het parlement gedaan?” „Onze woordvoerders hebben duidelijk over Indonesië gesproken”.

De Kamerleden die in het forum zitten hebben tot dan toe gezwegen. Ze praten nooit over elkaars parlementaire gedragingen. Tenzij er kennelijk wordt gelogen. „De CPN heeft de afgelopen vier en een half jaar niet één keer deelgenomen aan de debatten over ontwikkelingsamenwerking en er is nooit iemand verschenen in de vaste kamercommissie.” Ook de CPN-er stapt niet op. Hij knarst met de tanden en verzamelt na afloop geestverwanten om zich heen om zijn woede te uiten. Ik kan daar niet bij.

Naar mijn idee moet de PPR de volgende keer maar niet meer meedoen. Of alleen maar zeggen wat ze wil. Er zijn toch zeker grenzen aan het omgaan met de menselijke waardigheid. In de verkiezingscampagne is die grens ontoelaatbaar overschreden. En ik schrijf nooit van m'n leven meer impressies van een campagne. Laat dat maar aan Michiel van der Plas over. Ik vind het stinkend vervelend. Elsevies.

Gehoord: Die Wiegel is zo verschrikkelijk goed, die zou je eigenlijk voor een of ander goed doel moeten hebben.

Raadsel: . . . . . (. . .) is bezorgd over kernenergie. Hij is er eigenlijk ook wel tegen. Hij is er wel voor. Vraag: Om wie gaat het en van welke partij.

Bij Van Agt kan een halve gare hem, bij de PPR alleen alle kiezers haar het spreken onmogelijk maken.

Die verkiezingen heb je af en toe wel nodig om de heer De Hond de gelegenheid te geven zijn methode eens te ijken.

Stop Den Uyl PePeR in z'n gat.

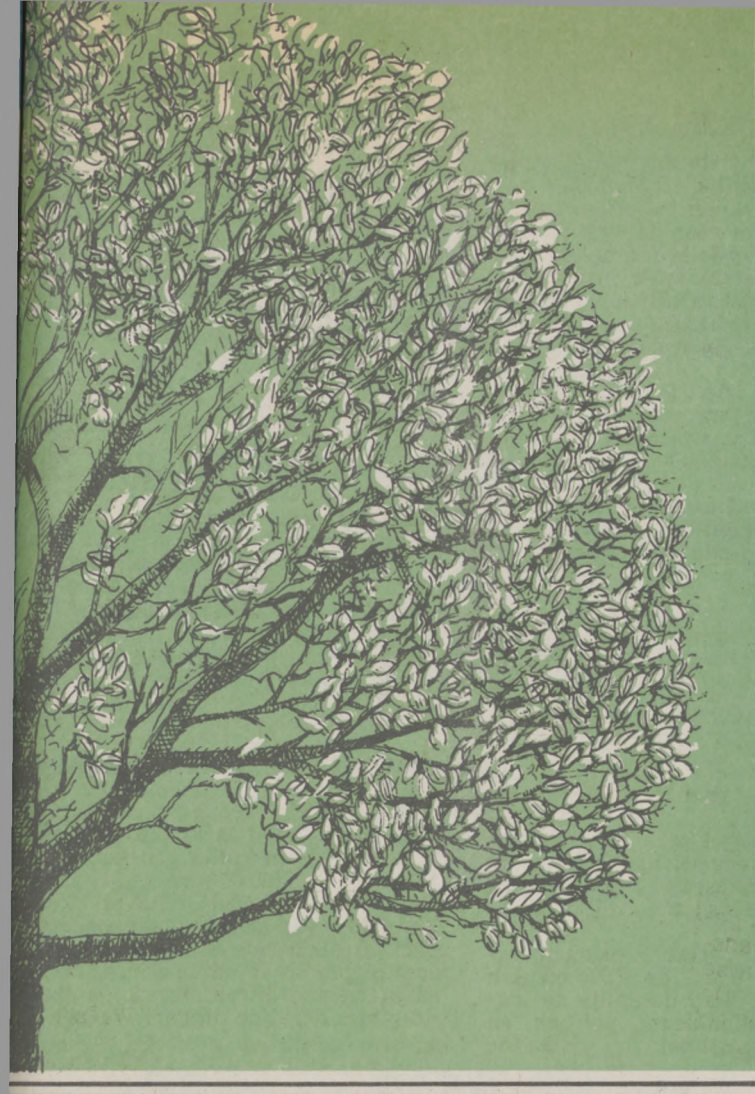
Mensen die op Den Uyl stemmen om tegenwicht tegen Van Agt te vormen hebben van politieke werktuigkunde maar weinig begrepen.

Nu het CDA verkondigt dat het aan welke regering dan ook zal deelnemen, hoeft niemand er meer op te stemmen.

Heeft u sinds u uw keus gemaakt heeft ook maar geen krant meer gelezen?

Nu de Russen aan Oeganda een kerncentrale leveren, kunnen ze om te beginnen Amin mooi als splitsstof gebruiken.

**INNOVATIE/GENETIESE MANIPULATIE/ EVANGELIE
EN POLITIEK/PROUDHON** **LENTE 77**

BIJVOEGSEL VAN PPRAK NO. 103, 20 MEI 1977

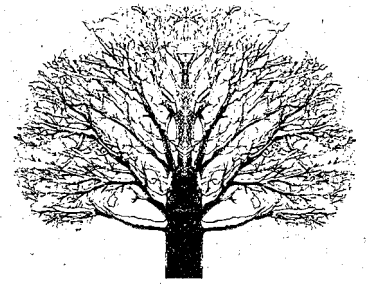
PPR-STUDIEBLAD

De Organisatie van Studenten in de Geschiedenis in Nederland (OSGN) houdt zich bezig met de voorbereiding van een publikatie over de verbinding van geschiedwetenschappelijk onderzoek met progressieve bewegingen in de maatschappij. Universitaire projektgroepen die maatschappelijk relevant geschiedenisonderzoek willen bedrijven zoeken daarvoor contact met allerlei aktiegroepen.

In een publikatie wil de OSGN de stand van zaken in Nederland konfronteren met enkele belangrijke aanzetten tot dergelijk emancipatores gericht onderzoek naar geschiedenis in het buitenland („History Workshop” in Engeland en „Forum Histoire” in Frankrijk).

Groepen die al bezig zijn met dit soort onderzoek of er in geïnteresseerd zijn wordt verzocht contact op te nemen met Frank Galesloot, Nieuwe Looierstraat 152 II, Amsterdam, tel. 020 - 23 92 67.

PPR-STUDIEBLAD

Redaktie (tijdelijk): werkgroep PPR-Studieblad (Erik Akkermans, Henk Hoek, Jaap de Jong, Kees Waagmeester en Martin Zwanenburg).
Illustratie omslag: Henry Driessen.
Basis lay-out: Joep Paulussen.

ondanks hen die vielen
straks toch weer in de file

(foto: Leo van Hoek, Rotterdam)

TECHNIESE VERNIEUWING, INNOVATIE TOT IN EEUWIGHEID

DOOR MARLIES TER BORG (met medewerking van Herman Damveld)

„OMDAT HET OM MENSEN GAAT” is eigenlijk een uitstekende samenvatting van de houding van de PPR tegenover de techniek. Het is in het uitwerken en uitdragen van deze kritische houding tegenover de technologische vooruitgang, dat er voor de PPR in de komende vier jaar een taak is weggelegd. Want het gaat om niets minder dan het fundamenteel van de moderne „vertechnologiseerde” samenleving.

Technologische vooruitgang als bron van economische groei staat in onze samenleving al zowat anderhalve eeuw centraal. Van technische vernieuwing, innovatie, verwacht men veel goeds. „**Voortdurende verandering, eeuwige innovatie worden gedikt door de ware belangen van de mensheid**”, zei de 18e eeuwse vooruitgangsprofeet William Godwin. En men zegt het hem nog steeds na. Daarom geeft men de innovatie nog altijd ruim baan. Dit betekent dat de mensen en de manier waarop zij samenleven aan die technische vooruitgang moeten worden **aangepast**. Deze aanpassing vormt het grote thema van de uit de 19e eeuw stammende politieke stromingen, die in 1977 nog altijd het politieke veld beheersen.

De (konservatief-)liberale stroming stelt, dat een samenleving waarin ondernemers kunnen concurreren het best is aangepast aan de doelstelling van technische vooruitgang en economische groei. „Struggle for life - Survival of the fittest”. In de concurrentiestrijd blijven alleen die ondernemingen overeind die zich actief inzetten voor innovatie en economische expansie.

Maar ook het (centralistische) socialistische alternatief is niet gespeend van aanbidding van de techniek. De produktieverhoudingen (dwz. de manier waarop mensen samenwerken) moeten worden aangepast aan de stand van de produktiekrachten (dwz. de produktietechniek) zo leerde Marx ons. Hij voorspelde dat de technische en economische vooruitgang machtsconcentratie en schaalvergroting met zich mee zou brengen. Uiteindelijk zou een centralistische socialisatie van de produktiemiddelen de enige mogelijkheid zijn om het, in het kapitalisme gestokte groeiproces weer op gang te brengen. Dit spel van aanpassing van mensen en hun samenleving aan de eisen van de technies-economische vooruitgang, waarvan men alle heil verwacht, wordt nog steeds door de grote jongens gespeeld. De PPR wil er niet langer aan meedoen.

„In die vier jaar is er iets gebeurd met de PPR. In het begin was die partij redelijk loyaal aan het kabinetsbeleid. Dat is in de loop der jaren veranderd. En dan heb ik het nog niet eens over de kernenergie. Het veel bredere punt waar de PPR frontaal tegenaan is gegaan, is het beleid Duisenber. Het groeibeleid. Dat werd op een gegeven moment te gek. Ik heb ook wel eens in het kabinet gezegd dat de oppositie van de PPR misschien wel vriendelijk werd gebracht, want het zijn vaak vriendelijke mensen, maar dat die op haar zakelijke inhoud gewogen veel harder en agressiever en afwijkender was dan de oppositie van de CHU in

de voor ons moeilijkste dagen” (Lubbers in de Tijd van 6 mei '77).

De PPR wil niet langer de samenleving aanpassen aan de economische groei en de technologische vooruitgang. Ze zegt **nee** tegen de concentratie van macht die bijvoorbeeld de kernenergie met zich meebrengt. Ze zegt **nee** tegen de politiestaat, die de nieuwe nukleaire techniek vereist. Ze wil geen onhanteerbare wereldsamenleving als bijproduct van de plutonium-economie. Ze wil vooral ook niet alle toekomstige generaties dwingen op een bepaalde manier te leven, omdat de radio-actieve afvalstoffen bewaakt moeten worden.

De PPR verzet zich vooral ook tegen kernenergie, omdat het een symbool is geworden van de „vertechnologiseerde samenleving” — van een samenleving die gericht is op, en aangepast aan de technies-economische vooruitgang. **De PPR wil nu eens de techniek aanpassen aan de manier waarop mensen (willen) samenleven, in plaats van andersom!** Ze wil dat zo ontzettend graag, dat ze best bereid is om met een teruggang in materiële welvaart genoegen te nemen, als dat het gevolg mocht zijn van deze aanpassing van de techniek.

Waarom? Omdat het om mensen gaat!

Deze kritische houding tegenover de technische vooruitgang en de daarop gebaseerde economische groei, die is uitgekristalliseerd in de strijd tegen kernenergie, moet in de komende jaren worden doorgetrokken naar de hele technische ontwikkeling. We zullen niet alleen het energiebeleid, maar het hele innovatiebeleid van de overheid krities moeten volgen.

Tegen deze achtergrond heeft de studiestichting een project over het technies innovatiebeleid opgezet. Het volgende artikel is een eerste resultaat van deze studie.

EERSTE RESULTAAT VAN DEZE STUDIE

I. Innovatiedwang

Het eerste wat opvalt als je het innovatiebeleid gaat bestuderen, is dat er in onze samenleving een **innovatiedwang** bestaat. In de meeste beleidsnota's wordt dat ruitelijk toegegeven. In het „vrije” Westen, in een land als Nederland, met zijn „vrije” ondernemingsgewijze produktie, zijn de ondernemingen gedwongen te innoveren en is de overheid gedwongen de ondernemingen daarbij te steunen. De „vrije” ondernemer is „vrij” om te innoveren, maar nauwelijks vrij om te behouden. Het is immers in ons systeem van concurrentie voor een onderneming een levensnoodzaak steeds iets nieuws te bedenken. De ondernemer staat onder voortdurende druk om nieuwe produktiemethoden in te voeren, waardoor (bijvoorbeeld door een uitstoting van arbeidskrachten) de kosten kunnen worden gedrukt. Hij moet toch overeind blijven in de prijsconcurrentie? En in de technies meer geavan-

Marlies ter Borg, (28), heeft samen met haar man geleerd een parttimebaan op de studiestichting van de PPR. Ze is verantwoordelijk voor studiepublicaties zoals Barsten van de groei, Economische Groei en Economische Macht, nota Werkgelegenheid, en het Bankroet van Europa. Zij is de moeder van Irene (10 maanden) en werkt tussen de bedrijven door aan een proefschrift over het vooruitgangsgeloof. Adres: Oosterduinweg 29, Haarlem.

ceerde bedrijfstakken, waar de prijs concurrentie nauwelijks een rol speelt, moet hij voortdurend een nieuw produkt op de markt brengen. „Voor al nu blijkt, dat in vele markten de economische levensduur van produkten steeds korter gaat worden, moet men voortdurend streven naar vernieuwing. De gunstige marktpositie van een produkt is tegenwoordig maar tijdelijk en om de verscherpte internationale concurrentie te weerstaan, moet men streven naar een industriële innovatie die resulteert in nieuwe, technies hoogwaardige produkten...” aldus TNO.

De regering is wel zo realistisch om het bestaan van deze innovatiedwang te erkennen. In de beroemde nota *Selektieve Groei* zegt zij: „Gegeven de dynamiek van de bedrijvigheid, de openheid van de Nederlandse economie, en het grote belang van de eksport voor onze nationale welvaart is een doorlopende innovatie vooral een noodzakelijke voorwaarde voor de bedrijven om internationaal te kunnen concurreren.”

II. De overheid moet helpen

Het bedrijfsleven blijkt echter steeds minder in staat te zijn om de noodzakelijke stroom van innovaties geheel op eigen houtje in stand te houden. De hulp en bijstand van de overheid is onmisbaar geworden. Zo financiert de overheid allang een groot deel van het fundamenteel onderzoek, en al het wetenschappelijk onderwijs, dat de basis vormt voor de innovaties in het bedrijfsleven. Ze steunt ook direkt innovaties in ondernemingen, door ontwikkelingskredieten te verlenen, en door middel van de onderzoeklaboratoria van TNO. Dat blijkt nog steeds niet genoeg te zijn, en daarom heeft de regering-Den Uyl twee nieuwe manieren gevonden om de innovatie te bevorderen: het **speerpuntenbeleid** en het **centrum voor industriële innovatie**.

Speerpunten: „Ter versterking van de economische structuur dienen nieuwe economische activiteiten met vooruitzichten op rentabiliteit en blijvende werkgelegenheid van de grond te worden gebracht. In bepaalde gevallen kan het bedrijfsleven dit niet geheel op eigen kracht.” Vandaar het speerpuntenbeleid, dat het bedrijfsleven stimuleert „door daadwerkelijke financiële assistentie bij het aanpakken van nieuwe uitdagingen die naar verwachting belangrijke positieve uitstralings effecten hebben en die zich kenmerken door een hoge onzekerheidsfactor en een betrekkelijk lange terugverdienperiode”. (Nota *Selektieve Groei*).

Want zo is het nu eenmaal in de technies geavanceerde industrie. De zekerheid, dat men over een aantal jaren wat zal verdienen aan die dure innovaties die nu worden aangezwengeld is ontzettend klein. Kijk maar naar de kernenergie. Geen onderneming is zo dwaas om zich in dat hachelijke avontuur te storten zonder enige garanties en steun van de overheid, en de meesten doen het zelfs dan niet. Vandaar dat minister Lubbers besloot 46 miljoen uit te trekken voor de ontwikkeling van het „speerpunt” natriumtechnologie, een techniek die gebruikt wordt bij de snelle kweekreaktor. Vandaar ook dat hij dolgraag de UCN, bij wijze van speerpunt wil uitbreiden. Over positieve uitstralings effecten gesproken!

Het centrum voor industriële innovatie: Speerpunten zijn de technies zeer geavanceerde innovaties, die alleen door de grote concerns, met overheidssteun, kunnen worden ingevoerd. Maar ook de middelgrote en kleine bedrijven moeten geholpen worden om te innoveren. Daartoe wordt het centrum voor innovatie opgericht.”

„Zo'n centrum heeft tot taak kleinere industriële bedrijven te assisteren bij het ontwikkelen van een innovatiestrategie alsmede het bemiddelen en begeleiden bij het omzetten van kennis en ideeën in konkrete innovaties.” (nota *Selektieve Groei*).

Met zo'n centrum wordt nu al een beetje geëkspe-

rimenteerd, door een stuurgroep waarin werkgevers, TNO, de Nationale Investeringsbank en Economiese zaken zijn vertegenwoordigd. Als dat wat wordt, zal het centrum 'opgezet worden.

Het probleem bij het midden- en kleinbedrijf ligt weer heel anders dan bij de grote concerns. Het ontbreekt de groten niet aan kennis en evenmin aan de wil om te innoveren. Integendeel, hun gehele organisatie is op innovatie ingesteld, compleet met eigen onderzoekslaboratoria. Ze willen wel de grote concerns, maar hun innoties zijn zo geavanceerd, zo duur, zo onzeker, zo zeer een kwestie van de lange adem, dat ze de zekerheid van overheidssteun hard nodig hebben. Bij de kleinere bedrijven ligt dat anders. Zij zouden zich volgens TNO best kunnen toeleggen op minder opzienbarende innovaties als ze zouden willen. Maar het ontbreekt de ondernemers in het midden- en kleinbedrijf, naar de mening van TNO, aan voldoende motivatie. Daar moet verandering in komen. „Branche-afdelingen en andere voorlichtende en adviserende instanties dienen akties te voeren om het Nederlandse bedrijfsleven van de noodzaak tot innovatie te overtuigen en daarbij aan te duiden dat resultaten inderdaad bereikbaar zijn, ook voor middelgrote en kleine ondernemingen.”

De belangrijkste faktor bij succesvolle innovaties is namelijk „de duidelijke wil van het management om te innoveren”, terwijl ook het overige personeel bereid moet zijn mee te werken. Daartoe moeten barrières overwonnen worden, „barrières ontstaan door histories gegroeide verhoudingen en barrières van persoonlijke oorsprong, alle terug te voeren tot de zeer menselijke eigenschap om verworven zekerheden te stellen boven de onzekerheden van het nieuwe, de verandering, de toekomst.” (TNO) De angst voor verandering moet dus, volgens TNO, overwonnen worden!

III. Leve de innovatie!

Uit het elan waarmee de overheid de innovaties in het bedrijfsleven bevordert, zou je kunnen vermoeden, dat ze bepaald niet ontevreden is met haar lot. De regering ervaart het kennelijk niet als een probleem, dat ze, door de internationale concurrentie, ertoe wordt gedwongen, het bedrijfsleven in zijn innovatiestreven aan te moedigen en te ondersteunen. Innovatie is namelijk een groot goed, vindt de regering.

„De ontwikkeling en toepassing van technologie, gebaseerd op de resultaten van de wetenschap, is een essentieel kenmerk van de geïndustrialiseerde samenleving. De „technologiese vooruitgang” heeft ertoe bijgedragen dat de welvaart is toegenomen, dat nieuwe mogelijkheden zijn geopend (o.a. transportmiddelen, informatika, kommunikatiemiddelen, energie-opwekking en medies-techniese apparatuur) met daardoor meer mogelijkheden voor de vervulling van sekundaire behoeften en meer vrije tijd. Bovendien heeft de technologie de zware lichamelijke arbeid in belangrijke mate uitgebannen. De technologiese ontwikkeling is dan ook één van de belangrijkste motoren voor de dynamiek van de economiese bedrijvigheid en draagt i ngrote mate bij tot de konkurrentiekracht van de industrie en daarmee tot de instandhouding van de werkgelegenheid. Voorts is de direkte werkgelegenheid (in onderzoeksinstituten e.d.) van groot belang, zeker gezien het hoge opleidingsnivo in Nederland. Deze faktoren vormen een verklaring voor de aanzienlijke bedragen die de overheden en het bedrijfsleven in de geïndustrialiseerde wereld besteden voor het instandhouden en waar mogelijk uitbreiden van hun wetenschappelijk onderzoek- en ontwikkelingspotentieel.” (nota *Selektieve Groei*).

Innovatie is goed voor het milieu, zo stelt men ook wel, want daardoor kunnen de bedrijven omschakelen van vervuilende, grondstof- en energie-

intensieve activiteiten naar schone, kennisintensieve industrie; om over de „grensverleggende” innovaties zoals de kernreaktor maar te zwijgen. En mooier kan het niet, innovatie is ook nog goed voor de derde wereld! „... gerichte technologische innovatie (kan) ook een bijdrage leveren aan een mondiale arbeidsverdeling, waarin landen datgene produceren waarvoor ze het best geëquipeerd zijn.” (nota Selektieve Groei).

Kortom, „Voortdurende verandering, eeuwige innovatie worden gedikt door de ware belangen van de mensheid”, zo lijkt de regering haast Godwin na te zeggen.

IV. Leve de innovatiedwang

De regeringen van de geïndustrialiseerde landen zijn over het algemeen erg enthousiast over de voortdurende stroom van innovaties. Ze zijn daarom ook helemaal niet zo ongelukkig over het bestaan van een innovatiedwang. Ze zitten er niet mee, dat ze, door de (internationale) concurrentie zelf ook gedwongen worden, actief deel te nemen aan het innovatieproces, door het leveren van daadwerkelijke steun aan het bedrijfsleven. Ze voelen dan ook geen enkele behoefte om de concurrentie te verzachten. Integendeel, ze gaan zelfs actief op zoek naar mogelijkheden om, door een verscherping van de concurrentie, de innovatiedwang nog te vergroten. Niet alleen is innovatie noodzakelijk vanwege de concurrentie, maar de concurrentie is ook wenselijk, vanwege de daardoor ingebouwde innovatiedwang!

Vanuit deze onvoorwaardelijke waardering van innovatie is ook te begrijpen, hoe de Westerse regeringen tot hun dubbelzinnige beleid ten aanzien van economische concentratie komen. Aan de ene kant moet het concentratieproces worden gesteund, opdat er grote concerns kunnen ontstaan die de innovatie in de technies geavanceerde bedrijfstakken aan kunnen. Aan de andere kant mag de economische concentratie er niet toe leiden, dat de concurrentie weg valt. Men is namelijk bang „... dat de grootste bedrijven zo weinig drang gevoelen, ... om tot innovatie te komen omdat ze slechts beperkte concurrentie ondervinden...” (Bolton report). Vandaar dat het noodzakelijk is ook het midden- en kleinbedrijf te steunen. Men moet namelijk een voldoende aantal actieve kleine bedrijven houden, die kunnen uitgroeien tot middelgrote en grote bedrijven, en die daardoor kunnen fungeren als de „hete adem in de nek van de groten”.

Het is niet in de eerste plaats uit liefde voor het kleine bedrijf dat zelfs de VVD de kleinschaligheid wil bevorderen. Het is vooral uit liefde voor de innovatie.

Want „voortdurende verandering, eeuwige innovatie worden gedikt door de ware belangen van de mensheid”. En daarom verdient die economische orde, die combinatie van klein- en grootschaligheid, die mengeling van partikulier initiatief en overheidsingrijpen de voorkeur, die het meest bevorderlijk is voor de innovatie.

V. Innovatie is niet altijd goed

Maar innovatie blijkt toch, bij nader inzien, niet altijd in het ware belang van de mensheid te zijn. Dit besef was bij onze regering aanwezig (tenminste, toen er nog een PPR-minister op wetenschapsbeleid zat).

„De laatste jaren is, naast het onderkennen van de voordelen van de technologie, meer aandacht ontstaan voor onbedoelde neveneffecten. Met name wordt gewezen op de nadelige invloed van sommige technologische toepassingen op het milieu, op ekologiese processen en op de indeling van de ruimte. Daarnaast leiden zekere technieken —

onder andere door de schaal ervan — tot verarming van de werkinhoud en tot de noodzaak van voor werknemers ingrijpende aanpassingen aan de werkomgeving, hetgeen aanzienlijke spanningen kan veroorzaken. Daarnaast zijn verschillende technieken van invloed op veiligheids- en gezondheidsaspecten van het arbeidsproces. Voorts kunnen technologiese aanpassingen op korte termijn vermindering van arbeidsplaatsen met zich mee brengen”, aldus de nota Selektieve Groei.

Innovatie is natuurlijk niet per definitie goed, evenmin trouwens, als traditie en behoud per definitie slecht zijn. Een traditie, een herhaling van bestaande patronen is alleen goed, als die patronen beter zijn, dan wat ervoor in de plaats kan komen. En een innovatie is alleen goed, als het, ten opzichte van bestaande patronen, een daadwerkelijke verbetering inhoudt.

VI. Een innovatie moet je toetsen

Daar je nooit kunt zeggen, dat een vernieuwing vanzelf al een verbetering is, moeten innovaties stuk voor stuk getoetst worden aan de hand van politiek-ethiese criteria. Wie in een concreet geval die toetsing moet uitvoeren, laat ik hier even in het midden. Bij kleinere innovaties is dat een taak voor bijvoorbeeld een ondernemingsraad. Bij ingrijpende innovaties, waarvoor de steun van de overheid wordt gevraagd, zou de overheid, (na alle belanghebbenden te hebben gehoord) de toetsing moeten voltrekken. Waar het om gaat is niet in de eerste plaats wie de toetsing uitvoert, maar dát er een toetsing plaatsvindt.

Waar het om gaat is dat menite voorop stellen, hoe ze willen leven en samenleven; en daar dan de techniek op afstemmen.

Primair is hoe mensen

- de macht willen verdelen
- met het natuurlijk milieu willen omspringen
- met andere volkeren willen samenleven
- of, tenslotte, hoe ze denken het geluk, het welzijn te bereiken.

Voor de PPR betekent dit, dat innovaties stuk voor stuk getoetst moeten worden aan de vier PPR-thema's, precies zoals dat in de PPR-nota over kernenergie is gebeurd.

Om dit even in de herinnering terug te brengen, citeer ik nu een deel uit de PPR-nota „Geen kernenergie. Wat dan wel?”

Kernenergie getoetst

In haar politiek beleid gaat de PPR uit van de thema's:

- vrede
- macht
- milieu
- welzijn

Toetsing van kernenergie valt op elk van deze thema's negatief uit. Het betekent:

MACHT ● concentratie van kennis en macht, grootschalige technologie met centralisatie
● voor „veilige” kernenergie oncontroleerbare internationale machtsconcentratie bij grootmachten.

MILIEU ● geen oplossing voor opslag en opbergen hoogactief afval
● grootschalige technologie met alle gevolgen vandien (afvalwarmte, hoogspanningslijn etc.)

- **PLUSPUNT:** geen CO2 en andere verbrandingsgassen, geen zuurstofgebruik, minder brandstoftransport
- kleine kans op groot ongeval.

VREDE

- dreigende verspreiding van kernwapens
- pogingen de welvaarts kloof in stand te houden.

WELZIJN

- voortgang op „groeiweg” met psychische druk en „steeds meer in plaats van steeds beter”
- bevestiging van een symbool van een vertechnologiseerde samenleving waartegen het verzet bij vrijwel ieder aanwezig is.

VII. Bevrijding van de innovatiedwang

Als innovaties niet per definitie goed zijn, dan is er geen enkele reden, om de innovatiedwang in de samenleving te versterken. Integendeel, er is dan alle reden om de innovatiedwang te verzwakken! Want je kunt alleen een innovatie toetsen, als je daarvoor de tijd en de ruimte krijgt; als je niet wordt opgejaagd om toch vooral zo snel mogelijk de nieuwste technieken in te voeren; als je de vrijheid hebt tegen een bepaalde innovatie, na een verantwoorde afweging, néé te zeggen.

Zolang een onderneming onder druk staat om terwille van de eigen overleving zo snel en zo veel mogelijk te innoveren doet er niet toe wat, als het maar een succes wordt op de markt, zo lang kan de ondernemingsraad eenvoudig niet de tijd hebben om elke vernieuwing die het bedrijf moet invoeren zorgvuldig te toetsen. En dat geldt zelfs, als de onderneming volledig gedemokratiseerd is. Niet voor niets pleitte de Engelse ekonoom John Stuart Mill, (een voorstander van de demokratisering van de onderneming), voor de handhaving van de concurrentie tussen de door hem voorgestelde produktiekoöperaties! Mill was namelijk een vurige aanbidder van de technische vooruitgang die naar zijn mening op de lange duur altijd in het voordeel van de mensheid werkt. En hij was bang, dat de leden van de produktiekoöperaties geen zin zouden hebben om alsmaar vernieuwingen door te voeren als zij daartoe niet door de concurrentie zouden worden gedwongen.

„... het zou moeilijk zijn,” aldus Mill, „om de algemene vergadering van zo'n produktiekoöperatie zover te krijgen, dat men de moeite neemt de gewoonten te veranderen om de één of andere, nieuwe veelbelovende uitvinding in te voeren, als men niet wist van het bestaan van concurrerende produktiekoöperaties die de afgewezen uitvinding wel zouden invoeren; dus als men niet bang was, om zo achter te blijven in de race.

Achterblijven in de race! Zolang ondernemingen, zolang overheden daar voortdurend bang voor moeten zijn, zal er van een werkelijke toetsing van innovaties niets terecht komen. Dan zullen we, telkens als we om een toetsing vragen, irritatie opwekken. Toetsing? Daar is geen tijd voor. Als er niet snel een beslissing valt om die reaktorvaten aan Zuid-Afrika te leveren, dan pikt Frankrijk het in! Als we niet snel beslissen om de UCN uit te breiden, dan gaat Duitsland zonder ons verder.

VIII. Uitstel is het begin

De PPR heeft de afgelopen vier jaar alles op alles gezet om bij deze ingrijpende innovaties tijd te winnen, ruimte te scheppen, om een verantwoorde toetsing mogelijk te maken.

De PPR heeft niet veel meer bereikt, dan een uitstel van beslissingen. Dit povere resultaat is voor

velen van ons moeilijk te verteren. Maar misschien is het bereikte uitstel wel veel belangrijker dan wij nu beseffen. Misschien is het wel het begin van een bevrijding van die innovatiedwang die onze „vertechniseerde samenleving” gevangen houdt. Als wij nu, in de komende vier jaar, voortdurend de vinger leggen op de plekken, waar de regering de innovatiedwang wil versterken; als wij telkens wijzen op de hoekjes, waar de dwang kan worden verzwakt; als wij de gaatjes opzoeken, waar nu al een rustige, verantwoorde toetsing mogelijk is; dan winnen we in die vier jaar weer iets meer ruimte om de technische ontwikkeling aan te passen aan de mensen en aan de manier waarop zij willen samenleven.

Als wij ons niet bang laten maken door dreigementen over een achterop raken in de race omdat wij weten dat de innovatiedwang nooit zo sterk is als de innovatieaanbidders ons voorhouden; — en omdat we het eigenlijk helemaal zo erg niet vinden om een klein beetje achterop te raken; — dan bereiken we wellicht, behalve uitstel, nu eindelijk ook eens een echte, goede beslissing. En dan zullen we, in 1981, na vier jaar trouwe regeringsdeelname, wellicht van Duisenberg te horen krijgen:

In die vier jaar is er iets gebeurd met de PPR. In het begin was de partij redelijk loyaal aan het progressieve meerderheids / minderheids-kabinet (doorhalen wat niet van toepassing is). Dat is in de loop der jaren veranderd. En dan heb ik het niet eens over de kernenergie, of over haar drammerige verzet tegen mijn groeibeleid. Daar waren we op voorbereid. Het veel bredere punt waar zij frontaal tegenaan is gegaan, is het beleid-Terlouw. Het innovatiebeleid. Dat werd op een gegeven moment te gek.”

voor ons werk heen en weer
en de bomen die gaan neer

Kees van Kuyen (37) is bioloog. Hij is als Kamerlid belast met ruimtelijke ordening, milieu en verkeer en met wetenschapsbeleid. Hij was lid van provinciale staten van Zuid-Holland en werkte, voordat hij in 1975 Kamerlid werd, bij de Organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek (ZWO). Door het stellen van kamervragen zwengelde hij de politieke discussie over genetische manipulaties aan.
Adres: Kloosterwei 231, Warmond.

GENETIESE MANIPULATIE: BIOLOGIESE BOM OF REDDING DER MENSHEID?

DOOR KEES VAN KUYEN

Sinds eind vorig jaar komt ook in ons land de publieke discussie over de maatschappelijke aanvaardbaarheid van genetische manipulatie op gang. In de Verenigde Staten waren toen al in flink wat bijeenkomsten voor- en tegenstanders fel in debat geweest en ook daar gaat de discussie voorlopig nog door.

Genetische manipulatie, is het beïnvloeden van de erfelijke eigenschappen van organismen. Eigenlijk spitst de discussie zich toe op een bepaalde vorm ervan, die „rekombinant DNA-onderzoek” wordt genoemd.

De rol van het DNA

De meeste organismen zijn opgebouwd uit cellen. Zo'n cel bestaat weer uit verschillende onderdelen, één daarvan is de celkern. Alle cellen van een individu zijn, door herhaaldelijk delen, uiteindelijk afkomstig van de bevruchte eicel waaruit dat individu is ontstaan. Hele jonge cellen lijken nog veel op elkaar, maar tijdens hun verdere ontwikkeling ontstaan er verschillen, die samenhangen met de uiteindelijk specifieke functie van de cellen. Het is duidelijk dat een hersencel er anders uit zal zien dan een levercel. Toch liggen in de kern van iedere cel van één individu dezelfde erfelijke eigenschappen opgeslagen. Door de versmelting van de kernen van eicel en zaadcel worden ze tot de eigenschappen van het nieuwe individu gekombineerd. De erfelijke eigenschappen die in de kern van gewone lichaamscellen liggen, bepalen het functioneren van die cellen.

De erfelijke eigenschappen zijn gebonden aan bepaalde lichaampjes die in de celkern liggen en die **chromosomen** worden genoemd. Deze zijn, onder meer, opgebouwd uit molekulen van een stof, desoxyribonucleïne zuur (in het Engels: Deoxyribonucleic Acid = DNA).

Het DNA-molekuul is op zijn beurt weer opgebouwd uit vele, kleinere molekulen, die in twee, spiraalvormig om elkaar gewonden strengen zijn gerangschikt. Heel simplificerend kunnen die strengen beschreven worden als kralensnoeren. Iedere kraal is ook weer een bepaald molekuul. Er komen maar vier verschillende kralen voor. Toch zijn hiermee op erg veel manieren verschillende combinaties te maken. De volgorde waarin deze kralen voorkomen, is nu de code voor de in dat DNA-molekuul vastgelegde erfelijke informatie. Deze volgorde wordt in de cel op een bepaalde manier afgelezen en omgezet in de synthese van een eiwit. Eiwitten zijn noodzakelijk voor het functioneren van levende cellen. Het stukje van het kralensnoer dat de informatie voor één eiwit molekuul bevat noemen we een gen.

De wetenschap is er langzamerhand in geslaagd de code in het DNA van sommige organismen te ontcijferen. Daarvoor is het noodzakelijk eerst het DNA uit de cellen te isoleren en het te zuiveren, waarna de chemische samenstelling ervan bepaald kan worden. Wat later bleek het ook mogelijk om

veranderingen in DNA aan te brengen en het daarna weer in levende cellen te brengen. Toen begonnen de problemen!

In feite maken immers alle organismen voor het vastleggen en overdragen van hun erfelijke eigenschappen gebruik van hetzelfde middel: DNA. De evolutie heeft er echter voor gezorgd dat er bepaalde barrières ontstonden, die de combinatie van DNA uit geslachtscellen van organismen die niet tot dezelfde soort behoren, verhinderen. Om maar weer te simplificeren: katten en muizen zullen nooit geslachtscellen uitwisselen. Maar ook in het laboratorium zullen die geslachtscellen niet combineerbaar blijken, ze kunnen niet versmelten. Met deze genetische-manipulatie nu, kun je over die barrières heen stappen. Daarom is deze nieuwe techniek zo revolutionair. Men is overigens nog lang niet zover dat erfelijke eigenschappen van de ene soort van hogere dieren met die van een andere soort kunnen worden uitgewisseld.

Voorlopig gaat het voornamelijk nog om proeven met bacteriën, wat echter al genoeg problemen geeft.

Bij dergelijk rekombinant DNA-onderzoek wordt eerst het te onderzoeken DNA uit cellen geïsoleerd. Dat kunnen cellen van welk organisme dan ook zijn. Daarna wordt dat DNA met behulp van bepaalde stoffen (restriktie-enzymen) in stukjes „geknipt”. Op die stukjes kunnen meerdere erfelijke eigenschappen liggen. Die stukjes DNA worden dan met behulp van speciale celbiologische technieken ingebracht in bacteriën. Die gaan het DNA daarna vermenigvuldigen alsof het hun eigen DNA was.

Toepassingen

De boven beschreven techniek maakt het mogelijk uit bacteriekultures grote hoeveelheden van het te onderzoeken DNA-materiaal zuiver te verkrijgen. Daardoor kunnen de werking en de structuur ervan beter worden bestudeerd. De omweg via de bacteriekultures is nodig, omdat het erg moeilijk is om het te onderzoeken DNA uit de oorspronkelijke cellen te isoleren. Daardoor beschikt men altijd slechts over zeer minimale hoeveelheden.

De techniek is ook van belang, omdat de uitwerking van het ingebrachte DNA op de gastheer veel nieuwe informatie kan verschaffen over de manier waarop erfelijke eigenschappen in cellen tot uitdrukking komen. Voorstanders van rekombinant DNA-onderzoek verwacht er om deze redenen veel van voor de verdere ontwikkeling van de bio-mediese wetenschappen. Met name het kanker-onderzoek zou er grote vorderingen door kunnen maken.

Ook worden met behulp van deze techniek nieuwe produktiemethoden voor stoffen van biologische oorsprong mogelijk. Een goed voorbeeld daarvan is insuline, zoals bekend een middel tegen de gevolgen van suikerziekte. Momenteel wordt dat nog door zuivering uit dierlijk materiaal bereid. Het

lijkt heel wel mogelijk bacteriën zó geneties te manipuleren, dat ze deze stof gaan produceren. Men zou dan dus grote kultures ervan kunnen opzetten en de geproduceerde insuline „oogsten”. Hetzelfde geldt in principe voor vele andere stoffen van biologiese oorsprong, zoals enzymen. Sommigen menen zelfs dat het ontwikkelen van dergelijke produktieprocessen de enige mogelijkheid zal blijken te zijn om de gehele mensheid in de toekomst ten minste van voedsel te voorzien. Opgemerkt moet hierbij worden dat tegenstanders van dit soort onderzoek van mening zijn dat de meeste van deze verwachte nuttige effecten ook langs andere wegen bereikt zouden kunnen worden.

Risico's en bezwaren

Zoals boven al duidelijk werd, biedt rekombinant DNA-onderzoek de mogelijkheid om biologiese grenzen die zich sinds het ontstaan van het leven op aarde langzaam ontwikkeld hebben, te overschrijden. Een vooraanstaand molekulair-bioloog als Sinsheimer meent dat door de combinatie van zeer verschillende DNA's nieuwe, nog onbekende en misschien schadelijke factoren zouden kunnen ontstaan.

Anderen wijzen er op dat alleen al de erfelijke eigenschappen van het ingebrachte DNA voldoende kunnen zijn om een bacterie met nieuwe, voor mens of dier, schadelijke eigenschappen te doen ontstaan. Men kan in dit verband denken aan kankerwekkende eigenschappen, of de produktie van giftige stoffen.

Rekombinant DNA-onderzoek kan dus leiden tot het ontstaan van nieuwe organismen die, als ze uit het laboratorium zouden „ontsnappen” gevaar zouden kunnen opleveren. Een ekstra komplikatie hierbij is, dat als gastheer-bacterie voor deze proeven gebruik wordt gemaakt van de bacterie *Escherichia coli*. Deze bacterie komt algemeen in de natuur, maar vooral in de darm van ieder zoogdier. Ontstaan van een nieuwe, schadelijke E-coli-bacterie die zich, na ontsnapping, in de natuur zou kunnen handhaven, zou kunnen leiden tot vestiging ervan in het darmkanaal van de mens. Het is duidelijk dat dat onvoorstelbare gevolgen zou kunnen hebben.

Er zijn ook onderzoekers die menen dat genetiese manipulatie tot ethies onaanvaardbare, nu nog nauwelijks te overziene, konsekwenties zal leiden, met name door de boven al genoemde mogelijkheden om verregaand in te grijpen in het na lange evolutie ontstane biologiese systeem. Ook valt hierbij te denken aan het veranderen van erfelijke defekten bij de mens, wat misschien als gevolg van het rekombinant DNA-onderzoek mogelijk zal worden.

Ontwikkelingen in het buitenland

Erkend moet worden, dat al spoedig nadat de rekombinant DNA-technieken bekend werden, door de onderzoekers uit het vakgebied zelf de aandacht op de mogelijke bezwaren en risico's die uit dergelijk onderzoek zouden kunnen voortvloeien werd gevestigd. Dat gebeurde door onderzoekers uit de Verenigde Staten in juni 1973. De National Academy of Sciences stelde toen een commissie in onder prof. Paul Berg, met als opdracht na te gaan wat de mogelijke risico's konden zijn. Deze commissie riep, in juli 1974, alle betrokken onderzoekers op alle rekombinant DNA-eksperimenten te staken, totdat een evaluatie van de risico's zou zijn gemaakt.

In februari 1975 werd deze stop opgeheven. Dat gebeurde tijdens een konferentie van molekulair biologen te Asilomar, Californië. Er werden daar aanbevelingen opgesteld voor veiligheidsmaatregelen

die bij het voortgaan met het onderzoek in acht zouden moeten worden genomen. Deze aanbevelingen werden verder uitgewerkt in officiële richtlijnen van het National Institute of Health, die in juni 1976 gepubliceerd werden. Ook in Engeland waren inmiddels richtlijnen tot stand gekomen.

Het is overigens niet zo, dat met deze richtlijnen de discussie over de toelaatbaarheid van rekombinant DNA-onderzoek was geëindigd. Daarbij speelde ook een rol dat de opgestelde richtlijnen geen wettelijke basis hadden, zodat de naleving ervan niet kon worden gecontroleerd of kon worden opgelegd.

In de Verenigde Staten leidde dit tot een boeiende konfrontatie tussen de bekende Universiteit van Harvard en het gemeentebestuur van Cambridge, het plaatsje bij Boston waarin de universiteitslaboratoria liggen. Harvard wilde een laboratorium inrichten voor proeven van de op één na gevaarlijkste categorie. (De richtlijnen onderscheiden een aantal categorieën proeven, waarover hieronder meer). De gemeenteraad weigerde de nodige vergunningen te geven en besloot de zaak diepgaand te bestuderen. Er werd in juni 1976 voor drie maanden door het gemeentebestuur een stop voor dergelijk onderzoek in Harvard afgekondigd, welke periode in september nog eens met drie maanden werd verlengd. Na enkele hoorzittingen, waarop felle discussies tussen voor- en tegenstanders plaatsvonden, verklaarde de gemeenteraad zich akkoord. Voorwaarde was wel dat de richtlijnen op enkele punten aangescherpt zouden worden. Aardig is nog te vermelden dat die aanscherpingen uiteindelijk ook in wetenschappelijke kring waardering oogstten.

Na deze gebeurtenissen in Cambridge is vanuit het wereldje van molekulair biologen aangedrongen op het snel tot stand komen van een federale wetgeving voor dit soort onderzoek. Voorstanders van deze eksperimenten, die eerst bang waren dat zo'n wet te belemmerend zou gaan werken, zien nu immers het spookbeeld van eindeloze discussies met plaatselijke overheden opdoemen en geven dan maar de voorkeur aan een, voor de gehele VS. geldende, regeling. Tegenstanders vinden de thans nog geldende richtlijnen te vrijblijvend en wensen daarom tenminste een wettelijke regeling, als er dan geen verbod op het uitvoeren van dit soort onderzoek komt. Inmiddels is het kongres, nadat op enkele hoorzittingen alle voor- en nadelen nog eens uitvoerig de revue waren gepasseerd, met de behandeling van een aantal wetsontwerpen hiervoor begonnen.

Ontwikkelingen in Nederland

De konferentie van Asilomar werd ook door een aantal Nederlanders bijgewoond. Mede naar aanleiding van hun verslag vroegen staatssecretaris Klein en minister Trip de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen een commissie in te stellen die de regering over het ten aanzien van genetiese manipulatie te voeren beleid van advies zou moeten dienen. Vanwege de mogelijke gevaren van rekombinant DNA-onderzoek voor de volksgezondheid werd deze, in januari 1976 ingestelde adviescommissie, tevens tot commissie van de Gezondheidsraad benoemd.

In november 1976 (de commissie had toen nog geen rapport uitgebracht) ontstond er in *Folia Civitatis*, het weekblad van de Universiteit van Amsterdam, een ingezonden-stukken-wisseling over het verzoek van prof. dr. P. Borst aan de Universiteitsraad om financiële middelen voor een drietal projekten op het gebied van rekombinant DNA-onderzoek. Toen pas werd meer algemeen bekend dat de commissie, waarvan ook de heer Borst deel uitmaakt, bevoegd is om „kontrakten” af te sluiten met instellingen die met dergelijk onderzoek willen beginnen en

dat dat zelfs mogelijk was nog vóórdat de commissie had gerapporteerd en regering en volksvertegenwoordiging over deze, toch echt niet onbelangrijke, zaak een standpunt hadden bepaald. De PPR-fractie in de Tweede Kamer vond dit een onjuiste gang van zaken en stelde schriftelijke vragen. In antwoord daarop heeft minister Trip toegezegd dat het rapport van de commissie in brede kring van commentaar zou kunnen worden voorzien en dat de regering geen definitieve beslissingen zou nemen alvorens met de Tweede Kamer hierover zou zijn overlegd. Ook beloofde hij de universitaire instellingen te verzoeken de grootst mogelijke terughoudendheid te betrachten met dit soort onderzoek, totdat het verdere beleid zou zijn bepaald. Opgemerkt moet hierbij worden, dat de regering geen mogelijkheden heeft om universiteiten, laat staan het bedrijfsleven — Unilever zou al plannen in deze richting hebben — beperkingen bij het uitvoeren van dergelijk onderzoek op te leggen.

Eind maart jl. werd het rapport van de commissie openbaar. Het is niet mijn bedoeling het hier uitvoerig te bespreken. Ik wil mij voornamelijk beperken tot de vraag wat het belang ervan is voor de verdere beleidsvorming. Het rapport is gratis verkrijgbaar bij het bureau van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Het is belangrijk dat zoveel mogelijk geïnteresseerden er kennis van nemen en er hun mening over laten horen; daarover verderop meer. Het rapport lijkt mij voor de publieke meningsvorming zeker van belang. Het geeft een duidelijk beeld van wat rekombinant DNA-onderzoek nu eigenlijk is en van de discussies die er tot nog toe in het buitenland over zijn gevoerd. Ook geeft het veel informatie over veiligheidsmaatregelen die getroffen zouden kunnen worden.

Als basis voor het formuleren van beleidskonclusies lijkt het advies mij echter onvoldoende, omdat er nauwelijks antwoord in wordt gegeven op de al eerder genoemde vragen betreffende risico's, nut en ethiese aanvaardbaarheid. Zeker, de mogelijke gevaren van dit onderzoek worden duidelijk omschreven, maar de schatting van de grootte van deze potentiële risico's is zeer vaag. De commissie verwacht dat hiervan pas binnen enkele jaren een betere schatting kan worden gemaakt. Bij de bespreking van het maatschappelijk nut wordt helaas geen aandacht besteed aan de mening van tegenstanders, dat de meeste van de voor de maatschappij verwachte nuttige effecten ook langs andere wegen zouden kunnen worden bereikt, noch komen mogelijke ongewenste toepassingen ter sprake. De commissie onderkent dat onderzoek op het gebied van de genetische manipulatie door zijn mogelijke toepassingen in de toekomst belangrijke ethiese vragen kan oproepen, maar doet niet meer dan de wenselijkheid uitspreken, dat in een ander kader aan de discussie en de oordeelsvorming over deze bredere ethiese achtergronden van het onderzoek vorm zal worden gegeven.

Ondanks de, in feite ook door haar gesignaleerde, vraagtekens wijst de commissie een algeheel verbod van rekombinant DNA-onderzoek af. Zij meent dat het mogelijk en gewenst is „voor ieder experiment afzonderlijk de vragen over het wetenschappelijk en maatschappelijk nut, de ethiese aspecten met name met betrekking tot de potentiële risico's en de daaruit voortvloeiende voorzorgsmaatregelen, te stellen en te beantwoorden”. Deze taak wil de commissie opdragen aan een breed samengesteld Toezichthoudend Orgaan, waaraan een wettelijke basis zou dienen te worden gegeven door een speciale wet.

De door de commissie voorgestelde veiligheidsmaatregelen zijn grotendeels gebaseerd op de Engelse richtlijnen. Deze zijn vooral gericht op het voorkómen van het vrijkomen van proefmateriaal, hetgeen besmetting van onderzoekers en omgeving zou kunnen veroorzaken. De Amerikaanse richtlijnen leggen meer de nadruk op biologische inperking

van de mogelijke risico's door het gebruik van speciale bacterie-stammen als gastheer cel. Deze stammen zijn „kreupel” gemaakt, dwz, ze zijn zo veranderd, dat ze zich, naar men aanneemt, niet buiten zeer speciale laboratoriumomstandigheden kunnen handhaven.

In beide systemen van richtlijnen worden vier categorieën van proeven onderscheiden. Proeven van de groepen I en II vereisen niet veel verdergaande voorzieningen dan al in ieder goed ingericht microbiologisch laboratorium beschikbaar zijn. Categorie III vereist speciale voorzieningen, zoals toegang via luchtsluis en aparte regelingen voor afvalprodukten. Ook moet er in het laboratorium een onderdruk bestaan, zodat de luchtstroom altijd van buiten naar binnen is. Bovendien moeten de onderzoekers die er in werken een speciale training ondergaan. Categorie IV vereist nog meer aangescherpte voorzieningen. De commissie dringt er op aan spoedig in Nederland één C III-laboratorium te stichten. Een C IV-voorziening vindt zij niet nodig, omdat die in Europees verband beschikbaar komt, in Heidelberg.

De commissie adviseert een speciale wet voor het rekombinant DNA-onderzoek te maken. Zij onderkent dat er ook aan andere experimenten op het gebied van het biologies en biomedies onderzoek gevaren kunnen zijn verbonden. Te denken is hier aan proeven met gevaarlijke ziekteverwekkers, zoals sommige virussen. De commissie vreest echter dat het maken van een bredere wet, die alle potentieel gevaarlijke biologiese experimenten zou omvatten, ekstra studie zou vereisen, waardoor vertraging zou kunnen ontstaan. Het lijkt mij, nog even ervan afgezien of er in de toekomst in Nederland rekombinant DNA-onderzoek zal mogen worden uitgevoerd, toch beter het werken met mogelijk gevaarlijk biologies materiaal in één raamwet te regelen en daarbinnen aparte regelingen te maken voor afzonderlijke groepen van experimenten.

Bij het advies van de commissie is een brief van de voorzitter van de Gezondheidsraad gevoegd, die de aanbevelingen van de commissie geheel onderschrijft. In hoeverre de regering echter het advies volgt, zal blijken als door haar voorlopige beleidsvoornemens inzake rekombinant DNA-onderzoek aan de Kamer zullen worden voorgelegd. De Kamer zal uiteraard ook zelf proberen zich zo goed mogelijk te informeren. Het is gebruikelijk dat de plenaire discussie tussen regering en Tweede Kamer wordt voorbereid door een Kamercommissie. In dit geval zal dat wellicht de vaste commissie voor Wetenschapsbeleid zijn, misschien ook wel een speciale commissie voor het rekombinant DNA-onderzoek. Die commissie zou dan, zoals wel meer gebeurt, een ieder in de gelegenheid moeten stellen schriftelijk, en daarna eventueel in hoorzittingen, zijn mening over deze problematiek te geven.

Tenslotte: welke beslissing er ook uit de bus komt, zeker is juist wat kort geleden tijdens een hoorzitting in de VS. werd opgemerkt: „Het biomedies onderzoek begint wat betreft zijn relatie met de maatschappij aan een nieuw tijdperk. Van een lange periode van betrekkelijke beslotenheid en autonomie komt het in een situatie van maatschappelijke inkadering met nieuwe ethiese, wettelijke en sociale randvoorwaarden, onder scherp toezicht van de gemeenschap”.

is een file ongezond?
dan de bomen tegen de grond

12 STELLINGEN OVER EVANGELIE EN POLITIEK

DOOR HERMAN VERBEEK

De christelijke politici, gedwongen door de Roomsen onder hen, hebben het kabinet Den Uyl laten vallen. Er waren afspraken gemaakt over een rechtvaardiger wetgeving aangaande de grond, de winst, de investeringen en de ondernemingsraden. De christenen blijken meer te luisteren naar de geld- en machtbezitters in hun gelederen dan naar degenen die niets in handen hebben dan hun loon, hun arbeidsongeschiktheidsverklaring en hun werklozenuitkering.

De verkiezingen op 25 mei moeten uitwijzen in hoeverre de onderlinggenden al weten onder wie ze liggen en waardoor. Het niet weten is het eerste kenmerk van de onderliggende. De echte afhankelijkheid ziet niet van wie hij afhankelijk is. Daarom pleegt hij geen verzet of kent hij degenen niet tegen wie hij zijn verzet moet richten.

Wanneer de progressieve partijen de opbouw van de democratische gemeenschap en de veranderingen ten gunste van de mindere man voortzetten, behoort nu bij de taak van de dag: het huidige christendom ter verantwoording roepen. Het is niet voldoende om niet tot de christenen te benoren, men moet laten zien wie zij zijn en hen zo bestrijden. Hier volgen enkele stellingen uit de oppositie tegen het histories gegroeide christendom.

1. In alle politieke partijen zitten christenen. Maar het CDA pretendeert een christelijke partij te zijn. We laten hier ekstreem rechtse splinterpartijen als van Abma, Beuker en Jongeling buiten beschouwing, al konden die op 25 mei wel eens veel bezwaarde stemmen trekken die het CDA vlees noch vis vinden. De christenen hebben, vanaf Kuyper, Groen van Prinsterer en Schaepman, hun parlementaire geschiedenis opgebouwd in ARP, CHU en KVP. De volkskerken leverden hun het stemvolk. Er werd niet politiek gestemd maar religieus, niet op grond van een program maar met de blik naar de hemel. Was Gods woord oorspronkelijk voor de profetische jood hetzelfde als een rechtvaardig maatschappelijk program, in het christendom raakten geloven en handelen gescheiden.

2. Daarom kan een politieke partij zich het etiket „christelijk” aannemen, zonder criteria aan te geven waarmee die hoogwaardige kwalifikatie te controleren valt. Het CDA kan zich dan ook comfortabel in het midden nestelen en vergeten dat het evangelie oorspronkelijk een uiterst radikaal element in de samenleving was: het zout dat pijn deed. Een gespleten christendom kan rustig preken: gij zult niet doden, en: hij had geen steen om zijn hoofd op te leggen. Intussen wordt de NAVO keer op keer versterkt met dodelijker kernwapens en zetelen de kapitaal-vertegenwoordigers op de eerste zetels van het CDA.

3. Dat de zich christelijk noemende partijen na een

lange historie van onderlinge strijd en gescheidenheid in de kortste keren een politiek verbond zijn aangegaan in het CDA moet een dubieuze zaak genoemd worden. Mensen als Aantjes hebben dat ook beseft. Men heeft niet gefuseerd omdat men elkaars program deelde en omdat men allen dezelfde radikaliteit uit het evangelie terug gevonden had. Men wilde de verkiezingen winnen en de naar links en rechts kiezende christenen terughalen naar de kerk in het midden. „We hebben nu onze eigen oekumeniese partij”, dat vertaalt de predikant met „het CDA is Gods eigen verbond”. De invloed van de preekstoel op de komende verkiezingen moet niet worden onderschat. Wie krijgt elke week zoveel miljoenen mensen bijeen? CDU/CSU en Democrazia Christiana weten heel wel wat ze aan de zondagskerk te danken hebben. Wie dacht dat de dekonfessionalisering voorbij was, moet toch KRO, NCRV en EO eens aanzetten en de luister- en kijkcijfers opvragen.

4. De gespletenheid van het christendom, de scheiding tussen theorie en praxis, is oorzaak van zijn ongeloofwaardigheid. Een verboden beweging onder de armsten in Israël werd een wereldmacht die zetelt in de rijkste gebieden van de wereld. Het christendom zit in het Westen. Het beeld van het Westen ziet er echter in het geheel niet christelijk uit. De kerktorens garanderen niets. Men moet niet willen verenigen wat niet te verenigen is. Of je kiest voor een leven als van de rabbi Jezus van Nazaret, of je hoort bij de wereld van Luns, Biesheuvel, Roolvink, Zijlstra, Veldkamp, Schmelzer, Kruizinga, Andriessen en Van Veen. Op de kongressen van het CDA zitten zij op de voorste rij, maar die rabbi vertegenwoordigen doen zij niet.

5. Het is ondenkbaar iemand als Jezus buiten de politiek te houden. Zijn tijd kende niet de scheiding tussen kerk en staat en alle handige kunstmatige splitsingen die daarmee samenhangen. Je wordt zomaar niet gekruisigd. Dan ben je niet zomaar goed, je bent politiek gevaarlijk goed. De rabbi wist hoe de maatschappij in elkaar zat en hij bracht dat aan het licht. Hij liet ook zien hoe het wèl kon. Maar hij trok geen macht naar zich toe, geen kiezers, geen partij, geen parlementaire invloed. Ons legale politieke bouwwerk is niet op zijn optreden te baseren. En het is onbestaanbaar dat men de eigen partij naar hem vernoemt. Wie dat wel doet maakt zich voorgoed ongeloofwaardig.

6. Wat in het joodse geloof één en ondeelbaar was, raakte in het christendom gescheiden. Dat dient nader aangegeven te worden. De Joden waren het eerste volk zonder God: zonder Baäl, Zonnegod, Zeus, Jupiter, Wodan, zonder kalf en stier, zonder altaar en priesters. Zij hadden geen God elders. Het moet ontzaglijk provocerend geweest zijn dat

Herman Verbeek werkt in de binnenstad van Groningen in een „basisgroep” waarvan zijn er ongeveer tachtig in Nederland. Zij proberen de vitaliteit van de joodse christelijke traditie terug te vinden en er zich opnieuw aan te verplichten. Adres: Oude Boteringestraat 31a, Groningen.

zij, tegen alle helden en heerschappijen van het geweld in, durfden te gaan geloven in de liefde. Ze hebben dat zelf ook niet gered. Hun overtuiging bleef onvernietigbaar, maar alleen de enkelen onder hen, profeten, wijzen, mensenzonen, messiaanse beweging genoemd, waren ook daadwerkelijk trouw aan dat Godsgezicht. God is liefde, Liefde is God. Je kunt dus de naam God ook vergeten. En voortaan alleen de liefde zelf aanspreken. Niet uitsluitend je privé liefde in de intimiteit. Maar de grote openbare maatschappelijke politieke liefde tot aan de einden der aarde. Daarin is de twintigste eeuw analfabeet.

7. Jesus scheurde het voorhangsel van de tempel. In die sterke poëtische taal wordt gezegd dat er geen God als een individu bestaat. Daarom is de tempel overbodig. Laat vogels nestelen op de plaats van het heiligdom, laat vrouwen er de was doen en kinderen er spelen. Zo ziet het Rijk van de Vrede er uit. Griekse en Romeinse invloeden zijn al gauw na zijn dood met het beeld van de rabbi Jesus aan de haal gegaan. Ze hebben een godenzoon van hem gemaakt, een volstrekt heidense karikatuur. Hij zelf had daar niets meer over in te brengen. Hij moest zich in zijn dood gelegen laten liggen dat ze kredo's voorschreven waarin hij zich in de verste verten niet meer herkennen kon. Hij was losgemaakt uit de geschiedenis en er boven uit getild. De Islam heeft dat gedaan met Mohammed. Te vrezzen valt dat de Boeddhisten het doen met Gandhi. Altijd keert het gevaar terug dat mensen zich een bovennatuurlijke wereld kreëren en daar hun God aanbidden. En wie zo'n God heeft in de hemel, heeft meestal vele afgoden op aarde. Liefde is afdaling in plaats van opstijging.

8. De hele godsdienst van de christenen werd een hiërarchiese top-prestatie. Sinds de schurk Constantijn zich christelijke gewaden liet aanmeten en zich een christelijke staatsgodsdienst opbouwde, konden pausen en prelaten zich vestigen op tronen in basilieken. Tot in elk dorp heeft het christelijke avondland die macht gevestigd. Het kruis moest dat allemaal legitimeren, terwijl het er alleen maar om kon schreien. De bijbel mocht de waarheid niet meer zeggen, de sacramenten waren in handen van de groten, alles kreeg onfeilbaar gezag. De reformatoren, mannen als Luther en Calvijn, hebben daar wel een bres in geslagen, maar zij werden snel weer door de nationale machten toegeëigend, ook in de Verenigde Nederlanden. Terug naar de eenvoud van de rabbi ging men niet.

9. Wie de oorspronkelijke eerlijkheid en onvoorwaardelijkheid van het geloof in de liefde weer opzoeken, zullen zich geen christenen durven noemen. Want zij weten dat zij het niet halen. En zeker hier in het Westen, waar zoveel macht en bezit gekoncentreerd ligt, is er geen enkele reden je eigen systeem van denken en handelen christelijk te noemen. Aan alle kanten zijn wij immers gekompromitteerd. De rabbi Jesus behoorde tot een twintig eeuwen oude beweging van de kleinsten der kleinen, die bij vader Abraham was begonnen. Wie zijn leven wil winnen, moet het verliezen. Wij begrijpen die grondwet niet meer. Het is een verantwoordelijkheid die wij niet aankunnen, als we zeggen tot die inmiddels veertig eeuwen oude beweging te willen behoren. Daar zijn geen nuances, compromissen en andere realistische afzwakkingen mogelijk. Een CDA in het midden

stopt die uiterst weekbare stroming van het levende water. In het midden is het water stil, brak en dood.

10. Een profeet verklaart de vrouw rein die geen kind aandurft en het niet ter wereld laat komen omdat zij de wereld niet veilig acht voor haar liefste. Hij verklaart de jongen rein die verdoving heeft gezocht omdat hij niet opgewassen is tegen een wereld van welvaart, bewapening, kamernood, werkloosheid en vereenzaming. Hij verklaart de kriminele rein die nooit om de misdaad gevraagd heeft maar a-sociaal is groot geworden, van de gangsterfilms de ideeën kreeg opgedrongen in plaats van een hand die naar hem werd uitgestoken. En ónrein verklaart een profeet de oorzaken van die zielsongelukkige toestanden: de machten die eeuw op eeuw in verhevigd tempo zo'n samenleving tot stand hebben gebracht. Een profeet pakt de oorzaken aan in plaats van de slachtoffers te straffen. Ethies Reveil is heel iets anders dan de machtelozen vervolgen.

11. Jesus had geen Jesus om zich op te beroepen en zich achter te verschuilen. Iedere tijd moet zich aan zichzelf openbaren. Als je van een rabbi een god maakt, zet je de openbaring stil. Je scheidt niet meer je eigen woord. Openbaring wordt zichtbaar in je program. Elke generatie moet haar eigen nieuwe boekrol schrijven. Wat toen de Tien Woorden waren, de Torah en de Bergrede, zijn nu de Rechten van de Mens, het Freedom Charter van Zuid-Afrika, Charta 77 van de Tjechen. De Wet op de grondpolitiek, de Wet op de vermogensaandeling, de Wet op de investeringen, de Wet op de ondernemingsraden. En de Wet op het onderwijs, de ontwikkelingssamenwerking, de ontwapening, de milieu-bescherming, enz.

12. Reduceer je het geloof zo niet tot bijvoorbeeld het marxisme? Zoals het christendom verstaat van Christus, zo staat het marxisme ver van Marx. Vatikanen en Kremlin zijn niet gebouwd op Golgotha, Sionsberg en Thabor. Maar Jesus en Marx staan samen in het licht. Zoals Moses en Eliah daarbij staan. Jesus en Marx vechten allebei tegen het lot van vijf miljoen modalen in Nederland, vijf miljoen werklozen in Europa, 50 maal 50 miljoen hongerigen in de wereld. Zij verdelen vijf broden en twee vissen. En als Jesus het om meer dan brood alleen te doen is, bedoelt hij allereerst het delen van brood in plaats van het toeëigenen. Hij bedoelde evenmin als Marx een hiernamaals waar een God zou moeten goedmaken wat wij ons hier hebben gepermitteerd. Als Jesus geen geweld aanvaardde, niet van een partij en niet van een leger, dan hebben marxisten daar van te leren, maar christenen nog meer, want het Westen schijnt superieur te zijn in de bewapeningswedloop.

Op een kleine alles gevende onthullende beweging als die van de rabbi Jesus kun je geen kerk en geen partij bouwen. Wat moet je dan stemmen als je dat wilt helpen bestrijden en althans weer in het voetspoor van die rabbi wilt trachten te komen? Je moet het program van iedere partij wegen. De partij die één gram beter is, is een betere partij.

PROUDHONS LAATSTE BRIEF AAN MARX

DOOR MEERTEN TER BORG

In 1845 (dus drie jaar voor het verschijnen van het Kommunisties Manifest) werd Karl Marx uit Frankrijk uitgewezen. Hij vestigde zich in Brussel en van daaruit stelde hij een aantal socialistiese kopstukken voor om ideeën uit te wisselen in een intensieve korrespondentie, waardoor de socialistiese theorie versterkt kon worden.

Eén van die kopstukken was Pierre-Joseph Proudhon (1809-1865), met wie hij in Parijs intensief had samengewerkt. Proudhon, één van de weinige socialistiese voormannen uit de negentiende eeuw, die zelf uit de arbeidersklasse afkomstig was, gold rond het midden van de vorige eeuw als de belangrijkste socialistiese theoretikus. Hij was een voorvechter van het zogenaamde vrije socialisme, dat later ook wel anarchisme werd genoemd.

Ik heb het belangrijkste gedeelte van Proudhons antwoord op Marx' uitnodiging vertaald:

Parijs, 17 mei 1846

Geachte Heer Marx

Ik doe graag mee aan Uw korrespondentie, waarvan doe en organisatie me erg nuttig lijken (...)

Ik neem de vrijheid enkele bedenkingen te uiten tegen wat ik in een paar passages van Uw brief meende te lezen.

Om te beginnen: hoewel mijn ideeën ten aanzien van organisatie en realisatie op dit moment in feite vaststaan, althans wat betreft de principes, meen ik dat het de plicht is van mij en van iedere socialist, nog enige tijd vast te houden aan de oude vorm, die twijfel uitdrukt. Om kort te gaan: bij het publiek getuig ik van een bijna absoluut ekonomies anti-dogmatisme.

Laten we samen zoeken, als U dat wilt, naar de wetmatigheden van de samenleving, naar de wijze waarop deze wetmatigheden zich realiseren, naar de weg waarlangs we de meeste vorderingen kunnen maken met het ontdekken van die wetmatigheden; maar, bij God! laten we niet, nadat we ieder dogmatisme hebben vernietigd, op onze beurt het volk gaan indoktrineren; laten we niet in dezelfde tegenspraak vervallen als Uw landgenoot Maarten Luther, die zich, na de katholieke Theologie omvergeworpen te hebben, onmiddellijk zette aan het stichten van een protestante theologie met behulp van veel exkommunikaties en banvloeken (...)

We staan aan het hoofd van de beweging. Maar dat moet niet betekenen dat we de aanvoeders worden van een nieuwe intolerantie, de apostelen van een nieuwe religie, ook al is dat de religie van de logika en de rede. We moeten elk protest van harte aanmoedigen, en we moeten elk sektarisme laten doodbloeden. Laten we een vraagstuk nooit als afgehandeld beschouwen. En als we al onze argumenten op tafel hebben gelegd, dan moeten we, zo nodig, opnieuw beginnen, met welsprekendheid en ironie.

Onder deze voorwaarden zal ik graag tot Uw genootschap toetreden.

Anders niet!

Ik heb ook nog een opmerking te maken over de passage waar U spreekt over „op het moment van de aktie”. Misschien bent U nog steeds van mening dat hervormingen onmogelijk zijn zonder coup, zonder wat men vroeger revolutie noemde, en wat in feite alleen maar een schok is. Die me-

ning, die ik zelf lange tijd gehuldigd heb, waarvoor ik begrip heb en waarover ik graag zou willen diskussiëren, heb ik door mijn meest recente studies geheel verlaten. We hebben het niet nodig om te slagen; en daarom moeten we revolutionaire aktie ook niet zien als een voorwaarde voor sociale hervormingen, want dat zogenaamde middel zou alleen maar een oproep tot geweld zijn, en tot willekeur, dus: een tegenstrijdigheid.

Voor mij ligt het probleem aldus: we moeten, door een bepaalde ekonomiese ordening die rijkdommen in de samenleving terugbrengen, die er door een andere ekonomiese ordening aan worden onttrokken. Anders gezegd: we moeten in de politieke ekonomie de theorie van het eigendom veranderen, ten ongunste van het eigendom, om zo voort te brengen wat U een andere Duitse socialisten gemeenschap noemt, en wat ik voorlopig alleen nog maar vrijheid en gelijkheid noem (...)

Kortom, het is volgens mij voor ons een slechte politiek, te praten als verdelgers. Grove methoden zullen er genoeg komen! Daarvoor heeft het volk geen enkele aansporing nodig.

Marx heeft nooit teruggeschreven. Zijn revanche heeft hij genomen toen Proudhon zijn boek „Het systeem van ekonomiese tegenspraken of filosofie van de armoede” publiceerde. Marx antwoordde toen met het boek „De armoede van de filosofie”. Een boek dat niet bepaald vleiend voor Proudhon genoemd mag worden. In 1872 kwam het echter pas tot een definitieve breuk tussen de vrije socialisten en de kommunisten onder Marx.

Deze brief aan Marx is misschien wel de oudste, bewaard gebleven kritiek op het denken van Marx. En helaas heeft deze brief in een aantal opzichten nog altijd niet aan aktualiteit ingeboet.

Er is veel Proudhon en deze brief te zeggen. Laat ik me voorlopig beperken tot de mentaliteit die uit deze brief spreekt: tolerant en radikaal tegelijk. Centraal staat het ideaal van de vrijheid, het respect voor de zelf gevormde mening. Idealen die het beste vertegenwoordigen, wat de verlichting gebracht heeft.

Iedere hervorming, die dit ideaal niet verwerkelijk maakt, is een mislukte hervorming, is dus in feite géén hervorming. De oude orde heeft dan een nieuw jasje aangetrokken.

Een ander interessant punt is het verwerpen van een tegenstrijdigheid tussen doel en middel. Wanneer we ons doel trachten te bereiken met middelen, die niet met het doel in overeenstemming zijn, lopen we de kans uit te glijden. Nee, de enige manier om doeleinden te verwerkelijken, is door die hier en nu reeds zoveel mogelijk in praktijk te brengen.

Het is een hooggestemde manier van denken over politiek. In de laatste alinea zou je tussen de regels kunnen lezen dat Proudhon bang was dat deze hooggestemdheid ten offer zou kunnen vallen aan de platheid waarmee gewoonlijk politiek bedreven wordt.

Maar dat kan natuurlijk nooit een reden zijn om lagere maatstaven aan te leggen en zelf al op die te verwachten platheid vooruit te lopen.

Meerten ter Borg, socioloog, medewerker aan Barsten in Groei, schrijver van De Zachte Revolutie, deelt sinds kort zijn vrouw een baan bij de studiestichting van de PPR.
Adres: Oosterduinweg 29, Haarlem.

INGEZONDEN STUK

HET EINDE VAN EEN PARTIJ, OF HOE HET OOK ANDERS KAN

DOOR WILLEM DE BLÉCOURT

Als ik het allemaal goed begrepen heb is het de bedoeling van de leden van een partij als de PPR om, in partijverband, de huidige samenleving te veranderen. Zowel in haar structuur als in de daar achter liggende waarden. Deze verandering zou moeten plaatsgrijpen in socialistische richting, of zoals dat op het kongresboek van januari '77 nog eens werd weergegeven „een nieuw beleid, een nieuw bestel, een nieuwe samenleving”. Kenmerk van het nieuwe: eerlijkheid en daaruit voortvloeiend, gelijke verdeling van alle aardse en minder tastbare goederen.

De strategie die tot dit doel (wat nauwkeuriger omschreven is in verschillende partijprogramma's) zou kunnen leiden laat zich ruwweg in drie stromingen indelen.

Stroming I. De parlementaire weg. Een welbekend middel; maar vooral de laatste tijd laat het zich aanzien dat daar enkele bezwaren aan kleven. Zie maar: In een parlement kan men twee kanten op. Men kan meedoen, regeringsverantwoordelijkheid dragen, en men kan niet meedoen, oppositie voeren. Dat eerste heeft de PPR vier jaar lang gedaan. Behalve dat er een of andere ultracentrifuge is tegengehouden heeft de partij niet veel revolutionaires tot stand gebracht. Daar was de mogelijkheid ook niet voor. (De optimistische lezer zou mij wellicht een paar punten, zo treffend weergegeven in het „voorstel voor de te volgen PPR-strategie” kunnen aanwijzen waarop de PPR wél wat bereikt heeft, laat hem om zich heen zien. Bestaat het kapitalisme nog? Is het reeds hersteld van die fiere klap?) Regeren is niet alleen vooruit zien maar bovenal compromissen sluiten. Sjacheren. En daar heeft zelfs de kabinetskrisis niets aan veranderd.

De tweede kant, oppositie voeren, zal na 25 mei voor de hand komen te liggen. Ik durf te beweren dat de PPR daar toe niet in staat is. Misschien kunnen die paar parlementsleden het vice-premier Wiegels wat lastig maken, doch kan die taak niet beter vervuld worden door CPN of PSP? Bovendien zal een oppositie niet bepaald een gunstige uitwerking hebben op de zg. „achterban”. Dalend ledental, om van één gevoel van machteloosheid maar te zwijgen. In het algemeen moet natuurlijk de vraag gesteld worden of de parlementaire democratie wel het middel is. Is een socialistische regering niet even afhankelijk van economische groei en deviezenstromen? En zijn die economische voorwaarden uiteindelijk niet in tegenstrijd met die ideale samenleving? Om het anders te zeggen: Zal een socialistische regering ooit in staat zijn veranderingen in een leefpatroon aan te brengen zonder te vervallen in een „grote-broer” mentaliteit? Zullen die veranderingen zonder meer toegestaan worden door de huidige economische machten? Zal een staatskapitalisme (zoals thans aan te treffen is in het Sovjetblok) zichzelf kunnen beschouwen als een tussenfase en haar macht kunnen overdragen aan gekollektiveerde bedrijven? Zal een economies uitgangspunt voeren tot verbetering van

alle facetten van het menselijk bestaan? (Terwille van de ruimte laat ik het hierbij; het idee is waarschijnlijk duidelijk genoeg.)

Stroming II. De buitenparlementaire aktie. Een verwarrende term. Is een aktie die tot uiteindelijk doel heeft een beslissing in het parlementaire orgaan te beïnvloeden wel „buitenparlementair” te noemen? (Maar ja, zelfs een regering kan extraparlementair zijn). Een kwestie van taalgebruik. Wanneer het echter de bedoeling van een aktiegroep is om haar streven zo doordringend mogelijk mee te delen aan parlement en regering, opdat die de bedoeling zouden begrijpen ten einde aan de gesignaleerde misstand een halt toe te roepen, dan is deze groep niet meer dan een verlengde van dat parlement. Zo'n groep zal evenmin als dat parlement een revolutionair karakter hebben.

Toelichting aan de hand van de cybernetika werkt hier misschien verhelderend: om een vastgesteld doel te bereiken wordt een norm afgesproken, wijkt men hier van af, dan treedt de befaamde terugkoppeling in werking, die het dynamische evenwicht van het systeem weer herstelt. Het systeem, in deze de parlementaire democratie blijft ongewijzigd. Ja zelfs omdat men hier, aangezien het meer dan een machine betreft, de faktor ervaring in mag betrekken, is het systeem versterkt. Haar achterliggende waarden staan nog vaster. Vele aktiegroepen doen niet meer dan bijsturen. Zeker als ze zich tot de ogenschijnlijke machthebbers richten. Hetgeen inhoudt dat zowel groep als parlementair systeem dezelfde achterliggende waarden hebben.

Een slimme lezer zou kunnen opmerken dat zelfs de norm van het gezag, de wettelijke macht, aan verandering onderhevig is. Dat is slechts schijn. Het systeem blijft en zal eerder de leden binnen dat systeem tot handhaving der gewoonte dwingen dan dat zij deze voert tot een bewustwording van haar raderen. Ware dat laatste het geval, dan zou dat tot veranderingen en tenslotte opheffing van het systeem leiden. Iets wat volkomen tegenstrijdig is met de aard van welk systeem dan ook. Eveneens, en dat is veel minder theoretisch, loopt iedere verandering in het democratische systeem achter (en soms nogal ver) bij de veranderingen in de samenleving.

Maar hecht ik hier geen grotere waarde aan een willekeurig systeem dan aan de mens? Helaas niet. Iedere samenleving is gebaseerd op tot goden verheven systemen. Wetten, afspraken, dogma's die de mens buiten zichzelf heeft geplaatst om zijn handelen er naar te kunnen spiegelen. Om er een twijfelachtige rechtvaardiging in te kunnen vinden, daarbij vergetend dat hij zelf de maker is geweest van deze regels (of het nu politiek of religie of wettelijke macht betreft). Dit is filosofies, bijkans metafisies. Noem het een zijspoor; het is een wettelijke achtergrond die nog steeds te weinig bij alle politieke rompslomp betrokken wordt. Wil men de samenleving veranderen, dan zal dat niet kunnen door gebruik te maken van de konservatieve

bestanddelen van die samenleving, zoals evenredige vertegenwoordiging in het parlement enzo, maar alleen door die te vernietigen of tenminste te negeren.

Stroming III. De aktie. Waarbij nu duidelijk zal zijn dat deze vorm zich niet op de gebruikers van het Binnenhof richt, maar op de bewoners van Nederland en elders. Dit is aan de ene kant het duidelijk trachten te maken van onderliggende processen in de samenleving en aan de andere kant het leveren van alternatieven daarvoor. De oude twee-handen theorie. Niet als ekskuus om aan verkiezingen deel te nemen en niet in de vorm waardoor hij door sommige kabouters en later de PPR gebruikt is (zie stroming I en II), maar als wezenlijk middel om de doeleinden die ook de PPR aanhangt te verwerklijken. Aktie die ongenadig de achtergronden blootlegt, die de economische motieven van de machthebbers laat zien, aktie die zodoende effectiever is dan welke politiek ook. Voorlichting in voor iedereen begrijpelijke vorm, zodat niet de politiek maar de belanghebbende kan beslissen. Het werken aan nieuwe vormen (zie de al aangehaalde tekst uit Keerpunt) zonder dat men belemmerd wordt door politieke afspraken. En verzin zelf maar verder.

In het begin heb ik I, II en III strategie genoemd. Enkelvoud, geen meervoud. Omdat alle drie stromingen binnen de PPR, zelfs binnen verschillende individuen zichtbaar zijn. De PPR heeft op alle mogelijke terreinen, waarop ook maar een greintje kans op vervulling van haar streven aanwezig was, geprobeerd een graantje mee te pikken. Het beeld dat zij zodoende van zichzelf geschapen heeft is daardoor sterk vertoebeld geworden.

De onderlinge stromingen zijn elkaar zelfs gaan tegenspreken. Immers, als politieke partij moet zij zich aan de spelregels zoals die in de politieke arena gelden houden, dus konstant schipperen. Als aktiegroep moet zij zich hard opstellen. Vandaar dat de aanhangers van de aktiegroep de politieke partij een onduidelijke koers verwijten en de aanhangers van de politieke partij gehinderd worden door de onverzoenlijkheid van de aktiegroep. Het is duidelijk dat samenwerking alleen maar mogelijk is door beide handen op dezelfde, parlementaire buik te leggen. Maar dat, om even konkreet te zijn, besluiten van eenzelfde kerngroep om zowel samenwerking met christen-demokraten niet helemaal uit te sluiten, als samenwerking met alle linkse groeperingen in Nederland te versterken, voor beide „partners” even ongeloofwaardig zijn. De kiezer die als deus ex machina oplossing moet brengen in het doolhof waar de politici niet uitkomen zal door deze tweeslachtigheid niet verleid kunnen worden om nu juist PPR te stemmen. Het is ook waanzin om van die kiezer het godsoordeel te vragen door zijn stem rechts, midden of links uit te brengen. Stemt hij (en zij ook) links, dan wordt er gekozen voor samenwerking met het CDA. Als hij nadenkt zal hij of niet stemmen of tegen beter weten in hopen op de aardverschuiving. Wat alweer een van de negatieve facetten van dit systeem toont.

De kiezer, die toch, op grond van een aantal vage overwegingen besloten heeft PPR te stemmen, zal merken dat het niet om mensen gaat, maar om een bijzonder klein groepje potentaten. De machthebbers achter de schermen. De miljardairs. De kapitalisten. En die zullen zich niets aantrekken van een paar lastige radikalen (en als ze dat wel doen zijn er zometeen niet zoveel radikalen meer over).

In mijn ogen verdient de ruwweg in III omschreven stroming de voorkeur boven de andere twee. Deze zal de strategie moeten worden inplaats van alleen maar een onderdeel. Kijken we trouwens naar de verdeeldheid die de laatste tijd in alle belangrijke partij-organen aan de dag treedt, waar-

bij kongressen bewerkt worden en de lijstaanvoerder met aftreden dreigt als een bepaald akkoord geen meerderheid krijgt, dan laat zich alweer het faillissement van het parlementaire systeem zien. Een politieke partij zal duidelijk moeten zijn. Voor al voor haar kiezers. Haar aard is dat zij niet duidelijk kán zijn, als ze niet volkomen buiten spel gezet wil worden. Deze tegenstrijdigheid is maar op één manier op te lossen. Niet door uit de partij te stappen, zoals onder andere de Noordhollandse verkiezingskoördinator. Maar door de partij op te heffen.

Daar de politiek te laten vallen en alle nu aanwezige middelen te gebruiken om aktie te voeren, om voorlichting te geven. Ik sta geen totale vernietiging van de radikalen voor. Ook geen ontkenning van alles wat zij tot nu toe tot stand hebben gebracht. Maar op parlementair nivo kan de PPR niet verder. Is zij uitgespeeld, al zal dat wellicht pas na 25 mei helemaal duidelijk worden.

Daarom heeft het geen zin om die enorme hoeveelheid energie weg te gooien in een verkiezingsstrijd die nutteloos zal blijken, omdat hij nooit tot revolutie, tot duurzame verandering van die samenleving zal leiden. Het kwaad is natuurlijk al geschied. Twee ton is verdwenen in een poging het Nederlandse volk met drie letters te biologeren. Om niet te spreken van al die tijd en mankracht. Een aktiegroep kan met moeite enkele honderden guldens bemachtigen om een informatief foldertje te verspreiden. De PPR, die diezelfde groep in woorden steunt, gooit veelvouden daarvan in een bodemloze put.

Een verkiezingsstrijd is niet het enige, hoewel wel het duidelijkste, waar die verspilling optreedt. Vergelijk het werk van al die groepen die avond aan avond probleemstellingen uitwerken, discussies voeren en nota's schrijven waarvan het resultaat maar tot weinigen doordringt. Het is trouwens kenmerkend dat de moeite die er dan een enkele keer besteed wordt om zo'n werkstuk toch meer bekendheid te geven in het niet val bij het geweld waarmee campagne wordt gevoerd.

Een punt zetten achter het parlementair-politieke gedeelte van een partij zal logieserwijze meer effect hebben voor de verkiezingen, dan daarna. Maar ik koester niet de illusie dat deze suggestie in die korte tijd tot een ieder is doorgedrongen. Ik kan er nog slechts op hopen dat de schokken die de komende tijd zullen optreden niet zullen leiden tot passiviteit binnen de PPR of verbreking van de banden met die partij, maar tot het besef dat al die inspanning niet weggegooid is wanneer men bewust die revolutionaire stap waagt. Als we te lang er mee wachten is het te laat.

zei de boom tegen mij:
ik ben niet zo blij dat u rij

De familie Brandsma zit al jaren in de stank. Hun spaargeld ook.

Vroeger zeiden we: „de schoorsteen moet roken”. Vandaag denken velen van ons daar iets genuanceerder over. Geld verdienen mag immers niet ten koste gaan van het algemeen welzijn! Maar er zijn er ook die nog altijd uitsluitend denken in termen van rendement en daardoor - soms onbewust - investeren in projecten die indruisen tegen het algemeen belang, het algemeen welzijn. Zo zitten al die families Brandsma jaren lang in de stank terwille van het rendement voor anderen, die daardoor zelf wél milieuvriendelijk kunnen wonen.

Kunnen wij er met z'n allen dan niet wat aan doen? Ja, door ons meer politiek-bewust te worden en dié progressieve politieke partij te steunen die het algemeen welzijn voorstaan. En door er terdege op toe te zien, aan wie wij onze geldzaken toevertrouwen, want geld is macht! Daarom schakelt de Algemene Spaarbank voor Nederland, ruim 15 jaar geleden opgericht door het NVV en De Centrale voor haar geldzaken altijd de postgiro in. De postgiro, waarbij u via de Algemene Spaarbank voor Nederland, ook nog op een gemakkelijke manier kunt sparen.

BON Staatsbedrijf Der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

Aanmeldingsformulier voor een renterekening/plusrekening/sterrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden: _____

Naam _____

Voornamen (voluit) _____

Geboortedatum _____

Woonplaats _____

Straat enz. _____

Wenst bij de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een

renterekening plusrekening sterrekening

Datum _____ Handtekening _____

In een giro-envelop ongefrankeerd, tezamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg), inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Amhem).

*) aankruisen hetgeen u wenst.

**Algemene Spaarbank
voor Nederland**
geeft rente zonder bijsmaak!

Voor nadere inlichtingen: Rijnstraat 28, 's-Gravenhage.
Tel.: (070) 84 93 09, 84 93 10, 85 99 88.

INNOVATIE

3

Een vreemd woord, maar wie het artikel van Mariës ter Borg leest weet dan ook precies wat dat inhoudt. De voortdurende „vernieuwing” wordt gedikteerd door de ware belangen van de mensheid, zo lijkt de regering haast de 18e eeuwse vooruitgangsgelovige Godwin na te zeggen. De vrije ondernemer is gedwongen te innoveren en de overheid is gedwongen haar daarbij te steunen. De vrije onderneming is niet vrij te behouden.

GENETIESE MANIPULATIE

7

het beïnvloeden van de erfelijke eigenschappen van organismen is volop in discussie. Kees van Kuyen, Tweede Kamerlid voor de PPR, stelde vragen over onderzoek in Nederland waardoor hij de politieke discussie over dit onderwerp aanzwengelde. Het biomedies onderzoek komt in een situatie van maatschappelijke inkadering met nieuwe ethiese, wettelijke en sociale randvoorwaarden, onder scherp toezicht van de gemeenschap.

12 STELLINGEN

10

schreef de Groningse pastor Herman Verbeek over evangelie en politiek. De PPR maakt het zich te gemakkelijk als ze het christendom alleen in een politieke partij bestrijdt zonder de diepe wortels onder deze verbastering bloot te leggen.

PROUDHON

12

schreef ruim honderd jaar geleden een nog steeds actuele brief aan Marx. Meerten ter Borg vertaalde hem en schreef er een kommentaar bij. Proudhon: tolerant en radikaal tegelijk.

PPRAK

PPR Aktie Krant

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 3 juni 1977, nummer 104

De les uit het verlies

Ria Beckers:
Zekerheid
vol risico's

pag. 1

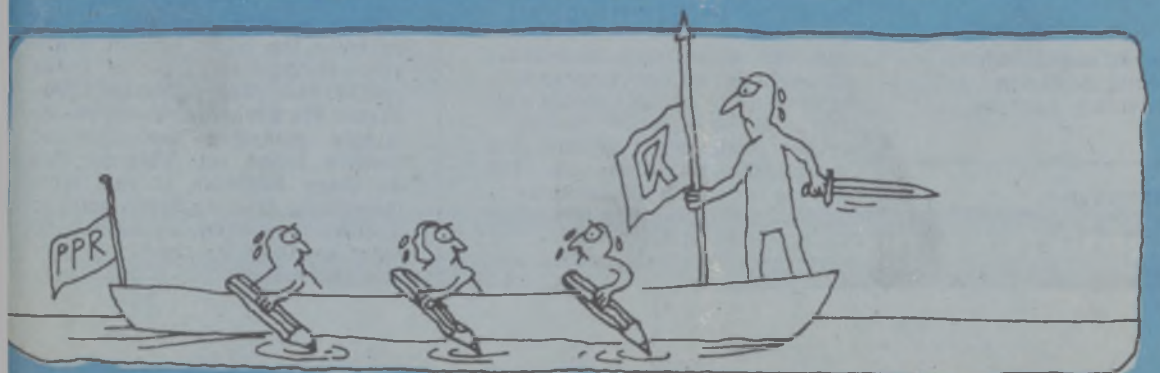
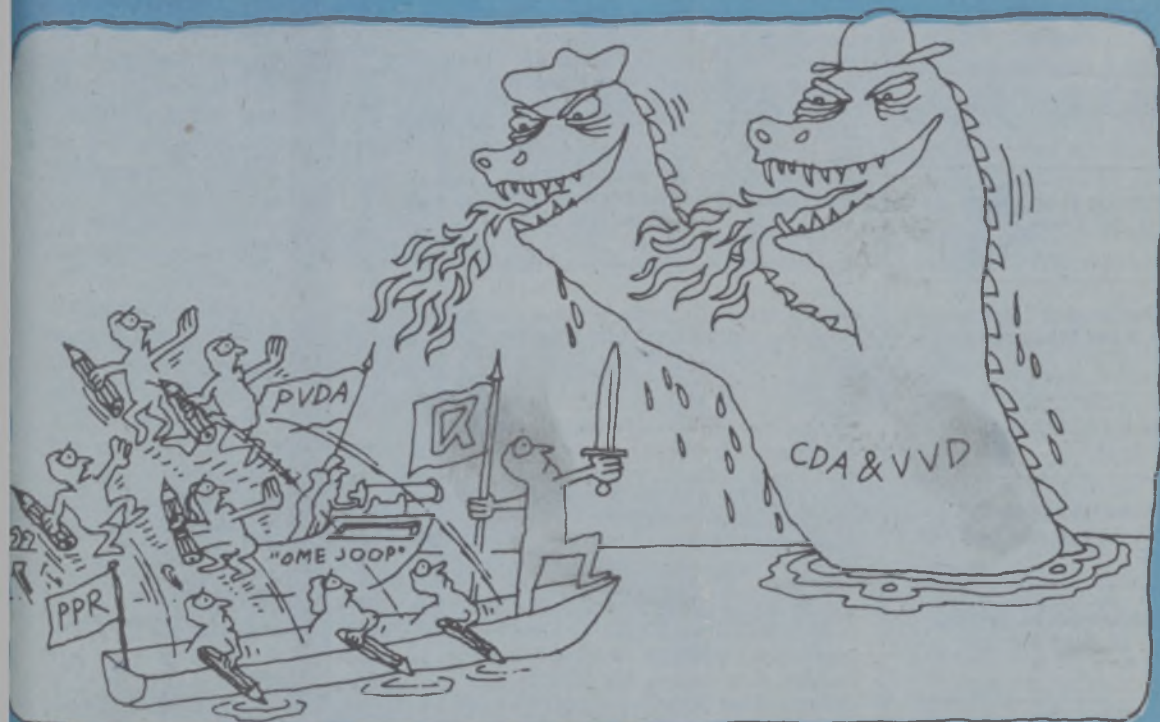
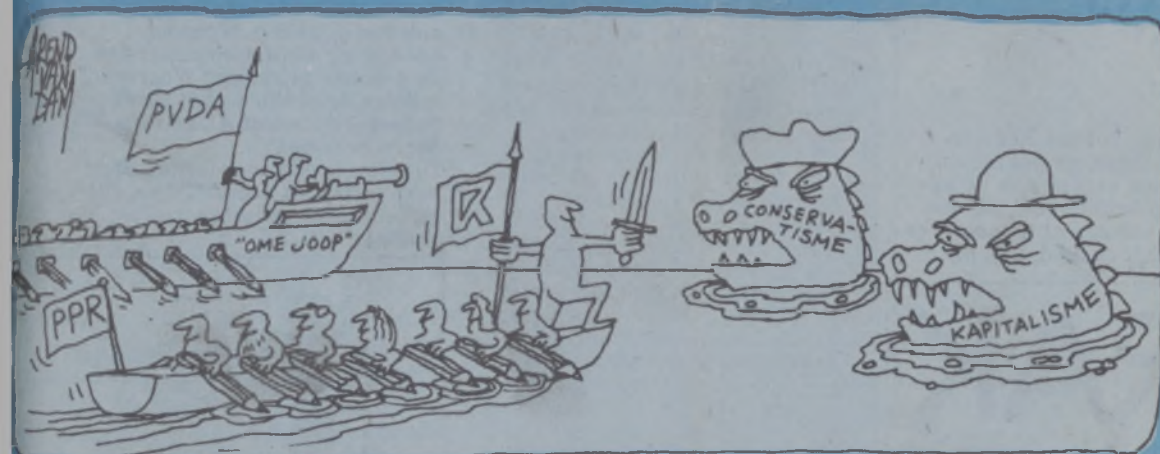
Wijnand van
Hoogevest:
Geslagen,
niet versagen

pag. 4

Interview
met Bas de
Gaay Fortman

„We namen
de Zwarte
Piet over
die de PvdA
bedacht had”

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Zondag:

Ik erger mij rot aan het misbruik dat sommige politici en journalisten maken van de gijzeling. Op het moment dat aan een politikus een al te moeilijke vraag wordt gesteld, kan hij

PPRAK

PPR-Aktiekrant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Jan Heytel, Sam Mol, Hans van van der Neut.

redaktieraad: Alice de Gier, Harm Lamberts, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester (eindredacteur).

productie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft

redactie-adres: Kees Waagmeester, Veldbloemweg 63, Alphen aan den Rijn. Tel. (01720) 23052.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abbonement: f 22,- per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Buro Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

daar vanwege de gijzelingsakties niet op antwoorden. „Uiteraard” niet. De heer Aantjes moet zich schamen, hoor ik, dat hij zijn waarheid over de CDA-fraktieperikelen op tafel legt, terwijl de gijzelingen aan de gang zijn. Wat een schijnheiligheid stroomt er over Nederland.

Wat is die schijnheiligheid toch? Daarop geeft Okke Jager in Trouw van vandaag voor mij althans een antwoord. Onder de titel „de vergeten gijzeling”. De grootste gijzeling uit de geschiedenis heeft bij de verkiezingen geen rol gespeeld, schrijft hij. Door te dreigen met massale vernietigingswapens houden wij de totale wereldbevolking in gijzeling. Als de vijand ons te dicht nadert, zullen we „de hele trein oplazen” met alle onschuldige kinderen en onszelf er bij. Het kleine dorp weerspiegelt de in blokken verdeelde wereldsamenleving. Ook wij nemen alle risico's op de koop toe, ook wij worden gevaarlijk als we ons gezicht dreigen te verliezen. Ook wij kunnen er geen enkel doel mee bereiken. Ook wij hebben alle grenzen overschreden. Jager zegt dat er sinds de oorlog, die nog steeds aan de gang is, geen dag is verlopen of er worden mensen door mensen gedood. Alle oorlogen sinds de oorlog met tientallen miljoenen slachtoffers. En per jaar in Nederland alleen 450 kinderen die in het verkeer om het leven komen. „Soms een echt ongeluk, maar vaak is het de terreur van alcohol of haastwaan.” En dan over de geschiedenis: „Wij KUNNEN de werkelijkheid van deze dagen niet onder ogen zien omdat zij ons te gewelddadig herinnert aan de verblinding uit onze koloniale nadagen, toen wij de werkelijkheid niet WILDEN zien. Wij hebben 3.000 KNIL-militairen (de overige 60.000 voegden zich bij Indonesië, waar ook jonge Molukkers hadden meegevochten in de vrijheidsstrijd) misleid met onze koloniale apenliefde”.

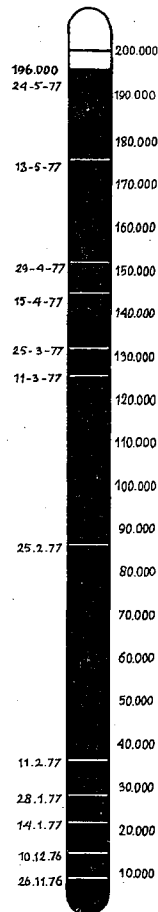
Er zijn frappante parallellen, zo laat Okke Jager verder zien. Ik citeer maar, want zijn zinnen zijn te waardevol. „Het is goed dat psychologen spreken over de merkwaardige apathie bij gijzelaars. Maar waarom spreken zij niet over de psychologische verdoving die ons allen in de greep heeft, omdat niemand het zich kan veroorloven om zich de uitwerking van kernwapens in te denken? Waarom speelde het zelf in de verkiezingsdebatten vrijwel geen rol dat de jaarlijkse productie van plutonium in 1980 genoeg is voor 10.000 kernwapens? De hoge ambtenaar van Buitenlandse zaken die verklaarde dat het machtsevenwicht

wordt verstoord, omdat onze overmacht wordt aangetast, merkte niet eens dat er iets niet klopte”. Het geweldsevenwicht noemt Jager een vastgelopen gijzelingsaffaire.

Het is voor politici niet makkelijk een uitweg te vinden, maar het maakt verschil of de basis is een geloofsbelijdenis dat het anders moet of een ideologie dat het niet anders kan.

„Bewindsliden voelen zich gedekt door het volk dat zegt dat er een einde moet komen aan een gijzeling. Waarom hebben zij die dekking niet bij de grootste gijzeling? Waarom werden de verkiezingen niet beheerst door wat ALLE kinderen bedreigt?”

Dit alles is een zo waardevolle benadering en overdenking, dat ik het hier maar uitvoerig vastleg.

Verkiezingsfonds PPR, giro 5555 te Ommen

SPEK HET PPR-VERKIEZINGSFONDS!

Met de verkiezingen hadden we de twee ton bijna binnen. Onze geldwervingscampagne is beter gelukt dan onze politieke campagne. We kregen er trouwens de laatste maanden ook duizend nieuwe leden bij. Volgens Bas de Gaay Fortman is aan onze inspanning toch de derde zetel te danken. Nog even, en we zijn in ieder geval uit de financiële zorgen. Dankzij u.

Ria Beckers:

Zekerheid vol risico's

Nog een beetje verdoofd van de dreun vraag ik me af hoe al die andere sjouwers en sjouwsters voor de partij het maken. We hebben een campagne gevoerd waarin veel enthousiasme was voor de PPR en haar ideeën, maar veel twijfels ook over de positie waarin ze zich had geplaatst. En we moeten met pijn vaststellen dat die twijfels over onze deelname aan de macht het hebben gewonnen.

Dat de zekerheid van Den Uyl als minister-president een risico betekende voor de PPR-ideeën heeft menigeen zich niet gerealiseerd toen hij ging stemmen. Dat elke stem voor Den Uyl tegelijk een stem voor Van Agt was evenmin.

We moeten vaststellen dat onze poging om de jaren zestig vast te houden in een eerlijke en duidelijke politiek niet is overgekomen.

Veel mensen hebben bovendien het gevoel dat ze van vernieuwing niets te verwachten hebben. Ze denken zich tegen alle onzekerheden te kunnen beschermen door te kiezen voor de grote partijen en voor het veilige midden. Voor het veilige gevoel van de laatste dagen voor 25 mei: Den Uyl en Van Agt die

samen het Nederlandse volk opnieuw door de ellende heen loodsen. En men vergeet zich daarbij de vraag te stellen hoe vaak we nog in die ellende terecht zullen komen als we niet bereid zijn de oorzaken ernstig te nemen.

Nederland heeft gekozen voor een kabinet dat de doellose miljardenstroom naar het bedrijfsleven zal voortzetten en de werkloosheid verder zal zien stijgen; een kabinet dat de UCN zal uitbreiden, dat de hoge inkomens niet werkelijk zal aanpakken, dat de NAVO gaat versterken; een kabinet dat in de machtsverhoudingen geen wijziging kan brengen.

Er is daarom niet zoveel reden om de PvdA te feliciteren. En helemaal geen reden om aan het nut van de PPR te twijfelen. We

zullen de Partij van de Arbeid houden aan het gesloten regeerakkoord. We zullen meer dan ooit opkomen voor mens en milieu, voor vrede en veiligheid, actie voeren waar dat nodig is. We zullen wél duidelijker aandacht moeten hebben voor de samenhangen binnen de partij willen we als groep sterk blijven. Ook in de campagne is gebleken dat de communicatie niet optimaal is. Dat mensen aan de basis keer op keer een enorme afstand voelen tussen hun eigen harde werken en de besluiten aan de top of de discussies van de kerngroep. Dat zal moeten veranderen. PPR-mensen laten zich niet zo gauw ontmoedigen. Dat mag zeker nu niet gebeuren. Het heeft ook geen zin dat diegenen die het met bepaalde besluiten niet eens waren nu blijven hameren op het eigen gelijk. Ook tegenslagen horen noodzakelijk bij een groeiproces, omdat ze dwingen tot bezinning. Vanuit die bezinning zullen we elkaar en onze nieuwe leden motiveren om aan het werk te gaan. De PPR is springlevend. Dat heeft de campagne laten zien. Dat bewijzen ook de honderden brieven en telefoontjes van de laatste tijd.

Ria Beckers

Voorzitter Wijnand van Hoogevest

Geslagen, niet versagen!

Verkiezingen vernietigend voor kleine partijen ter linker- en ter rechterzijde. Een nauwelijks nog interessante konklusie van de resultaten van de 25ste mei.

Veel belangrijker is het de oorzaken van de afwijzing door grote groepen kiezers op te sporen. Zonder het zoeken naar zondebokken. Onze analyses dienen zich dan ook toe te spitsen op die oorzaken, niet op personen. Welnu, waarin hebben wij ons vergist? In de eerste plaats, meen ik, in de afkeer van linkse kiezers van Van Agt. En de daarmee samenhangende machtsvraag: Wie houdt hem tegen?

„Van Agt eruit”, heeft naar de kiezers toe goed gewerkt. Zo goed zelfs dat men het zekere voor het onzekere nam door rechtstreeks te stemmen op de man, die dat zou kunnen bereiken. Dit is niet zo maar een bewering maar een ervaring opgedaan tijdens bijeenkomsten in de aktiecentra.

De verkiezingen zijn uitgevonden op die machtsvraag, niet op inhoudelijke zaken, zoals in 1972. En dat hebben we toch onvoldoende onderkend.

Bovendien is het erg moeilijk gebleken uit te leggen dat wij door middel van het regeerakkoord, ook na het kongresbesluit van 16 april,

blijvende invloed op de PvdA zouden kunnen uitoefenen. Ook op dit punt hebben grote groepen linkse kiezers het zekere voor het — mogelijk — onzekere genomen. Bij één van de verkiezingen vóór 1940 gingen de liberalen de verkiezingen in met de slagzin: „Zet meer liberalen naast Colijn”. De kiezers namen ook toen het zekere voor het onzekere en stemden rechtstreeks op Colijn. Ook toen ging het om de machtsvraag. We zouden ons in de tweede plaats kunnen bezig houden met het beruchte „als” spelletje. „Als” dit of dat niet gebeurd zou zijn, dan zou het verlies wellicht beperkt zijn gebleven. Dit is een heilloze discussie.

Niet het omzien — in wrok — maar het vooruitblikken is altijd één van de kenmerken van de PPR geweest. En haar sterke kant.

Eén van onze minder sterke kanten is de openbare discussie. Op buitenstaanders maken wij soms de indruk kamikazepiloten te zijn. En met name als het gaat om strategische zaken.

Voor mij is het volstrekt duidelijk wat er moet gebeuren. Onze houding in het parlement zal bepaald blijven door het met de PvdA gesloten regeerakkoord. Wij zullen onze fractie meer dan ooit on-

voorwaardelijk moeten steunen. Het besturenoverleg met de PvdA zal gewoon voortgezet worden. Al onze aandacht zal nu gericht moeten worden op de staten- en gemeenteraadsverkiezingen van volgend jaar. Onze nieuwe leden, die zich de afgelopen maanden bij honderden met groot enthousiasme meldden, zullen niet vergeten mogen worden. Maar vooral ook dient het contact met alle leden versterkt te worden. Ik stel mij — en met mij de andere bestuursleden — van harte beschikbaar om met de aktiecentra te overleggen over plaats en taak van de PPR in deze samenleving.

Wij hebben uitgesproken ideeën over de inrichting van de samenleving en het voeren van een samenhangend beleid.

Dat gaan we — graag met alle leden — met vernieuwde energie uitdragen.

Dan is er geen tijd om bij de pakken neer te zitten, geen tijd mistroostig te zijn, geen tijd tot navelstaren.

Onze plaatselijke afdelingen heten niet voor niets aktiecentra.

Welaan dan, vrienden, aan de slag voor een progressiever beleid, niet alleen landelijk, maar ook plaatselijk.

Wijnand van Hoogevest.

4 Op de avond van de verkiezingen geven Ria Beckers en Bas de Gaay Forman commentaar op de verkiezingsnederlaag van de PPR. Het proces van verbijstering, twijfel, bezinning, zelfkritiek en nieuwe aktie moeten ze in enkele ogenblikken hebben doorgemaakt, want hier wordt aangekondigd, dat de PPR bij de verkiezingen van volgend jaar weer terugkomt.

(foto Anefo)

ZWARE KLAP

De PPR is van zeven naar drie zetels geduid. Net zo snel als in 1972 op zeven zetels kwam, is ze die winst ook weer kwijt. Maar ook andere kleine partijen hebben vergelijkbaar zware klappen gehad. Het kan niet anders of we hebben te maken gehad met een algemene tendens, waar ook de PPR, ondanks een in vele opzichten uitstekende campagne, slachtoffer van geworden is. Wij hebben die tendens niet gezien, hebben er in ieder geval niet tijdig iets tegenover kunnen stellen.

Deze verkiezingsnederlaag kan niet liggen aan één of ander verkeerd gelopen campagne-onderdeel. Het is onder de huidige omstandigheden absolute onzin om naar schuldigen te zoeken.

De partij als geheel, kan men hooguit vaststellen, heeft niet in de gaten gehad wat de wens van een belangrijk deel van onze eigen aanhang was.

TENDENS

De tendens is naar mijn mening geweest, dan de kiezer allereerst een stem wilde uitbrengen ter beïnvloeding van de machtsvorming. Een tegenstem tegen Wiegels of Van Agt betekende een stem op Den Uyl. Met een ingewikkeld verhaal van onze kant (hoe groot ons gelijk misschien ook was) dat een stem op Den Uyl ook betekent dat men voor een coalitie met Van Agt zou kiezen terwijl een stem op de PPR een stem voor een echt progressief kabinet zou hebben betekend, hebben we nauwelijks een kiezer kunnen bereiken. Dat het absolute onzin is om schuldigen te zoeken wil niet zeggen, dat we geen les moeten trekken uit wat gebeurd is. Natuurlijk, we moesten oproeien tegen een sterke golf van publiciteit waarin de nek-aan-nek-race tussen Den Uyl en Van Agt wel het handigste propagandamiddel was van zowel de PvdA als het CDA. De winst van Wiegels is te

gegevallen gezien de verwachtingen die de afgelopen jaren waren gewekt, de PvdA heeft aan het dilemma Den Uyl of Van Agt flink gewonnen en het CDA heeft zich door dat dilemma kunnen handhaven. Zelfs het feit dat de beide heren gedoemd zijn samen te werken heeft de zuigkracht van deze nek-aan-nek-race alleen maar versterkt. Want de één mocht vooral niet sterker worden dan de ander. De kleine partijen aan weerskanten van Den Uyl en Van Agt zijn hiertegen niet bestand geweest. Het succes van D'66 is verklaarbaar (hoewel de winst van deze groep gezien de verwachtingen tegenviel) doordat D'66 in ieder geval invloed heeft door haar opstelling op Den Uyl en Van Agt, al is de aard van die invloed niet duidelijk.

LES

Wat is nu die les die de PPR uit dit alles moet leren? In algemene beoordelingen volgens mij deze:

Het moet zonder al te ingewikkelde verklaringen duidelijk zijn voor iedereen, dat een stem op de PPR in ieder geval steun aan Den Uyl betekent. Dat wij verder willen gaan als Den Uyl en ook anders willen gaan als Den Uyl is geen reden je niet te stellen achter wat Den Uyl in ieder geval wil.

Deze houding had duidelijk moeten worden in onze bereidheid om door te gaan met regeren. Wat dat betreft hebben wij ons er toe laten verleiden als kleine partij voor de verkiezingen „nee” tegen het CDA te zeggen. Een dergelijk nee was volkomen gerechtvaardigd. Volkomen. Maar een dergelijk nee hadden we alleen samen met de PvdA kunnen uitspreken. Toen dat niet kon gebeuren, om welke kwalijke reden dan ook, hadden wij het als kleine, kwetsbare partij ook niet moeten doen. Naar mijn inzicht hadden we dan wel wat verwijten gekregen van mensen die linkser staan dan de PPR, maar dat is

niet erg. Mensen die alleen willen regeren als hun programma binnen een jaar integraal kan worden gerealiseerd, zijn politiek niet serieus te nemen. Maar wat we wel hadden bereikt was een discussie over uiterst belangrijke programmapunten die wij inbrengen. Want alleen als je kans maakt op macht en invloed wordt hetgeen je als partij naar voren brengt serieus genomen. Als je bij voorbaat al van de macht afstand hebt gedaan, kan elke partij en ook de publiciteit je met alle recht en reden links laten liggen. Heel duidelijk voelde ik dat toen Van Agt de zaterdagavond voor de verkiezingen ronduit voor de tv verklaarde, daartoe uitgedaagd door Bas de Gaay Fortman, dat Nederland de drie kerncentrales wel moet bouwen omdat we anders met onze stroomvoorziening vastlopen. Een verhaal dat te dol is om door een lijsttrekker van een grote partij te worden verkocht, maar het gebeurde toch maar. Ongestraft, want het gepruttel van de PPR was protest vanuit de oppositiebanken waar we voor de verkiezingen al inzaten.

OUDE REGEL

Dit is geen pleidooi om maar met het CDA te gaan regeren. Het is wel een pleidooi voor een oude regel, dat een politieke partij nooit zelf afstand moet doen van invloed, maar dat een politieke partij zich daartoe alleen moet laten dwingen door anderen. Bijvoorbeeld tijdens een kabinetsformatie. Wie dan aan de PPR duidelijkheid vooraf vraagt, is aan het verkeerde adres. Waar de PPR staat is duidelijk. Die vraag naar duidelijkheid vooraf geldt alleen die partijen die makkelijk van partner wisselen: de konfessionelen. De duidelijkheid van de PPR is haar programma, zijn haar mensen en haar band met de PvdA. Bij geen enkele kiezer komt men daarover vragen tegen. Waarom de PPR zich niet aan die oude regel heeft kunnen houden ligt

door Kees Waagmeester

naar mijn indruk voor een belangrijk deel aan een wezenlijk gebrek aan vertrouwen op eigen standpunten en op eigen mensen.

Er is een natuurlijke spanning tussen de macht en de ideeën. Het één mag niet gaan ten koste van het andere. En voor een partij die veel met de samenleving wil is die spanning groter dan voor andere partijen. Voor ons is die spanning erg groot en moet groot blijven.

De ideeën zijn belangrijker dan de macht, maar door ons bij voorbaat afstand doen van de macht zijn onze ideeën bijna kansloos geworden. Op verantwoorde wijze omspringen met je ideeën betekent in de politiek vooral op verantwoorde wijze omspringen met je invloed.

Nogmaals: de omstandigheden waarin we deze campagne moesten voeren waren bijzonder zwaar. Voor een partij die altijd wat kiezers verliest en er nieuwe kiezers bij moet winnen is het tegenhebben van de trend helemaal katastrofaal. Een crisisgevoel, dat door de gijzelingen kan zijn aangescherpt, werkt in het voordeel van partijen die al dan niet vermeende zekerheid kunnen bieden. De PPR heeft niet op gepaste wijze op deze dingen gereageerd. En dat zal voor een politieke partij die overtuigd is van haar rol en functie toch echt moeten.

Nieuwe leden beter opvangen

Ter verlichting van het werk van de sekretaris partij-opbouw van het partijbestuur is onlangs een nieuwe medewerker in dienst genomen. Daardoor kon het werk voor de partij-opbouw, ondanks de verkiezingsdrukte, worden uitgebreid. Aan de volgende hoofdpunten wordt voorrang gegeven:

- ledenwerving
- opvang van nieuwe leden
- aandacht voor informatievragers
- stimulering van de oprichting van aktiecentra
- stimulering van de activiteiten van de aktiecentra.

Voor het onderdeel „opvang van nieuwe leden” ligt inmiddels een aktieplan klaar (de aktie vragenlijsten nieuwe leden). Zodra plannen voor de andere punten klaar zijn, worden de leden hiervan op de hoogte gesteld.

Naast het maken van plannen is partij-opbouw met veel achterstallig werk bezig geweest: brieven, telefoontjes, notities van leden. Bepaalde vragen doken daarbij steeds opnieuw op, zoals de vraag wat een plaatselijk aktiecentrum is, welke leden er in een buurt van een briefschrijver wonen, hoe men aan verkiezingsmateriaal kon komen.

Er zijn kontakten gelegd tussen mensen die zich opgaven als lid en daarbij een bepaalde belangstelling of deskundigheid vermeldden en groepen die met speciale onderwerpen bezig zijn, zoals de themagroepen.

Deze persoonlijke behandeling van nieuwe leden heeft veel positieve reacties opgeleverd. Met dit principe zijn we naar onze mening op de goede weg.

De opvang van nieuwe leden is als prioriteit gekozen, omdat het functioneren van de partij valt en staat met de inzet van de leden. Men mag aannemen, dat het motief om lid te worden van de partij voor een belangrijk deel bestaat uit de wens op de een of andere manier activiteiten in partijverband te ontplooiën. Die gelegenheid moet dan ook worden geboden. Eén voorbeeld om aan te geven wat er in dit opzicht mis kan gaan: Een echtpaar is ongeveer twee jaar geleden lid geworden van de PPR. Ze hebben, althans persoonlijk, niets van de PPR gehoord in die tijd. Dan worden ze plotseling ingeschakeld omdat er in hun buurt een aktie tegen kernenergie op touw wordt gezet, ten minste, er wordt geprobeerd ze in te schakelen. Maar helaas lopen de pogingen op niets uit, want ze zijn op het zelfde moment hoogst beledigd de partij uitgelopen. En misschien niet helemaal onterecht. Want van een partij

met de leus „omdat het om mensen gaat” zou je eigenlijk wat meer aandacht voor de leden kunnen verwachten. Gelukkig behoort dit geval bij de uitzonderingen.

Daarom vinden wij dat elk nieuw lid zo gauw mogelijk moet worden benaderd om te kijken wat hij of zij wil en kan en hoe dat binnen de partij op zinvolle wijze is aan te wenden.

Twee zaken spelen hierbij een rol: er moet een overzicht zijn op landelijk nivo van de activiteiten van thema- en werkgroepen en de behoefte die daar bestaat aan medewerkers. Ten tweede: de nieuwe leden moeten persoonlijk benaderd worden.

Voor dat laatste is het plaatselijke aktiecentrum de meest aangewezen instantie. Dat eerste ligt op de weg van de sekretaris partij-opbouw

van het landelijke partijbestuur. De „aktie vragenlijsten nieuwe leden” komt er op neer, dat ieder nieuw lid via het aktiecentrum een dergelijke vragenlijst krijgt die na enige tijd persoonlijk wordt opgehaald. Aan de hand van de antwoorden, of men wel of niet aktief wil zijn, kunnen we bemiddelen tussen vraag en aanbod. Via de maandelijkse lijsten met nieuwe leden die de aktiecentra krijgen kan elk aktiecentrum uitzoeken wie zo'n lijst krijgt en wie men moet bezoeken. De aktiecentra worden nog tot in de details van de regeling op de hoogte gesteld en ontvangen ook andere suggesties om nieuwe leden beter op te vangen.

We willen tenslotte opmerken, dat elk nieuw lid een korte verklaring wordt gegeven over het gebruik van de gegevens en over de wijze waarop ze beschermd worden. Wat nog niet bekend is, is de datum waarop de „aktie vragenlijsten nieuwe leden” van start gaat. Daarover volgen nadere mededelingen.

Kees Tilanus,
sekr. partij-opbouw
Wim Gorter, mede-
werker partij-opbouw

Over Wet Arbeid Buitenlanders

PPR krijgt wellicht haar zin door Europees Sociaal Handvest

De door de PPR zo fel bestreden **Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers**, die door de Tweede Kamer is aanvaard, maar nog niet door de Eerste Kamer is behandeld, is in moeilijkheden. De wet is namelijk in strijd met het Europees Sociaal Handvest, dat zegt dat een ieder in staat dient te worden gesteld in zijn onderhoud te voorzien door werkzaamheden die hij vrijelijk heeft verkozen. Verder wordt gesproken van „recht op bijstand, scholing, migratie van gezinnen en recht op vrije vestiging”.

De Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers (WAB) is duidelijk in strijd met het Sociaal Handvest, dat dan ook nog niet door de Kamer is geratificeerd. Maar eeuwig kan dit niet duren. Eens zal die ratifikatie moeten plaatsvinden.

De PPR-fractie heeft er bij de behandeling van de wet in de Kamer al op gewezen, dat men in strijd zou komen met het Europees Sociaal Handvest, maar de regering zette door.

In de WAB is het zo, dat de tewerkstellingsvergunning van een buitenlander moet worden aangevraagd door de werkgever. Daardoor is de afhankelijkheidspositie van de bui-

tenlandse werknemer onaanvaardbaar vergroot. De vergunning is verder gebonden aan een bepaald soort werk. Eerst moet worden nagegaan of er geen Nederlanders zijn die dat werk kunnen of willen doen. Daardoor zijn de mogelijkheden voor een buitenlander om van werk te veranderen of om promotie binnen een bedrijf te maken, bijna nul geworden. Reden voor scholing vervalt ook.

Daarnaast wordt de verblijfsvergunning van de buitenlander gebonden aan de vergunning van de werkgever. Tenslotte regelt de wet, dat een bedrijf dat meer dan twintig buitenlanders in dienst wil nemen van geval tot geval wordt bekeken. Daardoor ontstaat een situatie, waarin men het aantal buitenlanders automaties kan aanpassen aan de stand van de arbeidsmarkt.

Doordat de afhandeling van de wet op zich laat wachten blijft de strafbaarstelling van koppelbazen en werkgevers die illegalen in dienst nemen ook uit. De buitenlanders blijven over hun rechtspositie in het onzekere. De mogelijkheid om ongestraft illegalen binnen te halen blijft open. En dat terwijl meer dan duizend buitenlanders nog steeds wachten op een definitieve beslissing over hun regularisatie.

Het gezin en de leef- en werkgemeenschappen

Dit is een verklaring van een groep Groningse PPR-leden:

In onze huidige samenleving wordt zeer sterke nadruk gelegd op individuele vrijheid, persoonlijke ontplooiing, eigen bezit, privacy. Bij alle positieve verworvenheden van een dergelijke cultuur dienen echter ook de zorgelijke en bedenkelijke aspecten opgemerkt te worden. Particulier bezit en verbruik van goederen dreigt een onverantwoorde verspilling met zich te brengen. Daarbij kunnen mensen ten zeerste op zichzelf teruggeworpen worden in eenzaamheid en maatschappelijke afzondering, zodat zij onbereikbaar worden en zich ook voor anderen niet meer kunnen inzetten. Die afzondering gebeurt ongemerkt: mensen doen gewoon niet meer mee en leven niet echt meer: bejaarden, arbeidsongeschikten, werklozen, zwakken, en structureel: mensen worden afgezonderd in inrichtingen: gehandicapten, chronies zieken, bejaarden.

Het andere uiterste van de individualisering is de massalisering: mensen worden blootgesteld aan leefwijzen, werkpatronen, productie-mechanismen en konsumptie-gewoonten waartegen zij als eenlingen nauwelijks verweer hebben. Tussen individu en massa gaat een gat. Het fijnmazige weefsel van met elkaar leven en met elkaar zorgen raakt verraafd.

In dit verband moet worden opgemerkt dat ook het gezin schade lijdt onder deze individualisering en massalisering. Huwelijk en gezin kunnen zeer welkome warme kerens van leven zijn. Gezinnen die zich naar binnen en naar buiten toe sterk kunnen ontwikkelen en daartoe de kansen en middelen hebben, kunnen een krachtige steun zijn voor de gemeenschap. Maar degenen die het gezin welhaast heilig verklaren zien niet alleen over het hoofd dat heel veel mensen niet in gezinsverband kunnen leven, zij negeren ook het feit dat menig gezin niet meer opgewassen blijkt tegen zeer sterke druk die nieuwe maatschappelijke verschijnselen uitoefenen. Het kan voorkomen dat werkende echtgenoten uit elkaar groeien, dat ouders geen echte verhouding tot hun kinderen meer opbouwen, dat kinderen geen leef- en speelruimte hebben, dat grootouders en andere familie door het veelvuldig verhuizen naar elders onbereikbaar worden en dat door het drukke en haastige leven de contacten terugvallen. Met name ook als werkgemeenschap is het gezin al sinds lange tijd uiteen gevallen. De maatschappij bedient zich van het gezin maar dient het niet. De dikwijls tot vier mensen, twee ouders en twee kinderen, teruggebrachte gezinsvorm is naar binnen toe zeer kwetsbaar; en het is in praktijk voor dergelijke kleine leefvormen zeer moeilijk ook naar buiten toe echt samen te leven. Het is verheugend dat er vandaag de dag nieuwe vormen van samenleven worden opgezet. De zg. „leefgroepen” worden aangetroffen in allerlei grootte, samenstelling, doel-

stelling en organisatievorm. Deze groepen proberen een grotere openheid naar binnen en naar buiten te bereiken. Zij trachten gebruiksgoederen, materiële en financiële bezittingen, kennis, werk, taken van huishouden, opvoeden enz. te delen, een soberder gemeenschappe-

**Het
gezin
bedreigd
!**

lijker en ekonomies verantwoorde manier van leven op te bouwen. Door bundeling van krachten kunnen zij ook in de maatschappij meer hulp en aktie ontplooien. Zij zijn een verweer tegen de verbroekeling van de samenleving in los van elkaar staande enkelingen en mikro-gezinnen.

Omdat wij zo gewend geraakt zijn aan individuele leefwijzen is het niet eenvoudig de bakens te verzetten. Ook allerlei wetgevende regels en voorwaarden belemmeren nieuwe samenlevingsmodellen. Daarom is het begrijpelijk en raadzaam dat leefgroepen zich, zeker in de eerste fase van ontwikkeling, beperken tot kleine stappen. Opener relaties, delen van eigendom, samen initiatieven nemen op openbaar terrein leert men niet van de ene dag op de andere en wordt door de samenleving ook dikwijls niet spontaan geaksepteed.

Het is duidelijk dat het verschijnsel leefgroepen van belangrijke sociale en kulturele betekenis kan worden. Leefgroepen moeten daarbij aanspraak kunnen doen gelden op langs politieke wegen te bewerkstelligen mogelijkheden en rechten.

De PPR zal zich inzetten voor de groei van opener en breder vormen van samenleven, ook als aanvulling op het gesloten gezinsmodel, dat in de knel dreigt te raken. Het gezin blijkt trouwens zelf menigmaal gebaat bij een opvang van buiten en zelfs bij opname in een groter leefverband. Voorbeelden tonen de positieve mogelijkheden hiervan aan. Ook binnen de PPR is een toenemend aantal mensen, in gezinsverband en op andere manieren, betrokken bij nieuwe leefgemeenschappen.

De PPR wil helpen bevorderen dat leefgroepen niet als uitzondering apart worden gezet, zoals maar al te gauw met anderssoortige verschijnselen dan de bekende en gebruikelijke gebeurt, maar dat zij integendeel op hun omgeving een werking kunnen uitoefenen die de gemeenschapszin, de sociale inzet en de noodzakelijke maatschappelijke veranderingen ten goede komen.

Omdat de groei-ekonomie haar einde bereikt heeft en niet mag worden voortgezet willen wij de wereldbevolking en de aarde niet meer dan toelaatbaar leed en schade toebrengen, zullen wij nieuwe modellen van zelfstandig kleinschalig werk en van soberder zelfverzorgende konsumptie moeten opbouwen. De werkloosheid, die nationaal en internationaal niet beheerst en niet opgevangen kan worden door de eenzijdige groei-ekonomie, moet met name door de direkt getroffenen zelf worden gekorrigeerd. Zij zijn de aangewezenen om, waar nodig met overheidssteun van gemeenschapsmiddelen, zelf nieuwe vormen van zinvolle arbeid en produktie te ontwikkelen. Dit werk zal minder grondstoffen en energie moeten verbruiken. De PPR meent dat leef- en werkgemeenschappen hiervoor modellen kunnen aandragen en pionierswerk kunnen doen. De PPR hoopt in de komende kabinetsperiode mee te kunnen werken aan het tot stand brengen van wettelijke regelingen voor leefgroepen, met name wat betreft woongelegenheden, werkruimte, steun voor nieuwe initiatieven van werken en produceren, huursubsidies, belastingregelingen, testamentaire regelingen die zijn aangepast aan deze vormen van samenleven en -werken.

Bas de Gaay Fortman over de verkiezingsnederlaag:

Het stond vast dat we in de strijd om d

Bas de Gaay Fortman leest voor wat het Nieuwsblad van het Noorden op de verkiezingsavond optekende uit de mond van het Groningse raadslid Henri Dijksterhuis: „We hebben ons op het Amersfoortse kongres goed uit de markt geprijsd. En ik heb ze nog gewaarschuwd. Als ik niet zo gepokt en gemazeld was in de PPR had ik ook op Joop gestemd, want die verdient het.”

Een tekenende reactie. Bas de Gaay Fortman is graag bereid zijn visie te geven op de verkiezingsuitslagen. „We hebben het uiten van onze emotie over het CDA belangrijker gevonden dan een beetje verstandig politiek schaken,” zegt hij. Zonder te wachten op vragen, doet hij zijn verhaal. „Voor mijzelf is het ook een les geweest.”

Waarom is het verlies van bijna alle kleine partijen te wijten?

Bas de Gaay Fortman: „In het algemeen aan het feit dat bij deze verkiezingen de kiezer zijn interesse heeft verschoven van de vraag wie in het parlement moet naar de vraag hoe de machtsverhoudingen worden. Een partij als D'66 heeft het daarom nog kunnen redden — al zullen de acht zetels hen nog tegen zijn gevallen — omdat die partij meefunctioneerde in de vraag wat voor regering er komt. Bij geen van de andere partijen die verloren hebben speelde dit mee.

Voor ons gold niet dat een stem op de PPR een stem op een progressief kabinet was, want voor de verkiezingen was het al te zien dat een progressief minderheidskabinet te weinig reëel was om serieus genomen te worden door de kiezers. Het GPV heeft verloren aan de RPF maar ook aan Van Agt, omdat de kiezers dachten dat alleen Van Agt in staat zou zijn tegenspel te bieden aan die dominerende Den Uyl. En bij DS'70 is het zo dat de kiezers niets hebben aan Drees die alles beter weet, maar dat ze om een kabinet PvdA-CDA te voorkomen beter op Wiegel kunnen stemmen. De Boerenpartij is ook voor een deel naar de VVD gegaan en verder versplinterd naar alle andere partijen. Zelfs de SGP heeft in een tijd dat de reformatorische partijen met de „papen” samengaan iets verloren. De mensen voelen niets meer voor een getuigenispartij. Weg er van, is de trend. Niet de vraag wie er in het parlement komt en wat voor geluid er bij de debatten wordt gehoord, maar de machtsverhoudingen heeft de kiezer willen beïnvloeden. Ik vind dat eigenlijk wel een positieve ontwikkeling. Want we hadden in de vorige Kamer een groep van 25 mensen die in geen enkele regering meespeelden. Men moest dus zoeken naar een meerderheid van 76 zetels op de

125. Dat komt het funktionieren van het parlement niet ten goede. De kiezer heeft die groep geëlimineerd”.

Er is dus gestemd uit negatieve motieven. Om te voorkomen dat bepaalde groepen aan de macht zouden komen.

Bas: „Ja, want niemand kon een compleet kabinet aan de kiezers aanbieden. En mensen die niet al te veel van politiek weten die zeggen: Die rare kapelaan Van Agt moeten we niet en die snotjongen ook niet. Dan maar een serieuze figuur als

„Er heeft nu echt PPR-volk op Den Uyl gestemd”

Den Uyl die vertrouwen inboezemt. Ik constateer dat wat de partijpolitiek niet is gelukt, namelijk een duidelijk nieuw kabinet aanwijzen, dat de kiezer die rol heeft overgenomen. Als de progressieve samenwerking in elkaar is gekukeld, dan maken progressief stemmende kiezers het zelf wel uit. Die kiezen dan PvdA.

Ja, er heeft ook een rem gezeten om op D'66 te stemmen. Die partij had toch in alle opzichten de wind mee. Terlouw had alle ruimte, zijn partij had nooit vergaderd dan om hem te bejubelen, ze hadden de peilingen mee, het was duidelijk de winnende partij waarvoor de mensen graag kiezen, ze hadden eerder

elf zetels in het parlement gehaald dus hadden een potentieel van één miljoen kiezers en toch komen ze niet verder dan acht zetels. Voor veel kiezers is het nog een vraag welke rol D'66 speelt als tegenmacht van Van Agt en Wiegel. Als dat duidelijk was geweest had D'66 vijftien zetels kunnen halen.

Ik heb pas goed gemerkt hoe moeilijk het is om als kleine partij kiezers te winnen toen wij bij de statenverkiezingen van '74 alle winden mee hadden. Een eensgezinde fractie en partij, twee ministers en een staatssecretaris, een duidelijk gezicht als milieupartij, tot de laatste avond op de tv. Het resultaat is toch dat we straks vijf Eerste-Kamerzetels hebben, dat zijn tien kamerzetels. Dat is mooi. Maar in de peilingen stonden we toen nog hoger. Als je als partij populair bent wil dat nog niet zeggen, dat men op je stemt. Opinipeilingen zijn alleen vlak voor de verkiezingen redelijk betrouwbaar, omdat de mensen dan hebben nagedacht op welke partij ze zullen stemmen. Zomaar ergens tijdens de rit zijn het niet meer dan populariteitspeilingen. Onze partij had wel uit de peilingen kunnen afleiden dat er irritatie bestond onder de kiezers. Maar dat betekent nog niet dat je daar bij verkiezingen niet doorheen zou kunnen breken. Dat zag je aan Eindhoven, waar we eind vorig jaar een percentage haalden dat landelijk goed was voor zes zetels.

Je stuit op weerstand, maar er is doorheen te komen. De grote fout is dat onze mensen dachten dat we op een andere koers moesten gaan liggen. En dat betekende dat we er niet meer doorheen kwamen.

Ondanks een prima campagne. Ria heeft het werkelijk uitzonderlijk gedaan. En in de actiecentra is heel hard gewerkt. Maar het stond vast dat we in de strijd om de macht niet meer meetelden. En daar kun je niet tegenop. Zonder die goeie campagne hadden we trouwens die derde zetel niet binnen kunnen slepen. De campagne heeft zeker resultaat gehad. Maar er was niet meer doorheen te breken. Het resultaat is eigenlijk nog slechter dan in 1971, toen we vier lijsttrekkers hadden, van wie Aarden alleen bekend was. We haalden toen 1,83 procent van de stemmen en nu 1,69. Toen hadden we 4.000 leden en geen reservoir van mensen die wel eens op de PPR hadden gestemd. Nu hebben we een harde kern van 15.000 leden, mensen in de raden en staten, bewindslieden en een echte aanhang in het land. Mijn enige konklusie is dat er nu echt PPR-

Macht niet meetelden

volk op Den Uyl heeft gestemd. Ja, mensen die volledig, honderd procent achter onze punten staan, die geen twijfels hebben over het nut van de PPR. Ik heb ze bij bosjes ontmoet. Ik heb ze zelfs in mijn familie.

En ik heb steeds gezegd: jullie bekijken je op de PPR. Maar mijn werfkracht voor de club was nergens want de lijn die het laatste kongres uitzette ging tegen mijn advies in. Je kunt je dan wel heel loyaal opstellen, en dat heb ik gedaan, maar overtuigingskracht heb je niet meer. We hebben niet te klagen gehad over de media. Zaterdag voor de verkiezingen was ik nog bijna vijf minuten op de tv, waar ik de volle kans kreeg de PPR-punten te benadrukken. Maar ik denk dat CDA-ers die door mij aan het twijfelen zijn geraakt ook bij Den Uyl terecht zijn gekomen. Zelfs PPR-leden hebben Den Uyl gestemd".

Die ben ik ook tegengekomen.

Bas: „Ik kom tot twee konklusies. Je kunt de trossen met de PvdA niet losgooien tenzij de PvdA daar

zelf voor de ogen van het Nederlandse volk reden toe geeft. Ik zal een voorbeeld geven: In het regeerakkoord staat dat de UCN-Almelo niet wordt uitgebreid. Stel nu dat wij hadden mee-onderhandeld in de formatie en de PvdA had dit punt ingeleverd en de PPR had daarop nee gezegd, dan hadden we maximaal begrip gehad, ook bij heel trouwe PvdA-stemmers.

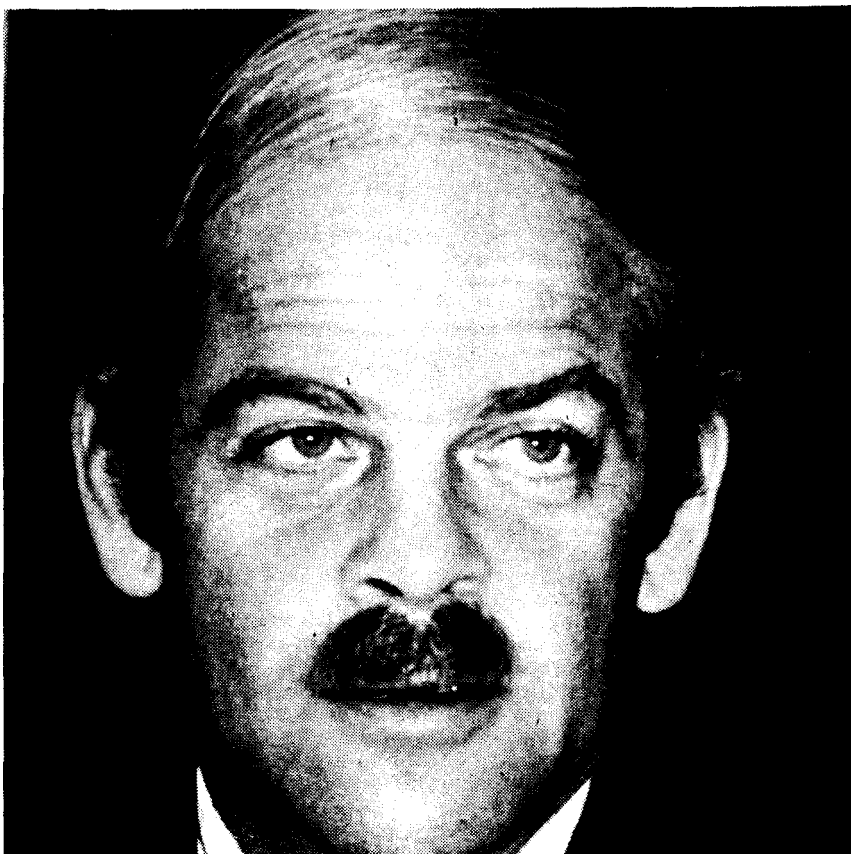
Kijk, we zijn bijzonder teleurgesteld in het succes van de konfessionele partijen die opnieuw met hun lood om oud ijzer verhalen komen en links praten en rechts doen. Maar we hebben het uiten van onze eigen emotie daarover belangrijker gevonden dan een beetje verstandig politiek schaken.

In de tweede plaats hebben we ons buiten de strijd om de macht geplaatst. Daaraan is de tien-zes resolutie vooraf gegaan, die heel wat irritatie heeft gewekt bij een groep van christen-radikalen die die machtslust niet begrepen. Dat was nooit des PPR's. Voor hen is de PPR meer te typeren met de macht van het idee en niet met het idee van de macht. Daar is een man als prof. Berkhof, de voorzitter van de

Raad van Kerken, denk ik niet overheen gekomen. Maar die resolutie was bedacht door de PvdA, hoewel wij hem nog eens gingen aanscherpen op ons januarikongres. Wij namen dus de hele Zwarte Piet over die de PvdA had bedacht. En daarbij: een echt kleine partij die gaat zeggen dat er tien progressieve ministers moeten komen: Dat heeft al zoveel irritatie gewekt, dat we maximaal vijf zetels zouden kunnen halen. Met het laatste aprilkongres hebben we de andere twee zetels zomaar aan de PvdA kado gedaan. Want daarna konden we niet meer zeggen dat er twee manieren waren om een tegenmacht tegen Van Agt en Wiegel te vormen: één door op de PvdA te stemmen met alle programmatiese nadelen en twee door op de PPR te stemmen met alle programmatiese voordelen.

Daar moet ik wel het volgende aan toevoegen. Stel dat het aprilkongres de wijsheid had getoond en een beoordeling van een kabinet met het CDA na de verkiezingen open had gehouden, dan hadden we ook een zeer moeilijke campagne gehad. Hierom: Er was bij het kader van de partij grote angst voor de wijze waarop we kwamen mee te hobbelen met de PvdA. Dat was ook mijn schuld. Ik heb in al de onderhandelingen meegedaan. Na de tien-zes verhouding kreeg je het regeerakkoord waarbij het werd voorgesteld of de PPR allerlei concessies aan de PvdA had gedaan, terwijl het omgekeerd ook het geval was. Men werd zenuwachtig en dat leidde tot de beroemde 44-41 stemverhouding bij de aanvaarding van het regeerakkoord. En dat kon natuurlijk niet. Want van tweeën één: Of de kerngroep was het niet eens met het kongres dat besloten had tot het aangaan van een regeerakkoord met de PvdA of men meende dat de eigen onderhandlungsdelegatie onder leiding van de lijsttrekker had gefaald. Er was, kortom, grote onrust over de band van de partij met de PvdA.

Toen hebben Ria Beckers, Wijnand van Hoogevest en ik een gesprek gehad met Joop den Uyl, Ien van den Heuvel en Ed van Thijn. En toen hebben we gezegd dat de PPR twee dingen zou kunnen gaan doen gezien haar frustraties. We konden ons gaan afzetten tegen Van der Stoel en Duisenberg en tegen de kiezers zeggen dat wie wel progressief wil stemmen maar vindt dat de PvdA te rechts wordt maar op de PPR moet stemmen. Ik zei daarbij dat we dat niet zo konstruktief vonden. Een tweede lijn, zeiden wij, is nu samen loyaal uit te gaan voeren wat we overeen gekomen zijn. Samen gaan staan voor de combinatie PvdA-PPR. Waarbij een ieder met het eigen programma de boer op zou kunnen gaan, waarbij wij natuurlijk de selektieve ekonomiese groei, de werkgelegenheid en energiebesparing, de kernwapens en de

„Zolang je met elkaar praat kun je niet met anderen praten”

„Voor mijzelf is dit ook een les geweest”

kernenergie en het milieu zouden benadrukken, maar waarbij we tegelijk loyaal zouden zijn. En we zeiden: als jullie ons niet de ruimte geven, dan vallen we terug op die eerste lijn die niet zo leuk is.

Den Uyl zag dit volledig in, maar hij was toch niet bereid met Ria samen op pad te gaan of om elkaar te vervangen. De campagnekommissie van de PvdA was er tegen. Het zou hen in het politieke midden stemmen kosten, meenden ze. Maar men kan niet willen dat de mensen voor PvdA of PPR kiezen en tegelijk de PPR wegdrücken. Want toen wisten we al van die richtlijn bij de Vara.

Als het aprilkongres zijn besluit niet had genomen, dan hadden zulke gesprekken vaker plaatsgevonden. We mochten van de PvdA een prijs vragen voor wat wij opgaven ten behoeve van de progressieve samenwerking. Vooral de PvdA heeft het ons onmogelijk gemaakt als tegenmacht tegen Van Agt-Wiegel te funktioneren, want de PvdA was voor ons kongres al op de toer van het driestromenland. Vandaar dat ik zeg dat het ook een erg moeilijke campagne was geweest als het kongres anders had beslist. Dan waren vijf zetels wellicht mogelijk geweest. Ik had zelf toch wel op vier zetels gehoopt. Op de dag van de verkiezingen waren er nog mensen in de PPR die zeiden dat we negen zetels zouden halen. Nou, dat vind ik wel een bewijs hoe ver sommige mensen afstaan van hoe de politiek bij de gewone kiezers overkomt.

Over D'66 wil ik nog zeggen, dat het mijn overtuiging is, dat het niet alleen aan de lijsttrekker kan liggen. Er moet een duidelijke lijn zijn. Een lijn waar je, behalve dat je hem verdedigen kunt, ook echt achter moet staan. Ons program heeft grote werfkracht. Dat heb ik op scholen gemerkt, waar minder vanuit de machtsvraag wordt gereageerd en waar men zich meer afvraagt waar je voor staat. Daar haalden we ook goede resultaten, al waren ze minder dan in 1972.

Ons sterke punt is dat we voor de laagstbetaalden een verantwoord beleid voorstaan dat honderd procent parallel loopt met de PvdA. Maar dat wij duidelijk maken dat er meer is dan de verzorgingsstaat. Dat uit zich in punten als kernenergie, de UCN, de Dollard, de

Oosterschelde, het onderzoek naar sociale verdediging. Wij laten zien dat we naar een nieuwe tijd gaan, naar een andere wijze van consumeren en produceren. Daarvoor hadden we steun kunnen vragen en daarbij hadden we kunnen zeggen dat we met die steun maximale invloed zouden proberen te krijgen, zoals we de afgelopen vier jaar hebben gedaan. We hadden kunnen zeggen: laat dat aan ons over. We hebben bewezen daartoe in staat te zijn. Dan hadden we verkiezingen als deze kunnen winnen. Voor mijzelf is het ook een les geweest. Ed van Thijn en ik hebben de resolutie verdedigd. Maar we hadden beter kunnen zeggen dat het CDA een zeer duidelijke poging tot verrechtiging van de Nederlandse politiek is en dat dus een nieuw kabinet-Den Uyl met PvdA en PPR twijfelachtig is. En dat er één middel is om te voorkomen dat zo'n kabinet er niet komt: PvdA of PPR stemmen. Niet meer dan dat. Ik heb het toen niet gezien en gezegd. Voor mijzelf is het ook een les.

Want je moet dit verhaal niet als een opsomming van fouten van anderen zien. Ik zelf droeg de hoogste politieke verantwoordelijkheid in de PPR toen we voor de resolutie kozen. Joop den Uyl heeft deze fout ook gemaakt. Maar we moeten niet vergeten dat de PvdA zich van de Zwarte Piet van de resolutie heeft kunnen ontdoen door onze domheid. Doordat wij die Zwarte Piet in alle openheid naar ons toe hebben getrokken, terwijl de PvdA hem zelf bedacht had. De teleurstelling bij veel mensen, vooral bij progressieve christenen over de resolutie, heeft zich heel duidelijk op ons ontladen.”

„Hier komt het funktioneren van de partij eigenlijk aan de orde. En daar heb ik grote kritiek op. Kijk, wij geven nul komma nul ruimte aan onze eigen mensen. Men zegt dat men wel vertrouwen in hen heeft, maar dat democratie inhoudt, dat men het zelf uitspreekt. Dat dat veel democratiser is. Ik heb een heel duidelijk voorbeeld hoe verkeerd dat werkt. Eind oktober vorig jaar komt Boy Trip naar ons toe en vraagt beraad omdat hij met een zaak zit. Met de bewindsliden, Wijnand en Ria beleggen we een bijeenkomst en Boy legt de kwestie Almelo op tafel. Hij zegt dat de PPR dat niet kan meemaken en dat de verhouding in het kabinet veertien tegen twee is. Het resultaat is dat Harry van Doorn, Boy en ik naar Den Uyl gaan en hem de kwestie voorleggen. De volgende dag opent de NRC met de kop „PPR slijkt geen uitbreiding van ultracentrifuge”. Men citeert mij, dat ik na het gesprek het vertrouwen heb dat de zaak goed geregeld wordt en er een verantwoord besluit zal worden genomen. Dan blijkt dus ondubbelzinnig naar buiten toe wat de rol van de PPR is. Maar uitgerekend de PPR is dan de

enige partij die het nodig vindt hierover moties aan te nemen. Mijn bezwaar daartegen is, dat een partij-orgaan wel duidelijk kan maken hoe belangrijk hij de zaak vindt, maar niet tegelijk dat de partij het kabinet niet ten val wil brengen. Zodoende kregen wij direkt het verwijt, dat we geen rekening willen houden met het feit dat we niet de enige partij in Nederland zijn. Je verzwakt dus je positie als je openlijk staat te dreigen, temeer als de konfessionelen toch al naar mogelijkheden zoeken om van dat lastige partijtje af te komen”.

Heeft juist bij de UCN de kern-groepuitspraak niet goed gewerkt?

Bas: „Nee, want óf Trip óf Van der Stoel was afgetreden. Het kabinet heeft toen voorwaarden gesteld om met het projekt te bereiken dat de verspreiding van kernwapens zou worden tegengegaan. Voor ons stond vast dat dat onrealisties was, dat dat nooit zou lukken, maar het was wel het enige besluit waarmee we UCN van de baan konden houden en het kabinet redden.

Politiek is niet het hebben van goede bedoelingen, maar je bedoelingen goed bij de mensen overbrengen. Politiek is niet gelijk hebben, maar gelijk krijgen. Wie zegt dat hij het alleen belangrijk vindt dat hij gelijk heeft, moet niet aan politiek gaan doen. Die kan zijn energie beter ergens anders aan wijden. Aan de kerk of aan een aktiegroep. Voor wie allerlei emoties gaat uiten als hij zijn gelijk niet krijgt terwijl hij het heeft is de politiek een slecht werkterrein. Die komt daar niet goed tot zijn recht.”

Je zei de avond van de verkiezingen, dat de PPR direkt terugkwam. Hoe moet dat?

Bas: „Om te beginnen moeten we meteen terugkomen. Niet eerst op vakantie gaan. Er moeten een paar dingen gebeuren. Ten eerste moeten we duidelijk maken dat de PPR bij de staten- en raadsverkiezingen terugkomt, want dan vooral kunnen wij met een inbreng komen die de mensen niet uit driestromenland krijgen. Ik noem dingen als absolute voorrang voor het milieubeheer, verstandig energiebeleid op plaatselijk en provinciaal nivo, verstandig omgaan met de ruimte en een verantwoord cultuurbeleid. Ten tweede zal het ons bij die verkiezingen rechtstreeks om invloed gaan. We praten niet over een programkollege, een links- of meerderheidskollege want de verschillen in driestromenland zijn op lokaal nivo lood om oud ijzer. In Amsterdam hebben we de les geleerd, dat VVD, CDA, PvdA en CPN elkaar uiteindelijk toch wel vinden. We streven dus naar maximale invloed waarbij een programmakkoord met de PvdA niet belangrijk is omdat we niet moeten doen alsof de PvdA zo'n goeie milieupartij is. Onze

Saamhorigheidsgroep middel tot solidariteit

Een heel belangrijk basisgegeven in het programma van onze partij is de rechtvaardige verdeling van macht, welzijn, kapitaal, etc. Het streven naar structurele verandering van de samenleving is bepalend voor de PPR-visie op velerlei maatschappijproblemen.

Het is juist deze visie die velen zo aantrekt in de PPR.

Enkele leden van het Heemstedse aktiecentrum van onze partij waren van mening dat de konsekwenties, verbonden aan die bovenomschreven instelling, ook in het eigen doen en laten meer aandacht moeten krijgen.

Ze hadden een praatpapier gemaakt: „PPR-lid zijn in gedachten, woord en daad”. Daarin merken ze op dat je wel mooi vanuit de welvaartsvaste stoel kunt praten over wat de regering, de ondernemers of de man met het hoge inkomen moet veranderen. Iedereen weet zo vreselijk goed waar anderen afstand van moeten doen, maar zelf kan je het onmogelijk stellen zonder alle verworvenheden. PPR-ers wijken niet af van gewone mensen, maar dat zouden ze nou juist wel moeten doen!

Tijdens een plaatselijke ledenbijeenkomst werd hierover stevig van gedachten gewisseld. Het resultaat was de vorming van een „Saamhorigheidsgroep” waaraan veertien mensen gingen meedoen.

Deze groep is oktober vorig jaar gestart met een heel duidelijke afspraak, voorlopig voor een half jaar: De leden geven ten naaste bij tien procent van hun inkomen aan het groepsfonds. De helft van dit fonds

gaat maandelijks naar een vaste begunstigde (voor het eerste half jaar kozen we X min Y, ontstaan vanuit selftax movement); over de bestemming van de andere helft wordt iedere maand opnieuw besloten.

Het in het oog springende verschil met andere groepen is misschien wel, dat de Saamhorigheidsgroep juist is ontstaan doordat de leden meteen al in het begin een konkreet doel voor ogen hadden. Terwijl andere clubs eerst gaan praten, wiken en wegen, de kat uit de boom kijken en voordat ze eindelijk eens tot daden komen, alweer uit elkaar liggen. Het proces van bewustwording, dat normaal gesproken binnen een groep plaatsvindt, heeft in dit geval ieder lid voor zich afzonderlijk doorgemaakt. De één door veel te lezen, de ander door mee te doen in een aktiegroep, door praten met anderen of tijdens bijeenkomsten van de PPR.

De Saamhorigheidsgroep begon dus met het feit dat ieder lid zichzelf voor een half jaar vastlegde voor een maandelijks bijdrage in het fonds. Daarbij werden wel grondgedachten en doelstellingen afgesproken: saamhorigheid met de arme, verdrukte en onrechtelijke dichtbij en veraf en vooral het streven naar gerechtigheid in structurele en politieke zin bevorderen. Vandaar ook dat behalve Gezinsadoptie Zuid-Afrika, Stakingskassen, Anti Kalkar Proces, Werkkrant, het Medies Juridies Komité Politieke Gevangenen, ook de PPR-verkiezingskas tweemaal met een bijdrage is gesteund. Want via het programma van onze partij kunnen structurele veranderingen in de samen-

leving bevorderd worden.

Hoewel onze groep is gestart met het aksent op geven, behoeft dit niet per se het belangrijkste element te zijn. Er zijn leden die in cijfers uitgedrukt weinig kunnen geven, maar heel aktief zijn in allerlei aktiegroepen of die steeds opnieuw een belangrijke bijdrage leveren aan de diskussie en zo het denken over dingen stimuleren.

Je kan dus zeggen dat het een „draaibare driehoek” is: geven, denken en doen horen helemaal bij elkaar, maar voor de afzonderlijke leden kan het aksent best meer op het een dan op het ander vallen. Het eerste half jaar zit er nu op. Op de laatste bijeenkomst heeft ieder lid verteld hoe hij/zij persoonlijk de afgelopen periode heeft ervaren, of men doorgaat met deze groep en of men bepaalde veranderingen ziet in de gang van zaken. Deze pas op de plaats na een half jaar gaf de mogelijkheid voor ieder om de voorbije maanden te overzien en de rekening op te maken. De achterliggende periode werd min of meer ervaren als een soort kennismakingstijd, als een aanloop naar een meer hechte, diepgaander voortzetting.

Omdat iedereen toch overwegend positief tegenover het lid-zijn van deze groep staat, is besloten opnieuw een half jaar door te gaan!

**Namens de saamhorigheidsgroep
Marlies Levelt-Pierrot**

(Voor eventuele nadere inlichtingen schrijve men Margaret Loenen en An Kamper, Timorstraat 2, Heemstede).

zwakte was dat we een mooi programma hadden en geen invloed. Onze les is, dat we naar maximale invloed moeten streven met de daarbij behorende verantwoordelijkheid.

Ten derde moeten we van de fracties in Eerste en Tweede Kamer verwachten dat ze een andere oppositie voeren dan Bakker of Wiegel, dat ze laten zien dat de PPR-idealen in de politiek van alledag betekenis hebben. Ze moeten de PvdA op konstruktieve wijze aan het regeerakkoord houden. Als de regering niet snel komt met een ekonomies struktuurplan voor alle bedrijfstakken, moeten onze eigen ekonomen daarmee aan het werk. Een plan dat het milieu spaart en arbeidsplaatsen schept. De kleine Tweede-Kamerfraktie zal veel steun nodig hebben en die komt ook gegarandeerd als haar opstelling konstruktief is.

Ten vierde moeten we het wapen van één progressieve lijst achter de hand houden. Als het CDA nog-

maals crisis maakt zou dat ons antwoord kunnen zijn. Totnogtoe hadden de progressieve drie samen 56 zetels, nu 64. Als je daarmee naar de kiezers gaat en je vraagt om een meerderheid zul je niet meer worden uitgelachen. Wat het CDA heeft gepresteerd in de verkiezingen is eigenlijk een afgang. Een nieuwe klub, erg veel aandacht van de tv en toch maar 49 zetels. En ze voelen het bij het CDA ook als een afgang. Als je één progressieve lijst zou hebben zouden de mensen die achter Aantjes staan geen andere keus hebben dan daarop te stemmen. Het CDA is geen sterke groep. Een dag na de verkiezingen al wordt Aantjes weggezet.

Nee, je zou de PPR nooit moeten opheffen. Maar de PvdA zit met zo'n 53 zetels aan z'n top. De rest moet komen van de progressieve eenheid. Als die er niet is zal men opnieuw bij een crisis op de grootste stemmen. Het voordeel van één progressieve lijst is, dat zich daar mensen rechtstreeks bij aan kunnen

sluiten die niet direkt voor één van de drie partijen voelen.

Er is nog een vijfde punt. De PPR heeft geleden aan een vergader- en papierziekte. Ze zal zich moeten ontwikkelen tot een werkp partij, dat kunnen we leren van de groene lijsten in Frankrijk. Als iemand geen alternatieve tekening kan maken van een stadswijk, dan moet hij op z'n minst praten met vrienden of kennissen in plaats van te gaan praten met al overtuigde PPR-ers.

Zolang je met elkaar praat kun je niet met anderen praten.

Wij moeten de mensen die we benoemen de ruimte geven en ons verder beperken tot controle en het uitzetten van de grote lijnen.

De partij heeft de lijn van het hechten aan invloed afgewezen. Dat verschaft veel duidelijkheid vooraf ja. Maar het was de duidelijkheid van de nederlaag, van de bij voorbaat verloren veldslag”.

Kees Waagmeester

Suriname verkiezingen

De komende herfst zullen, volgens de nieuwste berichten, in Suriname de eerste parlementaire verkiezingen voor de republiek worden gehouden. Het Suriname-komité heeft een brochure uitgegeven met achtergrondinformatie bij die verkiezingen. In de brochure wordt uitgebreid aandacht besteed aan de partijpolitieke situatie in Suriname en aan de sterke banden tussen politieke partijen en het buitenlandse bedrijfsleven. Veel aandacht ook voor de Volkspartij die ditmaal voor het eerst aan verkiezingen deelneemt, maar ook een beschrijving of korte kenschets van elk der partijen. De Brochure „1977 verkiezingen Suriname” kost f 1,25 (plus 1,20 porto). Bij afname van meer dan tien stuks een gulden per stuk. Bestellen door overmaking op giro 2779521 t.n.v. penningmeester Suriname-komité, Ipenstein 24, Landsmeer.

Indianen Zuid-Amerika

Het april-nummer van de Wiza-krant geeft weer veel informatie over de situatie van Indianen in

Latijns Amerika. Bolivia en Guatemala krijgen veel aandacht. Bolivia met name vanwege de berichten als zouden zo'n 150.000 mensen uit zuidelijk Afrika zich voorbereiden op emigratie naar dit land. Het speciale van dit nummer zit hem in een samenwerkingskatern met het Suriname-komité, (in feite een nummer van het Suriname-bulletin) over de Indianen in Suriname. Dit Wiza-nummer is te bestellen door overmaking van f 3,— (plus 1,70 porto) op giro 201.7500 t.n.v. WIZA, Minahassastraat 1 Amsterdam. Telefoon (020) — 140411 of (075) - 287803. De Wiza-krant verschijnt zesmaal per jaar. Een jaargang kost f 17,50, voor scholieren en werkende jongeren f 12,50.

Cuba-onderwijs

Venceremos, solidariteitsvereniging met Cuba, is gestart met een serie publikaties onder de naam Cuba-reeks. Het eerste nummer is verschenen en heeft als titel „onderwijs en kinderkultuur op Cuba” Samensteller is Katinka van Dorp. In dit boekje zijn artikelen opgenomen over verschillende aspecten van het onderwijs en de kinderkultuur. De gegevens zijn merendeels

AKTIE- VOER

Folders, brochures, boeken en dergelijke voor deze rubriek opsturen aan Dick Rietbergen, van der Mondestraat 145, Utrecht.

verzameld door eigen waarneming, tevens is gebruik gemaakt van Cubaans informatiemateriaal. Te verkrijgen door overmaking van f 5,— plus f 2,— porto op giro 3078379 t.n.v. Venceremos, postbus 590, Utrecht onder vermelding van „toezending Cuba-reeks 1”. De Cuba-krant, met een algemeen informeren karakter over Cuba is onlangs in tweede herziene druk verschenen. Kost f 1,50 buiten de porto van f 1,20.

Portugal landhervorming

Het Portugal-komité roept op tot actie tegen

een dreigende terugdraaiing van de landhervormingswetten. De ministerraad wil nieuwe wetsvoorstellen over de landhervorming indienen, die de verworvenheden van de resolutie van 25 april weer voor een belangrijk deel zullen te niet doen. In Portugal zelf zijn de Kollektieve Produktie Eenheden al een handtekeningactie gestart. Informatie over de landhervorming wordt regelmatig gegeven in het Portugal-bulletin. Verder in twee boekjes: „Landhervorming in Portugal” (f 3,50) en „Portugal, het land voor wie het bewerken.” (f 8,70)

Te bestellen door overmaking op giro 3381991 t.n.v. NPC, postbus 5277 te Amsterdam. Op dit nummer zijn ook handtekeningformulieren verkrijgbaar.

Bolivia- dokumentatie

In de landen-dokumentatie-serie van het CLAT is nu een Bolivia-map verschenen. Clat, Nieuwe Gracht 47, Utrecht, (030) 319675, giro 1918108.

Europahuis

De Stichting Europahuis in Nederland te Bemelen bij Maastricht houdt ook dit jaar weer een groot aantal kursussen. Wie zich wil verdiepen in West-Duitsland of kontakten wil met Vlamingen, om maar iets op te noemen, kan hier terecht. Adres: Europahuis, St. Antoniusbank 30, Bemelen, Cadier en Keer 5042 (Limburg), tel. 04407-1546.

Sociale Aktie

Bijna traditiegetrouw houdt het regionaal actiecentrum van de PPR Noord-West Veluwe op 23 en 24 september weer een studieweekend met ditmaal als thema: „Sociale akties en sociale verdediging”. Inleiders zijn Piet Reckman en Klaas Waagmeester. Inlichtingen: Hinderloopenpad 11, Harderwijk, tel. 03410-16691.

Inspreekprocedures Almelo begonnen

Stichting Jongerenwerk PPR in oprichting

Begin 1976 is door het ministerie van CRM een nieuwe subsidieregeling in het leven geroepen, waardoor het mogelijk is politiek vormingswerk onder jongeren te subsidiëren. Deze subsidie wordt verleend aan een organisatie voor politiek vormingswerk voor jongeren, die onafhankelijk is van politieke partijen maar wel wordt erkend door een politieke partij, die vertegenwoordigd is in het parlement. Ook in onze partij is er een discussie ontstaan of wij al of niet gebruik zullen maken van deze subsidieregeling. Enerzijds wordt ook door ons politiek vormingswerk gezien als een uitermate belangrijke activiteit. Wij hebben hiervan blijk gegeven door de oprichting van de Stichting Radikale Vorming. Ook is het duidelijk, dat de medewerkers van deze stichting meer kans zien hun activiteiten uit te bouwen als het mogelijk is specifieke taken af te splitsen naar daarvoor aangestelde funktionarissen. Wij hebben dit reeds gerealiseerd door de aanstelling van een medewerkster, specifiek voor vormingswerk voor raads-

en statenwerk. Vormingswerk voor jongeren kan een dergelijke specifieke taak zijn.

Anderzijds bestaat er de angst, dat de stichting jongerenwerk een aanzet kan vormen tot een aparte jongerenorganisatie binnen onze partij. Dit zou direkt in strijd zijn met een eerder gedane kongresspraak. Er moet echter een onderscheid worden gemaakt tussen een stichting, die zich inzet voor politiek vormingswerk onder jongeren en het ontstaan van een gestructureerde jongerengroepering binnen onze partij. Het een hoeft het ander geenszins in te sluiten.

Er kunnen meerdere garanties worden ingebouwd tegen het ontstaan van een eigen jongerenorganisatie zoals een klein bestuur en zeer duidelijke binding met de stichting Radikale Vorming. De beste garantie bestaat echter in de kongresspraak, dat men geen jongerenorganisatie wil.

Op grond van deze uitspraak zal de erkenning door de partij moeten worden stopgezet zodra de stichting stappen onderneemt voor de organisatie van een eigen jongerengroepering. In dat geval zal de subsidie worden stopgezet en de stichting worden opgeheven. Het partijkongres heeft daarom uitgesproken dat een nadere uitwerking ter discussie zal staan in de kerngroep waarbij het gevaar van een eigen jongerenorganisatie zoveel mogelijk wordt opgeheven.

Een dergelijke uitwerking stond op de agenda van de kerngroep in april. Doordat echter op een bepaald moment het kworum niet meer aanwezig was en er dus geen besluit meer kon worden genomen, werd dit punt van de agenda afgevoerd. Hiermee kwamen wij echter wel in ernstige problemen.

Begin van dit jaar kreeg het partijbestuur een brief van het ministerie van CRM, waarin werd uitgegaan van de opvatting, dat gedurende de experimentele periode door onze partij geen subsidie zal worden aangevraagd, omdat men tot nu toe nog geen verzoek had ontvangen. In dat geval zal het voor ons gereserveerde bedrag ter beschikking worden gesteld van de andere partijen. Het partijbestuur stond toen voor de keuze, of af te zien van de subsidie en daardoor te beslissen de stichting niet op te richten of de stichting voorlopig wel op te richten met de mogelijkheid ze later weer op te heffen. Hangende de uitspraak van de kerngroep was geen van beide keuzen erg fraai. De tweede mogelijkheid liet echter iets meer beslissingsvrijheid over aan de kerngroep. Het partijbestuur heeft daarom besloten, de stichting

jongerenwerk op te richten op grond van de voorgestelde statuten. De kerngroep houdt alle vrijheid deze oprichting ongedaan te maken en de statuten te wijzigen. Gezien de ingediende amendementen en de opvatting van het partijbestuur daarover zijn wijzigingen in de statuten zeer waarschijnlijk.

Er is een voorlopig bestuur van de nieuwe stichting aangewezen voornamelijk uit de kringen van de Stichting Radikale Vorming. Dit bestuur heeft tot taak een subsidieaanvraag in te dienen en de eventuele feitelijke start van de werkzaamheden voor te bereiden. Het zal zo snel mogelijk aftreden zodra overeenkomstig de bepalingen van de statuten een nieuw bestuur kan worden gekozen. Wij willen hier verwijzen naar de betreffende advertentie op deze pagina.

Kees Tilanus,
sekretaris partijopbouw

Gevraagd: Kandidaten bestuur Stichting Jongerenwerk

Kort geleden is binnen onze partij voorlopig een stichting jongerenwerk opgericht. Deze stichting stelt zich tot doel, politiek vormingswerk te verzorgen voor jongeren tot dertig jaar. Gevraagd worden kandidaten voor het eerste bestuur dat overeenkomstig de statuten zal worden samengesteld.

Van kandidaten wordt verwacht dat zij enig zicht hebben op vormingswerk voor deze leeftijdsgroep. Zij mogen niet ouder zijn dan dertig jaar en moeten bereid zijn intensief samen te werken met de Stichting Radikale Vorming. Ut de kandidaten zal het partijbestuur in nauw overleg met de Stichting Radikale Vorming een voordracht opstellen voor de kerngroep.

Kees Tilanus,
sekretaris partijopbouw,
Seringenlaan 22,
Woerden

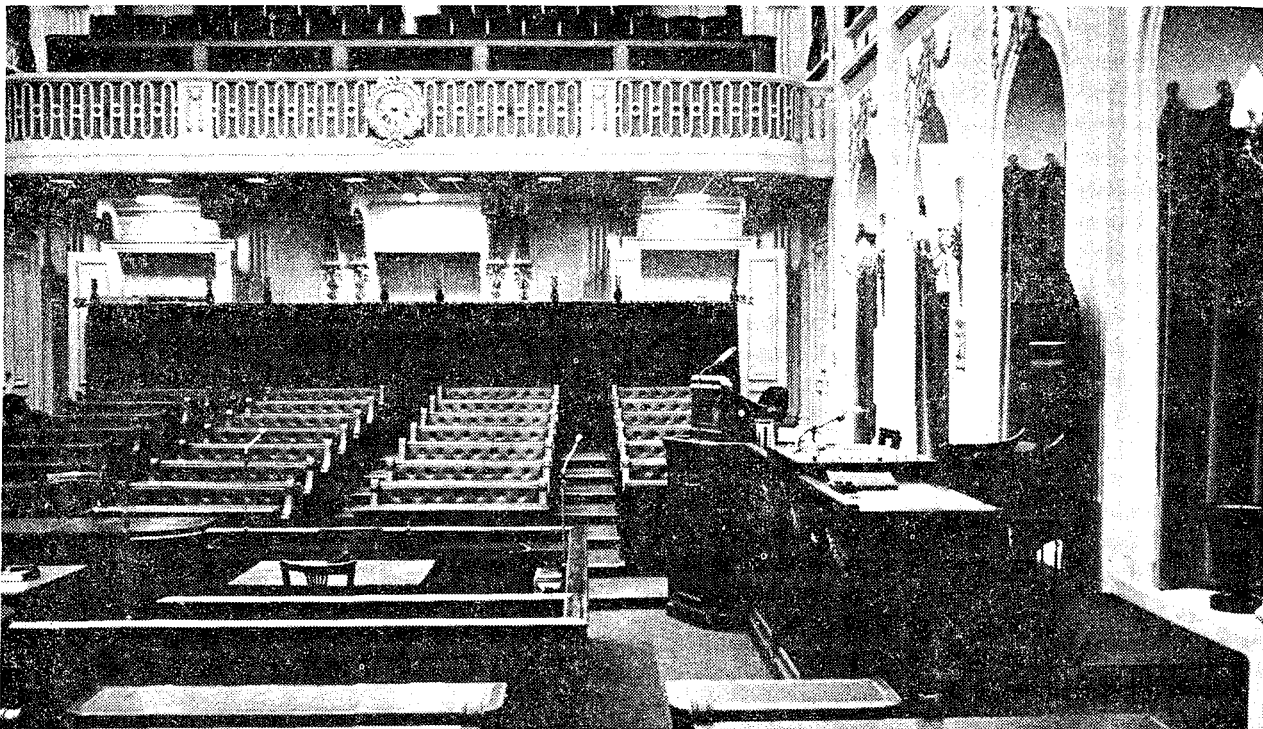
Themagroep milieu houdt buitendag

De themagroep Milieu houdt haar jaarlijkse buitendag, dit keer onder het motto „Milieuberaad metterdaad” op zaterdag 11 juni in het natuurvriendenhuis De Bosbeek, Bosbeekseweg 19-21, Bennekom (tel. 08389-4723). Belangstellenden zijn van harte welkom.

Op het programma, dat om 9.45 uur begint, staan inleidingen van Theo Potma en Roefi Hueting en bijdragen van de verschillende werkgroepen, gevolgd door discussie. Verder 's middags een boswandeling en ter afsluiting een poffertjesmaaltijd. 's Ochtends is er een afzonderlijk programma voor de kinderen.

De kosten bedragen f 2,50 per persoon (kinderen f 1,50). In verband met de organisatie wordt telefonische opgave vooraf op prijs gesteld. Men kan zich wenden tot mev. W. Gerlagh-Heijmans, tel. 085-332302.

Voor hen die De Bosbeek niet eerder bezocht hebben, nog het volgende. De Bosbeek is alleen langs onverharde wegen te bereiken. Vanaf het station Ede-Wageningen rijdt men zuidoost op, langs de ENKA-fabrieken (dit stuk weg is verhard), volgt de spoorlijn, onder het viadukt van de snelweg Arnhem-Utrecht door, dan de tweede weg rechts. Dit is een viersprong; niet de meest rechte weg volgen, maar de wegwijzer. Wandelen duurt ongeveer een uur. Aan het station Ede zijn fietsen te huur. Komt men uit de richting Oosterbeek-Wolfheze, dan vanaf Wolfheze langs de spoorlijn richting Ede tot de viersprong en vervolgens links (wegwijzer Panoramahoeve en Bosbeken).

W. Diepraam

Banken hebben vaak
méér macht dan politieke partijen.

Zo kan ons eigen spaargeld ons de baas zijn.

De banken beheersen de geldkraan van Nederland. Zij beheren het kapitaal. Kapitaal dat ze naar eigen believen kunnen beleggen en investeren. Waarmee ze nieuwe ontwikkelingen op gang kunnen brengen of... tégen kunnen houden. Zo hebben banken vaak méér macht dan politieke partijen. Logisch? Niet wanneer u bedenkt dat het overgrote deel van het geld dat zij beheren door de werknemers van Nederland, via spaar- en salaris-rekeningen wordt bijeengebracht.

Wat we daaraan kunnen doen? Door voor ons geld 'n bank uit de eigen kring te kiezen: de Algemene Spaarbank voor Nederland. Opgericht door het NVV en De Centrale. 'n Spaarbank die nimmer bewust investeert of belegt in zaken die strijdig zijn met de belangen van eigen spaarders of die - sociaal gezien - 'n luchtje hebben. Spaar daarom ASN! Uit principe. Of ook 'n beetje voor het gemak. Want u spaart dan via de postgiro en u weet: da's makkelijk. Laat uw eigen spaargeld u nooit de baas zijn. Vul meteen deze bon in!

BON Staatsbedrijf Der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

Aanmeldingsformulier voor een renterekening/plusrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden: _____

Naam _____

Voornamen (voluit) _____

Geboortedatum _____

Woonplaats _____

Straat enz. _____

Wenst bij de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een

renterekening plusrekening

Datum _____ Handtekening _____

**Algemene Spaarbank
voor Nederland**
geeft rente zonder bijsmaak!

Voor nadere inlichtingen: Rijnstraat 28, 's-Gravenhage.
Tel.: (070) 84 93 09, 84 93 10, 85 99 88.

14 In een giro-envelop ongefrankeerd, tezamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg), inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Arnhem).
*) aankruisen hetgeen u wenst.

Kongres (3)

Met het stukje van Michiel van Alphen (PPRAK van 6 mei) ben ik het helemaal eens. Ook ik vind het besluit om niet meer samen te werken met het CDA getuigen van een grote politieke onnozelheid. Bovendien blijkt een ontstellend gebrek aan realiteitszin, want het beroep dat er best een links kabinet zou kunnen komen maakt méér de indruk van „wishful thinking” dan van een goede schatting van het huidige politieke krachtenveld. Jammer, dat door zulke strategische stomiteiten van de uitvoering van een uitstekend programma niets zal komen — en dat is altijd nog minder dan iets, zij het dan in samenwerking met een vervelende draaierige partij.

Als de PPR zich erover verbaast dat de hatelijke opmerkingen tussen PvdA en CDA heen en weer vliegen en bij monde van Ria Beckers zegt er niets voor te voelen mee te doen in een politiek waarin men elkaar vóór de verkiezingen verkettert en er na met elkaar verder gaat, klinkt dat aardig, maar tegelijk ook erg naïef. Wanneer je samen met anderen een vakantiereisje gepland hebt, gaat dit wel op, maar in het politieke krachtenspel ligt dit toch anders. Als Den Uyl straks met het CDA in zee gaat, doet hij dat heus niet omdat hij Van Agt zo'n aardige man vindt of omdat hij weg is van diens ideeën, maar uit bittere noodzaak, teneinde nog een stukje beleid te kunnen realiseren. Zo gaat dat in de politiek. En als kleine partij kun je daar dan wel „nee, dank u” op zeggen, maar zo heb je jezelf wel gelijk buiten spel gerangereerd. Jammer van dat goede programma!

Gees Habermehl
Amstelveen

Abertus (7)

Het is niet geheel sportief een discussie te sluiten met zulke brieven als in nummer 101.

In antwoord op Douwe van Randen moet ik zeggen, dat ik de PPR verlaten had als het standpunt van de PPR anders was. Ik vind de verdeeldheid in de PPR al moeilijk te verteren.

J. Hurkmans,
Tilburg.

Van het kongrespresidium

Het kongrespresidium doet weer eens een beroep op u.

Onze vorige oproep betrof typisten voor het kongresboek van het volgend kongres en daar hebben we een paar fijne opgaven voor ontvangen. Wie zich alsnog geroepen voelt deze gideonsbende aan te vullen, is welkom.

Maar er is meer. Het novemberkongres van 1976 moest het door allerlei omstandigheden zonder officiële notulisten doen en dat betekent, dat van dat kongres nog steeds geen organieke notulen aanwezig zijn. Wel zijn er de geluidsbanden. Zijn er enkele mensen in de partij, die gedeelten van die banden willen uitwerken tot notulen? Het gaat dus niet om een woordelijk verslag, het is meer een besluitenlijst met indien nodig belangrijke opmerkingen er bij geschreven.

Wie durft een stukje van deze berenklus op te knappen?

Adres van aanmelding: Jachtlaan 232, 7312 GR Apeldoorn. Met dank bij voorbaat, Jan Verheule.

Vorbereidingsdagen gezondheidszorg in september

De voorbereidingsdag voor de regionale organisatoren van de in het najaar te houden studiedagen over gezondheidszorg van de Stichting Radikale Vorming (SRV), die op 4 juni was gepland, gaat niet door. Deze dag wordt verschoven naar eind augustus, begin september als ook een tweede voorbereidingsdag wordt gehouden. (zie verder PPRAK nr. 102, pag. 14).

Vrouwen over basisinkomen en verdeling arbeid

Een groepje vrouwen binnen de PPR wil zich verdiepen in basisinkomen en verdeling van arbeid. Vrouwen die willen meedenken verwachten we op woensdag 8 juni om acht uur 's avonds bij: Francien de Groot, tel. 030-94 31 19, Croeselaan 162, Utrecht (station aan Jaarbeurskant verlaten). Inlichtingen op dit nummer of bij Connie Rietbergen, tel. 030—71 22 41.

Praatdag van PPRO- emancipatie in het Noorden

De werkgroep PPRO-emancipatie gaat de vrouwelijke leden van de PPR regionaal organiseren. De regio Noord (Groningen, Friesland, Drente) houdt hiertoe zaterdag 11 juni een praatdag voor alle vrouwelijke leden in de bovengenoemde provincies.

We kunnen niet bepaald juichen als we zien wat er de afgelopen jaren van regeringswege veranderd is op het gebied van vrouwenzaken.

Alleen al de „behandeling” van de abortuswet laat duidelijk zien dat er geen pro-vrouw beleid wordt gevoerd. Er is nog erg veel te doen.

Tot nu toe is PPRO-emancipatie vooral landelijk bezig geweest met deze zaken. Het werk groeit de landelijke groep echter boven het hoofd en daarom is het erg belangrijk dat er ook regionaal vrouwen aan de gang gaan.

Om zoveel mogelijk de inbreng van iedere vrouw aan bod te laten komen, hebben we voor de praatdag geen strak programma opgesteld.

We denken 's ochtends te praten over onderwerpen die meer de specifieke problematiek van vrouwen betreffen en vooral op hun eigen situatie slaan zoals: huisvrouwenarbeid, gezin, bijscholing voor vrouwen, werkloosheid van vrouwen, kinderen, krèches, verdeling van arbeid, onderwijs, een veranderende taakverdeling tussen man en vrouw. 's Middags hopen we per provincie minstens één groep bij elkaar te krijgen die aan het werk gaan.

Dit is dé kans om met gelijkgezinden daadwerkelijk een bijdrage te gaan leveren aan de verandering van vastgeroeste meningen en wettelijke regelingen over wat vrouwen wel en niet behoren te doen en te zijn.

De dag wordt gehouden in het Vrouwenhuis, Hereweg 9 in Groningen, begint om 11 uur en is om ongeveer 16 uur afgelopen.

Voor meer informatie kan men terecht bij de kontaktpersonen van de drie provincies:

Groningen: Marjet Bos, Pottebakkersrijge 17a, Groningen tel. 050 - 129119.

Friesland: Marja Kramer, Haverstuk 45, Drachten tel. 05120 - 14823.
Drente: Lia Trentelman, nr. 72, Eexterveeschekanaal tel. 05986 - 542 ('s avonds).

PPR-lid: De verkiezingen zijn een overweldigend succes, want de PPR is nu de grootste linkse partij

De film „Dirty Harry” zal toch zeker niet met subsidie van CRM zijn gemaakt?

En nu volgt een oude, maar steeds weer opgeld doende mop: Heeft u uw gelijk ook al met de verkiezingsnederlaag bewezen?

In verband met de noodzaak energie te bezuinigen, doen de meeste mensen de verwarming in hun auto wat lager, mede in verband met het warme weer

De PPR is zo'n partij die, als er in de politiek klassen en divisies waren, toch altijd kampioen was.

Er is maar één konklusie meer mogelijk zo langzamerhand: Die Aantjes is een zelf-

Dries dromenland

De meeste PPR-ers hebben behoorlijk last van verkiezingsuitslag

Zou de PPR de Eerste Kamer nog steeds willen opheffen?

Om vlug te vergeten: Een stem op de PPR is een daad tegen kernenergie

VVD-kiezer: Wij hebben de heer Wiegel weer tot oppositieleider gekozen

Ook al iemand gesproken die toch wel een lichtpuntje in de verkiezingsnederlaag zag?

Driestroopenland

Denkt het Nederlandse volk nu echt dat je een voetbalwedstrijd kunt winnen zonder een linksbuiten?

Michel van Winkel:

Als de dieren eens stemrecht hadden

Zoals u wellicht heeft kunnen waarnemen hebben we tijdens de verkiezingskampagne met de ark van Noach, een dierenboot, over de binnenwateren van Nederland gevaren. We wisten werkelijk niet of we moesten lachen of huilen bij tijd en wijle, want er spelen zich krankzinnige zaken af aan boord. van een boot met, nou, ik denk zo'n zeventien frakties. De grootste fraktie aan boord bestond uit 59 leden, dat lijkt zeer aantrekkelijk in het kader van een politieke uitslag, maar dat waren de een-dagskuikens. Deze grootste fraktie had de zwakste inbreng en daarom moest één van de kleinere frakties, namelijk die van de mensen, de macht hebben. Verder had je bijvoorbeeld de driemansfraktie van de ganzen, de boerenfraktie zou je zeggen, want er is er maar één die z'n bek open doet. Ze blijven voortdurend bij elkaar. Dan heb je de dwerggeiten en de konijnen en een tweemans fraktie die werkelijk nergens werk van maakt: de twee honden.

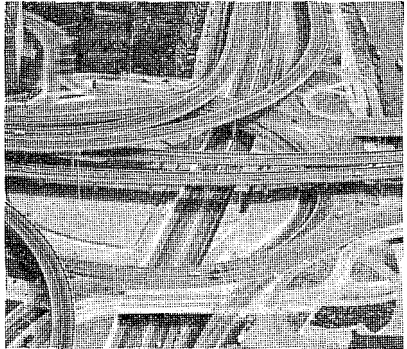
Wat je straks krijgt bij de nieuw gekozen Kamer zag je hier ook toen we al die beesten die vreemd voor elkaar waren aan boord brachten. Ze zaten vanuit verschillende hoeken elkaar te beloeven, maar ze hebben binnen 24 uur een harmonieuze leefgemeenschap opgebouwd, waarbij ze elkaars rechten en verlangens ontzagen. Dat is bepaald veel sneller gegaan dan bij de zeven opvarenden, want wij hadden er bepaald meer moeite mee voordat we in de gaten hadden wat voor vlees we in de kuip hadden. Nog een klant? Ik moet nu het hele dierenverhaal vertellen. Dat dierenkwelling viel onder de zedenwetgeving, omdat men in de vorige eeuw vond dat het kwellen van dieren slecht was voor de mensen omdat ze dan ook mensen gaan kwellen. Dat het kwellen ook slecht is voor de dieren zelf hadden ze niet in de gaten, want het dier heeft alleen maar zaakrecht. Een dier is iets dat van iemand is, meer niet. Jaarlijks worden duizenden, miljoenen dieren op wetenschappelijke gronden doorgemarteld en verder kennen we de bio-industrie en legbatterijen waar allemaal overspannen en hysteries geworden kippen in een uiterst ondiep omstandigheid geen leven leiden dus.

De varkens- en kalfsteelt maakt van deze dieren een soort vleesweefsels, die groeien als kool zou je kunnen zeggen, maar het is geen kool natuurlijk. Er zitten levens achter die angst en pijn en agressie kunnen hebben. Wij zeggen dat dit

niet goed is. In de tijd van Noach zijn ze allemaal in een ark gekropen om zich te redden, maar dat is nu niet meer mogelijk. De aarde is zelf een ark van Noach in het heelaal. Zoals de ruimtevaarders hebben gezegd: jullie zitten daar in een ruimteschip eigenlijk en dan niet met drie maar met drie miljard mensen. We hebben recycling-systemen om de zaak in evenwicht te houden, maar er wordt behoorlijk aan die systemen geknoeid. Het water vergiftigt, de lucht vervuilt, de opvarenden knoeien dus aan de systemen. Ze roeien complete diersoorten uit, zoals we straks geen haring meer kunnen krijgen. Over een poosje kun je hem alleen nog op plaatjes zien. Zoals de walvissen bijna weg zijn en de zeerobben, waarvan er nog een paar honderd over zijn. Industrie, grootschaligheid, systemen enzovoort en zo zijn we bij onze slagzin aangekomen „omdat het om mensen gaat”.

Maar, de periode dat een dier om wat voor doel dan ook wordt gehouden moet een dier een dierwaardig bestaan kunnen hebben, waarvoor mensen moeten opkomen. Vandaar onze wet die we hebben ingediend enzovoort en nu zijn we bij het feit aangeland dat de PPR steun moet hebben van de kiezers. Om voor de dieren op te komen. O ja, de bewapening heb ik nog vergeten. Om elkaar, zelfs binnen dezelfde soort, af te kunnen maken. Terwijl de dieren een harmonieuze leefwereld op kunnen bouwen met verschillende soorten. Dus, kijk naar de dieren en leer er wat van. Dan zouden we geen 7.000.000.000 gulden hoeven uit te geven aan bewapening.

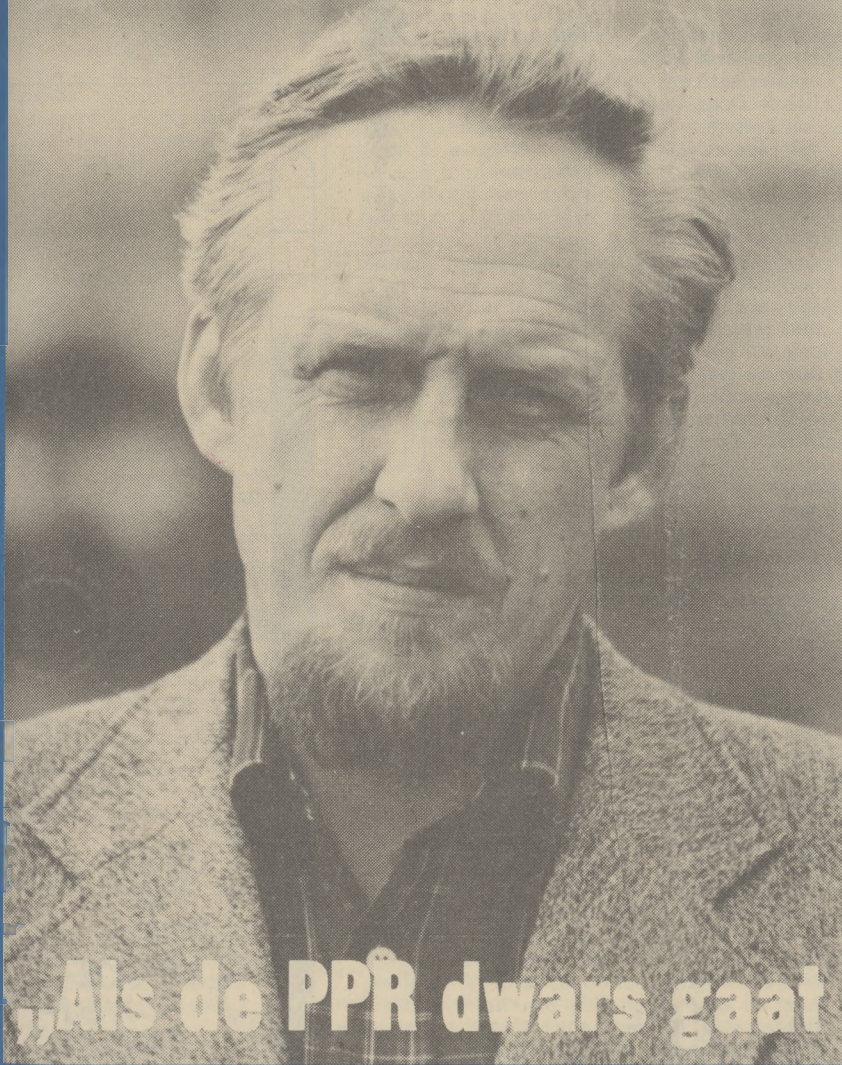
Ik kan het niet laten. Dat hele verhaal. En waar je maar begint, het hele verhaal komt er uit. Want er zijn nogal wat mensen die via de dieren toch anders tegen de politiek aan zijn gaan kijken. Maar het probleem van de PPR is, dat de dieren geen stemrecht hebben.

Raadslid Jan Klein:

**„Als de PPR dwars gaat
liggen, moet ze dat wel
in de structuren doen”**

Nederland na de gijzelingen

pag. 4

PPR reageert op verkiezingen

pag. 5

Kommentaar op Emancipatie-nota

pag. 10

De kiezer en de partij

pag. 14

PPRAK

PPR-Aktiekrant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Jan Heytel, Sam Mol, Hans van van der Neut.

redaktieraad: Alice de Gier, Harm Lamberts, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester (eindredakteur).

productie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft

redactie-adres: Kees Waagmeester, Veldbloemweg 63, Alphen aan den Rijn. Tel. (01720) 23052.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abonnement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Buro Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

Laatste PPRAK voor vakantie

Dit is de laatste PPRAK die voor de zomervakantie verschijnt. De volgende zal uitkomen omstreeks eind augustus/begin september. De redactie wenst alle lezers een goede en veilige vakantie.

Assen wil werkgroep Molukse kwestie

Het actiecentrum Assen heeft het partijbestuur gevraagd een werkgroep in te stellen om eventueel in samenwerking met de Studiestichting een landelijke discussie te starten over de Molukse kwestie. Het actiecentrum zou graag zien dat daaruit een PPR-visie zou ontstaan.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Dinsdag:

Vandaag eens lekker doorgepraat met iemand die gelooft in ons economies systeem, maar niet onredelijk is. Daar houd ik van. Wat mij ook in hem weer opviel, is dat zo'n gelovige uiteenzet wat de wetmatigheden van het systeem zijn, maar dan onmiddellijk overgaat tot het met huid en haar verdedigen van het systeem. Iets waarvan je de werking begrijpt tot waarheid verheffen dus.

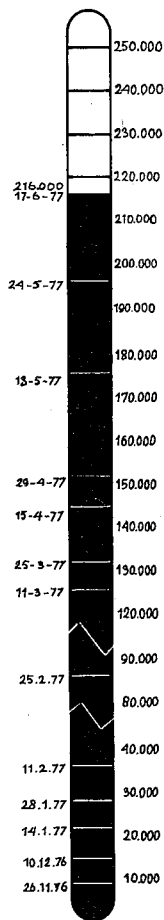
Ik probeerde uit te leggen, dat dat niet samen hoeft te gaan. Ik kan ook wel een hele boom opzetten over de wetmatigheden van de vrije ondernemingswijze produktie in de sociale democratie of weet ik wat. Een technische discussie, waarbij je elkaar wel kunt vinden of een beetje van mening verschilt over het effect van bijvoorbeeld verregaande nivellering op het systeem.

Waar het dan steeds om gaat is of je gesprekspartner bereid is krities tegenover het systeem te gaan staan. En waarom zou hij dat niet doen? Dat kan toch nooit kwaad? En als hij het doet kom je een eind. Dan kun je samen gaan zoeken naar oplossingen voor de nadelen van het systeem. Je moet ook laten voelen, dat je de moeilijkheden van het bedrijfsleven best begrijpt. Die moeilijkheden zijn inderdaad erg groot vaak. Het systeem is hard. Erg hard. Wie niet meedoet wordt weggevaagd. Je zal daar maar verantwoordelijk zijn in een bedrijf dat het niet haalt. Maar de moeilijkheden worden niet veroorzaakt door overheid of vakbond, eerder door de wetmatigheden van het systeem zelf. Ik kan me ook best voorstellen dat je als ondernemer je twijfels over het stelsel wegdrukt omdat zulke twijfels jouw konkrete problemen niet kunnen oplossen.

De meeste ondernemers zien geen kans het huis te verbouwen terwijl ze er in wonen. Omdat ze het huis inderdaad geen moment kunnen missen, zijn de meesten tegen elke verbouwing.

Woensdag:

Ik moet het hebben van kleine dingen, geloof ik. Een klein berichtje in de krant. De Brabantse milieufederatie geeft een boekje uit over de elektriciteitsvoorziening in Brabant en zgt dat het ook anders kan. Schrijver is meneer Sanders, de directeur van het gas- en elektriciteitsbedrijf van Dongen. Kleine centrales moeten de plaats innemen van de grote. Je bespaart daarbij veertig procent op het brandstofverbruik, er is minder afvalwarmte en minder verlies bij de distributie. We zijn op de goede weg.

Verkiezingsfonds PPR, giro 5555 te Ommen

SPEK HET PPR-VERKIEZINGSFONDS!

Uit de voortgaande lijn van de binnenstromende giften blijkt wel dat de animo binnen de partij om het werk met volle kracht voort te zetten, groot is. De mensen die tot nog toe achterbleven gunnen we alsnog een royale kans de kas te spekken. De penningmeester dankt alle giftgevers van harte.

AANMATIGEND

In een artikel over de afloop van de gijzelingsakties bij De Punt en in Bovensmidde lees ik: „Ik vind de „oplossing”, die de regering koos, ontoelaatbaar”. Even eerder, in een inleiding: „Het spreekt vanzelf dat we ons niet kunnen verenigen met het middel van kaping en gijzeling. Maar we kunnen ons ook niet verenigen met het gewelddadige ingrijpen van de Nederlandse regering. Een regering waarvan we andere oplossingen hadden mogen en kunnen verwachten. Dat zij daarvoor niet het geld en de moed heeft gehad, valt te betreuren”. Men zal zich bij het lezen van deze aanmatigende en voorbarige woorden afvragen, welke autoriteit dit wel neerschrijft. Wel, het is te vinden in het blad van het Amsterdamse actiecentrum van de PPR, Damerak.

In het artikel onder de titel „Probeer het anders” wordt even verder gezegd, dat er gezocht had moeten worden naar een oplossing waarbij het leven van gijzelaars en kapers wordt gespaard en de rechtsorde niet wordt aangetast. „En het moet een oplossing zijn, waarbij de regering zich niet laat verleiden tot een gewelddadige oplossing, omdat dat uiteindelijk geen oplossing is”.

Na al deze stelligheid volgt dan de veelbetekende zin: „Ik zie zo'n oplossing niet”. En dan wordt er opgeroepen tot discussie over de vraag hoe je op kapingen zou kunnen reageren.

TOPPUNT

Ik vind dit alles wel het toppunt. Alleen gekken hebben staan juichen bij de militaire oplossing van de gijzeling. Het was een nederlaag, zoals Den Uyl zei. Het is ook geen beslissing geweest die lichtvaardig genomen is. Het is ook helemaal niet ongepast om er wat kanttekeningen bij te plaatsen. Maar dat kan dan niet anders dan in grote bescheidenheid gebeuren. Zeker als je in je kritiek onmiddellijk

moet erkennen, dat je het zelf ook niet weet. Wapengebruik is een slag in het gezicht van de mensheid. Velen van ons zullen persoonlijk hebben geleden die zaterdag.

RECHTSORDE

Geweld lost inderdaad niets op. Maar dat is niet het einde van alles. In hetzelfde blad wordt in verband met de gijzelingen smalend gedaan over het begrip „rechtsorde”. „Een rechtsorde die het koelbloedig doden van kapers en het even koelbloedig inkalkuleren van onschuldige slachtoffers goedpraat, is een rechtsorde, die van binnenuit aan het wegrotten is”. Ook hier verbijstert mij een hoogmoedig en onvoorzichtig omspringen met begrippen die zeer kostbaar zijn.

Natuurlijk, onze rechtsorde is verre van volmaakt. Het hele politieke optreden van de PPR is er uiteindelijk op gericht de gebreken van de rechtsorde aan de kaak te stellen.

Voor wie het begrip niet veel zegt, moet zich eens indenken waar bevrijdingsbewegingen in bijvoorbeeld zuidelijk Afrika de wapens voor opnemen. Om een rechtsorde tot stand te brengen die nu op gewelddadige wijze dagelijks geschonden wordt door blanke minderheidsregiems.

Bij de Nederlandse rechtsorde hoort ook een ernstig nemen van de Zuidmolukse problemen. En wie daartoe oproept, behoort de PPR aan zijn kant te vinden. Het negeren van problemen is nooit goed, waarbij wel moet worden bedacht, dat het voldoen aan alle politieke wensen die de Zuidmolukkers op tafel leggen — om het eens heel extreem te nemen — ook het negeren van werkelijke problemen kan zijn. Wij zullen niet verderkomen als Nederlanders en Zuidmolukkers, als er op lichtvaardige wijze geoordeeld wordt over onze problemen en over de gijzelingen die daarvan het gevolg waren. Naar mijn in-

zicht kan politiek amateurisme beter bewaard worden voor onderwerpen die minder kwetsbaar zijn. Sterker nog: het Molukse probleem is voor een belangrijk deel het gevolg van verblinde waan en fatale illusie waarin onze politieke vaders leefden.

FORMATIE

Een geheel andere actualiteit is die van de kabinetsformatie. Er is geen zinnig woord te zeggen over de afloop. Wel is zeker, dat er vele compromissen zullen worden gesloten als er een kabinet PvdA/CDA zou komen, compromissen die best wel pijnlijk zullen zijn.

Het is verleidelijk voor de PPR om „zie je wel” te gaan roepen als het zover is. Maar we zullen aan die verleiding zeker niet moeten toegeven. Pas wanneer we mild opereren, vooral ten opzichte van de pogingen van de PvdA om een ze goed mogelijk kabinetsbeleid van de grond te krijgen, zal onze kritiek invloed kunnen hebben. Niet alleen is de verleiding groot om van de kant af te gaan roepen hoe het allemaal moet; die rol zal men ons waarschijnlijk ook wel graag opdringen. Tegenstanders zien het liefst dat we ons SGP-achtig opstellen. Aan lieden die respectabele waarheden verkondigen kan men immers met fatsoen voorbij gaan.

Wij zullen onze hand met de PvdA, in de vorm van het regeerakkoord, moeten benutten om invloed te winnen. Dat dat ook betekent, dat we vuile handen maken, al is het vanuit een oppositiebank, is onvermijdelijk. Daarbij geldt één troost. Wanneer het nieuwe kabinet op bepaalde punten in flagrante strijd zou handelen met het regeerakkoord of met de gevoelens van progressieve mensen in dit land, dan zullen wij misschien de eersten zijn die verontwaardigd reageren, maar niet de enigen. Maar verontwaardiging is alleen echt, als je eerst het onmogelijke gedaan hebt om onheil af te wenden.

linksaf
en
omhoog

door Kees Waagmeester

SYNODE

Voor de verkiezingen al zei Van Agt ronduit, dat Nederland tot de bouw van de drie kerncentrales in de komende kabinetsperiode zal moeten besluiten. Minister Lubbers heeft dat standpunt onlangs herhaald. Deze beide uitspraken wijzen er op, dat het CDA op dit gebied echt iets van plan is.

De hervormde synode heeft vorige week een beroep gedaan op de regering om in ieder geval de komende twee jaar geen onherroepelijke besluiten te nemen op het gebied van kerncentrales. Deze synode wil een publieke discussie, zodat elk lid van de bevolking in volle vrijheid een keus kan maken tussen alternatieven die ook in al hun consequenties zijn uitgewerkt.

De synode kwam tot de konklusie, dat kernenergie een maatschappelijk probleem is, dat het in feite gaat om de keus tussen ongeremde, voortgaande materiële groei of een sobere samenleving, die in staat is aan de noden van alle mensen te voldoen in vrede en veiligheid.

Wij hopen van harte, en ik zeg dit zonder wat voor ondertoon dan ook, dat de christenen van de hervormde synode het zullen winnen van de christenen van het CDA.

Wrok en rankune slecht voor oplossing

Hoe verwerkt Nederland de gijzelingsakties

Klaas Waagmeester, die verbonden is aan het Polemologies Instituut van de Universiteit van Groningen, waar vraagstukken van oorlog en vrede worden bestudeerd, plaatst op verzoek van de redactie enkele kanttekeningen bij de afloop van de Molukse gijzelingsakties.

Tijdens de kaping en gijzeling hield iedereen de adem in, wachtend op een ontknoping, hopen dat het zonder het vloeien van bloed zou kunnen. De gewelddadige ontknoping van zaterdag 12 juni kwam als een schok, die gepaard ging met een zucht van verlichting. De spanning was gebroken, maar is er plaats voor werkelijke ontspanning? Nee, eigenlijk niet.

Er zijn acht doden te betreuren. Een ieder verwerkt het gebeuren op zijn eigen manier, zowel persoonlijk als kollektief. Onze deelneming gaat uit naar alle nabestaanden. We wensen de direkt betrokkenen veel sterkte met het verwerken van het leed.

In zekere zin zijn we allemaal nabestaanden. De hele samenleving zal de gebeurtenissen moeten verwerken. De nu al geuite gevoelens van wrok en rankune vormen het voorbeeld van hoe het niet moet. Er zijn twee manieren van verwerken die niet zullen bijdragen aan de oplossing van de bestaande problemen. Terugzien in wrok houdt de geslagen wonden open. De gevoelens en de standpunten verhardden zich dan, de spanningen nemen toe tot ze kunstmatig geloosd worden. De andere manier is niets doen of te weinig doen, te weinig op wezenlijke punten.

Voor buitenstaanders is het vaak erg moeilijk te begrijpen welke spanningen er leven tussen een minderheidsgroep en de samenleving waarin die minderheidsgroep moet leven. Deze spanningen veroorzaken ook vaak spanningen binnen de minderheidsgroep zelf. Dit geldt niet alleen voor de Molukkers, maar ook voor andere minderheden, etnies of sociaal. Bij een diep gevoel van uitzichtloosheid kan de agressie vormen aannemen die ons met ontzetting vervullen.

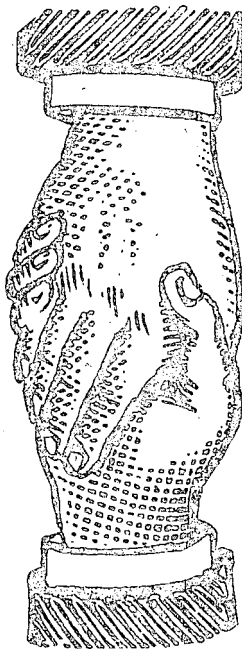
Wie zonder zonden is, werpe de eerste steen: Zonder de daad ook maar enigszins goed te praten, is begrip voor de daders beginpunt voor de oplossing van de problemen. Niet begrip in paternalistische of beleurende zin, maar begrip vanuit een solidariteit die mét (en niet voor) de mensen oplossingen zoekt voor problemen waar we gemeenschapselijk voor staan.

Op het moment dat ik dit schrijf is over de feitelijke gang van zaken die aan de ontknoping van kaping en gijzeling vooraf ging nog weinig

bekend. Ik wil me daarom beperken tot een paar opmerkingen die me wel op z'n plaats lijken.

1. Opvallend was de enorme bijval die de regering kreeg voor haar handelwijze van zaterdag. Iedereen nam gelijk aan, dat alle andere mogelijkheden waren benut. Toch zullen de meesten niet veel meer informatie hebben gehad over de gang van zaken dan ik, en dat is niet zo verschrikkelijk veel. Vanwaar die snelle konklusies? Misschien omdat men al lang vond dat deze manier de enige is om dit soort crises te benaderen?

2. De problemen om een aanvaardbare tussenpersoon (personen) te vinden, geven aan dat de officiële Zuidmolukse leiders niet voldoende

vertrouwen genieten bij althans een deel van de Zuidmolukse jongeren. (Dit was ook op andere manieren al bekend). Dit ligt ook aan het feit dat in de Zuidmolukse gemeenschap jongeren niet opgenomen worden in de leiding en vorming van de eigen gemeenschap. Waarom is er geen gesprek georganiseerd tussen de jongeren en hoge regeringsvertegenwoordigers? Zonder de drempels die er bestaan om tot zo'n gesprek te komen weg te praten (zeker onder de gegeven omstandigheden) lijkt de vraag gerechtvaardigd waarom deze mogelijkheid niet is benut. En dit ook gelet op de ernst van de situatie. Had de regering met het oog daarop ook niet soepeler moeten zijn in het aanvaarden van contactpersonen die de kapers wensten?

3. Er is gesproken over het mislukken van een geweldloze benadering van de kaping en de gijzeling. Alhoewel de regering, zeker in verge-

lijking met het buitenland, lang heeft gewacht met het gebruik van geweld — en dat is een heel gelukkige omstandigheid — heeft toch de hele aanpak in het kader van een gewelddadige benadering gestaan. Leger en politie ter plekke illustreren dat. De kaping zelf is al een stuk eskalatie, die er echter door de nadrukkelijke aanwezigheid van leger en politie grimmiger op wordt. De werking hiervan op de houding van de terroristen is moeilijk te schatten, maar het versterkt in ieder geval de werking van hun wapens: een gewapende konfrontatie.

4. Uit de reactie van regeringsmensen en vele anderen zou je opmaken dat Nederland vol pacifisten zit. Iedereen zegt dat geweld geen problemen oplost, dat het ongeoorloofd en immoreel is, dat het tegendeel bereikt wordt van wat men zou willen bereiken. Het klinkt me zeer hypokriet in de oren dit te moeten horen van mensen die anders geloven dat de meest uitgekende en verrijnde en massale en onmenselijke wapens nodig zijn — uiteindelijk weliswaar — om conflicten op hoog nivo te benaderen, dat het in gijzeling houden van vele miljoenen mensen nodig is voor onze veiligheid, voor onze onafhankelijkheid.

5. Steeds maar weer wordt naar voren gebracht, dat het toegeven aan eisen van terroristen terrorisme bevordert, dat een harde benadering terrorisme in de toekomst afschrikt. In zijn algemeenheid is eerder het tegendeel waar. Noord-Ierland zou dan geen problemen meer hebben, in Zuid-Amerika zou niemand het meer in zijn hoofd halen terreurdaden te plegen. Serieuze aandacht voor de problemen waaruit terrorisme ontstaat, en dat betekent vaak dat indirect wordt ingegaan op eisen van terroristen, alhoewel hun geformuleerde eisen meestal niet voor de volle honderd procent worden ingewilligd, is de enige garantie om van terreurdaden af te komen.

6. De benadering van minderheden laat nog veel te wensen over. Hier zal hard aan gewerkt moeten worden. Te denken valt aan een staatssecretaris voor deze problematiek.

7. In het onderzoek naar geweldloze konfliktoplossing moet ook dit soort geweld en gewelddadige reacties daarop een plaats krijgen.

8. Het feit dat men zo gemakkelijk aan wapens kan komen kan niet als een Nederlands probleem worden opgelost. Voor het aanpakken van de wapenhandel is internationaal overleg vereist, te beginnen met bijvoorbeeld België, waar de aanwezigheid van wapenfabrieken op het vraagstuk van de wapenhandel van al te grote invloed is.

Tallose reacties op verkiezingsnederlaag

De PPR bezint zich

Naar aanleiding van de verkiezingsnederlaag van de PPR hebben veel mensen de redactie geschreven en hebben ons ingezonden brieven bereikt. Omdat het onmogelijk is al deze, soms lange, meningen en analyses in hun geheel op te nemen, laten wij hier korte samenvattingen van de reacties volgen.

Geen groei

Pieter Gransbergen uit Utrecht vindt dat de verkiezingen gedomineerd zijn door vrees voor een onzekere toekomst.

De grote drie zouden aan werkloosheid, de ontwrichting van de morele waarden en de groeiende onveiligheid het hoofd kunnen bieden. De oplossingen van de PPR in 1972 konden door de kiezers met een zekere welwillendheid worden ontvangen. Nu de groei er uit is, liggen de zaken anders. Niet voor niets is de irritatie (zeker ook van de pers) ten opzichte van de luxepoplossingen van de PPR toegenomen en regent het kwalificaties als elitair, vrijgestelden en kabouters. Het devies luidt nu dat er meer brood (en werk) op de plank moet komen, voor milieubeschermers en welzijnswerkers is nu geen tijd meer. Volgens Gransbergen is de moraal: Onze visie op de harde sectoren van de samenleving uitbouwen, vooral economies hard maken dat de groei er niet meer inzit tenzij onverantwoorde risico's worden genomen en in begrijpelijk voorlichtingsmateriaal vastleggen.

Wat de tactiek betreft: teveel tijd en energie is de laatste jaren besteed aan de vraag wel of niet doorregeren. Twee groepen zijn gefrustreerd: die, die vindt dat men door had moeten regeren en die, die van oordeel is dat we veel eerder hadden moeten afhaken. De discussie hierover moet kort en zakelijk zijn.

Gransbergen pleit voor een andere structuur van de kerngroep met het opdeling in commissie naar departe-

menten om de gereduceerde kamerfractie te ondersteunen.

Ekstremen

Volgens Leo Kamphuis uit Rijswijk herbergt het CDA nu allerlei opvattingen over christelijke politiek, heeft de PvdA alle linkse jongens onder haar hoede en heeft de VVD zich tot toevluchtsoord van verontruste SER-aanhangers gemaakt. D'66 is de thuishaven van huiskamerprogressieven. Wat de PPR betreft: de luis is uit de pels en nu rest alleen nog hem dood te trappen. De ekstreem radikale stromingen binnen bepaalde actiecentra hebben hun zin gekregen. Het CDA/PvdA kabinet is uitgesloten voor PPR-deelname. Natuurlijk zijn terecht eisen aan het CDA gesteld. Maar of de beoordeling van het CDA op een politiek-tactiek tijdstip is gekomen valt te betwijfelen. Vaststaat in elk geval, dat de PPR-zeggenschap met betrekking tot bijvoorbeeld kernenergie is gereduceerd.

Laat de PPR niet in de steek, schrijft Kamphuis. Geef anderen niet de kans de PPR weg te lachen. We zijn per slot van rekening meer dan een politieke partij alleen.

Catshuis

Het actiecentrum Waddinxveen schreef voor de verkiezingen een brief aan bestuur, kamerfracties en bewindslieden van de PPR, die na de verkiezingen aan PPRAK werd gestuurd. Daarin staat: „Met ontsteltenis vernamen wij het besluit van ons kongres van 16 april waardoor prakties gesproken van mederegeringsverantwoordelijkheid wordt afgezien.

Wij moeten opmerken, dat enthousiasme, activiteit en „bekeerlust“ bij ons in grote mate in omvang zijn afgenomen.

Wij plakken, praten, schrijven en activeren NIET voor de oppositiebanken.

Wij werken voor onze idealen en die kunnen alleen in het Catshuis worden bereikt.

Het programma is mooi, de visies zijn prachtig en de versobering hangen we nog steeds aan. Kernenergie moeten we uitbannen, maar dan wel met de twee-handentheorie van Roel van Duijn.

We vragen ons af, of we onze activiteiten niet beter in de ijskast kunnen zetten en onze stem geven aan een andere progressieve partij die WEL bereid is onze idealen uit te voeren door middel van regeringsverantwoordelijkheid.

Leve de radikale idealen, ... met gezond verstand.

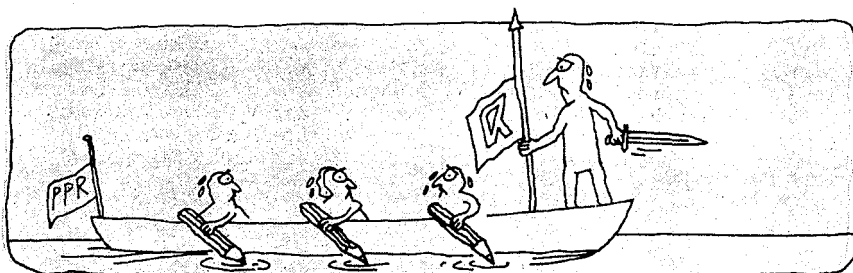
PSP/PPR

Lammert Tiesinga schrijft dat het verwijt aan de PvdA dat ze niet wil kiezen tegen het CDA, waarvan geen wezenlijke maatschappijhervormingen te verwachten zijn, terecht is. Ook al hebben veel kiezers ons dit kwalijk genomen, blijf ik achter deze opstelling staan. Wij moeten ons niet laten kleineren tot het milieuvriendelijke lieveheersbeestje. Ons milieubeleid is slechts een onderdeel van onze visie die terecht anti-kapitalistisch is. Wij moeten ons eigen socialisme niet ontkennen. Het Engelse blad The Guardian heeft een fusie voorspeld van PSP en PPR. Niet zo'n gekke gedachte. Wij moeten duidelijker laten blijken dat wij als radikalen hebben gekozen tegen de kapitalistische maatschappij waarin de wortels van veel ellende liggen (bepaalingwedloop, werkloosheid, vervreemding, onderdrukking). We moeten niet alleen voor de verkiezingen een aktiepartij zijn.

Sprookje voorbij

Sieds van der Ploeg uit Maarn schrijft in een heel uitvoerige analyse dat hij twee groepen onderscheidt: 1. die zeggen we hebben gelijk en 2. die zeggen hoe krijgen we gelijk. Om gelijk te krijgen moet je wel eens kompromissen sluiten. Het verlies van vier zetels is geen ramp, want de partij is springlevend. Van der Ploeg ziet vijf oorzaken van het verlies.

1. De val van het kabinet, waardoor de verkiezingen niet meer gingen om het programma, maar om de regeerbaarheid van het land. 2. De resolutie van Amersfoort, die de PvdA in de kaart speelde. Het was een ekstra hobbel in het tot stand brengen van een nieuwe regeercombinatie. We slachten de kip met de gouden eieren. Wat kenmerkte immers de PPR uitoefende? Het feit dat de PPR nauw samenwerkte met de PvdA: in die positie had de PPR in zekere mate een sturend effect op de van dat moment grootste regeringspartij. In die situatie had een stem op de PPR een verhoudingsgewijs veel groter effect dan een stem op de PvdA. Op het moment dat Amersfoort door anderen kon worden uitgelegd als afstand nemen van de PvdA, was dat sprookje voorbij. Het

blijkt achteraf de resolutie van de zelfoverschatting te zijn. De kiezers hebben ons dat duidelijk gemaakt. 3. Onbekende lijsttrekker. Ria heeft het fantasies gedaan. Maar in het strijd-gewoel om de regeerbaarheid had zij per definitie een achterstand op korifeën als Den Uyl, Van Agt, Terlouw met politieke ervaring in Kamer of regering. 4. De gijzeling. Dit versterkte het effect van punt 1. Als het er op aankomt doet een Hollander het liefst gewoon: liever een stem op het midden als reactie op de angst voor het ekstreme. 5. de functie van de PPR. Gezien ledental en programma weten we

de CDA-kiezers oninteressant geworden. Wie extreem links wil kiezen heeft inmiddels keus genoeg. Het geheim van de PPR zit hem daarin, dat voor een linkse CDA-er de PvdA nog vaak te radikaal is. De kiezers beginnen te denken dat we een links-ekstreme club zijn, terwijl we eigenlijk een radikale club zijn, die de idealen overeind houdt, maar tegelijk onze regeerbaarheid tonen. Daarom moet de PPR radikaal blijven en niet extreem worden. We hebben de slag verloren, maar nog niet de veldtocht.

Bla, bla

Hans Ouwejan uit Den Haag vindt dat de PPR heeft meegedaan aan de bla-bla-maatschappij van konsumptiedwang. De PPR is daar tegen, maar heeft van een aantal van deze kwalijke technieken gebruik gemaakt om stemmen te winnen. Een beleid is alleen goed als grote groepen mensen er achter staan. In mijn visie zal de maatschappij alleen veranderen wanneer steeds groter wordende groepen mensen zelf zich gaan inzetten voor het verbeteren van hun eigen woon-, werk- en leefomgeving. Dat betekent actief worden en overal acties voeren. Ik zie een politieke partij, het parlementaire werk slechts als een mogelijk middel om mensen zodanig bewust te maken, dat ze zelf actief gaan worden in hun eigen omgeving. Als de PPR nu 76 zetels zou hebben, zou zij toch voor diktator moeten spe-

len om haar plannen door te voeren. De mensen zijn nog niet zo ver. Bewustmaking is belangrijker dan parlementair werk. Aktievoerders moeten niet voor de mensen werken maar met de mensen, anders gaat het weer over de hoofden van de mensen heen. Elitaire acties van kleine groepen akademies gevormde mensen halen niets uit, dat leidt tot de vorming van een nieuwe elite die straks weer in de ondernemingsraad of in het buurtcomité zit. Kernenergie wordt niet tegengehouden door één of meer politieke partijen. Alleen als duizenden mensen zich daarvoor inzetten. Bijvoorbeeld als 30.000 Rotterdammers de Maasvlakte bezetten.

Taak

De PPR-ers die de PPR-eksPPRes Vinkeveen-Amsterdam hebben georganiseerd tijdens de campagne (uit Wilnis, Mijdrecht, Uithoorn en Amstelveen) wensen de fractie veel sterkte toe. Het standpunt van de PPR is er met drie mensen niet minder om. Wel rust op jullie de zware taak waar te maken dat velen onterecht tijdelijk naar de PvdA zijn overgelopen.

Buiten spel

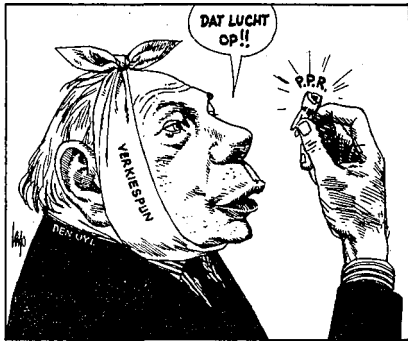
Volgens Gerard Mulder uit Apeldoorn is er inderdaad alle reden lof toe te zwaaien aan de op het verkiezingspad geweest zijnde kandidaten en leden. Ik behoer zelf tot de christenradikalen en heb tijdens het uitdelen van openbaarvervoer folders op het station verschillende keren de opmerking gehoord dat men vroeger PPR had gestemd maar nu PvdA zou stemmen. In de realiteit van de huidige situatie heeft de PPR zichzelf buiten spel gezet. Het enige alternatief van een zwak links minderheidskabinet zou zo zijn weggestemd door VVD, CDA etc., welk risico de kiezers duidelijk niet wilden lopen.

Praatklub

Het aktiecentrum Mijdrecht wijst ook op PPR-ers die waarschijnlijk PvdA hebben gestemd. De PPR moet zich niet opnieuw de Zwarte Piet laten toespelen. Nu we via allerlei kongressen een duidelijke visie voor de lange termijn hebben ontwikkeld, lijkt het ons noodzakelijk ook een goede kortetermijn strategie te ontwikkelen, mede gericht op het terugwinnen van het kiezersvertrouwen. Wij vragen ons af, aldus Mijdrecht, of het aantal kongressen niet zou kunnen worden verminderd. De energie zou ten goede kunnen komen aan acties. Wij moeten geen praatklub worden en daardoor het contact met de kiezers verliezen. Het zou al een hele winst zijn als het partijbestuur naar buiten wat eensgezinder zou optreden. Een beetje zelfdiscipline zou niet misstaan. Het is de komende tijd hard werken voor iedereen.

Schoksgewijze terug

Jacques Maas uit Amsterdam geeft een

(Uit Algemeen Dagblad)

aardig een eigen identiteit op te bouwen. Als de PPR langzamerhand opschuift in de richting van de PSP is ze daarmee echter voor links-denken-

Groep leden belegde beraad PPR mag niet aan de kant gaan staan

Op 1 juni, enkele dagen na de verkiezingen, is in Ermelo een groep van 33 PPR-ers bijeen geweest om zich te beraden over de verkiezingsuitslag. Het initiatief hiertoe was genomen door een aantal Brabantse PPR-leden, maar vond weerklank in alle provincies.

Op de lijst van aanwezigen van het beraad ziet men veel raads- en statenleden onder wie de twee gedeputeerden. Verder waren aanwezig Bas de Gaay Fortman en minister Boy Trip. Een verslag van de met nadruk aangekondigde informele, maar openbare bijeenkomst is aan een aantal partij-organen rondgestuurd.

De groep ging na welke factoren tot de verkiezingsnederlaag hebben geleid. Daarbij worden eksterne factoren (een campagne rond de grote drie) onderscheiden van interne factoren. Bij dat laatste punt worden dingen genoemd als de onbetrouwbare indruk die de PPR als koalitiepartner maakte, onbezonnen uitspraken van de kerngroep op ongelukkige momenten, de anti-CDA-uitspraak op het aprilkongres, een onwerkbaar „demokratie” van tien kerngroepvergaderingen en een aantal kongressen per jaar, een sfeer van wantrouwen en verwar-

ring door de onduidelijke opstelling van het partijbestuur.

Volgens het verslag wil de groep een uitspraak van het partijbestuur, waarin duidelijk wordt vastgesteld dat het geen zin heeft voor de PPR om zonder invloed aan de kant te gaan staan. In het dilemma, dat de PPR zich tegen deelname aan een kabinet met het CDA heeft uitgesproken en dat de PPR daarnaast aan het regeerakkoord met de PvdA wil vasthouden, moet snel een knoop worden doorgemaakt.

Als in de formatie de situatie zich zou voordoen dat de PvdA de drie PPR-zetels hard nodig zou hebben en als de PvdA daarom de PPR zou vragen in een kabinet te gaan zitten, dan dient een buitengewoon kongres zich hierover uit te spreken. De Tweede-Kamerfractie kan volgens het beraad een signaal geven, dat zij bereid is deel te nemen aan formatiebesprekingen op basis van het bestaande regeerakkoord.

Partijbestuur en kamerfractie waren van de bijeenkomst van tevoren op de hoogte en hebben geen bezwaar gehad tegen het beleggen ervan. De deelnemers waren aanwezig op persoonlijke titel, aldus het verslag.

Fraktieadvies aan Koningin

Op 31 mei heeft Ria Beckers namens de PPR-fractie in de Tweede Kamer advies uitgebracht aan de Koningin over een te vormen kabinet. Het huidige als volgt:

„De uitslag van de Tweede Kamer-verkiezingen van 25 mei 1977 geeft mij aanleiding u te adviseren één of meer informateurs te benoemen die vertrouwen geniet(en) in brede progressieve kring, om de mogelijkheid te onderzoeken van een progressief kabinet, uitgaande van de programmatiese grondslag vastgelegd in de overeenkomst tussen PvdA en PPR en geleid door de heer drs. J. den Uyl. Ter toelichting van dit advies zou ik het volgende willen opmerken:

Wanneer men enkel en alleen uitgaat van de uitslag van de verkiezingen, zou de vorming van een kabinet waarvan PvdA en CDA de kern uitmaken voor de hand liggen.

Men zou dan echter voorbijgaan aan

- de aanzienlijke en zeer diepe verschilpunten tussen CDA en PvdA die uit de programma's blijken;
- de vóór de verkiezingen niet opgeloste kabinetskrisis;

- het feit dat in de verkiezingstijd de genoemde verschillen eerder zijn aangescherpt dan dichterbij een oplossing gebracht.

De oplossing van de grote problemen waarmee ons land de komende jaren te kampen zal hebben, zoals de bestrijding van de werkloosheid en de herverdeling van inkomens, rekening houdend met natuur en milieu, met de schaarste aan grondstoffen en energie en met de belangen van de derde wereld, zoals het beleid ten aanzien van minderheidsgroepen, vergen de samenstelling van een kabinet op progressieve grondslag. De PvdA heeft na een zeer gunstig verkiezingsresultaat de grootste fractie in de Tweede Kamer. Ook de drie progressieve partijen die het kabinet-Den Uyl steunen tezamen hebben winst behaald. Daarom ligt het voor de hand dat een dergelijk kabinet geleid wordt door de heer drs. J. M. den Uyl.

Gezien de verkiezingsuitslag kan de bijdrage van de PPR aan een progressief kabinet niet anders dan bescheiden zijn.”

uitvoerige analyse van de verkiezingsnederlaag. Aan de hand van gegevens die Maurice de Hond in Intermediair van 31 december 1976 publiceerde, tracht hij aan te geven hoe de neergaande lijn zich heeft voltrokken. Deze lijn gaat schoksgewijs naar beneden. Bij die schokken zoekt Maas verklaringen.

Na de verkiezingen van '73 wint de PPR in de peilingen. „De PPR is een partij om trots op te zijn.” Bij de totstandkoming van het kabinet daalt het nivo tot het peil van de verkiezingen. Een jaar lang blijft het op dat nivo. Tot begin 1975 zakt het percentage tot 3,5 procent, een teruggang die Maas toeschrijft aan het Navo-kongres. Dan daalt de lijn zomer 1976 tot 2,7 procent met als mogelijke oorzaak de uitspraken van Bas de Gaay Fortman over de sociale voorzieningen. Het cijfer daalt verder tot 2,2 procent wat Maas toeschrijft aan de onzekere en twijfelende houding met betrekking tot de deelname van de PPR aan een volgend kabinet. Bij de verkiezingen van 1977 daalt het nog verder, wat kan zijn veroorzaakt door de andere strategische keus dan de PvdA en het stemmen op „zekerheid”. In de afgelopen periode zijn er een paar tijdelijke oplevingen. De statenverkiezingen zijn nog goed, wat wellicht mede het gevolg is van een totaal verdwenen D'66. In maart '75 stijgt de PPR tot 4,5 procent wat terug te voeren is volgens Maas tot zaken als de Oosterschelde, de kerncen-

trales, F-16 en wellicht de Nieuwmarktstrijd. In mei van dat jaar, als de PPR haar deelname aan het kabinet ter discussie stelt, is er een dieptepunt van 3 procent. In juni, na het besluit te blijven meedoen aan het kabinet is er weer flinke winst: 4,5 procent. Onmiddellijk zakt het cijfer weer als Van Doorn Jurgens tot Nsvoorzitter benoemt en Van Gorkum buitenparlementair parlementariër probeert te zijn.

Ook bij het tegenhouden van de kernvatenleverantie aan Zuid-Afrika, zomer 1976, is er een sterke opleving en we zien die ook als de PPR later het UCN-project tegenhoudt. Volgens Maas wettigt de schoksgewijze verandering in de cijfers de stelling, dat dit is terug te voeren op incidentele gebeurtenissen.

Het niet kunnen goedmaken van het verlies wijst op andere redenen die hebben bijgedragen aan de verkiezingsnederlaag. Als één van de meer structurele achtergronden noemt Maas het feit dat verkiezingswinsten geboekt worden door partijen met een markante lijsttrekker, die meestal in het parlement zit. Met D'66 als uitzondering in 1966.

De PPR heeft het als kleine partij moeilijk gehad in het benadrukken van haar identiteit. De punten waarop de PPR zich manifesteerde werden binnen de kortste keren door de PvdA overgenomen. Voorwaar een uitstekend resultaat, maar niet een ontwikkeling waar jezelf de vruchten van plukt, aldus Maas.

Taakverdeling in nieuwe fractie

De nieuwe PPR-Tweede-Kamerfractie heeft onderling de taken verdeeld. Ria Beckers is fractievoorzitter en penningmeester, Michel van Hulten is sekretaris en Leo Jansen is algemeen waarnemer voor beide functies. Voor provinciale contacten en departementale indeling geldt de volgende verdeling:

Provinciale contacten:

Ria: Zuid-Holland, Utrecht, Zeeland.

Leo: Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant, Limburg.

Michel: Noord-Holland, Groningen, Friesland, Drenthe, Zuidelijke IJsselmeerpolders.

Departementale indeling:

Ria: Buitenlandse Zaken, Defensie, Ontwikkelingssamenwerking, Sociale Zaken, Justitie.

Leo: Financiën, Economische Zaken, CRM, Onderwijs, Wetenschapsbeleid.

Michel: Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening, Verkeer en Waterstaat, Volksgezondheid, Milieuhygiëne, Binnenlandse Zaken, Landbouw, Visserij

Het oud-Kamerlid Michel van Winkel zal volledig in de fractie mee gaan werken. De fractie reserveert de maandag en de dinsdag voor kamerwerk. Woensdag, donderdag en vrijdag kunnen zowel in als buiten de Kamer worden besteed. De fractie zal de provinciale besturen benaderen met het voorstel de leden van de fractie wettelijk één provincie te laten bezoeken voor een hele dag werkbezoek.

De fractie is bereikbaar via de Tweede Kamer, tel. 070-614911. Na kantooruren of na de openbare vergadering alleen via de kamertelefoon: 070-602862, 602863 of 602962.

Als een fractielid niet aanwezig is kan men vragen naar Cis Maessen of Ils Veldheer.

De afgelopen jaren heeft de PPR hard gewerkt aan haar beeldvorming. Maar dan wel een beeldvorming van een onrustige partij.

Onredelijk

René Koster uit Dokkum heeft zich gestoord aan advertenties van de PPR, waarin door kreten agressieve aanvallen op het CDA werden gedaan. De kreet „Het CDA heeft nog nooit een poot uitgestoken”, blijft zelfs als woordspeling een onredelijke stoot onder de gordel. Als PPR-ers probeer je anderen te overtuigen, een discussie op inhoudelijke punten te voeren, al maken anderen gebruik van ongemotiveerde kreten. De PPR mag een dergelijke onsmakelijke advertentiekampagne niet voeren.

Raadslid Jan Klein: We moeten kiezen tussen sekte en politieke partij

Volgend jaar maart zullen er verkiezingen worden gehouden voor de provinciale staten, die behalve voor het bestuur van de provincies van belang zijn voor de samenstelling van de Eerste Kamer.

Twee maanden later, eind mei, worden er verkiezingen gehouden voor de honderden gemeenteraden. Intern is men al volop bezig met verkiezingsprogramma's en ekstern proberen de PPR-vertegenwoordigers het laatste jaar nog wat puntjes op de i te zetten.

Wij gingen praten met zo maar een volksvertegenwoordiger van de PPR: Jan Klein, in de gemeenteraad van Harderwijk.

In die raad zitten 21 mensen: negen namens de protestants-christelijke groepering (AR/CHU), twee namens de SGP, vier namens de VVD, drie namens de PvdA, één namens de Boerenpartij en tenslotte twee namens Progressief Harderwijk. Van die fractie is Jan Klein lid. Het andere fractielid is een KVP'er, wiens partij evenals de PPR niet apart aan de verkiezingen in Harderwijk meedeed om Progressief Harderwijk de ruimte te geven. Praten over plaatselijke aangelegenheden en over Kleins ideeën leidt er toe, dat we veel aandacht aan de landelijke politiek besteden. En hoe kan dat ook anders zo vlak na de opoffer die de PPR heeft gehad en waar Jan Kleins hart vol van is. Een opoffer trouwens die vooral op plaatselijk nivo allerlei gevolgen kan hebben.

Waarom is het raadswork, afgezien van een paar hoofdproblemen die we straks gaan bespreken, hier belangrijk?

Jan Klein: „In Harderwijk wordt politiek gezien door rechts-konfessionele partijen sterk de boventoon gevoerd. Voordat Progressief Harderwijk bijna drie zetels haalde in 1974 was er van een behoorlijk progressief geluid nooit sprake geweest. Je hebt natuurlijk de PvdA, maar dat zijn hier bovenstebeste mensen. Dreesachtige sociaal-demokraten die slecht in staat zijn bij nieuwe ontwikkelingen aan te sluiten. De PvdA-fraktieleider slaat er soms zulke reaktionaire taal uit, dat Wiegel zich er voor zou schamen. Het is dus belangrijk dat wij een progressief geluid laten horen en dat we vroegtijdig ontwikkelingen signaleren.

Vooraf op cultureel en welzijnsgebied heeft dat ontbroken. Cultuur is hier een voorwerp van achterdocht en wantrouwen, want het komt uit de mens zelf voort en die is zondig en wat wil je dan. De mate van vrijheid die men hier geeft is afhankelijk van het mensbeeld dat men heeft. Als men de mens als een zondig wezen ziet is het zaak zijn vrijheid te beknotten. Hier vindt vaak een heel merkwaardig proces plaats. Het oude socialistische dirigisme en het konfessionalisme vinden elkaar nog op de noemer van het inperken van de individuele vrijheid. Er is een heilige opvatting, dat de overheid er is om alles te regelen. Het partikulier initiatief, wat een VVD-achtig begrip lijkt, maar wat gemeentelijk erg waardevol is, probeert de gemeente steeds via gemeentelijke modellen te schikken. Daarbij zijn de konfessionelen bang dat het uit de band springt en werkt een deel van de PvdA vanuit een dirigistische staatsopvatting.

Dit is ook een van de redenen, dat het PAK hier geknapt is. In de vorige periode zaten PvdA, D'66 en PPR samen in een fractie. Progressief Harderwijk is met D'66 en PPR verder gegaan. Leden van ons en van de KVP zijn op individuele titel lid van Progressief Harderwijk, als men tenminste doelstelling en programma onderschrijft. De KVP'er met wie ik in de fractie zit is een geweldige kerel. En om het nog wilder te maken: Hij is kolonel b.d. Maar er is erg weinig onenigheid, niemand van ons heeft veel hoeven wegslikken. Ons programma is vrijwel identiek aan het landelijke PPR-programma, alleen de pre-ambule is veranderd. Deze KVP'er staat nu wel op de groenlijst van het CDA. Hij wil een soort Aantjesrol in het CDA gaan spelen, dat hier nu voor het eerst is. Toch zet hij zijn aanvallen op de protestants-christelijke fractie gewoon voort, maar het geeft intern wel problemen. Totaan de nieuwe raad zal hij Progressief Harderwijk moeten dienen, hoewel hij straks mede het gezicht van het CDA zal gaan bepalen. Wij vinden dat hij nu niet langer fractievoorzitter kan blijven”.

Zal hij straks stemmen van jullie meenemen naar het CDA?

Jan Klein: „Misschien. Aan de andere kant doen bij ons veel oekumenies denkende mensen mee. En wij trekken al die mensen die zich actief inzetten in bijvoorbeeld het stichten van een creatief centrum of om het onderwijs nieuwe impulsen te geven. Wij hebben veel gedaan voor een eerlijker plaats voor het openbaar onderwijs. We hebben op sportgebied veel gedaan en uit die kringen veel steun gehad. Behalve voor de zondagsport hebben we aandacht gevraagd voor andere vormen van sport dan de traditionele. Het heeft in het gemeentelijke sportbeleid wel gevolgen gehad. Er is een veel opener sportbeleid totstandgekomen. Progressief Harderwijk is geen PPR-

klub natuurlijk. Ja, veel mensen zien het wel zo. Dat komt ook door mij. Toch ben ik in mijn opvattingen niet de volbloed PPR'er, zoals die zich de laatste tijd heeft voorgedaan. Nee. Ik ben PPR-lid van het eerste uur. Loop al heel lang mee. Ach, vroeger. Ik wil niet nostalgies doen, maar ik heb dit keer wel op Den Uyl gestemd. Niet omdat ik Ria niet mag, maar dit was voor mij een logies gevolg van het kongresbesluit. Ik laat mijn stem niet buiten spel zetten. Misschien ben ik juist wel een gemiddeld PPR-lid, een verlichte konfessioneel. Hoewel ik daarop juist veel kritiek heb. Om het zwart-wit te zeggen: wat vroeger bekering heette heet nu mentaliteitsverandering en het konfessionele personalisme wordt nu vertaald met „omdat het om mensen gaat”. Natuurlijk gaat het wel om mensen, maar het is wel politiek. Dat betekent structuren aanpakken. Het gaat misschien om

**We analyse
goed, maar
de uitwerking
zijn we een
Quakersklub**

bepaalde mensen. In allerlei partijen zitten heel aardige mensen, met wie ik het best roeien kan. Maar waar het om gaat is de positie die men inneemt. Bij de PPR zie je een verontachtzaming van de maatschappelijke structuren. Je hebt tenslotte te maken met FNV, CNV en VNO. Je kunt niet zeggen dat je dat niet wilt. De vakbeweging is erg belangrijk en je moet daarbij aansluiting zoeken. Ik vind dat we erg goede lange-termijn visies hebben, maar je moet daarmee wel in het brandpunt van de maatschappelijke problemen gaan staan. Anders ben je een splinterpartij. Ik had het niet erg gevonden als de PPR maar twee zetels had gehaald in een samenwerkingsverband met de PvdA, als onderdeel van een progressieve beweging, omdat dat de enige weg is om werkelijk wat te doen. Liever in dit verband twee zetels dan drie zetels als een sektarische partijtje. Ria mag nu misschien een keer bij Den Uyl komen, maar als we het anders hadden gespeeld hadden we er van moment tot moment bijgeze-

ten. Dan was er niets gebeurd of het had ook de PPR gepasseerd. De PPR moet zich vooral bezighouden met de vraag wat politiek gezien van belang is en minder met allerlei identiteitsverhalen. Hier in Harderwijk gaan we de progressieve krachten weer mobiliseren. De vorige keer hebben we tweemaal zoveel stemmen gehaald als waar we eigenlijk recht op hadden als D'66 en PPR. Want als je wilt dwarsliggen, wat inderdaad moet, dan moet je midden in de structuren dwarsliggen. Buiten de structuren kun je hooguit een onbetekenend drempeltje opwerpen. Als je wilt getuigen moet je een evangeliese solidariteitspartij of zo oprichten met hoge principes, die ik ook aanhang. Maar het komt aan op politiek bedrijven. Nou wil ik niet zeggen dat je abortus maar moet inruilen tegen UCN of zo, maar we zijn er niet eens bij als UCN straks bij de

kerk. Als ze wat willen, moeten ze altijd over mij heen. Ze komen mij altijd tegen.

We zijn nu in de strafbanken gestuurd. Het zal ons denk ik gauw opbreken als we straks zien hoe anderen de spelmachers zijn. Ik ben PPR-er in hart en nieren. Programmaties. En hier in Harderwijk vind je veel progressieven die bereid zijn PPR te stemmen. Maar in de uitwerking van dit ogenblik... nee. Wat dat betreft kan ik mij niet in de PPR vinden.

Ik vind dat de brugfunctie die de PPR had tussen CDA en PvdA er nog steeds is. Dat er ook mensen over die brug naar Aantjes gaan is onvermijdelijk, maar tijdelijk. Je moet niet alleen maar links van de PvdA willen zitten. Ik herinner me van een Navo-kongres waar een stel mensen zenuwachtig naar de stencilmachines rende, omdat ze hoorden dat een paar

Dit zijn brandende kwesties. Maar hoe funktioneert je plaatselijke aktiecentrum?

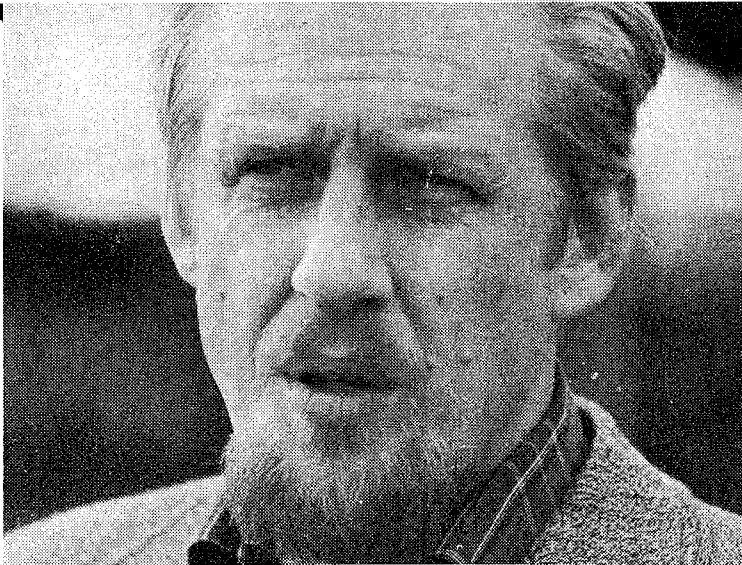
Jan Klein: „Dat we niet als PPR in de raad zitten is een handicap voor het aktiecentrum. We missen toch direkte impulsen die van het raadswerk kunnen uitgaan. Plaatselijk doet de PPR alles via Progressief Harderwijk. We bemoeien ons als PPR alleen met landelijke akties, waarvoor we wel een marktkraampje gebruiken, met de opvang van Chilenen, met kongres en kerngroep. Maar het bereiken van konkreet resultaat of ook gefrustreerd worden zijn toch dingen die de mensen meer pakken. En dat speelt zich plaatselijk af. Een deel zegt wel, dat we de volgende keer zelfstandig de verkiezingen moeten ingaan, maar ik geloof dat dat geen haalbare kaart is. We kunnen alleen in combinatie met anderen bestaan. Zelfstandigheid zou wel een kick geven, maar ik denk dat je in de praktijk minder klaarkrijgt”.

De ruimtelijke ordeningsproblemen spelen hier sterk?

Jan Klein: „Ja, Harderwijk is verknoid. Het is onevenwichtig gegroeid. Net als in veel plaatsen heeft men er een tweelingstad bijgebouwd, maar heeft men daarbij de binnenstad vergeten. In andere plaatsen is men wel vroeger begonnen met restauratie en renovatie. Tot voor drie jaar was hier nog niets gebeurd. Zoals alle randgemeenten zijn we sterk gegroeid. We hebben veel mensen van buitenaf opgevangen. Wij zeggen nu, dat we alleen voor de natuurlijke aanwas een taak hebben. We zitten op één lijn met de Verstedelijkingsnota en het Streekplan Veluwe, waarin Harderwijk wel een centrum is, maar geen groeifunctie heeft. Er moeten goede centrumvoorzieningen zijn en we kunnen ook wat aanwas uit de regio opvangen. Verder zijn plaatsen als Almere en Lelystad aangewezen om de groei op te vangen.

Op het ogenblik is het in Harderwijk zelfs zo, dat het bouwtempo voor de opvang uit de regio en van de eigen bewoners iets te laag is. Het aantal woningzoekenden stijgt weer. Harderwijk stelt de eis van economische gebondenheid, maar er zijn wat stukjes in de vrije sektor, waar je geen barst aan doet. Daarvoor adverteren ze tot in Duitsland. Voor tweede woningen. Schandalig. In één week tijd zijn daar spekulatiewinsten van één ton op een perceel gemaakt. En een VVD-er in de raad bestond het nog te zeggen dat de speculatie alleen kan worden tegengegaan via ruimtelijke ordeningsmaatregelen. Terwijl hij naast de deur zit dat dat onzin is.

We gaan de verkiezingen in met twee alternatieve plannen voor het plan-Frankrijk, dat in een agrarisch gebied is geprojecteerd. Het ene plan ligt tussen Harderwijk en Ermelo, daarvan zou Ermelo ook kunnen profiteren, en het andere plan ligt in de polder. Wij hebben met het stoppen van de planmakerij van plan-Frankrijk toch

ben een verlicht konfessioneel, hoewel ik daarop juist veel kritiek heb.

kabinetsformatie aan de orde komt. Straks wordt UCN uitgebreid en krijgen we hooguit steun van een paar PvdA-spijststemmers.

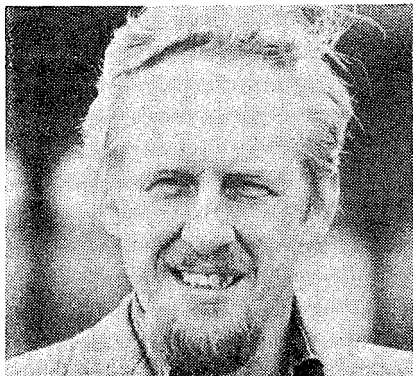
Als je als politieke partij niet midden in de structuren wilt opereren, dan moet je een overkoepelend orgaan worden van aktievoerders, een landelijk serviceburo voor iets of wat. Dat is ook nuttig. Maar de grote komplekse zaken die aan de orde zijn kun je alleen met anderen te lijf gaan. De PPR ziet de machtslijnen wel haarscherp lopen. Heeft goed duidelijk gemaakt dat er economische banden zijn tussen de KVP en het bedrijfsleven. We kunnen het haarscherp analyseren, we kunnen zelfs de lijnen zetten om het te veranderen, maar als we er aan willen beginnen, ontpoppen we ons als een soort Quakersklub. Het CDA heeft daar het ethies reveil voor uitgevonden. Maar wij waren eigenlijk eerder.

Nee, je moet posities innemen, in organen gaan zitten. Als je het onderwijs wilt veranderen, moet je erin zitten. Daarom ben ik ook aktief in de

linkse PvdA-ers een nog linkser voorstel hadden ingediend. Dan vraag ik me af: wat zit je te doen. Zit je zelf politiek te maken of laat je je door anderen zo beïnvloeden?

Hier in Harderwijk zijn ook mensen die het mooi vinden hoe het nu is gegaan. Maar velen ook niet. Ja, ik ben het er helemaal mee eens dat er met het CDA geen goede politiek te voeren is. Dat zijn geen mensen om zaken mee te doen. Maar gelijkhebben is nog geen politiek bedrijven. Volgens mij staan we nu voor de keus een sekte te worden of een politieke partij te blijven. Bij sektes zie je dat ook. Het voortdurende roepen van „zie je wel”. Zie je wel dat we gelijk hebben. En hoe zwaarder je dan be-laagd wordt, hoe groter je niet-erkende gelijk wordt. Met als gevolg sektarisch gedrag. We moeten terugkomen en ook met Ria Beckers terugkomen. Zij is een goede lijsttrekker geweest. Het typerende is ook, dat het ledental van de PPR nog gestegen is ook de laatste maanden. Goed terugkomen zit er echt wel in”.

Nog weinig te zien van emancipatiewerk

wel succes gehad. Dat is gebeurd onder druk van de boeren met wie we goed zijn opgetrokken. Zelfs de kerkeraad van de gereformeerde bondskerk in het buurtschap Hierden, waar Frankrijk ligt, heeft de gemeente een brief geschreven. Dat heeft men gedaan op basis van een rapport van de hervormde raad voor overheid en samenleving, dat stelde dat de verstedelijking destructieve werking heeft op de traditionele leefpatronen. Voor de bondskerkeraad was het een hele stap. Men ging tenslotte tegen het gezag in. Maar ik moet zeggen, dat het zijn uitwerking niet heeft gemist.

Wij hebben over plan-Frankrijk onder de bevolking een enquête gehouden, waarvan er erg veel zijn teruggekomen. Het was ons antwoord op een gemeentelijke enquête, waarbij je alleen maar „ja“ kon zeggen tegen de gemeentelijke plannen.

Progressief Harderwijk verdedigt het polderplan en ik heb dat ook altijd verdedigd. Maar ik vind het toch soms wat demagogies. Je moet uitkijken voor cowboy-planologie. Het klinkt zo aardig om te zeggen, dat het nieuwe land moet worden bebouwd. Ik vind een evenwichtige groei tussen Harderwijk en Ermelo niet zo slecht. Kijk, we moeten uitkijken, dat we niet het planologische slachtoffer worden van stammenoorlogen”.

Wat zijn andere aandachtspunten voor je?

Jan Klein: „Het industrievestigingsbeleid. Er zijn veel ongeschoolden aangehouden, veel buitenlandse werknemers. Met behalve de kulturele problemen allerlei huisvestingsproblemen. Eerst lag de nadruk op Marokkanen, nu op Turken. Ik denk dat die beter inzetbaar zijn, om met Luns te spreken. Marokkanen laten al niet zo makkelijk meer over zich heenlopen, weet je. Op ons initiatief is een gemeentelijke huisvestingscommissie voor buitenlanders opgericht, waar ik zelf ook inzit. Je bezoekt klandestiene verblijfplaatsen, je werkt aan legalisering onder voorwaarden. Er is overleg om samen met de industrie wat te doen. Het gekke feit doet zich voor, dat ik met een aluminiumfabriek op milieugebied een hele zware strijd voer, maar op het gebied van de huisvesting van buitenlanders niet anders dan lof voor die fabriek kan hebben.”

Kees Waagmeester

„Op 17 december 1974 is — voor de duur van vijf jaren — de emancipatiecommissie ingesteld. De commissie heeft tot taak de regering bij het voeren van een samenhangend beleid ter bevordering van de emancipatie van de vrouw te adviseren omtrent uitgangspunten, doelstellingen, samenhang en vormgeving van dit beleid.

In ieder geval worden voorstellen gedaan omtrent een definitieve structuur van de advisering op dit gebied aan de regering. De commissie kan zowel op verzoek van de regering als eigener beweging adviezen uitbrengen.” Aldus de kleine introductie die men in de discussienota Emancipatiewerk 1977 kan aantreffen.

In deze nota heeft de emancipatiecommissie geprobeerd te omschrijven wat emancipatie en emancipatiewerk volgens haar inhoudt. De nota is aan 5000 personen en organisaties gestuurd om zo op gezamenlijke basis een advies te kunnen uitbrengen aan de minister van CRM. Dit om meer continuïteit in de subsidiëring en de organisatie van het emancipatiewerk te bewerkstelligen.

De Amsterdamse groep van PPRO-Emancipatie heeft de nota doorgevoerd en heeft zich positief uitgelaten over het doel waarmee de nota is opgezet en over de inhoud ervan. De vaagheid in de formulering die hier en daar een juiste interpretatie belemmert en de hier en daar wat stereotiep aandoende beschrijving van de vrouw en haar gedrag (vrouwen zouden weinig waardering voor elkaar hebben en daardoor minder solidair met elkaar zijn, pag. 23) menen wij te moeten zien als tekortkomingen die het uiteenzetten van een probleem binnen kort bestek nu eenmaal met zich meebrengt. Wellicht valt ook het niet noemen van de vele voordelen die emancipatie voor de samenleving met zich meebrengt in hetzelfde licht te bezien. Voorts bleek dat over het algemeen iedereen wel eens te maken had gehad met alle categorieën weerstanden tegen emancipatie die in de nota genoemd staan. We dachten dat de grootste weerstand toch wel gevormd werd door wat men in zichzelf voelt (schuldgevoelens, bang om minder aardig gevonden te worden, etc.) hoewel die natuurlijk niet los kunnen worden gezien van wat mensen voor elkaar opwerpen (zoals het klein maken van het probleem, belachelijk maken van de vrouw, het graf in prijzen) en wat door de bestaande inrichting van de samenleving worden gekreëerd (geen tijd, geen geld,

geen kennis, geen ervaring). Waar- aan wij de grote invloed van de he- laas nog vaak stereotiepe opvoeding zouden willen toevoegen, waardoor men al vrij vroeg in een rolpatroon gedrongen wordt, en het gebrek aan informatie over emancipatie en emancipatiebewegingen.

De PPRO-Amsterdam heeft unaniem de definitie van de emancipatiecommissie over emancipatiewerk onderschreven: „aktiviteiten die erop gericht zijn toe te werken naar: inzicht in de eigen positie en in de problemen die de huidige rolverdeling met zich meebrengt, het werken aan de oplossing hiervan, maatschappelijke zelfstandigheid en zelfbewust meedoen, hoe klein de stapjes in die richting ook zijn”.

Aangezien je pas van een normale situatie zou kunnen spreken als er op alle fronten in onze maatschappij sprake is van een evenredige en rechtvaardige arbeidsverdeling tussen vrouwen en mannen, werd de vraag „vindt u dat vrouwen moeten proberen om op meer plaatsen invloed te krijgen?” eendrachtig met een volmondig ja beantwoord. De vraag alleen al duidt op ongelijkheid in de machtsverhoudingen.

De meeste stemmen gingen op voor een grotere participatie van vrouwen in de economische en politieke sektor en het bekleden door vrouwen van posten in belangrijke overheidsinstellingen. Om daar, naast het uitoefenen van de normale functies, vooralsnog ook de maatschappelijke positie van de vrouw te helpen verbeteren. Je zult de vrouwen in Nederland de kost moeten geven die uitgesproken meningen en ideeën hebben over huisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer, om maar een paar gebieden te noemen. Ideeën die werkelijk zouden bijdragen tot een meer leefbare samenleving en gebracht door vrouwen die bovendien de capaciteiten hebben om die ideeën concreet in daden om te zetten. Helaas, schaars zijn zij (nog) gezaaid, deze edelweissen, die, eenmaal onaan- tastbaar hoog uittorend boven ons grasmedelieven vaak het uitzicht op ons verloren hebben in hun eenzame strijd om zelfbehoud in die onherbergzame hoogten van de maatschappij.

Even ontegenzeggelijk vonden wij dat ook mannen bij het emancipatiewerk gebaat zullen zijn. Immers, ook zij worden, voor zover ze dat al niet zijn, in een bepaalde rol gedrongen, waaruit alleen nog maar inzicht in deze positie hen verlossen kan (ha, de volgende sensitivity training wordt dus vervangen door het bijwonen van een vrouwenbijeenkomst over eman-

cipatie of door een goed gesprek met moeder de vrouw). Dit zou niet alleen een verbetering in persoonlijke relaties, zowel met vrouwen als met mannen kunnen betekenen, maar tegelijkertijd zou hiermee de weg tot een algemene verbetering van onze samenleving geopend worden.

In onze gelederen viel een ware stortvloed aan ideeën te beluisteren omtrent de emancipatie-activiteiten die in aparte organisaties en regelingen ontwikkeld moeten kunnen worden. Zoals bijvoorbeeld (om)scholings-activiteiten voor de gescheiden (werkende) vrouw, overleg van contactorganen met kerken en kerkelijke instanties over de problematiek rond de rolverdeling, het planmatig tegengaan van die rolverdeling (integratie jongens- en meisjescholen, geen gescheiden lessen handwerk/handensarbeid, etc.), het blootleggen van de bestaande mythevorming ten aanzien van vrouwen en mannen om die te corrigeren en te bestrijden, het bestuderen van de konsekwenties van eventuele werktijdverkorting met betrekking tot de mogelijkheden voor vrouwen die parttime willen werken, en ga zo maar door.

Het feit dat vanaf vraag 9 van de vragenlijst van de nota de antwoorden hoofdzakelijk ontkennend luiden of in vraagtekens werden gegeven, zou erop kunnen duiden (alhoewel de PPRO-Amsterdam daar uiteraard geenszins een maatstaf voor is) dat er nog bitter weinig gebeurt op het gebied van emancipatiewerk. Weiningen van ons wisten concrete vormen van emancipatiewerk te noemen die niet zijn ondergebracht bij reeds bestaande regelingen en organisaties. Uit de oogst elders zal moeten blijken in hoeverre we ons hier inderdaad op onontgonnen terrein bevinden. Bij de PPRO-Amsterdam sprong in ieder geval wel het sein op rood. Het is broodnodig de handen aan de ploeg te slaan. Daarom, gij vriendin te Amsterdam of waar ook in den lande, komaan, niet langer getalmd. Sluit u bij ons aan: de PPRO is een begin!

PPRO-Amsterdam

Werkplan van PPRO-emancipatie Noord-Holland

PPRO-Emancipatie in Noord-Holland heeft een werkplan voor eigen werkzaamheden opgesteld. Het omvat de volgende punten:

1. Het volgen van de politiek. Veel voor vrouwen belangrijke zaken blijven onder tafel. Tot nu toe werd dit uitgewerkt door de bestudering van de discussienota Emancipatiewerk 1977. Van dezelfde emancipatiecommissie zal de „aanzet tot een vijfjarenplan” worden besproken.

2. Als resultaat hiervan kunnen we actief zijn in het laten horen van onze stem, het steunen van vrouwelijke kamerleden en het zelf beter functioneren in de partij.

3. Diepgaand onderwerpen bestuderen, eventueel in kleinere groepen. Er werd bijvoorbeeld gepraat over huisvrouwenloon en er zal in september weer een weekend worden gehouden als „warming up” voor het nieuwe seizoen. De onderwerpen moeten nog worden vastgesteld.

De SRV heeft medewerking toegezegd.

4. Onderling informatie uitwisselen en contact onderhouden met andere progressieve vrouwengroepen. Wij zijn vertegenwoordigd in het zogenaamde „fem-soc platform”, een overkoepeling van vrouwenorganisaties op het gebied van feminisme en/of socialisme.

5. Actief naar buiten treden, dat wil zeggen:

- meedoen aan acties;
- meer vrouwen binnen de PPR er bij betrekken (kursussen);
- actie met ongeorganiseerde vrouwen. Iedereen is iedere dag met politiek bezig; gastarbeidersvrouwen uit isolement halen;

- meewerken aan scholingskursussen (vertellen van ervaringen en ideeën en met anderen discussiëren).

Als voorbeelden hiervan gelden: het bijwonen van de bijeenkomst in de Westerkerk o.l.v. Betty Williams om solidariteit met Ierse vredesbeweging, het bijwonen van de bezetting van Bloemenhove, hulp aan proces van een vrouw over haar recht op bijstand „ondanks samenwonen”, vrijwilligerswerk met Marokkaanse vrouwen, tijdens verkiezingskampagne optreden op politieke markten.

PPRO-Emancipatie Noord-Holland ontstond in 1975 toen de landelijke PPRO-Emancipatie, de vrouwengroep van de PPR, een dag organiseerde. We hielden daarna dagen waar iedereen komen kon, zoals in 1976 over abortus, doelstelling van PPRO-Emancipatie Noord-Holland, het PPR-verkiezingsprogramma en amendementen daarop wat betreft vrouwenzaken en het vrouw-zijn in de eigen leef- en werksituatie. Er werd besloten een praatgroep en een politieke groep te vormen.

Er werd een cursus gehouden van vijf avonden gericht op feministische vorming en een weekend gericht op de meer organisatorische kanten. Hieruit kwam het zojuist beschreven werkplan naar voren, waarmee we sinds april van dit jaar bezig zijn.

Wie meer wil weten kan terecht bij Marian Boeker-Vermeulen, Prinsengracht 825, Amsterdam, tel. 020 - 23 17 27; Ada Buijzer, Westerhoutstraat 46, Haarlem, tel. 023-324471; Willie van der Woude-Dirks, Middenzand 33-39, Julianadorp (bij Den Helder), tel. 02235 - 20 04.

M. Glazenburg en R. Wubbe

(advertentie)

Wie kan mij helpen aan een kamer in Amsterdam? Ik kom studeren aan de Vu. Tijdelijke woongelegenheid eventueel ook welkom. Ik ben niet veeleisend. Wolter Kaper, Muntersdonk 26, Apeldoorn, tel. 055 - 232572.

AKTIE- VOER

Folders, brochures, boeken en dergelijke voor deze rubriek opsturen aan Dick Rietbergen, van der Mondestraat 145, Utrecht.

Gevangenen

Het comité „Vrijheid voor alle politieke gevangenen in Zuid-Afrika” vraagt steunbrieven te schrijven aan twee Zuid-Afrikanten van de Zwarte Bewustzijnsbeweging die gearresteerd zijn.

Sinds de opstand in Soweto vorig jaar zijn er nu al duizenden mensen van de Zwarte verzetsorganisaties gearresteerd. Ze worden eenzaam opgesloten, gemarteld op gruwelijke wijze en sterven vaak tijdens de martelingen. Officieel heet het dan dat ze op „natuurlijke wijze zijn gestorven” of

zijn „uitgeleden onder de douche”.

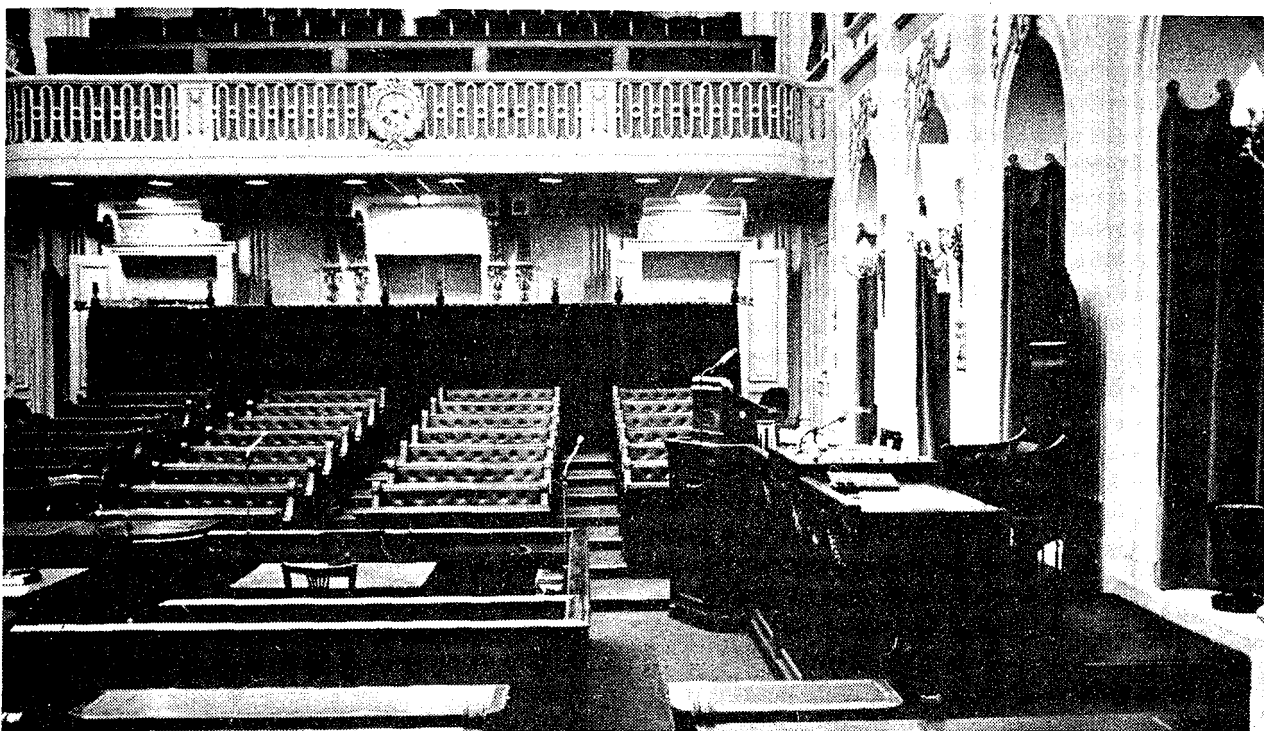
Schrijf een solidariteitsbrief aan Mamphela Ramphele, Holy Cross mission, p.o. box 26, Ofcolaco 0854, South Africa en aan Mxolise Mvovo, Ginsberg Education Fund, 698 Leightonville Ginsberg Location, 5600 Kingwilliamstown, South Africa.

Of schrijf protestbrieven aan J. T. Kruger, minister of Justice, police and prisons, Houses of Assembly, 8001, Cape Town, South Africa of aan Chairman, Security Council, United Nations, New

York, NY 10017 U.S.A. Voor meer informatie over politieke gevangenen: Comité Vrijheid voor alle politieke gevangenen in Zuid-Afrika, Postbus 54101, Rotterdam.

Kursus

Ook de Volkshogeschool Valkenburg heeft haar zomerprogramma weer klaar. Er is bijvoorbeeld een natuurweek met veel aandacht voor kernenergie en een week over de differentiatie in het onderwijs. Inlichtingen: postbus 910, Valkenburg, tel. (04406) 1 53 53.

Banken hebben vaak
méér macht dan politieke partijen.

Zo kan ons eigen spaargeld ons de baas zijn.

De banken beheersen de geldkraan van Nederland. Zij beheren het kapitaal. Kapitaal dat ze naar eigen believen kunnen beleggen en investeren. Waarmee ze nieuwe ontwikkelingen op gang kunnen brengen of... tégen kunnen houden. Zo hebben banken vaak méér macht dan politieke partijen. Logisch? Niet wanneer u bedenkt dat het overgrote deel van het geld dat zij beheren door de werknemers van Nederland, via spaar- en salaris-rekeningen wordt bijeengebracht.

Wat we daaraan kunnen doen? Door voor ons geld 'n bank uit de eigen kring te kiezen: de Algemene Spaarbank voor Nederland. Opgericht door het NVV en De Centrale. 'n Spaarbank die nimmer bewust investeert of belegt in zaken die strijdig zijn met de belangen van eigen spaarders of die sociaal gezien - 'n luchtje hebben. Spaar daarom ASN! Uit principe. Of ook 'n beetje voor het gemak. Want u spaart dan via de postgiro en u weet: da's makkelijk. Laat uw eigen spaargeld u nooit de baas zijn. Vul meteen deze bon in!

BON Staatsbedrijf 'Der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

Aanmeldingsformulier voor een renterekening/plusrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden: _____

Naam _____

Voornamen (voluit) _____

Geboortedatum _____

Woonplaats _____

Straat enz. _____

Wenst bij de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een

renterekening plusrekening

Datum _____ Handtekening _____

In een giro-envelop ongefrankeerd, tezamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg), inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Arnhem).

^{*)} aankruisen hetgeen u wenst.

**Algemene Spaarbank
voor Nederland**
geeft rente zonder bijsmaak!

Voor nadere inlichtingen: Rijnstraat 28, 's-Gravenhage.
Tel.: (070) 84 93 09, 84 93 10, 85 99 88.

Kandidaten gevraagd voor nieuw partijbestuur

Op het kongres dat de PPR in december van dit jaar zal houden, zal volgens het reglement de helft van het partijbestuur aftreden. Nieuwe leden zullen in hun plaats worden gekozen. Wie precies aftreedt en met name welke functies er in het dagelijks bestuur vrijkomen zal worden bekend gemaakt in een definitieve oproep voor kandidaten voor het partijbestuur die in de PPR van augustus zal verschijnen. Nu reeds kan men kandidaten opgeven aan de in te stellen commissie verkiezing half nieuw partijbestuur. Vooralsnog berust het adres van die in te stellen commissie bij de sekretaris partijbestuur, Doeke van Egten, Conradstraat 28II, Amsterdam.

Statenkandidaten voor Noord-Holland

De verkiezingen van de Tweede Kamer zijn pas achter de rug. Toch zijn we in Noord-Holland aan het werk met de voorbereidingen van de statenverkiezingen van 29 maart 1978. Alle leden en aktiecentra in Noord-Holland worden hierbij opgeroepen voor 15 september aanstaande namen en adressen op te geven van kandidaten die zij geschikt achten om de PPR te vertegenwoordigen in de provinciale staten van Noord-Holland. Geef deze namen op aan de sekretaris van de voorbereidingscommissie die in april door de provinciale ledenvergadering van de PPR in Noord-Holland is ingesteld, Wil de Munnik, Duinvlietstraat 22, Velsen-Noord (post Beverwijk), tel. (02510) 2 87 28. Wij willen tijdig over voldoende kandidaten beschikken om een goede lijst te kunnen samenstellen.

Wil de Munnik

PPR-treinkaartjes voor verzamelaars

Op 21 mei liet de PPR een trein rijden (de PPR-ekspres) op de Haarlemmermeerspoorlijn, die al 27 jaar voor passagiersvervoer gesloten is. Hiervoor zijn echte PPR-treinkaartjes gedrukt. Verzamelaars kunnen nog enkele van deze kaartjes bestellen. Het vervoer was natuurlijk gratis, voor het verzenden van de kaartjes moet f 3,05 in rekening worden gebracht. Te bestellen door overmaking op giro 54.60.44.166, ABN-Amstelveen ten name van F. Sam.

Brief aan Den Uijl Nieuwe kabinet kan Lauwersmeergebied sparen

Het aktiecomité Lauwersmeergebied, een groep uit de bevolking rond het Lauwersmeergebied, heeft in een brief aan formateur Den Uijl gepleit voor het niet uitvoeren van plannen om in het unieke gebied het grootste militaire oefenterrein van Nederland aan te leggen (2500 hektare).

Het comité wijst er op, dat de plannen tot grote lokale protesten leidden en dat de provincie Groningen wat het Groningse deel van het gebied betreft, de funktie militair oefenterrein uit het streekplan schrapt.

Behalve veel landelijke verenigingen, heeft het PvdA-kongres van begin dit jaar via amendementen overduidelijk uitgesproken militaire oefenterreinen in het Waddenzegebied op te heffen, waarmee het niet aanleggen van

oefenterreinen met zoveel woorden in het verkiezingsprogram van Den Uijl partij kwam te staan.

Ook het CDA wil de Waddenzee als internationaal natuurgebied instand houden en D'66 wil er militaire oefenterreinen verbieden. Het moment om aan de tegenstrijdigheid in het tot dusver gevoerde beleid een eind te maken (Waddenzee beschermen en militaire oefenterreinen plannen) is nu gekomen, aldus de brief. Er wordt ook op gewezen, dat de bevolking inspraak was beloofd, terwijl nu slechts voorlichting wordt gegeven. Voor de werkgelegenheid zijn de plannen averechts door verlies aan arbeidsplaatsen in visserij en landbouw. De plannen tasten de leefbaarheid aan, inklusief de rekreatieve mogelijkheden.

Kongrespresidium behoeft aanvulling

Het kongrespresidium, een aantal mensen dat belast is met de voorbereiding en organisatie van de PPR-kongressen, heeft dringend behoefte aan aanvulling. Mensen die zich voor dat presidium kandidaat willen stellen wordt verzocht zich op te geven bij de sekretaris van de kerngroepcommissie, p.a. partijburo PPR, Singel 277, Amsterdam.

Noord-Holland heeft informatiebulletin

Het provinciale aktiecentrum Noord-Holland heeft zijn eerste informatiebulletin laten verschijnen. Noordhollandse PPR-leden die het infobulletin willen ontvangen kunnen dit aanvragen bij Gerda de Graaff, Admiraal de Ruyterweg 243, Amsterdam. Bij haar kan men ook het ontwerp-programma PPR-Noord-Holland 1978-'82 aanvragen.

Brief van Henk Waltmans

*Beste radikale vrienden,
Nu ik niet meer gekozen ben tot lid van de Tweede Kamer, hecht ik eraan al diegenen, die in de afgelopen vier jaar mij gesteund hebben mijn werk zo goed mogelijk te doen, van harte te bedanken. Ik mag en wil geen namen noemen. Eén uitzondering wil ik maken en ik ben ervan overtuigd, dat jullie dat zullen billijken. De steun die ik heb gehad van Bas de Gaay Fortman, alsmede de ruimte en de gelegenheid die hij mij heeft gegeven het Europees en defensiebeleid van de PPR in de Tweede Kamer gestalte te geven, is optimaal geweest. Daarvoor ben ik dankbaar.*

Het Kongres en de gehele partij ben ik erkentelijk voor het vertrouwen, dat ik zowel in 1972 als in 1976 mocht krijgen, zoals blijkt uit de hoge plaats op de kandidatenlijst, die ik mocht innemen.

„Henk Waltmans eruit”, was de kop van een der Brabantse kranten en dat doet eerst wat pijn, totdat je je realiseert, dat het het spiegelbeeld is van wat in 1972 werd geschreven. Een mens moet berusten. Dat doe ik dan ook. Een partij echter mag zich door elektorale tegenslagen niet uit het veld laten slaan. De PPR moet doorgaan, wel vernieuwd, eensgezinder en krachtiger. Ik zal intussen trachten mijn werkloosheid, die ik deel met velen in ons land, niet te lang te laten duren. Mijn bereidheid, de PPR op een andere vrijwillige post te dienen, blijft.

Ik hoop en verwacht, dat de nieuwe fraktie, Ria, Leo en Michel van Hulten, stem zal geven in de Tweede Kamer aan de idealen waarvoor wij in 1968 een politiek tehuis hebben opgericht. De met mij vertrekkende fraktieleden Bas, Dolf, Dilia, Michel van Winkel en Kees blijf ik in vriendschap verbonden volgen.

Henk Waltmans
Oosterhout

Houdt de PPR rekening met haar achterban

De kiezer en de partij

Henk Waltmans schrijft een beschouwing over het boek „Kiezers en gekozenen in een representatieve democratie”, de dissertatie van J. J. A. Thomassen, die vorig jaar verscheen bij Samsom in Alphen aan den Rijn. Volledigheidshalve wijst de redactie er op, dat dit artikel voor de verkiezingen in haar bezit was.

Het boek belooft eigenlijk meer dan het waar kan maken: het is de neerslag van een zeer beperkt onderzoek naar de werking van enkele aspecten van de vertegenwoordigende democratie in Nederland. Indringend is het bijna nergens; het blijft teveel bij wat cijfers en wat commentaar daarop. De belangrijke vraag, aan welke eisen het kiezerskorps en de politieke partijen moeten voldoen, willen de burgers werkelijk invloed uitoefenen op het overheidsbeleid (p. VII) krijgt geen gefundeerd antwoord. Ook de vraag in hoeverre Nederland aan deze eisen voldoet, blijft in de lucht hangen. Och, er is wel een aanzet tot een antwoord, maar meer ook niet. De gegevens stammen overigens uit de jaren 1970, 1971 en 1972 (vóór de verkiezingen van november) en zijn derhalve wat verouderd en eenzijdig (over de PPR wordt nauwelijks gesproken).

Onderzoeken als deze krijgen overigens pas in de herhaling die ekstradimensie, welke nodig is om ons meer inzicht in dit onderwerp te verschaffen. Als proeve van wetenschappelijke arbeid en als zodanig werd het werk toch geschreven, is het ondanks mijn bedenkingen, toch verantwoord te noemen.

Natuurlijk staat er een aantal interessante opmerkingen in. Bij wijze van bloemlezing laat ik er enkele volgen. Wie denkt niet aan de wat matte verkiezingscampagne van de afgelopen weken, als hij leest: „De konfessionele partijen zochten hun aantrekkingskracht vooral in hun ideologische achtergrond; de verkiezingscampagne was vooral een preken voor eigen parochie, gericht op versterking van de interne cohesie van de eigen zuil. Ten aanzien van sociaal-ekonomiese vraagstukken konden de konfessionele partijen nauwelijks tot duidelijke uitspraken komen omdat zij wat dat betreft, intern te zeer verdeeld waren.

Socialisten en liberalen hadden minder last van een dergelijke heterogeniteit in eigen kring en waren dus beter in staat om zich te werpen op concrete beleidsvraagstukken op de sociaal-ekonomiese scheidslijn. In feite konden ze hiermee weinig winst boeken zolang de konfessionele partijen een vase greep hielden op hun elektoraat. Bovendien waren beide partijen aangewezen op de konfessionele partijen om regeringsmacht te verkrijgen. Dit leidde er toe dat beide partijen er zorgvuldig voor waakten zich al te ver van het politieke centrum te verwijderen.” (p. 57) Is er in vijf jaar zoveel veranderd in de opstelling van bijvoorbeeld VVD en PvdA? Laten we eens kijken wat Thomassen daarover zegt (op basis dus van de onderzoeken van toen): „Wanneer wij de verkiezingsstrategie van met name de PvdA en de VVD van de laatste jaren bekijken, dan zien wij dat de VVD nog het minste moeite heeft met een verkiezingsstrategie, die in Nederland gemakkelijk als opportunisties wordt bestempeld, maar daarom nog niet

minder succesvol hoeft te zijn: het voortdurend hameren op slechts enkele vraagstukken, die de kiezers aanspreken. Bovendien heeft de VVD een woordvoerder gevonden, die deze strategie uitstekend onder de knie heeft.

De PvdA heeft als de meeste sterk ideologies georiënteerde partijen veel meer moeite met een dergelijke strategie. Ze is veel meer geneigd om met een sterk ideologies getint programma de verkiezingen in te gaan. Een dergelijk optreden spreekt de meeste kiezers echter niet zo sterk aan. Dit is wel het geval met de belangrijkste leuze van de PvdA van de laatste jaren: spreiding van macht, kennis en inkomen.” (p. 227 en 228). De pagina's 239 en 240 maken duidelijk, waarom het CDA het ethies réveil wel moest uitvinden: „Dat vooral deze tweede optie een belangrijke rol speelt in de strategie van de partijen, kan bijvoorbeeld worden aangetoond aan de hand van het abortusvraagstuk. Dit vraagstuk heeft een wat merkwaardige rol gespeeld in de afgelopen tijd, omdat het in feite het enige werkelijk belangrijke vraagstuk was waar de konfessionelen eensgezind waren tegenover de niet-konfessionelen.

In een politieke situatie die voornamelijk werd bepaald door de sociaal-ekonomiese dimensie vonden de PvdA en de VVD elkaar opeens aan dezelfde kant van de tafel tegenover de konfessionele partijen. Vooral bij de PvdA was er een zekere verlegenheid te bespeuren, dat men plotseling met de VVD samenwerkte. Tegelijkertijd hebben de PvdA en de VVD ongetwijfeld hun gemeenschappelijk belang onderkend. Het vooruitzicht, dat het abortusvraagstuk niet via een nieuwe wet zou zijn geregeld vóór de

verkiezingen van 1977 en dientengevolge mogelijk een rol zou spelen in de verkiezingsstrijd en de kabinetsformatie, is voor beide partijen onverteerbaar.

De PvdA en de VVD hebben als gemeenschappelijk belang de konfessionele partijen tussen zich in te houden, waardoor het voor deze partijen moeilijk wordt hun eigen identiteit duidelijk naar voren te brengen. Hierin slagen zij, wanneer zij er voor kunnen zorgen, dat de verkiezingsstrijd zich voornamelijk afspeelt op de „eigen” dimensie, de sociaal-ekonomiese dimensie.

Bij de konfessionele partijen zien wij, dat zij regelmatig proberen hun eigen identiteit te benadrukken door vraagstukken naar voren te schuiven, die juist niet op de sociaal-ekonomiese dimensie liggen, zoals (naast het abortusvraagstuk) de plaats van het gezin in de samenleving, en — zij het enigszins geforceerd — de vrijheid van onderwijs”.

Het bestel

Verandert er in het algemeen weinig?: „In feite blijken bij beide groepen de vanouds bekende tegenstellingen, kerkelijke gezindte en sociale klasse, nog altijd sterk samen te hangen met de partijkeuze. Bij de laatste groep, de konfessionele kiezers van 1967, verklaart de band met de kerkelijke gezindte in sterke mate of men de konfessionele partijen al dan niet verlaat, terwijl de beroepspositie in belangrijke mate kan verklaren of men na de konfessionele partijen verlaten te hebben vervolgens een linkse dan wel een rechtse partij kiest”. (p. 219)

Tien jaar geleden gebeurde er wel wat. Want bij de statenverkiezingen van 1966 en de Kamerverkiezingen van 1967 leden zowel de KVP als de PvdA forse verliezen vergeleken met de Kamerverkiezingen van 1963. Thomassen zegt daarvan: „Deze verliezen en de opkomst van nieuwe partijen kunnen waarschijnlijk voor een groot gedeelte worden verklaard als een gevolg van de vervreemding van een groot aantal kiezers ten opzichte van het traditionele bestel.”

Wie echter de verkiezingsonderzoeken analyseert van de laatste maanden, zal zich wel met mij afvragen of er niet een terugkeer is te bespeuren naar die oude situatie. Toen waren het de grote vijf, nu de grote drie, die gestimuleerd en gepropageerd door televisie, radio en kranten en weekbladen met hun nauwelijks verholven wrevelf tegenover de middelgrote en de kleinere partijen voor een versmaling van de representatieve democratie in Nederland willen zorgen.

De waarschuwing, die Thomassen laat doorklinken (p. 230 en 231) ten aanzien van de te verwachten moeilijkheden tussen partijen en kiezers mag ook de PPR niet koud laten: „De partij komt pas in moeilijkheden, wanneer zowel voor- als tegenstanders van een beleid hoge prioriteit toekennen aan het betreffende vraag-

stuk. Deze situatie zou zich wel eens kunnen gaan voordoen ten aanzien van het beleid met betrekking tot de kollektieve voorzieningen en de belastingen. Wij hebben eerder gezien dat de kiezers met dit vraagstuk niet goed raad wisten. Met name de perceptie die de kiezers hadden van de plaats van de politieke partijen ten aanzien van dit vraagstuk miste elke relatie met de werkelijkheid.

De oorzaak hiervan hebben wij in de vraagstelling gezocht: een vraag waarin tegelijkertijd de belastingen en de kollektieve uitgaven aan de orde worden gesteld, zou te moeilijk zijn. Dit is ongetwijfeld ook het geval. Het past echter ook goed in de strategie van de partijen dat zij nooit veel moeite hebben gedaan om de relatie tussen belastingen en kollektieve uitgaven te verduidelijken. De politieke partijen zijn zich terdege er van bewust dat het heffen van belastingen niet populair is. Er is dan ook geen enkele partij die de verkiezingen zal ingaan met de leuze dat de belastingen omhoog moeten, maar wel met de eis dat alle mogelijke kollektieve voorzieningen omhoog moeten. Zolang de economische groei een gelijktijdige verhoging van de individuele welvaart en van de overheidsuitgaven mogelijk maakte, was het mogelijk om de kollektieve voorzieningen te verbeteren zonder daarbij om direkt merkbare offers in de individuele welvaart te vragen. Nu de economische groei stagneert moet er echter een keuze worden gemaakt tussen groei in individuele welvaart of in de kollektieve sektor. Dit betekent, dat er wel om begrip voor beperking van de individuele welvaart moet worden gevraagd.

In de komende tijd kan het vraagstuk van de belastingen in relatie tot de kollektieve uitgaven gemakkelijk uitgroeien tot een manifest strijdpunt. De politieke leiders van de PvdA zouden dan wel eens klem kunnen komen zitten tussen het radikale middenkader, dat de kollektieve voorzieningen koste wat kost wil redden en het elektoraat dat daarvoor geen beperking van de individuele inkomens over heeft. (De discussies binnen de bonden van de FNV vormen hiervan een voorproefje)."

Partijkeuze

Binnen de PPR wordt de kiezer in zijn rationele keuze zwaar overschat. Immers, aan de voorwaarden om tot een rationele partijkeuze te kunnen komen, wordt in ons land slechts in beperkte mate voldaan. De meeste kiezers weten geen verbinding te leggen naar de politieke partijen ten aanzien van de problemen, die ze zelf belangrijk vinden. En de meeste kiezers hebben weinig stabiele opvattingen over de meer fundamentele vraagstukken ten aanzien waarvan zij de partijen wel kunnen plaatsen (Thomassen, p. 108).

Zij, die zo zeker menen te weten waarom de kiezers op de PPR stemmen, moeten eens kijken naar de staatjes op p. 116, 117 en 229. Zij geven een beeld van de redenen van partijkeuze in 1972 per partij. Het zal wel niemand verwonderen, dat de PPR-kiezers méér dan gemiddeld (12,8 tegen 7,0 procent) zijn afgekomen op de „Leiders van de partij”, in dit geval Bas de Gaay Fortman alleen.

Maar dat wisten we al lang. Op

„Ideeën, beginselen, programma in het algemeen” kwam 28,2 procent af (algemeen gemiddelde voor alle partijen 10,5) en op de „Partij als zodanig” nog eens 23,2 procent (gemiddeld 19,4). Uit deze cijfers blijkt dat de maximale aantrekkingskracht voor de PPR toen gelegen was in allereerst ideeën, beginselen en programma gekombineerd met een voor de kiezer aansprekelijke lijsttrekker. Teleurstellend is het dan toch weer voor mensen, die de democratisering voorstaan, dat de verkiezingsuitslagen als zodanig weinig onthullen over de opvattingen van de kiezers ten aanzien van enig vraagstuk in het bijzonder. (p. 229)

Voor de PPR is nog van belang te memoreren dat de schrijver vaststelt, dat het elektoraat van een partij altijd een coalitie van minderheden zal zijn, hetgeen er voor pleit niet één van de vier hoofdpunten van ons programma eenzijdig voorop te stellen (noch in de campagne zelf, noch in de presentatie van de kandidaten), maar ze alle vier in hun onderlinge samenhang te presenteren. De discussie, die binnen de PPR regelmatig oplaait over de aard van de partij, de klassieke hanengevechten over parlementair en buitenparlementair, over aktiepartij en vertegenwoordigende partij zou eens toegepast kunnen worden op de vragen, die op p. 211 voorkomen over de talloze taken van een volksvertegenwoordiger.

Tenslotte nog iets.

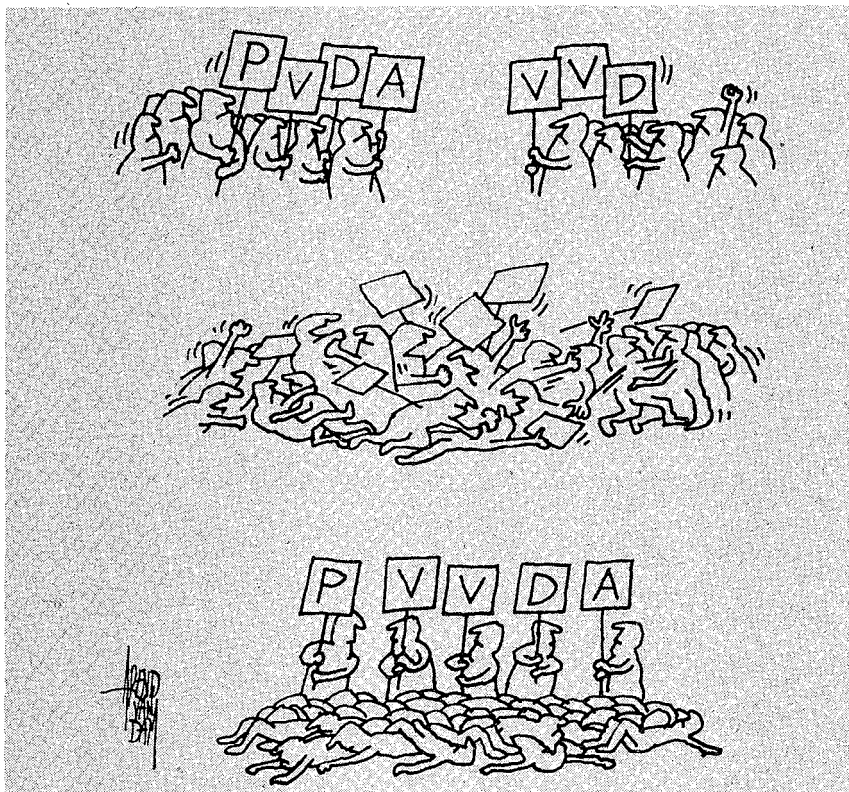
Zou een van onze meer studieuze leden eens willen nagaan hoe in de afgelopen vier jaren de kiezers van de PPR zich over alle mogelijke politieke vraagstellingen uitspreken bij de landelijke opinie-peilingen? Thomassen stelt namelijk: „De overeenstemming tussen de opvattingen van de kiezers en de Kamerleden is per vraagstuk verschillend. Wanneer het elektoraat en de Tweede Kamer in hun totaliteit met elkaar worden vergeleken, blijkt er een redelijke mate van overeenstemming te bestaan ten aanzien van abortus, inkomensbeleid, medezeggenschap en defensie. Bij de andere strijdpunten, openbare orde, ontwikkelingshulp en de belastingpolitiek is die overeenstemming vrijwel afwezig”. (p. 220).

Voordat ik aan de radikale schandpaal word geslagen, wil ik er aan toevoegen, dat ik niet vind dat de PPR zich wat haar programma-doelstellingen betreft, moet gaan richten naar de opinie-onderzoeken.

Maar het zou geen kwaad kunnen als we in de taktiese opstelling en in de voorlichting aan het publiek wat meer rekening houden met de vijftienduizend partijleden en de honderdduizenden potentiële kiezers dan met name het laatste jaar het geval is geweest. Een partij, die te zeer loszwemt van de kiezers, zet gelijk hebben nu eenmaal niet om in gelijk krijgen.

En dat kan dan ook niet anders. Omdat het om mensen gaat, nietwaar?

Henk Waltmans

Het CDA wil kwantitatief evenveel kabinetszetels als de PvdA, omdat ze er per definitie kwalitatief minder hebben.

Als het nieuwe kabinet ook nog zoveel zou willen spreiden, zouden ze er de vakantie als zodanig nog bij kunnen nemen.

En nu een mop die een groot aantal PPR-ers aan een ander groot aantal PPR-ers opdraagt: $1 + 1 = 2$

Den Uyl kon natuurlijk onmiddellijk formateur worden omdat hij allang over het CDA was geïnformeerd

Als de dieren inderdaad stemrecht hadden, zouden die zelfs ook nog op de uil stemmen

Wie wil dat het CDA even klein wordt als de PPR, kan maar beter in Spanje gaan wonen. Maar dan niet zeuren over de Unie van Centrum-Demokraten.

Dat PPR-ers voor honden worden aangezien blijkt wel uit de veelvuldige vraag of ze ook aangeslagen zijn

Den Uyl heeft nu zoveel functies, dat hij zo langzamerhand persoonlijk een bijdrage aan de werkloosheid kan leveren

Michel van Hulten denkt toch niet dat alle Nederlanders hun auto door hun chauffeur laten keuren?

Het is intussen wel zo, dat als de CDA-fractie in een klein zaaltje naar een pornofilm kijkt dat niet strafbaar is, maar als de PvdA-fractie dat doet wel.

Zo langzamerhand kan de PPR natuurlijk ook een bezinningsberaad met al haar kiezers gaan houden

Michel van Winkel:

Gaat u ook drie weken leegstaan?

Nog een paar dagen en dan staat het hele maatschappelijke leven op halve kracht, dus op nul eigenlijk. Behalve dan een paar toppen, die doorzwoegen aan de kabinetsformatie. Zo'n drie maanden lang is de vakantie een veelgehoord ekskuis voor allerlei werk dat niet vlot. „Het wordt wel september”, is niet van de lucht. St. Juttemis dus.

Allerlei mensen, zoals kamerleden, raads- en statenleden die het normaal te druk hebben om bijvoorbeeld PPRAK te lezen, denken dat ze daar in de vakantie wel tijd voor hebben. Maar dan zijn ze op vakantie. En bovendien verschijnt er 's zomers geen PPRAK.

Ik ben persoonlijk wel aan vakantie toe, maar ik ben er nog meer aan toe om allerlei achterstanden in te halen. De gemiddelde Nederlander boekt vliegretizen of neemt de auto. Een paar gaan er met de fiets. Ach, PPR-ers vliegen en rijden ook en het is natuurlijk zo, dat we de dingen nu eenmaal niet op ons eentje kunnen uitvoeren. Het kan pas wanneer je allemaal tot iets gedwongen wordt door de praktijk. Het wordt een stuk makkelijker op één lampje te leven als je weet dat iedereen dat doet. Maar als iedereen en alles in volle glorie zit, en je blijft op je eentje oorlogje spelen... Ach.

Als je in een huis woont waar iedereen om zeven uur opstaat is dat helemaal niet moeilijk. Maar als je alleen woont en je wordt door de omstandigheden niet gedwongen, dan is het elke morgen moeilijk.

Mensen doen dingen uit negatieve motivatie. Dingen doen omdat ze goed zijn in zichzelf doen we moeilijk.

Zielig eigenlijk. Mensen die voortdurend goede dingen doen worden daarbij door de omstandigheden geholpen. Al was het maar dat ze gevoelig zijn voor hun sociale status en daarom niet te laat willen komen.

Gaan mensen ook uit negatieve motivatie op vakantie? Nee. Ze gaan op vakantie omdat ze het leuk vinden. Maar iedere dag van de vakantie wordt toch weer een program waar ze zich toch weer met een zeker geweld toe moeten zetten. Ze moeten zo laat daar zijn, en als het zich laat aanzien dat ze een kwartier later aankomen, gaan ze jagen. Want het is gepland. Het hoeft allemaal niet, maar men heeft het afgesproken, al is het met zichzelf. Je ziet het voor je: het gezin dat in de auto ruzie heeft. Jachtend en jagend. Gevloek als ze in een file komen. Want we halen het niet. Terwijl er niets te halen is. Vakantie komt van vakare, leegzijn. Vakant is leegstaan. Vakantie betekent dus leegstaan.

Alles valt weg waar je anders mee

ingevuld was. Maar de meeste mensen gaan dat direkt weer als razenden invullen met een vakantieprogram. Je zou dus met recht kunnen zeggen, dat de mensen er als gekken op uit zijn hun vakantie teniet te doen. Het leegzijn op te vullen.

Mijn oude vader zaliger schijnt tegen mijn moeder nog wel eens gezegd te hebben: vakantie is smijten met geld en morsen met tijd. Geld had hij niet, maar morsen met tijd kon hij in ieder geval. Vakantie betekent dus dat niets moet. Een program is in wezen de vakantie kapot maken.

Als er een korreltje zand komt in het raderwerk van het vakantieprogram moet je eens zien: paniek. Mijn advies is: ga op weg op de manier waarop je een ommetje maakt. Dat mag voor mijn part naar Griekenland of Spanje zijn, als het je maar niets kan schelen of je aankomt. Want niets hoeft. Maar dat kan natuurlijk niet, want je moet „boeken”. En op het moment dat je boekt is je vakantie dus kapot. Hoewel er mensen zijn die uitsluitend op hun bestemming op hun rug liggen en dat heeft toch iets van leegstaan. Een andere zaak is natuurlijk dat ook dat ophoudt als er voldoende spuitbussen zijn leeggedrukt en de ozonlaag kapot is. Dan kun je alleen in loodpakken op vakantie. Maar laten we dit even buiten beschouwing laten.

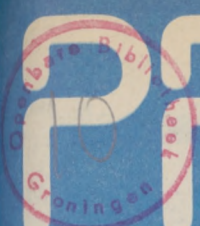
De beste vakantie is op stap gaan als iedereen moet werken. Want in de vakantieperiodes doe je weer wat iedereen doet. Spijbelen is ook veel leuker dan een vrije dag hebben. Maar om niet weer af te dwalen: de echte vakantie zit natuurlijk in je innerlijk. Je losmaken van waar je mee bezig bent. Thuis doorbrengen op een heel andere manier dan normaal. Anders. Maar pas op: maak er geen programma van. Lever geen prestaties. Probeer geen karwei te klaren.

Mensen die hun werk met plezier doen hebben eigenlijk altijd vakantie. Vroeger in de kloosters had je geen vakantie, want je stond altijd leeg. Vakare Deo staat er boven de abdij van Egmond: Leegstaan voor God. Die monniken houden zich buiten de zweeps slag van de buitenwereld.

Mensen die dit dus niet kunnen, bederven hun vakantie. Het is soms ook een vlucht. Het huwelijk bijvoorbeeld behoeft een voortdurende training en in de vakantie wordt men soms pas echt met elkaar gekonfronteerd, zodat het zeer doet. Veel mensen kunnen ook niet tegen leegstaan omdat ze dan met zichzelf worden gekonfronteerd. Vakantie is dus leegloop, waarvan je niet met de verkeerde vulling moet terugkomen.

Allemachtig; wat is vakantie een zwaar onderwerp.

PPRAK

PPR Aktie Krant

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, augustus 1977, nummer 106

EXTRA UITGAVE

EVALUATIE-RAPPORT

oorzaken en
gevolgen

verkiezings-
uitslag

PPRAK

PPR-Aktiekraant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Jan Heytel, Sam Mol, Hans van van der Neut.

redactieraad: Alice de Gier, Harm Lamberts, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester (eindredacteur).

productie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft

redactie-adres: Kees Waagmeester, Veldbloemweg 63, Alphen aan den Rijn. Tel. (01720) 23052.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abbonement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Buro Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

Inhoudsopgave

	pag.
Begeleidende brief van het partijbestuur	3
Samenvatting conclusies	7
1. Inleiding	7
1.1. De opdracht	7
1.2. Samenstelling	8
1.3. Werkwijze	8
1.4. Indeling rapport	8
2. Analyse verkiezingsuitslag	8
2.1. Oorzaken van de verkiezingsnederlaag	8
2.2. Verkiezingsuitslag	9
2.2. a. Verkiezingen 1972 en 1977	9
2.2. b. Voorlopige conclusies	10
3. De geestverwantschap van radikalen	10
4. Strategie	12
4.1. Historisch overzicht	12
4.1. a. Voorlopige conclusies	13
4.2. Strategie op korte termijn	13
5. De partijorganisatie	14
5.1. Algemeen	14
5.2. Uitgangspunten partijorganisatie	14
5.3. Toetsing uitgangspunten aan de praktijk	14
5.4. Mentaliteit	15
5.5. Voorlopige conclusies	15
6. Raads- en statenverkiezingen 1978	15
Slotopmerking van de commissie	16
Bijlagen	
I Brief van het partijbestuur aan de kerngroep d.d. 8 juni 1977 betreffende de gevolgen verkiezingsuitslag;	16
II Bloemlezing uit schriftelijke reacties na 25 mei 1977;	16
III Ontwerp-resolutie PvdA-PPR;	17
IV Definitieve tekst resolutie PvdA-PPR;	19
V Tekst regeerackoord PvdA-PPR;	20
VI Kerngroep-uitspraak van zaterdag 26 maart 1977;	22
VII Congresuitspraak over gevolgen kabinetbreuk, 15/16 april 1977.	22

Begeleidende brief van het partijbestuur

In deze extra uitgave van de PPRAK treft u een rapport aan dat u onder verantwoordelijkheid van het partijbestuur bereikt.

Zoals uit het rapport blijkt, is dit het resultaat van de werkzaamheden van een door het partijbestuur ingestelde evaluatie-kommissie.

Het partijbestuur beschouwt dit rapport als aanzet en materiaal voor een brede discussie in de partij. Reacties erop, die zowel door individuele leden als actiecentra ingestuurd kunnen worden tot 1 oktober, zouden toegespitst moeten zijn op de vetgedrukte konklusies.

In deze konklusies onderscheidt het partijbestuur een drietal soorten, namelijk

1. organisatorische konklusies
2. konklusies over de identiteit van de PPR
3. konklusies inzake de „korte termijn-strategie”.

Het partijbestuur stelt zich voor de eerste twee soorten konklusies nu al in z'n beleid te verdiskonteren, zodat reacties daarop minder noodzakelijk zijn, maar zeker welkom.

Betreffende de „korte termijn-strategie” is het partijbestuur bezig met een meer concrete uitwerking. Een notitie daarover zou, na publikatie in september a.s., onderwerp kunnen zijn van een formele besluitvorming in de partij.

Het partijbestuur hoopt en vertrouwt dat met het hieronder afgedrukte rapport de partij een mogelijkheid is gegeven een goede, eerlijke en openhartige discussie te hebben over de aangesneden problematiek, in onderling respect en vertrouwen.

Namens het partijbestuur:
Wijnand van Hoogevest, voorzitter
Jaap de Jong, vice-voorzitter/politiek sekretaris

EVALUATIE-RAPPORT

oorzaken en gevolgen

verkiezingsuitslag voor de

Politieke Partij Radikalen

Eindrapport van de commissie, op 8 juni 1977 door het partijbestuur van de PPR ingesteld

Samenstelling commissie:

Dolf Coppes (ex-partijvoorzitter en ex-Tweede Kamerlid)

Henk Hoek (fraktiemedewerker en ex-partijbestuurslid)

Jaap de Jong (vice-voorzitter en politiek secretaris)

Erik Jurgens (ex-partijvoorzitter en ex-Tweede Kamerlid)

Dik van Kleef (Eerste Kamerlid)

Ben Princen (voorzitter stuurgroep Raads- en Statenwerk)

Boy Trip (demissionair Minister voor Wetenschapsbeleid)

Het voorzitterschap werd waargenomen door Boy Trip, Henk Hoek was rapporteur.

Den Haag, 30 juni 1977

10/10

10/10

10/10

10/10

Samenvatting en conclusies

Aan de commissie is verzocht de veelheid van reacties op de verkiezingsuitslag vanuit de partij en vanuit de publieke opinie te kanaliseren en aan te geven waarover binnen de PPR op **korte termijn** een diepgaand zelfonderzoek moet plaatsvinden.

Zo'n discussie moet tevens voorkomen dat de beslissingen die in het kader van de kabinetsformatie worden genomen de positie van de PPR onnodig in strijd laat zijn met onze vaste wil de progressieve samenwerking in stand te houden en uit te breiden.

Een voorlopige analyse van de verkiezingsnederlaag van de PPR leidt er toe dat de partij zich vooral moet bezinnen op:

- a. de **politieke identiteit**, zowel in ideologische zin als m.b.t. haar plaats in het politiek maatschappelijk krachtenveld;
- b. de opstelling van de partij m.b.t. de **progressieve samenwerking** en **regeringsdeelneming**;
- c. het functioneren van de **partijorganisatie** en van de partijleiding.

Ten aanzien van de politieke identiteit beveelt de commissie aan de dialoog tussen joods-christelijk en marxistisch denken, waarbij eveneens aandacht moet worden geschonken aan de liberale beginselen, binnen de partij en daarbuiten te intensiveren.

Dáár ligt een belangrijke mogelijkheid om de eigen identiteit duidelijker te omlijnen.

De commissie beveelt het partijbestuur aan zich door de volgende uitgangspunten te laten leiden:

1. De PPR beschouwt — uiteraard onder handhaving van het eigen verkiezingspro-

gram — het tussen PvdA en PPR gesloten regeer-accord als een belangrijk en bruikbaar uitgangspunt voor een in de komende vier jaar na te streven progressief beleid. Zij zal daarom iedere regeeringsdaad die uitvoering van dit accord of onderdelen daarvan bevordert van harte steunen.

2. De PPR schuwt in beginsel het dragen van regeringsverantwoordelijkheid niet, maar is zich ervan bewust dat de kans dat deze principiële bereidheid leidt tot deelneming aan het komende kabinet uiterst gering is en sterk afhankelijk is van het verloop en de uitkomst van de formatie.
3. Bij het beoordelen van het op korte termijn te voeren beleid richt de PPR zich op langere termijn op samenwerking met andere progressieve partijen — in het bijzonder in solidariteit met de PvdA — met als einddoel een progressieve meerderheid in het parlement.

Gezien de voorgaande drie uitgangspunten acht de commissie thans noch een mogelijkheid noch een dringende noodzaak aanwezig om tot een herziening van de geldende congresuitspraak van Amersfoort te komen. Mochten de daartoe bevoegde organen (partijbestuur, kerngroep) in nieuwe politieke ontwikkelingen aanleiding zien dit standpunt te herzien, dan is daartoe, naar de mening van de commissie, een nieuwe congresuitspraak noodzakelijk.

Met betrekking tot de partijorganisatie pleit de commissie voor meer onderling vertrouwen, aanvaarding van democratisch uitgeoefend leiderschap binnen de partij, minder frequent vergaderen, duidelijker scheiding tussen strategische, organisatorische en inhoudelijk politieke discussies en voor meer en betere informatie aan de leden.

---

1. Inleiding

1.1. De opdracht

De commissie werd ingesteld door het partijbestuur van de PPR en heeft haar werkzaamheden gebaseerd op de opdracht, zoals die werd neergelegd in een brief van het partijbestuur aan de leden en plaatsvervangende leden van de kerngroep d.d. 8 juni 1977. (zie bijlage 1)

De commissie werd daarbij gevraagd een rapport samen te stellen dat inhield:

— een analyse van de oorzaken voor de verkiezingsuitslag;

— een studie van de mogelijkheden voor het doen van suggesties voor de te volgen partijlijn (strategie);

— een kritische beschouwing van de partijorganisatie;

— suggesties voor de voorbereiding van de verkiezingen voor provinciale staten en gemeenteraden.

Daarbij moest de commissie rekening houden met de statuten, het huishoudelijk reglement en de

geldende beleidsnota, alsmede met de discussie in de kerngroep van 18 juni.

Het partijbestuur motiveerde zijn besluit om de commissie in te stellen als volgt:

„Het partijbestuur van de PPR wil de slechte verkiezingsuitslag voor de PPR als een signaal zien om het functioneren van de partij nog eens kritisch te gaan beschouwen. Zeker ook omdat het partijbestuur hoopt en vertrouwt dat die uitslag in de partij het bewustzijn bij alle leden heeft versterkt dat er in dat functioneren nog wel wat te verbeteren valt.

Tevens is het partijbestuur gebleken dat in het verwerken van de teleurstelling partijleden al tot vergaande conclusies en consequenties meenden te moeten komen.

Dat alles bij elkaar was voor het partijbestuur reden, nadat zij in het zogenaamd Uitgebreid Fractie Overleg (UFO) overleg heeft gepleegd met fracties, bewindslieden en vertegenwoordigers van themagroepen, te besluiten een commissie in te stellen. Deze commissie moet een rapport opstellen, dat nadat het partijbestuur het definitief heeft vastgesteld, als materiaal kan dienen voor een brede discussie in de partij”.

1.2. Samenstelling

De commissie bestond uit de volgende personen: Dolf Coppes (o.a. ex-partijvoorzitter en ex-Tweede Kamerlid) Henk Hoek (fraktiemedewerker en ex-partijbestuurslid)

Jaap de Jong (vice-voorzitter en politiek secretaris)

Erik Jurgens (o.a. ex-partijvoorzitter en ex-Tweede Kamerlid)

Dik van Kleef (eerste Kamerlid)

Ben Princen (voorzitter stuurgroep Raads- en Statenwerk en

Boy Trip (demissionair Minister voor Wetenschapsbeleid).

Boy Trip heeft het voorzitterschap waargenomen, Henk Hoek het rapporteurschap.

1.3. Werkwijze

De commissie heeft vijfmaal plenair vergaderd en wel op woensdag 8 juni, woensdag 15 juni, dinsdag 21 juni, zaterdag 25 juni en donderdag 30 juni. Een viertal comissieleden heeft de kerngroepvergadering van 18 juni bezocht, eenzelfde aantal was aanwezig bij het UFO van 25 juni. In beide gevallen namen de commissieleden niet deel aan de discussies doch beperkten zij zich tot toelichting en waarneming. Een groot aantal schrifte-

lijke stukken zijn door de commissie aan een nader onderzoek onderworpen. Hiertoe behoorden:

— statuten en huishoudelijk reglement van de PPR;

— de beleidsnota 1977-1978 van het partijbestuur, zoals aangenomen op het congres van 12 en 13 november 1976;

— de ontwerp-resolutie PvdA/PPR d.d. 11 oktober 1976;

— de resolutie PvdAenPPR zoals vastgesteld op het 29 januari 1977-congres;

— het ontwerp-regeerakkoord PvdA/PPR d.d. 1 maart 1977;

— het regeerakkoord PvdA/PPR zoals vastgesteld op de kerngroep van 5 maart 1977;

— de kerngroep-motie van 26 maart 1977;

— de congresuitspraak van 15/16 april 1977;

— de statistiek verkiezingen 1972 van het CBS;

— het NOS-Intomart-verkiezingsonderzoek van 25 mei 1977;

— diverse commentaren dag- en weekbladen op verkiezingsuitslag na 25 mei 1977;

— notulen UFO-bijeenkomst van 3 en 4 juni 1977;

— talrijke reacties en andere schriftelijke stukken afkomstig van individuele partijleden en actiecentra na de 25e mei 1977;

— de notulen van een bijeenkomst van het bestuur van de Studiestichting van 13 juni 1977;

— de Nederlandse kiezer 1972/1973 van de werkgroep Nationaal Verkiezingsonderzoek

1.4. Indeling rapport

Analoog aan de opdracht die het partijbestuur de commissie heeft meegegeven is de indeling voor dit rapport gemaakt. Na de inleiding wordt in een tweede hoofdstuk de uitslag van de verkiezingen geanalyseerd, terwijl tevens een voorlopig commentaar wordt gegeven op de talrijke reacties van partijleden en actiecentra. Een bloemlezing uit deze reacties is opgenomen als bijlage II. In het derde hoofdstuk wordt nader ingegaan op de oorsprong van de inspiratie die PPR-leden gemeenschappelijk delen. De conclusie van dat hoofdstuk effent de weg naar het vierde hoofdstuk waarin de strategie wordt behandeld. Na een historisch overzicht dat de weg aangeeft van het ontstaan van de resolutie tot en met de congresuitspraak van april wordt ingegaan op de formatie en de komende kabinetsperiode.

In het vijfde hoofdstuk worden enige kritische beschouwingen gewijd aan de partijorganisatie en het functioneren van de diverse instellingen en personen.

In het laatste en zesde hoofdstukje wordt ingegaan op de komende Staten- en Raadsverkiezingen.

2. Analyse verkiezingsuitslag

2.1. Oorzaken van de verkiezingsnederlaag

In bijlage II zijn een aantal reacties vanuit de partij en uit de partijtop opgenomen die — in de twee eerste weken na 25 mei — bij het bestuur binnenkwamen. Het zijn samenvattingen van vaak langere verhalen en daardoor enigszins versimpeld. Aan de commissie is verzocht die reacties in haar analyse te betrekken. De commissie heeft daar moeite mee. De oorzaken die in deze reacties aangegeven zijn, zijn zeer verschillend van soort en van achtergrond. Zij spreken elkaar soms zelfs tegen. Sommigen lijken gebaseerd op een rationele

analyse, andere zijn erg spontaan en emotioneel. Zo blijkt er bijvoorbeeld geen eenstemmigheid over: de groepen tot wie de PPR zich had moeten richten, de rol van een lijsttrekker en van een campagne, de strategie en de tactiek die de PPR bij de verkiezingen had moeten volgen (met name ten aanzien van regeringsdeelneming), de waarde van open discussie in de partij gezien tegen de noodzaak de PPR als eenheid naar buiten te presenteren.

Ook konden de betrokkenen de gegevens nog niet kennen van het NOS-Intomart onderzoek naar de vraag welke PPR-kiezers waarheen waren gegaan. (deze gegevens zijn thans samengevat in paragraaf 2.2.). Het komt de commissie echter

voor dat deze reacties reeds veelbetekenend zijn omdat ze uit de partij komen, en daarom iets ver-raden van een mate van onvrede (al dan niet terecht) over de gang van zaken in de PPR, die bij sommigen in de partij leeft en die door de teleurstellende verkiezingsuitslag wordt versterkt. Die gevoelens moeten serieus worden genomen, en daarom in de partij ter discussie worden gesteld, zij het in de vorm van meer algemene categorieën.

Daarbij vragen in ieder geval een drietal categorieën reacties de aandacht:

a. reacties inzake de politieke identiteit van de PPR, zowel in ideologische zin als in de zin van haar plaats in het politiek maatschappelijk krachtenveld;

b. reacties inzake de rol die de meerderheid van de PPR in congres, kerngroep en bestuur gekozen heeft ten aanzien van **progressieve samenwerking en regeringsdeelname**.

c. reacties betreffende het functioneren van de **partijorganisatie** en van de partijleiding.

Deze drie categorieën genoemde oorzaken zijn samen te vatten als „interne” oorzaken, in zoverre als de partij het enigszins in de hand heeft om er een verandering in te brengen. Deze drie categorieën worden in de volgende hoofdstukken besproken.

Er is nog een vierde categorie die steeds op de achtergrond meespeelt, te weten **de aard van het tijdsgewricht**. 1977 is geen 1966 (ontstaan D'66, Provo, Nieuw-Links, Christen-radicalen, nacht van Schmelzer), of 1968 (ontstaan PPR, hoogtepunt democratiseringsbeweging) of 1972 (Keerpunt, na een jarenlang bewind van de rechterzijde).

Het is 1977. Er is een fel duel Den Uyl-Van Agt. Velen wilden in ieder geval voorkomen dat het CDA van Van Agt de PvdA van Den Uyl voorbij zou streven. Ook velen bij de PPR-aanhang.

Het is 1977. Er is een oliecrisis geweest, de werkloosheid is bedreigend, onze fysieke veiligheid lijkt in gevaar. Er is weinig provo- en hippie-cultuur meer, er zijn wel terreurdaden. Het „Sociaal en Cultureel rapport 1976” concludeert dat „de mensen in het klimaat van grotere onzekerheid en pessimisme dat thans heerst, wel veranderingen in de samenleving bleven voorstaan, maar in een langzamer tempo dan ze vijf jaar geleden nodig vonden” *

De vraag doet zich voor of de PPR dit als partij voldoende in de gaten heeft gehad of had moeten hebben. Deze vierde categorie behoort daarom in de bespreking van de eerste drie voortdurend weer aan de orde te komen.

* Helderling in NRC/handelsblad 3.6.1977.

2.2. Verkiezingsuitslag

De cijfers die hieronder worden vermeld, zijn afkomstig uit:

- Statistiek Verkiezingen 1972 CBS, Den Haag;
- Werkgroep Nationaal Verkiezingsonderzoek: De Nederlandse Kiezer 1972 en 1973;
- NOS-Intomart verkiezingsonderzoek 25 mei 1977;
- diverse dag- en weekbladen mei 1977.

2.2a. Verkiezingen 1972 en 1977

— Op 29 november bedroeg het aantal kiesgerechtigde Nederlanders 8.916.947, het aantal uit-

gebrachte stemmen bedroeg 7.445.287, dat was 83,5 pct.; de PPR kreeg 354.829 stemmen (4,8 pct.) en dat was voldoende voor een zevental Kamerzetels.

— Op 25 mei 1977 bedroeg het aantal uitgebrachte stemmen 8.413.082, hetgeen 87,53 pct. van het aantal stemgerechtigden betekende. De PPR verwierf steun van 140.662 personen (1,69 pct.) en dat was goed voor drie zetels met hulp van de lijstverbinding PPR-PvdA-PSP.

— In 1972 bleek uit de opbouw naar leeftijds-klasse dat de PPR-aanhang voornamelijk te vinden was in de klasse van 18 tot 24 jaar. Bij een oplopende leeftijdsklasse nam het aantal PPR-kiezers af. (18-34 jaar goed voor 84 pct.). Vijf jaar later vertoonde deze opbouw eenzelfde tendens: hogere aantallen in de lagere leeftijdsklassen (18-34 jaar goed voor 77,1 pct.).

— Naar kerkgenootschap was de opbouw in 1972 als volgt: RK 44,0 pct., Ned. H. 14,0 pct., Ger. 11,0 pct., Overige 0 pct., geen 30 pct. In 1977 bleek deze opbouw te zijn:

RK 34,1 pct., Ned. H. 18,0 pct., Ger. 9,9 pct., Overige 3,6 pct. geen 34,4 pct.

— In 1972 werd door de werkgroep nationaal verkiezingsonderzoek vastgesteld dat de PPR-aanhang als volgt was opgebouwd:

Nieuwe kiezers (37 pct.), PPR-kiezers (17 pct.), CDA-kiezers (11 pct.), PvdA-kiezers (10 pct.), D'66-kiezers (7 pct.), niet-stemmers in 1971 (7 pct.) DS'70-kiezers, CPN-kiezers en PSP-kiezers (2 pct.) en SGP-kiezers (1 pct.).

Een dergelijk overzicht m.b.t. de verkiezingen van 1977 is nog niet voorhanden. Wel bleek uit het NOS-Intomart-onderzoek op basis van 35 stemburo's dat het verlies en de winst van de PPR uit te splitsen was. De PPR verwierf 6 pct. van het totaal aan nieuwe kiezers en 2,5 pct. van de niet-stemmers van 1972.

De groep die verklaarde ditmaal PPR te hebben gestemd en in 1972 niet stemde op de PPR was zeer klein. Van die groep behoorde 34 pct. tot de nieuwe kiezers, 10 pct. had in 1972 PSP gestemd, 5 pct. D'66, 26 pct. PvdA en 9 pct. CDA (alle andere partijen bleven onder de 5 pct.). Van de geënquêteerden die verklaarden dat zij in 1972 PPR hadden gestemd, stemde thans slechts 20,7 pct. opnieuw PPR. 34 pct. stemde PvdA, 16 pct. D'66, 15 pct. CDA en 5 pct. PSP (de rest kleinere percentages).

N.B. Hierbij moet men bedenken dat de Nos-Intomartcijfers enigszins geflatteerd zijn. Op basis van het onderzoek geeft Intomart een prognose van 2,2 pct. voor de PPR (dit werd 1,69).

— De PPR behaalde bij de verkiezingen voor de provinciale staten in 1974 een totaal stemmen-aantal van 357.350, hetgeen 5,29 pct. betekende van de totaal aantal stemmen. Onmiddellijk na de verkiezingen van 1972 trad bij de PPR het zogenaamde band-wagon-effect op: partijen die succesvol zijn profiteren extra in de opiniepeilingen volgend op de datum van het succes. Bij de NIPO-enquêtes volgend op november 1972 scoorde de PPR in maart 1973 9 kamerzetels en in maart 1974 8 kamerzetels. De Statenverkiezingen van 1974 bevestigden dit beeld. Het overzicht van opiniepeilingen volgend kan men vaststellen dat dit effect eind 1974 uitgewoed was.

Maart 1975	Nipo	6 zetels
Maart 1976	Nipo	5 „
Oktober 1976	Roos Haan	4 „
Januari 1977	idem	4 „
Maart 1977	Lagendijk	4 „

April 1977	Rooie Haan	3	„
April 1977	idem	4	„
15 mei 1977	Lagendijk	5	„
18 mei 1977	Nipo	4	„
21 mei 1977	Rooie Haan	3	„

— Uit de uitslagen van 1977 (dag- en weekbladen) bleek bij de uitsplitsing naar gebieden van herkomst voor de PPR het volgende beeld te ontstaan:

gebieden:	Kamer 1977		Staten 1974		Kamer 1972	
	pct.	stemmen	pct.	stemmen	pct.	stemmen
forensen 7,5 pct.	1,8	21291	5,8	56922	5,3	54037
stedelijk platteland 16,5 pct.	1,3	23425	4,2	57494	3,7	53748
platteland 21 pct.	1,2	11830	3,1	23888	2,8	22412
steden < 100.000 25 pct.	1,8	37906	5,6	96664	5,0	95622
steden > 100.000 30 pct.	2,0	46210	6,4	122382	5,9	129010

2.2b. Voorlopige conclusies

— Het verlies van de PPR in 1977 verdween grotendeels naar partijen die eveneens deel hebben uitgemaakt van het kabinet Den Uyl (82,3 pct.). Aan PSP en CPN verloor de PPR 7,1 pct. — De winst van de PPR in 1977 kwam van de nieuwe kiezers, van partijen die het kabinet Den Uyl steunden en van PSP en CPN en wel volgens de volgorde:

Kabinet Den Uylpartijen	39,2
Nieuwe kiezers	34,1
PSP en CPN	11,9

— Bij de gebieden naar herkomst blijkt dat de

PPR in de grote steden (steden met meer dan 100.000 inwoners) zowel in vergelijking met de Statenverkiezingen als met de Kamerverkiezingen van 1972 het meest heeft verloren. De volgorde van verlies in vergelijking met de statenverkiezingen van 1974 is als volgt: steden met meer dan 100.000 inwoners — forensensteden — steden met minder dan 100.000 — stedelijk platteland — platteland. In vergelijking met de Kamerverkiezingen van

1972 is de volgorde als volgt: steden met meer dan 100.000 — forensen — steden minder dan 100.000 — stedelijk platteland — platteland.

— Er bestaat duidelijk een behoefte om een nadere analyse te maken van de verschuivingen die zich hebben voorgedaan. De commissie wil het partijbestuur aanbevelen een uitvoerig en deskundig onderzoek daarnaar in te laten stellen, waarbij resultaten, die na het verschijnen van haar rapport bekend worden, kunnen worden meegenomen.

— De commissie is zelf van mening dat vooral aandacht moet worden besteed aan de in paragraaf 2.1. onder a, b en c vermelde punten. Aan ieder van deze belangrijke onderwerpen wordt een deel van het rapport gewijd.

3. De geestverwantschap van radicalen

De commissie heeft zich intensief beraden op de politieke identiteit van de partij en heeft het volgende vastgesteld:

— Niet alleen mentaliteit, stijl van werken, programmering, plaatsbepaling ten aanzien van anderen bepaalt de identiteit van een partij. Ideologische herkenning hoort er zeker ook bij. Er waren de laatste tijd ook op dit punt problemen.

Sommigen noemden de ideologie (samenhangend geheel van normen en waarden) van de PPR een variatie van socialisme. Anderen onderscheidden stromingen zoals christen-radikalisme, anarchisme, marxistisch socialisme. Ten aanzien van duiding naar bijbels denken vertoonden sommigen onverdraagzaamheid, terwijl anderen juist blik gaven van grote belangstelling voor het thema geloof en politiek. Het woord radikaal blijft te weinig soelaas bieden, zelfs niet als het verwijst naar de bereidheid om door te denken tot de diepste oorzaken van knelpunten in de samenleving en naar het streven politiek handelen op die diepste oorzaken te richten. Hoe belangrijk ook, het drukt te weinig uit van ons (= de PPR) zicht op mens en samenleving. En het woord blijft misverstanden wekken in de sfeer van onbekooktheid, revolutionaire gezindheid, onverdraagzaamheid. Omdat we niet beter hebben blijven we het gebruiken, maar we tobben er eigenlijk al mee zolang de partij bestaat.

niet toetreden tot de familie der Nederlandse socialisten. Een aantal onzer leden, vooral de wat ouderen, hebben een doortocht gemaakt vanuit een kerkelijk verleden, waarbij ze het beste van dat verleden hebben meegenomen en de onnodige ballast hebben laten liggen.

Dat was een moeizaam proces. Zij konden en wilden niet meer terugvallen op de geborgenheid van de oude zuilen waartoe zij behoorden. Een ware doorbraak. In de PvdA is er nog veel van de oude socialistische zuil. Dat heeft weinig te maken met maatschappelijke en politieke inhoud. Vanuit dat zuilerige is er bijzonder weinig openheid voor b.v. „doorgebroken” christenen en andere „vreemde delingen”.

Belangrijker is natuurlijk de betekenis van de nederlandse sociaal-democratie. Voor veel radicalen, ouderen en jongeren, geldt waarschijnlijk dat die enerzijds wat te centralistisch van stijl is, anderzijds te weinig consequent in het doordenken tot aan een werkelijke democratische economische orde, zoals in de PPR gebeurd is.

Ook de verbanden naar „het socialisme” als maatschappelijke stroming op wereldniveau zijn onduidelijk. Met die stroming hebben velen moeite. Niet alleen omdat er zoveel soorten socialismen zijn van zeer rechts naar zeer links, maar ook omdat socialisme hoe dan ook telkens weer terecht komt aan een van de zijden van een tweedeling die de wereld in een patstelling houdt. Er is een hartstoehtelijk verlangen om daar uit te komen, vooral verwoord door denkers, schrijvers en politieke leiders uit de Derde Wereld. Dat verlangen

10 — Ondanks grote politieke vriendschap met de PvdA willen de meesten van ons (= PPR) toch

dient overgebracht te worden naar de rijke wereld en vertaald in beleid. Vanaf het begin heeft de PPR sterk op die lijn gezeten. De PvdA is daarin zeer verdeeld. Zeer grote groepen socialistena hebben er moeite mee verder te zien dan de Noord-Atlantische verhoudingen en de tegenstellingen die daarin overheersen.

Het opkomen voor de vrijheid van mensen op alle terrein, vooral in de betekenis van de ruimte geven aan mensen zichzelf te ontplooien, is tevens kenmerk van het radikale denken.

Dat geeft op sommige punten overeenkomst met (echte) liberalen tegen socialistena. Maar het zogenaamde liberalisme van een „vrije economie” wordt door ons fundamenteel afgewezen omdat het vrijheid (= voordeel) opeist voor sommigen zonder de verantwoordelijkheid en solidariteit met anderen in te bouwen. Toch willen wij ook in de sociaal-economische orde niet van boven af regelen wat van onderen het best gedaan kan worden. Wat wij (= PPR) fundamenteel afwijzen is dat in de economie mensen ongecontroleerd macht kunnen uitoefenen over andere mensen. Evenzeer als wij (= PPR) fundamenteel afwijzen dat mensen dat doen via partij-organisaties of anderszins. Het zoeken is niet naar een behagelijke middenpositie tussen kapitalisme en socialisme, maar naar een synthese van de beste elementen uit het maatschappelijk streven naar vrijheid voor ieder en verantwoordelijkheid voor elkaar.

— Waarmee nog lang niet alles van mens en samenleving is gezegd: De samenleving is meer dan een sociaal-economisch systeem. En afzonderlijke mensen zijn in geen systeem te „vangen”. Er is meer. Maar over dat meerdere of dat andere (niet bij brood alleen) kun je niet spreken zonder dat je dit sociaal-economische er in betreft. Je moet voorkomen dat je via dat hogere weer ontsnapt aan die sociaal-economische verantwoordelijkheid. Het economische is voor ons ook niet de onderbouw van alles wat daar boven op komt aan geestelijke en kulturele waarden. Maar het dringt wel door in heel de samenleving en het heeft wel bijna alles te maken met alles voorzover het mogelijkheden schept dan wel mogelijkheden vernietigt tot ontwikkeling van mensen en gemeenschappen. De onvervangbare ongrijpbare waardigheid van mensen, hun perspectief zelfs naar het transcendente, is toch verbonden op leven en dood met de worsteling om het materiële bestaan. Die worsteling maakt er deel van uit. We willen niet meer dualistisch denken. Zoals in de beste joods-christelijke tradities (daar waar joden en christenen samen in het leerhuis zijn) en zoals in het niet starre marxistische denken.

— De beweegredenen om politiek bezig te zijn is heel duidelijk het verlangen zich in te zetten voor onderliggers, achterblijvers, ontrechten op alle terreinen en op alle niveau's. Daarin is grote gemeenschappelijkheid. De oorsprong van veel inspiratie, de inspiratiebronnen zijn misschien verschillend voor verschillende onder ons. Voor anderen zal er sprake zijn van meer dan één bron. Voor zeer velen is het evangelie van Jezus van Nazareth een blijvend belangrijke bron. Voor velen eveneens het marxisme als beweging. Sommigen baseren zich op algemenere noties als humane waarden, fundamentele democratie, mensgericht denken. Van daaruit hebben zij geen moeite met de andere bronnen, als die open zijn en op geen wijze dirigeren.

De open dialoog tussen joods-christelijk denken en marxistisch denken is van zeer grote betekenis. Ook in de PPR zijn er aarzelingen ten aanzien van karikaturen van beiden, wegvluchtend religieus christendom en dogmatisch onverdraagzaam marxisme, karikaturen waarvan in toenemende mate jonge mensen het slachtoffer worden.

De kansen van de dialoog zijn misschien het markantst samengevat door de marxist Milan Machovec:

„Wat Marx oorspronkelijk wilde: door middel van een strenge en nuchtere wetenschappelijke analyse van de kernproblemen van zijn historisch tijdperk alle vernieuwing zoekende, progressieve mensen organiseren om samen de grondslagen te scheppen voor een menselijker samenleving en zo ook voor een vrijere en rijpere menselijke individualiteit komt zó overeen met het uitgangspunt van Jezus van de oorspronkelijke bijbelse bronnen, dat er sprake kan zijn van vruchtbare uitwisseling van waarden. Christenen kunnen goed terecht bij marxisten om te leren hoe die consequente analyse ook tot consequent gedrag leidt ten aanzien van economische machten, zij kunnen er hun halfslachtigheid en verkeerd begrepen verzoiingsgedachten mee kwijtraken. Anderzijds vindt de Europese marxist noch voor geestelijke waarden in een verzadigde consumptiemaatschappij, noch voor het menswaardig sterven in een industriële wereld, noch voor inzicht in de pijnlijke morele conflicten, zoals de fouten binnen de gerechtvaardigde marxistische revolutie gemaakt ten aanzien van individuen en groepen en ten aanzien van bijvoorbeeld de arme landen, noch voor een beter begrip van andere geestelijke tradities, modellen of duidelijke aanwijzingen. Deze situatie dwingt hem opnieuw te zoeken. Hij kan moeilijk over het hoofd zien, dat de joods-christelijke traditie juist met deze problemen al veel ervaring heeft opgedaan en bepaalde modellen voor hun oplossing heeft voortgebracht”. De uitgangstelling van deze dialoog is bijzonder hoopgevend. Op de belangrijkste thema's van het denken over mens en samenleving zou die dialoog bewust moeten worden gevoerd.

Ten onrechte wordt soms deze dialoog en de discussie omtrent ideologie verward met politiek-strategische discussies.

— Themata rond de grenzen aan de groei, hoe uiterst belangrijk ook, zijn geen ideologische thema's op zichzelf. Ze bevestigen de noodzaak van de democratische economische orde, om één belangrijk aspect te noemen. Het leek de laatste tijd alsof ze wel ideologie op zich waren voor de PPR. Een „groei-afrempartij”, een „grondstoffen milieupartij”, een „antikernenergiepartij” een „anti-bewapeningswedloop-partij” is in wezen even oppervlakkig als een „mentaliteitspartij” een „voorhoedepartij” etc.

Wij hebben aarzelingen en twijfels bij het aangeven van de eigenheid van de partij, zowel de politieke partij als de beweging (tegenstellingen tussen beide waren onderwerp van een achterhaalde discussie). Toch is dat niet fout. Integendeel. Wat zwakheid leek in de partij, kan juist gaan verkeren in sterkte.

— Over dezelfde ideologische problemen wordt ook in de PvdA indringend gediscussieerd. Er waren plannen om door te praten en te studeren over de aard van het nederlandse socialisme in vergelijking met andere stromingen en over de moeite die mensen hebben met het begrip socialisme. Het is niet duidelijk of die plannen enigszins zullen worden vertraagd door de verkiezingsuitslag. We moeten het goed in de gaten houden.

Voorlopige conclusies

— De bedoelde dialoog tussen joods-christelijk/marxistisch denken, waarbij ook aandacht moet worden geschonken aan liberale beginselen, moet in de PPR op alle niveau's nadrukkelijk en voortvarend ter hand worden genomen, evenals het „vertalen” van het Derde Werelddenken en

dat van de vredesbewegingen. De grote onderwerpen uit de vier kernthema's en vooral ook de samenhang tussen die onderwerpen moeten onder het licht van die dialoog worden gelegd.

— Om dat te bereiken doet de commissie de volgende suggesties:

a. Het partijbestuur wordt geadviseerd na te gaan op welke wijze de Studiestichting, de Stichting

Radikalen Vorming, de Stichting Politiek Jongerenwerk PPR en de op te richten Stichting Publiciteit bij een totstandkoming van een centrum voor studie en gesprek, ten dienste van dit „vertaal“-werk en deze dialoog kunnen worden ingeschakeld;

b. Het partijbestuur wordt verzocht grote haast te maken met het in bereikbare vorm publiceren van de tot nu toe vastgestelde programmastukken.

4. Strategie

4.1 Historisch overzicht

Om een goed beeld te krijgen van de grote aandacht die de afgelopen twee jaar in de PPR is besteed aan strategiediscussies, is het noodzakelijk een overzicht te bieden van hetgeen kerngroepen en congressen in die periode terzake hebben behandeld.

De discussie over de partijstrategie laat zich niet eenvoudig samenvatten. Geruime tijd heeft deze discussie plaatsgevonden en werd in mindere of meerdere mate beïnvloed door het optreden van het kabinet-Den Uyl c.q. de houding van bewindslieden, fracties en bestuur ten opzichte van regeringsvoornemens en -maatregelen, alsmede door reacties uit de partij op die houding. Voor een goed begrip van de ontstane situatie is het noodzakelijk kort in te gaan op de strategie, zoals die is vastgesteld door diverse kerngroepen en congressen. Een beginpunt voor dit overzicht kan alleen op arbitraire wijze worden vastgesteld. Aansluiting is gezocht bij de discussie tussen PvdA en PPR. Uitermate belangrijk hierbij is dat PvdA en PPR als samenwerkingspartners overbleven omdat besluiten van D'66 en PSP in de loop van 1975 de kans op een brede progressieve samenwerking onmogelijk maakten.

De vaste wil van de PPR de oude idealen over progressieve samenwerking boven water te houden, betekende dat zij in een toch wat onevenredige verhouding verbonden raakte met de PvdA, en daarmee ook betrokken raakte bij de strategiediscussie in die partij. Zo is de grote aandacht die de PPR moest besteden aan de strategie (procedure regeeraccord, resolutie) voor een gedeelte te verklaren.

In 1975 begonnen de besprekingen tussen beide partijen over een gemeenschappelijk programstuk. Deze besprekingen waren zover gevorderd dat een eerste druk van een gezamenlijk program kon worden gepubliceerd. In januari en februari 1976 echter sprak de kerngroep van de PPR zich uit voor een stopzetting van die besprekingen „gezien de ontwikkeling en het verloop van de zaak Amsterdam“ (bedoeld is de affaire Van Duyn-Lammers). Deze kerngroep stelde voorts vast dat een volgende regering een links-progressief karakter moest dragen en verzocht het partijbestuur de procedure- en strategie-discussie om op tijd tot het eigenlijke „regeer“-accord op hoofdpunten met de PvdA te komen, te handhaven. Het partijbestuur kreeg derhalve opdracht de voorbereiding voor een regeeraccord te starten. Blijkens de tekst van de Beleidsnota 1977-1978 is zulks ook geschied. Er werd een programvergelijking gemaakt en delegaties van beide partijen voerden besprekingen over de strategievoorstellen die zij hun partijen begin 1977 zouden voorleggen. In de op 10 september 1976 gepubliceerde Beleidsnota werd als strategisch doel voor 1977 aangegeven:

a. een regeeraccord op hoofdpunten voor de verkiezingen met andere progressieve partijen (PvdA, PSP, D'66). In de huidige situatie, waarin D'66 en PSP een afwachtende houding aannemen, kan dit betekenen een accoord met de PvdA, op basis van het principe „samen uit, samen thuis“ (samen in de regering, samen in de oppositie).

b. een parlementaire meerderheid voor de accoordpartijen om het gezamenlijk program te kunnen uitvoeren.

Op 29 januari 1977 zou het congres zich kunnen uitspreken over de aard, omvang en consequenties van het regeeraccord. De principiële bereidheid van de PPR om het program dat ze de kiezers voorlegt ook uit te voeren blijft voorop staan. Zij streeft daarbij naar een progressief meerderheidskabinet; zo nodig naar een minderheidskabinet dat door anderen wordt gedoogd. Het partijbestuur trok de conclusie dat een volgend kabinet waaraan de PPR haar steun zou geven een duidelijker progressief beleid moet kunnen voeren dan het huidige. Dit hield op zijn minst twee voorwaarden in:

— een zodanige verkiezingsuitslag dat het progressieve element in de regeringssamenstelling kan worden versterkt;

— de garantie, dat de progressieve partijen werkelijk progressieve ministers leveren.

De onderhandelingen tussen PvdA en PPR leverden een ontwerp-tekst voor een gezamenlijke resolutie op, die op 5 november 1976 werd gepubliceerd. De tekst van deze ontwerp-resolutie is als bijlage II opgenomen. De kerngroepvergadering van 30 oktober 1977 discussieerde over deze ontwerp-tekst. Men beperkte zich tot de procedurele gang van zaken rond het accoord omdat het 12 en 13 novembercongres zich in de beleidsnota van het bestuur en het januari-congres 1977 in het aannemen of verwerpen van de resolutie over de inhoudelijke kant van de zaak zouden buigen. De kerngroep was ontstemd over het feit dat de resolutie de partij nogal vastlegde (hoewel amendering mogelijk was) al voordat op het novembercongres aan de hand van de beleidsnota over strategievragen zou worden gediscussieerd. In die zin werd een motie van het actiecentrum Amsterdam aangenomen.

Het congres van 12 en 13 november 1976 aanvaardde, op enkele punten geamendeerd, de beleidsnota voor het bestuur voor de komende twee jaar. Belangrijkste gebeurtenis daarbij was de verwerping van wat genoemd kon worden de „anti-CDA-motie“. Het congres wilde regeringssamenwerking met de CDA, waarin ook de CHU is opgenomen, niet uitdrukkelijk uitsluiten.

Tijdens het 29-januari-congres van 1977 aanvaardden de PPR-afgevaardigden de tekst van de resolutie PvdA-PPR. Deze tekst is als bijlage IV opgenomen. De belangrijkste wijzigingen ten aan-

zien van de ontwerp-tekst (zie bijlage III) vindt men in punt D. In punt D.2. werd de zinsnede „Wat het CDA betreft valt de beslissing de komende maanden als tal van belangrijke kabinetsvorstellen aan de orde komen” toegevoegd.

Op 5 maart 1977 werd in de PPRAK het ontwerp-regeerakkoord met de PvdA gepubliceerd. De kerngroepvergadering van 5 maart 1977 aanvaardde met een krappe meerderheid van 44 tegen 41 stemmen dit akkoord. De PvdA-partijraad die op dezelfde dag bijeenkwam aanvaardde het akkoord met een stemverhouding van 85 voor en 5 tegen. Diezelfde maand (maart 1977) viel het kabinet-Den Uyl. Tijdens een tweetal gelegenheden, nl. de kerngroepvergadering van 26 maart en het 15-16 april congres kreeg de partij de mogelijkheid daarover een oordeel te vellen.

De kerngroepvergadering van 26 maart aanvaardde een motie waarin ondermeer werd gesteld dat meer dan ooit is gebleken dat bij de vorming van een progressief kabinet geen positieve bijdrage van het CDA is te verwachten en dat het aan beide akkoordpartijen PvdA en PPR is tot een eendoordeel te komen over de gevolgen die aan deze stap van het CDA (bedoeld is het veroorzaken van de crisis) in het kader van de congresresolutie van 29 januari 1977 moet worden verbonden. De tekst van de motie is als bijlage VI opgenomen. Uiteindelijk heeft het congres van 15 en 16 april 1977 dat eendoordeel gegeven via een uitspraak die als bijlage VII is opgenomen bij dit rapport. De meest saillante uitspraak van dat congres was dat het CDA nog voor de verkiezingen de breuk moest herstellen, dat het aanbod van de PvdA aan het CDA om na de verkiezingen eerst een garantie te geven dat wetgeving op het gebied van de grondpolitiek, de ondernemingsraden, de vermogensaanwasdeling en de investeringspolitiek op voor PvdA en PPR bevredigende wijze tot stand kan komen, niet als een reële mogelijkheid wordt gezien en dat de PPR het uit een oogpunt van politieke duidelijkheid niet gewenst vindt dat de kiezers de mogelijkheid wordt voorgehouden dat het CDA na de verkiezingen tot een aansluiting bij de opvattingen van PvdA en PPR zal overgaan.

De lengte van het bovenstaande geeft reeds aan hoezeer de strategische discussies alle andere discussies hebben overwoekerd. De vraag doet zich voor of de aandacht van de partij niet te veel is gericht geweest op deze strategische discussies. Zowel naar kwantiteit als kwaliteit hebben deze discussies ook naar buiten veel te veel aandacht gekregen. Een korte opsomming, ingedeeld naar de vier PPR-thema's geeft al aan met hoeveel inhoudelijke zaken de PPR de laatste jaren, zowel in het parlement en bij programontwikkeling op partijcongressen, maar ook op alle andere niveau's (die hier niet genoemd worden, met name het vele en goede werk van Staten- en Gemeenteraadsfrakties) is bezig geweest.

Vrede

Initiatiefwet gewetensbezwaren militaire dienst;
Het NAVO-congres;
Het initiatief parlementaire enquête wapenaankopen;
Zuidelijk Afrika-problematiek (reactorvaten e.d.)
Nieuwe visies ontwikkelingssamenwerking; integratie met buitenlandse politiek: nieuwe internationale economische orde.

Macht

Initiatief parlementair onderzoek multinationals;
Sociaal-economisch congres;
Veel alternatieven in het parlement inzake werk-

gelegenhedsbevordering en bezuinigingsoperaties;
Benadrukking bijstelling groeifilosofie.

Milieu

Oosterschelde;
Waddenzee;
Dollard-kanaal;
Kerncentrales; UCN-Almelo;
Milieucongres;
Initiatiefwetsontwerp dierenbescherming.

Welzijn

Wezenlijke verandering CRM-beleid, kwantitatief en kwalitatief (PPR-minister);
Initiatieven geestelijke volksgezondheid;
Welzijnscongres: sociale verzekeringen, volksgezondheid.

Daarbij zijn ook veel zaken en problemen die de PPR als een van de eersten aan de orde stelde en die ondertussen al gemeengoed zijn geworden. De commissie durft dan ook de conclusie aan dat deze kant van het PPR-werk te weinig naar buiten is gekomen en dat ook onze eigen partij daaraan schuldig is. Het lijkt van het grootste belang in de komende tijd juist dat aspect van ons werk meer naar buiten te dragen.

4.1.a. Voorlopige conclusies

De commissie is van mening dat de partij onvoldoende rekening heeft gehouden met het feit dat de strategische discussie te veel aandacht heeft gekregen, ook naar buiten toe, en dat deze discussies teruggebracht moeten worden tot de juiste proporties. Derhalve wil de commissie volstaan met het uiterst summier aangeven in de volgende paragraaf wat op de korte termijn de strategie (partijlijn) moet zijn.

4.2. Strategie op korte termijn

De houding van de PPR ten aanzien van de kabinetsformatie, respectievelijk het nieuwe kabinet is uiteraard een van de belangrijkste korte termijnproblemen waarover de commissie zich heeft beraden.

Zij heeft daarbij allereerst overwogen dat de congresuitspraak van Amersfoort uiteraard een belangrijk gegeven is, maar ook dat daarmee niet alle vragen over de politieke opstelling van de PPR in de komende tijd zijn opgelost. Zij heeft geconstateerd dat sommigen in de partij, op basis van de verkiezingsuitslag, een herziening van de congresuitspraak zouden willen nastreven terwijl anderen van mening zijn dat de door het congres uitgestippelde beleidslijn onder alle omstandigheden onverkort moet worden gehandhaafd en toegepast.

De commissie meent dat beide standpunten onvoldoende recht doen aan de situatie die na de verkiezingen is ontstaan en beveelt aan dat de partij zich laat leiden door de volgende **uitgangspunten**:

1. De PPR beschouwt — uiteraard onder handhaving van het eigen verkiezingsprogramma — het tussen PvdA en PPR gesloten regeerakkoord als een belangrijk en bruikbaar uitgangspunt voor een in de komende vier jaar na te streven progressief beleid. Zij zal daarom iedere regeringsdaad die uitvoering van dit akkoord of onderdelen daarvan bevordert van harte steunen.

2. De PPR schuwt in beginsel het dragen van regeringsverantwoordelijkheid niet, maar is zich

ervan bewust dat de kans dat deze principiële bereidheid leidt tot deelneming aan het komende kabinet uiterst gering is en sterk afhankelijk is van het verloop en de uitkomst van de formatie.

3. Bij het beoordelen van het op korte termijn te voeren beleid richt de PPR zich op langere termijn op samenwerking met andere progressieve partijen — in het bijzonder in solidariteit met de PvdA — met als einddoel een progressieve meerderheid in het parlement.

Gezien de voorgaande drie uitgangspunten acht de commissie thans noch een mogelijkheid, noch een dringende noodzaak aanwezig om tot een herziening van de geldende congresuitspraak van Amersfoort te komen.

Mochten de daartoe bevoegde partijorganen (partijbestuur, kerngroep) in nieuwe politieke ontwikkelingen aanleiding zien dit standpunt te herzien, dan is daartoe, naar de mening van de commissie, een nieuwe congresuitspraak noodzakelijk.

5. De partijorganisatie

5.1. Algemeen

In de opdracht van het partijbestuur aan de commissie is als derde punt opgenomen een kritische beschouwing van de partijorganisatie. Daarbij heeft de commissie kennis genomen van de inhoud van statuten en huishoudelijk reglement van de partij, alsmede van de beleidsnota 1977-1978 zoals die is vastgesteld op het 12 en 13 november 1976-congres. Eveneens moest rekening worden gehouden met het feit dat op dezelfde congres de Kerngroep Evaluatie Commissie (KEK) werd ingesteld die het werken van de kerngroep van de laatste twee jaar zal dienen te evalueren.

Het is niet de taak van de commissie een uitvoerige evaluatie samen te stellen van het operen van de diverse partijorganen. Wel is getracht dit operen af te zetten tegen de algemene uitgangspunten zoals die zijn vastgesteld in de beleidsnota en tegen het uitgangspunt van de commissie dat het proces van communicatie en besluitvorming voor alle deelnemers duidelijk moet zijn, dat doelstellingen helder moeten worden geformuleerd en iedere betrokkene in het proces hanteerbare informatie krijgt.

Daarnaast zal aan de hand van een tweetal vragen een oordeel worden gegeven over het functioneren van mensen in onze organisatie.

5.2. Uitgangspunten partijorganisatie

De beleidsnota 1977-1978 (vastgesteld op 12 en 13 november 1976) signaleerde het gevoelen van sommige partijleden dat er op vergaderingen (kerngroep en congressen) veel en teveel aandacht wordt besteed aan organisatorische kwesties, waardoor zelfs politiek-inhoudelijke discussies op de achtergrond zouden raken. Het partijbestuur stelde zich op het standpunt dat die organisatie-discussies wel van groot belang zijn en dat de eigen organisatie ook politieke implicaties had.

Indien een politieke partij wil kunnen functioneren dan is de een of andere permanente organisatievorm noodzakelijk. De PPR heeft het karakter van een beweging en moet dat behouden. Er bestaat dan ook de gemeenschappelijke angst om te verstarren. In de praktische ontwikkeling van de partij blijkt dat er een spanning ontstaat tussen de twee uiterste karaktertrekken (politieke partij/beweging), een spanning die soms zelfs de vorm aanneemt van een tegenstelling. De PPR is een democratische veranderingspartij. Slechts via de weg van overtuiging en meerderheidsvorming ziet zij de mogelijkheden tot fundamentele maatschappijverandering. Dat stelt ook eisen aan het functioneren van de partij zelf. Een reden is dat alleen een organisatie die zelf democratisch functioneert — waarbinnen de besluitvorming verloopt langs de weg van redelijke discussie, overtuiging en meerderheidsvorming, en waarbinnen minderheden bestaansrecht hebben — kan bijdragen aan

verdere democratisering van het maatschappelijk bestel. Dat is alleen te bereiken door de individuele inzet van veel mensen. De organisatie van onze partij moet onze leden inspireren zich voor democratisering in te zetten.

5.3. Toetsing uitgangspunten aan de praktijk

Een beschouwing over het functioneren van partijorganen en de leden daarvan kan niet anders beginnen dan met de vaststelling dat het ideaalbeeld dat uit de beleidsnota blijkt en dat tevens wordt weergegeven in paragraaf 5.2. in de praktijk onvoldoende wordt benaderd.

De twee centrale vragen waarom het naar de mening van de commissie gaat zijn:

- welke claims worden door de organisatie gelegd op leden van partijorganen?
- welke mensen worden bereid gevonden in partijorganen mee te werken?

De commissie moet aan de hand van diverse bestuursverkiezingen en bijeenkomsten van kerngroepen en congressen vaststellen dat de vertegenwoordiging van alle partijleden niet zo optimaal is als in de beleidsnota wordt gevraagd. Er zijn niet alleen geografische redenen (afvaardiging van „buitenregio's" in partijbestuur is altijd zeer miniem), er zijn ook persoonlijke redenen (het beslag dat op leden van partijorganen wordt gelegd; terwijl daarbij komt dat niet iedereen een grote hoeveelheid tijd en energie kan vrijmaken van werksituatie, de situatie in het gezin en van zijn vrije tijd. Er bestaat derhalve een belemmering voor velen bij te dragen aan het functioneren van partijorganen.

Daarnaast heeft de commissie de indruk dat de combinatie van inhoudelijke discussies zowel over politiek-inhoudelijke zaken, organisatorische en strategische discussies tijdens vergaderingen van partijorganen en in handen van één en hetzelfde orgaan, zonder dat een duidelijke scheiding daartussen wordt gemaakt, een zware belasting betekent voor leden van partijorganen. Moeten vraagtekens worden gezet bij de goede weerspiegeling van de samenstelling van de partij in de partijorganen die niet optimaal is, tevens moet dat geschied ten aanzien van de mate waarin de verschillende soorten discussies door elkaar lopen. Uit het feit dat het partijbestuur aan een grote personele wisseling lijdt, mag worden afgeleid dat het beslag dat op die leden wordt gedaan onevenredig groot is, terwijl het de continuïteit van het partijbestuur ernstig aantast. Het partijbestuurslidmaatschap is weinig gewild. Bovendien is het verloop groot, het aantal kandidaten dat wordt gesteld is minimaal zodat een goede keuze belemmerd wordt. Geconstateerd kan worden dat bij velen het partijbestuurswerk wordt gezien als

te zwaar, te lastig en dat bezwaren tegen het opereren als lid van het bestuur eveneens worden gekoppeld aan het gevoel dat de mate van vrijheid weliswaar groot is, maar dat de waardering uit de partij zelf gering is, wellicht uit gebrek aan inzicht en de juiste informatie omtrent de inzet die van die leden wordt gevergd. Het gezag van het partijbestuur wordt daardoor niet versterkt.

Op deze plaats acht de commissie het wenselijk een uitspraak te doen omtrent de kwaliteit van de informatie die de partijleden bereikt en de kwantiteit waarin dat geschiedt. Opvallend was het gebrek aan bekendheid van definitieve teksten. De commissie heeft b.v. nogal wat moeite moeten doen om in het bezit te komen van de eindtekst van de PvdA-PPR-resolutie en van het regeer-accord. Dit is slechts een voorbeeld: het niet eenvoudig voorhanden zijn van aangenomen programteksten is een ander saillant voorbeeld. Vastgesteld moest worden dat via de partijkrant PPRAK wel veel achtergrondinformatie wordt geboden, maar dat partijleden die bepaalde kerngroepvergaderingen en/of congressen niet hebben kunnen bijwonen voor hun informatie afhankelijk zijn van de media.

5.4. Mentaliteit

Er is ook een kwestie van mentaliteit. Het woord democratie bevat twee onderdelen: het één verwijst naar volksinvloed, het andere naar machtsuitoefening.

Over het noodzakelijk opereren van partijorganen is hiervoor al gesproken. Er moet daarnaast ook bereidheid bestaan om, in vertrouwen, het gezag van gekozen en benoemde partijorganen te willen aanvaarden. Dat geldt zowel voor besturen als voor congrespresidia, voor fracties en voor dragers van openbare ambten. Een sfeer van wantrouwen tegen deze mensen die verantwoordelijkheid uitoefenen („knakkers” zijn) is daarmee in strijd. Die sfeer maakt het werk moeilijk, ondermijnt het democratisch leiderschap en scheidt grote verwarring bij de partijleden, kiezers en publieke opinie.

Daar staat tegenover dat de partijorganen dit vertrouwen door kwaliteit, inzet en met respect voor de partij, moeten waarmaken. Tot die kwaliteit behoort ook dat bestuurscolleges er naar streven naar buiten als eenheid op te treden, óók bij meningsverschillen. Daarbij zou de gulden regel moeten zijn dat de meerderheid zoveel mogelijk rekening houdt met het gevoel van de minderheid. Voorwaarde daartoe is een binnen dat bestuurscollege zorgvuldige discussie, die ook aan — wisselende — minderheden recht doet. Indien meningsverschillen zich voortdurend voordoen en aan de dag treden dan wordt zelfs het kader in verwarring gebracht; hoeveel meer de leden, de kiezers en de publieke opinie.

5.5. Voorlopige conclusies

De commissie wil gelet op het voorgaande de volgende suggesties doen voor verbetering van het opereren van de partijorganisatie:

- Het partijbestuur dient activiteiten te ontplooiën om goede kandidaten te vinden voor het functioneren in het bestuur;
- Het is van belang dat de sfeer ten opzichte van personen die in de partij een functie uitoefenen bepaald wordt door onderling vertrouwen; met name het besef dat men dezelfde politieke doelstellingen nastreeft dient daarvoor als grondslag;
- Het aantal bijeenkomsten dient verminderd te worden en de leden van partijorganen hebben zich een zodanige discipline op te leggen, dat maximale vertegenwoordiging op vergaderingen bereikt wordt;
- Er dient een duidelijke scheiding te komen tussen partijstrategische, inhoudelijke discussies en organisatorische discussies. Duidelijk moet worden welk deel van bijeenkomsten waaraan wordt besteed;
- Met name de kerngroep dient zich meer te richten op de algemene politiek-inhoudelijke discussies;
- Een deel van de PPRAK moet worden gereserveerd voor feitelijke informatie inzake uitspraken van congressen, kerngroepen, partijbestuur en fracties.

6. Raads- en statenverkiezingen

Hoewel de commissie zich wel beraden heeft over de vraag of, en zo ja welke, aanbevelingen te doen waren ten behoeve van de voorbereidingen van raads- en statenverkiezingen van 1978, heeft zij besloten slechts globale aanwijzingen te geven. De commissie is van mening dat zij niet de juiste samenstelling heeft om meer te doen dan dat; bovendien is de Stuurgroep Raads- en Statenverkiezingen in onze partij hiervoor het aangewezen orgaan. Omdat die komende verkiezingen toch ook landelijke aspecten zullen hebben, beveelt de commissie het partijbestuur aan in samenwerking met de bovenvermelde Stuurgroep een aparte commissie in te stellen. Deze commissie zou dan aanbevelingen moeten doen over de werkwijze van de landelijke partij en haar organen bij die verkiezingen.

Wel wil de commissie hier nog kwijt dat zij meent dat het beleid van de landelijke PPR erop gericht zou moeten zijn die verkiezingen te laten zijn wat zij horen te zijn: nl. verkiezingen waarbij lagere bestuursorganen worden samengesteld. Politieke partijen zouden zich dan ook aan de kiezers moeten presenteren met hun programma en de politieke opstelling voor die lagere vertegenwoordigende lichamen. De commissie is van mening

dat de lokale democratie zo'n opstelling van partijen vereist.

Maar ook strategisch lijkt het niet in het belang van de PPR die verkiezingen primair te zien als toetssteen van de landelijke politieke verhoudingen. Het spreekt tenslotte vanzelf dat het landelijk kader zich voor de verkiezingscampagnes ter beschikking stelt aan de actiecentra.

De commissie vindt dat de laatste Tweede Kamer-verkiezingen ook geleerd hebben dat de PPR niet voorop moet staan bij de meer strategische discussies („programcolleges”), maar haar bereidheid tot steun en bijdrage aan een progressief beleid globaler moet uitdrukken, om zo in de campagne met name inhoudelijke zaken naar voren te kunnen brengen.

Overigens is de commissie wel weer van mening dat haar algemene beginselen, zoals verwoord in dit rapport, als richtsnoer zouden moeten dienen voor de actiecentra bij de vaststelling van hun partij-politiek-strategische opstelling. Deze laatste opmerkingen moeten vooral gezien worden als overwegingen, de commissie beschouwt ze in ieder geval zelf niet als conclusies.

Slotopmerking van de commissie

De commissie hecht er aan vast te stellen dat zij dank zij de inzet van haar leden en de bereidheid een open en eerlijke discussie te voeren in staat is geweest in de korte tijd die haar was gegeven dit rapport aan te bieden.

Zij hoopt dan ook van harte dat deze werkwijze een voorbeeld kan zijn voor de discussie binnen de partij.

Aldus vastgesteld op 30 juni 1977 te Den Haag:
Dolf Coppes

Henk Hoek
Jaap de Jong
Erik Jurgens
Dik van Kleef
Ben Princen
Boy Trip

Het type- en lay-outwerk ten behoeve van de versie die aan het partijbestuur is overhandigd was in handen van:
Cis Maessen-Winter,
Ils Veldheer-Roeland en
Henk Hoek

Bijlage I

3529/JdJ/080677

Van: Partijbestuur PPR
Aan: Leden en plaatsvervangende leden kerngroep Actiecentra.

Onderwerp: **Gevolgen verkiezingsuitslag**

Het Partijbestuur wil de slechte verkiezingsuitslag voor de PPR als een signaal zien om het functioneren van onze partij nog eens krities te gaan beschouwen. Zeker ook omdat het Partijbestuur hoopt en vertrouwt dat die uitslag in de partij het bewustzijn bij alle leden heeft versterkt dat er in dat functioneren nog wel wat te verbeteren valt.

Bovendien is ons gebleken dat in het verwerken van de teleurstelling partijleden al tot vergaande conclusies en consequenties meenden te moeten komen.

Dat alles bij elkaar was voor het Partijbestuur reden, nadat zij in het zgn. UFO overleg heeft gepleegd met fracties, bewindslieden en vertegenwoordigers van themagroepen, te besluiten een commissie in te stellen.

Deze commissie moet een rapport opstellen, dat nadat het Partijbestuur het definitief heeft vastgesteld, als materiaal kan dienen voor een brede discussie in de hele partij.

In deze commissie heeft het partijbestuur benoemd:
Dolf Coppes (o.a. ex-voorzitter en ex-kamerlid);
Henk Hoek (fraktiemedewerker en o.a. ex-partijbestuurslid);
Jaap de Jong (vice-voorzitter en politiek secretaris);
Erik Jurgens (o.a. ex-voorzitter en ex-kamerlid);
Dik van Kleef (eerste kamerlid);
Ben Princen (voorzitter stuurgroep raads- en statenwerk);
Boy Trip (demonstratie Minister voor Wetenschapsbeleid).

De opdracht van deze commissie luidt:
Een rapport op te stellen waarbij ingegaan wordt op

- 1) een analyse van de oorzaken voor de verkiezingsuitslag
- 2) de mogelijkheid openstaat voor het doen van suggesties voor de te volgen partijlijn (= strategie)
- 3) de partijorganisatie aan een kritische beschouwing te onderwerpen
- 4) suggesties te doen voor de voorbereiding van de verkiezingen voor provinciale staten en gemeenteraden.

Daarbij dient de commissie rekening te houden met de statuten en het huishoudelijk reglement en de beleidsnota, en bovendien met de discussie in de kerngroep van 18 juni.

Deze discussie zal gestructureerd worden volgens dezelfde vier punten, zonder besluitvormend te zijn.

De commissie is gevraagd haar rapport eind deze maand af te ronden, opdat tijdens de zomermaanden er in de partij over gediscussieerd kan worden. Het Partijbestuur, dat deze besluiten in grote eensgezindheid genomen heeft, heeft verder besloten dat voor haarzelf consequentie van dit besluit is dat zij, noch als bestuur noch haar individuele leden, tot de discussie over het rapport moet afzien van verdere acties. Zij heeft een sterk beroep gedaan op de andere deelnemers van het UFO de grootst mogelijke terughoudendheid te betrachten waar het gaat om discussie en uitspraken over de lijn die de partij volgt (evt. zou moeten volgen).

Het Partijbestuur doet nu een beroep op alle partijleden, aan de ene kant de impuls tot heroverweging van een aantal zaken niet te ontkennen, aan de andere kant ook niet te besluiten tot overhaaste en wellicht voorbarige conclusies, maar alleen actief, open en eerlijk deel te nemen aan de geplande discussie.

Bijlage II

Samenvatting van de reacties van partijleden na 25 mei 1977

Zoals toegezegd in onderdeel 2.1. volgt hieronder een korte samenvatting van de reacties die bij de verschillende partijinstanties zijn binnen gekomen na de verkiezingen van 25 mei jl. Het was niet mo-

gelijk deze reacties te kwantificeren om voor de hand liggende redenen: de aangegeven oorzaken van de nederlaag worden niet onderling gewogen.

— Sommigen voerden aan dat het op de man spelen bij deze verkiezingen (het Joop-, Dries- Hans-effect) van invloed is geweest op de uitslag. Gecombineerd met de opvatting van sommigen dat

de presentatie van onze lijsttrekker gebrekkig is geweest en bij anderen de overtuiging leeft dat de publiciteitsmedia de PPR en haar lijstaanvoerder bewust hebben geboycot, levert dit voor deze leden de conclusie op dat in het geweld van de drie groten het herkenbaar gezicht van de PPR-lijst is weggedrukt;

— De kiezers zouden hebben gekozen voor die partijen die op een of andere wijze een kans maakten in een regering betrokken te worden. Dit wordt bevestigd, aldus deze reacties, door het feit dat de drie grote stromingen winst hebben geboekt;

— Anderen waren van mening dat de onzekere toestand, soms te vertalen met de onzekere/economische situatie, de kiezers ertoe gebracht heeft te stemmen op partijen die zekerheid boden (invloed gijzelingen);

— Het mooie weer heeft veel marginale kiezers naar de stembus gelokt, terwijl daarnaast vele kiezers konden deelnemen via de machtigingen. Dit lid koppelt daaraan de stelling dat marginale kiezers geen PPR-kiezers zijn, maar kiezen voor de grote stromingen;

— De grote drie hebben stelselmatig geweigerd een discussie aan te gaan over de oorzaak van de kabinetcrisis, hetgeen de PPR in een nadelige positie stelde, gezien haar congresuitspraak;

— De kiezers hebben gekozen voor degenen die de macht hebben. Zij hebben zich laten leiden door de opvatting dat wie de macht heeft er ook gebruik van moet maken;

— Vele kiezers hebben ingezien of minstens verwacht dat een progressief meerderheids- of minderheidskabinet onhaalbaar was en hebben derhalve PvdA gestemd en D'66, de enige twee partijen die reeds voor de verkiezingen hebben meegeëld in een komende regering zitting te nemen, ook met het CDA;

— Er bestond een grote aversie bij het kiezersvolk tegen de veronderstelde onredelijkheid en drammerigheid van de PPR. Sommigen werpen dan de schuld op de partijorganen, die te pas en te onpas publiekelijk uitspraken deden en blijk gaven van weinig tot geen vertrouwen in de eigen fracties en bewindslieden. Anderen zien een aansluiting bij het feit dat met name ARP en KVP keer op keer hebben benadrukt dat de PPR in feite een oppositiepartij was en vinden dat wij ons daar veel te weinig tegen hebben verzet. Onze politieke invloed was tot een nulpunt gedaald;

— Men moet kennelijk meesjoemelen en een eerlijke opstelling wordt niet van een politieke partij verwacht, was de mening van een aantal leden. Deze leden vonden de PPR-lijn eerlijk in die zin

dat de apriluitspraak precies aansloot bij hetgeen PvdA en PPR in de gezamenlijke resolutie hadden verklaard;

— Men moet niet dreigen op te stappen uit het kabinet op zaken die voor de PPR niet essentieel zijn, was de mening van sommigen;

— Dezelfde groep was van mening dat het selectieproces ten aanzien van fracties en bestuur heeft gefaald, eenzelfde oordeel werd geveld over het selectieproces voor congres en kerngroep: niet de besten, maar de luidruchtigsten hebben het pleit beslecht;

— De PPR heeft niet duidelijk gemaakt waarom de kiezers die op een progressieve regering wilden stemmen per se PPR moesten stemmen.

— Men moet in de politiek nooit „nooit” zeggen en elke uitspraak die een andere partij van te voren uitsluit van samenwerking is onjuist;

— De PPR heeft de laatste jaren een imago opgebouwd van een partij voor weggelopen pastores, doorgeslagen welzijnswerkers en drammeende -gogen;

— De partij heeft geen millimeter speelruimte geboden aan haar leiders;

— De incidenten rond personen hebben het beeld naar buiten toe ongunstig beïnvloed;

— De partij was niet eensgezind ten aanzien van de deelneming aan het kabinet-Den Uyl: de tweeslachtige houding die daaruit voortvloeide bleek dodelijk te zijn;

— Het wegvallen van een „charismatisch” leider is niet goed opgevangen;

— Wegvallen van een beweging die voor bepaalde beleidspunten vecht ten koste van een partij die gekenmerkt werd door reglementen, organisatiestructuren en verregaand formalisme;

— De PPR heeft zich bij deze verkiezingen gericht op een ander kiezerspubliek (tussen PvdA en PSP) dan in 1972 (progressieve christen-democraten);

— Er is gebrek aan kwaliteit bij het kader: alleen vrijgestelden. Het nadeel van een dominante groep is dat anderen zich in het nauw gedreven voelen, zich niet meer kandidaat stellen en derhalve geen bestuurservaring op kunnen doen. Deze niet-democratische afspiegeling heeft geleid tot vervreemding van kiezers en partijleiding.

Deze zeer bescheiden bloemlezing van oorzaken dekt in grote lijnen al die tientallen brieven die de commissie, het bestuur, de fractie en andere organen van de partij hebben ontvangen. Zoals reeds is Wel valt op dat de reeks oorzaken die als „intern” aangegeven is deze „brij” niet te kwantificeren. zijn te omschrijven (zie 2.1.) verreweg de boven-
toon voeren.

Bijlage III

Ontwerp-resolutie PvdA-PPR

Ontwerp-resolutie betreffende de samenwerking tussen PvdA en PPR voor de volgende regeringsperiode.

Het congres van de PPR,

1. **herinnerend** aan de uitspraak van het voorjaarscongres van 31 mei 1975 dat het gewenst is dat de progressieve partijen zich bij de komende Tweede Kamerverkiezingen met een gezamenlijk program en een daarop gebaseerd regeerakkoord voor de volgende regeringsperiode aan de kiezers presenteren,

2. **overwegend**

dat de kerngroep inmiddels op 31 januari 1976 besloot de onderhandelingen over het gezamenlijk program op te schorten, en op 28 februari 1976 besloot de onderhandelingen over het gezamenlijk

program niet te hervatten, maar te blijven streven naar een regeerakkoord met de PvdA,

3. **constaterend** dat thans noch bij D'66 noch bij de PSP de bereidheid lijkt te bestaan voorafgaand aan de verkiezingen tot gezamenlijke afspraken over samenwerking te komen,

4. **uitsprekend** de bereidheid alsnog andere progressieve partijen bij de totstandkoming van het regeerakkoord te betrekken, mits deze bereid zijn alle op dat moment bestaande afspraken te onderschrijven en PvdA en PPR beide daarmee instemmen,

5. **concluderend** dat de progressieve samenwerking zich voor de volgende regeringsperiode derhalve vooralsnog niet verder kan uitstrekken dan tot een regeerakkoord tussen PvdA en PPR,

6. **opnieuw bevestigend** dat deze progressieve samenwerking de hoeksteen vormt van het geza-

menlijk optreden van PvdA en PPR in de Nederlandse politiek en de uitdrukking is van beider vastbeslotenheid om tot wezenlijke maatschappelijke hervormingen te komen.

7. besluit

a. om met de PvdA een regeeraccord te sluiten voor de volgende regeringsperiode, en
b. omtrent aard, omvang, wijze van totstandkomen en consequenties van dit regeeraccord het navolgende te bepalen:

A. AARD VAN HET REGEERACCORD

Het regeeraccord is een **overeenkomst** tussen de partijen waarin de **programmatische prioriteiten** worden aangegeven, die de partijen zich voorstellen gemeenschappelijk in de komende regeringsperiode te verwezenlijken; het omvat daartoe een aantal kernpunten die eenduidige richtlijnen voor het te voeren beleid bevatten.

B. OMVANG VAN HET REGEERACCORD

Het regeeraccord bevat circa **15 kernpunten** uit de verkiezingsprogramma's van beide partijen, die op voorstel van beide partijbesturen door de kerngroep (c.q. andere bevoegde organen) op 5 maart 1977 met gewogen stemming (zie punt C.8.4.) als zodanig worden vastgesteld.

C. WIJZE VAN TOTSTANDKOMEN VAN HET REGEERACCORD

C.1. Bij of na de vaststelling van het eigen verkiezingsprogramma kunnen de partijbesturen aanbevelingen doen omtrent de punten die naar hun oordeel door de partijraad/kerngroep in het regeeraccord dienen te worden opgenomen en kunnen de congressen daaromtrent richtlijnen vaststellen.

C.2. Zo spoedig mogelijk na 29 januari 1977 ontwerpen de partijbesturen gezamenlijk — rekening houdend met eventueel door het congres vastgestelde richtlijnen en de besluiten omtrent de omvang — een concept-regeeraccord.

C.3. Dit concept-regeeraccord kan bestaan uit:
a. punten waarover de verkiezingsprogramma's van beide partijen een — nagenoeg — gelijklopende tekst bevatten;

b. punten waarover de verkiezingsprogramma's verschillende formuleringen bevatten.

C.4. De partijbesturen streven ernaar om op zoveel mogelijk van de in punt C.3 onder b. bedoelde punten compromisteksten aan partijraad en kerngroep voor te leggen.

C.5. Wanneer de partijbesturen t.a.v. de formulering van een bepaald punt niet tot een gezamenlijk voorstel komen worden twee alternatieve formuleringen aan partijraad en kerngroep voorgelegd (zie C.8).

C.6. Wanneer de partijbesturen van mening verschillen over de wenselijkheid van het al dan niet opnemen van een bepaald punt in het regeeraccord, dan wordt door het partijbestuur dat de opneming van dat punt voorstaat een tekst geformuleerd (met een maximum van twee punten per partij), waarbij het andere partijbestuur adviseert deze **niet** in het regeeraccord op te nemen.

C.7. Op 5 maart 1977 komen partijraad en kerngroep bijeen, bij voorkeur in hetzelfde gebouw — indien gewenst in dezelfde taal — teneinde de definitieve tekst van het regeeraccord vast te stellen.

C.8. De gang van zaken op 5 maart 1977 is als volgt:

8.1. Puntsgewijs lichten de partijbesturen de voorgestelde formuleringen toe en worden deze door partijraad en kerngroep besproken.

8.2. Partijraad en kerngroep stemmen achtereenvolgens over alle voorgestelde formuleringen mbt.-

dat punt (voor of tegen).

8.3. Amendering door partijraad en kerngroep is niet mogelijk, dwz. de keuzevrijheid is beperkt tot de door de partijbesturen voorgelegde twee alternatieve formuleringen.

8.4. De besluitvorming vindt plaats bij „gewogen” stemming. De weging betreft de bij schriftelijke stemming vastgestelde **percentages** van de verschillende formuleringen voor en tegen uitgebrachte stemmen. De weegfactor is PvdA: PPR = 12 : 7.

8.5. Indien hierbij slechts één formulering een meerderheid krijgt (vóór) is die formulering aangenomen.

8.6. Indien hierbij twee formuleringen een meerderheid (vóór) krijgen is die formulering aangenomen die de **grootste** meerderheid (vóór) heeft behaald.

8.7. Indien hierbij geen van beide formuleringen een meerderheid (vóór) krijgt of wanneer de stemmen staken wordt met betrekking tot dit bepaalde punt geen formulering in het regeeraccord opgenomen. Het desbetreffende punt blijft dan een „vrije kwestie” zoals bedoeld in punt C.9.

C.9. De aangenomen punten vormen tezamen het regeeraccord. Alle punten die niet in het regeeraccord staan zijn „vrije kwesties”. Dat wil zeggen dat fracties en partijen slechts aan die formuleringen gebonden zijn die in het verkiezingsprogramma van de eigen partij zijn opgenomen.

C.10. Zo spoedig mogelijk na 5 maart 1977 wordt het aldus vastgestelde regeeraccord gepubliceerd en op zo ruim mogelijke schaal verspreid.

D. CONSEQUENTIES VAN HET REGEERACCORD

D.1. Het sluiten van een regeeraccord houdt in beginsel uitdrukkelijk de bereidheid van PvdA en PPR in om gezamenlijk deel uit te gaan maken van een nieuwe regering, waarbij omwille van een duidelijker en herkenbaarder progressief beleid vanzelfsprekend de voorkeur uitgaat naar een kabinet van uitsluitend progressieven, gesteund door een meerderheid in het parlement.

D.2. PvdA en PPR zijn tevens bereid gezamenlijk deel te gaan uitmaken van een nieuwe regering, tezamen met vertegenwoordigers van één of meer andere partijen. Deze bereidheid is ten aanzien van die partijen die thans in het parlement vertegenwoordigd zijn, allereerst afhankelijk van hun concrete opstelling in de nog resterende zittingsperiode. De daadwerkelijke toetreding tot een zodanig kabinet is echter afhankelijk van de vervulling van een aantal voorwaarden (zie D.).

D.3. Omdat zowel de kiezers als eventuele toekomstige regeringspartners er recht op hebben tevoren precies te weten welk standpunt PvdA en PPR hieromtrent gezamenlijk innemen, stelt het congres uitdrukkelijk vast dat PvdA en PPR alleen dan tot een zodanige regering zullen toetreden indien voldaan is aan de navolgende voorwaarden:

3.1. Het programma van een zodanig kabinet dient een duidelijk en herkenbaar progressief beleid in het vooruitzicht te stellen.

3.2. Van eventuele toekomstige regeringspartners moet vóór de verkiezingen vaststaan dat zij bereid zijn samen met PvdA en PPR een nieuwe regering te vormen, die een beleid gaat voeren gericht op verdere spreiding van inkomen, bezit, kennis, macht en arbeid, hetgeen de VVD uitsluit.

3.3. Op 25 mei 1977 moet blijken dat de kiezers een progressief beleid op prijs stellen doordat zij de accord-partijen tezamen met meer zetels dan thans in het parlement verkiezen en hen bovendien opnieuw als grootste combinatie uit de verkiezingen laten komen.

3.4. De verkiezingsuitslag dient het mogelijk te maken een nieuw kabinet te vormen met Joop den Uyl als minister-president en met een progres-

sieve meerderheid die een garantie vormt voor het voorgestane progressieve beleid, met name op de hiervoor wezenlijke departementen.

3.5. Er dient een eensgezinde ministersploeg te kunnen worden gevormd, waarvan verwacht kan worden dat alle leden zich actief zullen inzetten voor de uitvoering van het overeengekomen programma van de nieuwe regering.

D.4. Naast de in D.1. en D.2. genoemde bereidheid om gezamenlijk toe te treden tot een nieuwe regering die steunt op een parlementaire meerderheid, zijn de PvdA en PPR tevens bereid gezamenlijk een regering te vormen — eventueel aangevuld met anderen die bereid zijn het regeerakkoord mee te helpen verwezenlijken — die niet steunt op een meerderheid van geestverwanten in het parlement, maar die evenmin onmiddellijk door een meerderheid in het parlement naar huis wordt gestuurd. Dit echter uitsluitend indien, hetzij door de verkiezingsuitslag, hetzij door de opstelling van eventuele toekomstige regeringspartners, niet aan de in punt D.3.1. t.m. D.3.5. genoemde voorwaarden wordt voldaan.

D.5. Het regeerakkoord is voor PvdA en PPR een „samen uit — samen thuis”-overeenkomst, dwz. dat PvdA en PPR óf samen toetreden tot een nieuwe regering óf gezamenlijk oppositie voeren op basis van het regeerakkoord.

D.6. Teneinde deze gezamenlijkheid in optreden nader te onderstrepen spreekt het congres zich uit voor een lijstverbinding tussen beide partijen bij de komende verkiezingen, alsmede voor een lijstverbinding met die andere progressieve partijen die overeenkomstig het gestelde in punt 4 bereid zijn tot deze vorm van samenwerking toe te treden.

D.7. Aan de hand van de verkiezingsuitslag alsmede aan de hand van het programma, de zetelen taakverdeling en de samenstelling van een eventueel nieuw kabinet, zal getoetst worden of aan de in punt D.3.1 t/m D.3.5 genoemde voorwaarden is voldaan. Daartoe bevoegde organen van beide partijen zullen na gezamenlijk overleg beslissen over het al dan niet toetreden van PvdA en PPR tot een nieuwe regering.

D.8. De leden van de kamerfrakties zijn, wat hun stemgedrag betreft, gebonden in de volgorde 1. regeerakkoord, 2. eigen verkiezingsprogramma. Afwijking van het regeerakkoord is slechts toelaatbaar indien en voor zover deze afwijking in overeenstemming is en voortvloeit uit de daartoe — in punt D.9. genoemde — overeengekomen bijstellingsprocedure.

Deze binding in stemgedrag beperkt niet de mate waarin partijen, frakties en eigen bewindslieden zelfstandig initiatieven kunnen ontplooiën, dan wel hun geestverwanten ertoe kunnen aansporen om punten uit het eigen verkiezingsprogramma, die niet in het regeerakkoord of in het program van de nieuwe regering zijn opgenomen en die daarmee in strijd zijn, toch verwezenlijkt te krijgen.

D.9. Het congres draagt het partijbestuur op onder de paraplu van het Permanente Overlegorgaan een platform in te stellen waarop:

- a. het toezicht op en de bewaking van de uitvoering van het regeerakkoord plaatsvindt,
- b. het overleg over eventueel in de loop van de regeringsperiode noodzakelijke programmatische aanpassing en bijstelling plaatsvindt.

Amsterdam, 11 oktober 1976

Ria Beckers en Jaap van der Doef

Bijlage IV

Definitieve tekst resolutie PvdA-PPR

Slechts die delen zijn opgenomen die ten opzichte van de ontwerp tekst (zie bijlage III) zijn gewijzigd.

B. OMVANG VAN HET REGEERAKKOORD

Het regeerakkoord omvat circa 15 kernpunten uit de verkiezingsprogramma's van beide partijen die op voorstel van de beide partijbesturen door de partijraad/kerngroep c.q. andere bevoegde organen op 5 maart 1977 met gewogen stemming (zie punt C.7.4.) als zodanig worden vastgesteld.

C.3. Dit conceptregeerakkoord kan bestaan uit:

- a. punten waarover de verkiezingsprogramma's van beide partijen een — nagenoeg — gelijkkluidende tekst bevatten;

- b. punten waarover de verkiezingsprogramma's verschillende formuleringen bevatten;

- c. punten die in het verkiezingsprogramma van één van beide partijen voorkomen.

C.5. Wanneer de partijbesturen t.a.v. de formulering van een bepaald punt niet tot een gezamenlijk voorstel komen worden twee alternatieve formuleringen die voor beide partijbesturen niet onaanvaardbaar zijn aan partijraad en kerngroep voorgelegd (zie C.7.).

C.6. Op 5 maart 1977 komen partijraad en kerngroep bijeen, bij voorkeur in het zelfde gebouw, teneinde de definitieve tekst van het regeerakkoord vast te stellen.

C.7.4. De besluitvorming vindt plaats bij „gewogen” stemming, met uitzondering van het gestelde in C.8. De weging betreft de bij schriftelijke stem-

ming vastgestelde percentages van de op de verschillende formuleringen vóór en tégen uitgebrachte stemmen.

C.8. De aangenomen punten worden in hun totaliteit beoordeeld door de partijraad en de kerngroep afzonderlijk en indien door beide bij meerderheid aangenomen, vormen deze punten tezamen het regeerakkoord. Alle punten die niet in het regeerakkoord staan zijn „vrije kwesties”. Dit regeerakkoord wordt vervolgens in zowel de partijraad als de kerngroep in stemming gebracht. Indien het in beide lichamen wordt aangenomen, krijgt het de consequenties zoals uiteengezet in par. D.

D. 2. Indien deze situatie zich niet voordoet zijn PvdA en PPR tevens bereid gezamenlijk deel te gaan uitmaken van een nieuwe regering, tezamen met vertegenwoordigers van één of meer andere partijen. Wat het CDA betreft valt de beslissing de komende maanden als tal van belangrijke kabinetsvorstellen aan de orde komen. Nu al kan worden vastgesteld, dat dit met name de VVD uitsluit. De daadwerkelijke toetreding tot een zodanig kabinet is echter afhankelijk van de vervulling van een aantal voorwaarden (zie D.3.).

D.3.1. Het programma van een zodanig kabinet dient een duidelijk en herkenbaar progressief beleid in het vooruitzicht te stellen. In zijn grondslag en samenstelling moet dat kabinet de garantie vormen voor het voeren van een progressief beleid.

D. 3.2. Van eventuele toekomstige regeringspartners moet vóór de verkiezingen vast staan dat zij bereid zijn samen met PvdA en PPR een nieuwe regering te vormen, die een beleid gaat voeren

gericht op verdere spreiding van inkomen, bezit, kennis, macht en arbeid.

D.3.3. Op 25 mei 1977 moet blijken dat de kiezers de voortzetting en uitbouw van een progressief beleid door een nieuw kabinet-Den Uyl op prijs stellen, door PvdA en PPR gezamenlijk tenminste even sterk als nu uit de bus te laten komen. De uitspraak van de kiezers moet het mogelijk maken dit nieuwe kabinet te vormen, waarin als weerspiegeling van die uitslag het aantal ministers uit progressieve partijen tenminste de helft bedraagt.

D.3.4. Er dient een eensgezinde ministersploeg te kunnen worden gevormd, waarvan verwacht kan worden dat alle leden zich actief zullen inzetten voor de uitvoering van het overeengekomen programma van de nieuwe regering.

D.6. Teneinde de gezamenlijkheid in optreden nader te onderstrepen spreekt het congres zich uit voor een lijstverbinding tussen de huidige en eventuele toekomstige accoordpartners bij de komende verkiezingen, alsmede voor een lijstverbinding met andere progressieve partijen die hiertoe door de accoordpartijen worden uitgenodigd.

Bijlage V

Definitieve tekst regeerakkoord PvdA en PPR

PvdA en PPR willen in de komende regeringsperiode als programmatische prioriteiten de volgende doelstellingen verwezenlijken met behulp van de bij elk afzonderlijk punt genoemde middelen.

1. De werkloosheid terugdringen en nieuwe arbeidsplaatsen scheppen door:

— een arbeidsplaatsenplan te maken voor bedrijven en overheid gebaseerd op een indicatieve planning per sektor en per regio,

— de regionale ontwikkelingsmaatschappijen te versterken en hun aantal uit te breiden,

— het werk te spreiden over de regio's,

— het omzetten van winst in werk te waarborgen door middel van investeringsovereenkomsten,

— arbeidsintensieve bedrijvigheid en waar mogelijk kleinschaligheid te bevorderen en uitstoot van arbeid tegen te gaan,

— werk beter te verdelen tussen allen die werken kunnen,

in een — waar mogelijk gedecentraliseerd — selectief beleid, mede gericht op:

— het behoud van natuur en leefmilieu,

— het zuinig omgaan met energie en grondstoffen,

— een eerlijker aandeel van de Derde Wereld in de welvaart.

Dit alles met behulp van een vergunningenstelsel voor investeringen, gerichte investeringssubsidies en beleggingsvoorschriften voor financiële instellingen.

2. Wanneer — in een zodanig gestuurde markteconomie — een groei van 3,75 procent wordt bereikt:

— worden de gemeenschapsvoorzieningen verbeterd terwille van de kwaliteit van het bestaan, de werkgelegenheid en de sociale voorzieningen,

— zullen de kosten daarvan jaarlijks met 1 procent van het nationaal inkomen toenemen,

— zullen de arbeidsvoorwaarden van de werknemers reëel met gemiddeld 1 à 1,5 procent per jaar verbeterd worden.

Bij geringere groei wordt voldoende ruimte gegarandeerd voor de gemeenschapsvoorzieningen. Mede door een effectief prijsbeleid wordt de inflatie bestreden.

3. Eerlijk verdelen van inkomen en lasten door:

— hoge inkomens vooral in de overheidssfeer te beperken en inkomens in de vrije beroepen te beheersen als aanzet voor een maximum inkomen,

— alle werknemers onder de werkingssfeer van een CAO te laten vallen,

— alle werkloosheidsregelingen onder een inkomensdervingwet te brengen, als eerste stap om de gehele sociale zekerheidswetgeving in een wet-

boek onder te brengen,

— de 100 procent koppeling van sociale uitkeringen aan het netto-minimumloon te handhaven,

— openbaarheid van inkomens wettelijk te regelen,

alsmede door:

— belastingontduiking en -ontwijking tegen te gaan,

— vermogenswinsten te belasten,

— de aftrekbaarheid van rente uit schulden zodanig te regelen dat hoge inkomens niet worden bevoordeeld.

Er wordt een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheden van een basisinkomen voor iedereen en de daaraan verbonden voor- en nadelen.

4. De sociale en economische positie van de kleine ondernemer, ook in land- en tuinbouw, verder versterken en die positie zo gelijkwaardig mogelijk maken aan die van werknemers in loondienst door:

— een aanvullend inkomen mogelijk te maken, om te beginnen voor oudere zelfstandigen,

— de kredietverlening te verbeteren.

5. De achterstelling van de vrouw opheffen door:

— bepalingen te schrappen die het gelijkwaardig deelnemen van man en vrouw aan het maatschappelijk leven belemmeren,

— deelarheid door mannen en vrouwen te bevorderen,

— man en vrouw in de belastingen en in de sociale verzekeringen (te beginnen met de wet werkloosheidsvoorziening) gelijk te behandelen, met inachtneming van de draagkracht van het gezin of andere samenlevingsvorm.

6. Het onderwijsbeleid, zoals dat in de afgelopen regeringsperiode gestalte heeft gekregen, voortzetten door:

— voorrang te geven aan het funderend onderwijs, kleinere groepen en latere school- en beroepskeuze, zodat kinderen meer kans krijgen zich naar aard en aanleg te ontplooiën,

— meisjes en werkende jongeren meer onderwijskansen te geven,

— ouderen een „tweede kans” te geven onder meer door: Open School, „Moedermavo's” en Educatief verlof,

— ouders en leerlingen meer zeggenschap te geven over het onderwijs.

7. De vernieuwing van het welzijnsbeleid voortzetten. In een kaderwet wordt:

— de gezamenlijke verantwoordelijkheid van gebruikers, werkers en overheid geregeld,

— het welzijnswerk gericht op mensen in achterstandssituaties,

— het welzijnswerk dichter bij de mensen gebracht.

Aan bejaarden echte zeggenschap geven over hun

woon- en leefsituatie.

Alle samenlevingsvormen gelijk stellen.

6. Een nationaal stelsel van gezondheidszorg invoeren door:

- omvang, spreiding en kwaliteit wettelijk te waarborgen,
- de geneeskundige zorg op wijkniveau te versterken,
- de inkoop en distributie van geneesmiddelen in overheidshanden te brengen,
- het in dienstverband nemen van medici te bevorderen,
- de instellingen te demokratiseren,
- de rechten van patiënten — in het bijzonder van psychiatrische patiënten — te regelen,
- de volksverzekering tegen ziektekosten snel tot stand te brengen.

Voorts wordt een procedure afgesproken voor het wettelijk regelen van de zwangerschapsonderbreking.

Gewaarborgd moet daarin zijn dat:

- de vrouw beslist,
- de huidige strafbaarstelling van zwangerschapsonderbreking door de arts wordt opgeheven,
- abortus in het ziekenfondspakket komt.

9a. Het milieu behouden en verbeteren door:

- openbare verslaggeving over bestaande, maar vooral over nieuwe milieueffekten te verplichten,
- op basis daarvan, met inspraak en onafhankelijke beoordeling tot besluitvorming te komen,
- wettelijke voorzieningen te treffen tegen verontreiniging van de bodem en tegen geluidshinder,
- het gebruik van schaarse grondstoffen te beperken.

9b. De groei van de energiebehoeften zoveel mogelijk doen afnemen door:

- te besparen op energie en er een meer doelmatig gebruik van te maken,
- een aanzet daartoe te geven door ombuiging van de produktie en door maatregelen op het gebied van de ruimtelijke ordening,
- nieuwe vormen van energie-opwekking te ontwikkelen en uit te breiden.

In elk geval krijgen bestaande nationale en internationale kernenergieprojecten geen vervolg en komen er geen nieuwe kerncentrales.

10. Het ruimtelijke orderingsbeleid versterken door:

- het openbaar vervoer krachtig te bevorderen,
- betere voorzieningen voor voetgangers en fietsers te treffen,
- de grond geleidelijk in gemeenschapshanden te brengen,
- de woonruimte eerlijk te verdelen,
- de leefbaarheid van kleinere kernen te waarborgen,
- het karakter van het Nederlandse landschap te beschermen en natuurgebieden veilig te stellen. Het Waddengebied wordt beschermd Europees natuurgebied.

11. De volkshuisvesting te verbeteren door:

- stadsvernieuwing voorrang te geven,
- voldoende goede en betaalbare huurwoningen te bouwen,
- woonlasten eerlijk te verdelen door ze te koppelen aan kwaliteit en inkomen,
- de rechtspositie van bewoners (huurder of eigenaar) te versterken,
- het woonrecht voor jongeren vanaf 18 jaar te realiseren,
- de woningbouwcorporaties te demokratiseren.

12. Naast het bevorderen van de leefbaarheid, de veiligheid van mensen te versterken door:

- maatregelen te treffen teneinde misdrijven te

voorkomen en de dienstverlening aan het publiek te verbeteren door middel van het inschakelen van meer wijkagenten en maatschappelijke instellingen voor dit werk,

- maatregelen tegen aantasting van de privacy te nemen,
- de rechtshulp aan iedereen te verbeteren,
- de handel in harddrugs aan te pakken en verslaafden te helpen.

13. De demokratisering versterken door:

in het bedrijfsleven:

- tenminste de helft van de raad van commissarissen te laten kiezen door of namens de werknemers, onder het opleggen van een verantwoordingsplicht,
- de publikatieplicht van alle soorten ondernemingen uit te breiden,
- nieuwe werknemersrechten wettelijk vast te leggen,
- het bedrijvenwerk wettelijk mogelijk te maken,
- het stakingsrecht wettelijk te waarborgen, ook voor ambtenaren,
- de rechtspositie van de konsument te versterken en strengere controle op produkten in te voeren,

in de overheidsfeer:

- bij de bestuurlijke reorganisatie decentralisatie van taken en bevoegdheden voorop te stellen,
- de kiezer een beslissende invloed op de regeringsvorm te geven.

14. De ontwikkelingssamenwerking uitbouwen door:

- minimaal 1,5 procent van het nationaal inkomen hiervoor te bestemmen en deze hulp geheel te financieren uit de algemene middelen. Er wordt krachtig gestreefd naar volledige zuivering van de hulp, waarvoor extra ruimte bij voorrang wordt gebruikt,

— de hulp ten goede te laten komen aan landen die emancipatie en onafhankelijkheid van de bevolking bevorderen,

- grondstoffenbeleid, handelspolitiek en kapitaaloverdracht af te stemmen op een nieuwe, internationale economische orde, met inbegrip van grondstoffenovereenkomsten en stabilisatie van exportopbrengsten, gebaseerd op mondiale solidariteit.

15. Het buitenlandse beleid is bovenal veiligheidsbeleid, gericht op ontspanning en ontwapening. Het lidmaatschap van de Navo is geen op zichzelf staande doelstelling van het Nederlandse veiligheidsbeleid.

Het mag alleen gehandhaafd worden onder voorwaarde dat in de komende vier jaar een bijdrage tot ontspanning en ontwapening in Europa kan worden geleverd.

Onderzocht wordt hoe Nederland kan bijdragen aan de uiteindelijke vervanging van Navo en Warschaupact door een nieuw veiligheidsstelsel in Europa waaraan ook niet-gebonden landen kunnen deelnemen.

De taken en het verdragsgebied van de Navo worden niet uitgebreid.

Nederland neemt initiatieven om in overleg met de bondgenoten te komen tot:

- vervanging van de strategie van het aangepaste antwoord door een defensieve strategie,
- een verklaring van de Navo om niet als eerste kernwapens te gebruiken,
- uitdunning van tactische kernwapens in Europa (in MBFR-verband),
- kernwapenvrije zones in Europa. Bij dit laatste komen ook de kernwapens die zich in Nederland bevinden aan de orde.

De reële uitgaven voor de defensie worden verminderd. Ze worden gebracht op ten hoogste 3

procent van het nationaal inkomen, onder andere door af te zien van de aanschaf van wapensystemen die de bewapeningswedloop kwantitatief en kwalitatief opvoeren en door het vergroten van de doelmatigheid.
De Nederlandse krijgsmacht vervult geen nukleaire

taken meer.
De diensttijd wordt verkort tot 12 maanden.
De Zuidafrikaanse apartheidspolitiek wordt principieel afgewezen.
Elke medewerking van de zijde van de overheid aan investeringen in Zuid-Afrika wordt beëindigd.

Bijlage VI

Kerngroep-uitspraak van zaterdag 26 maart 1977

De Kerngroep,
overwegende,

— dat door de breuk van 22 maart het CDA de samenwerking met de progressieven heeft beëindigd en deze stap nu tegenover de kiezers moet verdedigen,

van oordeel,

— dat thans meer dan ooit is gebleken dat bij de vorming van een progressief kabinet geen positieve bijdrage te verwachten valt van het CDA,
— dat het nu aan de accoördpartijen PvdA en PPR is, tot een eindoordeel te komen over de gevolgen die aan deze stap van het CDA in het kader van

de congresresolutie van 29 januari moeten worden verbonden,

besluit,

— het partijbestuur op te dragen zo spoedig mogelijk met de PvdA een gesprek te organiseren over de gevolgen van de afwijzing van de progressieven door het CDA,
— de samenwerking tussen alle progressieve groeperingen in Nederland waar mogelijk aan te gaan en te verstevigen,
— aan de Nederlandse kiezers duidelijk te maken, dat de PPR er na de Tweede Kamerverkiezingen naar zal streven deel te gaan nemen aan een progressief meerderheids- of minderheidskabinet,
— daarover verslag te doen aan het partijcongres van 15 en 16 april aanstaande om zo te komen tot vaststellen met betrekking tot de te volgen strategie.

Bijlage VII

Congressuitspraak over gevolgen kabinetbreuk

vastgesteld op 15 en 16 april 1977

1. Al heeft het kabinet zijn wetgevende arbeid tot onze teleurstelling niet kunnen voltooien, toch is de PPR van mening dat het kabinet-Den Uyl een aantal positieve zaken heeft opgeleverd (vooral nog geen nieuwe kerncentrales, verkleining inkomensverschillen, financiële prioriteit voor CRM, behoud koppeling minimumloon-, bijstand-, AOW, onderzoek sociale verdediging, voornamelijk geen uitbreiding UCN, het bereiken van de 1,5 pct. doelstelling voor ontwikkelingssamenwerking, onderwijsbeleid gericht op kansarme groepen, Oosterschelde open).

De deelname van de PPR aan dit kabinet moet dan ook tegenover de kiezers verdedigd worden, ofschoon de PPR van mening is dat het beleid niet progressief genoeg is geweest.

2. De PPR constateert dat door de behoudende opstelling van het CDA met betrekking tot maatschappijhervorming het kabinet-Den Uyl is gevallen en zodoende de samenwerking tussen KVP en ARP enerzijds en PvdA/PPR anderzijds is verbroken.

3. Als van de zijde van het CDA niet voor de verkiezingen de breuk zal worden hersteld moet geconcludeerd worden dat een verkiezingsuitslag die CDA en VVD tezamen een meerderheid geeft, zal leiden tot de formatie van een kabinet-Van Agt/Wiegel.

4. De accoördpartijen zullen zich evenwel tot het

uiterste inspannen te verhinderen dat CDA en VVD die nu tezamen over 69 zetels in de Tweede Kamer beschikken de meerderheid krijgen in de Tweede Kamer en daardoor de gelegenheid krijgen tot de formatie van een rechts kabinet. Daartoe doet de PPR een beroep op de kiezers.

5. De PPR zal trachten in samenwerking met de PvdA een zodanige verkiezingsuitslag te verkrijgen dat de formatie van een progressief kabinet mogelijk wordt.

6. In de door de breuk ontstane situatie zijn de mogelijkheden voor samenwerking met het CDA geblokkeerd. In hun samenwerkingsresolutie hebben PvdA en PPR zich bereid verklaard gezamenlijk deel te gaan uitmaken van een nieuwe regering, tezamen met vertegenwoordigers van één of meer andere partijen. Terwille van de politieke duidelijkheid wordt ten aanzien van eventuele toekomstige regeringspartners gesteld dat „voor de verkiezingen (moet) vaststaan dat zij bereid zijn samen met PvdA en PPR een nieuwe regering te vormen die een beleid gaat voeren gericht op verdere spreiding van inkomen, bezit, kennis, macht en arbeid”.

(punt D.3.2.). Met betrekking tot het CDA wordt concreet opgemerkt dat de „beslissing de komende maanden (valt) als tal van belangrijke kabinetsvoorstellen aan de orde komen”. Door de breuk heeft het CDA de samenwerking evenwel verbroken.

7. De PPR meent dat het CDA nog voor de verkiezingen de breuk moet herstellen.

Toelichting: Tot dusverre heeft het CDA slechts getracht de ruimte te verwerven, die het nodig

acht om zijn verantwoordelijkheid voor de gevolgen van de breuk met betrekking tot de bestuurbaarheid van het land te maskeren.

8. Na de verkiezingen zal de PPR in de eerste plaats pogingen willen steunen een kabinet te formen van uitsluitend progressieven dat gebaseerd is op een meerderheid in het parlement. Er moet echter rekening worden gehouden met een verkiezingsuitslag die dat nog niet mogelijk maakt. Daarom zal waarschijnlijk gestreefd moeten worden naar de vorming van een duidelijk progressief kabinet dat steunt op een parlementaire meerderheid die niet louter bestaat uit PvdA en PPR (waartoe samenwerking zal moeten worden gezocht met anderen van wie bekend is, dat zij een progressief beleid willen steunen) of een kabinet dat niet steunt op een meerderheid in het parlement, maar dat evenmin onmiddellijk door een meerderheid in het parlement naar huis wordt gestuurd (een z.g. minderheidskabinet, zie resolutie PvdA/PPR, punt D.4.).

Toelichting: Het beslissende besluit in het kabinet is genomen met een verhouding 12 : 4. Dat niettemin de zes christen-democratische bewindslieden tezamen ontslag aanvroegen vond mede zijn oorzaak in het feit dat vóór de verkiezingen aan de ene CDA-lijst niet meer te ontkomen viel.

9. Indien niet voldoende steun kan worden gevonden voor een duidelijk progressief kabinet —

waarvoor overigens zoals in het voorgaande al duidelijk is gemaakt, ook deelname van groeperingen en personen die niet behoren tot PvdA en PPR zal worden gezocht — en een CDA/VVD kabinet evenmin op een parlementaire meerderheid kan rekenen, dan rijst de vraag wat zou moeten gebeuren uit een oogpunt van de regeerbaarheid van het land. Een CDA/VVD minderheidskabinet zou zeker stuiten op een motie van wantrouwen van de progressieven. Het zou niet juist zijn voor de verkiezingen reeds een eindoordeel te vellen over alle mogelijkheden tot vorming van een kabinet die dan nog resteren. Maar op één mogelijkheid wil het congres nu al wijzen. Indien voor de verkiezingen door het CDA de breuk niet hersteld wordt en na de verkiezingen uit die kring geen steun kan worden verkregen voor een duidelijk progressief kabinet, dan zou dat het CDA verplichten een poging te ondernemen tot de vorming van een CDA-minderheidskabinet.

10. De PPR ziet het aanbod van de PvdA aan het CDA om na de verkiezingen eerst een garantie te geven dat wetgeving op het gebied van de grondpolitiek, de ondernemingsraden, de vermogensaanwasdeling en de investeringspolitiek op voor PvdA en PPR bevredigende wijze tot stand kan komen, niet als een reële mogelijkheid en acht het uit een oogpunt van politieke duidelijkheid niet gewenst dat de kiezers de mogelijkheid wordt voorgehouden dat het CDA na de verkiezingen tot een aansluiting bij de opvattingen van PvdA en PPR zal overgaan.

Aktie-Overleg-Organ

Buitenparlementaire aktie

Op 14 juni heeft de oprichtingsvergadering van het A.O.O. plaatsgevonden. Het Aktie Overleg Organ heeft als doelstelling:

- „... het koördineren van:
a. door de PPR geïnitieerde akties in den lande;
b. akties van derden, waaraan de PPR meedoet.

Het gaat om:

- a. een betere doorstroming van informatie;
b. een wederzijdse ondersteuning;
c. het afstemmen van de activiteiten.”

Uit overleg met de deelnemers aan die vergadering kwam naar voren dat het AOO, wil het slagvaardig kunnen opereren:

- niet een te log lichaam dient te worden;
— binnen de officiële struktuur van de partij dient te werken;

— de vertegenwoordigers in het AOO aanspreekbaar dienen te zijn;
en dat derhalve het organ dient te bestaan uit vertegenwoordigers van de provinciale actiecentra, belast met buitenparlementaire aktie.

We doen hierbij een beroep op alle leden die belangstelling hebben voor buitenparlementaire aktie en zitting willen nemen in het AOO namens hun provincie, zich op te geven bij hun provinciale bestuur. We verzoeken de provinciale besturen daaraan een vertegenwoordiger aan te wijzen. Naam en adres opgeven aan:

Aktie Overleg Organ, t.a.v. Ton de Lange/Ben Savelsbergh, Singel 277, Amsterdam.

De volgende vergadering van het AOO is gepland op 20 aug., aanvang 10.30 uur, plaats: Potgieterstraat 37, Utrecht.

Ton de Lange/Ben Savelsbergh

Demonstratieve fietstocht langs de Rijn

Franse, Zwitserse, Duitse en Nederlandse milieuorganisaties organiseren een demonstratieve fietstocht langs de Rijn. De verwachting is dat vele mensen zullen deelnemen om te wijzen op de Rijnvervuiling. De pers zal in ruime mate vertegenwoordigd zijn.

De aanmeldingsdatum voor de hele tocht (waarvoor men kon rekenen op overnachting en WA-verzekering) is inmiddels verstreken. Zonder nadere formaliteiten kan iedereen echter verder meedoen.

Reisroute vanaf Nederlandse grens

- 7 aug. grensovergang, begin Nederland traject, fietsen van Kalkar via Lobith naar Arnhem, bijeenkomst
8 aug. Arnhem - Culemborg
9 aug. Culemborg - Rotterdam
10 aug. officiële slotdemonstratie in Rotterdam, perskonferentie
11 aug. fietstocht naar Hoek van Holland voor een bad in de Noordzee ter vergelijking met de Bodensee, eind van de reis, terugtocht van de deelnemers.

De deelnemers moeten voor hun eigen leeftocht zorgdragen. Het is belangrijk dat er veel PPR-leden meefietsen. De PPR-fraktie zal dat ook doen. Het is zaak dat zij niet als enige zullen rijden, maar omgeven zullen zijn door een grote groep PPR-leden. Daarom willen wij de sekretarissen van de actiecentra vragen zoveel mogelijk leden te mobiliseren om een gedeelte van de tocht mee te fietsen.

- Exakte route-beschrijving en vertrekplaatsen begin augustus in plaatselijke kranten, of anders kun je voor informatie bellen: Cora Smit: 08895-3108; Jos Emons: 03450-6111; of Rijnappel: 020-221366.
- Liefst PPR-sticker achter op de fiets en PPR-T-Shirt aan. Ze zijn eventueel verkrijgbaar bij de stop aan de grens in Arnhem, Culemborg of Rotterdam.
- Zoveel mogelijk PPR'ers meefietsen. Al zou je maar tien kilometer meefietsen. Geef Ria, Michel en Leo een grote steun.

Fiets mee voor een schone Rijn

PPRAK

PPR Aktie Krant

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 2 september 1977, nummer 107

Een stuurloze PPR

pag. 3, 5 en 6

Wie zat er achter de PPRAK

**Interview:
Eindredacteur
Kees Waagmeester
neemt afscheid**

pag. 8 - 9

**Verder: 4. Kalkar is niet weg/11. PPR steunt
Saharawis/12. De verstedelijkingsnota/
14. Impressies: Fietsen voor een reine Rijn**

PPRAK

PPR-Aktiekant, Uitgave Stichting Radikale Partij, verschijnt elke twee weken.

directie: Jan Heytel, Sam Mol, Hans van der Neut.

redactieraad: Alice de Gier, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Harm Lamberts, Walter van Opzeeland (eindredakteur), Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester.

produktie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft.

redactie-adres: Walter van Opzeeland, Rapenburgerplein 67, 1011 VH Amsterdam, tel. 020-254434.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abonnement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Buro Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Dinsdag:

De heer Westerterp, of het hele kabinet, heeft een beslissing genomen over de Oosterschelde. Aangezien het kabinet compromissen moet vinden, ook in het geval dat helemaal niet nodig is (ze lijden er aan een soort compromissendwang), heeft men gekozen voor een doorlaating-opening waarbij 77 procent van de getijbewegingen kan worden gehandhaafd. Dat is omdat het ook minder kon en ook meer. Half werk is altijd beter dan heel werk. Meneer Schakel voor honderd miljoen trotseren is altijd beter dan hem voor 260 miljoen trotseren. En je moet als ministerraad bij een beslissing altijd zorgen dat een heleboel mensen iets te demonstreren hebben, dat houdt de democratie levend.

Ik weet, kortom, niet wat die ministers wel allemaal niet zitten te verzinnen om de meest voor de hand liggende oplossingen van problemen uit de

weg te gaan. Als iets glashelder is, moet er onmiddellijk een studiekommissie worden geformeerd. Als iets eenvoudig is, moet een ambtenaar zijn uiterste best doen om een andere kant aan de zaak te ontdekken. Kruijmelars.

160 miljoen besparen op 5, zoveel miljard. Terwijl bekend is, dat een plan net zo weinig kost of net zoveel kost als de veronderstellingen waar je van uit gaat. Ik ben diep teleurgesteld. Van mij hoeft het allemaal niet meer. Ze moeten het zelf maar weten. Al laten ze die hele Oosterschelde gewoon open, het zal mij een zorg zijn.

Vrijdag:

Na het aftreden van al die bestuursleden heb ik alles gelezen wat daarover is verschenen, maar het is niet veel. Kwantitatief dus niet. De PPR schijnt maatschappelijk en politiek, zo hoor je dat te zeggen tegenwoordig, irrelevant te zijn. Ik krijg een gevoel als bij een kabinetskrisis: er zit iets vrij's in de lucht, maar er verandert niets.

Proletaries Links komt volgens mijn krant met uitspraken van Jaap de Jong die zegt, dat de PPR in de Kamer maar moet samenwerken met PSP en CPN. „We verkeren allemaal in dezelfde positie ten opzichte van de nieuwe regering”, weet hij nu al.

Van Wijnand van Hoogevest hoor ik dat die heeft gezegd, dat de PPR mensen moet kunnen opvangen die bij moeilijkheden in het CDA dakloos worden. Ik noteer het toch maar even.

De laatste thermometer

We hebben, zoals u ziet de thermometerstand van het verkiezingsfonds op een totaalbedrag van f 227.631,78 gezet. Dit is zonder meer een geweldig succes, dat getuigt van het feit dat het merendeel van de PPR financiële offers wil brengen, zelfs als er niet zo'n denderende uitslag voor ons in zit.

Na de 25ste mei is bij de laatste aktie tot eind juli nog dertig duizend gulden gestort. Deze dingen maken je blij en doen je geloven in een beter resultaat de volgende keer, wanneer de omstandigheden wat gunstiger liggen. De leden zijn er en staan achter hun zaak.

Ik wil u als penningmeester van het verkiezingsfonds allemaal hartelijk danken voor uw deel in de stapel biljetten die iedere dag de brievenbus binnen rolde.

Een groot feest was als ik thuis kwam en er waren helemaal geen giro's. Want dan was het pakje namelijk te groot voor de brievenbus en lag het bij de burens. Dat is minstens

tien maal gebeurd.

Ik heb vanwege de grote hoeveelheden geen bedankjes gestuurd. Leuk waren de opmerkingen op de kaarten en meestal getuigend van een geheel achter de zaak staan.

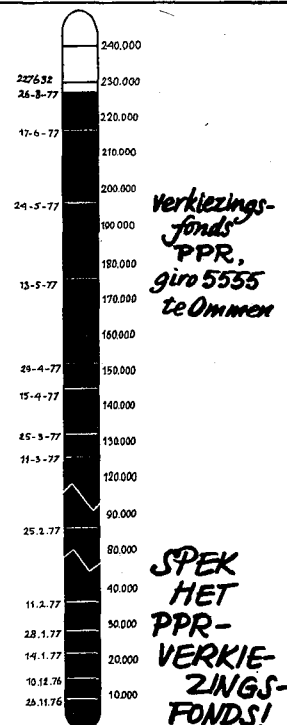
We gaan door. Volgend jaar zijn er verkiezingen voor de staten, de gemeenteraden en ook misschien voor het Europese parlement.

Giro 5555, Verkiezingsfonds PPR begint nu weer met een saldo van f 0,00. Vanaf nu kunt u storten voor de verkiezingen van 1978. Wie wil maandelijks met een periodieke overschrijving het fonds opbouwen? Inlichtingen bij de postkantoren of bij mij, Wielewaalstraat 18, Ommen, telefoon 05291-1621.

Tenslotte een vraag aan sommige aktiecentra, of ze hun materiaalnota's willen betalen.

In 1977 zijn we uitgekomen met onze verkiezingsbegroting, voor zover ik het nu kan bekijken. Geen sombere gezichten dus.

Guus Vrolijk

Een verdeeld bestuur is voor een partij nooit een goede zaak. Op 3 en 4 juni waren partijbestuur, Eerste- en Tweede-Kamerfractie, bewindslieden en themagroepvoorzitters bij elkaar op de Ernst Sillemhoeve in de Lage Vuursche om de gevolgen van de verkiezingsuitslag te bespreken. Daar werd de verdeeldheid van het partijbestuur aangemerkt als één van de oorzaken van het beeld van onbetrouwbaarheid dat de partij naar buiten had gekregen.

Slechte onderlinge verhoudingen zijn nog wel een tijd lang te kamoufleren. En in hoeverre de onmacht om werkelijk met elkaar te praten en tot besluiten te komen mee oorzaak is geweest van bijvoorbeeld de verwarring van het partijbestuur toen in de Kerngroep de uitbreiding van „Almelo” aan de orde was, van bijvoorbeeld haar verdeeldheid ten aanzien van het regeerakkoord met de PvdA, is achteraf moeilijk uit te maken. Zeker is wel dat van een „sturen” van de partij op belangrijke momenten de laatste tijd niet of nauwelijks sprake is geweest.

Na de verkiezingsnederlaag van 25 mei leek de bereidheid tot een eensgezind optreden meer aanwezig. Op de bewuste bijeenkomst in de Lage Vuursche werd een dringend beroep op de bestuursleden gedaan om hun verantwoordelijkheid waar te maken en de discussie in de partij over oorzaken en gevolgen van de verkiezingsuitslag te organiseren aan de hand van een aantal duidelijke standpunten.

Maar het eerste resultaat hiervan, het rapport van de commissie-Trip, wakkerde het vuurtje meteen weer aan. Een grote meerderheid van fracties, bestuur en bewindslieden, zei op 25 juni blij te zijn met dit stuk dat er niet op uit was de polarisatie in de partij te verscherpen, al vond men een concrete uitwerking op een aantal punten nodig. Zij pleitten ervoor de discussie in de actiecentra nu een kans te geven.

Ria Beckers:

De brokken

Een enkeling vond polarisatie wél noodzakelijk, waarbij een en ander werd toegespitst op de rol van de PPR in de formatie. Het rapport Trip stelde vast dat die rol sterk afhankelijk zou zijn van het verloop van de formatie en vond het op dat moment niet verstandig het besluit-Amersfoort te herroepen.

Het pleitte wel voor een positieve opstelling ten aanzien van de PvdA op basis van het gesloten regeerakkoord. Dat was de lijn die ook de fractie inmiddels had gekozen: er was informeel overleg met de PvdA over het verloop van de formatie en verder werd afgewacht tot nieuwe ontwikkelingen zich zouden voordoen. Daartegenover stond de opvatting van twee à drie bestuursleden, die vonden dat het kongresbesluit

onmiddellijk moest worden herroepen om de PPR alsnog officieel bij deze formatie te kunnen betrekken.

En zo begonnen opnieuw de moeilijkheden in het partijbestuur toen men half augustus de aanbevelingen-Trip konkreet ging uitwerken. Na een uiterst verwarrende discussie bleek men tenslotte niet in staat een standpunt te formuleren over de samenwerking van de PPR met niet-progressieve partijen in regering en provinciale en gemeentelijke besturen. Een voorstel dat alle bestuursleden hun zetel ter beschikking zouden stellen, zodat het komende kongres een geheel nieuw partijbestuur zou kunnen kiezen, werd daarna verworpen. Waarop zeven bestuursleden verklaarden dat ze dan nu aftraden en zonder verder overleg in breder verband de volgende dag een perskonferentie gaven.

Dat overleg had er wél moeten zijn. Want op de dag dat het aftreden van een deel van het partijbestuur — onder wie de voorzitter — overal bekend werd, leek de formatie te stranden op de abortus en sprak men openlijk over de mogelijkheid van een minderheidskabinet. Zoals de zaken nu stonden kon de fractie, direkt verantwoordelijk voor de rol van de PPR in de formatie, niets anders doen dan ook de rest van het bestuur vragen af te treden, en verzoeken om een kongres binnen zes weken.

In de hoop zo te voorkomen dat een PPR onder onduidelijke leiding ook bij nieuwe ontwikkelingen niet meer aan bod zou komen. In de hoop bovendien daardoor het gevaar van een discussie over het gelijk van personen nog te kunnen keren. Want dat is het laatste wat de partij nodig heeft. („Omdat het om mensen gaat”!). Wat we wel nodig hebben is een gedegen gesprek van de hele partij, waarin we samen opnieuw invullen wat ons eigen is: samenwerking, betrouwbaarheid en onderling vertrouwen.

Steun het protest tegen Kalkar. Giro 77992

Kalkardemonstratie op 24 september

Kalkar is nog volop aktualiteit en er zijn twee manieren om tegen Kalkar te protesteren.

Ten eerste door het proces tegen Kalkar financieel te steunen. Duitse en Nederlandse actiegroepen zijn een tijd bezig geweest met de voorbereiding van dit proces. Advokaten en deskundigen zijn aangetrokken en er is veel publiciteit geweest om geld in te zamelen om die te kunnen betalen. Het proces is op 18 augustus begonnen en u kunt het in de kranten volgen. Om dit proces te bekostigen is er nog erg veel geld nodig. Stort daarom uw bijdrage op giro 77992, tnv. penningmeester Kalkarproces, Amsterdam.

Naast de steun aan het Kalkarproces kan en moet u ook uw afkeuring van Kalkar laten blijken door mee te lopen in een grote demonstratie in Kalkar op 24 september. Deze demonstratie, een initiatief van Duitse en Nederlandse actiegroepen, begint om 11 uur Nederlandse tijd op het marktplein te Kalkar.

Demonstratie in Kalkar Komen. 24 september,

Voor de demonstratie is nog veel voorbereidend werk te doen: Kranten verspreiden, affiches plakken, bussen organiseren enz. Uw medewerking is hard nodig. Voor inlichtingen kunt u terecht bij het eigen actiecentrum of bij de Stroomgroep Stop Kalkar/Kernenergie, Oudegracht 42, Utrecht, tel. 030-314314 (kantooruren).

Op 28 september 1974 demonstreerden 10.000 Nederlanders op het marktplein in Kalkar. 155.000 Mensen zetten een paar jaar geleden hun handtekening tegen de drieprocent Kalkarheffing. De bouw van de snelle kweekreactor is echter doorggegaan en nadert zijn voltooiing. Maar de problemen zijn niet opgelost. Uit nieuwe gegevens blijkt dat:

- de ontploffingskans van deze kweekcentrale niet klein is; de constructie die een heftige explosie binnen de centrale moet houden is niet sterk genoeg;

- de gevolgen van zo'n ontploffing rampzalig zijn; het zal van de windrichting afhangen of deze ramp in Nederland of in Duitsland zal plaatsvinden.

Allang was bekend dat:

- Plutonium, de basis van het kweekproces in Kalkar, uiterst giftig is; één-miljoenste deel van een gram kan bij inademing al longkanker geven; in de kweekcentrale in Kalkar is ongeveer 850 kilogram aanwezig...
- vijf kilogram Plutonium voldoende is om een bom te maken; de ontwikkeling van de kweektechniek, waarbij het splijtbare Plutonium uit een nietsplijtbaar Uraniumsoort gekweekt wordt, zal de verspreiding van kernwapens in de hand werken; daarom heeft President Carter de ontwikkeling van de kweekcentrales in de VS stopgezet.

Energiegroep
Themagroep Milieu

Model provinciaal programma

De Stuurgroep Raads- en Statenwerk heeft tezamen met enige enthousiaste raads-, staten- en andere partijleden een provinciaal verkiezingsprogramma op hoofdpunten opgesteld. Onderwerpen: bestuur en democratisering; financiën en subsidies, personeelsaangelegenheden; milieu-beleid; streekplannen en bestemmingsplannen; woon- en recreatiegebieden; natuurgebieden en andere te beschermen landschappen; verkeer en vervoer; wegenstructuur; cultuur en welzijn; gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening; werkgelegenheid; landbouw en energievoorziening.

Een soortgelijk gemeenteprogramma zal binnen een maand volgen. Dit provinciale programma wordt gepubliceerd in de eerstvolgende Gemeentepaper en daarnaast toegezonden aan de provinciale actiecentra. Voort is het op aanvraag verkrijgbaar bij de penningmeester van de Stuurgroep, Gidi van Dongen, door overmaking van f 2,— op giro 3353924 tnv. Stuurgroep Raads- en Statenwerk PPR, Beukelaan 41, Gouda, onder vermelding van „provinciaal programma”.

Wilto Schortingshuis
sekretaris Stuurgroep
Raads- en Statenwerk

Uitspraken van de geschillencommissie

De geschillencommissie van de PPR, bestaande uit Dick van Kleef, Ruud de Vringer en Hans van Welzenis heeft uitspraak gedaan over de vraag of het partijbestuur gerechtigd was de kerngroep van 28 mei af te gelasten. De commissie heeft uitgesproken dat dit het geval was op grond van art. 56 van het huishoudelijk reglement.

De uitspraken van de commissie betekenen niet, dat over de afgelasting van de kerngroep van 28 mei de daartoe bevoegde partij-instanties (kerngroep of kongres) geen uitspraak zouden kunnen doen.

Korrektie op verkiezingsprogramma

De geschillencommissie heeft ook uitspraak gedaan over een zaak tegen het presidium van het programkongres van 1 en 2 oktober 1976. Dat presidium had een in een sekte aangenomen amendement over bur-

gerlijke ongehoorzaamheid (amendement 2, pag. 113 van het kongresboekje „Macht”) opnieuw in stemming gebracht in de plenaire kongresvergadering en daarbij bovendien het amendement gesplitst.

Het amendement 2 en het amendement 4 over hetzelfde onderwerp waren bedoeld ter vervanging van de oorspronkelijke tekst, wat door de fout in de procedure zo niet in het gepubliceerde verkiezingsprogramma terecht kwam.

Konkreet betekent een en ander, dat hoofdstukje VII van onderdeel B (Politieke Macht) van het thema Macht op pagina 15 van het verkiezingsprogramma als titel krijgt „Onwettige sociale actie” in plaats van de gepubliceerde titel „Burgerlijke ongehoorzaamheid”.

De punten 1, 2 en 6 onder dit kopje staan ten onrechte in het verkiezingsprogramma en moeten dus worden geschrapt.

De PPR blijft groeien

In de maanden mei, juni en juli heeft de PPR, ondanks de grote verkiezingsnederlaag, een nettoledenwinst van bijna 800 geboekt.

De PPR loopt dus niet leeg, maar blijft groeien.

Maand	Bedankt	Nieuwe leden
mei	88	717
juni	79	151
juli	83	119
	200	987

Er is alle reden er met het nieuwe seizoen weer hard tegenaan te gaan.

FORMATIEKRISIS

Den Uyl heeft het niet gehaald. Hij is niet zozeer gestruikeld over het CDA, alswel over Van Agt. Had het CDA een andere politieke leider gehad, dan was de kans groot geweest dat dit appél de abortuskwestie op een bescheidener wijze had benaderd, waardoor er tijdens deze kabinetsformatie een afspraak over de afhandeling van dit onderwerp zou kunnen zijn gemaakt. De tegenstand tegen de aanpak-Van Agt binnen het CDA is niet sterk genoeg, of liever, de positie van Van Agt is te onaantastbaar, om het CDA tot een redelijke partij te maken. Daar zitten we dan mooi mee. Na een week van afzichtelijk Zwarte-Piet gespeel, want geen van de partijen wilde het „gesprek” afbreken. Men kan natuurlijk zeggen dat elk van de partijen het recht heeft van een ingenomen standpunt geen millimeter te wijken, maar het is uiterst kwalijk als men elke oplossing blokkeert. Dat dit na zoveel jaren prutsen aan wetgeving met het onderwerp abortus moet gebeuren, is een bewijs van het feit dat de invloed van de overheid op een onderwerp als abortus schromelijk wordt overschat. Natuurlijk maakt het wat uit hoe een nieuwe wet er uit ziet, en natuurlijk is het van belang dat een wet uitdrukt hoe de samenleving over een zaak denkt, maar het belangrijkste is de vraag of een wet gehandhaafd kan worden en zo ja met welke middelen. Stel dat het CDA zijn zin zou krijgen, dan nog zou de zedelijke praktijk van vandaag de dag doorgaan en haar weg weten te vinden. Wie beseft dat een abortuswet anders zal functioneren, hoe die er ook uitziet, dan een verkeersregel, zal zich bescheidener opstellen en een uitweg mogelijk maken. Het is een bijzonder veeg teken, dat een christendemocratische partij dat anno 1977 niet kan opbrengen.

PERSPEKTIEF

Door zijn formatie-aan-

pak heeft Den Uyl ervoor gezorgd over het belangrijkste onderwerp van kabinetsbeleid afspraken in zijn zak te hebben. Hoewel het CDA daaraan niet formeel is gebonden, liggen er morele verplichtingen. Het zogenaamde memo II van Den Uyl is een uiterst gewaagd huzarenstukje, waarvan alle ingebouwde „alsen” moeten slagen om niet te mislukken. Het kan in zijn maatschappelijke betekenis slagen, als een kabinet dat met dit stuk aan de slag moet er in de sfeer van de machtsverhoudingen in de economie konsekvent mee doorwerkt. Nu wij dit schrijven is er over het op gang brengen van de formatie nog niets bekend. Het verwondert ons wel, dat in eerste instantie alleen de leiders van PvdA, CDA, VVD en D'66 zijn uitgenodigd bij de Koningin, terwijl het voor de hand zou liggen alle fracties te raadplegen omdat de situatie opnieuw volkomen open ligt. Een progressief minderheidskabinet ligt het meest voor de hand. Dat daarvan de PPR deel zou uitmaken evenzeer, gezien de afspraken met de PvdA. Het is echter goed onmiddellijk te bedenken, dat een dergelijk kabinet in alle opzichten een moeilijke figuur is. Het zal aangewezen blijven op de steun van het CDA of een deel daarvan. Het zal meer dan een parlementair kabinet publiekelijk moeten afwegen of het bij een onhaalbare kaart moet doorspelen of niet. Een minderheidskabinet waarin ook de PPR zit, zal de spanning tussen regeren en oppositie er voor ons niet minder voelbaar op maken dan de afgelopen vier jaar het geval was. Maar mocht een dergelijk kabinet er komen en de PPR zou daarin geen zitting hebben, dan zou dat veel perspectieven voor de toekomst afsluiten.

BESTUURSKRISIS

Ondertussen geeft de partij een beeld van verdeeldheid te zien. Ria Beckers legt op pagina 3 van deze PPRAK één en ander uit.

Men kan pogen verdere polarisatie in de partij te voorkomen. Men kan menen dat het niet tot een bestuurskrisis had hoeven komen. Men kan kritiek hebben op de handelwijze van bepaalde leden van het bestuur. Men kan ervan overtuigd zijn, dat deze vertoning van machteloosheid de partij naar buiten én naar binnen geen goed zal doen. Men kan menen dat het bestuur niet werd gevormd door persoonlijkheden die een problematiek aankunnen, maar er onderdoor gaan.

Maar men kan er niet omheen dat een dergelijk konflikt niet uit de lucht komt vallen. Het is niet nodig door te polariseren, maar het is ook niet verstandig vraagstukken die er liggen en die door mensen die zich op bepaalde posten hebben uitgesloofd zo worden gevoeld, te negeren.

De partij heeft geen maatregelen genomen om een bestuur te corrigeren dat zijn eerste taak van besturen niet naar behoren wist te vervullen. Ondanks het afleggen van verantwoording in de kerngroep en ondanks de zichtbare onmacht die het partijbestuur soms kenmerkte, is aan dit euvel en aan de problemen die daarachter liggen, nooit iets gedaan.

In een politieke partij gaat het ook om de vraag welke mensen welke werkzaamheden voor de partij doen. Dat gaat gepaard met strijdjes om de macht. Dat is allemaal best legitiem en het kan niet anders waar mensen met elkaar aan iets werken. Maar net zo goed als de partij op tijd een machteloos bestuur moet duidelijk maken dat het zijn plaats beter aan een ander team kan afstaan, moet ook een bestuur dat door zijn samenstelling niet anders dan een pas op de plaats kan maken, maar beter aftreden. Of, dat is natuurlijk een nog betere oplossing, door interne maatregelen zorgen zijn bestuurskracht terug te krijgen.

Voor een herstel van de verhoudingen is vertrouwen nodig in elkaars bedoelingen. Meningsverschillen kunnen er best zijn, maar als ze zo groot worden dat ze een beletsel vormde om de

door Kees Waagmeester

partij te besturen en een gezicht te geven, moet er klaarheid worden gebracht.

Dat kan alleen het hoogste gezagsorgaan in de partij: het kongres.

Meningsverschillen in het bestuur die ook in dezelfde mate in de partij leven, moeten uitgediscussieerd worden. De bestuurskrisis heeft duidelijk gemaakt, dat allerlei teksten waarop men zich wel of niet kan verenigen, van weinig belang zijn. Er moet in het gesprek hardnekkig gezocht worden naar de onderliggende beweegredenen van allerlei meningen en gedachten. Het kan wel eens niet leuk zijn dan te ontdekken hoe ver je soms van elkaar afstaat, maar wie vanwege de lieve vrede de zaken versluiert, komt nog minder ver.

Het doorpraten kan ook tot gevolg hebben, dat men verrassende eensgezindheid ontdekt. Het kan de lucht zuiveren. Het kan ook aan het licht brengen, wie tegenstellingen oproept die er niet zijn.

We zitten met de PPR in een fase, waarin we niet eerder kunnen zeggen dat er geen essentiële tegenstellingen meer zijn, dan voordat we dat grondig hebben uitgezocht.

Wat er aan de bestuurskrisis voorafging

Het is voor de partij wellicht erg moeilijk een inzicht te krijgen in het gebeuren rond de bestuurskrisis van 17 augustus. In vele actiecentra was men juist begonnen met het bespreken van het rapport-Trip en talrijk waren ook de meningen die, wel of niet op papier gezet, de ronde deden over de koers van de PPR na de verkiezingsnederlaag zou moeten gaan varen.

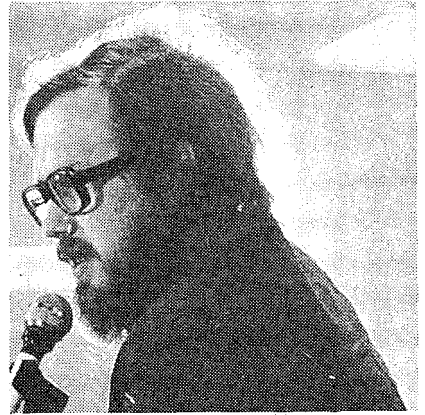
Vooral gevoelsmatig zullen veel leden sympathie hebben gevoeld voor één van de beide groepen die in het bestuur tegenover elkaar stonden. Velen zullen hun oordeel hebben willen opschorten tot ze meer informatie zouden hebben over de feitelijke gang van zaken rond de bestuurskrisis. In dit artikel proberen we die informatie op tafel te krijgen.

Nadat het rapport-Trip was uitgebracht heeft het partijbestuur een voorstel behandeld om op grond van dit rapport een aantal stellingen te formuleren en die de partij in te sturen ter discussie. De gedachte daarachter was, dat er een praktische uitwerking aan het rapport-Trip moest worden gegeven. Dit voorstel werd in het partijbestuur met acht tegen zeven stemmen aangenomen. Wijnand van Hoogevest, de afgetreden voorzitter die als woordvoerder optrad

van het groepje van zeven bestuursleden dat er dinsdagnacht de 16e augustus de brui aan gaf, noemt dit als een feit uit de reeks van meningsverschillen die al lang het konflikt binnen het partijbestuur markeerde. Ook bij de resolutie met de PvdA en met het latere regeerakkoord met de PvdA was het partijbestuur steeds onmachtig een unaniem advies uit te brengen.

Een deel van het partijbestuur wilde dus met het rapport-Trip in de hand een nieuwe start maken, maar een ander deel vond dat niet nodig, zegt Wijnand van Hoogevest. De bestuursleden hadden de gelegenheid een inbreng voor een stuk te maken, die werd samengevat door Wijnand en Ton de Lange. Dat stuk met aanbevelingen werd maandagavond 15 en dinsdagavond 16 augustus in het bestuur besproken.

Een moeilijk punt bleek aanbeveling 4.6, waarin het volgende stond: „De PPR schuwt het dragen van politieke verantwoordelijkheid in beginsel niet. Dit betekent tevens dat samenwerking in regering en andere bestuurskolleges, ook met niet-progressieve partijen, een reële mogelijkheid blijft voor de (nabije) toekomst, uiteraard voorzover programmatiese overeenstemming is te bereiken. Daarbij wordt onderkend, dat het sluiten van compromissen, zolang geen progressieve meerder-

De Jong

heid is verkregen, ook met anderen dan progressieven, niet te vermijden is”.

Vice-voorzitter Jaap de Jong zei het onjuist te vinden dat Wijnand zich als partijvoorzitter zo nauw met de aanbevelingen verbonden had door er één van de opstellers van te zijn en zich zo tot eksponent te maken van één van de vleugels in de partij. Hij deelde ook mee, dat, als deze tekst zou worden aangenomen, hij de uitwerking daarvan niet zou meemaken, met andere woorden, dan zou hij opstappen. Volgens Wijnand legde deze verklaring een grote druk op de besprekingen. Jaap de Jong reageert hierop met te zeggen, dat hij met zijn opmerking niet een grotere druk op de discussie legde dan die er al op lag.

En daarmee wordt wel een tip van de sluier opgelicht. Hoewel de persoonlijke verhoudingen niet slecht zijn, heeft dit bestuur vanaf zijn verkiezing vorig jaar politiek gezien niet kunnen functioneren door de meningsverschillen over de strategievragen: Wel of niet regeren en zo ja onder welke kondities, wel of niet nauw met de PvdA samenwerken etc. De groep Van Hoogevest, zo blijkt uit de verslagen van de bestuursvergaderingen, wilde in deze kwestie een duidelijke uitspraak van een kongres. Zo wilden ze liever twee verschillende meningen ter keuze aan een kongres voorleggen, dan een kompromistekst, waar men zich wellicht in zou kunnen vinden, maar die geen einde zou maken aan de verlammeende verschillen van inzicht.

Jaap de Jong neemt het de groep kwalijk, dat zij niet bereid was tot het aanvaarden van een kompromistekst. Wijnand van Hoogevest zegt hierop, dat er een nieuwe

FRAKTIE OVER BESTUURSKRISIS

Dit is de verklaring van de PPR-fractie bij het aftreden van zeven bestuursleden op 17 augustus 1977.

Nu gebleken is dat het partijbestuur onmachtig is om op zo'n belangrijk punt als de strategie met een eensgezind voorstel naar de partij te komen, heeft de Tweede-Kamerfractie ook de rest van het bestuur gevraagd af te treden.

De fractie oordeelt het noodzakelijk dat binnen zes weken een kongres bijeenkomt.

Op dit kongres moeten naar haar mening mede naar aanleiding van het evaluatie-rapport van de Kommissie Trip in elk geval de volgende punten aan de orde komen:

- samenwerking met niet-progressieve partijen in de nabije toekomst, in de regering en in provinciale en gemeentelijke besturen;
- de betrouwbaarheid van de PPR als politieke partner;
- de vertrouwensrelatie tussen de partij, haar organen en haar functionarissen.

De fractie blijft — uiteraard onder handhaving van het eigen verkiezingsprogramma — het tussen PvdA en PPR gesloten regeerakkoord als een belangrijk en bruikbaar uitgangspunt beschouwen voor een in de komende vier jaar na te streven progressief beleid.

Zij zal daarom iedere regeringsdaad die uitvoering van dit akkoord of onderdelen daarvan bevordert van harte steunen.

De fractie herinnert de partij eraan dat gezien de verkiezingsuitslag de invloed van de PPR op de politiek in Nederland niet anders dan bescheiden kan zijn.

start gemaakt moet worden na de verkiezingsnederlaag.

Na allerlei amenderingen kwam voor 4.6 een nieuwe tekst tot stand. Die tekst luidde als volgt: „De PPR streeft in beginsel naar het dragen van politieke verantwoordelijkheid. Dat sluit samenwerking met niet-progressieve partijen niet bij voorbaat uit, uiteraard voorzover programmatiese overeenstemming is te bereiken en de personele samenstelling een progressiever beleid garandeert. Daarbij moet worden onderkend, dat het sluiten van compromissen, zolang geen progressieve meerderheid is verkregen, ook met anderen dan progressieven, niet te vermijden is”.

Deze tekst werd met tien tegen vier stemmen verworpen, waarbij Jaap de Jong zich onthield. De tien tegenstemmers bestonden uit de groep van Wijnand en enkele bestuursleden die vonden dat er een te grote regeergeeigtheid in te lezen viel.

Wijnand noemt deze tekst onaanvaardbaar omdat een term als „niet uitsluiten” weer een stap terug betekent. De laatste zin van de nieuwe tekst heeft het drammerige waar we juist vanaf moeten, zegt Wijnand. „Het is een aanscherping in de richting van het vingertje opsteken”.

Het bestuur zat op dat moment zonder tekst over de te volgen strategie. Er werd afgesproken de volgende avond door te vergaderen, waarbij Wijnand en Jaap de Jong een poging zouden doen opnieuw een tekst te formuleren. Door tijdgebrek slaagden zij daar niet in en zodoende lag de volgende avond

een nieuwe tekst van Jaap de Jong op tafel, waarover na ellenlange debatten en stemmingen geen overeenstemming kon worden bereikt. Een voorstel om, gezien de situatie, de zetels ter beschikking te stellen werd verworpen. „Wij moesten toen wel aftreden omdat er geen functionaleren meer mogelijk was. We moesten de partij in de gelegenheid stellen zich over de inhoud van het conflict uit te spreken en een nieuwe lijn te bepalen”, aldus Wijnand. Hij heeft niet stil gestaan bij de mogelijkheid het probleem voor te leggen aan de zogenaamde UFO, waarin bestuur, kamerfractie en bewindslieden regelmatig overleg plegen. „Ik heb er ook geen behoefte aan anderen erbij te halen om je gelijk te krijgen. En dan was ik ook afgetreden”.

Wijnand zegt niets te voelen voor suggesties om te gaan samenwerken met PSP en CPN. We moeten wel met de PvdA samenwerken, zegt hij.

Op de vraag of andere mensen deze moeilijkheden ook zouden hebben gehad, zegt Wijnand: „Mogelijk van niet. Misschien ben ik inderdaad geen samenbindende figuur. Maar bij de evaluatie van ons functioneren kwam toch duidelijk naar voren, dat er niet naar elkaar geluisterd werd. Alleen de kritiek op ons functioneren die daarbij naar voren kwam had een reden moeten zijn onze zetels ter beschikking te stellen”. Op de vraag of hij opnieuw voorzitter zou willen worden, zegt hij: „Als de stemming op het kongres sterk verdeeld is, dan duidelijk niet. Dat zou alleen bij een heel eensgezinde partij mogelijk zijn”.

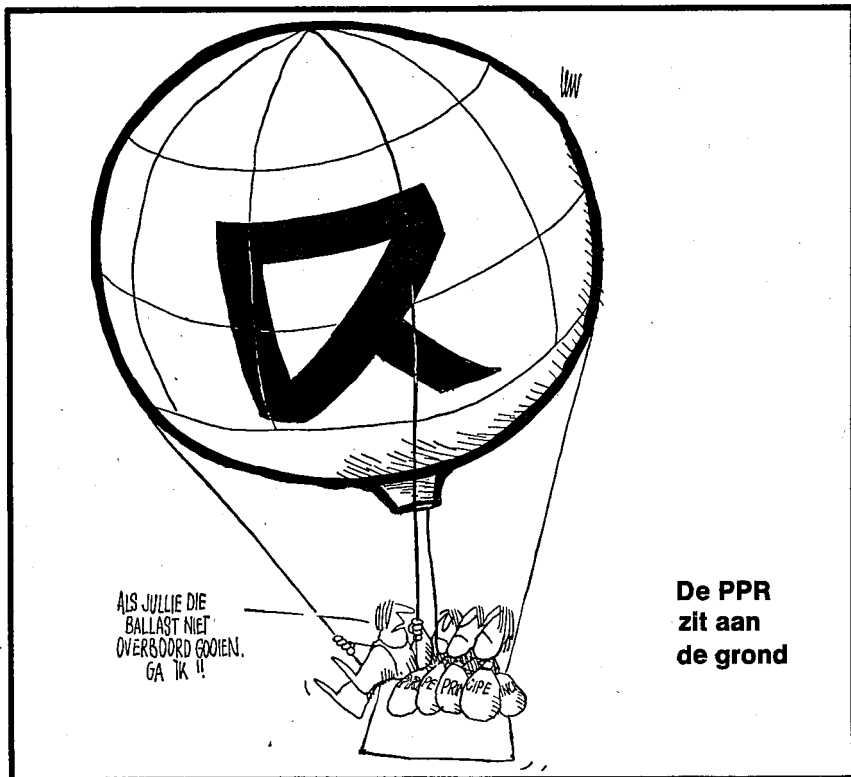
Na zijn ervaringen als lid van de commissie-Trip zegt Jaap de Jong wel verrast te zijn geweest door het opstappen van de zeven bestuursleden. „Daar was het wel mogelijk te praten en tot konklusies te komen”. Wijnand zegt hierover, dat het moeilijker wordt naarmate er konkretere uitspraken moeten worden gedaan.

Op de vraag waarom het partijbestuur niet zijn zetels beschikbaar heeft gesteld in een eerder stadium, zegt Jaap de Jong, dat daarvoor nodig is, dat elk individueel bestuurslid dat moet willen.

Jaaps veto over de aanvankelijk door Wijnand voorgelegde tekst komt voort uit het feit dat hij „het kader van die tekst veel te eng vond”. Hij verwijt de groep van zeven naar een machtsmiddel gegrepen te hebben. Voor een deel ligt de breuk in het bestuur ook aan een niet te overbruggen sfeer van wantrouwen. „Er is bij sommigen in de partij ook een sfeer van „het moet nou maar eens uit zijn en de klub die het aflegt moet dan maar oprotten”. Jaap zegt in principe bereid te zijn bestuurslid te zijn. „Maar ik ben de verpersoonlijking van een richting. En als de zaak niet breekt is het de vraag of het verstandig is zo iemand weer in het bestuur op te nemen”.

Ekstra kongres

Op 1 oktober zal een ekstra PPR-kongres worden gehouden om besluiten te nemen over de gedragslijn die de partij zal volgen om te voorzien in de situatie die is ontstaan door het aftreden van het partijbestuur. Het kongres wordt voorbereid door de kerngroep. De afgevaardigden voor dit buitengewone kongres dienen voor 19 september te zijn opgegeven aan het partijburo, Singel 277, Amsterdam, op formulieren die daarvoor aan de aktiecentra worden gestuurd. In verband met de grote haast wordt iedereen verzocht de afgevaardigde zo snel mogelijk op te geven. Zoals bekend kunnen aktiecentra op de tien leden één afgevaardigde sturen. De kerngroep van 27 augustus heeft zich gebogen over de vraag wat haar te doen staat. Het resultaat van dit beraad zal in de volgende PPRAK, van 16 september, worden bekendgemaakt. Via mailings worden de sekretarissen van de aktiecentra tijdig voorzien van alle noodzakelijke informatie.

Afscheid van eindredakteur Kees Waagmeester

„Bloemen gaan niet s groeien als je er aan t

„Door opvoeding en milieu zou ik bij de ARP moeten zijn terechtgekomen en op een bepaald moment was ik daar ook rijp voor, maar het is er nooit van gekomen. Toen ik zo'n jaar of 17, 18 was las ik Elsevier en was een echte rechtse bal. Ik volgde een opleiding voor de houthandel. Wel heb ik altijd een weerstand gevoeld tegen de levenssfeer thuis. Die sfeer was dogmaties-streng (Kees' vader is gereformeerd predikant). De levensinstelling was minder streng. Fietsen op zondag was geen probleem.”

Walter van Opzeeland nieuwe eindredateur

Per 1 september is door de Stichting Radikalekrant, op unaniem advies van de redactieraad van PPRAK en na overleg met de redactie benoemd tot eindredakteur van PPRAK, Walter van Opzeeland uit Amsterdam. Hij volgt daarmee Kees Waagmeester op, die deze functie sinds eind 1973 heeft bekleed en die zich voor een volledige dagbetrokking heeft verbonden aan het weekblad Hervormd Nederland. Walter van Opzeeland werkte achttien jaar als redakteur bij het dagblad De Tijd, laatstelijk als redakteur buitenland. Sinds de opheffing van het dagblad De Tijd werkt hij als free-lance journalist, onder andere voor Pax Christi. Het redactie-adres van PPRAK is voortaan: Walter van Opzeeland, Rapenburgerplein 67, 1011 VH Amsterdam, tel. 020 - 25 44 34. Kees Waagmeester blijft deel uitmaken van de redactie, terwijl Harm Lamberts tot de redactie zal toetreden en daarmee zijn lidmaatschap van de redactieraad zal opgeven.

Met niet al te veel voorstelling was ik naar Alphen aan den Rijn gereisd om Kees te interviewen in verband met zijn naderend vertrek als eindredakteur van PPRAK. Een verhaal over de hoofdredakteur maken voor diens „eigen” blad leek me niet zo eenvoudig. Voorzichtig gaf ik aan waarover ik met hem wilde praten. Dat bleek geen probleem. Ik somde een aantal thema's op waarover ik het wilde hebben en Kees stak van wal. Ik hoefde er nauwelijks meer tussen te komen. Na een poosje praten in de tuin onder goedkeurende blikken van een zich prima vermakende kleine Waagmeester in de boks roken we iets vreemds. Voor het gesprek begon, had Kees een ketel water voor de thee op gezet, die nu zwart geblakerd op het gas stond. We hadden er geen van beiden meer aan gedacht. Nadat het theezetten de tweede keer wel gelukt was, stak Kees weer van wal.

„Je zou kunnen zeggen, dat ik thuis veel in het negatieve geleerd heb. Ik heb van dichtbij de kerkstrijdjes meegemaakt en daar moet ik nog vaak aan denken als ik nu mensen in de PPR zie functioneren. Ik heb leren relativeren en ik ben het scherp-op-de-snedere-denieren minder belangrijk gaan vinden. Van jongs af heb ik een sterke interesse gehad voor geschiedenis en politiek. De krant las ik van a tot z. De opleiding voor de houthandel was mijn eerste uitstapje uit mijn milieu, maar voor mijn denken zijn de twee jaar die ik in Afrika als vrijwilliger heb gewerkt vooral van groot belang geweest. Dat begon al tijdens de drie maanden opleiding op het Tropeninstituut in Amsterdam. Daar werd je respect bijgebracht voor andere culturen. Wij gingen als vrijwilligers met een heel bescheiden instelling naar Ivoorkust. We zouden daar wellicht een bijdrage kunnen leveren, want wat we hier deden was niet allemaal zo geweldig geschikt voor export. Dat gevoel is in Afrika nog versterkt. Ivoorkust was een uitgesproken kapitalisties land en daar heb ik toen een grondige hekel gekregen aan politiek. In zo'n land behoor je als vrijwilliger onmiddellijk tot de toplaag. De manier waarop daar politiek werd bedreven, stuitte me tegen de borst. Ze hebben nog gedreigd me het land uit te zet-

ten toen ik weigerde met een korrupt zaakje mee te doen.”

„Toen ik in Nederland terugkwam, was mijn denken veranderd. Ik wilde journalist worden en in ieder geval niet terug in het bedrijfsleven. Ik had heel radicale denkbeelden. We waren zo met het armoedeprobleem gekonfronteerd geweest, dat ik alleen nog maar verandering ten goede verwachtte als de structuur van de wereldeconomie veranderde. Als er nu niet het mes ingezet werd, zou Afrika naar de bliksem gaan. De invloed van het Westen was moordend. Wij maken dat kontinent kapot. In Afrika is veel wijsheid en bestaan rijke samenlevingen en wat wij er voor in de plaats brengen, is armer.

Ik kwam bij een rechtse krant, de Rijn en Gouwe, waar ik het vak geleerd heb in een goede werksfeer. In 1971 werd ik lid van de PPR. Voor mij wat dat DE partij. Die pakte de zaken grondig aan en wilde fundamentele verandering van de economische orde. De problematiek van de derde wereld stond toen veel meer op de voorgrond dan nu. Dat was toen de toetssteen voor een progressief beleid!”

Zijn er ook schrijvers geweest die je aan het denken hebben gezet?

„Er zijn verschillende boeken geweest die me hebben geholpen. Het beroemde boekje „Inklusief denken” van Boerwinkel bijvoorbeeld. En Sperna Weiland met zijn „Einde van de religie”, een boek over Bonhoeffer. Dat ervoer ik als een maatschappelijk boek. Ik vond in woorden terug, wat ik vermoedde. Ik was nogal zuur toen. Nee, dat is niet het goede woord. Ik was cynies over de mogelijkheden van verandering. Het optreden van Bas bracht bij mij over dat er wel mogelijkheden waren. Bij hem speelt de hoop een belangrijke rol. Ik ging inzien dat alleen maar roepen en cynies zijn niet helpt. Je moet dingen op intelligente manier veranderen, de mechanismen doorzien. In de PPR sprak me zeer aan dat het er om ging mensen te overtuigen. Je kunt buiten de mensen om geen structuren veranderen.”

„Later ben ik bij Hervormd Nederland gekomen. Dat is niet alleen een weekblad, maar ook een denksfeer, waardoor ik in hoge mate ge-

ter eller ekt"

vormd ben. Op de redactie heerst een grote mate van tolerantie, men is er anti-dogmaties, wat bepaald niet wil zeggen dat ze met alle winden meewaaien. Daar kon ik me thuisvoelen. In Afrika had ik me actief ingezet voor de kerk hoewel in het gebied waar ik zat de fundamentalistische zending werkte. Ik had er zelfs gepreekt. De Afrikanen zijn helemaal niet fundamentalisties. De Afrikaan begreep de bijbel vaak beter dan de fundamentalistische zendeling. De verhalen in de bijbel waren misschien niet werkelijk gebeurd, maar ze waren wel waar!"

Verwacht je dat de kerken een belangrijke rol kunnen of zullen spelen in het veranderen van de samenleving?

"Ik verwacht van geen enkel instituut het antwoord op maatschappijvragen. De kerken hebben hun eigen rol: praten, bewust maken, een tehuis zijn. Ze hebben geen directe politieke functie. Maar door met de goede vragen bezig te zijn, en dat is ze geboden, kunnen ze wel grote invloed uitoefenen. Vanuit de kerken moet men wel volop met maatschappelijke vragen bezig zijn.

Denk maar aan het Interkerkelijk Vredesberaad. Maar als het IKV te concreet wordt, als het actie gaat voeren voor een kernbomvrij Nederland, krijg je toch enorme problemen. Daar hoeven we overigens weer niet al te treurig om te zijn, want de zaak moet aan de orde gesteld worden en het zijn de politieke partijen die de ideeën moeten realiseren, omzetten in beleid.

De Wereldraad van Kerken speelt bij het ontwikkelen van die ideeën een erg belangrijke rol. Dat is een geweldig forum, omdat er mensen uit de hele wereld praten over hun problemen, de grote problemen van onze tijd, buiten de sfeer van de directe belangenbehartiging. Dat laatste is belangrijk, want daarin verschilt de Wereldraad van bijvoorbeeld de Verenigde Naties. De Wereldraad kan niet om de problemen heen, want men kan er niet om elkaar heen. Ik heb dat tijdens de algemene vergadering van de Wereldraad in Nairobi sterk ervaren. Omdat de problemen onontkoombaar en echt op je afkomen, heeft de Wereldraad mensen als Albert van den Heuvel, de sekretaris-generaal van de hervormde kerk en prof. Berkhof sterk beïnvloed. De Wereldraad is met structurele zaken bezig op een redelijke, onontkoombare manier. Dat maakt indruk. Veel links gedrijf is niet redelijk. Daar kun je gerechtvaardigd wantrouwen tegen hebben."

Hoe kwam je bij PPRAK terecht?

"Dat ging wat overhaast toen Lou Hoefnagels nogal abrupt het hoofdredacteurschap neerlegde. Twee jaar lang hebben we toen het blad als maandblad gemaakt zonder dat ik een grote eigen inbreng had. Ik funktioneerde echt als eindredak-

teur De laatste twee jaar, toen het blad elke veertien dagen ging verschijnen en een wat magazine-achtig karakter kreeg, heb ik meer inhoudelijk gewerkt. Ik heb de illusie dat ik met mijn commentaren en interviews ook aan het bouwen was, zoals we bij Hervormd Nederland proberen achtergronden uit te leggen."

"Het is erg goed dat een ander nu het roer overneemt. Je moet niet te lang je stempel op zo'n blad drukken. En als je als enige vrijgestelde aan zo'n blad werkt, ont-kom je daar niet aan. Na de verkiezingen is een goed moment om te wisselen en bij HN was uitbreiding mogelijk op een plaats die ik erg graag wilde hebben. Ik denk dat Walter van Opzeeland nu een goede bijdrage kan leveren aan het functioneren van de PPR. Overigens blijf ik, zoal je weet, in de redactie en zal voorsnog ook „linksaaf en omhoog" schrijven." Toen we dit interview hadden, was net het rapport over de verkiezingsnederlaag uit en natuurlijk hebben we daar ook uitvoerig over gesproken. Kees heeft uitgesproken meningen over de richting waarin de PPR nu moet gaan koersen.

"De tijd is veranderd. Dat in de eerste plaats. Wat we kennelijk niet kunnen verkroppen is dat we als progressieve beweging een stap terug moesten doen om weer vooruit te kunnen. We zijn er teveel vanuit gegaan dat het gemeengoed was, wat wij ontdekten. Als het economies slechter gaat, worden mensen in oude zekerheden teruggeworpen en dan moet je als beweging daar de draad weer oppakken. We werden ongeduldig in de PPR. Iedereen moest het nu maar eens begrijpen. En natuurlijk is de tijd rijp voor radicale economische veranderingen, denk maar aan onze opvattingen over werkloosheidsbestrijding. Maar de sfeer in de PPR was vaak te drammerig. Pier van Gorkum is er een symbool van. Je kunt niet buiten de werkelijkheid om en Pier had kennelijk niet geleerd dat je samen met anderen, vooral samen, je doelen intelligent moet nastreven. Ik had gehoopt dat die sfeer met Pier uit de partij verdwenen was. Een bloem groeit niet sneller door er aan te trekken. De grote kunst is je overtuiging om te zetten in klare munt. Dat is politiek: je ideeën prakties vormgeven. We zijn niet overgekomen als de dragers van het vasthoudend geduld. Maar ook als we het besef kunnen overbrengen dat we praktische doelen op lange termijn willen realiseren en als ook alle kwalen in de partij genezen zijn, dan nog moet je geluk hebben. Dan moet er in de verkiezingsstrijd geen wedstrijd tussen een Den Uyl en Van Agt aan de gang zijn, waarbij je bijna gedwongen bent tussèn de twee kemphanen te kiezen." Ik vroeg Kees ook wat hij vond van

**We zijn niet
overgekomen
als de dragers
van het
vasthoudend
geduld**

de aanbeveling in het evaluatie-rapport de dialoog tussen joods-christelijk en marxistisch denken te intensiveren, waarbij ook aandacht geschonken zou moeten worden aan de liberale beginselen.

„Je moet op den duur als politieke partij op een ideologische stroming zitten, wil je je handhaven. Je hoeft zo'n stroming niet te vertegenwoordigen, maar er wel bij aansluiten. Als je moet omschrijven in welke stroom de PPR meevaart dan kun je zeggen: voor een deel in de socialistiese, het oorspronkelijke radicale liberalisme en een christelijke stroming, maar dan bepaalde noties uit het christendom. Of je wilt of niet, je zit in een stroming. Dat klinkt vaag, maar is niet vager dan de stroming waarin de PvdA zit. We hebben die ideologische zaken de laatste jaren weggedrukt. Er zijn mensen in de PPR die het irriteert als het evangelie ekspliciet als bron voor het handelen in de partij wordt genoemd, zoals ik de kriebels krijg als het al te marxistisch wordt. Daar moet je overheen. Voor het bezien van de economische werkelijkheid is Marx onvermijdelijk. Marx moet natuurlijk ook vernieuwd worden. Denk maar aan de economiese groei waar marxistische dogmatici geen raad mee weten.

Buiten-parlementaire aktie is ook belangrijk, maar de gedachte om het daar helemaal op te gooien vind ik belachelijk. Net zoals zetmeel nuttig en noodzakelijk is, maar uitsluitend dat eten heeft de dood tot gevolg. Toch is zetmeel goed.” „Met betrekking tot de raads- en statenverkiezingen van volgend jaar moeten we niet al te hoge verwachtingen hebben. De mensen moeten kunnen zien dat we niet weg zijn, maar we moeten niet denken dat we direkt weer op vijf procent komen. We moeten laten zien dat we een gewone politieke partij zijn, die binnen de maatschappelijke realiteit idealen wil verwezenlijken en deel wil nemen aan de macht. Maar het is vooral belangrijk dat onze mensen gelegenheid krijgen buiten de partij invloed uit te oefenen. In 1972 werd overal, op universiteiten, vormingscentra, enz. PPR-achtig geschreven en gewerkt. We moeten nu weer de kans grijpen meer met de achtergronden bezig te zijn.

De ideeën over een economiese orde op menselijke maat moeten we bijvoorbeeld uitwerken. Dat kan ook buiten de partij. Niet alle leden hoeven aktief te zijn in een aktiecentrum. Er moet een structuur zijn

waardoor er een band komt tussen partij-aktieven en mensen die elders aktief zijn. Daarvoor is een lichte organisatiestructuur nodig. We hebben in de PPR langzamerhand alleen nog ruimte over voor politieke hobbyisten. Bepaalde leden zouden minder en iedereen meer tijd aan de partij moeten besteden. De voorzitter moet een duidelijk mandaat hebben. Teveel wil het kongres kerngroep, de kerngroep bestuur en het bestuur voorzitter zijn.”

„We moeten als PPR niets monopoliseren. De PPR-mensen moeten overal in de samenleving aktief zijn. Ik bewonder de Franse milieugroepen, die de ekonomiese produktie willen onderwerpen aan maatstaven van de natuur en bovendien de ekonomiese wetenschap niet verwaarlozen, maar niets willen weten van dogmatisme van marxisten en van rechts. Ik ben niet op zoek naar de waarheid. We moeten van onze troon af en ook nog om onszelf kunnen lachen. Ik vind de PPR vaak een heel komiese partij, omdat we in de PPR vaak zo bloedserieus zijn. Serieuze mensen vind ik komies.”

Harm Lamberts

PPR bezocht kongres tegen apartheid

In Lissabon is deze zomer een konferentie gehouden tegen apartheid en racisme, die door enkele honderden vertegenwoordigers uit alle delen van de wereld werd bijgewoond. Onder hen waren vele ministers uit de Afrikaanse landen en de kaders van de bevrijdingsbewegingen uit zuidelijk Afrika. Opvallend was de aanwezigheid van de officiële vertegenwoordigers van een aantal sociaal-demokratiese partijen (o.m. Zweden, Spanje en Griekenland), terwijl anderen geheel ontbraken, waaronder Nederland. Ook niet alle kommunistiese partijen waren vertegenwoordigd, zo ontbrak op deze konferentie de CPN.

Voor Nederland waren aanwezig het zuidelijk Afrika Komité, de Anti-Apartheidsbeweging, Pax Christi, de PSP en de PPR. Voor de radikalen waren dit Gerritjan van Oven (sekretaris buitenland) en Kees van Twist (voorzitter van de Afrika-werkgroep).

Doel van de konferentie was in de eerste plaats de eenheid te manifesteren van allen die tegen apartheid en racisme in zuidelijk Afrika strijden. Het tijdstip waarop deze konferentie gehouden is (tussen twee VN-vergaderingen over apartheid, de eerste in april en de andere eind augustus in Nigeria) vergroot-

te de betekenis van de bijeenkomst in Lissabon.

Hoogtepunten vormden de redevoeringen van de leiders van de bevrijdingsbewegingen. Alleen al het feit dat alle leiders persoonlijk aanwezig waren kenmerkt het belang welke men hecht aan de konferentie. Oliver Tambo (ANC-Zuid-Afrika), Joshua Nkomo (ZAPU) en Robert Mugabe (ZANU) maar beiden leiders van het Patriotic Front Zimbabwe, en Sam Nujoma (SWAPO-Namibië) waren eenstemmig in hun oproep tot isolering van de blanke minderheidsregiems.

Langdurig werd door alle leiders stilgestaan bij de rol die de westerse landen spelen bij het in stand houden van deze regiems. Nkomo noemde in dat verband ook uitdrukkelijk Nederland. Tegenover de kritiek die gegeven werd op de regeringen en het bedrijfsleven hadden de leiders veel waardering voor de aktiegroepen en de kleinere partijen in de westerse landen voor hun bijdragen in de strijd tegen het racisme. In dat verband haalde SWAPO-leider Nujoma Nederland aan en doelde op de omstreden levering van onderdelen aan een kernenergie-projekt in Zuid-Afrika, die op het laatste moment door akties vanuit kleinere politieke partijen en de Afrika-groepen werd voorkomen. Op de konferentie gaf de PPR-ver-

tegenwoordiging een overzicht van de opstelling van de PPR in de regering en het parlement betreffende Zuidelijk-Afrika. Aan de hand van de AMRO-bank boycot werd aangegeven op welke wijze de PPR aansluit bij akties van de zuidelijk-Afrikagroepen die buiten-parlementair in Nederland opereren. Op de vergadering in Lissabon werd een samenvatting, vertaald in het Frans, Engels en Portugees, van de PPR-nota over zuidelijk-Afrika uitgedeeld.

De konferentie was ook van belang voor de informele kontakten die nodig zijn voor een eensgezinde strijd tegen het racisme.

Kees van Twist en Gerritjan van Oven voerden gesprekken met onder andere Nkomo en Mugabe van het Patriotic Front Zimbabwe. Ondanks de eenheid die beide leiders publiekelijk benadrukten, bleken wel hun verschillen van inzicht. Terwijl Mugabe een duidelijke opvatting heeft omtrent de inrichting van een vrij Zimbabwe, blijft Nkomo hierin rijkelijk vaag. Zo bleek er ook niets terecht gekomen te zijn van het samengaan van de guerrilla-opleidingsinstituten van Nkomo's ZAPU en Mugabe's ZANU. Maar ondanks de verschillen blijft bij beide partijen de wil tot samenwerking groot, zo bleek in Lissabon. Nkomo maakte ook bekend dat hij

van plan is om dit najaar een bezoek aan Nederland te brengen. Uitvoerig werd er gesproken met Oliver Tambo, leider van het ANC-Zuid-Afrika. In het gesprek met de PPR benadrukte hij het internationale karakter van de bevrijdingsstrijd in zuidelijk-Afrika, hij hekelt de opvatting dat het stuk voor stuk nationalistiese bevrijdingsoorlogen zijn die in dit deel van Afrika woeden. Uit de woorden van Tambo sprak de angst voor isolering wanneer de overwinning in Namibië en Zimbabwe is behaald. Zeker gezien de bemiddelende rol die Zuid-Afrika in de onderhandelingen over Zimbabwe is toegewezen door Engeland en de Verenigde Staten is deze angst voor isolering van de ANC-leider niet ongegrond.

**Kees van Twist
bezoekt Polisario**

Saharawis verwachten PPR-steun

Op uitnodiging van het Frente Polisario heeft Kees van Twist, (voorzitter van de Afrika-werkgroep) onder meer voor de PPR de vluchtelingenkampen in het zuiden van Algerije bezocht. De PPR onderhoudt nauwe contacten met het Frente Polisario en meermalen werden er delegaties ontvangen van Saharawis die steun zoeken voor hun strijd tegen de Marokkaans-Mauritaanse bezetting van West-Sahara, de vroegere Spaanse kolonie in het Noordwesten van Afrika.

De Marokkaans-Mauritaanse bezetting wordt gesteund door Frankrijk en tal van westerse bedrijven vanwege de rijkdom aan olie en fosfaat die zich in de bodem van deze ex-Spaanse kolonie bevindt. De belangen in dit gebied blijken zo groot te zijn, dat Frankrijk onbepaald zijn wapens blijft sturen naar Marokko en zelfs eigen militaire installaties heeft in het noorden van Mauritanië.

Bij dit alles worden de bewoners van West-Sahara het slachtoffer. Ruim honderdduizend mensen zijn na de Marokkaans-Mauritaanse aanvallen over de grens met Algerije gevlucht.

Werkgroep brengt Zuidelijk Afrika-nota

Onder de titel „Een PPR-visie op zuidelijk Afrika” heeft de Afrika-werkgroep een nota gepubliceerd over zuidelijk Afrika, waarin wordt ingegaan op die aspecten van beleid waarbij de Nederlandse regering is betrokken en waar van de PPR verwacht wordt, dat ook zij haar bijdrage aan de discussie levert.

De nota geeft bijvoorbeeld een overzicht van de betekenis van de thuislandpolitiek en waarom de PPR die verwerpt, zoals ook beargumenteerd wordt waarom de PPR in Namibië steun geeft aan de SWAPO. De PPR-nota gaat tevens in op de betrokkenheid van de NAVO bij de instandhouding van het apartheidssysteem in Zuid-Afrika.

In de bijzondere uitvoerige bijlage

bij de nota geeft de werkgroep de volledige lijst van activiteiten die in het kader van het Cultureel Akkoord met Zuid-Afrika zijn uitgevoerd. De bijlagen geven ook een overzicht van het Nederlands stemgedrag in de Verenigde Naties inzake zuidelijk Afrika gedurende de afgelopen jaren. De nota beperkt zich echter niet alleen tot Nederland, want aan de hand van een chronologische lijst wordt de nauwe samenwerking tussen Israël en Zuid-Afrika in zowel militair, wetenschappelijk als economies opzicht aan de orde gesteld.

De nota is te bestellen bij de Studiestichting PPR, Singel 277 te Amsterdam door overmaking van vijf gulden op giro 2144633, o.v.v. nota Z-Afrika.

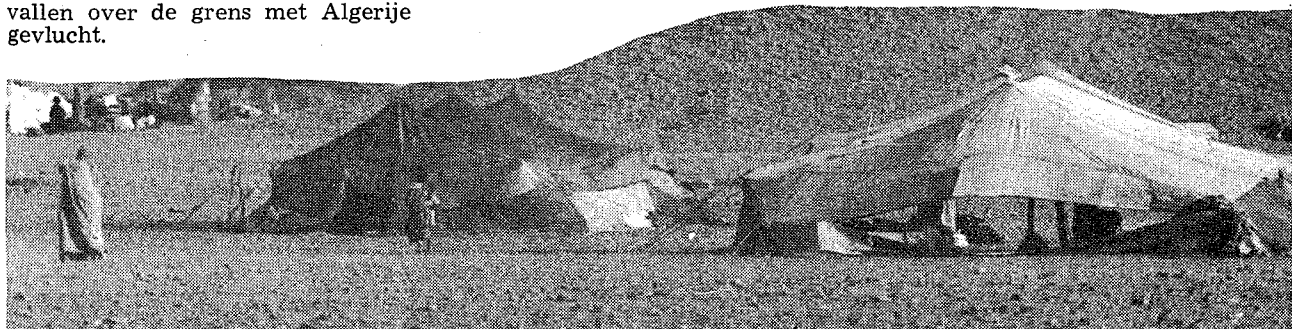
Bij de bezoeken aan deze vluchtelingenkampen, waar de mensen onder de meest erbarmelijke omstandigheden leven, bleek hoe goed men ingelicht is over de steun die er vanuit het westen wordt ontvangen. Uit de gesprekken bleek dat de Saharawis, naar aanleiding van de delegatieverslagen na bezoeken aan Nederland, bijzonder veel verwachtingen hebben over de functie die de PPR kan vervullen in de strijd voor de erkenning van hun rechten, ook door het aanwakkeren van de aandacht bij de grote partijen. Bij nagenoeg geen enkele grote partij, ook niet de PvdA, vindt het Frente Polisario steun, ofschoon het Internationaal Gerechtshof reeds enkele malen de Marokkaans-Mauritaanse bezetting veroordeelde. Zo ligt ook al bijna een jaar een onderwijsproject van drie ton op de goedkeuring te wachten van PvdA-minister Pronk.

Tijdens het bezoek van Kees van Twist aan Polisario is ook inventarisatie gemaakt van noodzakelijk materiaal om de ergste nood te lenigen. Zo is er een volstrekt gebrek aan mediese apparatuur, medicijnen en bedden, terwijl er voor de honderdduizend vluchtelingen slechts één arts is. De lijst die voedsel, kleding en ook onderwijsmiddelen omvat, dient om een over-

zicht te krijgen hoe er geholpen kan worden. De PPR zal daarvoor in de maand november actie voeren met het Polisario-komitée. Het is de bedoeling dat de partij zich, evenals met Mozambique in 1975, inspant om materiële steun te geven aan de Westsaharaanse vluchtelingen.

Vragen

Ria Beckers heeft schriftelijke vragen gesteld aan de Staatssecretaris van Justitie, mr. Zeevalking, over de weigering tot toelating van de Polisario-vertegenwoordiger in Nederland. Bij aankomst op Schiphol werd de Polisario-man te kennen gegeven dat hij niet welkom was. Daarvoor werden door de politie verschillende redenen genoemd. De Polisario-vertegenwoordiger beschikte niet over de noodzakelijke papieren terwijl hij zich ook bezig houdt met politieke activiteiten „welke niet bevorderlijk zijn voor de goede relaties van Nederland met een bevriende mogendheid” (Marokko). De verschillende lezingen over de manier waarop hem de toegang is geweigerd was voor de PPR aanleiding om vragen te stellen, terwijl ook door de PPR is gevraagd naar het expliciete standpunt van de Nederlandse regering in de kwestie West-Sahara.

Verstedelijkingsnota in laatste fase

Op 11 februari heeft de regering het beleidsvoornemen op de Verstedelijking gepubliceerd. Deze nota heeft de procedure van de planologische kernbeslissing doorlopen. Dit wil zeggen dat iedereen zijn commentaar op de nota heeft kunnen leveren. Dat commentaar is gebundeld door de Raad van Advies voor de Ruimtelijke Ordening. Deze raad heeft, mede op basis van de gebundelde inspraak, de regering geadviseerd over de Verstedelijkingsnota. De regering heeft op 28 februari 1977 een definitieve beslissing over de Verstedelijkingsnota genomen. De Tweede en Eerste Kamer zullen deze nog behandelen. Op deze definitieve regeringsbeslissing is ons commentaar gericht.

In de Verstedelijkingsnota wordt het beleid van de regering ten aanzien van spreiding van bevolking over Nederland, de hiermee samenhangende mobiliteit en de inrichting van de stedelijke gebieden beschreven. Het beleid is vooral gericht op de periode 1980—1990.

Uitgangspunten

De Verstedelijkingsnota is te karakteriseren door de volgende uitgangspunten (citaat):

Het inrichtings- en spreidingsbeleid is in het algemeen gericht op:

- het voorkomen van kongestie en onevenwichtige stedelijke opbouw, met name in sterk verstedelijkte gebieden;
- de bescherming van openheid, van ekologiese en landschappelijke waarden en van hoogwaardige landbouwgronden, met name in de grote open ruimten tussen de stedelijke zones;
- het verminderen van regionale achterstanden en ongelijkheden op het gebied van de sociaal-economische ontwikkeling, met name in gebieden waar de economische groei op wat langere termijn niet voldoende sterk is om een gewenste stedelijke ontwikkeling te kunnen steunen;
- het verminderen van regionale achterstanden en ongelijkheden op het gebied van het regionale voorzieningennivo;
- het verminderen van de groei van de mobiliteit ook tussen de stadsgewesten en de landsdelen onderling.

Het stedelijke inrichtingsbeleid is in het algemeen gericht op:

- herstel, behoud en verbetering van het woon- en leefklimaat in de stedelijke gebieden, met name in de verouderde woongebieden;
- beperking van de bevolkingsoverloop uit de steden;
- vergroting van de keuzevrijheid bij het wonen, vooral van degenen

voor wie de keuzevrijheid het geringst is;

- bevordering van onderlinge afstemming van woongelegenheid en werkgelegenheid (zowel kwantitatief als kwalitatief) binnen de stadsgewesten;
- versterking van de levendigheid van de stedelijke hoofd- en nevencentra;
- vermindering van de groei van de mobiliteit binnen de stadsgewesten;
- verbetering van de recreatiemogelijkheden binnen de stedelijke invloedssfeer;
- bescherming van open ruimte, van ekologiese of landschappelijk waardevolle gebieden en van hoogwaardige landbouwgronden.

Betekenis

Wat betekenen deze uitgangspunten?

Ze hebben konsekventies voor de plaats en de aantallen van de in de periode 1980—1990 te bouwen woningen. Op basis van de provinciale bevolkingscijfers is de benodigde woningvoorraad voor de provincies berekend. De benodigde woningvoorraad is voor de provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht verdeeld over stadsgewesten en landelijk gebied. Hierbij hebben landschap en natuurlijk milieu als randvoorwaarden gefunctioneerd. Hieruit wordt de volgende behoefte aan uitbreiding van de woningvoorraad voor de periode 1980—1990 berekend:

Buiten stadsgewesten

Zuid-Holland ...	25.000—30.000 won.
Noord-Holland	10.000—15.000 won.
Utrecht	10.000—13.000 won.

Binnen stadsgewesten

Zuid-Holland ...	75.000—80.000 won.
Noord-Holland	71.000—76.000 won.
Utrecht	43.000—46.000 won.

Naast deze grote aantallen woningen voor uitbreiding van de woningvoorraad, zullen bij de grote steden ook nog woningen moeten worden gebouwd ten behoeve van de stadsvernieuwing. Immers, bij stadsvernieuwing gaat veelal een groot aantal woningen verloren en dat verlies is niet altijd geheel te compenseren door verdichting of bebouwing van voormalige havens, kazernes en dergelijke. Voor de periode 1980—1990 bedraagt deze volgens de regeringsnota:

stadsgewest	
Den Haag-Leiden	4.000 won.
stadsgewest Rijnmond	0 won.
stadsgewest	
Amsterdam-Haarlem	24.500 won.
stadsgewest Utrecht	min. 2.000 won.

Per stadsgewest is bepaald wat de capaciteit in de geldende bestemmingsplannen voor de periode 1980—1990 is. Omdat na aftrek van deze

capaciteit nog een forse behoefte aan woningen overbleef, heeft de regering een aantal nieuwe bouwplaatsen per stadsgewest gekozen. Soms heeft dit geresulteerd in het aanwijzen van groeisteden of groeikernen, die speciale (o.a. financiële) aandacht krijgen van de regering.

In tegenstelling tot de drie westelijke provincies zijn in de overige provincies geen eksakte bouwplaatsen aangewezen. Wel zijn er groeikernen en groeisteden aangewezen.

In Nederland zijn als groeisteden aangewezen: Groningen, Zwolle, Amersfoort, Breda, Helmond en Bergen op Zoom of Roosendaal.

Als groeikernen met nieuwe of verhoogde taakstelling zijn aangewezen: Alkmaar, Hoorn, Purmerend, Almere, Lelystad, Houten, eventueel Duiven-Westervoort, eventueel Nootdorp/Pijnacker, Zoetermeer en Spijkenisse. In de groeikernen met verlaagde taakstelling zal het tempo van de woningbouw in de jaren tachtig drasties worden teruggebracht. Als zulke kernen zijn aangewezen: Huizen, Nieuwegein, Capelle a/d IJssel en Hellevoetsluis.

Op basis van de verstedelijkingsstructuur en de hiermee samenhangende mobiliteit wordt de benodigde infrastructuur berekend. Deze infrastructuur is uitvoerig omschreven in het structuurschema Verkeer en Vervoer. In de Verstedelijkingsnota zelf is een aantal globale uitspraken gedaan: aanleg van de Almerelijn, ringweg rondom Amsterdam (r.w. 10), verbinding met Purmerend (r.w. 7), tweede Velsertunnel (r.w. 22) e.d. Hierbij is gestreefd naar een gesloten woon-werkbalans per stadsgewest. De regering hoopt dat de werkgelegenheid het wonen volgt.

Kommentaar

De uitgangspunten van de regering hebben de instemming van de werkgroep. De werkgroep heeft wel moeite met de uitwerking van de uitgangspunten in de beleidskeuze.

Waarom is er zo weinig rekening gehouden met de mogelijkheden van nieuwbouw binnen de stadsgewesten d.m.v. het inbreiden op bv. gedempte havens en oude industrieterreinen (Amsterdam)?

Waarom is bij stadsvernieuwing het aksent niet meer op de renovatie gelegd?

Over de plaats van bouwlokaties kan het volgende worden opgemerkt:

- Spreiding van bevolking in het oosten van Brabant gaat ten koste van natuur en landschap.
- Ondanks de geformuleerde uitgangspunten tav. mobiliteit toch nieuwe bouwlokaties die de mobiliteit doen toenemen omdat ter plaatse onvoldoende werkgelegenheid zal worden gekreëerd.
- Ondanks de uitgangspunten toch

nieuwe bouwlocaties die de waarden van natuur en landschap en hoogwaardige landbouwgronden aantasten; zoals Purmerend, Houten en Amersfoort.

In Noord-Holland zou door meer inbreiden en dmv. een andere bouwlocatie (Haarlemmermeer 20.000 won.) een aantal slechte lokaties vermeden kunnen worden.

Mobiliteit

De benodigde infrastructuur is berekend uitgaande van de verstedelijkingsstructuur. Hierna is niet nagegaan welke gevolgen deze infrastructuur weer heeft voor de verstedelijkingsstructuur.

Het infrastructuurbeleid gaat niet uit van een rechtvaardig verdelen van de lasten en lusten van het verkeer. In wezen wordt verder gewerkt aan de automaatschappij.

Advies aan kamerfracties

De Tweede-Kamerfractie heeft duidelijk laten weten prijs te stellen op adviezen voor haar opstelling in de beschouwingen over de Verstedelijkingsnota. Daarbij is de inbreng van de lokale actiecentra van groot belang. De werkgroep planologie wil in deze koördinerend optreden en verzoekt alle actiecentra, die iets met

het beleid uit de Verstedelijkingsnota te maken hebben om schriftelijk commentaar. Daarnaast zal de werkgroep een bijeenkomst houden, waarop onder andere aan de hand van schriftelijke reacties over het standpunt van de PPR over de regeringsbeslissing kan worden gediscussieerd. Deze bijeenkomst zal ongeveer één maand na de kamerbehandeling, die eind dit jaar wordt verwacht, plaatsvinden. In de PPRAK volgen nadere mededelingen over die bijeenkomst en over de manier waarop uitgebreidere informatie over de Verstedelijkingsnota kan worden verkregen.

Werkgroep Planologie

Vormingskursussen van de Stichting Radikalen Vorming in de PPR in het najaar van 1977

Sinds januari van dit jaar heeft de PPR haar eigen vormingswerk. In het voorjaar zijn verschillende vormingsactiviteiten gehouden, zoals introductiekursussen, algemene verdiepingskursussen en studiedagen (voor raads- en statenleden en christenen in de PPR). In het nieuwe kursusjaar 1977-1978 willen wij onze activiteiten voortzetten. Centraal in alle activiteiten van de stichting Radikalen Vorming (SRV) staat haar doelstelling, „**Het gaat om het steunen van de mensen bij het verkrijgen en verhelderen van het inzicht in de maatschappelijke samenhangen, waarin zij staan, opdat de mensen dat inzicht verkrijgen dat het mogelijk maakt samen te handelen**”.

In de komende PPRAKs hopen wij een volledig overzicht te geven van onze vormingsactiviteiten in het komende seizoen. Nu willen wij vast de leden attent maken op kursussen die midden september en begin oktober worden gehouden. De medewerkers van de SRV, Anna, Paul en de stageair Xaveer, willen zoveel mogelijk leden van de PPR bereiken. Om dat te kunnen realiseren willen wij ons vooral richten op het vormen en begeleiden van vrijwilligers en andere belangstellenden. De vrijwilligers hebben dan tot taak het opzetten en uitvoeren van vormingsactiviteiten.

Binnen de SRV onderscheiden we drie groepen vrijwilligers, die ook drie verschillende taken hebben, nl.:

1. vrijwilligers voor de uitvoering van introductiekursussen, die plaatsvinden in de actiecentra;
2. vrijwilligers voor de uitvoering van regionale studiedagen, ten behoeve van het raads- en statenwerk;
3. vrijwilligers voor het uitvoeren van regionale vrouwenkursussen. Voordat vrijwilligers starten met uitvoerende activiteiten, volgen zij een **algemene verdiepingskursus** en een **gespreksleiderskursus**.

Verdiepingskursussen

Doel van de **algemene verdiepingskursussen** is de vrijwilligers inhoudelijk voor te bereiden op het uitvoerende werk. We willen ons dan gaan verdiepen in „**Het gezicht van de PPR**”. In deze cursus, die **twee weekends** omvat, komen oa. aan de orde: sociaal-ekonomiese geschiedenis sedert 1945, de dekonfessionalisering van het christelijke volksdeel, het ontstaan en de ontwikkeling van de PPR, en de actuele politieke situatie. Daarnaast wordt aandacht geschonken aan het probleem op welke wijze bewustwordingsprocessen kunnen worden gestimuleerd.

Het karakter van de verdiepingskursussen is algemeen; uitsplitsing naar de drie genoemde groepen vrijwilligers vindt hierna plaats.

Werkwijze

De informatie op de weekends wordt gegeven door inleiders en door middel van studiemateriaal. Verwerking vindt plaats in discussiegroepjes en ontspanning.

Waar en wanneer

Jeugdherberg in Doorwerth (Gelderland): de weekends van 24/25

september en 15/16 oktober; van zaterdag 10 uur tot zondag 16 uur.
Jeugdherberg in Overveen (Noord-Holland): de weekends van 24/25 september en 15/16 oktober; van zaterdag 10 uur tot zondag 16 uur.
Jeugdherberg in Roden (Drente): de weekends van 17/18 september en 8/9 oktober; van zaterdag 10 uur tot zondag 16 uur.
Jeugdherberg in Valkenswaard (Noord-Brabant): de weekends van 17/18 september en 8/9 oktober; van zaterdag 10 uur tot zondag 16 uur.

Kosten

De kosten voor deze cursus van twee weekends bedragen f 50,— per persoon. De SRV zal mogelijk in de kosten tegemoet komen. In verband met de korte termijn voor 12 september aanmelden.

Tot slot.

Als de opgaveformulieren binnen zijn krijgen de deelnemers nadere informatie over de algemene verdiepingskursus. Wij zijn te bereiken op tel. 020 - 25 60 46. Tot ziens,

**Anna Timmermans,
Xaveer Dirks en
Paul Schilderman**

Opgaveformulier voor de algemene verdiepingskursus.

Naam: .....

Adres: .....te..... tel. 0...../.....

Geeft zich op voor de volgende cursus (tweemaal zaterdag en zondag).

- jeugdherberg Doorwerth,
- jeugdherberg Overveen,
- jeugdherberg Roden,
- jeugdherberg Valkenswaard,

(de cursus van uw keuze aankruisen).

Opzenden naar SRV, Singel 277, Amsterdam.

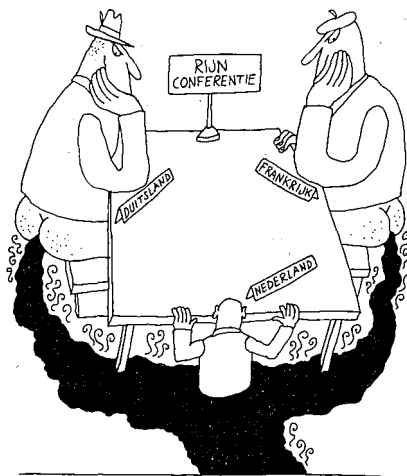
Fietsen voor een reine Rijn

Hoe kom ik met mijn fiets helemaal vanuit Baarn in Lobith? Maandag eens in het juist ontvangen adresboek van de PPR gedoken en naar een adres gekeken op mijn weg naar Culemborg, waar ik me bij de stoet wil aansluiten. Reparatiespullen, slaapzak, toiletartikelen, een pakje brood, water en een poncho dat is alles wat ik bij me heb. Bij het gastgezin in Houten, want na een telefoontje was het al in orde, word ik erg gastvrij ontvangen. Hun milieutuin bewonderd. Mensen die zelf groente en fruit verbouwen en proberen het PPR-program in praktijk te brengen in het klein door geen bestrijdingsmiddelen te gebruiken, doch via experimenten een natuurlijk evenwicht proberen te vinden. Dochter Maaïke, veertien jaar, brengt me naar Culemborg en ja hoor, daar zie ik wat mensen met bepakte fietsen. De stoet groeit. Vanaf hier hoor ik er bij. In hoog tempo rijden we naar Schoonhoven. Tot mijn grote vreugde zie ik in de gauwigheid, dat er veel kleine boertjes wonen en werken, bij wie de melkbussen nog worden opgehaald. (en ik hoop dat het zo blijft anders komen er nog meer werklozen).

Buiten Rotterdam een toespraak van iemand van het waterschap die zegt dat de mensen hun milieubelasting vooral moeten betalen, dan kunnen de waterschappen des te vlugger een zuiveringsinstallatie bouwen. Een felle discussie. Eén van de deelnemers verwijt het waterschap, dat de bedrijven als het ware een vrijbrief krijgen om hun vuil te lozen en dat wij als gemeenschap dan met de zuiveringsinstallaties mogen komen aandragen om het water weer te zuiveren. Bovendien krijgen de bedrijven nog toestemming wasmiddelen te vervaardigen met veel fosfaten in plaats van dat ze gedwongen worden wasmiddelen zonder fosfaten en zonder sterk verontreinigende werking te leveren: het water moet gewoon niet vervuild worden. Als fabrieken minder milieubelasting hoeven te betalen als ze hun vervuiling terugschroeven, waarom krijg ik die dan niet, zo vraagt ze. „Ik veeg mijn vette pannen eerst met een krant uit en gooi die in de vuilnisbak, ik doe de afwas met een stuk huishoudzeep in de klopper, mijn was met fosfaatvrije zeep, een half blok Driex opkloppen en dan in de wasautomaat als hij water neemt voor de hoofdwass. Wat wordt mijn aftrek?” Burgemeester Van der Louw zegt dat hij wel dacht dat de zuiveringsinstallaties van een derde trap worden voorzien om fosfaten er uit te halen. In de Energiehal slaan

we onze bivak op. Met fiets en al naar binnen en ieder zoekt een plaatsje op de grond. Bij de Rode-Kruisauto halen we allemaal een half volkorenbroodje. Mijn nieuwe vriendin heeft nog appels en karnemelk bij zich. In het Trefcentrum, een verbouwde fabriek van Jamin, is er een kulturele avond, mede georganiseerd door het Nivon. Ik waardeer een middeleeuws muziekgroepje het meest en het publiek met mij. Als we van onze kleren een kus-sentje maken en al bijna slapen worden er nog springmatten aangesleept bij wijze van matras. De volgende ochtend worden we wakker gefloten met een blokfluit: „Ontwaakt, ontwaakt, de stank die stijgt op o, Rijn wat ben je smerig wanneer houdt dat op.”

Warum ist es am Rhein nicht schön?

We hebben er weer zin in. Michel van Hulten en Leo Jansen zijn steeds van de partij. Leuzen roepend gaan we verder en zingen toeschouwers toe: „Blijf daar niet zo rustig staan, pak je fiets en sluit je aan”.

En we zingen het „Rijnlied” op de wijs van „Ode an der Freude” van Beethoven. „Laat ons samen sober leven in ’t belang van het nageslacht dolgedraaide industrieën hebben geen geluk gebracht.

Giftig afval, stank en zwavel ’t land verpest, het water dood heet dat nu „in welvaart leven”? zijn we dan zo idioot?

Stop verspilling, stop vervuiling, sluit die dollie welvaartskraan, mensen, stop de Rijnvervuiling voor we naar de bliksem gaan.

Donderdag vertrekken we naar Hoek van Holland. Voorbij Rotterdam krijgen we van een PPR-delegatie bloemen aangeboden. De plaatselijke tuinders in ’s Gravenzande bieden bloemen, groente en fruit aan.

Het comité Rijnappèl schrijft:

In het stroomgebied van de Rijn zijn zo’n 25 miljoen burgers voor hun drinkwater — een eerste levensbehoefte — op de Rijn aange-wezen. Tijdens de Rijnfietsstocht werden via de Rijn rond 700 miljoen kilo (afval) zouten in ons land geïmporteerd. Hiervan is 250 à 300 miljoen kilo afkomstig van de Franse kalimijnen. Dat komt neer op ruim tien kg afvalzout per persoon in drie weken. Dat is onvoorstelbaar en ongehoord. **Vandaar ons Rijnproces tegen de Kalimijnen**

De 18 andere, door de Kalimijnen genoemde, Rijnverzilters, voegen daar gezamenlijk een ongeveer gelijke „traktatie” aan toe. En dan spreken wij nog niet eens van zware metalen, kankerverwekkende stoffen en allerlei andere vergiften. On **Rijnproces** is dan ook te beschouwen als een „test-case”. Het is onze eerste zet op de ongetwijfeld nog lange weg naar ons doel, een schonere Rijn. Zo nodig zullen meerdere acties volgen overal in het stroomgebied van de Rijn waar men boter op het hoofd heeft, binnen en buiten de grenzen.

De Stichting Reinwater
Giro 73344 te Amsterdam

In Hoek van Holland staat een flinke menigte ons enthousiast op te wachten. We zouden allemaal een duik in zee maken, maar de plannen zijn gewijzigd. We zullen hand in hand naar de branding hollen en dan demonstratief omkeren bij wijze van afkeer van het vervuilde water. Er komt echter niet veel van het hand in hand terecht en het effect gaat verloren. Voor het „Bad in zee” kregen we nog koffie en broodjes aangeboden van de gezamenlijke strandexploitanten en ik meen van de plaatselijke VVV, maar het kan ook de VVD zijn geweest. Thuis kijk ik erop terug: Voldaanheid, saamhorigheid door het op stap gaan voor een gemeenschappelijk doel, iets wat we als PPR ook eens moeten organiseren. Een gemeenschappelijk doel geeft solidariteit en die kan groeien door er samen aan te werken.

Ria Dijkstra, Baarn

Strategie

De reactie van het bestuur van het aktiecentrum Losser op de voor onze partij zo vernietigende verkiezingsuitslag kan na uitvoerige discussie en diepgaande overwegingen als volgt worden samengevat:

De bedenkingen die PPR-stemmers en potentiële PPR-stemmers, die wij kennen, hebben laten horen bij het bij voorbaat afwijzen van het CDA als regeringspartner moet als hoofdoorzaak van de grote terugval in zetels worden aangewezen.

Stel je voor dat het CDA voor de verkiezingen aan de PPR voor samenwerking in een toekomstig kabinet de voorwaarden had gesteld:

De PPR moet uitbreiding U.C. Almelo aanvaarden, de PPR moet de bouw van vijf nieuwe kerncentrales aan-

vaarden, moet levering reaktorvaten aan Zuid-Afrika aanvaarden, moet de maatschappij hervormende voorstellen in de ijskast zetten, kortom voor ons onmogelijk te aanvaarden voorwaarden had gesteld; we zouden des duivels geweest zijn.

Wij zijn van mening dat de kongresuitspraken over onze voorwaarden veel te lichtvaardig zijn genomen, dat partijbestuur en fractie onvoldoende hun gewicht in de schaal hebben gelegd om deze opstelling te voorkomen.

Wanneer blijkt dat PPR-leden hebben afgehaakt, dat bestuursleden slechts met pijn PPR hebben gestemd, mag deze gang van zaken ons toch wel tot bezinning brengen. Een keiharde opstelling tijdens de coalitiebesprekingen voor het nieuwe kabinet was veel verstandiger geweest. Als de zaak dan was vastgelopen op voor ons wettelijke punten was een goede oppositie de aangewezen weg geweest.

Wij als bestuur vragen ons af of deze lijn in de PPR wel uitgestippeld wordt door mensen die in hun dagelijkse werk met de gewone werkende mensen te maken hebben, want dan dient men toch te weten dat velen zich tot onze maatschappijopvatting aangetrokken voelen, maar het zich plaatsen in een isolement afwijzen. Hier helpt geen lief regeerakkoord met de PvdA tegen.

Het voorstel van het bestuur van ons aktiecentrum is dan ook om op korte termijn het roer om te gooien en weer

met beide benen op de grond en in de maatschappij te gaan staan. Gebeurt dit niet dan haken zeker hier in Losser een aantal leden en bestuursleden af. De PPR kan onzes inziens dan beter stoppen als politieke partij en de suggestie van Willem de Blécourt volgen en gaan optreden als vernieuwingsbeweging of aktiegroep.

Namens het aktiecentrum Losser
D. Buld, voorzitter
L. Dood, sekretaresse

Noord-Holland

Aktiecentra in Noord-Holland kunnen kandidaten inzenden voor de lijst van de PPR voor de statenverkiezingen van volgend jaar. De namen kunnen tot 15 september worden doorgegeven aan Wil de Munnik, Duinvlietstraat 22, Velsen-Noord (post Beverwijk), tel. 02510-28728.

Tot 15 september is het ook nog mogelijk het ontwerp-programma van de PPR-Noord-Holland 1978-'82 te amenderen. Dit ontwerp-programma is verkrijgbaar bij Gerda de Graaff, Admiraal de Ruyterweg 243, Amsterdam.

Intussen is het tweede infobulletin van het Noordhollandse aktiecentrum uitgekomen. Noordhollandse leden die het blad willen ontvangen kunnen eveneens terecht bij Gerda de Graaff.

Twijfel aan intenties oorzaak van wantrouwen

„We verloren onze motivering uit het oog”

De teleurstellende resultaten van de verkiezingen zijn mijns inziens mede te wijten aan het gebrek aan histories besef wat wij in de PPR tonen te bezitten.

We bezinnen of herbezinnen ons te weinig waarom destijds de PPR is opgericht. We dreigen de PPR los te snijden van de wortels, die ten grondslag liggen aan ons PPR-denken.

Daarmee gaat de partij dood. In ons laatste verkiezingsprogramma heb ik weinig of niets gevonden van een beschouwing over de zaken, die ten grondslag liggen aan ons bestaan als partij.

We zijn zuiver programmaties bezig geweest en de beginselen die achter dat programma liggen, waren niet genoeg bespreekbaar. We zullen weer moeten leren, ook daarover sprekend, naar elkaar te luisteren.

Het een en ander heeft mijns inziens grote gevolgen gehad.

Het verzwijgen van de motiveringen achter of liever voor ons programma heeft mijns inziens mede geleid tot onze verkiezingsnederlaag. Dat zijn namelijk geluiden waar de kiezer op wacht. De man of vrouw, die geen tijd of mogelijkheden heeft zich te verdiepen in uitgebreide programmapunten, vraagt juist naar de intentie, die ten grondslag ligt aan dat pro-

gramma. Dit te laten horen hebben we nagelaten.

Een gevolg van het niet bespreken van die beginselen is mijns inziens ook, dat we binnen de PPR soms ongenadig met elkaar omgaan. Zuiver programmaties bezig zijn heeft geleid tot keiharde tegenstellingen binnen de partij.

Een visie achter ons program kan een samenbindend element zijn. Een door conflicten verscheurde partij werft geen kiezers.

Het soms grote wantrouwen van partijorganen in de mensen van de fracties en de bewindslieden vloeit mijns inziens ook voort uit dezelfde oorzaak. Angst, dat bepaalde punten niet genoeg behartigd werden, heeft in de kerngroep geleid tot volstrekt overbodige moties waar felle discussies aan vooraf gingen. Als we mensen op posten zetten en we hebben geen vertrouwen in ze, dan twijfelen we misschien aan hun intenties. Die zouden dan ook bespreekbaar moeten zijn.

Als we ons gestuwd weten door onze motiveringen zijn we misschien ook niet zo bang om regeringsverantwoordelijkheid te dragen, dreigen we niet elk moment er mee te „kappen”. Want juist die bewogenheid uit de beginperiode van de PPR deed ons

streven om mee te regeren.

Die bewogenheid leidt tot verontrusting over deze maatschappij, over de wereld en haar voortbestaan en daardoor tot de wil om zoveel mogelijk de zaak in betere banen mee te helpen leiden. Die bewogenheid leidt mijns inziens niet tot een fatalisties wachten op de tijd, dat iedereen zal inzien, dat de PPR gelijk heeft gehad. „Eens zullen we weer meedoen”, maar dan hoeft het waarschijnlijk niet meer.

Het is misschien noodzakelijk om nog eens beschouwingen te lezen zoals die van Dolf Coppes in „Nu is het meest radicale nog niet genoeg”, een strategiestuk van de PPR '72. Zeker dit soort opstellen zouden mijns inziens toegestuurd moeten worden aan mensen, die om inlichtingen over de PPR vragen.

Ons programma en onze politiek op termijn zijn prachtig. Het vergeten van de motiveringen, diepere achtergronden, die tot deze maatschappijvisie geleid hebben, is naar mijn smaak de hoofdoorzaak, die onze nederlaag heeft ingeluid. Het (opnieuw) onder de aandacht brengen van deze visiestukken is een voorwaarde tot herstel.

Wieger van der Heide
Middelburg

Robbert van Dalenoord

Er is niets aan de hand

Nu iedereen eindeloos heeft geëmmerd is het van belang mijn slijter aan het woord te laten:

„Dag mijnheer. U gaat toch geen verdriet wegdrinken, wel? Anders verkoop ik u niet. Er is niks aan de hand met de PPR hoor. De ideeën en idealen staan immers recht overeind. Men telle de uitslag niet maar rekene het doel alleen. Dat is al van Vader Cats geloof ik. Daar bent u het mee eens toch? Maar de come-back is al weer begonnen. Ria naast Aantjes op de foto, Leo Jansen op de fiets langs de Rijn, Michel van Hulst met een knots van een paling in de Markerwaard. Als kamerlid zal ik voor een open Markerwaard blijven strijden, zei hij. Flauwekul natuurlijk, want de zaak is al lang rond. Maar het klinkt goed. Draaitollen en lieve heersbeestjes was veel te soft natuurlijk. Een stoere bink met een paling van tien pond, dat is wel wat anders. In een land waar de haring verdwijnt en de paling onbetaalbaar wordt moet je met een teken komen dat het volk aanspreekt. Serieus. Jullie hebben natuurlijk gelijk. Ook voor de mensen is het het beste wat jullie willen. Anders verdwijnt er nog wel meer dan haring en paling. Maar de manier waarop jullie het altijd zeggen. Ik ben lid vanaf de oprichting, dat weet u wel en als ik één keer ja zegt blijft het ja. Maar ik heb weleens gedacht, jongens kom eens een tijdje in de winkel staan dan leer je het wel af zo te zeiken, met permissie. De ene helft van de sprekers praat zo druilerig over nieuwe structuren op grond van wetenschappelijke analyses dat ik denk als jouw samenleving het wint dan wil ik er niet wonen. De andere helft houdt moralistische donderpreken, net als vroeger de paters en de dominees, alleen het onderwerp is nou niet de zonde en de duivel, maar de vervuiling en de vertrossing. De mensen

motten dat niet. Ze kunnen der ook niks mee. Jullie drijven ze zelf in de driipudding van Henk van der Meijden en Willem Duys. Ze horen van kommer en kwel, niks is er meer goed, je kunt niets meer eten of drinken of ademen zonder dat er zich allerlei troep in je lijf dringt, de ekonomie blijft slecht, in de ontwikkelingslanden hebben alleen schurken het voor het zeggen. Het wordt allemaal gezegd door mensen die misschien wat inzicht hebben. Maar de gewone man heeft geen inzicht en snapt er niks van. Dus die zegt: of ik nou zus of zo zal kreperen, het zal mij een zorg zijn, ik ben blij dat ik rij, zolang als het duurt. Daar kan ik hels van worden. Van dat gelul, met permissie. Der moest geen mens meer in een bestuur of een gemeenteraad of een Kamer toegelaten worden zonder eerst een half jaar in de kantine, of de winkel, of de fabriek, of het ziekenhuis gestaan te hebben. Moet ik daar een motie van maken? Ja ja. En het dan met veel gezeik en gelul verdedigen. Ach kom, ik kan immers nooit weg op zaterdag. Wat moeten we nou zonder bestuur, mijnheer? Het was heel verstandig van ze om allemaal op te stappen. Het duurde alleen weer veel te lang. Hadden ze meteen moeten doen nadat ze die klup van Trip hadden ingesteld. Zou zo'n man nou nooit eens denken wat heb ik me aangehaald met zo'n stelletje uitgegroeide pubers? Maar de mensen hebben niks gesnapt van die hele resolutietoestand. Nee, laten we nu op ome Joop stemmen, want anders wint die engerd van Van Agt het nog in Nederland, dan kan je geen rustige borrel meer drinken, wordt het één grote kostschool. Zo gaat dat mijnheer. Al het andere krijgt geen aandacht meer; wat je ook doet en schrijft en studeert en vecht en knokt voor de goeie zaak. De mensen zien het niet want ze snappen het niet. En met al

die eerlijkheid is het ook niks gedaan. Dat zie je nou toch. De PvdA belazert de boel met die resolutie want het CDA wil geen donder doen aan de hervormingsvoorstellen en toch zegt de PvdA er niks van. Het staat in de resolutie, maar ze doen net of er niks staat. En ze winnen bij het leven. Jullie blijven trouw aan die resolutie, die je tussen haakjes nooit had moeten doen, maar goed je had het nou een keer gedaan en nou moest je wel trouw blijven anders was het kiezersbedrog en jullie verliezen bij het leven. Flauwekul. Dit soort trouw wordt altijd afgestraft in de politiek. Je moet er niet zo over praten. Je moet voor jezelf blijven knokken om er nog iets uit te slepen, maar je moet het niet hebben over trouw en eerlijkheid en waarachtigheid, nog mooier, in de politiek. Dat zijn geen woorden die daar thuis horen. Paarden voor de zwijnen. Nou ben ik zelf ook aan het zeiken. Maar het zit me wel goed hoog. Straks worden al jullie goede ideeën door anderen overgenomen omdat jullie zo stonden te kletsen en volwassen te doen. Nou ja, dat is eigenlijk ook niet zo erg. Het gaat er om dat er iets van terecht komt. Zou Den Uyl er nog uitkomen denkt u? Dat met die abortus is link hoor. Abortus is een seksuele dwanggedachte bij Van Agt. Mensen met seksuele dwanggedachten zijn onmogelijk. Ik denk dat Den Uyl dat niet begrijpt. Die is nooit rooms geweest. Hoe meer je erover praat hoe erger het wordt. Iemand die denkt dat er spelden in het brood zitten klets je dat ook nooit uit zijn hoofd met redeneren. Je moet er juist niet over praten. Abortus moet je niet over praten. Trouwens over een paar jaar is het een randverschijnsel. Hadden jullie ook geen ruzie over moeten maken. Nou, u bent wat van plan mijnheer. Sjonge. Ook nog drie flessen jonge. Wel wel. O, u hebt zaterdag een feestje. O.K. Want laat ik het niet merken hoor. Er is niks aan de hand met de PPR.”

De PPR zal wel heel democratischer zijn. Terwijl Paul de Groot zich niet eens openbaart, blijft hij wel met sukses te werken.

☆

Mensen die zeggen dat het bestuur het blijftje erbij neergesloopt heeft, kunnen beter zeggen: de blijftje erbij neergesloopt.

☆

Van Agt is net Moesje Dapen. Het is heel makkelijk om met ons tot overeenstemming te komen, als u onze voorstellen aanvaardt.

Wim Kan krijgt toch nog gelijk: Bij de PPR treden altijd mensen af, die je nog nooit hebt zien optreden.

☆

Zonder bestuur: stindelijk lekker anarchiekies.

☆

Wat wat lastig is tegenwoordig, is dat bij conflicten de persoonlijke verboudtogen altijd zo goed blijven.

☆

Het punt is dus, dat er in het CDA een groot konflikt aan de gang is, dat in de PPR naar buiten komt.

Had de PPR geen compromis over abortus kunnen aanbieden?

☆

Is het u ook opgevallen dat Den Uyl altijd van die opstandige taal uitlaat als hij bij de Koningin is geweest?

☆

Het probleem was natuurlijk, dat je alles kunt uitstellen, behalve abortus.

☆

Wielge al gehoord over puinruimen of zou hij niet zoveel zin hebben?

PPRAK

PPR Aktie Krant

PPR-aktikrant, verschijnt elke twee weken, 16 september 1977, nummer 108

Gesprek met
Jacques Tonnaer:

Kongres moet zorgen voor nieuw vertrouwen

pag. 8 - 9

VREDESWEEK:

**nieuwe beweging
tegen kernwapens**

pag. 3 en 13

Verder:

- 6. Maidenspeech Ria Beckers**
- 7. Kerngroep: naar een
nieuw bestuur**
- 11. Oneigenlijk gebruik van
sociale verzekering**
- 12. Nederlandse vrouwen
voor Chili**

PPRAK

PPR-Aktiekrant, Uitgave Stichting
Radikalenkrant, verschijnt elke
twee weken.

directie: Jan Heytel, Sam Mol, Hans van
der Neut.

redaktieraad: Alice de Gier, Gerard de
Oude, Kees van Twist.

redaktie: Hans Berrevoets, Harm
Lamberts, Walter van Opzeeland
(eindredakteur), Wil Merkies, Dick
Rietbergen, Kees Waagmeester.

produktie: Lumax b.v., Utrecht,
Brouwer offset, Delft.

redaktie-adres: Walter van Opzeeland,
Rapenburgerplein 67, 1011 VH
Amsterdam, tel. 020-254434.

kopij naar het redaktie-adres, **getypt**,
met redelijke marge, blad aan één
zijde gebruikt.

abonnement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen:
Buro Politieke Partij Radikalen
Singel 277, Amsterdam. Telefoon
(020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen:
Penningmeester PPR, postgiro 1575600
te Amsterdam.

Studiedag over De Zachte Revolutie

Op zaterdag 22 oktober organiseert de studiestichting in Utrecht een studiedag over de nota „De Zachte Revolutie”. Voor- en tegenstanders zullen die dag hun licht laten schijnen over de verschillende aspecten van deze nota. Nadere bijzonderheden zullen in de volgende PPRAK worden bekend gemaakt. Wie zich voor deze studiedag wil aanmelden kan dat doen door f 2,50 over te maken op giro 214 46 33 t.n.v. Studiestichting voor Radikale Politieke Vernieuwing te Amsterdam.

De nota „De Zachte Revolutie” is te bestellen via een briefkaart of telefoontje naar de Studiestichting, Singel 277 te Amsterdam, tel. 020-22 60 18.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Dinsdag

Harrie Korsten, Limburgs statenlid voor de PPR, heeft het dagelijks bestuur van zijn provincie ontoelaatbaar gebruik van gemeenschapsgelden verweet, zo lees ik. De in de vroegere grindgaten van Midden-Limburg aangelegde jachthavens worden namelijk hoofdzakelijk gebruikt door Duitsers. Door de hoge liggelden meren de — verhoudingsgewijs weinige — Nederlandse watersportliefhebbers uit die streek hun scheepjes liever ergens illegaal af aan de Maas. Maar de Duitsers (de Prussen, zoals ze in het dialect nog heten) moeten in eigen land nog veel meer aan liggeld betalen dan wat Gedeputeerde Staten hun in Limburg vraagt. Vandaar dat de ontgrinde terreinen een dorado voor nogal „dure” Duitsers zijn geworden. Die grindwinning heeft de Limburgers jarenlang veel last bezorgd, waarbij nog komt de onherstelbare schade aan het landschappelijk schoon. En nu die invasie van Duitsers met hun bier-uit-blik.

Na ontgrinding en ontmergeling ziet het er naar uit dat inderdaad niemand (meer) weet „hoe schoon ons Limburg is”. Bij dit alles komt nog dat ondanks de hoge liggelden de door Gedeputeerde Staten aangelegde jachthavens met verlies werken. Er moet veel gemeenschapsgeld bij — alle Duitsers ten spijt. Die waterrecreatie is, aldus Harrie, niet meer dan een pleister op de wonde die de ontgrindingen in het Limburgse landschap hebben geslagen. Een volkomen verkeerde pleister bovendien, want in plaats van aan jachthavens — waar geld bij moet — hadden GS eerst moeten denken aan de inrichting van „sociale dagstranden” op de wonde plekken. Het is duidelijk dat daar in de eerste

plaats de mensen uit de buurt plezier van zouden hebben gehad. Als de overheid daarop had moeten bijpassen, dan was dat, wat Harrie betreft, verantwoord geweest.

Alleen de zuiderling, wie Limburg lief heeft, weet hoe schoon het daar kan toegaan.

Vrijdag

Dus toch een tweede kabinet-Den Uyl. Veringa heeft ervoor kunnen zorgen dat Den Uyl, Terlouw en Van Agt het min of meer eens konden worden over de abortus. Met dien verstande dat aan het leven van het nieuwe kabinet desgewenst door het CDA een voortijdig einde kan worden gemaakt als dit zijn denken niet ziet weerspiegeld in een via het parlement te betrekken wetsontwerp... over abortus. Of begrijpt zo'n simpele ziel als schrijver dezes er weer helemaal niets van? Hij wil alle respect hebben voor anderen. Ook als ze zich als sjacheraars opstellen. Ze maken het hem wel moeilijk als ze over de democratie losjes heenlopen — want daar ziet het naar uit. Hoe schoon ons Nederland is weet ook niemand.

Maandag

Naar de radio mag ik op zijn tijd graag luisteren. Zoals gistermiddag naar het programma Delta van de Avro. Daar werd een Legendijk-steekproef wereldkundig gemaakt, die voorspelt dat als er nieuwe verkiezingen zouden worden gehouden PvdA en D'66 opnieuw winst zouden boeken. Hoi. CDA en VVD zouden volgens de steekproef op gelijk peil blijven. Hmm. De Winst van de PvdA en D'66 zou opnieuw ten koste gaan van de kleine partijen, maar... met uitzondering van de PPR. Mijn partij zou wat stemmental betreft zichzelf blijven en zelfs een tendens tot stijgen vertonen. Hiep hoi. Dat mag ik horen, dat wil ik graag lezen. Maar de kranten stellen me teleur vandaag. Geen letter over die uitzonderingspositie van de PPR. Als ik mijn oren spits, luisteren die journalisten naar het schijnt maar met een half oor.

Ria Beckers:

Vredesweek

„De straten lagen vol puin van verwoeste huizen. De mensen die op blote voeten door de ruïnes klauterden, waren allemaal wel op een of andere plaats gewond. Omdat ze brandwonden opgelopen hadden door de felle straling en het uit wonden stromende bloed hun lichaam bedekte, kon ik bij hen de kleren niet van het lichaam onderscheiden. Met hun gescheurde huid kropen de mensen over de grond. Er lagen veel lijken: met hun hoofd in een blusbak omdat ze in hun stervensnood water wilden drinken. Ik trof nog schrijnender gevolgen van de vernietiging aan, toen ik Takenokubo inging. Zwartgeblakerde bomen stonden temidden van een enorme puinmassa. Er hing een walgelijke stank over de gehele stad. Het door de hitte gesmolten glas van de ruiten was verwrongen tot een stroperige massa; ijzeren balken hingen er als verwelkte stengels bij. Er was geen menselijke gestalte te zien. Er stond wat water roerloos in een metalen badkuip die de vuurzee tamelijk goed had doorstaan. Alhoewel het vier uur 's middags was, bedekte de zwarte hemel de geblakerde aarde als een omgekeerde krijtdoos.”

Dit is een stukje uit het verhaal van Noguči Kingo, nog een kind toen Nagasaki op 9 augustus 1945 getroffen werd door een kernbom. (Vijfenveertig duizend doden, zestigduizend gewonden.)

Het verhaal staat afgedrukt in een brochure uit het informatiepakket dat het Interkerkelijk Vredesberaad in het kader van de jaarlijkse Vredesweek-actie heeft rondgestuurd. Een heel concrete (volgens sommigen controversiële) actie dit keer, die tenslotte moet uitmonden in een verzoek van de Nederlandse regering aan de regering van de V.S. om zijn kernwapens weg te halen van Nederlands grondgebied. Een actie die de discussie over kernbewapening — verzand en verdronken in bezorgdheid zonder konsekwenties — een nieuwe stoot kan geven. Een actie die de steun nodig heeft van zoveel mogelijk PPR-mensen. De PPR toonde zich im-

mers niet alleen bezorgd over de kernwapenstrategie van NAVO en Warschaupakt, maar durft daaruit ook de konsekwenties te trekken in haar beleid. En daarin is ze helaas een uitzondering.

De discussie is ondergesneeuwd in mooie woorden. Maar het machtsevenwicht waarop onze veiligheid zou berusten bestaat niet meer: atoomwapens verspreiden zich buiten beide machtsblokken om. Jarenlange onderhandelingen over vermindering van bewapening hebben niets uitgehaald. Integendeel: de wedloop gaat door, bewapening is een doel op zichzelf geworden. De ontwikkeling van meer „bruikbare” atoomwapens (neutronenbom) brengt het risico van een kernoorlog met sprongen dichterbij. Er komt een moment dat dit systeem niet meer te hanteren valt.

De actie van het I.K.V. maakt duidelijk dat deze heilloze ontwikkeling niet kan worden gekeerd door bezorgde woorden. Dat we afmoeten van die dubbele moraal waarin onze politieke partijen zo sterk zijn. Als politikus of als lid van een politieke partij goed vinden of zelfs bevorderen wat je als mens of als christen volstrekt immoreel acht, kan niemand verdedigen. Help de Kernwapens de wereld uit! Om te beginnen uit Nederland.

Volgende week zaterdag:

Bussen naar Kalkardemonstratie

Vanuit een reeks plaatsen in ons land zullen volgende week zaterdag, 24 september, bussen rijden naar de Westduitse grensplaats Kalkar met deelnemers aan de internationale demonstratie tegen kernenergie die daar, zoals bekend, die dag om elf uur 's morgens begint. Nadere informatie over deze vervoersmogelijkheid geeft het landelijk contactadres van het Landelijk Energiekomitee (LEK), Oude Gracht 42, Utrecht, tel. 030 - 31 43 14.

De organisatoren zien geweldloosheid als het thema van deze betoging in Kalkar die haar aanleiding vindt in de bouw van een snelle kweekreaktor daar, waarin Nederland en België ieder voor 15 procent deelnemen. Als het van de organisatie alleen zou afhangen, zou de betoging ook in alle vreedzaamheid kunnen verlopen, maar men moet helaas rekening houden met de mogelijkheid dat de Westduitse autoriteiten de demonstratie tegenwerken. De ervaring, opgedaan

bij vorige, soortgelijke demonstraties, zoals die in Brockdorf, leert dat de Westduitse politie zich weinig aantrekt van het grondwettelijke recht van vrijheid van meningsuiting en betoging, er op uit schijnt de anti-kernenergiebeweging te splijten en in de kriminele sfeer te trekken. Voor de Westduitse groepen deelnemers, die het merendeel van de demonstranten zullen vormen, staat daarom het democratische recht van vrijheid van meningsuiting voorop. De demonstratieleiding heeft gezorgd voor een ordedienst, die instructies heeft gekregen al te militante figuren van de vreedzamen te isoleren. De ervaring leert dat

het de vraag is of dergelijke provocateurs wel tot de demonstratie horen. Het had er alle schijn van dat het tegendeel het geval was en ze op instructies van „tegenstanders” van de demonstratie handelden.

Ondanks alle voorzorgsmaatregelen meent de demonstratieleiding er daarom goed aan te doen deelnemers bij voorbaat te waarschuwen voor de niet volledig tevoren in te schatten risico's van deelname aan de Kalkardemonstratie. Zoals bekend kan men het protest tegen kernenergie ook financieel steunen door een bijdrage op giro 77992 t.n.v. penningmeester Kalkarproces, Amsterdam.

Bas de Gaay Fortman leidt Fractie Eerste Kamer

Bas de Gaay Fortman treedt vanaf 20 september op als fractievoorzitter van de PPR in de Eerste Kamer. Vanaf die datum is Boy Trip vicevoorzitter en Dik van Kleef sekretaris-penningmeester, naast de leden Constant van Waterschoot en Lou Hoefnagels. In het seniorenkonvent van de senaat zal de partij worden vertegenwoordigd door de fractievoorzitter met de vicevoorzitter als plaatsvervanger. De samenstelling van de commissie is als volgt:

Alg. Zaken etc.:	Lid	Plv. lid
Ned. Antillen etc.:	Trip	De Gaaij Fortman
Buitenlandse Zaken:	De Gaaij Fortman	Hoefnagels
Ontwikkelingssamenwerking:	De Gaaij Fortman	Hoefnagels
Eur. Samenwerkingsorg. etc.:	Hoefnagels	De Gaaij Fortman
Justitie:	Van Waterschoot	Van Kleef
Binnenlandse zaken etc.:	De Gaaij Fortman	Trip
Onderwijs en Wetensch.:	Van Kleef	Trip
Wetenschapsbeleid etc.:	Van Waterschoot	Van Kleef
Financiën:	Van Kleef	Van Waterschoot
Defensie:	Van Kleef	Trip
Volkshuisvesting etc.:	Trip	De Gaaij Fortman
Verkeer en Waterstaat:	Hoefnagels	Van Waterschoot
Ekonomische Zaken:	Van Waterschoot	Van Kleef
Landbouw en Visserij:	Trip	Van Kleef
Sociale Zaken:	Van Waterschoot	Hoefnagels
Volksgesondheid etc.:	Van Kleef	Trip
Cultuur en Recreatie:	Trip	Hoefnagels
Maatschappelijk werk:	Hoefnagels	Van Waterschoot
Bijz. Komm. Burg. Wetboek	Hoefnagels	Van Waterschoot
Bijz. Komm. Ambtenarenregl.	De Gaaij Fortman	Trip
	Van Kleef	Trip

Michel van Hulten uit de Kamer

Michel van Hulten, die per 8 september voor de keuze werd gesteld tussen zijn staatssekretariaat en het lidmaatschap van de Tweede Kamer, heeft besloten af te zien van zijn zetel in de Tweede Kamer en zijn functie als staatssecretaris te blijven vervullen tot een nieuw kabinet optreedt. Zijn opvolger in de Tweede Kamerfractie van de PPR wordt Henk Waltmans uit Oosterhout, die ook reeds van december 1972 tot mei 1977 deel uitmaakte van de Tweede Kamerfractie van de PPR.

Van Hulten acht — gegeven de verschillen van inzicht binnen de partij omtrent de te volgen politieke koers in de komende periode — het beter zich terug te trekken uit de beroeps-politiek. Hij wil zodoende geheel vrij komen te staan in zijn deelname binnen de PPR aan de discussie en besluitvorming over de door de partij te volgen politieke lijn. Zijn besluit om de Tweede Kamer te verlaten is niet ingegeven door verschil van inzicht ten aanzien van praktische politieke besluitvorming binnen de fractie. De beide overige fractieleden, Ria Beckers en Leo Jansen betreuren zijn besluit.

Gemeente Paper met modelprogram

Het augustus/septembernummer van de Gemeente Paper is vooral van belang door de publikatie van het provinciaal modelprogram op hoofdpunten ten behoeve van de provinciale verkiezingen in maart 1978. Dit program is opgesteld door de stuurgroep raads- en statenwerk in samenwerking met een aantal geïnteresseerde PPR-leden. In het oktobernummer hoopt de redactie van Gemeente Paper het gemeentelijk modelprogram op hoofdpunten te kunnen publiceren.

Het augustus/septembernummer besteedt verder aandacht aan:

— de maatregelen die provincies en gemeenten kunnen nemen om het wonen in kleine kernen te bevorderen, met voorrang voor de eigen bevolking;

— decentralisatie van het welzijnsbeleid;

— de rol van de gemeente bij het nemen van maatregelen om de toegankelijkheid van openbare gebouwen voor gehandicapten te bevorderen;

— de invloed van de wet AROB op het oneigenlijk gebruik van artikel 19 van de wet op de Ruimtelijke Ordening. (Dit blijft een actuele zaak.)

IDENTITEIT

De kerngroep van eind augustus heeft wijselijk uit de opdracht aan de commissie van wijze mensen, die het bestuurs-puin moet ruimen, één element gewipt, namelijk dat van de identiteit van de partij. De commissie mag zich buigen over een beleidsstuk en een nieuw bestuur en daar heeft zij de handen meer dan vol aan.

De kwestie van de identiteit is typies geen kwestie voor één of andere commissie. Het is ook geen kwestie die in een paar maanden „opgelost” kan worden. Bas de Gaay Fortman grapte, en dat was een grapje met een onderton, dat de PPR de verkiezingen niet had verloren door een gebrek aan identiteit, maar door een teveel aan identiteit. Maar er is grote aandrang om over dat onderwerp te praten.

Ria Beckers liet merken, dat ze er niet zoveel zin in heeft. Ons programma is onze identiteit, zei ze, en dat is duidelijk genoeg.

Natuurlijk heeft de PPR een identiteit, al was het alleen maar doordat elke groep die zich op de één of andere manier manifesteert, een gezicht heeft.

Maar er is een probleem, er is twijfel, er is verschil in uitleg over wat de PPR is. Het rapport-Trip wijdt aan de geestverwantschap van de radicalen anderhalve pagina en enkele partijgekkens kennen de volgende zin al uit hun hoofd: „het bevorderen van de dialoog tussen joods-christelijk/marxisties denken, waarbij ook aandacht moet worden geschonken aan liberale beginselen”. Daarnaast werd ook genoemd het vertalen van het Derde-Werelddenken en het denken van de vredesbewegingen. De grote onderwerpen uit de vier kernthema's (vrede, macht, milieu en welzijn) en vooral de samenhang tussen die onderwerpen moeten onder het licht van die dialoog worden gelegd. En met die dialoog wordt dan die beroemde volzin bedoeld. Het rapport-Trip doet

enkele suggesties, want dit punt moet „nadrukkelijk en voortvarend ter hand worden genomen”. Er zou een centrum voor studie en gesprek moeten komen.

WEERZIN

Dat is een concrete suggestie, maar is dat voldoende? Mijn antwoord is nee. Ik denk dat het heel veel moeite zal kosten de PPR over identiteit behoorlijk aan de praat te krijgen. En dat dat ook de afgelopen jaren weinig is gebeurd, komt niet uit de lucht vallen. In het blad „Tijd en Taak” van 2 oktober van vorig jaar zijn naar aanleiding van het beginselprogramma van de PvdA een paar levenswaardige artikelen over dat fenomeen geschreven. Eén van die artikelen is van de hand van Erik Jurgens, die blijk geeft van grote weerzin tegen een beginselprogramma. Sinds 1966, schrijft hij, zijn er typiese partijprogramma's ontstaan zoals D'66 en de PPR. Stem niet op beginselen, maar op beleid, was het motto, waaraan ook de PvdA heeft meegedaan. Het werkte verfrissend en de PPR heeft in 1968 uitdrukkelijk geen beginselprogramma willen hebben. Erik Jurgens noemt dit een goede beslissing. Uit de verkiezingsprogramma's zijn de beginselen wel afleesbaar; ze zijn niet vooraf afdwingbaar. Het willen vastleggen van een PPR-visie of beginselen benaauwt Erik Jurgens, „want straks staan weer de zwakke broeders op die met die vastgestelde leer in de hand, de dynamiek van het politieke denken en voelen willen ontkennen. En die, in hun onmacht tot eigen politieke creativiteit, nieuwlichters zullen verketteren”. Erik Jurgens pleit er wel voor voortdurend bezig te zijn met het uitdenken en uitbouwen van de achterliggende visies en waarden. Ook hij suggereert het benutten van wetenschappelijke bureaus van de partijen, de partijbladen etc. „Niet om het vaststellen, maar om het permanent onder kritiek stellen van het credo gaat het”.

Klaarkomen, schrijft Erik, is hier niet bij.

GESCHIEDENIS

Hier zien wij dan de weerzien verwoord om iets van beginselen of een achterliggende mens- en maatschappijvisie vast te leggen en de argumenten die Erik Jurgens daarvoor gebruikt zijn heus ter harte te nemen. Maar naar mijn mening wordt toch onvoldoende onderkend, dat het niet een beginselprogramma zelf is, dat oorzaak zou kunnen zijn van verkettering.

Als men de geschiedenis van de beginselprogramma's in de SDAP nagaat, wat ds. Ruitenbergh in hetzelfde nummer van Tijd en Taak zeer overzichtelijk voor ons doet, dan is het heel treffend te lezen, dat de verschillende beginselprogramma's van de SDAP hulpmiddel waren om die partij een gezicht te geven.

Goed, en dan werd er oneindig gediscussieerd over de vraag of het maatschappelijk stelsel economies verouderd is en dus zedelijk veroordeeld, of dat het woordje „dus” niet moest worden geschrapt.

Maar het ging wel om een belangrijke vraag, namelijk of het moreel handelen ondergeschikt is aan de wiskundige-analyseerbare economische wetten, zo legt de socialistenkenner Ruitenbergh uit.

Dit is zomaar een voorbeeld. De weerzin om een achterliggende visie op papier te krijgen kan te maken hebben met de weerzin om er over te discussiëren. En wie oproept tot discussie, maar dat doet zonder aan te geven waartoe, loopt een grote kans die discussie nooit van de grond te zien komen.

En als er dan een achterliggende visie uit onze verkiezingsprogramma's is af te lezen, waarmee ik het eens ben, zet die visie dan eens op papier.

Het gevaar van het niet willen vastleggen van een achterliggende visie is net zo groot als het gevaar van het wel vastleggen ervan. Een beginselprogramma, of een

linksaf
en
omhoog

door Kees Waagmeester

visieprogramma, of een visiestuk of hoe je het ook noemt, is voor mij slechts een middel om die voortdurende discussie die wordt gewenst een beetje zinnig te richten. Om te voorkomen dat er of in de ruimte of helemaal niet wordt gepraat.

MOTIEVEN

Wij staan voor de opgave een samenhang te formuleren tussen de vier thema's van de PPR, waarover we in de afgelopen jaren hebben gekongresseerd. Dat samenhangstuk kan niet blijven steken in een programma's stuk. Wij zullen moeten uitpraten en moeten formuleren wat onze maatschappij-analyse is, wat het mensbeeld is dat achter ons program zit, welke middelen we willen gebruiken om onze doelstellingen te verwezenlijken en vooral wat onze motieven zijn. Ik heb erg hoge verwachtingen van een dergelijke discussie en van het stuk dat we op tafel zullen krijgen. Er zal een grote vormende werking van kunnen uitgaan, het is een middel om eens te formuleren waar we ten diepste mee bezig zijn. Om de vrees voor verkettering aan de hand van een visieprogramma weg te nemen, kan men het stuk, nadat het is vastgesteld, onmiddellijk vernietigen. Want het gaat om het proces.

Ria Beckers in maidenspeech over gijzelingen:

GEWELD ROEPT GEWELD OP

Tijdens het Tweede Kamer-debat van 23 juni over de gijzelingen in Bovensmilde en de Punt heeft Ria Beckers haar maidenspeech als kamerlid gehouden. Zij wees erop dat de PPR-fractie ontzet is over het feit dat de gijzelingen aan acht mensen het leven hebben gekost. De terreurakties van de Zuidmolukse kapers zijn volstrekt te veroordelen. Het erkennen van onze medeverantwoordelijkheid voor het klimaat waarin deze konden gebeuren is echter een voorwaarde om tot een werkelijke oplossing te komen. Geweld lost in deze situatie niets op.

Terreur is, aldus Ria Beckers, een afschuwelijke zaak. Geen enkel doel wettigt het in de waagschaal stellen van de levens van onschuldige mensen en zelfs kinderen zoals de Zuidmolukse kapers dat deden. Het zou te gemakkelijk zijn slechts de Zuidmolukse leiders en de Zuidmolukse gemeenschap verantwoordelijk te stellen voor terreurakties als deze, die niet als incidenten kunnen worden beschouwd maar een nieuwe fase zijn in ontwikkelingen die ook bepaald zijn door de Nederlandse overheid en de Nederlandse samenleving en dus niet alleen door het feit dat de Zuidmolukkers een ideaal blijven koesteren dat los staat van de politieke werkelijkheid.

Nederland heeft immers de tijdelijkheid van het verblijf van de Zuidmolukkers hier en hun ideaal: de terugkeer naar een vrij en onafhankelijk Ambon nooit echt ter discussie gesteld. De in de loop van de ruim 25 jaar, die de Zuidmolukkers in Nederland zijn, geboren kinderen — opgevoed met het ideaal van hun ouders — leven tussen twee werelden. Aansluiting bij de cultuur van hun ouders is niet meer mogelijk, aansluiting op de veel-eisende industriële Nederlandse samenleving uitermate moeilijk. De gevolgen zijn: isolement, sterke ge-

bondenheid aan de jeugdgroep die haar eigen regels gaat stellen, conflicten met de ouderen en conflicten met de Nederlandse samenleving, die intussen datgene waar zij voor willen vechten als onhaalbaar ziet.

Medeverantwoordelijkheid

De PPR-fractie wil in het licht van een erkenning van onze medeverantwoordelijkheid voor het klimaat waarin dit soort trieste en onbegrijpelijke akties konden gebeuren het beleid van de regering inzake de gijzelingen in de Punt en Bovensmilde beoordelen. In het kamerdebat over de gijzelingen in Beilen en Amsterdam van december 1975 heeft de PPR het mogelijk gebruik van geweld bij terreurakties niet uitgesloten. Wel is nadrukkelijk gepleit voor uiterste behoedzaamheid. De vraag is daarbij ook in hoeverre een gewelddadige beëindiging kan zijn tot een nog ernstiger inbreuk op de rechtsorde.

Wat betreft het moment van ingrijpen met militair geweld zijn er voor de PPR drie vraagpunten. In de eerste plaats is het niet zeker dat de gezondheidstoestand van de gegijzelden een langer verblijf in de trein niet toeliet — zoals de regering stelt, maar wat niet wordt bevestigd door latere verklaringen van de gegijzelden zelf en van de artsen. In de tweede plaats hield de verwachting dat de kapers niet op korte termijn overstag zouden gaan, geen rekening met de eerste sporen van twijfels die blijkbaar toch bij de overvallers in de trein aanwezig waren en die, gezien de omstandigheden, snel zouden kunnen toenemen. En ten slotte miskende de vrees voor het leven van de gegijzelden na de laatste bedreiging het feit dat de kapers ondanks

herhaalde dreigementen naar buiten niemand hadden gedood. (Volgens de verklaringen van de gegijzelden waren zij dat ook niet van plan.) Er waren slechts mensen vrijgelaten.

Wat was de bedoeling?

Vraagtekens zet Ria Beckers ook bij de wijze waarop geweld is gebruikt. Is dit gedaan met het risico om te doden, zoals de regering heeft verklaard, of is er geschoten met de bedoeling zoveel mogelijk kapers onschadelijk te maken, ongeacht of ze zich zouden verzetten of niet? Als dat laatste juist is — en de aanwijzingen gaan in die richting — hoe is dat dan te rijmen met de doelstelling om levens te sparen? Wij kunnen niet anders dan tot de konklusie komen dat militair geweld in deze situaties niets oplost, omdat dit geweld alleen vernedert; omdat de verhalen die de ronde doen over lichamen, doorzeefd met kogels, alleen verharden; omdat geweld geweld oproept.

Militair geweld is ook geen oplossing omdat de kapers blijken te hebben geleerd van Wijster, hun taktiek kunnen verbeteren met als gevolg de mogelijkheid van een heilloze eskalatie. Daarom is het voor de toekomst bemoedigend dat de regering over een „nederlaag” heeft gesproken.

Voor wat de toekomst betreft pleit de PPR-fractie voor een meer permanente crisisbeheersing. In dit verband is het verheugend dat door de regering een onderzoek wordt voorbereid naar de mogelijkheden van geweldloze konfliktoplossing. Vanuit het besef van medeverantwoordelijkheid voor het gegroeide klimaat moeten wij zoeken naar een nieuwe gezamenlijke gespreksbasis met de Zuidmolukse gemeenschap. Ook voor de kerken kan hier een taak liggen.

Binnenkort interimbestuur

Kerngroep stelt commissie van wijze mensen in

De kerngroepvergadering van 27 augustus heeft naar aanleiding van de bestuurskrisis een serie besluiten genomen. Het belangrijkste besluit is de instelling van een commissie van wijze mensen, die een beleidsnota moet opstellen voor het eerstvolgende kongres, dat op 5 november wordt gehouden. De commissie moet hierbij uitgaan van beleidsuitspraken van eerdere kongressen en van het evaluatierapport van de commissie-Trip en van de reacties, die daarop zijn binnengekomen vanuit de partij.

De commissie van wijze mensen zal aandacht schenken aan de door de partij te voeren strategie en aan de partij-organisatie.

Een voorstel om deze wijze mensen zich ook over de identiteit van de PPR te laten buigen werd door de kerngroep verworpen.

De commissie van wijze mensen, zo besloot de kerngroep, zal aan de kerngroepvergadering van 24 september voorstellen doen om tijdelijk in een bestuur te voorzien. Hierbij wordt gedacht aan een groep van een vijftal mensen, dat totdat een nieuw partijbestuur wordt gekozen door het kongres van 5 november, leiding kan geven aan de partij.

De commissie van wijze mensen zal voor het definitieve bestuur voorstellen doen aan het kongres van 5 november en daarvoor een rooster van aftreden opstellen.

De kerngroep benoemde in de commissie van wijze mensen de oudpartijvoorzitter Erik Jurgens, Jacques Tonnaer, Dolf Coppes en Wouter van Dam en naast hen minister Boy Trip en het Zuidhollandse statenlid Gidi van Dongen.

De datum van 5 november voor het ekstra kongres is gekozen om de aktiecentra voldoende tijd te geven zich te buigen over de voorstellen van de commissie van zes over het beleid en het nieuw te kiezen partijbestuur.

Op de kerngroepvergadering van 24 september, waar het tijdelijke bestuur zal worden benoemd, zal de commissie van wijze mensen aanwezig zijn om reacties te beluisteren op het rapport van de commissie-Trip, dat in de afgelopen tijd in de aktiecentra is besproken.

Voor zover besluiten van de kerngroep van eind augustus in strijd zijn met het reglement van de partij, werd dat tot het eerstvolgende kongres buiten werking gesteld.

De kerngroep heeft in een besluit de verantwoording over het beleid van de partij ten aanzien van de kabinetsformatie gelegd bij de Tweede-Kamerfractie, die zich daarbij desgewenst kan laten adviseren door wie zij wil.

Ongenoegen

Aan de stemmingen over deze zakelijke voorstellen ging een uitvoerig debat vooraf, waarin zowel de afgetreden voorzitter Wijnand van Hoogevest als de afgetreden vicevoorzitter Jaap de Jong hun visies gaven op de bestuurskrisis. Daarbij kwamen de onoverbrugbare tegenstellingen onverbloemd op tafel te liggen.

Veel andere sprekers uitten hun ongenoegen over de bestuurskrisis, waarbij velen de vraag naar de oorzaak er van niet zouden kunnen beantwoorden. Eén van de kerngroepleden noemde het „godgeklaagd dat in een wereld waar alle energie nodig is om de problemen te lijf te gaan zoveel tijd verspild wordt aan konfliktjes”.

De beschouwingen van de kerngroepleden waren aanzienlijk gematigder dan die van de beide hoofdrolspelers in het konflikt, Van Hoogevest en De Jong. Wijnand van Hoogevest herhaalde, dat zijn groep een prakties gevolg wil geven aan het rapport van de commissie-Trip en dat volgens hem de PPR kon-

kreet moet uitspreken dat samenwerking met niet progressieve partijen een reële mogelijkheid voor de (nabije) toekomst zou moeten zijn. Een uitspraak dat de PPR politieke verantwoordelijkheid wil dragen moet een dergelijke invulling krijgen, anders is zij niet meer dan het intrappen van een open deur.

Jaap de Jong zei de karikaturen die van hem waren getekend niet te aanvaarden. Hem was het konflikt niet duidelijk. Hij waarschuwde er voor door koerswijzigingen niet ook de drie zetels die de PPR behaald heeft, kwijt te raken. Het Amsterdamse raadslid Peter Lankhorst zei, dat de kompromisvoorstellen die Jaap de Jong had gedaan neerkwamen op een voortzetting van de gang van zaken in het verleden.

Bas de Gaay Fortman vond, dat de combinatie getuigen en regeren een goede combinatie is voor een politieke partij. Maar regeren en klagen, zeuren en protesteren, zoals hij het noemde, is een slechte combinatie. Evenals klagen, zeuren en protesteren zonder meeregeren weinig oplevert. Als een partij meeregeert is haar getuigenis wel meer waard. Over de vraag die in de afgelopen jaren is opgeworpen of meeregeren niet juist het getuigen schaaft, moest men maar eens studeren, zei hij.

Een voorstel van enkele Rotterdammers om bij de discussie over de toekomst van de partij ook de mogelijkheid te bestuderen de partij op te heffen en de leden in geestverwante partijen te laten doorwerken, werd door gebrek aan steun niet in behandeling genomen. Het voorstel werd al gauw uitgelegd als een voorstel om de partij op te heffen, wat het niet was. Maar Ria Beckers knoopte hieraan de opmerking vast, dat leden van een kerngroep goed moeten beseffen, dat hun uitspraken allerlei gevolgen kunnen hebben die men niet wenst.

Oproep kandidaten voor het partijbestuur

Op het ekstra partijkongres, dat zaterdag 5 november in Musis Sacrum aan het Velperplein in Arnhem zal worden gehouden (en dus niet op 1 oktober zoals in de vorige PPRAK abusievelijk werd bericht) moet een nieuw partijbestuur worden gekozen. De verkiezing van een nieuw bestuur wordt in opdracht van de kerngroep voorbereid door de „commissie van zeven” (bestaande uit Dolf Coppes, Wouter van Dam, Gidi van Dongen, Erik Jurgens, Jacques Tonnaer, Boy Trip en Louis Vuurboom) die ook een beleidsnota aan

het kongres zal voorleggen.

Om het kongres een goed partijbestuur te kunnen voorstellen heeft de commissie een ruim arsenaal van serieuze kandidaten nodig. De partijleden worden daarom opgeroepen namen te noemen van mensen die men voor het lidmaatschap van het partijbestuur geschikt acht.

Kandidaten moeten in elk geval over voldoende tijd, inzet en inzicht in het functioneren van de partij beschikken. Ze dienen verder bereid te zijn vanuit een loyale houding ten opzichte van de door het kon-

gres vast te stellen politieke beleidslijn en een goede samenwerking met hun medebestuurleden leiding te geven aan een partij die — zeker in het zicht van de komende raads- en statenverkiezingen — er weer bovenop moet komen.

Tot 8 oktober a.s. kunnen namen van kandidaten schriftelijk worden aangemeld (zo mogelijk met aanduiding van de eventueel te vervullen functie in het partijbestuur) bij de sekretaris van de commissie, Louis Vuurboom, Vlietwaard 343, Alkmaar.

Jacques Tonnaer, één van de „wijze mensen“:

We hebben gelijk als we van de kiezers

Jacques Tonnaer (47), een van de „wijze mensen“ die in het konflikt binnen de PPR bemiddelen, is oud-voorzitter van de partij. Sinds twee jaar is hij burgemeester van Sittard, waar hij in het college van Burgemeester en Wethouders onder meer de portefeuille van Ruimtelijke Ordening behartigt. Hij is een even beminnelijk als welbespraakt Zuid-Limburger, geboren en getogen in Hoensbroek. Als onderwijzer werd hij in 1958 raadslid van zijn geboorteplaats, weldra ook wethouder daar en lid van Provinciale Staten voor de KVP. In 1967 volgde zijn benoeming tot burgemeester van het voor Hoensbroek naburige Schinveld. In de voor een Limburger zoveel betekende karnavalsweek van 1968 werd de PPR opgericht nadat vijf Limburgse statenleden — onder wie Jacques Tonnaer — met de KVP braken. Het jaar daarop werd hij voor de PPR lid van de Eerste Kamer, wat hij tot 1974 bleef.

Hij kan er prat op gaan in zeker opzicht de eerste „gekozen burgemeester“ van ons land te zijn. Achteraf gekozen, zo men wil „bevestigd“. Bij de statenverkiezingen van 1970 kreeg hij als burgemeester van Schinveld 70 % van de in zijn gemeente uitgebrachte stemmen bij een opkomst van ongeveer 80 %. Vier jaar later bleef lijsttrekker Tonnaer bij de statenverkiezingen net onder de 50 % omdat de KVP toen haar maatregelen had genomen en gezorgd had voor een eigen man uit Schinveld op haar lijst. In het gesprek dat wij met deze „wijze mens“ voerden en waarin hij pas na enige aarzeling kon toestemmen, kwamen zowel zijn openhartigheid als zijn diplomatieke kwaliteiten in dikwijls boeiende spanning met elkaar naar voren.

Wat kun je zeggen over de bestuurskrisis op zichzelf?

Jacques Tonnaer: „De Kerngroep heeft zaterdag een heel belangrijk besluit genomen. Dat gebeurde wel na lang praten, eindeloos uitwijken over procedures, over onderdelen, over minder relevante zaken, maar zo'n gang van zaken schijnt nu eenmaal eigen aan de partij. Waar het om gaat is dat uit het belangrijke besluit van de Kerngroep duidelijk blijkt dat het konflikt nu door iedereen wordt beschouwd als een voorbij station. Wij zijn al veel verder. Wij zijn unaniem bezielt van de gedachte dat de zaak moet worden geregeld en dat dit ook best mogelijk is. De sfeer in de Kern-

groep was er duidelijk een van „wij komen er wel uit“.

Mooi. Maar wat denk je van het effect naar buiten de partij van kwesties als deze? De zoveelste hooglopende ruzie die met een sisser afloopt...

Jacques Tonnaer: „Ik maak mij daar ook wel zorgen over. Maar wat deze kwestie betreft, denk ik eerder dat men zal kunnen begrijpen dat een en ander een soort afsluiting betekent van wat er latent moet hebben geleefd binnen de PPR na de optater die wij kregen bij de verkiezingen van 25 mei. Daar heeft de partij, ook in de ogen van de buitenwereld, heel lakoniek, wat onwezenlijk rustig op gereageerd in eerste instantie. Dat moet betekenen dat de reactie in feite wordt uitgesteld. Onder de druk van omstandigheden kan er dan heel verklaarbaar iets gebeuren zoals we dat nu hebben beleefd.

Naar buiten is het effect van dit alles vanzelfsprekend heel slecht — temeer omdat het beeld van de partij tot lang na de verkiezingen van 1972 heel positief bleef. Wij hadden — en hebben nog steeds — goede, deskundige mensen, een goed program, er werd naar ons geluisterd, wij genoten vertrouwen... Maar uit de verkiezingsuitslag van 25 mei blijkt zonneklaar dat wij het vertrouwen van de kiezers hebben verspeeld. Alles wat er daarna nog gebeurt om het nu nog resterende vertrouwen te verspelen maakt het beeld nog maar triester. Kijk, ik ben, sinds ik drie jaar geleden afscheid nam als lid van de Eerste Kamer, niet meer zo nauw betrokken bij de landspolitiek. Ik ben feitelijk een min of meer geïnteresseerd krantenlezer. Wat mij hindert is dat de partij de laatste tijd de indruk maakt van een grondig verdeeld huis. Dat voortdurende forceren... Bewindlieden die in de steek worden gelaten... Ik heb me vaak afgevraagd of er nu nooit een einde kwam aan dat soebatten.

Van één ding ben ik overtuigd. Het moet mogelijk zijn dat wij het vertrouwen van de kiezers kunnen herwinnen. En daarvoor is het nodig dat het kongres bereid is de daartoe noodzakelijke stappen te nemen. Het komende ekstra kongres moet duidelijk maken dat de partij nieuw vertrouwen waard is. Dat nieuwe vertrouwen moet gaan blijken bij de staten- en raadsverkiezingen van volgend jaar. Die moeten duidelijk maken dat het herstelproces binnen de PPR is begonnen“.

Niet voor de eerste keer...

Jacques Tonnaer: „Inderdaad. En juist in dit opzicht kan ik alle hoop putten uit het feit dat de partij vaker moeilijke situaties te boven is gekomen. Veel en veel moeilijker situaties dan die we nu hebben beleefd. Nadat de PPR in de karnavalsweek van 1968 was opgericht bleef de toestand binnen de partij feitelijk tot 1972 moeilijk. Ik werd in juni 1970 tijdens het partijkongres in Rotterdam voorzitter van de PPR — als opvolger van Erik Jurgens. Dat kongres werd gehouden op de zaterdag na de woensdag waarop gemeenteraadsverkiezingen met een voor de PPR heel slechte afloop waren geweest. Onder de indruk van dit feit werd de agenda van de middagvergadering door het kongres veranderd: eerst maar eens de eigen positie evalueren... Vergeleken bij de storm die toen opstak is wat er nu gebeurd is werkelijk slechts kinderspel. Er kwamen moties om ter plaatse de partij op te heffen. Als voorzitter was ik

Erik Jurgens (links) draagt op het kongres van 1 juni 1970 in Rotterdam het PPR-voorzitterschap over aan Jacques Tonnaer.

lijk krijgen

daar fel tegen. Ik heb die moties niet in stemming willen brengen. Ik wist wel dat ze met een kleine meerderheid zouden worden verworpen, maar het effect naar buiten zou averechts uitpakken... Daarna kwam dan in Berg en Dal een nader kongres dat de aanzet gaf tot nieuwe, positieve ontwikkelingen nadat we nog maanden last hadden gehad van al die strubbelingen".

Dit is toch niet de enige reden voor je optimisme?

Jacques Tonnaer: „Daar komt bijvoorbeeld nog bij dat op het ogenblik de situatie voor de PPR heel wat gunstiger is dan in 1970. Destijds hadden wij zo'n 1500 leden — nu zeker tien keer zoveel. Toen moesten wij werken met een budget van 15.000 gulden per jaar, nu kunnen we over twintig tot veertig maal zoveel beschikken. Ook over kwesties als defensie heerst er nu veel meer eensgezindheid binnen de PPR, die een eigen visie, een eigen

manier van denken heeft kunnen ontwikkelen. Kortom: nu zijn alle voorgegevens voorhanden om te kunnen zeggen dat de situatie niet uitzichtloos is.

Ik ben ruim een jaar voorzitter geweest. Aan het einde van mijn voorzitterschap moest de PPR nog de voor haar slechte uitslag beleven van de kamerverkiezingen van 1971. In het bestuur waren we het toen over één ding duidelijk eens: heel relevant voor het voortbestaan van de partij waren de afspraken over een progressief akkoord met D'66 en PvdA. Dit zagen wij als het definitieve keerpunt. Wij kregen toen twee zetels in de Kamer — nét geen drie. Maar, Bas de Gaay Fortman kwam in de Kamer. Hij kon zich daar profileren. Er werd naar hem geluisterd, iets wat ongewoon was als het sprekers van zulke kleine fracties betreft. De aantrekkingskracht van Bas en de bevoegdheid van Dolf Coppes als partijvoorzitter brachten de definitieve start van de PPR op gang".

Hoe moet het ekstra partijkongres zorgen voor nieuw vertrouwen in de PPR?

Jacques Tonnaer: „Door duidelijkheid. Na de kabinetskrisis van dit jaar kwam er ook een kongresuitspraak. Ik was daardoor in ieder

geval opgelucht. Er was eindelijk een uitspraak gekomen. We wisten nu waar we aan toe waren. Dit moet ook gelden voor de uitspraak die het kongres op 5 november gaat doen. Het moet een besluit zijn dat in een zekere mate van eensgezindheid wordt genomen. Dit laatste vind ik heel belangrijk. Besturen betekent immers de bereidheid met een zekere belangeloosheid in de partij te staan, niet per se het eigen standpunt te willen laten overwinnen en streven naar eensgezindheid. Heel belangrijk vind ik ook dat conflicten niet te scherp naar buiten moeten worden gebracht, zonder dat daarbij verschillen van mening hoeven te worden verhold. Anders lukt het nooit het vertrouwen van de mensen te krijgen".

Maar kunnen verschillen als ze worden toegedekt niet over enige tijd weer naar voren komen?

Jacques Tonnaer: „Dat hoeft niet als we ons streven naar eensgezindheid maar willen toespitsen op de toekomst. We moeten niet willen blijven leven met de verschillen van het verleden. Het kongres moet stappen zetten en dat betekent dat er bepaalde uitspraken nodig zijn. Maar de discussie daarover moet verlopen in rust en in het besef dat alles naar buiten toe doorwerkt. Alles wat in de partij wordt gezegd is een publieke zaak. Dit kan nu eenmaal niet worden uitgeschakeld. Ik vond het verbijsterend eens tijdens zo'n moeizame discussie te moeten horen: „kunnen we nu niet eens even rustig de zaken doorpraten en doen alsof die publiciteit niet bestaat".

Het is een typies volkje, die PPR-leden. Ze zijn idealisten en ze zijn vaak heel ongeduldig. Ze werken zelf heel hard en ze kunnen andere mensen ook als paarden zo hard laten werken — zo hard dat dezen hun energie verspelen en aan het eind van hun zittingsperiode als bestuurslid op hun tandvlees lopen. PPR-bestuurders moeten harder werken dan bestuurders van welke andere partij ook. Wij zouden een weg moeten vinden de partij op een wat rustiger manier te besturen. Een typies volkje. Veel jonge, enthousiaste leden, die omdat ze jong zijn nogal eens van werkkring veranderen wat zijn gevolgen kan hebben voor hetgeen ze voor de partij kunnen betekenen. Wat ik al zei, het kongres moet bepaalde stappen zetten en uitspraken doen. En besturen betekent niet per se het eigen standpunt te willen laten overwinnen. De mensen mogen op een kongres zeker niet monddood worden gemaakt. We moeten voor alles proberen hen binnen de partij te houden. Dat typies volkje is zeker niet rekalsitrant, maar wel sterk geëngageerd met de partij. En verschrikkelijk ongeduldig. Ze zien de partij teveel als een intern ge-

Dit gesprek vond plaats in de Sittardse burgemeesterswoning, tegenover het moderne maar niet te zakelijke stadhuis, dat het middelpunt vormt van een groot, groen plein, net even buiten de oude stadskern. De stadsrechten van Sittard zijn — zo vertelt burgemeester Tonnaer met enige trots — ouder dan die van Amsterdam. Als we over „zaken" zijn uitgepraat loopt hij met ons mee naar het station. Via een kleine omweg. Hij wil ons de oude binnenstad laten zien, met zijn gezellige, uitsluitend voor voetgangers toegankelijke winkelstraten (Sittard is van oudsher een winkel- en verzorgingscentrum), zijn elegante hardstenen of bepleisterde 18-de eeuwse gevels, zijn vele oude kerken en kloosters — dit alles gegroepeerd rond een intiem marktplein met gezellige terrassen, waar het juist kermis is.

Tijdens de wandeling wijst hij ons op een betreurenswaardige vergissing van vóór zijn tijd. Vlak bij de markt stond vroeger het stadhuis, dat is afgebroken en plaats heeft moeten maken voor een vestiging van Vroom & Dreesmann. Maar gelukkig torent dit warenhuis niet uit boven zijn omgeving — zoals het in vele andere steden wel wil doen. „Alles is hier kleinschalig, intiem, leefbaar", zegt Jacques Tonnaer. Sittard is niet alleen een winkelcen-

trum voor een wijde omgeving, het is ook de stad van de scholen. Vrijwel iedere vorm van onderwijs — op universitair na — kan er worden gevolgd en dit betekent voor de stad een dagelijkse, in zijn soort unieke jeugdige forensenstroom. Vergeleken bij alle betonnen hoogbouw in uit dorpen gegroeide Limburgse steden als Heerlen of Geleen is Sittard een ware verademing. Jacques Tonnaer, die immers in het college van Burgemeester en Wethouders de Ruimtelijke Ordening beheert, wil ervoor ijveren dat dit zo blijft, dat alles wat getuigt van het verleden zoveel mogelijk behouden wordt, dat het goed wonen of toeven is in zijn stad.

Jacques Tonnaer

beuren, ze hebben geen oog voor het effect naar buiten. Wij hebben in de PPR de laatste tijd onze eigen mensen meer gemolesteerd dan de mensen in partijen met wie wij op slechte voet staan..."

Het zal je gezegd worden... als kongres.

Jacques Tonnaer: „Voor mij staan deze dingen vast: de partij heeft gelijk als ze van de kiezers gelijk krijgt. Wat heb ik aan mijn gelijk als de honden er geen brood van lusten? En een partij zijn betekent: de bereidheid kiezers achter je te organiseren. Het betekent dat je er naar moet streven het vertrouwen van de kiezers te krijgen en niet bij voorbaat te verspelen. Kort en goed: het kongres moet zich bewust zijn van het effect van zijn uitspraken naar buiten.”

Je hebt Bas en Dolf genoemd als mensen die vrouwen konden wakken. Zie je meer mensen in de partij die dat kunnen?

Jacques Tonnaer: „Zeker. Maar ik geloof niet dat het verstandig zou zijn nu al te praten over de vele in de PPR aanwezige mensen die iets kunnen overbrengen. We krijgen een nieuwe voorzitter. Dat moet iemand worden die vertrouwen kan wakken, die bereid is hard te werken, want wie de PPR bestuurt brandt op of brandt af. En ik zie wel goede voorzitters.. Eén naam wil ik, afgezien van wie voorzitter wordt, wel noemen, graag zelfs. Ria

Beckers is in ieder opzicht iemand die het vertrouwen van de kiezers kan wakken. Ze wordt een goed kamerlid, een goede fractievoorzitter — daar ben ik van overtuigd. Het is altijd moeilijk mensen met elkaar te vergelijken. Ria is wat bedachtzamer dan Bas, maar beiden kunnen ze in gelijke mate overtuigen. Ik geloof dat ze ook in gelijke mate het vertrouwen van de kiezers kunnen wakken. Ria zal het zeker gaan maken.”

Je bent sinds twee jaar burgemeester van Sittard, een stad waar de PPR, zoals overal, in de raad een minderheidspositie inneemt. Hoe zie je de positie van een PPR-burgemeester?

Jacques Tonnaer: „Volgens ons staatsrecht wordt een burgemeester niet ingehuurd om een partijprogramma te realiseren. Ik ben niet namens de PPR burgemeester. Maar ook als burgemeester moet je jezelf blijven. Dat betekent dat je eigen ideeën op geëigende momenten moet inbrengen. Die worden dan soms wel, soms niet geaccepteerd. Het burgemeesterschap bevat een element van leiding geven maar het is vooral een dienende functie.”

Betekent dat niet soms ekstra-spanningen?

Jacques Tonnaer: „Als burgemeester moet je er op uit zijn te kunnen verwoorden én te kunnen accepteren wat er leeft in het college van burgemeester en wethouders als geheel. Dat betekent zin voor betrokkenelijkheid als de omstandigheden dat nodig maken.”

Wat kan de rol van PPR-raadsleden zijn, vanuit hun minderheidspositie in het gemeentelijk beleid?

Jacques Tonnaer: „De programopstelling van de PPR spitst zich toe op de landelijke politiek. Op provinciaal en gemeentelijk nivo moet de PPR herkenbaar zijn door de mentaliteit die de staten- en raadsleden inbrengen. Dat betekent dat ze op de bres moeten staan voor openheid in het bestuur, dat ze de belangen moeten bewaken van het milieu, van achtergebleven groepen, zoals woonwageneigenaren, buitenlandse werknemers, slecht behuisden. Het betekent ook dat ze ervoor moeten waken dat de belangen van projektontwikkelaars, grote aannemers en dergelijke leden niet gaan overheersen. De PPR moet ervoor pleiten dat de zwakken worden beschermd, dat iedereen gelijke kansen krijgt, ook op het gebied van het onderwijs, met name in het baserende onderwijs. En hier in Limburg zie ik overal PPR-staten- en raadsleden die hun werk voortreffelijk doen — ik denk maar aan de drie raadsleden die we in Maastricht hebben en de twee in Heerlen. Ook voor de PPR-minderheid zijn er mogelijkheden genoeg jezelf waar te maken, mits je zorgt voor deskundigheid, voor goede argumenten. Dan krijg je het nodige gezag bij je kollega-raads- en statenleden, ook als je niet kunt doordringen tot de colleges van Burgemeester en Wethouders of van Gedeputeerde Staten. Juist die vrije opstelling van de PPR biedt alle mogelijkheden jezelf waar te maken.”

Walter van Opzeeland

NIEUWS uit de aktiecentra

Zuid-Holland

In de provincie Zuid-Holland worden in de komende tijd drie ledenvergaderingen gehouden met het oog op de statenverkiezingen in 1978:

27 september 1977

Hoofdonderwerpen: Strategie voor de statenverkiezingen en de fractieverantwoording.

8 november 1977

Hoofdonderwerp: Vaststelling programma.

10 januari 1978

Hoofdonderwerpen: Vaststelling kandidatenlijst en bestuursverkiezing.

De stukken zijn en worden gezonden naar de Zuidhollandse Aktiecentra en die Zuidhollandse leden die op de verzendlijst staan. Inmiddels is ook het concept-programma PPR-ZH 1978-1982 naar hun verzonden. Aktiecentra en leden kunnen tot en met **7 oktober a.s.** amendementen indienen. Aktiecentra en leden kunnen ook tot en met **8 november a.s.** kandidaten stellen voor de provinciale statenlijst van 1978. Leden die alsnog de stukken willen ontvangen en dus op de provinciale ledenlijst willen komen kunnen zich wenden tot het provinciaal bestuur van Zuid-Holland, p/a Hans van der Wilk, Bart Verhallenplein 48, Schiedam, tel. 010 - 700964.

De vergadering van 27 september wordt gehouden in Zaal Koot, Beestenmarkt 26 in Delft. De plaats van de beide andere vergaderingen wordt nader bekendgemaakt.

Gelderland

Donderdagavond 22 september om half acht begin in de Coehoorn te Arnhem (tegenover het station) de

ledenvergadering van de PPR-Gelderland, gekombineerd met een Gelderse provincie-raad (GPR). Besproken zal worden:

1. Evaluatie GPR, met als punten
  - werkwijze GPR-werkgroep;
  - invloed van GPR op de PPR;
  - beleidstuk van de werkgroep;
  - begroting;
  - benoemingen werkgroep (kandidaten opgeven via sekretaris, tel. 085 - 33 76 34).
2. Gemeenteraads- en statenverkiezingen.
3. Voorbereiding Kerngroep 24 september en „hoe de PPR reilt en zeilt”.

Groningen

PPRiK, de PPR-informatiekrant voor Groningen-stad en provincie, komt met een aantrekkelijk uitgevoerd augustus-nummer, waarin interviews met de Groningse PPR-wethouder Wim Wildeboer, die de portefeuille welzijnswerk en milieu beheert en die niet erg pessimistisch is over de raadsverkiezingen van

Oneigenlijk gebruik sociale verzekering

Ria Beckers: Beeld vertekend in publieke opinie

Ria Beckers heeft op 25 augustus tijdens het debat in de Tweede Kamer over het oneigenlijk gebruik van een aantal sociale verzekeringswetten, enkele belastingwetten en de Wet Werkloosheidsvoorziening (WWV) er op gewezen dat het wetsontwerp waarmee de regering dit „oneigenlijk gebruik” wil tegengaan het bij de Nederlandse bevolking ontstane scheve beeld van de sociale zekerheid slechts benadrukt. De stigmatisering van mensen die van een uitkering leven wordt door het regeringsvoorstel bevorderd, in plaats van weggenomen en de geloofwaardigheid van de sociale zekerheid vermindert in plaats van dat deze wordt versterkt.

Het is, aldus Ria Beckers, een geheel onjuist beeld dat er op grote schaal misbruik wordt gemaakt van sociale voorzieningen door werknemers. Volgens opiniepeilingen is meer dan de helft van de Nederlanders van mening dat dit waar zou zijn, maar onderzoekcijfers geven aan dat echt misbruik door werknemers minimaal is, zoals ook de Memorie van Toelichting tot het wetsontwerp zegt. Bovendien heeft de publieke opinie nagenoeg geen besef van de andere kant van de zaak.

Het besef ontbreekt namelijk dat de betrokkenheid van de werkgevers bij het hele sociale verzekeringsgebeuren zeker niet minder reden tot ongerustheid geeft dan

die van de werknemers. Zo, kennen wij onder meer het geknoei met premies en belastingen via allerlei manipulaties met BV's; we weten van werkgevers die bewust gebruik maken van zwarte arbeid al of niet via koppelbazen, van de directeur van een BV die zorgt voor een faillissement en de maximale WW-uitkering opstrijkt, van ondernemers die als het tijdelijk minder goed gaat in het bedrijf hun arbeidskosten drukken door een aantal werknemers de WW in te sturen, van het „lozen” van niet meer zo jonge werknemers via de Ziektewet naar de WAO... Ook over deze praktijken zijn er geen duidelijke cijfers. Maar er is evenzeer sprake van een „infekterende werking”.

Als wij dat scheve beeld willen rechtekijken zullen we af moeten van de eenzijdige voorstelling van zaken dat de actieve voor de niet-actieve werkt, omdat we hem daarmee eigenlijk ingeven dat hij het recht heeft bij zijn werkloze buurman te controleren of zijn geld goed gebruikt wordt. Alsof ook hij zelf niet van de ene dag op de andere tot het leger der niet-actieven kan gaan behoren. Alsof de niet-actieve het hem niet mee mogelijk maakt dat hij deze arbeidsplaats kan bezetten. Alsof hij niet mee profiteert van de waardevolle bijdrage die de niet-actieve in vele gevallen aan de samenleving levert.

Basisinkomen voor iedereen

Als wij dat scheve beeld willen rechtekijken, dan zullen we moeten zorgen dat de mensen die wél het voorrecht hebben te mogen werken dat ook als een voorrecht ervaren: meer zeggenschap en betere arbeidsomstandigheden. Maar dat scheve beeld en de spanning tussen actieven en niet-actieven die ermee gepaard gaat, zal pas echt verdwijnen als we erin slagen inkomen en werk eerlijk te verdelen. Als we kunnen organiseren dat iedereen naar zijn eigen aard en mogelijkheden bezig kan zijn. Als we daarnaast iedereen het recht geven op een inkomen, ongeacht hoe hij bezig is. Als de PPR dan ook pleit voor één inkomensdervingswet, dan is dat voor haar een stap naar een basisinkomen voor iedereen.

De PPR-fractie vraagt zich dan ook af of het wetsontwerp niet alleen toen onrechte de indruk wekt of versterkt dat de schuld van mogelijk oneigenlijk gebruik alleen of vooral bij de werknemer ligt, maar

ook bepaalde maatregelen hun doel niet voorbijschieten zodat ook uitkeringsgerechtigden die te goeder trouw zijn zullen worden gedupeerd. Wat dat laatste betreft constateert Ria Beckers dat de voorgenomen wijzigingen in de werkloosheidswet en de wet werkloosheidsvoorziening de nadruk leggen op de schuld van de werknemer aan zijn werkloosheid en niet op de eigenlijke oorzaak: de situatie op de arbeidsmarkt.

In de huidige situatie is het een zeer irreële verwachting dat seizoenwerkers in de wetenschap dat een dienstbetrekking met onderbrekingen niet tot uitkering over die onderbrekingen gaan zou gaan leiden, zich dan ook niet meer op de arbeidsmarkt voor zo'n dienstverband beschikbaar zullen stellen, hetgeen — volgens de minister — de werkgevers zou nopen hun arbeidsvoorwaarden aan te passen. Kunnen werknemers die liever anders zouden willen zich permitteren werk dat ze kunnen krijgen te laten schieten als ze dan moeten leven van de Bijstandswet omdat ze geen uitkering krijgen? En zijn de bedoelde werkgevers doorgaans wel zo sterk dat ze hun arbeidsvoorwaarden kunnen aanpassen? De PPR denkt aan de mogelijkheid dat de bedrijfsvereniging in zulke gevallen de uitkering van de werknemer garandeert en die verhaalt op de werkgever.

Onredelijke eisen

Wat betreft de kwestie van mogelijke onredelijke eisen die een werkzoekende stelt aan een hem aangeboden arbeidsplaats vindt Ria Beckers het onjuist dat er in zulke gevallen geen reëel aanbod hoeft te zijn van werk terwijl bovendien aan de uitvoeringsorganen wordt overgelaten te beoordelen wat onredelijk is en wat niet — met alle kans op een éézijdige interpretatie. Ook vindt de PPR het niet redelijk de mogelijkheid van terugvordering zo ruim te formuleren, terwijl het wetsontwerp ook nadelig is voor kinderen van buitenlandse werknemers.

De Memorie van Toelichting tot het wetsontwerp noemt als voorbeeld van een onredelijke eis dat iemand die in een volledige dienstbetrekking werkloos wordt in het vervolg nog slechts een gedeeltelijke dagtaak wil vervullen. Volgens de regering zou dan „op de maatschappelijke ontwikkeling worden voortuitgelopen”. Maar, aldus Ria Beckers, hoe kan een kabinet dat het probleem van de werkloosheid met kracht wil aanpakken en dat bij herhaling heeft uitgesproken dat het deeltijdsarbeid zoveel mogelijk zal bevorderen, een en ander waarmaken als het niet bereid is op maatschappelijke ontwikkelingen op dit punt vooruit te lopen?

volgens jaar, en met de Groningse PPR-gedeputeerde Halbe Kuipers, die over het welzijnswerk in de provincie gaat maar die voor wat de provinciale verkiezingen van maart 1968 minder optimistisch is dan Wim Wildeboer. Verder bevat dit nummer 1 van de tweede jaargang interessante informatie over actuele akties van de Groningse PPR.

Utrecht

Op 27 september a.s. zal in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht om 20.00 uur een provinciale ledenvergadering van de PPR plaatsvinden. In deze bijeenkomst zullen ondermeer de resultaten aan de orde komen van de besprekingen tussen de PPR, PSP en PvdA over een eventuele toekomstige samenwerking in Provinciale Staten van Utrecht. Omstreeks 20 september zullen alle leden in de provincie het provinciale blad „InsPPRaak” ontvangen met nadere informatie over de te behandelen agendapunten.

Nederlandse vrouwen voor Chili

Op initiatief van een aantal vrouwen die allen wel op de een of andere manier betrokken zijn geweest (en nog zijn) bij de solidariteit met het Chileense volk in zijn strijd tegen de fascistiese onderdrukking is een aantal maanden geleden de groep „Nederlandse vrouwen voor Chili” opgericht, die thans gestart is met een actie om direkte materiële hulp te verlenen. De groep bestaat niet alleen voornamelijk uit vrouwen maar wil zich ook vooral richten op vrouwen. Niet omdat wij vinden dat andere Chili-organisaties hun werk niet goed doen of de solidariteit niet werkelijk op gang brengen. Wij zijn echter van mening dat er naast de bestaande activiteiten, die natuurlijk ook de Chileense vrouwen betreffen, op dit moment specifieke aandacht moet worden gevraagd voor de positie van de Chileense vrouw. Vrouwen van politieke gevangenen, maar vooral vrouwen van zogenaamd „vermisten”: mensen die niet in afwachting van een proces in voor-arrest zitten, maar die simpelweg zijn verdwenen. Mensen waarvan niemand in of buiten Chili weet waar ze zijn, of ze nog leven en wat hun te wachten staat.

Waarom Chili?

Wij zijn ons ervan bewust dat er vele landen zijn in deze wereld die onze aandacht vragen en onze solidariteit vereisen. Wij kozen echter niet zomaar voor Chili.

In de eerste plaats vinden we dat wat er in Chili is gebeurd — nu vier jaar geleden — nog altijd een les voor ons moet zijn. In Chili werd een democratische traditie, die bijna even oud was als die in Nederland, om zeep geholpen. De democraties gekozen regering van Salvador Allende werd gewelddadig en met behulp van het buitenland omver geworpen. De militairen bevoerden dit te moeten doen omdat het socialistiese bewind van Allende dreigde uit te lopen op een totalitaire marxistiese diktatuur. Maar vandaag de dag zien we in Chili een werkelijke diktatuur, waarin partijen van elke signatuur verboden zijn en waar hulpverlenende organisaties niet worden toegelaten. Een diktatuur die allen in Chili die het niet met haar eens zijn van hun rechten dreigt te beroven. Vele internationale organisaties, waaronder de Verenigde Naties, hebben herhaaldelijk met kracht

de situatie in Chili veroordeeld. Tienduizenden moesten na de staatsgreep het land als politiek vluchteling verlaten. Duizenden werden opgepakt en zonder enige vorm van proces in concentratiekampen opgesloten. Velen van hen werden gemarteld en gedood. Juist in Chili blijkt op dit moment dat het fascisme nog steeds een realiteit is. Om dit alles eist de toestand in Chili onze aandacht en solidariteit. Maar niet alleen de algemene situatie in Chili brengt ons er toe uw aandacht te vragen. De Chileense junta was en is zich uiteraard bewust van de opinie van velen in de wereld over wat er in Chili gebeurt. Veel politieke gevangenen in een land is niet gunstig voor de reputatie van een bewind. Door de talrijke protesten van buiten moest de junta van strategie veranderen.

Spoorloos verdwenen

Sinds geruime tijd laat de junta dan ook mensen die naar aanleiding van hun politieke overtuiging en/of activiteiten simpelweg „verdwijnen”. Terecht kan dus nu worden gezegd dat Chili niet of nauwelijks meer politieke gevangenen kent. Er staan namelijk nergens meer mensen als zodanig geregistreerd, er komen geen politieke verdachten meer voor de rechter en er komen geen mensen in gevangnissen terecht na een politiek proces. Nee, die mensen verdwijnen gewoon. . . . Inmiddels is het van ongeveer 2400 mannen en van een honderdtal vrouwen duidelijk dat ze zonder enige vorm van proces en/of aanklacht verdwenen zijn. Dit probleem van de Chileense vermisten is een belangrijke aanleiding geweest tot onze activiteiten. Ook zouden wij willen wijzen op de positie van de vrouwen van die vermisten. Vrouwen, die weten dat hun man verdwenen is, opgepakt door de politie of de geheime dienst en dat de kans uiterst klein is dat ze hem ooit terug zullen zien. Vrouwen die beseffen dat hun man volstrekt rechteloos ergens in Chili (of wie weet daarbuiten) verblijft. Alle partijen zijn in Chili buiten de wet gesteld. Kort na de staatsgreep werden alleen de partijen en politieke bewegingen van links verboden. Nu is ook de christendemokratische partij verboden omdat ze het de junta kennelijk te lastig maakte.

Plannen

Het is ons bekend dat vele vrouwen in Chili op dit moment behoefte hebben aan konkrete, materiële hulp. Vrouwen van vermisten staan voor een bijna onmogelijke taak in Chili. In de eerste plaats moeten zij veel moeite doen om hun man op te sporen. Daarnaast blijft natuurlijk hun zorg voor het huishouden, kinderen en opvoeding. Niet alleen vrouwen van vermisten, maar ook vrouwen van mannen die al maanden werkloos zijn komen in afschuwelijke situaties terecht. Als we weten dat de Chileense vrouw niet kan rekenen op de sociale voorzieningen, die wij in Nederland kennen en dat de werkloosheid in Chili nog uitzichtlozer en groter is dan in Nederland, dan zal duidelijk zijn dat alleen financieel al de taak van de vrouw in Chili bijna onmogelijk is.

Gemeenschapscentra waar kinderen worden opgevangen, maar ook en vooral individuele gezinnen hebben directe materiële hulp hard nodig. Daarom willen wij, naast andere activiteiten, nu starten met een grote hulpactie. Uit kontakten met vrouwen in Chili blijkt dat er op dit moment grote behoefte bestaat aan kleding voor de kinderen en aan schoolbehoeften, zoals potloden, schriften e.d.

Wij zouden u hierbij willen oproepen ons te steunen in de akties die wij gestart zijn. Financiële bijdragen zijn dan ook zeer welkom op ons gironummer 37.33.698, t.n.v. C. A. T. M. v. d. Heuvel te Hilversum. Voor nadere inlichtingen over onze activiteiten kunt u terecht op het sekretariaat: H. v. Hoornelaan 25, Odijk (tel. 03405 - 4271). Naast deze direkte materiële hulp zullen wij in de toekomst uiteraard nog andere activiteiten ontwikkelen. Wij zullen iedereen zo goed mogelijk op de hoogte brengen en houden van onze activiteiten. Onze eerste zorg is nu echter het inzamelen van geld om zo snel mogelijk de meest noodzakelijke goederen naar Chili te kunnen sturen.

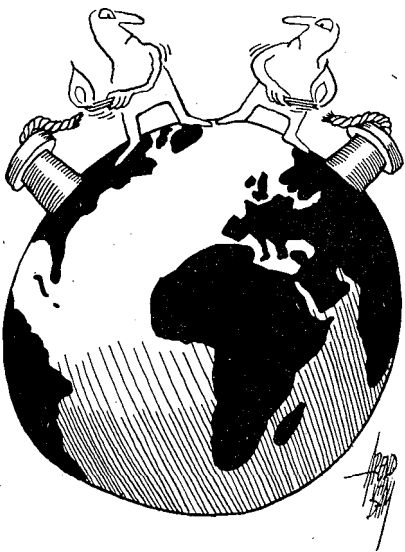
Wietske Zeijlstra

Koncept-nota Welzijn II

De koncept-nota Welzijn II (over Justitie, Onderwijs en CRM) kan worden afgehaald of besteld bij het partijburo van de PPR, Singel 277, Amsterdam; tel. 020 - 22 73 42.

Vredesbeweging wil nieuwe beweging tegen kernwapens

„Help de kernwapens de wereld uit! — om te beginnen uit Nederland”. Dit motto heeft het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) meegegeven aan zijn Vredesweek '77, die zaterdag 17 september begint. Met deze Vredesweek hoopt het IKV een „nieuwe beweging tegen kernwapens” op gang te brengen — „nieuw” in de zin van een persoonlijk beroep op het geweten van allen die kernwapens weliswaar verafschuwen, maar daarbij menen machteloos te zijn iets aan de bestaande toestand van afschuwelijke bedreigingen te kunnen veranderen. Het nieuwe van de beweging die de Vredesweek wil ligt ook in een nieuw soort discussie, die in de plaats moet komen van het oude gepraat met versleten argumenten. De discussie moet komen in de sfeer van het persoonlijk en zeer bewust stelling nemen dat moet lei-

„smaak” gaat worden getwist. Het is zeer gewenst zoveel mogelijk van de schattingen en waardeoordelen, die zo'n belangrijke rol spelen in de discussie over kernwapens, op tafel te krijgen. Schattingen en waardeoordelen bepalen namelijk in belangrijke mate welk standpunt iemand inneemt, wat hij als feiten ziet en welke van de feiten en gegevens hij belangrijk vindt of veronachtzaamt.

Deze bewustwording van de grote invloed van persoonlijke inzichten, schattingen en waarderingen heeft twee belangrijke gevolgen:

— de kans wordt verminderd dat de discussie uitsluitend wordt gezien als een intellectuele en rationele aangelegenheid, die maar het best aan „deskundigen” kan worden overgelaten;

— ook worden de mogelijkheden erdoor vergroot buiten de kring van die deskundigen een zinvolle bijdrage te leveren. Op het gebied van waardeoordelen is niemand per definitie meer deskundig dan een ander.

Het IKV wil pogen deze nieuwe beweging vanaf de basis te laten ontstaan en geleidelijk konkretere vormen aan te laten nemen. Er kan een campagne uit groeien als de kernen gezamenlijk sterk genoeg zijn.

„Haal kernwapens weg”

De eerste mijlpaal van de nieuwe beweging moet zijn een verzoek van de Nederlandse regering aan Amerika om zijn kernwapens weg te halen van Nederlands grondgebied. Dit zou de eerste zichtbare stap zijn op weg naar een kernwapenvrije wereld. Via de politieke partijen wil men proberen dit te klaren: „Wij gokken op onze parlementaire democratie”, aldus de oproep voor de „nieuwe beweging” in de Vredeskrant die op ruime schaal wordt verspreid.

Het Manifest tegen de kernwapens, dat ook in de Vredeskrant is afgedrukt, doet een beroep op iedereen zich tot het uiterste in te spannen de kernwapens de wereld uit te helpen:

— „omdat deze wapens ons en onze kinderen en kleinkinderen tot in vele geslachten onherstelbaar kunnen beschadigen, hele bevolkingen en werelddelen in één keer kunnen wegvagen en wij ons geen omstandigheden en doelen kunnen voorstellen waarin het gebruik van zulk geweld gerechtvaardigd kan worden;

— omdat steeds meer landen en ook allerlei groepen over deze wapens de beschikking krijgen en kunnen krijgen en er in dertig jaar onderhandelen over wapenbeheersing en ontwapening geen enkel kernwapen is afgeschaft;

— omdat het afschrikkingsevenwicht niets anders is dan een wederzijdse massale gijzeling en de

**Onze
verantwoordelijkheid
niet
langer afschuiven
op politici en
militairen**

veronderstelling dat wij veilig met deze wapens zouden kunnen omgaan getuigt van een grenzeloze hoogmoed en overschatting van onszelf;

— omdat een veilige afloop van het afschrikkingssysteem op langere termijn uiterst onwaarschijnlijk is en de politiek van de kernwapenstaten en het afschrikkingssysteem als zodanig geen uitzicht bieden dat er ooit een ander veiligheidssysteem komt.

Om al deze redenen, maar nog het meest omdat in het afschrikkingssysteem de omgang van mensen met elkaar zo volstrekt ontaard dat we ons er diep voor schamen.”

Stem tegen de bom

Het Manifest herinnert eraan dat vijftien jaar geleden de Nederlandse Hervormde Kerk zich als eerste van de Nederlandse kerken uitsprak tegen het gebruik van kernwapens en dat zowel daarvoor als daarna vele kerken een dringend beroep hebben gedaan de kernwapens uit te bannen en een einde te maken aan de bewapeningswedloop. Om iets te bereiken is het noodzakelijk dat grote groepen mensen zich overal vastberaden gaan keren tegen de kernwapens. Daarvoor is het nodig dat wij onze verantwoordelijkheid in deze niet langer afschuiven op de politici en de militairen, het probleem van de kernwapens aan de orde stellen in onze dagelijkse omgeving en onze stem bij komende verkiezingen veel meer dan voorheen te laten bepalen door de vraag of een partij de verwijdering van kernwapens uit Nederland tot een punt van haar partij- en regeringsprogramma wil maken.

AKTIE-VOER

Folders, brochures, boeken en dergelijke voor deze rubriek opsturen aan Dick Rietbergen, van der Mondestraat 145, Utrecht.

Strijdfonds Chili

Voor het Strijdfonds Chili, een over heel de wereld verbreide solidariteitsbeweging die is opgericht op 11 september 1973, de dag van de fascistiese machtsgreep in Chili, wordt deze maand in heel het land een solidariteitskampagne gevoerd. Het concert van de groep Quilapayún, door president Allende benoemd tot cultureel ambassadeur van de Chileense regering, op 4 september in Amsterdam betekende het begin van de campagne voor het strijdfonds dat geld inzamelt voor het groeiende verzet in Chili.

Reeds vele honderdduizenden guldens vonden hun weg van Nederland naar het Chileense verzet: naar illegale drukkerijen en zenderinstallaties, naar informatieverbreiding en coöperatieve bedrijfjes, naar kerkelijk verzet en illegale komitees in fabrieken en wijken. Voor de strijd van het Chileense volk om zijn vrijheid is echter nog veel meer geld nodig. Wie zijn solidariteit hiermee wil tonen kan dit doen door zijn bijdrage in geld te storten op giro 3149800 t.n.v. Strijdfonds Chili in Amsterdam. Binnen een maand is het geld te bestemmer plaatse.

Filippijnen

De Filippijngroep Nederland organiseert op woensdag 21 september een landelijke demonstratie voor het gebouw

van de Filippijnse ambassade in Den Haag tegen de vervolgingen en martelingen van politieke gevangenen in de Filippijnen. De demonstratie begint om 10.00 uur voor het gebouw van de ambassade, Laan Copes van Cattenburch 125 in Den Haag. Daar zullen ook aan president Marcos gerichte protestbrieven tegen de onderdrukking worden aangeboden, die uiteraard zoveel mogelijk handtekeningen moeten bevatten. De brieven zijn verkrijgbaar bij: Filippijngroep Nederland Van Lidth de Jeudestraat 26, Utrecht, tel. 030 - 31 93 23. Na de betoging voor de ambassade wordt 's middags op het Binnenhof aan de ministers Pronk en Duisenberg een petitie aangeboden waarin gevraagd wordt fel te protesteren tegen de wandaden van het bewind-Marcos en druk uit te oefenen via de buitenlandse stem die Nederland heeft in de Wereldbank en het Internationale Monetaire Fonds teneinde de leningen voor het Chicodamproject en het Tondo Foreshore-project stop te zetten.

FRETILIN

De bevrijdingsbeweging van Oost-Timor, het FRETILIN, heeft in New York een bureau geopend teneinde een maximale invloed binnen de Verenigde Naties aan te wenden. Op deze wijze wil het FRETILIN Indonesië onder druk zetten zijn agressie tegen Oost-Timor te beëindigen. Zowel de Algemene Vergadering als de Veiligheidsraad hebben meermaals in resoluties het Indonesische optreden op Oost-Timor veroordeeld en terugtrekking van de Indonesische troepen geëist. Op steunorganisaties in verschillende landen is een beroep gedaan bij te dragen in de f 30.000, die nodig is om het bureau gedurende een jaar te laten functioneren. Het Komitee Zuidelijk Afrika, het voormalige Angola Comité, dat in Nederland actie voert voor het FRETILIN, doet een beroep hieraan steun te

geven: giro 600657 ten name van Komitee Zuidelijk Afrika, onder melding „FRETILIN”.

VN-project van PJK

Het Politiek Jongeren Kontakt (PJK) organiseert voor het zevende achtereenvolgende jaar een project voor scholen en vormingscentra rond de thema's Internationale Betrekkingen en Verenigde Naties, bedoeld voor lessen maatschappijleer, geschiedenis of aardrijkskunde. Het project-materiaal bestaat uit een basisblok, bestaande uit twee leerlingenboekjes en een VN-aktualiteitenkrant, een themablok Ontwikkelingssamenwerking en een themablok Rechten van de Mens, die naast kranten en ander materiaal ook een drietal radiouitzendingen in samenwerking met de NCRV omvatten. Nadere inlichtingen geeft de projectmedewerker: Michiel van de Kasteelen, tel. 020 - 24 61 06.

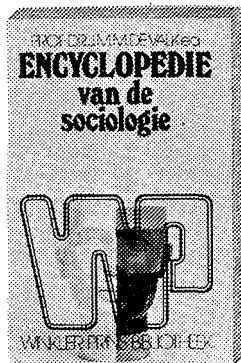
Symbiose bedreigt

Sinds op 1 juni de zendtijd van de Stichting Symbiose is ingetrokken staat het voortbestaan van deze omroep op het spel. Zolang de Raad van State nog geen definitieve beslissing heeft genomen in het beroep dat Symbiose tegen de zendtijdbeschikking heeft aangekend mag de omroep programma's blijven maken. Intussen probeert Symbiose 40.000 sympatisanten te mobiliseren, die nodig zijn om de door haar nagestreefde status van aspirant C-omroep te bereiken. Het werk van de enige aktie-omroep in Nederland verdient alle sympathie. Zo wijdt Symbiose op maandagavond 19 september aandacht aan de anti-Kalkar-demonstratie in samenwerking met het Landelijk Energie Komitee. Het adres van Symbiose is Postbus 410, Utrecht.

Nieuw in de
Winkler Prins Bibliotheek

ENCYCLOPEDIË VAN DE SOCIOLOGIE

Het eerste Nederlandse, alfabetisch ingerichte naslagwerk op het terrein van de sociologie. Samengesteld door **prof. dr. J.M.M. de Valk**, hoogleraar in de sociologie en sociale filosofie te Rotterdam. Begrippen, personen, stromingen en specialisaties worden helder en objectief beschreven, bijna altijd voorzien van uitgebreide literatuuropgaven. 304 blz. voor f 19,50 (paperback) of f 25,- (gebonden). Bij elke boekhandel.

Eerder verschenen in de Winkler Prins Bibliotheek: **Encyclopedie van de psychiatrie en de psychotherapie** onder redactie van **prof. dr. G.A. Ladee**, 192 blz. f 14,50 (paperback) en **Encyclopedie van de filosofie** onder redactie van **prof. dr. K. Kuypers**, 750 blz. f 39,50 (paperback) of f 45,- (gebonden).

Postema

„De VARA maakt er meer werk van” is een kreet, die regelmatig via de beeldbuis tot ons komt. Vóór de verkiezingen van 25 mei maakte de VARA er inderdaad veel werk van, want als het maar even kon, werd de aandacht via het medium televisie gevestigd op de Partij van de Arbeid en in het bijzonder op de lijsttrekker Joop den Uyl, in de Volkskrant eens aangeduid als de „linkse heiland”. Door het hoofdbestuur van de VARA waren aan de programma-makers richtlijnen verstrekt en aan de hand van die richtlijnen was het niet of nauwelijks mogelijk om in verband met de verkiezingen, aandacht aan de PPR te besteden. Een typiese gang van zaken bij een zich links noemende omroepvereniging.

Nu de verkiezingen echter alweer enige tijd achter de rug zijn, brengt de VARA, de PPR wél in het nieuws. Echter niet via de beeldbuis, maar door middel van een hoofdartikel in de VARA-gids en geschreven door Koos Postema, één der paradepaardjes van deze omroepvereniging. In genoemd hoofdartikel opent Koos een venijnige aanval op Ria Beckers. Hij vindt Ria kinderachtig, omdat zij in PPRAK 104 (volgens Koos, een partijkrant met een schoolkrantnaam) had geschreven, dat er geen reden was om de Partij van de Arbeid met de verkiezingsoverwinning te feliciteren. Ria schreef ook: „Nederland heeft gekozen voor een kabinet, dat de doelloze miljardenstroom naar het bedrijfsleven zal voortzetten en de werkloosheid verder zal zien stijgen; een kabinet, dat de UCN zal uitbreiden, dat de hoge inkomens niet werkelijk zal aanpakken, dat de NAVO gaat versterken; een kabinet dat in de machtsverhoudingen geen wijziging kan brengen.”

Het is logies, dat het vorenstaande geen felicitatie waard is, maar aangezien dit Koos Postema niet welgevallig is, moet Ria Beckers het bij hem ontgelden. Koos Postema: „Ria kan niet tegen haar verlies, Ria doet aan natrappen. Steenkamp is gelukkig eerlijk in zijn analyse van de verkiezingsuitslag. Van Ria had ik dat gehoopt, doch het mocht

niet zo zijn. Ze wordt lid van de oppositie, aanvoerster van een sekte.”

Postema is van oordeel, dat Ria in de Tweede kamer geen gemakkelijke toekomst beschoren is. Hij besluit zijn artikel met: „Als Bas nu maar een beetje in de buurt blijft en niet alleen maar op dinsdag plechtig in de senaat plaats neemt. Want anders is Ria wel heel erg alleen.”

Koos schrijft in zijn artikel nog veel meer, maar aangezien dit allemaal dezelfde sfeer ademt, heeft het weinig zin dit hier te vermelden. Wel had de schrijver van het „hoofdartikel” in de VARA-gids in het oog moeten houden, dat vele PPR-leden en -kiezers ongetwijfeld lid zijn van de VARA. Nu deze omroepvereniging zo graag groot wil blijven, ja, zelfs groot moet blijven om de A-status niet te willen verliezen, is het zaak van de VARA-medewerkers, om niet op een ledenverlies aan te sturen. Het zou namelijk wel eens kunnen gebeuren, dat een niet gering aantal PPR-kiezers, de VARA de rug toekent en dat zou voor de VARA en voor Koos minder prettig zijn.

„De VARA maakt er meer werk van.” Koos Postema maakte deze slagzin in zijn artikel tot een lachertje. Ria Beckers heeft in haar door Koos Postema geciteerde artikel, duidelijk aangegeven, om welke redenen zij de Partij van de Arbeid niet met de verkiezingsoverwinning kon feliciteren. Koos Postema heeft, zonder tegenargumenten aan te voe-

ren, zijn persoonlijke antipathie tegen de PPR blijkbaar eens heerlijk willen botvieren. Het zal Ria Beckers verder een zorg zijn, maar over natrappen gesproken. Wie heeft zich daar nu eigenlijk mee beziggehouden?...

C. van Kasteel, Leiden

Vrede

De PPR is voor Vrede, Macht, Welzijn en Milieu. Wat de drie laatste punten betreft voel je in ieder geval wel aan dat het bij de PPR goed zit. Maar geldt dit ook voor het eerste punt?

Tot mijn grote verbazing, zoniet teleurstelling kom ik in de PPRAK een gesprek tegen met Michel van Hulten waarin deze onder meer vertelt dat hij zo'n leuke tijd in het leger heeft gehad. Je kon daar namelijk zo goed organiseren. Hoewel je er niet aan moest denken dat zo'n apparaat ooit nog eens echt nodig zou zijn. Maar goed, het was toch wel interessant geweest.

Op mensen van vredesbewegingen komt dit nogal vreemd over.

De verkiezingen zijn voor de PPR tegen gevallen. Ik hoor veel van anderen dat de PPR niet altijd zo ingewikkeld moet doen. Waarbij ik dan zou willen aanvullen: probeer eindelijk eens te begrijpen dat je de gewone mensen, hoe prat je er ook op gaat dat je voor hun alles doet, ook met gewone taal moet kunnen bereiken.

D. T. Droog, Purmerend

In Noorden en Rotterdam

Nieuwe PPRO-emanipatiegroepen

In het noorden van het land (Groningen, Friesland en Drente) en in Rotterdam zijn vrouwengroepen van PPRO-Emancipatie, de vrouwengroep van de PPR, van start gegaan. In Rotterdam gebeurde dat naar aanleiding van een verkiezingsbijeenkomst, waar vragen werden gesteld over de positie van de vrouw in de politiek en het functioneren van de vrouw binnen de PPR. Aan het slot van de avond gaven zich verschillende vrouwen op voor een PPRO-Emancipatiegroep in de regio Rotterdam.

Nog voor de vakantie heeft de groep een bijeenkomst belegd, waar het volgende plan uit de bus kwam: De groep zal eens in de drie weken bijeenkomen in het Vrouwenhuis aan de Van Vollenhovenstraat 62 te Rotterdam. De eerstvolgende avond wordt gehouden op 21 september en begint om half negen (neem lijn 5 vanaf Centraal Station). Het contactadres voor de regio Rotterdam is: Frea Prins, Jan Steenstraat 25c te Rotterdam, tel. 010-375209.

Op een vrouwendag in het Noorden, die werd gehouden in het Groningse Vrouwenhuis, waar zo'n 25 vrouwen bijeen waren, was men het er over eens, dat de positie van de vrouw niet gelijkwaardig is aan die van de man

in onze huidige maatschappij en dat de PPR dit onvoldoende erkent en tot uitdrukking laat komen in „zijn” ideeën en beleidsvoorstellen.

De meningen waren verdeeld over de vraag of en hoe vrouwen zich binnen de PPR moeten organiseren. Een aantal vrouwen voelde zich dermate afgeknapt op de politiek, dat zij liever met niet-PPR vrouwen een vrouwenpraatgroep wilden vormen. Het merendeel wilde als vrouwengroep binnen de PPR aan het werk gaan.

Aan het eind van het jaar zal opnieuw een praattedag voor alle noordelijke vrouwelijke PPR-leden worden gehouden. De afvaardiging uit Friesland (waarvan drie vrouwen aanwezig waren) en Drente (die met slechts één vrouw vertegenwoordigd was) zal moeten worden versterkt.

Voor de provincie Groningen is een aparte Groningse groep van start gegaan. Vrouwen die actief aan één van de groepen willen deelnemen kunnen contact opnemen met Marjet Bos, Pottebakkersrijge 17a, Groningen, tel. 050-129119; Marja Kramer, Haverstuk 45, Drachten, tel. 05120-14823 of Lia Trentelman, nr. 72, Eexterveenschekanaal, tel. 05986-542 ('s avonds).

(Michel van Winkel) en Leo Jansen:

De strategiediskussie is begonnen

De hele partij heeft zich nu op de strategievraagstukken gestort. Om een beeld te geven van het verloop van deze discussie, zal ik hier een verslag geven van één van onze bijeenkomsten.

(Het kamerlid Leo Jansen is toevallig, net als ik, iets te vroeg aanwezig. De man is altijd vergezeld van stapels post, die hij werkelijk overal doorneemt en van mompelend commentaar voorziet. Daar begint hij:)

Hé, verrek. Ik heb hier antwoorden op vragen, die ik dan zeker een keer gesteld heb. Ik stel drie kolommen vragen en krijg zes kolommen antwoord. Een beetje oneerlijk. De minister heeft maar drie kolommen te lezen, maar ik zes. (een kamerlid in optima forma. Ze stellen vragen, niet omdat ze echt geïnteresseerd zijn, maar omdat er dan in de krant staat: Jansen stelt vragen. Dat is van belang. Hij had dus ook onder de vragen kunnen zetten: liever geen antwoord).

Verrek zeg, allemaal nieuws. Daar zit wel stof in voor nieuwe vragen (Jansen is dus indergenoegd). Aseu, voorlichtingsbijeenkomsten over de plaats van kerncentrales. Daar wil de minister geen discussies over de noodzaak van kerncentrales, maar ze houden zelf aan het begin van die vergaderingen hele verhalen dat de centrales zo nodig zijn. „Het is juist, dat de door de vragensteller genoemde behoeften van een deel van het publiek aan het onbevredigende verloop van sommige voorlichtingsbijeenkomsten hebben bijgedragen...” (Wie snapt dat, wacht, Leo legt het uit. Die weet ook werkelijk alles. Gauw even opschrijven.) De behoeften van het publiek dragen dus bij tot het onbevredigende verloop.

Planologische aspecten kerncentrales, Raro. De raad vraagt zich af eeeeeeh in welke zin eeeeeh zolang er geen beslissing over nieuw kerncentrales is, de raad eeeeeh (je vraagt je af of kamerleden wel

gezond zijn). „De raad dringt er op aan, dat in de regeringsverklaring van een nieuw kabinet een standpunt als bedoeld wordt ingenomen”. De Raro dus. Alweer nieuws. eeeeeh kerncentrales bij de kabinetsformatie besproken wordt”.

(Wat is het toch een probleem. Zou ik niks van een oplossing kunnen bedenken? Die kamerleden moesten eigenlijk zoveel vragen stellen, dat die ambtenaren nergens anders aan toekomen dan aan het beantwoorden van die vragen. Zo blokkeer je het hele systeem. Net zoals oplichters in Utrecht de politie van alle kanten hebben gebeld, de lijnen zodoende hebben bezet en een stel kraken hebben gezet. Even voorleggen als idee in de strategiediskussie).

Nee, Michel, daar ben ik het niet mee eens. Dat is geen methode. Dat is de strategie van de vernietiging.

(Maar als ik nog een suggestie mag doen, want als je er het hele Nederlandse volk nu mee kunt redden?) Liever laten we het Nederlandse volk op democratische wijze naar de knoppen gaan. (Dat snap ik niet van Leo. Je moet soms door de chaos heen teneinde de democratie te kunnen herstellen. Ik ben een democraat in de uiteindelijke doelstelling en Leo lijkt wel een democraat van de korte termijn, ten koste van het bereiken van de uiteindelijke doeleinden. Dat is ook het conflict waar de PPR zich nu in bevindt. Dat hebben we snel op tafel. Even plenair voorleggen).

Nou weet je, nou weet je, je weet dus dat, dat iemand die bereid is zijn democratische principes opzij te zetten vanwege het bereiken van een democratis doel, dat die in feite geen democratie kan nastreven. Nee, dat kan niet. Hoewel het wel puur toeval is dat we kerncentrales hebben. Het verleden heeft ons die gegeven. Die centrales zijn gewoon Uit Den Hoge neergedaald (O, gaat hij het CDA weer de schuld geven. Als je een

referendum houdt, niet met de vraag of in 1980 het licht uit moet maar met de vraag of men voor 1980 wil omkomen door kerncentrales, dan win je dat best. Dus wat we ook doen, het is democratie. Even voorleggen).

We zijn tegen angstpsychose, dat weet je. (Even er op wijzen, dat dit geen angst, maar een zeer bezonnen vrees is). Maar daar hebben we de bezinningsgroep voor. In de voorlichting over kerncentrales worden zoveel blunders gemaakt, dat er elke keer weer rede is je te bezinnen. De kaart is nog veel doorgestokener dan je denkt. Er zijn ambtenaren die geen kernenergie willen, maar dat kunnen ze niet zeggen (Dat durven ze niet). Wat ze doen is dus op een ontzettend stompzinige manier pleidooien voor kernenergie houden. Ze stompzinig, dat iedereen er door heenprijkt. Ambtenaren en mensen van elektriciteitsmaatschappijen die de grootste propaganda maken voor kernenergie, van die mensen kun je er vrijwel van op aan, dat ze de grootste tegenstanders van kernenergie zijn. Want anders zouden ze het wel een paar honderd graden handiger doen. Aangezien het Nederlandse volk er van uitgaat, dat het altijd door ambtenaren wordt gepakt, moet het nooit zover komen, dat de ambtenaren tegen kernenergie gaan pleiten. Op dat moment zou de eerste petitie voor kerncentrales aan Vondeling worden aangeboden. (Dit deel van de strategiediskussie moet strikt geheim blijven).

Wat Lubbers wil, of dat die ook zo opereert als sommige van zijn ambtenaren, het is mij niet duidelijk. Soms vraag ik me echt af of hij misschien niet bij ons hoort. (We zijn hier nu een kwartier bijeen. Ik geloof, dat ik nu wel kan konstateren, dat de zoveelste strategiediskussie binnen de partij is verzand in het praktische politieke werk, waarover we het zozeer eens zijn).

Nixon kon na al die onthullingen toch niet anders dan naakt achter z'n buro zitten.

De beste manier om Nederland van de drugs af te helpen is een advertentie waarin wij Van Agt laten zeggen: Ik gebruik drugs, u ook?

Eén ding staat vast: u wordt geen minister.

Laten die mensen die de kernwapens uit Nederland willen eerst eens bij zichzelf beginnen.

Gehoord: De PPR wil haar Eerste-Kamerfractie maar liever in de Tweede Kamer zetten.

Voor straf zou Weste z'n mond eens een poosje half moeten houden.

Kamer en kabinet: wee de werklozen.

De gotspe: Israël weet in ieder opzicht wel weg met en in woestijnen, maar op de conferentie over het tegengaan van de uitbreiding van

woestijnen loopt de helft van zijn delegatie demonstratief weg.

Doodvonnis met injectienaald in Texas: de doodsteek of Texas-instruments?

Grote uitverkoop, afbraakprijzen. Dit komt nooit meer terug; haast u naar de Amsterdamse wetenschapswinkel.

Als konsessie aan die lui kunnen ze Nederland toch gedurende de Vredesweek kernwapenvrij geven?

Interim-voorzitter Eeltje Talstra:

EKSTRA-KONGRES MOET NIEUWE START VAN PPR ZIJN

pag. 10-12

BELEIDS- NOTA

**van de
kommissie
van zeven**

pag. 14-21

- verder: 3. Geweld vernedert
4. PPR over troonrede
6. Derde Russell Tribunaal
7. Solidariteit met Chili**

- 8. Behoudt Lauwersmeer
9. Oosterschelde
13. Kerngroep**

PPRAK

PPR-Aktiekrant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Jan Heytel, Sam Mol, Hans van der Neut.

redaktieraad: Alice de Gier, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Harm Lamberts, Walter van Opzeeland (eindredakteur), Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester.

productie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft.

redactie-adres: Walter van Opzeeland, Rapenburgerplein 67, 1011 VH Amsterdam, tel. 020-254434.

kopij naar het redactie-adres, getypt, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abbonement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen: Buro Politieke Partij Radikalen Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

Verkiezingsfonds voor nieuwe start

Het ekstra kongres waar de PPR voor staat kan een nieuwe start betekenen voor de partij. Een nieuwe start omdat er veel te doen is, ook in verband met de raads- en statenverkiezingen van volgend jaar.

Het verkiezingsfonds van de PPR staat ook voor een nieuwe start. Het zal iedereen duidelijk zijn dat ook dit fonds voor ons werk van vitaal belang is. Een hoopvolle start, met een saldo van f 0,00, maar dat moet en zal anders worden.

Giro 5555 tnv Verkiezingsfonds PPR rekent er op dat er weer bijdragen komen van de PPR-leden. Al eens gedacht aan zo'n gemakkelijke maandelijks overschrijving via een giro-machtiging. Als u toch postzegels wilt kopen of geld opnemen, vraag dan aan het postkantoor zo'n machtigingskaart. En wie verdere inlichtingen wil hebben kan altijd terecht bij de penningmeester van het Verkiezingsfonds PPR, bij Guus Vrolijk, Wielewaalstraat 19, Ommen, tel. 05291/1621.

2

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Vrijdag

Minister de Gaay Fortman heeft zonder meer toegegeven dat hij die vertoning op het station van Amersfoort waarbij de gemeentepolitie 'mensen met een Indies uiterlijk' dwong languit op het perron te gaan liggen om te worden gefouilleerd volstrekt afkeurt. De politie heeft de opdracht van hogerhand een mogelijke nieuwe treinkaping te voorkomen op een onjuiste manier uitgevoerd. De Gaay Fortman senior zei dit als (nieuwe) minister van justitie en het siert hem dat hij zo onomwonden een uitvoeringsfout toegeeft. Al met al, dat 'Indies uiterlijk' waar de politie op afgaat zit me

niet lekker.. Je zult maar alleen op grond van wat zo'n agent van je uiterlijk vindt al verdacht zijn... Maar nog veel erger vind ik wat waarnemend korpschef Jansen van de Amersfoortse politie verklaarde over de toegepaste manier van fouilleren. De politie leert deze methode van doen tijdens de opleiding. Moet hetgeen die opleiding zoal omvat niet eens onder de loep worden genomen?

Zaterdag

Amsterdam is een merkwaardig bestuurde stad. Dat wisten we allang. Je vraagt je steeds af wie het er feitelijk voor het zeggen heeft. Ons PPR-raadlid Frans van der Ven is er niet in geslaagd de bouw van zo'n regentebunker bij het Waterlooplein, die het nieuwe stadhuis moet worden, uit te stellen. De meerderheid van de raad vindt dat het Holzbauer-stadhuis er toch maar moet komen, hoewel de financiering lang niet rond lijkt en het geld wat er dan wel beschikbaar is stellig beter kan worden besteed. Maar goed, Amsterdam zijn stadhuis, dat een bedenkelijk 20-ste eeuwse stempel gaat drukken op een historische buurt en dat nu al uit de tijd is. Over merkwaardig besturen gesproken...

Verkiezingen in Tiel - De PPR kwam terug

De uitslagen van de op 21 september gehouden gemeenteraadsverkiezingen in verband met de gemeentelijke herindeling in de West-Betuwe bieden alleen wat betreft de gemeente Tiel houvast voor wat algemene konklusies. Immers, slechts in Tiel namen de belangrijkste landelijke partijen aan de verkiezingen deel.

Dat de PPR zich herstelde van de zware nederlaag op 25 mei bij de Tweede Kamer-verkiezingen, blijkt uit een vergelijking van de uitslagen van alle sinds 1971 gehouden verkiezingen in Tiel.

	TK '71	TK '72	PS '74	GR '74	TK '77	GR '77
D'66	5,3	3,0	0,6	—	5,2	4,9
PPR	1,2	4,0	4,1	4,0	1,6	4,0
CDA	27,4	23,1	22,1	26,3	23,4	26,4
CPN	1,2	1,7	1,1	—	0,5	1,0
BP	1,0	1,6	3,1	2,6	0,8	1,1
GPV	0,9	1,2	0,9	1,1	0,9	1,7
VVD	9,5	14,2	19,2	17,4	17,8	18,5
PvdA	45,2	45,7	46,4	47,7	46,8	42,6
Overige	8,3	5,5	2,3	0,9	3,0	—

Enkele vaststellingen:

- D'66 is terug van weggeweest;
  - PPR is sterk afhankelijk van landelijke presentatie — zie de lage percentages bij de Tweede Kamer-verkiezingen in 1971 en 1977 — gemeentelijk en provinciaal kan ze rekenen op een vaste aanhang van circa 4%;
  - CDA komt bij de gemeenteraadsverkiezingen sterker uit de bus, maar konsolideert van 1972-1977 bij Kamerverkiezingen;
  - CPN: enig herstel;
  - BP: blijft aan de verliezende kant;
  - GPV: herstel;
  - VVD: blijft de laatste jaren hangen rond 18%;
  - PvdA: verloor opvallend; de laagste uitslag sinds 1971.
- Bij Tiel begint het herstel. Alle lof voor het Aktiecentrum!

Henk Waltmans

We kunnen niet anders dan tot de konklusie komen dat militair geweld in deze situatie niets oplost, omdat dit geweld alleen verandert, ... omdat geweld verhardt, omdat geweld geweld oproept".

Aldus de PPR-Tweede Kamerfractie op 23 juni 1977 bij de beoordeling van het regeringsbeleid inzake de gijzelingsakties bij de Punt en in Bovensmilde. Zij had grote vraagtekens bij het moment waarop tot gewelddadig militair optreden was besloten en bij de wijze waarop dat geweld was toegepast. De publieke opinie dacht er heel anders over. Dat was bekend. De PPR was dan ook een uitzondering in de Kamer. En daar hadden ook sommige PPR-leden het moeilijk mee.

Drie maanden later: het proces, waar de vragen die wij in het Kamerdebat stelden niet worden opgehelderd. Onderzoeken van journalisten die inmiddels zijn afgerond en een heel ander antwoord geven op die vragen dan de regering deed. Drie maanden later: een foto in de dagbladen. Een man — donkere huid, zwart haar — met gespreide armen en benen languit plat op de grond liggende aan de voeten van een — blanke — militair met het geweer in de aanslag. Ik zal niet de enige zijn die met een zekere routine naar die foto heb gekeken en ineens wakker schrok toen ik begreep dat die hier in Nederland, in Amersfoort op het Perron, was gemaakt. Meer nog dan de wijze waarop de wapenzoekakties in Assen en Bovensmilde zijn uitgevoerd doet die foto je beseffen dat we op de verkeerde weg zijn. Het is de weg die we met schrik herkennen uit andere — ook naburige — landen: de weg van eskalatie van geweld en aantasting van demokratiese rechten. De weg van kollektieve verdachtmaking van hele bevolkingsgroepen, omdat enkelingen uit die groep een bedreiging vormen. Burgers hebben recht op bescherming door de overheid. Nederlanders in Assen en Bovensmilde voelen zich terecht bedreigd door groepjes jonge Zuid-Molukkers. En ze voelen zich door de overheid in de steek gelaten. Maar het begrip dat zeer velen in

Ria Beckers:

Geweld vernedert

de Zuid-Molukse gemeenschap hiervoor hadden, het begrip dat men had voor de noodzaak van optreden door de overheid, is geleidelijk aan omgeslagen in wantrouwen, gegeriefdheid en verbittering. Louter en alleen door de ervaring die men van dat optreden heeft.

De regering wil een dialoog. Maar ze kan dat voor de Zuid-Molukkers onder ons nauwelijks meer aannemelijk maken. Een dialoog wordt niet geboren uit vernedering. Toch is die dialoog de enige uitweg naar een oplossing. We moeten komen tot een echt tweegesprek, dat niet keer op keer ontardt in een prestigeslag. Maar dat kan alleen als beide partijen hun verantwoordelijkheid voor de ontstane situatie erkennen en durven leren van gemaakte fouten.

De PPR-fractie heeft zich aangesloten bij het verzoek om een openbaar debat over de wapenzoekakties in Assen en Bovensmilde. Ze heeft in het overleg met de minister van binnenlandse zaken en justitie de volgende vragen voorgelegd:

1. Hoe sterk waren de aanwijzingen om een zoekactie naar ongeoorloofd wapenbezit, met een voor Nederland ongekende mate van geweld, in de gehele Zuid-Molukse wijk te rechtvaardigen? Was het onmogelijk een meer doelgerichte zoekactie te houden?
2. Is de minister van mening dat de dreiging die van bepaalde Zuid-Molukse kringen zou zijn uitgegaan een beleid rechtvaardigt waarbij alle Zuid-Molukkers over één kam worden geschoren?
3. Op grond van welke wettelijke bepalingen of bevoegdheden hebben politiefunktionarissen aan treinreizigers onlangs te Amersfoort opdracht gegeven zich languit op het plaveisel uit te strekken?
4. Is elke Nederlandse burger dan ook wettelijk verplicht om in zo'n geval gehoor te geven aan een dergelijke opdracht?
5. Bestond er een ernstige verdenking ten aanzien van deze bepaalde individuele personen dat zij een akute bedreiging vormden voor openbare orde?
6. Is in het algemeen de gevolgde procedure van het zich in alle openbaarheid op de grond moeten uitstrekken in strijd met de Nederlandse opvattingen over de menselijke waardigheid en met artikel 5 van de universele verklaring over de rechten van de mens („onterende behandeling“)?
7. Heeft de regering zich inmiddels gebogen over de vraag op welke wijze zij anders dan door gewelddadig politieel optreden aan gerechtvaardigde gevoelens van onbeschermde van burgers ten opzichte van kapingen, beschietingen etc. tegemoet kan komen?

Van het overleg met de minister zal een verslag komen en daarna wordt al of niet besloten tot een kamerdebat. Het is te hopen dat dat debat er komt.

Juist omwille van die dialoog.

PPR-reaktie op de troonrede

De PPR-fractie in de Tweede Kamer heeft als volgt gereageerd op de Troonrede, de hoofdpunten van het beleid en de miljoenennota:

„Het is duidelijk dat de Troonrede zich moest beperken tot een schets van de problemen waar ons land voor staat. Oplossingen zijn urgent maar moeten door de nieuwe regering worden aangereikt.

— In *financieel-ekonomies* opzicht wordt het jaar 1978 gekenmerkt door onzekerheid. Wij achten het van grote betekenis dat de regering meer nog dan in het verleden deze onzekerheid aanvaardt en een heroverweging van het totale beleid noodzakelijk acht.

Nu echt duidelijk wordt dat de 3,75% groei als doelstelling onrealistisch was en is, komt het konflikt bij de verdeling van de beschikbare ruimte tussen kollektieve voorzieningen en de partikuliere inkomensvorming in zijn volle omvang op ons af.

Ondanks een nivo voor partikuliere bestedingen van rond f 12.000 per hoofd van de bevolking dreigt een aantasting van de positie van de zwaksten door terugkerende inflatie en afbraak van de kollektieve voorzieningen wanneer niet snel een doeltreffend instrumentarium voor een scherpe beheersing van alle partikuliere inkomens tot stand komt.

— Voor het op peil houden van de bestedingsmogelijkheden en de *koopkracht* van de mensen met modale en lagere inkomens zou naar ons oordeel een verlaging van de werknemersbijdragen in de sociale voorzieningen door een storting in de sociale fondsen door de overheid meer doeltreffend zijn dan het achterwege laten van een deel van de structureel noodzakelijke verzwaring van de loon- en inkomstenbelasting. Het achterwege laten daarvan komt immers meer ten goede aan de hogere inkomensgroepen.

— De voortgaande *stijging* van de *geregistreerde en verborgen werkloosheid* met naar schatting 80- à 100.000 verontrust ons en vergt eveneens een heroverweging van het totale beleid inclusief de Wet op de Investeringsrekening. Goede aanzetten hiervoor troffen wij aan in de gedachten van minister Boersma over de werkgelegenheid als centraal probleem.

— In het *financieringsbeleid* valt het ons op dat van een begrotingstekort van 5,25% en de mogelijkheid van gedeeltelijke monetaire financiering wordt uitgegaan. Dit moet naar ons inzicht, nu een structureel lagere groei van de ekonomie wordt vooropgesteld, gaan leiden tot een ondergraven van de bestrijding van de inflatie, terwijl het niet meer kan opleveren dan uitstel van de noodzaak van verdere inkomens-

matiging.

— Dat de regering poogt het nuttige met het noodzakelijke te verenigen in het *duurder maken van energie* heeft onze instemming mits daarbij aan de mensen met minder dan modale inkomens compensatie wordt geboden voor een basisbehoefte. Wij betwijfelen of deze compensatie aanwezig is. Het argument van energiebesparing klinkt wel leuk, maar tegen die achtergrond zet de omvang van de prijsverhoging nauwelijks zoden aan de dijk.

— De *verhoging* van het aksijns- en omzetbelastingtarief voor *sigaretten* zal bij ons geen weerstand onder vinden. Wij zetten de nodige vraagtekens bij de verhoging van de *teruggave-grens* voor de *T-biljetten*. Enige verhoging om het aantal biljetten te verlagen lijkt niet onredelijk. Wat de regering nu voorstelt is wel erg fors, temeer daar het budgettair nauwelijks zoden aan de dijk zet.

De demissionaire status van het kabinet in aanmerking genomen zijn ons in de Hoofdpunten van beleid toch nog enkele zaken bijzonder opgevallen:

— Het Nederlandse *buitenlandse beleid* wordt voor het eerst niet meer louter gebaseerd op de NAVO als hoeksteen, maar gekenmerkt door drie 'grote konstanten': de samenwerking in Atlanties verband, de samenwerking in het kader van de Europese Gemeenschap en de structurele verbetering van de Noord-Zuidverhouding. Dat is een bemoedigende ontwikkeling.

— Het verheugt ons dat de Nederlandse regering 'zal blijven voortgaan te doen wat in haar vermogen ligt om tot een afwending van de gevaren van de *nucleaire proliferatie* bij te dragen'. Dat kan alleen maar betekenen: afwijzing van de neutro-

nenbom, hoge prioriteit voor een kernwapenvrij Nederland als aanzet tot een kernwapenvrij Europa en één uitbreiding van het UCN-project in Almelo.

— De *stijging* van de *defensieuitgaven* vervult ons met zorg. Temeer omdat nu al een claim wordt gelegd op de nodige extra-uitgaven na de kabinetsformatie. Dat de Koninklijke landmacht opnieuw in een grotere vredesstreekte blijft gehandhaafd dan in de defensienota was aangekondigd is ronduit teleurstellend.

— Het verbaast de PPR-fractie dat de regering wel spreekt over het gerechtvaardigd zijn van ekonomiese dwangmaatregelen tegen *Zuid-Afrika* maar het moment voor eigen initiatieven tot een algehele ekonomiese boycot kennelijk nog niet gekomen acht.

— Het in stand blijven van het aandeel van CRM in het totaal van de rijksbegroting waarden wij positief. Wat *ontwikkelingssamenwerking* betreft hadden we graag een vergroting van het aantal koncentratielanden gezien en dus een verhoging van het beschikbare bedrag. Opvallend is dat over de *reorganisatie binnenlands bestuur* niet meer wordt gesproken. Opvallend is verder een niet onbelangrijke verschuiving bij VRO, onder meer van woningwet- en premiehuurwoningen naar premie-eigen-woningen en woningen zonder subsidie.

— Tenslotte: in de Miljoenennota van het vorig jaar beklemtoonde de minister van financiën de nationale en internationale solidariteit. Het gevaar dat minister Boersma nu signaleert — sprekend over het *inkomensbeleid* — dat bepaalde groepen de eigen belangen sterker gaan beklemtonen, kan niet ernstig genoeg worden genomen."

PPR-nota over een ander defensiebeleid

Het kernpunt van het huidige defensiebeleid is dat wie vrede wil, zich moet voorbereiden op steeds meer bewapening. Voor de PPR is echter het kernpunt: wie vrede wil, moet zich voorbereiden op wereldintegratie. Dit is een doelstelling op lange termijn en in het licht daarvan moet de PPR stelling nemen ten aanzien van de korte-termijnpolitiek van de bewapeningswed-

loop.

Aldus Ria Beckers in haar voorwoord van de nota „Een ander defensiebeleid”, samengesteld door een groep PPR-leden onder eindredactie van Henk Waltmans en Henk Hoek. Het stuk is verkrijgbaar door overmaking van f 5,50 (inkl. porto) op giro 1667557 tnv penningmeester fractie PPR Tweede Kamer, Den Haag.

Vrijwilligers nodig voor Radikale vorming

De Stichting Radikale vorming (SRV) zoekt met spoed vrijwilligers die bereid zijn een paar uur per week burowerk te doen. Juist nu heeft de SRV hard behulpzame handen nodig om, ondanks de weinige beschikbare mankracht, een goed

programma aan de PPR-leden te kunnen aanbieden, in de vorm van studiedagen of kursussen. Wie zich voor de SRV verdienstelijk wil maken is welkom op Singel 277, derde verdieping, in Amsterdam of kan bellen onder nummer 020/256046.

LANGER ZICHT

We kunnen een behoorlijke bestrijding van de werkloosheid in de komende jaren rustig vergeten. Er zijn geen tekenen die er op wijzen, dat we met een tijdelijk verschijnsel te maken hebben. Dat er zeer ingrijpende maatregelen nodig zijn is duidelijk. Maar die zitten er voorlopig niet in. De Troonrede hinkt zoals gebruikelijk weer op twee gedachten: vergroting van de beste dingen zegt het kabinet en tegelijk zullen „op langer zicht” aanpassingen van onze maatschappelijke structuur, nationaal en internationaal, nodig blijken. Dat laatste vermoedt het kabinet overigens alleen maar. Pikant detail.

Ook het tweede kabinet-Den Uyl, waarvan wij nu in heel grote lijnen weten waar het naar toe gaat, zal niet in staat zijn behoorlijk te kiezen voor een weg waarin de economische problematiek fundamenteel kan worden aangepakt. Dat ligt besloten in de aard van de coalitie.

Het nieuwe kabinet zal dan wel op ruim honderd zetels in de Tweede Kamer kunnen steunen; dat betekent bepaald niet dat er een garantie is voor een regeringsbeleid met durf, creativiteit en visie. Behalve dat dat parlement zelf, ingetrouwe navolging van het nederlandse volk, met de mond vol tanden staat als het gaat om een rechtvaardig economies en sociaal bestel, zal het wel onmiddellijk beginnen stokjes tussen de spaken van het nieuwe kabinet te steken. Weer onder leiding van de dappere remmers van het CDA.

VERELENDRING

Een paradoxaal feit is echter, dat de slechte economische vooruitzichten ons langzaam op de goede weg kunnen brengen. Ik bedoel inderdaad dat er een beetje sprake is van een verelendingspraktijk met de reële hoop op veranderingen.

De praktijk die tot allerlei maatregelen dwingt is een betere bondgenoot van mensen die fundamentele veranderingen nastreven dan de schijnbaar vrije keuzes voor ieders bestwil

Het merkwaardige geduld van Den Uyl wordt waarschijnlijk mede ingegeven door zo'n soort psychologische achtergrond. Hij heeft behoefte aan dilemma's waar ook het CDA niet onderuit kan en zijn handigheid ligt hierin, dat hij die dilemma's scheidt of geloofwaardig maakt als ze onvoldoende voorhanden lijken. De irritatie bij het CDA komt voort uit dit soort dwangtoestanden. Het lijkt wel of er alleen maar problemen zijn waar een typies sociaal-demokraties antwoord op past en als er eens een probleem is waar het CDA zelf een antwoord op dacht te hebben, valt heel Nederland over ze heen en moeten ze ten langen leste toch nog buigen voor de dilemma-tactiek van Den Uyl.

OMWENTELING

Om wat concreter te zijn: Er zijn mensen die menen dat de gigantiese financiële steun van de overheid aan het bedrijfsleven uiteindelijk toch leidt tot een beslissende greep van de gemeenschap op produktie en consumptie. Dat dit sluipende proces zozeer in ondernemersland wordt gevreesd kan een bewijs zijn voor de juistheid van die verwachting.

Het is niet fraai, het heeft niets heroïes voor links. De omwenteling komt niet van een solide meerderheid in het parlement die, zoals het theoreties had moeten gaan, orde op zaken stelt, ook niet van een staking van de werken- de bevolking, nee, de omwenteling is een soort onvermijdelijk proces. Dat evenwel altijd achter de feiten aanloopt en het geneesmiddel vindt als de patiënt juist is overleden.

Want wie zonder de ogen te sluiten de zaken analyseert kan niet

vrolijk zijn: niet over de wapenwedloop, niet over de economiese wanorde, niet over de voortvretende milieu-verwoesting, niet over de vervreemding.

TEKENEN

Hoewel dingen die wij noodzakelijk achten natuurlijk onmiddellijk moeten en kunnen gebeuren, niet waar, komen ze soms toch als een verrassing. Laat ik het zo zeggen: Dat onvermijdelijke proces is aan de gang; daar wijzen allerlei tekenen op. Prof. Albeda zegt dat we maar van het idee van recht op arbeid af moeten. Recht op bezigheden, nuttige bezigheden, daar voelt hij wel wat voor. Voor grote groepen mensen ziet Albeda wel iets in een basisuitkering. Het kan allemaal wel, zegt hij, als er maar een eerlijke inkomensverdeling komt. Werkloosheid moet geen negatieve loterij zijn, mensen die liever eens met iets anders bezig zijn moeten daarvoor de gelegenheid krijgen. Wim Kok van de FNV stelt een maatschappelijke dienstplicht voor ter eerlijke deling van het onaangename werk. Dezelfde Wim Kok heeft het gevoel dat de houding van de werkgevers er des te grimmeriger op wordt nu de koek niet langer groeit maar verdeeld moet worden. De vakbeweging gaat zich wezenlijk bezighouden met alle verdelingsmechanismen en de leden, die vroeger voor een belangrijk deel slechts in loonsverhogingen geïnteresseerd waren, houden zich nu intensief bezig met de vraag waar de macht in het economiese leven nu eigenlijk ligt en zij kennen het antwoord. Er is verder sprake van grote bereidheid om de inkomens te matigen. Het gevoel, dat de bomen niet tot in de hemel groeien en het gevoel dat er wel genoeg wordt gekonsumeerd, althans door vele groepen in dit land, wil men omzetten in daden. Met de vraag waar het geld blijft dat men met of zonder schuldgevoelens in-

linksaf
en
omhoog

door Kees Waagmeester

levert, raakt men ook geïnteresseerd in de mechanismen die dat geld verdelen. De wetenschap dat we teveel en vooral verkeerd produceren ging al aan de matingsbereidheid vooraf.

PPR-ITEM

Om nog even door te gaan: Het Interkerkelijk Vredesberaad heeft een aktie ontketend tegen de kernwapens in de wereld en met name op Nederlands grondgebied en houdt zich zodoende bezig met één van de belangrijkste PPR-items.

Dat is niets bijzonders als men weet, dat de PPR haar veiligheidsdenken juist aan dat van de vele vredesgroepen ontleent. Datzelfde zien we op het vlak van de kernenergie en het milieu gebeuren: Milieudefensie komt met een uiterst welkome nota van het hart van de energieproblematiek: Je kunt kernenergie vergeten als je je energieverbruik sterk weet te verminderen. Dat je dan zodoende je welvaart en welzijn vergroot in plaats van afbreekt, wordt glashelder gemaakt.

Het beste is dus dat we nog iets leren van Den Uyl: Maak deze dingen tot zulke vanzelfsprekende onvermijdelijkheden, dat Den Uyl, met het CDA-blok aan zijn been, er niet onderuit kan.

Schending mensenrechten in West-Duitsland Steun het derde Russell Tribunal

De Bertrand Russell Peace Foundation heeft, gevolg gevend aan een stroom van verzoeken, besloten een internationaal tribunaal in te stellen dat een oordeel moet vellen over de vele klachten inzake schending van de mensenrechten in de bondsrepubliek Duitsland en West-Berlijn. De Russell Stichting verbindt hieraan een oproep aan heel de wereld dit tribunaal — haar derde — moreel en materieel te ondersteunen. Uit alle delen van West-Europa zijn bij de Russell Stichting verzoeken binnengekomen een internationaal onderzoek te openen naar de beperkingen van de rechten van de mens door de Westduitse regering. Deze goed gedocumenteerde verzoeken, afkomstig zowel van particulieren als van organisaties, betreffen voornamelijk het „Radikalerlass“, een dekreet waardoor de Westduitse overheid bepaalde burgers uit hun beroep kan weren. De hieruit gegroeide praktijken zijn inmiddels internationaal bekend geworden onder de naam 'Berufsverbote'.

Daarnaast bereikten de Russell Stichting nog vele klachten over een geleidelijke afbraak van de rechten van de mens door de Westduitse autoriteiten — klachten die gestaafd zijn door wetten, verordeningen of statistieken van de bondsregering en door kommenta-

ren op dit beleid uit conservatieve, liberale en socialistiese kranten in de VS en West-Europa. Herhaaldelijk werd de vraag gesteld wat de gevolgen van deze praktijken in West-Duitsland zijn voor de andere EEG-landen.

De Russell Stichting, die in 1963 door de filosoof Bertrand Russell werd opgericht met als doel diens werk voor vrede, sociale gerechtigheid en mensenrechten voort te zetten, heeft deze klachtenstroom maandenlang zorgvuldig onderzocht. Dit leidde tot de konklusie dat het er op het eerste gezicht inderdaad op lijkt dat er in West-Duitsland een situatie is ontstaan die wordt gekenmerkt door onderdrukking van bepaalde politieke meningen en door intimidatie van burgers die deze meningen in het openbaar uiten — een situatie die met de grootste zorgvuldigheid moet worden onderzocht.

In 1966 organiseerde Bertrand Russell een internationaal tribunaal over de oorlogsmisdaden in Vietnam dat over heel de wereld bekendheid kreeg als „Russell Tribunal“. Het tweede tribunaal van de Russell Stichting was gewijd aan de onderdrukking in Latijns-Amerika. Deze Russell Tribunalen zijn geen rechtbanken in de zin van het internationale recht. Hun morele gezag berust op de integriteit van de

jury die zich bij haar oordeel beroept op het voorgelegde bewijsmateriaal.

Wie dit derde Russell Tribunal wil steunen kan een verklaring van de volgende inhoud overtypen, ondertekenen en laten circuleren:

Ik ondersteun de oproep van de Bertrand Russell Peace Foundation om een tribunaal over de schending van de mensenrechten in de Bondsrepubliek Duitsland en West-Berlijn te organiseren.

Naam
Adres
Beroep
Handtekening

Deze adhesie-verklaringen kunnen, voorzien van zoveel mogelijk ondertekeningen, worden verzonden aan: Russell Peace Foundation; Bertrand Russell House; Gamble Street; Nottingham Na 7 4 ET; England, of naar: SILVA, Keizersgracht 418, Amsterdam.

In ons land is naar aanleiding van deze oproep een ondersteuningskomitee opgericht dat informatie wil verspreiden over en geld wil inzamelen voor dit derde Russell Tribunal. Financiële steun is ook belangrijk. De kosten van het tribunaal zijn begroot op 200.00 mark en een deel van dit bedrag zou uit Nederland moeten komen. Daarom zijn bijdragen welkom op giro 3791783 tnv. Gerard Klein Poelhuis, Amsterdam, onder vermelding van: Russell Tribunal.

AKTIE-VOER

Zuid-Afrika-konkres van BOA

Op 7, 8 en 9 oktober houdt de Boycot Outspan Aktie (BOA) in Leiden een kongres over de strijd van de zwarte arbeiders in Zuid-Afrika en de solidariteit met deze strijd. In verband met dit laatste wil de BOA de Nederlandse arbeiders nader in contact brengen met de strijd van hun zwarte kollega's. Daartoe zijn onder meer uitgenodigd vertegenwoordigers van de South African Congress of Trade Unions

(SACTU). Het kongres begint vrijdag 7 oktober om 18.30 uur in de Stadsgehoorzaal, Breestraat 60 te Leiden. Zaterdag en zondag wordt het voortgezet in de Stadsschouwburg aldaar. Wie nog wil meedoen kan contact opnemen met de BOA, Pasteurstraat 26, Leiden, tel. 071-142124.

Komitee Zuidelijk Afrika

Het Komitee Zuidelijk Afrika (Angola Comité) in Amsterdam zoekt een aantal medewerkers. Twee voor een full-time funktie, waarvan er een ervaring moet hebben op het gebied van boekhouding/financiering om te helpen bij de fondswerving/aankoop/verzending ten behoeve van de materiële hulp aan de bevrijdingsbewegingen, en de ander een economiese opleiding moet hebben om naast onderzoekwerk te helpen

bij het aktievoeren rond de westerse economiese relaties met Zuidelijk Afrika. Voor full-time werk kan het komitee slechts een geringe vergoeding bieden. Ook dienstweigeraars komen hiervoor in aanmerking in verband met de vereiste tewerkstelling. Voor verdere inlichtingen: Komitee Zuidelijk Afrika, Da Costastraat 88, Amsterdam, tel. 020-183598.

Belgen tegen kernenergie

Een week na de demonstratie in Kalkar wordt morgen, zaterdag 1 oktober, in Antwerpen onder het motto „Het grote kernenergiegebeuren“ een massale betoging gehouden tegen de ondanks alle protesten voortgezette bouw van kerncentrales in België. Dit is, evenals Kalkar, ook voor Nederlanders een belangrijke zaak. De manifestatie is namelijk onder meer gericht tegen

de bouw van de kerncentrales Doel 3 en 4 en Tihange 3, waarvan de twee eerste vlak aan onze grens zijn gelegen. Als wij ons verklaren tegen de drie kerncentrales die minister Lubbers ons heeft beloofd zou het niet konsekwent zijn te zwijgen over hetzelfde soort doodkisten aan onze grenzen. Verder keert „Het grote kernenergiegebeuren“ zich tegen de heropening van Eurochemie in Dessel, te vergelijken met onze UC. De protestmanifestatie begint om half drie 's middags op de Grote Markt in Antwerpen met een fietsdemonstratie, poppenspel, muziek en toespraken (ook van Nederlandse sprekers) waarna om vier uur de betogers door de stad gaan trekken. Rond zes uur begint in het Billard Palace aan het Astridplein een „totaal-spektakel“ met toespraken, publieke discussie van voor- en tegenstanders, afgewisseld met optreden van artiesten.

Kees van Twist tijdens Chili-manifestatie:

Nederland moet mee werken aan boycot Chili

Ter gelegenheid van de vierde verjaardag van de fascistiese staatsgreep in Chili is op 11 september een indrukwekkende manifestatie van solidariteit met het verzet in Chili gehouden. Meer dan 8.000 mensen, onder wie vele Chileense bannelingen en oud-minister Orlando die na de val van Allende kon vluchten, woonden de bijeenkomst bij. Vertegenwoordigers van de PvdA, D'66, PSP en PPR oefenden er scherpe kritiek op het feit dat Nederland niet feller stelling neemt in de strijd tegen het fascistiese bewind-Pinochet. Namens de PPR zei Kees van Twist het volgende: De val van Allende op 11 september 1973 betekende de zwaarste slag voor heel Latijns-Amerika sedert de dood van Che Guevara. De dood van Allende bewees de onrechtvaardige en moorddadige houding van de buitenlandse krachten en mogendheden die enkel uit zijn op het economisch eigenbelang, Chili is daarvan een voorbeeld bij uitstek.

Het kapitaal in deze samenleving, met in haar macht de burgerlijke middenklasse, dulde zelfs geen vreedzaam socialisme, in Chili werd een begin van rechtvaardigheid in bloed kapot getrap.

Toch staan de gebeurtenissen van Chili '73 niet op zich zelf, want geen regiem van het soort-Pinochet kan alleen bestaan. Daarvoor hebben dit soort fascistiese regiems buitenlandse handlangers nodig. Het is daarom ook niet vreemd dat het regiem-Pinochet met het al even verwerpelijke Vorster-bewind in Zuid-Afrika zulke nauwe contacten onderhoudt. Het zelfde verwijt valt te maken aan Israël en Frankrijk.

Naar onze mening is het dan ook de plicht van de Nederlandse rege-

ring om op de meest scherpe manier aan Israël en Frankrijk te laten merken dat de wapenleveranties van deze beide landen aan Chili en Zuid-Afrika niet langer geaksepteerd kunnen worden.

Want de westerse landen, Nederland beslist niet uitgezonderd, dragen een enorme verantwoordelijkheid voor de fascistiese gebeurtenissen die begonnen zijn op 11 september 1973.

Het is huichelachtig om over 11 september 1973 verontwaardigd te zijn, terwijl Nederland in EEG-verband of bij de Wereldbank de isolering van het regiem in Chili niet tot een halszaak maakt.

Ten tijde van Allende eiste de Wereldbank een onmiddellijke aflossing van de schulden van Chili, terwijl die zelfde Wereldbank het bloedbewind van Pinochet wel uitsstel van afbetaling geeft.

Het valt te hopen voor de slachtoffers van fascisme en racisme in Chili en Zuid-Afrika dat volstrekte isolering van deze regiems tot een van de principekwessies van de Nederlandse kabinetformatie wordt.

Direkte en indirecte steun en contacten, daarbij gaat het er niet om of het nu appels, wapens of wetenschappelijke kennis is, het houdt allemaal de beulen van Pinochet aan de macht en laat de martelingen in Chili maar ook elders in Latijns Amerika voortduren.

Want door het fascisme in Chili worden ook de diktaturen elders in Latijns-Amerika in stand gehouden en lijdt heel het Zuidamerikaanse volk.

Het Chili onder Allende betekende voor velen de hoop op een rechtvaardiger samenleving, dat Chili is veranderd in een afschrikwekkend voorbeeld waar de terreur heerst en mensen verdwijnen.

Dit soort regiems moeten met hun handlangers geïsoleerd worden en dan past het niet om te zeggen dat een economiese boycot „toch niet helpt”. Zij die zich van zulke argumenten bedienen, nemen de verschrikkingen waaronder het Chileense volk te lijden heeft niet serieus en iedere andere solidariteit is dan nog nauwelijks geloofwaardig.

In dat verband moeten we dan ook van de Nederlandse regering eisen, dat deze hier en in EEG-verband regels en een controle-systeem opzet om een economiese boycot van het Chileense bewind effectief te maken.

De verantwoordelijkheid van het westen voor het voortduren van het regiem-Pinochet eist van de Nederlandse regering deze duidelijke daad van een complete boycot.

De PPR hoopt dat we met dat minimale teken van solidariteit iets bijdragen aan de val van het regiem-Pinochet. Want de uiteindelijke overwinning zal door het Chileense volk zelf bevochten worden — en die overwinning is zeker. Het bloed van de gevallen martelaren is het zaad waaruit de Chileense overwinning zal kiemen.”

De EG en de Derde Wereld

Zaterdag 5 november wordt een studiedag georganiseerd door de Evert Vermeer Stichting en de werkgroep Buitenland van het gewest Amsterdam van de PvdA, de NOVIB, en de werkgroep Europa van de PPR over het onderwerp „De EG en de ontwikkelingsamenwerkingsproblematiek.”

De bedoeling van deze dag is:

1. een verdieping te bewerkstelligen binnen de deelnemende organisaties van een kritische selingname ten opzichte van verdere Europese integratie. Dit vooral in verband met de Europese ver-

kiezingen in 1978. Ook dienen de deelnemende organisaties de uitkomsten van deze studiedag zinrijk te kunnen aanwenden, ieder op hun eigen manier;

2. op nationaal vlak bekendheid te geven aan de uitkomsten van deze dag, dit als tegenwicht tegen de veelal neutrale en positieve informatiestroom over „Europa”, die onvermijdelijk in de loop van de herfst over de hoofden van de Nederlandse burgers heen zal beginnen te vloeien. Aan de hand van een analyse van het ontwikkelingsbeleid van

de EG moet het mogelijk zijn aan te tonen dat verdere Europese integratie meer problemen doet rijzen dan vragen oplost.

Er wordt voor deze dag een informatiepakkiet samengesteld, dat de deelnemers, evenals het programma, geruime tijd van te voren thuis bezorgd krijgen.

A. van der Hek (Tweede Kamerlid van de PvdA) en Gerrit Faber (wetenschappelijk medewerker Vrije Universiteit en PPR-lid) zullen deze dag inleiden.

Er is nog een beperkte mogelijkheid voor deelname aan deze studiedag. Men dient dan contact op te nemen met: Werkgroep Europa PPR, p/a Rob Hallegraef, Vaartstraat 81, Amsterdam, tel. 020-729717.

Tegen militair oefenterrein Lauwersmeer

„Kom in het geweer tegen defensie in het Lauwersmeer” luidt het motto van het aktiekomitee Lauwersmeer dat zich richt tegen het plan het Lauwersmeergebied te bestemmen als militair oefenterrein.

Tijdens de behandeling van de rijksbegroting 1975 gaf minister Stemerding volmondig toe dat de inspraak met betrekking tot de militaire oefenterreinen in het Lauwersmeergebied niet is geschied zoals deze zou moeten zijn. Op vragen van de PvdA'er De Vries antwoordde de minister: „de aanvullende inspraak moet een reële inhoud hebben, ook als dat ertoe zou kunnen leiden dat bestemmingen, die men vroeger voor ogen had, aangepast moeten worden aan de nieuwe situatie”.

(In 1971 gaf het toenmalige Tweede kamerlid Stemerding blijk tegen de militaire oefenterreinen in het Lauwersmeergebied te zijn.)

De beloofde reële inspraak blijkt slechts voorlichting te zijn over wat defensie van plan is en heeft geen wettelijke status. Van werkelijke inspraak waarbij de bevolking zich uit zou kunnen spreken over de militaire oefenterreinen is geen sprake. In de populaire brochure „Militaire terreinen in de Lauwersmeer” wordt er als vaststaand van uitgegaan dat de oefenterreinen worden aangelegd.

De plannen

Het betreft hier het grootste militair oefenterrein van geheel Nederland: 2500 ha, verspreid over twee terreinen de Marne- en de Kollumerwaard. In de Marnewaard zal op kompaniesnivo met tanks en pantservoertuigen worden geoefend. (Terwijl de grond er feitelijk niet geschikt voor is). In het noorden van de Marnewaard komen vier schietterreinen met een onveilige zone op het wad van 8 km. lang en 6 km. breed. In de Kollumerwaard zullen schietterreinen wor-

den aangelegd, waar onder meer vanaf stilstaande voertuigen zal worden geschoten. De aan- en afvoer van troepen op kompaniesnivo zal het verkeer in noordoost Friesland en noordwest Groningen ernstig ontregelen door het vervoer van rupsvoertuigen op smalle landelijke wegen. De schade zal zich hierdoor tot ver in het „oude land” uitstrekken.

De gevolgen

Een uniek natuurgebied van internationale betekenis zal onherstelbare schade ondervinden. Het Rijks Instituut voor Natuurbeheer komt na uitvoerige studie in een rapport tot deze konklusie, dit in tegenstelling tot de optimistische visie van het ministerie van defensie in zijn memorandum.

Veel arbeidsplaatsen dreigen verloren te gaan, door het verdwijnen van bestaande werkgelegenheid. De visserij zal door het verloren gaan van visgronden op het wad en door de onveilige zone ernstige schade ondervinden, hetgeen gevolgen zal hebben voor de viswerkende industrie. De landbouw zal uitstekende landbouwgrond in de Kollumerwaard moeten prijsgeven, grond die bij uitstek geschikt is voor de aardappelenteelt, die bovendien vrij arbeidsintensief is. De gewestelijke raad van het Landbouwschap heeft bij herhaling hiertegen geprotesteerd. Het ministerie van defensie zal zelf tien burgers werkgelegenheid bieden, en dat in een gebied waar de werkloosheid tot het hoogste percentage van Nederland behoort. Tal van organisaties, zoals het distrikt Noord van de FNV hebben zich bij herhaling uitgesproken tegen de militaire oefenterreinen in het Lauwersmeergebied. Door geluidshinder en overlast zal de recreatie afnemen en het gebied zal daardoor zijn aantrekkelijkheid verliezen, vooral voor mensen uit de omgeving die

toch al niet overbedeeld zijn in mogelijkheden voor dagrecreatie.

Door deze oefenterreinen zal de totale militaire druk op het wadgebied verder worden vergroot.

Politieke partijen

Iedere partij erkent het wadengebied als natuurgebied van internationale betekenis. Bijzonder teleurstellend is het te moeten ervaren dat veel partijen zich beperken tot het noteren van deze visie op papier. De PvdA heeft in haar verkiezingsprogramma staan „Alle militaire activiteiten in het gebied van de Wadden worden opgeheven.”

De PPR is steeds tegen de militaire oefenterreinen in het Lauwersmeergebied geweest, PPR leden maken deel uit van het aktiekomitee Lauwersmeer.

Tot 1 september kon ieder reageren op het inrichtingsplan van het ministerie van defensie. Henk Waltmans heeft minister Stemerding gevaard deze termijn (van juni tot en met augustus) te verlengen in verband met vakanties en dergelijke maar minister Stemerding achtte dit niet nodig. Alhoewel de zogenaamde inspraak een zeer aanvechtbare zaak is heeft het aktiekomitee gemeend dat het toch zinrijk is te reageren op de plannen. Het aktiekomitee heeft de minister tevens meegedeeld dat een handtekeningaktie is gestart, die begin november zal worden aangeboden.

PPR-leden die sympathie aan deze aktie willen betuigen kunnen tot eind oktober dit laten weten aan het aktiekomitee zodat ook hun naam op de lijsten geplaatst kan worden. Daarom is het nuttig een kaartje of briefje aan ondergetekende te zenden zodat ook deze namen opgenomen worden op de lijsten.

Wim Westenbroek

Westerisestraat 11, Dokkum
tel. 05190-4221

(Handtekeninglijsten voor mensen die zelf actief mee willen doen aan deze aktie zijn te bestellen bij Carla Boxma, Ranum 6 Winsum (Gr.) tel. 05951-1870.)

Studiedag over de Zachte Revolutie

Op 22 oktober organiseert de studiestichting een bijeenkomst, die gewijd zal zijn aan de nota „De Zachte Revolutie”. Men zal er kunnen discussiëren over de nota en over de commentaren erop, die zeer binnenkort in het studieblad zullen verschijnen. De auteurs van deze commentaren, Leo Jansen, Jack Verduyn Lunell, Rien van Hoeve en Meerten ter Borg, zullen discussiëren in een forum, dat onder

leiding staat van Eeltje Talstra. De bijeenkomst vindt plaats in het Jaarbeurs Congrescentrum te Utrecht (twee minuten lopen van het centraal station) en zal duren van 10 tot 3 uur.

Men kan zich aanmelden door f 2,50 over te maken op giro 2144633 tnv Studiestichting voor Radikale Politieke Vernieuwing te Amsterdam, met de vermelding „studiedag.”

Themagroep Welzijn

PPR-werkgroep Euthanasie

De eind augustus opgerichte PPR-werkgroep Euthanasie stelt zich ten doel een stuk samen te stellen dat de discussie over euthanasie binnen de partij op gang kan brengen. Omdat de werkgroep graag vroegtijdig inzicht wil trachten te krijgen in de gedachten en gevoelens omtrent dit onderwerp in de partij, worden deze graag ingewacht bij de koördinator van de werkgroep: Gerard Nijssen, Lomanstraat 100-2, 1075 RH Amsterdam.

Tweede Kamer staat machteloos

Leo Jansen pleit tevergeefs voor open Oosterschelde

De Oosterschelde blijft niet open in weerwil van alle argumenten die door tal van deskundigen tegen een afsluiting — met doorstroomopening — zijn aangevoerd. Leo Jansen heeft op 7 september tijdens het spoeddebat in de Tweede Kamer over deze kwestie namens de PPR tevergeefs gepleit voor het open laten van de Oosterschelde en voor dijkverhogingen. De nieuwgekozen kamer stond op een merkwaardige manier machteloos tegenover een demissionaire minister Westerterp. Deze gaf Leo Jansen te verstaan dat dijkverhogingen nooit voor 1985 klaar zouden kunnen zijn en dat de regering zich gebonden acht aan een eerder besluit in dat jaar de veiligheid van het hele Deltagebied te hebben gewaarborgd.

Minister Westerterp probeerde ook duidelijk te maken dat de beslissing die de kamer maar te nemen had een definitieve was. Of volgende regeringen hierop terug kunnen komen blijft een min of meer open vraag. Het demissionaire kabinet is volgens minister Westerterp na veel moeite tot een kompromis gekomen waarbij de mogelijkheid de dijken te verhogen blijkbaar nauwelijks is overwogen en slechts is gedacht aan een dijk — stormvloedkering — met doorstroomopening en wat dit laatste betreft viel er te kiezen uit drie mogelijkheden: een kleine van 11.500 vierkante meter, een middelgrote van 14.000 en een grote van 20.000 vierkante meter. De middelgrote, waarvoor de kamer moest kiezen, kost 100 miljoen gulden ekstra, de grote had 160 miljoen ekstra gekost en voor deze laatste mogelijkheid had het provin-

ciaal bestuur van Zeeland gekozen omdat hierdoor de mossel- en oesterkultuur zouden kunnen blijven voortbestaan.

Door een demissionaire regering met de rug tegen de muur geplaatst moest de nieuwe kamer dus het regeringskompromis aanvaarden waarbij de ekstra-kosten de doorslag hebben gegeven. 100 miljoen ekstra kon wel, 160 miljoen niet en daarmee basta — daar kwam het standpunt van minister Westerterp ongeveer op neer.

Leo Jansen weer er in zijn betoog op dat ruim vijf jaar geleden al door Michel van Hulst, toen Eerste Kamerlid voor de PPR, gepleit was voor een open Oosterschelde en dat de regering op 29 juni 1973 een commissie Oosterschelde instelde die alle veiligheids- en milieu-aspekten moest onderzoeken. In de ontwikkelingen sindsdien vallen drie lijnen te onderkennen: blijvende zorg voor de veiligheid van de Zeeuwen, behoud van het natuurlijk milieu en de kwestie dat alles bij elkaar wel veel, maar niet teveel mag kosten.

Zeer vele partikulieren hebben, aldus Leo Jansen, belangeloos gewerkt om te komen tot een verdieping van kennis inzake de kwestie-Oosterschelde. „En ook nu nog worden nieuwe argumenten aangebracht die aantonen dat wij ten aanzien van het handhaven van een zo groot mogelijk getij-verschil geen risico's mogen nemen. Het gaat daarbij om de kraamkamerfunctie van de Oosterschelde die in verband met de overbevissing op de Noordzee groter is dan ooit tevoren. Volgens het bestuur van de

provincie Zeeland, volgens de Zeeuwse visserijbelangen, volgens het produktschap voor vis- en visprodukten moet worden betwijfeld of een doorstroomopening van 14.000 vierkante meter wel voldoende garanties biedt voor het behoud van de schelpdierenkultuur en men spreekt het vermoeden uit dat de lagere kosten van deze oplossing — zestig miljoen dus — niet om en nabij weer in het water gegooid moeten worden ten behoeve van een kunstmatige verwaterplaats”. Leo Jansen weer er nog op dat dank zij gedeeltelijke dijkverhogingen, veel betere waarschuwingssystemen en communicatiemogelijkheden en tal van andere technische ontwikkelingen een situatie als die tijdens de watersnood van 1953 vandaag de dag zich niet meer kan voordoen. Nieuwe argumenten, zo beklemtoonde hij, maken een heroverweging van de inzake de Oosterschelde genomen beslissing noodzakelijk.

Op dit laatste (misschien iets voor een volgende regering?) ging minister Westerterp niet in maar hij vond wel dat de Oosterschelde door de reeds uitgevoerde Deltawerken gevaarlijker is geworden dan in 1953. Volgens de minister is, doordat er al kompartimentering heeft plaatsgevonden, bijvoorbeeld bij de afsluiting van het Volkerak, het bekken van de Oosterschelde kleiner geworden, waardoor zich al eens een golfoploop en waterstand heeft voorgedaan zoals op 1 februari 1953 het geval is geweest. Dat er gelukkig niets is gebeurd hangt mede samen met het feit dat de wind in een niet ongunstige richting stond.

Herhaalde oproep: Algemene verdiepingskursussen van de Stichting Radikale Vorming

Zoals al in de PPRAK van 2 september vermeld organiseert de Stichting Radikale Vorming (RRV) weer algemene verdiepingskursussen met als hoofddoel het vormen en begeleiden van vrijwilligers (of belangstellenden) die tot taak krijgen zelf vormingswerk te gaan opzetten en uitvoeren.

De SRV denkt hierbij aan vrijwilligers voor de uitvoering van introductiekursussen in de aktiecentra (waarvoor de SRV introductiemateriaal in de vorm van zes brochures heeft gemaakt), aan vrijwilligers voor de uitvoering van regionale studiedagen ten behoeve van het raads- en statenwerk en aan vrijwilligers voor het uitvoeren van regionale vrouwenkursussen.

'Het gezicht van de PPR' is het onderwerp van de verdiepingskursus-

sen, die de vrijwilligers inhoudelijk op hun uitvoerende werk voorbereiden, hoewel ook gewone belangstellenden van harte daarbij welkom zijn. Een verdiepingskursus van de SRV omvat twee weekends. Er komen o.a. aan de orde: sociaal-economische geschiedenis sinds 1945, de dekonfessionalisering van het christelijk volksdeel, het ontstaan en de ontwikkeling van de PPR, de actuele politieke situatie.

Het karakter van de verdiepingskursussen is algemeen. Later vindt de uitsplitsing plaats naar de verschillende soorten vrijwilligers. De informatie tijdens de weekends wordt gegeven door inleiders en via studiemateriaal.

WAAR EN WANNEER?

De verdiepingskursussen worden gehouden:

Jeugdherberg in Doorwerth (Gelderland) in de weekends van 15/16 oktober en van 29/30 oktober, steeds van zaterdag 10 uur tot zondag 16 uur.

Jeugdherberg in Overveen (bij Haarlem) in de weekends van 15/16 oktober en van 29/30 oktober, eveneens van zaterdag 10 uur tot zondag 16 uur.

De kosten van de twee weekends bedragen f 50,— per persoon. Eventueel wil de SRV bijspringen in de (reis-)kosten.

Opgave voor de kursussen is mogelijk tot 10 oktober. Als de opgaveformulieren binnen zijn bij de SRV krijgen de deelnemers verdere informatie over zaken als programma, bereikbaarheid, jeugdherberg enz. Verdere inlichtingen geeft de SRV tijdens kantooruren telefonies via nummer 020/256046.

Interim-voorzitter Eeltje Talstra: Ekstra kongres moet nieuwe start voor PPR betekenen

Eeltje Talstra (30), sinds ruim een maand voorzitter van de PPR-Brabant, is op voorstel van de Kommissie van zeven wijze mensen op de kern-groepvergadering van zaterdag 24 september benoemd tot voorzitter van het interim-bestuur dat zal aanbliven tot het ekstra-kongres van 5 november in Arnhem een nieuw bestuur kiest.

Ondanks zijn leeftijd kan hij als een oude rot in de PPR gelden. Hij is vrijwel van het begin af lid van de partij en was een tijdlang medewerker van de Studiestichting voor radikale politieke vernieuwing en adjunct-sekretaris van het partijbestuur. In 1974 was hij kampagneleider bij de verkiezingen. Een jaar later ging hij in Hoorn wonen en daar werd hij de opvolger van de voortijdig afgetreden voorzitter van het actiecentrum. Vorige maand volgde hij in Noord-Brabant voor de tweede maal een voortijdig afgetreden voorzitter op en dit lot trof hem ten derde male toen hij landelijk interim-voorzitter werd.

Eeltje Talstra is afgestudeerd politikoloog en medewerker van het Provinciaal Ophouworgaan Noord-Brabant. Hij houdt zich daar bezig met kwesties van ruimtelijke ordening, zoals de opzet en begeleiding van inspraak-procedures over bijvoorbeeld vestigingsplaatsen van kerncentrales of de nota landelijke gebieden, en met werkgelegenheidszaken: de opvang van werklozen, het zoeken naar maatschappelijk zinvol werk voor deze groep, het stimuleren van initiatieven voor werkgemeenschappen en andere alternatieve werkgelegenheid.

Doel van het gesprek dat ik met hem had in zijn woning in een Bossche buitenwijk was een nadere kennismaking voor de lezers van de PPR met wie deze Friese voor- en achternaam eigenlijk voorstelt. Eeltje Talstra bleek een enthousiast, maar ook zorgvuldig formulerend spreker, die anderen kan overtuigen en bezielen. Zijn interim-voorzitterschap zal niet veel langer dan een maand duren. Aan hem zal het echter niet liggen als het ekstra-kongres er niet in slaagt de PPR nieuw leven in te blazen en vol goede moed van start te laten gaan.

Hoe zie jij je rol als interim-voorzitter?

Eeltje Talstra: „Mijn rol, en die van het interim-bestuur, zijn uiteraard heel beperkt. Wij kunnen ons zeker niet mengen in strategie-diskussies. Alles hangt af van hoe de kommissie van zeven wijze mensen de taak van het interim-bestuur omschrijft. Zijn wij alleen maar waarnemers, of worden wij wegbereiders — moeten we ervoor zorgen dat het nieuwe bestuur zijn bedjes keurig gespreid vindt. Persoonlijk ben ik zeker voor het laatste. Ik vind dat we er het best aan doen met zijn allen in de PPR eens hard te gaan werken aan de voorbereiding van noodzakelijke activiteiten”.

Wat voor activiteiten?

Eeltje Talstra: „In verband met de vraag: wat wil je met de partij? De beste werkwijze lijkt me dan vooral rekening te houden met het feit dat

het belangrijkste oriëntatiepunt naar buiten zijn voor de PPR. Daarbij denk ik niet aan spektakulaire campagnes, want bij dit soort evenementen zie je steeds weer de neiging te reageren op heel oppervlakkige zaken, zoals de persoon van Dries van Agt of Hans Wiegel, terwijl de vraagstukken waar het echt om gaat nauwelijks aan de orde hoeven te komen. Er is dan geen sprake van een wezenlijke politieke discussie.

Om tot een wezenlijke politieke discussie te komen, tot het tonen van ons eigen gezicht, zou ik willen dat al die min of meer werkloze politici van de PPR eens aan de slag konden gaan. Laat ze komen met concrete beleidsvoorstellen over belangrijke actuele items. Dat is volgens mij de juiste manier om weg te komen uit die uitzichtloze strategie-diskussies. Ik noem hier maar als voorbeeld onze werkgelegenheidsvoorstellen. Als we die nu eens per provincie, toegespitst op en pasklaar gemaakt voor de situatie daar konden uitwerken...

Geef onze uitstekende specialisten hiervoor nu eens een maand of twee vrij om te studeren op zo'n klus. Juist hier in de regio's vind je de meeste hete hangijzers en laat ons nu eens nagaan welke er interessant zijn voor progressieve politici. Onze voorstellen zouden de kiezers zeker aanspreken. Je kunt dan eens iedereen duidelijk laten zien wat je eigenlijk zou willen. We hebben van die prachtige, maar abstracte plannen. Het gaat er nu om ze concreet te vertalen zodat de mensen er in kunnen gaan geloven.

Nu weet ik wel dat de oplossingen voor dit soort problemen niet voor het grijpen liggen. Aan de andere kant krijg ik ook wel eens het gevoel dat er in dit verband nergens meer zelfoverschatting heerst dan in onze PPR. Maar dat alles neemt niet weg dat we ook tot iets in staat zijn, goede alternatieven kunnen presenteren en daarmee ook de andere partijen kunnen prikkelen, of sterker nog: provoceren”.

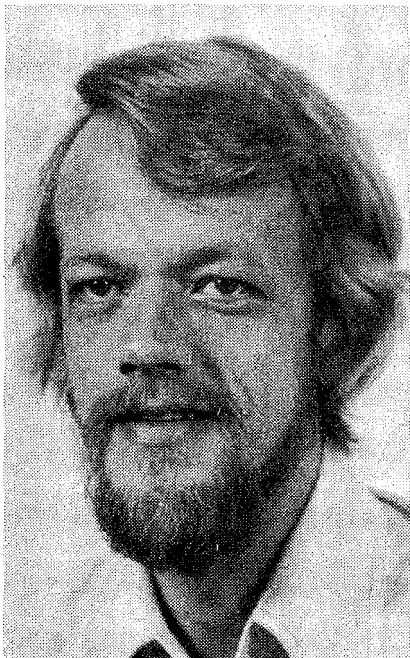
Dat is dus die wezenlijke politieke discussie in de verkiezingskampagne?

Eeltje Talstra: „Precies. Ik voor mij hoop dat het interim-bestuur de kans krijgt dit voor te bereiden. Kijk, in 1972 kon de PPR een grote rol spelen in de politiek. Bas de Gaay Fortman bijvoorbeeld kwam toen met zeer uitdagende en concrete beleidvoorstellen. Op het gebied van de defensie bijvoorbeeld, de verwijdering van kernwapens. We konden toen wel niet helemaal onze zin krijgen, maar er werd naar onze ideeën geluisterd, we hadden een eigen inbreng en ons geluid heeft ook in de afgelopen kabinetsperiode nog een rol kunnen spelen.”

Nu staan we voor dat ekstra-kongres.

Eeltje Talstra: „Nogmaals: als interim-bestuur kun je je niet mengen in strategie-diskussies. Maar één ding wil ik wel zeggen: als je met zijn allen naar het ekstra-kongres gaat met als enige doel een overwinning van het eigen standpunt te boeken, dan komen er alleen maar verliezers uit.

Daarom zou ik ook willen voorstellen de discussie over wat achter ons ligt zoveel mogelijk te beperken. We moeten de discussie juist toespitsen op wat er moet gebeuren, op de vraag wát ons te doen staat en hóe we het gaan doen. Het kongres moet duidelijke beslissingen nemen, zonder de gebruikelijke kontroversen, het moet komen tot initiatieven zoals ik die zo graag zou willen. Het

moet de mensen niet deprimeren, maar juist bezielen. Dat ekstra-kongres moet een nieuwe start voor de PPR betekenen.

Ik ben een tijdje een soort van adjunct-sekretaris geweest toen Dolf Coppes voorzitter was, in '70-'71. We hadden toen juist de verkiezingen verloren. Er liepen mensen de partij uit. Daarna kwam er wel een opbloei, maar bij de val van het kabinet-Biesheuvel rees het probleem van de strategie. Voor de PvdA waren wij strategies minder belangrijk. De vragen waar de PPR toen voor stond waren vergelijkbaar met die van nu. Moesten wij wel of niet akkoord gaan met Keerpunt '72? Wel of niet in het schaduwkabinet? Het was toen geen kwestie van breken of niet-breken, maar in ieder geval wel hetzelfde type strategische discussie.

Ook toen zag je in het bestuur een verharding van standpunten. Mensen die in hun denken verhard zijn kijken niet verder dan hun neus

lang is. Ze lijden aan blikversmaling. Dat is ook nu het geval. We zijn verstikt geraakt in een strategie-diskussie en als gevolg daarvan komen we nauwelijks tot initiatieven daarbuiten. De vraag waar het om gaat is: hoe word je als partij een machtsfaktor en hoe blijf je dat? En juist deze aspecten, de belangrijkste, kunnen nu onvoldoende aandacht krijgen.

Het gaat niet alleen maar om de vraag met wie je moet samenwerken, maar ook om de kwestie welke initiatieven je moet nemen om je ideeën gestalte te geven. Daarvoor is een doorbraak nodig, door de enge strategie-diskussie heen. Ik weet zeker dat we daartoe in staat zijn. In 1971 waren er PPR-leden die de partij wilden opheffen. Maar na die hooglopende ruzie kwam ons kongres in Berg en Dal en dat was het beste wat ik ooit van de PPR heb meegemaakt. Iedereen kwam er enthousiast vandaan. En ook nu weet ik zeker dat er nogal wat PPR-mensen staan te dringen in de startblokken. We hebben gelukkig veel mensen met een grote inzet voor de partij.

Hier in Brabant hebben we deze zomer ook een soort bestuurskrisis gehad. Om die op te lossen waren er mensen die van hun tegenstanders een soort politiek eksamen wilden eisen. Dat ging gelukkig niet door. Er kwam daarentegen een duidelijk werkprogramma voor een nieuw bestuur en meer dan dat: een duidelijke politieke lijn, waardoor we aan de slag konden gaan. Zo'n politiek eksamen had betekend dat het interne meningsverschil de inzet was geworden voor de bestuursverkiezing. We werken hier nu met een enthousiast bestuur van tien mensen aan een programma waarmee we de aktuele problemen die hier leven te lijf kunnen. Er is niets meer over van de oude politieke meningsverschillen over vragen als moet je wel of niet samen gaan met de PvdA. Daarom zie ik ook dat we op 5 november een goede start kunnen maken, dat we de PPR nieuw leven kunnen inblazen.

Ik zie daar trouwens nog een andere aanwijzing voor. In dit interim-bestuur zitten mensen die de laatste jaren min of meer obskuur geworden waren in de PPR. Mensen, die juist nu wel bereid zijn hun schouders er onder te zetten. Waar het op ons ekstra-kongres om gaat is het vinden van de goede toon. We moeten duidelijke lijnen voor de toekomst willen trekken en de oude discussie binnen zekere grenzen willen afronden. Om die twee dingen gaat het — en vooral om de wil met concrete initiatieven te komen”.

Wil je voorzitter worden?

Eeltje Talstra: „Neen. De eerstkomende jaren zeker niet. Ik heb dit met Siepje, mijn vrouw, afgesproken, want het landelijk voorzitterschap zou betekenen dat ik hele-

maal aan het gezinsleven zou worden onttrokken, dat ik vrijwel nooit thuis zou zijn en mijn vrouw in onevenredige mate aan huis zou zijn gebonden. Ze zou de deur niet meer uitkunnen als ik steeds maar weg zou zijn . . . Mijn voorzitterschap van de PPR-Brabant kost wat dat betreft al genoeg tijd en ik wil niets liever dan met deze enthousiaste club goed verder kunnen werken”.

Je ziet een come-back van de PPR ondanks het slechte effect naar buiten van de bestuurskrisis.

Eeltje Talstra: „Ik ben nu al zo'n jaar of tien lid van de PPR. Toen ik in augustus las wat er in het bestuur gaande was, schrok ik geweldig. Daar gaat het hele zootje, dacht ik. Een rampzalige toestand. Hoe moet dat wel overkomen? . . . Maar ik ben van nature optimist. Ik zag en zie mogelijkheden om de gevolgen te kunnen overleven.

Ik zie echter ontwikkelingen in de samenleving die het heel goed mogelijk maken dat de PPR — en juist de PPR — terug komt. Partijen als de PvdA en het CDA zijn immers vastgekluisd aan machtsposities. Ze zijn niet in staat massale problemen te lijf te gaan. Daarvoor is een andere benadering nodig dan die waartoe die grote partijen in staat zijn. Ze komen niet tot die kreative manier van werken die nodig is voor een oplossing. Dat zie je nu toch weer bij de formatie. Er worden allerlei ingewikkelde compromissen bedacht, maar er worden geen stappen gezet die de grenzen van het maatschappelijk bestel overschrijden. Terwijl juist zulke stappen noodzakelijk zijn.

Ik ben ervan overtuigd dat steeds grotere groepen mensen zullen gaan erkennen dat dit laatste nodig zal zijn. Vandaar mijn pleidooi voor concrete voorstellen, afgestemd op aktuele problemen — voorstellen die als 'haalbaar' worden ervaren. Dat begrip 'haalbaar' is overigens juist datgene waarin de grote partijen zo hopeloos verstrikt zijn geraakt. Maar wat ik ermee bedoel is dat de konkrete voorstellen van de PPR niet als 'kabouterachtig' moeten worden ervaren, terwijl ze toch de grenzen van ons maatschappelijk systeem overschrijden. Dat kunnen wij als PPR”.

Een duidelijke functie voor de PPR in de Nederlandse samenleving.

Eeltje Talstra: „Onze tijd komt nog. Als er zichtbaar knellende problemen komen op het gebied van de energie bijvoorbeeld, of de werkgelegenheid, de bewapeningswedloop, dan pas zullen steeds grotere groepen mensen zich de vraag gaan stellen: wat doen we eigenlijk? Zijn er onbeheersbare krachten die we werkelijk niet onder de knie kunnen krijgen? En die vraag wordt dringender naarmate zulke problemen zich meer gaan manifesteren. Dan

kan er een PPR zijn die duidelijke antwoorden heeft op die vraag, die met konkrete plannen komt die het vastgelopen maatschappelijk systeem overschrijden”.

Dan pas die duidelijke functie?

Eeltje Talstra: „Voor mij is die functie er nu al. De problemen die ik zojuist schetste tekenen zich immers al af. Ik zie geen andere partijen die in staat zijn de nodige antwoorden te geven. De PvdA kan bijvoorbeeld niet tot wezenlijk nieuwe voorstellen komen, omdat ze als partij steeds rekening moet houden met zowel de noodzakelijke samenwerking met het CDA als met een deel van haar eigen achterban. Dat is juist de reden waarom de PPR met nieuwe beleids-initiatieven moet komen die een uitdaging vormen aan het adres van de PvdA”.

Eeltje Talstra: „Die groepen waar ik op doel komen er. Ze komen er dank zij een proces van bewustwording dat al aan de gang is. We zullen zien dat bijvoorbeeld de werklozen zich gaan organiseren en met eisen komen voor een betere verdeling van de werkgelegenheid. Naarmate de situatie voor meer groepen in onze samenleving uitzichtlozer wordt, komen er meer groepen die fundamentele veranderingen eisen. Zo kunnen de problemen rond de energievoorziening daar aanleiding toe gaan geven. Zodra de eerste schaarste zich gaat manifesteren worden de problemen manifest. Dat geldt zeker ook wanneer de Derde Wereld een vuist tegen ons gaat maken en met krachtiger eisen komt. En het is juist de PPR die op alle problemen die dan opkomen een concreet antwoord moet kunnen geven.”

kwestie van de kernenergie, waar wij heel duidelijk op hebben gespeeld. Voor mensen die zekerheid willen bleek deze kwestie geen motief om hun stem op ons uit te brengen. Wij hadden geen boodschap die een geruststellend alternatief inhield. Integendeel . . . Daarom vind ik het onjuist de voor de PPR zeer slechte verkiezingsuitslag toe te schrijven aan interne factoren, aan de meningsverschillen binnen de partij. Het zijn daarentegen juist die eksterne factoren die ik zojuist heb geschetst. Daarbij kwamen nog — puur toeval — de treinkaping en de schoolbezetting door Molukkers dat beeld nog wat aanzetten. Zonder dat ze het blijkbaar wilden hebben die Molukkers Den Uyl en Van Agt een handje geholpen”.

Zijn ruzies, interne meningsverschillen, eigen aan de PPR?

Eeltje Talstra: „In een partij als de onze is de gedrevenheid om eigen opvattingen te presenteren vaak zeer sterk, zonder al te veel relativeringsvermogen. Die gedrevenheid is zeker een bron van vasthoudendheid, maar heeft ook nadelen: mensen gaan hun energie botvieren op details. Daar staat tegenover dat het alternatief van de grijze gelatenheid zeker niet gelukkig is — dat zonder meer aksepteren van gegevens, dat steeds maar weer wijken voor het argument van de haalbaarheid”.

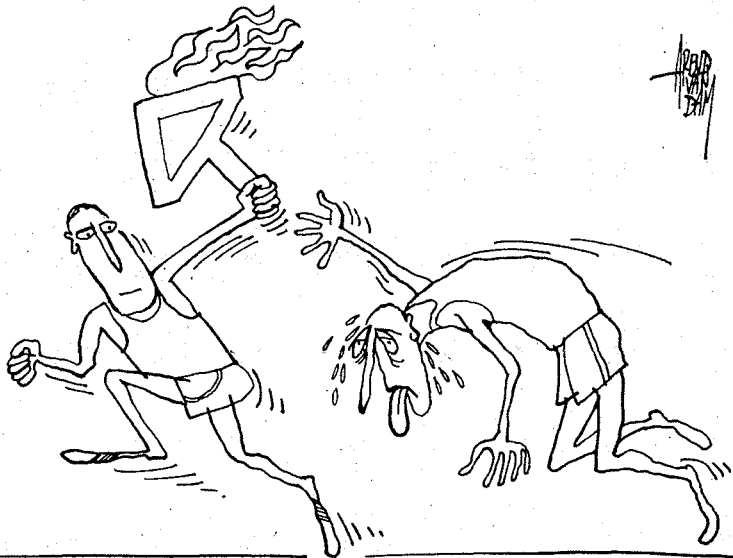
Wat zeg je op het verwijt dat de PPR vaak meer lijkt op een buitenparlementaire aktiegroep dan op een politieke partij?

Eeltje Talstra: „Wij hebben in sommige opzichten dezelfde eigenschappen en problemen als de vooroorlogse SDAP. Dat bleek weer eens heel duidelijk uit de tv-serie van de VARA 'Voorwaarts en niet vergeten'. Die SDAP was onmiskenbaar een partij, kon kiezers achter zich organiseren, genoot het vertrouwen van haar kiezers, maar worstelde ook op dezelfde manier als wij met dezelfde problemen. Strategieproblemen die tot felle discussies leidden, tot persoonlijke tegenstellingen, tot afsplitsingen . . .

Vraagstukken inzake de strategie manifesteren zich nu eenmaal overal en altijd. Je moet er voortdurend mee bezig zijn. Het is een permanente vraag. Maar het is niet de enige vraag . . . Een van de wezenlijke elementen van de strategie is de mogelijkheid je situatie te overzien en tot een keuze te komen.

Waar we nu even op zijn vastgelopen is die blikversmalling waardoor we de situatie niet meer kunnen overzien en dus ook niet tot een beslissende keuze kunnen komen. We hebben ons als het ware ingegraven in loopgraven zodat we niet meer naar buiten kunnen kijken. Maar als we willen komen we er uit . . .”

Walter van Opzeeland

Op welke groeperingen in de samenleving moet de PPR mikken?

Eeltje Talstra: „We moeten allereerst niet alleen maar elektoraal denken. Neem nu die verkiezingskampagne van ons dit voorjaar. Zo'n item als het dier was toch wel heel slecht gekozen. Dat richtte zich tot een groep mensen van wie je niet onmiddellijk verwacht dat ze bewust zouden kiezen. Voor onze toekomst in ieder geval een zeer onzekere groep . . .

Wat we nodig hebben is de steun van grote, bewuste groepen in de samenleving. Je moet toch wel minimaal 5 procent van de stemmen halen, wil je wat voorstellen. We moeten eens serieus nagaan welke groepen op langere termijn bereid zijn de PPR te steunen. Een partij als de SDAP steunde op de arbeiders, de oude AR op de 'kleyneluyden', de kleine burgerij, maar een achterban van de PPR is nog niet gedefinieerd”.

Al met al zitten we nu nog met die verkiezingsuitslag van 25 mei.

Eeltje Talstra: „In analyses van die uitslag ten aanzien van de PPR werd naar mijn smaak teveel het aksent gelegd op interne factoren. De belangrijkste oorzaak vormt naar mijn overtuiging echter het 'veranderde tijdsgewricht'. Dat wordt nog onvoldoende onderkend. Aan het einde van de jaren zestig en het begin van de jaren zeventig studeerde ik politicologie in Amsterdam. Dat was de tijd waarin wij nieuwe wegen zochten, alternatieven, het was de tijd van de experimenten. Nu zie je precies het spiegelbeeld daarvan. De verslechterde economische omstandigheden, de crisisverschijnselen, maken de mensen minder geneigd tot het experiment. Ze willen voor alles zekerheden. Die menen ze te vinden bij politici als Ome Joop of Vrome Dries of bij het vertrouwenwekkende gezicht van Jan Terlouw.

Zekerheid van dit soort vind je nu eenmaal niet bij de PPR. Neem de

12 *Toch ben je optimisties?*

Kerngroep in Utrecht

Interim-bestuur: PPR niet stuurloos

„De PPR moet in staat zijn een creatieve en uitdagende oppositie te voeren omdat ingrijpende maatschappelijke hervormingen noodzakelijk zijn. De partij staat voor een nieuwe start en dit houdt in dat ze moet meewerken aan het mogelijk maken van een beleid dat de grenzen van ons maatschappelijk systeem overschrijdt.”

Aldus Eeltje Talstra op de vergadering van de Kerngroep op 24 september in Utrecht nadat hij daar met algemene stemmen was gekozen tot voorzitter van het interim-bestuur van de PPR, dat zal aanblijven tot het ekstra kongres van 5 november in Arnhem een definitief bestuur kiest. Eveneens in overeenstemming met de aanbevelingen van de commissie van zeven 'wijze mensen' werden bij akklamatie de overige leden van het interim-bestuur gekozen: Erik Akkermans, Kees du Gardijn, Dilia van der Heem, Gerard Jongerius, Gerard van Pijkeren en Cor Visser. Het interim-bestuur zal in overeenstemming met zijn opdracht, zo zei Eeltje Talstra nog, niet uitsluitend 'op de winkel passen', maar ook organisatorische voorbereidingen treffen in verband met de verkiezingen van vorig jaar. Het zal echter geen politieke lijnen uitzetten en geen besluiten nemen die voor een volgend partijbestuur een duidelijke binding zouden gaan betekenen. Dit moet echter niet wegnemen dat het interim-bestuur naar buiten duidelijk zal maken dat de PPR niet stuurloos is.

Europese verkiezingen

Na enige discussie nam de kerngroep ook het besluit dat de PPR in principe mee zal doen aan de Europese verkiezingen, die eveneens volgend jaar worden gehouden. De werkgroep Europa en het (aftredend) partijbestuur hebben in het afgelopen parlementaire jaar een zestal stellingen geformuleerd om binnen de partij tot besluitvorming te komen over (de wijze van) deelname aan de Europese verkiezingen. Wegens tijdgebrek kon het april-kongres zich hierover niet uitspreken, maar het was anderzijds noodzakelijk dat de PPR zich op tijd over deze kwestie uit zou spreken.

Het principe-besluit dat thans is genomen houdt in dat de PPR met het oog op haar deelname aan de Europese verkiezingen in eerste instantie de samenwerkingsmogelijkheden met de PvdA onderzoekt, gezien ook het samenwerkingsverband

in het Europese Parlement gedurende het afgelopen jaar. Een onderhandelingsdelegatie, bestaande uit een vertegenwoordiger van de werkgroep Europa, de internationaal sekretaris, de fractievoorzitter in de Tweede Kamer en de fractiespecialist buitenland in de Tweede Kamer zal aan de kerngroepvergadering van 26 november verslag moeten uitbrengen over de vraag in hoeverre het PPR-programma een samenwerking mogelijk maakt met de socialistische partijen in het Europese Parlement.

Tijdens de discussie bleek dat Jeroen van Urk, Age Kamermans, John Steeg en Rien van Hoeve nogal wat bedenkingen hadden over een mogelijke samenwerking van de PPR met de socialistische partijen in het Europese Parlement omdat daartoe ook de Westduitse SPD hoort. Kees van Twist wees er op dat de SPD haar vleugels kent en dat de Westduitse partij aspecten vertoont die een samenwerking mogelijk kunnen maken. In dit verband is de PvdA de eerste aangewezen voor overleg. Kees van Twist waarschuwde er ook voor zich niet uitsluitend op de ekologie te richten, al was het maar omdat ekologen — afgezien van hun ekologie — sterk van standpunten kunnen verschillen.

Ekoropa

Bas de Gaay Fortman had er in verband met het onlangs gehouden Ekoropa-kongres van het Europese Ekologies Instituut in Metz op gewezen dat daar was gekonstateerd dat het geen zin heeft één Europese ekologische partij te formeren en dat de hoop van de ekologen evenmin gevestigd is op infiltratie in bestaande partijen. Het Ekoropa-kongres — de 'ekologische top van Europa' — heeft besloten tot een gekoördineerde politieke actie tegen Artikel 2 van het Verdrag van Rome, dat zegt dat de EG tot doel heeft de expansie van de gemeenschap te bevorderen, hetgeen in flagrante strijd is met een konsekwent milieubeleid zoals de ekologen dit voorstaan. Wij zijn namelijk in de fase van onmogelijkheid van verdere economische groei. Wij moeten af van onze overontwikkeling, onze overcapaciteit en de gevolgen daarvan voor onze manier van leven.

De PPR moet, in de visie van Bas de Gaay Fortman, als het kan de Europese verkiezingen ingaan samen met de PvdA en als dat niet mogelijk is, dan in ieder geval op basis van afwijzing van Artikel 2 van het Verdrag van Rome. Namens

de werkgroep wees Ad Melkert er nog op dat de SPD zeker niet domineert in de socialistiese fractie van het Europese parlement.

Ter uitvoering van het op de kerngroep van 18 juni genomen besluit tot oprichting van de Stichting Jongerenwerk in de PPR bevestigde de kerngroep de drie thans reeds zitting hebbende bestuursleden van de stichting, Ton de Lange, voorzitter, Albert Kingma, sekretaris en Frits Davelaar, penningmeester, in hun benoeming en werd het stichtingsbestuur, ter wille van zijn handelingsbevoegdheid uitgebreid met de benoeming van Dilia van der Heem en Ad Melkert. Een en ander op basis van voorlopigheid. Zo spoedig mogelijk zal een definitief bestuur worden gekozen.

Kalkar-telegram

Ria Beckers deelde mee dat de Tweede Kamerfractie na lang aarzelen besloten heeft Leo Jansen af te vaardigen naar de Kalkar-demonstratie, die gehouden werd op dezelfde dag als de vergadering van de kerngroep. Die aarzeling hield ook verband met de houding van de Duitse autoriteiten die een gewelddoos verloop van de betoging problematies maakten. Toen de kerngroep hoorde dat de Duitse autoriteiten een bewuste vertragingstactiek volgden, door de demonstranten zo lang mogelijk aan de grens op te houden, werd met algemene stemmen besloten het volgende telegram te zenden aan minister Van der Stoep van buitenlandse zaken:

„Doen namens de kerngroep van de PPR, in Utrecht bijeen, een dringend beroep op u, uw Duitse collega te verzoeken de Europese samenwerking evenzeer te aanvaarden op het terrein van de buitenparlementaire actie als op het gebied van de ekonomie, terreurbestrijding enz., en derhalve Nederlandse burgers toe te staan op Westduits grondgebied te protesteren tegen de bouw van een snelle kweekreaktor te Kalkar.

Kerngroep

Evaluatie Kommissie

Aan de aktiecentra is toegestuurd het verslag en de aanbevelingen van de Kerngroep Evaluatie Kommissie (KEK). Door gebrek aan ruimte kon dit verslag niet in PPRAK worden gepubliceerd, hetgeen wenselijk zou zijn in verband met de mogelijkheid dat aktiecentra het willen amenderen. De aktiecentra wordt nu verzocht de toegezonden aanbevelingen desgewenst te amenderen vóór 19 oktober en de amendementen toe te zenden aan het Partijburo (met vermelding KEK), Singel 277, Amsterdam.

BELEIDSNOTA VAN DE

Een motto vooraf

„Een hervorming kan radikaal zijn, namelijk de kern van de zaak raken, tot de wortels reiken, maar ook oppervlakkig, wanneer men slechts de verschijnselen tracht weg te nemen zonder de ware oorzaak aan te raken. Een hervorming, die in dit opzicht niet radikaal is, kan nooit haar doelstellingen bereiken en zal uiteindelijk zelfs in haar tegendeel omslaan.

Anderzijds is een zogenaamd 'radikalisme', dat de problemen met geweld tracht op te lossen waar in werkelijkheid geduld, bezinning en een voortdurende, geleidelijke activiteit geboden zijn, als hervorming 'al even onwerkkelijk. Histories bezien leiden zij beiden veelal tot hetzelfde resultaat. De revolutie van de Bolsjewieken leidde tot het stalinisme, het reformisme van de rechtse sociaaldemokraten in Duitsland tot Hitler.

Het echte kenmerk van een hervorming zit niet in haar tempo maar in haar werkelijkheidszin, in haar waarachtig 'radikalisme' en de beslissende vraag is of zij tot de kern gaat en de oorzaken tracht te veranderen, of dat zij aan de oppervlakte blijft en alleen met verschijnselen heeft te maken.”

ERICH FROMM

(uit: „De Gezonde Samenleving”, 1955)

KOMMISSIE VAN ZEVEN

I INLEIDING

De opdracht

Gekonfronteerd met het aftreden van zeven leden van het partijbestuur en het daarop gevolgde ter beschikking stellen van de zetels door de overige partijbestuursleden, nam de kerngroep op 27 augustus 1977 het volgende besluit:

„Gelet op de buitengewone situatie waarin de partij zich momenteel bevindt en gezien de bij dit besluit behorende toelichting van de kerngroepkommissie beslist de kerngroep:

1. een commissie van wijze mensen in te stellen;
2. aan de commissie, bedoeld onder 1. de volgende opdrachten te verlenen:
  - a. een beleidsnota op te stellen ter behandeling op het eerstvolgende kongres op basis van de beleidsuitspraken van het kongres, van het evaluatie-rapport 'Oorzaken en gevolgen verkiezingsuitslag voor de Politieke Partij Radikalen' samengesteld door de commissie die op 8 juni 1977 door het partijbestuur van de PPR werd ingesteld, en van de op dit evaluatie-rapport binnengekomen reacties. Daarbij wordt aandacht geschonken aan de door de PPR te voeren strategie en de partijorganisatie;
  - b. aan de eerstvolgende kerngroepvergadering voorstellen te doen voor de voorziening in het bestuur voor de periode tussen deze kerngroepvergadering en het eerstvolgende kongres, en aan het eerstvolgende kongres voorstellen te doen over de verkiezing en samenstelling van een nieuw partijbestuur;
3. bij de verkiezing van het partijbestuur stelt de commissie een rooster van aftreden van de partijbestuursleden voor.”

De samenstelling van de commissie

Op 27 augustus 1977 nam de kerngroep met algemene stemmen het onderstaande besluit over de samenstelling van de commissie:

„Gelet op de buitengewone situatie, waarin de partij zich momenteel bevindt, en gezien de bij dit besluit behorende toelichting van de kerngroepkommissie, besluit de kerngroep (bij akklamatie):

als leden van de commissie van wijze mensen te benoemen:

- de oud-voorzitters van de partij: Erik Jurgens, Jacques Tonnaer, Dolf Coppes en Wouter van Dam,
- de voorzitter van de commissie die op 8 juni 1977 door het partijbestuur van de PPR werd ingesteld: Boy Trip,
- alsmede — teneinde een verbinding te leggen met de komende raads- en statenverkiezingen — Gidi van Dongen,
- en daarbij Louis Vuurboom als sekretaris.”

De werkwijze

De commissie heeft aan de totstandkoming van deze nota zeven vergaderingen besteed.

Ze heeft kennis genomen van en rekening gehouden met:

- eerdere beleidsuitspraken van het kongres;

- het evaluatie-rapport van de 'kommissie-Trip';
- een aantal schriftelijke reacties daarop;
- de informatie over het konflikt in het partijbestuur naar aanleiding van de uitwerking van dat rapport;
- de discussie tijdens, en de besluiten van de kerngroep van 27 augustus 1977;
- enkele reacties van individuele leden van het oude partijbestuur;
- het rapport van de Kerngroep Evaluatie Commissie;
- een aantal stukken die ze van partijleden en aktiecentra kreeg toegezonden.

Uitwerking van de opdracht

De commissie is bij de vervulling van haar taak als volgt te werk gegaan:

Ze heeft zich, ter voorbereiding van het ekstra partijkongres op 5 november a.s. gezet aan de formulering van deze **beleidsnota**, welke thans ter bespreking en eventuele amendering aan de aktiecentra wordt voorgelegd. De commissie volgt voorzover mogelijk de gebruikelijke kongresprocedure. Zij zal de in te dienen amendementen van een preadvies voorzien.

De commissie bereidt intussen een advies aan het kongres voor inzake de verkiezing van een **nieuw partijbestuur**. De commissie zal de vrijheid nemen om bij de keuze van kandidaten met name af te gaan op mogelijke bestuursleden van wie zij mag aannemen dat dezen de beleidsnota van de commissie in grote lijnen onderschrijven.

De commissie gaat er van uit dat ook het kongres mensen zal aanwijzen voor het nieuwe partijbestuur waarvan het kongres mag aannemen dat zij de beleidsuitspraken (die het kongres dan definitief heeft vastgesteld) willen aanvaarden, en op basis daarvan willen samenwerken.

Zoals reeds vermeld in de PPRAK van 16 september is de partij nog tot 8 oktober in de gelegenheid kandidaten voor het partijbestuur voor te dragen. De commissie zal zo nodig ook zelf actief naar kandidaten zoeken.

Gelet op het bovenstaande heeft de commissie aan de kerngroep van 24 september j.l. voorgesteld een klein **partijbestuur ad interim** te benoemen. Ze ging er daarbij van uit dat dit 'zakenbestuur' geen nieuwe politieke beleidslijnen zou ontwikkelen, maar verder wel alle normale bestuurstaken zou vervullen.

De kerngroep aanvaardde het voorstel van de commissie. Daarmee werden tot leden van het interimbestuur benoemd: Erik Akkermans, Kees du Gardijn, Dilia van der Heem, Gerard Jongerius, Gerard van Pijkeren, Eeltje Talstra (voorzitter) en Cor Visser.

II DE PROBLEEMSTELLING

A. De kernvraag

Waar staat de PPR in het politiek-maatschappelijk krachtenveld? Hoe wordt zij gezien door haar leden en door de kiezers?

Ziedaar de kernvragen waarvoor de PPR zich gesteld ziet na de nederlaag welke de kiezers de partij bezorgden op 25 mei 1977. Het afgetreden partijbestuur kon over de beantwoording daarvan geen enigheid bereiken. Dit ondanks de tussenkomst van de commissie-Trip, ingesteld door het partijbestuur, die reeds op 30 juni een evaluatie-rapport aan het bestuur aanbood, dat in augustus via de PPRAK in de partij werd verspreid.

Was het partijbestuur niet in staat om als zodanig tot voorstellen te komen die uitvoering zouden geven aan de aanbevelingen van de commissie (dan wel daar eigen gedachten tegenover te stellen), de partij kan zich niet veroorloven daarmee verder te wachten. De leden wensen zekerheid, de kiezers oordelen reeds voorjaar 1978 opnieuw over ons.

Een verkiezingsukses op basis van duidelijk stelling nemen is erg plezierig en bovendien politiek betekenisvol.

Een verkiezingswansukses wegens duidelijk stelling nemen is zeer onplezierig, maar blijft betekenisvol. Een verkiezingswansukses wegens een onduidelijke, een ambivalente houding is allesbehalve plezierig voor de partij, maar geeft bovendien politiek gezien geen enkel houvast, is geen bijdrage tot duidelijke verhoudingen, is politiek gezien niets.

Vandaar dat de partij eerst gehouden is zich uit te spreken over de vraag waar de PPR in de politiek staat, zodat op dit punt een eenduidig beleid kan worden gevoerd.

Dit betekent een verduidelijking van de **politieke identiteit** van de PPR: de inhoud van haar program en haar plaats op grond daarvan tussen andere partijen; de vraag naar de aard van de aantrekkingskracht van de partij, en de vraag op wie die aantrekkingskracht moet zijn gericht; haar doelstellingen op langere termijn als deelnemer aan het parlementair-democratisch proces; haar intern functioneren als politiek instrument.

Die vragen zijn niet te beantwoorden zonder een terugblik naar het **waarom** de PPR is begonnen, en hoe het destijds was bedoeld. De commissie wil zich daarbij losmaken van de onmiddellijke aanleiding tot het ontstaan van de PPR als afsplitsing uit KVP- en ARP-kring tengevolge van de politieke stroomversnelling in Nederland na 1966, waarvan de **christen-radikalen** een van de gevolgen waren (zoals ook Provo, D'66, Nieuw Links en de studentenbeweging dat waren). Wel geeft dit een toetssteen of we intussen nog op datzelfde pad zijn en, als we er van afgeweken zijn, of die afwijking wel het gevolg is van een bewuste besluitvorming.

Vandaar eerst een terugblik. Vervolgens een toetsing van wat uit het verleden nog geldt, en wat de zich wijzigende politieke omstandigheden daarvoor hebben betekend.

B. Terugblik

De PPR is op 1 maart 1968 opgericht met een aantal duidelijk omschreven bedoelingen:

— Zij koos voor het zijn van een **partij** die een rol zou kunnen spelen in ons parlementair-democratisch bestel. Wel zijn in het begin stemmen opgegaan om alleen te willen zijn een (christen-)radikale **beweging** en dan de nadruk te leggen op actie aan de basis, geheel konform de democratiseringstendenzen die na 1966 een centrale rol waren gaan spelen in de politiek. Maar men was ervan overtuigd dat het mogelijk zou zijn om enerzijds actief te zijn aan de basis via participatie, actiegroepen en buiten-parlementaire pressie, doch tevens van daaruit inbreng te hebben op het parlementaire en het bestuursniveau. (Roel van Duyn heeft die gedachte later uitgewerkt in zijn bekende 'twee handen-theorie'.)

— Daarmee was tegelijk een keuze gedaan met betrekking tot de vraag of de PPR alleen wilde ge-

tuigen, of dat zij die **getuigenis** juist wilde verbinden aan **politieke machtsvorming**. Gekozen werd voor het laatste: meerderheidsvorming tezamen met PvdA en D'66 (en, zo zei het eerste kongres, april 1968 in Dronten, zo mogelijk met ARP en PSP).

Als die meerderheid er niet is, zo werd toen geredeneerd, dan betekent deze opstelling **samenwerking met andere partijen**. Liefst met harde afspraken vóór de verkiezingen, want die van het konfessionele midden houden te veel de handen vrij („lood om oud ijzer” of we nu met de VVD of met de PvdA samenwerken, zo zei men in dat midden).

Moet je dan alles binnen krijgen van je eigen program? Nee, dat is een onmogelijke eis. Het gezamenlijke beleid moet als geheel gezien minstens een duidelijke stap zijn in de goede richting. Zo niet, dan doen we niet mee.

— Een keuze dus voor een opstelling binnen een progressieve samenwerking. Welke rol konden wij daar spelen?

1) Allereerst wat we vooral sinds de verkiezings- tegevallen in 1970 en 1971 zijn gaan omschrijven als de **horzelfunctie** binnen de progressieve samenwerking. Een wel **wegens onze radikale programmatische punten** zoals de afwijzing van de (kern-)bewapening, de inzet voor gerechtigheid tegenover de Derde Wereld, democratisering op de werkplek, het willen leven in een ontspannen samenleving, en, (sinds 1972) de bereidheid grenzen te stellen aan de economische groei. Programmapunten die in meerdere of in mindere mate ook in de PvdA (en D'66) gehoor vinden maar aldaar nog allesbehalve gemeengoed zijn.

Dat zou ook moeten blijken, vond de PPR, uit de **wijze waarop** wij ons politiek wilden inzetten. Zich minder richten op machtsvorming om met die macht veranderingen af te dwingen, maar proberen verandering van en door mensen tot stand te brengen, waardoor ook de samenleving zich zal vernieuwen. Vertrouwen dat de zachte krachten zullen winnen, in het end.

2) Tegelijk ook een **herkenningspunt** zijn binnen de progressieve samenwerking, met name ook voor potentiële kiezers uit de konfessionele achterban. Dat is niet geheel toevallig. Want juist binnen die achterban komen uit kerken en basisgroepen geluiden waar onze programmatische punten op aansluiten: denk aan het radikaal-nee tegen de kernwapens, de actie nieuwe levensstijl, de theologie van de revolutie, het meeleven met de Derde Wereld, het geloof in de zachte krachten. Dit geldt ook voor hen die zich in bestaande politieke en kerkelijke formaties niet meer herkennen.

Merkwaardig is daarbij dat bovengenoemde programmapunten ook mensen aanspreken die zich overigens vaak „rechts van het centrum” voelen wat de PvdA betreft, doch dat die punten deze mensen brengen tot een feitelijke opstelling links van de PvdA, zoals dat ook met de PPR is geschied.

Mede daarom had samenwerking een groot voordeel, omdat kiezers **meer dan één keuze** werd geboden binnen de progressieve samenwerking. Vandaar dat samengaan in één partij (een progressieve volkspartij, zoals in 1971 werd voorgesteld door D'66, of opgaan in de PvdA, zoals een kleine minderheid voorstelde tijdens het kongres in Berg en Dal in het najaar van 1970) op weerstanden stuitte.

— Het **karakter** van de PPR kenmerkte zich daarom door een uitdrukkelijk afstand nemen van dogmatisme (dat toen in de PvdA werd onderkend) en van pragmatisme (waarop D'66 prat ging). Vanuit een onmisbare bewegingheid zou de PPR de werkelijkheid zo onbevangen mogelijk tegemoet treden, zonder zich op patentoplossingen voor politieke problemen vast te leggen. Dit was ook nodig, wilden we die horzelfunctie uitoefenen, en wilden we dat herkenningspunt blijven.

— De duidelijk aanwezige **motivatie**, de bewegingheid van PPR-mensen om zich politiek in te zetten, is

nimmer vastgelegd in een voor allen geldende visie. Vanuit verschillende persoonlijke gedrevenheden (vredeswerk, Derde Wereld, milieu, democratisering, een ontspannen samenleving) werd tot een gemeenschappelijk program besloten, van waaruit de partij konkrete beleidsvoorstellen kon inbrengen op parlementair en op bestuursniveau. De visie was eerder uit het program af te leiden dan omgekeerd. Aan de vruchten wilden we herkend worden.

— De **partijorganisatie** vanaf 1968 was een weerspiegeling van het streven om de mensen zoveel mogelijk bij de partijzaken te betrekken. De oude partijen waren immers organisaties waarin vanuit de top werd besloten en waar inspraak tot het minimum werd beperkt. Onze naamgevingen in de PPR duiden nog daarop: aktiecentra, omdat aan de basis moest worden gewerkt; kerngroep, hetgeen duidde op een niet-hiërarchiese funktie van het beleidvormende orgaan. Ook in de partijopbouw moest dus de demokratiseringsbeweging vanaf 1966 terug te vinden zijn, moest ruimte zijn voor het opkomen van nieuwe ideeën, moest het streven niet alleen op machtsvorming zijn gericht. **Een partij van radikalen, niet een radikale partij.**

Erkend werd wel dat niet alle leden gelijkelijk de vaardigheid, de behoefte en de mogelijkheid hebben tot aktievere participatie. Getracht werd te voorkomen dat te veel invloed zou komen te liggen bij hen bij wie die eigenschappen wel aanwezig zijn. Dit scheidt immers weer een nieuwe elite. Als democratie „georganiseerd vertrouwen” is, dan moet — vond de PPR — dat vertrouwen ook worden gegeven. Maar het moet wel gebaseerd zijn op open kommunikatie en op bereidheid over en weer medeverantwoordelijkheid te dragen. Dit soort uitgangspunten waren in verschillende aspekten van de partijorganisatie, voorzover er reglementen waren terug te vinden.

— Daarmee ging gepaard een erkenning dat er een aantal onmisbare **spelregels** als hulpmiddel nodig zijn om op doelmatige en plezierige wijze met elkaar om te gaan, en om in deze boze wereld te kunnen blijven funktioneren. Daartoe behoren onder meer het aanvaarden van enig **leiderschap** (niet per se van één persoon afkomstig, integendeel) in de besluitvorming om de mogelijkheid te openen demokraties tegenspel te bieden. Mee-leiden betekent daarbij ook mee-lijden.

Voorts het rekening houden met de **eksterne effecten** van de wijze waarop openbaar meningsverschillen worden uitgedragen en beslecht. En het besef dat er ook nog **andere dingen zijn in het leven** dan de politiek en met dat andere ook daadwerkelijk en met plezier bezig zijn, waartoe dan ook wel tijd over moet blijven!

Dat waren, heel globaal, de **kenmerken** van de PPR. Nu een toetsing aan de jongste praktijk.

C. Toetsing

Hoe is het nu in de PPR-anno 1977 met de hiervoor omschreven elementen gesteld?

— Het **program** is uitgangspunt gebleven; er is sinds 1968 tot nu toe hard en creatief aan gewerkt. Dit ondanks het feit dat na 1974 de politieke beweging van 1966 leek te zijn uitgewoed. Met name veranderingen in de ekonomiese situatie, aldus het Rapport 1976 van het Sociaal en Cultureel Planbureau, hebben de mensen terughoudend gemaakt ten aanzien van ingrijpende politieke en maatschappelijke veranderingen.

— Ook het **karakter** van de partij lijkt onveranderd. We onderscheiden ons nog op dezelfde manier van PvdA en D'66 als steeds. Wel lijkt de neiging tot leerstelligheid iets toegenomen, wellicht aangewakkerd door de voortdurende strategiediskussies, die onzekerheid konden zaaien over de eigen identiteit. Maar die neiging heeft ook een gunstige kant: er lijkt

eindelijk een betere dialoog te komen tussen radikalen met verschillende gedrevenheden (zie het Evaluatierapport over de „geestverwantschap van radikalen”, waarin o.m. worden genoemd: christen-radikaliteit, socialisme, anarchisme, marxisme).

— Verschillen bleken steeds om **strategie** te gaan: al of niet een Progressieve Volkspartij (1972), al dan niet deelnemen aan het kabinet-Den Uyl (1973), al of niet één program tezamen met de PvdA ook na de Van Duyn-affaire in Amsterdam (1975-'76), welke voorwaarden voor de koalitie PvdA/PPR met het CDA (1976-'77).

De indruk is gewekt dat in die diskussies de uitgangspunten, die hiervoor zijn omschreven, onvoldoende een bewuste rol hebben gespeeld, terwijl deze ook niet bewust terzijde zijn gesteld.

— Wat de positie in het politieke krachtenveld betreft: de PPR blijkt zowel haar **horzelfunktie** tegenover PvdA en D'66, als haar positie van **herkenningspunt** niet in verkiezingsresultaten te hebben kunnen omzetten.

— Wat dit laatste betreft: er zijn vrijwel geen nieuwe kiezers geworven uit de CDA-hoek. Slechts 9% van de kiezers die ditmaal op ons stemde, stemde in 1972 CDA. Verder waren het voor 34% nieuwe kiezers, 26% ex-PvdA-kiezers, 10% ex-PSP, 5% ex-D'66. En dan gaat het nog om zeer kleine getallen, samen zo'n 70.000 stemmen. De andere 70.000 van de 140.000 PPR-stemmen van deze keer stemde al in 1972 op ons. Niet minder dan 280.000 PPR-stemmers (d.w.z. 6 kamerzetels) stemden niet meer op ons en gingen naar de PvdA (34%), D'66 (16%), PSP (5%) en naar het CDA (15%)... Er ging in 1977 dus véél meer terug naar het CDA dan er vandaan kwam (40.000 van PPR terug naar CDA, 7.000 nieuw naar ons toe uit CDA). De aantrekkende funktie naar de konfessionelen toe heeft dus volledig gefaald. Eerder is er sprake van een **afstotende funktie!**

— Om de **horzelfunktie** met sukses te kunnen uitvoeren moet er in de eerste plaats een **basis-overeenstemming** en een samenwerking zijn met degene tegenover wie je die funktie uitoefent — in dit geval de PvdA. Immers, je moet een radikaal **alternatief** blijven, niet een keuze van geheel andere orde. Voorts moet dit gebeuren tezamen met gelijkgezinden binnen de PvdA, niet op eigen houtje.

Welnu, de gebeurtenissen van de zes maanden vóór deze verkiezingen, kulminerend in het Amersfoortse besluit van april, hebben geleid tot een krisis in de sinds 1971 bestaande samenwerking met de PvdA (D'66 had al afgehaakt in 1975, toen deze partij overigens nog slechts op papier bestond). Van enige horzelfunktie is geen sprake mee. Eerder horzelt het herren D'66 de PvdA de andere kant op.

De PPR is geïsoleerd geraakt.

— Reeds vroeg (onder meer in een rapport van de Kerngroep Evaluatie Kommissie uit 1969!) werd er in de partij op gewezen dat onze demokratiese **partijorganisatie** voortdurend moest worden getoetst op de vragen: hoe werkt deze feitelijk? Worden de doelstellingen verwezenlijkt? Hoe ervaren de leden die organisatie?

Die vraagstelling doet zich ook nu weer voor (zie het Evaluatie-rapport en het rapport van de Kerngroep Evaluatie Kommissie van 24 september 1977). De vragen die nu rijzen gaan onder meer over de hoeveelheid tijd, besteed aan vergaderen, over de kwaliteit van de vergaderorde (leiding, opkomst, voorbereiding, onderlinge discipline), over de mate van inschakeling van het provinciale en het lokale niveau, over een duidelijke en herkenbare lijn van de partijleiding, over de ruimte, gegeven aan hen die de hitte des daags dragen in bestuursfunkties, over het nut van drammerigheid.

Daarbij dient ook te worden bedacht dat goede geschreven en ongeschreven spelregels natuurlijk noodzakelijk zijn als hulpmiddel voor een soepel verloopende organisatie, maar dat zij niet — zoals in het verleden vaak gebeurde — meer doel dan middel worden en daardoor leiden tot gevoelens van machteloosheid.

Het is overigens vanzelfsprekend dat zulke vragen versterkt opkomen in een situatie van malaise na teleurstellende verkiezingen. Maar één zaak is toch wel duidelijk: werkend aan een ontspannen samenleving is het actieve deel van de PPR er in geslaagd zelf een te gespannen samenleving te worden. Dat kan nooit de bedoeling zijn geweest.

Op grond van bovenstaande vraagstelling, met een terugblik en een toetsing daarvan, komt de commissie in het nu volgende hoofdstuk tot de volgende acht stellingen.

III STELLINGEN EN TOELICHTING

A. Stellingen

Stelling 1

De PPR wil in eigen kring blijven werken aan de verdere uitbouw van haar program van wettelijke maatschappijverandering.

Zij moet daarbij zorgen herkenbaar te blijven voor haar potentiële achterban, omdat zij — vanuit haar program — ook door getalssterkte iets wil bereiken. Dit betekent tevens dat ze haar program steeds uitwerkt in concrete beleidsvoorstellen.

Stelling 2

De PPR realiseert zich dat ze haar program niet op eigen kracht kan verwezenlijken. Zij kiest daarom voor een houding, gericht op samenwerking met anderen, met als konsekwentie het mee-dragen van politieke verantwoordelijkheid in bestuurskolleges.

Stelling 3

Het deelnemen van de PPR aan een samenwerkingsverband wordt bepaald door de vraag of het gezamenlijk te voeren beleid vanuit de PPR-doelstellingen kan worden beoordeeld als een stap in de goede richting. De vraag of dat zo is dient te worden beoordeeld zonder vooringenomenheid ten aanzien van die samenwerking, — met het geheel van het gezamenlijk te voeren beleid als maatstaf. Slechts in bijzondere gevallen mag de afweging van dat geheel worden bepaald door een enkel punt. Heeft die afweging plaatsgevonden dan zal een eventuele minderheid zich bij het resultaat daarvan willen neerleggen.

Stelling 4

Is eenmaal tot samenwerking besloten, dan wil de PPR bij de uitvoering van het gezamenlijke beleid in wederzijds vertrouwen voldoende ruimte geven aan haar fracties en bestuurders.

Stelling 5

De PPR zoekt in de eerste plaats samenwerking met progressieve partijen en onderkent daarbij vooral de solidariteit met de Partij van de Arbeid. Wat de landspolitiek betreft wil zij, op basis van het vóór de laatste verkiezingen met de Partij van de Arbeid gesloten akkoord, in de

komende kabinetsperiode steun geven aan iedere regeringsdaad die uitvoering van het akkoord of onderdelen daarvan duidelijk bevordert.

Stelling 6

De PPR blijft zich ook als parlementaire partij ervan bewust dat zij via haar leden en organen actief betrokken moet blijven bij politieke acties en andere processen die maatschappelijke veranderingen teweegbrengen.

Stelling 7

Omdat zij de komende staten- en raadsverkiezingen als een toetssteen beschouwt van haar beleid, zoals omschreven in de stellingen 1 tot en met 6, streeft de PPR ook bij die verkiezingen naar samenwerking met anderen en naar bestuurlijke verantwoordelijkheid.

Stelling 8

De partijorganisatie moet op een aantal punten worden verbeterd. Het partijbestuur dient daartoe maatregelen te nemen.

Daarbij zijn de eisen tot verdieping en vertaling van het partijprogram, tot realisering van een zo konstruktief mogelijke samenwerking met anderen en tot verbetering van het onderlinge vertrouwen binnen de partij het uitgangspunt.

B TOELICHTING OP DE STELLINGEN

Bij stelling 1

„Blijven werken aan verdere uitbouw van haar program” slaat hier op een karaktertrek van de PPR, die haar onderscheidt van andere partijen. We hebben vroeger al gekozen voor een losbladig program, waarmee we willen aangeven dat we niet wensten dat een program dogmaties en verstarrend moest gaan werken, maar steeds weer getoetst diende te worden aan de ontwikkeling van de maatschappelijke werkelijkheid. Wij kozen voor proces en creativiteit. Met „herkenbaar blijven voor potentiële achterban” is bedoeld te voorkomen dat de potentiële achterban onze taktiese opstelling volstrekt niet begrijpt, zoals gebeurde, hoewel zij zich inhoudelijk wellicht het meest bij ons thuis voelde. Voorts wil gezegd zijn dat wij, nog meer dan tot nu toe, contact moeten onderhouden met, en luisteren naar die groepen en bewegingen, die wat hun doelstellingen betreft verwantschap vertonen met ons program.

„Uitwerken in concrete beleidsvoorstellen” betekent dat wij meer dan tot nu toe aansluitend op de aktualiteit ons program dienen te vertalen in praktische beleidsvoorstellen en partijuitspraken. Onze herkenbaarheid en invloed liggen immers met name op het vlak van het inhoudelijk politieke.

De PPR wil met program (= inhoud) en getal (= macht) iets bereiken. Goede ideeën en goede argumenten vertegenwoordigen echter ook een eigen macht. Daar moeten we het in belangrijke mate van hebben. De PPR wil wel zo groot mogelijk worden in „zetelaantal”, maar haar positie binnen het politieke krachtenveld noopt tot de konstatering dat die macht zelfs in goede tijden toch maar beperkt kan blijven. De verhouding tussen getalsmacht en argumentenmacht lag bij de PPR altijd heel anders dan bij een grote partij als de PvdA, maar daar ligt dan ook onze betekenis.

Deze stelling gaat uit van de gedachte dat de PPR moet blijven bestaan. Los van de mogelijke eigen emotionele en politieke behoefte om met de PPR door te gaan is er een maatschappelijke noodzakelijk-

heid. Immers, er zijn momenteel vier „regeer“-partijen, te weten PvdA, D'66, CDA en VVD. Drie ervan komen samen tot een regering, die enigszins links van het midden staat. De vierde, de VVD, oefent voortdurend trekkracht naar rechts uit.

De afwezigheid van een tot regeren en dus tot compromissen bereid zijnde partij ter linkerzijde van de PvdA zal het totale krachtenveld veel meer naar rechts trekken dan gewenst en noodzakelijk is.

Aangezien de tijd voor het oprichten van nieuwe partijen voorbij lijkt helpt er, of we willen of niet, geen moedertje lief aan, dat de PPR die partij dient te zijn. In het kader van het totale proces van politieke besluitvorming in de komende jaren is het strikt noodzakelijk dat een inhoudelijk duidelijk als radikaal herkenbare PPR, die in redelijkheid tot regeringsverantwoordelijkheid bereid en in staat is, haar invloed opnieuw tracht te veroveren.

Bij stelling 2

In deze stelling wordt bewust gekozen voor „samenwerking“ met — in beginsel — alle andere politieke partijen. De commissie meent dat de PPR door haar manier van optreden tot uitdrukking moet brengen dat zij de wijsheid niet in pacht heeft. Juist „omdat het om mensen gaat“ wil zij door méé te doen in plaats van aan de kant te gaan staan haar program verwezenlijken, iets bereiken. Dat kan uiteraard het best indien de konsekwentie wordt aanvaard van het samen met anderen dragen van politieke verantwoordelijkheid.

Dit betekent dus niet alleen getuigen, maar óók meeregeren. En dat kan uiteraard op alle bestuurlijke nivo's: landelijk, provinciaal, gemeentelijk. Aan die keuze voor samenwerking met anderen moeten natuurlijk wel grenzen worden gesteld. Daarover gaan de hierna volgende stellingen.

Bij stelling 3

De eerste — en meest belangrijke — voorwaarde die de commissie stelt om tot samenwerking met anderen te komen is dat het te voeren beleid als „een stap in de goede richting“ moet worden beschouwd. Of dat zo is zal in elk geval afzonderlijk moeten worden beoordeeld. Daarbij vindt de commissie dat moet worden gelet op het gehéél van het gezamenlijk te voeren beleid. Dat zal in de praktijk betekenen dat de PPR zich op sommige punten van zo'n beleid geheel, maar op andere punten veel minder of slechts in de vorm van een compromis zal kunnen herkennen. De afweging of er sprake kan zijn van een stap in de goede richting moet ook „zonder vooringenomenheid“ worden gemaakt, dat wil zeggen, niet vanuit de gedachte „nóóit samen met CDA en/of VVD“ maar evenmin vanuit de gedachte „nóóit samen met PSP en/of CPN“.

De commissie onderkent de mogelijkheid dat een samenwerking met anderen onmogelijk wordt op basis van één enkel punt. Dan zal het wel om een zeer belangrijk, een zeer principieel punt moeten gaan.

Het beoordelen van de mogelijkheid tot samenwerking met anderen speelt zich uiteraard niet alleen af op het nivo van de landelijke regering, maar ook bij het meedoen aan provinciale en gemeentelijke besturen. De commissie tekent daarbij aan dat hier naar haar mening een vrij grote verscheidenheid van samenwerkingspatronen mogelijk moet zijn.

De ervaringen van de afgelopen jaren geven aanleiding tot een kritische herwaardering van de eerder genomen principiële beslissing om alleen over te gaan tot samenwerking op basis van programmatiese afspraken vooraf.

En tenslotte: áls éénmaal tot samenwerking is besloten door een meerderheid van het betreffende partij-orgaan, dan zal de minderheid „zich daarbij willen neerleggen“. Dat hoeft niet te betekenen dat

die minderheid nu verder kritiekloos de uitvoering van het gezamenlijk beleid moet volgen maar het betekent wél dat niet voortdurend door de minderheid zal mogen worden geageerd voor het verbreken van het samenwerkingsverband.

Bij stelling 4

De commissie onderschrijft de konklusie van het Evaluatie-rapport:: „Het is van belang dat de sfeer ten opzichte van personen die in de partij een functie uitoefenen bepaald wordt door onderling vertrouwen, met name het besef dat men dezelfde politieke doelstellingen nastreeft dient daarvoor als grondslag.“

In deze stelling heeft de commissie tot uitdrukking willen brengen dat bestuurders de politieke ruimte moeten krijgen om zelf op het juiste moment en na zorgvuldige afweging te besluiten een samenwerking met anderen voort te zetten dan wel te beëindigen.

Natuurlijk dienen zij daarbij rekening te houden met de opvatting van de betrokken partijorganen. Dat brengt met zich mee dat zij de dure plicht hebben op vergaderingen zich op de hoogte te stellen van wat er leeft in de partij, maar óók door het verstrekken van informatie de partij in de gelegenheid te stellen te komen tot een goede oordeelsvorming.

Daarnaast zal de bestuurder veelal een eigen verantwoordelijkheid hebben jegens de „bevoegde organen“, zoals de Kamer, de provinciale staten, de gemeenteraad, in meer algemene zin: jegens de burgers voor wie hij zijn bestuurstaak verricht.

Een eventuele tussentijdse toetsing zal moeten plaats vinden vanuit de gedachte dat het stellen van de „portefeuillekwestie“ als laatste machtsmiddel niet lichtvaardig of te vroeg mag worden gebruikt, op straffe van door anderen als politiek onbetrouwbare partner te worden gebrandmerkt.

In uitzonderingsgevallen zal een fundamenteel verschil van inzicht tussen partij en bestuurder kunnen ontstaan. De bestuurder dient daaruit de konsekwentie te trekken dat hij niet langer het vertrouwen van zijn partij geniet en zal — gezien zijn eigen verantwoordelijkheid — moeten beslissen hoe in zo'n situatie te handelen.

Bij stelling 5

De praktijk van vier jaar samen met de PvdA regeren in het kabinet-Den Uyl, de praktijk óók van tal van bestuurlijke en politieke contacten elders in den lande, leidt de commissie tot de konklusie dat samenwerking met de PvdA voor de PPR een voor de hand liggende zaak blijft. Die samenwerking zal niet zonder kritiek kunnen zijn omdat er wel degelijk belangrijke verschillen van opvatting bestaan.

De commissie constateert dat de PvdA — vanuit haar verantwoordelijkheid als grootste partij in het land — in de formatiebesprekingen compromissen heeft moeten sluiten. Nu de PPR niet meedoet aan de regering roept dat de vraag op van onze opstelling ten opzichte van het nieuwe kabinet. Daarvoor kiest de commissie het vóór de verkiezingen met de PvdA gesloten akkoord als uitgangspunt. Daarin zitten op zichzelf al concessies van beide partijen verwerkt.

Hoewel de PPR niet aan de formatie-onderhandelingen heeft deelgenomen en geen regeringsverantwoordelijkheid draagt wil zij zich toch konstruktief opstellen — op basis van het gesloten akkoord — maar zich uiteraard het recht voorbehouden het regeringsbeleid aan dat akkoord te toetsen.

Bij de formatie zijn op tal van wezenlijke punten afspraken gemaakt die echter door het kabinet moeten worden ingevuld. De commissie meent dat aan de frakties in het parlement een konkrete standpuntbepaling op onderdelen moet worden overgelaten. Die standpuntbepaling moet tijdens de fractieverantwoording aan de partijorganen aan de orde komen.

Bij stelling 6

De commissie meent dat — als de partij haar politieke lijn opnieuw vaststelt — daarin een duidelijke uitspraak past over de buiten-parlementaire activiteiten. Landelijk, regionaal en plaatselijk heeft de partij in al haar geledingen zich ingezet om een grote verscheidenheid van akties te ondersteunen. Juist omdat de PPR dat deed als parlementaire partij en als partij die regeringsverantwoordelijkheid droeg, onderkende aktiegroepen dat steun van de PPR een reële betekenis kon hebben.

Toetssteen voor het al dan niet ondersteunen van politieke akties en maatschappelijke processen vanuit de PPR dient — naar het oordeel van de commissie — te zijn het demokratiese karakter van deze akties en de gerichtheid op wezenlijke veranderingen vanuit onze eigen programmatiese opstelling.

Bij stelling 7

Een goede inzet bij de statenverkiezingen is voor de PPR van groot belang. Het herstel van de partij moet dan zichtbaar worden. De PPR dient zich bij die verkiezingen te presenteren als een partij die, op basis van haar eigen programmatiese identiteit, naar bestuursverantwoordelijkheid streeft, teneinde zoveel mogelijk van het eigen PPR-program te realiseren, wetende dat daarbij compromissen noodzakelijk zijn. De PPR is tot het sluiten van compromissen bereid, maar uiteraard niet zonder bepaalde grenzen van te voren aan te geven. De PPR moet zich wel in een te sluiten akkoord kunnen „herkennen”. (Zie ook stelling 3).

In dit verband dient te worden bedacht dat in lagere bestuursorganen de overeenkomsten met, en de verschillen tussen de partijen vaak heel anders liggen dan op landelijk nivo. Samenwerking met andere progressieve partijen, en zeker met de PvdA, is meestal vanzelfsprekend. Samenwerking met andere partijen dient niet bij voorbaat te worden uitgesloten.

Bij de aanstaande statenverkiezingen moeten zowel de hierboven geschetste opstelling van de PPR als haar programmatiese identiteit voor de kiezers duidelijk zijn. Het gaat bij die verkiezingen om meer dan een landelijke graadmeter; het gaat primair om het provinciaal beleid. En daarbij spelen een aantal zaken een rol, die, zowel op landelijk als op provinciaal nivo kenmerkend zijn voor de PPR. Voorbeelden: milieubeleid, ruimtelijke ordening, energiebeleid, welzijnsbeleid. Deze punten zullen in de campagne voortdurend dienen te worden beklemtoond.

Het zal een van de eerste taken van het nieuwe partijbestuur zijn die maatregelen te treffen, die het mogelijk maken het imago van de PPR bij de kiezers weer herkenbaar te maken.

De commissie heeft voorkeur voor het bij de aanstaande verkiezingen uitkomen met eigen PPR-lijsten en een eigen program. Daarnaast dient naar de mening van de commissie te worden gestreefd naar lijstverbinding met andere progressieve partijen. Dit sluit niet uit dat samenwerkingsvormen, daar waar deze goed functioneren, kunnen worden gecontinueerd.

Bij stelling 8

„Verdieping” van het partijprogram duidt op steeds verdere doordenking van de programmaonderwerpen in overeenstemming met nieuw gegroeide inzichten. „Vertaling” duidt op het zoeken van de mogelijkheden de gedachten uit het program te doen aansluiten bij de denkwereld van zoveel mogelijk konkrete groepen mensen.

Uitvoering van het eerste kan in samenwerking tussen bestuur, studiestichting en stichting radikalen-vorming worden gepland. Die samenwerking moet zo intensief zijn dat er sprake is van één duidelijke planning in tijd en spreiding door het land. De the-

matiek-stelling kan het best aansluiten bij het lopen-de program en bij belangrijke aktuele problemen. Studie- en scholingsbijeenkomsten zouden regionaal kunnen worden gehouden in samenwerking met de provinciale aktiecentra.

De thema- en werkgroepen zouden geen echte of schijnbare aparte status in de beleidsopbouw van de partij moeten hebben om vertroebeling van zicht op de verantwoordelijkheden tegen te gaan. Thema- en werkgroepen, studiestichting en stichting radikalen-vorming zouden van hun autonomie zo weinig mogelijk gebruik moeten maken om eigen plannings door te voeren.

Het „vertalen” van het program voor groepen mensen heeft tal van vormen: zowel persoonlijke gesprekken als akties en presentaties, zowel persoonlijke levensstijl als het verzinnen van goede voorstellen in bestuurskolleges. Het is een van de belangrijkste aspecten van partijopbouw, zo niet het belangrijkste. Het volle aksent zou dan ook dienen te liggen op toerusting voor de aktiecentra, zijnde de basis van de partij.

In de aktiecentra moet men voortdurend de „kaart” van de plaats of de streek in de gaten houden: welke problemen raken welke mensen en groepen het meest en hoe is de samenhang; waar kunnen we onze aandacht het best op richten. Van groot belang is dat leden van aktiecentra regelmatig een klankbord hebben voor hun vragen en problemen; een klankbord dat ook uit vele andere plaatsen geluiden heeft opgevangen, inzichten en ervaringen die kunnen worden doorgegeven.

Het partijbestuur dient ervoor te zorgen — in nauwe samenwerking met provinciale besturen en de Groep Raads- en Statenwerk — dat deze klankbordfunctie tot zijn recht komt.

Binnen het bestuur kunnen de ervaringen van de verdieping en de vertaling samen komen. De „dienst aan de basis” moet ook in verband met de komende raads- en statenverkiezingen absolute prioriteit krijgen in de partijopbouw.

Het onderzoek naar de mogelijke samenwerking met anderen dient ook veelal in aktiecentra te worden onderzocht. Waar het om heel konkrete problemen gaat kan het best ervaren worden wat de zin of onzin is van allerlei principiële en dogmatische theorieën. De samenwerkingsmogelijkheden liggen plaatselijk, regionaal en landelijk zeer verschillend. Over de landelijke mogelijkheden moet het partijbestuur beslissingen voorleggen aan het kongres, maar het vaak positieve en genuanceerde denken in plaatselijke en provinciale aktiecentra moet beter doorklinken in de landelijke discussie.

Om gebrekkige representatie vanuit de aktiecentra, die gemakkelijk kan leiden tot deze of gene eenzijdigheid, te vermijden is een zo groot mogelijke deelneming van aktiecentra aan vergaderingen van kongres en kerngroep noodzakelijk.

Daarom bepleit de commissie om (verkiezingsjaren uitgezonderd) als regel niet meer dan één kongres en vier kerngroepsvergaderingen per jaar te houden. Andere redenen voor verlaging van de frekwentie in deze zijn het gevaar voor een tekort schietende voorbereiding, overbelasting, vergadermoedigheid enz. Ook naar de publiciteit toe schaadt hier overdaad. De commissie zal in haar advies omtrent het nieuwe partijbestuur nog een aantal nadere aanbevelingen doen over het functioneren daarvan.

Aldus vastgesteld te Amsterdam op 27 september 1977.

De commissie van zeven:

Dolf Coppes
Wouter van Dam
Gidi van Dongen
Erik Jurgens
Jacques Tonnaer
Boy Trip
Louis Vuurboom

PROCEDURE VOOR BEHANDELING VAN DE BELEIDSNOTA

Het kongres zal besluiten moeten nemen over de formulering van de stellingen 1 t/m 8. **Aktiecentra kunnen dus alléén amendementen indienen op de stellingen;** het overige deel van deze nota dient ter informatie en toelichting.

Amendementen op de stellingen (**alléén** in te dienen door actiecentra of tenminste 15 partijleden gezamenlijk) moeten vóór **19 oktober a.s.** binnen zijn bij de sekretaris van de commissie:

Louis Vuurboom
Vlietwaard 343
Alkmaar

Om tijd te sparen is het gebruik van amenderingsformulieren ditmaal niet vereist.

Wél moet bij amendementen duidelijk zijn aangegeven:

- welk actiecentrum de indiener is. De commissie verzoekt daarbij mee te delen in welke mate het amendement ter ledenvergadering werd ondersteund;
- naam, adres, telefoonnummer van een contactpersoon;
- op welke stelling (nummer) en welke regel (nummer) het amendement slaat;
- of het amendement iets wil schrappen, toevoegen of vervangen;
- in geval van vervanging: eksakt aangeven wat eruit moet en welke tekst daarvoor in de plaats zou moeten komen.

Ongeveer een week voor het kongres (hopelijk 28 oktober) zal het kongresboek bij de afgevaardigde kongresdeelnemer in de bus liggen.

WAT BEZIELT DIE MENSEN EIGENLIJK?

Een blik achter de schermen van de politieke geschiedenis.

Een schriftelijke cursus van 8 boekjes met veel historisch fotomateriaal over de meest toonaangevende stromingen in de Nederlandse politiek. De prijs voor alle deeltjes samen bedraagt — dank zij financiële steun van CRM — slechts f 25,—.

FASCISME: Italië, Duitsland, Mussolini en Hitler, Nederlands fascisme tot '33, oprichting van de Nationaal Socialistische Beweging, Mussert, NSNAP . . . . .

ANARCHISME: Van individualisme tot socialisme, Rousseau, Max Stirner, revolutionaire experimenten, reformistisch anarchisme . . . . .

LIBERALISME: De liberale beginselen, prof. mr. P.J. Oud, Thorbecke, ontwikkeling als politieke organisatie in Nederland, de huidige politieke situatie . . . . .

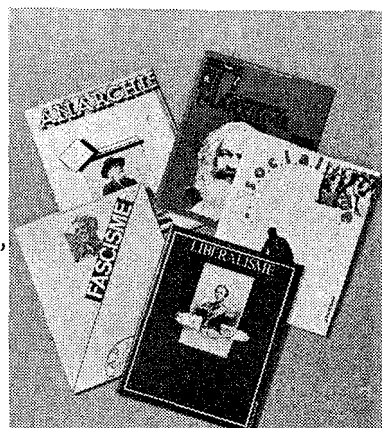
SOCIALISME: De geschiedenis van de SDAP, Domela Nieuwenhuis, Troelstra, oprichting van het NVV, "de Tribune", van SDAP tot P.v.d.A. . . . .

CALVINISME: Herleving van het Nederlands Calvinisme in de 19de eeuw, de AR of CH-richting in de Schoolstrijd, ontstaan van een driedeling in de prot. politieke wereld.

MARXISME: Karl Marx, Hegel, de geschiedenis van de klassenstrijd, Marx's visie op de kapitalistische economie, de ontwikkeling van het Marxisme in Nederland . . . . .

KATHOLICISME: Het karakter en de geschiedenis van de katholieke partij in Nederland, Schaepman, de periode Nolens, van R.K. Staatspartij naar KVP, oprichting CDA . . . . .

NIEUWE STROMINGEN: Nieuw-Links in de P.v.d.A., Democraten 66, Radikalen, Democratisch-Socialisten '70 . . . . .

STICHTING
BURGERSCHAPS-
KUNDE

AFD. SCHRIFTELIJK ONDERWIJS
ERKEND DOOR DE MINISTER VAN ONDERWIJS
EN WETENSCHAPPEN, BIJ BESCHIKKING
d.d. 23.4.1975, BVO/SFO-129.708

BESTELLEN is mogelijk door overmaking van f 25,— op postgiro 150 11 69 t.n.v. Stichting Burgerschapskunde — Postbus 349 — Leiden, o.v.v. "Politiek Veelstromenland".

Jaap de Vries weet drommels
goed wie hij z'n stem moet toevertrouwen.
**Met z'n spaargeld ligt dat
wel wat anders.**

Banken hebben vaak méér macht dan politieke partijen. Zij hebben het kapitaal. Kapitaal waarmee ze belangrijke ontwikkelingen kunnen steunen. Of: tégen kunnen werken.

Dát kapitaal wordt voor een groot deel bijeen gebracht door spaarders als Jaap de Vries. Mensen die zich niet altijd realiseren dat hun spaargeld op die manier wel eens tégen hen gebruikt kan worden. Omdat banken meestal geld beleggen in zaken die veel rente opleveren. En dat zijn soms niet die zaken waarbij Jaap de Vries belangen heeft. Vaak zijn het zelfs zaken waar Jaap de Vries falikant tégen is. Daarom werd zo'n 15 jaar geleden door het NVV en

De Centrale de Algemene Spaarbank voor Nederland opgericht - 'n spaarbank die tracht bij haar beleggingen voorrang te geven aan projekten van algemeen belang. En die bewust nooit zal investeren in zaken die tegen het belang of geweten van haar spaarders indruisen. De Algemene Spaarbank voor Nederland geeft u een eerlijke rente over uw spaargeld en biedt u alle gemak! Want u kunt bij haar sparen via de postgiro. En dat maakt dat u bij elk postkantoor geld kunt opnemen. Stemt u volgens uw geweten? Kies dan ook 'n spaarbank naar uw geweten. Bijvoorbeeld de Algemene Spaarbank voor Nederland. Het komt voor elkaar als u deze bon instuurt.

BON Staatsbedrijf Der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

Aanmeldingsformulier voor een renterekening/plusrekening/sterrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden: _____

Naam _____

Voornamen (voluit) _____

Geboortedatum _____

Woonplaats _____

Straat enz. _____

Wenst bij de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een

renterekening plusrekening sterrekening

Datum _____ Handtekening _____

In een giro-envelop ongefrankeerd, tezamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg), inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Amhem).

^{*)} aankruisen hetgeen u wenst.

**Algemene Spaarbank
voor Nederland**
geeft rente zonder bijmaak!

Voor nadere inlichtingen: Rijnstraat 28, 's-Gravenhage.
Tel.: (070) 84 93 09, 84 93 10, 85 99 88.

VPRO

Wij zitten zelfs na 25 mei nog lang niet onder de rode streep.

De VPRO wel.

Dit betekent dat — indien deze omroepvereniging niet vóór juni 1978 20.000 leden erbij heeft — zij gedoemd is uit de ether te verdwijnen.

Maar verdient de VPRO dit?

In de ogen van „rechts” uiteraard wel.

En wat is onze mening?

Laten we wel zijn, de VPRO heeft de PPR vóór en tijdens de afgelopen verkiezingscampagne slechts goede aandacht gegeven (o.a. zendtijd in „Embergo”). Dit is ook wel te verklaren, want waar de PPR haar doelstelling heeft vastgelegd, waar zij werkt aan een nieuwe, rechtvaardige maatschappij, daar werkt óók de VPRO met haar beperkte zendtijd als audio-visueel medium aan maatschappijverandering.

Mijns inziens is er een ontmoetingspunt van de visies van de PPR en die van de VPRO, een ontmoetingspunt dat duidelijker is afgebakend dan een willekeurig ontmoetingspunt van PPR en welke omroepvereniging dan ook.

De PPR heeft de VPRO nodig, zoals elke politieke partij een audiovisueel massamedium nodig heeft, hetgeen overigens geenszins een fusie of een andere hechte koppeling behoeft in te houden.

ECHTER: Het linkse geluid in de media moet blijven!!!

Dit overdenkend roep ik alle PPR-leden op om:

1. Terstond lid te worden van de VPRO, maar dit geldt alleen voor de (enkele?) PPR-leden die nog géén lid zijn.
2. Zijn of haar referentiekader te bewegen lid te worden van de VPRO.
3. Een omroepkaart aan te vragen, om meegeteld te worden door de Dienst Omroepbijdragen als volwaardig VPRO-lid. (Dit geldt voor zwartkijkende VPRO-leden).
4. Na te gaan of naam, adres, etc. op exact dezelfde wijze staan geregistreerd bij de VPRO als bij de Dienst Omroepbijdragen, dit om meegeteld te worden door

de Dienst Omroepbijdragen als volwaardig VPRO-lid. (Geldt voor VPRO-leden).

Minister Harry van Doorn zou wel eens een bijbedoeling gehad kunnen hebben bij het geven van waarschuwingen aan het adres van de VPRO en de VARA in verband met het ledentekort: het was zijn laatste kans om als bewindsman de linkse media een steuntje in de rug te geven door ze tijdig wakker te maken...

Welnu radikalen: Word wakker en word lid!!! Bel nummer 035-44752. Het lidmaatschap kost maar een tientje....!

André H. Staats, Assen

Vernummering

Getallen en coderingstechnieken kunnen nuttig zijn als ze het „domme denkwerk” de mens uit handen nemen. Met de postcodering van drs. Ph. Leenman, directeur-generaal van de PTT, is mijns inziens het tegendeel het geval. Die codering dwingt immers mensen, die veel met adressering te maken hebben, ertoe veel tijd en energie te besteden aan letters en cijfers, waardoor een stuk **menselijke bewustheid** verloren gaat.

Stratnamen en huisnummers vormen reeds een coderingssysteem. Waarom dan nog weer nieuwe nummers en letters ingevoerd? Ik heb me er destijds al over verwonderd dat er nummers werden ingevoerd voor gemeenten. Als dat al nodig was, waarom kon men daarvoor dan niet de netnummers van de telefoon nemen? Daarvoor was toch al een goed systeem opgebouwd. De postcodering bemoeilijkt het werk van ideële groepen die niet over beroepskrachten beschikken. Moet het zover komen dat deze hun orgaan maar moeten opheffen omdat ze niet kunnen voldoen aan de eisen van de PTT? En moeten eenvoudige mensen dan maar af-

zien van het schrijven van brieven omdat ze geen weg weten met dat ingewikkelde coderingssysteem waardoor hun brief toch niet terecht komt?

Er zit nog een andere gevaarlijke kant aan deze kwestie. Door de automatisering van het sorteren van poststukken worden metertijd vele postbeambten overbodig. Naar verluit zouden hierdoor — en door beperking en rationalisering van de postbestelling — in de jaren tachtig 10.000 mensen werkloos worden.

Waar blijven de bezwaren? Kan zo iets buiten de Tweede Kamer om worden ingevoerd? Ik heb alleen een ingezonden stuk hierover in het Haarlems Dagblad gelezen en ik weet dat de overlevingsbeweging „Anders denken, anders doen” heeft geprotesteerd. Wat zegt Michel van Hulten, nog steeds staatssecretaris voor de posteries, van dit alles?

Wij kunnen Van Hulten dankbaar zijn dat hij althans de bestelling op zaterdag heeft gehandhaafd. Voor het overige is de service — vergeleken met de hoge portokosten — er hard op achteruit gegaan. Om een voorbeeld te noemen: Vele mensen krijgen hun post tegenwoordig 's middags. Als je een krant van buiten je woonplaats leest krijg je hem altijd een dag te laat maar vroeger kreeg je hem tenminste nog 's morgens — nu moet je tot de middag wachten. Nu weet ik dat het uitsplitsen van morgen- en middagbestelling in sommige plaatsen gebeurt ten bate van de werkgelegenheid. Daar wil ik dit persoonlijk ongemak best voor over hebben.

Wij staan op de bres tegen kern-energie, vervuiling, enz., maar is deze vernummering van de mensheid geen geestelijke vervuiling? Er zijn al (te) veel actiegroepen; toch lijkt me een actiegroep „Tegen de vernummering — voor handhaving van de persoonlijkheid” gewenst.

D. Prins, Tiel

Westerterp tegen Oesterschelde.

Hoogovens op een laag pitje.

Die kwakkelzomer heeft de Amersfoortse politie aardig geholpen: het aantal bruine, en dus verdachte lieden viel nog mee.

Bert Lance breken voor Carter

Hoeveel regels moet Van Kemenade schrijven?

Heeft Dries een hekel an driessen?

In Kalkar-ren moede toch op het land van boer Maas

CDAsz woede over verwijt in troonrede

Gaan herenkappers het gezicht van de Nederlandse politici bepalen?

Minder loltrappen — meer roltrappen

Haast n: bij inlevering van 1 T-biljet tijdelijk 1 T-bone steak.

Doen ze bij die politie-opleiding niet iets te veel aan ochtendgymnastiek à la Lien Drees? Of zijn ze er horizontalisties gefiksceerd?

Kom, issie van Zeven of Van Agt?

Kerngroep: de Verenigde Vleugels in vergadering bijeen

Wijze mens erger je niet

Robbert van Dalenoord presenteert:

Eksklusief

Het is gelukt. Een eksklusief interview met een van de Wijze mannen.

Ik trof hem aan gezeten op een sofa in kleermakerszit. Diep verzonden in een zo te zien zalige egoTrip. Er lagen wel tien bossen bloemen rond hem op de sofa. Zijn vrouw had mij bij het binnenkomen toegefluisterd dat hij zo zeer getranscendeerd was door al het mediteren dat minder gevorderden voor hem een kwalijke reuk verspreidden. Vandaar die bloemen, begreep ik wel, mijnheer.

Na ongeveer een kwartier opende de Wijze Man (W.M.) zijn ogen. „U kunt beginnen,” zei hij genadiglijk, alhoewel niet onvriendelijk.

Ik: Zou ik U mogen vragen: maakt de commissie reeds vorderingen? (Ik zeg anders nooit reeds).

Hij snoof diep in een grote bos gladiolen, zodat ik in een reflexe wat achteruit schoof met mijn stoel.

W.M.: U moogt dat wel vragen, maar u zoudt kunnen weten dat de vraag onbeantwoordbaar is. Vooreerst: vorderingen dienen gerelateerd te worden aan wat er eventueel reeds eerder is gedacht inzake het beleid der partij; ik geef toe dat dat nauwelijks van enige betekenis is geweest, maar het dient toch te worden vastgelegd en vervolgens vergeleken met datgene wat het kollegiaal beraad in de commissie, waarnaar u refereert, heeft gedacht tot nu toe. Het spreekt vanzelf dat ik u, als niet lid, daarover generlei mededeling kan doen.

Ik: Begrijp ik uit uw woorden dat het verder geen nut heeft over het werk van de commissie vragen te stellen?

W.M.: Dat hebt u zeer goed begrepen.

Ik: Mag ik dan Uw mening vragen over de positie van het interim-partijbestuur ten aanzien van eventuele politieke aktualiteiten tijdens de interim-periode?

W.M.: Omdat ten principale alle problemen die met de partij te maken hebben behoren tot de

kompetentie van de commissie kan ik u — zoals u zult begrijpen — op deze en op alle andere vragen de partij betreffende geen antwoord geven.

Ik: Totdat de commissie haar bevindingen naar buiten brengt is de partij dus geheel van u en uw kollega's afhankelijk?

W.M.: Ik reken er op dat u dat zult beschouwen als zeer heilzaam voor de partij en zult wensen dat zulks nog lang zal duren; in dat geval ben ik het met u eens.

Hij trok zijn schoenen uit en pakte daarna een bos welriekende gele herfstasters. Even be kroop mij het vermoeden dat dat misschien met elkaar te maken had.

W.M.: U zult mij nu vanzelfsprekend een aantal vragen willen stellen die dieper gaan dan de direkte eksistentie van een politieke partij. Vragen die wezenlijke aspecten van het zo kwetsbare bestaan raken. Ik wil u daartoe de gelegenheid geven, maar nodig u uit ter voorbereiding met mij enige minuten in meditatie te verblijven.

Hij trok zijn sokken uit, pakte een bos irissen en sloot de ogen. In de minuten die volgden groeide het vermoeden dat ik hierboven uitsprak uit tot absolute zekerheid.

W.M.: Zo, u kunt nu beginnen.

Ik: . . .

W.M.: U hebt enige moeite tot de juiste formulering te komen, begrip ik. Wacht u echter niet te lang, want mijn tijd is uiteraard, onbeschrijfelijk kostbaar.

Ik: . . .

W.M.: U wilt toch niet zeggen dat u geen vragen hebt, is het wel?

Ik: Ik heb inderdaad niets te vragen. Bovendien stinkt het hier.

De vrouw van de wijze man was niet eens boos, toen ik haar vertelde dat hij flauw gevallen was. „Ach, dat gebeurt wel vaker”, zei ze „en wat maakt het eigenlijk uit. Let u op het afstapje. Dag mijnheer.”

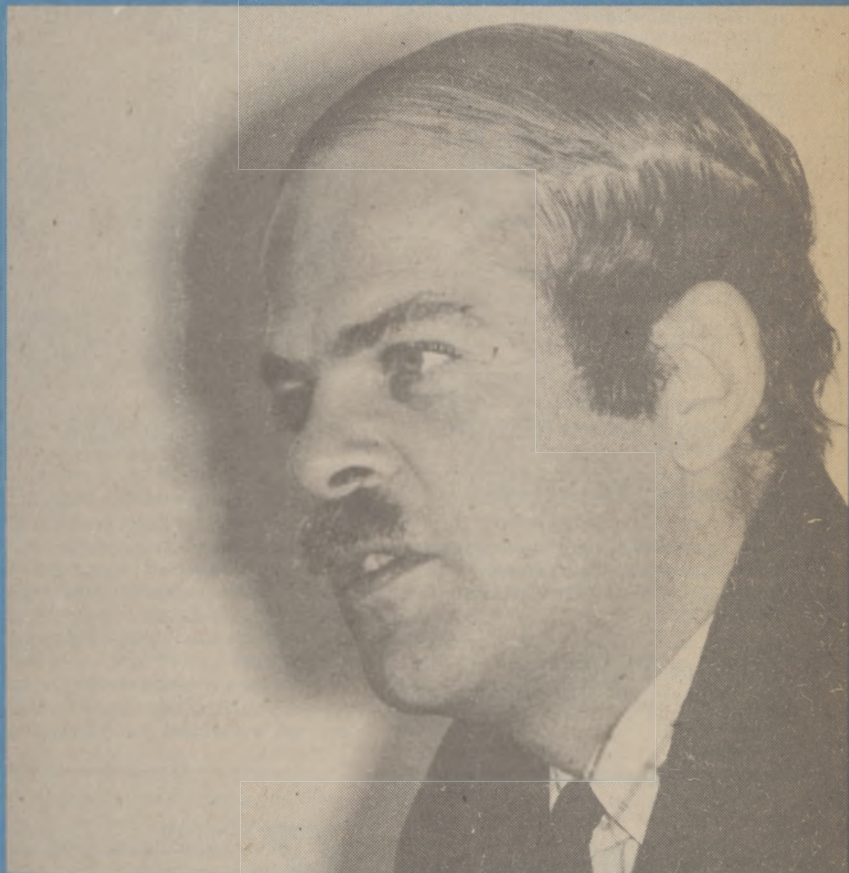

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 14 oktober 1977 nummer 110

Bas de Gaay Fortman:

PPR kan laten zien wat Ekoropa wil

pag. 8 - 9

MODEL- PROGRAMMA voor gemeenteraads- verkiezingen

pag. 12

Verder:

- 4. Interim-bestuur aan
aktiecentra**
- 6. Multinationals**
- 11. Henk Waltmans in
Euro-parlement
tegen kernenergie**

PPRAK

PPR-Aktiekant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Jan Heytel, Sam Mol, Hans van der Neut.

redaktieraad: Alice de Gier, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Harm Lamberts, Walter van Opzeeland (eindredakteur), Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester.

produktie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft.

redactie-adres: Walter van Opzeeland, Rapenburgerplein 67, 1011 VH Amsterdam, tel. 020-254434.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

abonnement: f 22,— per jaar.

voor advertenties en abonnementen:
Buro Politieke Partij Radikalen
Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen:
Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

Regionalisering van de economie

In de PPRAK van 25 november hopen wij een notitie te publiceren over „regionalisering van de economie” en de instrumenten daartoe, waaraan thans nog wordt gewerkt door vijf leden van de themagroep Macht. Dit onderwerp is dan temeer aktueel omdat dat de amenderingsfase van de meeste provinciale verkiezingsprogramma's van de orde is en het voor de hand ligt dat daarin relatief veel aandacht zal worden besteed aan het regionaal-economies beleid.

Studiedag over de Zachte Revolutie

Op zaterdag 22 oktober organiseert de Studiestichting in het Jaarbeurs Congressentrum in Utrecht een studiedag over de nota 'De Zachte Revolutie'. Voor- en tegenstanders zullen daar hun licht laten schijnen

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Dinsdag:

Ons Tweede Kamerlid Leo Jansen heeft samen met zijn collega's Bram van der Lek van de PSP en Voortman van de PvdA een brief geschreven aan de Westduitse Bondsdag over de Kalkar-demonstratie van 24 september, waaraan het drietal als enige Nederlandse parlementariërs heeft deelgenomen. In die brief schrijven ze verbijsterd te zijn over de volstrekt nutteloze machtsdemonstratie van de Westduitse overheid. „Wij zijn onder de indruk van de wijze waarop de vreedzame demonstranten tegenover dit machtsvertoon hun gevoelens hebben weten te beheersen”, aldus de brief, die over een aantal punten opheldering vraagt. Ik ben eens benieuwd wat de Bondsdag doet met de brief; of, en wat er voor antwoord

komt. De Westduitsers hebben de Bondsdag die ze verdienen, dat is zeker. Voor het overige willen ze je wel voor rare raadsels stellen.

Woensdag:

De rooms-katholieke bisschoppen van Nederland hebben zich gedistancieerd van wat de Vredesweek dit jaar wilde: „een verzoek van de Nederlandse regering aan de Amerikaanse regering om haar kernwapens weg te halen van Nederlands grondgebied”. Zo konkreet kan ons episkopaat het niet zien; het pleit wel voor een „gemeenschappelijke wil om wapens en geweld uit de wereld terug te dringen” en het noemt „de bewapeningswedloop een zeer ernstige plaag voor de mensheid en een onverdraaglijk onrecht tegenover de armen.”

De Vredesweek wordt georganiseerd door het Interkerkelijk Vredesberaad, waarmee het episkopaat officieel samenwerkt, maar dat wil niet zeggen dat het zonder meer instemt met alles wat het IKV wil of doet. En daar kunnen Drs. Schmelzer, oud-premier de Jong en katholieken in de krijgsmacht „die hun beroepsmotivatie in het geding zien gebracht” het dan mee doen.

Dit alles terwijl in Rome bisschop Bluysen (ook een Nederlander voor wie in deze klerikale kring niet zo thuis is) op de bisschoppensynode ervoor pleit de kerk ook voor de jongeren geloofwaardiger te maken. Hij pleit maar ...

(Advertentie)

De Stichting Jongeren Werk in de PPR zoekt op korte termijn
**PARTTIME
MEDEWERKER**
(man of vrouw)
voor 20 uur

De Stichting heeft tot doel vormings- en scholingsactiviteiten te verzorgen voor belangstellende jongeren tot 30 jaar op basis van de doelstellingen van de Politieke Partij Radikalen (PPR). De nieuwe medewerker zal zijn activiteiten ontplooiën in nauwe samenwerking met de Stichting Radikalenvorming in de PPR. Taken: het uitvoeren van het alge-

mene vormingsprogramma: verdiepingskursussen, introductiekursussen en specifiek vormingswerk voor scholieren, studenten etc. Vereisten: Een afgeronde HBO-opleiding of een gelijkwaardige opleiding. Ervaring in het werken met jongeren (18 tot 30) jaar. Inzicht in de ontwikkelingen in het politieke vormingswerk. Beschikking over organisatorische kwaliteiten. Het lidmaatschap van de PPR is gewenst. Rechtspositie volgens de LOAC-regeling. Sollicitaties binnen 10 dagen te richten aan de Stichting Jongeren Werk PPR, Singel 277 in Amsterdam. In de linker bovenhoek vermelden „sollicitatie”.

onder leiding van Eeltje Talstra waarin ook de genoemden zitting hebben.

De studiedag begint om 10 uur 's morgens. Zolang niet alle plaatsen bezet zijn, zijn er nog kaarten à f 2,50 aan de zaal verkrijgbaar.

omdat het om mensen gaat omdat het om mensen gaat

De Zuidmolukse wijk in Assen, die in mijn verbeelding iets van een oorlogsterrein had gekregen, wordt bij ons bezoek snel tot de proporties van een gewone gemiddelde nieuwbouwwijk teruggebracht. Een uit veel glas en hout opgetrokken modern gebouwtje, waarin de paarse gordijnen opvallen, blijkt het wijkcentrum Pattimura. Daaromheen rijtjes eengezinswoningen. Verderop water, achter een oplopende grasrand. Je kunt je nauwelijks meer voorstellen dat daar kortgeleden politiemannen en marechaussees in dekking lagen en pantserwagens door de plantsoentjes reden.

In de nacht van acht op negen september was door de justitie een inval op Pattimura gepland. Men verwachtte daar jongeren die nieuwe akties beraamden én wapens. In werkelijkheid had de wijkraad, na een gesprek met de burgemeester die donderdagmorgen, ouders en jongeren via een huis aan huis bezorgde brief opgeroepen kalm te blijven en het proces niet te verstoren.

Met sukses. Maar in hun pogingen om de burgemeester mee te delen wat er was bereikt hadden ze geen sukses. De sekretaris van de wijkraad, Herman Tuhumuri, kreeg van het politieburo het nummer van het beleidscentrum. Daar zei men hem dat de burgemeester niet gestoord kon worden. Hij gaf toen twee telefoonnummers op met de dringende vraag dat de burgemeester terug zou bellen. Maar dat verzoek heeft de burgemeester niet bereikt. Onderzocht wordt hoe dat komt. Burgemeester Masman heeft laten weten dat hij anders zou hebben geadviseerd, als hij beschikt had over alle informatie. Wat hem betreft berust de aktie-Pattimura op een misverstand.

Hoe dan ook: die donderdagavond is — tegen de verwachting van de autoriteiten in — alles rustig in Assen. En om één uur 's nachts, als de politie met versterking bij het wijkcentrum aankomt, is er niemand meer in het gebouw. Ondanks dat wordt de bestorming volgens plan uitgevoerd. Er wordt door de politie grof geschoten. En niet alleen ter dekking over de daken en op de grond. In een huis dichtbij vliegen de kogels door de ramen in de muur van de kinderkamer. De bewoners nemen nog diezelfde nacht met hun baby de wijk naar hun ouders. Evenals hun burens. Ze zijn bang.

Dat huis hebben we van binnen gezien. Dingspelstraat 10. Zaterdagmorgen heeft het, hoewel het leeg

Ria Beckers:

Het verhaal uit Assen

was, nóg een beurt gehad. Nu aan de achterkant. Nadat eerst door een pantserwagen allerlei „obstakels” die het zicht op de rij achtertuintjes belemmerden (struiken en een houten schuur) waren platgereden. Het was goed dat er die zaterdagmorgen niemand thuis was: alle ruiten zowel beneden als boven waren in diggels geschoten. Een kogel had zich via het raam dwars door de keuken langs het fornuis in een deur in de gang geboord, op een hoogte van nog geen meter. Boven op de achterslaapkamer ook een aantal kogelgaten in de muur. Het huis zelf was na de huiszoeking één ravage. Het was bij ons bezoek nog niet opgeruimd. Alleen de stereo-installatie, die de huiszoekers uit de kast hadden getrokken en op de grond laten liggen, was op zijn plaats teruggezet. „Wapens”, aldus de heer Matitaputty, de bewoner — „hadden we niet”. Hij miste wel een keukenmes.

Het verhaal uit Assen. 's Avonds bij de wijkraad. De voorzitter, al wat ouder, gevochten in het KNIL: „Moet dat nu zo zijn? Wij met onze trouw, die we altijd hebben gehad?” Een jongere: „Onze ouders voelen zich voor de zoveelste keer vernederd tot in het diepste van hun ziel. De oudere generatie kan niet meer. Ze is op. En wij moeten dat maar allemaal aanzien. Er is voor iedereen een druppel die de emmer doet

overlopen.”

Iemand anders: „Voor onze ouderen hoeft het niet meer. Maar wat moeten wij? Je raakt langzamerhand verstikt. Je vecht om je laatste stukje adem. Slaat links en rechts om je heen, — en raakt onschuldigen.” En: „Wij vragen Nederland geen RMS. Wij vragen: erken ons probleem als een politiek probleem en help ons”.

Het verhaal uit Assen. De hele dag vliegen ons de vragen om de oren. van het stichtingsbestuur Pattimura: „Wij hadden tot voor kort heel plezierige kontakten met gemeente en politie. Maar noch vóór noch na de inval — waarbij behalve twee jerrycans benzine ook allerlei werkmateriaal werd meegenomen — heeft men iets van zich laten horen. Waarom?”

Van de wijkraad: „Mag men een hele wijk zo maar twaalf uur lang — van 's morgen zes uur tot zes uur 's avonds — in de huizen gevangen houden?” En: „Men heeft zonder direkte aanleiding gericht geschoten op woon- en slaapkamers. Na afloop van de zoekaktie hebben we handenvol scherpe patronen gevonden die de politie had laten liggen. Hoe kan men een wapenzoekaktie rechtvaardigen, als men zelf zijn wapens niet beheerst weet te gebruiken?” „Mogen vrouwen door mannen gefouilleerd worden?” „Mag de politie eigendommen vernielen?” „Waarom heeft men onze „pering nasar” (geldpotjes voor de kerk) meegenomen? Die hebben voor gelovige Zuidmolukkers een sterk symbolische betekenis.” En vooral: „Waarom heeft men zelfs de kerk doorzocht? Is dat toelaatbaar? Alsof we daar ooit wapens zouden kunnen verbergen.”

Het verhaal uit Assen. Vragen, vragen, vragen. Men voelt zich op zijn ziel getrapt. Men kan het niet begrijpen. Tijdens de aktie heeft men zich ongelofelijk beheerst gedragen. Maar het heeft weinig gescheeld — zo werd ons verteld — of de Zuidmolukse vrouwen van de wijk hadden die bewuste zaterdagavond een grote mars naar het politieburo gehouden, onder het motto: „Hier zijn we. Schiet ons maar dood”. Ze zijn door verstandige mensen tegengehouden. Naast het verhaal uit Assen staat natuurlijk een ander verhaal. Het verhaal van de voor de akties verantwoordelijke autoriteiten. Ook naar dat verhaal hebben we met aandacht geluisterd. Toch zijn het de vragen uit Assen die overblijven. En die beantwoord moeten worden. In een openbaar kamerdebat. Lukt dat nu niet, dan straks.

Van het interim-bestuur aan alle PPR-actiecentra

Beste mensen,
Het interim-bestuur, door de kerngroep op 24 september benoemd, wil jullie bij dezen laten weten dat het de hand aan de ploeg heeft geslagen. Het zal een ieder duidelijk zijn dat wij in onze uiterst korte bestuursperiode niet al te veel hooi op onze vorken kunnen nemen. Toch zullen we ons zeker niet beperken tot de lopende zaken.

Voor alles is het onze taak te zorgen voor een degelijke voorbereiding van het november-kongres. Daarnaast zullen wij alles doen om de campagneorganisatie weer op poten te zetten voor de volgende ronde. Waar nodig zullen we reageren op actuele politieke ontwikkelingen en waar mogelijk initiatieven ontplooiën. Tenslotte zullen we elke gelegenheid aangrijpen om actiecentra en leden te stimuleren tot bezinning en politieke actie.

De PPR zal niet alleen landelijk, maar vooral en ook in gemeenten en provincies grote inzet moeten tonen om zich in het politieke krachtenveld opnieuw de positie te veroveren die ze jarenlang heeft bekleed. Er is studie en bezinning nodig, bijvoorbeeld over de vraag hoe we moeten reageren op de omslag in het sociaal-politieke klimaat. De behoefte aan eksperimenteren en zoeken naar nieuwe wegen schijnt immers te hebben plaatsgemaakt voor de hang naar zekerheid en veiligheid op de korte baan.

Wij zullen moeten werken aan de konkretisering van algemene beleidslijnen, die we al jaren voorstaan. Waar blijven bijvoorbeeld de voorstellen die de landelijk ontwikkelde gedachten over werkgelegenheid, energiebeleid en dergelijke vertalen naar het provinciale, regionale en plaatselijke nivo?

Er is behoefte aan initiatief en actie. Initiatieven en acties die abstrakte voorstellen en filosofieën tastbaar en overtuigend maken. De PPR heeft wat dat betreft grote ervaring. Haar leden zijn immers mededragers geweest van de vredesbeweging, van Derde Wereld-groepen en van milieu-acties. De inspiratie en creativiteit die ons lange tijd op de baan hielp zullen we weer hard nodig hebben.

Als het om bezinnen gaat, lijkt het ons allereerst belangrijk dat alle actiecentra en leden zich intensief beraden over de adviezen van de Commissie van Zeven.

Het zal nauwelijks nodig zijn PPR-leden aan te moedigen op 5 november de reis naar Arnhem te onder-

nemen. Voorzover men nog niet dat voornemen had: Iedere lezer vatte dit stuk op als een persoonlijke en dringende oproep tot deelname aan het kongres.

Als het om studeren gaat . . . Op 22 oktober organiseert de Studiestichting een studiedag over DE ZACHTE REVOLUTIE, een thema dat eerder werd aangesneden in de gelijknamige nota van Meerten ter Borg. Het lijkt ons dat de discussie op die zaterdag 22 oktober in het Jaarbeurs Congrescentrum in Utrecht nieuwe impulsen zal geven aan het politieke denken in de partij. De studiedag begint om tien uur 's morgens en duurt tot ongeveer drie uur.

Als het om konkretisering gaat . . . Het interim-bestuur zal enkele mensen, waaronder met name onze niet herkozenen, vragen om een aantal landelijk bekende thema's zo uit te werken dat ze straks ook op provinciaal en plaatselijk nivo te gebruiken zijn. Wij denken bijvoorbeeld aan werkgelegenheid, energievoorziening, welzijnsbeleid en ruimtelijke ordening. Als het om initiatief en actie gaat . . . Het woord is allereerst aan de actiecentra. Wij kunnen als interim-bestuur weinig meer doen dan reageren op actuele ontwikkelingen. Voor uitgebreidere activiteiten zullen we nauwelijks de kans krijgen.

Wel kunnen we nog een voorlopige campagnecommissie benoemen, die behalve de administratieve, ook de organisatorische voorbereidingen voor een geslaagde campagne moet treffen. Met de provinciale besturen zullen we over dit punt zeer binnenkort contact opnemen.

Ondanks onze korte ambtsperiode is het goed dat iedereen enigszins op de hoogte is van de verdeling van zaken binnen het interim-bestuur:

Eeltje Talstra: voorzitter;

Cor Visser: secretaris en kongresvoorbereiding;

Gerard van Pijkeren: penningmeester;

Gerard Jongerius: sekretaris buitenland;

Erik Akkermans: publiciteit, studiestichting, themagroepen;

Cees du Gardijn: partijopbouw, raads- en statenwerk;

Dilia van der Heem: kongresvoorbereiding, stichtingen, themagroep macht;

Louis Vuurboom: sekretaris van het partijbestuur, belast met alles wat anderen nalaten of afschuiven.

Met hartelijke groeten en een uitdrukkelijke sterktemens,

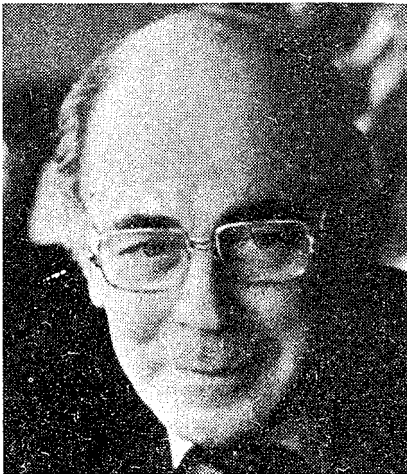
EELTJE TALSTRA

Ter herinnering aan Hans Buhrs

HAN BUHRS heeft de strijd beëindigd, niet opgegeven.

Hij behoorde tot de mensen, die het recht voor zich opeisen in het harnas te sterven. Hij kreeg enige tijd geleden wat wij noemen een waarschuwing. Voor een idealist van het soort dat hij was, betekende dat alleen maar nog meer woekeren met de tijd die hem nog gegeven was. Doorvechten voor de idealen die zijn leven de levenskracht gaven die wij zo in hem bewonderden. De levenskracht, die hij benutte voor zijn partij en voor zijn gezin, zijn twee grote liefdes. Alles wat hij deed, — en hij deed zo bijzonder veel — moest hij doen met het niet aflatende enthousiasme van de idealist. Hij werd door het uitblijven van sukses wel teleurgesteld, maar niet ontmoedigd.

Hij verborg zijn grote liefde voor de mensen niet. Zijn zakentalent wist hij dienstbaar te maken aan zijn idealen door voor de Limburgse PPR een voortreffelijk penningmeester te zijn. Daarnaast had hij een fijn gevoel

voor wat — passend in het maatschappijbeeld dat hij nastreefde — oirbare middelen waren om andersdenkenden ons programma voor te houden. Dat hebben we goed kunnen bespeuren toen hij de verkiezingscampagne leidde. Hij marchandeerde niet met de beginselen die zijn geweten vormden.

Hij paarde in onze bijeenkomsten felle beweging aan gulle humor. Hij droeg ons allen persoonlijk een warm hart toe. We kenden hem in onze PPR als ieders vriend. Hij verzette veel werk, dat hij ons uit handen nam, niet uit zucht naar persoonlijk gewin, maar omdat het om mensen gaat, ook in de kring van ons provinciaal bestuur. Hij laat een groot gat achter, in zijn gezin, in onze partij, een gat dat wij vullen met dierbare herinneringen aan een waarachtig mens: Han Buhrs.

Paul van der Hijden
Voorzitter Provinciaal Bestuur
Limburg

NIEUW, MAAR OUD

Hoe groot is eigenlijk onder PPR-ers het historisch besef over de beweging waarin wij staan? Naar mijn mening gering. Als ik in het doen en laten van de PPR iets mis, dan is dat het besef met iets bezig te zijn waarmee anderen al hun hele leven bezig zijn. Natuurlijk zijn er nieuwe vragen. Natuurlijk moeten we breken met oude denkbeelden en methodes, die weinig waard zijn gebleken. Maar er zijn ook veel dingen die hetzelfde blijven.

Eén van die dingen is de noodzaak na te denken over en te werken aan de ethiese en levensbeschouwelijke aspecten van allerlei politieke en maatschappelijke vraagstukken.

De ene keer wordt die noodzaak meer gevoeld dan de andere keer. In een tijd waarin het CDA het land met valse ethiek overspoelt is de neiging groot zelfs het woord ethiek maar niet te gebruiken. En zolang we bij het woordje „normen” ons niets anders kunnen voorstellen dan burgersmans moraal, is de lust over dat begrip te praten al helemaal verdwenen.

In welke beweging staan we? Wat is de PPR? Iets geheel nieuws. De eerste geheel doorgebroken partij van Nederland, is een ander antwoord, waarmee wordt aangegeven dat de percentages onkerkelijken, katholieken, hervormden en gereformeerden onder PPR-stemmers even groot zijn als die onder de Nederlandse bevolking.

De PPR is iets geheel nieuws. Maar heeft het nieuwe zijn vorm gekregen door de uitputtende confrontatie van de werelden waaruit PPR-ers afkomstig zijn, of door het zwijgen hierover? Spelen zedelijke en godsdienstige motieven een rol in het bestaan van de PPR of niet? Ik heb het idee dat dit onderhuids en voor veel

leden individueel wel het geval is, maar dat het weinig aan de oppervlakte komt, noch in negatieve, noch in positieve zin.

BLIJDE WERELD

Ik word hierbij bepaald na het lezen van het boekje „Drie kwart eeuw socialisme en religie”, de neerslag van vier vraaggesprekken die Dick Houwaart voor de Vara-mikrofoon had met ds. Bart Ruitenbergh ter gelegenheid van 75 jaar religieus socialisme in Nederland.

In 1902 werd door sociaal bewogen, maar nauwelijks nog SDAP-leden te noemen predikanten het blad „De Blijde Wereld” opgericht, dat in 1932 werd opgevolgd door het blad Tijd en Taak, dat nog steeds bestaat. Het oudste blad binnen de socialistische beweging in Nederland!

Wat waren en zijn dat voor mensen, die religieus socialisten en wat willen ze. Ruitenbergh zegt dat het mensen waren die „in elk geval het besef hadden dat er een verhouding moest zijn tussen het geloofsleven, hoe dan ook geformuleerd en uitgedragen, en het socialisme, dat zonder een besef van geestelijke en zedelijke waarden dreigde droog te lopen”.

W. Banning, die in de beweging een grote rol heeft gespeeld en voor de oorlog de fundamenteën legde voor de doorbraak van vlak na de oorlog, zegt dat hij een volkspartij wil die zich veel bewuster is van de zedelijke en geestelijke problemen die achter de sociaal-ekonomiese vraagstukken zitten. Wat ze niet willen is een socialisme geënt op het christelijk geloof, zoals de Bond van Christen Socialisten. Religieus socialisten zijn vooral vrijzinnig. Katholieken waren er niet bij.

Interessant is de vraag wat er met het anti-militarisme is gebeurd, dat sterk vanuit de Bond van Christen Socialisten en de religieus socialisten werd

gevoed. Banning heeft altijd sterk voor ontwapening geijverd „als voorshot van vertrouwen op de Volkenbond als gezaghebbend lichaam dat de bewapening van de kleine landen overbodig maakte”. Maar vlak voor de oorlog verliest hij het in de SDAP en na de oorlog gaat hij met de herbe wapening akkoord, „hij heeft begrepen vanuit de concrete machtsverhoudingen dat, wanneer je daar wat aan zou willen doen, het altijd een zaak is van het verschuiven van gewichten en veel minder een zaak van een principiële afwijzing”, aldus Ruitenbergh.

NOOD-ZAAK

Een ander punt dat uitvoerig wordt besproken is het fenomeen, dat het nieuwe beginselprogramma van de PvdA voor het eerst niets uitdrukkelijk zegt over de geestelijke en zedelijke motieven van het socialisme, waar de religieus socialisten altijd voor geijverd hebben. Ruitenbergh treurt daar niet zo om. Ethiese en godsdienstige woorden en begrippen kunnen als een last gaan drukken op mensen die geen betekenis hechten aan die woorden. Het los functioneren van die begrippen kan leiden tot vorming van een ideologie en wordt dan een gevaar. Als partijbestuurder heeft Ruitenbergh meegemaakt „hoe gretig men graag op sociaal-ekonomiese en op partijpolitieke problemen inging en daar heel wat van wist. Maar ik merkte een innerlijke aarzeling, die vaak overschreeuwd werd door grote zekerheden, wanneer het ging over religieuze, filosofische, ethiese vragen. Dan trok men zich terug op: dat moet iedereen zelf weten. Alsof er niet op de bodem een gemeenschappelijk weten dient te zijn ten aanzien van deze dingen”. Ruitenbergh is er van overtuigd, dat wanneer de zaak het weer tot een nood maakt (noodzaak) het opnieuw aan de orde komt.

door Kees Waagmeester

TIJD EN TAAK

Behalve door de inhoud is het boekje boeiend door de verteltrant van Ruitenbergh, die open is, ruimte schept, feiten noemt en toch interpreteert. Die geen geschiedenis vertelt in het verleden, maar in het heden.

Het blad Tijd en Taak probeert aan het streven van de religieus socialisten in deze tijd wat gestalte te geven, met een redactie die bestaat uit een aantal PvdA-ers, zoals Ruitenbergh en twee PPR-ers: Erik Jurgens en ikzelf.

De PPR, die als één van haar voedingsbronnen dit denken niet kan missen, moet naar mijn mening delen in de feestvreugde van 75 jaar religieus socialisme. Vandaar dat ik er hier aandacht voor heb gevraagd. Het boekje is verkrijgbaar door het per briefkaart te bestellen bij Tijd en Taak, postbus 73, Bentveld, waar ook de administratie van Tijd en Taak is gevestigd voor wie daarin geïnteresseerd is in het blad is bijvoorbeeld al geruime tijd een interessante discussie over de PPR aan de gang). Met het boekje wordt een rekening van f 8,70 meegestuurd (inkl. portokosten).

Multinationale ondernemingen en het Nederlandse Parlement

Onder deze titel hebben de PPR- en PvdA-frakties in de Tweede Kamer dit voorjaar een nota uitgebracht. Deze omvangrijke nota geeft achtergrondinformatie bij het op 21 maart bij de Kamer ingediende voorstel van beide frakties een parlementair onderzoek in te stellen naar die activiteiten van multinationale ondernemingen welke uit het oogpunt van het algemeen belang schadelijke gevolgen kunnen hebben. In dit artikel worden sommig enkele elementen van het voorstel aan de orde gesteld. Tevens wordt kort ingegaan op de procedure van behandeling van het door Leo Jansen en Arie van der Hek ingediende voorstel.

waarvan de moeder in Nederland is gevestigd, bedroeg zelfs 68,8% van het bruto nationaal produkt van Nederland. Alleen in Luxemburg kwam een hoger percentage uit de bus. Maar daar betreft het één onderneming, namelijk het staalbedrijf Arbed.

De vijf grootste ondernemingen in Nederland (Shell, Philips, Unilever, Akzo en Estel), boden in 1974 aan 198.000 werknemers in Nederland een arbeidsplaats. Oftewel 18% van het totale aantal arbeidsplaatsen in de Nederlandse industrie.

Voor wie?

Deze en andere cijfers bevestigen en beklemtonen hetgeen Ed van Thijn tijdens de Algemene Beschoouwingen van 1975 in de Tweede Kamer zei: „Tweehonderd m.n.o.'s beheersen de wereldeconomie en tweederde van de wereldhandel. Een aantal van hen beschikt over budgetten die groter zijn dan die van de meeste nationale staten. Het spreekt vanzelf dat deze ondernemingen natuurlijk voortdurend trachten hun positie te versterken om hun continuïteit veilig te stellen. Dat doen zij door onzekerheden, die kenmerkend zijn voor een vrije markteconomie, zoveel mogelijk uit te schakelen. Beheersing van de grondstoffenmarkt, van de technologie, van de afzetmarkten, van de prijsontwikkeling en van de kapitaalstromen...

Deze economische ontwikkeling staat haaks op de maatschappelijke noden. Als dit de prijs is die wij voor de technologische vooruitgang moeten betalen, dan rijst met recht de vraag: voor wie gebeurt dit allemaal? Is de economie er nog wel om de mens te dienen? Drijft de economie niet steeds verder van de mens af? Kunnen wij deze ontwikkeling nog onder controle krijgen? Overigens moeten we goed beseffen dat geen multinational identiek is aan een andere. De multinational bestaat niet. Allemaal hebben ze een eigen werkwijze, (organisatie)structuur en besluitvormingsprocedure. Dit maakt het opzetten van een sluitend controle-systeem des te moeilijker, maar niet onmogelijk zoals vele direkties van m.n.o.'s met verwijzing naar hun specifieke eigenheid te pas en te onpas beweren.

Tegen de wet?

In dit artikel wordt niet ingegaan op de vele studies welke door inter-

ationale politieke organisaties zijn verricht naar de financiële, economische, politieke en sociale weerslag welke m.n.o.'s hebben op het land van oorsprong en de landen waar deze ondernemingen werkzaamheden hebben gevestigd.

Ook blijft buiten beschouwing het onderzoekwerk van de internationale vakbeweging en hun strijdmiddelen ter verbetering van de posities van de werknemers bij multinationale ondernemingen. Hiervoor kan verwezen worden naar het rapport van beide frakties.

Wel dient te worden geconstateerd dat vooral het afgelopen decennium prakties elke nationale staat (met uitzondering van China?) is gekonfronteerd met de vraag of en in hoeverre gedragingen van internationaal werkzame ondernemingen afbreuk doen aan de bedoelingen van de wetgever en aan de doelmatigheid van het beleid van de regering. De eis van politieke organisaties effectieve controle op deze ondernemingen uit te oefenen, komt dan ook niet uit de lucht vallen. Daaruit zijn verschillende modellen voortgekomen.

Te denken valt aan het opstellen door de Verenigde Naties van verdragen en overeenkomsten, welke vervolgens door een groot aantal lidstaten geratificeerd moeten worden, wil het betreffende verdrag rechtskracht krijgen. De VN heeft voorslag voor een andere weg gekozen. Dit komt tot uitdrukking in de oprichting van het Onderzoek en Researchcentrum voor Transnationale Ondernemingen (zo worden m.n.o.'s in het VN-jargon genoemd). Dit centrum probeert een effectieve gedragscode voor m.n.o.'s en nationale staten op te stellen. Een activiteit overigens, welke met de nodige (politieke) strubbelingen gepaard gaat.

Gedragscodes

Op het niveau van de EG, heeft men de hoop nog niet opgegeven dat een ruim stelsel van gemeenschappelijke beleidslijnen opgesteld kan worden, waardoor effectieve controle op gedragingen van m.n.o.'s mogelijk wordt. Maar dan moet er wel eerst drasties voortgang worden gemaakt met het inhoud geven aan een economische en monetaire — en dus politieke — eenheid van Europa. Ook dat gaat niet van een leien dakje. Een middel waarvan de haalbaarheid tot nu toe het grootst is gebleken, maar tevens een middel waarmee niet of nauwelijks effek-

Steeds meer begint de discussie tussen hen die enerzijds het optreden van multinationale ondernemingen (m.n.o.'s) in zowel rijke als arme landen aan kritiek onderwerpen en anderzijds zij die het optreden van m.n.o.'s verdedigen door te beklemtonen dat de nadelen van het optreden van deze ondernemingen verre worden overtroffen door de voordelen, te lijken op een welles-nietes gezelschapsspel tussen hoge heren met een gigantiese inzet. Dat die inzet giganties is, blijkt onder andere uit gegevens welke de Europese Commissie heeft verzameld door middel van schriftelijke vragen aan een groot aantal m.n.o.'s (zowel Europese als Amerikaanse). Het eindrapport van de Commissie kan niet lang meer op zich laten wachten. De cijfers hebben betrekking op 1973. De 4.534 m.n.o.'s met hoofdvestiging in één van de landen van de EG, hebben 49.265 relaties (d.w.z. vertakkingen) in het buitenland. Voor de 2.570 Amerikaanse m.n.o.'s bedroeg dit aantal 24.177. 1202 Amerikaanse m.n.o.'s in de industriële sektor, behaalden in 1973 een totale omzet van 737 miljard Reken-Eenheden (één R.E. is ongeveer 1,1 US-dollar). Voor de 2493 Europese m.n.o.'s in deze sektor, bedroeg de omzet 516 miljard R.E. Elk jaar publiceert het Amerikaanse blad 'Fortune' een lijst met onder andere de 500 grootste industriële ondernemingen ter wereld. De 'top 200' daarvan, behaalden in 1973 een totale omzet van 853.124 miljard R.E. Dit komt overeen met 32,9% van het bruto nationaal produkt van dat jaar van alle OECD-landen (24 rijke westerse landen) tezamen. De totale omzet van de m.n.o.'s

tieve controle op m.n.o.'s kan worden uitgeoefend (vandaar de haalbaarheid), is het opzetten van gedragskodes. Hierbij moet onderscheid worden gemaakt tussen vrijwillig geaccepteerde en wettelijk afdwingbare gedragskodes. Op deze laatste lijn zit het Europees Parlement. Op 19 april 1977 aanvaardde het een aantal grondregels voor m.n.o.'s en regeringen, die door het afsluiten van internationale overeenkomsten afdwingbaar moeten zijn. De grondregels liggen nu bij de Europese commissie en de Raad van Ministers ter nadere invulling en konkretisering. Daar zullen ze voorlopig wel blijven liggen.

Het opzetten van vrijwillige gedragspatronen ondervindt daarentegen nauwelijks weerstand, ook niet bij werkgeversorganisaties. De Internationale Kamer van Koophandel is er in 1972 zelf mee begonnen. De OECD-landen volgden op 21 juni 1976 met eveneens een vrijwillige kode en het VN-Informatie- en Researchcentrum voor Transnationale Ondernemingen probeert nu een kode op te stellen waarvan de navolging beter gegarandeerd is dan die van de Internationale Kamer van Koophandel en van de OECD-landen. Hierbij wordt gedacht aan een uitgebreid controle-systeem op de naleving met behoud van het vrijwillige karakter van de kode. Op die manier wordt geprobeerd de preventieve werking welke ontzettend van een kode uit kan gaan, te vergroten.

Het eigenlijke voorstel van de PPR en PvdA — dit is de juiste volgorde want de PPR heeft tot nu toe prakties het gehele werk gedaan — behelst een onderzoek door de Tweede Kamer naar een aantal aspecten van gedragingen van m.n.o.'s. Daarbij gaat het met name om:

a. economische konsentraties

Beide fracties vinden dat het hoogst noodzakelijk is dat de Tweede Kamer over gegevens en informatie kan beschikken die haar in staat stelt inzicht te verwerven in konsentratie en centralisatie tendensen waarbij multinationale ondernemingen zijn betrokken. Dit nog geheel afgezien van de vraag of het gewenst dan wel noodzakelijk is aanvullende instrumenten te ontwikkelen waarbij een nadere afweging plaats vindt tussen publieke en private economische belangen. Overigens heeft de Kamer reeds op 4 december 1969 bij ruime meerderheid een dergelijk onderzoek geëist, toen zij een daartoe strekkende motie van oud-Kamerleden Goudsward en Nelissen aannam. Deze motie is nooit uitgevoerd, mede omdat de SER bezig was zich te beraden over de te verstrekken informatie aan de regering omtrent in overweging zijnde fusies.

b. mededinging

De door de verschillende lidstaten van de EG gehanteerde mededingingswetgeving vertoont onderling belangrijke verschillen. De vraag rijst dan ook in hoeverre de verschillende juridische konstrukties en het feit dat deze konstrukties slechts van kracht zijn voor een beperkte regionale eenheid waar m.n.o.'s per definitie bovenuit stijgen, feitelijk effect hebben op het gedrag van m.n.o.'s.

Bovendien moet bedacht worden dat, hoe strak de mededingingswetgeving ook is, deze geen invloed kan hebben op de interne transakties ('intra-enterprise' activiteiten) van m.n.o.'s. Dat dit niet zonder betekenis is, kan met een enkel cijfer worden aangetoond. In 1970 bestond de totale eksport van 300 grote m.n.o.'s uit de VS, voor 49% uit interne transakties. Dit betekent dat ook op de prijsstelling van deze produkten (en diensten), de mededingingswetgeving geen enkele invloed heeft.

c. investeringsbeleid en werkgelegenheid

Uit beschikbaar onderzoeksmateriaal naar de direkte en indirecte effecten op de werkgelegenheid als gevolg van het investeringsgedrag van m.n.o.'s, blijken zeer verschillende konklusies te kunnen worden getrokken. Namelijk de konklusie dat het investeringsgedrag zowel een positief netto-effect op de werkgelegenheid van thuis- of vestigingsland heeft, als een negatief netto-effect. Meer informatie is dus geboden. Dit mede ter beoordeling of het tot nu toe gevoerde fiskale en subsidiebeleid voldoende mogelijkheden biedt sturend op te treden ten behoeve van de Derde Wereld als ook ten behoeve van de werkgelegenheid in Nederland.

d. fiskale verplichtingen

Hierbij gaat het met name om de zogenaamde 'transfer-pricing'. Dat wil zeggen de prijsstelling en -verrekening van goederen en diensten welke binnen één en dezelfde onderneming (zie onder b.) verhandeld worden. De intern verrekende prijs, behoeft geenszins de werkelijke marktwaarde te weerspiegelen. Door onder- of overfakturering kan een deel van de winst van het concern aldaar tot stand gebracht worden waar dit fiscaal het beste uitkomt. De Tweede Kamer beschikt nauwelijks over gegevens (cijfers) waaruit deze internationale winstverschuivingen duidelijk blijken.

e. monetaire en financiële ontwikkelingen

De monetaire stabiliteit is in belangrijke mate afhankelijk van de gekumuleerde financiële transakties op de (Euro-)valutamarkt. Deze transakties komen gedeeltelijk voor rekening van m.n.o.'s. Naar de mate waarin verstoring van deze stabiliteit valt toe te rekenen aan het financiële gedrag van m.n.o.'s bestaat nog slechts weinig cijfermateriaal.

Tevens moet in dit kader de zwak-

ke positie van vele ontwikkelingslanden zoals die tot uitdrukking komt in een negatieve betalingsbalans, aan de orde worden gesteld. Deze zwakke financiële positie blijkt namelijk mede het gevolg te zijn van de invloed van investeringen van het multinationale bedrijfsleven.

Deze en andere vragen, worden aan de orde gesteld in het voorstel van Leo Jansen en Arie van der Hek en nader uitgewerkt in het PPR/PvdA-fraktierapport.

Hoe gaat het nu verder in de Kamer? Voorlopig is het een mijl op zeven. Nog even de procedurele zaken op een rijtje zetten:

● PPR en PvdA stelden de Kamer voor een commissie in te stellen welke een onderzoek naar gedragingen van multinationale ondernemingen zouden moeten instellen (Kommissie A).

● het presidium van de Kamer wees de vaste commissie voor Economische Zaken aan, om aan het presidium advies te verstrekken over de wijze van behandeling van ons voorstel;

● na advies van de vaste commissie voor Economische Zaken, besloot het presidium een bijzondere commissie in te stellen welke het voorstel van de PPR/PvdA dient te onderzoeken (of te beoordelen). Dit noemen we dan maar even Kommissie B. Overigens was dit zoals wij het graag wilden;

● de Kommissie B gaat nu aan het werk met als taak om na te gaan of er een Kommissie A moet komen. En zo ja, of de in ons voorstel genoemde taakomschrijving en personele bezetting nog gewijzigd moeten worden. Tevens beslist Kommissie B hoe ons voorstel in de Kamer behandeld moet worden;

● gaat alles goed dan besluit de Kamer overeenkomstig het PPR/PvdA voorstel, waardoor de Kommissie A in het leven kan worden geroepen;

● dan pas komt de zaak goed op gang en gaat de Kommissie A het door ons gewenste onderzoek naar gedragingen van multinationale ondernemingen uitvoeren.

Een zoveel-traps raket dus. In onze parlementaire politieke verhoudingen is deze moeizame en tijdrovende weg noodzakelijk om een kansje op sukses te krijgen.

Over de resultaten van deze strijd, zal in PPRAK regelmatig verslag worden gedaan.

Jaap Roëll

fraktiemedewerker PPR

Rapport: Multinationale Ondernemingen en het Nederlandse Parlement. Rapport, uitgebracht door de PPR- en de PvdA-fractie bij het voorstel tot het instellen van een parlementair onderzoek naar effecten van het gedrag van multinationale ondernemingen.

Zie ook het gelijknamige artikel van Jaap Roëll in Intermediair, 17 juni 1977. Het rapport is verkrijgbaar door overmaking van f 9,25 (inkluisief f 2,75 porto) op giro 1667557 tnv penningmeester fractie PPR Tweede Kamer.

Nee tegen overontwikkeling want er zijn goede alternatieven

De PPR doet mee aan de volgend jaar te houden Europese verkiezingen en wie voor de partij in het Europese Parlement wordt gekozen zal zich aansluiten bij de socialistische fractie. Dit heeft, zoals bekend, de Kerngroep van 24 september j.l. besloten. Bas de Gaay Fortman heeft op die vergadering van onze 'partijraad' een vurig pleidooi gehouden voor Ekoropa: het gemeenschappelijk streven van ekologisten in een reeks Westeuropese landen naar beëindiging van de rampzalige overontwikkeling waarin wij — ten koste van ons menselijk geluk maar ten bate van zoiets onmenselijks als economische expansie — gedoemd zijn te leven. Als de PPR zich in het Europese Parlement aansluit bij de socialistische fractie dan is dat, volgens Bas de Gaay Fortman, bij gebrek aan beter.

Tijdens het vorige maand in de Franse stad Metz gehouden kongres van Europese ekologisten hebben dezen besloten te streven naar een eigen fractie in het Europese Parlement, waarin de PPR uiteraard precies zou passen.

Ekoropa, zoals de Europese ekologisten hun streven hebben genoemd, wil beginnen met een aktie tegen Artikel 2 van het Verdrag van Rome dat het onzalige beginsel vastlegt van de ongeremde economische expansie.

In het voormalige hotel Witte Brug aan de Badhuisweg in Den Haag, dat het Institute of Social Studies huisvest waar hij als gewoon hoogleraar in de politieke ekonomie aan is verbonden, vertelt Bas de Gaay Fortman over Ekoropa.

lieu-hygiëne de discussie domineerde. Daarna werd de nadruk gelegd op de vervuiling toen de mensen in toenemende mate tot het besef kwamen dat de groei van de produktie een zekere economische en maatschappelijke prijs vergde.

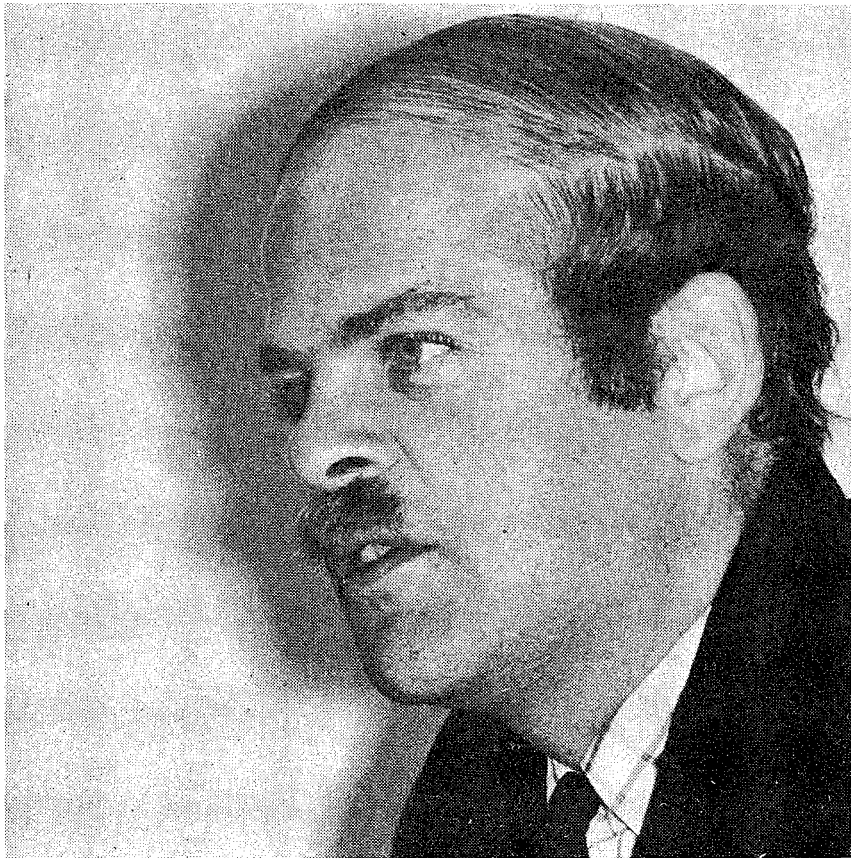
In de derde fase, waarin wij nu verkeren, wordt de nadruk gelegd op de energie-situatie. Als de toestand zo blijft, zullen onze olie en ons gas binnen veertig jaar opgeconsumeerd zijn. Het gevolg is dat we zullen komen te staan voor de onmogelijkheid van verdere groei en materiële konsumptie.

Daar zijn we nu aan toe. Steeds meer mensen komen tot het besef dat wij 'overontwikkeld' zijn in onze moderne, geïndustrialiseerde landen. De onmogelijkheid van materiële groei leidt nog tot een andere onmogelijkheid: volledige werkgelegenheid via investeringen voor verdergaande materiële produktie. Bijgevolg zullen we moeten uitzien

Bas de Gaay Fortman: „Het is duidelijk dat wij als PPR thuis horen bij Ekoropa — de naam die de Europese ekologisten vorige maand tijdens hun kongres in Metz hebben gegeven aan hun gemeenschappelijk streven. Ekoropa streeft langs de weg van de geleidelijkheid naar ingrijpende veranderingen in de bestaande economische orde en machtsverdeling die een halt moeten toeroepen aan het tot elke prijs streven naar economische expansie, naar schaalvergroting — een streven dat geleid heeft tot een toestand van overontwikkeling, waarbij onze natuurlijke hulpbronnen uitgeput dreigen te raken.

Dat streven naar expansie, naar méér, meer en nog eens meer, heeft de mens in dienst gesteld van de ekonomie — terwijl het andersom zou moeten zijn. Daarom zegt Ekoropa duidelijk nee tegen de overontwikkeling en zoekt het tegelijk naar maatregelen om te komen tot een verantwoord gebruik van onze natuurlijke hulpbronnen.

In mijn openingstoespraak op het kongres — dat je wel de 'ekologische top van Europa' mag noemen — heb ik er aan herinnerd dat we sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog drie fasen kunnen onderscheiden in de benadering van het milieu: eerst kwam de persoonlijke benadering — kwesties zoals 'waar laten we ons afval', waarbij de mi-

naar een alternatief beleid om de werkloosheid weg te nemen. En dan zullen we moeten beseffen dat dit fundamentele veranderingen vergt in onze economische orde. Dat betekent dat de ekologiese beweging naar publieke steun moet streven om die veranderingen er door te krijgen op basis van de toenemende twijfels van de mensen aan de stabiliteit van ons economies stelsel.

Die veranderingen vereisen:

- een herverdeling van de inkomens;
- een herverdeling van het werk;
- een herverdeling van de economiese machtsstructuur.

Met herverdeling van de economiese machtsstructuur bedoel ik een democratische leiding binnen de ondernemingen en een decentralisatie van de besluitvorming. Dat betekent ook dat regionale planning van de economie moet zorgen voor de nodige middelen omdat in de re-

Bas de Gaay Fortman: PPR kan in ver- kiezingskampagne laten zien wat Ekoropa wil

gio's de verantwoordelijkheid moet komen te liggen voor de werkgelegenheid."

Hoe wil Ekoropa dit streven gestalten geven?

Bas de Gaay Fortman: „Daar is op dat kongres in Metz uitvoerig over gesproken. We kwamen tot de konklusie dat het, zoals het heette 'niet prakties' is een Europese ekologistiese partij te vormen. De mensen van Ekoropa hebben elkaar gevonden vanuit drie invalshoeken: die van de ekologen zelf, dat wil globaal zeggen de verontruste biologen, die van de radikaal-demokraten: lieden die verontrust zijn door wat er fout is in onze samenleving met haar technokratie, haar verantwoordingsloosheid, het de mens in dienst stellen van de economie, en in de derde plaats de invalshoek van de regionale autonomisten, die je in Groot-Brittannië, België en vooral in Frankrijk vindt en die zich vooral keren tegen grote, centralisties bestuurde staatsverbanden. Het gemeenschappelijk platform van allen is dat ze niet houden van over-organisatie en daarom wilde men geen eigen ekologiese partij, geen nieuwe structuur bij alles wat er op dit gebied al bestaat. Vandaar dat er gekozen is voor een samenwerking zonder hinderlijke koördinatie.

(lees door op pag. 10)

Wat is en wat wil Ekoropa

Ekoropa heeft tijdens het kongres in Metz op 17 september 1977 de volgende verklaring uitgegeven:

WIE ZIJN WIJ?

Ekoropa is een Europese groep, samengesteld uit mannen en vrouwen die intens betrokken zijn bij ekologies denken en actie en van wie velen leiders zijn van groepen die een actief aandeel hebben in de ekologiese strijd. De vijftig deelnemers aan deze eerste konferentie komen uit twaalf verschillende landen: Zweden, Noorwegen, Denemarken, Nederland, de Duitse bondsrepubliek, België, Groot-Brittannië, Zwitserland, Oostenrijk, Frankrijk, Italië en Spanje.

Ekoropa beoogt, tegen de heersende hiërarchiese structuren in, een doeltreffend net te ontwikkelen van actieve plaatselijke en regionale groepen.

ONZE ANALYSE VAN DE KRISIS

Europa en de rest van de wereld verkeren in een krisistoestand: inflatie, werkloosheid, geweld, milieubedrijf, de verstoring van onze geestelijke en lichamelijke gezondheid zijn slechts enkele van de voornaamste bestanddelen van deze krisis. Nationale staten, gebonden als deze zijn aan een produktivistiese ideologie, zijn niet in staat deze problemen op te lossen. Zelfs onze uitgebreide bewapeningsindustrie is, evenmin als lukratieve oorlogen of de systematische uitbuiting van arbeiders, konsumenten, de landen van de Derde Wereld of de biosfeer zelf in staat om bijvoorbeeld het groeiende euvel van de wereld-werkloosheid een halt toe te roepen. *Wij kunnen niet via de strategieën die ons tot de krisis hebben geleid hopen ons daar ook weer uit te werken.*

Wat wij nodig hebben zijn volkomen nieuwe strategieën, waarvan wij weten dat ze effectief zijn, en alleen de Ekologiese Beweging komt in deze met voorstellen.

Wij beschuldigen de Europese regeringen van:

- het voeden van de illusie dat economiese groei ons welvaart kan brengen, werkgelegenheid en een vermindering van de ongelijkheden, terwijl het daarentegen duidelijk is dat groei een volstrekt tegenovergesteld effect heeft omdat daardoor bijvoorbeeld de ontoelaatbare ongelijkheden tussen en binnen de landen worden geaksentueerd;
- het opleggen van nukleaire programma's zonder rekening te houden met hun rampzalige gevolgen op ekologies, sociaal-politiek en militair gebied;

- uitbreiding van de betonwoestijnen die onze stedelijke agglomeraties zijn, zonder oog te hebben voor de vernietiging van de natuur en van menselijke gemeenschappen die hier het gevolg van zijn;

- het doen toenemen van de spanning tussen landen die met elkaar wedijveren voor het verwerven van de natuurlijke hulpbronnen voor voortgezette groei, hetgeen slechts kan leiden tot nog meer en nog vernietigender oorlogen;

- het bouwen van Europa's toekomst op criteria en waarden die hun relevantie volkomen hebben verloren en op technische redmiddelen waarvan wij weten dat ze niet doeltreffend zijn, omdat men weigert de nieuwe waarden en de nieuwe kennis in aanmerking te nemen die als enige in staat zijn ons hoop voor de toekomst te geven.

In aanmerking nemende het levensbelang van een heroverweging van de tegenwoordige ontwikkelingen en het beleid tot dusver roepen wij op tot een noodzakelijke actie om de hoop te doen herleven waar deze snel verdwijnt en om de tegenwoordige economiese en politieke waarden en doeleinden in hun geheel te heroverwegen.

WAT WIJ VOORSTELLEN

1) Ekoropa eist dat de Europese regeringen hun ideologie van economiese groei verlaten en bijgevolg ervoor zorgen dat de EG artikel 2 van het Verdrag van Rome herziet, welk artikel economiese groei als doel voorschrijft. Ekoropa doet een beroep op allen die zich van hun verantwoordelijkheid bewust zijn en die autoriteit genieten om bij te dragen tot het vervullen van deze taak.

2) Ekoropa wil een ekologies programma opstellen dat ter gelegenheid van de verkiezingen voor het Europese parlement zal worden gepubliceerd. Ekoropa zal die kandidaten steunen, die zich verplicht hebben dit programma te ondersteunen. Ook zal Ekoropa een werkgroep instellen die in samenwerking met andere ekologiese organisaties de meest doeltreffende strategie zal ontwikkelen voor deze verkiezingen.

Ekoropa, dat tijdens dit kongres officieel tot stand is gekomen, vormt werkgroepen die praktiese alternatieven moeten ontwikkelen als oplossing voor de problemen waarvoor onze samenleving zich thans ziet geplaatst. Ekoropa staat open voor suggesties van alle belangstellende partijen en hoopt in staat te zijn de mensen in Europa een duurzame en bevredigende toekomst te bieden, waartoe het huidige, op de produktivistiese ideologie gebaseerde beleid niet toe in staat is.

Ekoropa verwachtte evenmin veel heil van infiltratie in de bestaande politieke partijen en daarom heeft men gekozen voor het streven naar de vorming van een ekologiese fractie in het Europese Parlement. Dat kan, als je daar over vijftien zetels beschikt en Ekoropa verwacht dat het volgend jaar als in de EG-landen Europese verkiezingen worden gehouden, mogelijk zal zijn dit aantal te halen. In Engeland en Frankrijk hebben de 'groene lijsten' van ekologisten tijdens regionale verkiezingen dit jaar al tussen de tien en twintig procent van de stemmen gehaald. Over de hele Gemeenschap genomen zouden we een gemiddelde van vijf procent moeten kunnen halen. In het Europese Parlement en daarbuiten wil Ekoropa actie voeren tegen Artikel 2 van het Verdrag van

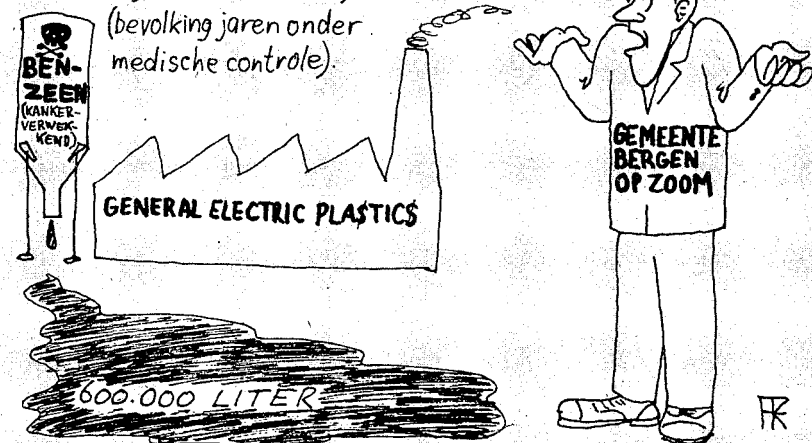
drag van Rome is vastgelegd. We zien hetzelfde bij de krankzinnige specialisatie van onze landbouw in de EG, een ingewikkeld stelsel dat in stand moet worden gehouden via prijssubsidies die weer de overproductie bevorderen. Dit terwijl we ook hier onze eigen mogelijkheden beter zouden kunnen aanwenden. Ook uit een ekologies standpunt gezien is de landbouw in de EG-landen niet meer verantwoord. Evenals in de industrie moet hier door toenemende specialisatie de materiële produktie worden vergroot, terwijl juist fleksibiliteit, afgestemd op de regio's, nodig zou zijn. Kort en goed: Ekoropa zegt nee tegen dit alles. Je moet stabiliseren. De grenzen van de groei zijn bereikt. Je moet er voor kunnen zorgen dat een onderneming ook zonder groei kan blijven draaien."

sen te winnen voor onze ideeën. Wat Ekoropa wil is een 'Europe des régions', een Europa, samengesteld uit regio's, waar de mensen hun ekologiese bezorgdheid vrijelijk en zonder angst kunnen tonen, waar ze hun eigen oplossingen kunnen bedenken, waar ze hun gezonde wantrouwen kunnen tonen in een centralistische staat die alles van bovenaf regelt en die zo ver af staat van wat er onder de mensen leeft. De nationale politiek is daarbij zo vaak verworpen tot een 'personality contest' waar het alleen om de persoon van een politikus gaat en niet om zijn opvattingen."

Volgend jaar hebben we in Nederland onze regionale verkiezingen: provinciale staten en gemeenteraden.

Een bevolkingsonderzoek naar schadelijke gevolgen?

Kan niet (we wisten het te laat), hoeft niet (ze verwerken geen benzene meer) en 't is te duur

Rome, min of meer de grondwet van de Europese gemeenschappen. Dit Artikel 2 legt het beginsel vast van een niet te verstoren economies stelsel van vrije mededinging en expansie — precies het beginsel waar wij op stuk zijn gelopen. Het Verdrag van Rome kent geen bepalingen inzake de sturing van investeringen, planning en dergelijke, maar wil het huidige stelsel in stand houden, ook ten koste van overcapaciteit, verspilling van energie, van arbeidsplaatsen en van geld. En dat betekent in ieder geval het opgebruiken van onze schaarse grondstoffen en energie en daarmee ook het in gevaar brengen van de natuurlijke omgeving van de mens.

Waar dat toe leidt hebben we een paar jaar geleden kunnen zien bij de sluiting van Enka. De Europese Kommissie weigerde toen te praten over maatregelen die het voortbestaan van Enka hadden kunnen redden, maar die ten koste zouden zijn gegaan van het beginsel van vrije mededinging dat in het Ver-

Nee - maar wat dan wel?

Bas de Gaay Fortman: „Als je hier naar fundamentele veranderingen streeft moet je met een nee beginnen. Je moet nee zeggen tegen verdere verhoging van het energiegebruik, nee tegen het onzinnige alternatief van kerncentrales. Je kunt wel globaal je eigen alternatieven aangeven, zeggen dat het bestaande stelsel veranderd moet worden via een herverdeling van inkomens, van werk en van de economiese machtsstructuur. Pas als je nee politiek gestalte heeft gekregen, bijvoorbeeld via een hogere prijs van de energie en dus een rem op het gebruik, dan kun je alternatieven reëler ontwikkelen dan nu mogelijk is. Als het nee tegen kernwapens een nationale beslissing zou zijn, dan zou het hele militaire apparaat alle gelegenheid hebben na te denken over een alternatief. Die prikkel ontbreekt nu.

Het gaat niet goed en er zijn nog te veel lieden die niet beter willen weten. Waar het om gaat is men-

Bas de Gaay Fortman: „Dan krijgen wij als PPR een prachtige kans concreet te laten zien wat we willen, wat Ekoropa wil. Die nu ingediende miljoenennota bijvoorbeeld gaat voorbij aan de drie kernproblemen: groei tot elke prijs, bewapeningswedloop en aantasting van het milieu. De PPR kan daar tegenoverstellen ons nee tegen overontwikkeling, ons zoeken naar maatregelen voor een verantwoord gebruik van de natuurlijke hulpbronnen en ons streven de gezondheid van de mensen niet langer gericht te doen zijn op 'meer, meer en nog eens meer'.

Dat betekent concreet dat we op provinciaal en gemeentelijk nivo duidelijk grenzen kunnen vaststellen. Op het gebied van het milieu bijvoorbeeld kunnen we zeggen dat General Electric echt niet meer kan en dit noodzaakt ons andere methodes aan te geven om te komen tot een betere arbeidsverdeling. Dat moeten arbeidsintensievere produktiemethodes zijn en door deze te stimuleren kun je komen tot een volledige werkgelegenheid, althans tot een betere verdeling van de arbeid. Hiervoor is geld van de overheid nodig, maar dan van een overheid die gedecentraliseerd werkt, die zulke zaken niet landelijk regelt. Wat wel nodig is, dat is een nationaal structuurplan, dat een selectieve groei aangeeft, maar daarbij is een democratisering evenzeer vereist en dat betekent regionale planning en streven naar regionale zelfvoorziening.

Dit alles moeten we als PPR concreet, op de aktualiteit toegespitst, kunnen vertalen in onze verkiezingsprogramma's. Het succes van de 'groene lijsten' in Engeland en Frankrijk kan ook voor de PPR zijn weggelegd.

Er zijn de laatste tijd genoeg 'eye-openers' geweest, de ramp in Seveso, de affaires-Verdugt in Tiel of General Electric, noem maar op... Waar het om gaat is dat de mensen beseffen dat ze hun ogen ook open moeten houden."

Walter van Opzeeland

Tegen standpunt socialistische fractie

Henk Waltmans zegt in Euro-parlement nee tegen kernenergie

De socialistiese fractie in het Europese Parlement staat nog steeds op het standpunt: 'zo veel kernenergie als nodig is, zo weinig kernenergie als mogelijk is, maar zonder kernenergie gaat het niet.' Dit heeft de Westduitse SPD-afgevaardigde Flämig nadrukkelijk verklaard tijdens de discussie op 7 juli j.l. in het Europese Parlement over het voorstel bij de vestiging van elektriciteits centrales in EG-landen EG-overleg te plegen indien zulke centrales van invloed kunnen zijn op het grondgebied van de tot de EG behorende buurlanden.

De SPD'er Flämig maakte zijn opmerking naar aanleiding van het standpunt dat Henk Waltmans tijdens dit debat innam. Hij keerde zich vierkant tegen de vestiging van kerncentrales en dus ook tegen overleg, al dan niet op EG-nivo. Henk Waltmans' standpunt wijkt af van dat van de socialistiese fractie, waarvan hij deel uitmaakt. Flämig erkende dat het Waltmans vrij staat

een persoonlijke mening te verkondigen.

Het voorstel waar Henk Waltmans tegen stemde stelde vast 'dat het ontbreken van een communautair beleid inzake de vestiging een extra-belemmering vormt voor de ontwikkeling van de kernenergie. Het is, aldus Henk Waltmans, wel duidelijk dat men ervan uitgaat dat de kernenergie niet voor openbare discussie vatbaar is. Dit terwijl het voorstel toegeeft dat er sprake is van tegenstand bij een deel van het publiek tegen de ontwikkeling van de kernenergie.

'Men begeeft zich niet in een ernstige discussie over iets wat ons allemaal aangaat, tot en met onze kinderen en kleinkinderen toe. Men zegt hier alleen maar: ja, die tegenstand bij een deel van het publiek is een vertragende faktor die steeds in betekenis toeneemt (...) Wanneer er gesproken wordt over optimistische prognoses van de lidstaten over het verbruik van energie, zijn dat altijd extrapolaties vanuit het ver-

leden die geen rekening houden met versobering, met bezuiniging, met alternatieve hulpbronnen.'

Henk Waltmans wees op de eenzijdigheid van de 'deskundigen' die het EG-voorstel hadden gemaakt: lieden uit de praktijk van de kerncentrales die met handen en voeten, door financiële banden en door hun opleiding, gebonden zijn aan diegenen die de kernenergie hebben gepropageerd in deze wereld. Het feit dat er in EG-verband zonder oppositie over kernenergie wordt gesproken impliceert dat men er geen essentiële bezwaren in zal zien er bij Nederland 'op aan te dringen' (lees: 'dwingen') kerncentrales die het niet wil toch maar te aanvaarden.

'Dat geldt natuurlijk vooral voor een grensgebied — waar ik zelf ook vandaan kom', aldus Henk Waltmans, 'daar is dat een levensgevaarlijke zaak. Als u ziet wat men in Zuid-Nederland aan de grenzen neerplant aan kerncentrales, zonder enig benul van ruimtelijke vraagstukken of industriële konglomeratievraagstukken, zonder enig benul ook van veiligheid op korte termijn, op korte en op lange afstand, dan schrikt u, en ook als u ziet wat er gepland is langs de Rijn in de Bondsrepubliek en in België en wat er gepland is op zee.'

NIEUWS uit de aktiecentra

Noord-Brabant

Het provinciaal bestuur van de PPR-Brabant zal dit seizoen op vijf plaatsen in de provincie een studieavond houden over thema's die centraal staan in de problematiek van de regio. De studieavonden worden gehouden in Roosendaal, Oosterhout, Boxtel, Geldrop en Oss. Nadere inlichtingen geeft Eugène Sciarone, P. Dondersstraat 116 Eindhoven, tel. 040 - 11 58 89.

Vlaardingen

Het aktiecentrum Vlaardingen heeft nog twintig vlaggen te koop. Deze zijn te bestellen door f 22,75 te gieren (per vlag) op nummer 601458 tnv Heleen Bovenberg, Maria Louisastraat 2, Vlaardingen onder vermelding: vlag.

Twente

De gewestelijke ledenvergadering van de PPR in Twente heeft op 12 september besloten met een eigen

kandidatenlijst deel te nemen aan de verkiezingen voor de resterende zittingsperiode (tot november 1978) van de (pre-)gewestraad Twente. Op grond van het huidige aantal raadsleden in het gewest komt de PPR in aanmerking voor twee zetels. De gewestraad wordt namelijk getrapt — dat wil zeggen door de gemeenteraden van de 21 gemeentes van het gewest — gekozen. De PPR zal echter ijveren voor rechtstreekse verkiezingen die ze demokratieser vindt. Lijsttrekker voor de gewestraadsverkiezingen wordt Henk van der Vegt uit Oldenzaal, voorzitter van de PPR-fractie in de Overijsselse staten.

Schiedam

Het aktiecentrum Schiedam komt met twee lezenswaardige stukken: een discussienota over samenlevingsopbouw van de werkgroep Welzijn en een notitie van Rob in 't Veld en Herman Noordegraaf met de veelzeggende titel „Aanmodderen met de blubber — Opspuitingen met Rotterdams havenslib”.

De nota over samenlevingsopbouw komt tot de konklusie dat voor de praktische uitwerking hiervan binnen de gemeente Schiedam moet worden gekozen voor een wijksgewijze organisatie van het opbouwwerk, waarbij de opbouwwerker verantwoordelijk is aan een uit en door de bevolking samengesteld wijkberaad dat de bevolking

van de wijk in ieder geval kwalitatief vertegenwoordigt.

De Rotterdamse havenblubber, waarmee in en om Schiedam land wordt opgespoten, is al even verontreinigd als de Rijn, die het slib vervoert. Het gehalte aan zware metalen van de Rotterdamse havenblubber is gevaarlijk voor mens, dier en gewas. De samenstellers van de notitie konkluderen dat er alle aanleiding is een deskundig advies in te winnen over de gevaren voor het milieu en de volksgezondheid die het opspuiten van het slib met zich meebrengen, dat alle opspuitingen moeten worden gestaakt en reeds opgespoten gebieden moeten worden gesloten. Ook moet worden nagegaan of het zin heeft de opgespoten gebieden te voorzien van een derde laag met schoon materiaal. Mocht blijken dat deze ondanks diverse maatregelen gevaarlijk blijven, dan zullen ze moeten worden afgegraven. Alle kosten moeten worden verhaald op Rotterdam, dat voor herstel van alle schade moet zorgen.

Wat betreft Woudhoek en Spaland menen Rob in 't Veld en Herman Noordegraaf dat de bestemming woningbouw van de opgespoten gebieden niet per definitie hoeft te worden afgewezen, maar wel moet worden bepaald dat bewoners in hun tuintjes geen gewassen voor eigen consumptie mogen telen. Beide stukken zijn verkrijgbaar bij PPR-aktiecentrum Schiedam, postbus 100, Schiedam, tel. 010 - 700964.

MODELPROGRAMMA

Op hoofdpunten voor de gemeenteraadsverkiezingen

De Stuurgroep Raads- en statenwerk presenteert na het (in de Gemeentepaper van augustus/september 1977 gepubliceerde) provinciale verkiezingsprogramma op hoofdpunten thans een soortgelijk modelprogramma voor de gemeenteraadsverkiezingen van 31 mei 1978. Het is een inhoudelijk programma; over de strategie wordt nauwelijks gerept, gezien de zeer bescheiden rol die de stuurgroep zich op dit punt toedent.

Wel ligt het in de bedoeling de strategie, waarbij in de eerste plaats de mogelijkheden tot samenwerking aandacht verdienen, in een apart artikel in de Gemeentepaper te behandelen, in die zin dat een aantal mogelijkheden wordt besproken zonder dat hieraan uitgebreid waardeoordelen worden toegekend.

Voor het overige stelt de Stuurgroep zich op het standpunt dat zowel het vormgeven aan een verkiezingsprogramma als het uitstippelen van een verkiezingsstrategie in de eerste plaats behoort tot de verantwoordelijkheden van de diverse actiecentra met de daarin werkzame leden, c.q. raads- en statenleden.

Alleen in dit licht kan het thans volgende modelgemeenteprogramma op hoofdpunten van de Stuurgroep, met haar communicatieve en het raads- en statenwerk bevorderende taak, worden gezien.

1. Algemeen

De samenleving vertoont tal van tekortkomingen en onrechtvaardigheden. Het onderhavige programma op hoofdpunten brengt het streven van de PPR tot uitdrukking deze knelpunten in de maatschappij te lijf te gaan.

Het streven naar een fundamentele aanpak van problemen komt niet alleen tot uitdrukking in dit programma met het beleid dat gestalte moet krijgen, maar ook in de daarmee samenhangende wijze van besturen.

De PPR streeft doelbewust naar samenwerking met partijen en groepen die niet alleen in hun programma, maar ook metterdaad een duidelijke en voortuitstrevende koers voorstaan, en die openstaan voor vernieuwing. De PPR streeft naar politieke meerderheidsvorming in raad en kollege van burgemeester en wethouders op basis van programmatiese overeenstemming.

De PPR is bereid hiertoe vóór de verkiezingen verstrekkende afspraken te maken. Kan dit de kiezer al helpen bij het zoeken naar een antwoord op de vraag wat er met de door hem uitgebrachte stem geschiedt, meer in het algemeen wordt een zodanig georganiseerd politiek bestel voorgestaan dat iedere burger betrokken wordt — en zich betrokken voelt — bij beslissingen die hem of zijn omgeving raken.

Daarom moet iedere beslissing op een zo laag mogelijk bestuurlijk nivo worden genomen en dienen alternatieve mogelijkheden, ter besluitvorming te worden aangeboden.

In het licht van het bovenstaande moet de vorming van wijk- en buurtraden met reële bevoegdheden ter hand worden genomen en moet het gemeentelijk bestuursapparaat zoveel mogelijk worden gedecentraliseerd en waar mogelijk gedekontreerd.

2. Ruimtelijke ordening

Ruimtelijke ordening moet gericht zijn op zuinig ruimtegebruik en op eerlijke verdeling van de mogelijkheden om de ruimte te benutten.

Bij planologische maatregelen zal, aangezien de menselijke schaal leidraad is, kleinschaligheid voorop staan.

Voor het gehele gemeentelijke grondgebied, ook het gedeelte binnen de bebouwde kom, dienen bestemmingsplannen te worden vervaardigd. Hierbij, en bij de opstelling van een het gehele gemeentelijke grondgebied omvattend structuurplan, dient de inbreng van de bevolking via een verordening gewaarborgd te zijn.

De realisering van grote stadsontwikkelings- en respectievelijk stadsvernieuwingsprojecten dient volledig in handen van de gemeente te blijven. Pas na vaststelling van de uitgangspunten en doelstellingen door de gemeenteraad, neergelegd in een rechtskracht verkregen hebbend bestemmingsplan, kunnen bij de uitvoering door de gemeente projektontwikkelaars worden betrokken.

Het gemeentelijk apparaat dient echter zodanig te worden uitgerust dat de gemeente bij de uitvoering richting kan blijven geven.

Ter bereiking van de voorgestane ruimtelijke ordening voert de gemeente een actief grondverwervingsbeleid, waarna uitgifte in erfpacht volgt tegen een canon welke iedere vijf jaar aan het verloop van het algemeen prijsnivo wordt aangepast en iedere 25 jaar wordt herzien op basis van de dan door middel van hertaxatie verkregen grondwaarde.

Het landschapsbeheer krijgt een aanzet door middel van het vastleggen van criteria in een of meer bestemmingsplannen voor het buitengebied.

Hierbij moet worden gedacht aan bepalingen, waarmee

- bebouwing, anders dan voor agrarische bedrijfsuitoefening wordt geweerd;
- landschappelijk onaantrekkelijke gebouwen worden voorkomen, voorzover dit via bijvoorbeeld hoogtebepalingen in een bestemmingsplan kan worden geregeld en niet als welstandsangelegenheid door de bouwverordening wordt bestreken;
- nieuwbouw wordt beperkt tot daartoe op de plankaart aangegeven bouwvlakken;
- de toelaatbaarheid van bedrijfswoningen aan het getal der Standaard-Bedrijfs-Eenheden (S.B.E.-methode) wordt gekoppeld;
- en het landschap, ook wanneer het om een zogenaamd multi-funktioneel gebied gaat, in het algemeen via regeling van bestemming en gebruik van de grond en een aanlegvergunningstelsel wordt beschermd.

3. Woonbeleid

De woningbouw wordt in de eerste plaats afgestemd op de behoefte van de laagstbetaalden. Deze afstemming zal tot uitdrukking komen door middel van bouw in de woningwetsektor. Het bouwen van dure woningen, om daarmee goedkopere woningen vrij te maken voor de laagstbetaalden, wordt als systeem om aan goedkopere woningen te komen afgewezen.

Als hulpmiddel bij deze afstemming op de behoefte van de laagstbetaalden zal worden gebruik gemaakt van een gericht onderzoek naar de woningbehoefte onder diegenen, die geen of onvoldoende woonruimte hebben, en te weinig financiële middelen om zich een betere woonruimte te verschaffen.

In de oude wijken wordt gekozen voor een vergaande rehabilitatie. Nieuwbouw, ter vervanging van zeer slecht te renoveren woningen dient te zijn gericht op behoud en versterking van de gegroeide leefgemeen-

schap. Een hoge woningdichtheid bij nieuwbouw in stadsvernieuwingsgebieden behoort daarbij.

Bij het vervaardigen van sanerings- en rehabilitatieplannen dient de inbreng van de betrokken bevolking via een verordening gewaarborgd te zijn.

Binnen de bouwkapaciteit moet prioriteit worden gegeven aan rechtstreekse vervanging voor hen, die door sanering hun behuizing moeten verlaten.

De gemeente maakt haar verantwoordelijkheid voor het voorzien in de woningbehoefte van de diverse categorieën alleenstaanden waar door gerichte woningbouw, een aangepast toewijzingsbeleid en een creatief beleid, gericht op het beschikbaar komen van voldoende kamers.

De gemeenteraad, niet de woningbouwverenigingen, beleggers of eigenaren van vele huurwoningen, moet beslissen over de vraag welke woningen op welke plaats worden gebouwd. Hoogbouw wordt in zijn algemeenheid afgewezen.

Voor het woonbeleid in het algemeen geldt nog dat een eenzijdige bevolkingsopbouw in (bepaalde gedeelten van) de wijk, bijvoorbeeld door middel van een 'bejaardenhoek' moet worden voorkomen. Aan ouderen die niet meer zelfstandig kunnen wonen dienen gevarieerde woonmogelijkheden ter beschikking te staan.

Aandacht moet worden besteed aan de toegankelijkheid van woningen en openbare gebouwen voor minder validen. Deze aandacht moet in de bouwverordening concreet gestalte krijgen (Model-verordening VNG). In het algemeen verdient de toegankelijkheid van de wijk als zodanig grote aandacht.

De gemeente verplicht zich tot het scheppen van voorzieningen voor woonwagenbewoners, kermis-exploitanten en/of woonschepenbewoners.

4. Milieu

Het milieubeleid kan worden onderverdeeld in milieubeheer (milieuwetgeving, ruimtelijke ordening, economies beleid), milieuhygiëne (afvalverwerking, water, lucht, bodem) en milieubesef (voorlichting, mentaliteit).

Voor wat betreft het **milieubeheer** geldt dat bij vestiging van bedrijven, en vooral bedrijven in de oude wijken, milieu-aspekten zeer zwaar zullen wegen.

Ongecontroleerde stort wordt verboden. Het ambtelijk apparaat dient, eventueel in samenwerking met omliggende gemeenten, te worden toegerust voor een strikte controle op de uitvoering van de milieuwetgeving.

Voor wat betreft de **milieuhygiëne** geldt inzake de afvalverwerking dat wordt uitgegaan van hergebruik en kringloop.

Middelen hiertoe zijn:

- a) het scheppen van gunstige voorwaarden voor het gescheiden ophalen van papier en schillen;
  - b) het inrichten van terreinen voor het inzamelen van glas, chemicaliën, oliën en vetten;
  - c) het afzonderen van met name metalen door middel van scheidingsinstallaties op de verzamelplaats;
  - d) het gebruik van vrijkomende energie bij verbrandingsprocessen voor bijvoorbeeld stadsverwarming.
- Ter versterking van het **milieubesef** dient milieu-educatie in het edukatief plan te worden opgenomen.

5. Verkeer en vervoer

Fietsen, lopen en gebruik van het openbaar vervoer dienen te worden gestimuleerd ten koste van het particuliere autoverkeer.

Het karakter van de binnensteden en andere stedenbouwkundig waardevolle elementen mogen niet worden opgeofferd aan verkeersontwikkelingen en doorbraken.

6. Economies beleid en werkgelegenheid

De gemeente voert een actief werkgelegenheidsbe-

leid. Dit beleid moet zoveel mogelijk regionaal worden geordend.

Het gezamenlijk in regionaal overleg opstellen van bestemmingsplannen voor gebieden met veel werkgelegenheid, en regionale prijsbeheersing van de grondprijzen zijn middelen om een vestigingsbeleid te realiseren, waarbij tevens rekening wordt gehouden met de spreiding van arbeidsplaatsen.

In het kader van een selectief werkgelegenheidsbeleid moet de grond in erfpacht worden uitgegeven en het beheer ervan door anderen dan de gemeente worden afgewezen.

Voor vestiging van een bedrijf is een sociaal statuut vereist.

Met name op gemeentelijk nivo moet het economies beleid in samenhang met ruimtelijke- en milieuaangelegenheden tot ontwikkeling worden gebracht. Werken en wonen mogen niet worden gedesintegreerd.

7. Onderwijs

Er komen ekstra voorzieningen ten behoeve van kinderen uit sociaal achtergestelde milieus.

De scholenvoerplanning wordt niet langer gemaakt aan de hand van vermoedelijke godsdienst-percentages maar op basis van de schoolkeuze die door de ouders wordt voorgestaan.

De ouders moeten zoveel mogelijk betrokken worden bij het onderwijs. Onderwijsvoorzieningen zullen, als een middel daartoe, tevens voor buurtactiviteiten beschikbaar moeten zijn.

De leegloop van scholen met name in oude woonbuurten, moet goed begeleid worden en ingepast in een scholenplan, mede op basis van onderwijskundige criteria (bereikbaarheid, mogelijkheden van de ruimte, verdeling van de lokalen).

Voor het overige zij verwezen naar onderdeel 23 van het landelijk verkiezingsprogramma 1977/1981.

8. Cultuur

Het beleid dient erop gericht te zijn alle vormen van kunst dicht bij de mensen te brengen. Het gebruik van wijkgebouwen voor uitvoeringen en manifestaties dient te worden bevorderd, zodat spreiding en „verlaging van drempels” gerealiseerd worden.

Ekstra aandacht dient te worden gegeven aan het scheppen van voorwaarden (zowel financieel als ruimtelijk) voor amateurkunst.

Eksperimenteel toneel, kunstuitingen van minderheidsgroepen, vormingstoneel en andere niet-kommerciële kunstuitingen worden, ook financieel, gesteund.

9. Sport en recreatie

De hoogste aandacht en voorrang, ook in financiële steun uitgedrukt, krijgt de sportieve recreatie (ongeorganiseerde sport).

Daarnaast moet een verschuiving plaatsvinden — binnen de georganiseerde sport — van steun aan topsport naar steun aan breedtesport.

Garanties dienen te worden ingebouwd, opdat de beschikbare ruimten en gelden voor sportbeoefening zodanig verdeeld worden, dat iedereen naar behoefte hiervan gebruik kan maken.

10. Sociaal en cultureel welzijn

In de wijken, zeker in de nieuwbouwwijken, dienen de maatschappelijke voorzieningen veelzijdig bruikbaar te zijn voor de wijkbewoners, door hen uitgebreid in de exploitatie ervan te betrekken en idem dito bij de realisering ervan, voorzover de bewoners er al zijn (nieuwbouwwijken).

Het welzijnswerk moet zijn afgestemd op de wensen en de behoeften van de gebruikers. De voorzieningen moeten democraties functioneren (buurtbewoners en gebruikers in het bestuur). De uitvoering van het welzijnswerk moet op kleinschalig nivo plaatsvinden,

(wijkgebonden) waarbij op werknivo tussen de verschillende werksoorten voldoende overleg aanwezig moet zijn.

De beschikbare dienstverlening moet vooral zijn gericht op die groepen die sociaal-economies en/of educatief achtergesteld zijn. De gemeente dient het werk te toetsen aan openbaar vastgestelde criteria welke in overleg met betrokkenen door de gemeenteraad worden vastgesteld.

De gemeente dient zo snel mogelijk uitvoering te geven aan de Rijksbijdrageregeling sociaal en cultureel werk.

Alvorens inventarisatie en plannen een aanvang nemen, dienen de beleidsuitgangspunten door de raad te worden vastgesteld. De raad houdt, volgens de bedoelingen van de regeling de verantwoordelijkheid voor de planning, inspraak op die planning en uitvoering van het welzijnsplan. De raad dient dan ook tijdig gereed te zijn met een inspraak- en een subsidieverordening, en voortgangs- en uitvoeringscontrole te regelen.

11. Gezondheidszorg

Gemeentelijke of regionale gezondheidsdiensten met uitgebreide taken en bevoegdheden moeten worden opgezet.

Centra voor mediese en sociaal-mediese hulpverlening moeten tot op wijknivo worden gedecentraliseerd. De kernfuncties van de hulpverlening moeten in deze centra worden ondergebracht.

De gemeente moet een actieve rol spelen om de samenhang en het democratische karakter van de dienstverlening te stimuleren. Zij kiest daartoe voor een democratische bestuursvorm en beoogt in het algemeen de afstand tussen de hulpverleners en diegenen, die op hulpverlening zijn aangewezen, te verkleinen. Extra aandacht dient te worden besteed aan het zoveel mogelijk in de eigen omgeving van de cliënt/patiënt hulp bieden, en in het algemeen aan preventie, voorlichting, behandeling en nazorg.

De huisvesting van ouderen, die niet meer zelfstandig kunnen wonen, dient gevarieerd te zijn, en gekombineerd met verschillende mate van verzorging en verpleging.

Voor gehandicapten dient grote aandacht te worden besteed aan de eerstelijnszorg.

12. Personeelsaangelegenheden

Teneinde aan zelfverwerkelijking, ontplooiing, vrijheid en verantwoordelijkheid daadwerkelijk uitvoering te geven, leggen burgemeester en wethouders, in samenwerking met het personeel, een actieprogramma voor aan de raad met aandacht voor:

- het spreiden van bevoegdheden en verantwoordelijkheden, tot uiting komend in de organisatiestructuur en de personeelsformatie, ook bij benoeming en bevordering;
- medezeggenschapscommissies van ambtenaren of commissies van werkoverleg — voor welke beide

commissies in principe alle ambtenaren in aanmerking moeten komen — dienen meer invloed te krijgen op de dagelijkse gang van zaken bij het werk;

- er dient daartoe een werkoverlegpatroon, zowel horizontaal, derhalve meer projectsgewijs, als verticaal te worden gestructureerd;
- ten opzichte van het voltallige personeel zullen burgemeester en wethouders de grootste openheid betrachten door het bekend maken van plannen op korte en lange termijn o.a. met betrekking tot het vaststellen van doelstellingen van de diensten, en de op basis hiervan vast te stellen kwantitatieve personeelsformatie;
- over nader overeen te komen benoemingen en functie-omschrijvingen dient een raadscommissie voor personeelsaangelegenheden zich uit te spreken.

Loonsverhogingen dienen op zodanige wijze te worden gegeven, dat inkomensverschillen verkleind worden in plaats van vergroot.

13. Nutsbedrijven

Uitgangspunt bij het beleid dient te zijn: het bevorderen van mogelijkheden waardoor energie voor maatschappelijk nuttige doeleinden wordt aangewend en de energie zo spaarzaam mogelijk wordt gebruikt.

Een middel hiertoe is de tarievenpolitiek. De huidige tarieven voor de openbare nutsbedrijven worden omgebogen naar een progressief tarief en de tarievenpolitiek dient specifiek toegespitst te worden op het bedrijfstarief (de grootste verbruikers).

De invloed van de consumenten op de uitvoeringstaak van de nutsbedrijven dient te worden vergroot via een consumentenraad.

14. Financiën

Begroting en beleidsplan dienen leesbare stukken te zijn. De lasten van de investeringen moeten in het beleidsplan vermeld worden. Uitgaven die niet vermeld staan in het beleidsplan zullen afzonderlijk bij de raad moeten worden gemotiveerd, zodat in het openbaar kan worden beslist over de gemeentelijke prioriteiten. Op basis van het gemeentelijk beleidsplan zullen lopende uitgaven krities moeten worden afgewogen ten opzichte van nieuwe uitgaven.

Kapitaalslasten van prestige-objekten e.d. mogen de ruimte in de gewone dienst niet onevenredig beperken, daar dit veelal gaat ten koste van de welzijnssector.

Voor de begrotings- en kredietbewaking moet een mechanisme worden ingebouwd in het gemeentelijk bestuur, zodat er in het openbaar over kan worden beslist. Elk kwartaal moet er een financieel overzicht worden gegeven ter toetsing van de gemeentebegroting.

Aan de inkomstzijde wordt bij de heffing van iedere gemeentelijke belasting rekening gehouden met de draagkracht van de belastingplichtige.

Kernenergie schaadst ook werkgelegenheid

De vereniging Milieudefensie (VMD) vreest, dat door grootschalige toepassing van kernenergie de economie kwetsbaarder en de werkloosheidsbestrijding moeilijker zal worden. In een open brief aan leden van de Tweede Kamer en aan de kabinetsinformatie, die ook de energieproblematiek ter sprake brengen, heeft de VMD haar inzichten betreffende kernenergie samengevat en voorzien van een korte toelichting.

14 Bij snelle ontwikkeling van kern-

energie, aldus de VMD, wordt kapitaal onttrokken aan andere sectoren waarin veel meer arbeidsplaatsen gekreëerd zouden kunnen worden. Alternatieven voor kernenergie zijn waarschijnlijk minder kapitaalsintensief en scheppen meer werkgelegenheid.

Kernenergie kenmerkt zich door vele, deels volstrekt onbekende gevaren. Wij mogen ons nageslacht dan ook niet een technologie nalaten, waarvan bij nader inzien nog kan blijken dat deze onaanvaard-

baar is, aldus de VMD, die snelle kweekreactoren volstrekt onaanvaardbaar acht. De regering dient zich de beleidsinstrumenten te verschaffen waarmee op democratische wijze een einde wordt gemaakt aan de Nederlandse deelname aan de snelle kweekreactor. De beslissing rond de uitbreiding van Urenco moet gekoppeld worden aan de totale besluitvorming rond kernenergie.

Mèt de Raad van Kerken is de VMD van mening dat er een maatschappelijke discussie over energiebeleid gehouden moet worden, alvorens over kernenergie te besluiten.

DE STEM DES VOLKS

Opheffen

De ondergetekenden hebben tijdens de kerngroepvergadering van 27 augustus j.l. aandacht gevraagd voor een alternatief met betrekking tot de politieke toekomst van de PPR dat tot nu toe nauwelijks aan bod gekomen is. Noch in het rapport Trip, noch in de opdracht van de commissie van wijze mensen komt het door ons naar voren gebrachte alternatief als **bespreekbaar** naar voren.

Het rapport en de opdracht aan de commissie gaan bij voorbaat uit van het voortbestaan van de PPR als zelfstandige organisatie.

PPR-doelstellingen kun je echter ook met andere middelen dan de eigen partijorganisatie trachten te verwirkelijken. Ook door de partij op te heffen en tegelijkertijd met groepen PPR-ers je bij geestverwante partijen aan te sluiten. De ene groep PPR-ers zal dan bijvoorbeeld in staat zijn om met PSP, SP en eventueel de CPN een links radikale partij of federatie te vormen. Ook al zou men er zelf geen lid van willen worden, toch kan men dit door Jaap de Jong meermalen bepleite alternatief een goede zaak vinden binnen het Nederlandse politieke krachtenveld.

Een andere groep zal de linker-vleugel van de PvdA willen gaan versterken. De grote overwinning van de PvdA lijkt deze vleugel zo al niet vleugellam, dan toch wel betrekkelijk monddood gemaakt te hebben. Versterking van deze vleugel lijkt gewenst.

Zo zijn er meer alternatieven te noemen, die middel tot het verwezenlijken van PPR-doelstellingen vormen, buiten de eigen PPR-partij om.

De nadruk moet ons inziens ook liggen op het verwirkelijken van deze doelstellingen. En niet op het middel, de partij, hoe belangrijk men die ook kan vinden omdat men zich daar in vele opzichten thuis voelt.

We wilden de kerngroep geen uitspraak over het alternatief als zodanig vragen. We wilden alleen zekerheid dat het alternatief door de commissie in haar beleidsnota meegenomen zou worden, bestudeerd en becommentarieerd. In de op deze nota volgende discussie-, menings- en besluitvorming in le-

denvergaderingen en op het ekstra kongres, zou het alternatief als zodanig dan aan de orde kunnen komen.

Het alternatief als zodanig vond weinig weerklank bij de kerngroep-leden.

De overgrote meerderheid van de kerngroepen had weinig behoefte al te diep op de door middel van de bestuurskrisis tot uitbarsting gekomen politiek-strategische spanningen en tegenstellingen in de partij in te gaan. Men wilde zo snel mogelijk de rijken sluiten. Een verstrekkend alternatief als door ons voorgesteld wilde men zelfs niet bespreekbaar stellen.

Sommigen (uit Amsterdam bijvoorbeeld) meenden dat ons voorstel voorbarig was. Indien we gewacht hadden tot volgend jaar juni en de PPR zich niet hersteld zou blijken te hebben van de opgelopen klappen, zou ons alternatief, zonder ooit besproken te zijn, zich op natuurlijke wijze realiseren.

Juist omdat we dat laatste tegen elke prijs willen voorkomen vragen we toch nog een keer aandacht voor ons alternatief, ruimte om er samen over te praten.

Grofweg gesteld is de PPR-invloed afhankelijk van het ontwikkelen van goede ideeën en programmatiese doelstellingen enerzijds en het verwirkelijken daarvan anderzijds. Of men het nu wel of niet betreurd, gekonstateerd moet worden dat de invloed van ideeën en programmatiese doelstellingen niet grotendeels afhankelijk is van de kwalitatieve kracht daarvan. De macht van het getal van de mensen die zich achter deze ideeën en programmatiese doelstellingen willen stellen, daarvoor willen sjuwen, anderen willen overtuigen, etc. is vaak van doorslaggevend belang.

De (al dan niet terechte) pretenties met betrekking tot onze PPR-ideeën en programmatiese doelstellingen verdragen zich niet met onze machtpolitiek bescheiden mogelijkheden. Verwacht mag bovendien worden dat dit de komende vier jaar tot interne spanningen en daarop volgende frustraties zal leiden. Met als gevolg dat we veel te veel tijd voor onszelf nodig zullen hebben.

Kortom, in de eerste plaats zullen we in de komende periode, ondanks goede ideeën en doelstellingen, over onvoldoende macht beschikken om daar iets — laat staan veel — van te realiseren. In de tweede plaats valt te verwachten dat, als groepen PPR-ers pas volgend jaar na een volgende verkiezingsnederlaag (en de aanwijzingen daarvoor zijn ons inziens vele) zich bij andere partijen c.q. combinaties aansluiten, ze daar niet veel meer dan lege briefjes in kunnen leveren.

Gesteld echter dat de PPR na een uitgebreid zelfonderzoek tot de volgende konklusies zou komen:

— onze ideeën en doelstellingen blijven onverminderd nodig;
— het middel van de eigen (zelfstandige) partij-organisatie is echter

helaas onvoldoende effectief om deze ideeën en doelstellingen enigermate te verwirkelijken;

— binnen andere partijen of combinaties van partijen zien we daar meer mogelijkheden toe;

— we heffen de partij als zodanig op, maar groeperen ons tegelijkertijd in andere partijen of combinaties van partijen om daar aan onze doelstellingen verder te werken.

Een dergelijk besluit zou alleen al door de moed om afstand te nemen van iets waar je erg aan gebonden bent (zeer ongebruikelijk in de Nederlandse politiek) je een positie verlenen elders 'zelfverzekerd' voort te werken aan je ideeën en doelstellingen.

De keus is er onzes inziens een tussen (a) in eigen vertrouwen, maar kleine kring je gelijk voor 100% kunnen verkondigen en (b) in grotere verbanden, waar je je niet altijd 'thuis' zult voelen, hetzelfde gelijk voor 10% of meer krijgen.

We hopen ten zeerste dat de commissie serieuze aandacht aan het vorenstaande zal besteden.

**George Brouwer
Rens de Groot
Truus de Hoog
Hans Simons
Louwerens van Toledo
Jan Janse**

Herenleed

Een poosje terug is er een comité gevormd van vooral leraren, die wel minder willen verdienen. Ze vragen hun kollega's, maar ook alle andere goedbetaalden om adhesie.

Laat van je horen via postbus 52 in Badhoevedorp, dan is de maatschappelijke malaise in een ommezien (nou ja, ..) opgelost. (Onze eigen fractie heeft al steun gegeven).

**Wim Koster
Veenendaal**

De hoogleraren en leraren zijn nog de enig overgebleven onderliggende groepen waar het kabinet-Den Uyl II wat aan moet doen

Een blauwtje bij het vrouwtje Justitia

Zou dat vrouwtje stiekem over haar blinddoek hebben gekeken?

De/het Zeven van de acht

Na de haring dreigt onze zee ook haar tong te verliezen

Monddood is wat anders

Het land van Scholt en Honig

... en van de smeerpip, niet te vergeten

Het verlagen van de valiumprijzen was overigens de meest sociale maatregel die onze regering ooit heeft genomen voor de gewone man

Neurotenbom

Die Koos Zwart gaat natuurlijk zo tegen drugs tekeer omdat de marktprijs voor hem dan wat gunstiger komt te liggen

Al met al heeft Brandpunt ook die politie van de Warmoesstraat te kijk gezet

Beginnend leraar (Nederlands o.i.d.): mindermeester

Wie weet wat beters?

Michel van Winkel presenteert:

Gemeenschappelijke poët

De belastingdienst is het instrument van de staat om de gemeenschappelijke poët op tafel te brengen. Dat weet iedereen en met zijn allen zijn we het er ook wel over eens dat er gemeenschappelijke poët moet zijn — anders kan de staat niet draaien. We zijn het oneens over de vragen hoeveel poët de staat tot zijn beschikking moet hebben en wat de staat daar wel en niet mee moet aanvangen.

Die vragen leven vooral bij mensen die liefst zo weinig mogelijk belasting zouden willen betalen. En wie kan zich daartoe niet rekenen? ...

Belasting betalen vindt niemand leuk. Nu kun je zeggen dat de mensen die het felst tegen de fiskus ageren „rechts” zijn en wie met het betalen van belasting instemt, althans beweert dat te doen, die wordt met het etiket „links” versierd.

Toch heb ik de indruk dat de neiging individueel onder het fiskale juk uit te komen even groot is bij linkse mensen als bij de rechtsen. Bij de laatste categorie hoort het tot hun natuur, zou je zeggen. Daarbij is het wel interessant om eens na te gaan wat die linkse mensen werkelijk beweegt, of woorden, daden en motieven bij hen op één lijn staan. Die linkse mensen willen wel dat er algemene maatregelen van de overheid komen waar zij dan uiteraard ook onder vallen. Maar als er een aantal mensen zijn die de dans weten te ontspringen, in dit geval onder het fiskale juk uit weten te komen, kans zien belasting te ontduiken, dan willen die linkse mensen óók de kans hebben er onder uit te komen — en dan liefst nog legaal ook.

Als iedereen belasting ontduikt doet de linkse mens mee. Dan komt er niet voldoende gemeenschappelijke poët op tafel, dan moet er weer een algemene belastingronde komen en die kan dan weer worden ontrokken (of „ontgaan”).

Wat dat ontduiken betreft, het is een feit dat de mensen met gesloten inkomens waar ook de belastinginspectie onvoldoende inzicht in heeft, het gemakkelijkst belasting kunnen ontduiken. Dat zijn ook lieden die doorgaans het hevigst tegen belastingen te keer gaan, rechtse mensen zogezegd. Dan zie je dat er wat er aan

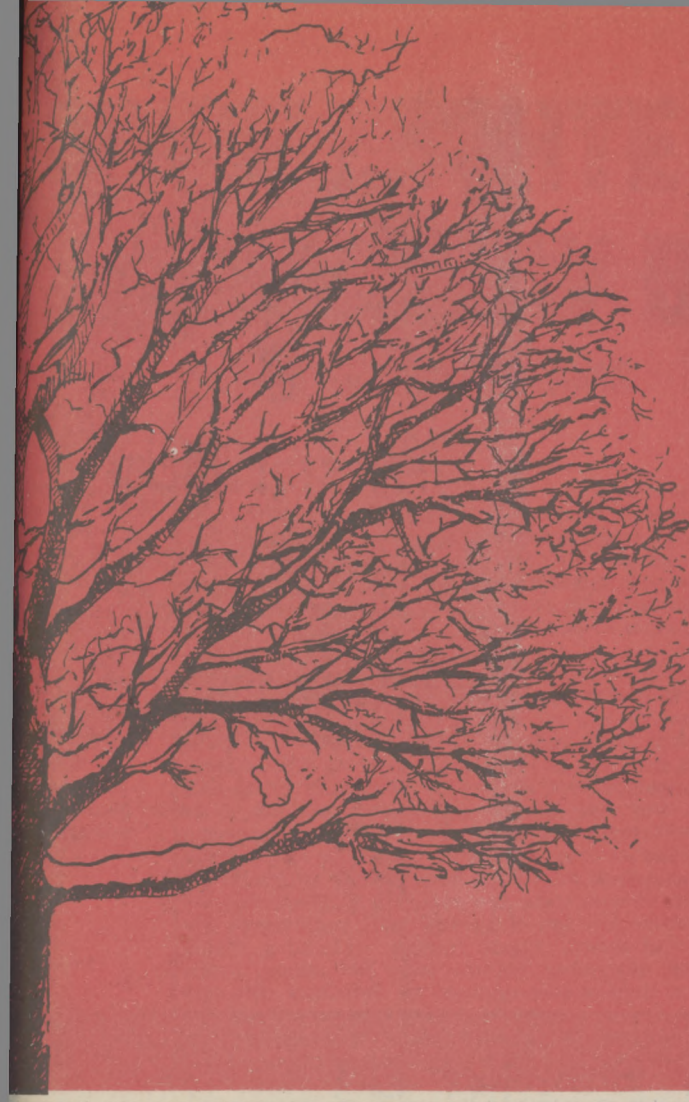
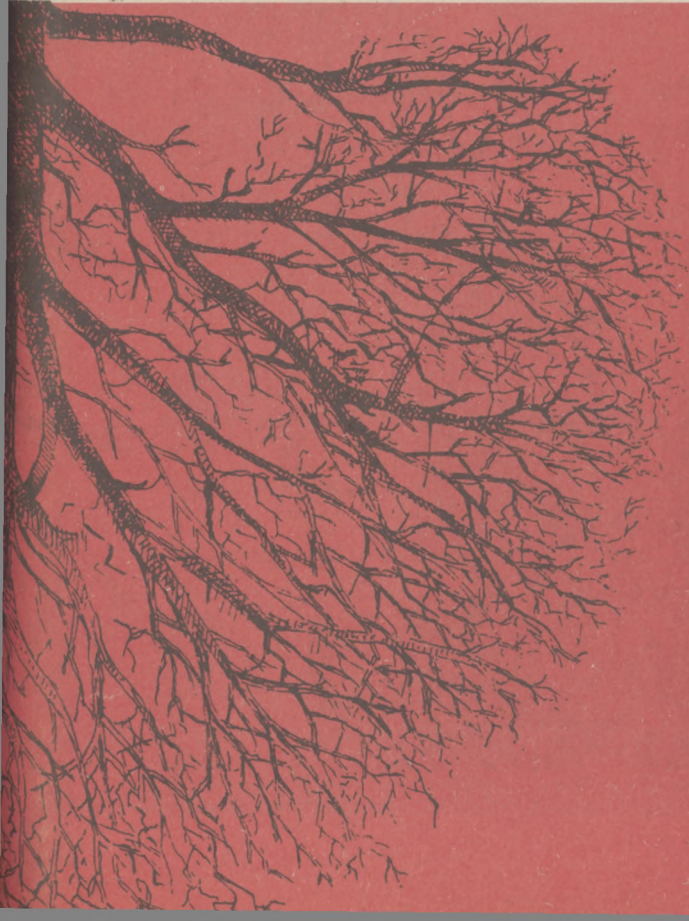
belastingpoët tekort komt hoofdelijk moet worden omgeslagen over de open inkomens, die daar niets tegen kunnen beginnen. De grote jongens van rechts hebben de beste kansen belasting te ontduiken en wat zij niet willen betalen moet worden opgebracht door de kleine jongens die open inkomens hebben, en in mindere mate door de wat grotere jongens met salarissen, maar die hebben natuurlijk weer hun aftrekkosten.

We weten vrij nauwkeurig hoe groot de totale jaarlijkse omzet in Nederland is en we kunnen dan in theorie vaststellen — omdat we ook het btw-percentage kennen — hoeveel btw er op tafel zou moeten komen. De opbrengst van de btw blijkt echter een paar miljard minder te zijn. Dat die paar miljard ontrokken zijn, staat vast, maar wie de boosdoeners zijn valt niet vast te stellen.

Zo kun je ook aan de hand van het totaal aan arbeidsinkomens berekenen hoeveel premies enzovoort er zouden moeten binnenkomen. En ook daar blijkt een en ander aan te ontbreken. We hebben nu die zwarte lijst van kopelbazen die stelselmatig weigeren premies af te dragen en die zich als de overheid hen wil aanpakken failliet laten verklaren om dan onder een andere firma en met een onghavende persoonlijke portemonnaie op de oude voet voort te gaan.

Maar in het algemeen kun je niet vaststellen door wie er wordt ontrokken. Als je het al weet, dan kun je er niet veel tegen beginnen omdat de wet zijn mazen kent. En dan zie je eens te meer dat grote jongens die de mazen van de wet kennen en van die onvolkomenheden gebruik maken ten koste van de kleine jongens — dat die grote figuren te keer gaan tegen de kleintjes als die ook eens proberen een graantje mee te pikken dat uit de mazen van de wet kan rollen.

Ook een wet kan niet volmaakt zijn. Als er mazen in zitten, van die heel grove mazen soms, dan kan een wet „oneigenlijk worden gebruikt”. Dat weten die grote jongens best. En ze profiteren ervan. Maar als kleintjes ook willen profiteren dan gaan de grote jongens krokodilletranen huilen, dan bejammeren ze dat „oneigenlijk gebruik” waar ze nota bene het meest van profiteren. Je moet maar durven ...

**HARDE EN ZACHTE REVOLUTIE/ZACHTE ANALYSE
SELEKTIEVE GROEI
HERFST 1977**

BIJVOEGSEL VAN PPRAK NO.110 - 14 OKTOBER 1977

PPR-STUDIEBLAD

Op zaterdag 22 oktober organiseert de studiestichting in het Jaarbeurs Congrescentrum te Utrecht van 10 tot 3 uur een diskussiedag over de Zachte Revolutie. Enkele van de stukken, die daar — naast de nota De Zachte Revolutie van Meerten ter Borg — ter diskussie staan vindt men in dit Studieblad opdat ze een zo breed mogelijk publiek bereiken.

PPR-STUDIEBLAD

Redactie (tijdelijk): werkgroep PPR-Studieblad (Erik Akkermans, Meerten ter Borg, Dik Bot, Walter van Opzeeland, Eduard Pijlman, Rokus Verwoerd en Kees Waagmeester).

Illustratie omslag: Henry Driessen.
Basis lay-out: Joep Paulussen.

DE ZACHTE REVOLUTIE OPNIEUW BESCHOUWD

DOOR MEERTEN TER BORG

Meerten ter Borg, socio-loog, medewerker aan Barsten in de Groei, schrijver van de nota De Zachte Revolutie, deelt sinds ruim een half jaar met zijn vrouw Mariëes een baan bij de studiestichting van de PPR. Adres: Oosterduinweg 29, Haarlem.

Wat is de zachte revolutie?

De zachte revolutie is een kritiek op de manier waarop de westerse mensen de problemen, waarmee ze geconfronteerd worden, aanpakken. Ieder probleem tracht men op te lossen, en dat dan volgens een bepaalde methode: men gebruikt rationele redeneringen, keiharde gegevens en middelen, die hun bruikbaarheid in het verleden reeds op de een of andere wijze hebben bewezen.

Zo probeert men nog steeds de problemen, die het gevolg zijn van de economische groei, op te lossen door economies te groeien. Immers, tot dusver liet ieder economies probleem zich oplossen door groei, dus moet ook dit probleem door groei op te lossen zijn.

Een ander voorbeeld: de dood is een probleem. Dank zij de mediese wetenschap werden zeer veel ziekten overwonnen, waardoor de dood vele tientallen jaren kon worden uitgesteld voor de meeste mensen. Maar dit uitstellen van de dood blijft men doorgaan tot in het onmenselijke. Het lijkt wel, alsof men de dood zelf wil overwinnen. Het gevolg is dat het sterven een steeds grimmiger gezicht krijgt, omdat het gerekt wordt, omdat het moet worden ondergaan temidden van kille machines en onaangedane vakkul, in plaats van samen met meelevende mensen.

De traditionele probleemoplossing, die in vele opzichten als een zegen beschouwd mag worden, wordt een ramp, wanneer zij tot in het absurde wordt doorgevoerd. Zij bedreigt in toenemende mate het voortbestaan van de mensen, zowel in lichamelijk als in geestelijk opzicht.

Waardoor komt dit?

Volgens mijn nota **De Zachte Revolutie** zijn de mensen in de geïndustrialiseerde wereld bang voor hun eigen tekortschieten, hun eigen falen, hun eigen eindigheid. En naarmate ze meer geconfronteerd worden met de eindigheid van hun methodes en dus van henzelf, zullen ze die eindigheid meer ontkennen. Dit zullen ze doen door zich ervoor af te sluiten, of door te trachten met ekstra veel energie hun methodes toe te passen. Het eerste gebeurt door verslaving aan de gevaarlijkste hard-drug die er bestaat: de consumptiemaatschappij. Het tweede door het streven naar méér economische groei, meer technische vernieuwing, meer probleemoplossers, meer organisatie. Alles meer en beter. Op die manier wedden ze op het geblinddoekte paard dat in paniek de doodlopende weg van onze samenleving afgallopeert.

Wat is hieraan te doen?

De nota **De Zachte Revolutie** geeft geen oplossing. Het enige wat ze doet is oproepen tot een andere houding ten aanzien van de problemen. Voorwaarde daartoe is een andere houding ten opzichte van onszelf. We moeten van onszelf aanvaarden, dat we eindige wezens zijn, dat we een heleboel problemen niet zullen kunnen oplossen, dat we geen goden zijn, maar eindige mensen. Dat betekent voor progressieve mensen ook dat ze zullen aanvaarden dat de utopie niet bestaat, dat de samenleving nooit ideaal zal zijn.

Als we zover zijn, kunnen we drie typen problemen gaan onderscheiden.

1. Problemen, die opgelost kunnen worden: armoede is zo'n probleem. Het is in principe mogelijk iedereen boven het bestaansminimum uit te tillen. In Nederland is dat ook gelukt.

2. Problemen, die niet opgelost kunnen worden maar die je moet aanvaarden. Behoeftigheid is zo'n probleem. Hoeveel je de mensen ook geeft, ze zullen altijd onvervulde wensen houden. Het argument van veel economen (Zijlstra bijvoorbeeld) dat er nog zoveel onvervulde behoeften bestaan in Nederland, en dat alleen al op grond daarvan economische groei noodzakelijk is, valt dan als flauwe kul door de mand.

3. Problemen, die „innerlijk” opgelost kunnen worden. Als we bijvoorbeeld aanvaarden, dat we in het rijke Westen altijd met behoeften zullen blijven zitten, die niet vervuld zijn, dan hoeven we niet langer te groeien en ons rot te werken voor het bevredigen van die behoeften. En op die manier komt ruimte voor de oplossing van problemen, die het gevolg waren van het feit dat we onze problemen afwentelden op de Derde Wereld, de (geestelijke) volksgezondheid, het milieu, de vrede en de onrechtvaardige machtsverdeling.

Als we zover waren, dan zou de zachte revolutie zich voltrokken hebben, voor zover het geen permanente revolutie is. Maar hoe breng je zo'n zachte revolutie op gang? Dat is geen probleem. De zachte revolutie is al aan de gang. Overal zijn groepen en groepjes bezig, die de pretenties van de industriële samenleving niet meer slikken. En langzaam sijpelt dat door, de bureaucratieën in, naar boven toe. Steeds meer bewijzen ze lippendienst aan de zachte revolutie. Zeker, de zachte revolutie is niet spektakulair, ze gaat niet met geweld gepaard, ze is gedecentraliseerd en onzichtbaar, en zal maar zelden de pers halen. Maar dat is haar kracht! Deze onzichtbaarheid en haar anarchistiese, losse karakter nemen echter niet weg, dat ze een vertegenwoordiging in het parlement, in de officiële politiek op alle nivo's hard nodig heeft. Welnu: dit is één van de functies van de PPR, dit maakt mede het bestaansrecht van de PPR uit!

De PPR kan de zachte revolutie belichamen in de officiële politiek door naast **harde argumenten** (ingaan op de discussie over de oplossing van problemen) ook **zachte argumenten** (de betrekkelijkheid van probleemoplossingen laten zien) naar voren te brengen. Dit is ook gebeurd, en vaak met succes. Denk maar aan de kernenergie.

Kritiek

Het is nu anderhalf jaar geleden dat de nota **DE ZACHTE REVOLUTIE** door de studiestichting werd uitgebracht. In die tijd is er enige discussie over de nota geweest. De kritiek, die ik steeds weer te horen kreeg, en die in de PPRAK werd verwoord door Rien van Hoeve, is dat de Zachte Revolutie te zacht was, zich niet bezig hield met structurele veranderingen, die noodzakelijk zouden zijn voor de mentaliteitsveranderingen, die ik voorsta.

Samenhangend daarmee zou ik de potentiële kracht van het socialisme hebben onderschat. Daardoor zou mijn nota een te idealisties stuk geworden zijn, waarin

voor de te voeren strijd geen ruimte is ingeruimd. Dus tóch een half-zachte revolutie. Op deze kritiek wil ik graag antwoorden.

Een kritiek op de industriële samenleving

Nu is mijn nota de zachte revolutie niet zozeer een kritiek op de kapitalistische samenleving, alswel op de geïndustrialiseerde samenleving, en zelfs op de zich ontwikkelende samenlevingen. Ook op Cuba en in China heeft men het probleem van de kernenergie (al wordt het daar uit de publieke discussie gehouden); juist in de kommunistiese wereld bestaat het onwrikbare geloof dat de mensen door economiese groei, technische vooruitgang en rationele organisatie, gevoegd bij enthousiasme en inzet van de massa's in staat zullen zijn een utopia, een rijk der vrijheid, te scheppen.

Ditzelfde geloof vinden we ook in de kapitalistische wereld, al is daar de stimulerende kracht niet zozeer de volksmassa, als wel de ondernemer, die zich door concurrentie laat stimuleren tot grootse prestaties tot nut van het algemeen.

De industriële samenleving kenmerkt zich door een steeds groeiende produktie van goederen en diensten, een zich uitbreidend kommunikatie-systeem, een hoog tempo van technische vernieuwing, een sterke tendens tot centralisatie. Daardoor doen zich de vragen voor: hoe moeten we dit organiseren, wie moeten we beslissingsmacht geven in welke delen van dit gigantiese apparaat, wie heeft welke rechten, wie wordt hoe gewaardeerd, wie krijgt hoeveel aardse goederen, welke minimumgrens aan geestelijke goederen is aanvaardbaar, etc.

Over deze vragen lopen de meningen van kapitalisten en socialisten sterk uiteen. En het spreekt voor zichzelf, dat de radikalen zich wat dit betreft veel meer verwant voelen met de socialisten.

In ons deel van de wereld is de industriële samenleving altijd kapitalisties georganiseerd geweest. De socialisten, in al hun verscheidenheid, hebben altijd felle kritiek geleverd op deze maatschappij. Ze noemen zichzelf „maatschappij-krities”. Dat is een beetje een misleidende term, want hij suggereert dat kritiek wordt geleverd op de hele maatschappij. Maar dat is niet zo. Er wordt kritiek geleverd op het kapitalistiese aspekt ervan, niet op het andere aspekt: het industriële. Kritiek op de industriële maatschappij wordt in socialistiese kringen, van PSP tot PvdA, van CPN tot de anarchisten, met de grootste argwaan bekeken. Niet voor niets wordt de PPR ook in linkse kringen in toenemende mate reaktionair genoemd. Men denkt daar kennelijk dat fundamentele kritiek hebben op de industriële samenleving hetzelfde is als de industriële samenleving willen afschaffen.

De zachte revolutie beperkt zich in zijn maatschappij-kritiek tot het industriële aspekt van onze samenleving, de socialisten beperken zich tot kritiek op het kapitalistiese aspekt van onze samenleving, en, ik herhaal het, in grote lijnen ben ik het met een aantal socialisten eens. Kritiek, dat ik in de Zachte Revolutie te weinig oog zou hebben gehad voor het socialisme, wijs ik daarom van de hand, als irrelevant.

Idealisties realisme versus fatalisties utopisme

Dat liberalen en socialisten degenen, die kritiek hebben op de industriële maatschappij, reaktionair noemen, valt wel te begrijpen. Het is niet te begrijpen uit het feit dat ze belangen hebben bij het voortbestaan van de industriële maatschappij. Wie ergens belangen heeft, doet er verstandig aan open te staan voor kritiek. Er moet dus nog iets meer in het spel zijn.

Dat „meer” is wat ik voor het gemak noem: het **fatalisties utopisme**. Het fatalisties utopisme is een geloof, en wie aan mijn geloof komt, komt aan mij. Het is het geloof, dat een verdere ontwikkeling van de industriële maatschappij **automaties** leidt tot meer geluk voor de mensen. Als je zorgt, dat deze ontwikkeling

niets in de weg wordt gelegd, dan komen we nog eens in een werkelijk rechtvaardige wereld terecht. Mensen die dit geloven — en dat zijn de meeste mensen — zien wel dat er enorme problemen zijn, maar deze worden opgelost, als de industriële ontwikkeling goed verloopt.

Deze ontwikkeling is niet alleen **goed**, ze is ook **noodzakelijk**, dat wil zeggen dat iemand met een goed stel hersens, die er eerlijk en helder over nadenkt moet inzien, dat deze weg de enige weg is, ook al loopt hij dan wel erg dicht langs de afgrond. Je verzetten tegen de industriële ontwikkeling is dus niet alleen slecht (je bent tegen het toekomstig geluk van de mensen) maar ook nog zinloos (je probeert iets tegen te houden, wat niet tegen te houden is). Zo iemand is reaktionair.

Deze ideologie kan alleen bestaan bij de gratie van een flinke dosis apokalyps-blindheid. Het is de overheersende ideologie van dit moment, die we, in vele varianten, overal aantreffen. Soms wat cynies, soms hinderlijk optimisties. Het is de ideologie van de schaalvergroeters, de metro-planners, de centralisten, de atoom-lobbyers en ga maar door.

Gelukkig staan daar mensen tegenover, die minder fatalisties zijn en geloven dat het wel anders kan. Aan de andere kant zijn ze zo realisties in te zien dat de ontwikkeling van de industriële samenleving op dit moment geen ontwikkeling is, maar wildgroei, kanker. Ik zou hen de **idealisties-realistes** willen noemen. Heel gedecentraliseerd, verspreid over het hele land zijn deze idealisties realistes bezig zich te verzetten tegen deze wildgroei, alternatieven aan het bedenken. Alternatieve technieken of alternatieve levensvormen. Of ze voeren akties tegen het oprukkende gevaar: een nieuwe weg, nieuwe kerncentrales. Ze zijn, op heel verschillende manieren, bezig met de zachte revolutie. In de nota **De Zachte Revolutie** heb ik ervoor gepleit dat de PPR zich vooral met deze groepen zou identificeren, zich zou beschouwen als de vertegenwoordiger van deze groepen in regering en parlement. En ik heb er ook op gewezen, hoe moeilijk dat is. Het betekent ook, dat de PPR anders is dan een centralistiese socialistiese partij.

De PPR moet overeenstemmen met het socialisme in zijn kritiek op het kapitalisme, en haar eigen bestaansrecht ontleen in haar kritiek op de industriële samenleving.*)

*) Overigens is het niet zo, dat nergens in de PvdA of andere socialistiese groepen kritiek op de industriële samenleving zou bestaan. Vooral in de achterban is dit het geval. In de PPR is er nooit over gesproken, hier eens elektoraaal op te gaan mikken. Hier staat de PvdA-top te ver van zijn achterban af. Veel verder dan de PvdA op dit moment is echter de vakbeweging in haar kritiek op de industriële samenleving.

DE ZACHTE ANALYSE

DOOR RIEN VAN HOEVE

Vooruitgang als belemmering

Traditioneel links werd aan het eind van de jaren zestig gepasseerd door een nieuw links. In de sfeer van de „grote weigering” deel te hebben aan de konsumptiemaatschappij en de christen-radikale verontwaardiging over zoveel onrecht, werden nieuwe politieke vragen gesteld. Vragen die in de hoofden van goed-gekeurde marxistische- en sociaal-demokratische ideologen niet waren opgekomen. Vragen over technokratie en burokratie, man-vrouw verhoudingen, de directe woon- en leefomgeving, de achtergehouden landen en ga zo maar door. In die ontwikkeling heeft ook de PPR een plaats. Deze partij, zoals ze nu is, is geboren uit een ontmoeting tussen christen-radikalen en de anti-autoritaire beweging. Haar taak was het aan de orde stellen van die bovengenoemde vragen in de politieke organen. Organen die zelf ook onderwerp waren van felle kritiek. Tweede opgave voor de PPR was dan ook het bedenken van een nieuwe wijze van politiek bedrijven.

Hebben wij de voorsprong in denken en optreden van die tijd behouden? Ik meen van niet. De ervaring van de conjuncturele welvaart van die tijd is een andere dan de ervaring van economische stagnatie en werkeloosheid van de jaren zeventig. De kritische beweging had zich een plaats buiten de verhoudingen van kapitaal en arbeid gedacht. Nu blijkt dat ze midden in deze verhoudingen en hun ontwikkeling staat, zal de analyse waarop politiek optreden gebaseerd is, moeten worden herzien. De beweging van de jaren zestig en daarin de PPR met haar zelfopvatting „mentaliteitspartij” hebben een signaleringsfunctie gehad. Problemen die door de arbeiderspartijen waren genegeerd, werden nu door hen als probleem herkend. Wanneer wij slechts blijven herhalen wat we eerder zeiden, wordt de voorsprong van de jaren zestig tot een rem. Alleen een begrijpen van de toen gesignaleerde problemen binnen de kapitalistische verhoudingen, kan basis zijn voor linkse politiek en de daarbij behorende bondgenootschappen.

In mijn eerste commentaar op de nota „De zachte revolutie” in de PPRAK, heb ik een aantal welgemeende vriendelijkheden betracht. In dit tweede commentaar zal ik mijn bezwaren krachtiger naar voren brengen. Als discussiestuk binnen een politieke partij, die bij de verkiezingsuitslag van 25 mei 1977 een duidelijke waarschuwing heeft gehad, is de nota van Meerten ter Borg achterhaald. Deze stellingname wil ik toelichten aan de hand van de nota van Meerten en aan de hand van de manier van politiek bedrijven van de PPR tot nu toe. Een toelichting, die tenslotte uitmond in een pleidooi voor een meer marxisties studieprogramma.

De armoede van de filosofie

De nota van Meerten ter Borg vat samen wat in de jaren zestig in een aantal toonaarden naar voren kwam. Meerten pleit een mentaliteitsverandering. De innerlijke aanvaarding van de eindigheid van mens en aarde, ziet hij als basis voor politiek handelen. Deze aanvaarding maakt een einde aan de overspannen doelgerichtheid waaraan onze samenleving ten gronde gaat. Op allerlei terreinen kunnen mensen proberen deze mentaliteit in praktijk te brengen. „De zachte revolutie is al begonnen”, zegt Meerten. Hij wijst op de talloze aktiegroepen en groepen die proberen een nieuwe levensstijl te leven. „Het zijn kleine eilanden”, zegt Meerten. Wel onderkent hij het ge-

vaar van isolement, dat deze groepen lopen. Wanneer ze echter bewust proberen het contact met de niet alternatieve wereld te behouden, is een aanslaan van hun ideeën te verwachten. Immers de buitenwacht is gewikkeld in wat Meerten ter Borg „de kulturele crisis” noemt. Deze crisis maakt de mensen toegankelijk voor nieuwe denkbelden.

Zo'n stellingname roept een aantal vragen op. Wie is die mens, die zich kan onttrekken aan het diktaat van kapitalisme en technokratie? Meerten zegt: „We kunnen er ieder toe rekenen, mits hij aan een paar voorwaarden voldoet; het moet hem gaan om een kulturele omwenteling en hij moet in staat zijn om actie te voeren, terwijl hij zich bewust is van de betrekkelijkheid ervan.” Zet dit naast de omschrijving van Herbert Marcuse, wanneer hij in plaats van de verburgerlijkte loontrekkers, de randgroepen aanwijst als hoop voor de toekomst. Mensen „wier bewustzijn en instinkten de maatschappelijke knellingen kunnen doorbreken of die zich eraan kunnen onttrekken.” Zijn dit niet de nette vertalingen van woorden als „biefstusocialisme” en „klootjesvolk”, waarmee in de jaren zestig de strijd van de vakbeweging en de aangepastheid van de arbeiders werd afgedaan?

Dit denken berust op een vergissing. Het proces van arbeidsdeling is zover gevorderd, dat intellectuelen en semi-intellectuelen hun eigen ervaring en vervreemding gaan verheffen tot inzicht. Wanneer mensen binnen bepaalde produktieverhoudingen ruimte krijgen tot bezinning op de kwaliteit en de maatschappelijke functie van hun werk en hun politiek handelen (welzijnswerkers, leraren, studenten, wetenschappelijke arbeiders, kortom PPR-publiek), wil dat niet zeggen dat die produktieverhoudingen zich automaties wijzigen. Wel kunnen ze die ruimte gebruiken voor het begripen van hun positie binnen de ontbindingsprocessen van deze kapitalistische maatschappij.

Binnen de kapitalistische maatschappij zijn immers tegenstellingen aanwijsbaar, die de onhoudbaarheid van zo'n structuur bewijzen. Oplossingen binnen de kapitalistische verhoudingen brengen deze tegenstellingen slechts in een andere uitdrukking naar voren. Economische groei bijvoorbeeld verlegt de uitdrukkingvorm van schrijnende armoede een eeuw geleden naar vernietiging van de leefomgeving nu. Opvattingen over je eigen positie en je politiek handelen zijn slechts mogelijk, wanneer je die ontwikkeling van kwaad tot erger nauwkeurig in kaart brengt. Anders vervalt je in eendeloos gefilosofeer. „Laten we een vraagstuk nooit als afgehandeld beschouwen”, zegt Proudhon. Laten we een vraagstuk afhandelen volgens het inzicht in de klassenmaatschappij waarin het voorkomt, zou ik zeggen.

„De filosofen hebben de wereld slechts verschillend geïnterpreteerd; het komt er nu op aan haar te veranderen”. (Karl Marx)

De karikatuurpolitiek

Getuigenispolitiek is jarenlang het alternatief geweest voor het reformisme en gekonkel van de beroepspolitiek. De PSP is van zo'n politiek een gewaardeerd voorbeeld. Haarscherpe, socialistische analyses tonen de misstanden in de maatschappij en de onmacht van de regenten aan. De PPR wilde deze weg van het isolement niet gaan. Zij wilde voluit deelname aan het besturen. Met name Roel van Duyn gaf vanuit zijn kabouterijt aan hoe het dan toch anders kon. Met respect zou ik willen spreken van karikatuur-

Rien van Hoeve studeert an-
thropologie aan de
Universiteit van Amster-
dam. Hij is lid van het
sekretariaat van de PPR-
Amsterdam, o.a. belast
met gemeen-
tepolitiek en
met vorming
en scholing.
In PPRAK
schreef hij
onder de ti-
tel „De ein-
digheid van
de PPR” een
eerste kom-
mentaar op
de nota „De
Zachte Re-
volutie”. Dit
tweede kom-
mentaar is
scherper van
toon in de
hoop dat dit
het gesprek
tussen Meer-
ten ter Borg
en hem ver-
heldert.
Adres: J. M.
Kemper-
straat 13, één
hoog, Am-
sterdam.

politiek. Wethouder op een fiets. In z'n boekje over dat wethouderschap geeft Roel aan hoe slecht het kersen eten is met hoge heren. Voor de mensen bleef hij echter de slimme jongen die doorhad hoe fout „ze" het deden. Symbool voor een heersende onvrede. In het beeld dat Roel voor dit spel moest oproepen en dat de pers dankbaar overnam, bleef overigens verborgen hoe een intens en structureel konflikt binnen de sociaal-democratie over de hoofden van de PPR werd uitgevochten. Kwalitatief mindere pogingen tot karikatuurpolitiek zijn: de terminologie van kerngroep en aktiecentrum; het vakantiewerk van Bas de Gaay Fortman; de structuur van PPR-Amsterdam, zonder formeel bestuur; de tollens enz. Wel politieke partij, maar niet helemaal echt. En in dat afwijkende wordt duidelijk waar de gevestigde politieke partijen de fout ingaan. Een karikatuur als alternatief.

Karikatuurpolitiek is nauw verbonden aan de ideeën van de jaren zestig, zoals ik die in de vorige paragraaf beschreef en bekritiseerde. De uitdrukking van de maatschappelijke verhoudingen in het bestuursapparaat is ervaren, maar niet doorzien. Samkalden en Lammers stonden te kijk als antieke regenten, niet als gevangenen van kapitalistische verhoudingen. In de karikatuurpolitiek wordt duidelijk wat ik bedoelde met vooruitgang als belemmering. Wat een paar jaar geleden mensen schokte en motiveerde, leidt nu slechts tot verveling. Een herhaling van de zaak-van Duyn, nog ludieker optreden zou ons niet verder brengen.

Worden we beweging zonder macht of partij zonder gezicht? Zoals Meerten ter Borg het noemde. Of kunnen we beter samen met de PSP ons beperken tot een socialistische getuigenispolitiek?

Uit de discussie die volgde op het magere verkiezingsresultaat van de PPR, bleek dat de meeste PPR-mensen het parlementaire werk en zo mogelijk een daaraan gekoppelde bestuursverantwoordelijkheid serieus willen nemen. Het veroveren van zoveel mogelijk macht. En deze macht gebruiken om waar mogelijk het vrije spel van de kapitalistische- en technokratische krachten te beteugelen. Komen tot een herverdeling van macht. Dat alles is natuurlijk geen onzin. Wanneer ik in de slotparagraaf pleit voor een meer marxistisch studieprogramma, is dat niet bedoeld om met bovenstaande stellingname af te rekenen. Integendeel. Ik meen dat zo'n studieprogramma juist nodig is om een deelname aan het besturen beter te funderen. Waar het ons namelijk aan ontbreekt als PPR, zijn hanteerbare criteria om met elkaar het moeilijke gesprek over de smalle marges van de democratie te voeren.

Studie voor radikale politieke vernieuwing

De „menselijke maat" is ons criterium, zeggen sommigen. In het gelijknamige, goedgeschreven, boekje van de studiestichting wordt dit criterium uitgewerkt naar een aantal beleidsterreinen. Telkens wordt enerzijds beschreven hoe onmenselijk de samenleving zich voordoet, anderzijds hoe een menselijke samenleving er ongeveer uit zou moeten zien. Gesuggereerd wordt, dat een eenvoudige parlementaire meerderheid voor de PPR alternatieven, een samenleving op menselijke maat mogelijk maakt.

Maar „tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren". (Elsschot). Ook diepergaande studies, waarin wordt afgerekend met zoiets als het vooruitgangsgeloof, geven deze weg tussen droom en daad niet aan. In mijn kommentaar op de nota „De zachte revolutie" heb ik geprobeerd dat aan te tonen. In diezelfde paragraaf gaf ik aan, dat alleen een zorgvuldig in kaart brengen van de ontwikkeling van de verhouding kapitaal en arbeid en een begrijpen van de gesignaleerde problemen binnen deze verhoudingen, ons behoedt voor spekulatieve wetenschap.

Het gaat mij niet om een blijven stilstaan bij de eenmalige analyse van Marx, een eeuw geleden. Wel volgens zijn methode opnieuw analyseren. Nagaan hoe de verhouding tussen elkaar bestrijdende klassen is

terug te vinden in de veel onpersoonlijker uitdrukkingen van onze tijd. De baas-knecht relatie is verbreed tot een onpersoonlijk patroon van management en financiering.

Laten zien dat in dit netwerk het principe van de winst de grenzen bepaalt. Laten zien hoe arbeidersbeweging, ban-de-bom beweging, stedelijke beweging, vrouwenbeweging, anti-groei beweging en milieubeweging uitdrukkingen zijn van de tegenspraken die het kapitalisme kenmerken.

Zo doordenkend op de items die ze zelf in de politieke discussie heeft ingebracht kan de PPR een belangrijke bijdrage leveren in de bijstelling van de uitgangspunten van de arbeiderspartijen. Samen met buitenparlementaire bewegingen, samen met een vakbeweging die de belangen van de faktor arbeid op meer dan loongebied alleen wil verdedigen, kan zo'n parlementair bondgenootschap een krachtige uitdrukking zijn van wat de kapitalistische maatschappijformatie onhoudbaar maakt.

Tenslotte is de PPR zelf onderdeel van het politieke bedrijf. Daarmee is ze onderdeel van het staatsapparaat. Ook dit staatsapparaat funktioneert binnen de kapitalistische verhoudingen. Alleen een weldoordachte analyse van de mogelijkheden van de staat binnen deze verhoudingen kan voorkomen, dat je de heersende macht bevestigt in plaats van verdeelt.

Niet de mentaliteitsverandering en niet het staatsoptreden zijn de motor van de geschiedenis. Het is de klassenstrijd die de motor is van de geschiedenis.

Wil een politieke partij niet achter de maatschappelijke gebeurtenissen aanlopen, dan dienen wetenschap en partij-ideologie voortdurend op elkaar betrokken te worden. Hiertoe dient de werkplaats van studiestichting en stichting radikalenvorming. Wanneer zo'n werkplaats zich beperkt tot het reproduceren van de bestaande partij-ideologie komt de partij tot stilstand en verval. Dat is mijn angst wanneer ik de huidige produkten van de studiestichting bekijk. Ik meen in het bovenstaande aanzetten te hebben aangedragen voor een heel wat kreatiever studie- en scholingsprogramma.

Milieu-vriendelijke verstuiver

Het beroep dat de PPR vorig jaar heeft gedaan op ondernemingen die spuitbussen met gevaarlijke drijfgassen in de handel brengen heeft een nieuw sukses opgeleverd. Woly 3 x 3, een produkt dat schoenen en laarzen waterafstotend maakt, werd voorheen geleverd in een aerosolbus (met chloorfluormethaan dat nadeel kan opleveren voor het milieu en de gezondheid van de mens door vermindering van ozon in de stratosfeer), maar wordt thans uitgebracht in een verstuiver met, zo verzekert de fabrikant, een „milieu-vriendelijk pompje." Wie volgt?

DE HARDE EN DE ZACHTE REVOLUTIE

DOOR LEO JANSSEN

Wat kan een zachte revolutie betekenen in de keiharde structuren, waar we in de industriële samenleving, partikuliere- of staats-kapitalistische, telkens weer tegenop lopen? Om die vraag te beantwoorden, zullen we moeten weten, waaruit die hardheid nu eigenlijk bestaat.

1. De Hardheid van de Structuren

Een partikuliere onderneming moet grote investeringen doen. Die investeringen moeten over een termijn van vele jaren rendabel zijn. Om de kans te vergroten dat de investeringen inderdaad geen weggegooid geld zijn, probeert de ondernemer zoveel mogelijk onzekerheden uit te schakelen. Hij wil zijn omgeving zo goed mogelijk beheersen. Maar wanneer de ondernemer dat probeert (bijvoorbeeld via lange termijn planning), ontdekt hij steeds nieuwe onzekerheden. Zo komt hij in een spiraal terecht: door de behoefte om onzekerheden weg te nemen en te „plannen”, ontdekt hij steeds nieuwe afhankelijkheid, die hij ook weer weg wil nemen, waardoor hij op weer andere onzekerheden stuit, enz., enz.

Een ondernemer probeert zijn zekerheid te vergroten door op de verschillende markten zijn positie veilig te stellen. Dit gebeurt op alle markten: de geldmarkt, de grondstoffenmarkt, de arbeidsmarkt, de afzetmarkt etc. Elke markt vraagt zo zijn eigen aanpak om het doel zekerheid tegen een zo laag mogelijke prijs te bereiken. Een goed ondernemer is dan ook op alle markten thuis (thuis zijn = je zeker voelen, de weg weten). Een voorbeeld is het zeker stellen van de aanvoer van goedkope grondstoffen. Dan kan door lange-termijn-kontrakten af te sluiten met grondstoffenproducenten. Het kan ook door zelf grondstoffen te gaan produceren. Maar niet alleen de aanvoer van grondstoffen moet worden zeker gesteld, ook de afzet van kant en klare producten. Hier zien we weer hetzelfde: je kunt uiteindelijk lange termijn kontrakten gaan sluiten met winkels, of je kunt zelf winkels gaan exploiteren.

Om zo te kunnen opereren, heeft een onderneming sociaal-ekonomiese macht nodig. De onderneming moet sterker zijn op de diverse markten dan zijn concurrenten. Dit kan hij slechts bereiken door te groeien. Groeien in de lengte (integratie: van oliebron tot benzinepomp) en in de breedte (diversifikatie: van benzine tot frisdrank). Groei is een gevolg van ongebreidelde concurrentie. Sommige ondernemingen worden hierdoor zo sterk, dat ze een greep krijgen op de landen, waar ze zich vestigen. Die landen zullen alles doen, om het die ondernemingen naar de zin te maken. Ze zullen een stabiel of voorspelbaar klimaat trachten te scheppen. De westerse industrielanden proberen dat gezamenlijk in de OECD. Het is voorspellen en beheersen op multinationale schaal. Dit gebeurt niet alleen in het bedrijfsleven: ook in het leger zien we de behoefte om zoveel mogelijk te beheersen en te voorspellen. Vandaar de bewapeningswedloop. Vandaar ook de vaak beruchte inlichtingendiensten. Vandaar de pogingen om het klimaat te leren beheersen, en niet te vergeten de mensen. Een generaal kan het zich niet veroorloven een slag te verliezen door wisselvallig weer of onrust in het achter-

land.

Het leger is een hulpmiddel van de staat om het bedrijfsleven te helpen bij het beheersen van bijvoorbeeld aanvoerlijnen en plaatsen waar de grondstoffen vandaan komen. Dit kan grof (koloniseren) of op een meer subtielere wijze. Bovendien heeft een groot leger veel produkten nodig en kan zo de afzet enigszins stabiliseren. Een ander voorbeeld met eigen methoden om te trachten onzekerheid weg te nemen, zou het onderwijs kunnen zijn.

Wat hierboven beschreven is, geldt voor het kapitalisme, zoals wij dat kennen, en voor het staatskapitalisme, zoals de kommunistiese wereld dat kent. Ook daar staat centraal: voorspelbaarheid en regelbaarheid van de omgeving. Ook daar is concurrentie tussen de staatsbedrijven, bijvoorbeeld om de toewijzing van investeringen door de staat.

2. De mensen in die structuren

De mensen, die in een onderneming werken maken zich ondergeschikt aan de doelstellingen van die onderneming. De leidinggevenden doen dat, omdat ze anders geen promotiekansen hebben, geen waardering ondervinden van hun meederen of van de buitenwereld. En de arbeider, de man op de werkvloer, doet dat, omdat hij anders „geen eten” zal hebben. Hij heeft geen keus. De hoger geschoolde heeft die keus wel. Minstens een maal in zijn leven maakt hij die keus heel bewust. Dan stapt hij willens en wetens in een positie, waarin hij zich geheel afhankelijk maakt van de doelstellingen van de onderneming. In het beste geval voor hem zelf omdat hij het met die doelstellingen eens is. Maar velen twifelen, en proberen aan wat ze doen nog de een of andere etiese draai te geven.

Niet alleen de mensen, die in de onderneming werken zijn afhankelijk van de onderneming, omdat ze afhankelijk zijn van de waardering van hun medemensen. Hetzelfde geldt voor de konsumenten. Ook zij hebben waardering nodig. En de reclame praat ze aan, dat ze die waardering zullen krijgen, als ze dat en dat produkt maar kopen, van kattevoer en baby-poeder tot de auto voor de deur.

De zachte revolutie is het je wat onafhankelijker opstellen tegenover deze keiharde structuren en je niet zonder meer in laten pakken. Maar ben je er dan? En waar ben je dan?

3. De achtergronden van de Harde Revolutie

„Harde revolutie” betekent het doorbreken van het keiharde kapitalistische systeem, dat ik hierboven heb geschilderd. Of men nu wil, dat deze omwenteling zich snel voltrekt, of in een groot aantal jaren via een groot aantal kleine veranderingetjes, in beide gevallen ligt er een diepe emotie aan ten grondslag: verontwaardiging over de ongelijkwaardigheid die de grondslag is voor het kapitalisme en tevens daardoor wordt in stand gehouden. Het systeem is gebaseerd op machtsverschillen: machtsverschillen tussen de ondernemingen en machtsverschillen binnen de ondernemingen, maar vooral machtsverschillen tussen mensen, verschillen in kennis en inkomen. De meest

Leo Jansen, sinds 1972 lid van de Tweede Kamer voor de PPR, werkte voorheen als chemicus en econoom bij een multinationale onderneming. Hij is ingenieur en promoveerde op een proefschrift waarvoor de chemie en economie op de voorgrond staan. Hij is vader van drie kinderen.
Adres: Kerkeveld 16, Velp (G.).

zekere, veilige manier om dit te bereiken lijkt: van alles en voor iedereen evenveel en hetzelfde. Het gevolg hiervan is echter centralisatie en dus machtsconcentratie. Kijk maar naar het onderwijsbeleid in Nederland.

4. De Harde en de Zachte Revolutie vullen elkaar aan

Met de harde revolutie zonder meer schiet je niet zoveel op. Dan kom je niet veel verder dan het vervangen van de ene structuur door de andere, de ene machtsrelatie door de andere. Daarom is een harde revolutie alleen nooit genoeg. Nodig is ook aanvaarding van de betrekkelijkheid van die revolutie. Het afzien van verder proberen zoveel mogelijk te beheersen. Kortom, wat Meerten ter Borg noemt: de aanvaarding van de eindigheid.

Harde revolutie alleen is niet genoeg, maar hetzelfde geldt voor de zachte revolutie. Wanneer mensen uitsluitend op de zachte revolutie mikken, zullen ze geen poot aan de grond krijgen in het systeem, ze zullen uitgestoten worden, uitstappen uit zelfbehoud, of monddood gemaakt worden. Ze hebben geen kans om iets te bereiken.

Hieruit is maar één konklusie te trekken: de harde en de zachte revolutie hebben elkaar nodig, vullen elkaar aan.

5. Beweging in de politiek

De politiek is in beweging. De minister van CRM wil decentraliseren. De minister van sociale zaken komt met een arbeidsomstandigheden-wet. Lijsttrekker Den Uyl laat zien dat hij notie heeft van de zachte revo-

lutie in zijn afkeer van burocratie: „overwegend daar aanwezig waar partikuliere organisaties en overheid de macht delen” en in zijn visie op de herwaardering van de technologische ontwikkeling.

Het zijn, om met Den Uyl in verkiezingstijd te spreken, „enige uiterst bescheiden aanzetten”.

In de dagelijkse politiek moet je het van de omstandigheden laten hangen, welke van de twee wegen je op een concreet moment neemt. Enerzijds probeer je de harde structuren aan te pakken, bijvoorbeeld via de energie-politiek en de ruimtelijke ordening. Daar heb je een handvat, omdat de eindigheid er althans met de mond beleden wordt. Anderzijds probeer je voorwaarden te scheppen voor de zachte revolutie, bijvoorbeeld door democratisering te bevorderen, of door te decentraliseren. Wanneer je decentraliseert, democratiseert of de arbeid humaniseert, geef je beheersmogelijkheden uit handen.

De zachte revolutie kan ook worden bevorderd door het aankweken van een zachte mentaliteit bij mensen, die in de zachte sektor werken. Als een poging daartoe kan het blad *Bêta* beschouwd worden.

Bij de harde revolutie zijn zeer grote weerstanden, omdat grote materiële belangen een rol spelen. Maar bij de zachte revolutie zijn de weerstanden niet geringer, omdat daar emotionele weerstanden een rol spelen. Het zachte is namelijk niet meetbaar, en daardoor niet regelbaar. De beïnvloedingsmogelijkheden zijn zeer beperkt. Het onttrekt zich aan de beheersing, en dat maakt onzeker. Er zijn ook geen scherpe contouren, er is geen duidelijk contrast tussen goed en kwaad. Je kunt je tegenstander niet meer duidelijk zien en indelen, en je krijgt het gevoel, dat jezelf voor een deel je eigen tegenstander bent.

Maar zoals de materiële belangen ons niet afhouden van de harde revolutie, zo mogen de emotionele weerstanden ons niet afhouden van de zachte revolutie.

AMORY LOVINS'

„ZACHTE REVOLUTIE”

DOOR MARLIES TER BORG

De zachte revolutie is al aan de gang. En niet alleen in Nederland! Dat is het bemoedigende gevoel dat ik kreeg bij het lezen van „SOFT ENERGY PATHS” van Amory Lovins.

Lovins geeft hierin een voortreffelijke technies-economische uiteenzetting van de voordelen van het zachte energie-pad. Deze weg, een combinatie van energiebesparing, zachte technieken, en overgangstechnieken, (zoals kolen), heeft vele voordelen boven het harde pad van de kernenergie, die, omgezet in elektriciteit, in een groeiende energie-behoefte moet voorzien. Met keiharde berekeningen laat hij zien wat het zachte pad ons bespaart aan kapitaal, wat het oplevert aan meer werkgelegenheid, en minder inflatie en afhankelijkheid van het buitenland. Met deze harde argumenten speelt hij in op het soort redeneringen die de voorstanders van kernenergie plegen te gebruiken. Maar harde argumenten geven bij Lovins zelf niet de doorslag. „(...) als kernenergie schoon, veilig, en ekonomies verantwoord was, een ruim energieaanbod zou zekerstellen (...) dan zou deze nog altijd onaan-trekkelijk zijn, door de politieke implicaties van het energiesysteem waaraan het ons zou vastpinnen.”

Het harde pad is uiteindelijk onaanvaardbaar, niet omdat het te duur is, maar omdat het ons meevoert naar een samenleving, waarin wij niet willen leven. Het is een samenleving, waarin dingen belangrijker zijn dan mensen; waarin groei in zaken die je kunt tellen, belangrijker is dan groei in zaken, die echt tellen.

Voor die eenzijdige, materialistische groei zullen we steeds meer aangewezen zijn op grote centrale instanties, die zo ver van ons afstaan, dat we ons klein en machteloos voelen. We worden ook steeds afhankelijker, niet alleen van deskundigen en burocratieën, maar ook van kleine groepen mensen, terroristen, die met een enkele ingreep het hele systeem kunnen lamleggen. Kreativiteit, eigen initiatief wordt in zo'n samenleving zinloos. Keuze-vrijheid hebben wij nog wel. We kunnen (als we rijk genoeg zijn), alles kiezen, als het maar elektrisch is.

Lovins wil niet in zo'n samenleving leven. Hij verkiest een pluralistische samenleving, waarin iedereen kan participeren. Daarom kiest hij voor een pluralisties energiesysteem, dat steunt op de participatie van iedereen. Het zachte energiepad is even pluralisties en

gedecentraliseerd als de zachte revolutie waarvan het een symbool is. Het kan niet centraal worden gepland, en van boven af worden opgelegd. (Misschien is dat de reden, dat regeringen er zo bang voor zijn.) Het zachte pad moet gedragen worden door de consumenten, door kleine ondernemingen, en lokale autoriteiten.

Alleen zij zijn in staat die combinatie van zachte technieken, en besparingen te ontwikkelen die het best passen bij de lokale omstandigheden en gewoonten. Zachte technieken zijn naar hun aard gedecentraliseerd en veelvormig. Zij maken gebruik van de natuurlijke energiestromen, die overal in verschillende vormen en in kleine hoeveelheden voorkomen. De zon schijnt overal een beetje. Het is absurd om al die zonne-energie eerst in een grote centrale te verzamelen, en het vervolgens via het elektriciteitsnetwerk weer te verspreiden.

Zonne-energie is vooral daarom symbolies voor het zachte pad, omdat het „rekening houdt met de beperkingen waarmee wij op deze kleine planeet moeten leven; met de broosheid van het leven, de onvolmaaktheid van een menselijke samenleving, de gebrekkigheid van alles wat mensen ondernemen.”

Lovins heeft grote bezwaren tegen het harde pad, omdat dit in alle opzichten een ontkenning probeert te zijn van de eindigheid van de aarde en van onze eigen eindigheid. De voorstanders van kernenergie sluiten voor deze dubbele eindigheid de ogen. Zij gaan uit van een stijgende energievraag, zonder zich af te vragen, of het niet mogelijk zou zijn, de behoefte aan energie in te perken. Zij redeneren naar een utopie toe, waarin elke materiële behoefte kan worden bevredigd, en waaruit elk menselijk falen is verdwenen. Zij verliezen zich in speculaties over ingewikkelde kerncentrales, waarin nooit een ernstig ongeluk gebeurt; die nooit vanwege technische mankementen moeten worden stilgelegd of gesloten; die hermeties kunnen worden afgegrensd voor kwaadwillende minderheden. Zij willen niet zien, dat de verspreiding van kernenergie onherroepelijk leidt tot de proliferatie van kernwapens. Zij dromen van een perfect systeem van internationale controle, uitgevoerd door toegewijde en feilloze functionarissen; van waterdichte afspraken tussen betrouwbare regeringen.

Juist doordat de voorstanders van kernenergie de menselijke feilbaarheid uit hun plannen weg rekenen, worden de risico's die die feilbaarheid nu eenmaal met zich meebrengt verduizendvoudigd. De gevaren stapelen zich, met de kernwapens op. Als de Amerikanen eens, in die utopische toekomst wakker worden en ontdekken dat Washington is weggevaagd, dan zullen zij niet eens meer weten, wie het heeft gedaan! De weg die Lovins wil inslaan, is daarom „zacht”, omdat daarbij uitdrukkelijk rekening wordt gehouden met de menselijke eindigheid.

Wij weten niet, hoe de natuur in elkaar zit, en daarom moeten wij heel voorzichtig zijn met het ingrijpen in het natuurlijk evenwicht. We moeten het zekere voor het onzekere nemen, en ruime veiligheidsmarges inbouwen.

Wij moeten er rekening mee houden, dat ingenieurs, en technici ook maar mensen zijn, die technische fouten maken. Daarom moeten wij die kans op fouten verkleinen door te kiezen voor tamelijk eenvoudige, kleinschalige technieken. We moeten het risico, dat altijd blijft bestaan, over zoveel mogelijk verschillende technieken en installaties verspreiden.

En laten we ons nu maar geen illusies maken over de effectiviteit van internationale afspraken, en over de betrouwbaarheid van regeringen. Als alle regeringen net zo betrouwbaar zijn als die van de VS, dan staan ons nog wel wat Hiroshima's te wachten! De enige effectieve oplossing voor het probleem van de proliferatie is een innerlijke oplossing. Als wij aanvaardden dat wij zelf gewoon niet slim en betrouwbaar genoeg zijn om een nucleaire wereld in veilige banen te leiden, zullen we, door de kernenergie uit te bannen, een kans krijgen, om ook de kernwapens uit te bannen.

De enige echte oplossing voor de problemen van mi-

lieu, macht, vrede en welzijn, die het harde energiepad met zich meebrengt, is een innerlijke oplossing. We zien, dat wij bij een afgrond zijn aangekomen, dat we niet verder kunnen, dat wij een stap terug moeten doen. Als wij ons nu eens zouden omkeren, dan zou die stap terug een stap vooruit kunnen zijn.

De keuze voor het zachte energiepad is meer dan een keuze voor technieken en energiesystemen. Het gaat erom „dat wij onze overmoed afleggen en weer bescheiden worden; dat wij onze eigen beperkingen leren accepteren; dat wij ons ermee tevreden durven stellen, als mensen te leven, en niet als goden.

Plastic PVC verwekt kanker

Plastic PVC (polyvinylchloride), kort voor de Tweede Wereldoorlog door een Duitse firma ontwikkeld, wordt zoals bekend voor de meest uiteenlopende doeleinden gebruikt: golfplaten, plastic bestek, elektrapijp, speelgoed, douchegordijnen, regenkleiding, kunstleer, betaalpassen, deurkrukken, flessen, margarinekuipjes of babybroekjes.

Als we vroeger geweten hadden wat we nu van PVC weten, dan was het gebruik ervan waarschijnlijk verboden. Nu zitten we ermee opgescheept. Hoe lang nog? Aldus de arts Paul Knipschild in het septembernummer van Milieu Defensie. Vinylchloride is, zo schrijft hij, zeker kankerwekkend. In de VS is de toepassing van PVC bij de verpakking van voedsel in „stijve en halfstijve verpakkingen” al sinds 1975 verboden. In Nederland, waar Shell en DSM grote PVC-producenten zijn, is dit materiaal niet verboden, hoewel er risico's zijn, niet alleen voor de mensen die in de buurt van een (P)VVC-fabriek wonen, maar ook bij huishoudelijk gebruik van het materiaal. Wie meer over PVC wil weten kan het door Lucas Reijnders geschreven boekje „Het plastic PVC, populair en kankerwekkend” bestellen door storting van f 4,70 op giro 1705582 tnv uitgeverij Ordeman in Rotterdam.

INSTRUMENTEN TER REALISERING VAN SELEKTIEVE GROEI

DOOR MAURITS HENKEMANS

Inleiding

Het onderstaand artikel is geschreven voor de internationale studiekonferentie die door de Studiestichting in samenwerking met andere politieke partijen en groeperingen op 11, 12 en 13 november in Bemelen wordt georganiseerd. Deze konferentie heeft als titel „Strukturele veranderingen en selektieve groei”.

De doelstellingen van de konferentie zijn:

- de ideeën van selektieve groei te verspreiden onder leden van andere Europese partijen;
- het uitwerken en konkretiseren van de ideeën van selektieve groei;
- het analyseren van het programma van de Europese socialistische partijen aan de hand van de ideeën van selektieve groei.

Als resultaat van deze konferentie wordt door de studiestichting een nota uitgegeven die in januari kan worden besteld.

Alvorens enkele instrumenten te noemen, die gebruikt kunnen worden om selektieve groei te realiseren, volgt eerst een definitie van het begrip **selektieve groei**. Onder selektieve economische groei wordt verstaan: een economische ontwikkeling, die expliciet rekening houdt met de fysieke dimensies van de aarde, het milieu, de grondstoffen en energievoorraden, en die getoetst wordt aan en gericht wordt op het realiseren van maatschappelijke doelstellingen.

Selektieve groei verschilt in twee opzichten van de huidige groei: de huidige groei houdt in veel gevallen geen rekening met de fysieke dimensies van de aarde en daarmee met de produktie en consumptiemogelijkheden van volgende generaties. Dit blijkt onder meer uit de manier waarop wij één van de produktiefactoren — de natuurlijke hulpbronnen — uitputten en vernietigen. Daarnaast wordt de richting van de huidige economische ontwikkeling voornamelijk bepaald door marktkrachten en niet zozeer door doeleinden die door de maatschappij zijn opgesteld.

Selektieve groei brengt met zich mee dat de investeringen niet getoetst worden aan alleen het rendement wat zij opbrengen maar dat zij aan twee voorwaarden voldoen: ten eerste moeten zij rekening houden met het milieu en de energie- en grondstoffenvoorraden. Ten tweede moeten de investeringen getoetst worden aan, en gericht worden op door de maatschappij geformuleerde doeleinden.

Om selektieve groei mogelijk te maken moeten de oorzaken die tot economische groei dwingen worden weggenomen. In ons huidige economische systeem is voor de maatschappij als geheel economische groei nodig om volledige werkgelegenheid te realiseren. Voor de individuele onderneming is economische groei nodig om het marktaandeel te handhaven of uit te breiden. Indien we de economische ontwikkeling willen laten verlopen binnen de grenzen die de fysieke dimensies van de aarde stellen en willen richten op maatschappelijke doeleinden moeten op de volgende gebieden instrumenten worden ontwikkeld:

- op het gebied van de werkgelegenheid;
- op het gebied van sturing van de economische ontwikkeling.

De eerste groep instrumenten is er vooral op gericht de dwang voor de gehele economie om te groeien weg te nemen. De tweede groep instrumenten is er op gericht de concurrentie tussen de bedrijven binnen de door de gemeenschap gewenste grenzen te brengen.

1. Instrumenten op het gebied van de werkgelegenheid

De voortdurende stijging van de arbeidsproductiviteit die tot stand komt door de technische ontwikkeling en rationalisatie van het arbeidsproces leidt tot een steeds grotere produktie door steeds minder mensen. Indien de vraag naar goederen niet even snel stijgt als de arbeidsproductiviteit, moeten er mensen ontslagen worden of moeten er door de ondernemingen of door de overheid met alle macht nieuwe behoeften gekreëerd of gestimuleerd worden.

In plaats van nieuwe behoeften te creëren of te stimuleren, die uiteindelijk weer een aanslag doen op de fysieke grenzen van de aarde, kan men de gestegen arbeidsproductiviteit ook gebruiken voor het scheppen van meer vrije tijd. Door te streven naar **arbeids-tijdverkorting voor iedereen, vervroegde pensionering**, het invoeren van **deeltijd arbeid**, kan de dwang voor de gemeenschap om steeds meer te produceren worden weggenomen.

Het is ook mogelijk wel te streven naar volledige werkgelegenheid — een 40-urige werkweek — en dit te realiseren door het afremmen van de arbeidsproductiviteit. Dit laatste kan gebeuren door het arbeidsproces te humaniseren, en te demokratiseren. Het kan ook door arbeidsintensieve produktiemethoden te stimuleren.

2. Instrumenten ter sturing van de economische ontwikkeling

De noodzaak om het marktaandeel te handhaven of wel uit te breiden dwingt de bedrijven er op straffe van ondergang toe steeds nieuwe produkten op de markt te brengen en voortdurend de kapitaalkosten te drukken door rationalisatie en technische ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen hebben er toe geleid dat de duurzaamheid van de produkten steeds minder van belang wordt en dat daardoor zeer kwistig met het milieu en de grondstoffenvoorraden wordt omgesprongen.

De kostenbesparingen, die door rationalisatie en technische ontwikkeling tot stand worden gebracht, gaan steeds meer gepaard met een vergroting van de maatschappelijke kosten. Zo kan rationalisatie in het arbeidsproces leiden tot stress en vervreemding in de arbeid met als gevolg ziekteverzuim en tenslotte ar-

Maurits Henkemans studeerde algemene economie aan de Erasmus Universiteit en is sinds 1 januari 1977 werkzaam bij de studiestichting. Daarnaast is hij lid van de thema-groep Macht. Adres: Singel 277, Amsterdam.

heidsongeschiktheid.

Om de ondernemingen tot selectieve groei te brengen zal de onderlinge concurrentie tussen de bedrijven moeten worden beperkt, en binnen de grenzen gebracht worden die maatschappelijk wenselijk zijn. De volgende instrumenten kunnen daarvoor worden gebruikt:

- gedemocratiseerd bedrijfstak-overleg;
- planning op regionaal, nationaal en internationaal nivo;
- democratisering van de onderneming.

a) bedrijfstak-overleg

Om de onderlinge concurrentie tussen de bedrijven binnen maatschappelijk gewenste grenzen te brengen moet men alle bedrijven binnen één bedrijfstak dwingen tot bedrijfstak-overleg. Dit bedrijfstak-overleg moet plaats vinden tussen alle betrokken werkgevers, werknemers, overheid en konsumentenorganisaties. Het gedemocratiseerde bedrijfstak-overleg moet leiden tot bindende afspraken over arbeidsomstandigheden, milieuaantasting, grondstoffen gebruik en indien noodzakelijk moeten er afspraken worden gemaakt over de capaciteitsuitbreiding.

De overheid zal bij het bedrijfstak-overleg speciale bevoegdheden moeten krijgen, hier komen we bij het volgende punt op terug.

b) nationale planning

Uitgaande van de noodzaak zuinig om te springen met het milieu, de grondstoffen en energievoorraden en de door het via het parlement geformuleerde wensen kan de regering konklusies trekken welke produkten en daarmee welke bedrijfstakken gestimuleerd, afgeremd dan wel gehandhaafd moeten worden. Op dit moment vindt in Nederland en de andere EG-landen reeds in bepaalde bedrijfstakken zoals textiel of scheepsbouw, met behulp van de overheid stimulering (kernenergie) of afbouw (textiel) plaats.

Deze stimulering of afbouw gebeurt in de meeste gevallen ad hoc. Het is uit demokraties oogpunt wenselijk dat de overheid een ekonomies structuurplan ontwikkelt waarin wordt aangegeven welke bedrijfstakken gestimuleerd dan wel afgeremd moeten worden. Dit plan moet aan het parlement ter goedkeuring voorgelegd worden.

c) planning op internationaal niveau

Niet alleen de binnenlandse concurrentie leidt tot groei-dwang voor de individuele onderneming, ook de buitenlandse concurrentie draagt daar haar steentje toe bij. Nederland is zeer afhankelijk van de export. Ruim 40 % van het Nationaal produkt wordt uitgevoerd. Indien Nederland alleen selectief zou gaan groeien door bijvoorbeeld hogere milieu-eisen te stellen of door minder energie beschikbaar te stellen dan de met Nederland concurrerende landen bestaat het gevaar dat zijn concurrentiepositie in gevaar komt. Vandaar dat het noodzakelijk is in ieder geval op Europees nivo tot afspraken te komen om selectieve groei in Nederland mogelijk te maken.

Om selectieve groei in Europa te realiseren zouden alle landen van de EG met een globaal structuurplan moeten komen waarin zij aangeven welke bedrijfstakken zij uit milieu- en grondstoffen-overwegingen en van uit maatschappelijke doeleinden willen stimuleren of afremmen. Deze plannen kunnen dan worden vergeleken en indien het noodzakelijk blijkt kunnen deze plannen worden bijgesteld indien in bepaalde bedrijfstakken over- dan wel ondercapaciteit wordt gekreëerd.

d) planning op regionaal nivo

Onder de punten b) en c) is aangegeven dat door nationale structuurplannen op te stellen selectieve groei mogelijk wordt. Het gevaar van deze nationale plan-

nen is dat er centralisatie en burokratiseringstendenzen worden gestimuleerd. Dit terwijl selectieve groei er vooral op gericht is de ekonomiese ontwikkeling te demokratiseren. Daarom is het uit machtsoverwegingen raadzaam eerst de regio's regionale plannen op te laten stellen. Zo'n regionaal plan moet door de regionale overheid in nauwe samenwerking met de gedemocratiseerde ondernemingen (zie volgende punt) en andere belangengroepen worden opgesteld. Bij deze plannen moeten de regio's uitgaan van centraal vastgestelde milieu en grondstof gebruik eisen.

e) democratisering van de onderneming

Door het instellen van gedemocratiseerd bedrijfstak-overleg en door het instellen van ekonomiese structuurplannen wordt het mogelijk de ekonomiese ontwikkeling te laten verlopen binnen de fysieke dimensies van de aarde en haar te richten op maatschappelijke doeleinden.

Het ekonomies structuurplan geeft echter slechts globale richtlijnen aan de bedrijfstakken. Zodoende blijft er voor de onderneming nog een grote vrijheid met betrekking tot de manier waarop zij gaat produceren. Daarbij is het van groot belang dat ook binnen de onderneming een democratisering van het beslissingsproces plaats vindt. Dit is een voorwaarde voor een betere afstemming van het produktieproces en de werkverdeling op de behoeften van de werknemers. Om de democratisering van de onderneming te realiseren moet de ondernemingsraad de door de werknemers gekozen vertegenwoordigers een beslissende rol spelen binnen de onderneming met name ten aanzien van belangrijke investeringsbeslissingen. De aandeelhoudersinvloed moet worden teruggedrongen, voor zover dat al niet gebeurd is. De aandeelhouders moeten in de toekomst slechts een financiële vergoeding krijgen en geen invloed. Dit laatste kan gebeuren door de aandelen om te zetten in obligaties.

f) andere instrumenten

De toepassing van bovengenoemde instrumenten tast uiteindelijk de vrijheid van de partikuliere onderneming aan, vandaar dat deze instrumenten binnen het kapitalistische systeem niet worden toegepast. In het kapitalistische systeem proberen de regeringen door andere instrumenten de ondernemingen te sturen in de richting die zij wenselijk achten.

De meest gebruikte instrumenten zijn:

- overheidssubsidie en belastingmaatregelen;
- wettelijke maatregelen;
- onderzoek.

Overheidssubsidies

In Nederland wordt op het moment gewerkt aan een Wet op de Investeringsrekening. Door middel van deze wet wil de regering investeringen in een gewenste omvang en richting uitlokken. Het instrument wordt als volgt omschreven: „Dit nieuwe instrument heeft belangrijke voordelen vergeleken met bestaande faciliteiten. Wezenlijk is, dat met dit instrument meer gerichte stimulansen kunnen worden gegeven dan bij bestaande fiskale faciliteiten. Dit gerichte karakter betreft: de regionale differentiatie, de afstemming op het sektor-beleid en de concentratie op de creatie van arbeidsplaatsen en op belangrijke projecten die als gangmakers werken.

Verder kunnen investeringen gericht op milieuverbetering, energiebesparing en mogelijk op het gebied van onderzoek en ontwikkeling extra worden gestimuleerd.”

Bij bovengenoemd instrument blijft het bij uitlokken; indien de ondernemers niet reageren gebeurd er niets.

Wettelijke maatregelen

Op het gebied van de milieuverontreiniging proberen de regeringen door het stellen van wettelijke vereisten

paal en perk er aan te stellen. Van groot belang is dat deze wettelijke maatregelen op internationaal niveau worden ingevoerd daar anders het gevaar bestaat dat de concurrentieverhoudingen worden verstoord.

Onderzoek

Veel regeringen proberen door het stimuleren van onderzoek productieprocessen te ontwikkelen die minder energie verslindend en minder milieu verontreinigend zijn. Om selectieve groei mogelijk te maken zal dit onderzoek vooral op het gebied van zonne-energie voortgezet moeten worden.

Konklusies

Het realiseren van een economische ontwikkeling die expliciet rekening houdt met de fysieke dimensies van de aarde en die gericht is op de door de maatschappij geformuleerde doelstellingen vereist het hanteren van alle hier boven genoemde instrumenten. Het instrument van arbeidstijdverkorting, vervroegde pensionering en deeltijdarbeid moet worden gehanteerd om de groeiwang te verminderen. Het instrument van

planning op regionaal, nationaal en internationaal gebied is noodzakelijk om de economische ontwikkeling te richten op de maatschappelijke doelstellingen. Wettelijke maatregelen en onderzoek zijn nodig om de economische ontwikkeling beter rekening te laten houden met de fysieke dimensies van de aarde.

In de nota Selectieve groei waarin minister Lubbers namens het kabinet Den Uyl zijn visie ten aanzien van de economische ontwikkeling heeft vastgelegd worden slechts het instrument van wettelijke maatregelen op milieugebied en financiële middelen van onderzoek in beperkte mate uitgewerkt. Daarnaast wordt via de Wet op de Investeringsrekening (WIR) bedrijven, die bepaalde investeringen verrichten, subsidies in het vooruitzicht gesteld.

Het in de nota ontwikkelde instrumentarium staat dus in geen verhouding met het aantal instrumenten wat wij noodzakelijk achten om selectieve groei te realiseren. Op grond daarvan verwachten wij dan ook dat het selectieve groeibeeld van de regering zal mislukken. Dit biedt de PPR de mogelijkheid in samenwerking met het FNV — waarvan kritiek op veel gebieden in de zelfde lijn ligt — de volgende regering haar alternatieve beleid voor te leggen.

Schumachers lieveheersbeestje

Toen ik vanmorgen mijn lieveheersbeestje opspeldde, moest ik even terugdenken aan Schumacher.

Want dat lieveheersbeestje, dat voor ons een politiek symbool is geworden, is afkomstig van de kaft van HOU HET KLEIN, het boek waarmee Schumacher enkele jaren geleden zoveel harten heeft veroverd.

Dit boek van de vorige maand overleden ekonom, bestuurder en denker is in enkele jaren tot een kristallisatiepunt geworden voor een nieuwe politieke stroming, die overal in de wereld in opkomst is. Een stroming, die niet terug te voeren is tot één van de, uit de 19e eeuw overgeërfde, politieke blokken.

Waar staat die nieuwe stroming voor? Wat heeft Schumachers lieveheersbeestje ons te vertellen? Allereerst is er de kleinschaligheid. Schumacher maakt van het houdhet-klein principe geen dogma. Hij wil op zoek gaan naar een nieuw evenwicht tussen groot en klein; een evenwicht dat zoek is geraakt door een verafgoding van het gigantiese. Mensen hebben be-

hoefte aan het grote én aan het kleine. „Wanneer het op aktie aankomt, hebben we vanzelfsprekend kleine eenheden nodig, want aktie is een zeer persoonlijke zaak en men kan geen contact hebben met meer dan een zeer beperkt aantal personen tegelijk. Maar wanneer het gaat over de wereld van ideeën, over principes of ethiese overtuigingen, over de ondeelbaarheid van de vrede en ook over de ekologie, dan moeten we de eenheid van het mensdom erkennen, en onze aktie baseren op deze erkenning.”

Het gaat Schumacher inderdaad om ethiese principes. Maar niet op een vrijblijvende manier. Ethiek is voor hem niet iets zweverigs, maar iets wat thuishoort in de ekonomie en in de technologie.

De ondeelbaarheid van de vrede betekent voor hem dat technieken ook moeten worden aangepast aan de behoeften van de armsten in de wereld, de bewoners van de twee miljoen dorpen in de ontwikkelingslanden.

En terwille van het milieu moeten wij westerlingen overschakelen op

een ekonomie van duurzaamheid en eenvoud; waarin wij bij de produktie gebruik maken van het natuurlijke „inkomen” zonder het aardse kapitaal op te soepelen; en waarin wij in de konsumptie onze behoeften verminderen.

Toenemende uitputting van de aarde is geen vooruitgang, evenmin als het feit, „dat wat voor onze voorvaderen een luxe was, voor ons een noodzaak is geworden”. Want „elke toename van de behoeften heeft de neiging om de afhankelijkheid van krachten van buiten te vergroten en vermeerdert daarom de angst om het bestaan”. Schumacher heeft, met zijn werk bij de Britse staatsmijnen, (waar hij als adviseur een vergaande decentralisatie doorvoerde) en met zijn inzet in de Londense groep voor aangepaste technologie, laten zien, dat hij geen utopist was. Zijn lieveheersbeestje is voor ons een teken van hoop, dat ook wij erin zullen slagen in onze dagelijkse en politieke praktijk onze idealen door te voeren.

Marlies ter Borg

SOCIAAL AANGEPASTE TECHNIEK

DOOR MARLIES TER BORG

De technische ontwikkeling aanpassen aan mensen, en aan de manier waarop zij willen leven, is de centrale gedachte achter de beweging voor **sociaal aangepaste techniek**. Deze beweging kwam op gang toen westerse ingenieurs en ekonomen in de ontwikkelingslanden zagen, wat het voor mensen betekent, als zij met innovaties worden geconfronteerd, die volstrekt niet aan hun wijze van samenleven zijn aangepast.

In het Westen is de samenleving al zozeer met de moderne techniek meegegroeid, dat de „onaangepastheid” van een nieuwe techniek veel minder opvalt. In de ontwikkelingslanden is dat anders. Doordat de samenleving daar met name op het platteland, nog zo ver afstaat van een moderne, aan de techniek aangepaste maatschappij, heeft de overplanting van moderne technieken naar de ontwikkelingslanden vaak rampzalige gevolgen.

Enkele mensen in het Westen die te maken hadden met die overplanting van westerse technieken zijn hiervan geschrokken. Gelukkig zijn ze niet voor de techniek op de vlucht gegaan, in een romantische verheerlijking van de traditionele samenleving. Zij hebben gewoon geprobeerd te leren van hun fouten en ze zijn erin geslaagd aan de hand van de gerezen problemen een aantal concrete criteria te ontwikkelen, waaraan technieken die worden overgedragen naar de derde wereld getoetst zouden moeten worden.

Sociaal aangepaste techniek is natuurlijk niet dé oplossing voor alle problemen. Politieke strijd blijft, juist ook in de ontwikkelingslanden, onmisbaar. Juist omdat de technische ontwikkeling geen autonoom proces is, maar onlosmakelijk is verbonden met machtsstructuren, moeten politieke strijd en de aanpassing van technieken hand in hand gaan.

Aan de ene kant is de verandering van machtsverhoudingen een voorwaarde voor de succesvolle invoering van aangepaste technieken. Als de westerse georiënteerde elites en de westerse concerns de macht houden, om de richting van de technische ontwikkeling in de Derde Wereld te bepalen, dan komt er van technieken die aangepast zijn aan de allerarmsten niets terecht. Dan vergaat het iedereen, die dergelijke technieken wil invoeren als de pastoor, wie het verboden werd om hele handige doe-het-zelf-bakstenen in een ontwikkelingsland in te voeren. Zijn bakstenen mochten van de autoriteiten niet verder komen dan de kade.

Aan de andere kant kunnen deze technieken ertoe bijdragen de afhankelijkheid van de arme mensen te verkleinen. Zo ontdekte onze pastoor tot zijn vreugde, dat zijn bakstenen binnen de kortste keren van de kade waren gestolen, en er her en der in de armste wijken nieuwe bakstenen huisjes verrezen.

De beweging voor sociaal aangepaste techniek wil bepaald niet de politieke strijd ontlopen. Ze wil integendeel nu eindelijk ook de technische ontwikkeling inzet maken van een politieke strijd.

De ervaringen van de beweging voor sociaal aangepaste techniek zijn ook voor ons in het westen van belang. Want wij moeten nog van de grond af aan leren, hoe wij concrete criteria kunnen ontwikkelen, om de techniek aan te passen aan de samenleving zoals wij die zouden wensen.

Weinig hebben, veel kunnen

In een ontwikkelingsland wonen over het algemeen veel arme mensen die graag willen werken. Zo'n land heeft een overvloed aan „arbeidskrachten” en een gebrek aan kapitaal. Moderne technieken vergen nu juist meestal weinig arbeid, terwijl de kosten van de investeringen (in de uitgebreide machineparken die door een paar man bewaakt worden) enorm hoog zijn. Wanneer zulke kapitaalsintensieve technieken in een ontwikkelingsland worden ingevoerd, dan moet het nodige geld geleend worden van het Westen; of men moet het hebben van de direkte investeringen van een multinationale onderneming. Zo versterkt de overdracht van een techniek de afhankelijkheid van een arm land, terwijl het werkloosheidsprobleem niet wordt opgelost.

Een techniek voor de Derde Wereld moet daarom in de eerste plaats voldoen aan het criterium van *geringe investeringskosten per arbeidsplaats*.

Westerse technieken zijn ingewikkeld. Ook daardoor wordt, bij de overplanting ervan naar de Derde Wereld, de afhankelijkheid vergroot. Want met de technieken moeten westerse deskundigen meekomen, om de apparatuur in werking te stellen en te onderhouden. Om deze afhankelijkheid ten opzichte van westerse deskundigen te verminderen zouden de in de Derde Wereld ingevoerde technieken *eenvoudig* moeten zijn *in gebruik en onderhoud*.

Als of de afhankelijkheid van buitenlands kapitaal en buitenlandse deskundigheid nog niet genoeg is, versterken moderne technieken ook nog eens de afhankelijkheid van ingevoerde olie, grondstoffen en onderdelen. Want behalve energie-intensief, zijn vele moderne technieken zo fijngevoelig, dat ze alleen met zeer bepaalde onderdelen en grondstoffen genoegen nemen. Symbolies hiervoor is de traktor, die in vele ontwikkelingslanden staat te roesten op het veld, om dat de juiste onderdelen ontbreken, of omdat er geen benzine meer is. Het derde criterium voor een aangepaste techniek is dan ook, dat *er zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van lokaal aanwezige energiebronnen, grondstoffen en onderdelen*. Een eenvoudige lamp, die wordt aangedreven volgens het principe van een fietsdynamo is hier het lichtgevende voorbeeld.

Als je technieken wilt aanpassen aan mensen, dan rijst de vraag, aan welke mensen. Veel westerse technieken zijn ontworpen voor de produktie van luxe goederen, die vrij duur zijn, maar waaraan men dan ook de nodige kwaliteitseisen kan stellen. Je moet een modieus kledingstuk bijvoorbeeld in de wasmachine kunnen stoppen, zonder dat het krimpt, of van kleur verschiet. In de Derde Wereld heeft alleen de elite genoeg geld voor modieuze kleren, én voor de wasmachine, waarin zij kunnen krimpen. Als men nu echt voor de arme mensen in de Derde Wereld wil produceren, dan zullen de afgeleverde produkten *goedkoop* moeten zijn; en *een reële verbetering moeten inhouden, zonder te voldoen aan opgeschroefde westerse kwaliteitseisen*.

Nu zijn wij in het Westen eraan gewend, onze behoeften te bevredigen door dingen te kopen. Een „konsument” is haast per definitie iemand met geld op zak;

Marlies ter Borg, die zoals gezegd samen met haar man Meerten een parttimebaan bij de studierichting heeft, is verantwoordelijk voor publicaties van deze richting zoals Barsten in de Groei, Economische Groei en Economische Macht, voor de nota Werkgelegenheid en het bankroet van Europa. Zij is moeder van Irene (15 maanden) en werkt tussen de bedrijven door aan een proefschrift over het gebruik in de vooruitgang. Adres: Oosterduinweg 29, Haarlem.

geld, dat hij eerst verdiend heeft door te werken aan de behoeftenbevrediging van een massa volstrekt onbekende mensen. In de Derde Wereld is dat, althans op het platte land, waar de meeste mensen wonen, anders. Een familie werkt daar in de eerste plaats voor de bevrediging van haar eigen behoeften, of voor mensen in de direkte omgeving. Voor dit soort veelzijdige werkzaamheden blijken die mensen een voor westerlingen verbazende kundigheid te bezitten. Welke westerse moeder kan nog met trots de uitzet tonen, die zij voor haar dochter bij elkaar heeft geweven? Mensen in zo'n dorpsamenleving hebben weliswaar weinig geld, maar zij kunnen veel.

Bij de overdracht van technieken uit het Westen heeft men hiervoor geen oog gehad. Er werden gewoon technieken voor massa-productie ingevoerd, technieken, die nu bepaald niet veel gebruik maken van de veelzijdige vermogens die in de Derde Wereld aanwezig waren. Technieken ook, die pas zin hebben in een geldeconomie, waar kopen en werken voor geld een overheersende rol spelen. Met die technieken moest dus ook de geldeconomie mee ingevoerd worden.

Dit had enorme gevolgen. In de eerste plaats werden mensen er vaak armer door, hoewel ze nu over een beetje geld beschikten. Zo resulteerde de invoering van gefabriceerd voedsel vaak in een verslechtering van het voedselpakket. Men koopt, mede uit prestige-overwegingen, de veel duurere ingemaakte voedingsmiddelen en moet dan zoveel tijd besteden aan het verdienen van geld of deze te betalen, dat er geen tijd meer overblijft om zelf voedsel te verbouwen en in te maken.

Het beruchte geval van de Nestlé-babies is een luguber voorbeeld van een dergelijke verarming. Moeders, die van het Westen en van Nestlé hadden geleerd, dat flesvoeding, zonet veel beter, dan toch in ieder geval veel slijker is dan borstvoeding, gingen op Nestlé-baby-melk over. Maar daarmee verdween hun vermogen om zelf hun baby te voeden. De borstvoeding liep terug. Toen de moeders geen geld meer hadden voor flesvoeding, gingen er babies dood van de honger.

Wil men de mensen in de Derde Wereld echt rijker maken, dan moet men daar technieken invoeren, die hen de mogelijkheid bieden tot zelfvoorziening. Het gaat om technieken die mensen in staat stelt hun eigen vermogens en arbeid om te zetten in iets wat voor henzelf of voor hun direkte omgeving nuttig is. Waar men naar moet zoeken is technieken, die op deze manier zinvol zijn zonder een ontwikkelde geldeconomie.

De gevolgen van de invoering van een geldeconomie reiken immers veel verder dan de economie. Het gehele, om arbeid en behoeftenbevrediging opgebouwde patroon van sociale relaties komt er door op de tocht te staan. Familie-banden worden aangetast, wanneer ieder „zelfstandig” wordt, doordat hij geld verdient. Hartelijkheid maakt plaats voor berekening. Waar een reiziger wist dat hij altijd gastvrij zou worden ontvangen, moet hij nu betalen voor onderdak en voedsel, zelfs bij zijn familie. Of hij ontdekt dat zijn vriend hem gesmeerd is, toen hij een reiziger zag verschijnen, om zichzelf de kosten te besparen die reiziger voedsel voor te zetten, dat hij net voor veel geld heeft gekocht, of dat hij zelf voor veel geld wilde verkopen.

Kleinschaligheid

Een manier om de betekenis van het geld te verkleinen is, zoals wij zagen, af te zien van grootschalige massaproductie, en technieken in te voeren, die de productie op kleine schaal, voor een kleine, lokale markt mogelijk maken. Kleinschalige productie heeft daarbij nog het voordeel, dat het aansluit bij de samenlevingsvormen op het platteland, die ook kleinschalig zijn. Door grootschalige productie daarentegen gaan die samenlevingsvormen kapot.

De vrouwen, die in de huisnijverheid, of in een kleine, nabijgelegen werkplaats iets nuttigs konden maken, terwijl hun kinderen om hen heen speelden, moeten

de kinderen nu, bij het uit werken gaan in de grote werkplaats veraf, achterlaten. De mannen trekken zelfs voor langere tijd weg uit het dorp, om in de grote fabrieken werk te vinden. Zelfs als men geen oog heeft voor de emotionele gevolgen van deze scheiding van werken en wonen, is deze al erg genoeg. Want het familie-leven wordt hierdoor niet alleen in emotioneel, maar ook in economies opzicht verstoord. De arbeidsverdeling binnen de familie, die de basis vormde voor de traditionele landbouw wordt zo in de war gebracht. Bepaalde essentiële taken worden niet of slecht uitgevoerd. Zo hakten de jonge mannen in delen van Afrika de takken af van hoge bomen, om ze te verbranden en dan als mest te gebruiken op het land. Toen de jonge mannen het dorp verlieten viel deze taak de oude mannen toe. Maar die konden niet meer in de bomen klimmen. Ze hakten daarom maar de bomen helemaal om. Zo ontstond er ontbossing en erosie van de grond.

Wanneer men nu, om deze verstoringen te voorkomen, de productie op kleine — familie- of dorpschaal — wil organiseren, dan zal men technieken moeten invoeren, die passen bij de kleine schaal waarop de samenleving zelf georganiseerd is.

Ook in andere opzichten moeten de in te voeren technieken aangepast worden aan de lokaal gegroeide relatie-patronen. Wanneer bijvoorbeeld de vrouwen van een dorp gewend zijn, elke dag bij de waterput een praatje te maken, dan heeft het weinig zin, nu elke huishouding van een eigen waterleiding te voorzien. Soms worden aangelegde kranen zelfs dichtgemaakt, en gaan de vrouwen toch weer naar de centrale waterbron aan te leggen in het dorp, zodat de vrouwen niet meer zover hoeven te lopen en verzekerd zijn van goed water én een gezellig praatje.

Technieken moeten passen bij de gewenste relatie-patronen.

Zelfrespekt

Behalve de sociale relaties is ook de lokale cultuur van belang, het geheel van waarden en normen. Lange tijd zagen wij westerlingen de niet-westerse waarden en normen als een kurieus bijgeloof, vermakelijk op zijn tijd, maar bepaald lastig als deze in de weg stonden van onze technieken. Bepaald ergerlijk kon het zijn als een stam zich verzette tegen de ontginning van een kostbare grondstof, omdat men er vreesde dat de goden zich zouden wreken op deze inbreuk op de heilige grond.

Nú gaan wij inzien, dat het juist óns gebrek is, dat wij de techniek hoger aansloegen dan allerlei waarden en normen die het leven zin en kleur gaven. Wij hebben ten onrechte steeds waarden en normen als „irrationeel” terzijde geschoven, zodra zij in de weg kwamen van de vooruitgang van de techniek. Het wordt tijd waarden en normen in ere te herstellen en ervoor te zorgen, dat zij de richting aangeven, waarin de technische ontwikkeling moet gaan. Dit geldt ook voor de overdracht van technieken naar de ontwikkelingslanden.

Natuurlijk gaat het er dan niet om, alle bestaande waarden en normen klakkeloos te aksepteren. Er zijn, zowel in onze cultuur als in die van andere volkeren opvattingen, die tot onmenselijke situaties leiden. Aan dié opvattingen willen wij de techniek níét aanpassen. Waarden en normen mogen best beoordeeld én veroordeeld worden. Maar dan wel op hun menselijkheid en niet op de vraag, of zij goed of slecht zijn voor de vooruitgang van de moderne techniek. Met de nodige voorzichtigheid kunnen wij dus stellen dat technieken moeten passen binnen het geheel van lokale waarden en normen.

Het aanpassen van technieken aan de situatie in de Derde Wereld wordt zo te zien geen eenvoudige zaak. Schumacher heeft ons een handige vuistregel gegeven, waardoor het misschien wat makkelijker wordt: „Eén aanpak zou kunnen zijn te beginnen met de bestaande technieken in de traditionele industrie en de

kennis van moderne technieken te gebruiken om ze op passende wijze om te vormen. Omvorming betekent het behouden van bepaalde elementen van de bestaande uitrusting, technieken en procedures..." Deze vuistregel gaat terug op een andere houding tegenover innovatie, tegenover het „nieuwe“, een benadering die kenmerkend is voor de beweging voor sociaal aangepaste techniek. Men breekt met de stelregel van „hoe nieuwer hoe beter“. Dat betekent echter niet, dat men in het andere uiterste vervalt en nu in plaats van het nieuwe, het oude, het bestaande gaat verheerlijken. Het gaat erom, in de techniek het menselijke evenwicht te vinden tussen vernieuwing en behoud. Want alleen zó is het mogelijk, dat de mensen op de voorgrond blijven staan.

„Het is helemaal verkeerd“ (aldus Schumacher), „aan te nemen dat arme mensen in het algemeen afkerig zijn van veranderingen; maar de voorgestelde verandering moet wel in de een of andere organiese betrekking staan tot wat ze al aan het doen zijn; en zij koesteren met recht wantrouwen en bieden weerstand tegen radicale veranderingen, voorgesteld door vernieuwers die hen uit de stad en vanachter hun bureau benaderen, zo in de geest van: „Ga uit de weg, en ik zal je laten zien hoe nutteloos je bent en hoe prachtig het karwei gedaan kan worden met een massa buitenlands geld en buitenlandse werktuigen.“ Zelfrespekt en zelfstandigheid wordt mensen alleen gegund, wanneer zij niet opzij hoeven te gaan voor technische vernieuwing; als zij zich thuis kunnen voelen bij die technische ontwikkeling, die, door een juiste combinatie van oude en nieuwe elementen, voor hún in hún samenleving, een daadwerkelijke verbetering inhoudt.

Wat doen wij?

Het aanpassen van technieken aan de Derde Wereld is niet iets, wat zover weg gebeurt, dat het ons westerlingen niet raakt. Integendeel, de strijd voor een sociaal aangepaste techniek is er één, die voor een belangrijk deel in de ontwikkelde landen zelf moet worden aangegaan.

In de eerste plaats zullen wij bereid moeten zijn, zelf serieus te beginnen met een aanpassing van technieken aan de door óns gewenste samenleving. Doen we dat niet, dan zal men in de ontwikkelingslanden ons ervan blijven verdenken dat wij hun met tweederangs spullen willen afschepen, terwijl de hyper-moderne technieken voor onszelf willen behouden.

Maar ook met de aanpassing van technieken aan de Derde Wereld hebben wij iets te maken, voorzover die technieken ook vanuit ons land overgedragen worden. Voor mensen die iets voelen voor sociaal aangepaste techniek zijn er al verschillende mogelijkheden hun gevoelens in daden om te zetten. Zo zijn er aan universiteiten en hogescholen groepen van studenten en stafleden ontstaan, die zich toeleggen op sociaal aangepaste techniek voor de Derde Wereld. Deze groepen werken samen in de stichting TOOL, waarvan PPR-lid Johan van der Heide voorzitter is. Behalve Johan in Eindhoven, zijn er ook in andere steden PPR-leden actief; Nol Brouwers in Enschede en Wim Riedijk in Delft.

Afgestudeerde ingenieurs kunnen hun krachten bundelen in het Koninklijk Instituut voor Ingenieurs. PPR-lid Erik Jan Tuininga deed daartoe een oproep in „De Ingenieur“, in het kader van een (door hemzelf samengestelde) artikelenserie over aangepaste techniek.

Al deze activiteiten van PPR-leden zouden ons haast doen vergeten, dat de PPR ook nog bezig is met parlementaire politiek. Ook daar valt het één en ander te doen. Zo heeft minister Pronk een subsidie in het vooruitzicht gesteld aan bedrijven, die onderzoek doen op dit gebied. Duidelijke criteria voor wat als aangepaste techniek geldt zijn er op het ministerie nog niet. Hierdoor bestaat het gevaar, dat de subsidie-aanvragers zelf invullen wat onder „aangepaste tech-

niek“ moet worden verstaan.

Volgens een studie van de OESO wordt er op een totaal van ruim zes miljard dollar voor onderzoek ten behoeve van de Derde Wereld slechts vijf miljoen aan aangepaste techniek besteed. Daarin moet verandering komen. Ook in Nederland. Zo moeten er bijvoorbeeld vertegenwoordigers van deze aanpak in de nieuwe sektorraad komen, die de Nederlandse regering over het onderzoek ten behoeve van de Derde Wereld gaat adviseren. Ook bij TNO, moet deze aanpak vertegenwoordigd worden. De nijverheidsorganisatie van TNO, moet deze aanpak vertegenwoordigd sation van TNO heeft zich tot doel gesteld, „het ten behoeve van overheid en industrie assisteren bij doelmatige hulp aan ontwikkelingslanden“.

De projecten van TNO op dit gebied ademen een engineering-technische-ekonomiese sfeer. Zo is er bijvoorbeeld een project voor de verwerking van ramee, een inheemse vezel, in tekstiel. Kriterium voor sukses is niet de voorziening in lokale behoeften, maar de verovering van een deel van de (wereld-)markt. De nieuwe stof, een combinatie van ramee en de kunstvezel polyester, wordt getest op „machinewasbaarheid“, een typies westerse opgeschroefde kwaliteitsnorm. Het wordt hoog tijd, dat TNO zich inzet „ten behoeve van de ontwikkelingslanden“, en daartoe technieken gaat ontwikkelen, die echt aangepast zijn aan de samenleving ter plaatse.

Selectieve groei

Dit alles is nog niet genoeg. Wij zijn in de PPR van mening, dat de ontwikkelingssamenwerking niet naast het overige sociaal-ekonomiese beleid mag blijven staan. Wij vinden, dat de totale ekonomiese ontwikkeling moet worden getoetst op de bijdrage daarvan aan de Derde Wereld. Met milieubehoud, welzijn en machtsverdeling vormt de ontwikkeling van de Derde Wereld, als onderdeel van de opbouw van een positieve vrede een thema, van waaruit wij tot een selectieve ekonomiese groei willen komen.

Een selectieve ekonomiese groei is niet mogelijk, zonder een selectieve technische ontwikkeling. Daarom zullen wij de gehele technische ontwikkeling mede moeten beoordelen op de vraag, of deze werkelijk dienstbaar is aan de Derde Wereld. Hiermee is dan ook het gehele overheidsbeleid ten aanzien van onderzoek en ontwikkeling in het geding.

Het betekent, dat kriteria voor sociaal aangepaste techniek een rol moeten spelen bij het toekennen van ontwikkelingskredieten, bij de keuze van speerpunten, en andere vormen van direkte steun aan innoverende bedrijven. Het betekent dat steun via semi-overheidsinstututen, zoals TNO ook vanuit dergelijke kriteria gericht moet worden. Hiertoe biedt het nieuwe centrum voor industriële innovatie een aardig aanknopingspunt. Want dit centrum is speciaal bedoeld voor kleinere bedrijven. En het is met name van de kleine, meer ambachtelijke bedrijven, die nog het dichtst staan bij de traditionele ekonomie in de ontwikkelingslanden, dat we op het gebied van de aangepaste techniek het meest te verwachten hebben. Een ommezwaai naar aangepaste techniek zal moeten worden voorbereid door aan universiteiten en hogescholen hiervoor meer ruimte te scheppen. Nu bestaat er alleen in Eindhoven een speciale vakgroep voor aangepaste techniek. Voor de rest is het vrijetijdsbesteding.

Er is dus voorlopig in Nederland genoeg te doen om ervoor te zorgen, dat onze bijdrage aan de technische ontwikkeling in de wereld wordt aangepast aan mensen; en wel in de eerste plaats aan die mensen, die tot dusver voornamelijk de schaduwzijden van de techniek hebben gezien.

Literatuur:

E. F. Schumacher . . . „Hou het Klein“;
Lectures on socially appropriate technology. uitgave TH-Eindhoven;
Artikelen-serie over Aangepaste Technologie in „De Ingenieur“ 21 en 28 okt. 1976.

INHOUD

3 ZACHTE REVOLUTIE

Meerten ter Borg beschouwt opnieuw zijn Zachte Revolutie, die een kritiek is op de manier waarop de westerse mensen hun problemen aanpakken en denken op te kunnen lossen; een kritiek ook op onze industriële, overspannen samenleving.

5 DE ZACHTE ANALYSE

Rien van Hoeve levert opnieuw commentaar op 'De Zachte Revolutie' van Meerten ter Borg en is van mening dat wetenschap en partij-ideologie voortdurend op elkaar betrokken moeten worden.

7 HARDE EN ZACHTE REVOLUTIE

De harde en de zachte revolutie vullen elkaar aan, meent Leo Jansen. Beide hebben elkaar nodig, beide ontmoeten grote weerstanden: de zachte revolutie door haar onmeetbaarheid, haar beperkte beïnvloedbaarheid, gepaard gaande met onzekerheid, terwijl de harde revolutie vooral emotionele weerstanden wekt.

8 AMORY LOVINS

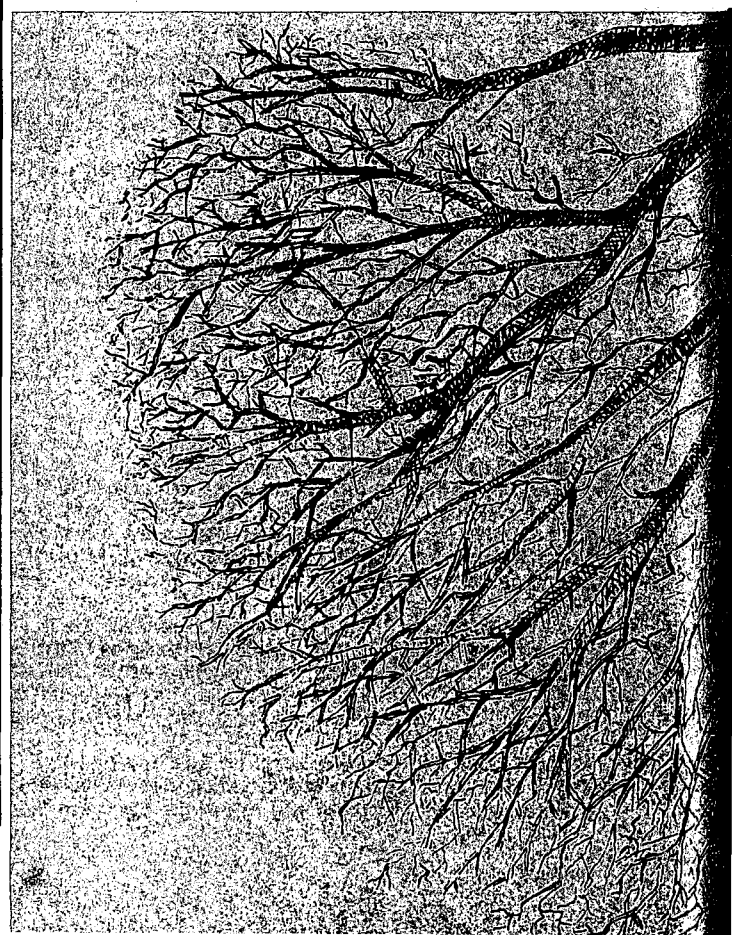
Marlies ter Borg wijdt een beschouwing aan 'Soft Energy Paths' door Amory Lovins. De enige oplossing, zo betoogt deze, voor de problemen rond milieu, macht, vrede en welzijn, die het harde energiepad met zich meebrengt is een innerlijke oplossing. Staande voor de afgrond moeten wij een stapje terug doen.

10 SELEKTIEVE GROEI

Maurits Henkemans geeft aan langs welke middelen men tot selectieve groei kan komen, hoe de economische ontwikkeling en de werkgelegenheid kunnen worden gestuurd.

13 SOCIAAL AANGEPASTE TECHNIEK

De technische ontwikkeling moet worden aangepast aan de mensen, en niet omgekeerd, aldus Marlies ter Borg; aangepast aan mensen vooral die tot dusver slechts de schaduwzijden van de techniek hebben kunnen zien.

lechte medeburger,

Tiel is geen wereldstad. Drumpt, Kapel-Avezaath en Wadenoyen
vrienden. Als U over straat gaat, zijn de mensen geen vreemden
voor U en U bent geen vreemde voor hen. Dit is de charme van
de kleine plaats, ze heeft haar eigen karakter.

We moesten dat maar zo houden, vinden we bij de P.P.R. We
hebben niet zo'n behoefte aan al die gemeentelijke plannen om
Tiel groot te maken.

Want bij zo'n kolossale uitbreiding (van 26.000 naar 45.000
inwoners!) gaat niet alleen de eigenheid van de bevolking ver-
loren, ook de omgeving wordt ernstig aangetast. Maar vooral
de stad zelf. Er moeten brede toegangswegen naar het centrum
komen, daarom moeten er niet minder dan 350 woningen
worden gesloopt. Goede, betaalbare woningen, in hoofdzaak
bewoond door onze arbeidende bevolking.

Nee, van ons hóéft Tiel niet zo groot. Wel moeten we bouwen
voor onze jonge gezinnen, vrijgezellen, oudere mensen en voor
allen die nog geen passende huisvesting hebben. We willen ook
werkgelegenheid aantrekken, dus moeten we woningen beschik-
baar houden voor al diegenen die hier met hun werk naar toe
komen.

Dit alles, en nog meer, vindt U vastgelegd in ons verkiezings-
program. Het is voor U beschikbaar. We willen U er ook graag
nader over inlichten. Kom eens langs in het verkiezings-
centrum, U bent er hartelijk welkom!

Bert Schijf

Verder:

4. Betoging tegen neutronenbom
6. Assen en Bovensmilde
7. Evaluatie verkiezingscampagne
10. Verdwijning van tropies regenwoud

BEGINT IN TIEL VOOR DE PPR DE VIKTORIE?

pag. 8 - 9

Volgende week: EKSTRA KONGRES én nieuwe start

pag. 4

PPRAK

PPR-Aktiekrant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Jan Heytel, Hans van der Neut, Louis Vuurboom.

redaktieraad: Alice de Gier, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Harm Lamberts, Walter van Opzeeland (eindredakteur), Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester.

productie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft.

redactie-adres: Walter van Opzeeland, Rapenburgerplein 67, 1011 VH Amsterdam, tel. 020-254434.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

voor abonnementen — à f 22,— per jaar — **Buro Politieke Partij Radikalen** Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

voor advertenties uitsluitend: Jan Heytel, Schreveliusstraat 68, Haarlem. Telefoon overdag (02505) 791, 's avonds (023) 31 41 60.

Studiebijeenkomst „Kerk en politiek”

De Stichting radikalenvorming organiseert op 16 en 17 december een studiebijeenkomst „kerk en politiek”. Deze bijeenkomst is een vervolg op de in februari van dit jaar gehouden studiebijeenkomst „Christenen en de PPR”.

Was toen de inhoud van en de werwing voor deze bijeenkomst nog vrij open, omdat we op dat moment

Opvangadressen gezocht

Sosjale Joenit en Release Den Haag zoeken voor hun hulpverlening opvangadressen.

Sosjale Joenit en Release worden gekonfronteerd met mensen, merendeels jongeren, die in probleemsituaties verkeren.

2 Wilt u meehelpen om mensen de

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Vrijdag

Onbegrijpelijk dat het gemeentebestuur van Amsterdam gemeend heeft de opening van het eerste stuk van de metro met zoveel feestelijk vertoon te moeten omringen. Niet alleen omdat het maar het eerste stuk is van de Oostlijn — die een deel van een heel de stad ondermijnend metronet had moeten worden, maar niet worden zal — maar ook omdat dit eerste stukje ondergronds loopt waar het voor heel wat minder geld ook bovengronds had kunnen lopen: als tram met een vrije baan, maar dat was Amsterdam te min. Rotterdam een tunnel — Amsterdam ook, Rotterdam een metro — Amsterdam kan niet achterblijven. Een kinderachtig gedoe.

Voor de feestelijke opening van dat stukje metro had het gemeentebestuur twee koninklijke hoogheden en een minister laten opdraven, die — dat dreigt een bedenkelijke Amsterdamse traditie te worden — met tomaten en (gemakkelijk afwasbare) verf werden begooid. Een fotograaf zag kans prinses Beatrix weg te trekken en voor besmeuring te vrijwaren, maar het is de vraag of die prinses nu ineens anders over fotografen gaat denken.

niet in staat waren een star programma op te stellen gezien de heterogene samenstelling van de groep Christenen in de PPR, nu zijn we wat wijzer geworden door de ervaringen van de bijeenkomst in februari.

mogelijkheid te geven op te komen voor zichzelf?

Biedt u dan aan voor tijdelijke opvang.

Graag willen we dan praten over de mogelijkheden en consequenties. RELEASE, Zieken 187, Den Haag, tel. 070-88 11 87.

SOSJALE JOENIT, Westeinde 46, Den Haag, tel. 070-39 99 43.

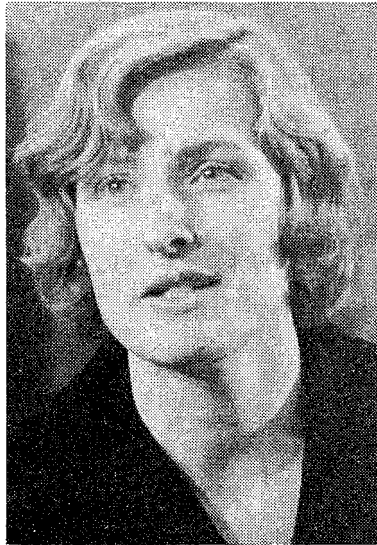
Belangrijker is dat de minister (alvorens door de verf te zijn getroffen, maar dat is niet relevant) Amsterdam voorhiel dat het een kadootje van bijna een miljard gulden van het Nederlandse volk heeft gekregen. Zoveel kost namelijk dit metrofragment, dat steeds duurder bleek te worden, maar dat is een ander verhaal. Amsterdam mag zijn metrolijn doortrekken, maar het moet daarbij blijven. Hoe het nu moet met die Schiphollijn, die zo nodig op het Museumplein moet eindigen blijft voorshands een open vraag. Die metrobouw is een trieste erfenis van een recent verleden toen men zich ook in Amsterdam blind staarde op een verderfelijke „meer, meer en nog eens meer” en voor de hand liggende alternatieven eenvoudig van de tafel veegde.

Zaterdag

Wat bezielt zo'n PvdA-kongres om ineens, zonder duidelijke aanleiding, zich — zij het met een kleine meerderheid — uit te spreken voor een republikeinse staatsvorm in ons land? Het partijbestuur vond deze kwestie ook niet opportuun. Wat moet in een republiek een gemeentebestuur als dat van Amsterdam (zie boven) beginnen als het royale luister wil bijzetten aan iets wat het als evenement beschouwt? Je zou dan een president niet alleen op grond van persoonlijke kwaliteiten moeten kiezen, maar ook op gezinssamenstelling en deze laatste zou spektakulair moeten zijn, de goegemeente moeten aanspreken. De vrouwelijke leden van het presidentiële gezin zouden gehouden zijn tot het in het openbaar dragen van duidelijke hoeden, ze zouden daarenboven het risico moeten dragen tijdens vertoef in Amsterdam met verf te worden besmeurd en ga zo maar door. Wie wil dat nog, vandaag de dag?

De studiebijeenkomst „kerk en politiek” is bedoeld voor een bepaalde groep Christenen in de PPR, nml. voor die mensen die actief zijn of willen worden in de kerken. Het is niet zo dat men de vorige studiebijeenkomst bijgewoond moet hebben om zich voor deze te kunnen opgeven. De beide studiebijeenkomsten staan los van elkaar. In de volgende PPRAK komt het programma voor deze bijeenkomst. Het is verstandig als men zich nu al opgeeft voor deze studiebijeenkomst, maar het kan eventueel ook na de volgende publikatie over deze studiebijeenkomst. De deelnemerskosten zijn f 30,— per persoon.

Ria Beckers

Onmogelijke vertoning

De als „duidelijk” aangeprezen verkiezingsuitslag van 25 mei én de daarna kennelijk bereikte programmatiese overeenstemming tussen PvdA, CDA en D'66 maken het voor de burgers volstrekt onbegrijpelijk waarom een koalitiëkabinet zo lang op zich moet laten wachten.

De drie onderhandelende partijen en de informateurs die het bij herhaling hebben laten afweten hielden onvoldoende rekening met de groeiende verontrusting bij de Nederlandse bevolking, die moet constateren dat ook een zodanige versterking van de grote partijen als op 25 mei tot stand kwam geen enkele zekerheid geeft dat er ook snel een werkzame regering komt.

De vertoning die we tot dusver hebben moeten beleven doet geen goed aan het vertrouwen dat de burgers van een democraties land in de politiek mogen stellen. Dit terwijl de sociaal-ekonomiese situatie en met name het probleem van de werkeloosheid naar de mening van de PPR-fraktie in de Tweede Kamer een krachtdadige en eensgezinde regering vereisen.

Het blijft daarom de vraag of

PvdA, CDA en D'66, gezien de aanzienlijke verschillen in programmatiese opstelling — die slechts wordt verdoezeld door de niet ingevulde compromissen van het door hun bereikte akkoord — wel in staat zijn een kabinet te vormen dat de grote problemen waar ons land voor staat ook kan aanpakken.

Aldus de strekking van een verklaring die de PPR-fraktie uitgaf na het afbreken van de informatie-opdracht van de heren Den Uyl en Veringa in een stadium dat een kabinet-Den Uyl II eindelijk in het verschiet scheen.

Scheen — want een week later kregen ook de nieuwe informateurs Verdam en Vrolijk alweer moeilijkheden met de

kwestie van de zetelverdeling. Moeilijkheden die voorspelbaar leken in de uitputtingsslag tussen partijen die zeggen te zijn veroordeeld met elkaar een regering te vormen. Al met al een onmogelijke vertoning.

Als PPR-fraktie blijven wij de voorkeur geven aan een progressief kabinet-Den Uyl, uitgaande van de programmatiese grondslag die is vastgelegd in het akkoord tussen PvdA en PPR en zoals wij in ons eerste advies van 31 mei al lieten weten.

De ontwikkelingen sindsdien hebben ertoe geleid dat wij ons meer dan ooit afvragen of een kabinet-Den Uyl II wel voldoende homogeniteit kan vertonen om de zekerheid te bieden dat het getwist van de formatie zich niet vanaf het begin zal voortzetten in het nieuwe kabinet.

En dan te bedenken dat er lieden zijn, die — van mening dat er te veel kleine partijen zijn — aan een „driestromenland” de voorkeur geven. Het elimineren van kleine partijen, al dan niet via gesleutel aan de kiesdrempel, zou de politiek duidelijker maken en de formatie gemakkelijker...

PPR voor nieuwe start

Volgende week: Ekstra kongres in Arnhem

Volgende week zaterdag, op 5 november dus, wordt in Muis Sacrum aan het Velperplein in Arnhem (tien minuten lopen vanaf het station) het ekstra partijkongres gehouden dat een nieuwe start voor de PPR moet gaan betekenen.

Ongeveer met dezelfde post als deze PPRAK komt het kongresboek met alle nodige informatie voor de kongresdeelnemers.

Het ziet er naar uit dat de belangstelling voor dit kongres groter dan ooit zal zijn. De afgelopen weken gonsde het in alle aktiecentra in den lande van activiteiten in verband met het ekstra kongres. Activiteiten die hun weerslag niet alleen vonden in vele tientallen amendementen, maar ook in het stellen van meer dan zeventig leden als kandidaten voor het nieuwe bestuur dat tijdens het kongres moet worden gekozen.

Het interim bestuur heeft bergen

werk moeten verzetten ter voorbereiding van het kongres, maar naar het zich laat aanzien is de organisatie dan ook in ieder opzicht voortreffelijk — tot en met de krèche toe...

Het kongres in Muis Sacrum zal 's morgens om tien uur worden geopend met een korte toespraak. Daarna zal de agenda worden vastgesteld, komen procedurevoorstellen ter sprake en worden nadere mededelingen gedaan. Volgens de planning begint de fraktievoorzitter om kwart over tien met haar kongrestoespraak en als zij na twintig minuten is uitgesproken begint het interim bestuur met zijn verantwoordiging, waarvoor een kwartier tijd is uitgetrokken. Om tien minuten voor elf kan, als alles volgens tijdschema verloopt, de behandeling beginnen van de voorstellen van de kommissie van zeven 'wijze men-

sen'. Tussen een en twee uur is de pauze gedacht.

's Middags wil men beginnen met de bestuursverkiezing. NN, de nieuwe voorzitter, zal volgens het programma om vijf uur een toespraak houden. Tijdens de pauze, benodigd voor het tellen van de stemmen, komen de bekrachtiging van de besluiten van de kerngroep inzake reglementen, financiën en kongresdata aan de orde en het rapport van de kerngroep-evaluatiekommissie.

Ook wil men in die pauze praten over de voorstellen van het interim bestuur inzake een nieuwe kongresplanning, over een reglementswijziging van de stuurgroep Raads- en Statenwerk, over de verkiezingscampagne 1978 en over moties, waarvan er al enkele (o.m. inzake de beleidsnota) binnen zijn gekomen.

Terreur in Zuid-Afrika

Tweede Kamerfraktie en Partijbestuur van de PPR zijn geschokt door de nieuwe akties tegen 19 organisaties die opkomen voor de rechten van de zwarte bevolking van Zuid-Afrika. Dat het regime Vorster ondanks alles door gaat met onderdrukking en geweld tegen mensen die voor vrijheid en gelijkheid staan is zo schandelijk dat het vraagt om massale aktie vanuit het buitenland. De PPR zal de nu ver-

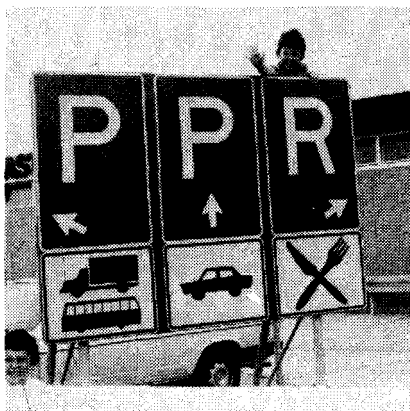
boden organisaties politiek en financieel steun verlenen.

De PPR vraagt de Nederlandse regering nu op zeer korte termijn konkrete stappen te ondernemen bij de EEG partners voor een economische en kulturele boycot van het Vorster-regime. Bovendien doet zij een dringend beroep op de Nederlandse regering druk uit te oefenen op de regering van Zuid-Afrika om de gevangenen leiders van Soweto

die thans gearresteerd zijn vrij te krijgen.

OPROEP AAN ALLE PPR-ERS!!!

Steun onze in nood verkerende vrienden, ze hebben hulp nu meer nodig dan ooit. We mogen ze nu niet in de steek laten. Giro 8685 van de diakonale raad van de Hervormde kerk te Utrecht. Onder vermelding: hulp Zuid-Afrika. Doe het.

PPR-leden kunnen in de Duitse Bondsrepubliek ook wel eens voor aangename verrassingen komen te staan. Zoals Harry van Berkel uit Goes, die ons deze foto stuurde, genomen bij een Raststätte ofwel weghostaurant.

Aktie tegen neutronenbom

'Verhoogde stralingswapens' en 'wapens die nevenschade aan bevriende mensen en voorwerpen zouden doen verminderen'. In dit soort bedekte termen is de laatste tijd geschreven en gesproken over de neutronenbom. Een rookgordijn van onduidelijkheid. Mede daarom is in Europa de discussie over de neutronenbom zo laat op gang gekomen.

Hopelijk niet te laat. Op dit moment is de neutronenbom al in vergevorderd stadium van ontwikkeling. De beslissing over te gaan tot produktie moet nog worden genomen door de Amerikaanse regering. President Carter heeft toegezegd dat de Europese NAVO-landen in de procedure zullen worden gekend.

Wat dit precies inhoudt is onduidelijk. Want formeel kan alleen de Amerikaanse regering beslissen over de produktie. Na de enthousiaste verhalen van NAVO-topfunctionarissen als generaal Haig en sekreta-

ris-generaal Luns is onder druk van de uitvoerige publieke discussie het tijdstip van de beslissing over mogelijke produktie enige tijd vooruitgeschoven.

Niet iets om dol-enthousiast over te worden, maar toch een lichtpuntje, want dit uitstel geeft ons de tijd om met nog meer argumenten, met nog meer klem, nog meer mensen in aktie te komen.

Op 5 november (dezelfde dag dus als het ekstra kongres van de PPR) begint om twaalf uur in de Merwedehal in Utrecht een grote manifestatie tegen de neutronenbom, georganiseerd door PPR, PvdA, D'66, PSP, CPN, IKV en Pax Christi.

Daarnaast is ook een handtekeningnaktie aan de gang van de Initiatiefgroep Stop de neutronenbom, Derde Hugo de Grootstraat 16 Amsterdam, tel. 020/863988.

KOMMISSIE

Allemaal op naar het kongres, volgende week. Zal de PPR een nieuwe, duidelijke koers gaan varen? Het antwoord is aan de kongresgangers. De kommissie van Zeven heeft een aantal uiterst evenwichtige stellingen gefabriceerd, die wat reliëf krijgen in de beschrijving van de probleemstelling die er aan vooraf gaat en in de toelichting op de stellingen. Men kan niet zeggen dat het rapport van de kommissie opzienbarend is. Het is in feite een bevestiging van de plaats die de PPR door de jaren heen, vanaf haar oprichting straks tien jaar geleden, heeft willen innemen. Maar het bevestigen hiervan is blijkaar toch nodig geweest en het is te verwachten dat het kongres ook in deze richting zal koersen. Van typies nieuwe impulsen kan niet gesproken worden. Het kongres zal, als er geen andere voorstellen vanuit de aktiecentra komen, een stabilisatie zijn die nodig is voor het maken van opnieuw een sprong voorwaarts, waarbij het nieuw te kiezen partijbestuur een beslissende rol moet spelen.

LEIDING

De PPR heeft nu meer dan ooit een bestuur nodig, dat leiding geeft. Leiding geeft aan al die gedachten en ideeën die binnen de PPR aanwezig zijn, die opnieuw moeten worden geformuleerd, die opnieuw tot pasklare munt moeten worden omgezet om als handvat te kunnen dienen voor de vele mensen die mee een antwoord willen geven op de crisis waarin onze samenleving zich bevindt. De politieke partijen met miljoenen stemmen, die versterkt in het parlement zijn gekomen, hebben veel mensen de indruk kunnen geven, dat ze in staat zouden

zijn de problemen waarvan de kiezers zich bewust zijn, aan te pakken. Voor het aanpakken van de problemen is macht, dus getal, en een flinke bagage aan ideeën nodig. Dat de kiezers dit keer vooral hebben gelet op het eerste element en minder op het tweede, kan men betreuren; het is wel realiteit. De teleurstelling over de slepende kabinetsformatie is daarom des te groter. Het grote getal blijkt geen garantie voor politieke daadkracht te zijn.

En als er straks een regering is, is alle glans en enthousiasme er al lang af. Den Uyl heeft er in zijn rede tot het PvdA-kongres op bijna emotionele wijze op gewezen, dat een miljoen meer mensen naar de stembus waren gekomen op 25 mei. Mensen die moeten hebben gedacht dat het dit keer wel de moeite waard was. In de ijver van de PvdA de gevoelens van die mensen in beleid om te zetten, en dat is als we Den Uyl goed begrijpen de oorzaak van de houding van de PvdA in deze formatie, vervreemdt men juist diezelfde mensen weer van zich. Een moeilijke zaak.

BELEID

Het PvdA-kongres heeft intussen de economiese groei als oplossing voor alle problemen in het beginselprogramma aan de kant gezet. Voordat dit in beleid zal worden omgezet, kan nog wel eens heel wat tijd moeten verstrijken. Ik denk met een merkwaardig gevoel terug aan de onderhandelingen over het regeerakkoord die PvdA en PPR begin van dit jaar voerden. Een PPR, die geheel in de lijn van het nieuwe beginselprogramma van de PvdA, vocht voor een economiese paragraaf die recht zou doen aan de problemen van de groei-ekonomie en een PvdA-delegatie, die de onverbreekelijke band

tussen milieu, werkgelegenheid, derde wereld en ekonomiese orde wel met de mond beleeft, maar voor geen prijs wilde omzetten in een politiek program. Ook in het CDA zijn er mensen die de groei-ekonomie willen afzweren en voor een houdbare samenleving kiezen. Ik geef toe, dat ik bij het noemen van namen nauwelijks verder kom dan die van prof. Goudzwaard, en ik weet ook dat één zwaluw nog geen zomer maakt, maar hij wordt door het CDA wegens zijn ideeën niet uitgespuwd.

TERRORISME

Behalve in het denken over ekonomie en ekologie kan de PPR haar bondgenoten vinden onder die mensen, die achter de problemen van terrorisme en afpersing niet slechts van de duivel bezeten mensen zien, maar ook en vooral onze eigen onrechtvaardige en uitbuitende maatschappelijke systemen. Mensen die verbanden zien met het gebrek aan een werkelijk gesprek over wat we eigenlijk aan het doen zijn, mensen die er onder lijden dat elke vorm van menselijk protest wordt weggevoerd onder de ijzeren logika van het systeem. Laten we blij zijn dat we een premier hebben die deze kant van de zaak er onmiddellijk bijhaalt als hem gevraagd wordt naar een afdoende bestrijding van het terrorisme.

Bij alle crisisverschijnselen waarmee wij te maken hebben kan men op twee manieren reageren: men kan ze als schoonheidsfoutjes beschouwen die kunnen worden weggewerkt door vervolmaking van het systeem, men kan ook teruggrippen naar de oorzaken van de problemen: Het verkeerde gebruik van de materie en het overheersen van mens en natuur.

linksaf
en
omhoog

door Kees Waagmeester

GESPREK

Om nu terug te keren naar de positie waarin de PPR verkeert: het is mijn heilige overtuiging, dat wij het gesprek aan moeten met al die mensen die bereid zijn terug te grijpen naar de oorzaken van de problemen. Ook mensen die die bereidheid niet hebben moeten we op vriendelijke wijze tot een gesprek dwingen. We moeten op onze studiebijeenkomsten, optredens en publikaties CDA'ers en PvdA'ers uitnodigen en de discussies met ze aangaan. Als onze zorg en onze aanpak er één is die de aandacht van vele mensen verdient, dan kunnen we die slechts krijgen door middel van een serieus gesprek, niet om anderen de les te leren, maar om van anderen een les te leren.

Deze houding van willen leren van mensen die de bereidheid hebben naar de oorzaken van de problemen te kijken maar die toevallig niet tot ons kleine kringetje behoren, is de meest vruchtbare voor ons eigen denken en ook voor de invloed van de argumenten die wij kunnen aandragen. Het is er kortom één, waarbij men kans heeft serieus te worden genomen, omdat men anderen serieus neemt.

Kamer tegen openbaar debat politieoptreden

Bij de interpellatie van de PSP'er Bram van der Lek in de Tweede Kamer over de zoekakties van de politie in Assen en Bovensmilde is — met alleen de stemmen van D'66, PPR en PSP vóór — de volgende, door Ria Beckers en Bram van der Lek ingediende motie verworpen door de Kamermeerderheid, die een openbare discussie over het politieoptreden ongewenst vond:

„De Kamer, gehoord de discussie over de zoekakties naar wapens te Assen en Bovensmilde op 10 september en de inval in het Pattimuragebouw in de nacht van 8 op 9 september;

van mening, dat het gebruik van massaal politieoptreden als middel bij, hetzij de handhaving van rust en orde, hetzij de opsporing van strafbare feiten, steeds zeer zorgvuldig dient te worden afgewogen tegen de nadelen die daaraan zijn verbonden;

van mening, dat niet is aangetoond dat de ordeverstoringen en strafbare feiten te Assen niet op andere wijze hadden kunnen worden bestreden;

van mening, dat andere oplossingen temeer mogelijk waren geweest, wanneer vóór de week, waarin de gebeurtenissen plaatsvonden, maar ook nog tijdens en na de ongeregelde overleg was gepleegd met vertegenwoordigers van de Zuid-Molukse gemeenschap;

tevens van oordeel, dat de wijze van uitvoering van de inval en zoekakties op verschillende punten voor kritiek vatbaar is;

verzoekt de regering maatregelen te nemen waardoor in de toekomst, met behoud van voldoende garanties voor de rechtsbescherming van alle burgers:

1. een zorgvuldige afweging van de noodzaak van massaal politieoptreden wordt gegarandeerd, waarbij met name alle mogelijkheden om op vreedzame wijze en door goed overleg tot dezelfde resultaten te komen in de beschouwing worden betrokken.

2. bij de uitvoering maximale aandacht wordt geschonken aan de minimalisering van geweld en de beperking van overlast voor allen tegen wie geen directe bedenkingen bestaan.”

Minister de Gaay Fortman, van binnenlandse zaken en van justitie, kreeg in de Kamer alle steun van de CDA'er Schakel, die het „mondeling overleg” van drie kamercommissies met de minister, twee dagen vóór de interpellatie, over deze kwestie voldoende vond. Van zo'n mondeling overleg wordt wel-

iswaar een verslag gepubliceerd, maar het speelt zich niet in de openbaarheid af en dit laatste vormde ook voor D'66 een reden om vóór de motie te stemmen.

PPR Drente

Al met al heeft de Kamermeerderheid hiermee geweigerd een oordeel uit te spreken over het omstreden optreden van de politie in Assen en Bovensmilde en het de verantwoordelijke ministers (in één persoon verenigd) gemakkelijk gemaakt.

De situatie in Assen en Bovensmilde had het provinciaal bestuur van de PPR in Drente al eerder aanleiding gegeven tot het uitgeven van de volgende verklaring:

Als bestuur van de PPR Drente spreken wij onze diepe bezorgdheid uit over de eskalatie van geweld, zoals die zich de afgelopen tijd in Assen en Bovensmilde heeft voorgedaan.

Er dreigt een situatie te ontstaan van voortdurende confrontatie tussen Nederlanders en Zuid-Molukkers, tussen de Zuid-Molukse gemeenschap en de Nederlandse overheid.

Zowel Nederlanders als Zuid-Molukkers lijden onder het geweld. Nederlanders voelen zich bedreigd en geterroriseerd door groepen Zuid-Molukkers en bovendien nog in de steek gelaten door de Nederlandse overheid, terwijl de Zuid-Molukse gemeenschap in zijn geheel de akties van de politie als grievend heeft ervaren.

De gevolgen van dit alles kunnen naar ons oordeel niet anders zijn dan verdergaande polarisatie, verdere verstoring van de menselijke verhoudingen, verdergaande eskalatie van geweld.

Wij wijzen derhalve het geweld als

middel om politieke vraagstukken op te lossen volstrekt af.

Dit geldt zowel het geweld van groepen Zuid-Molukkers in de vorm van brandstichting, intimidatie, wapengebruik, als de wijze waarop de overheid reageerde. De overval op Pattimura bijvoorbeeld was niet gerechtvaardigd, gegeven de toestand van betrekkelijke rust.

Wij vrezen dat het overheidsbeleid onduidelijk en onevenwichtig zal blijven zolang het wezenlijke vraagstuk buiten de aandacht blijft. Naar ons oordeel is het voor de overheid nu de hoogste tijd een gesprek met de Zuid-Molukse gemeenschap aan te gaan op basis van de volgende uitgangspunten:

1. De Nederlandse overheid erkent dat het Zuid-Molukse vraagstuk niet alleen een sociaal-kultureel maar in de eerste plaats een politiek probleem is,
2. De Nederlandse regering erkent voor alle volkeren, dus ook voor het Zuid-Molukse volk het recht op zelfbeschikking.

Wij roepen de Zuid-Molukse gemeenschappen in Assen en Bovensmilde op, af te zien van verder geweld en terug te komen op het besluit tot verbreking van contacten met de overheid, met politieke en andere Nederlandse organisaties. Tenslotte vragen wij ook aandacht voor de problemen van zich bedreigd voelende Nederlanders in Assen en Bovensmilde.

Zij mogen misschien een tijdelijke genoegdoening hebben ervaren voor geleden onrecht; ook voor hen geldt: Alleen blijvende oplossingen van de problemen hebben werkelijke betekenis.

Het is onze vaste overtuiging dat duurzame oplossingen alleen bereikt kunnen worden, wanneer de overheid bereid is tot een gesprek op basis van eerder genoemde uitgangspunten.

PPR tegen diskriminatie homoseksuelen

Het bestuur van de PPR is zeer verontrust over de beknotting van de rechten van homoseksuelen, veelal als gevolg van de 'heksenjacht' van Anita Bryant in de Verenigde Staten.

Het is ongehoord dat mensen geen gelijke rechten krijgen of houden op het gebied van huisvesting, arbeidsbemiddeling, sociale voorzieningen e.d., alleen wegens het feit dat zij anders liefhebben dan het merendeel van de bevolking. Dit beschouwt de PPR als een aantas-

ting van de rechten van de mens. Immers iedere mens moet het recht hebben om op eigen wijze vorm te geven aan zijn of haar relaties.

Het verwerven en verdedigen van dit recht maakt internationale aktie noodzakelijk. Daarom onderschrijft en steunt de PPR de doelstellingen en aktie van de Stichting Vrije Relatierechten. Voor de Nederlandse situatie bepleit de PPR tevens een algemene anti-diskriminatie wetgeving, waarin ook de diskriminatie wegens seksuele geaardheid strafbaar wordt gesteld.

Evaluatie van de verkiezingskampagne

Voor de volgende verkiezingskampagne zou de PPR niet één, maar twee centrale landelijke groepen moeten vormen: een 'denkclub', die strategie en beleid vaststelt, en een 'werkclub', die organisatorische uitvoerende vorm geeft aan het beleid. Voor de provinciale statenverkiezingen van volgend jaar is het daarbij nog aan te bevelen een groep te vormen, bestaande uit de elf provinciale campagneleiders om met hen ideeën voor de campagne te bespreken en van daaruit te bepalen welke centrale organisatie vereist is.

Aldus Michel van Hulst, campagneleider bij de Tweede Kamerverkiezingen van dit jaar, in zijn evaluatierapport. Hij vindt het ongewenst dat de campagnekommissie vrijwel samenviel met een groot deel van het partijbestuur. Daardoor verviel dit bestuur als groep waaraan moest worden gerapporteerd en daardoor viel ook de mogelijkheid uit beslissingen van de campagnekommissie in het partijbestuur nog eens te toetsen. Dit is volgens Michel van Hulst een onjuiste kumulatie van functies. Bovendien hadden de mensen die deze functies in hun vrije tijd combineerden daardoor te veel te doen en kwam het feitelijke werk in de campagnekommissie meestal neer op de campagneleider, op Doeke van Egten, Ernst Veen, Frans Schulte, Louis Vuurboom en de vrijgestelden. In de door Michel van Hulst voorgestelde 'denkclub' zouden de partijvoorzitter, de lijsttrekker en eventueel fractievoorzitter, de campagneleider, een public relationsman, een reclameman en de campagne-penningmeester moeten zitten. In de campagne van dit jaar

verleenden Rob Compter en zijn staf van het public relationsbureau Publem te Eindhoven assistentie bij de vormgeving van een deel van het kampagnemateriaal en de advertenties. Zij waren echter niet betrokken bij de opzet van de campagne, bij het werk dus van de voorgestelde 'denkclub'.

Hijgerig

Hoe de partij zich op de beste wijze, dat wil zeggen met zoveel mogelijk kiezersrendement, zichtbaar kan maken is een vrijwel niet te beantwoorden vraag. Michel van Hulst wijst er op dat D'66 in vele plaatsen vrijwel niets deed en toch zes maal meer stemmen behaalde dan de plaatselijk zeer actieve PPR-leden. Een antwoord op die moeilijke kwestie zou moeten zijn: minder te doen aan wat hijgerige verkiezingskampagne en meer te doen aan de lange-termijnactiviteiten. Dat wil zeggen: meer onderzoek, meer oog hebben voor en doen aan de beeldvorming van de partij (daarom inschakelen van een professionele public relations- en advertentiemanager?), aan voorbereiden en voortdurend beschikbaar hebben van informatiemateriaal, meer het hele jaar door de aanwezigheid van de partij in het land markeren. Het publiek toetst een partij op zijn inhoud en pas daarna op zijn politiek-strategische opstelling. Voor het grote publiek was in 1977 niet meer het PPR-beeld aanwezig zoals dat in 1972 was: een plezierige partij, gericht op milieu en vrede, met een sterke basis in groepen progressieve christenen. Een partij van mensen, die zonder drammerig te zijn, uit was op het vinden van originele oplossingen voor nieuwe noden.

In de beeldvorming was de PPR in 1977 een partij geworden voor uiterst kritische, links van de PvdA opererende mensen, terwijl — aldus Michel van Hulst — kiezersonderzoek aangaf dat onze aanhang in meerderheid te vinden zou zijn tussen PvdA en CDA. De klap op de vuurpijl noemt hij het kongresbesluit van 16 april, zes weken voor de verkiezingen, waarbij de PPR besloot 'nooit' te zeggen tegen het CDA, terwijl in het voorafgaande half jaar daarover wel bij herhaling gericht was gepraat, maar het besluit steeds de andere kant uit viel.

Strategie

Voor iedere volgende campagne valt hieruit, aldus Michel van Hulst, te leren dat zo kort voor de verkiezingen geen nieuwe strategische beslissingen moeten worden genomen. De inhoudelijke boodschap van de PPR is niet overgekomen.

Voor de mensen ging het er duidelijk om Ome Joop aan meer stemmen te helpen dan 'die griezel van Van Agt', die anders het premierschap zou kunnen opeisen. Bij dat dilemma heeft de PPR zichzelf buiten de lijnen geplaatst door bij voorbaat te verklaren dat de PPR-stemmen niet mee zouden tellen bij de afweging tussen Ome Joop en Van Agt. Geen enkele campagneinhoud zou hiertegen bestand zijn geweest.

De campagne leed extra schade doordat velen in de partij er niet meer in geloofden, het kongresbesluit onverstandig vonden; zo niet inhoudelijk onverstandig, dan toch kiezers afstotend. In de provinciale evaluatiebijeenkomsten bestond hierover vrijwel eenstemmigheid. De campagneleider schatte tijdens een bijeenkomst van de campagnekommissie van 19 april, drie dagen na het kongresbesluit, het maximaal nog bereikbare resultaat op drie zetels, wat haast nog een te optimistische schatting was.

Draaiboeken

De kwaliteit van de organisatie liet volgens het rapport van Michel van Hulst eveneens vaak te wensen. Vlekkeloos zal deze uiteraard nooit worden aangezien het meeste werk altijd zal worden gedaan door vrijetijdsbesteders. Een goed punt noemt hij de 'draaiboeken' die echter vaker dan eens per maand en regelmatig zouden moeten verschijnen. Men zou zich dan echter ook aan de draaiboeken moeten houden.

Wie wil in campagnekommissie

GEVRAAGD:
enige enthousiaste radicalen met organisatievermogen en veel vrije tijd.

GEBODEN:
enkele plaatsen in de nieuwe te formeren campagnekommissie, en dus:
— de uitdaging van een verkiezingskampagne en
— de boeiende contacten met partijgenoten over het gehele land.

BELANGSTELLING?
Zij die weten te organiseren, over behoorlijk veel vrije tijd beschikken en zich willen inzetten voor de verkiezingskampagne van voorjaar 1978 worden verzocht per omgaande te reageren: Partijbestuur a.i., Singel 277, Amsterdam, t.a.v. Erik Akkermans.

PPRoverijssel

Het oktobernummer van PPRoverijssel kondigt aan dat op 20 januari 1978, waarschijnlijk in Deventer, het provinciaal 'najaarskongres' (ietwat vertraagd) zal worden gehouden, dat uiteraard in het teken staat van de statenverkiezingen op 29 maart. De actiecentra worden verzocht alvast te denken over thema's als:

- verkeersveiligheid in Overijssel;
- werkloosheid;
- kleinschaligheid in het onderwijs;
- kleinschaligheid in het ambacht (o.a. de buurtwinkel i.p.v. de supermarkt);
- woonerven;
- kolencentrales over de grens, enz.

Dit om gezamenlijk een provinciaal program tot stand te brengen.

Begint in de stad van Flipje

Op 21 september zijn in Tiel tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen gehouden. Die waren nodig omdat per 1 januari de dorpen Wadenoyen en Kapel-Avezaath bij Tiel gevoegd zullen worden. De voor de PPR zeer opmerkelijke uitslagen bij deze verkiezing waren voor de PPRAK aanleiding te gaan praten met de Tielse lijsttrekker Bert Schijf. Immers de PPR haalde bij de jongste verkiezingen 4 procent van de stemmen en kwam zegge en schrijve 39 stemmen te kort voor een raadszetel. Bij de raadsverkiezingen van 1974 kreeg de PPR 3,6 procent en bij de kamerverkiezingen in mei 1,6 procent van de stemmen. Het resultaat nu was dus nog beter dan dat van drie jaar geleden en betekende meer dan een verdubbeling vergeleken met de uitslag van ruim drie maanden daarvoor. Hoe hebben ze dat daar in Tiel klaargespeeld en begint voor de PPR in de stad van Flipje weer de victorie?

Telefonies hadden we afgesproken dat we elkaar in de stationsrestaurant in Utrecht zouden ontmoeten. Afgaande op de stem had ik me een voorstelling gemaakt van Bert Schijf, lijsttrekker van de PPR bij de op 21 september gehouden tussentijdse verkiezingen in Tiel. Door z'n stem en manier van praten had hij bij mij onwillekeurig het beeld opgeroepen dat de PPR voor veel mensen heeft: een partij van jonge, enthousiaste, alternatief geklede vormingswerkers, die niet helemaal en soms helemaal niet met beide benen op de grond staan.

Ik was iets eerder in Utrecht en dat was maar goed ook. De man die doelbewust op me afkwam, had zich kennelijk een beter beeld van mij gevormd dan ik van hem. En toen we aan de praat raakten over de PPR en hoe ze daar in Tiel zo kort na een forse verkiezingsnederlaag weer terugkwamen, tekende zich voor mij iemand af, die ik misschien het best kan typeren als een radikale, nuchtere realist, die vertrouwen weet te wekken. En dat zou wel eens een belangrijke reden kunnen zijn van het betrekkelijke succes van de PPR in Tiel.

Betrekkelijk?

Ja, want in de eerste plaats waren er 39 stemmen te kort voor een zetel in de gemeenteraad. Maar in de tweede plaats hebben op 21 september 2100 mensen niet op de PvdA gestemd die dat bij de gemeenteraadsverkiezingen in mei wel deden. En de PPR kreeg er maar 250 bij.

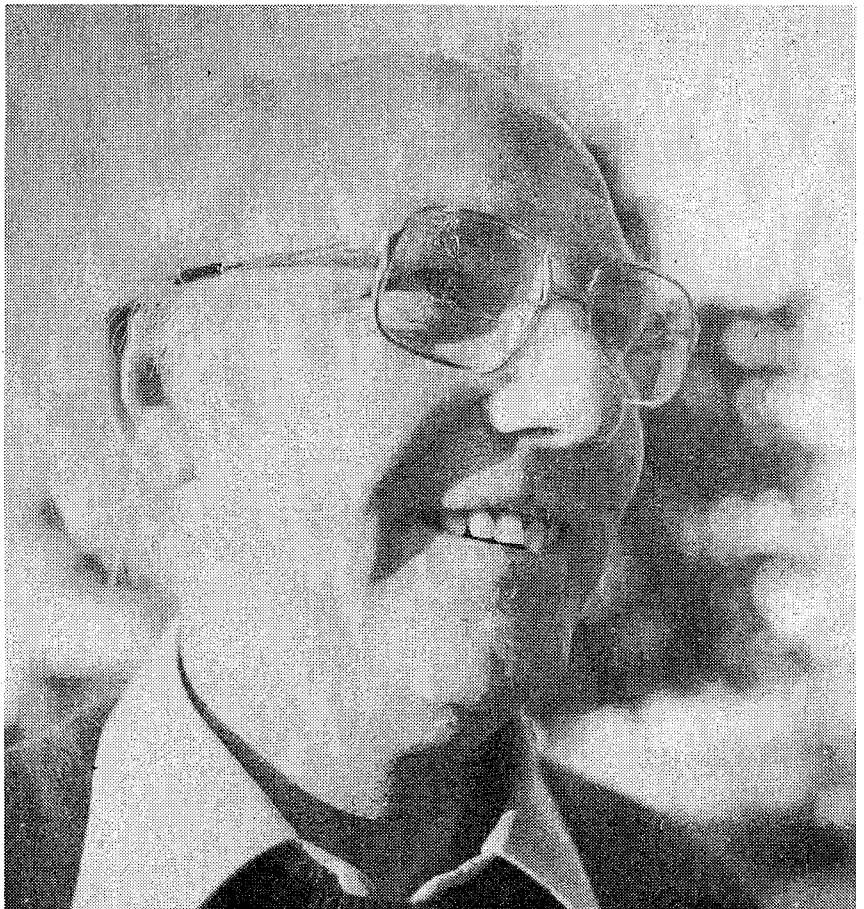
Bert Schijf: „De PPR zal het zich ernstig aan moeten trekken, dat het gezicht van onze partij de arbeiders kennelijk niet aanspreekt. Twintig procent van de kiezers die in mei wel stemden, bleven nu thuis. Het geeft toch te denken dat wij als

linkse partij geen aantrekkingskracht hebben op de gewone mensen. We zullen ons dan ook veel meer op die mensen moeten richten. Niet alleen maar zeggen dat het om mensen gaat, maar er ook naar doen.

We moeten in actie komen voor oude mensen die in hun huizen on-

der ons willen blijven wonen, voor die gehandicapte jongen die in zijn buurt wil blijven wonen, omdat hij zich verloren voelt in zo'n nieuwbouwwijk. We moeten opkomen voor de mensen die in onze maatschappij op de tocht staan: de alleenstaanden, de niet-standaardgezinnen, voor wie die oude huizen van voor de oorlog juist zo prima geschikt zijn. De nieuwbouw is allemaal voor standaardgezinnen: man, vrouw, twee kinderen en een hond. In Tiel hebben we gezegd: we zijn tegen gettovorming. We moeten de jongeren en ouden van dagen niet dwingen bij elkaar te gaan wonen. Laat ze door elkaar wonen. Daarom hebben we ons gekeerd tegen de afbraakplannen in Tiel.

In een folder aan de kiezers hebben we geschreven: Natuurlijk, er moet gebouwd worden. Teveel mensen hebben geen goed huis. Vooral jonge mensen, onvolledige gezinnen en oudere mensen krijgen geen kans. Juist aan die groepen is de afgelopen jaren veel te weinig gedacht. De gemeente wil nu in 23

Or de PPR weer de viktorie?

jaar 6500 woningen bouwen. Tiel moet groeien, zeggen ze, van 26.000 inwoners naar 45.000. Maar dat betekent dat er zo'n 5000 auto's bijkomen en daarvoor moeten doorbraken gemaakt worden in oud-Tiel. Drie- tot vierhonderd betaalbare woningen moeten gesloopt worden. Woningen die vooral zo geschikt zijn voor de groepen mensen die ik zojuist noemde."

„Moet Tiel wel zo hard groeien? De PPR vindt van niet. En niet omdat kleiner knusser en gezelliger is, maar omdat de plannenmakers van verkeerde cijfers uitgaan. We zitten nog met gemeentelijke uitbreidingsplannen die gebaseerd zijn op een groei van de Nederlandse bevolking tot ongeveer 23 miljoen. Maar het is veel reëler om rekening te houden met een daling van het aantal Nederlanders rond de eeuwwisseling.

Van 1961-1976 daalden de geboorten met maar liefst 40 procent, en het sterftecijfer gaat weer iets omhoog. Het geboorte-overschot is van 1,65 procent in de periode 1945-1954 gedaald tot 0,45 procent in 1976.

In ons verkiezingsprogramma hebben we geschreven dat we twee eeuwen terug moeten gaan om dergelijke getallen ook te vinden. Het is aannemelijk dat het geboortecijfer zal blijven dalen. Al was het alleen maar omdat er sinds 1961 ook minder aanstaande moeders geboren zijn. Zo'n 23 jaar na 1961 heeft die daling van het geboortecijfer dan de neiging nog sterker te dalen. Want minder moeders krijgen dan minder kinderen.

In de jaren tachtig zal de Nederlandse bevolking dan ook maar met enkele honderdduizenden stijgen. Na 1990 moet met een daling rekening worden gehouden. De schatting is dat rond 1993 het maximum aantal Nederlanders van 14,5 miljoen bereikt zal zijn en dat het er in 2000 niet meer dan zo'n 14,2 miljoen zullen zijn. Zelfs de allerlaagste plannen gaan nog uit van bevolkingscijfers die op zijn minst anderhalf miljoen te hoog liggen."

„De Studiestichting van de PPR en PPRAK zouden de komende tijd ruime aandacht moeten besteden aan de betekenis van deze bevolkingscijfers. Voor uitbreidingsplannen, wegenbouw, de Markerwaard, de inrichting van onze produktie en tal van andere zaken heeft dit ingrijpende gevolgen. We zullen tot kleinschaligheid gedwongen worden. Wat vijf jaar geleden theorie was, wordt nu werkelijkheid. Het gaat er niet meer om de werkelijkheid te veranderen, maar hoe passen we ons aan de werkelijkheid aan! Dat

Lijsttrekker Bert Schijf over verkiezings-sukses

moeten we de kiezers toch zonder gebruik van moeilijke woorden uit kunnen leggen?"

Behalve die sloop van oude woningen speelde in Tiel ook de zaak-Verdugt. Vorig jaar ontsnapte een wolk landbouwgif uit een gifloods van deze chemiese fabriek die in het centrum van Tiel staat. Pas toen de bomen doodgingen en de omwonenden ziek werden, kwam de gemeente in actie. Tot dan had de controle volledig gefaald. Verdugt had geen vergunning voor de produktie van het gif op die gevaarlijke plaats. De PPR heeft geen actie gevoerd voor het verdwijnen van de fabriek, niet alleen maar geroepen „Weg met Verdugt". Het aktiecentrum in Tiel heeft een zakelijk voorstel ontwikkeld dat de werkgelegenheid van de 200 mensen die bij Verdugt hun brood verdienen veilig stelt en het welzijn van de omwonenden eveneens.

„De PPR wil dat het bedrijf verplaatst wordt naar het industrieterrein bij het Amsterdam-Rijnkanaal buiten de bebouwde kom. Op de oude plaats heeft het bedrijf toch geen overlevingskansen, heeft Verdugt-direkteur Wagenaar toegegeven. Het aktiecentrum verzet zich tegen legalisering achteraf van overtredingen van de hinderwet. Daarom heeft de PPR-Tiel bij de Raad van State ook gepleit tegen het verlenen van een hinderwetvergunning voor uitbreiding van de fabriek op de huidige plaats. Met het voorstel van het aktiecentrum zijn de mensen in de buurt gediend, de arbeiders van Verdugt en het bedrijf zelf."

Hoe hebben jullie de mensen in Tiel nu op de hoogte gebracht van jullie opvattingen?

„Op drie zaterdagen hebben de ongeveer vijftien aktieve leden van het aktiecentrum, geholpen door naburige aktiecentra en zelfs door mensen uit Nijkerk tienduizend folders verspreid. Oud-voorzitter Wijnand van Hoogvest heeft er eigenhandig 1000 door de brievenbussen gestopt. Hij is er drie zaterdagen geweest. Zet dat maar eens in PPRAK. Verder hebben we in de plaatselijke kranten een groot aantal van die kleine advertenties gezet. Die worden zeer goed gelezen. We hebben geen vergaderingen belegd. Wel was er een verkiezingscentrum ingericht waar de mensen konden binnenlopen."

Hoe ziet Bert Schijf de toekomst van de PPR?

„We moeten ons nergens tégen opstellen. We moeten ons vóór iets warm maken. De zaken waar wij ons voor moeten inzetten, zeker bij de komende gemeenteraadsverkiezingen, kunnen we vinden in de straten en voortuintjes waar gewone mensen leven. We moeten ons afwenden van hoogdravendheid en weer met die mensen gaan praten. De mensen in de goedkope huizen die ze met veel moeite opgeknapt hebben en waar ze niet uitwillen. We moeten de mensen duidelijk maken dat we hen en hun huisjes, beestjes en boompjes belangrijk vinden."

Bert Schijf, die vier jaar ouderling voor kerk en samenleving in de hervormde kerk is geweest, is weinig te spreken over de rol van de kerken in onze samenleving.

„De kerken durven niet meer te zeggen wat gezegd moet worden, omdat ze bang zijn nog meer mensen van zich te vervreemden. Waarom zeggen de kerken nu niet dat de mensen met minder genoegen moeten nemen terwille van de bestrijding van de werkloosheid. Ze kunnen het zeggen. De vakbeweging, de politieke partijen en de overheid kunnen dat veel en veel moeilijker. De kerken zouden tot die solidariteit moeten oproepen. Het is jammer te moeten constateren dat die solidariteit onder de arbeiders ook ver te zoeken is. Ze zouden overwerk moeten weigeren. Dan moeten de werkgevers wel meer mensen in dienst nemen. De overheid zou de arbeidswetten beter moeten controleren. Er moet, net als in de jaren dertig, veel scherper opgetreden worden tegen beunhazerij."

De verdwijning van het tropies regenwoud

Het tropies regenwoud is het meest unieke en volledige ecosysteem op aarde. Ook het oudste: zo'n 60 miljoen jaar. In 1975 besloegen de verspreid voorkomende tropiese regenwouden samen een oppervlakte van 9 miljoen km² (ongeveer 250 x Nederland). Het staat echter vast dat — als er niet wordt ingegrepen — er rond het jaar 2000 geen tropies oerwoud meer zal zijn. Echt ongegrepte wouden komen nu nog voor van Mexico tot in Brazilië, in centraal Afrika, India, zuidoost en noord Australië.

Betekenis

Gedurende miljoenen jaren is een systeem opgebouwd dat zijn weerga niet kent. Daarin hebben stoffen, planten, insecten, bacteriën, schimmels, kleine en grote dieren ieder een eigen taak.

Volgens biologen kan geen enkel andere levensgemeenschap met die van het tropies regenwoud wedijveren. Voor onderzoekers is het regenbos een levend „laboratorium”. In wetenschapskringen is men het er over eens dat de resultaten van onderzoekingen in het tropies regenwoud van levensbelang voor de mensheid kunnen zijn. Helaas is er niettemin maar weinig onderzoek verricht, waarschijnlijk wegens de hoge kosten.

Bedreigingen

Doordat het milieu in het regenbos in al die miljoenen jaren maar weinig is veranderd, is het erg kwetsbaar en herstelt het zich moeilijk. Het tropies regenwoud wordt thans ernstig door de mens bedreigd. De westerse mens, die in zijn expansiedrift voor niets terugdeinst, is hiervoor in grote mate verantwoordelijk. Een bijzonder grote bedreiging vormt de ontginning. Soms worden daarbij chemiese ontbladeringsmiddelen gebruikt, die zeer giftig zijn en die grote oppervlakten in kale vlaktes hebben veranderd (Brazilië). Dit leidt weer tot bodemerosie, gebruik van kunstmest, degeneratie van de grond en tenslotte de verdwijning van bepaalde planten en dieren; het natuurlijk evenwicht wordt verstoord, wat vaak weer ziekten en plagen tot gevolg heeft. In andere gevallen is via primitieve methoden van kappen en verbranden („slash and burn”) erg veel schade aangericht.

Men zou denken dat de grond erg vruchtbaar is, maar het tegendeel is waar. De oorspronkelijke levensgemeenschap teert in feite op een betrekkelijk smalle voedselbasis. Dit is mogelijk omdat de voedselkringloop bijna gesloten is: er gaat prakties niets verloren. Landbouwontginningen leveren dan ook vaak teleurstellingen op. Na twee of drie

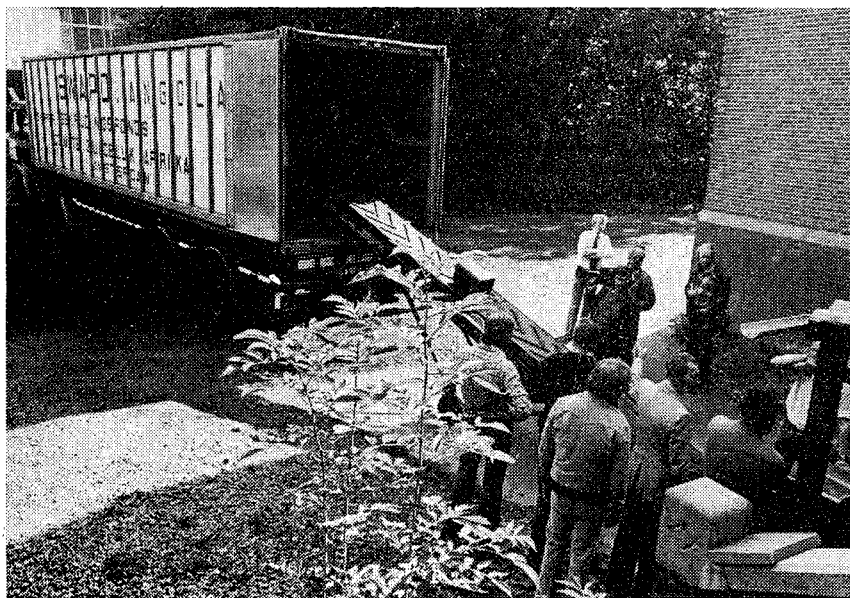
oogsten is de bodem veelal onbruikbaar en moet er opnieuw een stuk bos worden gekapt.

Was de landbouw tot nu toe de grootste bedreiging, de houtwinning is thans bezig in snel tempo op te rukken. De westerse landen hebben zich o.a. in Maleisië, Indonesië, de Filipijnen en Brazilië verzekerd van kaprechten op miljoenen ha. oerwoud. Totale kaalslag ten behoeve van onder meer de papierindustrie is uiteraard funest. Een slecht voorbeeld is ook de kap van edele houtsoorten, bijvoorbeeld voor de produktie van hardhouten kozijnen. Tropiese bosbouw is in feite slechts zeer beperkt mogelijk omdat het bos zo weinig mogelijk commerciële soorten bevat.

Andere bedreigingen worden gevormd door de aanleg van stuwmeren (verdrinking van het bos), openlegging ten behoeve van de wegebouw en het „scheppen van „veiliger” politieke grenzen.

Vervanging na kaalslag

Na kaalslag volgt er in de meeste gevallen wel weer enige begroeiing, het zogenaamde tweede bos. Dit dankt zijn ontstaan onder meer aan de verspreiding van zaden door vogels en de aanwezigheid van levensvatbare zaden en wortels in de bodem. Er groeien vrij snel weer boompjes van zo'n drie meter hoog. Zij blijven echter ver achter bij de oorspronkelijke vegetatie en worden ook niet meer dan twintig jaar oud in plaats van ettelijke eeuwen. Daarna vormt zich een nieuwe groep planten die wat langer leeft; de oorspronkelijke situatie wordt echter nooit meer bereikt. Omdat de vegetatie anders is, kunnen de oorspronkelijke diersoorten zich evenmin handhaven. Zo geeft de ontwikkeling van de fauna

In september werden weer 25 ton goederen uit Nederland verzonden naar de bevrijdingsbeweging van Namibië, de SWAPO. Deze beweging voert de bevrijdingsstrijd vanuit het buurland Angola. In dat land heeft de SWAPO tevens de zorg over vele duizenden vluchtelingen uit Namibië.

Deze zending omvatte naast voedsel en kleding ook tenten, aggregaten voor de opwekking van elektriciteit, verschillende onderdelen en propagandamaterialen. Alle goederen worden in een afgesloten container tot de eindbestemming, Luanda in Angola, vervoerd zodat onderweg niets verloren gaat.

Bijdragen voor het Bevrijdingsfonds van het Komitee Zuidelijk Afrika (Angola Comité) worden ingezameld via postgiro 26655 tnv Bevrijdingsfonds Komitee Zuidelijk Afrika, Amsterdam.

in Brazilië en Indonesië reden tot grote ongerustheid. Herstel — zij het in een andere vorm — is alleen haalbaar als verstoringen worden vermeden. Brand bijvoorbeeld vernietigt de kiemplanten en bevordert grasgroei. Bij een toenemende bevolkingsdruk is de kans op herstel gering. Het zal dan vaak niet eens tot een tweede bos komen.

Gevolgen

Het is zeker dat, als de huidige plundering van het oerwoud voortduurt, over 20 à 30 jaar alle tropiese regenwouden verdwenen zullen zijn. Dit zal de evolutie van plant en dier blijvend beïnvloeden. De levensvormen in de subtropiese en gematigde gebieden zijn destijds vanuit de tropiese regenwouden ontstaan; door de vernietiging van bossen en andere ecosystemen zijn deze verbindingen echter reeds verbroken. Het is mogelijk dat de verdwijning van het oerwoud het klimaat buiten de tropen zal beïnvloeden. Of de zuurstofhuishouding in de wereld zal worden aangetast, is een vraag; zuurstof wordt ook door de vervangende wouden geproduceerd, zij het in mindere mate.

Door verwijdering van de bestaande vegetatie zijn de onbedekte bodems blootgesteld aan tropiese regenbuien. De organiese bovenlaag wordt uitgeschuurd en via beekjes en rivieren afgevoerd naar zee, wat een enorm verlies aan natuurlijk kapitaal betekent. Niet alleen gaan op zo'n manier grote bronnen van voedselproductie verloren, het erosiemateriaal zal ook de bevoeiingswerken verstoppen, evenals kanalen en rivieren. Opslagreservoirs en haveningangen worden geleidelijk aan ondieper, wat kostbare uitbaggering noodzakelijk maakt. Met de bosvegetatie verdwijnt het waterbergend vermogen daarvan op onrustbarende wijze. In de natte periode zullen tropiese buien enorme overstromingen veroorzaken ten koste van mensen- en dierenlevens. In de droge periode zullen de rivieren te weinig water voeren, met alle gevolgen van dien voor het watergebruik door mens en dier, gebruik van energie e.d.

De verdwijning van de tropiese regenwouden betekent ook het verlies van een onuitputtelijke bron van waardevol materiaal dat toepassingsmogelijkheden voor voeding en genezing en de bestrijding van plagen en ziekten biedt. Het is wel zeker dat het tropies regenwoud on-eindig veel méér te bieden heeft dan er tot nu toe via onderzoek is uitgehaald.

Probleem voor arme en rijke landen

Voorop moet worden gesteld dat van de hier geschetste problematiek de groeiende overbevolking oorzaak nummer één is. Wanneer wij die groei niet kunnen intomen is elke

strijd een verloren strijd. Tijdens de milieukonferentie van de Verenigde Naties in Stockholm (1972) is de volgende beginseluitspraak gedaan: „indien de ontwikkelingslanden zelf garanties voor het milieu inbouwen in hun planning, moet in de kosten daarvan tegemoet worden gekomen”. Dit werd in 1975 onderschreven door de vergadering van de Internationale Unie van Natuurbehoud in Zaire. Toch is er meer nodig dan dergelijke intentieverklaringen. Men hoeft maar te denken aan enkele trieste voorbeelden uit de huidige praktijk:

- in Azië verdwijnt elk jaar 85.000 km² bos ten behoeve van de ladang-bouw;
- de Tharwoestijn in India breidt zich jaarlijks met 800 meter uit;
- in Bangladesh is met de kap van het mangrovebos de natuurlijke bescherming verdwenen, waardoor veel overstromingen zijn veroorzaakt;
- de verslibbing in talrijke stuwmeren gaat vele malen sneller dan was berekend.

Waar het aan ontbreekt, is de bereidheid om op lange termijn te denken. Men ziet over het hoofd, dat de doelstelling van economie en ekologie, indien bezien op lange termijn, in feite samenvallen. De rijke landen kunnen de derde wereld geen milieu-eisen opleggen waaraan de arme landen noch financieel noch technies kunnen voldoen. Daarom moeten de rijke landen de hand in eigen boezem steken en initiatieven ontplooien om de

gigantiese problemen te lijf te gaan. Er zal veel takt en geduld nodig zijn om een wereldomvattend mileubesef aan te kweken. Er zullen extra fondsen nodig zijn voor onderzoek. De reeds aanwezige kennis moet echter ook goed benut worden. Men kan ekologen die zich het denken op lange termijn hebben eigen gemaakt, op non-profit basis inschakelen.

In het rapport „Ekologie en Ontwikkelingssamenwerking” wordt aangegeven dat Nederland ermee zou kunnen beginnen bij alle projecten van ontwikkelingshulp een milieuprogramma in te bouwen met aandacht voor o.a. geboortenregeling, herbebossing, rehabilitatie van onbruikbaar geworden gronden (géén monokultures) en milieu-educatie. Ekologen zouden deze projecten kunnen begeleiden. Of dit op korte termijn uitvoerbaar is en effect zal sorteren?

Marijke Valetton-Sontrop
Werkgroep Natuurbeheer,
Legendijkstraat 9,
Kloosterhaar, tel. 05234-505

Geraadpleegde literatuur:

- D. C. Geijskes, De insektenwereld van het tropisch regenbos (Panda Nieuws nr. 7/8, juli/augustus 1976);
- Sietzo Dijkhuizen, Het oerwoud verdwijnt... of niet? (AO-boekje 1975, geschreven ten behoeve van de actie van het Wereld Natuurfonds voor het behoud van de oerwouden);
- Paul W. Richards, The Tropical Rain Forest;
- Jac. P. Thijssen, diverse artikelen;
- Nederlandse Commissie voor Internationale Ontwikkelingssamenwerking, nota „Ekologie en Ontwikkelingssamenwerking” (memorandum aan de Nationale Adviesraad, januari 1977).

Sanktiewet staat asiel niet in de weg

Henk Waltmans heeft tijdens het debat in de Tweede Kamer over de nieuwe sanktiewet, waarmee het Nederlandse bedrijfsleven voortaan door de regering kan worden gedwongen de handel met een bepaald land te staken of te beperken, gewezen op de noodzaak van doeltreffende controle en straffen voor overtreders. Ook is een akkoord binnen de Europese Gemeenschap nodig over de regelingen die gaan gelden wanneer één of meer leden overgaan tot een boycot.

Staatssecretaris Kooijmans van buitenlandse zaken antwoordde bevestigend op de vraag van Henk Waltmans of uitzetting en toelating van vreemdelingen in verband met de nieuwe sanktiewet steeds moet samenhangen met activiteiten die in het nadeel zijn van de uitvoering van de sanktiewet. De toepassing van deze bepaling zal — zo beloofde staatssecretaris Kooijmans — steeds worden geïndividualiseerd en

zal er nooit toe kunnen leiden dat politieke vluchtelingen hun asiel in ons land zouden verliezen.

De PPR acht, aldus Henk Waltmans, een economiese boycot van Zuid-Afrika noodzakelijk als het laatste middel om de Zuidafrikaanse regering ertoe te bewegen met de werkelijke leiders van alle bevolkingsgroepen van Zuid-Afrika om de tafel te gaan zitten om een gezamenlijke en voor alle burgers aanvaardbare politieke oplossing te zoeken. In dit opzicht kan een economiese boycot een begin zijn om een bloedbad van immense omvang te voorkomen.

Als pogingen om via overleg of diplomatieke druk tot veranderingen te komen falen, dan is een economiese boycot de aangewezen weg. Temeer omdat het spiegelbeeld van economiese boycot het opvoeren van de economiese relaties met een land is. In de afgelopen vier jaar is bijvoorbeeld de uitvoer van Chili naar Nederland verviervoudigd.

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Rijnmond

Tijdens de ledenvergadering van het gewestelijk aktiecentrum van de PPR-Rijnmond op vrijdag 28 oktober (in het Humanisties Centrum, Provenierssingel 48 in Rotterdam) komen naast de bestuurs- en fractieverantwoording ook onder meer de procedure voor de komende verkiezingen aan de orde.

Omdat het niet mogelijk is ieder lid het ontwerp-verkiezingsprogramma toe te sturen worden zij, die dit stuk willen hebben, verzocht het aan te vragen bij PPR-Rijnmond, Postbus 17 in Schiedam.

De Rijnmondiale werkgroep VROR, die onder meer de fractie voorziet van adviezen op het gebied van verkeer en ruimtelijke ordening binnen Rijnmond, vraagt aandacht omdat de werkgroep met een groot gebrek aan mankracht kampt. Geïnteresseerden wordt verzocht contact op te nemen met het bestuur.

Noord-Holland

Op zaterdag 12 november 1977 wordt een vergadering gehouden voor alle leden van Noord-Holland. Deze vergadering begint om 10.00 uur. Plaats: Haarlem, Lion d'Or. Lion d'Or ligt schuin rechts tegenover het station Haarlem, aan de voorzijde.

Aan de orde komen:

- vaststelling PPR-program 1978-1982 voor de provinciale staten. Het konsept-program is op aanvraag verkrijgbaar bij Riet van Kleef, Jisperveldstraat 170, Amsterdam, tel. 020-36 13 53. De binnengekomen amendementen worden opgenomen in Infobulletin 3,
- verkiezing drie nieuwe leden provinciaal bestuur. Maarten Dijkshoorn, Coen Hamers en Dik Poelsma zijn wegens tijdgebrek uit het bestuur getreden. Opgave kandidaten tot 6 november bij Riet van Kleef;
- verkiezing leden campagnecommissie. Wil een ieder die tijd en zin heeft te helpen de Provinciale Statenverkiezingen voor de PPR beter te doen verlopen dan de laatste verkiezingen, dit even kenbaar maken aan Dick Heijliger, Sloestraat 12", Amsterdam, tel. 020-76 42 09;
- stand van zaken overleg samenwerking progressieve partners (PvdA, PPR, D'66 en PSP).

Regeren - Reageren

Politieke partijen, democratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw . . . .

*Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 35,-*

POLITIEKE STROMINGEN

Een boekje open over de verschillende hoofdstromingen in de Nederlandse politiek. 60 pagina's informatie voor f 3,50.

POLITIEK VEELSTROMENLAND

Socialisme, liberalisme, christen-democratie, marxisme, radicalisme . . .

Een cursus over politieke stromingen in Nederland

8 schriftelijke lessen voor f 25,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(K) LEIDEN. U ONTVANGT PER OMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

Infobulletin nr. 3 is vanaf ca. 1 november verkrijgbaar bij Gerda de Graaff, Adm. de Ruyterweg 243", telefoon 020-84 92 71.

Op zaterdag 10 december 1977 wordt de ledenvergadering gehouden welke de definitieve PPR-kandidatenlijst voor de PS-verkiezingen vaststelt. Plaats: Alkmaar, 't Wapen van Heemskerk, Breedstraat 33, in het centrum, niet ver van het station. In Infobulletin 3 staan alle kandidaten vermeld, met het volgorde-advies van de technische commissie. Noteer ook deze datum in uw agenda.

DE GEMEENTERAAD

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming . . . .

*Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-*

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer . . . .

*een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 12,-*

onze school

Structuur van het onderwijs, onderwijswetten, de ouders en de school, contourennota, de financiën . . .

Een cursus voor iedereen

15 schriftelijke lessen voor f 35,-

DIREKT BESTELLEN KAN OOK; MAAK HET BEDRAG OVER OP GIRO 1501169 T.N.V. SBK, POSTBUS 349, LEIDEN ONDER VERMELDING VAN HET GEWENSTE.

Venlo

De 33 pagina's tellende PPRikkel van oktober 1977, een uitgave van het aktiecentrum Venlo en omstreken, is als altijd lezenswaardig. Naast informatie over plaatselijke kwesties als het centraal antennesysteem, jongerenhuisvesting, een huurdersbelangenvereniging of een moeilijk verkeerskruispunt, lezen wij uit deze PPRikkel dat de PPR in Venlo de samenwerking op gemeentelijk nivo met PSP en D'66 wil voorzetten.

AKTIE- VOER

Symbiose en Surinamers

De radio- en televisie-omroep *Symbiose* en het Komitee Zendtijd Surinamers gaan gezamenlijk actie voeren onder de Surinamers in ons land met als doel *Symbiose* te steunen in het verkrijgen van de status adspirant C-omroep en de Surinamers te helpen aan eigen radio- en tv-programma's.

Bij de Raad van State loopt nog de beroeps-procedure van *Symbiose* tegen het besluit van minister van Doorn van maart 1977 de zendmachtiging in te trekken. Daarnaast voert het Komitee Zendtijd Surinamers (ZeSu) actie om radio- en tv-zendtijd te krijgen. Het komitee heeft in het verleden geprotesteerd tegen vorm en inhoud van de BOS-programma's voor Suri-

namers, waarvan regie en presentatie in handen waren van Nederlanders hoewel er in ons land genoeg daartoe bekwame Surinamers wonen. Bovendien belichtten die programma's volgens ZeSu alleen de negatieve ontwikkelingen in Suriname en niet de noodzakelijke ontwikkelingen in Nederland en Suriname die de remigratie kunnen bevorderen. De NOS heeft het tv-programma voor Surinamers gestaakt, terwijl verwacht mag worden dat ook de radiouitzendingen dit lot zal treffen. Voor verdere inlichtingen: *Symbiose*, tel. 020/235438 en ZeSu (tel. 020/258029).

Aktieve geweldloosheid

De Stichting Voorlichting Aktieve Geweldloosheid heeft een drietal uitgaven verzorgd. De eerste is een bundeling artikelen over Afrika en geweldloosheid geschreven door dr. Hans Feddema. Er wordt aandacht gevraagd voor personen, groepen en landen in Afrika, die meer of minder aansluiten bij de traditie van Luthuli. De ontwikkelingen daar worden beschouwd vanuit

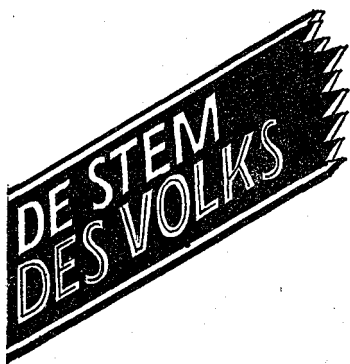
de visie van de aktieve geweldloosheid. — „Bijdragen over Afrika en geweldloosheid” — f 4,00 inkl. verzending. De tweede uitgave is een historische studie over Gandhi geschreven door Wim Robben. Hierin wordt aangetoond, dat Gandhi een groeiproces heeft doorgemaakt wat betreft zijn ideeën over geweldloosheid, waardoor hij tijdens de Tweede Wereldoorlog de geweldloosheid konsekwenter toepaste dan in zijn jongere jaren tijdens de Boerenoorlog in Zuid-Afrika en tijdens de Eerste Wereldoorlog. — „Gandhi en de twee wereldoorlogen” — f 2,50 inkl. verzending. De derde uitgave gaat over geweldloze bestrijding van imperialisme. Hierin wordt een typologie gegeven van de verschillende methoden en werkerreinen van imperialisbestrijding. Tevens wordt gepoogd de relevantie van de aktieve geweldloosheid aan te tonen op dit gebied. — „Geweldloze bestrijding van het imperialisme, Hiskia Coumou en Hans van den Broek” — f 4,00 inkl. verzending. De uitgaven zijn te bestellen bij de Stichting Aktieve Geweldloosheid,

Postbus 137, Zwolle. Giro 2238142 tnv penningmeester SVAG te Zwolle.

Uitzendburo zonder winst

Werkwijzer is de naam van het aan de Wilhelminasingel 75 in Maastricht gevestigde uitzendburo zonder winsttoegmerk, dat dankzij dit laatste in ons land een unieke plaats inneemt.

Op 19 augustus is Werkwijzer van start gegaan. Het buro vindt dat winst als oogmerk van handelen in een aantal sectoren, zoals onderwijs, gezondheidszorg, openbaar bestuur en arbeidsbemiddeling (dus ook uitzendbemiddeling) maatschappelijk onaanvaardbaar is. De uitzendtarieven van Werkwijzer zijn becijferd op het bereiken van een kosten-dekkend tarief. Ook op andere gebieden wil Werkwijzer diensten verlenen, zoals bedrijfs-onderzoeken, adviseren over bestaande subsidie-regelingen, technische follow-up bij het aanvragen van subsidie, arbeidsmarkt-informatie, beroepenvoorlichting en het uitvoeren van projecten.

Een nieuw PPR-lid aan leden en bestuur

1) Van politiek standpunt gezien, leven wij, radikalen, in een bijzondere tijd. Er staat allerlei op stapel, er mislukt een en ander en er gebeurt niets bijzonders. Behalve datgene, waar we al zo lang mee worden gekonfronteerd: faillissementen, moorden, mislukte communicatie en een bijkans endemische onverschil-

ligheid van de „gewone” burger ten aanzien van welk politiek handelen ook.

2) Wij leden van een kleine partij, zien hoe de groten het maar niet eens kunnen worden. Over de respektieve belangen; over het eigen-belang. Dat laatste wordt door elk der groten gezien als staats-belang, althans, zo wordt de betreffende materie ter tafel gebracht.

3) Wanneer grote partijen het over belangrijke zaken alsmaar niet eens kunnen worden, moet er een taak te vinden zijn voor kleine partijen. Kleine partijen mogen zich, onder zekere voorwaarden, het zuurdesem in het politieke deeg voelen. Opdat er „staats-brood” ontsta. Dat voor burgers en bedrijven en andere lichamen te eten is. Dat hebben we nog niet. We zitten te wachten op manna, dat niet komt!

4) Ik mag mij nu afvragen, wat er in het programma van onze partij te lezen zou zijn, waarmee nu gewerkt zou kunnen worden. Wat ik mij terstond afvraag is: „Hoe doet, wat denkt en doet een verstandige

en taktvolle radikaal, onder de vigerende omstandigheden”. „Wat houdt het woord „radikaal”, vooral nu, in”?! Wanneer radix het vreemde woord is voor wortel, wat doen dan radikalen, wortel-mensen, je zou haast zeggen: een soort Hobbits, met de dingen, waar nu zo'n strijd, ja zulk een gehannes over is?!

5) Is, in alle rumoer, de partij van politieke radikalen in staat, zich op haar wijze te laten horen? Op haar wijze; dat wil zeggen: op een haar-passende, originele wijze. We praten niet na, we denken hopelijk wèl na, we luisteren en we trekken konklusies. De grote partijen denken, dat zij dat ook doen, maar dat doen ze slechts om twee heren te dienen: de staat en het eigen straatje. We hebben aanschouwd, hoe zoiets telkenmale wéér mislukken kan. Krant en TV zijn geduldig, de koningin langzamerhand een klein beetje minder, het volk = de mensen op straat laten het ver-liggende en zich in de verte afspelende geredekavel langs zich heen gaan. Maar, ik herhaal de vraag: Wat is nu de speciale taak van een kleine partij, welke

De familie Brandsma zit al jaren in de stank. Hun spaargeld ook.

Vroeger zeiden we: „de schoorsteen moet roken”. Vandaag denken velen van ons daar iets genuanceerder over. Geld verdienen mag immers niet ten koste gaan van het algemeen welzijn! Maar er zijn er ook die nog altijd uitsluitend denken in termen van rendement en daardoor - soms onbewust - investeren in projecten die indruisen tegen het algemeen belang, het algemeen welzijn. Zo zitten al die families Brandsma jaren lang in de stank terwille van het rendement voor anderen, die daardoor zelf wel milieuvriendelijk kunnen wonen.

Kunnen wij er met z'n allen dan niet wat aan doen? Ja, door ons meer politiek-bewust te worden en die progressieve politieke partij te steunen die het algemeen welzijn voorstaan. En door er terdege op toe te zien, aan wie wij onze geldzaken toevertrouwen, want geld is macht! Daarom schakelt de Algemene Spaarbank voor Nederland, ruim 15 jaar geleden opgericht door het NVV en De Centrale voor haar geldzaken altijd de postgiro in. De postgiro, waarbij u via de Algemene Spaarbank voor Nederland, ook nog op een gemakkelijke manier kunt sparen.

BON Staatsbedrijf Der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

Aanmeldingsformulier voor een renterekening/plusrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden: _____

Naam _____

Voornamen (voluit) _____

Geboortedatum _____

Woonplaats _____

Straat enz. _____

Wenst bij de ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een

*) renterekening plusrekening

Datum _____ Handtekening _____

In een giro-envelop ongefrankeerd, tezamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg), inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Arnhem).

*) aankruisen hetgeen u wenst.

**Algemene Spaarbank
voor Nederland**
geeft rente zonder bijsmaak!

Voor nadere inlichtingen: Rijnstraat 28, 's-Gravenhage.
Tel.: (070) 84 93 09, 84 93 10, 85 99 88.

DE STEM DES VOLKS

leden brein hebben en die tradities plaatsen waar ze horen?!

6) Ondergetekende meent, dat de partij innerlijke coherentie genoeg heeft, om zich van zulk een taak bewust te zijn, plus van de details ervan.

7) Binnen welk kader kan en mag de partij haar radikaliteit effectueren, gezien recente gebeurtenissen binnen ons koninkrijk?
Het zij mij vergund, enkele suggesties te ventileren:

a) Ook in andere breinen komt de idee van een ander en dus nieuw kies-systeem tot bewustheid. (zie NRC-Handelsblad 6/10/77).

b) Er zou een begin gemaakt kunnen worden met de duidelijke mogelijkheid, wensen en klachten, vanuit een georganiseerde groep der burgerij door te laten klinken tot in het lichaam, dat die burgerij vertegenwoordigt en dient: de Staten-Generaal, in dit geval vooral de Tweede Kamer. Mensen, die zich staats-burger weten en die dus grondwettige handelingen mogen verrichten, dienen zich bewust te zijn, dat nooit, per se, politiek „vies” behoeft te zijn, maar dat mensenhanden en breinen, die politiek maken, onrein kunnen zijn. Politiek is zo oud als de Griekse staten uit de vijfde eeuw voor Chr. Dat was toen een kunst en zij werd somtijds bedreven als een zaak van eigenbelang; in het laatste geval past het woord „vies”. Ook nu.

c) Vooral het middelbaar onderwijs dient, op andere wijze, onder de loep genomen te worden. Geen andere schooltypen (nieuwe wijn in oude zakken), maar een andere verhouding binnen het klasse-verband: dwz: didakties. Tòch nog andere leraren-opleiding. Welke, daarover valt te praten; zie schrijvers: van Casimir, via Perquin en Langeveld tot de didaktici en agogen van nu.

d) Geen drug-beleid achteraf, maar vòòraf. Het leefklimaat zò maken, dat de konditionering tot gebruik van die rommel wèg is.

e) Ander TV-beleid, en -programma. Minder geweld, meer voorlichting. Sex mag alstublieft!

f) Een radikaal beleid inzake defensie: formeel en materieel. Men

wil defensie of men wil zulks niet. Men mag niet half-willen!
g) Moet de VAD er nu komen, ja of nee? Radikalen kunnen daarover een mening hebben, indien enige scholing in ekonomie aanwezig is.

8) Er was, recentelijk, een kommissie bijeen, om te onderzoeken, of de partij koerswijziging van node had. De leden van partij en bestuur hebben bewustwording nodig, en daarna de moed en de takt, om, waar dan ook, als Gideons-bende, iets goeds voor het land te doen.

**Henk Kramer
Zeist**

Oeverloos

De vertoning die we te zien hebben gekregen in het bestuur en het met tussenpozen opstappen daarvan, heeft nog het meeste weg van een tragiek-komedie. De komedie bestaat uit het feit dat het uiteindelijk breekpunt een nuance-verschil was tussen twee teksten, de tragiese kant is echter dat het bestuur is gevallen over een kwestie waarvan we dachten dat we die allang hadden uitgevochten in april.

Het konflikt over de strategie, dat zich toespitste op de vraag met welke partijen we samen zouden moeten werken — met name het CDA — heeft zo laat na de verkiezingen iedere aktualiteit verloren. Een discussie over samenwerking heeft alleen zin als de politieke omstandigheden daarover van ons een uitspraak vragen. Zo vinden wij, dat op provinciaal en gemeentelijk nivo de betrokken aktiecentra zelf hierover een beslissing moeten nemen. Op landelijk nivo is de strijd hierover gestreden en uit de Amersfoortse uitspraken moeten we nu onze konsekwenties trekken: de PPR zit in de oppositie. Voor ons kunnen, na de veldslag, de strategen naar huis. Wij kunnen ons dan ook zeer wel vinden in de konklusie van de kommissie-Trip: de kommissie acht „thans noch een mogelijkheid, noch een dringende noodzaak aanwezig om tot een herziening van de geldende kongressuitspraak van Amersfoort te komen”. (PPRAK 106, pag. 14).

Nu de kommissie van wijze mannen uitdrukkelijk de opdracht heeft gekregen zich over de te voeren strategie te buigen vrezten we op het aanstaande kongres opnieuw een oeverloze discussie over de strategie vraagstukken die ons voor de verkiezingen al veel te veel heeft beziggehouden. En die mede aanleiding is geweest voor de breuk in het bestuur. In dit stadium kan zo'n discussie alleen maar schadelijk zijn voor de partij. Ze levert ons niets op, geen plaats in het PvdA-CDA-kabinet, geen kamerzetels, niets... behalve een hopeloze verdeeldheid en hoongelach in de pers.

Dat er meningsverschillen in de partij zijn zullen we niet ontkennen. De breuk in het bestuur is niet alleen het gevolg van verschillen van inzicht over de strategie, maar weerspiegelt ook verschillende opvattingen over de vraag: wat willen we met de PPR?

Het meest zinvolle dat we op het kongres van 5 november dan ook kunnen doen is een start te maken met de discussie over deze vraag. Nadat we het hierover eens zijn geworden, kunnen we ook onze strategiese opstelling bepalen. En dan alleen als de situatie daar om vraagt.

**Lieuwe Zigterman
Aad Kop
Hetty Feenstra
Hans van Dijk
namens het
aktiecentrum-Delft**

Assepoes

Wat in de wereld is de PvdA voor een partij?

Het is een vraag. Niet zomaar natuurlijk. Want ik denk dat de meeste radikalen het antwoord weten. In ieder geval is de PvdA wat mij betreft een logge, weinig principiële groepering. En machtig. Erg machtig.

En ze weten het.

Toen de PPR vòòr de verkiezingen besloot dat zij onder geen voorwaarde met het CDA (dàt CDA) wilde regeren liet Den Uyl de PPR vallen. Was het eigenlijk hetzelfde moment of ging er nog een dag overheen?

Hij liet de PPR vallen. Hard vallen. Waar hij eerst PPR zei, zei hij D'66. En ach die schattige Terlouw zou het best doen. Hij deed het. Den Uyl is een goed politicus. Een machts-politicus.

De Colijn van de zeventiger jaren. Wat zou de PvdA zonder hem zijn? Moet een semi-intellectuele Van Thijn haar nieuwe leider worden? De PvdA zal het ook, eens, erg moeilijk krijgen. Maar dat duurt nog even. Uiteindelijk heeft Drees sr. ze ook nog allemaal bij elkaar. Socialisme: niet roken, niet drinken en zo.

Waarom dat advies: de PPR moet met de PvdA samen een front vormen. Solidair zijn.

Waarom? Was de PvdA dan zo solidair? Samen; moeder en kind. Ze is niet eens een echte moeder. Stiefmoeder. En de PPR Assepoes. Ria Beckers.

De PPR moet zich losmaken van de PvdA, moet niet met zich laten sollen. En moet meer, nog meer een echte partij van het volk worden, voor het volk. Aktiepartij.

Hoogdravende taal? Misschien. Maar de PPR is de enige goede partij die Nederland heeft. Een bijzonder redelijk alternatief.

Kijk, die schoonzuster haalt na NEC en Brandpunt ook de PPRAK...

Nu nog Wim Kan...

En in plaats van een auto aantrekkelijk openbaar vervoer...

Waar weifelhoedigheid niet toe leidt...

Heeft niet Van Agt zelf ooit verklaard dat hij mensen zonder twijfels de gevaarlijkste in onze samenleving acht...

Zou hij dan ongevaarlijk zijn...

Of ook een twijfelaar...

Het een noch het ander...

Hard tegen hard...

En wij maar wachten...

Vrolijk Verdam en verder...

Aanmodderen...

Dan Amsterdam...

Oók een tunnel, óók een metro, óók een regentebunker...

En een Erospoort?

Robbert van Dalenoord presenteert:

Hoopvolle berichten op weg naar het november-kongres

De commissie van zeven wijze mannen zit met alle veertien handen in het haar. Maar de reden is dat er teveel kandidaten zijn voor een nieuw partijbestuur. Niet minder dan zeventig. Met de PPR moet het wel goed gaan. Als er zeventig leden zó optimistisch zijn (om geen ander woord te gebruiken!)

Dat Harry van den Bergh gewipt is als sekretaris buitenland is voor hem vervelend, maar goed voor de PvdA. De Internationale klonk tot nu toe nog steeds vals. Bijvoorbeeld toen 'Ontwikkelingssamenwerking' als een ping-pongbal over de onderhandelingstafel ging bij de kabinetsformatie. Wie weet wordt het beter.

We zouden het zelf niet hebben durven zeggen. Fijn dat het nu in Terzijde van Vrij Nederland staat: 'Was het verdwijnen van al die kleine partijen geen goede zaak vanwege de duidelijkheid in de politiek?'

(Ria Beckers durft in dit opzicht iets meer dan ik — zie pagina 3).

In de VARA-radiorubriek Voor wie niet kijken wil krijgt de Volkskrant klop om zijn koppen: 'PvdA-bestuur wordt rechtser', 'Klassestrijd verdwenen uit beginselprogram', 'Buitenland-sekretaris PvdA zal blijven'. Het werd hoog tijd dat die domme koppen eens gesneld werden. 'PPR moet terug naar samenwerking met CDA' zette de Volkskrant boven een verhaal over de beleidsnota van de commissie van zeven. Wie alleen koppen leest weet niet beter. Zeer veel mensen weten daarom niet beter. Nu de Volkskrant partijkrant van de PvdA is geworden zal ze zich van de kritiek van de VARA wel wat moeten aantrekken.

Mijnheer de Hondt mag korri-

geren zoveel hij wil in De Rooie Haan: opiniepeilingen zeggen niets voor een partij als de PPR met drie zetels. In Tiel ging het om keiharde uitslagen. Het actiecentrum had zich geworpen op de zaak van de giftige gassen van een plaatselijke chemische industrie. Dus is er nog hoop voor heel wat plaatselijke actiecentra.

De PPR heeft het laatste half jaar voor de verkiezingen aan één stuk door lopen drammen over de zetelverdeling en kernenergie. En denkt dat zij daarom is afgegaan. Maar de PvdA dramt al een half jaar na de verkiezingen over zetelverdeling en verwerpt nu alle gebruik van kernenergie bij monde van haar kongres. Je kunt er dus niets van zeggen. Laten we het dan ook niet doen.

Ton Planken veegt de vloer aan met de parlementaire journalistiek. Tot nu toe een volstrekt gesloten genootschap. Een goed teken. Hij zal heus wel lik op stuk krijgen. Maar het blijft goed.

Tenslotte nog een opmerkelijk citaat van professor Schillebeeckx (voor de paar PPR-leden die niet geabonneerd zijn op Hervormd Nederland). Hij spreekt over het valse begrip harmonie dat echte tegenstellingen toedekt. 'Dan blijkt dat er toch in het begrip „confessionele partij” een tegenstrijdigheid ligt, waardoor ze nooit kunnen waarmaken dat ze echt een christelijke partij zijn. Terwijl bij de PPR — niet dat ik daar zo achter sta, ze hebben teveel fouten gemaakt de laatste tijd — die niet confessioneel is, echt christelijke beginselen duidelijk naar voren komen.'

Beste dappere professor Schillebeeckx: PPR'ers zullen zoiets nooit van zichzelf zeggen, maar waarom komt u de PPR niet helpen fouten te herstellen?

PPRAK

PPR Aktie Krant

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 11 november 1977 nummer 112

**EKSTRA
KONGRES
NIEUW BESTUUR
TOESPRAKEN
RIA BECKERS EN
HERMAN VERBEEK**

pag. 4-5-6

5 NOV. KONGRES PPR
EKSTRA KONGRES VAN DE POLITIEKE PARTYSIEDIKALEN
OP ZATERDAG 5 NOVEMBER 1977 IN 'HUIS SACRUM' TE ARNHEM

AAA: ambtenaren bereid tot salarismatiging

pag. 8-9

Verder: 7. WIR helpt niet tegen werkloosheid

11. Hoe zit de PPR in elkaar?

13. Programma van de SRV

PPRAK

PPR-Aktiekrant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Jan Heytel, Hans van der Neut, Louis Vuurboom.

redactieraad: Alice de Gier, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Harm Lamberts, Walter van Opzeeland (eindredacteur), Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester.

produktie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft.

redactie-adres: Walter van Opzeeland, Rapenburgerplein 67, 1011 VH Amsterdam, tel. 020-254434.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

voor abonnementen — à f 22,— per jaar — **Buro Politieke Partij Radikalen** Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

voor advertenties uitsluitend: Jan Heytel, Schreveliusstraat 68, Haarlem. Telefoon overdag (02505) 791, 's avonds (023) 31 41 60.

Verkiezingsfonds moet groeien

Het verkiezingsfonds van de PPR staat, evenals de partij zelf, in de startblokken. Op naar de verkiezingen van volgend jaar, op naar de come back.

Dat het verkiezingsfonds van vitaal belang is hoeft geen betoog. Wel is het goed er aan te herinneren dat het fonds het moet hebben van de leden die bereid zijn tot financiële bijdragen. Die zijn er zeker — dat is wel gebleken. Binnenkort hoopt PPRAK weer de bekende thermometers te publiceren. Nu volstaan we met te herinneren aan gironummer 5 5 5 5 tnv Verkiezingsfonds PPR, Ommen.

Al eens gedacht aan zo'n gemakkelijke automatiese periodieke girooverschrijving, maandelijks bijvoorbeeld? Het postkantoor geeft graag alle informatie, evenals de penningmeester van het verkiezingsfonds, Guus Vrolyk, Wielewaalstraat 19, Ommen, tel. 05291/1621.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Maandag.

Het ziet er nu naar uit dat het al meer dan drie jaar slepend gehouden proces tegen de Franse kalimijnen die de Rijn met zout en anderszins bevuilden eindelijk van de grond zal komen. De advocaten van het Franse staatsbedrijf hebben via eindeloze chicanes en haarkloverijen kans gezien het proces steeds weer te rekken. De drie Westlandse kwekers, bijgestaan door de stichting Reinwater, die in 1974 een civiele procedure aanspanden voor de Rotterdamse rechtbank tegen de Franse verontreinigers zien nu dit rechtsgeding via het Haagse gerechtshof en het Europees hof van justitie in Luxemburg terugkeren in Rotterdam. Medio december hoopt de rechtbank daar te kunnen beginnen met de behandeling van deze zaak, die interessante precedenten kan scheppen in verband met andere verontreinigers — als de eisen worden toegewezen. Triest, dat het recht op zo'n manier zijn loop moet hebben.

Dinsdag

Het CDA ruziet intern over de vraag of het wel kan meedoen aan een landelijke demonstratie

tegen de neutronenbom, waar PPR, PSP, CPN, PvdA, Interkerkelijk Vredesberaad en Pax Christi achter staan. Waarom aarzelt het CDA? We mogen het niet weten — we kunnen er naar raden... Angst voor de achterban? Het CDA is een monsterverbond met een waterhoofd, dat is ook tijdens de formatie wel gebleken. Als kwesties als deze naar buiten komen, merk je dat en kun je een hoogst merkwuurlijke bijdrage aan de duidelijkheid in de politiek constateren.

Woensdag.

De Verenigde Staten trekken zich terug uit de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO), een van de oudste (uit 1919) internationale organisaties, waarin werknemers, werkgevers en regeringsafgevaardigden uit 134 landen zich bezig houden met arbeidskwesties. Twee jaar geleden had president Ford al met uittreden gedreigd. President Carter heeft thans, onder druk van onder meer de befaamde AFL-CIO besloten uit de ILO te stappen. De ILO zou overheerst worden door Derde Wereld en communisten. Wat men in Amerika onder 'communisten' verstaat is op zichzelf al opmerkelijk: in het algemeen lieden die het Amerikaanse systeem niet kunnen bewonderen, het wellicht zelfs verwerpen. En dat zijn er nogal wat...

Amerika voelt zich niet meer thuis in de ILO en stapt op. Een slag in het gezicht voor alle internationale organisaties, voor de zo noodzakelijke samenwerking in heel de wereld. Afgezien van de financiële consequenties, die het uittreden van Amerika uit de ILO heeft voor deze organisatie betekent deze stap morele schade — toegebracht door een mogendheid, die naar het schijnt nog steeds het 'leiderschap van het Vrije Westen' en meer van dat vaags pretendeert.

Kerstkamp

Wil je de kerstdagen eens op een andere wijze doorbrengen, met een groep mensen in een kampeerboerderij?

Dat kan.

Van 23 tot en met 29 december 1977 organiseert de kampcommissie van de Doopsgezinde Vredesgroep een kerstkamp op Texel.

Dit kamp is bedoeld voor mensen van ± 18-30 jaar, Doopsgezind of niet.

Een grote rol speelt in het kamp: Hoe leren wij de vrede?, in wereldverband en in ons eigen leven met de mensen om ons heen. Vragen over dienstweigeren, geloof en eigen levenshouding komen aan de orde.

Heb je belangstelling voor dit kamp,

stuur dan een briefje naar de kampcommissie van de Doopsgezinde Vredesgroep p/a Gerben Dijkstra, Statenhoek 110, Zaandam, (tel. 075-165954, bij voorkeur tussen 18.00 uur en 20.00 uur).

Je kunt je ook opgeven door f 130,— over te maken op giro 12.59.094 t.n.v. penningmeester kampkomm. Doopsgezinde Vredesgroep, Zaandam.

Willem de Blécourt

Het affiche voor het 5 novemberkongres, dat de omslag van deze PPRAK siert (en die van het kongresboek) is van de hand van Willem de Blécourt. Hij koos voor het tekenen van een feniks omdat deze vogel symbool is van de herrijzenis — zeer toepasselijk op de PPR.

MOEITE WAARD

Hier is iets aan de hand. Dat gevoel moeten vele PPR-ers hebben gehad en zij kwamen dan ook in ongekende aantallen naar het kongres van vorige week zaterdag. Naar schatting 1200 tot 1500 in de ochtend. Velen voor het eerst of opnieuw sinds vele jaren.

De partij heeft haar taak schoon schip te maken en haar plaats in de Nederlandse politiek terug te nemen, verstaan. De partij heeft dat de moeite waard gevonden en dat is een heel belangrijk en hoopvol gegeven voor de toekomst. De PPR is opnieuw een gewone politieke partij die met andere partijen wil samenwerken als dat gezien haar doelstellingen mogelijk en wenselijk is. Men kan zeggen dat dat altijd zo is geweest, en dat is misschien rationeel ook wel te rechtvaardigen zoals Ria Beckers in haar kongresrede uitvoerig probeerde, maar waar we mee te maken hebben is de overheersende indruk die we naar buiten toe, en ook naar onze eigen mensen toe, hebben gewekt. Werkelijkheid is niet wat wij altijd hebben bedoeld, maar hoe wij worden begrepen. Of ook waar andere politieke partijen en commentatoren ons hebben gekregen.

KEERPUNT

De pogingen van Ria Beckers tot rechtvaardiging van de gedragingen van de PPR, het ophalen van allerlei achtergronden en ook de zelfkritiek op de PPR hoefde van mij niet. We hebben intussen te maken met een keerpunt in de politieke verhoudingen. De band tussen PvdA en CDA werd vlak voor het kongres doorsneden. Het is voor vele twijfelaars die hun hart op de goede plaats hebben zitten, dus links van het midden, nu prakties aangetoond dat met een CDA dat niet bereid is in zijn opstelling rekening te houden met de kleur van de coalitie waaraan het deelneemt, onmogelijk is een regering te vormen. Het CDA kan niet het volle conservatieve pond in een dergelijke

regering opeisen. Dat is arrogant en a-politiek. Zowel door de besluiten van het kongres als door de nieuwe politieke situatie krijgt de PPR weer meer kansen. De nieuw gekozen voorzitter, Herman Verbeek, heeft er aan het slot van het kongres al op gewezen, dat het voor de kiezers geen oplossing biedt volledig op de grote partijen te vertrouwen. Kleine partijen die bereid zijn aan de macht deel te nemen en die door hun visie veel hebben bij te dragen aan de vormgeving van de samenleving, zijn broodnodig.

ARP

Men zie slechts hoe afschuwelijk het lot is van de ARP. Met handen en voeten gebonden aan het CDA kan deze vroeger best pittige partij slechts toezien hoe Van Agt de eenheid van het CDA in het oog houdt en daarmee de ARP-varianten voortdurend in de prullenmand deponiert. En op dezelfde zaterdag waarop Den Uyl voor zijn kongres uiteenzette waarom hij niet van plan is een ongeloofwaardig kabinet te leiden en de PPR haar plaats in het politieke krachtenveld terugneemt, besluit het hoofdbestuur van het CDA dat KVP, ARP en CHU in 1980 geheel zullen zijn gefusioneerd en dat de federatie die het CDA nu nog is dan tot het verleden zal behoren. De ARP heeft haar erfdeel verkanseld. Het is meer dan dramaties dat de ARP-ers in het CDA-bestuur akkoord gaan met de fusie op het moment dat ARP-ers in de CDA-fractie akkoord gaan met het onderzoeken van een coalitie CDA-VVD en daarmee, aldus Van Agt, ook met de totstandkoming van een dergelijke coalitie. Terwijl de PvdA er voor bedankt de gevangene van het CDA te worden, laat de ARP zich gewillig onthoofden. De ARP-jongeren, die met prima verklaringen komen, die verder gaan dan de bange politiek van bijvoorbeeld Van der Stoel ten opzichte van Zuid-Afrika, zullen wel op hun neus kijken. Het wordt tijd dat zij zich voegen

bij een PPR, die hen dat vorige week zaterdag weer mogelijk heeft gemaakt.

VERTROUWEN

Het PPR-kongres is in een tweede opzet ook geslaagd: Het heeft de basis gelegd voor nieuw vertrouwen in de partij. Geen van de oude bestuursleden, die toch altijd met een last van het nabije verleden kampen, werd gekozen. Het merkwaardige feit deed zich voor dat representanten van de beide met elkaar overhoop liggende partijen in het vorige bestuur, de behoefte hadden zich op het kongres volstrekt onmogelijk te maken. Jaap de Jong door zich tegen de stellingen te keren die met grote meerderheden door het kongres werden aanvaard en Wijnand van Hoogevest door een volstrekt ongewenste motie in te dienen en daar zijn lot nog aan te verbinden ook. Jaap de Jong verklaarde dan wel dat hij de stellingen zou uitvoeren, maar hij moest toch zo langzamerhand begrijpen, dat partijbestuurder zijn meer is dan het slaafs uitvoeren van besluiten. De motie van Wijnand van Hoogevest, Frans Schulte en Gerritjan van Oven bedoelde een praktische uitwerking te zijn van de aangenomen stellingen, zo betoogden zij. Als de motie niet zou worden aangenomen zouden zij hun kandidatuur voor het partijbestuur evenwel intrekken. Ook deze houding getuigt van een verkeerd verstaan van wat een partijbestuurder is. Als de motie in de lijn lag van de stellingen, dan had hij niet ingediend moeten worden. Het partijbestuur heeft zonder meer tot taak in de geest van de stellingen te handelen. Aan een kongres een onnodige nadere verklaring te vragen en daaraan zijn lot verbinden is een provokatie die men voor zijn eigen gemoedsrust misschien nodig heeft, maar die op geen enkele manier het partijbelang dient. Het kongres heeft duidelijk gemaakt, dat het in samenwerking met de

linksaf
en
omhoog

door Kees Waagmeester

PvdA in de Nederlandse politiek wil optreden, maar dat die band niet al te strak moet zijn. De PPR kan haar onafhankelijkheid niet opgeven, maar moet natuurlijk wel samenwerken. Het kongres was zo verstandig de motie van Wijnand c.s. zonder stemming ter zijde te leggen. Want aanname was niet wenselijk en onmogelijk geworden door de bedoelingen van de indianers en verwerping zou het doorsnijden van alle banden met de PvdA hebben betekend, wat het kongres evenmin wenste.

GEVAARLIJK

Ten slotte. Het blijkt moeilijk genuanceerd te blijven denken als een problematiek zich toespitst. Zo waren er mensen die het kongres wilden doen geloven dat het aannemen van de stellingen zou betekenen dat de PPR voor samenwerking met het CDA kiest op een moment dat dat voor de PvdA onmogelijk blijkt. Een politiek optreden, waarbij men niemand bij voorbaat uitsluit, maar aan elke vorm van samenwerking voorwaarden stelt, is een moeilijke, maar onontkoombare opgave. Politieke gemakzucht en luiheid zijn van die opgave de natuurlijke vijanden. Om met Bas de Gaay Fortman te spreken: De PPR staat binnen spel, we zijn weer gevaarlijk.

EKSTRA KONGRES VAN DE PPR IN

Herman Verbeek nieuwe voorzitter

Herman Verbeek uit Groningen is de nieuwe voorzitter van de PPR. Het ekstra kongres van de partij op zaterdag 5 november in Musis Sacrum te Arnhem heeft hem en de overige leden van het nieuwe bestuur met overweldigende meerderheid gekozen. Het dagelijks bestuur van de PPR bestaat nu verder uit: Egbert Boeker, vice-voorzitter, Hans van der Wilk, algemeen sekretaris, Gidi van Dongen, penningmeester, Kees van Twist, sekretaris buitenland en Erik Akkermans, sekretaris voorlichting.

Het ekstra kongres gaf hiermee gevolg aan de aanbevelingen van de kommissie van Wijze Mensen, ook wat betreft de funktieverdeling binnen het dagelijks bestuur, maar het voegde naar nog een sekretaris

buitenland aan toe. Als overige leden van het partijbestuur werden — eveneens op aanbeveling van de Wijze Mensen — gekozen: Wouter van Dam, Iens Doorackers-Coppes, Paul van der Hijden, Johan Mug, Abe Renema, Margot Wingen, Lieuwe Zichterman en Jan Zuidgeest. In menig opzicht is dit ekstra kongres een sukses geworden. Al vergede de bespreking van de acht stellingen van de Wijze Mensen meer tijd dan beraamd, daar bleek ook uit dat de aktiecentra het kongres terdege hadden voorbereid. Onder het nieuwe bestuur zal de partij stellig nieuwe impulsen, nieuwe bezieling krijgen en de verkiezingen van volgend jaar in alle opzichten aankunnen.

In de volgende PPRAK hopen wij nader op dit kongres terug te komen.

Ria Beckers hield kort na de opening van het ekstra kongres de volgende toespraak:

„Rond 20 mei, mede-radikalen, enkele dagen voor de verkiezingen, heb ik vanuit de camping in het Zeeuwse Borsele een telefoongesprek gevoerd met de directeur van het Christelijk Instituut in Zuid-Afrika, dr. Beyers Naudé. Hij pleitte toen met nadruk voor het stopzetten door de Westelijke landen van de nukleaire samenwerking met het regime-Vorster.

De situatie in Zuid-Afrika heeft inmiddels een dramatisch dieptepunt bereikt, met de dood van Steve Biko, het verbod van kranten en zwarte organisaties, met arrestaties en razzia's. Ook het Christelijk Instituut heeft zijn activiteiten moeten staken. Grote verontwaardiging alom in de wereld.

Maar de olifant heeft weer eens een muis gebaard. Zelfs nu komt het niet tot een totaal verbod van nukleaire samenwerking, om over een economische boycot maar helemaal te zwijgen. De Verenigde Staten, Engeland en Frankrijk hebben immers het recht van veto in de veiligheidsraad — en ze willen niet verder gaan dan een wapenembargo. Vorster zal daar niet wakker van liggen. Niet alleen heeft hij de laatste vier maanden voor 430 miljoen gulden aan olie en wapens gekocht, maar dank zij de hulp van het Westen is Zuid-Afrika intussen ook in staat elk wapen dat het nodig heeft zelf te maken — tot atoomwapens toe.

De zwarte bevolking vecht met Beyers Naudé en vele anderen nog steeds tegen de bierkaai. Maar ze blijft doorvechten omdat ze ervan overtuigd is dat haar utopie eens werkelijkheid zal zijn. Ook wij zijn

daarvan overtuigd.

Daarom steunt de PPR slachtoffers van het apartheidsregime en staat ze achter de bevrijdingsbeweging ANC.

Daarom heeft de fraktie al meer dan een jaar geleden gevraagd om een algehele boycot — economies en kultureel — en daarom probeert ze klaarheid te krijgen in de relaties van Nederlandse bedrijven — Philips met name — met de Zuidafrikaanse wapenindustrie.

Daarom zal de Nederlandse regering een visumplicht moeten invoeren voor Zuidafrikanen die Nederland willen bezoeken.

Daarom zal de Nederlandse regering niet kunnen volstaan met het slechts voor korte tijd terugroepen van de Nederlandse ambassadeur. De tijd lijkt gekomen de Nederlandse ambassade in Pretoria te sluiten en de Nederlandse belangen te laten behartigen door de ambassade in Lusaka en de konsultaten in Zuid-Afrika.

Konkrete alternatieven

Op vele andere punten zal de fraktie de komende maanden de PPR-ideeën in konkrete alternatieven moeten vertalen. Het gaat om de structuur van de ekonomie, om redelijke inkomens en het recht op werk. Het gaat om het beleid ten aanzien van minderheden, om het voorkomen van en het vinden van een zinnig antwoord op terreurdaden, om het doorbreken van de bewapeningsspiraal... Het gaat tenslotte om het ombuigen van een maatschappij waar techniek en ambtenarij almachtig zijn naar een samenleving die door alle mensen wordt gemaakt en op menselijke maat is gesneden. Een utopie? Mis-

schien. Maar het is de enige mogelijkheid.

Utopie en werkelijkheid spelen ook in de discussie van vandaag. De partij is hardhandig met de neus op de feiten gedrukt. Samen moeten we proberen de vragen die de verkiezingsuitslag heeft opgeroepen te beantwoorden. Het lijkt me goed eerst nog eens op ons te laten inwerken welk proces aan de realiteit van 25 mei is voorafgegaan.

Dat proces heeft zich voltrokken binnen de gegeven sociaal-ekonomiese situatie, met haar enorme werkloosheid, die de mensen onzeker maakt en bang voor vernieuwing. Allerlei onderzoeken wijzen dit uit. Angst zoekt zelden naar nieuwe oplossingen, angst klampt zich vast aan het oude. In de politiek vinden we hier de neerslag van. Er is weinig meer terug te vinden van de geestdrift van de jaren zestig. Er is ook weinig meer over van de politieke vernieuwing waar de progressieve partijen toen samen voor knokten.

U weet het nog: Provo, Nieuw Links in de PvdA, D'66 en — in 1968 — de PPR. Samen probeerden ze de vernieuwende beweging die op gang was gekomen politiek te vertalen. Een zo groot mogelijke invloed van de mensen op de beslissingen die hun bestaan raken — daar ging het om. We zagen daarvoor twee belangrijke middelen: een bundeling van zoveel mogelijk progressieve groepen en personen én een duidelijke en eerlijke politiek. Die twee liggen in elkaars verlengde. Een duidelijk beleid is noodzakelijk omdat het om een bewustwordingsproces gaat: men moet kunnen zien, vergelijken én kiezen. Die duidelijkheid moest ook inhouden: vóór de verkiezingen afspraken maken wie

er op welk program samen gaan regeren.

Dát was de reden dat PvdA, D'66 en PPR in '71 en '72 met een gezamenlijk program kwamen vóór de verkiezingen. Alleen: het optimisme bleek te groot. In plaats van een meerderheid van progressieven in '72 kwam er een lange formatie, een Burger en een „rood kabinet met een witte rand”.

Dat korte tijd later toch de PSP nog toetrad tot de progressieve samenwerking was vooral aan de PPR te danken.

Kabouter blijft overeind

Maar in 1975 kwam de *kentering*. D'66 en de PSP haakten af toen de besprekingen begonnen over een opnieuw bundelen van de krachten en over gezamenlijk optreden in '77. We kunnen hier gerust spreken van een beslissend moment, niet alleen voor de samenwerking van links op korte termijn, maar ook voor de PPR.

De partij realiseerde zich dat haar positie als enige partner van de PvdA, zeker gezien de getalsverhouding, niet eenvoudig was. Desondanks aanvaardde ze die positie, omdat ze de progressieve samenwerking ook voor de toekomst zag als hét middel om vernieuwing op gang te brengen en haar doelstellingen te verwezenlijken.

En zo probeerde de „kabouter” — om ook eens met Wiegel te spreken — naast de „reus op lemen voeten” dapper overeind te blijven én duidelijk zichtbaar. Het leek hem wonderwel te lukken. Maar de prijs die daarvoor werd betaald was het beeld naar buiten van een kleine groep, die keer op keer in de touwen klom om zijn zin te krijgen. Een beeld dat nog versterkt werd door de deelname van de PPR aan de regering. Het „meest progressieve kabinet dat ons land ooit had gekend” bleek verre van „rood met een witte rand”. Meermalen dreigden onverantwoordelijke beslissingen. Even zo vaak kwam de PPR daar tegen op — én kreeg haar zin. Dit was in de ogen van velen een andere PPR dan het sympathieke, maar verder schijnbaar ongevaarlijke zootje ongeregeld, zoals dat zich in '72 in de persoon van Bas met sukses aan de kiezers had gepresenteerd.

Het kostte moeite, maar PvdA en PPR kregen hun afspraken voor '77 rond. De kern van het progressieve beleid sinds de jaren zestig bleef daarin overeind. Beide partijen verklaarden zich bereid deel uit te maken van een nieuwe regering, samen met vertegenwoordigers van één of meer andere partijen. Maar: „van eventuele toekomstige regeringspartners moet vóór de ver-

kiezingen vaststaan dat zij bereid zijn samen met de PvdA en de PPR een nieuwe regering te vormen die een beleid gaat voeren, gericht op verdere spreiding van inkomen, bezit, kennis, macht en arbeid.” En verder stond er: „wat het CDA betreft valt de beslissing de komende maanden als tal van belangrijke kabinetsvorstellen aan de orde zijn.” Dat was geen CDA'tje pesten. Dat was ingegeven — dachten wij — door een minimaal respect voor de kiezers, die bij het uitbrengen van hun stem er recht op hebben te weten voor welk beleid ze kiezen. Voor dat recht hadden de progressieven zich toch zo sterk gemaakt? Voor dat recht hebben de Christenradikalen toch gestaan? En we zijn toch niet ziende blind? Ieder van ons weet dat die bewuste keuze van mensen er — tien jaar later — meer dan ooit op aan komt. In een tijd dat onze maatschappij leeft met een spaaklopend economies systeem dat oorzaak is van een doffe machteloosheid, met een onverminderd geloof in de regering en in de techniek, in kernenergie en in een dodelijke perfectie van wapensystemen? In een tijd dat de mensen kampen met eenzaamheid en vervreemding en met de uitingen van geweld die daar het gevolg van zijn.

In een tijd van letterlijk *erop of eronder*.

Ria Beckers: Sterke PPR voor sterke progressieve samenwerking

De kabinetskrisis werd geforceerd op het moment dat de zogenaamde „hervormingsvoorstellen” toch nog aan de orde kwamen. Men had verwoede pogingen gedaan om ze weg te schuiven, over de kabinetperiode heen. Hervormingsvoorstellen was overigens een groot woord. Het ging om een klein aandeel voor de werknemers in de overwinst, om de gebruikswaarde voor de grond, om meer verantwoordelijkheid voor de mensen in de bedrijven, om het mee-sturen — een heel klein beetje maar — door de overheid van de investeringen. KVP en AR lieten het kabinet vallen. Voor velen een teleurstelling, maar duidelijker kon het niet: het was „tot hier en niet verder”.

En niemand kan er, vind ik, omheen dat in die omstandigheden het zomaar voortzetten van de samenwerking met het CDA voor PvdA en PPR een onmogelijke zaak was — „onfatsoenlijk” zelfs, als je wilt.

Voor de zoveelste keer waren de wezenlijke verschillen in politieke opstelling tussen konfessionelen en

progressieven gebleken. Het was aan de kiezers zich over de verschillen uit te spreken. Maar helaas hield het voorleggen van die duidelijke keuze aan het Nederlandse volk het risico in dat PvdA en PPR buiten de macht zouden vallen. Helaas bleek op dat moment dat ook de PvdA nooit van plan was geweest dit risico te nemen. Direct na de crisis gooide ze de kloof dicht en sprak ze over samenwerking met het CDA alsof het „tot hier en niet verder” niet was uitgesproken. Zonder overleg met de partner, die een regeringsperiode lang een zeer loyale partner was, verbrak de PvdA de afspraken waarover anderhalf jaar samen was gewikt en gewogen. Het PPR-kongres had zijn eigen beslissing te nemen. De PPR had genoeg van alle geharrewar en onduidelijkheid, ze wilde geen opportunisme. Ze nam met overgrote meerderheid het Amersfoort-besluit. Dat overigens niet inhield: „nooit met het CDA”, zoals sommigen nu beweren, maar: „in deze omstandigheden is de samenwerking met het CDA geblokkeerd”. Een besluit dat volkomen in de lijn lag, maar dat bij de kiezers niet als een bom insloeg — integendeel: het bleek volstrekt niet te verkopen.

Radikalen, waarom deze hele uitzetting? Omdat ik de laatste dagen, ook van mensen binnen de PPR, teveel verhalen hoor en lees die een scheef beeld geven en een te gemakkelijke oplossing. Dat wij in Amersfoort de PvdA hebben laten zakken, dat de PvdA het slachtoffer zou zijn van ons besluit — zoals iemand van ons in De Tijd heeft geschreven — is onzin. De PPR deed datgene waar we in het gezamenlijk overleg beiden geheel achter stonden, wat we samen zagen als de kern van onze afspraken. De PvdA is hoogstens het slachtoffer van haar eigen beslissing. De beslissing om vanaf het moment dat de kabinetskrisis een feit was haar standpunt prijs te geven en haar geloof te beleiden in „spijkerharde afspraken” met het CDA.

Dat ons kongres een principiële fout heeft gemaakt valt ook niet vol te houden. Wij deden recht aan de opvatting van ons beiden dat een begin van hervormingen toetssteen moest zijn voor deelname aan een nieuw kabinet.

De fouten die zijn gemaakt lagen op het taktiese vlak. Wij bleven een overeenkomst van samenwerking verdedigen die door onze veel grotere partner niet meer werd verdedigd. Wij hebben op het kongres niet de tijd genomen de mogelijke konsekventies daarvan rustig en zakelijk te bespreken. Pas achteraf hebben we begrepen dat die „duidelijkheid vóór de verkiezingen”, waaraan wij zo dapper vasthielden, door het afhaken van de PvdA al bij voorbaat niet meer mogelijk was. Misschien hadden de kiezers ons beter begrepen als we onze onmacht duidelijk hadden gemaakt en in Amersfoort geen definitieve beslis-

singen hadden genomen.

Een politieke partij ontkomt nu eenmaal niet aan de machtsvraag. Dat is de les van Amersfoort. Een eerlijke politiek mag niet uitsluiten dat je het effect van je handelen zo goed mogelijk probeert in te schatten. We hebben niet stilgestaan bij de vraag welke kansen dit besluit in deze omstandigheden had bij de kiezers.

We zijn te gemakkelijk heengelopen over de vraag of er in de huidige sociaal-ekonomiese omstandigheden wel ruimte is voor vernieuwing. Hoe we het idee van een „buiten spel staan” van de PPR naast het „kies de minister-president” zouden kunnen doorbreken. Hoe we door het grote-partij syndroom heen konden komen. We zijn kennelijk te optimistisch geweest over het beeld dat vele kiezers van de PPR hadden en over de kansen om in de campagne mensen voor onze ideeën te winnen. Daar liggen de fouten die we hebben gemaakt en daar mogen we vooral niet te snel afstand van nemen.

Het was, gezien de relatie met de PvdA, niet naïef van de PPR te verwachten dat de met zoveel zorg gemaakte afspraken bleven tellen. Maar de kleine partij, van wie men weet dat ze staat voor haar zaak, wordt in zo'n verbond wel gemakkelijk de gevangene van de grote en als ze dat terecht weigert moet ze goed weten wat ze doet. Anders loopt ze zelfs de kans het met de dood te bekopen.

Laat 25 mei in die zin een waarschuwing zijn voor ons. Maar laten we niet de illusie hebben dat een partij als de onze nooit aan dat dilemma van principes tegenover prakties handelen kan ontkomen. Als we dat dilemma niet meer durven uit te buiten — en daarbij zullen we soms over het scherp van de snede lopen — zijn we de PPR niet meer.

Geloofwaardigheid

Kongres, ik heb gesproken over te gemakkelijke oplossingen. Er gingen na 25 mei stemmen op om het kongresbesluit terug te draaien en alsnog te proberen aan de kabinetsformatie deel te nemen. Een even begrijpelijke als gevaarlijke reactie. Onbekend was welke factoren precies welk verlies hadden veroorzaakt. Onbekend was waarom 140.000 mensen wél op ons hadden gestemd. Niet doordacht was wat de realiteit van drie zetels voor invloed betekende en welke verantwoordelijkheid daarvoor zou worden geëist. Niet doordacht was wat een draai van 180 graden voor weerslag zou hebben op de partij zelf en op haar geloofwaardigheid. Was het te verdedigen in een situatie waarin taktiekse fouten niet meer te herstellen waren, ook nog het waarom van de beslissing — die eerlijke en duidelijke politiek — over boord te zetten?

De Tweede Kamerfractie voelde hier niets voor. Ze besloot rustig af te wachten hoe de formatie zou verlopen, intussen contact te houden met de PvdA en in te springen als bijvoorbeeld de mogelijkheid van een progressief minderheidskabinet aan de orde zou komen.

De Kommissie Trip en ook de kerngroep bleken het later daarmee eens. Toen het akkoord tussen PvdA, CDA en D'66 rond was hebben we de mogelijkheid overwogen de partij voor te stellen haar drie zetels aan de PvdA ter beschikking te stellen zonder zelf mee te regeren. Het kongresbesluit sloot dit niet uitdrukkelijk uit.

Maar zoiets kon alleen als de PPR-fractie bereid zou zijn zich onvoorwaardelijk aan het bereikte akkoord

Principes tegenover prakties handelen

te binden. Gezien de inhoud daarvan en gezien de vreemdsoortige positie die de partij dan de komende jaren zou moeten innemen, vonden we dat niet verantwoord. En dat geldt nu nog.

Intussen is de formatie na meer dan vijf maanden opnieuw gestrand. We zijn helemaal teruggevallen in de gesjoemel van de jaren vijftig. De kiezers hebben de voor de hand liggende zekerheid gezocht en daar houdt het voor hen mee op. De grote leiders maakten zelf wel uit wat er de komende jaren gaat gebeuren. Geruststellingen als „een duidelijke verkiezingsuitslag” en „PvdA en CDA zijn op elkaar aangewezen” maken het voor de mensen al helemaal onbegrijpelijk dat ze zolang op een kabinet moeten wachten. De problemen die ze hebben blijven maanden lang liggen, maar wel komt er een voorstel om die zwakke groepen in onze maatschappij, die in de campagne zo in de belangstelling stonden, het een en ander afhandig te maken. En dan maar blijven hopen op mensen die bewust kiezen . . .

Van dag tot dag is deze maanden duidelijker geworden hoe reëel en hoe juist het PPR-kongres na de kabinetscrisis de mogelijkheid van vruchtbaar samenwerken met dit CDA heeft beoordeeld. Dat heb ik nog in geen krant gelezen.

De gevangene van het CDA

De PvdA heeft het ondanks alles

toch geprobeerd. Zij werd op haar beurt door haar vaste wil om te regeren de gevangene van het CDA, dat steeds voor ogen hield dat toegeven alleen een kwestie van tijd was. Er is een akkoord dat op belangrijke punten niet is ingevuld. Er heerst een groot wantrouwen tussen beide partijen, dat niet verdween door het kompromis over het zetelaantal, dat zeker zou blijven hangen in de regering. En de meerderheid vinden binnen het kabinet voor wezenlijke beslissingen zou hoe ook uiterst moeilijk worden — om nog maar niet te spreken van een meerderheid in de Kamer.

Het kongres van de PvdA bespreekt vandaag de vraag of het alternatief niet nog verwerpelijker was. De fractie heeft daarop het antwoord al gegeven. Hun 'nee' lijkt definitief. Het kongres zal kunnen begrijpen dat Joop den Uyl erbij wilde zijn. Het zal zich realiseren dat de partij voor meedoen in deze situatie een hoge prijs zou betalen en dat zij niet zou ophouden te betalen als het kabinet er eenmaal was. Het zal zich afvragen wat dat uiteindelijk had betekend voor de zwakken, waar het om begonnen is. En het zal zijn eigen beslissingen nemen, zoals het ook na de kabinetscrisis zijn eigen beslissing nam. Wij kunnen daarbij niet helpen. Wij kunnen zelfs de pijn niet verzachten.

Kongres, onze zorg is vandaag de PPR — die gelukkig nog leefde na de opgelopen verwondingen van 25 mei — weer springlevend te verklaren en richtlijnen mee te geven om haar tijdelijke handicap te overwinnen en nieuwe botsingen met de kiezers te voorkomen.

De politieke situatie is nu uiterst moeilijk. Wat de PPR betreft: we hebben programma-afspraken met de PvdA. Ik volsta met de verwijzing naar het kongresbesluit van april '77, dat onder meer spreekt over een kabinet van progressieven 'dat niet steunt op een meerderheid in het parlement, maar dat evenmin door een meerderheid in het parlement naar huis wordt gestuurd (minderheidskabinet).' Maar hoe het ook uitvalt: de PPR zal de komende tijd met haar eigen alternatieven komen. Ze zal met de PvdA en anderen voor gezamenlijke programmapunten knokken. Ze zal haar uiterste best doen het gesprek tussen progressieve partijen opnieuw op gang te brengen. Al moeten we ons over de wijze van afspraken maken wel goed beraden. Meer dan ooit is een bundeling van krachten nodig. Kortom: een sterke PPR voor een sterke progressieve samenwerking — gemeentelijk, provinciaal en landelijk.

En laten we wél wezen, het gaat toch vandaag niet om het eigen gelijk? Het gaat ook niet om personen. Het gaat om mensen — om de mensen die ons nodig hebben.”

HERMAN VERBEEK: PPR IS DIALOOG

Herman Verbeek zei na zijn verkiezing tot voorzitter:

„De acht stellingen zijn geamendeerd en aangenomen, het nieuwe bestuur is gekozen: de PPR is er weer. Dat wij hier met zovelen zijn wijst er op dat de PPR verder wil. Wij konden niet aanvaarden dat de problematiek de partij zou vernietigen in plaats van de partij de problematiek. Iedereen kan nu weten waar wij staan in de politiek: wij zijn bereid tot samenwerking, ons program blijft inzet.”

Na dank te hebben betuigd aan het oude en interim bestuur en de drie aftredende bewindslieden te hebben gehuldigd, vervolgde de nieuwe voorzitter:

„Waarom is de PPR te herkennen? De PPR heeft geen kruis en geen roos in de vuist, geen hamer en geen sikkel, geen gebroken geweer en geen redelijk alternatief. Ze heeft haar radikaal program in de hand. Ze is een partij waarin ontworpen werden weer willen aarden. Mensen die humus, humeur, aardigheid, humaniteit aan de wereld willen teruggeven. Wortels — dat leert iedere bioloog — zuigen niet alleen voeding uit de grond, zij schenken ook voeding aan de bodem terug. Dat soort radikaliteit vertegenwoordigt de PPR.

De USA heeft dit jaar een groei van 17%, Japan van 18%, Neder-

land van 7%. De PPR zegt erbij dat die economische groei ontzettende verliezen in de Derde Wereld veroorzaakt. Dergelijke cijfers plegen de gezondheid van een economie aan te geven — voor de PPR geven ze de ziekte aan van ons solidariteitsgevoel. Er is geen wereldplan dat de oplossing al op tafel heeft. Het christendom dat zich eng met het kapitalisme heeft verenigd, het marxisme dat zich tot staats-socialisme heeft gemaakt, beide systemen zijn benauwend en niet geloofwaardig. Een partij als de PPR kan zich met geen van beide vereenzelvigen. Maar zij kan zich er evenmin aan onttrekken dit christendom en dit marxisme de discussie voor te leggen. Het wezen van de PPR is haar dialoog. Niet als allemansvriend, maar omdat de toekomst niet aan één macht kan worden overgelaten. Politiek is nimmer alles of niets.

De PPR is een kleine partij. Een moeilijke partij omdat wij met wat wij willen het ons niet gemakkelijk maken. Een kleine partij is niet niets in de politiek. Een kleine partij blijkt zelfs een beslissende wending te kunnen geven — als een sleepbootje een oceaanreus. (...) Iets anders is waar een kleine partij zich opstelt. Als ze alleen nog aan het woord komt in de Kamer als die Kamer koffiekamer is, dan beledigt die kleine partij haar kie-

zers en haar program. Een politieke partij is als een fiets: ons program dat is ons soliede achterwiel, maar met ons voorwiel, met onze strategie moeten we kunnen manoeuvreren in het chaoties politiek verkeer.

Wij zeggen dus niet: laten de grote partijen hun gang maar gaan. Wij zeggen tegen de kiezers: als u voor ons program kiest bij de Statenverkiezingen, weet dan dat de PPR in provincies en gemeenten elke reële coalitie aan wil gaan waarin ons program overeind blijft.

Op korte termijn zal het bestuur de provinciale campagneleiders bijeen roepen om de provinciale programma's en actieplannen te bespreken. Hetzelfde zal gebeuren voor de raadsverkiezingen. Intussen kondigt het bestuur aan dat het commissies zal verzoeken voorstellen te doen voor de bijstelling van reglementen, organisatie en financiën.

Ik eindig met dit woord: 'Een mens kan een ander geen groter dienst bewijzen dan door hem onrustig te maken'. Dat is de PPR.”

LAATSTE NIEUWS

Noteer alvast: Zaterdag 17 december extra vergadering groep Raads- en Statenwerk over: provinciale en raadsverkiezingen. Ook hierover meer in de volgende PPRAK.

PPR-fractie: WIR helpt niet tegen werkloosheid

De PPR-fractie blijft voor een effectieve bestrijding van ongewenste werkloosheid weinig heil zien in het stimuleren van bedrijfsinvesteringen met grote sommen gelds zoals nu door de regering is voorgesteld in de wet op de investeringsregeling (WIR). Noch de memorie van toelichting, noch voorstellen op andere manieren winst in werk om te zetten — zoals ontwikkeld door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) — houden voldoende rekening met de randvoorwaarden waarbinnen de economische ontwikkeling zich de komende jaren zal afspelen. Ook de vage invulling van de tijdens de kabinetformatie gemaakte afspraken ten aanzien van het sociaal-economies beleid heeft de PPR-fractie niet kunnen brengen tot een herziening van haar eerste parlementair uitgesproken negatieve beoordeling van de WIR.

De PPR-fractie zou er de voorkeur aan geven te beginnen met de thans voor de WIR beschikbare bedragen zeer gericht te besteden — bij voorbeeld jaarlijks:

— 1 à 1½ mrd. extra voor gerichte verlagings arbeidskosten;

— ½ à 1 mrd. voor energiebesparende investeringen;

— ½ à 1 mrd. voor een kleinschaligheidstoelag van zeer hoge percentages bij kleine jaarinvesteringen tot nihil bij investeringsnivo's van rond f 1 mln per jaar;

— ½ mrd voor probleemgebieden, regionale en ruimtelijke ordeningstoelagen;

— ½ mrd. voor onderzoek en ontwikkeling ten behoeve van midden- en kleinbedrijf.

De toewijzing van premies en toeslagen zou voor een belangrijk deel in handen gelegd moeten worden van lagere overheden via publiek gecontroleerde werkgelegenheidsfondsen in een nationaal kader.

Het negatieve oordeel van de PPR-fractie over de WIR is gebaseerd op de volgende overwegingen:

• De vorm en de aard van de gekozen investeringsstimulering leidt er toe dat het overgrote merendeel van de 3½ miljard per jaar worden uitgegeven aan ongerichte basispremie die echter zo laag zijn dat daarvan hooguit marginale investeringsbeslissingen en een gering effect verwacht mogen worden. Men

beoogt met dit instrument 200.000 extra arbeidsplaatsen te scheppen. De PPR-fractie zou niet verbaasd zijn als er niet veel meer dan 20.000 extra arbeidsplaatsen tot stand komen. Het geld raakt men wel kwijt.

• De beoogde ontwikkeling van de economische structuur waarop het wetsontwerp is gebaseerd, leidt tot activiteiten die veel te weinig rekening houden met randvoorwaarden ten aanzien van energie en grondstofgebruik, milieubeheer en ruimtelijke ordening. Te verwachten is dat deze ontwikkeling op grond van feitelijke omstandigheden (bv. de ook door minister Lubbers aangekondigde nieuwe energiekrisis in de jaren 80) reeds zal vastlopen op het moment dat zij op gang komt.

• De beoogde ontwikkeling leidt logieserwijs tot het vergroten van de welvaarts kloof met de Derde Wereld omdat zij gericht is op concentratie van inkomsten, macht en kennis alhier. De PPR-fractie acht dit ongewenst evenals het feitelijk onderschikken van de overige facetbelangen zoals dat uit de nagestreefde ontwikkeling voortvloeit.

Salarismatiging voor eerlijker

Sinds een maand of twee propageert het AAA — Alternatief Ambtenaren Aktiecomité — de principiële bereidheid van ambtenaren tot matiging van hun salarispositie. Een nobel streven, dat op het eerste gezicht niet erg 'haalbaar' lijkt. Wie wil er nu minder verdienen — en waarom zou hij... Toch telt het AAA nu al zo'n 600 sympatisanten, onder wie vele jongeren, en toch groeit dit aantal nog met de dag. Sympatisanten die zich een salarismatiging kunnen permitteren. Dat wel. En juist daarom. Het AAA richt zich namelijk tot de categorie goed- en bestbetaalde ambtenaren en andere bevoorrechten, die vinden dat het hun in materieel opzicht best wat minder goed kan gaan, vooropgesteld dat dit ten bate is van anderen die door onze economische crisis eenvoudigweg niet in staat zijn tot salarismatiging.

Dit doet — alweer op het eerste gezicht — denken aan ouderwetse liefdadigheid. Omdat het AAA uit is op rechtvaardiger inkomensverdeling is het dat allesbehalve — net zo min als het streven van het AAA geen haalbare kaart zou zijn.

Het AAA is geboren uit onvrede over de acties van het Nederlands Genootschap van Leraren (NGL), dat volgens de tien leraren die het initiatief namen tot het AAA, de strijd tegen de afbraak van het onderwijs verwarde met de strijd om het eigen loonzakje. Het AAA is dan ook een actie van leraren, ambtenaren en dus een bevoorrechte categorie. Het streven van het AAA moet met zich meebrengen dat vele PPR-leden zich ertoe voelen aangetrokken, maar ook andere partijen zijn vertegenwoordigd in de gelederen van de sympatisanten van het AAA, dat zich ook nadrukkelijk niet partijpolitiek wil opstellen. Over het AAA hadden wij een gesprek met PPR-lid Jan Achterberg in Amstelveen, een van de initiatiefnemers van het AAA.

Waarom die principiële bereidheid tot salarismatiging?

Jan Achterberg: „Wij constateren dat het in ons land in economies opzicht slecht gaat. We zien de werkloosheid toenemen. Bezuinigingen op de kollektieve voorzieningen lijken onontkoombaar. Willen we daar wat aan doen, dan brengt dat met zich mee dat we bereid moeten zijn offers te brengen. Offers, die we moeten kunnen brengen. En voor zulke offers is uiteraard de categorie met de hogere inkomens de eerste aangewezen. Daarom is een oproep tot salarismatiging van vitaal belang. Wij vinden dat we zozeer bevoorrecht zijn dat we in staat zijn tot zo'n offer, dat we best een stapje terug kunnen doen in het algemeen belang.

Bij onze goede salarissen met vaste aanspraken op periodieke verhogingen komt nog onze rechtspositie als ambtenaar. Dat betekent dat we niet kunnen worden ontslagen. Een benijdenswaardige zekerheid in een tijd dat ontslagen aan de orde van de dag zijn. De werkloosheidsdreiging breidt zich immers uit tot in de sterkst lijkende partikuliere ondernemingen: Philips, Hoogovens, Unilever, AKZO, Volvo-DAF en ga maar door. Overal dreigen ontslagen...

Hoe veilig zijn wij dan niet, als ambtenaren. Nooit en te nimmer kunnen wij worden ontslagen. Het enige dat een ambtenaar kan overkomen is dat hij binnen het ambtenarenapparaat wordt overgeplaatst — maar met volledig behoud van salaris. Daarom vinden wij dat we uit een oogpunt van solidariteit met

alle anderen verplicht zijn tot zo'n ekstra offer. Wij hebben geen of heel weinig last van de economische crisis. Wij zijn in staat tot een bescheiden loonoffer om onze collega's in de partikuliere sektor aan meer werk te helpen.

Met 'wij' bedoel ik de categorie van de goed- en bestbetaalde ambtenaren en met 'offer' uiteraard geen individuele liefdadigheid die immers geen enkel maatschappelijk probleem kan oplossen. Waar het om gaat is dat wij bereid moeten zijn tot een kollektief gebaar. Wij zijn het in dit opzicht volledig eens met de Amsterdamse hoogleraar economie Hans van den Doel, die samen met zijn kollega Wim Driehuis heeft berekend dat een salarisverlaging — via het niet uitkeren van periodieke verhogingen — voor ambtenaren met gemiddeld 3 procent de overheid 40 à 50.000 arbeidsplaatsen zou opleveren. Ambtelijke arbeidsplaatsen, met die aantrekkelijke rechtspositie, maar wat nog veel belangrijker is: de overheid kan daardoor werk scheppen in de sektor van de sociale dienstverlening, de kollektieve voorzieningen waarop bezuinigingen zoals gezegd onontkoombaar lijken.

Dat betekent dat er meer kan worden gedaan aan bijvoorbeeld gezinsverzorging, jeugdwerk, politie, onderwijs (kleinere klassen om maar wat te noemen van onze verlanglijst), woningverbetering of milieuschoonmaakdiensten. Dat zijn de voorbeelden die Hans van den Doel geeft. Als AAA kennen wij onze beperkingen. Wij willen matiging, en dus geld besparen. Dat bespaarde geld kan voor andere zaken

worden gebruikt. Goede zaken — maar over de vraag welke willen wij ons niet uitspreken. Wat er verder gebeurt is politiek.”

De AAA wil alleen een openbare discussie over salarismatiging op gang brengen?

Jan Achterberg: „Ja, en allereerst vanuit de kring van ambtenaren. Ik wil er nog op wijzen dat het wetenschappelijk bureau van de PvdA al in 1962 betoogde dat ambtenaren meer verdienen dan werknemers in het partikuliere bedrijfsleven omdat je bij hun beloning in geld moet tellen wat ze aan niet-geldelijk inkomen genieten. De zekerheid van niet te kunnen worden ontslagen hoort ook bij hun beloning, betekent voor hun een stuk welvaart. In het beloningsnivo van ambtenaren mag daarom best tot uitdrukking komen dat een werknemer buiten de overheids sfeer wél het risico van ontslag loopt.

De AAA wil inderdaad ook een openbare discussie op gang brengen. Wij vinden het overwegen en bespreken van salarismatiging en nivellering een goede zaak tegen de achtergrond van de hele economische toestand. Wij zijn van mening dat het mechanisme dat elk voorstel in deze richting onmiddellijk een krachtig protest van belangengroepen oproept moet worden doorbroken wil je tot een rechtvaardiger inkomensverdeling kunnen komen.

Wij willen een gebaar maken naar twee kanten: collega's en overheid. De gedachte aan salarismatiging leefde al lang voordat wij begin september met onze actie van start gingen. Met onze actie willen we duidelijk maken dat het ons, goedbetaalden, niet alleen om onze salarissen is te doen, dat we ons ook in dit opzicht bewust zijn van onze verantwoordelijkheid. Wij willen een verandering in mentaliteit en wij willen de regering stimuleren tot een beleid dat gericht is op een eerlijker inkomensverdeling.”

Hoe wil de AAA dat doen?

Jan Achterberg: „Allereerst via een handtekeningactie met adhesiebetuigingen. We hebben er nu al een 600 en we hopen dit aantal te kunnen verdubbelen. De actie loopt in dit opzicht lekker. In de eerste week van september zijn we gestart en toen we op 23 september een perskonferentie gaven in Krasnapolski in Amsterdam waren er al 300 handtekeningen.

Hoe we die handtekeningen effectief maken is nog een probleem. We denken aan een massale bijeenkomst van sympatisanten en uiteraard aan zo groot mogelijke publiciteit voor onze ideeën.

inkomensverdeling

Wat we zeker niet willen is een nieuwe vakbond. Onze aktie moet beperkt zijn, maar werken als een horzel in bestaande verbanden, moet anderen inspireren en stimuleren.

De AAA wil een bundeling zijn van personen, groepen en organisaties die positief staan ten opzichte van salarismatiging, maar die nu vaak nog verspreid opereren. Behalve leraren en wetenschappelijke ambtenaren zijn er ook buiten de kring van het onderwijs bijvoorbeeld groepen predikanten en huisartsen die hetzelfde willen als wij.

Bovendien wil de AAA de publieke opinie, die zich evenals de pers nogal kantte tegen de akties van het Nederlands Genootschap van Leraren (NGL) in meer positieve zin ombuigen: er zijn ook anders denkende leraren dan die begin september in Den Bosch en Den Haag betoogden."

Die akties van het NGL gaven aanleiding tot het oprichten van het AAA?

Jan Achterberg: „Toen het NGL kwam met dreigementen als opschorting van de begeleiding van leerlingen en dergelijke was voor ons de maat vol. Wij moesten constateren dat de mensen die ons vertegenwoordigen vooral oog hebben voor financiële belangen, dat ze de strijd tegen de afbraak van het onderwijs verwarden met de strijd voor het eigen loonzakje.

Het AAA is ontstaan uit een groep van tien eerstegraads leraren, die de door het NGL aangekondigde akties en maatregelen dus in het verkeerde keelgat zijn geschoten. Wij vonden dat het NGL vage plannen en geruchten over ekstra sala-

risverlaging voor leraren in het voortgezet onderwijs aangreep om het bij het NGL reeds langer levend en op zichzelf zeer terecht ongenoegen over het beleid van de minister van onderwijs op de spits te drijven. De initiatiefnemers tot het AAA konden het ook niet in alles eens zijn met het standpunt van de Algemene Bond van Onderwijzend Personeel (ABOP), die een salarismatiging rechtstreeks wil koppelen aan een algemene matiging. De ABOP zou een algehele salarismatiging wel gedogen, maar verzet zich tegen een matiging alleen in het onderwijs, omdat deze bond vindt dat leraren dan 'dubbel' zouden worden gepakt. Het standpunt van het NGL inzake matiging komt ongeveer op hetzelfde neer en gaat eveneens niet veel verder dan lippendienst, waarbij dan nog in onze ogen onwaardige dreigementen kwamen.

Bij dit alles moet ik nadrukkelijk stellen dat ook het AAA mét NGL en ABOP van mening is dat de minister het overleg met de leraren niet korrekt heeft gevoerd, dat hij hoogstens bereid was te luisteren en vastbesloten zijn zin door te drijven. Als AAA vinden wij dat goed georganiseerd overleg een eerste vereiste is om te komen tot de verwezenlijking van onze matigings- en nivelleringsplannen voor de hogere inkomens.

Het AAA begon met brieven te sturen aan kollega-leraren, met het verzoek deze in de docentenkamer van hun school op te hangen. In die brieven werd gesteld dat het AAA bij matiging in eerste instantie dacht aan de salarissen van een bevoorrechte groep leraren: de eerstegraders. Deze groep wordt tot nu toe betaald volgens een ambtenarschaal, die vandaag de dag niet meer wordt gehaald door ambtenaren-akademici, laat staan door akademici, werkzaam in het bedrijfsleven. Ook binnen het onderwijs zijn eerstegraders bevoorrecht ten opzichte van kleuterleidsters, onderwijzers en tweede- en derdegraadsleraren”.

Wat voor reakties riepen die brieven op?

Jan Achterberg: „Op onze perskonferentie van 23 september konden we al meedelen dat de partijbesturen van PvdA en CDA en de Tweede Kamerfraktie van de PPR hun instemming hadden betuigd met onze aktie, die zich overigens heel nadrukkelijk buiten de partijpolitiek wil houden. We hebben nog geen reaktie binnen van de FNV, maar het ziet er niet naar uit dat men ons daar zal afwijzen.

Tijdens die perskonferentie konden we al meedelen dat er ook reakties waren van buiten de kring van het

onderwijs: adhesiebetuigingen van mediese specialisten, zoals chirurgen en van hoogleraren. De mening van die briefschrijvers over hun eigen salaris liep uiteen van 'ruim voldoende' via 'veel te veel' tot 'gewoon te gek'. Er waren er die voorstelden: minder lesuren, minder salaris. Enkele leraren, die vroeger buiten het onderwijs hadden gewerkt, bleken helemaal niet zo zwaar te tillen aan die zoveel genoemde verantwoordelijkheid van leraren: 'Die is in andere, minder betaalde functies soms groter.'"

Niets dan adhesiebetuigingen dus?

Jan Achterberg: „Althans schriftelijk. Mondeling krijg je op school natuurlijk ook wel te verwachten paniekerige reakties. Heel begrijpelijk soms als ze komen van oudere kollega's, die soms hard hebben moeten ploeteren via avondstudies om hun doel te bereiken, die vinden dat al hun moeite best mag worden beloond, die vinden dat jongeren, die het dank zij studiebeurzen en dergelijke zoveel gemakkelijker hadden dan zij destijds, gemakkelijk praten hebben . . . Heel begrijpelijk. Ze komen in het geweer omdat ze vinden dat je niet mag tornen aan verworven rechten, maar om dit laatste gaat het nu juist.

Als je een offer wil brengen, zoals de AAA dat ziet, dan moet je een recht prijsgeven, akkoord gaan met een andere opbouw van de rechtspositie, bereid zijn minder aanspraak te maken op toekomstige verhogingen door periodieken over te willen slaan. Als iedereen blijft staan op verworven rechten komen we geen stap verder met onze economische crisis.”

Ook het NGL is in principe niet tegen salarismatiging?

Jan Achterberg: „In principe niet. . . Maar daarbij blijft het. Het AAA wil verder gaan. We beseffen heel goed dat het gemakkelijker is met de mond matiging te beleiden dan dit in de praktijk te doen. We hebben alle begrip voor praktische bezwaren die een teruggang in inkomen met zich meebrengt, bijvoorbeeld voor mensen die een huis hebben gekocht — hebben kunnen kopen. . .”

Wat brengt een algemene salarismatiging met zich mee?

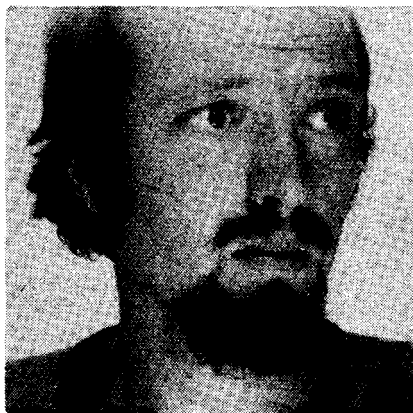
Jan Achterberg: „Dat we zullen moeten leren zuinig te zijn. En dat betekent echt niet dat we er in levensstandaard op achteruit moeten gaan. Het betekent wel dat we in alle opzichten zorgvuldiger moeten omgaan met wat we hebben. Beter onderhouden dus, geen verspilling van energie en grondstoffen.”

We kunnen dan minder konsumeren. . .

Jan Achterberg: „We zullen onze

Ekonomie-leraar

Jan Achterberg
over de AAA

In memoriam Marinus Agterberg

In de leeftijd van nog maar 52 jaar is op 18 oktober overleden pater dr. Marinus Agterberg OSA.

Marinus Agterberg behoorde tot de groep christenradikalen die bij de oprichting in 1968 toetraden tot de PPR. In die beginperiode was hij 'onze man in Friesland'. Zijn overstap naar de PPR werd hem destijds niet overal in dank afgenomen. Er werd wel heftig op gereageerd, maar Marinus bewaarde er zijn geloofwaardigheid bij. Hij was geen primair reagerend type. Daarom was ook zijn toetreding tot de PPR en zijn getrouw blijven van die keuze een zaak van doordachte en doorleefde overtuiging. Dat was trouwens een grondtrek van zijn karakter. Met loze dingen van de dag hield hij zich niet bezig. Het was zijn gewoonte dieper te graven.

Een tweede grondtrek van zijn persoon was de welhaast volstrekte bereidheid tot belangeloze dienstbaarheid. Hij gaf daar uitdrukking aan in de uitoefening van zijn pastoraat maar ook in al zijn overige activiteiten. Ongetwijfeld ligt daarin ook de oorsprong van zijn keuze voor het politieke werk.

Marinus Agterberg was in de pe-

riode januari 1973 tot september 1977 lid van de Eerste Kamer. In een kleine fractie — aanvankelijk van twee en later van vier leden — en naast zijn veeleisende andere taken was dat geen eenvoudige opgave, die hij nochtans met overtuiging vervulde. In de Kamer ondervond hij ruime waardering, zowel door zijn persoonlijkheid als wegens zijn gerespecteerde inbreng. In de loop van 1975 werd hij gekonfronteerd met de eerste symptomen van een haperende gezondheid. Geleidelijk werd hij in zijn vele activiteiten tot beperkingen genoodzaakt, die hem reeds vrij vroeg deden besluiten zich in 1977 niet meer voor de Kamer herkiesbaar te stellen. Hij kon toen nog niet voorzien dat hem niet veel tijd van leven meer gegeven was.

Wie Marinus Agterberg op zijn levensweg heeft ontmoet denkt met dankbare herinnering aan hem terug. Menigeen vond bij hem begrip, inspiratie en zelfbevestiging. Degeenen die zich tot zijn vrienden mochten rekenen voelden zich door hem verrijkt. Het was zijn aard meer te geven dan te nemen. Ongetwijfeld heeft Marinus reeds

voorvoeld dat zijn leven ten einde liep voordat hem dat door zijn artsen werd bevestigd. De wijze waarop hij leefde met het vooruitzicht van de naderende dood was indrukwekkend.

Thans is hij, zoals zijn overlijdensbericht het naar zijn eigen wens uitdrukt, ingegaan in de vrede van de Heer.

Zijn persoon en werk mogen er aanspraak op maken dat we de herinnering aan Marinus Agterberg levend houden.

Jac. Tonnaer

▶ produktie moeten richten op ontwikkelingslanden in plaats van op eigen overconsumptie van vervangingsprodukten. Als we in dit verband ontwikkelingslanden 'helpen' dienen we ook het eigen belang, houden we onze economie draaiende."

Jan Achterberg (28) is sinds drie jaar leraar economie (26 lessen per week) aan het Herman Wesselink College in Amstelveen. Hij is een jaar of vijf, zes lid van de PPR. Waarom?

Jan Achterberg: „Het nadenken over maatschappelijke ontwikkelingen, het zoeken naar radikale alternatieven spreekt mij erg aan. Dat betekent niet dat ik in alles klakkeloos achter de PPR kan staan. Ik heb ook wel mijn bezwaren. Niet eens zozeer tegen de strategie als wel omdat ik nogal wat twijfels heb over de mogelijkheid kernenergie af te wijzen. Kunnen we dat wel? Een vervangende energiebron vergt een voorbereiding van zo'n tien, twintig jaar. Als we nee zeggen tegen kernenergie, roepen we dan niet jaren van energiekrisis over ons af? Of kunnen we leren op een verstandige manier zuinig te zijn?"

Walter van Opzeeland
Adhesiebetuigingen aan het AAA zijn welkom op het adres: Postbus 52 te Badhoevedorp. Ook financieel kan men de aktie steunen met bijdragen op postgiro 13500 (Gemeentegiro Amsterdam) met vermelding 'tnv K8824 tgv AAA, Badhoevedorp'.

NIEUWS uit de aktiecentra

Zeeland

Het provinciaal kongres heeft voor het provinciaal bestuur van de PPR-Zeeland de volgende leden gekozen: Johan Spek (herkozen als voorzitter), Aty Herwijne (herkozen), Leo d'Hoore (gekozen), Jacques Damen (gekozen), Louis Theissen (gekozen). Niet aftredend waren Theo Theune, Anner Schuilwerwe en Ronald Pannenburg. Het provinciaal bestuur bestaat thans uit acht leden.

Voor de verkiezing van nieuwe kerngroepleden (plus plaatsvervangende leden) kwamen de volgende namen uit de bus: als kerngroepleden Anja Anbeek, Wieger van der Heide, Jan Tijmstra en als plaatsvervangende leden Corrie Dobbehaar, Kees van Kerkhoven en Ronald Pannenburg.

Delft

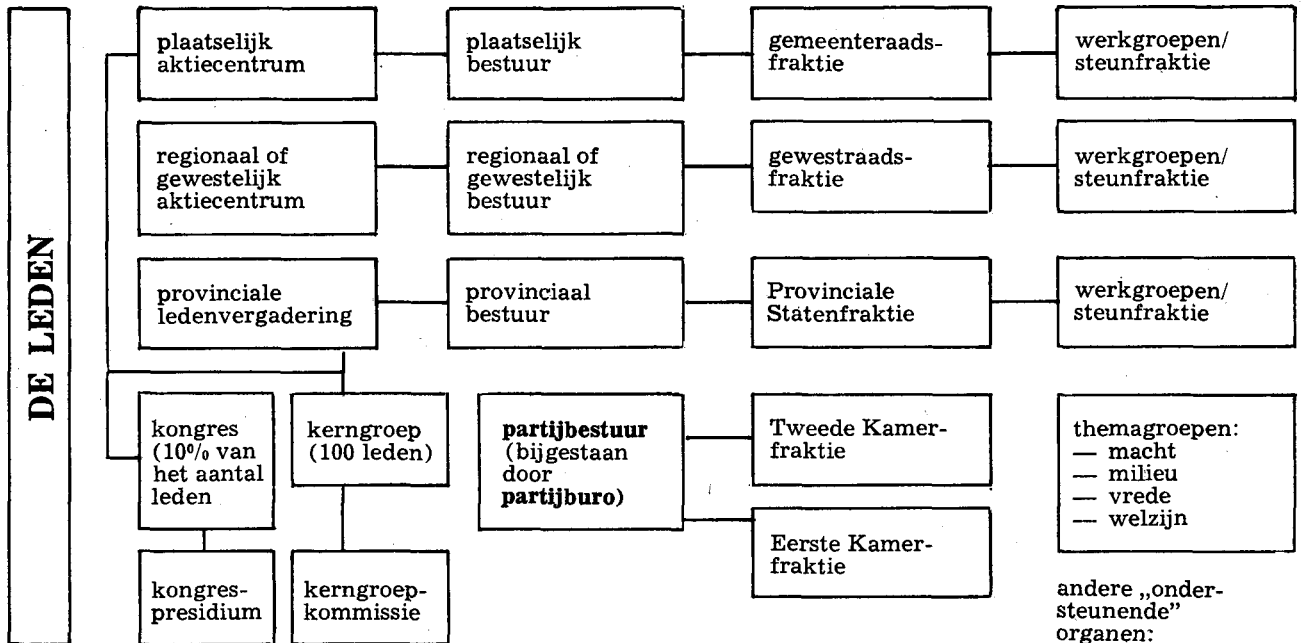
„Staat het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds het ambtenaarschap van ex-psychiatrische patiënten en WSW-ers in de weg?" luidt de titel

van een rapport van het PPR-aktiecentrum Delft. Ton Wolf en Lieuwe Zigterman, die zich ruim een jaar met deze kwestie hebben bezig gehouden, komen tot de konklusie dat de vraag met „nee" moet worden beantwoord. Niet het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds zelf, maar de wet op het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds vormt een belemmering. En bovendien kunnen de keurende instanties de weg naar het ambtenaarschap van ex-psychiatrische patiënten en WSW-ers volledig blokkeren. Hier ligt dus een duidelijke taak voor onze volksvertegenwoordigers om die blokkades weg te nemen. Althans de overheid zou moeten weten dat de stelregel „eens gek, altijd gek" onzinnig is. Het rapport is af te halen bij Ton Wolf, Willem Kloospad 30, Delft, of verkrijgbaar door overschrijving van f 1,20 (de portokosten) op giro 88560 t.n.v. penningmeester PPR-Delft.

Venlo

In tegenstelling tot wat PPR uit de PPRikkel van het aktiecentrum Venlo van oktober meende te moeten opmaken, heeft Venlo besloten niet meer op één lijst te gaan staan met D'66 en de PSP bij de komende raadsverkiezingen. Overigens wordt met de PSP nog gepraat: de ledenvergadering van 16 juni, die deze besluiten nam wilde — mocht de PPR toch met de PSP op één lijst gaan staan — geen PSP'ers op verkiesbare plaatsen.

De organisatie van de PPR in grote lijnen

Op elk nivo (van plaatselijk tot landelijk) bestaat een ledenvergadering, die een bestuur kiest en de kandidaten voor een fraktie aanwijst. De besturen en frakties leggen verantwoording af aan de ledenvergadering. Ze worden vaak bijgestaan door werkgroepen en steunfrakties.

Landelijk is de organisatie ingewikkelder (hoewel in principe hetzelfde).

Het **kongres** is het hoogste partijorgaan en stelt de politieke beleidslijnen vast. Elk plaatselijk aktiecentrum mag 1/10 deel van zijn leden naar het kongres afvaardigen.

Het **partijbestuur** en de kandidaten voor de Tweede Kamer worden door het kongres gekozen. Kamerfrakties en partijbestuur leggen verantwoording af aan het kongres. Het **kongrespresidium** leidt het kongres.

De **kerngroep** bepaalt het politieke beleid tussen twee kongressen in. Ze wijst de kandidaten voor de Eerste Kamer aan en controleert de themagroepen en aan de partij verwante stichtingen. De 100 kerngroepleden worden aangewezen door de plaatselijke en provinciale aktiecentra. De **kerngroepkommissie** leidt de kerngroepvergaderingen.

Het **partijbestuur** heeft de dagelijkse leiding van de partij. Uitvoerend (administratief) apparaat is het **partijburo**. De **themagroepen** (elk weer onderverdeeld in werkgroepen) houden zich bezig met de uitwerking van het partijprogramma en leveren informatie over hun speciale werkteerrein. Raads- en Statenleden kunnen terugvallen op de **groep raads- en statenwerk**. De taken van met de PPR verwante **stichtingen** blijken uit hun namen.

Louis Vuurboom

AKTIE-VOER

Fietsklubs

Een gelukkig verschijnsel op de weg naar milieubewustwording is het feit dat er steeds meer fietsklubs in ons land (ooit befaamd als 'fietsende natie') komen.

Om fervente fietsliefhebbers die zelf een klub willen beginnen behulpzaam te zijn is in de serie **Fietsotheek** een boekje

Fietsen in clubverband verschenen, met alle informatie over hoe een fietsklub op te richten, deze goed draaiende te houden, het uitgeven van een klubblad, het voeren van propaganda, het maken van tochten en het organiseren van evenementen.

Fietsen in clubverband kan door overmaking van f 7,50 op postgiro 234567 tnv Stichting Fiets

te Amsterdam worden besteld.

Geef om de natuur

Geef om de natuur Van 21-25 november wordt de nationale aktie 'Geef om de natuur' gehouden onder auspiciën van het Wereld Natuur Fonds. Het doel van de aktie is 50 miljoen gulden bijeen te brengen om de be-

dreigde natuur in binnen- en buitenland via gerichte projekten te redden nu het nog mogelijk is.

Wilt u meehelpen deze aktie te doen slagen, geef u dan op bij het plaatselijk aktiekomitee: Van Eeghenstraat nr. 92, tel. 720590.

Ook kunt u bellen of schrijven naar het landelijk aktieburo, postbus 210 te Heerhugowaard, tel. 02207-18277, waar u ook met al uw vragen terecht kunt.

Demonstreren in uniform

De legerleiding verbiedt dienstplichtigen in uniform deel te nemen aan betogingen omdat demonstrerende militairen in uniform de indruk kunnen wekken dat het hele leger achter de demonstratie in kwestie zou staan. Dit heeft de nationaal territoriaal kommandant, generaal-majoor De Jong, laten weten. De Bond van dienstplichtigen (BvD) en de Vereniging van dienstplichtige militairen (VVDM) hebben hiertegen geprotesteerd omdat ze dit zien als een beperking van de vrijheid van meningsuiting op zeer vage gronden.

De kwestie is weer aktueel geworden, nadat in de Generaal Spoorkeizerne in Ermelo, de dienstplichtige soldaat John Cozijn krijgstuuchtelijk werd vervolgd, omdat hij in uniform was gesignaleerd tijdens de Chilibemonstratie van 25 september. Tijdens deze betoging had de marchaussee opdracht gekregen, gestoken in burgerkledij, alle militairen in uniform te fotograferen.

Het is blijkbaar zaak tijdens betogingen goed op fotografen te letten en te pogen echte persfotografen te onderscheiden van politie. De Nederlandse Vereniging van Fotojournalisten zou hier iets aan kunnen doen, maar politieke en militaire autoriteiten zouden zelf het fatsoen moeten kunnen opbrengen als ze het al nodig

STICHTING BURGERSCHAPS- KUNDE

Regeren - Reageren

Politieke partijen, demokratisering, nieuwe bestuursvormen, sociaal-economische beleid, woningbouw.....

*Een cursus burgerschapskunde
39 schriftelijke lessen voor f 35,-*

POLITIEKE STROMINGEN

Een boekje open over de verschillende hoofdstromingen in de Nederlandse politiek. 60 pagina's informatie voor f 3,50.

POLITIEK VEELSTROMENLAND

Socialisme, liberalisme, christen-democratie, marxisme, radicalisme . . . .

Een cursus over politieke stromingen in Nederland

8 schriftelijke lessen voor f 25,-

STUUR EEN LEGE ENVELOP (ZONDER POSTZEGEL) AAN: STICHTING BURGERSCHAPSKUNDE, ANTWOORDNUMMER 235(K) LEIDEN. U ONTVANGT PER OMGAANDE UITGEBREIDE INFORMATIE! TELEFOON 071-893403.

vinden fotografen uit te zenden, dezen duidelijk als politie of militairen herkenbaar uit te monteren.

Apartheid bij KLM

Het Komitee Zuidelijk Afrika (Angola Comité) heeft een affiche 'KLM. From the country that gave us one of the founders of apartheid' uitgegeven, dat alle informatie biedt over de wijze waarop de KLM

zich konformeert aan de rassenwetgeving van het blanke minderheidsbewind in Zuid-Afrika. Zo zet onze nationale luchtvaartmaatschappij niet-blanke stewardessen op een speciale lijst om te voorkomen dat ze op de lijn naar Johannesburg zullen worden ingezet: een rassenonderscheid ten gerieve van de machthebbers in het land waar zaken vallen te doen met blanke stamverwanten. Uiteraard geeft de KLM

aan deze konsideratie ten aanzien van het Vorster-bewind geen ruchtbaarheid: zaken zijn zaken en wat niet weet, niet deert. Het Komitee Zuidelijk Afrika kent zijn taak in deze. Het affiche is te bestellen door overmaking van f 1,50 op giro 600657 tnv Komitee Zuidelijk Afrika (Da Costastraat 88, Amsterdam, tel. 010/183598). Men krijgt het dan in vieren gevouwen. Een in een koker opgerold exemplaar kost f 2,50.

DE GEMEENTERAAD

Het raadslidmaatschap, de begroting, ruimtelijke ordening, subsidieregelingen, gewestvorming.....

*Een cursus gemeentepolitiek
24 schriftelijke lessen voor f 25,-*

Politiek bekeken

partijen en partijstelsel, volksvertegenwoordigers, recht en rechtspraak, gemeente en provincie, milieubeheer.....

*een oriënteringscursus
12 schriftelijke lessen voor f 12,-*

onze school

Structuur van het onderwijs, onderwijswetten, de ouders en de school, contourennota, de financiën . . .

Een cursus voor iedereen

15 schriftelijke lessen voor f 35,-

DIREKT BESTELLEN KAN OOK; MAAK HET BEDRAG OVER OP GIRO 1501169 T.N.V. SBK, POSTBUS 349, LEIDEN ONDER VERMELDING VAN HET GEWENSTE.

Vormings- en scholingsprogramma van de Stichting Radikalen Vorming 1977-1978

Sinds de oprichting van de **Stichting Radikalen Vorming** in 1976, heeft de SRV tal van vormings- en scholingsactiviteiten ontwikkeld. Zo werden er in het cursusjaar '76-'77 een aantal studiedagen georganiseerd. De onderwerpen, die op deze dagen aan de orde kwamen, waren respectievelijk „de knelpuntennota”, „studentenbeweging en herstructurering hoger onderwijs” en „christenen en de PPR”. Naast het houden van studiedagen werd er ook gewerkt in cursusverband. Voor nieuwe leden en sympathisanten werden er „**introduktiekursussen**” in de actiecentra gehouden. Een aantal actiecentra voerde deze cursussen zelfstandig uit. Voor deze actiecentra organiseerde de SRV „**gespreksleiderskursussen**”. Tenslotte werden er op landelijk niveau „**algemene verdiepingskursussen**” gehouden, met name bedoeld voor PPR-leden die op een of andere wijze actief zijn in onze partij. De staf van de SRV wil zoveel mogelijk leden van de PPR bereiken en biedt daarom een 'vormingspakket' aan, dat een sterk gestandaardiseerd karakter heeft. Belangrijk is, dat er een grote plaats wordt toegedeed aan het uitvoeren van het vormingswerk door de leden zelf. Het **vormings- en scholingsprogramma voor het cursusjaar '77-'78** bestaat uit drie hoofdactiviteiten:

- **introduktiekursussen** voor nieuwe leden en sympathisanten;
- **algemene verdiepingskursussen** voor actieve PPR-leden;
- **studiedagen** voor alle PPR-leden.

Introduktiekursussen

Introduktiekursussen worden door de actiecentra zelf uitgevoerd. Voor de gespreksleiders worden aparte cursussen georganiseerd, als voorbereiding. De cursussen zijn bedoeld voor nieuwe leden, sympathisanten, maar ook voor zgn. papieren leden.

De SRV heeft voor deze cursussen een aantal brochures gemaakt.

De titels zijn:

- „Mensen, politiek en de PPR”.
- „De organisatie van de PPR”.
- „Het thema Macht”.
- „Het thema Welzijn”.
- „Het thema Milieu”.
- „Het thema Vrede”.

De brochures dienen als discussiemateriaal voor de gespreksavonden en zijn te verkrijgen op het adres van de SRV.

De kosten bedragen (exklusief portokosten) f 0,50 per stuk. De brochures worden geleverd onder de conditie, dat dit materiaal in eigendom blijft van het betreffende actiecentrum.

Actiecentra die momenteel al introduktiekursussen houden, verzoe-

ken wij ons dit te laten weten. Voor de SRV-staf is het belangrijk een overzicht te hebben op het aantal introduktiekursussen, dat wordt gehouden in de actiecentra. Tevens kunnen wij nieuw materiaal toesturen (de oude brochures zijn op bepaalde punten herzien!). (Tel. 020-256046).

Gespreksleiderskursus

Het is de bedoeling dat er zoveel mogelijk introduktiekursussen georganiseerd worden. De staf van de SRV kan dit nooit alleen af. Daarom worden er dagkursussen georganiseerd voor PPR-leden uit actiecentra, die een introduktiekursus voor nieuwe leden en sympathisanten willen houden.

Op een gespreksleiderskursus wordt aandacht besteed aan:

- de organisatie van de cursus;
- de inhoud van de cursus;
- methodiek en discussietechniek.

De eerste gespreksleiderskursus vindt plaats op zaterdag 3 december a.s. in het Jaarbeurs Kongres Centrum, Jaarbeursplein 6 te Utrecht. De cursus vangt aan om 10.00 uur en eindigt uiterlijk om 16.30 uur. Nadere bijzonderheden over het programma en het materiaal wordt bij opgave toegestuurd. Opgave voor deze cursus is mogelijk tot **maandag 21 november**.

Een tweede gespreksleiderskursus zal plaatsvinden in maart 1978. De SRV zal in mei 1978 bijscholingskursussen houden voor gespreksleiders.

Nadere bijzonderheden over zowel de tweede gespreksleiderskursus, als de bijscholingskursussen hoopt de SRV te zijner tijd te verstrekken via berichten aan de actiecentra.

N.B.: het is raadzaam om de gespreksleiderskursus op 3 december a.s. te volgen, ook indien men al gespreksleiderskursussen in het cursusjaar '76-'77 heeft gevolgd; er zijn namelijk nieuwe elementen in het programma opgenomen.

Algemene Verdiepingskursussen

Algemene Verdiepingskursussen zijn bedoeld voor actieve PPR-leden, hoewel ook gewone belangstellenden van harte welkom zijn. Centraal staat de vraag: Waarin willen we ons verdiepen? „**Het gezicht van de PPR**”. In het **eerste weekend** willen we nagaan **welke ervaringen en achtergronden** ertoe hebben geleid, dat we lid zijn geworden van de PPR; dit gebeurt aan de hand van het maken van een **sociale kaart**. Vervolgens verdiepen we ons in de **geschiedenis van de PPR**; dit wordt gedaan in de vorm van een **inleiding door kaderleden van de PPR**. Tenslotte verdiepen we ons in het **denken van de PPR**; dit gebeurt door het lezen

van **studiemateriaal**.

In het **tweede weekend** verdiepen we ons in de vraag, op welke wijze **bewustwordingsprocessen kunnen worden gestimuleerd**; dit gebeurt aan de hand van studiemateriaal. Daarna wordt aandacht besteed aan de **politieke en sociale ontwikkelingen van ná 1945 tot heden**, in de vorm van een **inleiding door historici of politiekologen**. Tenslotte besteden we aandacht aan de **directe politieke praktijk**, in de vorm van **simulatiespelen**.

Deze cursussen vinden plaats in vormingscentra of jeugdherbergen. Inmiddels hebben er al twee verdiepingskursussen plaatsgevonden, in Doorwerth en Overveen.

In **februari 1978** wordt er opnieuw een **Algemene Verdiepingskursus georganiseerd**.

Studiedagen Gezondheidszorg

De leden van het algemeen bestuur van de SRV (provinciale vertegenwoordigers) zijn van plan samen met de staf overal in het land studiedagen over gezondheidszorg te organiseren. **Centraal zal staan de regionale problematiek**.

Ter voorbereiding op deze regionale studiedagen, zullen er in **januari 1978 twee landelijke studiedagen** over dit onderwerp worden georganiseerd.

Kerk en politiek

Op 16 en 17 december organiseert de SRV een studiebijeenkomst over „kerk en politiek”, als vervolg op de in februari van dit jaar gehouden bijeenkomst „christenen en de PPR”. De voorbereidingsgroep „kerk en politiek” ziet drie centrale thematieken betreffende deze relatie:

1. **de maatschappelijke functie van de kerk, haar kwaliteit en organisatie;**
2. **de mogelijkheden om binnen de kerk te kunnen functioneren;**
3. **het christelijk geloof als motivatie, ethiek en perspectief.**

De studiebijeenkomst is bedoeld voor een bepaalde groep christenen in de PPR, namelijk voor **mensen die actief zijn of actief willen worden in de kerk**.

Het is niet nodig dat men de vorige studiebijeenkomst bijgewoond moet hebben om zich voor deze bijeenkomst te kunnen opgeven. De beide studiebijeenkomsten staan naar inhoud en doelgroep los van elkaar. De bijeenkomst wordt gehouden op vrijdag 16 en zaterdag 17 december in de **jeugdherberg „Alteveer” in Arnhem**. Nadere bijzonderheden over de **reisroute**, het **programma** en de **informatie**map worden bij opgave verstrekt.

De kosten bedragen f 30,— p.p. (inkl. lakenzak). Bij dat bedrag zijn

Principes kóóp je niet voor f. 7,50.

De Algemene Spaarbank voor Nederland werd opgericht door het NVV en De Centrale. En dat verklaart 'n heleboel! Zoals haar beleggingen, die bij voorkeur geschieden in projecten van algemeen, sociaal en werknemersbelang. Zij verloochent haar sociale principes niet. De A.S.N. is dan ook de enige spaarbank van en voor progressieve Nederlanders.

„Principieel sparen” hoeft u geen geld te kosten, want de rentevergoeding bij de A.S.N. is niet minder dan bij andere banken. Bovendien: als u de aanmelding uit deze advertentie tesamen met een giro-opdracht om tenminste f. 100,- over te maken op uw nieuwe A.S.N.-spaarrekening rechtstreeks naar de postgiro stuurt, ontvangt u van de A.S.N. een extra inleg van f. 7.50.

Zo gebruikt u uw rente-rekening:

Inleg

Op deze manier gebruikt u uw blauwe girokaart voor overschrijvingen van uw post- naar uw rente-rekening.

POST-CHEQUE- EN GIRODIENST
GIROKAART - KENNISGEVING VAN BIJSCRIFTING PED

VAN POSTREK: 9234567 TH G LUCASSEY

5 STATIONSSTRAAT 33 LOOWOUDE 9999

100 Gld = Ct

NAAR PER: VAN POSTREKENING NAAR RENTERENING

ADRES: Stationssstraat 33, Loowoude

De rekeninghouder: *J. J. Lucassey*

NIET KREUKEN

Opname

en omgekeerd om bedragen van uw renterekening naar uw postrekening te laten overschrijven. Dit geldt ook voor uw plus- of sterrekening.

POST-CHEQUE- EN GIRODIENST
GIROKAART - KENNISGEVING VAN BIJSCRIFTING PED

VAN POSTREK: 9234567 TH G LUCASSEY

4 STATIONSSTRAAT 33 LOOWOUDE 9999

100 Gld = Ct

NAAR PER: VAN RENTERENING NAAR POSTREKENING

ADRES: Stationssstraat 33, Loowoude

De rekeninghouder: *J. J. Lucassey*

NIET KREUKEN

Renterekening: hogere rente dan postrekening; geen opname-kosten.
Plusrekening: hogere rente dan renterekening; bij opname 1% kosten.
Sterrekening: hogere rente dan plusrekening; bij opname 2% kosten.

Algemene Spaarbank voor Nederland geeft rente zonder bijsmaak!

Staatsbedrijf der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de Algemene Spaarbank voor Nederland.
Aanmelding voor een renterekening/plusrekening/sterrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden:

Naam: _____

Voornamen (voluit): _____

Geboortedatum: _____

Adres: _____

Woonplaats: _____

Wenst bij de **Algemene Spaarbank van Nederland** te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een
 renterekening plusrekening sterrekening *

Datum: _____ Handtekening: _____

* aankruisen hetgeen u wenst

In een giro-envelop ongefrankeerd tesamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg) inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Arnhem).

Voor meer informatie: Rijnstraat 28, Den Haag.
Tel.: 070-849309 / 849310 / 859988.

DE STEM DES VOLKS

Dank, Guru Robbert

Geachte Robbert van Dalenoord, Ik werd getroffen door twee details in uw eksklusief interview (in PPRAK 109) met een der Wijze Mensen (WM's):

1. De WM zou schoenen hebben gedragen tijdens uw binnenkomst;
2. De WM zou u hebben toegestaan binnen te treden tijdens zijn meditatie.

Een en ander kwam mij zeer onwaarschijnlijk voor. Zo onwaarschijnlijk dat ik voorlopig uw stelling dat het hier een WM betrof in twijfel trok en mijzelf de keus liet tussen een WM of een 3M (een merkwaardig mediterend mens — iedere associatie met de kopieermachine mag).

Ik heb echter geen andere data om mijn keuze voor het één dan wel het ander te ondersteunen dan het kollektieve produkt der WM's — aannemend dat alle zeven ook WM's zijn — dat ik enige pagina's eerder in dezelfde PPRAK aantrof. Voor detail 2. is een verontschuldiging mogelijk: mediterenden hebben voor elkaar geen geheimen. Kollektief mediteren raakt in. WM kan hebben geweten dat ook u mediteerde.

En waarachtig: de regel 'dat minder

de kosten van de werkmap gerekend.

Wanneer u aan deze studiebijeenkomst wilt deelnemen, stuurt u het opgaveformulier naar de Stichting Radikalen Vorming, Singel 277, Amsterdam; ook telefonische opgave mogelijk: 020-256046.

De opgave moet binnen zijn vóór maandag 28 november.

OPGAVEFORMULIER GESPREKSLEIDERSKURSUS 3 DECEMBER

Naam: .....
Adres: .....
te ..... tel. 0... / .....
Aktiecentrum: .....

Geeft zich op voor de gespreksleiderskursus van 3 december a.s. in het Jaarbeurs Kongres Centrum, Jaarbeursplein 6 te Utrecht.

Opsturen voor maandag 21 november aan: SRV, Singel 277, Amsterdam.

gevorderden voor hem een kwalijke reuk verspreidden' duidt in die richting en spreekt plots meer aan. Dank, Guru Robbert.

**Henk Wubbolts,
Zwolle.**

Roken

Het is teleurstellend, dat in de PPR nog zoveel gerookt wordt: je zou dat van zulke bewust levende mensen niet verwachten.

Natuurlijk: de strijd tegen kern-energie, werkloosheid, de blanke minderheidsregimes in Zuidelijk Afrika en wat niet al, is belangrijker. Maar hier mag je toch zeggen, lijkt me: geneesheer, genees jezelf!

Daarom: er bestaat een niet-rokersvereniging, de CAN, postbus 300 in Leusden. 'Zonder uw hulp gaat het niet', is hun motto.

(Stoppen met roken geeft je een kick, eerlijk waar: de wereld gaat er langzaam weer zo uitzien als-ie is, je geur en smaak komen terug, maar vooral: je behaalt een overwinning op jezelf en je toont dat je je medemens wilt ontzien.)

Tot slot een stelling uit een proefschrift: 'Ten aanzien van uitspraken en beslissingen op het gebied van milieuvervuiling door personen die aan tabak verslaafd zijn, past slechts argwaan.'

**Wim Koster,
Veenendaal**

Partijbouw zoekt vrijwilliger

Het sekretariaat Partijbouw van de PPR heeft als doelstelling het leveren van een bijdrage

- voor het zo goed mogelijk functioneren van de partij, en
- voor het behouden en werven van zoveel mogelijk (aktieve) leden.

Uit de doelstelling voortvloeiende opgaven zijn o.a.:

- ledenwerving;
- opvang van nieuwe leden;
- oprichting van actiecentra;
- stimulering van activiteiten van actiecentra;
- coördinatie van buitenparlementaire akties.

PLAATS EN TAAK

Het sekretariaat Partijbouw werkt onder de verantwoordelijkheid van het partijbestuur. Het stelt samen met het partijbestuur plannen op om de hier boven genoemde opgaven te verwezenlijken en verder heeft het sekretariaat de taak deze plannen uit te voeren. Hiervoor moeten contacten worden onderhouden met diverse partijorganen, zoals de plaatselijke en provinciale actiecentra, de thematische werkgroepen enz. Het sekretariaat moet tevens alle hieruit voortvloeiende administratieve werkzaamheden uitvoeren. Deze zijn onder meer:

- versturen van vragenlijsten aan nieuwe leden;
- versturen van brieven aan opzeggers;

- bezoeken van plaatsen en gemeenten met de daar aanwezige actiecentra en kontaktpersonen;
- korrigeren en bijwerken van adreslijsten;
- typen, stencillen, adresseren, frankeren e.d.

OPROEP

Wij — drie deeltijd-medewerkers van het sekretariaat Partijbouw — zoeken iemand die als

VRIJWILLIG MEDEWERKER (M/V)

bereid is mee te helpen de bovengenoemde werkzaamheden uit te voeren.

Wij hebben het liefst dat de nieuwe medewerk(st)er — op vaste tijden — één of meer (hele of halve) dagen per week naar het bureau in Amsterdam komt.

Wij hopen dat de nieuwe medewerk(st)er een deel van de administratieve werkzaamheden kan uitvoeren. We zouden het echter plezierig vinden als hij/zij tevens interesse en mogelijkheden zou hebben om mee te werken aan het opstellen en uitwerken van plannen zoals hiervoor omschreven. Wie hiervoor belangstelling heeft — of nadere inlichtingen wenst — kan schrijven naar onderstaand adres of bellen: tel. 020/227342 en vragen naar Wim Gorter ('s avonds 03429/2693).

**Sekretariaat partijbouw
Singel 277
Amsterdam.**

OPGAVEFORMULIER STUDIEBIJEENKOMST „KERK EN POLITIEK”, 16 en 17 december.

Naam: .....
Adres: .....
te ..... tel. 0... / .....

Ik maak gebruik van de mogelijkheid om te overnachten: JA/NEE.

Deze strook moet u sturen naar: Stichting Radikalen Vorming, Singel 277, Amsterdam, vóór maandag 28 nov. Wanneer meer mensen zich met één strook opgeven, moeten zij dat aangeven.

Zal een nieuw kabinet dan vruchten gaan afwerpen...

Til niet te zwaar...

aan kiezen of delen...

Kiezers halen niet veel uit...

„Weet u”, zal Jan Terlouw zeggen, „als Almelo onbespreekbaar is, maken we er een breekpunt van”...

Zo gaat dat, weet je wel...

Dan zo'n kongres...

Een grote zoendag...

PPR-leden, die zo graag fietsen dat ze alsmaar opstapen...

En toch blijven...

Had de PPR geen Eelt op zijn ziel...

Herman, joh, daar ga je...

Steun nu ANC, SWAPO
Patriottisch Front

GIRO 26655
DA COSTA 88 AMSTERDAM

Michel van Winkel presenteert:

Een tevreden roker

Een tevreden roker is geen onruststoker. Ik vind dit een nogal bedenkelijke zegswijze, want de meeste rokers zullen vandaag de dag wel beseffen dat ze — voorzover verslaafd aan tabak — geen reden tot tevredenheid kunnen hebben. Als ze al geen onrust stoken via vruchteloze pogingen hun verslaving af te leren, doen verstokte niet-rokers dat wel voor hun.

Het is altijd nuttig cliché-uitdrukkingen als deze op hun mérites te bekijken. Zo'n 'tevreden' ogende roker kan in werkelijkheid verstokt zijn en in zijn kwaad worden gestijfd door de onrust die om hem heen wordt gestookt door lieden die het zo goed met hem bedoelen.

Die briefschrijver van de vorige bladzijde — geprezen zij zijn naam — geeft hier een treffend voorbeeld van. Hij vindt het teleurstellend dat er in de PPR nog zoveel wordt gerookt. Hij zou dat van zulke bewust levende mensen niet verwachten. Hij schrijft zijn brief met de goede bedoeling rokende PPR-leden van hun verslaving af te helpen. Hij schiet — naar ik moet vrezen — zijn doel voorbij.

Bewust levende mensen moeten tot het inzicht komen dat ze niet konsekwent kunnen zijn. Ze kunnen zich best bewust zijn van hun fouten en er toch mee leven. Dat leer je nu eenmaal gemakkelijk aan. Het afleren is heel wat moeilijker.

Een bewust levende PPR-mens kan een verstokt roker zijn en inzien dat hij in zijn eentje de stroom niet kan keren. Hij kan dit wel samen met geestverwanten. Als hij zich ervan bewust is dat hij nee moet zeggen tegen de stroom waarin hij meezwemt, is hij bereid samen met anderen dit stroom te helpen keren. Daarom is het maar goed dat er ook een niet-rokersvereniging is — aangenomen dat deze bestaat uit lieden die kans hebben gezien het roken af te leren en elkaar helpen bij het niet terugvallen in de oude fout, terwijl ze daarenboven nog pogen anderen mee te krijgen in hun streven die ellendige rookverslaving

de wereld uit te helpen.

Goed zo. Maar het is te hopen dat ze hun doel niet proberen te bereiken via het poneren van stellingen als 'Ten aanzien van uitspraken en beslissingen op het gebied van milieuvervuiling door personen, die aan tabak verslaafd zijn, past slechts argwaan.' Het tegendeel is immers het geval. Als aan tabak verslaafden iets zeggen of beslissen op het gebied van milieuvervuiling moet dit worden toegejuicht, want dit vergt van hun een persoonlijk offer. Het algemeen belang wordt hier gesteld boven het persoonlijk genoegen. Dit is de ware dienstbare politiek.

Wanneer niet-rokers verkondigen dat roken slecht is, dan is het onwaardig te beweren dat hun uitspraak riekt naar pepermuntjes, kauwgom of zoute drop. Maar gezien het feit dat niet-rokers niets dan last hebben van andermans roken, valt het toch moeilijk hun uitspraken de geur van eigenbelang te ontzeggen. Ze hebben gelijk. Dat wel. In een rokerige omgeving worden ze gedwongen hun longen te vervuilen, ze hebben het recht daarover iets te zeggen, maar als een roker zélf zoiets zegt geniet hij meer morele overtuigingskracht.

Nu zal die stelling wel ludiek zijn bedoeld. Ha, ha, ha. Maar dan lees ik (bij wijze van spreken dan, geachte lezer) op de vorige bladzijde 'Geneesheer, ge-nees jezelf'.

Hoe bestaat het: Alsof een tandarts geen kiespijn kan hebben terwijl hij bezig is een patiënt van kiespijn af te helpen, een rechter zich wel bewust kan zijn van eigen falen en toch, nee, juist daardoor, goed recht kan spreken, en ga zo maar door. 'Zonder uw hulp gaat het niet' luidt het motto van die niet-rokersvereniging. Help ons, verstokte rokers. Help ons die kloof te overbruggen tussen ons inzien dat we verkeerd doen en ons streven naar afzien van onze verslaving. Wij zijn niet tevreden. Wij zijn al onrustig. Onze sigaretten branden ook zonder gestook.

PPRAK

PPR Aktie Krant

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 25 november 1977 nummer 113

Herman Verbeek: **MACHT MOET TERUG NAAR MENSEN**

pag. 8 - 11

Na het ekstra- kongres

pag. 4 - 5

**Verder: Neutronenbom 2 - Blijf van m'n lijf 6 en 7 -
Emancipatie Zuid-Molukkers 7 - Verslaving aan
overconsumptie 11 - Meer greep in regio op economisch
beleid 13 - Twee pagina's vol stem des volks 12 en 15**

PPRAK

PPR-Aktiekant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Jan Heytel; Hans van der Neut, Louis Vuurboom.

redaktieraad: Alice de Gier, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Harm Lamberts, Walter van Opzeeland (eindredakteur), Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester.

productie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft.

redactie-adres: Walter van Opzeeland, Rapenburgerplein 67, 1011 VH Amsterdam, tel. 020-254434.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

voor abonnementen — à f 22,— per jaar — **Buro Politieke Partij Radikalen** Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

voor advertenties uitsluitend: Jan Heytel, Schreveliusstraat 68, Haarlem. Telefoon overdag (02505) 791, 's avonds (023)-31 41 60.

Gedenk het verkiezingsfonds

Dat het verkiezingsfonds van vitaal belang is voor de PPR heeft geen betoog. Wel is het nodig zo af en toe aan het bestaan van het fonds te herinneren, want het lijkt soms dat PPR-mensen zoveel aan hun hoofd hebben, dat ze het verkiezingsfonds over het hoofd zien.

Niet doen. Bijdragen storten op giro 5555 tnv Verkiezingsfonds PPR in Ommen. Je kunt een bijdrage ineens storten, maar misschien is het makkelijker dat te spreiden, via een automatische periodieke giro-overschrijving. Het postkantoor geeft graag alle inlichtingen, evenals de penningmeester van het verkiezingsfonds, Guus Vrolijk, Wielewaalstraat 19, Ommen, tel. 05291/1621.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Maandag
Van harte ben ik het eens met wat Cees Schelling, de voorzitter van de Voedingsbonden FNV, op het tweedaags kongres van zijn organisatie in Amsterdam heeft gezegd: „Leg falende ondernemers een verbod op hun bedrijf verder te leiden”. Langs politieke weg zou serieus moeten worden gewerkt om zo'n verbod mogelijk te maken. De laatste jaren hebben we kunnen zien wat ondernemers zich menen te kunnen permitteren met 'hun' bedrijf. Ik noem maar de affaire-Van Heyst, die zelfs strafrechtelijke gevolgen had, maar je hoeft niet eens zo ver terug te gaan om te zien hoe er door bazen wordt omgesprongen met de belangen van 'hun' mensen — en dan denk ik bepaald niet aan aandeelhouders — of met overheidssubsidies. Voorbeelden voor het grijpen.
Een ondernemingsraad zou, dunkt mij, in eerste instantie bevoegd moeten zijn een baas op zijn falen te wijzen. Dat gaat moeilijk als die baas ook voorzitter is van de ondernemingsraad. Zo'n raad moet in staat worden gesteld volkomen vrijuit

zijn mening te kunnen uiten. Democratisering van het bedrijfsleven mag geen wassen neus zijn. Er is hier gelukkig beweging in gekomen, maar we zijn er nog lang niet, zeker niet zolang we nog spreken van 'ondernemers' alsof dezen een categorie werknemers vormen met speciale voorrechten, die ze ontlenen aan hun in de onderneming gestoken kapitaal. De wetgever zou zulke eigendomsrechten nog verder kunnen beknotten ten gunste van de faktor arbeid.

Het is wel toevallig dat ongeveer gelijktijdig met het kongres van de Voedingsbonden in Brussel de Europese federatie van jonge managers uit het bedrijfsleven zich uitsprak voor het bestuderen van de mogelijkheid van een nieuwe wettelijke formulering van de 'eigendom' van een bedrijf, die zowel bij de verschaffers van het kapitaal als bij die van de arbeid moet gaan berusten.
De wet loopt nu eenmaal altijd iets achter op de maatschappelijke ontwikkelingen. Er zijn voortdurend correcties nodig en het is zaak ook in dit opzicht steeds alert te blijven.

Jaarvergadering groep raads- en statenwerk

Op zaterdag 17 december 1977 is de vervroegde jaarvergadering van de groep raads- en statenwerk. **Plaats en tijd: Utrecht, de Kargadoor, Oude Gracht 36, van 10 tot 16.30 uur.**

Programma: 's ochtends:

- verslag van de stuurgroep over de afgelopen periode, d.w.z. over de Gemeentepaper, studie en vormingsdagen, individueel advies, en andere activiteiten;
- prognose voor 1978;
- verkiezing nieuwe stuurgroep-leden;

's middags:

- groepsdiskussies over het the-

ma: „de huidige economische ontwikkeling, de PPR-visie daarop, en het werken daarmee op het plaatselijke en regionale nivo, zowel in raden en staten, als in de campagne”. Inleiders zijn: Jaap Röell en Johan Mug.

Tot aan de aanvang van de verkiezingen kunnen kandidaten worden opgegeven voor de stuurgroep bij de sekretaris, Wilto Schortinghuis, Johan Willem Frisostraat 107 in Zoetermeer.

Informatie over zowel het morgenals middaggeedeelte verschijnt in de Gemeentepaper van begin december.

STRATEGIE

Als PPR-ers het de afgelopen tijd over de „strategiediskussie” hadden, bedoelden ze de vraag of de PPR aan een regering waarin ook het CDA zou zitten, mee kon doen en daar zat dan de vraag aan vast wat onze verhouding zou zijn tot de PvdA, die op dit gebied een eigen koers voer.

Als Peter Idenburg, anti-revolutionair en marxist, het over strategie heeft in zijn proefschrift „Politieke strategie en taktiek”, gaat het hem ergens anders om. „In de strategie gaat het er uiteindelijk om dat er iets duurzaam tot stand gebracht wordt, iets wat stand houdt. Dit is alleen mogelijk wanneer de mensen ergens achter gaan staan, vooruitgrijpend op de verdere gedachte-ontwikkeling: wanneer zij zich met een zaak gaan identificeren. Het meest wezenlijke onderscheid dat men in de politieke strategie kan maken is daarom of het dit teweegbrengt of niet”.

Een jaar geleden nog was Idenburg lid van het hoofdbestuur van de ARP. In verband met de groei van de AR naar het CDA kon hij dat niet langer opbrengen. Hij heeft in politieke zin al proefschriftschrijvend ook veranderingen ondergaan. Toen hij er jaren geleden aan begon, dacht hij in de eerste plaats aan een soort handboek voor het bedrijven van slimme politiek. Maar nu denkt hij niet minder vanuit de machthebbers. Voorop staan bij hem de armen en verdrukten die zelf onderdeel zijn van de macht, die ondanks de tegenstrijdigheid die daar in zit, machtsrelaties in stand houden, waarvan zij zelf het slachtoffer zijn. Aan de andere kant constateert hij, dat mensen die het materieel goed hebben, in opstand komen. Zich verzetten tegen de orde waarvan zij zelf profiteren.

MARXISME

Hoe komt dit, dat hongerigen niet in verzet

komen? Idenburg draagt in zijn proefschrift zeer waardevolle, in de gangbare marxistische theorieën nog steeds ontbrekende, elementen aan. Wat de psychologische kant van de zaak betreft is het marxisme nog altijd simplistisch.

Het histories-materialisme stelt het economies belang gelijk aan het lichamelijk belang. En dat is een fundamenteel misverstand. Er is een aantal fundamentele menselijke behoeften die eerst moeten worden bevredigd. Voor wie door honger wordt gekweld verliest vrijwel al het andere in het leven zijn betekenis, schrijft Idenburg. De behoeften aan veiligheid en zekerheid zijn ook heel fundamenteel. Een werkelijke of vermeende bedreiging kan al het andere naar de achtergrond schuiven. Als neuroties te karakteriseren gedragingen van hele maatschappijen, zoals in Duitsland ten tijde van Hitler en zoals tijdens de Koude Oorlog, houden rechtstreeks verband met een gevoel van bedreiging. Zeer fundamenteel, zegt Idenburg, zijn ook de behoeften aan saamhorigheid en affektie. En verder noemt hij de behoefte aan respect. Zeer veel gedragingen van volken en groepen zijn uit deze theorie, die afkomstig is van Maslow, te verklaren. Een volk dat een despoet vereert kan dat doen uit de behoefte aan respect, uiteindelijk zelfrespect. Het is dan niet verwonderlijk, dat geen enkele redenering die verering kan wegpraten.

BETOVERING

Pas als de fundamentele menselijke behoeften zijn bevredigd, komt een mens toe aan „hogere” behoeften.

Het is een nogal psychologische benadering, maar wie in het omgaan met macht geen rekening houdt met de menselijke natuur, zal ernstige vergissingen kunnen begaan. De geschiedenis, vooral de jonge geschiedenis van het marxisme, laat hiervan voorbeelden te over zien. Belangwekkend aspect dat Idenburg behandelt is

ook de mate van aanvaarding door anderen die volgt op het uitoefenen van macht. Mensen kunnen onder dwang iets aksepteren, maar dat is in de politiek geen zaak die lang beklijft. Men kan ook dingen aanvaarden bij gebrek aan een beter alternatief. Het duurzaamste is aanvaarding door identifikatie: men neemt zaken of standpunten voor zijn eigen rekening. „Naarmate de behoefte aan zekerheid, saamhorigheid en ook respect meer wordt bevredigd, zullen de mensen er minder behoefte aan hebben zich vast te klampen aan een vals identifikatie-objekt, buiten hen zelf”, schrijft Idenburg. Idenburg vat macht niet op als het vermogen anderen de wil op te leggen, maar als een geheel van menselijke relaties die ook in stand wordt gehouden door mensen die er zelf in feite geen belang bij hebben. De identifikatie met machthebbers van wie men dus niets te verwachten heeft, moet doorbroken worden. Voor dit doorbreken van de „betovering” moet de tijd wel rijp zijn, want anders loopt men de kans zich geheel buiten de samenleving te plaatsen.

KUNST

Strategie blijft een kunst. Elke medaille heeft twee kanten. De ene keer moet men doorpakken, de andere keer is traagheid onvermijdelijk. De ene keer wordt een uiterste aan zuinigheid gevraagd, dan weer een uiterste aan loyaliteit. Nu eens commitments, dan weer flexibiliteit. Zo blijft strategie, gelukkig maar volgens Idenburg, een kunst.

Voordat we iets kunnen veranderen moeten we goed weten hoe het in elkaar zit. En moeten we goed weten hoe en waarom mensen reageren zoals ze reageren. Er zit minder logika in de maatschappelijke systemen, die dan ook niet meer te funderen zijn, dan in de mens. In de maatschappij die Idenburg voor ogen staat zal het privilege van het

linksaf
en
omhoog

door Kees Waagmeester

eigendom, de absurde privé-beschikking-macht verdwenen zijn. Voor hem staat ook vast dat zij geen diktatuur zal zijn, en ook geen gigantiese bureaucratie. Peter Idenburg ziet overal verschijnselen die voor de nieuwe maatschappij gezichtsbepalend zijn: mensen die hun identifikatie zoeken bij de onderdrukten en niet langer bij het westerse systeem dat als positieve kracht in de wereld wel zal zorgen voor het opheffen van de honger en onderdrukking. Mensen die emanciperen. Kommunistische partijen die zich losmaken van Moskou. Ook in Nederland zullen we volgens hem toegroeien naar nieuwe politieke verhoudingen. De enige konsekwentie van christendom is socialisme, en dat is evenmin vreemd als de konstateering dat er geen christendom is zonder democratie.

RIJP

Het proefschrift van Idenburg vereist intensieve bestudering in PPR-kringen. Een belangrijke vraag in de strategie voor een menselijke samenleving is of de tijd er rijp voor is. Wij moeten het onze er aan doen die tijd rijp te maken. Overigens ben ik van mening, dat de PPR moet gaan werken aan de formulering van een soort beginselprogramma.

Ekstra kongres krijgt goede pers

De landelijke pers heeft over het algemeen vrij positief geschreven over het ekstra kongres van de PPR. De koppen legden accenten op het 'bijleggen' van het konflikt over het CDA (Volkskrant en Pa-rool) of op het 'isolement' waaruit de PPR is getreden (NRC/Handelsblad en Algemeen Dagblad) terwijl Trouw nog meent te kunnen konkluderen dat de PPR aan een links minderheidskabinet denkt.

In de verslagen komt verder naar voren dat het kongres besloot niet de (in de oorspronkelijke versie van stelling 5 geformuleerde) nadruk te leggen op een verbondenheid met de PvdA. In dit verband werd ook de mislukte poging van Wijnand van Hoogevest, Gerritjan van Oven, Frans Schulte e.a. gememoreerd om tóch een 'kreatieve verbondenheid met de PvdA' per motie vast te stellen en aan die motie hun kandidatuur voor het partijbestuur te verbinden. Zoals bekend wilde het kongres niet dat deze motie in stemming kwam, waarna de indieners zich als kandidaten terugtrokken.

Ook het kongresbesluit (neergelegd in stelling 3) om geen enkele democratische partij bij voorbaat van samenwerking uit te sluiten (dus ook niet het CDA) krijgt ruime aandacht, uiteraard in verband met de anti-CDA-motie die het kongres begin dit jaar aannam en die tot de bekende strategie-diskussie aanleiding gaf.

Konsekwenties

Verscheidene uitspraken van het kongres hebben rechtstreeks konsekwenties voor het nieuwe partijbestuur. Uit de stellingen in hun door het kongres vastgestelde redaktie vloeit voort dat het bestuur zal moeten werken aan verdieping en vertaling van het partijprogram en zal moeten bekijken of een onderzoek wenselijk is in verband met de herkenbaarheid voor de achterban. Stellingen én toelichting vormen één geheel: het bestuur zal de toelichting moeten aanpassen aan de vastgestelde tekst van de stellingen en dit stuk voorleggen aan de eerstvolgende kerngroep.

De PPR zal (volgens stelling 6) ook als parlementaire partij actief betrokken moeten blijven bij politieke akties en andere processen die maatschappelijke veranderingen in de door de PPR gewenste richting beogen. De partijorganisatie zal moeten worden verbeterd. Het kongres besliste dat binnen een half jaar maatregelen en voorstellen hiervoor zullen moeten worden ingediend.

Partijburo

Het aannemen van de motie inzake het partijburo betekent dat het ontslag, aangezegd aan twee leden van het partij-kollektief, moet worden opgeschort tot een 'bezuinigingskommissie' klaar is met haar werk, en dat zal — aldus de kongresuitspraak — binnen zes weken het geval moeten zijn. Het nieuwe partijbestuur moet binnen een week een kommissie van goede diensten instellen die een voor beide partijen bevredigende regeling van de ontslagkwestie moet vinden (en is daarmee inmiddels begonnen. Meer over dit alles in de volgende PPRAK.)

Organisatie

Het nieuwe bestuur moet een reglementswijziging voorbereiden over de definitieve samenstelling en werkwijze van het partijbestuur. Bij gebleken behoefte kan de kerngroep beslissen over nadere invulling van functies in het dagelijks bestuur.

Jaarlijks zullen er minstens twee kongressen en minstens vier kerngroepen worden gehouden. De door het kongres wegens tijdgebrek niet behandelde moties zijn verwezen naar de kerngroep. Het partijbestuur moet beslissen over data van het jubileum- en welzijnkongres en in samenwerking met de kerngroepkommissie aan de kerngroep van januari 1978 voorstellen doen aan de hand van de aanbevelingen van de Kerngroep Evaluatie Kommissie.

Financiën

Wat betreft de financiën besloot het kongres dat de begroting beter moet worden bewaakt, dat de kerngroep het financiële beleid meer moet gaan controleren en dat er een 'bezuinigingskommissie' moet wor-

den ingesteld die de kostenontwikkeling gaat analyseren, een saneringsplan ontwikkelen en vóór 1 februari 1978 aan de kerngroep moet rapporteren over deze beide onderwerpen. Het bestuur moet echter nu al met bezuinigingen beginnen. De begroting 1978 moet aan een kongres worden voorgelegd en daaraan dient een meerjarenbegroting te zijn gekoppeld.

Bestuursverkiezing

Tijdens de verkiezing van de leden van het dagelijks bestuur, waarvoor afzonderlijke stemmingen werden gehouden, liepen de totale aantallen uitgebrachte stemmen sterk uiteen. Klaarblijkelijk voelden juist toen velen zich geroepen aan enigerlei interne aanranding gevolg te geven — zoals het drinken van een kop koffie. In het algemeen kan echter worden gesteld dat de dagelijksbestuursleden met zeer grote meerderheid van stemmen zijn gekozen.

Voor de verkiezing van de niet 'dagelijkse' leden van het partijbestuur werden in totaal 622 geldige stemmen uitgebracht. Om te worden gekozen waren 208 stemmen vereist. Met de volgende stemmenaantallen haalden die drempel: Margot Wingen: 568; Johan Mug: 517; Wouter van Dam 485; Lieuwe Zichterman: 444; Abe Renema: 430; Iens Coppes: 423; Paul van der Hyden: 412; Jan Zuidgeest: 376.

De kiesdrempel werd niet gehaald door: Ad Kaarsemakers: 196; Bert Willemsen: 183; Jaap de Jong: 148; Robert Drost: 141; Wim de Boer: 85; Doeke van Egten: 80; Dick van der Horst: 77; Joop de Zeeuw: 69; John Vyghen: 64; Dirk Smit: 62; Leo Bos: 52; Chris Joosten: 32; Ton de Lange: 28; Gerard de Jong: 21; Johan Kroon: 19; Ollie Boer: 2. Hoewel het kongres besloot dat er 15 bestuursleden moesten zijn kon het er niet meer dan 14 kiezen.

Taakverdeling in het bestuur

Het nieuwe partijbestuur heeft op zijn eerste vergadering, woensdagavond 9 november, de taken onderling verdeeld. Het dagelijks bestuur zal zich in het algemeen bezighouden met koördinatie en komunikatie. De door het kongres vastgestelde funktieverdeling spreekt voor zichzelf. De andere leden van het bestuur — ter onderscheiding van het dagelijks bestuur algemeen bestuur genoemd — hebben de volgende taken toebedeeld gekregen:

Iens Coppes: Aktiecentra; **Wouter van Dam:** Studiestichting; **Paul van der Hyden:** Reglementen en statuten; **Johan Mug:** Themagroepen Macht en Welzijn; **Abe Renema:** Themagroep Milieu en verkiezingskampagnes; **Margot Wingen:** Stichting Radikalen Vorming, Stichting Jongeren Werk, PPRo-emancipatiegroepen; **Lieuwe Zichterman:** Kerngroep; **Jan Zuidgeest:** Raads- en statenwerk, samenhangkongres.

Per trein, per bus of wellicht per auto kwamen die vijfde november, vroeg in de zaterdagmorgen, honderden radicalen naar Arnhem. In de regel zal dat wel op gangbare manieren zijn verlopen.

De regelmaat werd echter tijdens een spoorrit Utrecht-Arnhem doorbroken. Een kandidaat-partijbestuurder, die dat zou blijven, werd in een wagon spontaan toegesproken. In vogelvlucht werden zijn bestuurlijke mogelijkheden verduidelijkt. De kandidaat in kwestie liet het alleen zelf niet tot een afsluitend woordje komen en hield het letterlijk voor gezien door naar buiten te kijken.

In de stad van Trolleybus, Rijn en Billiton mocht gebouw MUSIS SACRUM het gezelschap herbergen. Het zal afwachten zijn of dat in de toekomst kan blijven gebeuren. Op gemeentelijk nivo, aldus de Nieuwe Krant van de kongresdag, wordt druk gesproken over de toekomst en noodzakelijke veranderingen aan het gebouw.

Varekijker

Nu was in elk geval nog een grote, gelijk-vloerse hal beschikbaar, waarin het gebruik van een verrekijsker voor mensen achterin aan te bevelen was. Hier en daar waren de sfeerloze wanden opgesierd met PPR-affiesjes. Dat bleek niet overbodig te zijn, want op de toegangsdeur werd ook een bingo-toestand aangekondigd.

Dat werd de dag, tussen tien en half zeven, allerminst. Het idee sportdag, inclusief spelverruwing, zou meer op z'n plaats zijn geweest. De PPR-Bas (die zich in 1978 met snor en al voor de staten- en raadsverkiezingen inzet) vond dat de partij niet buitenspel stond. „We staan binnenspel en zijn ge-

vaarlijk”, zo zei de senator voor enig applaus.

Later moest hij zelfs boe-geroep inkasseren. Zo gaat dat bij een partij, die volgens stemmen van buiten in de afdaling zit.

Koud was het niet in de hal, maar sommige radicalen roffelden 's morgens met de voeten op de vloer. Dat was een wapen om het spreken te belemmeren. Inclusief het geluid van handen op elkaar kwam dat niet ontwapenend over.

Kongressies

In de voorste rijen zaten ook de bonzen van de partij. Daar begonnen ook de belangrijke wandelgangen en werd emotioneel het meest merkbaar meegeleefd.

's Middags zakte daar, met een mikrofoon als praatplaats in het zicht, de goede geest wel eens even weg. De gevleugelde woorden „men verjaagt een vlieg op het voorhoofd van een vriend niet met een bijl”, bleken soms langeslagen. Ook het partijbestuur roerde zich zo, dat zelfs het Reformatorisch Dagblad (SGP-getint) kon schrijven over theorie en praktijk.

In de wandelgangen werden over de bemanning van het buro vvelender dingen gezegd, dan dat „het gewone volk” mocht horen via de geluidsinstallatie. Alleen Bas de Gaay nam de zin „na alle rotzooi uit het verleden” in de mond om hoopvol blikken in de toekomst aan te kondigen. Zijn bijdrage sloeg echter wel op algemene PPR-zaken.

Geen gezicht

Het bestuur van de bijeenkomst (kongrespresidium dus) kwam éénmaal in moeilijkheden. Althans heel zichtbaar. De zaal had alle kandidaten voor het partijbestuur naar voren geklapt onder het motto „laat je gezicht eens zien” en „laat zien hoe je over de stellingen denkt en stemt”.

De fungerende voorzitter vond dat geen gezicht, want dat belemmerde hem het gezicht. Voor de VPRO-t.v. was het verloop voer voor de kamera. Een vrouw kondigde luidkeels aan, nadat het kongres even was geschorst, „te bedanken voor de partij” met als toelichting „zo is het geen doen”.

Eenheid was zeker 's middags een onbekend begrip. 's Avonds, toen de zaal al half leeg was, leken de rijen zich te sluiten voor een toespraak van de nieuwe voorzitter Herman Verbeek.

Een blazer ondersteunde, naar het leek spontaan, het applaus met ritmische klanken. Peter Vonk uit Leiden was /de muzikant.

Waarom deze uitvoering? „Ik ben ingehuurd, zo kan je dat wel zo zeggen”, was zijn antwoord tussen activiteiten aan het mondstuk door. Misschien speelt hij de applaus-versterkende rol ook wel bij andere (socialistische) partijen, want hij liet de radicalen met de internationale kopjes, papieren en glazen bijeen zoeken.

Deze schoonmaak maakte even van de aanwezigen een Cemsto-huis-orkest, waartoe eks-kamerlid Dilia van der Heem had aangezet. „Wanneer we wat helpen opruimen, mogen we tot zeven uur blijven”, zei ze met de klok op zessen. De reactie was een vermoeid applaus.

Hans Berrevoets

Minister weet het (nog) niet

Wat kost gratis openbaar vervoer?

Ook wanneer geleidelijk aan stappen worden ondernomen om het openbaar vervoer 'gratis' te maken, zal aanzienlijk moeten worden bezuinigd op één of meer onderdelen van de rijksbegroting. Hoeveel 'gratis' openbaar vervoer de overheid zou kosten weet minister Westertep, van Verkeer en Waterstaat, overigens nog niet. Hij geeft dit toe in zijn antwoord op vragen, die Leo Jansen heeft gesteld over de konsekwenties van eventueel gratis openbaar vervoer.

De minister verwacht dat door het 'gratis' maken van openbaar vervoer het aantal reizigers in het

openbaar vervoer toeneemt, als gevolg van een toenemende mobiliteit — zonder dat het gebruik van de auto merkbaar zal verminderen. De extra exploitatiekosten ten gevolge van de daarvoor noodzakelijke uitbreiding van de capaciteit, zullen naar verwachting aanzienlijk zijn.

Binnen afzienbare tijd komen de resultaten beschikbaar van het experiment met de 'gezinskaart openbaar vervoer'. De prognose van de toename van de exploitatiekosten bij eventuele invoering van deze kaart — die in feite na betaling van een 'drempelbedrag' als het

ware 'gratis' openbaar vervoer inhoudt — zullen een aanwijzing geven voor de ekstra kosten die de exploitatie van 'gratis' openbaar vervoer met zich meebrengen.

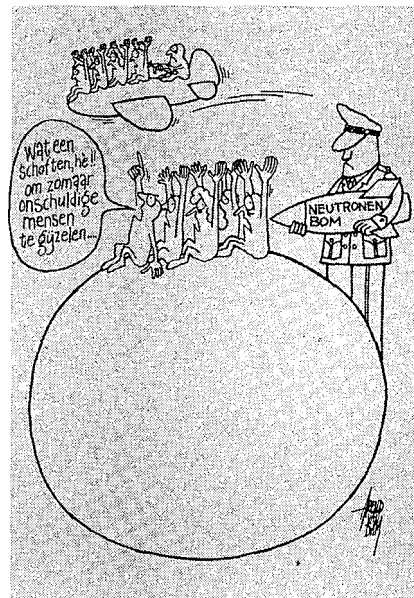
De minister zegt desgevraagd toe dat bij de bepaling van de financiële konsekwenties van het 'gratis' maken van het openbaar vervoer, rekening wordt gehouden met mogelijke besparingen ten gevolge van de eventuele afname van het thans nog groeiende gebruik van partikulier vervoer. Daarmee gaat, volgens de minister, echter gepaard een afname van de opbrengsten uit het partikuliere wegverkeer.

Michel van Winkel bij betoging tegen neutronenbom

Afschaffing wapenwedloop vraagt offers van ons

Op dezelfde dag als het ekstra kongres van de PPR in Arnhem is in de Merwedehal te Utrecht, een indrukwekkende landelijke demonstratie tegen de neutronenbom gehouden. Zeker drieduizend mensen namert deel aan deze betoging, uitgaande van de PPR, PSP, PvdA, CPN en D'66, van het IKV en Pax Christi. Aanvankelijk zou ook het CDA meedoen, maar deze partij

trok zich zonder duidelijke opgave van redenen terug. Michel van Winkel, die als officiële afgevaardigde van de PPR aan de manifestatie tegen de neutronenbom deelnam, kreeg van de andere deelnemers een ovationeel applaus, toen hij hun de groet overbracht van de 1500 PPR-kongresgangers in Arnhem en de door hun aangenomen motie tegen de neutronenbom

Motie tegen neutronenbom

De tekst van de, door het partijbestuur ad interim ingediende, en met grote meerderheid van stemmen aangenomen motie tegen de neutronenbom luidt:

„Het kongres van de PPR, in vergadering bijeen op 5 november 1977 te Arnhem, overwegende dat, op grond van de thans bekende gegevens de ontwikkeling van de zogenaamde neutronenbom:

— het verschil tussen konventionele en nukleaire wapens verder zal doen vervagen;

— de uiterst moeizame besprekingen over troepenvermindering en wapenbeheersing verder zal blokkeren;

— betekend dat wordt voortgegaan op de heilloze weg van de waanzinnige bewapeningswedloop;

— een stimulans is voor een ontwikkeling die feitelijk leidt tot een situatie waarin kernoorlogen gezien gaan worden als beter uitvoerbaar, beter hanteerbaar en zelfs winbaar;

van oordeel dat:

— de neutronenbom geen enkel vredesdoel kan dienen en er alleen toe zal leiden dat de kansen op een wereldkonflikt worden vergroot;

— de bezwaren tegen kernwapens in even grote, zomet grotere mate gelden voor de neutronenbom;

zich aansluitend bij de stemmen die dit wapen reeds 'een perversie van de vrede' hebben genoemd;

dringt er bij de regering op aan al het mogelijke te doen om te voorkomen dat de neutronenbom in produktie wordt genomen;

verzoekt de leden van de Tweede Kamerfraktie zich tot het uiterste te verzetten tegen de produktie van de neutronenbom en de eventuele opslag daarvan op Nederlands grondgebied;

verzoekt het partijbestuur in deze initiatieven te nemen en te ondersteunen, zo mogelijk met andere politieke en maatschappelijke groeperingen;

en gaat over tot de orde van de dag.”

voorlas.

Als de neutronenbom wordt aanvaard — zo zei Michel van Winkel tijdens de manifestatie — brengt dat het risico met zich mee dat de 'atoomdrempel' wordt verlaagd: dat wil zeggen dat kernwapens eerder zullen worden ingezet.

Het beslissingsmonopolie over oorlogsmiddelen moet in handen komen van de gewone mensen — niet een handjevol politieke en militaire of economische machthebbers — en als die gewone mensen de neutronenbom, de wapenrace veroordelen, dan vergt hun oordeel zijn prijs om geloofwaardig te zijn.

De prijs, die wij moeten betalen, aldus Michel van Winkel, betekent de bereidheid offers te brengen voor een rechtvaardige samenleving, zowel tussen de volkeren als binnen de nationale staat. Een groot deel van onze welvaart berust op de militaire economie. Willen wij ernst maken met de afschaffing van dit onrechtvaardige systeem van de wapenrace, dan zullen wij iets van onze comfortabele verworvenheden moeten prijsgeven.

Blijf van m'n lijf

Steeds meer mishandelde en bedreigde vrouwen gaan met hun kinderen voor opvang en hulp naar een van de vier bestaande Blijf van m'n Lijfhuizen (Amsterdam, Nijmegen, Groningen en Zwolle). De cijfers van het zojuist verschenen jaarverslag van het Amsterdamse Blijf van m'n Lijf geven een schrikbarende stijging aan: in 1976 283 vrouwen en 382 kinderen. Ruim drie keer zoveel als in het eerste jaar van het Amsterdamse huis in 1974.

Blijkbaar zijn Blijf van m'n Lijfhuizen verschrikkelijk hard nodig.

De omstandigheden waaronder de

huizen draaien zijn nooit rooskleurig geweest, maar gelukkig wordt er met Den Haag druk onderhandeld over een subsidieregeling voor alle bestaande huizen. Tot nog toe hebben de Blijf van m'n Lijfhuizen, met uitzondering van Amsterdam in 1977, zelf hun eigen financiële boontjes moeten doppen. Ook de huisvesting is in veel steden verre van ideaal.

In Utrecht kunnen wij Blijf van m'n Lijf-vrouwen onderhand twee zwartboeken uitgeven. Een over hun trieste ervaringen met de tientallen vrouwen en kinderen, die ze nog steeds op de trein moeten zet-

ten naar Amsterdam, Groningen of Nijmegen, waar ze, zolang Utrecht nog steeds geen eigen opvangcentrum heeft, tijdelijk onderdak kunnen krijgen. Het tweede zwartboek zou een voor de gemeente Utrecht beschamend verslag zijn over de tegenwerking en het schandalige optreden van Utrechtse particuliere bewakingsdiensten, politie en huiseigenaren.

Toen een half jaar geleden ook in de Domstad een groep vrouwen vanuit het vrouwenhuis een stichting Blijf van m'n Lijf oprichtten zag het er naar uit dat de gemeente wel met een pand over de brug zou komen.

De politie stond helemaal achter ons initiatief. In mei kregen we van hoofdkommissaris Van Does-

Ria Beckers pleit voor emancipatie Zuid-Molukkers

Tijdens een aan de kwesties rond de Zuid-Molukkers gewijde forum-bijeenkomst van politici in Groningen, heeft Ria Beckers, in verband met het zelfbeschikkingsrecht der volkeren, gepleit voor emancipatie — bevrijding — van de Zuid-Molukse gemeenschap in ons land én in Indonesië.

Ria Beckers herinnerde aan de steeds toenemende frustraties in de Zuid-Molukse gemeenschap in Nederland, die tot geweldadige acties hebben geleid zoals de gijzelingen: „uitingen van hun onmacht, wanhoopsdaden van mensen die geen gehoor vinden. En om die onmacht en die wanhoop gaat het. Daar is de Nederlandse overheid, daar is onze maatschappij mee de oorzaak van.”

„Er zal, zo vindt de PPR, een werkelijk gesprek op gang moeten komen waarin alle kanten van het Nederlands-Zuid-Molukse vraagstuk gezamenlijk worden bekeken. Ook de politieke aspecten. De overheid zou duidelijk moeten uitspreken dat zij het Zuid-Molukse vraagstuk al die jaren ten onrechte als een maatschappelijk vraagstuk heeft gezien, terwijl het ook — en vooral — een politiek probleem is”, aldus Ria Beckers.

Uitgangspunt van het werken aan oplossingen moet zijn het zelfbeschikkingsrecht der volkeren, vastgelegd in een hele reeks van algemene beginselverklaringen en verdragen, zoals het Handvest der Verenigde Naties. Ria Beckers wees er op dat het probleem daarbij is, dat nergens wordt aangegeven wat onder een „volk” of een „natie” moet worden verstaan, terwijl evenmin wordt aangegeven op welke manieren een volk zijn recht op zelfbeschikking kan uitwerken. Wel staat vast dat dit recht impliceert dat een volk zichzelf regeert, zijn eigen regering ook kan kiezen, zijn eigen bestaan kan voortzetten, zijn eigen staat kan vormen en zelf kan be-

schikken over zijn economische rijkdom, bodemschatten en andere voordelen van zijn geografische situatie.

Als een volk van zijn zelfbeschikkingsrecht gebruik maakt — dus zelf zijn toekomst bepaalt — hoeft het niet al deze rechten voor zich op te eisen. De soevereine staat is ook maar één van de vormen van verwezenlijking van het zelfbeschikkingsrecht. Het hangt van de situatie af of die vorm te verkiezen of zelfs mogelijk is. Ria Beckers: „Ik denk aan de situatie dat het volk in kwestie met andere volken in een gemengde staat samenleeft of op zichzelf te klein is om een eigen staat in leven te houden.

Er zijn nog andere keuzes mogelijk om het recht op zelfbeschikking te verwezenlijken, zoals gebieds- of kultuurautonomie, of een federatie met andere volkeren. Maar: elk recht is gebaseerd op de mogelijkheid er gebruik van te maken. Dat geldt dus ook voor het zelfbeschikkingsrecht. Een volk moet in staat zijn er gebruik van te maken. Voorwaarde is daarom het bestaan van een sterke, zelfbewuste natie, die weet wat ze wil”, aldus Ria Beckers. „Daarom kan de oplossing van de problemen waar we vandaag over praten alleen liggen in de emancipatie — de bevrijding — van de Zuid-Molukse gemeenschap, hier én in Indonesië. Emancipatie van de Zuid-Molukkers hier vraagt dat we die eigen identiteit niet proberen af te breken, maar juist te versterken. Emancipatie vraagt: geen onderwijs meer dat alleen het westerse cultuurpatroon opdrukt, maar onderwijs dat er op gericht is de relatie met het land van herkomst te behouden, zowel voor de kinderen (Maleis op school, Molukse geschiedenis en aardrijkskunde), als voor de volwassenen. Ik denk aan mogelijkheden in het kader van de Open School. Emancipatie vraagt:

werk. Emancipatie vraagt: huisvesting die recht doet aan de gemeenschapszin. Emancipatie vraagt: inspraak en mee beslissen in het beleid van de plaatselijke, regionale en landelijke overheid.

Emancipatie — bevrijding — van de Zuid-Molukse gemeenschap én van de overige bevolkingsgroepen in Indonesië, vraagt van ons in de huidige omstandigheden dat we zware druk uitoefenen op de Indonesiese regering, die West-Irian heeft overweldigd en Oost-Timor bezet, die elke opstand tegen het centraal gezag op Java in een bloedbad smooft.

Via zware druk op Djakarta moeten we afdwingen dat er geen nieuwe slachtingen worden aangericht, dat de politieke gevangenen worden vrijgelaten, dat de normale mensenrechten worden geëerbiedigd. Het laatste rapport van Amnesty International geeft aan dat Indonesië een uniek land is — maar dan in slechte zin — op het punt van politieke gevangenschap. De duur van de gevangenschap, de methodes die worden gebruikt, de massale executies en massale arrestaties worden door geen land ter wereld overtroffen.

Wat de PPR betreft, maar dat zeggen we al langer: Geen wapenleveranties meer aan Indonesië en geen ontwikkelingsgelden meer naar het Soeharto-regime.

Als dit proces van emancipatie werkelijk op gang komt, ben ik er zeker van dat het Zuid-Molukse volk zelf in staat zal zijn de in zijn midden levende idealen aan de praktijk te toetsen en in welke vorm ook tot werkelijkheid te maken.” Ria Beckers zei tot besluit: „Men vraagt ons niet een RMS-ideaal te delen. Het is daarom geheel onnodig en zelfs arrogant om als Nederlandse politicus almaar te roepen dat je dat ideaal niet deelt. Men vraagt ons wel — en terecht — om mee een uitweg te zoeken in een langzamerhand onhoudbaar geworden situatie.”

burg een brief, waarin onder andere stond: „Gaarne laat ik u dan ook door middel van dit schrijven weten, dat ik een dergelijk initiatief toejuich en dat ik eveneens hoop op een goede samenwerking tussen de medewerkers en de leden van mijn corps”. De politie kwam de laatste maanden ook nogal eens met mishandelde vrouwen naar ons toe voor opvang. We konden niets anders doen dan ze doorsturen naar Amsterdam, maar daar hebben ze nu een opnamestop. We kregen ook het gevoel dat we door de gemeente aan het lijntje werden gehouden met een pand. Al die gesprekken op het stadhuis leverden niets op en toen zijn we uit wanhoop gaan kraken”. Die wanhoop is er nog steeds bij

de groep, maar er is ook een flinke portie woede bijgekomen over het optreden van diezelfde politie, die zo achter het Blijf van m'n Lijf-initiatief stond. „Toen we op 2 september het al vier jaar leegstaande voormalige jaarbeursrestaurant aan de Croeselaan kraakten, rekenden we vast op de medewerking van politie en gemeente. Maar dat viel zwaar tegen. Toen de 15 geüniformeerde mannen van de Hoog Catharijebewakingsdienst ons onder bedreiging op straat zetten, heeft niemand ons geholpen.

En een eigen opvangcentrum was na de publiciteit over de mislukte kraak harder nodig dan ooit. De telefoontjes van mishandelde vrouwen, die eindelijk op een veilige

plek tot rust hoopten te komen, stroomden binnen. En dat was drie weken later voor de groep aanleiding om voor de tweede keer een leegstaand huis te kraken. Maar weer ging het mis. Dit keer was het de politie, die op verzoek van de eigenaar, vijftig bezetters het pand uitsleepten. Inmiddels is de Utrechtse groep voor de derde keer uit een gekraakt pand gezet. Dit keer duurde de bezetting maar een dag. Maar de uitzetting verliep minder zachtzinnig dan de vorige keren. Terwijl de vrouwen het pand moesten verlaten, werd een van hen door een hond gebeten. Zij moest in het ziekenhuis worden behandeld.

Herman Verbeek, de nieuwe voorzitter van de MACHT MOET TERUG NAAR DE M

Wie is Herman Verbeek, die door het ekstra kongres van de PPR met grote meerderheid is gekozen tot partijvoorzitter? Hij is theoloog, provinciaal vice-voorzitter van de PPR in Groningen, in stad en lande bekend door zijn actieve betrokkenheid bij zaken als basisgroepen van kritiese en radikale christenen, Amnesty International, Wereldwinkels of aktiegroepen. Daarnaast heeft Herman Verbeek, 41 jaar geleden geboren als zoon van een neurochirurg in Groningen, een naam als publicist. Van zijn hand verschenen de volgende boeken: „Van horen en zien” (1971), „Een beker koud water” (1972), „Stem in de stad” (1973), „Trouw en is dag aan dag” (1977), die men in het algemeen kan karakteriseren als essayisties, daarnaast liturgies en poëties, rond het thema van de radikale theologie. Dit jaar verscheen ook zijn boek over gezondheidszorg „Aan de beterende hand”, terwijl hij nog werkt aan een christen-socialistische analyse over het ontstaan van het Marcus-Evangelie, die „De vreugde van rabbi Joshua” gaat heten. In schijnbare tegenstelling tot zulke gedreven aktiviteiten staat het feit dat we Herman Verbeek kennen als zakelijk leider van vergaderingen, als uiterlijk koelbloedig organisator — een man die zijn zaken snel schijnt te kunnen doorzien, die wat hij kwijt wil gemakkelijk en kernachtig kan formuleren, in staat heel veel, of maar een handjevol mensen enthousiast te maken voor waar hij achter staat. Dat speelt hij klaar, soms via nuchtere bewoordingen, soms sprekend in sterk beeldende, bloemrijke taal als die van de oude rabbijnen. Uiterlijke tegenstellingen. Een man die vragen oproept, maar deze ook zo kan beantwoorden dat er eigenlijk weinig twijfels resten. Hoe kwam Herman Verbeek tot de PPR, hoe ziet hij de partij, hoe het voorzitterschap?

Herman Verbeek: „Ik hoor tot de generatie die in de jaren zestig politiek tot bewustzijn is gekomen. Na mijn priesterwijding in 1963 heb ik twee jaar als kapelaan gewerkt in Joure, van 1965 tot 1968 studeerde ik pastorale theologie in Nijmegen en daarna werd ik adviseur van de bisschop van Groningen voor alle vernieuwingszaken. Ik was er toen al diep van overtuigd dat het de taak van de kerk is voeling te zoeken met de maatschappelijke problemen. We zagen die onmenselijke samenleving om ons heen, die hemeltorgende ongelijkheid en onrechtvaardigheid in de verdeling van rijkdom en macht in de wereld. Wij wilden een uittocht uit de machine-maatschappij, uit de heilloze religie van de vooruitgang. Wij wilden nooit meer een Vietnam, wij wilden niet wennen aan de kernbommen — eerst in handen van twee landen, later van vier, dan van zeven, dan van vijfendertig ... In Groningen ging ik me intensief bezighouden met zaken als Amnesty International, Wereldwinkel en een reeks andere akties, die allemaal verband hielden met de bewustmaking van de mensen aan de basis van hun eigen situatie en van de mogelijkheden daarin verbetering te brengen. Toen ik daarmee begon was ik nog geen lid van een politieke partij. In 1970 zag je hoe de PvdA zichzelf in Groningen volledig vernieuwde: nieuwe wethouders kreeg, allemaal onder de 25

jaar. Mensen als Max van den Berg, die met inspirerende nieuwe plannen kwamen, zoals behoud en weer leefbaar maken van de binnenstad. Plannen die later door staatssecretaris Jan Schäfer op kabinetsniveau zijn overgenomen. Je zag hoe de PvdA in aktie kwam om economiese monopolies terug te dringen — kortom: een partij waar toen voor ons iets van uit ging. Samen met een groep vrienden zijn we in 1970 lid geworden van de PvdA, van die PvdA in Groningen. Later zijn me twee dingen in de PvdA tegengevallen: in de eerste plaats de massaliteit en de oude, hiërarchiese opbouw van de partij, en in de tweede plaats naar mijn smaak een al te konkrete manier van politiek bedrijven, die de fijnzinnigheid van een filosofie erachter volkomen miste, die te grof was en te hard. 1972 betekende ook voor mij persoonlijk een keerpunt ... Met dien verstande dat ik in dat jaar lid werd van de PPR, die toen nog maar vier jaar oud was. In de PPR vond ik, wat ik in de PvdA had gemist: een menselijke benadering van de politiek. Het ging trouwens goed met de PPR bij ons in Groningen. In 1974 kregen we een wethouder: Wim Wildeboer, en een lid van Geëdeuteerde Staten: Halbo Kuipers. Dit betekende een krachtige impuls voor onze aktiecentra. Toch wilde ik zelf liever bij dit alles nog op de achtergrond 'blijven.’”

Waarom?

Herman Verbeek: „Ik kon er grip voor hebben dat de mensen bang waren dat de PPR in Groningen de PPR van Herman Verbeek zou worden — dat ik er als leider te veel mijn persoonlijk stempel op zou drukken. Ik was door wat ik toen al jarenlang in Groningen aan aktiewerk had gedaan heel bekend geworden. Men wist waar ik stond en wat ik wilde. In de PPR moet een volledige partijdemokratie zijn, het moet een beweging zijn die door de mensen zelf wordt gedreven. Ik was het er mee eens dat de PPR-Groningen niet het gezicht van Herman Verbeek mocht krijgen.”

Toch ben je daar in 1975 vice-voorzitter geworden.

Herman Verbeek: „Vice-voorzitter ... en na lang aarzelen, zoals ik ook lang heb moeten aarzelen of ik het landelijke voorzitterschap wel kon aannemen. Maar het was destijds in Groningen zo, dat Hylke Tromp wel provinciaal voorzitter wilde worden — en daar was iedereen vóór — op voorwaarde dat ik vice-voorzitter zou worden. Daar ben ik toen voor gezwich. Van Hylke heb ik veel geleerd op het gebied van de ontwikkelings-, ontwapenings-, kortom vredespolitiek en vooral ook door zijn scherpe politieke analyses.”

En nu ben je landelijk voorzitter.

Herman Verbeek: „Zoals gezegd: na lang aarzelen. Vorige maand belde Erik Jurgens mij namens de Wijze Mensen op met de vraag of ik kandidaat wilde zijn voor het voorzitterschap. Ik kon pas tot een besluit komen daar in het Friese dorpje Witmarsum, tijdens de begrafenis van Marinus Achterberg. Ik heb daar lang overlegd met Ria Beckers, met Henk Waltmans, met Michel van Hulst. Die begrafenis riep de gedachte bij me op: zou niet ook de PPR stervende zijn? En zou ik het moeten zijn, die de partij straks ten grave moet dragen? Twijfels ... Maar toen keek ik om me heen, zag die store bomen, vast geworteld in de Friese klei. Wortels, die de bomen voeden, terwijl hun eigen bodem ook in wisselwerking door de wortels wordt gevoed. Dat beeld van die bomen, van die wortels, gaf mij moed en zekerheid. Radikaal, afgeleid van het Latijnse 'radix', dat wortel betekent,

R: ISEN

de PPR, ook mensen die voeden en gevoed worden. Die wortels brachten mij tot de centrale problematiek van onze tijd: de uitputting van de aarde, van de Derde Wereld, van onszelf. De wortels functioneren niet meer zoals het moet... Vandaar die wortels in mijn eerste toespraak als PPR-voorzitter. Na de begrafenis heb ik in een café in Bolsward Boy Trip opgebeld met de mededeling: ik doe het. Ik kón de PPR niet als stervend zien. Het ekstra kongres in Arnhem bevestigde de juistheid van die visie: die 1.500 mensen, enthousiast, beziel — bleek dat niet uit de manier waarop er bijvoorbeeld over de acht stellingen werd gediscussieerd, uit de manier waarop die mensen thuis, vanuit hun actiecentrum de discussie, de besluitvorming hadden voorbereid? Een springlevende PPR!"

Hoe zie je de PPR verder?

Herman Verbeek: „Als het enigszins kan als regeringspartij. We moeten er op uit zijn een aandeel te hebben in het regeringsbeleid. We zijn een kleine partij, we zul-

len dat nog lang blijven. Maar wij hebben een duidelijke functie in de politiek, een profetiese functie. We beleven onze ups en downs. Op 25 mei had de PPR maar 140.000 kiezers. De partij heeft een 16.000 leden. Je zou kunnen spreken van de blinde darm in het politieke lichaam... Maar liever van de horezel, die, zelf klein, de groten steekt en feiten voorhoudt waar ze voordien blind voor wilden blijven.

We zien om ons heen de grote partijen, de grote concerns, de grote machten in de wereld allemaal vastlopen in hun systemen. Ze zullen zijn aangewezen op onze modellen. We zien nu langzamerhand in waartoe zo'n Keynesiaanse groei en winstconomie met die roofzuchtige mentaliteit leidt. De PPR heeft daarvoor een volstrekt alternatief. Gandhi zei het al: De aarde is niet zo sterk dat de mens niet goed zou hoeven zijn.

Alles om ons heen is groot. We staan voor een overmacht: veel kunnen kopen, eten, hebben, veel wapens, steeds meer — een overmacht zo groot, dat alleen een radicaal nee ons ervan kan bevrijden. Met dat nee kun je twee kanten uit. Je kunt verder niets te maken willen hebben met deze maatschappij. Je gaat jezelf dan isoleren, je kiest voor een alternatieve leefwijze, je voert hoogstens nog buitenparlementair oppositie.

Ik voor mij geef er de voorkeur aan dat nee een zo positief mogelijke vorm te geven: te proberen je inzicht te verdiepen en te verbreden, ook vanuit je persoonlijke leefwijze: geen auto, minder vlees, zuinig met energie en ga maar door. Daarna ga je mensen winnen — en dat is waar we als PPR mee bezig zijn, waar ik als voorzitter aan hoop mee te werken. De fase van het mensen winnen moet uitmonden in PPR-volksvertegenwoordigers.

Zo zie ik ons nee — in streven naar politieke macht, naar participatie in de besluitvorming, naar het scheppen van mogelijkheden je ideeën concreet gestalte te geven en ingang te doen vinden. Want alleen door politiek te werken kun je onrechtvaardige macht helpen ontbinden. De macht moet terug naar de mensen. Daarom moet de PPR in besturen zitten, in het parlement, de provinciale staten, gemeenteraden, ondernemingsraden, vakbonden, kerken.

De mensen moeten weer over zichzelf kunnen beschikken, ze moeten hun eigen waardigheid terugkrijgen en weer in staat zijn de intieme band te beleven met wat hun medemensen meemaken. Voor we dat hebben bereikt moeten er nog heel wat grote tempels van macht worden ontheiligd.

Het is toch te gek dat bijna 70% van wat er volgens het Nederlandse huishoudboekje te verdelen valt naar een handjevol concerns gaat, dat je als je ziek of bejaard bent, moet worden klein gemaakt door

een ziekenhuissysteem of een bejaardenhuisregime dat de mens niet respecteert. Het is te gek dat we niets te zeggen hebben over de prijs van onze melk of onze tarwe, dat we zo'n monster als de B-52 bommenwerper met kernbommen voor wel zestien wereldoorlogen aan boord, niet uit ons luchtruim kunnen weren, dat we moeten wandelen, slapen en werken tussen veertien opslagplaatsen met driehonderd kernbommen. We kunnen niet dulden dat er produktie-methodes zijn die het milieu bevuilen, arbeiders vergiften, landschappen en steden verzieken."

Wat beschouw je als de taak van de PPR in de samenleving?

Herman Verbeek: „Hoe ik de PPR zie... de taak van onze partij in de samenleving... Als ik niet door tijdgebrek zou zijn genoodzaakt mijn eerste toespraak als voorzitter drasties in te korten had ik er op ons kongres in Arnhem nog over willen zeggen: Moeten wij dat begrip 'samenleving' maar niet voor betere tijden bewaren? Het voertuig van de vooruitgang verwoest mensen, steden, vrede en rechtvaardigheid. Geen mens houdt dat uit. Wij raken ontworteld. Ook wij in de PPR. Wij behoren in Nederland niet, nog niet, tot de ergste slachtoffers. Wij behoren wel tot degenen die ertegen moeten vechten als wij inzien wat onhoudbaar is.

De PPR is een partij in Nederland. Bestaat Nederland? Wij hebben het Binnenhof, het Wad, nog enkele jaren gas, we hebben de TROS en André van Duin. Maar bestaat Nederland internationaal? Bestaan wij ekonomies, militair, politiek? Wie heeft de regie in de wereld? Zien Rusland en Amerika ons ook niet als het rokende niemandsland als zij elkaar ooit atomaar bespringen? En zover wij iets voorstellen in de wereld, met concerns als Philips, Shell, Unilever, Akzo, Estel, die met tweehonderd andere vaste greep hebben op de Derde Wereld: willen alle Nederlanders zich dan onder dat handelsmerk laten aanprijzen? Wie er werken bij zulke concerns weten: het is ons brood, maar ook onze onmacht. Het kan niet lang meer duren dat werknemers in de multinationals hun rechten opeisen, dat ze zich niet langer laten dwingen tot medeplichtigheid en zich er niet laten uitgooien als afval.

Voor zulke mensen wil ook de PPR er zijn. Is mijn aanvoelen juist dat menig PPR-lid zich schaamt tot het rijkste deel van de wereld te behoren? Ben je niet in de PPR actief om die stenen van onrechtvaardig verdeelde macht en rijkdom los te wrikken? Onze wetenschap en techniek zijn in Europa geboren. Ze zijn ons uit de hand gelopen. En de grote machten in de wereld oefenen er hun monopolie mee uit. De PPR verenigt mensen, die niet meer thuis zijn in die wereld van 'sneller, sterker, rijker, méer...'

Daarvoor hebben wij ons partijprogramma, onze politieke visie. De PPR-politiek begint waar vele politici ophouden. Is het onze schuld dat de blauwdrukken en de wetsontwerpen voor een andere samenleving nog niet klaar liggen? De PPR is niet uit op de gemakkelijke gunst van de kiezers. De PPR zoekt mensen die de durf hebben voor pijnlijke oplossingen, oplossingen waarmee we onze huidige levenswijze afzweren en de rest van de wereld de hand toesteken.

Waar de grote partijen zijn vastgelopen biedt de PPR een nieuw perspectief. Het CDA zegt een 'open' partij te zijn, maar is uiteraard bestemd voor christenen, terwijl anderen hoogstens mogen toetreden. De PvdA blijft een socialistische partij, ook al mogen christenen toetreden. Beide partijen voeren monologen — terwijl de PPR juist een konfrontatie biedt tussen die twee groeperingen binnen het kader van één partij en één programma. Daarbij komt dat PPR-mensen vaak tot bewustzijn van het maatschappelijk gebeuren zijn gekomen via het werken in actiegroepen, wat als goede kant heeft dat de partijdiscipline bij ons niet zo knellend is als elders."

Hoe is je visie op het voorzitterschap?

Herman Verbeek: „Ik ben niet als Atlas, die de hele partij op zijn nek kan hebben. Wijnand van Hogeveest had als voorzitter een loodzware partij op zijn rug — ik heb veel bewondering voor de manier waarop hij zich van zijn moeilijke taak heeft gekweten. Zelf hoop ik het toch iets gemakkelijker te hebben. Er is duidelijk meer vaart in de partij gekomen.

Als voorzitter, vind ik, moet je mensen kunnen winnen, inspireren. Ik wil niet alleen zoveel mogelijk van onze actiecentra gaan bezoeken, maar ook naar scholen gaan, naar jeugdcentra, buurthuizen, actiegroepen. Ik wil onze ideeën uitdragen in kranten en andere media. Ik weet wel, het winnen van het vertrouwen van kiezers is een

moeizaam proces. Dat moeten we wél bedenken als onverhoopt straks toch mocht blijken dat die nieuwe vaart in de PPR nog niet is vertaald in kiezersvertrouwen.

Ik wil de PPR veilig en behouden de jaren tachtig binnenloodsen. Wat zien we nu in onze jaren zeventig? Het definitieve vastlopen van de groei, de oliecrisis, de inflatie, zes miljoen werklozen in de EG, de bedrijfssluitingen, Chili, Zuid-Afrika, Israël, de neutronenbom. Vanuit zo'n chaos wordt een goede samenleving niet in zeven dagen gemaakt. Een partij als de PPR moet zich er dan ook van bewust zijn dat ze lange jaren voor de boeg heeft. Mens voor mens, stem voor stem zullen we tot inzicht moeten komen. Er zijn niet alleen stakers in bedrijven en weigeraars van militaire dienst — in heel de samenleving groeit het aantal mensen dat de toekomst niet langer wil overlaten aan een handvol politici, grote ondernemers, generaals en neemt het aantal mensen toe dat beseft dat een democratie die alleen stemmen van mensen begeert en hun verder geen zeggenschap geeft, geen democratie meer is, dat met de PPR zegt: een mens is niet regelbaar, niet meetbaar, niet te koop."

In zijn optreden naar buiten maakt Herman Verbeek een rustige, gedecideerde indruk. Hij formuleert zijn woorden bedachtzaam, maar ook onmiskenbaar geroutineerd; hij komt zeker en zelfbewust over. Wat steekt hier achter?

Herman Verbeek: „Van binnen ben ik niet zo zeker . . . Ik heb, geloof ik, leren leven met onzekerheden en ontreddering. Ik probeer met mezelf in het reine te komen door te gaan schrijven of door een eind te gaan fietsen . . .

Zeker is natuurlijk weer wel, dat ik niet gauw mijn zelfbeheersing verlies. En ik geloof dat je deze eigenschap goed van pas komt als bestuurder. Rust van optreden. Dat leer je door je werk. Vanaf het begin van mijn pastorale werk heb ik te maken gehad met mensen in alle situaties waar het leven je maar

PPR HEEFT LANGE JAREN VOOR DE BOEG

voor kan plaatsen: geboorte, trouwen, overlijden, angst, pijn, kortom: vreugde en verdriet.

Ik ben heel gevoelig voor menselijke reacties. Dat is te zeggen: ik laat ze op me afkomen, maar ik blijf passief. Die reacties doen je zelf op dat moment nóg niets — althans niets dat je niet wilt laten blijken. Later moet je ze natuurlijk wel verwerken . . . Een reiger die een vis opeet kan mij van streek maken . . ."

Je privéleven verhoudt zich anders ten opzichte van je maatschappelijke positie dan het geval is bij iemand die wel getrouwd is?

Herman Verbeek: „Men acht mij als priester ongetrouwd. Dat ben ik ook, maar mijn boek 'Trouwen is dag aan dag' heeft als motto meegekregen: 'Je trouwt uiteindelijk met een beweging'. Ik vind dat je een zelfde soort warmte en intimiteit als die is opgesloten in een privéhuwelijk moet kunnen leren ervaren wanneer je je solidair voelt met de zwarten in Soweto of de dissidenten in Praag. De beweging, de beweging, de emoties moeten gelijkwaardig kunnen zijn.

Zelf maak ik deel uit van een leefgroep, waaromheen een basisgroep staat van radicale christenen. Daar houd ik me al jarenlang mee bezig en ik werk er ook nu nog voor de halve tijd. Onze leefgroep woont in een oud huis in de Groningse binnenstad. Ik ben, zoals gezegd, ongetrouwd — omdat de kerk dat van mij vroeg. Lange tijd heb ik dat als een gebrek ervaren, maar nu geloof ik dat dit gebrek mijn talent is. Doordat ik alleen moet leven ben ik geschikter voor het groepsleven. Die leefgemeenschap waar ik deel van uitmaak bestaat uit vier mannen, van wie er twee een vriendin hebben. Die vriendinnen wonen nog niet bij ons, maar dat komt wel. We zijn bezig met zoeken naar een grotere behuizing voor ons centrum van de basisgroep De Vier Handen, waar wij ook kunnen wonen."

De Vier Handen?

Herman Verbeek: „Zo heet onze basisgroep van radicale christenen. Vier handen, omdat een mens nooit alleen staat. Er zijn altijd minstens twee handen bereid hem te helpen. Wat die basisgroepen betreft: de laatste twee jaar hebben we hard gewerkt om de ongeveer tachtig

Waar blijft de staatssekretaris voor ontwapeningsvraagstukken?

Het partijbestuur van de PPR heeft de informateur, prof. mr. W. C. L. van der Grinten, er in een brief op gewezen dat het met stijgende verbazing tijdens de pogingen tot kabinetsformatie heeft moeten constateren, dat zonder enige opgave van redenen het staatssekretariaat voor Ontwapeningsvraagstukken (ressortierend onder het ministerie van Buitenlandse Zaken) is verdwenen.

Gezien de recente ontwikkelingen op dit terrein — zoals de kwestie van de neutronenbom — vindt het PPR-bestuur het van het grootste belang, dat deze functie in het volgende kabinet wordt gehandhaafd als 'noodzakelijke, hoewel minimale, voorwaarde voor het voeren van een optimaal ontwapeningsbeleid'. De brief herinnert eraan dat niet alleen de PPR al bij de vorige kabinetsformatie erop heeft gewezen dat bewapeningspolitiek, i.e. ontwapening, dermate belangrijk is, dat hiervoor in feite een ministerspost zou moeten worden gekreëerd.

van dergelijke basisgroepen in ons land te organiseren in een landelijk verband. Heel bekende basisgroepen zijn onder meer de studenten-ekklesia, de Kritiese Gemeente IJmond van Joost Ruyter, het Industrierapport Hoogovens van Roel Pomp.

Ik doe dit werk als priester, maar niet gebonden aan kerkelijke hiërarchie of leergezag — je zou kunnen zeggen: 'free-lance'. In 1970 ben ik naar mijn bisschop gegaan en heb gevraagd: 'Ik wil vrij werken, onafhankelijk staan'. Dat werd mij toegestaan en ik wil nadrukkelijk zeggen dat ik nooit één konflikt heb gehad met de hiërarchie, die mij ook nooit een haarbreed in de weg heeft gelegd."

leersystemen van kerk en communisme maatschappelijk menselijker te maken, maar het pogen terug te gaan tot de oorsprong van het christendom, dat een geweldig samenlevingsprogramma heeft te bieden: een joods-prophetische beweging die de eerste religie van de mensheid is geweest die verkondigde op te komen voor de kleine man en voor diens recht. Dat, moet je weten, noem ik het gezicht van God. Wil je over God spreken, spreek dan over gerechtigheid, gezondheid, veiligheid, vreugde . . .

En dan Marx . . . Ik denk dat Marx binnen dit programma het ekonomies instrumentarium heeft ontwikkeld door aan te wijzen wie de produktiemiddelen in handen hebben, dus wie over geld, kennis, macht beschikken, wat meerwaarde is. Het marxisme onthult ons de wortels van het onrecht in de wereld en geeft een methode aan om dit uit de weg te ruimen. Je kunt niet teruggaan tot de oorsprong van het Evangelie zonder daarbij de kritiek van Marx te betrekken, die beslissend is voor alles wat je voorstaat in relatie tot de onderste laag.

In dit verband een detail: Eens per maand houden we een dienst, maar daar werken we dan ook de hele maand aan. Wij viëren ons samen-zijn. Nu heb ik meegewerkt aan tv-opnamen voor het NOS-programma De christenen. De Engelse tv-maker wilde weten waarom hij bij ons in Groningen geen moderne Avondmaalviering kon filmen. Ik moest hem duidelijk maken dat wij sinds ons ontstaan in 1974 nog geen Avondmaal hebben dürfen viëren. Wij voelen dat we horen tot de mensen die het lekkerste en meeste van tafel des Heren opeten. Daarom kunnen wij niet de eerstgenodigden zijn aan het wereldmaal der rechtvaardigen.

Liever nemen wij aan allerlei acties deel die erop gericht zijn een einde te maken aan die schrijnende bevoorrechtiging, daarom heeft onze basisgroep ook een eigen uitgeverij, Xenon, die manuskripten uitgeeft die voor grote concerns niet winstgevend zijn, daarom ook hebben wij onze eigen drukkerij voor actiegroepen.

De Vier Handen bestaat uit zo'n 40 mensen, die volgens democratie model zijn gegroepeerd. Er is een beraadsgroep van 40 mensen, er zijn zelfstandige werkgroepen. Eens per maand verschijnt ook ons bulletin, dat ook De Vier Handen heet."

Je bent niet alleen schrijver, ook dichter . . .

Herman Verbeek: „In onze basisgroep proberen wij net als de oude joden ons samenzijn te viëren op een poëtische manier. Dat wil zeggen dat de tekst van de toespraak steeds heel direkt en zakelijk is, maar alle andere teksten zo poëtisch mogelijk. Ter viering van ons samenzijn . . .”

Walter van Opzeeland

Themagroep Milieu

Verslaving aan overconsumptie

De werkgroep Produktie-Konsumptie van de Themagroep Milieu heeft een 9 pagina's tellend rapport uitgebracht over de konsumptie, het eerste deel van een rapportage die de werkgroep op haar programma heeft. In de loop van het volgende jaar wil de werkgroep komen met een beschouwing over de produktie.

Het rapport Konsumptie signaleert allereerst dat ons deel van de wereld wordt gekenmerkt door een niet te aksepteren overconsumptie. De konsumptie vervult hierbij niet meer de functie van 'koning klant', maar weinig anders dan die van slaaf van de producerende industrie. Om hierin verandering te brengen zijn er organisaties van konsumenten van de grond gekomen. Het rapport dringt er op aan de organisatie van konsumenten uit te breiden en de effectiviteit ervan te vergroten om de stem van de konsumenten te doen horen in twee richtingen:

- naar het konsumptiebeleid in het algemeen en
- naar het konsumptiebeleid in het individuele vlak.

Bij de nadere uitwerking worden de volgende aanbevelingen gedaan voor het konsumptiebeleid (het medebepalen welke artikelen gemaakt en in de handel worden gebracht):

1. streven naar artikelen met langere levensduur en mogelijkheid tot reparatie;
2. beperken van overmatige verscheidenheid;
3. normalisering;
4. beperking van het gebruik van verpakkingsmateriaal;
5. aandrang om het beginsel van selectieve groei uit te werken en te bevorderen;
6. hergebruik van afval te bevorderen (recycling).

Inzake het konsumentenbeleid, waaronder wordt verstaan het medebepalen van de eigenschappen van artikelen en van de situatie van de konsument, wanneer hij koopt, beveelt het rapport aan:

1. bevordering van vergelijkend warenonderzoek;
2. het pleiten voor objektieve informatie in plaats van eenzijdige en daardoor misleidende reclame;
3. verbetering en uniformering van garantiestelsels;
4. bevordering van het oprichten van verbruikers-koöperaties en konsumentenkringen.

Het rapport is verkrijgbaar à / 2,50, over te maken op girorekening 214 46 33 tnv Studiestichting PPR, Singel 277, Amsterdam.

Waarom onafhankelijk?

Herman Verbeek: „In de roomse kerk blijft een hiërarchie eenrichtingverkeer gehandhaafd. Het kerkelijk gezag duldt niet de mogelijkheid tot oppositie. Pastores zijn met handen en voeten gebonden aan hun broodheer. Ik had behoefte aan een onafhankelijke situatie zonder dienstverband om vrijuit te kunnen spreken, in volle vrijheid te kunnen werken”.

Wat is een basisgroep?

Herman Verbeek: „In het algemeen gezegd, een groep mensen die midden in de maatschappij staan, die het in de kerken te benauwd hebben gekregen — minstens zo benauwd als in deze maatschappij — en die bezig zijn met een dialoog tussen het oude christendom en het jonge marxisme. Het doel is niet de

Hartelijk dank

Een ingezonden stuk van het kongrespresidium, dat komt mogelijk niet vaak voor. Toch is er hier een, en wel om de bijzondere reden, dat er in het ekstra kongres dat de partij in Arnhem hield, drie jonge mensen waren, die ieder op hun manier er nogal wat aan bijgedragen hebben, dat het kongres goed slaagde. Wij bedoelen hier de twee meisjes uit Beekbergen, Marga Lee- ne en Rina van der Meulen, die in de kres zouden 'assisteren' maar die van die kres het grootste ge- deelte op de schouders genomen hebben, en Geerard Verheule uit Apeldoorn, die een aantal mensen voedde en laafde en de overhead- projektor als een professional be- diende. Jongelui, dank jullie wel, als we een partij hebben waarin deze dingen kunnen, mogen we de toekomst met vertrouwen tegemoet zien.

Het kongrespresidium

Europese verkiezingen

In PPRAK 109 (pag. 13) en PPRAK 110 (pag. 8-10) is verslag gegeven over de voortgang van de partijdis- kussie over de Europese verkiezing- en. In beide artikelen staan enige onjuistheden die rechtzetting be- hoeven om de uiteindelijke diskus- sie op de kerngroep niet nodeloos ingewikkeld te maken.

In de inleiding van het interview met Bas de Gaay Fortman over de Europese ekologisten wordt, ten on- rechte, vermeldt dat de kerngroep van 24 september zou hebben be- sloten dat de PPR zich aansluit bij de socialistiese fraktie in het Euro- pees Parlement. De kerngroep heeft echter slechts een onderhandelings- delegatie op pad gestuurd, die in eerste instantie de samenwerkings- mogelijkheden met de PvdA (en de Europese socialistiese fraktie) moet onderzoeken. Niet onlogies, gezien de politiek-inhoudelijke relatie met de PvdA en het op bevredigende wijze funktioneren van Henk Walt- mans in de socialistiese fraktie ge- durende het afgelopen jaar.

Tijdens de discussie op de kern- groep van 24 september stonden een aantal kerngroepleden zeer kri- ties stil bij de rol van de SPD in die socialistiese fraktie. Ondergete-

kende heeft daarbij niet willen uit- spreken „dat de SPD zeker niet domineert in de socialistiese frak- tie”. Want de dominantie van de Duitse sociaal-demokraten staat buiten kijf. Tegelijk valt het echter niet te ontkennen dat binnen de SPD ook andere richtingen te on- derscheiden zijn. De Jusos zijn daarvan een duidelijk voorbeeld, maar ook de aanbeveling van het SPD-partijbestuur om tot een voor- lopige stop voor de bouw van kern- centrales te komen, is daarvoor een aanwijzing. Het is noodzakelijk de SPD niet als een ondoordringbaar geheel te zien, gegeven de rigide partij-politieke verhoudingen in de Bondsrepubliek, waar de kiesdrem- pel van 5% elke vernieuwing bui- ten de bestaande orde om ernstig frustreert.

Zo snel mogelijk zal nu de kern- groep de gelegenheid krijgen zich definitief uit te spreken over de opstelling van de PPR in de Euro- pese verkiezingen, op grond van de resultaten van de onderhande- lingen met de PvdA.

Ad Melkert,
voorzitter werkgroep Europa

Applaus - geweldig of gewelddadig?

Wanneer Ria, Boy of Herman (om er maar drie te noemen) een ge- weldig applaus krijgen op ons ek- stra kongres is dat weldadig, een bewijs van genegenheid, een teken van instemming.

Wanneer applaus echter wordt mis- bruikt door een groep achter in de zaal zittende kongresgangers om sprekers de mond te snoeren als de- ze laatsten dingen zeggen die hun niet aanstaan, dan wordt applaus diktatoriaal en gewelddadig.

Wanneer er geklapt wordt als ge- wonde mensen hun pijn duidelijk proberen te maken (ongelukkiger- wijs door een overbodige motie op een psychologies onjuist moment) dan verwordt applaus tot een on- menselijk wapen. Misschien was het niet zo bedoeld, maar het werd ervaren als met spijkerlaarzen over andermans ziel gaan.

Wanneer het hele kongres luistert (met meer of minder begrip) naar het partijburokollektief, wanneer het hele kongres luistert (met meer of minder begrip) naar Jaap de Jong, dan behoort het hele kongres óók te luisteren naar Wijnand, Frans en Gerritjan.

Dat is menselijk!

De 'zotte klappers' zouden zich eens kunnen verdiepen in de PPR- idealen en in de PPR-verkiezings- leus, die niet hol is maar door ons allemaal moet worden nageleefd. Misschien is het dan zinvol je eens af te vragen of het niet beter zou zijn wat spaarzamer om te gaan met applaus.

Mijn vraag: Kunnen we ooit een menselijker wereld scheppen als we zo onmenselijk met elkaar omgaan?

Emmy van Noord Verheul
Nederhorst den Berg

Werkloosheid en beun- hazerij

Mijn gesprek met Harm Lamberts is in PPRAK nr. 111 duidelijk weer- gegeven. Bij nader inzien vind ik echter dat de laatste zinnen aanlei- ding tot misverstand kunnen ge- ven. Je zou er uit kunnen lezen dat ik maar een lage dunk heb van ar- beiders — en dat is beslist niet het geval!

Het gaat over het feit dat in de be- drijven de laatste tijd het aantal overuren schrikbarend toeneemt. Zozeer, dat je je moet afvragen hoe- veel mensen buiten de poort blij- ven omdat er binnen de poort zo- veel méér wordt overgewerkt. Hierbij komen drie groepen in een vreemd daglicht te staan:

— De bedrijven zelf houden vaak hun personeelsbestand zo laag mo- gelijk. Want, zo redeneert men er, dan hoeft je geen mensen te ont- slaan met alle narigheid van dien.

— De arbeiders zouden zich van dit feit bewust moeten zijn en niet méér overwerk moeten verrichten dan strikt noodzakelijk is. (Vermij- den kun je overwerk vanzelfspre- kend nooit.)

— De overheid moet scherper toe- zicht houden. De Arbeidsinspektie bezit hiertoe alle middelen. De werkloosheid wordt hiermee uiteraard niet opgelost, maar er wordt een daad van solidariteit ge- steld. De arbeidersbeweging bracht in de jaren dertig die solidariteit wél op. Ze zou het weer moeten doen.

Bert Schijf
Tiel

AKTIE- VOER

NOVIB-kalender

De NOVIB-kalender 1978 is het symbool van het streven van de NOVIB zich als partikuliere or- ganisatie in te zetten voor de overbrugging van de kloof tussen arm en rijk in de wereld, via hulp in

Meer greep van regio's op sociaal-ekonomies beleid

De themagroep macht houdt zich op het ogenblik intensief bezig met het onderwerp 'regionalisering van de ekonomie', waarover medio januari een nota zal verschijnen. Aan de hand van deze nota wordt, in nauwe samenwerking met de Studiestichting, in de loop van februari een studiedag belegd. De nota en de studiedag achten wij van groot belang voor al de PPR'ers die verwoede pogingen doen op regionaal dan wel provinciaal nivo enige greep te krijgen op de sociaal-ekonomiese ontwikkelingen in de betreffende regio.

Elke regio (provincie) ondervindt op tal van terreinen de effecten en gevolgen van de sociaal-ekonomiese ontwikkeling zoals die voornamelijk op landelijk nivo vorm wordt gegeven. Vooral nu in de huidige beleidsvorming, zozeer de nadruk is komen te liggen op de bestrijding van de werkloosheid, heeft dit tal van gevolgen voor het nog prille beleid, gericht op een meer selectieve ekonomiese groei. Deze selectiviteit moet in het beleid, zoals dat uiteen wordt gezet in de nota 'Selektieve Groei van minister Lubbers, tot uitdrukking komen door het stellen van eisen aan de ekonomiese groei (produktie-toename). Deze eisen hebben betrekking op het behoud van natuur en milieu, de ruimtelijke ordening, zuinig beheer van grondstoffen en energie en eisen met betrekking tot de internationale arbeidsverdeling mede met het oog op de ontwikkelings-samenwerking (de zogenaamde facetten).

Vooral aan de facetten milieubeleid en het beleid ten aanzien van de ruimtelijke ordening, kan en moet in de regio vorm worden ge-

geven. Want om welke keuzen gaat het vaak in de regio?:

- moet de voorgenomen vestiging van DSM aan de Eemshaven doorgang vinden, zoals het college van G.S. van de provincie Groningen nog eens nadrukkelijk stelt in haar werkgelegenheidsnota 1977?;
- hoe kan er voor worden gezorgd dat in het beleid ten aanzien van de afbouw van de tekstiel-sektor in Twente, zowel volwaardige vervangende werkgelegenheid wordt geboden, als tevens de industriële ontwikkeling van Derde Wereld-landen optimaal wordt gediend?;
- moet in de provincie een evenwichtige werkgelegenheidsstructuur tot stand worden gebracht of is het niet zo erg dat een provincie gekenmerkt wordt door een eenzijdige ekonomiese activiteit, zoals in Utrecht het geval is ten aanzien van de dienstverlenende sektor?;
- hoe moet er in de regio Eindhoven worden gereageerd op het voorstel van de breed samengestelde Werkgroep Werkgelegenheid Regio Eindhoven, een regionale raad voor ekonomiese en sociale aangelegenheden te installeren?;
- hoe past de miljoenen-steun aan de vestiging van Volvo in Lim in het sociaal-ekonomies beleid van de betreffende regio?

De oplossing van deze, en vele andere konkrete problemen vragen om een structuur waarbinnen naar een oplossing kan worden gezocht. De Nota Regionaal Sociaal Ekonomies Beleid (febr. 1977) van minister Lubbers, besteedt daar aandacht

aan. Zo wordt er gesproken over regionale ontwikkelingsmaatschappijen, over provincies die allemaal een sociaal-ekonomies beleid zouden moeten ontwikkelen, over regionale planning, over informatie-ontwikkeling, over het sociaal vestigingsbeleid, over de selectieve investeringsregeling.

De uitwerking zoals die in de nota 'Regionaal Sociaal Ekonomies Beleid' wordt gegeven, voldoet ons inziens niet, wil de provincie (regio) greep krijgen op de sociaal-ekonomiese ontwikkeling. Het wordt tijd, mede in verband met de staten- en raadsverkiezingen, dat we inhaken op het nu gevoerde beleid inzake de regionale ontwikkeling en daar een eigen inhoud aan geven.

In de daarvoor door de PPR op te stellen nota komen zaken aan de orde als:

- de relatie tussen het sektor- en regiobeleid;
- het belang van het voeren van een goed facettenbeleid door de provinciale (regionale) overheid;
- de huidige instrumenten van het regionaal beleid en hoe wij daar meer of minder gewicht aan kunnen geven;
- het noodzakelijke institutionale kader om een effectief beleid te kunnen voeren op regionaal nivo;
- de strategie welke gevoerd kan worden teneinde aan de door ons gewenste regionalisering van het sociaal-ekonomies beleid inhoud te geven.

In de werkgroep welke zich met de 'regionalisering van de ekonomie' bezig houdt, is reeds een allereerste concept van de nota besproken. Geïnteresseerden kunnen dit concept krijgen. Men dient zich er wel van bewust te zijn dat het om een eerste concept gaat. Neem hiervoor contact op met:

Jaap Röell,
PPR-fractie Tweede Kamer,
tel. 070-614911.

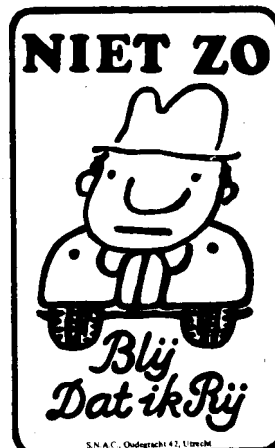
de landen van de Derde Wereld en edukatief werk in Nederland. De hulp in ontwikkelingslanden loopt voornamelijk via het financieren van programma's en projekten waarover de kalender informatie geeft. Van hun kant hebben de mensen in de Derde Wereld ons ook dank zij deze kalender, veel te vertellen over hun denken, hun leven en werken, hun geschiedenis, heel hun kultuur. Alleen door met hen samen te werken kunnen we de enorme problemen van onze tijd misschien dichter bij een oplossing brengen. De NOVIB-kalender biedt veel informatie

over dit alles, is een uniek kado, dat niet alleen de relatie met de ontvanger onderstreept, maar ook die met de Derde Wereld; kortom: een teken van dubbele vriendschap.

Niet zo blij dat ik rij

De Sportieve en Nadenkende Automobilisten Club (SNAC) heeft een pamflet het licht doen zien: 'NIET ZO blij dat ik rij', dat het bekende, met zijn auto vergroeide mannetje vertoont, dat ondanks zijn dubieuze lichamelijke deformatie, voorgeeft blij te zijn in een auto te rijden. De

SNAC vindt dat het anders kan en ook moet, dat we — als we al moeten rijden — ver-

standig van onze auto's gebruik dienen te maken en geeft dan ook: Tien Geboden uit voor de sportieve automobilist. Voor PPR-leden zal het pamflet weinig nieuws bieden, maar ze zullen de inhoud wel con amore onderschrijven. Misschien willen ze de pamfletten wel verspreiden en aldus helpen aan het ingang doen vinden van hun gezonde opvattingen. Dat kan, door een of meer rijksdaalders over te maken op giro 35 59 25 t.n.v. Aktie Strohalm te Utrecht, onder vermelding SNAC-pamfletten. Dan ontvangt men één of meer porties pamfletten ter verspreiding.

Principes kóóp je niet voor f.7,50.

De Algemene Spaarbank voor Nederland werd opgericht door het NVV en De Centrale. En dat verklaart 'n heleboel! Zoals haar beleggingen, die bij voorkeur geschieden in projekten van algemeen, sociaal en werknemersbelang. Zij verloochent haar sociale principes niet. De A.S.N. is dan ook de enige spaarbank van en voor progressieve Nederlanders.

„Principieel sparen” hoeft u geen geld te kosten, want de rentevergoeding bij de A.S.N. is niet minder dan bij andere banken. Bovendien: als u de aanmelding uit deze advertentie tesamen met een giro-opdracht om tenminste f.100,- over te maken op uw nieuwe A.S.N.-spaarrekening rechtstreeks naar de postgiro stuurt, ontvangt u van de A.S.N. een extra inleg van f.7,50.

**Algemene Spaarbank
voor Nederland**
geeft rente zonder bijsmaak!

Voor meer informatie: Rijnstraat 28, Den Haag.
Tel.: 070-849309 / 849310 / 859988.

Zo gebruikt u uw renterekening:

Inleg

Op deze manier gebruikt u uw blauwe girokaart voor overschrijvingen van uw post- naar uw renterekening.

POSTCHEQUE- EN GIRODIENST
GIROKAART - KENNISGEVING VAN BIJSCRIJVING P&D

VAN POSTREK 9234567 TH G LUCASSEY 9999

5 STATIONSSTRAAT 33 LOOWOUDE 9999

100 Gld = Cl

NAAR P&C

VAN POSTREKENING NAAR RENTEREKENING

ADRES

Handtekening: *R. J. Lucassey*

NIET ABRUKEN

Opname

en omgekeerd om bedragen van uw renterekening naar uw postrekening te laten overschrijven. Dit geldt ook voor uw plus- of sterrekening.

POSTCHEQUE- EN GIRODIENST
GIROKAART - KENNISGEVING VAN BIJSCRIJVING P&D

VAN POSTREK 9234567 TH G LUCASSEY 9999

4 STATIONSSTRAAT 33 LOOWOUDE 9999

100 Gld = Cl

NAAR P&C

VAN RENTEREKENING NAAR POSTREKENING

ADRES

Handtekening: *R. J. Lucassey*

NIET ABRUKEN

Renterekening: hogere rente dan postrekening; geen opname-kosten.
Plusrekening: hogere rente dan renterekening; bij opname 1% kosten.
Sterrekening: hogere rente dan plusrekening; bij opname 2% kosten.

Staatsbedrijf der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de Algemene Spaarbank voor Nederland.
Aanmelding voor een renterekening/plusrekening/sterrekening A.S.N.

Hier het nummervan uw postrekening vermelden:

Naam: _____

Voornamen (voluit): _____

Geboortedatum: _____

Adres: _____

Woonplaats: _____

Wenst bij de Algemene Spaarbank van Nederland te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een
 renterekening plusrekening sterrekening *

Datum: ..... Handtekening: .....

* aankruisen hetgeen u wenst

In een giro-envelop ongefrankeerd tesamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg) inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Arnhem).

Dieptepunt

Het kongres van 5 november 1977 heb ik ervaren als een **dieptepunt** in de geschiedenis van de PPR.

Ik voel me zeer betrokken bij de PPR. Die betrokkenheid heeft geleid tot actief meedraaien in de PPR, vooral als raadslid en fractievoorzitter in Wageningen.

De afgelopen jaren heb ik ook verscheidene kongressen meegemaakt. N.a.v. het kongres op 5 november heb ik de behoefte te reageren op:

- het konflikt en de beleidsnota als antwoord hierop;
- de besluitvorming op het kongres;
- de verkiezing van een nieuw partijbestuur.

a. Het konflikt en de beleidsnota

Ergens in de inleiding van het beleidsstuk van de commissie van zeven schrijft deze: „het partijbestuur was niet in staat met voorstellen te komen die uitvoering zouden geven aan het evaluatierapport, dan wel daar eigen gedachten tegenover te stellen”. Het konflikt in het partijbestuur, dat resulteerde in het aftreden van een aantal bestuursleden, was de direkte aanleiding tot het instellen van de commissie van wijze mensen (mannen).

De commissie moest zorgen voor een beleidsstuk dat als nieuwe inspiratiebron voor de PPR zou moeten gelden, dat ook het scheve beeld van de PPR naar buiten ten goede zou veranderen.

De commissie produceerde dat beleidsstuk. Daarbij ging ze mijns inziens echter volledig voorbij aan de oorzaken van het konflikt in het partijbestuur. Het konflikt was namelijk uitdrukking van verschillen in opvattingen die er binnen de **gehele** partij bestaan.

Verschillen van opvattingen die **niet** samen te vatten zijn als: „verschil van mening over wel of niet samenwerken met het CDA (ofwel niet-progressieve partijen)”. Volgens mij beslaan de verschillen in opvattingen een breder terrein:

- hoeveel waarde moet er gehecht worden aan parlementair werk als **motor voor veranderingen**?
- Hoeveel waarde moet er gehecht worden aan het **mobiliseren** van groeperingen, individuen die be-

zig zijn veranderingen te bewerkstelligen (de zgn. „tegenkrachten” in de samenleving)?

- Het **politiek vertalen** en parlementair **ondersteunen** van deze tegenkrachten.
- Het wel of niet zoveel mogelijk willen lijken op „echte” politieke partijen als de PvdA.

Ik zie het als een grove tekortkoming van de commissie van wijzen dat zij **niet** achterliggende gevoelens, achterliggende opvattingen; oorzaken van het konflikt heeft onderzocht.

Immers het zou interessant zijn de globale opvattingen rond bovenstaande punten uit te werken naar concrete activiteiten van fractie(s), partijbestuur, aktie-centra. Met de vaststelling dat de PPR én parlementair én buiten-parlementair werkt, ben je er immers niet.

Dat is zo langzamerhand een dooddoener geworden.

Vragen als:

- welke concrete activiteiten van partijbestuur en aktiecentra zijn er voor de komende jaren, als het aksent ligt op het werk in het parlement en wel/niet meeregeren;}
- welke activiteiten zijn er als het aksent ligt op het mobiliseren van de „tegenkrachten”, het politiek vertalen en ondersteunen daarvan;
- óf zijn er uiteindelijk geen verschillen in konkrete activiteiten?;
- welke inhoudelijke prioriteiten moeten we stellen als kleine partij met beperkte mogelijkheden?;
- hoe denken de verschillende stromingen in de partij over inhoudelijke prioriteiten?

De commissie heeft niet geprobeerd een antwoord te geven op dergelijke vragen. Daarmee liet ze het konflikt in feite over wat het was. Ze schreef daarentegen een beleidsstuk dat zéér algemeen gesteld is, en voor verschillende interpretaties vatbaar.

b. De besluitvorming op het kongres

De besluitvorming op het kongres was verre van demokraties. Een aantal factoren die daarbij een rol speelden:

- een overvolle agenda, waardoor de voorzitter van het kongrespresidium voortdurend met de **tijd** dreigde;
- talloze amendementen op het beleidsstuk vanuit de aktiecentra, wat te verwachten was met een dergelijk „algemeen” beleidsstuk;
- aktiecentra, die zich terdege hadden voorbereid en hun argumenten ook aan het kongres wilden mededelen (terecht).

Uit een enorme opkomst bleek ook

de betrokkenheid van de aktiecentra.

De commissie van wijzen reageerde nauwelijks **inhoudelijk** op de argumenten van de indieners van de amendementen. Dat kon echter niet per amendement aan de kaak worden gesteld; dat paste niet in de procedure. Het beklemtonen van het preadvies **vóór iedere stemming** maakte de beïnvloeding van het kongres compleet.

Er heerste ook een vijandige stemming op het kongres.

Een vijandige stemming vooral jegens de minderheidsgroep die stelde dat het konflikt niet was opgelost met een dergelijk beleidsstuk en die bovendien trachtte het beleidsstuk **duidelijker** te maken.

Een vijandige stemming die vooral tot uiting kwam in een reaktie van Bas de Gaay Fortman, waarin hij de minderheid ervan beschuldigt alleen rotzooi te willen trappen in de partij; én in het wegklappen door het kongres van Frans van der Ven, toen hij trachtte fundamentele zaken in verband met het konflikt aan de orde te stellen.

In feite verergerde het konflikt tussen de verschillende stromingen in plaats van dat er sprake was van een nieuwe situatie waarin de PPR een nieuwe start zou maken.

De PPR pleit toch altijd voor het blootleggen van de oorzaken, voor akseptatie van minderheden, voor een demokratiese besluitvorming. Theorieën, ideeën toepassen binnen onze eigen situatie bleek **niet** te kunnen! Hebben we dan nog bestaansrecht?

c. De verkiezing van een nieuw partijbestuur

Het partijbestuur is een zeer belangrijk orgaan in de partij. **Zeker**, als we uitgaan van een **stimulerende** en **aktiverende** rol ten opzichte van de leden en de aktiecentra van de PPR.

De kandidaten voor het voorzitteren vice-voorzitterschap zijn niet bekend door hun politieke activiteiten in de partij. Op het kongres bleken ze ook onbekenden. Dat hoeft niets te zeggen, het roept wel vragen op, zeker als we weten dat de commissie met een groot aantal niet door haar ingediende kandidaten **niet** gesproken heeft van te voren.

De voorgestelde D.B.-kandidaten bleken ook per se samen gekozen te willen worden, anders wilden ze hun kandidatuur nog eens bezien. Het kongres werd voor het blok gezet.

Uit reakties van mede-PPR-leden op het kongres blijkt dat velen hun inspiratie om te werken in de PPR kwijt zijn. Dat laatste is ook bij mij het geval!; de inspiratie is door dit kongres tot 0 gedaald. Reakties op dit stuk (positief of negatief) stel ik zeer op prijs. (graag schriftelijk).

Elly Meyles
Wageningen

Als ze niet haptten had zo'n Pien nog altijd een vuist met een kaasje kunnen maken...

Of die kaaskoppen tegen elkaar kunnen slaan...

En altijd kabinetjes met twee woorden spreken...

Zou zo'n z.g.a.n. kabinet dan toch in de seizoenopruijing komen?...

Waarom geen multinational kabinet...

Plusminderheid...

Kabinet...

CDA-VVD, C&A-V&D, bla-bla-bla-GVD, nee nee nee...

GVB-gotspe:

**GOD HOORT U
VLOEK NIET**

(Ook niet als trams of bus-sen daar alle aanleiding toe geven...)

Schon Dada gewesen...

Duitse ziekte? Lufthansa-plast...

Had die baron v. d. F. niet Kalma aan kunnen doen?...

(Advertentie)

Nieuw!!
**NEUTRONEN-
BOM!!!**
spectaculaire
verlaging van de
atoom-
drempel!

**PLUS-
PUNTEN:**

- ★ schuimt, maar kan niet krassen
- ★ doodt alle huishoud-bacteriën (mensen, dieren, planten) maar laat waardevolle spullen (huizen, auto's, fabrieken) onaangetast
- ★ gemakkelijk te vervoeren (past ook op uw houwtizer!)

★ met vergrote stralings opbrengst
★ bij uitstek geschikt voor toepassing in Europa (dus ook in uw land!)

**maakt wél dood,
maakt niet stuk!**

INTRODUCTIE-AANBIEDING:
nú met (gratis) lachende-doodskop-sticker
KORTING VOOR NATO-LEDEN!

Paul de Spiering presenteert:

Iedereen durft overal naar binnen

„Het publiek in horecabedrijven verloedert”, klaagt „Ons Orgaan” van de Nederlandse Bond van Horecapersoneel. Die klacht slaat niet zozeer op toenemend agressief en crimineel gedrag in cafés of bars. De schrijver in „Ons Orgaan” vindt dat er nog wel wat meer niet door de beugel kan: „Iedereen durft overal naar binnen.” Dat „overal” slaat klaarblijkelijk op etablissementen die weliswaar publiek toegankelijk zijn, maar waar publiek zich in vroeger (en volgens de schrijver in het vakbondsorgaan in dit opzicht „betere”) tijden toch liet wegstijgen als het niet „op de gelegenheid gekleed” was in de ogen van gereserveerd-deftig doende obers. Die drempelvrees van vroeger, die ook wel met de mogelijkheden van de portemonnaie te maken had, is nu verdwenen. Het horecapersoneelsorgaan is echter niet verheugd over de gestegen omzet in zelfs de meest kakkineus opgezette bedrijven. Geld is ook niet alles. „Ons Orgaan” vindt het maar niks dat „verwaarloosd uitziend publiek vaak over voldoende geld beschikt om de meest exclusieve dranken en spijzen te kunnen betalen.” Het staat er werkelijk, zwart op wit. Papier is geduldiger dan misprijzend ogende kelners, die niemand meer weg kunnen kijken.

Tijden veranderen en in dit opzicht ten goede. Het publiek is zelfbewuster geworden en als het over voldoende geld beschikt, durft het overal naar binnen — overal en dus ook gelegenheden waar de sfeer wordt bepaald door bekakte obers. Dat is niet alleen een prijzenswaardige maatschappelijke emancipatie, dat kan ook best amusant zijn. Publiek dat zich in zo'n zaak wel thuis voelt, maar er niet hoort (volgens het personeel) levert een onderhoudende bezienswaardigheid op en geeft dezulken die wel passend bevonden worden aanleiding tot farizeïese zelfgenoegzaamheid: „wij weten wél hoe het hoort”. Leve het verschil, zou je zeggen. Maar nee, hoor. Nu klaagt „Ons Orgaan” niet eens over de manier van eten van het verloederde publiek. Geen woord over slurpen, boeren, onjuist gegeten slakken of artsjokken. Het is veel en veel

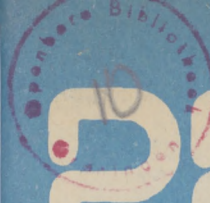
erger, want volgens „Ons Orgaan” is de manier waarop de verloederden het bedienend personeel benaderen vaak beneden alle peil. Zo kan de eerste chef van het restaurant worden aangesproken in dezer voege: „Zeg pik, geef ons eerst maar eens een bakkie schildpadsoep.”

Hoe zou dat nu toch komen? Het hier vokatief gebezigde drie-letterwoord duidt niet, zoals zijn lullige ekwivalent een zekere geringschatting aan, maar veeleer een gemeenzaamheid, die een adequate reactie vormt op de neerbuigende attitude van de aldus aangesprokene. Zo, daar kan de ober het mee doen.

Waarom die neerbuigendheid? „Ons Orgaan” vindt de kleding van de verloederden niet mooi: „De mannen ongeschoren en ongewassen in piraatachtige kleding, omhangen met kettingen en tiggertanden. De 'dames' in zigenerjurken en beschilderd als indianen op oorlogspad, of — niet te vergeten — in spijkerpakken, liefst met veel vlekken en rafels.”

Nu zijn er wel bistro-achtige eetgelegenheden, waar ook het bedienend personeel er ongeveer zo bijloopt als in de klacht omschreven. Ik ken er zelfs een waar de obers scheermesjes aan een (of meer) oorlullen en in hun décolleté hebben hangen — maar „Ons Orgaan” geeft toe: ook de bediening is niet meer zo best. Het publiek krijgt de bediening die het verdient, zou je zeggen. En vice versa: misprijzend doende obers lopen het risico te worden gekat door de klandizie, die uiteraard in een openbare gelegenheid naar eigen goeddunken de mode in kleding wel of niet mag volgen — als men maar gekleed is. De 'als indianen op oorlogspad' opgeschilderde vrouwen en de met kettingen en tiggertanden omhangen mannen waarover „Ons Orgaan” klaagt, hebben zich op hun manier mooi gemaakt. Ze voelen zich aldus evenzeer op hun gemak als dames en heren in een meer traditionele outfit, ze zijn óók en op hun manier gesoigneerd en ze zijn evenzeer pretentius. Provocerend zijn ze alleen voor mensen die zo onverstandig zijn hun aanwezigheid in een openbare gelegenheid als een provocatie te willen ervaren.

PPRAK

PPR Aktie Krant

PPR-aktiekrant, verschijnt elke twee weken, 16 december 1977 nummer 114

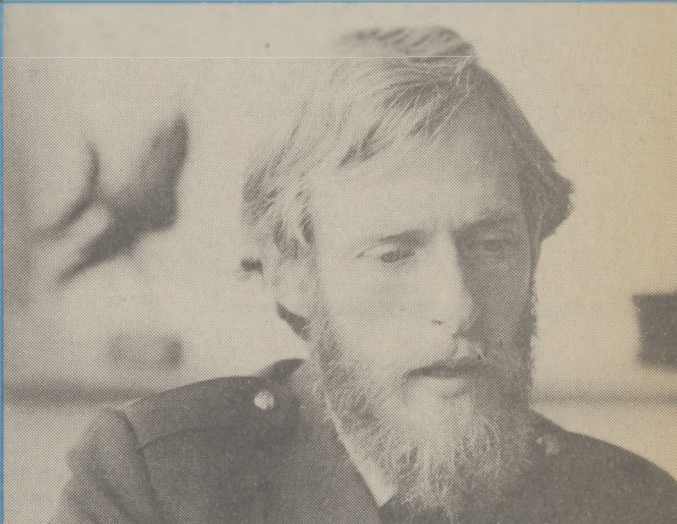

Cees Schelling en Leo Jansen over foute ondernemers

pag. 6-7

Wijkagent Sulman over agressie en gemis

pag. 8-9

**DE PPR WENST U EEN VOORSPOEDIG EN KERNENERGIE-
LOOS NIEUWJAAR.** Deze wens uitte het PPR-aktiecentrum
in het Zuidlimburgse Klimmen een jaar geleden via een groot
bord, waarvoor wij hier Ria Beckers met haar gezin en een
aantal PPR-leden
zien. Een wens
die (nu weer)
aktueel is in
ieder opzicht.

en verder:

- 4. Boy Trip over herstel evenwicht -**
- 10. Selektieve groei -**
- Nederland voorop -**
- Betere verdeling van arbeid -**
- 13. Geef om de natuur -**
- 15. Duits kernafval bij onze grens**

PPRAK

PPR-Aktiekraant, Uitgave Stichting Radikalenkrant, verschijnt elke twee weken.

directie: Jan Heytel, Hans van der Neut, Louis Vuurboom.

redactieraad: Alice de Gier, Gerard de Oude, Kees van Twist.

redactie: Hans Berrevoets, Harm Lamberts, Walter van Opzeeland (eindredakteur), Wil Merkies, Dick Rietbergen, Kees Waagmeester.

produktie: Lumax b.v., Utrecht, Brouwer offset, Delft.

redactie-adres: Walter van Opzeeland, Rapenburgerplein 67, 1011 VH Amsterdam, tel. 020-254434.

kopij naar het redactie-adres, **getypt**, met redelijke marge, blad aan één zijde gebruikt.

voor abonnementen — à f 22,— per jaar — **Buro Politieke Partij Radikalen** Singel 277, Amsterdam. Telefoon (020) 22 73 42.

voor contributiebetalingen: Penningmeester PPR, postgiro 1575600 te Amsterdam.

voor advertenties uitsluitend: Jan Heytel, Schreveliusstraat 68, Haarlem. Telefoon overdag (02505) 791, 's avonds (023) 31 41 60.

PPR-solidariteit via akseptgirokaart

PPR-leden hebben gemiddeld twee maal zoveel geld over voor hun partij dan leden van de Partij van de Arbeid. De laatste drie jaar bedroeg de gemiddelde bijdrage van een PPR-lid f 20,—, tegen een tientje bij de PvdA. Hieruit blijkt de kwaliteit van PPR-leden, die solidair zijn met hun partij, ook als deze het financieel moeilijk heeft. Gidi van Dongen heeft als penningmeester hierover tijdens de laatste kerngroep (zie pagina 11) trieste mededelingen moeten doen. Ongeveer met dezelfde post als deze PPRAK ontvangen de leden akseptgirokaarten met het dringend verzoek terwille van de partijkas-innood tijdens deze konsumptieve decembermaand ekstra in de beurs te tasten. Dat is hard nodig, wil de PPR kunnen doordraaien, zich poli-

UIT HET DAGBOEK VAN EEN PARTIJGEK

Maandag

Mr. L. D. H. Hamer, voorzitter van de Coornhert Liga, schrijft op de opiniepagina van NRC Handelsblad behartigenswaardige zaken over de kwestie-Kalma: 'Bij een rationele beleidsvoering zou verwacht kunnen worden dat de verantwoordelijke autoriteiten ertoe zouden bijdragen het kennelijk misverstand te ontzenuwen. In werkelijkheid gebeurt het tegendeel: de korpsleiding, het openbaar ministerie, en — last but not least — de procureur-generaal in Den Haag, geven krachtige ruggesteun aan onlustgevoelens binnen het (Rotterdamse politie-)korps. Het openbaar ministerie heeft zichzelf aldus een feit verschafte om het vertrouwen in de heer Kalma op te zeggen, waardoor de burgemeester (...) zou kunnen worden gedwongen Kalma in zijn functie te vervangen.' Dit is inderdaad de kern van de kwestie. Door gebruik te maken van zijn vrijheid van meningsuiting heeft hoofdinspecteur Kalma zichzelf 'onmogelijk' gemaakt — althans in de ogen van de meerderheid van het Rotterdamse politiekorps. Het openbaar ministerie aksepteert dit

klakkeloos en gaat voorbij aan het feit dat in wezen niet Kalma, maar diens onverdraagzame kollega's het nodige valt te verwijten. Als er al had moeten worden 'gecorrigeerd' dan had deze maatregel niet Kalma, maar diens onverdraagzame en daardoor weinig democratische kollega's moeten treffen. Maar deze zo moeilijk aanwijsbare lieden blijven buiten schot en het openbaar ministerie maakt het zichzelf gemakkelijk door de weg van de minste weerstand te kiezen, in casu een aktie tegen Kalma, terwijl het juist tegen de korpsmentaliteit in het geveer had moeten komen.

Wat zou er gebeurd zijn als een Rotterdamse hoofdinspecteur van politie in het openbaar en bij herhaling had gedemonstreerd voor een of ander niet al te ekstremisties 'rechts' standpunt? Misschien was hij ook berispt, maar zou hij zich dan niet zeker hebben geweten van de solidariteit van kollega's? In feite heeft Kalma de ondemokratiese mentaliteit van die kollega's aan de kaak gesteld, hij zal hebben beseft wat de konsekwenties daarvan waren en daarom verdient hij het dat wij achter hem staan.

Als partijgek wil ik vanaf deze plaats die kollega's van Kalma berispen. Beroep is mogelijk.

Oproep aan Antillendeskundigen

De Tweede Kamerfraktie van de PPR zoekt leden die deskundig zijn in zaken betreffende de Nederlandse Antillen en die bereid zijn zitting te nemen in een adviesgroep terzake. Men kan zich wenden tot Henk Waltmans, postbus 217 in Oosterhout (NBr.), telefoon 01620/22659.

Willem de Blécourt

Willem de Blécourt, de tekenaar van de feniks, die de omslag van het kongresboek en van PPRAK 112 siert, stelt er prijs op te laten weten dat in verband met deze vogel iedere mogelijke uitleg en iedere mogelijke verbinding met een politieke partij voor eigen rekening is. Op het eerste gezicht mag het een passend plaatje lijken, bij nadere beschouwing zullen er vragen moeten worden gesteld. Is de feniks het teken van de vernieuwing, of van het oude dat weer terugkomt? Moeten we het zien als een doorbraak of als een bestendiging van een cyclus? Ook hier zal het verloop van de tijd het leren, aldus Willem de Blécourt.

De fractie in de Tweede Kamer vergadert elke dinsdag-ochtend. Ditmaal lag er bij de stukken een stuk van bakkerij „voorheen Boom BV” in Zwolle: een stuk banket. Ria Beckers opende de vergadering met de tanden te zetten in dit probleem: 70 man houden hun bakkerij bezet, ze hebben gelijk. Mijnheer Boom liet hen jaar in jaar uit schandelijk lange werktijden maken, in slecht geventileerde krappe ruimtes. De machines waren onvoldoende beveiligd. En nu wil mijnheer Boom machines kopen die hun werkgelegenheid in gevaar brengt.

In hun prima publiciteits-aktie zeggen de 70 niet: wij vechten voor onze boterham; nee, ze zeggen allereerst via hun pamflet „Bezete Banket” dat ze opkomen voor behoud van hun bedrijf, voor het brood van de klant.

De Voedingsbond FNV steunt de aktie. Als het aan voorzitter Cees Schelling ligt, wordt er aan de pui van die bakkerszaak een grote „R” gehangen: Rijbewijs inleveren, meneer Boom. De „R” van de Radikalen denkt er net zo over. Leo Jansen heeft met Cees Schelling gepraat over zulke onbekwame ondernemers — in deze PPRAK kunnen we over hun tweespraak lezen. Radikaal moet er kunnen worden ingegrepen als een ondernemer zijn bedrijf niet weet te sturen. Waarom zijn we met onze wetgeving strenger in het wegverkeer dan in het ondernemersverkeer? Waarom is het daar een jungle? Vallen daar niet dagelijks slachtoffers?

De RABO-bank wil 6000 mensen vervangen door computers aan de balie. (ABN en AMRO zijn al besmet vanwege Zuid-Afrika enz., waar kun je je baby-sokje met centjes nog fatsoenlijk in bewering geven? Een bank is de meest ondemokratische instelling die bestaat: niets heb je er over te zeggen wat ze met je geld doen); Hoogovens wil 2500 man aan de dijk, Stork 250, Unilever 1800 (vleesgroep), de zware apparaten-industrie moet er 900 man kwijt (RSV, VMF enz.) volgens de Nederlandse Herstructurerings Maatschappij NEHEM.

Dat zijn een paar recente cijfers. Er zijn 205.000 werklozen in ons land, en nog meer mensen die op de weegschaal van het bedrijfsleven „ongeschikt” voor arbeid worden geacht. Samen een 500.000 mensen. Elke mens die niet mag werken,

Herman Verbeek:

PPR maakt er werk van

mag niet helemaal leven. Je moet het tot je laten doordringen als je zelf werkt of misschien zelfs zwoegen moet. In de Bondsrepubliek zijn 1 miljoen werklozen, in de EG totaal 7 miljoen. Een epidemie, een afschuwelijke besmetting. De percentages zijn weer opgelopen in dit jaar dat we nu afsluiten: Italië 29%, Denemarken 24,9%, Frankrijk en België elk 17%, Duitsland 1,1%. Uit de Oostbloklanden hoor je geen getallen, ik trek geen konklusies. Nederland, als enig EG-land, heeft een daling: 0,8%. Moeten we trots zijn? Nee, want dat zou ons tevreden stellen. Die 205.000 zouden „normaal” worden. De CDA-VVD-regering zal miljarden aan zwakke ondernemers geven. Van Aardenne „kent” het bedrijfsleven: kennis is macht. De werknemers hebben die macht niet. Bij Koninklijke Scholten-Honig kregen ze niet eens inzage in de financiën.

Het NVV besloot op haar november-kongres in Amsterdam de nota aan te nemen die de vakbondslinje voor de toekomstige jaren uitzet: de bedrijven geleidelijk geheel in handen van de werknemers. In de overgangperiode vuile handen durven maken: in directies, besturen, advies-lichamen, raad van commiss-

sarissen, ondernemingsraden. En dan langzaam schone bedrijven maken. Werknemers weten dat hun zwarte handen altijd nog schoner zijn dan de witte van de baas. Een van de laatste besluiten van het kabinet Den Uyl is nog geweest dat Billiton zijn magnesium-fabriek in Veendam mag bouwen. Daar zit zout in de grond. Ik ken Veendam, nog van de oorlog. En de dorpjes er omheen: Muntendam, Meeden, Scheemda. Stervende dorpjes. Billiton investeert daar nu 330 miljoen, waarvan 60 miljoen gemeenschapsgeld. Er kunnen 220 mensen werken. In de bouwfase eerst meer metselaars natuurlijk. Maar elke arbeidsplaats kost dus 1½ miljoen. En elk jaar braakt de „Smeerpip” 600 kg Billiton-chroom op het Wad; dat schijnt weinig te zijn.

De PPR denkt wel aan andere oplossingen voor de werkgelegenheid. Hoe zou het zijn als de gemeentebesturen van die stervende dorpjes kleine ontwikkelingsmaatschappijen konden oprichten, regionaal, en niet als de NOM met een VVD-er als directeur, want die heeft vanzelf een oud ondernemerschap voor ogen? Als in die dorpjes aldus coöperatieve landbouwbedrijven konden worden opgezet, kwekerijen, malerijen, bakkerijen, in handen van de voorheen werklozen? Kleine hoogwaardige industrieën, die dingen maken waar we echt langdurig baat bij hebben? En een vormingsprogramma dat de bevolking van die dorpen weer solidaire maakt met hun eigen streek: hier is een timmerfabriekje gekomen, dan kopen we hier ook onze stoel en niet bij Van der Meer in de weiwinkel. Hoe zou het zijn als straks een nieuw kabinet Den Uyl met het werklozengeld zulke plannen smeedde? Als het dat geld omsmeedde in werk?

De PPR moet zich in de oppositie maar met de PvdA op die aanpak voorbereiden. Ze moet het bij de Staten-verkiezingen duidelijk en vindingrijk zeggen: „De PPR maakt er werk van”. Dat zou best een slagzin voor onze verkiezingen kunnen zijn.

Voor ik dit stukje geef aan redacteur Walter van Opzeeland van de PPRAK stuur ik een afschrift naar de 70 man van „voorheen Boom BV”: bedankt, jullie stuk bezet banket smaakt naar méér: door-gaan.

Boy Trip voor partijraad VVD

Wetenschapsbeleid moet streven naar herstel van evenwicht

Er bestaat een reëel gevaar dat Nederland — als onderdeel van de Westerse geïndustrialiseerde wereld — in de komende decennia 'onleefbaar' wordt als gevolg van fundamentele en waarschijnlijk onomkeerbare verstoringen van het ekologies evenwicht. Dit zei Boy Trip in zijn inleiding over de vraag: 'Hoe houden wij Nederland leefbaar in het komende decennium?', die hij hield voor de partijraad van de VVD. Uit de discussie daar kwam naar voren dat men in die kring althans in beginsel de zorg voor de leefbaarheid deelt met de PPR, maar over de te nemen maatregelen van mening verschilt.

Als belangrijkste oorzaak van de verstoringen in het ekologies evenwicht noemde Boy Trip de groei van de materiële produktie van 3 à 5 procent die — nog steeds — hoogste prioriteit geniet en die een verdubbeling van de druk op het milieu in 14 of 23 jaar veronderstelt. Toch is de laatste jaren, vooral onder invloed van de energiekrisis, de samenhang tussen voortgezette groei, schaarste en de grenzen die het milieu ons stelt steeds duidelijker geworden. Naar tegelijkertijd dringt de werkloosheid tot nieuwe groei-impulsen. Nog steeds gaan de regeringen die werkloosheid te lijf met klassieke middelen zoals bestedings-impulsen, aanvullende werken en dergelijke. Het besef dat er sprake is van een structureel probleem, vragend om nieuwe oplossingen wint echter veld.

Wetenschap en technologie hebben een belangrijke bijdrage geleverd tot de groei van de materiële produktie, veelal in de vorm van zeer kapitaalintensieve, veel energie verslindende grootschalige oplossin-

gen. Deze hebben geleid tot gekompliceerde technologische processen die onvoldoende rekening houden met de maatschappelijke en ekologische aanvaardbaarheid van hetgeen ze veroorzaken.

Ekonomen en technologen hebben een onevenredig grote invloed op het beleid, terwijl hun relatie met ekologen en maatschappijwetenschappers onvoldoende is. Een goed wetenschapsbeleid is er op gericht — aldus Boy Trip — die relaties te verbeteren. Prioriteiten moeten worden gesteld in intensieve samenwerking tussen overheid, wetenschap, bedrijfsleven en consumenten.

Een afzonderlijke minister voor Wetenschapsbeleid en Technologie is — zo verklaarde hij — daarvoor onmisbaar: 'Kunt u zich mijn teleurstelling, mijn ergernis voorstellen toen bleek dat tijdens de kabinetsformatie de Minister voor Wetenschapsbeleid op puur getalsmatige, politieke motieven moest sneuvelen? Ik vind dat slecht beleid, een terugzetten van de klok en ik voorspel dat wij hierdoor ons land groot nadeel zouden berokkenen.

Dat het CDA — althans tijdens de formatie — Wetenschapsbeleid tot sluitpost maakte is algemeen bekend. Ik ben bijzonder nieuwsgierig naar de opstelling van de VVD in deze! In uw programma wordt een staatssekretariaat voorgesteld — men wil het aantal ministers verminderen — maar is daarbij wel doorgedacht over de betekenis daarvan voor ons onderwerp?'

In het VVD-programma staan onder de titel 'Leefbaar land' behartigenswaardige zaken — aldus Boy Trip. Hij noemde de voorkeur voor

een gedecentraliseerd bestuur, het overdragen van taken aan lagere bestuursorganen. Ook dáár zit een element van kleinschaligheid in. De VVD vindt 'het maatschappelijk stelsel, gebaseerd op de particuliere ondernemingsgewijze produktie, (...) bij uitstek geschikt de problemen van milieu en schaarste aan te vatten'. Boy Trip wees er op dat particuliere ondernemers echter in de eerste plaats geïnteresseerd moeten zijn in winst van hun bedrijf. Zonder te willen pleiten voor staatseigendom van de ondernemingen — waarmee immers zeker geen voorbeelden van effectief milieubeleid zijn bewerkstelligd — meende hij dat het aankomt op een goed en evenwichtig samenspel tussen overheid, de bedrijven en de burgers. Die overheid moet bij voorkeur niet de centrale overheid zijn.

'Is het niet verwonderlijk dat op het moment dat — voor het eerst in de geschiedenis van het Westen — de welvaart zozeer is gestegen dat in dit deel van de wereld honger en armoede in belangrijke mate zijn uitgebannen, dat op datzelfde moment de onvrede van mensen over de maatschappij, de onzekerheid en angst over de toekomst, duidelijk zijn toegenomen? Dat mensen zich oprecht zorgen maken over de vraag of het zo allemaal wel dóór kan gaan en dat niet alleen onder invloed van de "onheilsprofeten van de Club van Rome".'

Eerst moeten wij — aldus Boy Trip — vaststellen dat we zó niet kunnen doorgaan. Daarna moeten andere met het probleem van de leefbaarheid verband houdende zaken in discussie komen: de vraagstukken die een stop zetten van de groei met zich mee brengen voor de werkgelegenheid, voor de relatie inkomen-arbeid en dergelijke, terwijl ook de grondstoffenschaarste en het energiebeleid in dit verband relevant zijn.

Herstel PPR in Rotterdam

De op 16 november gehouden verkiezingen voor de deelgemeenteraden (wijken) in Rotterdam zijn voor de PPR bemoedigend verlopen. Voorzichtigheid is natuurlijk altijd geboden bij een interpretatie van de resultaten.

De PPR werd juist de ochtend van de verkiezingen onaangenaam verast door krantenberichten dat het raadslid Han Simons de PPR verliet en actief lid ging worden van de PvdA. Dilia van der Heem, oud-lid van de Tweede Kamer, is hem opgevolgd als raadslid.

De uitslagen voor de PPR:

ALEXANDER (Ommoord):		IJSELMONDE:	
1974 deelgemeenteraad	5,4%	1974 gemeenteraad	3,7%
1977 25 mei Kamer	1,4%	1977 25 mei Kamer	1,1%
1977 deelgemeenteraad	2,8%	1977 deelgemeenteraad	1,9%

(Op kamer-nivo komt dat neer op 4 tot 5 zetels.)

Er is nog veel werk aan de winkel voor de volgende staten- en raadsverkiezingen, maar het herstel van de PPR zit er wel degelijk in.

Henk Waltmans

NATIONALE STEUNKAMPAGNE van
Anti-Apartheids Beweging Neder-
land en Medisch Komitee Angola

Gezamenlijk sekretariaat:
Lauriergracht 116, Amsterdam.
Tel. 020 - 237335 / 257715

FOLKERTS

Door het proces tegen Knut Folkerts weten we nu hoe het komt dat RAF-leden er niet voor terugschrikken mensen in koelen bloede neer te schieten: het is namelijk oorlog. Volgens Folkerts moet er een gewapende anti-imperialistische strijd worden gevoerd. De oorlog is ook overgeslagen naar Nederland. Dat gaat heel eenvoudig: in elk land waar ook maar één RAF-lid opereert en dus wordt gezocht, wordt met dat laatste al een voldoende bewijs geleverd dat het in dat land al even erg is als in West-Duitsland zelf, dat verderfelijke land, dat intussen toch maar zo groot is dat het een aantal goed gewapende en goed gemotiveerde verzetsstrijders oplevert! Laat één ding duidelijk zijn: De heer Folkerts en zijn advocaten, voor zover de laatsten niet alleen verzachtende omstandigheden aanvoeren voor de daden van hun cliënt, maar met volle overtuiging de RAF-ideologie helpen verspreiden, trekken de vrijheidsstrijd van miljoenen ernstig onderdrukte mensen in een obscure sfeer van gewelddadige willekeur.

ABSOLUUT

Wie pure moord verdedigt met absolutistische denkbeelden waarin gebruik wordt gemaakt van sommige maatschappijkritische noties, maakt maatschappijkritiek krachteloos. Evengoed als het christendom na tien eeuwen nog last heeft van de kruistochten, waarin soortgelijke rechtvaardigingen werden gehoord voor de meest gruwelijke daden en die tussen haakjes „goed bedoeld” waren, evenzogoed kunnen de generaties na ons die, naar ik vermoed, nog wel tegen imperialisme en uitbuiting zullen

moeten strijden, de dwaze, intolerante en absolute redeneertrant van de RAF-leden voor hun voeten gegooid krijgen. Daarom is het zaak, dat mensen die met de gerechtvaardigde vrijheidsstrijd in de wereld iets ophebben, zich in de allerduidelijkste bewoordingen distantiëren van niet alleen de gewelddaden, maar ook van de ideologie van de RAF-leden. Men kan geen goed woord over hebben voor een op zichzelf gouden denkbeeld, dat in een rechtsstaat met wapens ingang zou moeten krijgen.

MOREEL ONJUIST

Wat voor die komende generaties geldt, geldt nog meer voor de huidige generatie. Het grootste gevaar dat de geweldloze aktie tegen de gewelddadige kern-energiepolitiek van de Duitse regering bedreigt, is de zogenaamde gewapende strijd van de RAF. Voor de volledigheid: dit is een prakties bezwaar tegen het optreden van Folkerts es, maar het is vooral een prakties bezwaar omdat die gewapende strijd moreel verwerpelijk is. Met andere woorden: Het onderscheid tussen morele en praktische bezwaren is een vals onderscheid. Wat moreel verwerpelijk is, is verwerpelijk. En is per definitie onprakties. Het verwondert me niets dat de Duitse Bürgerinitiatie gedwarsboemd worden door de akties van de RAF. Dat dat zo is, ligt niet in de eerste plaats aan de bekrompen burgerlijkheid van de Duitse bevolking, maar aan het feit, nogmaals dat de moreel verwerpelijke gewapende strijd van de RAF gevoerd wordt met maatschappijkritische noties. Zo laden de RAF-leden wel een bijzonder grote verantwoordelijkheid op zich.

RECHTSSTAAT

Wie nu zegt, dat ik ervan uitga dat de bondsrepubliek Duitsland een rechtsstaat is, heeft gelijk. En wie dat in twiffel trekt speelt een uiterst gevaarlijk spel met de democratie. Juist met de democratie in Duitsland, omdat die daar met meer zorg moet worden omringd dan hier misschien. En dit bedoel ik niet te zeggen met Nederlandse hoogmoed. Ik praat Duitsers na, die idealen voorstaan die me bijzonder aanspreken.

UNIEK

Hoe meer ik kennis neem van geschiedenis, hoe meer ik kennis neem van het heden in de meest uiteenlopende landen van de wereld, hoe meer ik ga begrijpen wat er de laatste honderd jaar met Duitsland is gebeurd, hoe meer ik besef hoe kwetsbaar en uniek eigenlijk een democratische rechtsstaat is. Het is onzin de situatie in Duitsland te vergoeelijken door te wijzen op landen als Chili en Brazilië, waar het honderd maal erger is. Het heeft wel zin zich af te vragen waarom de toestand in Duitsland zo is als hij is. Wat mij in dit verband getroffen heeft, is de uitleg van Willy Brandt in de uitnemende VPRO-dokumentatie over het naoorlogse West-Duitsland, Vliëgeren op de Duivelsberg. Duitsland was niets meer. Men heeft zich al werkend een identiteit veroverd. Veel ruimte om een eigen democratie Duitsland op te zetten was er niet, omdat de Amerikanen als één van de bezettende mogendheden het Duitse volk dikteerden hoe het wel moest.

TROTS

Nazi-Duitsland heeft onder andere wortel kun-

door Kees Waagmeester

nen schieten doordat de trots van een volk werd gekrenkt; een dankbare voedingsbodem voor diktatuur. Duitsers zijn niet trotser dan andere volken, zij hebben er alleen maar behoefte aan hun waardigheid te tonen, nadat zij die zelf gekrenkt hadden, al ziet een boze geest als Hitler kans dat op de meest onwaardige manier te doen.

De psychologische kant van ook het naoorlogse Duitsland hield Willy Brandt ons voor. Alles begrijpen is niet alles aanvaarden. Integendeel. Alles begrijpen is wel een vruchtbaar begin om in solidariteit met de Duitsers de angst, de vervreemding, de last van het verleden, waar jonge generaties geen boodschap aan willen hebben, maar die toch aanwezig is, te bestrijden.

Wie een dergelijke houding aanneemt mag kritiek hebben. Op onze Nederlandse rechtsstaat en ook op de Duitse rechtsstaat, waar wel bijzonder veel aanleiding toe is, zolang er nog een meneer Strauss is, die zonder zijn vooraanstaande politieke plaats te verliezen, van zijn tevredenheid kan getuigen over het fascistiese Chili, waaraan hij zojuist een prima bezoek heeft afgelegd.

Cees Schelling in tweespraak met Leo Jansen:

Onderneming in handen van alle

Cees Schelling, voorzitter van de voedingsbonden FNV (en PPR-lid) heeft vorige maand tijdens het kongres van zijn vakorganisatie nogal wat sensatie verwekt met zijn suggestie dat het ondernemers moet worden verboden, nog langer een bedrijf te leiden, als blijkt dat ze niet zijn opgewassen tegen de problemen waarvoor de onderneming staat. Langs politieke weg zou serieus aan zo'n 'rijverbod' voor ondernemers in het maatschappelijk verkeer moeten worden gewerkt. De woorden van Cees Schelling waren het bestuur en de Tweede Kamerfractie van de PPR uit het hart gegrepen — temeer omdat er op zijn suggesties vrijwel geen serieuze reacties kwamen. Namens de kamerfractie sprak Leo Jansen met Cees Schelling. Hun tweespraak geven wij hieronder in hoofdzaken weer.

Cees Schelling: „Om te beginnen zal ik zeggen welke categorieën ondernemers ik bedoel. Ik noem ze niet in volgorde van prioriteit. In de eerste plaats zijn er de zonder meer voor hun taak onbekwame ondernemers, die door familierelaties, kruiwagens of ellebogen op de voor hun verkeerde plaats zijn gekomen. De tweede categorie zijn ondernemers met de neiging tot gevaarlijke experimenten. Als ik met mijn auto wil experimenteren dan zijn de risico's volledig voor mijn rekening, maar er zijn ondernemers die met hun experimenten bewust grote risico's nemen in de zekerheid dat ze er, als de zaken fout verlopen, er zelf wel uitspringen. Hun werknemers zijn de dupe van dat spekulatieve geëxperimenteer.

De derde categorie, die eigenlijk wat weinig in de publiciteit is gekomen, vormen die ondernemers die een voortreffelijk lopend bedrijf hebben, één of twee gelijksoortige ondernemingen overnemen en vervolgens datgene wat binnen die fusie het meest rendabel is houden, terwijl de rest naar het buitenland gaat of in de zin van kapitaalvernietiging wordt verwaarloosd. Ze kunnen dan hun winst met een paar miljoen verhogen, maar daarbij gaan wel de afgestoten ondernemingen op de fles en de werknemers daar zitten met de ellende. Kortom: manipulaties met kapitaal waarbij aan het belang van de werkgelegenheid wordt voorbijgegaan.

Voor ons staat vast dat er een zekere paralleliteit bestaat — niet voor de volle honderd procent, er zijn gunstige uitzonderingen — tussen een slecht sociaal beleid c.q. medewerkersbeleid en het beleid van de drie zojuist genoemde categorieën.”

Leo Jansen: „De eerste reactie van ons, als Tweede Kamerfractie van de PPR was, hoe je dit alles moet zien in relatie tot de kwesties rond de ondernemingsraad. Wij denken aan een ondernemingsraad, die het ondernemingsbeleid kan beoordelen, tot sankties kan overgaan, die het recht heeft de directie te benoemen en te ontslaan. Wij kunnen een ondernemer niet, zoals Schumpeter dat doet, zien als een maatschappelijk waardevolle pionier die de factoren kapitaal, arbeid enz. in zich verenigt, daarmee nieuwe mogelijkheden onderzoekt en risico's neemt waaraan hij zijn maatschappelijke betekenis ontleent. Want de prijs voor de risico's die hij zelf entameert, hoeft hij niet zelf te betalen. Daar heeft hij zijn mensen voor. Daarom vinden wij dat een ondernemingsraad bevoegd moet zijn te bepalen welke risico's wel

of niet aanvaardbaar zijn. Dan heb je een groot deel van de fouten al gelegd op de plaats waar ze volgens ons thuishoren, namelijk bij de ondernemingsraad.

Nu zijn we op dit moment nog niet zover. De wetgeving voorziet hier nog niet in en toch zou je ook nu al iets moeten kunnen doen tegen

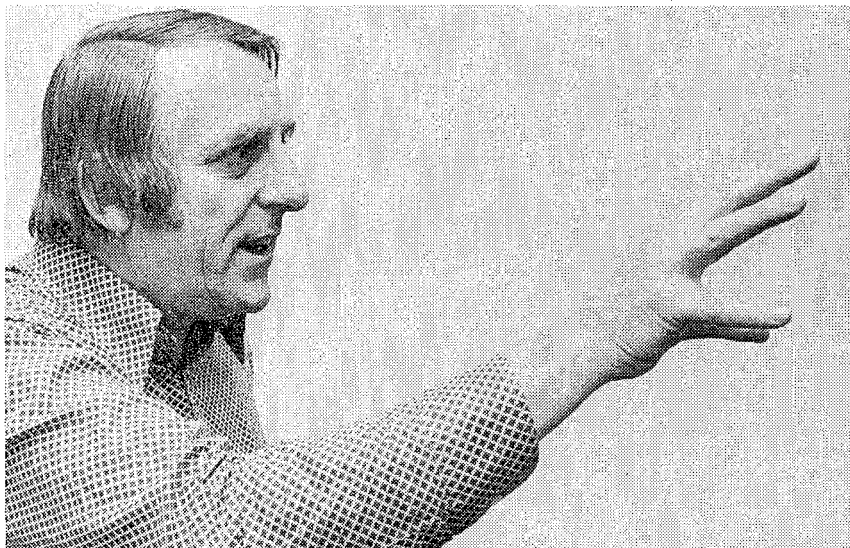
duidelijke fouten van ondernemers die gevolgen hebben voor de werkgelegenheid. Als een ondernemer zich misdraagt op milieugebied dan loopt hij tegen een, weliswaar voor verbetering vatbare milieuwetgeving aan. Ook de arbeidsomstandigheden kennen een wettelijk kader.

Op financieel gebied bestaat er eigenlijk weinig harde wetgeving. We dachten ook aan de wet Toezicht kredietwezen, die in de Kamer onlangs weer wat is aangepast en die de belangen van kleine spaarders beschermt. Dan komt er een wet Toezicht beleggingsinstellingen.

Daar is nu een wetsontwerp voor aan de orde en het interessante in dit verband is dat die wet niet alleen eisen stelt aan de solvabiliteit, maar ook wel degelijk de bekwaamheid bekijkt van degene die een beleggingsinstelling leidt vanuit het oogpunt van de bescherming van de belangen van kleine spaarders.

De belangen van kleine spaarders zijn zeker niet geringer dan die van werknemers. En er bestaan voor diverse beroepen eisen van vakbekwaamheid, straks ook voor directeur van een beleggingsinstelling.

Als je het maar grootschalig genoeg doet kan echter iedereen zomaar ondernemer worden. Je zou ook aan het mogen leiden van een onderneming eisen van vakbe-

kwaamheid moeten kunnen stellen, die toenemen naarmate de onderneming groter wordt en/of meer mensen werk geeft. Of dat nu via bepaalde diploma's moet of via in de praktijk opgedane ervaring laat ik open. Dan zou je de wet Toezicht kredietwezen uit kunnen bouwen tot een wet die heel het financiën-

werkenden

wezen regelt en bepaalt dat een onderneming steeds aan bepaalde solvabiliteitseisen moet voldoen. In die richting zou je kunnen denken om een bestaand gat af te sluiten.

Binnen het kader van de reeds bestaande wetgeving zou het mogelijk moeten worden dat ondernemers in geval van overtreding als bijkomende straf het verbod krijgen opgelegd voor goed of voor een bepaalde tijd een onderneming te leiden.

Dan zie ik nog een kant aan deze zaak. Er zijn eigenlijk maar weinig serieuze reacties gekomen op de suggesties van Cees Schelling. Maar als de ondernemers een beetje doorddenken, dan kan ik me voorstellen dat ze het een prachtkans vinden om een aantal schoonheidsfoutjes van hun groep weg te poetsen, waardoor het ondernemersdom weer wat glanzender tevoorschijn komt. Dat betekent immers dat het daarmee de structuur van de ondernemingswijze produktie op zijn minst iets zal kunnen bestendigen.

Tijdens de Enka-Breda-affaire, waar ik destijds middenin zat, hoorde je ook dat die zaak, waar van ondernemerszijde duidelijke fouten waren gemaakt, de ondernemers als groep veel schade berokkende. Nu blijft wel bij zo'n soort onderlinge ballottage de laatste categorie, die van de kapitaal-manipulators, buiten schot... Met andere woorden, loop je met het voorstel van Cees Schelling niet het risico een in wezen slecht systeem alleen maar op te poetsen?"

Cees Schelling: „Je moet mijn suggestie tijdens het kongres van de voedingsbonden zien in verband met ons denken over de vraag waar wij heen willen met de ondernemingen in de toekomst. Laat ik het duidelijk zeggen: in de huidige ondernemingsraden op grond van de nieuwe wetgeving, hebben wij in dit opzicht geen fiducia. Wij vinden dat de leiding van de onderneming in handen moet komen van alle werkenden, van hoog tot laag — dat is dus iets anders dan arbeiderszelfbestuur, dat wil ik heel nadrukkelijk zeggen. Alle werkenden moeten hun eigen leiding kunnen kiezen in het kader van de ondernemingswijze produktie. Dan krijg je een heel ander soort ondernemingsraad — in de geest van wat

Leo Jansen bedoelt. Voordat ik met mijn suggestie kwam hebben wij inderdaad overwogen dat het bestaande ondernemerschap er door kon worden opgepoetst. Op zichzelf hoeft het geen bezwaar te zijn als ondernemers zelf met voorstellen in die richting komen..."

Leo Jansen: „Het wordt een bezwaar als je daarmee de bestaande structuur van het ondernemerschap in stand helpt houden, als je daarmee redelijke veranderingen in de weg staat..."

Cees Schelling: „Precies. Dat wilde ik juist zeggen. Maar wij willen niet werken in een sfeer alsof ondernemers per definitie onze natuurlijke vijanden zijn. Wat de politieke haalbaarheid van onze suggestie betreft, hebben wij gedacht of niet de ondernemingskamer en het enquêterecht zo zouden kunnen wor-

Foute werkgevers wren uit het maatschappelijk verkeer

den uitgebouwd dat ze ons doel dichterbij brachten. De ondernemingskamer zoals die nu werkt vinden wij minder geschikt omdat we hier hetzelfde soort functioneren tegenkomen als dat wat we een aantal keren bij de rechterlijke macht hebben gezien: met weinig begrip voor maatschappelijke omstandigheden en ontwikkelingen. En het enquêterecht is, omdat het uitging van kwesties rond de solvabiliteit en rentabiliteit, nooit geënt geweest op de situaties waar ik nu aan denk. De praktijk van het enquêterecht leert dat je de put kunt dempen als het kalf al is verdronken. Ook hier weer zie je een uitsluitend juridische benadering van de zaak zonder oog voor de maatschappelijke kanten, zoals de continuïteit van de werkgelegenheid, het elkaar niet kapot bekonkurren. De wet schiet tekort. Volgens deskundigen is het niet mogelijk ten koste van de werkgelegenheid speculerende ondernemers voor de rechter te dagen. Ik vind dat dat wel zou moeten kunnen..."

Daarom, vanuit een oogpunt van haalbaarheid dachten wij in de eerste plaats aan het per bedrijfstak samenstellen van een paritaire commissie die bevoegdheden zou moeten krijgen die op het ogenblik

PBO-organen hebben, maar die ook moet kunnen uitspreken dat een bepaalde ondernemer het recht verbeurd heeft te functioneren in het maatschappelijk verkeer. Een stuurgroep van ons is bezig deze gedachte nader uit te werken.

We hebben daarbij natuurlijk in aanmerking genomen hoe de politieke kaarten liggen. Er ligt een nota-Lubbers over de bedrijfstakraden enz. met een soort tripartite samenstelling van ondernemers, overheid en werknemers. Daar zou je aansluiting bij kunnen vinden, maar dan moet je wel veel verder gaan dan de nota-Lubbers wil. Vanuit zo'n bedrijfstakraad zou je een paritaire commissie kunnen samenstellen van ondernemers en werknemers, of van ondernemers, overheid en werknemers, daarover valt met ons te discussiëren, maar een dergelijke commissie zou wél de bevoegdheid tot het nemen van sancties moeten krijgen. Iemand die zich heeft misdragen in de zin zoals ik die in het begin in drie categorieën heb weergegeven, zou uit het maatschappelijk verkeer moeten kunnen worden gehaald."

Leo Jansen: „Jullie opvattingen zijn heel duidelijk geënt op de actuele situatie en op hetgeen er op dit moment aan wettelijk kader voorhanden is. Wat ons beiden voor ogen staat is een soort wetgeving die, zoals je het nu kunt bekijken, pas over een jaar of tien te verwachten is."

Cees Schelling: „Inderdaad, we zijn nog niet zover. Maar gelukkig is er de laatste tien, vijftien jaar een gunstige ontwikkeling in het maatschappelijk denken op gang gekomen. Ik vind het een trieste zaak dat er op het gebied van het maatschappelijk functioneren van ondernemers prakties geen wetgeving bestaat.

Neem nu, zo'n drie jaar geleden, die affaire-Friki. Daarbij kwamen onbeschrijflijke blunders van de drie direktieleden aan het licht. De zaak ging op de fles, de werknemers kwamen op straat te staan, in een omgeving waar prakties geen werk te krijgen was, maar de drie blunderende direktieleden kwamen goed terecht, elders in het bedrijfsleven en met salarissen van tegen de ton. Als zo'n direktie zijn auto verkeerd parkeert komt hij voor de rechter, dupeert hij door zijn stomme fouten als ondernemer zijn werknemers, dan kan niemand hem iets maken..."

Leo Jansen: „Toch moet je oplossen dat je bij het nemen van maatregelen, van wettelijke voorzieningen, niet vervalt in allerlei centralistische systemen die een eigen leven gaan leiden waar niemand meer greep op heeft."

Cees Schelling: „Wij zijn ook tegen dat centralistische, dirigistische gedoe, ergens vanuit een Haagse centrale, die voor de mensen, waar het om gaat, ongenaakbaar en ongrijpbaar is."

Nederland loopt voorop in aanvaarding van selectieve groei

De Nederlandse linkse partijen en vakbonden lopen, vergeleken bij andere linkse partijen in Europa, voorop in de aanvaarding van het beginsel dat een voortzetting van de huidige economische groei niet langer mogelijk is. Dit was een van de konklusies van de internationale studiekonferentie die vorige maand is gehouden op initiatief van de Studiestichting voor radikale politieke vernieuwing en in samenwerking met andere partijen en groeperingen. De Studiestichting kwam tot dit initiatief vanuit het bewustzijn dat selectieve groei in Nederland slechts dan kan worden verwezenlijkt, wanneer ook andere Europese landen tot zo'n ontwikkeling komen.

Op de conferentie was een zeer divers gezelschap. Zo wees een lid van de kommunistische partij van Italië op de grote problemen waarmee zijn land wordt gekonfronteerd, zoals toenemende werkloosheid en grote welvaartsverschillen tussen de verschillende regio's. Hij achtte verdere groei daarom noodzakelijk, al vond hij dat deze vooral moest geschieden in de door de overheid beheerste sektor. Uit de discussie met de Italiaan kwam duidelijk naar voren dat een selectieve groei slechts mogelijk is, indien een eerlijke verdeling van de welvaart in een land wordt gerealiseerd.

De Westduitse JUSO-vertegenwoordiger (JUSO is de jongerenafdeling van de SPD) wees er op dat weliswaar binnen zijn groep vele van de

ideeën van selectieve groei zijn overgenomen, maar dat de SPD zelf nog lang niet zover is. Beangstigend vond hij de ontwikkeling dat Westduitse werknemers in de industriële sektor die kerncentrales bouwen een grote demonstratie hebben gehouden vóór kernenergie.

De vakbondsvertegenwoordigers uit Italië en Nederland wezen er op dat de ideeën van selectieve groei in de huidige situatie pas acceptabel zijn als het werkloosheidsprobleem wordt opgelost. De Nederlandse sprekers namens de Wiardi Beckmanstichting en de Studiestichting wezen in dit verband op de ideeën die op dit terrein in ons land worden ontwikkeld: arbeidstijdverkorting en het scheppen van werk in de niet-kommerciële dienstensektor.

Korter werken

Uit de discussie bleek dat in andere landen een verkorting van de arbeidstijd nog geen politiek onderwerp is. De Britse deelnemers wezen er op dat in hun land nog vele werknemers een naar hun mening te laag basisinkomen genieten en dat dezen daarom veel overwerk doen. Van groot belang vonden deze Britse vertegenwoordigers het dat de linkse partijen, nu de economische groei stagneert, zich vooral inzetten voor het realiseren van niet-materiële eisen, zoals een verdere democratisering en verbetering van de arbeidsomstandigheden.

Een vraag die ook tijdens de conferentie naar voren kwam was of de linkse partijen van nu wegens hun streven naar materiële groei in de afgelopen decennia ooit werkelijke voorstanders zouden kunnen worden van selectieve groei. De afgevaardigde van de Franse milieu-beweging betwijfelde of de linkse partijen tot zo'n beleid bereid zijn. Hij wees er op dat in Frankrijk communisten, socialisten en rechtse partijen in dit opzicht eendrachtig streven naar een verdere materiële groei. In Frankrijk verwachtte hij slechts veranderingen door te kunnen voeren op dit terrein door het opzetten van een nieuwe partij.

Sprekers van de Belgische beweging Agenor en van de PPR wezen in dit verband op de noodzaak dat zo'n nieuwe partij nauwe banden moet onderhouden met de socialistische partijen, daar deze als enige op de langere termijn gevoelig kunnen zijn voor zulke ideeën. De Nederlandse situatie werd als voorbeeld genoemd van zo'n beïnvloedingsproces.

De deelnemers aan deze internationale conferentie besloten volgend jaar met andere deelnemers een zelfde soort bijeenkomst te organiseren met als thema: Energie en werkgelegenheid. Belangstellenden kunnen de discussienota, die voor deze conferentie is samengesteld, bestellen bij de Studiestichting, Singel 277, Amsterdam, tel. 020/226018.

Maurits Henkemans

Wergroep Utrecht Betere verdeling van arbeid

In de discussies over werkgelegenheid en de te nemen maatregelen heeft de PPR al vroeg gekozen voor een benadering waarbij méér mensen korter gaan werken.

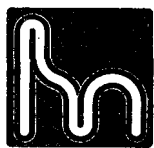
Lange tijd is dat nauwelijks serieus genomen, maar langzamerhand begint deze opvatting veld te winnen, getuige ook het rapport 'Maken wij er werk van?' van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Reden te meer om nu in de PPR deze benadering verder uit te werken naar haar consequenties.

In Utrecht gaat een werkgroep van start die dit onderwerp onder de loep wil nemen. Daarbij komen heel wat aspecten aan de orde en de werkgroep zou daarom best wat meer mankracht (bij wijze van spreken) kunnen gebruiken. Om enig idee te geven het volgende:

Je kunt je twee typen arbeidsduurverkorting voorstellen: een vrijwillige en een verplichte.

Bij een verplichte arbeidsduurverkorting wordt over de gehele linie, via een wijziging van de cao's bijvoorbeeld, een verkorting van het

**hervormd
nederland**

Lees nu HERVORMD NEDERLAND over:

De strategie van de revolutie / De Arp als machtsfactor verdwenen / Frans Drabbe: Vakbeweging kiest voor medeverantwoordelijkheid / De Kus van Jan Wolkers / Terrorisme en de werkelijke problemen / We weten geen raad met zwakzinnigen / Tonke Dragt: Ik geloof in ongehoorzaamheid.

HERVORMD NEDERLAND houdt de hoop levend

Ik abonneer me op HN voor f 32,50 per half jaar

Ik wil HN twee maanden op proef voor f 5,—

Naam .....

Plaats: .....

Adres: .....

In enveloppe zonder postzegel sturen aan: Antwoordnummer 1776, Den Haag.

Kerngroep: Asylrecht en progressief overleg

Het rechtsbeginsel van politiek asyl, dat in Nederland (nog) bestaat, zou nagenoeg volledig verdwijnen als de Tweede en Eerste Kamer het op 27 januari van dit jaar in Straatsburg door minister van der Stoep namens ons land ondertekende *Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme* ook zou ratificeren. Een bekrachtiging door het Nederlandse parlement van dat verdrag houdt niet alleen een morele ondersteuning in van de huidige Westduitse politiek, die steeds meer vormen van oppositie via de term *terrorisme* strafbaar stelt en onderdrukt, maar betekent ook dat zulke opvattingen en praktijken ook voor Nederland (en de andere landen die het verdrag ratificeren) geldend recht worden.

Dit konstateert een motie, die de Kerngroep op 26 november 1977 in Utrecht heeft aangenomen. Deze motie — een van een aantal tijdens het 5 november-kongres ingediende, die toen wegens tijdgebrek niet konden worden behandeld — geeft de PPR-frakties in de Tweede en Eerste Kamer nadrukkelijk een aantal argumenten mee ter bepaling van hun stemgedrag over dit verdrag en vraagt bestuur en frakties deze kwestie waar en wanneer mogelijk in besprekingen met andere politieke partijen op landelijk en Europees nivo aan de orde te stellen.

Die argumenten zijn het ontbreken van een omschrijving van het begrip terrorisme in het verdrag, het tot dusver in Nederland gehandhaafde *asylrecht* en de opsomming van feiten in het verdrag die door de ondertekenaars *niet langer* als politieke delikten zullen, respectievelijk behoeven te worden beschouwd. De opsomming in het verdrag is zo ruim dat vele gedragin-

gen eronder kunnen vallen, terwijl deze geen gevallen van terrorisme betreft maar slechts van feiten, die *omwille van de uitlevering* niet langer als politieke delikten mogen worden beschouwd. Een en ander betekent dat de ondertekenaars dezelfde opvattingen over democratische grondrechten, over terrorisme en over repressie moeten aanhangen als de regering in Bonn die het initiatief tot dit verdrag heeft genomen.

De kerngroep nam ook een motie aan waarin er bij de fractie op wordt aangedrongen alles in het werk te stellen om verdere maatregelen tegen de Rotterdamse hoofdinspecteur van politie Kalma te voorkomen en het recht op vrije meningsuiting, ook van ambtenaren, te blijven verdedigen. Het dreigen van disciplinaire maatregelen tegen overheidsambtenaren kan voor deze categorie een rem zijn haar mening in vrijheid te uiten, aldus de motie. Ook werden moties aangenomen die opvoering van de druk op de regering-Vorster in Zuid-Afrika (ook via het ontraden van emigratie naar dat land) willen, en die zich keren tegen de dreigende ontslagen op grote schaal bij de Hoogovens.

De kerngroep besloot de op het kongres door Alphen aan de Rijn ingediende motie, die om een beginselprogramma vraagt, en de Delftse motie, die een visiestuk wil, 'mee te geven' aan het partijbestuur, dat immers volgens de stellingen de opdracht heeft gekregen te werken aan een verdere programontwikkeling.

Ad Kaarsemakers uit Breda werd gekozen tot (vijftiende) lid van het partijbestuur. Hij kreeg 36 van de 50 uitgebrachte (één meer dan het kworum) stemmen. De kerngroep-

kommissie werd aangevuld met Wim de Boer en Leo Bos. De kerngroep ging akkoord met het bestuursvoorstel op 25 februari 1978 een de leden inspirerende bijeenkomst te organiseren, het Welzijns-kongres in principe te beleggen op 4 november en pas in 1979 een Samenhangkongres te houden. Een beslissing over de Europese verkiezingen is uitgesteld tot de kerngroep van januari omdat de besprekingen hierover met de PvdA nog niet zijn afgerond.

De kerngroep sprak zich uit voor heropening van het progressief overleg van de PPR, de PvdA, D'66 en de PSP. De verantwoording van het nieuwe — en nog maar drie weken fungerende — partijbestuur kon summier zijn. Voorzitter Herman Verbeek deelde mee dat in de kwestie rond de aangezegde ontslagen in het partijburokollektief een commissie van goede diensten bemiddelt, die bestaat uit Wouter van Dam (aangewezen door het bestuur), Jaap de Jong (aangewezen door het kollektief) en Kees Tilanus (aangewezen door de twee eerstgenoemden).

Penningmeester Gidi van Dongen moest een somber beeld ophangen van de financiële positie van de partij: bedroeg in 1976 het tekort f 83.000,— zijnde meer dan 10% van de begroting, in dit jaar is het opgelopen tot meer dan een ton. De laatste drie jaar zijn de inkomsten weliswaar met 68% toegenomen maar de uitgaven met 115% gestegen. Er dreigen likwiditeitsmoeilijkheden en daarom wordt een beroep gedaan op de solidariteitszin van de leden. Het partijbestuur beschouwt de achterstand aan afdrachten aan de actiecentra als een ereschuld en zal zijn uiterste best doen deze te voldoen.

aantal werkdagen per week of het aantal werkuren per dag ingevoerd. Bij een vrijwillige arbeidsduurverkortening kunnen de beschikbare 'hele' arbeidsplaatsen voor een deel worden opgesplitst in parttime functies (aantal halve of hele dagen per week) waarbij iedereen zelf kan bepalen hoeveel uren hij of zij per week wil werken.

Wij denken dat bij een onderzoek naar arbeidsduurverkortening de volgende aspecten aan de orde zouden moeten komen (maar wellicht zijn er nog meer kanten aan):

— de consequenties voor de nationale economie:

Mag er een verandering in het nationaal inkomen worden verwacht als gevolg van de inkomensherverdelende aspecten en bijvoorbeeld veranderd spaargedrag? Zullen er veranderingen optreden in de arbeidsproductiviteit doordat men

gemiddeld een hogere prestatie levert over de kortere werktijd; of zullen de organisatorische 'kosten' de produktiviteit drukken?

— de invloed op het gebruik van de sociale voorzieningen:

Zal de eerlijkere verdeling van het werk leiden tot een verminderd gebruik van de sociale voorzieningen?

Wat denken we in dit verband met onze ideeën over een basisinkomen? — allerlei gevolgen op het gebied van de sociale gedragingen en levenswijze:

Arbeitsduurverkortening zal de verdere deelname van (gehuwde) vrouwen aan het maatschappelijk leven buitenshuis bevorderen; wat voor consequenties heeft het (dus) voor veranderende man/vrouw rollenpatronen en voor de verdere tijdsbesteding?

— welke obstakels staan invoering

van arbeidstijdverkortening in de weg?

Hierbij valt ook te denken aan allerlei rechtspositionele punten. Sommige vragen zijn meer economies van aard, andere liggen op andere terreinen.

Wij zijn van plan vrij regelmatig bijeen te komen; daarom richten we ons in de eerste plaats tot mensen uit de provincie Utrecht, maar iedereen is welkom.

Wie belangstelling heeft met ons mee te denken wordt verzocht liefst vóór 5 januari contact op te nemen met Pieter (adres: Melis Stokestraat 17, Utrecht, tel. 030-717795 of 070-949233 toestel 2623 op kantoor).

Ook éénmalige reacties of suggesties zijn van harte welkom.

Pieter Gransbergen,
Marten Vente.

Af en omlaag

In zijn commentaar „linksaf en omhoog” in de PPRAK nr. 112, breekt Kees Waagmeester de staf over een aantal oud-partijbestuursleden van de PPR die zich zijns inziens op het laatste kongres volstrekt onmogelijk hebben gemaakt. Jaap de Jong deed dat, volgens Kees, door zich tegen de stellingen te keren en na aanvaarding daarvan toch zijn kandidatuur voor het partijbestuur te handhaven, Wijnand van Hoogevest en de zijnen door een „volstrekt ongewenste” motie in te dienen en daar „hun lot nog aan te verbinden ook”, „een provokatie die men voor zijn eigen gemoedsrust misschien nodig heeft, maar die op geen enkele manier het partijbelang dient.”

Harde woorden dus. Een korte reaktie lijkt daarom op zijn plaats.

Ria Beckers onderstreepte 's ochtends in haar kongresrede het belang van een eerlijke en duidelijke politiek. Iets wat we ons ook als individuele PPR-leden wel mogen aantrekken, dunkt ons. Welnu, Jaap de Jong was tegen de stellingen van de kommissie-Trip en moest daar dus wel tegen pleiten. Hij illustreerde hiermee overigens dat het konflikt over de strategie dat in augustus j.l. tot de breuk in het oude partijbestuur leidde, een werkelijk geschil betrof. De zeven uittreeders waren immers vóór de stellingen! Eerlijk en duidelijk dus. De groep rond Wijnand wilde dat het kongres de stellingen niet slechts in theorie zou aanvaarden — voor de vage toekomst — maar ze ook zou omzetten in de praktijk van de dag. En daar was op 5 november 1977 alle aanleiding toe. Na zoveel maanden vruchteloze kabinetsformatie, na zoveel teleurstellingen van de mensen — om wie het gaat — over het politieke gesjacher, kon dat ons inziens niet anders dan door uit te spreken dat de PPR vanaf dat ogenblik de PvdA weer zou steunen in het streven een kabinet tot stand te laten komen of in stand te laten, waarin de progressieve invloed zo sterk mogelijk zou zijn. Bijvoorbeeld via een minderheidskabinet, het zittende kabinet of alsnog een PvdA-CDA-kabinet met de PPR in de positie van gedoger).

Een duidelijke uitspraak. Kees Waagmeester noemt haar onnodig. Maar uit de zeer felle emoties die bij de bespreking ervan loskwamen, bleek wel dat we toen pas toe waren aan de hamvraag, het werkelijke keerpunt voor de PPR. En het kongres weigerde die stap te maken, durfde het, althans op dat ogenblik, niet aan. Welnu, toen durfden wij het ook niet aan nog langer kandidaat voor het partijbestuur te zijn. Want ondanks alle goede bedoelingen van de stellingen-stellers, bleek het nog steeds mogelijk dat binnen de PPR de pleuris uitbreekt, op het ogenblik dat er werkelijk praktische politieke beslissingen moeten worden genomen. En dat hebben we nou juist al genoeg meegemaakt.

Merkwaardig is trouwens, dat Kees Waagmeester het ons kwalijk lijkt te nemen, dat wij wél de konsekwenties trokken uit een besluit van het kongres, terwijl hij Jaap de Jong — een paar regels hoger — verwijt dat niet te hebben gedaan...

Het is misschien inderdaad goed dat een geheel nieuw partijbestuur aan de slag gaat om de PPR als een feniks te doen herrijzen (dat dat al gebeurd zou zijn gaat er voorlopig bij ons niet in). Maar ik hoop toch dat de eerlijkheid en de duidelijkheid bij die operatie niet verloren hoeft te gaan. Want wanneer een verbloeming van tegenstellingen de enige richtsnoer wordt, zou het resultaat daarvan wel eens een worst kunnen zijn die bij konsumptie een vieze smaak in de maand achter laat. En dat proeven we bij de PPRAK-komentator eerlijk gezegd toch wel een beetje. Kortom Kees: Af en omlaag.

Gerritjan van Oven,
Wijnand van Hoogevest,
Frans Schulte.

Dieptepunt?

Beste Elly, het kongres van 5 november was voor mij óók een **dieptepunt**. Het was het eerste dat ik ooit meemaakte bij de PPR, al ben ik jaren lid. En voor mij was het metéén raak!

Wat een gebrek aan discipline, humor, vriendelijkheid, solidariteit. Wat een gebrek aan al die dingen die je zou verwachten op een bijeenkomst van mensen die privileges willen opgeven, eerlijk willen delen, vóór gerechtigheid en vrede zijn, tegen geweld en misbruik van macht.

Helaas is de situatie van vandaag in de PPR zó dat enkelen(?), sommigen(?), velen(?), balen van de oprichters. Zó heb ik het horen formuleren! Of, en dat zeg ik niet graag, eigenlijk werd er gezegd: ik baal van die christenen! Die „sommigen” balen ook van de „wijze mannen”, ze balen van het zogenaamde beleidsstuk. De ouwetjes doen het niet zo best in hun ogen.

Dat vind ik betreurenswaardig, Elly!

Ik vind dat we onze energie die we in „dat balen” steken beter wat positiever kunnen aanwenden, wat opbouwender!

We hebben een fantasties goed program. Daar horen we allemaal achter te staan.

De PPR is een politieke partij. Zo heet-ie ook.

Tegelijkertijd zijn PPR'ers ook echte aksiemensen, mensen die ageren tegen kernwapens en andere, tegen de neutronbom, tegen kernenergie, tegen onderdrukking, uitbuiting, rassendiskriminatie enz. enz. Soms zit ik in meer dan vijf aksiegroepen tegelijk en kan ik het niet meer bijbenen. Maar als PPR-lid ben ik in de eerste plaats lid van een **politieke** aksiepartij. Ik betreur in hoge mate al dat gewroet van mensen die menen zich een politiek-links etiket te kunnen opplakken door een **strategies**-linkse opstelling in plaats van een **programmatis**-linkse opstelling.

We behoren in de eerste plaats te zeggen wat we wél willen, dán wat we niet willen en kunnen het beste zwijgen over **WIE** we niet willen. Het Kongres heeft gesproken. Wat eruit gekomen is was mij uit het hart gegrepen. Met dit bestuur zie ik er weer heil in!

Als we opnieuw die heilloze weg van de interne polarisatie opgaan, gaat de PPR roemloos ten gronde.

George Tanis,
Den Haag.

Een beschamende vertoning

De motie die tijdens het kongres in Arnhem werd ingediend door Wijnand van Hoogevest e.a., was een overbodige motie, daarover waren vrijwel alle afgevaardigden het eens. Daarom was het een goed idee van, naar ik meen Hans van der Wilk, het kongres voor te stellen de motie niet in stemming te brengen, wat ook gebeurde. Dat Wijnand en de andere twee eks-partijbestuursleden daarop besloten zich terug te trekken als kandidaat voor het nieuwe partijbestuur was nogal overdreven, maar gezien eerder door hen gedane uitlatingen, niet helemaal onlogies. Dat evenwel de afstandsverklaringen van deze drie door het kongres werden beantwoord met een ovationeel applaus, vond ik een onbegrijpelijke en een beschamende vertoning. Het ontbrak er nog maar aan dat de drie een staande ovatie kregen van de aanwezigen.

Rien van Hoeve stond naar zijn zeggen te trillen van woede wegens de door de drie ingediende motie; ik had bij het applaus van het kongres het gevoel dat ik door de grond ging van schaamte, omdat drie par-

(Lees door op pagina 15)

Geef om de natuur: irritant gemanipuleer

Op het eerste gezicht lijkt een marathon-inzamelingsactie als 'Geef om de natuur', die ons wil bewegen gezamenlijk vijftig miljoen gulden op tafel te brengen om 'nu het nog mogelijk is' de bedreigde natuur in binnen- en buitenland te redden, boven alle twijfel verheven. Bij nader inzien blijken de toch zo professioneel opererende organisatoren van de actie zich deerlijk te hebben misrekend: de opbrengst van de met alle traditionele tamtam begeleide actie bedroeg nog niet de helft van wat zij hadden geraamd.

Underschaten reclame- jongens hun publiek?

Hun volgens de ijzeren wetten der reclame en met bloedeloze perfectie ontwikkelde actie-draaiboek bleek geen rekening te hebben gehouden met de faktor irritatie, die heel dit gedoe vandaag de dag opwekt, terwijl eenzelfde gemanipuleer in de jaren zestig in staat bleek een (kunstmatige) massa-hysterie op te roepen. De ijzeren wetten der reclame lopen, zoals zovele wetten, achter op de maatschappelijke ontwikkelingen en zullen moeten worden bijgesteld.

Het grote publiek slikt vandaag de dag niet meer alles klakkeloos. Naar het schijnt is er een proces van bewustwording op gang gekomen, een mentaliteitsverbetering, waar de reclamewereld onvoldoende weet van heeft. Blijkbaar is het niet meer mogelijk eens in de twee à drie jaar een 'golf van ontroering en barmhartigheid' teweeg te brengen, die via de inzameling van een astronomies hoog bedrag voor een onbetwist goed doel de organisatoren aan een royaal belegde boterham helpt en reeksen sponsors van de actie en gulle gevers aan goedwillen en prestige, waarvan de kosten daarenboven fiscaal aftrekbaar zijn.

Schijnheiligheid

Misschien is die schijnheiligheid waarvan voorheen zoveel gerenommeerde grote bedrijven en instellingen hebben geprofiteerd nu door de mand gevallen en heeft het kwaad zichzelf gestraft. Misschien ook blijven we voortaan verschoond van dit soort cynies gemanipuleer rond zo'n aftands thema als *liefdadigheid* en blijkt een bron van public relations voor instituten als AVRO, TROS, De Telegraaf, Amro-bank, koningshuis, Willem Duys,

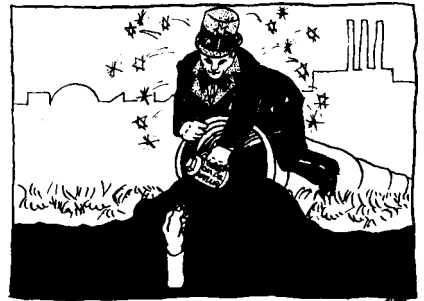
Mies Bouwman en ga zo maar door, tenslotte opgedroogd. Wie weet is dat jammer voor een naar het schijnt boven alle twijfel verheven instelling als het Wereld Natuur Fonds (World Wildlife Fund), dat ontegenzeggelijk veel doet om te redden wat er te redden valt. Met dien verstande dat het stellig de symptomen van het kwaad aanpakt, maar zich terwille van zijn geldgevers distancieert van initiatieven die ook de oorzaak van het kwaad willen wegnemen. Waarbij dan nog het feit komt dat het Wereld Natuur Fonds veelal actief is in landen die zo arm zijn, dat de natuur er nog ongerept (dat is onontgonnen...) kan zijn.

Irritatie op onverwacht grote schaal nam bij 'Geef om de natuur' de plaats in van de beraamde 'ontroering en barmhartigheid'. Een irritatie die haar goede grond vond in het gevoelen dat alléén geld — en daar was het om begonnen — niet voldoende is, in feite een lapmiddel om de harde werkelijkheid te versluieren, een doekje voor het bloeden waarmee we onze schuld aan de natuur zouden moeten afkopen... Irritant was het feit, dat 'Geef om de natuur' zelfs geen vingerwijzing gaf naar de oorzaken van het natuurbederf en dit hoogstens afdeed als een probleempje dat met enige opvoeding tot netheid, met stoffers, dweilen en vuilnisbakken best kan worden opgelost. Uitgerend AVRO, TROS en De Telegraaf stonden achter de actie, terwijl dit drietal met hetzelfde gemak ook de actie 'Blij dat ik rij' van onze autolobby steunt en de AVRO-rally's nog schoolvoorbeelden zijn van kollektieve energieverpilling en ander milieubederf. Irritant was het te moeten vernemen dat er 300.000 'milieubewuste' vrijwilligers nodig waren voor de actie, waarvan de organisatie vijf miljoen moest kosten terwijl de vrijwilligers uiteraard *pro deo* (en in de stromende regen) moesten werken. Van hun kant kunnen de organisatoren best geriteneerd zijn door het feit dat de Vereniging voor Milieudefensie, de Aktie Strohalm en de Jeugdbonden voor Natuurstudie zich heel nadrukkelijk distancieerden van 'Geef om de natuur'. De actie gaf nu eenmaal alle aanleiding tot velerlei irritatie.

Waar gaat het om?

Een irritatie die ook bleek uit twee brieven die PPRAK heeft gekregen over dit onderwerp, van Ferdi Spit uit Utrecht en van Herman Sieben

uit Enschede. Beiden wijzen ze op het valse van de oplossing die 'Geef om de natuur' levert: geld, 'koop maar wat gebiedjes en koop een jeep om tegen stropers op te treden. Mensen worden op deze manier niet milieubewust gemaakt en krijgen geen inzicht in de achtergronden van het milieuprobleem — eerder het tegengestelde. Men suggereert dat je met een bankbiljet of girokaart (symbool van de actie: boom als spaarpot) het milieu/natuurprobleem kunt oplossen', aldus Herman Sieben. 'Principes', zo schrijft hij, 'komen niet aan bod. Het gaat alleen om geld. Een aantal banken gebruikt deze actie om reclame te maken voor hun eigen winstmaksimalisatie. Nooit zullen zij in hun investerings- en leningenbeleid de milieuaspekten van een onderneming betrekken. Volgens mij gebruiken deze instellingen de actie om in een goed blaadje te komen bij het publiek. Dat bijvoorbeeld een Amrobank gevoelig is voor de publieke opinie heeft de Boycot Amro-actie tegen de investeringen in Zuid-Afrika wel laten zien.'

Ferdi Spit vraagt zich af: 'Door wie of wat worden de op uitsterven staande planten en dieren, die op zulke mooie platen op de ramen van de Amro-kantoren vertoond worden, eigenlijk bedreigd? Is dat niet door een economies systeem dat korte-termijnrendement en partikuliere winsten stelt boven milieubehoud en maatschappelijke belangen; een systeem waarvan de (Amro) bank een essentieel onderdeel is?'

Fiasco en compliment

'Geef om de natuur' zal een harde maar duidelijke les zijn voor manipulatie- en organisatiedeskundigen. Het fiasco van deze actie betekent tegelijk ook een compliment voor 'het Nederlandse volk' dat niet meer zomaar van alles slikt, dat een verstrengeling van materiële en ideële belangen blijkbaar kan doorzien, dat ook iets kritischer schijnt ten aanzien van wat het zoal als 'ideeël' krijgt voorgeschoteld. En misschien kan met wat geld van 'Geef om de natuur' dan toch nog het Geuldal worden gered?

Principes kóóp je niet voor f. 7,50.

De Algemene Spaarbank voor Nederland werd opgericht door het NVV en De Centrale. En dat verklaart 'n heleboel! Zoals haar beleggingen, die bij voorkeur geschieden in projecten van algemeen, sociaal en werknemersbelang. Zij verloochent haar sociale principes niet. De A.S.N. is dan ook de enige spaarbank van en voor progressieve Nederlanders.

„Principieel sparen” hoeft u geen geld te kosten, want de rentevergoeding bij de A.S.N. is niet minder dan bij andere banken. Bovendien: als u de aanmelding uit deze advertentie tesamen met een giro-opdracht om tenminste f.100,- over te maken op uw nieuwe A.S.N.-spaarrekening rechtstreeks naar de postgiro stuurt, ontvangt u van de A.S.N. een extra inleg van f.7.50.

Zo gebruikt u uw rente-rekening:

Inleg

Op deze manier gebruikt u uw blauwe girokaart voor overschrijvingen van uw post-naar uw rente-rekening.

POSTCHEQUE- EN GIRODIENST
GIROKAART - KENNISGEVING VAN BIJSCRIFTING P&D

VAN POSTREK. 9234567 TH G LUCASSEY,

5 STATIONSSTRAAT 33 LOOWOUDE 9999

100 Gld = Ct

NAAR PAK VAN POSTREKENING NAAR RENTERENING

ADRES Mededelingen: De rekeninghouder.

R. J. Lucassey

NIET KREUKEN

Opname

en omgekeerd om bedragen van uw renterekening naar uw postrekening te laten overschrijven. Dit geldt ook voor uw plus- of sterrekening.

POSTCHEQUE- EN GIRODIENST
GIROKAART - KENNISGEVING VAN BIJSCRIFTING P&D

VAN POSTREK. 9234567 TH G LUCASSEY,

4 STATIONSSTRAAT 33 LOOWOUDE 9999

100 Gld = Ct

NAAR PAK VAN RENTERENING NAAR POSTREKENING

ADRES Mededelingen: De rekeninghouder.

R. J. Lucassey

NIET KREUKEN

Algemene Spaarbank voor Nederland geeft rente zonder bijsmaak!

Staatsbedrijf der PTT - Postcheque- en Girodienst in samenwerking met de Algemene Spaarbank voor Nederland.

Aanmelding voor een renterekening/plusrekening/sterrekening A.S.N.

Hier het nummer van uw postrekening vermelden:

Naam: _____

Voornamen (voluit): _____

Geboortedatum: _____

Adres: _____

Woonplaats: _____

Wenst bij de Algemene Spaarbank van Nederland te openen op de daarvoor geldende voorwaarden een

renterekening plusrekening sterrekening *

Datum: ..... Handtekening: .....

* aankruisen hetgeen u wenst

In een giro-envelop ongefrankeerd tesamen met de ingevulde girokaart (voor de eerste inleg) inzenden aan het Girokantoor (Den Haag of Arnhem).

Renterekening: hogere rente dan postrekening; geen opname-kosten.
Plusrekening: hogere rente dan renterekening; bij opname 1% kosten.
Sterrekening: hogere rente dan plusrekening; bij opname 2% kosten.

Voor meer informatie: Rijnstraat 28, Den Haag.
Tel.: 070-849309 / 849310 / 859988.

DE STEM DES VOLKS

(vervolg pag. 12)

tijgenoten op deze misselijke manier aan de kant werden gezet. Terecht gaven Age Kamermans en Bas de Gaay Fortman even later van hun afkeuring over deze handelwijze van het kongres blijk. Ondank is 's werelds loon, blijkbaar ook in een partij die zegt dat het om mensen gaat. Schoon schip maken is een uitstekende zaak, maar alsjeblieft niet op deze manier. Hopelijk voor eens en nooit meer.

**Rienk Rietveld,
Amersfoort**

Sturende funktie

Naar aanleiding van Michel van Hulten's artikel in De Tijd en zijn uitlatingen voor de VPRO-televisie, zijn wij tot de konklusie gekomen, dat de jongste kongresuitspraak, omtrent samenwerking met andere partijen, zelfs binnen de partij verkeerd geïnterpreteerd wordt.

Al zijn wij het in principe met de kongresuitspraak eens, wij moeten toch konstateren, dat de gekozen formulering voor velerlei uitleg vatbaar is. Onze interpretatie is bijvoorbeeld dat de motie „Amersfoort” als ingetrokken dient te worden beschouwd, waardoor de partij aan geloofwaardigheid inboet.

Onzes inziens heeft de partij de laatste jaren gefungeerd als stuurgroep van de PvdA, wat tot gevolg had dat deze partij verder naar links werd getrokken dan haar eigen linkervleugel ooit zou hebben kunnen bereiken.

De PPR heeft altijd links van de PvdA gestaan (zie de bijlage van PPRAK nr. 94 1976, verkiezingsprogramma).

Als we Michel van Hulten echter moeten geloven dan zou de PPR een partij dienen te zijn die kiezers uit het midden trekt. Een soort „re-

delijk alternatief” voor konfessionelen die zichzelf progressief wenssen te noemen, zoals D'66 een partij is voor „progressieve” liberalen. Als deze trend zich voort zet dan verliest de partij haar bestaansrecht, omdat D'66 voor deze beide groepen kiezers een volkomen aanvaardbare partij is.

Tevens verliest de PPR hiermee haar sturende funktie op de PvdA, omdat de invloed van de rechtervleugel daar, onzes inziens, toch al onverantwoord groot is.

Verder vinden wij dat de partij op de verkeerde weg is, als zij, gepersonificeerd in Bas de Gaay Fortman, vindt dat de principes van de partij aangepast dienen te worden aan de wensen van de potentiële kiezers.

Omdat deze ontwikkeling zich ongetwijfeld voort zal zetten, leidt dat noodzakelijkerwijs tot vermindering van de voornaamste partijprincipes. Hiermee kunnen wij ons niet verenigen, omdat wij in dat geval te veel afstand zouden moeten nemen van onze eigen principes.

Hieruit zullen wij t.z.t. onze konklusies trekken.

**Dick Markhorst,
Eelco Bonsing,
Deventer**

Duits kernafval bij Nederlandse grens

Erik de Man heeft als PPR/PSP-raadslid aan Burgemeester en Wethouders van Enschede vragen gesteld over de plannen van de Westduitse autoriteiten hun kernafval op te slaan bij Ahaus — vlak bij de Nederlandse grens — ter hoogte van Enschede. Tijdens een hoorzitting in verband met deze plannen werd, volgens het dagblad Tubantia, door de West Duitsers aangevoerd, dat juist Ahaus als 'vuilstortplaats' is gekozen omdat de streek daar dun bevolkt is. Dun bevolkt, voorzover het Duits gebied betreft...

Op de vraag van de verslaggever of men er van Duitse zijde dan wel

rekening mee had gehouden dat aan de overkant van de grens wel een opeenhoping van bevolking is, kwam als antwoord: „Dat weten we, maar daar is geen rekening mee gehouden. Dat wil zeggen, volgens het Euratom-verdrag zal er overleg zijn, maar de voorzorgsmaatregelen die men aan de hand daarvan van Nederlandse kant wil nemen zijn een Nederlandse zaak.”

Erik de Man vraagt B en W van Enschede onder meer, of deze Westduitse opstelling niet in strijd is met de Euregio-samenwerking, de afspraken die in Europees kader op dit gebied zijn gemaakt, en of B en W inzicht kunnen verschaffen in de risico's die de opslag van kernafval met zich meebrengen voor bevolking en milieu in Twente en met name Enschede.

Eugène Fischer in Eerste Kamer

Lou Hoefnagels heeft de PPR-fractie in de Eerste Kamer moeten verlaten in verband met drukkere werkzaamheden in een nieuwe funktie. Zijn plaats is ingenomen door Eugène Fischer, die ook alle kommissies van Lou heeft overgenomen. Eugène Fischer is politico-loog en leraar aan de Sociale Akademie in Breda. Lou Hoefnagels was gekozen op de lijsten van 1974 zodat zijn opvolger ook van deze lijsten moest komen en dus niet van de dit voorjaar opgestelde lijsten waarop Bas de Gaay Fortman en Boy Trip zijn gekozen.

AKTIE- VOER

Werkgroep de Kruidhoorn

De opnieuw opgerichte Werkgroep de Kruidhoorn vestigt in een brochure de aandacht op een Nederlands aandeel in de internationale wapenhandel: het wapen- en munitiebedrijf De Kruithoorn in Den Bosch, dat met een jaaromzet van 50 à 60 miljoen gulden voornamelijk levert aan NAVO-landen. Voor de maatschappij als ge-

heel betekent wapenproductie uiteraard een ontzettende verspilling, terwijl wapens bovendien onrechtvaardige structuren in de wereld in stand helpen houden. De Werkgroep De Kruidhoorn (kruid en niet kruif) ijvert voor omschakeling naar civiele productie in het Bossche bedrijf. De brochure is verkrijgbaar door overmaking van f 2,20 (inkl. porto) op giro 2012882 tnv Van Minderhout te Winterswijk.

PPR - radio - tv

De eerstkomende uitzendingen van PPR-radio zijn op woensdagavond 26 december (tweede kerstdag) en op maandagavond 9 januari, beide keren om 18.19 uur.

De PPR-televisie is in de ether op de woensdagen 4 januari, 15 maart en 24 mei, steeds vanaf 19.50 uur.

Robbert van Dalenoord presenteert:

De onmenselijke maat

Vroeger dacht je bij Strauss altijd aan vrolijke walsen. Eén twee drie. Tegenwoordig komt mij alleen 'einz zwe!' in gedachten en dat heel hard geschreeuwd. Tot vermaak van heren juntaleden in Chili. Franz-Josef Strauss zal wel even de maat slaan. De heren hebben groot gelijk. En al die Chilenen die nu nog buiten Chili klagen zijn niet meer dan een stel jengelaars.

Dat kan allemaal gewoon. Strauss kan zulke dingen in het openbaar zeggen en er komt geen enkel Verbot op zijn Beruf. Hij mag zelfs iemand die het opneemt voor Günther Grass of Heinrich Böll een extremist noemen. Maar een onderwijzer die ooit geabonneerd is geweest op een kommunisties blad wordt de laan uit gestuurd.

Zomaar. Tweekwartsmaat. Recht op en neer. Zo is het niet bij het CDA zegt men. Het begint wel met dezelfde letter als de CSU van Strauss. Je weet hoe het begint, maar niet hoe het eindigt. Mijnheer Van der Grinten heeft een leuke regeling ontworpen voor arbeidskontrakten van priesters aan hogescholen. Als ze gaan trouwen worden ze niet alleen ontslagen, maar mogen ze zelfs geen civiele procedure aanspannen. Getrouwde priesters zijn minderwaardige mensen wie grondrechten moeten worden ontnomen. Een twee, in de maat. Trouwens als een meerderheid van de Kamer iets over abortus zegt hoeft je als minister niet op te stappen als je de verantwoordelijkheid niet kunt nemen voor je geweten — je kunt gewoon blijven zitten en het verdommen de wil van de volksvertegenwoordiging te doen.

Het begin is duidelijk een C, het einde kan net zo goed SS wezen, je weet dat nooit. Dat heb je gezien met Goebbels die bij de jezuïeten begon. Dat zag je in dat verhaal over De Nieuwe Gemeenschap op de televisie, waar je je zoveel jaar later nog blauw van schrikt. Gedoopten, gelovige mensen, zijn gewoon meer waard dan andere mensen. Die anderen moet je wel met liefde trachten ook te dopen, maar ze zijn in zich minder waard. Dat zie je in de serie De Christenen ook zo goed. De ene kruistocht is dezelfde als de andere. Homofielen zijn nu ook zulke minder-

waardige wezens. Daar moet je er maar een paar van slachten om God te plezieren in de heilige jachtvelden tussen de Rocky Mountains en de Mississippi. With God on our side.

De maatschappij van het konfessionele is doodeng. Je hoeft maar één stap verkeerd te zetten en je zit in het fascisme (net zo goed als je maar één stap de goede kant uit zet om in het Evangelie terecht te komen). Socialisten weten dat niet zo goed. Die gaan Van Agt met zakelijke, scherpe kritiek te lijf. Dat is een verkeerde strategie. Hoe meer hij te lijden krijgt, hoe reusachtiger hij wordt. Elke slag, hem toegebracht door Joop den Uyl, Jan Schaefer, Hein Roethof, Joop Voogd, Aad Kosto is een doelpunt. Voor het CDA. Zo gaan die dingen.

Een heel eigen maat: opofferen. Alles om de eenheid van de eigen soort. Hoe gek de tegenstellingen ook zijn, het moet allemaal bij elkaar blijven.

En daarbinnen vormen de roomsen nog weer een eigen familie, met een heel eigen nestgeur. Van de Kleisterlegerstede. Vlak voordat het Nijmeegse bolwerk, opgetrokken van de centjes van banggemaakte kerkgangertjes, ineens stort zullen Van der Grinten en Van Agt nog één keer proberen het heilige roomse rijk te vestigen maar meer dan de honderd dagen van Napoleon mogen ze niet krijgen, anders vallen er teveel slachtoffers.

De socialisten hebben het nog steeds niet begrepen. Socialisten zijn minderwaardig, vergeleken bij de konfessionele christenen. Ze worden door die konfessionelen geminacht. Jan Nico Scholten, Hans de Boer en Jan van Houwelingen. Geweldig boos op de socialisten. Maar dat is schuldgevoel. Om die aparte maat van solidariteit met de eigen groep. In plaats van solidariteit met de hele groep. Alle mensen, wie of wat ook. Als je dat wilt ben je je positie kwijt. Dan ben je gewoon socialist of radikaal of pacifist, of gewoon een eerlijk mens.

Als de PvdA harde oppositie gaat voeren groeit Van Agt in aanzien en respect. Het zou beter zijn als Den Uyl en zijn klub nu eens een jaar lang hun mond hielden. Laat ze regeren, Van Agt en Wiegel. En laat het volk oordelen.